

3 1761 07533420 1

Digitized by the Internet Archive
in 2012 with funding from
University of Toronto

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ, ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ Κ. Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ**, **Ι. ΔΕΛ-
ΛΙΟΥ** (δ. φ.), † **Δ. ΘΕΡΕΙΑΝΟΥ** (δ. φ.), **Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), † **ΣΤΕΦ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ**
(καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ** (καθ. τῆς φιλ.), **ΣΠΥΡ. Π. ΔΑΜΠΡΟΥ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Μ.
ΔΑΠΠΑ** (δ. φ.), **Θ. ΔΙΒΑΔΑ** (δ. φ.), **Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), † **Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ** (καθ.
ἐν τῷ Πανεπ.), **Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΔΟΥ** (καθ. γυμν.), **Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), **Α.
ΠΡΟΒΕΔΔΕΓΓΙΟΥ** (δ. φ.), † **Ε. ΡΟΙΔΟΥ** (ἐφ. Ἐθν. Βιβλιοθ.), **Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΔΟΥ** (καθ. ἐν τῷ
Πανεπ.), **Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ** (διευθ. Νομοσ. Μουσ.), **Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ** (ἐφ. τ. ἀρχ.), **ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ** (καθ. ἐν τῷ
Πανεπ.), † **Τ. Ι. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ**, **Δ. ΦΙΔΙΟΥ** (δ. φ.), **Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ ἄλλων λογίων.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΠΟΝΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1904

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

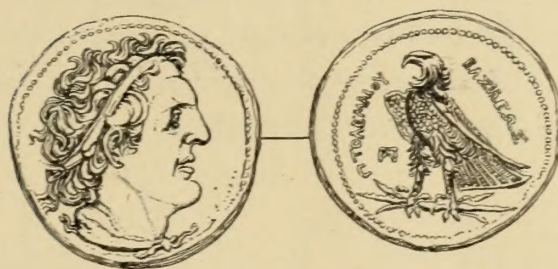
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

+ 1[^]2

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΑΠΟΝΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1904

ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΡΑ ΤΩΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙ

7 ΟΔΟΣ ΜΑΡΙΑΣ - ΦΕΙΔΙΟΥ 7

867761

CJ
737
S25
t. 1-2

ΤΗ, ΑΥΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΙΟΤΗΤΙ
ΤΩ, ΒΑΣΙΛΕΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΕΩΡΓΙΩ,

Μεγαλειότατε,

Τρεῖς ἄνδρες συνετέλεσαν εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς παρούσης περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων συγγραφῆς, ἣς τὴν ἀφιέρωσιν ἠδύκνησε νὰ ἀποδεχθῆ ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης. Πρῶτος ὁ ἀοίδιμος Ἰωάννης Δημητρίου διὰ τῆς πρὸς τὸ Ἔθνος μεγάλης δωρεᾶς τῆς πλουσιωτάτης τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων συλλογῆς ἔθηκε τὴν βᾶσιν τοῦ ἔργου. Ἐπειτα δὲ ὁ μεγάλθυμος ἐθνικὸς εὐεργέτης Γρηγόριος Μαρασλῆς παρέσχεν ἀφειδῶς τὰ μέσα, ὥστε νὰ δημοσιευθῶσιν ὄχι μόνον οἱ θησαυροὶ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου, ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς καὶ πάντα τὰ ἄλλα νομίσματα τῶν Πτολεμαίων τὰ ἐν τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς Μουσείοις ἀποκείμενα. Τρίτος δὲ ὁ ὑπογεγραμμένος κατέβαλε καὶ αὐτὸς ὅ,τι ἠδύνατο, δεκαετιῆς δηλαδὴ κόπους καὶ μελέτας, ὅπως ὁ ἀπὸ αἰῶνων σχεδὸν ἄχρηστος τῇ ἐπιστήμῃ Πτολεμαϊκὸς θησαυρὸς, καὶ πρὸ πάντων ἡ τοῦ ἡμετέρου Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου περίφημος συλλογὴ, κατασταθῆ κτῆμα κοινὸν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας.

Τὸ ἔργον τοῦτο τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ὀλβιωτάτην τῶν ἐλληνικῶν δυναστειῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐπιστέφεται βασιλικῇ εὐδοκίᾳ διὰ τοῦ σεπτοῦ ὀνόματος τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος, οὕτω δὲ ἐπιβραβεύονται καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ πόθοι τριῶν τῆς Πατρίδος τέκνων, εὐχρηθέντων καὶ εὐχομένων εὐλαβῶς καὶ ἀπὸ καρδίας ἵνα ἡ ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἰδρυθεῖσα νέα Ἑλληνικὴ δυναστεία συνεχίσῃ τὰ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μεγάλα κατορθώματα τῶν ὀλβίων καὶ φιλομούσων Πτολεμαίων.

Τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος
πιστότατος καὶ εὐπειθέστατος ὑπῆκοος ! Αἰεὶς Ἀργεῖοι !
ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΞΒΟΡΩΝΟΣ
Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

	Σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς	Ἀριθμοὶ τοῦ Καταλόγου	Πίνακες
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	α' - ις'		
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ	ις' - μδ'		
ΑΠΟΝΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ			
ΟΙ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΧΡΟΝΟΙ	με' - μζ'		
ΑΡΧΗ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ (330-323 π. Χ.)	μζ' - μθ'		
Α'. Αἴγυπτος ἐν γένει		1-7	I, 1-7
Β'. Νομισματοκολεῖον Ναυκράτεως		8	
ΣΑΤΡΑΠΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ (323-305 π. Χ.).			
Α'. Τὰ κοπέντα ἐπὶ βασιλέως Φιλίππου Γ', Ἀριδαίου (323-318 π. Χ.).			
α) Δοκίμιον χρυσῶν στατήρων πρὸς χρῆσιν τῶν ἰθαγενῶν.	ν' - νγ'	9	I, 8
β) Τὰ φέροντα ὡς χαρακτηριστικὰ ΔΙ καὶ κεραυνὸν	νγ'	10-12	I, 9-11
Β'. Τὰ κοπέντα ἐπὶ βασιλείας Ἀλεξάνδρου Δ' (317-311 π. Χ.)	νγ' - νε	13-24	I, 12-17. II, 1-4, 8
Γ'. Τὰ κοπέντα ἅμα τῷ θανάτῳ Ἀλεξάνδρου Δ' (311 π. Χ.)	νε' - νθ'	25-31	I, 22-25. II, 5-9
Δ'. Τὰ κοπέντα ἐπὶ τῆς Μεσοβασιλείας 311-305 π. Χ.		32-58	II, 10-33
Νομισματοκολεῖον Κυρηναϊκῆς.			
α) Τὰ κοπέντα ἐπὶ τῆς πρώτης ὑποταγῆς τῆς Κυρήνης (323-313 π. Χ.)	νθ' - ξα'	59-60	III, 1
β) Ἀποστασία τοῦ Ὀφέλλα (312-308 π. Χ.)	ξα' - ξδ'		
γ) Τὰ κοπέντα ἐπὶ τῆς δευτέρας διὰ τοῦ Μάγα ὑποταγῆς τῆς Κυρήνης (308-304 π. Χ.)	ξδ' - ξς'	61-72	III, 2-12
Νομισματοκολεῖον Κύπρου	ξς' - οε'	73-82	I, 28. VI, 21-27
Νομισματοκολεῖα Κορίνθου, Σικυῶνος, Ρόδου, Κῶ, Ἐφέσου κτλ.	οε' - οζ'		
α) Κόρινθος καὶ Σικυῶν	οε' - πα'	93-95	I, 18-21
β) Κῶς	πα' - πς'	83-90	XVIII, 23-24
γ) Ρόδος	πς' - ς'	91-92	I, 26
δ) Ἄσπενδος Παμφυλίας. Εὐβοία νῆσος	ς' - ζβ'		
ε) Εὐρυδίκεια ἢ Ἐφεσος	ζβ' - ζε'		
ς) Ἀρσινόεια ἢ Ἐφεσος	ζε' - ζη'		
ζ) Ἀβέβαιον νομισματοκολεῖον	οδ'	96	VI, 19-20
Νομίσματα συμμαχικὰ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου (316-312, 1 π. Χ.).	ζη' - ρβ'	97-100	I, 29-35
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ (306/5-285 π. Χ.).	ρβ' - ρι'		
Τὰ βασιλικά νομίσματα Πτολεμαίου Α', Σωτήρος	ρι'		
Τάξις Α. Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρεια νομίσματα πρὸς τὰς χρεῖας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου	ρι' - ριδ'	101-180	IV, 1-31. V, 1-26 VI, 1-18
Τάξις Β. Πτολεμαίου βασιλικά Πτολεμαϊκὰ νομίσματα Αἰγύπτου	ριδ' - ριζ'	181-303	VII, VIII, IX
α) Τὰ μονογραφήματα	ριζ' - ρκγ'		
Τὰ μονογραφήματα τῆς Τάξεως Β.	ρκγ' - ρκζ'		
Τὰ μονογραφήματα καὶ σύμβολα τῆς Τάξεως Α.	ρκζ' - ρκη'		
Σύστημα καὶ τόπος ἐκδόσεως	ρκη' - ρλε'		
β) Τάξις Γ. Τὰ κοπέντα ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ	ρλε' - ρλθ'	304-337	III, 13-45

	Σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς	Ἀριθμοὶ τοῦ Καταλόγου	Πίνακες
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β΄, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ (285-246 π. Χ.)	ρλθ΄-ρμ΄		IX, 18-24. XI, 1-31
Τάξις Α. Συνέχεια ὑπὸ Πτολεμαίου Β΄ τῶν βασιλικῶν νομισμάτων Πτολεμαίου Α΄	ρμ΄-ρμη΄	338—387	XV-XVII XV, 1-5
Τάξις Γ. Τὰ φέροντα χρονολογίας ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀρσινόης Β.	ρμη΄-ρξβ΄ ρξβ΄-ρξγ΄	408—519 520—523	XVIII, 1-20
Τάξις Δ. Νομισματοκοπεῖα Κύπρου	ρξδ΄-ρξε΄	388—407	XIII, 1-2. XIV, 1-14
Τάξις Ζ. Σειρὰ Α καὶ Β. Τὰ φέροντα τὰ ἔτη τοῦ Φιλαδέλφου	ρξε΄-ροββ΄ ροββ΄-ρπ΄	547—602 626—843	XIX-XXV
Τάξις Η. Πόλεις Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης	ρπ΄-ρπε΄		XI, 32-33
Τὰ μονογραφήματα τῆς ἐν Φοινίκη Πτολεμαϊκῆς νομισματοκοπίας	ρπε΄-ρϞδ΄ ρϞδ΄-ρϞε΄	844—847	XXVI, 1-10
Τίς ἢ ἀμέσως πρὸς τῆς Πτολεμαϊκῆς ἐν Φοινίκη νομισματοκοπία.	ρϞε΄-ρϞθ΄	848—853	XII, 1-16
Τάξις Θ. Μάραθος Φοινίκης	ρϞθ΄-σα΄	524—546	XII, 17-25. XIV, 15-31
Τάξις Ι. Τὰ μετὰ χρονολογιῶν κατὰ τὴν ἀπὸ Πτολεμαίου Σωτήρος χρονομετρίαν	σα΄-σγ΄ σδ	603—625	XXXIV, 1-11 XXXIV, 12-21
Τάξις Ζ. Σειρὰ Γ. Τὰ φέροντα ἐπιγραφὰς ΘΕΩΝ-ΑΔΕΛΦΩΝ καὶ ἔτη Ἀρσινόης τῆς Β	σδ΄-σε΄ σε΄-ση΄	854—859 860—864	XXXIV, 22-39
Τάξις ΙΑ. Κυρηναϊκὴ	ση΄-σι΄ σι΄	865—874	XXVI, 16-26 XXVII, 1-5, 16-17
Σειρὰ Α. Ἀρχαὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Β΄ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μάγα (285-282 π. Χ.).	σια΄-σιγ΄	890—905	XXVII, 6-10
Σειρὰ Β. Ἐπανάστασις τοῦ Μάγα (283-271 π. Χ.).	σιγ΄-σιδ΄	906—911	XVIII, 21-22
Σειρὰ Γ. Μετὰ τὸν θάνατον Ἀρσινόης τῆς Γ΄ (271-246 π. Χ.).	σιδ΄-σιε΄	912—917	XXVII, 11-15
Τάξις ΙΒ. Μικρὰ Ἀσία καὶ Θράκη	σιε΄-σις΄ σις΄-σιζ΄	928—933 246γ, 254θ, 255ε, 365κ, κτλ.	XXVII, 19-25
Ἄϊνος, Σησιτὸς καὶ Ἀβδηρα Θράκης	σιζ΄-σκδ΄		
Βυζάντιον.			
Νομισματικὴ συνθήκη Ῥωμαίων καὶ τῶν Πτολεμαίων Β΄ καὶ Γ΄.	σκδ΄-σκς΄		
ΣΥΜΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ Β΄ ΚΑΙ Γ΄ (270-258 π. Χ.)	σκς΄-σκζ΄		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ΄, ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ (247/6-221/0 π. Χ.).	σκζ΄-σλ΄	934—961	XXVIII, 1-26 XXXII, 8 καὶ 10
Τάξις Α. Τὰ φέροντα τὰ ἔτη καὶ τοὺς τύπους Ἀρσινόης τῆς Β΄.	σλ΄-σλθ΄ σμ΄	1011—1045	XXXI, 1-9 XXXII, 1-16, 20-26
Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς λοιπὰς τάξεις.			
Τάξις Ζ. Φοινίκη καὶ Παλαιστίνη			
Τάξις Β. Βερενίκεια νομίσματα Χερμωνίδου, Ἐφέσου καὶ Σελευκείας τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου	σμα΄-σμε΄ σμε΄-σμη΄ σμη΄-σμθ΄ σμθ΄-σν΄ σν-σνα΄	962—971 972—977 991—994 978—982 καὶ 986—990 983—985	XXIX, 17-26 XXIX, 1-3, 12-14 XXXV, 5-10 XXIX, 4-11 καὶ XXXV, 2-4, 13 XXXV, 14-16 καὶ XXXI, 21
Σειρὰ Α. Βερενίκεια Χερμωνίδου			
Σειρὰ Β. Βερενίκεια Ἐφέσου			
Σειρὰ Ε. Βερενίκεια Σελευκείας τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου			
Σειρὰ Γ καὶ Δ. Βερενίκεια Χερμωνίδου ἀνώνυμα			
Παράρτημα τῆς σειρᾶς Γ.	σνα΄-σνβ΄		
Τάξις Γ. Τύποι Πτολεμαίου Γ΄, Εὐεργέτου	σνβ΄-σνγ΄	995—1000	XXX, 1-8
Τάξις Δ. Τύποι Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος	σνγ΄	1001—1004	XXX, 9-14

	Σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς	Ἀριθμοὶ τοῦ Καταλόγου	Πίνακες
Τάξις Ε. Τὰ διὰ τὴν Πελοπόννησον κοπέντα	σγγ' -σγς'	1005—1010	XXX, 15-22
Τάξις Η. Χαλκᾶ κοπέντα ἐν Φοινίκη	σγς'		
Σειρὰ Α. Τύρος	σγς' -σγη'	1046—1050	XXXI, 10, 14-16, 20
Σειρὰ Β. Σιδῶν (;)	σγη'	1051—1054	XXXI, 11-13, 17-19
Σειρὰ Γ. Γάζα ἢ Ἰόπη (;)	σγη' -σνθ'	1055—1057	XXXI, 22-28
Σειρὰ Δ. Πτολεμαῖς	σνθ' -σξ'	1058—1060	XXXII, 17-19
Σειρὰ Ε. Βηρυτὸς	σξ' -σξα'	1061—1063	XXXIII, 21-23 καὶ XXXVII, 23
Τάξις Θ. Μάραθος Φοινίκης. Αὐτόνομα μετὰ Πτολεμαϊ- κῶν εἰκόνων καὶ χρονολογιῶν	σξβ' -σξγ'	1064—1088	XXXI, 29-36
Τάξις Ι. Τετραδραχμα βασιλικά μετὰ ἐτῶν τῆς ἀπὸ Πτο- λεμαίου Α' χρονομετρίας	σξγ' -σξε'	1089—1112	XXXIII, 1-23
Νομίσματα κοπέντα ἐπὶ Εὐεργέτου καὶ Φιλοπάτορος	σξε' -σση'		
Βερενίκεια νομίσματα φοινικικῆς ὄγκῃς ἀδέσποτα	σξε' -σξζ'	1113—1115	XXXV, 1, 12, 17-20
Βερενίκεια Δαμασκοῦ, φοινικικῆς ὄγκῃς	σξζ' -σζη'	1116	XXXV, 11
Εὐεργέτεια κτλ. νομίσματα Δίωνος, στρατηγοῦ ἐν Δαμα- σκῷ ἐπὶ Εὐεργέτου καὶ Φιλοπάτορος	σζη' -σογ'	1117—1130	XXXV, 6-19
Τὰ νέα ἐμβλήματα τῆς εἰκόνας τοῦ Εὐεργέτου	σογ' -σος'		
Εὐεργέτεια νομίσματα Βηρυτοῦ, Πάφου καὶ Λαπήθου	σος' -σση	1131—1135	XXXVI, 1-5
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ', ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ (221/0-204/3 π. Χ.)	σση -σπζ'		
Τάξις Α. Νομίσματα τοῦ Εὐεργέτου καὶ τοῦ Φιλοπάτο- ρος (ἴδε ἀνωτέρω)	σπζ' -σπη'	1113—1116	XXXV, 1, 11-12, 17-20
Τάξις Β. Τὰ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δίωνος κοπέντα κτλ.	σπη' -σπθ'	1117—1138	XXXVI, 1-24
Ἀνδρόμαχος ὁ Ἀσπένδιος ἐν Τύρῳ	σπθ' -σπ	1136	XXXVI, 14-15
Τύποι Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος	σπ' -σπα	1137—1138	XXXVI, 20-24
Τάξις Γ. Τὰ φέροντα μονογραφήματα ἀπροσδιόριστα	σπα -σπβ'	1039—1053	XXXVII, 1-23
Παράρτημα τῆς τάξεως Γ. Τὰ ἄνευ μονογραφημάτων	σπβ' -σπγ'	1054—1058	XXXVII, 16-23
Τάξις Δ. Τύποι Ἀρσινόης Γ'			
Σειρὰ Α. Τὰ κοπέντα ἐν Κύπρῳ	σπγ' -σπη'	1059—1162	XXXIX, 1-12
Σειρὰ Β. Τὰ κοπέντα ἐπὶ τῷ γάμῳ τῆς Ἀρσινόης Γ'	σπη' -τ	1163—1147	XXXIX, 13-25
Σειρὰ Γ. Νομίσματα ἀπορίας, ἐκ πορσελλάνης, κο- πέντα ἐπὶ τῆς ἀποστασίας τῶν Αἰγυπτίων	τ' -τγ'	1175—1176	
Τάξις Ε. Τὰ κοπέντα ὑπὸ Σωσιβίου ὡς ἐπιτρόπου τοῦ Φιλοπάτορος ἐν Αἰγύπτῳ, Φοινίκη, Ἰουδαία κτλ.	τγ' -τς'	1177—1195	XXXVI, 24, XLIII, 1-5, 9-12, 21
Τὰ διὰ τὴν Κρήτην κοπέντα	τς' -τη'	1190-1191 καὶ 1193—1195	XLIII, 16-17, 19-20
Ἀρσινόεια πόλις Κρήτης	τη' -τι'		
Παράρτημα. Φάσηλις Λυκίας	τι'		
Τάξις Ζ. Μάραθος Φοινίκης	τι' -τιβ'	1197—1204	XXXIX, 26-27
Νομίσματα τοῦ Φιλοπάτορος φέροντα ἔτη κατὰ τὴν χρο- νομετριάν τῶν Λαγειδῶν	τιβ' -τιγ'	1205—1214	XXXVIII, 6-14
Παράρτημα			
α) Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τύπων τῶν προγόνων τοῦ Φι- λοπάτορος	τιδ'	1299	XXXVIII, 1-5
β) Διονυσιακὰ νομίσματα	τιδ' -τις'	1790—1791	XLIII, 22-24
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ε', ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ (205 4-180 π. Χ.)	τις' -τλα'		
Νομίσματα φέροντα τὰ ἔτη τῶν Λαγειδῶν	τλα' -τλγ'	1215—1228	XXXVIII, 15-28
Τάξις Α. Σειρὰ Α. Αἴγυπτος	τλγ' -τλε'	1230—1240	XL, 1-18
Σειρὰ Β. Δεκαετηρὶς ἀπὸ τοῦ γάμου Κλεοπά- τρας Α'	τλε' -τλθ'	1241—1242	XL, 19-23
Σειρὰ Γ. Σαῖς καὶ Θῆβαι (;)	τλθ'	1243—1246	XL, 24-28
Τάξις Β. Τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἀριστομένους κο- πέντα	τμ' -τμγ'	1247—1253	XLI, 1-11
Παράρτημα τῆς τάξεως Β. Περὶ τῆς ἐπιτροπείας Μάρκου Αἰμιλίου Λεπίδου	τμγ' -τιμζ'		
Τάξις Γ. α) Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σκόπα	τιμζ' -τιμη'	1257—1259	XLI, 17-20

	Σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς	Ἀριθμοὶ τοῦ Καταλόγου	Πίνακες
β) Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν Δη- μοξένου, Μενοκλέους καὶ Δίωνος, καὶ ἕτερα ἀνόνημα	τμη'-τμηθ	1260-1266 καὶ 1254—1255	XLI, 15 16, 21-26
γ) Νόμισμα κοπὲν ἐν Ἰμβρῳ ὑπὸ Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς (περὶ τὰ 204-202 π. Χ.). Παράρτημα τῆς τάξεως Γ. Κυρηναϊκῆ.	τμηθ'-τν' τν'	1267—1268	XLI, 27-29
Τάξις Δ. Χαρακτηριστικὰ ΝΙ, ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τοῦ στρατηγοῦ Νικολάου τοῦ Αἰτωλοῦ.	τν' τνα'-τνς'	1269—1284	XLII, 1-17
Σειρὰ Α. Ἄνευ ὀνόματος νομισματοκοπείου.	τνς'-τνη'	1285—1290 1292—1301	XLII, 18-23 XLIII, 6-8, 13-14
Σειρὰ Β. Τὰ μετὰ τῶν ἀρκτικῶν καὶ συμβόλων τῶν νομισματοκοπειῶν τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας	τνη'-τξ'	1291 καὶ 1302—1305	XLIV, 1-5
Τάξις Ε. Σειρὰ Α. Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πολυκράτους ἐν Κύπρῳ περὶ τὰ 204-197 π. Χ.	τξ'-τξβ'	1306—1373	XLIV, 6-21 XLV, 1-23 XLVI, 1-22
Σειρὰ Β. Νομισματοκοπία τῶν πόλεων τῆς Κύπρου	τξβ'-τξγ'	1785—1789 1793—1797	XLI, 12-14 XLIV, 22-25 XLV, 24-26
Παράρτημα. Διονυσιακὰ νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ Ἐπιφανοῦς.	τξγ'-τξς'		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ς', ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ (181/0-145 π. Χ.).			
Τάξις Α. Ἐπιτροπεία Κλεοπάτρας Α (181'0-174 π. Χ.). Σειρὰ Α. Αἴγυπτος	τξδ'-τξε' τξε'-τξς'	1374—1379 1380—1387	XLVII, 1-8 XLVII, 9-15
Σειρὰ Β καὶ Γ. Πάφος Κύπρου.	τξς'-τξη' τξθ'	1394—1402	XLVII, 16-17, 21-25
Τάξις Β. Ἐπιτροπεία Εὐλαίου καὶ Ληναίου (173-170 π. Χ.). Σειρὰ Α. Νομισματοκοπία Εὐλαίου	τξθ'-το'	1403—1419	XLVII, 18-20 XLVIII, 15-18
Σειρὰ Β. Ἀνόνημα.			
Τάξις Γ. Κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Ἀντιόχου Δ', βα- σιλέως τῆς Συρίας (171/170 π. Χ.).	το'-τοβ'	1415—1421	XLVIII, 1-6
Τάξις Δ. Συμβασιλεία Ἀντιόχου Δ' καὶ Πτολεμαίου Γ', Φιλομήτορος (170/169 π. Χ.).	τοβ'-τοδ'	1422	XLVIII, 7
Τάξις Ε. Σειρὰ Α. Μολύβδινα νομίσματα, κοπέντα κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀλεξανδρείας ὑπὸ τοῦ Ἀν- τιόχου.	τοδ'-τοε'	1429—1430	XLVIII, 13 LXVI, 17-18
Σειρὰ Β. Συμβασιλεία τῶν Πτολεμαίων Φιλομή- τορος καὶ Εὐεργέτου Β' (ἀπὸ τοῦ 168-163 π. Χ.).	τοε'-τοη' τοη'-τπγ'	1423—1428 1431—1485	XLVIII, 8-14 XLIX 424 L, 4-27
Τάξις Ζ. Πτολεμαῖος Γ' μόνος βασιλεὺς (163-145 π. Χ.). Παράρτημα τῆς τάξεως Ζ. Διονυσιακὰ νομίσματα Κύπρου.	τπγ'	1798—1804	XLVIII, 24-28 XLIX, 25-28 LVI, 8 καὶ 10, LX, 16
Τάξις Η. Κοίλη Συρία.	τπγ'-τλη'	1486—1488	XLVIII 19-23
Παράρτημα. Δεκαετηρὶς Κλεοπάτρας Β, συζύγου Πτολεμαίου Γ' (163 π. Χ.).	τλη'	1498	LI, 17-19
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ζ', ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ (146/5 π. Χ.). . .	τληα'-τληβ'		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Η', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β', ΜΟΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΠΙ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (145-116 π. Χ.)	τληγ'-τληζ'		
Τάξις Α. Νομίσματα Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β' ὡς συμβα- σιλέως τῆς Κλεοπάτρας Β' καὶ τοῦ Φιλομήτορος	τληζ'-τληη' τληη'-τληα'	1489—1496 1501—1620	LI 1-16 LII, 1-28, LIII, 1-3 LIV, 1—8, LV, 1300 LVI, 1-11
Τάξις Β. Νομίσματα Κυπριακὰ Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β' ὡς μόνου βασιλέως.			

	Σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς	Ἀριθμοὶ τοῦ Καταλόγου	Πίνακες
Τάξις Γ. Χαλκᾶ μετὰ ἐτῶν Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β' κο- πέντα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὰ ἔτη 144-129 π. Χ.	υβ'	1621—1632	LIV, 20-31
Τάξις Δ. Συμπλήρωμα τῆς προηγουμένης τάξεως.	υβ'-υγ'	1634—1639	LIV, 9, 14-19
Τάξις Ε. Χαλκᾶ φέροντα τὸ ἐπίθετον ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ, κο- πέντα δὲ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῆς Κύπρου Κρό- κου, Σελεύκου, Θεοδώρου καὶ Πτολεμαίου Νέου Φιλοπάτορος	υγ'-υε' υς'	1640—1656 1657—1658	LVI, 12-28 LVIII, 4-5
Τάξις Ζ. Χαλκᾶ κοπέντα ἐν τῇ Κυθηναϊκῇ	υς'	1499—1500	LI, 20-24
Παράρτημα Α τῆς νομισματοκοπίας Εὐεργέτου Β : Δεκαετηρὶς Κλεοπάτρας Γ (134 π. Χ.)	υς'		
Παράρτημα Β. Νομίσματα Διονυσιακοῦ τύπου.	υς'-υζ'		
ΒΑΣΙΛΕΙΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ι', ΣΩΤΗΡΟΣ Β' (116/5-80 π. Χ.), ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Γ' (107/6-101 π. Χ.) καὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α' (114/3-88 π. Χ.).	υζ'-υιδ'		
Τάξις Α. Πτολεμαίου Ι', Σωτήρος Β'. Νομίσματα κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ Πτολεμαίου Ι', Σωτήρος Β', καὶ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'.	υιδ'-υιη'	1659—1688	LVII, 1-12, 14, 17-18, 20, 22-31 καὶ LVIII, 1
Τάξις Β. Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ Πτολεμαίου Ι', Σωτή- ρος Β', διαρκούσης τῆς ἐν Κύπρῳ ἐξουσίας αὐτοῦ.	υιθ'-υκ'	1689—1693	LIX, 22-24 LX, 28-30
Τάξις Γ. Νομίσματα χαλκᾶ Κύπρου κοπέντα ὑπὸ Σωτή- ρος Β' ἢ μᾶλλον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Α'	υκα'-υκβ'	1694—1716	LVIII, 11-32
Τάξις Δ. Χαλκᾶ φέροντα τὰ ἐπίθετα τοῦ Σωτήρος Β', κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ.	υκβ'	1717—1723	LVIII, 2, 6-9
Τάξις Ε. Νομίσματα Μοιρᾶ ἡγεμόνος τινὸς τῶν ἐγγχωρίων ἐπαναστατῶν ἐπὶ Σωτήρος Β' (88-86 π. Χ.).	υκγ'-υκδ'	1724	LXI, 30-31
Τάξις Ζ. Νομισματοκοπεῖον τῆς Κυθηναϊκῆς. Πτολεμαῖος 'Απίων.	υκδ'-υκς'	1725	LVIII, 10
Τάξις Η. Χρυσᾶ νομίσματα δεκαετηρίδος τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης (107 π. Χ.) ἢ τῆς Κλεοπάτρας Ζ' (42 π. Χ.).	υκς'-υκζ'	1726	LVIII, 3
Τάξις Α τῆς συμβασιλείας Κλεοπάτρας Γ' καὶ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'. Τὰ μετὰ τῶν ἐτῶν ἀμφο- τέρων τῶν συμβασιλέων.	υκζ' (=υιε' καὶ υις')	1727—1731	LVII, 13-21
Τάξις Β τῶν αὐτῶν συμβασιλέων. Χαλκᾶ κερμάτια τῶν ἐτῶν 102-101 π. Χ.	υκζ'	1732 - 1733	LIX, 29-30
Τάξις Α Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Β'. Τετραδραχμα ἀργυρᾶ κοπέντα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὰ ἔτη 113- 104 π. Χ.	υκζ'-υκθ'	1734—1784	LIX, 1-21 LX, 1-12, 19-27
Τάξις Β τοῦ αὐτοῦ. Ἀργυρᾶ δίδραχμα Διονυσιακῶν τύπων	υκθ'-υλ'	1805—1812	LX, 13-15 LIX, 25-26
Τάξις Γ. Χαλκᾶ νομίσματα Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρου Α' ἢ μᾶλλον Πτολεμαίου Σωτήρος Β' κοπέντα ἐν Κύπρῳ	υλ'	1813—1814	LIX, 27-28
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ Γ' καὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΒ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β' (80 π. Χ.).	υλ'-υλβ'		
ΠΡΩΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΓ' ΝΕΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ, ΚΟΙΝΩΣ ΔΕ ΑΥΛΗΤΟΥ (80-58)	υλβ'-υλζ' υλζ'-υμ' υμ'-υμα'	1815—1835 1841	LXI, 1-19 LXI, 26
ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ, ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ Β', ΣΕ- ΛΕΥΚΟΥ ΤΟΥ ΚΥΒΙΟΣΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΕΛΛΑΟΥ (58-55 π. Χ.)	υμα'-υμς'		

	Σελίδες τῆς Εἰσαγωγῆς	Ἀριθμοὶ τοῦ Καταλόγου	Πίνακες
ΔΕΥΤΕΡΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ' (55/4-51 π. Χ.)	υμζ'-υμζ'		
Νομίσματα τῆς δευτέρας βασιλείας τοῦ Αὔλητου.	υμζ'-υμη'	1836—1840 1842—1845	LXI, 20-25 LXI, 27-29, 32—35
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Ζ' καὶ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΙΔ', ΙΕ' καὶ ΙΖ' (51-29 π. Χ.)	υμη'-υξδ'		
Α'. Βασιλεία Κλεοπάτρας καὶ Πτολεμαίου ΙΔ', Φιλοπάτο- ρος (51-47 π. Χ.)	υμη'-υνβ'		
Β'. Βασιλεία Κλεοπάτρας καὶ Πτολεμαίου ΙΕ', Φιλοπάτο- ρος (47-44) π. Χ.)	υνβ'-υνδ'		
Γ'. Βασιλεία Κλεοπάτρας καὶ Πτολεμαίου ΙΣ', τοῦ καὶ Καίσαρος, Φιλοπάτορος καὶ Φιλομήτορος, κοινῶς δὲ Καισαρίωνος (44-30 π. Χ.)	υνδ'-υξδ'		
Νομίσματα τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν συμβασιλέων αὐτῆς.			
Τάξις Α. Νομισματοκοπεῖον Αἰγύπτου.	υξδ'-υο'	1847—1870	LXII, 1-25
Τάξις Β. Χαλκᾶ τύπων Κλεοπάτρας κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ	υο'-υοα'	1871—1873	LXIII, 1-8
Τάξις Γ. Χαλκᾶ κοπέντα ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τοῦ 46 π. Χ. .	υοα'-υοδ'	1874—1877 1842—1844	LXII, 26-29 LXI, 27-29
Τάξις Δ. Τὰ κοπέντα ἐν τῇ Ἀσίᾳ			
α) Ἀσκάλων Ἰουδαίας	υοδ'-υοθ'	1878—1885	LXIII, 9-14
β) Βηρυτὸς Φοινίκης.	υοθ'-υπα'	1886—1889	LXIII, 17-21
γ) Δαμασκὸς Κοίλης Συρίας.	υπα'-υπβ'	1890—1893	LXIII, 16
δ) Τρίπολις Φοινίκης	υπβ'	1894—1896	
Τάξις Ε. Τὰ κοπέντα ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας καὶ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ			
I) Κλεοπάτρα καὶ Μάρκος Ἀντώνιος ὡς σύζυγοι (31 π. Χ.)	υπβ'-υπγ'	1897—1900	LXIII, 22-24, 26
II) Ἀντιόχεια Συρίας ἢ ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου	υπγ'-υπε'	1897—1898	LXIII, 22-24
III) Ρ. Canidius Crassus ὑπαρχὸς Μ' Ἀντωνίου ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ καὶ Κρήτῃ περὶ τὸ 31-30 π. Χ.	υπε'-υπη'	1901—1904	LXIII, 27-30
Τάξις Ζ. Πάτριαι Ἀχαΐας	υπη'-υπθ'	1905	LXIII, 15
Τάξις Η. Τὰ Ῥωμαϊκῶν χαρακτῆρος, κοπέντα ἐν Ἀλε- ξανδρείᾳ			
α) Κλεοπάτρα καὶ Μ. Ἀντώνιος ἐπὶ τῇ κατακτῆσει τῆς Ἀρμενίας	υπθ'	1906—1908	LXIII, 31
β) Μ. Ἀντώνιος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μ. Ἀντώνιος [Ἄν- τυλλος], (35-32 π. Χ.)	υπθ'-υζ'	1909—1910	
ΒΑΡΒΑΡΟΙ ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ		1911—1919	LXIV, 1-28
ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΚΑΣΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑΣ			
Α'. Σατραπεῖαι Κλεομένους τοῦ Ναυκρατίτου καὶ Πτολεμαίου	υζα'-υζβ'		
Β'. Βασιλεία Πτολεμαίου Α', Σωτήρος	υζγ'-υζδ'		
Γ'. Βασιλεία Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου	Παρένθετος		
Δ'. Βασιλεία Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου.	Παρένθετος		
Ε'. Βασιλεία Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος	υζε'-υζς'		
ΣΤ'. Βασιλεία Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς	Παρένθετος		
Ζ'. Βασιλεία Πτολεμαίου ΣΤ', Φιλομήτορος.	υζζ'-υζη'		
Η'. Βασιλεία Πτολεμαίου Η', Εὐεργέτου Β	υζθ'-φ'		
Θ'. Βασιλεῖαι Πτολεμαίου Ι', Σωτήρος Β', Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α' καὶ συμβασιλεία Κλεοπάτρας Γ' μετὰ Ἀλεξάνδρου Α'	φα'-φβ'		
I'. Βασιλεία Πτολεμαίου ΙΓ', Αὔλητου	φγ'-φδ'		
ΙΔ'. Βασιλεία Κλεοπάτρας καὶ τῶν Πτολεμαίων ΙΔ', ΙΕ' καὶ ΙΣ' Ἐπανορθώματα εἰς τὸ πρῶτον μέρος	φε'-φς' φθ'-φι'		

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τῶν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου σχηματισθέντων Ἑλληνικῶν κρατῶν τῶν Διαδόχων μέγιστον, κραταιότατον καὶ πλουσιώτατον ἐγένετο, ὡς γνωστόν, τὸ τῶν Λαγιδῶν Πτολεμαίων, οὗ κέντρον ἡ ὀλβία Αἴγυπτος. Ὁ ἀμύθητος πλοῦτος τῶν Πτολεμαίων, οὗ δεῖγμα καταπληκτικὸν ἤρκει νὰ παράσχη ἡμῖν καὶ μόνη ἡ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ περιγραφομένη περίφημος *πομπή* Πτολεμαίου τοῦ Β', πομπή ἧς ὁμοίαν κατὰ τὸν πλοῦτον οὐδέποτε ἴσως ἄλλοτε εἶδεν ἡ οἰκουμένη, κατοπτρίζεται καὶ ἐν τῇ νομισματικῇ. Ἀληθῶς οὐδεμία ἄλλη χώρα ἢ δυναστεία τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀφῆκεν ἡμῖν τσαῦτα τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος χρυσῶ, ἀργυρῶ καὶ χαλκῶ νομίσματα, ὧν πλήρεις εἰσὶν αἱ δημόσιαι καὶ ιδιωτικαὶ συλλογαί, πλήρεις οἱ οἴκοι τῶν ἐμπόρων τῶν ἀρχαιοτήτων, εἰς οὓς διαρκῶς συρρέουσιν, ἐκ καταπληκτικῶν τῶν ἀριθμῶν καὶ τὸν πλοῦτον εὐρημάτων.

Δυστυχῶς ἡ ἐπιστημονικὴ σπουδαιότης τοῦ νομισματικοῦ τούτου θησαυροῦ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἐγένετο ἀνάλογος πρὸς τὸ μέγεθος αὐτοῦ, παραμένει δὲ μέχρι τοῦ νῦν ὑποδεστέρα οἰασθήποτε ἄλλης σειρᾶς ἀρχαίων νομισμάτων. Ἀληθῶς, ἐνῶ πᾶν ἀρχαῖον νόμισμα εἶναι πηγὴ πολῦτιμος καὶ ἀψευδῆς πλήθους σπουδαίων ἀρ-

χαιολογικῶν εἰδήσεων, τὰ τῶν Πτολεμαίων νομίσματα ἐλάχιστον δύνανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν ἐπιστημονικὸν φῶς ἔνεκα πολλῶν λόγων ἰδιαιτέρως χαρακτηριζόντων τὴν σειρὰν ταύτην.

Κυριώτατος τῶν λόγων τούτων εἶναι ἡ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐπικρατήσασα συνήθεια τῶν Λαγιδῶν τοῦ νὰ μὴ ἀλλάσσωσι τοὺς τύπους καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν νομισμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ διατηρῶσιν αὐτοὺς στερεοτύπως ἀφ' ὅτου τὸ πρῶτον εἰσῆχθησαν μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐπιτρεις ὄλους αἰῶνας διαρκεσάσης δυναστείας αὐτῶν. Οὕτω π. χ. πάντα σχεδὸν ἀνεξαιρέτως τὰ ἀργυρᾶ τετράδραχμα πάντων τῶν Πτολεμαίων φέρουσι τοὺς ὑπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, εἰσαχθέντας τύπους, ἤτοι ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ πρὸς δεξιὰ, ἐφ' ἑτέρου δὲ ἀετὸν μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν ἰστάμενον ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστερὰ καὶ ἔχοντα περίξ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ. Ὁμοίως τὰ περίφημα Ἀρσινόεια χρυσᾶ ὀκτάδραχμα φέρουσι μέχρι τέλους τῆς δυναστείας τοὺς τὸ πρῶτον ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Β', Φιλαδέλφου, ἅμα τῷ θανάτῳ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ ἀδελφῆς Ἀρσινόης Β' Φιλαδέλφου, εἰσαχθέντας τύπους αὐτῆς, ἤτοι ἐφ' ἑνὸς τὴν μετὰ καλύπτρας προτομὴν αὐτῆς πρὸς δεξιὰ

α'.

καὶ ἐφ' ἑτέρου τὸ δίκερας καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ πάντων σχεδὸν τῶν λοιπῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν ἐκάστοτε νέων τύπων, κατὰ μείζονα δὲ λόγον καὶ περὶ τῶν αὐτόχρημα καταπληκτικοῦ πλήθους χαλκῶν νομισμάτων τῶν σχεδὸν ἀνεξαιρέτως φερόντων πάντοτε τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

Οὕτως ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν τύπων καὶ ἐπιγραφῶν τῶν ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας κοπέντων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων εἶναι μηδαμινός, ὁ δὲ ἐπὶ τῇ βάσει μόνον αὐτῶν ἐπιχειρῶν νὰ κατατάξῃ αὐτὰ ὑφίσταται φοβερὰς πλάνας.

Ἄλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα, ἅτινα παρέχουσιν ἡμῖν τὰ νομίσματα ταῦτα, ἐλάχιστα βοηθοῦσι πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ χρόνου τῆς κοπῆς ἐνὸς ἐκάστου. Ἡ μὲν τεχνοτροπία αὐτῶν εἶναι πάνυ δυσδιάκριτος καὶ δυσεξέλεγκτος, ὡς ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀδήλων τόπων, ἐν οἷς ἐκόπησαν καθ' ἅπαν τὸ εὐρύτατον καὶ ἐπὶ τριῶν ἡπείρων, Ἀφρικῆς, Ἀσίας καὶ Εὐρώπης, ἐκτεινόμενον κράτος τῶν Λαγιδῶν, καὶ ὡς ἐκ τῆς συνηθείας τῆς πολλάκις ἐπὶ μακρὰ ἔτη χρησιμοποίησεως τῆς αὐτῆς σφραγίδος πρὸς κοπὴν τῶν στερεοτύπων τύπων, ἰδίως τῶν τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ νομίσματος. Αὐτὴ δὲ ἡ μετρολογία τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, μάλιστα δὲ τῶν χαλκῶν, ὑπὸ πολλοῦ σκότους περιβαλλομένη, ἐλάχιστα βοηθεῖ πρὸς διάκρισιν τῶν διαδοχικῶν ἐκδόσεων. Τέλος τὰ εὐρήματα, σπανιώτατα ὑπὸ τῶν ἐπαϊόντων ἐπιστημονικῶς μελετηθέντα, οὐδεμίαν σχεδὸν ἔδωσαν ἡμῖν μέχρι τοῦδε τῶν πολυτίμων ἐκείνων πληροφοριῶν, ἅς ἠδύνατο ἀσφαλῶς νὰ παρὰσχωσιν, ἂν συστηματικῶς ἐμελετώντο.

Τούτων πάντων ἔνεκεν ἀφ' ὅτου ἤρξαντο αἱ νομισματικαὶ μελέται μέχρι τοῦ νῦν, ἡ νομισματικὴ τῶν Πτολεμαίων ἐθεωρήθη, καὶ θεωρεῖται δικαίως, ὡς τὸ μέγιστον καὶ σκοτεινότερον τῶν νομισματικῶν προβλημάτων, οὗ τὴν λύσιν μάτην ἐπεχείρησε σπουδαῖος ἀριθμὸς σοφῶν, τολμηρῶν καὶ εὐφυῶν νομισματογνομόνων, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ αὐτῶν μετὰ ματαίας τινὰς ἀποπειρας κατατάξεως ἤρκοῦντο καὶ ἀρκοῦνται μέχρι τοῦ νῦν ὁμολογοῦντες ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦτο εἶναι ἀνεπίδεκτον πάσης ὀριστικῆς λύσεως.

Οἱ ἀρχαιότεροι τῶν νομισματολόγων μέχρι

τοῦ τέλους τοῦ 17^{ου} αἰῶνος ἤρκοῦντο περιγραφάφοντες ἀπλῶς τὰ νομίσματα ταῦτα, κατὰ φαντασίαν δὲ καὶ ὄλως αὐθαιρέτως κατατάσσοντες αὐτὰ εἰς ἓνα οἰονδήποτε τῶν Πτολεμαίων, εἰς τρόπον ὥστε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ νόμισμα ἀπεδόθη παρὰ διαφόρων, ἐνίοτε δὲ καὶ παρὰ τῶν αὐτῶν προσώπων, εἰς δεκάδα διαφόρων Πτολεμαίων! Πρῶτος ἐν ἔτει 1701 ὁ γάλλος ἱατρὸς καὶ διάσημος ἐν τῇ νομισματικῇ ἐπιστήμῃ J. Vaillant ἐπεχείρησεν ἐπιστημονικὴν κατάταξιν τοῦ συνόλου τῶν νομισμάτων τούτων ἐν μεγάλῃ εἰδικῇ συγγραφῇ (ιδὲ κατωτέρω τὴν βιβλιογραφίαν), ἐν ἣ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας συνεκέντρωσε πάσας τὰς τότε γνωστὰς ἱστορικὰς πηγὰς περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν Πτολεμαίων. Μετὰ τοῦτον εἰδικώτερον περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἠσχολήθησαν ὁ Pellerin ἐν τῇ μεγάλῃ σειρᾷ τῶν ἔργων αὐτοῦ (1742-1778), ὁ Eckhel ἐν τῇ Doctrina Num. Veterum τόμ. IV, 1790, ὁ Visconti ἐν τῇ Iconographie Grecque tom. III. p. 191-266 [1808], ὁ Mionnet ἐν τῇ Description [1813 καὶ ἐν τῷ Supplément 1837], ὁ Letronne ἐν τῇ Rev. Numismatique τοῦ 1843, ὁ Ch. Lenormant ἐν τῷ Trésor de numismatique et de glyptique, Rois Grecs p. 160-170 pl. 81-89 [1850], καὶ τῇ συνεργασίᾳ αὐτοῦ ὁ τότε νεαρῶτατος υἱὸς αὐτοῦ Fr. Lenormant, οὗ τὸ ἐν τῇ Revue Numismatique 1853-1855 δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ἔργον ἐστεφανώθη ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν, ὁ ἱατρὸς Schleddehaus (1856-1862), ὁ Βαρῶνος Hüber (1862-1870), ὁ J. Six (1863-1886), ὧν πάντων τὰ ἔργα ἰδὲ ἐν τῇ κατωτέρω βιβλιογραφίᾳ. Τέλος δὲ ὁ F. Feuardent ἐν τῷ πρῶτῳ τόμῳ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφέντος καταλόγου τῆς νομισματικῆς συλλογῆς Ἰωάννου Δημητρίου (1869) καὶ ὁ R. S. Poole πρῶτον μὲν ἐν σειρᾷ ἄρθρων καταχωρισθέντων ἐν τῷ Numism. Chronicle τοῦ 1861-1867, δεύτερον δὲ ἐν τῷ ἐν ἔτει 1883 ἐκδοθέντι καταλόγῳ τῶν ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων, καταλόγῳ οὗ ἡ εἰσαγωγὴ παραμένει μέχρι τοῦ νῦν ἡ ἀρίστη καὶ σοβαρωτέρα μελέτη τοῦ θέματος τούτου.

Παρὰ τούτους πολλοὶ ἄλλοι ἠσχολήθησαν περὶ τινῶν μόνον μερῶν τῆς νομισματικῆς τῶν Πτολεμαίων, οἱοὶ π. χ. οἱ περὶ τῆς μετρολογίας ἀσχοληθέντες Letronne (1840), Revillout (1881-

1892) καὶ Grenfell (1896-1901) κλπ., ὧν πάντων τὰ ἔργα ἀπαριθμοῦνται ἐν τῷ κατωτέρῳ βιβλιογραφικῷ καταλόγῳ.

Θὰ ἦτο μακρόν, ἂν μὴ ὅλως μάταιον, τὸ νὰ ἐξιστορήσωμεν ἐνταῦθα τὰς προσπαθείας καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας ἐνὸς ἐκάστου τῶν σκαπανέων τούτων τῆς νομισματικῆς ἐπιστήμης, διὸ ἀρκοῦμεθα σημειοῦντες μόνον ὅτι παρὰ ταῦτας τὰς εὐγενεῖς, σοφὰς καὶ ἀτρύτους ἐπὶ δύο ἡδὴ αἰῶνας διαρκεσάσας προσπαθείας ἀνδρῶν, ὧν τινες, οἷοι π. χ. οἱ Poole καὶ Feuardent, εἰδικῶς σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν βίον αὐτῶν περὶ μόνου τοῦ θέματος τούτου κυρίως ἡσχολήθησαν, ὀλίγον μόνον φῶς ἐπεχύθη ἐπὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης σειρᾶς, τσαύτη δὲ ἀβεβαιοῦς ἐπικρατεῖ καὶ νῦν ἐπὶ τῶν κυριωτέρων, ὥστ' ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὁ μὲν γνωστός ἄγγλος νομισματολόγος Sir Ed. Bunbury κηρῦσσει τὸ σύνολον τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων « σμικρᾶς ἢ καὶ οὐδεμιᾶς ἱστορικῆς ἀξίας », ὁ δὲ Poole ἀρχεται τῆς τελευταίας αὐτοῦ μελέτης κηρῦσσων τὴν σειρὰν ὡς τὴν δυσχερεστάτην πασῶν πρὸς κατάταξιν. Ἐπίσης καὶ ὁ B. V. Head γράφει ἐν τῇ « Ἱστορία τῶν νομισμάτων », ὅτι « ἡ μακρὰ σειρὰ τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων ἀναγνωρίζεται γενικῶς ὡς ἡ δυσκολωτάτη πρὸς κατάταξιν σειρὰ τῆς Ἑλληνικῆς νομισματικῆς », διὸ καὶ παραμένει « ἄνευ διαφέροντος ». Τέλος δὲ ὁ μὲν ἐξαίρετος ἄγγλος ἱστορικός τοῦ « Κράτους τῶν Πτολεμαίων » J. P. Mahaffy ὁμολογεῖ ἐν ἔτει 1895 μετὰ λύπης, ὅτι ἡ νομισματικὴ τῶν Πτολεμαίων παραμένει « a very intricate and unsatisfactory study », ὁ δὲ σοφὸς ἀκαδημαϊκὸς καὶ διαπρεπὴς διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου τῆς Γαλλίας κ. E. Babelon ἔγραψε περὶ τοῦ ζητήματος ἐν ἔτει 1893 τὴν ἐξῆς ἀληθῶς φωτεινὴν καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χαρακτηριστικὴν σελίδα περὶ τῆς θέσεως τοῦ ζητήματος : Ptolémée Soter, le premier, fit frapper en Égypte des monnaies de poids attique; mais il conserva en même temps, peut-être pour une circulation locale seulement, l'étalon phénicien et même l'étalon rhodien. Ses successeurs immédiats imitèrent son exemple. Il en résulte pour les métrologistes et les économistes actuels des difficultés presque inextricables; les systèmes s'enchevêtrent, les poids se confondent . . . . .

Avant de disserter sur les systèmes monétaires variés de l'empire des Lagides, deux points essentiels sont préalablement à élucider. Il importe d'abord de bien attribuer aux princes homonymes les monnaies qui reviennent à chacun d'eux; en second lieu, comme les Lagides régnaient non seulement sur l'Égypte, mais sur la Cyrénaïque, sur Chypre, sur une partie de la Syrie, et même sur l'Asie mineure méridionale, il est nécessaire de classer à chacune de ces régions les monnaies, au nom de Ptolémées, qui y ont été frappées. Tant que ce double classement géographique et chronologique n'aura pas été scientifiquement établi, les recherches des économistes, qui reposent sur l'étude des monnaies, seront dépistées et feront fausse route. . . . . Or, remarquons-le bien, en dépit des efforts réitérés des savants les plus distingués, le classement chronologique et géographique des monnaies d'or, d'argent et de bronze des Lagides, est encore aujourd'hui incertain. Les attributions qu'on a proposées ne sont, la plupart du temps, que des conjectures plus ou moins plausibles; chaque auteur adopte un classement différent, interprète les monogrammes au gré de son imagination. Bref, disons le mot: l'étude des monnaies égyptiennes est à reprendre *ab ovo*, et c'est surtout de ceux qui ont traité des différents systèmes monétaires usités dans l'empire des Lagides et des rapports des métaux monnayés entre eux, en Égypte, que l'on peut dire: *in vanum laboraverunt*!

Τὸ ὀρθὸν τῆς κρίσεως ταύτης ἡσθάνθη κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἴσως παντὸς ἄλλου συναδέλφου περισσότερον. Διότι ἐν πρώτοις, πρὸ τινῶν ἐτῶν, ἔλαχέ μοι τὸ εὐχάριστον ἀλλὰ δυσχερὲς καθήκον νὰ εἰσαγάγω καὶ κατατάξω ἐν τῷ Ἐθνικῷ νομισματικῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ διευθύνω, τὴν περιφημον συλλογὴν, ἣν ἐδωρήσατο τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει ὁ ἀοίδιμος Ἰωάννης Δημητρίου, ὁ ἐκ Λήμνου, ἥτις εἶναι ἡ πλουσιωτάτη πασῶν τῶν ὑπαρχουσῶν συλλογῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων. Κατόπιν παρεκλήθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ι. Δημητρίου καὶ τοῦ κ. F. Feuardent ἵνα παραβάλω πρὸς τὰ νομίσματα ταῦτα τὸ χειρόγραφον τῆς δευτέρας ἐκδόσεως τοῦ καταλόγου τῆς συλλογῆς ταύ-

1 E. Babelon, Mélanges numismatiques, IIme série. (1893) p. 4-6.

της, ὅπερ συνέγραψε πρὸς ἔκδοσιν ὁ κ. Feuardent, εἰς τὰς μακρὰς καὶ ἐπιμόνους προσπάθειάς καὶ μελέτας τοῦ ὁποίου ἀκριβῶς ὠφείλετο ἤδη ὅτι τινὲς τῶν σειρῶν τῶν Λαγιδῶν ἐξήχθησαν ἐκ τοῦ τελείου χάους, εἰς ὃ εὐρίσκοντο μέχρι τοῦ 1869. Ἡ νέα κατάταξις τῆς παμμεγίστης ταύτης σειρᾶς, εἰς ἣν ἐδέησε νὰ προβῶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ, παρεμβάλλων ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ I. Δημητρίου πάντα τὰ πολυάριθμα Πτολεμαϊκὰ νομίσματα, ἅτινα κατεῖχεν ἤδη πρότερον τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν Μουσεῖον, ἢ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία καὶ τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, πρὸς δὲ ἡ λεπτομερῆς μελέτη τῶν κατατάξεων καὶ περιγραφῶν τῶν κ. κ. Feuardent, Poole, Six, κλπ., εἰς ἣν ἠναγκάσθην νὰ προβῶ, κατέδειξάν μοι τὸ χάος καὶ τὸ ἀπελπιστικῶς σκοτεινὸν τοῦ ζητήματος τούτου. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη μοὶ ἦτο ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐξέλθω τοῦ λαβυρίνθου τούτου, τὸ μόνον δὲ ὅπερ ἐκέρδαινον ἐκ τῶν ἀπρύτων προσπάθειῶν μου καὶ τῆς συγχρόνου μελέτης τῶν παρὰ τὰ νομίσματα ὑπαρχουσῶν λοιπῶν ἀρχαίων πηγῶν περὶ τῶν Πτολεμαίων, ἦτο τὸ νὰ ἀνακαλύπτω καθ' ἑκάστην νέας δυσκολίας καὶ κωλύματα, καὶ ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔνθα, ἐνίοτε, οἱ νομισματολόγοι ἐνόμιζον ὅτι εὗρον ἤδη τὴν ὀριστικὴν λύσιν προβλήματός τινος τῆς νομισματικῆς τῶν Πτολεμαίων. Ἐν τούτοις δὲν ἀπέβαλον τὴν ἐλπίδα τοῦ ν' ἀνακαλύψω τὴν κλεῖδα τῆς νομισματικῆς ταύτης τῶν Πτολεμαίων, σκεπτόμενος ὅτι ἀδύνατον ἢ κλεῖς αὕτη νὰ μὴ ὑπῆρχε· θὰ ἦτο ἀληθῶς παράδοξον—ἐσκεπτόμην— βασιλεῖς τηλικαύτης διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς δεξιότητος, οἳ ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι τῶν Πτολεμαίων, νὰ ἔκοψαν τὰ νομίσματα αὐτῶν ἄνευ συστήματός τινος ἐπιτρέποντος εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς ὑπαλλήλους αὐτῶν, εἰς τοὺς τραπεζίτας, εἰς τοὺς ἐμπόρους καὶ εἰς πάντα ἐν γένει πολίτην, νὰ ἀναγνωρίζωσιν εὐκόλως τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεως ἐκάστου νομίσματος, τὴν σειρὰν εἰς ἣν τοῦτο ἀνήκε, τὴν ἀξίαν ἣν παρίστα κτλ.

Εἶχον δὲ δίκαιον ἐπὶ ἔτη ἐπιμένων εἰς τὴν πεποιθήσιν ταύτην. Εὐτυχῶς ἦλθε τέλος ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν κατενόησα εἰς τί συνίστατο τὸ σύστημα, ἐφ' οὗ ἐρείδεται ἡ νομισματοκοπία αὕτη τῶν Πτολεμαίων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ πρώτη μου φροντίς ὑπῆρξε τότε νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκ νέου κατάταξιν, κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, συμπάσης

τῆς πλουσιωτάτης Πτολεμαϊκῆς σειρᾶς τοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ ἐπεράτωσα τὴν ἐργασίαν ταύτην, κατενόησα ὅτι, ἀντὶ τῆς ἀδυνατοῦ πλέον καταστάσεως ἀπλῆς ἐξελέγξεως τῆς ἀκριβείας τῶν περιγραφῶν τοῦ χειρογράφου τοῦ κ. Feuardent, ἐπεβάλλετό μοι ἕτερον πολλῶ μείζον, ἐπιπονώτερον καθῆκον, χάριν τῆς ἐπιστήμης, πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ νέου συστήματός μου, ὅπερ νομίζω ὅτι τὴν δυσκολωτάτην πασῶν τῶν νομισματικῶν σειρῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου θὰ καταστήσῃ, τοῦλάχιστον ἐν τοῖς πλείστοις, τὴν εὐκολωτάτην ἴσως καὶ πασῶν ἀσφαλέστερον κατατεταγμένην. Τὸ καθῆκον δὲ τοῦτο ἦτο νὰ ἐξετάσω μὴ τυχὸν ἐν πάσαις ταῖς λοιπαῖς νομισματικαῖς συλλογαῖς τῆς Εὐρώπης εὐρίσκοντο νομίσματα ἄγνωστά μοι, εἴτε ἀντιτιθέμενα εἰς τὰς λεπτομερείας τοῦ νέου συστήματός μου, εἴτε μᾶλλον δυνάμενα νὰ πληρώσωσι τὰ κενὰ αὐτοῦ. Ἐν μιᾷ λέξει, κατενόησα ὅτι ἀντὶ ἀπλοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν νομισμάτων ἐπεβάλλετό μοι ἡ συγγραφή καὶ δημοσίευσιν ἐνὸς *Corpus* τῆς νομισματικῆς τῶν Λαγιδῶν.

Πρὸς τοῦτο ἐχρειάζοντο πρῶτιστα ὑλικά μέσα καὶ χρόνος ἐπαρκῆς πρὸς ἐπίσκεψιν καὶ μελέτην πασῶν τῶν συλλογῶν. Τὰ πρῶτα παρέσχε μοι ἀφθόνως καὶ αὐθορμήτως ἐξ ἰδίων, μετὰ περισσῆς γενναιοδωρίας καὶ εὐγενείας, ἡ κορυφὴ τῆς ἐπιστήμης ἡμῶν, ὁ ἀρχαῖος σεβαστὸς φίλος μου κ. F. Imhoof Blumer, τὸν δὲ χρόνον, ἂν καὶ μετὰ μεγάλης φειδωλίας ἔνεκα τοῦ ἀναγκαίου τῆς παρουσίας μου ἐν Ἀθήναις, παρέσχε μοι B. Διάταγμα ἐπιτρέψαν μοι τὴν ἐπὶ τρίμηνον μόνον ἀπουσίαν ἐξ Ἀθηνῶν πρὸς τὸν ῥηθέντα σκοπόν.

Οὕτω δὲ ἐν ἔτει 1900 ἐπεχείρησα περιοδεῖαν ἀνά τὴν Εὐρώπην, καθ' ἣν, ἐσπευσμένως ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου ἐπὶ 115 ἡμέρας περιηγούμενος, κατάρθωσα νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ μελετήσω, πλείστας τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν νομισματικῶν συλλογῶν τῆς Εὐρώπης, περιγράφας καὶ ὡς οἶόν τε ἀκριβῶς καταλογίσας καὶ ἀποτυπώσας τὰ ἐν αὐταῖς Πτολεμαϊκὰ νομίσματα, πανταχοῦ δὲ καὶ πάντοτε τυχὸν ἀπεριορίστων εὐκολιῶν καὶ πάσης δυνατῆς βοήθειας καὶ συνδρομῆς ἐκ μέρους πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ἀγαπητῶν μοι συναδέλφων, πρὸς οὓς ἐκφράζω καὶ ἐνταῦθα τὰς μᾶλλον ἐνθέρμους καὶ ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου.

Αί συλλογαὶ αὗται εἶναι αἱ ἐξῆς καθ' ἣν χρωνολογικὴν σειρὰν ἐπεσκέφθη καὶ ἐμελέτησα αὐτάς.

EN ΙΤΑΛΙΑ (α)

1. Ἡ ἐν Βρενδεσίῳ ἰδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Giuseppe **Nervegna**.
2. Ἡ συλλογὴ τοῦ ἐν **Βαρίῳ** Museo archeologico provinciale.
3. Αἱ συλλογαὶ τοῦ ἐν **Βονωνία** (Bologna) Museo Civico.
4. Ἡ ἐν **Μοδένη** συλλογὴ Medagliere Estense.
5. Ἡ τοῦ ἐν **Πάρμα** Regio Museo.
6. Ἡ τοῦ ἐν **Μιλάνῳ** R. Gabinetto Numismatico ἐν Palazzo di Brera.
7. Ἡ τοῦ ἐν Μιλάνῳ ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων Giulio **Sambon**.

EN ΕΛΒΕΤΙΑ

8. Ἡ ἐν Winterthur νέα ἰδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ κ. **F. Imhoof-Blumer**. (Τὴν περίφημον παλαιὰν αὐτοῦ συλλογὴν ἐμελέτησα ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου, οὗ νῦν εἶναι κτῆμα).
9. Ἡ τοῦ ἐν Winterthur Stadt Museum.

EN ΓΕΡΜΑΝΙΑ (α)

10. Ἡ συλλογὴ τοῦ ἐν **Μονάχῳ** Königl. Münzkabinet.
11. Ἡ ἰδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ ἐν Μονάχῳ κ. **Sattler**.
12. Ἡ τοῦ ἐν Μονάχῳ ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων κ. Dr Eug. **Merzbacher**.
13. Ἡ τοῦ ἐν Μονάχῳ ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων κ. Emil **Neustaetter und C.**

EN ΑΥΣΤΡΙΑ

14. Ἡ ἐν **Βιέννῃ** Αὐτοκρατορικὴ συλλογὴ τοῦ K. K. Museum.
15. Ἡ τοῦ ἐν Βιέννῃ Ἀρμενιακοῦ Μοναστηρίου τῶν **Mechitaristen**.
16. Ἡ τοῦ ἐν Βιέννῃ ἰδρύματος **Schottenstift**.
17. Ἡ τῶν ἐν Βιέννῃ ἐμπόρων ἀρχαιοτήτων **Egger Brüder**.

EN ΓΕΡΜΑΝΙΑ (β)

18. Αἱ συλλογαὶ τοῦ ἐν **Βερολίνῳ** Königl. Münzkabinet.
19. Ἡ συλλογὴ τῆς ἐν **Ἄλλῃ** (Χάλλῃ) τῆς Πρωσσίας Königl. Universität.
20. Ἡ συλλογὴ τοῦ ἐν **Γόθῳ** Herzogliches Münzkabinet.
21. Ἡ ἐν Βρουναβία ἰδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ τραπεζίτου κ. Arthur **Löbbecke**.

1. Διὰ παχέων γραμμάτων τυποῦται μόνον τὸ ὄνομα. ὅφ' ὃ δηλοῦται συντόμως ἐκάστη συλλογὴ ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν.

22. Ἡ τοῦ ἐν **Βρουναβία** Herzogliches Münzkabinet.

23. Ἡ τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ **Consul Weber** (Edm. F.)

EN ΔΑΝΙΑ

24. Ἡ τοῦ ἐν **Κοπεγχάγῃ** Βασιλ. Νομισ. Μουσείου.
25. Ἡ τοῦ ἐν Κοπεγχάγῃ δημοτικοῦ συμβούλου κ. **Philippsen**.

EN ΓΕΡΜΑΝΙΑ (γ)

26. Ἡ ἐν **Ὄσναβρούκῃ** ἐν τῷ Stadts Museum πλουσιωτάτη συλλογὴ τοῦ Dr. **Schledehaus**.

EN ΟΛΛΑΝΔΙΑ

27. Ἡ ἐν Ἀμστελοδάμῳ συλλογὴ τοῦ κ. **J. P. Six**.
28. Ἡ ἐν **Ἀμστελοδάμῳ** συλλογὴ τῆς Β. Ἀκαδημίας.
29. Ἡ ἐν **Χάγῃ** συλλογὴ τοῦ Königl. Münzkabinet.
30. Ἡ ἐν Χάγῃ ἰδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ κ. **Gookoop**.
31. Ἡ ἐν **Leyden** συλλογὴ τοῦ Πανεπιστημίου.

EN ΒΕΛΓΙΟ

- 32—34. Αἱ ἐν **Βρυξέλλαις** συνηνωμέναι συλλογαὶ τῆς Collection du Musée National, τοῦ βαρῶνου **Hirsch** καὶ τοῦ κόμητος **Du Chastel**.
35. Ἡ ἐν Βρυξέλλαις συλλογὴ τοῦ ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων **Ch. Dupriez**.

EN ΓΑΛΛΙΑ

36. Αἱ ἐν **Παρισίοις** συλλογαὶ τοῦ ἐν τῇ Bibliothèque Nationale τῆς Γαλλίας Cabinet des Médailles.
37. Ἡ αὐτόθι συλλογὴ τοῦ Δουκὸς **de Luynes**.
38. Αἱ συλλογαὶ τῶν περιφερίμων ἐμπόρων ἀρχαιοτήτων κ. κ. **Rollin et Feuarent**.
39. Ἡ συλλογὴ τῆς ἐμπόρου ἀρχαιοτήτων κυρίας **Ve Serrure**.

EN ΙΤΑΛΙΑ (β)

40. Ἡ ἐν **Τουρίνῳ** βασιλικὴ συλλογὴ Medagliere del Re (**MR**).
41. Ἡ ἐν **Τουρίνῳ** συλλογὴ τοῦ Regio Museo (**MA**).
42. Ἡ ἐν **Φλωρεντία** συλλογὴ R. Museo Archeologico.
43. Ἀσήμαντοι συλλογαὶ τινες ἐν **Ρώμῃ**. (Ἡ τοῦ Βατικανοῦ ἦτο τότε ἀπρόσιτος).
- 44.—45. Αἱ ἐν **Νεαπόλει** συλλογαὶ τοῦ Museo Nazionale (**MN**) καὶ Museo Sant' Angelo.

EN ΕΛΛΑΔΙ

- 46-50. Εἰς ταύτας προσθετέαι αἱ ἐν **Ἀθήναις** ἐξῆς συλλογαί, αἱ νῦν πᾶσαι συγκεντρωμέναι καὶ συγκατατεταγμέναι εἰς μίαν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσεῖῳ, ἐφ' ὧν, ὡς ἤδη εἶπον, ἐστηρίχθη κατ' ἀρχὰς ἡ ἐργασία μου :

Συλλογὴ Ἰωάννου Δημητρίου	=	Ἀθήναι, Δ.
Ἀρχαία Ἐθνικὴ Συλλογὴ	=	» Ε. Σ.
Συλλογὴ τοῦ Ἐθνικ. Πανεπιστημίου	=	» Π.
Ἀρχαία Συλλογὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	=	Α. Ε.
Δωρεὰ Τσιβουράκη	=	Τσιβ.

Ἀστυχῶς ὁ χρόνος δέν μοι ἐπέτρεψε νὰ ἐπισκεφθῶ ἐγὼ αὐτὸς καὶ τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Ῥωσίᾳ συλλογὰς. Τὴν σπουδαίαν ὁμως ταύτην ἔλλειψιν ἀνεπλήρωσα ὡς ἑξῆς:

Διὰ τὴν ἐν **Λονδίνῳ** (51) μεγάλην συλλογὴν τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου εἶχον ὑπ' ὄψιν τὸν ἄριστον νομισματικὸν κατάλογον τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου (BMC) ὑπὸ Roole, πλῆθος ἐκμαγείων καὶ μάλιστα πάντων τῶν νομισμάτων τῶν προσκτηθέντων μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1883 δημοσίευσιν τοῦ καταλόγου, ὡς καὶ πλείστας σημειώσεις καὶ πληροφορίας ἅς μετὰ μεγίστης προθυμίας καὶ εὐγενείας παρέσχον μοι οἱ εὐγενεῖς καὶ σοφοὶ συνάδελφοί μου διευθυνταὶ τοῦ Μουσείου τούτου.

Ἐπίσης ἐκ τῆς ἐν Λονδίνῳ σπουδαίας ἰδιωτικῆς συλλογῆς τοῦ **Sir Dr. Weber** (52) ἔλαβον παρὰ τοῦ κτήτορος αὐτῆς καὶ σεβαστοῦ μοι φίλου πλῆθος ἐκμαγείων, μάλιστα δὲ τῶν νομισμάτων ἐκείνων, ὧν ὅμοια στερεῖται τὸ Βρεττανικὸν Μουσεῖον.

Ἐκ δὲ τῆς ἐν **᾽Οξφόρδῃ** (᾽Οξωνία) (53) συλλογῆς τῆς Βονδληϊανῆς Βιβλιοθήκης ἔλαβον παρὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Ch. Oman ἐκμαγεῖα τῶν νομισμάτων ἐκείνων, ὧν ὅμοια στερεῖται τὸ Μουσεῖον τοῦ Λονδίνου.

Διὰ δὲ τὴν ἐν **Κανταβρυγία** συλλογὴν **Leake** (54) ὑπ' ὄψιν εἶχον μόνον τὸν ἐν τοῖς Num. Hellenica τοῦ Leake καλὸν κατάλογον.

Τέλος τῶν νομισμάτων τῆς ἐν **Γλασκώβῃ** (55) τῆς Σκωτίας σπουδαιοτάτης συλλογῆς Hunter ἔλαβον παρὰ τοῦ σοφοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς κ. G. Macdonald κατ' ἀρχὰς μὲν συνοπτικὸν κατάλογον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταλόγου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, ὡς καὶ μέγα πλῆθος ἐκμαγείων, εἶτα δέ, μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ καταλόγου μου οὗ ἔπεμψα ἀντίτυπον τῷ κ. Macdonald, σημειώσιν αὐτοῦ ἀκριβῆ τῶν ὀγκῶν καὶ παντὸς ἄλλου στοιχείου, ὅπερ ἠγνόουν ὅτε συνέτασσον τὸν κατάλογον. Ταῦτα δὲ προσέθηκα ἐν τῷ συμπληρώματι.

Ἐκ τῆς ἐν **Πετροπόλει** (56) συλλογῆς τοῦ Ermitage ἔλαβον παρὰ τοῦ κ. Markoff ἐκμαγεῖα μετὰ τῶν ὀγκῶν πάντων τῶν σπανίων ἢ σπουδαίων νομισμάτων, ἰδίως δὲ ἐκείνων ὧν ὅμοια δὲν σημειοῖ ὁ κατάλογος τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου.

Τῶν δὲ ἐν **Αἰγύπτῳ** συλλογῶν τῆς μὲν τοῦ Μουσείου **Ἀλεξανδρείας** (57) ἔλαβον παρὰ τοῦ ἀκαμάτου καὶ προθυμοτάτου φίλου μου καὶ διευθυντοῦ αὐτῆς κ. Dutilh ἀκριβῆ συνοπτικὸν κατάλογον (δημοσιευθέντα ἤδη ἐν τῷ ἐμῷ Journal Inter. d'Arch. Num. Τόμ. III, 1900, p. 1-28) ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ καταλόγου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου, μέγα πλῆθος ἐκμαγείων καὶ τέλος παντὸς εἴδους πολυτίμους συμπληρωτικὰς πληροφορίας.

Ἐκ δὲ τῆς ἐν **Καίρῳ** πλουσιωτάτης συλλογῆς τοῦ κ. **G. Dattari** (58) ἔλαβον ἐκμαγεῖα, χάρτινα ἀποτυπώματα, καὶ τὰς ὀγκὰς πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν νομισμάτων, ἐχρησιμοποίησα δὲ ταῦτα κατὰ τὸ δυνατόν πρὸ τῆς ἐκτύπωσης τοῦ καταλόγου μου καὶ μετ' αὐτήν, παραλιπὼν μόνον τὰ πολυἀριθμα νομίσματα ἐκεῖνα, ὧν εἶχον ἤδη ὑπ' ὄψιν ἕξ ἄλλων συλλογῶν πλείστα ὅμοια. Τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξα καὶ ὡς πρὸς τὴν συλλογὴν τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξανδρείας.

Παρὰ τῶν αὐτῶν κ. κ. Dattari καὶ Dutilh ἔλαβον ἐκμαγεῖα, ἀποτυπώματα, σημειώσεις ὀγκῶν κτλ. πλείστων ἄλλων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων εὕρισκομένων ἐν Αἰγύπτῳ ἐν διαφόροις ἄλλοις συλλογαῖς ἢ προερχομένων ἐκ μεγάλων εὐρημάτων γενομένων ἐσχάτως ἐν Αἰγύπτῳ.

Παρὰ δὲ τῶν κ. κ. Rollin et Feuardent ἔλαβον πολυτίμον χειρόγραφον κατάλογον εἰς μέγα 4^{ον} τῆς πλουσιωτάτης συλλογῆς Αἰγυπτιακῶν νομισμάτων τοῦ κόμητος **Stroganoff** (59), συγγραφέντα γαλλιστί, ἐν ἔτει 1887, ὑπὸ τοῦ μακαρίτου ἑλληνοῦ δόκτωρος Δ. Οἰκονομοπούλου, ἀρίστου γνώστου τῆς Νομισματικῆς τῶν Πτολεμαίων. Ἐν τῷ καταλόγῳ τούτῳ ἐν σελ. 1-34, περιγράφονται 483 Πτολεμαϊκὰ νομίσματα καὶ ἐν σελ. 35-251 ὑπ' ἀρ. 484-3789 Ἀλεξανδρινὰ αυτοκρατορικὰ καὶ τῶν Νομῶν νομίσματα. Μέγα μέρος τῶν νομισμάτων τούτων εὕρσκεται νῦν ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις συλλογῇ τοῦ I. Δημητρίου, τὰ πλείστα δὲ τῶν λοιπῶν εἶδον παρὰ τοῖς κ. κ. Rollin et Feuardent. Πλείστων ἄλλων μικρῶν

ιδιωτικῶν ἐφημέρων συλλογῶν, κυρίως ἐν Ἑλλάδι ἢ καὶ ἀλλαγῶν εὐρισκομένων, ὧν ἐγὼ αὐτὸς περιέγραψα τὰ νομίσματα, μνεῖαν εὐρίσκει ὁ ἀναγνώστης μόνον ἐν τῷ καταλόγῳ.

Μετὰ τὴν συντέλειαν τῆς ἐργασίας ταύτης φρονῶ ὅτι οὐδεμία ἀξία λόγου συλλογὴ διέφυγε τὴν ἐξέτασίν μου καὶ ὅτι κατήρτισα οὕτως ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν τῶν πρωτοτύπων ἀληθὲς Corpus τῆς Νομισματικῆς τῶν Πτολεμαίων.

Εἰς τοῦτο προσέθηκα καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων ἀπείρων τῆς νομισματικῆς τῶν Πτολεμαίων καταλόγων καὶ παντοειδῶν μελετῶν μόνον τὰ νομίσματα ἐκεῖνα, ἅτινα ἠδύναντο μετ' ἀσφαλείας νὰ παραληφθῶσι καὶ ἅτινα, ὡς γνωστόν, εἶναι ἐλάχιστα. Ἀληθῶς ἔνεκα τοῦ στερεοτύπου τῶν ἐπιγραφῶν, τύπων, χρονολογιῶν καὶ ὀγκῶν, τῶν πλείστων τῶν νομισμάτων πάντων τῶν Πτολεμαίων εἶναι ἀδύνατον νὰ διακρίνη τις καὶ ἐκ τῆς ἀρίστης περιγραφῆς, ἣν δὲν συνοδεύει ἀρίστη εἰκὼν, περὶ τίνος ἀκριβῶς νομίσματος πρόκειται, ὅπερ καθιστᾷ ἐντελῶς ἀδύνατον τὸν καταλογισμὸν τῶν πλείστων τῶν ἤδη δημοσιευθέντων ἐν καταλόγοις νομισμάτων. Οὐχ ἦττον ὁ ἀναγνώστης εὐρίσκει κατωτέρω κατάλογον τῶν βιβλίων, ὧν ἐξήτασα τὰς περιγραφάς, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἐλάχιστα σχετικῶς νομίσματα παρέλαβον, ὡς εἶπον, ἐν τῷ καταλόγῳ μου, σημεῖωσας μάλιστα δι' ἑνὸς ἀστερίσκου ἐκεῖνα, περὶ τῆς ἀκριβοῦς περιγραφῆς τῶν ὁποίων δὲν δύναμαι νὰ ἐγγυηθῶ, ὡς μὴ ἐντυχῶν ἐτέροις ὁμοίοις ἐν ἄλλαις συλλογαῖς. Τινῶν τῶν σπουδαιότερων συλλογῶν, ὧν πρότερον ἐδημοσιεύθησαν κατάλογοι, προσέθηκα παρὰ τὰς ἐμὰς περιγραφάς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν καταλόγων, ὑφ' οἷς περιγράφουσι τὰ αὐτὰ νομίσματα, μεταχειρισθεῖς χάριν συντομίας πρὸς δήλωσιν τοῦ μὲν ἐκδοθέντος καταλόγου τῆς συλλογῆς I. Δημητρίου ὑπὸ Feuardent τὰ σημεῖα FCD, τοῦ δὲ ὑπὸ Poole συγγραφέντος καταλόγου τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου τὰ σημεῖα BMC, τῆς δὲ ὑπὸ Mionnet Description καὶ Supplément τῆς συλλογῆς τῶν Παρισίων κτλ. τὰ σημεῖα M¹ καὶ M¹ S¹ καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς, συμφώνως ταῖς συνηθείαις τῶν νῦν νομισματολόγων.

Συγχρόνως τῇ συντάξει τοῦ καταλόγου προέβην εἰς τὴν λεπτομερῆ μελέτην πασῶν τῶν περὶ τοῦ Κράτους τῶν Πτολεμαίων ἱστορικῶν πηγῶν, ἐφ' ὅσον αὐταὶ σχετίζονται πρὸς τὰ νομίσματα

καὶ ἐφ' ὅσον ἠδυνάμην νὰ φωτισθῶ ὑπ' αὐτῶν ὡς πρὸς τὸ ἔργον μου. Εὐθεώρησα ὅμως περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω ἐν αὐτῷ τὰ περὶ τῆς βασιλείας ἑνὸς ἐκάστου τῶν Πτολεμαίων ἱστορικῶς πασίγνωστα παντὶ εὐπαιδευτῷ ἀναγνώστῃ, διότι τὸ ἐναντίον, ὅπερ καὶ κατ' ἀρχὰς καὶ σχεδὸν μέχρι τέλους ἐσκόπουν καὶ ἐν χειρογράφῳ συνετέλεσα, ἤθελε μεγάλως ἐξογκῶσει τὸ παρὸν ἔργον. Σημειῶ ἐν τούτοις ὅτι ἐκ τῶν ἔργων τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ὑπ' ὧν εἶχον κυρίως τὰ βιβλία τῶν J. P. Mahaffy, The Empire of the Ptolemies, London 1895 καὶ Max L. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer, Berlin 1897.

Τὸ οὕτως ἀποτελεσθὲν ἔργον δημοσιεύω νῦν μετὰ πάσης τῆς ἐν Ἑλλάδι δυνατῆς τυπογραφικῆς τελειότητος τοῦ ἀρίστου τῶν τυπογραφείων καὶ μετὰ πλήθους φωτοτυπικῶν πινάκων δυναμένων κάλλιον παντὸς ὑπομνήματος, περιγραφῆς ἢ σχολίου νὰ εἰκονίσωσι τὰ κύρια καὶ δευτερεύοντα χαρακτηριστικὰ ταύτης τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δυσκόλου σειρᾶς.

Τὴν δαπάνην τοῦ τε κειμένου καὶ τῶν πινάκων κατέβαλε μετ' ἀκρας προθυμίας καὶ ἀφειδέστατα ἐν τῶν εὐγενεστέρων τέκνων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ **Γρηγόριος Γ. Μαρασλῆς**, ἀρχαῖος δήμαρχος τῆς ἐν Ῥωσίᾳ Ὀδησοῦ καὶ μυστικοσύμβουλος τῆς A. A. M. τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ῥωσιῶν, ἦτοι ὁ ὄλβιος ἐκεῖνος Μαικίνας, εἰς ὃν πλὴν ἀπείρου ἄλλου πλήθους μεγαλοπρεπῶν καὶ αὐτόχρημα βασιλικῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν δωρεῶν ὀφείλομεν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες τὴν δημοσίευσιν ὀλοκλήρου βιβλιοθήκης ἔργων πρωτοτύπων ἢ ἐν Ἑλληνικῇ μεταφράσει, ὧν μεταξὺ καὶ ἡ τῆς «Ἱστορίας τῶν νομισμάτων» τοῦ σοφοῦ B. V. Head. Ὁ κ. Μαρασλῆς τόσον πεφωτισμένον ἐνδιαφέρον ἔδειξεν ὑπὲρ τοῦ παρόντος ἔργου, ὥστε οὐχὶ μόνον οὐδεμιᾶς ἐφείσθη δαπάνης πρὸς τελειότεραν αὐτοῦ δημοσίευσιν, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν ἡμῖν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν εἰς τὸ νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτὸ ὅσον

1. Οἱ πίνακες οὗτοι δὲν εἶναι πάντοτε ἀφογοὶ. Ἄλλ' ὁ ἔχων ὑπ' ὧν τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων καὶ ποιότητων τῶν ἐκ πλείστων Μουσείων ληφθέντων ἐκμαγειῶν γνωρίζων δὲ καὶ τὰς φοβεράς δυσχερείας ἃς παρουσιάζει ἡ λεπτοτάτη ἐργασία τῆς φωτοτυπικῆς ἐκδόσεως οὕτω ποικίλων καὶ διαφόρου διατηρήσεως νομισμάτων, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἀρκεσθῆ εἰς τὸ μετ' ἀτρίτων κόπων καὶ φροντίδων καὶ μετὰ προσπαθείας πλείστων ἐτῶν ἐπιτευχθὲν ἀποτελέσμα.

ἂν ἠθέλομεν ἐκτενέστερον καὶ πολυτελέστερον. Οὐδεμίαν δὲ ἔχω ἀμφιβολίαν ὅτι πλὴν τῶν συμπατριωτῶν μου σύμπαντες οἱ συνάδελφοί μου ἄλλοδαποὶ ἐπιστήμονες μεγίστας θὰ ὁμολογήσωσι τῷ κ. Μαρσλῇ χάριτας ἐπὶ τῇ γενναίᾳ ταύτῃ πράξει, ἣτις καθιστᾷ τὸν σπουδαιότατον θησαυρὸν τῶν Πτολεμαίων κοινὸν καὶ εὐπρόσιτον κτῆμα παντὸς ἐπιστήμονος. Ἐγὼ δὲ ἰδιαίτερος χαίρω νῦν, λησμονῶν τοὺς ἀτρύτους κόπους οὓς ἐπὶ μακρὰ ἔτη κατέβαλον χάριν τοῦ ἔργου τούτου, ὅτι ἡ παροῦσα ἐπίπονος ἑλληνικὴ ἐργασία, πρὸς

ἦν ὡς βάσις ἐχρησίμευσεν ἢ πρὸς τὸ ἔθνος ἡμῶν ἡγεμονικῇ ἀληθῶς νομισματικῇ δωρεᾷ ἐτέρου Ἑλληνος ἀνδρός, ἢ τοῦ ἀοιδίου Ἰωάννου Δημητρίου, ἐκδίδεται νῦν δαπάνῃ ἄλλου ἐπίσης μεγαθύμου καὶ εὐγενοῦς τέκνου τῆς φίλης πατρίδος μου, ἣτις, ὡς πολλάκις ἤδη δι' ἔργων τρανῶς ἀπέδειξεν, ἐν τῶν πρωτίστων καθηκόντων ἀπέναντι ἑαυτῆς καὶ τοῦ συγχρόνου πεπολιτισμένου κόσμου θεωρεῖ τὴν διαφύλαξιν καὶ μελέτην τῶν μνημείων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ο ΕΚ ΛΗΜΝΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΗΣ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

- Akerman (J. Y.)*.— A Numismatic Manual. London 1840 p. 126-127.
- Catalogue d'une partie de la coll. de médailles du Chevalier Horta. Londres 1839 p. 32-34 n° 455-478.
- Alexander von Hessen (Prinz)*.— Catalog einer Sammlung antiker Münzen aus der Hinterlassung des sel. Prinzen Alexander von Hessen (Cat. de vente). Frankfurt a. M. 1889 (Hamburger) S. 18 n° 352-358.
- Ambrosoli (Solone)*.— Monete Greche, Milano 1899 (Manuali Hopli) p. 256-259.
- Arigoni (Onorio)*.— Numismata quaedam cujuscunque formae, et metalli Musei Honorii Arigonii Veneti. Tomus III. Tarvisii 1845. Nummi Phoenicii, Tab. I, 1, 4, II, 1-13 (Marathus avec portraits des Ptolémées).
- Ashburnham (The Earl)*.— Catalogue of the collection of coins from the *Thomas, Northwick, Addington* and *Wigan* collections, and other sources. London 1895 p. 35-37 n° 228-240.
- Aufleger (Otto)*.— Verzeichniss griechischer Münzen meist aus dem Kgl. Münzkabinet zu München in galvanoplastischen Nachbildungen. München 1883 p. 166, n° 166-176. Taf. VII, 5-6.
- A*** (D. G. de)*.— Catalogue de médailles grecques et romaines, composant la collection ayant appartenu à M. D. G. de A*** (Cat. de vente), Octobre 1867. Paris (Rollin et Feuarent) 1867 p. 38-39, n° 251-257.
- A nobleman*.— Catalogue of a collection of Greek coins, the property of a *nobleman*. London (Sotheby) 1885 p. 5, 27-28.
- Ἀρόνυμος*.— Catalogue of the collection of Greek coins of a late collector. Many selected from the following well known collections: Wigan, Bompois, de Quelen, Comte de Duchastel, Billoin, Carfrae, the Earl of Ashburnham, Sir Edward H. Bunbury, Montagu, etc. Auction Sotheby. London, May 1900 pl. IX et X.
- Collection des antiquités grecques et romaines provenant de Naples. Paris 1901 p. 84, n° 404.
- Aegyptische Denkmünze (Pharao Ramesses?): Num. Zeit. 1851 n° 6.
- Dissertation sur une médaille d'Antoine et Cléopatre, rapportée dans les commentaires de Tristan: Hist. de l'Acad. des Belles-Lettres. T. V, p. 256-262.
- Dissertation sur deux médailles grecques, l'une de Cléopatre. Ib. Tom. VI p. 437 sqq.
- Numismata Cimelii Caesarei Regii Austriaci Vindobonensis. Pars I Vindobonae 1755 p. III et p. XXXV. Tab. VIII.
- Numismatum antiquorum Sylloge ex Cimeliario editoris (Fountaine? Wren?). Londini (apud Davidem Mortier) 1708. Tab. I-II.
- Catalog der reichhaltigen Sammlung Griechischer und Römischer Münzen eines bedeutenden Sammlers in Norddeutschland u.s.w. Frankfurt a. M. 1890 (vente d'Octobre) Hamburger. S. 45, n° 1079-1101.

- Babelon (Ern.)*.—Ptolémée Soter et Seleucus Nicator: Rev. Num. 1883 p.133-138 pl. IV,1. Cyrène sous les Ptolémées: Rev. Numismatique 1885 p. 399-340 = Mélanges Numism. I p. 43-44.
- Marathus: Rev. Num. 1888 p. 497-528 = Mélanges Numism. I p. 86-117.
- Aradus: Rev. Num. 1891 p. 283-314 et p. 402-432 = Mélanges I p. 219-282.
- Les monnaies et la chronologie des rois de Sidon: Bull. de Corresp. Hell. t. XV, 1891 p. 293-320 = Mélanges Numis. I. p. 312-315
- Monnaies satrapales en Égypte: Rev. Num. 1892 p.277 etc.=Mélanges Numism. II p. 94-106.
- Les grands médaillons de Bérénice II Evergète: Mélanges numismatiques. Sér. II 1893 p. 1-8, fig.
- Inventaire sommaire de la collection Waddington. Paris 1898 N°s 1648-1649, 4835-4836, 7447-7448.
- Traité des monnaies grecques et romaines. Tom. I. Paris 1901.
- Babington (Ch.)*.—Brief notice of a gold octadrachm of Arsinoe, struck at Tyre: Num. Chron. V, 1865 p. 189-190.
- Bain (Alex.)*.—Catal. de la collect. Alex. Bain (vendue à Londres le 11 Juillet 1901 chez Sotheby-Wilkinson and Hodge).
- Balmano (A.)*.—Cat. de vente chez Sotheby-Wilkinson. Londres 7, VII 1898.
- Barthélemy (A. de)*.—Nouveau manuel de numismatique ancienne. Paris 1890. Seconde édition, p. 367-371.
- Barucchi*: Sopra una moneta greco-egizia del R. Museo di antichità, attribuita a Cleopatra moglie di Tolemeo V Epifane: *Accad. di Torino* cl. di scienze morali, storiche etc. XXXIX, 1836 p.15 (vgl. Friedlaender, Repertorium S. 365).
- Baudelot (Ch. César)*.—Histoire de Ptolémée Aulètès. Paris 1698 in 8° figures.
- Bayer (Théoph. Sigefr.)*.—Numi duo Ptolemaei Lagidae explicati (dans l'*Historia regni Graecorum Bactriani*, du même auteur); Petropoli 1738 in 4° IV p. 246-258.
- Opuscula ad historiam antiquam, chronologiam, geographiam et ad rem numismariam spectantia. Halae in 8° 1770 p. 14-23.
- Begerus (L.)*.—Thesaurus Brandenburgicus selectus: sive gemmarum et numismatum Graecorum in cimeliario electorali Brandenburgico elegantiorum series, commentario illustratae. Coloniae Marchicae 1696. Tom. I p. 261-263.
- Belloto (Girolamo)*.—Sopra una medaglia di Cleopatra: Atti eruditi della società Albrizziana. I part. antiq. p. 54-60.
- Bendinck (C^{ss} de)*.—Catalogue d'une collection de médailles antiques. Amsterdam 1787 Tom. I p. 30-40. Tom. I, gravures p. 2.
- Bentinck*.—(Voyez Vendamme).
- Bergman (E. von)*.—Die Anfänge des Geldes in Aegypten: Numismatische Zeitschrift V 1875 p. 161-180.
- Bianconius (Hier.)*.—Catalogus numorum veterum. Bononiae 1827 p. 81-82.
- Billoin*.—Collection Billoin. Médailles Grecques autonomes (Cat. de vente). Paris 1886, p. 100-104 n° 936-970.
- Blancard (Louis)*.—Valeur comparée des talents grecs au 1er siècle de notre ère. Talent égyptien: Annuaire de la Société française de numismatique et d'archéologie. Paris. Tom. IX 1885 p. 321-323.
- Blanchet (Adrien)*.—Monnaies ou tessères ptolémaïques de porcelaine: Rev. Numism. IX 1891 p. 233 fig.
- Les monnaies grecques. Paris 1894 p. 104-105 pl. X, 5; XI, 4-5.
- Monnaie d'alliance de Naucratis et d'Alexandrie en Égypte: Bull. Internat. de Numism. tom. II (1903) p. 4.
- Blond (Abbé Le)*.—Observations sur quelques médailles du cabinet de M. Pellerin. 2me édit. Paris 1823 p. 7-11, pl. I, 2 (Ptolémée VIII, roi d'Égypte).
- Blumenau (F. W.)*.—Beschreibung von Egypten. Halle 1793, in 8°.
- Bompois*.—Collection F. Bompois. Médailles Grecques autonomes (Cat. de vente). Paris 1882 p. 173-176 n° 2020-2060 et p. 179 n° 2090-2091.
- Borell (H. P.)*.—Notice sur quelques médailles grecques des rois de Chypre. Paris 1836 p. 58-72 (Menelaus), p. 73-75 (Nicoclés).
- Restitution to the city of Ephesus (when called Arsinoe) of the coins hitherto attributed to Arsinoe, in Cyrenaica, and to

- Arsinoe, in Cilicia: Num. Chron. II (1839-1840) p. 171-176
- Boubier (J. de).*— Lettre à Mr de Boze avec la réponse de ceci au sujet d'une médaille singulière de Cléopatre avec ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΕΙΡΑ: Hist. de l'Acad. des Belles Lettres T. IX p. 163 sqq.
- Boyne (W. M.).*— Cat de vente chez Sotheby-Wilkinson. Londres 21, I 1896.
- Bowen (E. L.).*— Catalogue of Greece etc. coins. London (Sotheby) 1868 p. 54 n° 571-575 et p. 69-70 n° 767-777.
- Brummeri.*— Recensio Graecorum aliorumque veterum numorum. Heidelberg 1836 p. 27-29 n° 128-136.
- Bulow (Joh. v.).*— Fortegn. over Samling. Kopenhagen 1829 p. 20, 67.
- Bunbury (E. H.).*— 'Ev Smith Dictionary of Greek and Roman Biography p. 121-627.
- Burgon.*— Observations on a coin of Cleopatra and Mark Anthony with the title of ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ: Num. Chron. I 1839 p. 198.
- Carfrae (Rob.).*— Catalogue of the coll. of greek coins, the property of R. Carfrae (d'Edimbourg) 1894. Londres.— Prix de la vente de cette collection: Rev. Num. 1894 p. 363 n° 341-345.
- Caron (Emile).*— Collections du Musée de Ghiseh, notes de voyage: Annuaire de la Société française de Numismatique. XVIII, 1894 p. 153-160.
- Caronni (F.).*— Manuale doctrinae numorum veterum. Romae p. 50-52.
- Musei Hedervarii in Hungaria numos antiquos Graecos et Latinos descripsit C. M. Wickzey. Vindobonae 1814, I p. 301-305 n° 6362-6459 et p. 329 n° 7083-7085.
- Cavedoni.*— Lezioni elementari di numismatica antica. Roma 1808 p. 81. Tab. VI, 17.
- Osservazioni sopra i principali tipi delle monete de' Tolomei e di altre d'Egitto: Giorn. Scientif. Letter. di Perugia, 1837 n° 37 et 38 p. 172 187 et p. 207-218.
- Spicilegio numismatico. Modena 1838 p. 298.
- Chabas (F.).*— Recherches sur les poids, mesures et monnaies des anciens Égyptiens: Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, 1re série IX 1re part. 1878 in 4e p. 65-110.
- Chair (Eug.).*— Description de 1100 monnaies impériales grecques et coloniales latines. Paris 1889 p. 143. n° 981-982.
- Chambré (Général).*— Catal. de vente de sa collection. London (Sotheby) 1877, N° 156.
- Chassinat (E.).*— Une monnaie d'or à légendes hiéroglyphes trouvée en Égypte, 1901.— Journal Internat. d'Arch. Numism. IV (1901) p. 169 (Svoronos).
- Cohen (H.).* Description des médailles grecques, romaines etc. composant le cabinet de feu M. Badoigts de Laborde (cat. de vente). Paris 1869 p. 48-49, n° 542-547.
- Description des médailles grecques composant la collection de M. T. Greau (cat. de vente). Paris 1867 p. 238-246 n° 2812-2924. [L'extrême difficulté de faire concorder entre elles les classifications des divers savants qui se sont occupés des médailles des rois d'Égypte, m'en fait adopter une qui n'a aucune prétention à la science, mais qui, ne cherchant à rien expliquer, aura l'avantage au moins d'être exempte d'erreurs (!)] — (Prix de cette vente: Rev. Num. 1869-70 p. 145 et s.).
- Combe (C.).* Nummorum veterum populorum et urbium qui in Museo G. Hunter adservantur descriptio figuris illustrata. London 1782 p. 123, 42. T. 23, 24.
- Veterum populorum et regum numi qui in Museo Britannico adservantur. Londini 1814 p. 234-237.
- Coronel.*— Catal. de vente. Ch. Dupriez, Décembre 1900 p. 9, pl. I, 59.
- Corvey.*— Catalogus numismatum tam Graecorum quam Romanorum. Gottinguae 1754 p. 7-8 n° 32-37.
- Coster (L. de).*— Idè Meynaerts.
- Courtin.*— Collection de M. Louis Courtin. Antiquités recueillies en Syrie (cat. de vente). Paris 1896 p. 52, 415-420, pl. IX.
- Cousinéry.*— Quatrième lettre à M. Rostan sur le monument de Rosette. Système monétaire de la dynastie des Lagides: Magasin encyclopédique de Millin. Paris 1810, I p. 281-309 II p. 5-40 planche.
- Crignon de Montigny.*— Catalogue de médailles grecques etc. Paris 1880 (cat. de vente) p. 28, 262-263.

- Damme (van).* 'Iδὲ Westreenen.
- Dattari (G.).*— Lettre à M. J. Svoronos sur la pièce d'or à légendes hiéroglyphes: *Journal Inter. d'Arch. Numis.* IV (1901), p. V. p. 157-160.
- The gold exagium with hieroglyphs. *ib.* 165-166.
- Depoletti (Luigi).*— Catalogo delle monete greche etc componenti la collezione di L. D. Roma 1882. Parte seconda n° 3530-3535.
- Delgado (D. Ant.).*— Catalogue des monnaies et des médailles antiques etc. composant le cabinet numismatique de feu M. G. D. de Lorichs. Madrid 1857 p. 135-136 n° 1979-1994.
- Devege (Ol.).*— Catalogus numorum veterum graec. et romanorum quos olim possiderat Nic. Abildgaard. Havniae, 1842 p. 28-29 n° 354-376.
- Dieudonné (A.).*— Ptolémaïs - Lebedus: *Journal Inter. d'Arch. Num.* V (1892) p. 61-70 pl. IV.
- Dompièrre de Chauffepié (H. T. de).*— Griechische münzen in historische orde gerangschikt. Haarlem 1901 voyez p. 15-16, 20-21, pl. X, XIII - XIV.
- Dressel (H.).*— *Zeitsch. für Numism.* XXI, S. 233-234. Taf. VI, 8-9.
- Altgriechischer Münzfund in Egypten: *Zeit. für Numism.* XXII, S. 231-258.
- Drexler (Dr. W.).* Der Isis- und Sarapis-Cultus in Kleinasien: *Num. Zeit.* XXI (1889) S. 1-234 et 385-392.
- Drummond (John).*— Catalogue of the collection Dr. London (Sotheby) 1864 n° 107-109.
- Duane (Mathew).*— Coins of the Seleucidae, Kings of Syria. London 1803 p. 36 pl. IV; p. 66 pl. VIII; p. 123 pl. XX et p. 179-198.
- Duchalais (A.).*— Restitution à Ephèse et à l'Égypte de cinq monnaies autrefois classées à Arsinoé de Cyrénaïque et à Eleusa de Cilicie: *Rev. Num.* 1848 p. 245-256 pl. XIII.
- Restitution à Ptolémaïs de Pamphylie et à Ptolémée, roi d'Égypte, de deux pièces de bronze attribuées à Ptolémaïs de Cyrénaïque: *Rev. Num.* 1848 p. 256-266 pl. XIII.
- Domination des Lagides en Égypte: *Rev. Num.* 1851 p. 88 (pl. XVI n° 6 de 1850) et p. 96-97.
- Duchastel.*— Collection de M. le Comte de Duchastel. Médailles grecques et romaines. (catalogue de vente). Paris 1889 p. 18-19 n° 107-112.
- Dundas (Sir David).*— Catalogue of the cabinet of Greek coins. London (Sotheby) 1877 n° 34-40.
- Dupré (Prosper).*— Description des médailles grecques composant le cabinet de feu M. P. D. (cat. de vente). Paris 1867 p. 64-66 n° 344-355.
- Prix de vente de la collection Dupré: *Rev. Num.* 1867 p. 355-492.
- Dupriez (Ch.).*— Vente en Février 1902. Monnaies, jetons et médailles. Bruxelles n° 7-11 pl. I, 7.
- Dura (Raf.).*— (Catal. de ventes) 4° Catalogo del Museo Borghesi. Monete greche e byzantine. Milano 1881 p. 131-132.
- Durazzo (Marchese G.).*— Collezione. Monete. Genova 1896 p. 101-103 n° 1376-1398.
- Dutilh (E. D. J.).*— Notes sur les tétradrachmes d'Alexandre III le Grand que l'on trouve en Égypte: *Annuaire de la Soc. franç. de Numism.* 1895 p. 73-92.
- Monnaies de Sidé et d'Égypte; trois importantes trouvailles de monnaies: *Journal Intern. d'Arch. Numism.* I 1898 p. 148-156 (plus de 1000 pièces de Ptolémée A' au type de Pallas Promachos p. 153-156).
- Études alexandrines: La statue de Bérénice II au Musée gréco-romain d'Alexandrie. Monnaie d'Oasis d'Ammon: *Journal Intern. d'Arch. Num.* I 1898 p. 433-442.
- Deux têtes ptolémaïques en marbre, Ptolémée IV Philopator et Arsinoé III sa femme: *Journal International d'archéol. numismatique* III 1900 p. 313-315, 2 pl. phototypiques.
- Historique des collections numismatiques du Musée gréco-romain d'Alexandrie: *Journal Intern. d'Arch. Num.* III 1900 p. 4-36.
- Vestiges de faux monnayages antiques à Alexandrie ou ses environs: *Journal Inter. d'Arch. Num.* V 1902 p. 93-97.
- Eckhel (Jos.).*— *Numi veteres anecdoti.* Viennae, 1775 p. 290-294.
- *Musei Franciani descriptio.* Pars I. Lipsiae 1781 p. 156-157.

- Eckhel (Jos.)*.—Choix de pierres gravées du Cabinet impériale de Vienne, p. 20.
- Sylloge I numorum veterum anecdotum. Viennae 1786 p. 84-85.
- Catalogus Musei Caesarei Vindobonensis numorum veterum. Pars I. Vindobonae 1779 p. 261-264.
- Doctrina numorum veterum. Vol. IV 1790 p. 1-25.
- Ennery (Michelet d')*.— Catalogue des médailles antiques et modernes du cabinet de M. d'Ennery. Paris 1788 p. 7-8 n° 6-73. p. 17 n. 132. p. 19-21 n° 141-157. p. 45-47 n° 274-287.
- Erba*.—Collection de M. le chevalier dell'Erba, professeur à l'Université de Naples. Monnaies grecques, romaines et du moyen-âge. Vente à Paris, le Lundi 14 Mai 1900 p. 23-24 n° 262-266 pl. I 11-13.
- Evans (Arthur J.)*.—The African gold stater of Agathocles: Num. Chron. 1894 vol. XIV p. 237-247 pl. VIII, 5-8.
- Fabretti (A.)*.—(F. Rossi e R. V. Lanzone). Regio Museo di Torino. Monete greche. Torino 1883 d. 414-430 n° 5702-6032.
- Feuardent (Félix)*.—Collection G. Démétrio: Numismatique d'Égypte ancienne: 1re partie. Monnaies des rois. Paris 1869 in 8°, 12 planches, figures dans le texte.
- Tétradrachmes frappés par les Lagides à Ascalon: Rev. Num. franç. XV 1874 p. 184-194.
- Fiorelli*.—Catalogo del Museo Nazionale di Napoli. Medagliere. I. Monete greche. Napoli 1870 n° 9433-9507.
- Catalogo del Museo Nazionale di Napoli. Collezione Santangelo. Monete greche. Napoli 1876 p. 131-132 n° 11634-11696.
- Fox (C. R.)*.—Engravings of unpublished or rare Greek coins with descriptions. Part II. London 1862 p. 31, 165 pl. VIII.
- Friedlaender (J.) und Sallet (A. von)*.—Das Königliche Münzkabinet. Berlin 1873 p. 113-115 n° 345-361.
- Das Königliche Münzkabinet Zweite vermehrte Auflage. Berlin 1877 p. 148-152 n° 510-527.
- Friedlaender (J.)*.—Die ersten griechischen Königsmünzen Aegyptens: Num. Zeitschr. 1872 p. 73-82.
- Friedlaender (J.)*.—Münzfuss der Ptolemäer: Zeit. für Num. VI 1879 p. 6
- Das Zeichen L auf ägyptischen Münzen: Berliner Blätter für Münz-, Siegel- und Wappenkunde IV p. 145-146.
- Repertorium zur antiken Numismatik. Berlin 1885 p. 364-366.
- Frölich (E.)*.—Notitia elementaris numismatum antiquorum. Vindobonae 1763 p. 158-163 Tab. XI et XII.
- Annales compendiarii regum et rerum Syriae, numis veteribus illustrati. Viennae Austriae 1747. Editio altera 1750. Tab. I, 1; III, 32; V, 14-15; VI, 11; VII, 13-14; VIII, 36 et XIII, 40-41.
- Fundi*—Musei Theupoli antiqua numismata. Venetiis 1736 p. 1203-1209.
- Gardner*.—The types of Greek coins. Cambridge 1883 pl. XIV, 30.
- Gessner (J. Jac.)*.—Specimen rei nummariae, cum prolegomenis et amplissima veterum numismatum collectione. Tiguri 1735-38 2 vol. in-fol. Vol. I. Pars I. Numismata regum Macedoniae p. 22. Tab. IV n° 14. Pars II. Numismata Graeca, Syriae, Aegypti et Arsacidarum, omnia quotquot ex numismatophylaciis et scriptoribus de re nummaria comparare liquet, integra serie tabulis aeneis repraesentata, adscriptis nominibus museorum unde deprompta sunt, et locis praestantiss. authorum qui singula illustrarunt. Numismata regum Aegypti p. 57-66. Tab. I-III.
- Goltzius*.—Graeciae numismata. Tab. XXXVI, 1.
- Grässe (J. G. Th.)*.—Handbuch der alten Numismatik. Leipzig 1854 p. 149-153. Taf. I, 1-8.
- Greau*.—'Idè Cohen.
- Green (B. R.)*.—Atlas numismatique de l'histoire ancienne. Paris 1829 S. 17-18 pl. VII, IX, XI, XVII.
- Greenwell (Rev. Canon)*.—On a find of archaic Greek coins in Egypt: Num. Chron. X, 1890 p. 1-12.
- Grenfell (B. P.) and Mahaffy (J. P.)*.—Revenue Laws of Ptolemy Philadelphus. Appendix III. The Silver and Copper Coinage of the Ptolemies. Oxford 1896.
- , *Hunt (A. S.) and Smully (J. G.)*.—The Tebtunis Papyri. Part I. London 1902.

Appendix II. The Ratio of Silver and Copper under the Ptolemies, p. 580-603.

Haven.—Thesaurus numismatum . . . quos collegit Otto comes de Thott. Havniae Tom. I, p. 2, 15; 29, 90 et 197-199 n 473-515.

Haym (N. F.).—Thesauri Britannici pars II. Vindobonae 1764 p. 26-31. Tab. III et IV.

Head (B. V.).—A Guide to the select Greek coins exhibited in electrotype. London 1872 p. 45-47 n° 196-206.

— A Guide to the principal gold and silver coins of the ancients. London 1880 et 1882.

— On the chronological sequence of the coins of Ephesus (Periods VI-X): Num. Chron. 1880 p. 124-138.

— Historia numorum; a manual of Greek numismatics. Oxford 1887 in 8° p. 711-724 (Τοῦ αὐτοῦ μετάφρασις ἐλληνιστὶ ὑπὸ I. Σβορώνου. Ἀθῆναι 1898 τόμ. Α' σελ. 455-464).

Heimburge.—Catalogue de la riche collection de monnaies etc. de feu Monsieur Heimburge, rentier à Iéna (cat de vente). Frankfurt a. M. 1872 p. 7 n° 239-241.

Hennin (M.).—Manuel de numismatique ancienne. Tom. II. Paris 1830 p. 308-317. Atlas. Paris 1869 pl. 66-67.

Hess (Adolph).—Catalog einer Münz-Sammlung Frankfurt a. M. 1880 p. 6.

— Verzeichniss verkäuflicher Münzen und Medaillen I. Theil. Antike Münzen. Frankfurt am Main 1901 p. 25-26 n° 728-756.

Heydeken.—Idè Rauch.

Hill (G. F.).—A Handbook of Greek and Roman coins. London 1899 pl. VII, 8-9; X, 8.

— Descriptive catalogue of ancient Greek coins belonging to John Ward. (London 1901). Reprinted from «Greek coins and their parent cities» by J. Ward, p. 132, 806 et p. 142-146 n° 880-902 pl. XX, 806; XXII, 882-896.

— Three Ptolemaic coins from Pondoland (Cape Colony): Class. Rev., 1897 p. 365.

— The supposed gold coin with hieroglyphs: Journal Intern. d'Arch. Num. V 1902 pl. 25-26.

Hirsch (D. phil. Jacob).—Auctions-Cataloge. N° V. Antike Münzen. München 1901 p. 7-8 n° 169-171. Taf. I.

Hoffmann (H.).—Catalogue de la collection de

feu M. Bellet de Tavernost de Lyon, se composant de médailles romaines, grecques etc. Paris 1870 p. 6-7 n° 56-64 pl. I.

— Catalogue de médailles antiques. Phénicie, Rois Parthes et Sassanides, Égypte, Mauritanie. Décrites dans le 36 numéro du Numismate (vente de Février 1874). Paris 1874 n° 3035-3086.

— Collection H Hoffmann (par M. W. Fröhner?): Médailles grecques et romaines etc. Paris 1898 p. 60-62 n° 817-833 pl. IV, 817-831.

— Le Numismate: Bullet. périodique accompagné d'un catalogue des médailles et monnaies grecques etc. Paris n° 3035-3086.

— Idè Werlhof.

Huber (C. W.).—Zur alten Numismatik Aegyptens: Wiener numismatische Monatshefte II, 1866 p. 201-208. III, 1867 p. 1-30, 69-102, 141-190. IV, 1868 p. 97-144, 189-246.

— Zur alten Numismatik Aegyptens: 2 Separatabdrücke (A) Separatabdruck aus den Wiener Numismatischen Monatsheften. Wien 1867: I (Προαλεξανδρινὰ νομίσματα) p. 1-10. — II (Ἀλεξανδρινὰ νομίσματα) p. 11-15. A-D (Πτολεμαίου Α') p. 16-40. — III Sotermünzen, nach Soters Tode geprägt p. 41-47 — Kyprische Münzprägung der Ptolemäer p. 47-74. — IV Ptolemaeus II Philadelphus p. 75-107. Arsinoe I und Arsinoe II Φιλάδελφος 1868. — V Ptolemaeus III Evergetes I, p. 125-172. Starke Kupferprägung unter Evergetes I, p. 173-207. Berenike II Königin und Gemalin des Ptolemaeus III Evergetes I p. 208-230. (B) Separatabdruck aus der Wiener Numismatischen Zeitschrift. p. 261-346. Ptolemaeus IV Philopator, Arsinoe III Philopator: Num. Zeitsch. I 1869 p. 201-246 pl. I fig. 5-7; Ptolemaeus V Epiphanes ibid. II 1870 p. 389-414; Kleopatra I, Königin-Mutter und Regentin, ib. II 1870 p. 415-426.

— Essay on the classification of ancient coins found in Egypt. London 1862 (Num. Chron. II 160-177).

— Catalogue of the unique collection of Greek and Roman coins etc. of the honorable Imperial Court Counsellor C. G. Huber of Vienne 8°. London 1862, p. 138

- pl. I. (L'auteur du catalogue Jos. Curt avait sous les yeux un catalogue manuscrit en français écrit par Huber lui-même, de 348 pages in 4^ο).
- Hultsch (Friedrich)*. Griechische und Römische Metrologie (zweite Bearbeitung). Berlin 1882.
- Ein altaegyptischer Goldring mit Werthzeichen: Zeitsch. für Numis. Berlin 1835 p. 183-189.
- Humphreys (H. Noel)*.— The coin collector's Manual. London 8^ο 1869 p. 111-123.
- Imhoof-Blumer (F)*.— Choix de monnaies grecques. Winterthur 1871 pl. IV, 153, VIII, 222.
- Griechische Münzen in dem königl. Münzkabinet im Haag und in anderen Sammlungen: Zeit. f. Num. III 1876. Ephesos-Arsinoe S. 322-326. Kleopatra I, Gemahlin des Ptolemaeos Epiphanes. Ptolemaeos Philometor S. 351-353.
- Monnaies Grecques. 1883. p. 455-458.
- Porträtköpfe auf antiken Münzen hellenischer und hellenisierten Völker. Leipzig 1885 S. 21, 27, 61-64 et 87-88.
- Griechische Münzen. München 1890 S. 637, 689-690.
- Kleinasiatische Münzen. Bd. I S. 50 ff
- Marathos: Num. Zeit. XXXIII, 1901 S. 9.
- Die Münzstätte Babylon: Num. Zeitsch. XXVII S. 11. 5.
- und *Keller (O)*.— Tier- und Pflanzenbilder auf Münzen und Gemmen. Leipzig 1889 S. 30, 8 Taf. V.
- Ivanoff (N.)*.— Catalogue of the important collection of ancient greek coins formed by the Chevalier N. Ivanoff Consul general for Russia at Smyrna. London 1863 p. 81-82 n^ο 689-700.
- Jackson*.— Catalogue of the valuable collection of coins and medals of the late William Jackson. London (Sotheby) 1872 p. 16-18 n^ο 147-165.
- Jacob (le bibliophile)*.— Catalogue de médailles antiques grecques et romaines, provenant du cabinet de M. le comte de J. pair de France. Paris 1846 (cat. de vente) p. 16 n^ο 136-138.
- Jonghe (J. C. de)*.— Notice sur le cabinet des médailles etc. de S. M. le Roi des Pays-Bas. La Haye 1823 p. 80-81.
- Kaerst (J.)*.— Έν τῷ Rhein. Mus. 1897 p. 47, 66, 68.
- Kahn (Adolf)*.— 12 Kataloge verkäuflicher Münzen. Sammlung des Herrn Landgerichtsraths *Emundts* in Aachen Frankfurt a.M. 1892 S. 21-22.
- Knight*.— Nummi veteres civitatum, regum, gentium et provinciarum Londini in museo R. P. Knight asservati. Londini 1830 p. 207-213 et p. 238-340.
- K[olb] (Gérard Jacob)*.— Traité élémentaire de numismatique ancienne. Paris 1825 tom. II p. 40-41 pl. VI, fig. 17.
- Koruemann (E.)*.— Zur Geschichte der antiken Herrscherkulte: Lehmann (C. F.), Beiträge zur alten Geschichte. Bd. I p. 51-146.
- Krall (J.)*.— Ein Doppeldatum aus der Zeit der Kleopatra und des Antonius: Wiener Studien V 1883 p. 313-318.
- Kubitschek (W.)*.— Rundschau über ein Quinquennium der antiken Numismatik 1890-1894. Separatabdruck aus den Jahresberichten 1894-1895 und 1895-1896 des K.K. Staatsgymnasiums im VIII. Bezirke Wiens. Wien 1876 p. 52 f. 58, 63
- Laborde*.— Ἰδὲ Cohen.
- Lacarry (Aeg)*.— Historia Romana. Series et numismata regum Syriae, Aegypti etc. Claromonti 1671 4^ο.
- Lauden (C. P.)*.— Numismatique du voyage du jeune Anacharsis. Tom. I. Paris 1818 p. 61-62 Ptol. Apion.
- Lavy*.— Museo numismatico Lavy appartenente alla R. Accademia delle Scienze di Torino. Parte prima. Torino 1839 p. 313-321 n^ο 3210-3344.
- Leake (W. Martin)*.— Numismata Hellenica. A catalogue of Greek coins. London 1854 4^ο. Kings and dynasties p. 58-63.— Supplement, London 1859 p. 7-8.
- Lehmann*.— Έν *Hermes*, 1892 p. 532, 2.
- Leitzmann*.— Catalog des Münzkabinetts der Stadtbibliothek zu Leipzig (cat. de vente). Leipzig 1853 p. 23-24 n^ο 324-337.
- Lenormant (Charles)*.— Trésor de Numismatique. Numismatique des rois grecs p. 160-170 pl. 81-89.
- Musée des antiquités égyptiennes. Paris 1811 in fol. p. 62 pl. XXXV.
- Médailles des rois de Chypre: Rev. Num

- 1839 p. 7-16 pl. I (Νικοκλέους Πάφιον, Menelaos etc.)
- Lenormant (Charles)*.— Note sur les rapports de l'or à l'argent chez les anciens (παράστημα τοῦ ἐπομένου βιβλίου).
- Lenormant (François)*.— Essai sur le classement des monnaies d'argent des Lagides. Blois 1855 in 8° pl. I-VII; Extrait de la Rev. Numism. 1853 p. 325-347 pl. XVII-XX; 1854 p. 25-50 pl. V p. 149-185 pl. IX; p. 229-256 vignette. 1855 p. 89-112 et p. 179-198 pl. II-III.
- Tétradrachme inédit de Ptolémée Philadelphie: Rev. Numism. 1862 p. 331-333.
  - La monnaie dans l'antiquité. Paris 1878-1879 tom. I-III.
  - Lettre à M. Revillout sur les monnaies égyptiennes mentionnées dans les contrats démotiques de l'époque des Ptolémées: Annuaire de la Société franç. de numism. VIII 1884 p. 210. Voyez Revue égyptologique de M. Revillout. Paris II 1881 p. 44-52.
  - Μναεῖον, pentécontadrachme, pentedrachme d'Égypte: Rev. Num. 1868 p. 18-20.
  - Chalcus: Daremberg et Saglio, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines p. 1091-1094 fig. 1349-1354.
  - Description des médailles et antiques composant le cabinet de M le Baron Behr. Paris 1857 p. 219 n° 1186.
- Letronne (Antoine Jean)*.— Éclaircissements sur le système monétaire de l'Égypte sous les Lagides: Rev. Num. 1840 p. 415-423.
- Explication d'une inscription grecque trouvée à Philé. II article § III Médail. de Ptol. XI, XII, Cléopatre, M. Antoine: Journal des Savants 1842 p. 711.
  - Sur les monnaies de Ptolémée XI dit Aulète, de son fils Ptolémée XII, et sur celles de Cléopatre et d'Antoine: Rev. Num. 1843 p. 163-184 figure.
- Liebe*.— Gotha numaria. Amstelodami 1730 p. 121-128 et 393-394.
- Lindberg (Sac. Chr.)*.— Catalogus numorum, antiquitatum, caet. quos reliquit Dr. Birg. Thorlacius. Haunia 1830 p. 21-22 n° 323-327.
- Longperier (Adrien de)*.— Description des médailles du cabinet de M. de Magnoncour. Paris 1840 p. 92-94 n° 696-717.
- Longperier (Adrien de)*.— Catalogue de médailles de la collection de M. H... d'Orléans. Paris 1843 p. 23 n° 561-568.
- Notice sur un statère d'or de Ptolémée I Soter roi d'Égypte: Rev. Numism franç. 1844 p. 325-329.— Œuvres de Longperier réunies par G. Schlumberger. Paris II p. 77.
  - Monnaies du Sérapéum de Memphis. Trouvaille de Myt-Rahineh: Rev. Num. franç. 1861 p. 407-428.
  - Sceaux de Ptolémée Epiphane: Comptes-rendus des séances de l'Acad. des Inscr. et Bel. Lettres. Paris 1862 p. 229.— Œuvres de Longperier VI p. 377.
  - Examen critique de l'ouvrage de M. F. Feuwardent, « Numismatique Alexandrine »: Journal des Savants. Paris 1873 p. 746-757 figures.— Œuvres, III p. 311
- Lwynes (Le duc de)*.— Arsinoe Philadelphos: Annali del' Inst arch. XIII 1842 p. 296.
- Numismatique et inscriptions cypristes. Paris 1852.
  - Choix de méd. grecques pl. XVI, 1, XVII, 10.
- Maas (Mar)*.— Zur Heronischen Frage: Philologus N. F. XIII, 4 1900 p. 605-609.
- Mahaffy (J. P.)*.— The Empire of the Ptolemies. London 1895 p. 534 in 4° (avec les vignettes de plusieurs monnaies).
- Maffey (Pa. Alex.)*.— Gemme antiche figurate. Tom. IV p. 155-170. Sopra una medaglia di Marco Antonio et Cleopatra.
- Makridi-Pacha (C.)*.— Collection de feu Subhi Pacha. Médailles grecques etc. (vente). Constantinople 1887 p. 46-47 n° 285-289.
- Maspéro (G.)*.— Sur une pièce d'or singulière, de provenance égyptienne: Recueil de Travaux 1900 p. 225-226 (= Journal Intern. d'Arch. Numism. IV 1901 p. 154-158).
- Merzbacher (Dr. Eugen)*.— Idè Seyffert.
- Mestre (de Lyon)*.— Catalogue de monnaies et médailles grecques etc. composant le cabinet de M. Mestre, de Lyon. Paris (Hoffmann) 1857 p. 14 n° 186-187.
- Meynaerts (J. P.)*.— Des monnaies chez les Égyptiens. Revue Num. Belge I 1842 p. 280.
- Description de la collection de médailles antiques en or, grecques, romaines, byzantines et visigothes. 1re édition. Gand 1852 p. 38-41 n° 114-127 pl. I. 2me édition

- par L. de Coster. Bruxelles 1859 8° Rois d'Égypte p. 17-18 n° 104-121.
- Migliarini*.—Catalogo generale delle medaglie antiche. Florence p. 3-29.
- Millingen*.—Recueil de quelques médailles grecques inédites. Rome 1812 p. 81-82 pl. IV, 18-19.
- Mionnet (Th. Ed.)*.—Catalogue d'une collection d'empreintes en soufre de médailles grecques et romaines. Paris 1800 p. 66-68 n° 1231-1236.
- Description des médailles antiques grecques et romaines. Paris 1813 vol. VI p. 44, n° 1-396.
  - Supplément à la Description des médailles antiques grecques et romaines. Paris 1837 vol. IX p. 23, n° 1-130.
- Mommsen (Théodore)*.—Histoire de la monnaie romaine. Traduction française de M. le duc de Blacas et M. le baron de Witte. Paris I 1865 p. 52-56. III 1873 p. 101, 166-167 et 332-335.
- Zum Aegyptischen Münzwesen: Archiv für Papyrusforschung I p. 273.
- Montagu*.—The Montagu collection of coins. Catalogue of the Greek coins (second and final portion). London March 1897 (Sotheby) p. 59-61 n° 418-431 pl. IV.
- Montfaucon (B. de)*.—Palaeographia graeca, numi Ptolemaeorum. Paris 1708 in fol. p. 143.
- Morchio (G.) et Mayer (N.)*.—Catalogo di monete. Serie III n° 24 (1 Aprile 1900) p. 4-5. Serie IV n° 32 (1 Aprile 1902) p. 4-5 n° 40-73.
- Morelius (And.)*.—Familiarum romanarum numismata omnia. Tab. II fig. 4.
- Morgensternius*.—Recensio XXX numorum veterum graecorum. Dorpat 1820 p. 9.
- Mowat (Robert)*.—Symboles monétaires ptolémaïques mis en rapport avec les fêtes dionysiaques d'Alexandrie: Rev. Num. franç. 1893 p. 27-39.
- Bibliographie numismatique d'Égypte: Journal Internat. d'Arch. Num. III 1900 p. 344-350.
  - Le vase sacrificatoire des reines d'Égypte, symbole monétaire: Rev. Numis. franç. 1901 p. 14-35 fig. et pl.
- Müller (C. O.)*.—Sui ritratti del primo e secondo Ptolemeo in monete e camei: Annali dell'Inst. di corrisp. archeol. Roma XII 1841 p. 262-265.
- Müller (L.)*.—Description de monnaies antiques du Musée Thorvaldsen. Copenhague 1851 p. 233-535 n° 1720-1774.
- Numismat. d'Alexandre le Grand, de Philippe II et III. Copenhague 1855 p. 29-32, 319-320 etc.
- Münter*.—Museum Munterianum. Pars I. Havniae 1836 p. 177-180 n° 2712-2772.
- Musellius (G. G.)*.—Numismata antiqua ab eo collecta et edita, regum Macedoniae, Aegypti, Syriae. Veronae I 1752 in fol.
- Musellius (Jac.)*.—Numismata antiqua. 1751 tom. I, regum Macedoniae, Aegypti, Syriae, aliorumque numismata. Tab. III, 5-10. IV, 1-12 pl. V, 1-4.
- Neumann (F.)*.—Populorum et regum numi veteres inediti. Pars II. Vindobonae 1783 p. 106-107 (Magas). Tab. III, 17.
- Northwick (Lord)*.—Catalogue of the first portion of the Northwick collection of coins and medals, comprising the greek series. (Vente) London 1859. —Prix de la vente: Rev. Num. 1860 p. 93 n° 1499-1532
- Oisellius*.—Thesaurus selectorum numismatum antiquorum. Amstelodami 1677 p. 149-150.
- Orti (G. G.)*.—Illustrazione di tre medaglie inedite. Verona 1827 p. 6 pl. n° 2.
- Paravey*.—Catalogue d'un très-beau choix de médailles grecques et romaines (collect de feu M. Paravey, ancien conseiller d'Etat). Paris 1879 p. 37 n° 226-227.
- Pellerin (Joseph)*.—Recueil de médailles de rois, qui n'ont point encore été publiées ou qui sont peu connues. Paris 1742 p. 39-54 pl. V et VI (Rois d'Égypte).
- Suppléments. Paris 1755 I p. 6-9 pl. I, 2 (Cléopâtre et Antonius).
  - Second supplément. Paris 1766 p. 63 et suite, pl. III, 7-8.
  - Recueil de médailles de peuples et de villes, tom. III. Paris 1763 p. 11 et 13 Arsinoé, Éphésos et Ptolémaïs.
  - Additions. La Haye 1778 p. 79-94: (Observations sur les tétradrachmes Ptolémaïques avec les dates ΛΜΗ et ΛΝΞ.)

- Pembrock.*— Numismata antiqua in tres partes divisa collegit olim et aeri incidi vivens curavit Thomas Pembrochia et Montis Gomerici comes. 1746 pl. 3 p. 93-99, 243 et 246.
- Catalogue of the entire Pembroke collection. London 1848 (Sotheby. Cat. de vente) p. 272-276 n° 1275-1296.
- Pinder.*— Die Aera des Philippus auf Münzen und die ersten Königsmünzen Aegyptens: Beiträge zur älteren Münzkunde I 1851 p. 194.
- Die antiken Münzen des königlichen Museums. Berlin 1851 p. 85-88, 418-428 und S. 283.
- (M).— Numismatique Beckerienne; Recueil des médailles contrefaites par Becker. Paris 1853 p. 37 n° 132.
- Pococke (Richard).*— Inscriptionum antiquarum liber. Catalogus numismatum Ptolemaeorum, imperatorum etc in Aegypto eusorum e seriniis Britannicis. Londini I 1752 in fol. p. 94-100.
- Poole (R. S.).*— The coins of the Ptolemies. 1) Coins of Ptolemy I: Num. Chron. 1864, Tom. IV p. 7-16 et 159-162. 2) Coins with years of era, and similar coins; *ib.* p. 165-173. 3) Coins struck in Cyprus, attributed to Ptolemy V Epiphanes; *ib.* p. 231-235. The coins of the reign of Ptolemy I, or having his title ΣΩΤΗΡ; *ib.* 1865 p. 126-160. 4) Coins struck in Cyprus, attributed to Ptolemy VII Philometor and Ptolemy IX Euergetes II; *ib.* p. 321-336. List of the coins of Ptolemy VII Philometor; *ib.* 1866 p. 1-20. Remarks on the staters of the Ptolemies; *ib.* 1867 VII p. 161-202.
- On a copper coin of the class struck after the death of Alexander the Great, by his generals, before they assumed regal titles: Num. Chron. 1861 p. 127-139.
- Catalogue of Greek coins in the British Museum. The Ptolemaic Kings of Egypt. London 1883 in 8° avec 32 planches.
- Prokesch-Osten.*— Inedita meiner Sammlung: Denkschriften der philos.-histor. Cl., Wien. Bd. V p. 295 Bd. IX p. 33.
- Ramus (Ch.).*— Catalogus numorum veterum graecorum et latinorum Musei Regis Daniae. Pars I. Hafniae 1816 p. 354-359.
- Rasche (J. Ch.).*— Lexicon rei numariae veterum Lipsiae 1785-1805, tom. I, 1 p. 1136-1137 (Arsinoe), p. 1490-1491 (Berenice); tom. I, 2, p. 614-615 (Cleopatra); tom. IV, 1 p. 367-412 (Ptolemaeus). Supplement. tom. I p. 1085 (Arsinoe), 1356 (Berenice) 1830-1841 (Cleopatra).
- Die Kenntniss antiker Münzen nach den Grundsätzen des Père Jobert und des Herrn de la Bastie mit vielen Verbesserungen. II Theil. Nürnberg 1779 p. 310 ff.
- Rauch (Ad. de).*— Numos antiquos quos collegit Beatus ab Heydeken descripsit A. R. Berolini 1845 112-116 n° 2418-2558 (cat. de vente).
- Reade (J. B.).*— On the date of Cleopatra's assumption of the title ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ: Num. Chron. I p. 209-210.
- Reyling (K.).*— Zur griechischen Münzkunde: Zeit. für Numism. XXIII S. 115-116.
- Reichardt (A.).*— Selection of inedited coins of the Egyptian series: Num. Chron. N. S. IV p. 224-227.
- Reinach (Théodore).*— De la valeur proportionnelle de l'or et d'argent dans l'antiquité grecque: Rev. Num. 1883 p. 1-26 et 141-166.
- Revil (N.).*— Catalogue d'objets d'art, antiquités, médailles grecques et romaines (vente du 24 Février 1845). Paris 1845, p. 45 n° 423-425 et 445
- Revillout (Eugène).*— Première lettre à M. Lenormant sur les monnaies égyptiennes: Revue égyptologique II 1881 p. 201-234.
- Seconde lettre à M. Lenormant sur les monnaies de cuivre et d'or, leur rapport avec les monnaies d'argent et les étalons monétaires des Lagides, *ib.* II 1881 p. 245-266. Πβλ. καὶ Rev. Num. 1883 p. 116.
- Correspondance numismatique avec F. Lenormant et R. S. Poole, *ib.* II 1881 p. 314-316
- L'étalon d'argent en Égypte: Rev. archéol. III. Paris 1884 p. 65-81. Sommaire dans la Rev. Num. franç. 1883 p. 146 et 468 (extrait du *Journal officiel*).
- Lettre à M. P. Charles Robert sur les monuments égyptiens: Annuaire de la Société franç. de numism. et d'arch. VIII. Paris 1884 p. 25-29.

- Reveillout (Eugène).*— Poids sémético-égyptiens, *ib.* VIII 1884 p. 137-146
- Première lettre à M. F. Lenormant sur les monnaies égyptiennes, *ib.* IX 1885 p.89.
  - Seconde lettre à M. Fr. Lenormant sur les monnaies de cuivre et d'or; leur rapport avec les monnaies d'argent et les étalons monétaires des Lagides, *ib.* X 1886 p. 5-46 pl. I, XI; 1887 p. 5-46; 249-273 et 553-580; XIX 1893 p. 213-241.
  - Lettres sur les monnaies égyptiens Paris 1895, p. 247 in 8° (réédition des articles parus dans la Revue égyptologique et dans l'Annuaire de la Société franç. de Numism. Voyez ci-dessus).
  - Un papyrus bilingue du temps de Philopator. § II. La question de la monnaie: Proceedings of the Society of biblical archaeology 1892 p. 23-40 et 66-76.
- Robiou (Félix).*— Note sur le rapport de valeur entre le cuivre et l'argent dans l'Égypte grecque: Revue archéologique. Paris 2me sér. XXVI 1873 p. 98-102.
- Rollin et Feuarent.*— Catalogue d'une collection de médailles des rois et des villes de l'ancienne Grèce. Paris 1864 p. 566-576 n° 8329-8477.
- Roumequière (Casimir).*— Description des médailles grecques et latines du Musée de la ville de Toulouse. Paris 1858 p.69 n°67-85.
- Rouvier (D' Jules).* Les monnaies autonomes de Béryte (Phénicie): Rev. Num. franç. 1898 p. 437-456 et 640-658 (Voyez surtout p. 438 et 647).
- Le monnayage Alexandrin d'Arados: Rev. Num. 1900 p. 36-52 et 137-151.
  - L'ère d'Alexandre le Grand en Phénicie aux IVe et IIIe siècles av. J. C.: Revue des études grecques 1899 p. 362-381.
  - Beryte-Laodicée de Canaan: Journal Inter. d Arch. Num. III 1900 p. 263-266.
  - Marathos, *ib.* p. 134-137.
  - Tripolis, *ib.* VI 1903 p. 20.
- Sabatier.* Catalogue de sa collection. St.-Petersbourg 1852 p. 44 n° 346-347.
- Σακελλάριος (Α.).*— Τὰ Κυπριακά. Ἀθήναι 1890, σελ. 650-663.
- Sallet (Alfred von).*— Berenice II und Kleopatra Selene: Num. Zeitschr. Wien III 1872 p. 91-96.
- Sallet (Alfred von).*— Die Aera der Cleopatra: Zeit. für Num. XIV p. 379-380.
- Zeitschr. für Numism. VII 223. VIII, 6.
  - Münzen und Medaillen. Berlin 1898 p. 30-32 et 67.
  - Voyez Friedländer.
- Sancllemente (II).*— Musei Sanclementiani numismata selecta regum, populorum et urbium graeca, aegyptiaca et coloniarum illustrata. Romae 1808-1809 in 4° I, 1-11.
- Sauley (F. de).*— Tétradrachmes contremarqués de Ptolémée Philadelphie Mélanges de Numismatique I 1874-1875 p. 108-112.
- Note sur quelques monnaies inédites d'Ascalon (tétradrachmes Ptolémaïques de Cleopatra VII etc.): Rev. Num. franç. 1874-1877 p. 124-135.
  - Numismatique de la Terre-Sainte. Paris 1874 (p. 34-35 Cléopatre à Damasos de Phénicie).
- Scutletti (Jo).*— Oratio de monarchiae praestantia, e numo Cleopatrae. Altorf 1645.
- Schachmann (C. C. A. de).*— Catalogue raisonné d'une collection de médailles. 1774 in 4° p. 8-11
- Schledehaus (Dr.).*— Die Münzen der Berenice I als Münzen einer Kleopatra; nebst einem Nachtrag. Leipzig 1856: Grote, Münzstudien; Neue Folge der Hannoverischen Blätter für Münzkunde I p. 331 und II p. 991. Leipzig 1857.
- Versuch einer chronologischen Anreihung der Ptolemäischen Bronze-Münzen (aus Schledehaus' Nachlasse von C. Stüve): Grote, Blätter für Münzkunde IV. VIII 1862 p. 139-154.
  - Die ersten Königsmünzen Aegyptens, *ib.* I p. 462.
  - Studien zur Münzkunde der Lagiden (Auf dem Grunde eigener Sammlungen und mit besonderer Rücksicht auf F. Lenormant's Preisschrift). H. Grote, Blätter für Münzfreunde n° VI 1862 p. 859-910
- Schulze (J. Henr.).*— Numus Cyrenaeorum Ptolemaeo inscriptus Acad. Scient. Petrop. Tom. XIV p. 355.
- Scotti (V. N.).*— Della rarità delle medaglie antiche. Firenze 1809 p. 84-91.
- Seguin (P.).*— Selecta numismata antiqua ex museo Petri Seguini. Paris 1684 p. 54-57 et 68-72.

- Serrure* (*Ve Raymond*).—Antiquités, bijoux et monnaies. Vente publique à Paris le 6 et 7 Décembre 1899 p. 26
- (*R*).—Monnaies grecques et romaines recueillies en Orient (vente du 20 Janvier 1896). Paris 1896 in 8° p. 15 n° 155-160.
- Sestini* (*D.*).—Classes generales geographiae numismaticae. Paris I, Lipsiae 1797 p. 76-77. Ed. secunda, Florentiae 1821 p. 166-167.
- Lettere e dissertazioni numismatiche. Tom. VII. Descrizione di alcune medaglie rare del Museo Nazionale di Francia. Berlino 1805 p. 76-78.
- Lettere e dissertazioni numismat. Tomo VIII. (Berlin 1805). Descr. di alcune medaglie del Museo di Berlino p. 244, 130-132.
- Lettere e dissertazioni numismat. Tomo IX p. 111-113: Arsinoe et Ptolemais.
- Descrizione delle medaglie greche e romane del fu Benkowitz. Berlino 1890 p. 36.
- Descrizione d'alcune medaglie greche del museo particolare di sua A. R. Monsig. Cristiano Federico principe ereditario di Danimarca. Firenze 1821 p. 24.
- Sopra i moderni falsificatori di medaglie greche. Firenze 1826 p. 36.
- Descrizione delle medaglie antiche greche del Museo Hedervariano Parte III. Firenze 1829 d. 1-10.
- Seyffert* (*Otto*).—Verzeichnis der von Prof. Dr Otto Seyffert in Stuttgart hinterlassenen Sammlung griechischer und röm. Münzen. München (Dr Eugen Merzbacher) 1891 I p. 190-195 n° 1219-1225.
- Simpson* (*G. B.*).—Catalogue de vente. Londres, Décembre 1882.
- Six* (*J. P.*).—Over de Munten die den naam van Ptolemaeus Soter dragen (Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeeling Letterkunde Decl. VII). Amsterdam 1863 p. 1-4.
- Catalogue du cabinet des monnaies et médailles de l'Acad. Royale des Sciences à Amsterdam. Amsterdam 1863 p. 23-24.
- Lettre à M. R. S. Poole sur la numismatique des rois d'Égypte: Num. Chron. N. S. V 1865 p. 126-131.
- Observations sur les monnaies phéniciennes, *ib.* XVII 1877 p. 177-239.
- L'ère de Tyr, *ib.* 3me sér. VI p. 97-130.
- Six* (*J. P.*).—L'ère de Tripolis: Annuaire de Numismatique X p. 229-234.
- Du classement des séries Cypriotes: Rev. Num. 1883 (Ptolémée Soter p. 300 et 365: Menelaos p. 300. Nicoclès p. 363 etc.
- Les enfants de Ptolémée V Épiphane: Études archéologiques etc. dédiées à M. le Dr C. Leemans. Leiden 1885 p. 40-41.
- Sabacès, Satrape d'Égypte (333): Num. Chron. VIII 1888 p. 36-41 et Num. Chron. XV 1895 p. 208-210.
- Hercule, fils d'Alexandre et de Barsine: Num. Chron. X p. 185 et s.
- Sidon, Bodostor (Enr. 357-353) et Bagoas Satrape d'Égypte Num. Chr. 1894 p. 38-42.
- Cyrène. Magas (vers 274): Num. Chron. Vol. XVII 1897 p. 31-36.
- Six* (*J. J.*).—Ein Porträt des Ptolemaios VI Philometor: Athenische Mittheilungen II 1887 p. 211-222. Taf. VII, VIII.
- Alexander IV König von Makedonien: Römische Mittheilungen XVI 1899 p. 88-90.
- Soutzo* (*Michel C.*).—Essai de restitution des systèmes monétaires Macédoniens des rois Philippe et Alexandre et du système monétaire égyptien de Ptolémée Soter: Rev. roumaine d'histoire d'archéol. etc. Bucarest III 1893 fas. I p. 18 pl. I-II.
- Nouvelles recherches sur les origines et les rapports de quelques poids antiques: Rev. Num. 1895 p. 512-556. Voyez surtout p. 549 et s. Talent Égyptien.
- Spanchemi*.—Dissertationes de praestantia et usu numismatum antiquarum; ed. secunda Amstelodami p. 404-409.
- Spano* (*G.*).—Catalogo della raccolta archeologica Sarda del Cav. Giovanni Spano da lui donata al R. Museo di Cagliari. Parte seconda. Monete et medaglie. Cagliari 1865 p. 24 et 221.
- Spink and Sons*.—Monthly Numismatic Circular. Vol. IX n° 97 (December 1900): Greek coins of Egypt p. 4363-4366.
- Stieglitz*.—Catalogus numorum veterum Graecorum. Lipsiae 1837 p. 50-52 n° 372-390.
- Strack* (*Max L.*).—Griechische Titel im Ptolemäerreich: Rheinisches Museum für Philologie. Neue Folge Bd. LV p. 165, 1.
- Die Dynastie der Ptolemäer. Berlin 1897 in 8° p. 294

- Stueve (C.)*.—Bemerkungen zu den Münzen der Ptolemäer. Osnabrück 1862 in 4° p. 36. (Programm des Raths-Gymnasiums).
— 'Idè Schleddehaus.
- Subhi Pacha*.—Catalogue of the valuable collection of Greek coins of his Exc. Subhi Pacha. London (Sotheby) 1878 p. 82-83 n° 1096-1110.
- Sultzer (J.)*.—Numophylacium Sulzerianum, Gothae 1777 p. 10 et 56-57.
— (*J. H.*)—Numus Cyrenaeorum Ptolemaeo inscriptus: Acad. Scient. Petrop. T. XIV. p. 355.
- Svoronos (J. N.)*.—Βερενίκη Β' βασίλισσα Κυρηναϊκῆς καὶ Αἰγύπτου: Journal Intern. d'Arch. Numism. I. 1898 p. 231-232 pl.
— Χρονῶ νομίσματα καὶ εἰκόνες τῶν βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου Ἀρσινόης Β', Βερενίκης Β', Ἀρσινόης Γ', Κλεοπάτρας Α', Λαοδίκης Ἀντιόχου Δ', Κλεοπάτρας Β' καὶ Κλεοπάτρας Γ', *ib.* II 1899 p. 183-212 πίν. Η' - ΙΑ'.
— Τὰ χρονῶ νομίσματα τῶν Λαγιδῶν τοῦ τύπου Ἀρσινόης Β' τῆς Φιλαδέλφου, *ib.* III 1900 p. 73-92 πίν. Β - Ε'.
— Les monnaies de Ptolémée II qui portent dates: Revue belge de Numismatique 1901 pl. IV.
— Δοκίμιον ἐπίσημον ἑλληνικῶν νομισμάτων ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς ἐν Αἰγύπτῳ κυριαρχίας: Journal Intern. d'Arch. Num. IV 1901 p. 153-168 καὶ 192.
— On the supposed gold δοκίμιον with hieroglyphs, *ib.* tom. V 1903¹ p. 27-31.
— Ptolémaïs-Lebedus, Éphèse, Aenos, et Abdère sous les Ptolémées, *ib.* 61-70.
— Νομισματικὰ εὑρήματα, *ib.* tom. II p. 294-295.
- T. . . . (M.)*.—Catalogue of a very select assemblage of Greek and Roman coins collected by M. T. . . . esq. London 1866 (Sotheby) p. 13 et 17-18 n° 129 et 167-174.
- Tavernost (Bellet de)*.—'Idè Hoffmann.
- Theupoli*.—'Idè Fundi.
- Thomsen (Ch. J.)*.—Catalogue de la collection de monnaies. Première partie. Tom. I. Les monnaies grecques. Copenhague 1869 p. 160 n° 1828 et p. 182-186 n° 1980-2041.
- Tochon d'Annecy*.—Catalogue des monnaies antiques grecques et romaines. Paris 1858 Ptolémées n° 993-1012.
- Tomasini*.—Catalogue d'une très-belle collection de médailles grecques etc provenant du cabinet de M. Tomasini, Docteur Médecin et Consul de Sardaigne à Alep. Paris (Rollin) 1859 p. 15-16 n° 178-179.
- Tyszkiewicz (Comte J.)*.—Catalogue de vente (Paris 25 Juin 1901). Monnaies grecques et romaines. Chez Mme Veuve Raymond Serrure. Paris p. 9 n° 32-39 pl. I.
- Vaillant (J. Foy)*.—Historia Ptolemaeorum Aegypti regum ad fidem numismatum accomodata. Amstelodami 1701 in fol.
— Lettre à Messieurs Huguetan, marchands libraires à Amsterdam: Rev. Numism. 1861 p. 64-67.
— Seleucidarum imperium sive historia regum Syriae ad fidem numismatum accomodata. Hagae Comitum 1732 p. 195-198 et 233-234.
- Vandamme*.—Catalogue d'une collection de médailles antiques, faite par la C^{me} douair. de Bentinck. Ire partie. Amsterdam 1787 in 4° p. 30-40. Supplément 1788 p. 20-22.
- Visconti*.—Iconographie grecque. Seconde partie tom. III. Paris 1808 p. 559-610 pl. 52-54 et p. 644-646 pl. LVII.
- Waddington*.—Trouvaille de Saïda: Rev. Num. 1865 p. 14-25.=Mélanges de numismatique. Paris 1867 II p. 33 etc.
- Walcher de Molthein (Leopold)*.—Catalogue de la collection des médailles grecques Paris-Vienne 1895 p. 215 et 284.
- Walker (J. D.)*.—Samling p. 17 n° 293-301.
- Ward (John)*.—Pyramids and Progress. London 1900 in 8°.
— Greek coins and their parents cities. ('Idè Hill).
- Wellenheim*.—Catalogue de la grande collection de monnaies et médailles de M. L. Welzl de Wellenheim, vol. I. Vienne 1844 p. 342-346 n° 7201-7319.
- Werlhof (A. C. E.)*.—Handbuch der Griech. Numismatik. Hannover 1850 p. 42 u. 249-252.
— Catalogue de médailles grecques et romaines, composant le cabinet de M. de Werlhof, conseiller à Hanovre, rédigée par H. Hoffmann. Paris 1858 p. 33-34 n° 481-493.
- Westreenen (W. H. T. van)*.—Catalogue de la bibliothèque et du cabinet des médail-

Les antiques et modernes etc. délaissés par M. P. van Damme. La Haye 1807, tom. I p. 10-14 n° 80-116 (en or), p. 140-141 n° 278-296 (en argent) et p. 196-198 n° 156-184 (en bronze).

Whittall (James).— Catalogue of the collection formed by the late James Whittall, esq. of Smyrna. London (Sotheby) 1884 p. 102-103 n° 1547-1571.

Wiczaj. Voyez Caronni.

Wileken (U.).— Zum Curs der aegyptischen Drachme: Zeitschr. für Numism. Berlin XV 1887 p. 324-329.

Wileken (U.).— Griechische Ostraka aus Aegypten und Nubien; ein Beitrag zur antiken Wirthschaftsgeschichte. Leipzig u. Berlin 1899 in 8°.

Wise (F.).— Nummorum antiquorum seriniis Bodleianis reconditorum catalogus. Oxford 1750 p. 1

Witte (J. de).— Magas: Rev. Num. XI 1846 p. 396.

— Description des médailles et des antiquités du cabinet de M. l'Abbé H Greppo. Paris 1856 p. 220-224 n° 1543-1578.

ΑΙΓΥΡΤΙΑΚΗ ΕΙΚΩΝ
ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΩΣ ΙΣΙΔΟΣ
ΕΝ ΔΕΝΔΕΡΑΙ

ΑΠΟΝΟΜΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ

ΤΩΝ

ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΟΙ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ ΧΡΟΝΟΙ

Τῆς Αιγύπτου νομίσματα ἀρχαιότερα τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας δὲν ἔχομεν. Εἶναι δὲ νῦν πασίγνωστον ὅτι τὸ κράτος τῶν Φαραῶ δὲν ἔκοψε ποτὲ ἴδια νομίσματα, ἂν καὶ ἐκέκτητο τὰ περιφνημα ἐπὶ πλούτῳ μεταλλεῖα τῆς Νουβίας, ἀλλ' ἀνεπλήρου, ὡς τὰ ἐπίσης ἰσχυρὰ καὶ ἀκμαῖα κράτη τῶν Χαλδαιῶν καὶ Ἀσσυρίων, τὴν ἀνάγκην τοῦ νομίσματος δι' ἄλλων μεθόδων.

Ὡς πρῶτον τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντων νομισμάτων ἀναφέρεται τὸ Ἀρσανδικόν, λεγόμενον ἀπὸ Ἀρσανδου τοῦ ἐπὶ τῆς Περσικῆς τῆς Αἰγύπτου κατακτήσεως σατράπου αὐτῆς· οὗτος δηλαδὴ ὑπαρχος τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ Καμβύσου κατασταθεὶς καὶ ὑπὸ φιλοδοξίας ἀμιλλώμενος βραδύτερον πρὸς τὸν νέον βασιλέα Δαρεῖον, ὅστις «*χρυσίον καθαρῶτατον ἀπεψήσας ἐς τὸ δυνατώτατον νόμισμα ἐκόψατο*», ἦτοι τοὺς περιφήμους χρυσοὺς δαρεικοὺς, «*ἀργύριον τωὐτὸ τοῦτο ἐποίηε· καὶ νῦν* — λέγει ὁ Ἡρόδοτος 4, 166 — *ἐστὶ ἀργύριον καθαρῶτατον τὸ Ἀρσανδικόν*»¹.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς μαρτυρίας ταύτης ἐξήτησάν τινες τῶν νομισματολόγων νὰ ταυτίσωσι πρὸς τὸ Ἀρσανδικὸν ἀργύριον νομισματὰ τινα φοινικικῶν τύπων². Ἀλλ' ἡ ἀπονομὴ αὕτη ἀπεκρούσθη,

δικαίως, κατόπιν ὑπ' ἄλλων³. Ἄλλως δὲ καὶ ἐκ τῆς συνεχείας τῆς διηγήσεως τοῦ Ἡροδότου καὶ ἦν «*μαθὼν δὲ Δαρεῖος ταῦτα ποιῶντα, αἰτίην οἱ ἄλλην ἐπερείκας, ὡς οἱ ἐπανίστατο, ἀπέκτεινε*», ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἀρσανδης δὲν ἐξέδωκεν ἰδιότυπον νόμισμα ἑαυτοῦ καὶ τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τὸ βασιλικὸν τοῦ Δαρείου, — ὅπερ θὰ παρεῖχεν δικαίαν ἀφορμὴν τῷ Δαρείῳ, ἵνα καταδικάσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον, — ἀλλ' ὅτι ἀπλῶς ἐξέδωκεν ἀργυροῦν νόμισμα διαφέρον τοῦ βασιλικοῦ χρυσίου μόνον κατὰ τὴν μείζονα καθαρότητα τοῦ μετάλλου, διὸ καὶ προτιμώμενον αὐτοῦ, αἴτιον ὅπερ θὰ ἐκίνησε τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ Μεγάλου βασιλέως. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἀναγνωρισθῶσι τὰ Ἀρσανδικὰ νομίσματα, ὑπέθεσάν τινες, ὡς ὁ Babelon, ὅτι ἡ μεμονωμένη μαρτυρία τοῦ Ἡροδότου στερεῖται ἱστορικῆς ὑποστάσεως.

Ἄλλοι δὲ ἀπέδωσαν ἕτερα φοινικικῶν τύπων νομίσματα εἰς τὸν Φαραῶ Ταχών² καὶ τοὺς Πέρσας σατράπας Βαρόαν³ (346-343 π. Χ.) καὶ Σαβάκην (333 π. Χ.)⁴, ἀλλὰ καὶ αἱ ἀπονομαὶ αὗται δικαίως ὑπ' ἄλλων ἀπεκρούσθησαν⁵.

Ἐν γένει δὲ ὅποσον ξένος καὶ σχεδὸν ἀπεχθὴς ἦτο τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ νεωτερισμὸς τῆς κοπῆς καὶ χρήσεως τῶν νομισμάτων, ἀποδεικνύουσι τρα-

1. Ἴδὲ κυρίως Dr. E. v. Bergmann, Die Anfänge des Geldes in Aegypten: Numism. Zeitsch. IV s. 165-180.

2. Ἀρσανδικὸν παρ' Ἡσυχίου ἐν λ. Ἴδὲ καὶ Πολυδεύκ. Γ', 87, Ζ', 98.

3. Due de Luynes, Numismatique des Satrapies pag. 92 pl. XVI, n° 96. — F. Lenormant, Monnaies des Lagides p. 169 et s.; Catal. de la coll. du baron Behr n° 839; La monnaie dans l'antiquité t. II, p. 6. — Waddington, Mélanges numism. 1861 p. 3-4. — F. Feuardent, Collection G. Démétrio p. 3-6.

1. B. Head, The Coinage of Lydia and Persia p. 36. — E. Babelon, les monnaies des satrapes: Mélanges Numismatiques 11e série p. 94. — Rev. Num. 1892) Τοῦ αὐτοῦ Les Perses Achéménides p. CLXXX.

2. Six: Num. Chron. 1888 p. 36-41.

3. Maspero: Journal Inter. d'Arch. Num. IV, p. 155.

4. E. Révillout, Annuaire de la Soc. Num. 1885 p. 144. E. Babelon: Mélanges Num. I, p. 312-314; II, p. 101-106; Perses Achéménides p. LXIV, LXXVI, CLXXXII, 52 à 55.

5. Σβορώνος, Journal Internat. IV, p. 162. — Six: Num. Chron. 1894 p. 38-42. — Babelon ἔ. ἄ. s. p. 101-104. — Rev. Num. 1902 p. 246 s. etc.

νότατα τὰ συχνὰ ἐν Αἰγύπτῳ εὐρήματα ἀργυρῶν ἀρχαίων ξενικῶν νομισμάτων διὰ ψαλίδων εἰς τεμάχια κατεστραμμένων καὶ μετὰ τεμαχίων ἀσήμου ἀργυρίου ἀναμειγμένων¹. Ἡ βάρβαρος αὕτη κατακερμάτισις τῶν νομισμάτων, ἢ ἐν μόνῃ τῇ Αἰγύπτῳ μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσα, καὶ δὴ νομισμάτων τοῦ 7ου, 6ου, 5ου καὶ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος, μέχρι δηλ. αὐτῶν τῶν πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐτῶν, ἀναμιξὲ καὶ συγχρόνως εὐρισκομένων, ἀνηκόντων δὲ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς περὶ τὴν Αἴγυπτον εἰς μέγα ἡμικύκλιον ἐκτεινομένας ἐμπορικὰς παραλίους πόλεις ἢ νήσους, τὰς ἀπὸ τῆς Κυρηναϊκῆς μέχρι τῆς Φοινίκης, ἀποδεικνύει, ὡς ὀρθότατα ἀνεγνώρισεν ἡδὴ ὁ H. Dressel², ὅτι ἐν τῇ στερουμένη ἰδίων νομισμάτων Αἰγύπτῳ πᾶν ἀργυροῦν ξενικὸν νόμισμα ἐγένετο δεκτόν, ἀδιαφόρως τῆς ἐποχῆς, προελεύσεως ἢ τοῦ σταθμητικοῦ νομισματικοῦ κανόνος αὐτοῦ, διὰ μόνῃς τῆς ζυγοῦ ἐκάστοτε ἐξελεγχόμενον, ὡς χρήσιμος πρὸς τὸ ἐμπόριον ἀπλοῦς καὶ ἄσημος ἄργυρος· δηλαδή τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων νομισμάτων τούτων οὔτε ἡ ἐποχὴ τῆς κοπῆς, οὔτε ἡ πατρίς, οὔτε ὁ σταθμητικὸς νομισματικὸς κανὼν εἶχεν ἀξίαν τινὰ ἢ κῦρος διὰ τοὺς Αἰγυπτίους, οἵτινες ἐστάθμιζον αὐτὰ ὡς τοὺς ἐγγωρίους ἐκ μετάλλων κρίκους, ἐν ἧ δὲ περιπτώσει εἶχον ἀνάγκην μικρῶν τεμαχίων μετάλλου, πρὸς ἀπαρτισμὸν τῆς ἐν ἐκάστη ἐμπορικῇ πράξει ἀπαιτουμένης ὀλκῆς, κατέκοπτον βαρβάρως διὰ ψαλίδων τὰ μεγαλείτερα νομίσματα εἰς μικρότερα τεμάχια.

ΑΡΧΗ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ

(330-323 π. Χ.)

Οὕτω τὰ πρῶτα ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντα νομίσματα, ἅτινα νῦν ἀσφαλῶς γνωρίζομεν, δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τῆς ἐν ἔτει 332 π. Χ. κατακτήσεως αὐτῆς, ὁπότε ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ πάσης

1. Εὔρημα τοῦ 1860 ἐν Myt-Rahinet (Μέμφιδι): Longpremier: Rev. Num. 1861. σ. 417 κέξ. - Εὔρημα τοῦ 1887 ἐν τῷ Δέλτῳ τοῦ Νεῖλου: W. Greenwell: Num. Chronicle 1890. p. 1. - Εὔρηματα τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ναυκρατίδος ὑπὸ Petrie: Head, Num. Chron. 1886 σ. 4 κ.έξ. - Εὔρημα τοῦ 1897 ἐν Sakha ἢ Su-el-Hagar τοῦ Δέλτα: Sir H. Weber, Num. Chron. 1899, p. 269 κ.έξ. - H. Dressel, Zeits. für Num. Bd. XXII, S. 231 ff.

2. Dressel ἔ. ἀ. σελ. 257.

τῆς δυνάμεως παρελθὼν παρέλαβε πάσας τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις χωρὶς κινδύνων, τῶν Αἰγυπτίων ἀσμένως ὑποδεχθέντων τοὺς Μακεδόνας ἕνεκα τοῦ βιαίου τῆς ἀρχῆς τῶν Περσῶν καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν πρὸς τὰ ἐγγώρια ἱερά. Εἶναι δὲ φυσικὰ πάντα τὰ νομίσματα ταῦτα τῶν τύπων τοῦ κατακτητοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Κατὰ τὸ βραχὺ διάστημα, καθ' ὃ διέτριψεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν Αἰγύπτῳ, δὲν φαίνεται νὰ ἔκοψε νομίσματα. Πάντως ὅμως θὰ ἔκοψε τοιαῦτα ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν καὶ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ Κλεομένης ὁ Ναυκρατίτης, ὁ κύριος σύμβουλος τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τὴν κτίσιν τῆς Ἀλεξανδρείας, «ὃν σατραπεύειν Αἰγύπτου κατέστησεν Ἀλέξανδρος¹» παραγγείλας τοὺς μὲν νομάρχας, οὓς αὐτὸς οὗτος ἐγκατέστησεν, «ἐὰν ἄρχειν τῶν νομῶν τῶν κατὰ σφᾶς καθάπερ ἐκ παλαιοῦ καθειστήκει, αὐτὸν δὲ ἐκλέγειν παρ' αὐτῶν τοὺς φόρους· οἱ δὲ ἀποφέρειν αὐτῷ ἐτάχθησαν²».

Ὁ Κλεομένης οὗτος γνωρίζων τὴν Αἴγυπτον ὡς οὐδεὶς ἄλλος, καθ' ὃ γεννηθεὶς ἐν αὐτῇ, ἤρξε τῆς χώρας ταύτης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη (330-323 π. Χ.), ἐφημίσθη δ' ὅμως κακῶς, ὡς διὰ παντὸς τρόπου καὶ διὰ παντοίων οἰκονομικῶν τεχνασμάτων καταπιέζων ἐγγωρίους τε καὶ ξένους πρὸς εἴσπραξιν χρημάτων, ὧν ἀληθῶς ἐσώρευσε μέγα ποσόν. Ἐν τῷ συνόλω δ' ὅμως φαίνεται, παρ' ὄλην τὴν κατακραυγὴν τῶν φορολογουμένων, ὅτι ἦτο ἔξοχος οἰκονομολόγος καὶ διοικητὴς χρησιμώτατος τῷ Ἀλεξάνδρῳ, γνωρίζων νὰ εὐχαριστῇ αὐτῷ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τοσοῦτον, ὥστε οὗτος νὰ λησμονῇ οἰανδήποτε κατ' αὐτοῦ καταγγελίαν³.

Ἐν τῶν πρώτων οἰκονομολογικῶν μέτρων τοῦ Κλεομένουσ πάντως θὰ ἦτο καὶ ἡ εἰσαγωγὴ ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ τόσον συμφέροντος τῷ κράτει Ἀλεξανδρείου νομίσματος. Ἀλλ' ὡς πάντων τῶν πρώτων ἀπειραρίθμων Ἀλεξανδρείου τύπου νομισμάτων, οὕτω καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντων εἶναι δυσχερεστάτη ἢ ἀναγνώρισις καὶ θὰ παραμείνῃ τοιαύτη, ἐφ' ὅσον ἡ νομισματικὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν μελετηθῇ ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ πρῶτα νομίσματα τῶν Διαδόχων, κυρίως δὲ ἐπὶ βάσεων διαφῶ-

1. Πausan. I, 6, 3.

2. Ἀρριανοῦ Γ'. 5. 3.

3. Δρούσεν, Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (Βιβλιοθήκη Μαρσαλῆ) σελ. 825 σημ. 2.

ρων⁴ ἐκείνων, ἄς ἔθηκεν ἐν ἔτει 1855 ὁ ἀείμνηστος Δανὸς νομισματολόγος L. Müller ἐν τῇ ἄλλως χρησιμωτάτῃ συγγραφῇ αὐτοῦ Numismatique d'Alexandre le Grand. Ὅπωςδὴποτε βέβαιον φαίνεται μοι, ὅτι εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχῆς τοῦ Κλεομένου ἀνήκουσι τὰ ἐν Αἰγύπτῳ συνεχῶς ἀνακαλυπτόμενα καὶ αἰγυπτιακὰ σύμβολα φέροντα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἀλεξανδρείων τύπων, ἅτινα περιέγραφα ὑπ' ἀρ. 1-7 (Πίναξ I, 1-7). Τὰ ἐπ' αὐτῶν δύο μόνον διάφορα αἰγυπτιακὰ σύμβολα (ἀρ. 5-7) συμφωνοῦσι πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κλεομένου διαίρεσιν τῆς Αἰγύπτου εἰς δύο νομαρχίας, ὑπὸ Αἰγυπτίους νομάρχας ἀφειθέντας ἐλευθέρους νὰ τιμῶσι τοὺς ἐκ παλαιοῦ θεοὺς αὐτῶν¹. Καὶ ἡ σύγχρονος τούτοις δὲ καὶ κατ' ἐξαιρέσιν, ἀληθῶς μοναδικήν, κοπὴ χαλκῶν νομισμάτων ὑπὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνικῆς πόλεως Νανκράτεως (ἀρ. 8), δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἴσως μόνον ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἡ ἰδιαίτερα πατρις τοῦ Κλεομένου, εἰς ὃν δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὀφείλει τὸ ὅλως ἐξαιρετικὸν καὶ ἐν Αἰγύπτῳ αὐτόχρημα μοναδικὸν προνόμιον τῆς κοπῆς ἰδίων χαλκῶν νομισμάτων. Εἶναι δὲ ταῦτα τύπων καὶ ἐπιγραφῶν ἐξ ἡμισείας τῆς πόλεως καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τῶν ἐπιγραφῶν αὐτῶν ἀναφερομένων, κατὰ τὴν γνώμην μου, οὐχὶ ὡς ὑπέθετό τις ἐσχάτως², εἰς *συμμαχίαν* μεταξὺ Νανκράτεως καὶ Ἀλεξανδρείας, πρᾶγμα τότε πολιτικῶς ἀδύνατον ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλ', ὡς ὀρθῶς φρονεῖ ὁ Head³, εἰς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον (ΑΛΕ) καὶ τὴν πόλιν Ναύκρατιν (ΝΑΥ) εἰκονιζομένην ὑπὸ μορφὴν ἀνάλογον τῇ τῆς ἐγχωρίου Ἀφροδίτης.

1. Ἴδὲ ὅσα ἐσημειώσαμεν περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐν τῇ *Εφημ. Αρχαιολ.* τοῦ 1892 σελ. 117-119.

2. Ἰωαννου Γ', σ. 3.

3. A. Blanchet ἐν Bull. Internat. de Numism. II (1903), 4.

4. Num. Chron. VI (1886) p. 11.

Νομισματομορφα Πτολεμαϊκὰ ἀνάγλυφα ἐκ Θήρας.

ΣΑΤΡΑΠΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

(323-305 π. Χ.)

Α'. ΤΑ ΚΟΠΗΝΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Γ',
ΑΡΙΔΑΙΟΥ (323-318 π. Χ.)

α) *Δοκίμιον χρυσῶν στατήρων πρὸς χρῆσιν τῶν ἰθαγενῶν.*

Ἐν ἔτει 323 π. Χ., μετὰ τὸν ἐν Βαβυλῶνι θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτε οἱ στρατηγοὶ αὐτοῦ διένειμαν ἀλλήλοις τὰς σατραπείας, ἡ τῆς Αἰγύπτου ἐδόθη, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν συνετὸν καὶ πλήρη παντοίων χαρισμάτων Πτολεμαῖον τὸν Λάγου, τὸν ἔνδοξον ἰδρυτὴν τῆς περιφήμου δυναστείας τῶν Λαγιδῶν, ἀποφασισθέντος συγχρόνως ἵνα ὁ Κλεομένης παραμείνῃ ἐν Αἰγύπτῳ ὡς ὑπαρχος τοῦ Πτολεμαίου. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ἀκινδύνως παραλαβὼν εὐθύς κατόπιν τὴν Αἰγυπτὸν καὶ γνωρίζων τοῦτο μὲν ὅτι ὁ Κλεομένης ἐφρόνει τὰ τοῦ Περδίκκου, ἐπομένως ὅτι δὲν θὰ ἦτο πιστὸς αὐτῷ κατὰ τοὺς ἐπικειμένους ἐμφυλίους τῶν στρατηγῶν ἀγῶνας, τοῦτο δὲ θέλων εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς ὑπὸ τούτου δεινῶς κακοποιηθέντας ἐγχωρίους, πρὸς οὓς ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ συνέσει προσεφέρετο φιλανθρωπῶς, σεβόμενος τὰ ἦθη καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῶν, ἀπέκτεινε τὸν Κλεομένην. Παραλαβὼν δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ἀποταμιευθέντα ὀκτακισχίλια τάλαντα ἐχρησιμοποίησεν αὐτὰ πρὸς ἀνακούφισιν τῆς χώρας, πρὸς ἄθροισιν μισθοφόρων καὶ πᾶσαν πολεμικὴν παρασκευὴν, πλήθους φίλων συντρεχόντων πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὰ λοιπὰ χαρίσματα αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην ἐποχὴν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος δὲν θὰ παρέλιπε βεβαίως νὰ κόψῃ νομίσματα, ἀπαραίτητα πρὸς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ παρασκευὰς καὶ πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς σατραπείας. Φαίνεται μάλιστα ὅτι δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν κοπὴν νομισμάτων, ἀλλ' ἔλαβε καὶ ἄλλο τι ὅλως ἐξαιρετικὸν σχετικὸν μέτρον, ὑπαγορευθὲν ὑπὸ τῶν ὅλως ἐξαιρετικῶν περιστάσεων, εἰς ἃς εὔρε τὴν νέαν σατραπείαν αὐτοῦ· οἱ νέοι δηλαδὴ ὑπήκοοι αὐτοῦ οὐχὶ μόνον ἐκ παραδόσεως διέκειντο ἀπ' αἰῶνων ἐχθρικῶς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ νομίσματος, καὶ

μάλιστα τὴν ἐπισήμως ὑπὸ τοῦ κράτους ἐπιβεβλημένην, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκ τῆς διαγωγῆς τοῦ πρώτου παρ' αὐτῆς εἰσαγαγόντος τὸ νόμισμα Κλεομένους, — ὅστις βεβαίως δὲν θὰ παρέλιπε συμφώνως ταῖς συνηθείαις αὐτοῦ ἢ νὰ κατηλευθῆ καὶ τὸ νόμισμα παντοιοτρόπως πρὸς ἐξαπάτησιν καὶ φορολογίαν τῶν ἐγγωρίων, — θὰ ἐδυσπίστουν πρὸς αὐτὸ ἔτι περισσότερον, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ ἐπιγραφαὶ αὐτοῦ ἑλληνιστὶ γεγραμμέναι καὶ ὁ σταθμητικὸς κανὼν καθ' ὃν ἐκόπτετο ἦσαν ἐντελῶς ἄγνωστα αὐτοῖς. Φρονῶ λοιπὸν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος θέλων νὰ καταρρίψῃ τὴν δυσπιστίαν ταύτην τῶν ἐγγωρίων πρὸς τὸ νόμισμα τοῦ κράτους ἐπενόησε μέτρον δυνάμενον τελεσφόρως νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἐγγωρίους ἀπὸ πάσης ἀπάτης κατὰ τὰς μετὰ τῶν πανούργων Ἑλλήνων ἐμπόρων κλπ. ἐμπορικὰς αὐτῶν συναλλαγὰς, καθ' ἃς ὑπεχρεοῦντο νὰ δέχωνται τὰ ξενόγλωσσα, ξένου σταθμικοῦ καὶ τόσον ἄλλως ἄγνωστα ταῖς ἀπ' αἰῶνων συνηθείαις αὐτῶν νεόκοπα νομίσματα τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ ἐν γένει Ἑλληνικοῦ κόσμου, μεθ' οὗ ἡ Αἴγυπτος τοῦ Πτολεμαίου συνηλλάσσετο ἐπισήμως, δυνάμει τῶν ἐμπορικῶν συνηθειῶν.

Τὸ μέτρον δὲ τοῦτο, νομίζω, εἶναι τὸ ἐξῆς. Ἐκοψε νομισματομορφα *δοκίμια νομισμάτων*, οἷον τὸ ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν ὑπ' ἀρ. 9 περιγραφέν δοκίμιον χρυσῶν στατήρων, οὗ αἱ ἱερογλυφικαὶ καὶ σαῖτιδοπτολεμαϊκαὶ ἱερογλυφικαὶ ἐπιγραφαί, αἱ εὐχερῶς κατανοηταὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐγγωρίων, ἐδήλουν ὅτι τὰ ἴσης ὀγκῆς καὶ ποιότητος μετάλλου ξενόγλωσσα νομίσματα, — ἦσαν δὲ ταῦτα ἀκριβῶς τὰ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ εἰσαχθέντος Ἀλεξανδρείου σταθμητικοῦ κανόνος — ἦσαν *δόκιμα* (*καλὸς χρυσός*), ὅτι ἐπομένως ἠδύνατο νὰ δέχωνται αὐτὰ ἀφόβως καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ κατὰ πάσης ἀπάτης. Ἀληθῶς, ἕκαστος Αἰγύπτιος ἔμπορος ἢ πολίτης, ἔχων παρ' ἑαυτῷ ἐν τοιοῦτον δοκίμιον ἢ προσφεύγων εἰς Αἰγύπτιον τραπεζίτην, ἠδύνατο ἐκάστοτε αὐτὸς οὗτος νὰ ἐξελέγῃ τὴν ὀγκῆν καὶ τὸ μέταλλον τῶν στατήρων, οὓς ἐδέχετο. Ἡ ὀγκῆ τοῦ χρυσοῦ τούτου δοκιμίου (8,55), ἣτις εἶναι ἡ τῶν τότε ἐν ἐπισήμῳ χρήσει ἀπειραγίδμων μακεδονικῶν χρυσῶν στατήρων, ἐχρησίμευε τῷ Αἰγυπτίῳ πρὸς δοκίμην τοῦ ἀκε-

ραίου τῆς ποσότητος τοῦ μετάλλου, ἢ δ' ἐπιγραφή *καλὸς χρυσός*, τουτέστι *δόκιμον νόμισμα*, ἠσφάλιζεν αὐτὸν διὰ τῆς παραβολῆς ὡς πρὸς τὴν *ποιότητα* τοῦ μετάλλου. Οὕτω πολλῶ βραδύτερον οἱ Βυζαντινοὶ ἐπέγραφον ἐπὶ τῶν δοκιμίων (*ἐξαγίων*) αὐτῶν τὰς περιέργους ἐπιγραφὰς ΧΑΡΑΓΜΑ ΣΕΠΤΟΝ ΚΑΤΑΒΟΛΗ ΚΙΒΔΗΛΟΥ, ΗΛΙΟ-ΣΕΛΗΝΑΤΟΝ ΤΟ ΔΕ ΕΛΑΦΡΟΤΕΡΟΝ ΤΟΥΤΟΥ ΑΡΓΕΙ, ΠΑΛΑΙΟΝ ΟΛΟΤΡΑΧΟΝ ΕΛΑΦΡΟΝ, περὶ ὧν ἔγραφα ἄλλοτε¹.

Ἀντιστρόφως δὲ οἱ Ἕλληνες ἔμποροι κολυβισταὶ καὶ τραπεζίται, ἔχοντες παρ' ἑαυτοῖς τοιαῦτα ἐπίσημα τοῦ κράτους δοκίμια μετ' αἰγυπτικῶν ἐπιγραφῶν, ἠδύνατο εὐκόλως νὰ πείθωσι διὰ τῆς ἀμέσου παραβολῆς τοὺς παλαιότερον δυσπίστως ἔχοντας πρὸς τὰ νομίσματα Αἰγυπτίους πελάτας αὐτῶν, ἵνα δέχωνται μετ' ἐμπιστοσύνης τὰ πρὸς τὸ αἰγυπτιακὸν δοκίμιον ἰσοσταθμα καὶ ὁμοίας ποιότητος μετάλλου ἑλληνικὰ νομίσματα.

Τὸ ρηθὲν *δοκίμιον*, μοναδικὸν μέχρι τοῦδε ἐν τῇ ἀρχαίᾳ νομισματικῇ, ἐξετασθὲν ἅμα τῇ πρότινων ἐτῶν ἐμφανίσει ὡς *νόμισμα* ὑπὸ τινῶν νομισματικῶν, ἐθεωρήθη ὡς ὑπόπτου γνησιότητος καὶ δὴ ὡς κιβδήλευμα τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀλλ' ἡ λεπτομερὴς αὐτοῦ μελέτη ἔπεισε πολλοὺς καὶ πρὸ πάντων ἐμέ, ὅτι εἶναι γνησιώτατον ὅσον καὶ πρωτοφανὲς ἐν τῇ νομισματικῇ ἐπιστήμῃ *δοκίμιον ἐπίσημον* νομισμάτων, οὗ τὴν γέννησιν προεκάλεσαν κατ' ἀνάγκην αἱ ρηθεῖσαι ἐξαιρετικαὶ ὄλως περιστάσεις, ὑφ' ἃς τὸ πρῶτον εἰσῆχθη ἐπισήμως τὸ νόμισμα ἐν Αἰγύπτῳ².

Τὰ δὲ πραγματικὰ *νομίσματα*, ἅτινα ἔκοψεν

1. Διεθνῆς Ἐφημερὶς τῆς Νομισματικ. Ἀρχαιολογίας, τόμ. Β', σελ. 341-358.

2. Τὰ ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ μνημείου τούτου καὶ κατ' αὐτῆς γραφέντα συνεκεντρώσαμεν πάντα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Διεθνείᾳ Ἐφ. τῆς Νομισμ. Ἀρχ., Τόμ. Δ, σελ. 153-168 καὶ 192, τόμ. Ε', 25-31, 160 καὶ ἐξῆς. Ἴδὲ καὶ ἐν τῇ Βιβλιογραφίᾳ ὑπὸ τὰ ὀνόματα Maspero, Dattari, Chassinat, Hill καὶ Σβορώνος. Πρβλ. καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἄρθρου μου ὑπὸ τοῦ κ. Ad. Blanchet ἐν τῇ Rev. Numism. 1901 p. 519-521, πρὸς δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ Rev. Num. 1902 p. 504 νέας ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς γνώμης μου, ὡς θεωρῶ περιττὸν νὰ ἀνασκенάσω ἐνταῦθα, ἀφ' οὗ ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα εὐρίσκει τις ἐν αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ ἄρθρῳ μου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῆς πρώτης ταύτης ἐμφανίσεως τοῦ *ἐξαγίου* ἐν τῇ νομισματικῇ, ἐξαγίου διαφέροντος σπουδαίως πάντων τῶν λοιπῶν μεταγενεστέρων τοιούτων, ὡς κοπέντος χάριν λαοῦ ξένου, καὶ ὄλως ἄλλοτρίου πρὸς τὸ νόμισμα, οὐχὶ δὲ οἰκειῶς ἔχοντος πρὸς αὐτὸ, ὡς εἶχον ἐκεῖνοι δι' οὓς ἤρκει ἐν τῷ μέλλοντι νὰ κόπτονται χαλκὰ τοιαῦτα.

1. Πρβλ. περὶ τῶν κ ροδοσκοπικῶν τρόπων τοῦ Κλεομένουσ Ἀριστοτέλ. Οἰκονομικ. Β', 33.

ὁ Πτολεμαῖος ὡς σατράπης, δυνατὸν, νομίζω, νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τὰς ἐξῆς διαιρέσεις.

β) *Νομίσματα φέροντα ὡς χαρακτηριστικὰ
Δι και κεραυνόν.*

Ἀπὸ τοῦ 323 π.Χ., ἔτους τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, μέχρι τοῦ 318, βασιλεύς, ὄνοματι τοῦλάχιστον, τοῦ παγκοσμίου Μακεδονικοῦ κράτους διετέλεσεν, ὡς γνωστὸν, Φίλιππος Γ΄, ὁ Ἀριδαῖος, πανταχοῦ δὲ τοῦ κράτους ἐκόπτοντο ὑπὸ τῶν διαφόρων σατραπῶν νομίσματα φέροντα τοὺς ἤδη καθιερωθέντας πασιγνώστους νομισματικούς τύπους τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἢ τῆς τοῦ νέου βασιλέως (ΦΙΛΙΠΠΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ). Τοιαῦτα νομίσματα, πάντως λίαν πολυάριθμα, θὰ ἔκοψε και ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ἐν τῇ χώρᾳ αὐτοῦ· ἀλλὰ και τούτων ἡ διάκρισις εἶναι και θὰ παραμείνῃ δυσχερεστάτη δι' οὐς ἤδη ἐξεθέμεθα λόγους. Οὐχ ἦτιον τὰ συνεχῆ ἐν Αἰγύπτῳ εὐρήματα καθιστῶσι βέβαιοι, ὅτι τινὰ τούτων εἶναι τὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ ὡς χαρακτηριστικὰ τὸ σύμβολον κεραυνὸν σὺν τοῖς γράμμασι Δι. Ἐνια τούτων περιεγράψαμεν ὑπ' ἀρ. 10-12 ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν, ἀφίνοντες τὴν φροντίδα τῆς συντάξεως πλήρους καταλόγου αὐτῶν εἰς τὸν κατορθώσοντα νὰ μελετήσῃ εἰδικῶς και διαφωτίσῃ, διαχωρίζων κατὰ σατραπείας, τὸν τεράστιον ἀριθμὸν τῶν Ἀλεξανδρείου τύπου νομισμάτων.

Β'. ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ Δ' (317-311 π. Χ.).

Ὑπὸ τοὺς ἰδίους ὄρους φαίνεται ὅτι ἤρξατο ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος Φίλιππον τὸν Γ΄ Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ΄ νομισματοκοπία τοῦ σατράπου Πτολεμαίου, μετὰ μόνης δὲ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐν τῷ πεδίῳ ἄνω τοῦ κεραυνοῦ ἐτέθη ὡς σύμβολον, ὁσάκις ἐπρόκειτο περὶ νομισμάτων τυπουμένων ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ ἀετὸς ἦτοι τὸ πασιγνώστον νομισματικὸν ἔμβλημα τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας τῶν Λαγιδῶν (ἀριθ. καταλόγου 13 - 15), προστιθεμένου ἐνίοτε παρὰ τὸν ἀετὸν και ἐτέρου συμβόλου πρὸς δήλωσιν τοῦ ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου τόπου, ἐν ᾧ ὁ Πτολεμαῖος ἔκοψεν ὅμοια βασιλικά νομίσματα,

ὡς π.χ. ἐν Κῶ τοῦ ροπάλου, συμβόλου χαρακτηριστικοῦ τῆς νήσου ταύτης (ἀριθμ. 16). Τότε δὲ τὸ πρῶτον νομίζω ὅτι ἐκόπησαν και τινὰ ἰδιάζοντα τῇ σατραπείᾳ τῆς Αἰγύπτου χαλκᾶ, νομισμάτια φέροντα ἀφ' ἐνὸς τὴν κερασφόρον κεφαλὴν τοῦ ἤδη ἀποθεωθέντος Ἀλεξάνδρου, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὴν συνήθη ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, τύπον δὲ τὸν ἀετὸν τοῦ Πτολεμαίου (ἀριθμ. 17).

Φαίνεται ὅμως ὅτι τῶν τοιούτων νομισμάτων ἢ ἐκτύπωσις δὲν ἐπεξετάθη πλέον τοῦ πρώτου ἔτους τῆς κατ' ὄνομα βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ΄. Εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους, ἴσως δὲ μάλιστα και ἀπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ πρώτου, ὁ σατράπης Πτολεμαῖος φαίνεται ὅτι ἐκαινοτόμησεν ὡς πρὸς τοὺς τύπους, τοῦλάχιστον τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων· δηλαδὴ τὴν *λεοντήν* τῆς ἐν ἀπάσαις ταῖς σατραπείαις στερεοτύπου ἀποβάσεως ἠρακλείου χαρακτηρὸς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀντικατέστησε διὰ *δορᾶς ἐλέφαντος* (ἰδὲ ἀρ. 18-24), ἀναφερομένης ἴσως εἴτε εἰς τοὺς περιφήμους ἐλέφαντας τῆς Ἀφρικῆς, ἧς κυριώτατον και ἄρχον μέρος ἐθεωρεῖτο ἡ σατραπεία τῆς Αἰγύπτου, εἴτε μᾶλλον εἰς τὸ τρόπαιον αὐτοῦ τοῦ σατράπου Πτολεμαίου κατὰ τὴν ἐν ἔτει 321 π. Χ. παρὰ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ φρούριον *Καμήλων τείχος* κρίσιμον μάχην πρὸς τὸν εἰσβολέα Περδίκκαν, καθ' ἣν «ἔχων περὶ αὐτὸν τοὺς ἀρίστους, και βουλόμενος προτρέψασθαι τοὺς ἄλλους ἠγεμόνας και φίλους προσιέναι τοῖς δεινοῖς, αὐτὸς ἀναλαβὼν τὴν σάρισαν και στὰς ἐπ' ἄκρου τοῦ προτειχίσματος τὸν μὲν ἠγούμενον τῶν ἐλεφάντων ἐξετύγλωσεν, ὑπερδέξιον ἔχων τὴν στάσιν, τὸν δ' ἐπικαθήμενον Ἴνδὸν τραυματίαν ἐποίησε, τοὺς δὲ διὰ τῆς κλίμακος ἀναβαίνοντας καταπεφρονηκότως τύπτων και κατατραυματίζων περιεκύλισεν εἰς τὸν ποταμὸν μετὰ τῶν ὀπλων», ἀναγκάσας οὕτω τὸν Περδίκκαν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν και λαθραίως νὰ ἐκφύγῃ εἰς νήσόν τινὰ τοῦ Νείλου, ἔνθα οἰκτρῶς ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν ἑαυτοῦ στρατιωτῶν¹. Ἡ εἰς τὴν προσωπικὴν ἀνδρείαν τοῦ Πτολεμαίου ὀφειλομένη νίκη αὕτη εἶναι ἐκεῖνη, ἧς ἔνεκα, κατὰ τὴν εὐθὺς κατόπιν (321 π. Χ. νέαν ἐν Τριπαραδείσῳ διανομὴν τῶν σατραπειῶν, ἐδόθη ἡ Αἰγυπτος τῷ Πτολεμαίῳ ὡς «τῆς ἰδίας ἀνδρείας οἰονεὶ *δορί-*

1. Διοδώρου 18, 33—36.

κτητος»¹. Ἐπομένως οὐδόλως ἀπίθανον εἶναι ὁ τοῖς σατραπικοῖς τῆς Αἰγύπτου νομίσμασιν ἰδιάζων τύπος τῆς μετὰ δορᾶς ἐλέφαντος κεφαλῆς νὰ ἀναφέρεται ἐμμέσως εἰς τὸ ἐν Καμήλων τείχει κρίσιμον κατόρθωμα τοῦ Πτολεμαίου.

Τὸν δὲ τύπον τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν αὐτῶν νομισμάτων ἀφήκεν ὁ Πτολεμαῖος ὡς καὶ πρότερον εἶχε, Δία δηλαδὴ ἀετοφόρον καθήμενον ἐπὶ θρόνου πρὸς ἀρ. Μόνον δ' ἐν τῷ πεδίῳ, ὡς σύμβολον, ἀντὶ τοῦ Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ, ὅστις ἠδύνατο νὰ ταυτισθῆ πρὸς τὸν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ αὐτοῦ Διὸς ἀετόν, ἐθήκε *κερανὸν* ἥτοι τὸ ἕτερον κατ' ἐξοχὴν σύμβολον ἑαυτοῦ, ὅπερ θὰ ἴδωμεν τιθέμενον ἐπὶ πάντων τῶν κατόπιν νομισμάτων μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ, οὕτω δὲ σχηματίζον τὸ ἐπὶ αἰῶνας στερεότυπον καὶ ἀμετάβλητον παραμεῖναν ἔμβλημα τῆς δυναστείας τῶν Λαγιδῶν.

Τέλος ἡ ἐπιγραφή παραμένει ἡ αὐτή, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ἀναφερομένη εἴτε εἰς τὸν θανόντα μέγαν βασιλέα εἴτε καὶ εἰς τὸν νῦν βασιλεύοντα Ἀλέξανδρον τὸν Δ', εἰς ὃν πάντως ἀναφέρεται καὶ ἡ μόνον ἄπαξ, πιθανῶς κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς σειρᾶς ταύτης, ἀπαντῶσα ἐπιγραφή ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (ἀρ. 18 καὶ 19). Ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον τοῦ Διὸς εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης ἀνὰ ἓν μονογράφημα, ὅπερ ἂν θεωρήσωμεν ὡς δηλοῦν τὸν ἐτήσιον ὑπεύθυνον νομισματικὸν ἄρχοντα, ἔχομεν περίπου ἀκριβῶς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, καθ' ἃ διήρκεσεν ἡ ἔκδοσις τῆς σειρᾶς ταύτης, ὁ δ' ἀριθμὸς οὕτως πληροῖ πράγματι ἀκριβῶς περίπου τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ διήρκεσεν ἡ βασιλεία Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ', εἰς ἣν τάσσομεν τὰ νομίσματα ταῦτα.

Γ' - Δ'. ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΑΜΑ ΤΩ ΘΑΝΑΤΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ Δ' ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑΣ. (311 π. Χ.).

Εὐθὺς κατόπιν εὐρίσκομεν νέαν μεταβολὴν τῶν νομισματικῶν τύπων ἐν σειρᾷ ἀποτελουμένην ἐκ σπανιωτάτων νομισμάτων (ἀρ. 25-28), ὧν ἐπομένως ἡ ἔκδοσις θὰ διήρκεσεν ἐπὶ βραχύτατον χρόνον.

Ἐπὶ τῶν χρυσῶν δηλαδὴ στατήρων (ἀρ. 25), τὴν συνήθη κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς ἀντικαθιστᾷ

ἡ ἐν δορᾷ ἐλέφαντος κεφαλὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὴν δὲ Νίκην τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀντικαθιστᾷ *πρῶρα* πλοίου πολεμικοῦ. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀργυρῶν ἡμιωβόλων (ἀρ. 26) ἔμπροσθεν μὲν ἔχομεν τὴν αὐτὴν ἐν δορᾷ ἐλέφαντος κεφαλὴν, ὀπισθεν δὲ τὸν ἀετόν τοῦ Πτολεμαίου. Ἐπὶ τῶν μειζόνων χαλκῶν νομισμάτων (ἀρ. 27) εὐρίσκομεν, τὸ πρῶτον ἤδη, τὴν κεφαλὴν τοῦ σατράπου Πτολεμαίου, ὡς ἦρωος μετὰ στροφίου εἰκονιζομένου, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὴν αὐτὴν *πρῶραν*, ἣν καὶ ἐπὶ τῶν χρυσῶν στατήρων τῆς σειρᾶς. Τέλος δὲ τῶν μικροτέρων χαλκῶν νομισμάτων (ἀρ. 28) εὐρίσκομεν πάλιν τοὺς καὶ πρότερον κοπέντας τύπους τῆς νεαρᾶς κερασφόρου καὶ τετανωμένης κεφαλῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ ἀναπεπταμένης ἔχοντος τὰς πτέρυγας Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ (ιδεὲ σελ. νδ').

Κύριον δὲ χαρακτηριστικὸν τῆς σειρᾶς ταύτης εἶναι ἡ παράλειψις τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἐπὶ πάντων ἀνεξαίρετως τῶν κομματίων, ἀτινα πάντα εἶναι ἐντελῶς ἀνεπίγραφα. Τὸ περιεργότατον τοῦτο γεγονός, τὸ σαφῶς ἐνδεικνύον τὸ κενὸν τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι μετὰ τὸν ἐν ἔτει 311 π. Χ. θάνατον τοῦ νεαροῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' ὁ θρόνος ἔμεινε πράγματι κενός. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς μέχρι τοῦ 305 π. Χ. διαρκείας μεσοβασιλείας, καθ' ἣν μῆτε βασιλεὺς ὑπῆρχε μῆτε ὁ Πτολεμαῖος εἶχεν εἰσέτι κηρῦξει ἑαυτὸν βασιλέα, οὗτος ἀφήκε λευκὴν τὴν θέσιν, ἐν ἣ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως. Τὸ αὐτὸ βλέπομεν ὅτι ἔπραξεν ὡς πρὸς τοὺς τίτλους τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου, οὓς ἀφήκεν ἀγράφους ἐπὶ τῶν βασιλικῶν θυρεῶν ἐν τῇ περιφήμῳ ἱερογλυφικῇ ἐπιγραφῇ τῇ ἀναφερούσῃ δωρεὰν τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου πρὸς τοὺς ναοὺς τοῦ Πέ καὶ Τεπ¹.

Ἀξία ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ἡ τὸ πρῶτον νῦν, ὅτε πᾶν μέλος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξέλιπεν, ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων εἰσαγωγὴ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου, ἣν μετ' ὀλίγον θέλο-

1. Δρούσεν, Ἱστορία τῶν Διαδόχων, μετάφρ. Πανταζίδου (Βιβλ. Μαρσαλῆ) σελ. 417 κέ.—Mahaffy, Emp. of the Ptolemies σελ. 46 καὶ 70.

μεν ἴδει προβιβαζομένην εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν τύπον τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν τύπον τῆς πρῶρας, δυνατὸν οὗτος νὰ σχετίζεται πρὸς τὴν μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν τοῦ Πτολεμαίου, ἣν ἀκριβῶς τότε, ἅμα τῷ θανάτῳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ', παρεσκεύασε καταλαβὼν ἐν ἔτει 310 τὰς παραλίους πόλεις τῆς Κιλικίας καὶ Λυκίας, διαπλεύσας δ' ὡς ἐλευθερωτὴς τὰς Κυκλάδας κατέλαβε τὴν Κόρινθον καὶ μεγάλως ἐθαλασσοκράτησεν. Εἰς τὴν ναυτικὴν δὲ ταύτην ἰσχὺν δέον ἴσως νὰ ἀποδοθῇ τὸ ἐπίθετον *ναύαρχος*, ὅπερ μόνον ἤξιουν εὐθύς κατόπιν νὰ ἀποδίδωσιν αὐτῷ οἱ κόλακες τοῦ ἀντιζήλου αὐτῷ Δημητρίου¹.

Τὸ ἀνεπίγραφον ὅμως τῶν νομισμάτων φαίνεται ὅτι δὲν διήρκεσε πλέον τοῦ πρώτου ἔτους μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ'. Ὅπως δὲ τὸ ὄνομα τοῦ θανόντος Ἀλεξάνδρου τούτου ἀπαντᾷ ὡς βασιλέως ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τῶν ἐπισήμων πράξεων μέχρι τοῦ 305, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος ἀνεκέρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα, οὕτω φαίνεται ὅτι ἤδη ἀπ' αὐτοῦ ἴσως τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐξεδόθησαν καὶ νομίσματα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ σατραπείας μετὰ τοῦ ὀνόματος ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ἐγκαταλειφθέντος τοῦ ἅμα τῷ θανάτῳ εἰσαχθέντος ἀνεπιγράφου, ὡς ἐμπορικῶς ἀσυμφόρου. Τοιαῦτα φαίνονται μοι τὰ ὑπ' ἀρ. 29-31, τὰ φέροντα πλὴν τῆς ἐπιγραφῆς ὡς χαρακτηριστικὸν τὸ γράμμα Δ. Καὶ τὰ μὲν λίαν σπάνια ἀργυρᾷ τετραδράχμα (ἀρ. 29) τῆς σειρᾶς ταύτης φέρουσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν κατ' ἐμὲ ἀρίστην καὶ πιστοτάτην τῶν σφριζομένων κεφαλῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸν ἀρχαῖον καὶ στερεότυπον τύπον τῶν Ἀλεξανδρείων τετραδράχμων, ἥτοι τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ἀετοφόρον Δία, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τὸ αὐτὸ σύμβολον Πτολεμαίου τοῦ σατράπου, ἥτοι τὸν ἐπὶ κεραυνοῦ ἀετόν. Αἱ δὲ ἀργυραῖ δραχμαὶ (ἀρ. 30) τῆς σειρᾶς ταύτης εἶναι τὸ πρῶτον νόμισμα, δι' οὗ εἰσήχθη εἰς τὴν Πτολεμαϊκὴν νομισματοκοπίαν ὁ ῥόδιος σταθμητικὸς κανὼν καὶ ὁ τύπος Ἀθηνᾶς τῆς Προμάχου, ὅστις ἀμέσως κατόπιν ἐτέθη καὶ ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων καταργήσας ἑσαεὶ ἐν Αἰγύπτῳ τὸν ἀρχαῖον τύπον τοῦ καθημένου Διός.

1. Πλουτάρχου Δημήτριος 25, 10.—Ἀθηναίου 6, 261 β.

Εὐθύς κατόπιν, κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς μεσοβασιλείας τοῦ 311-305, φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὰ σπανιώτατα τετραδράχμα, τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ (ἀρ. 32), ἐν ἣ τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ ὄνομα τοῦ σατράπου· τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην πάντες οἱ νομισματικοὶ ἐρμηνεύουσιν ὡς σημαίνουσιν «νόμισμα τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου κοπὴν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ σατράπου», ἀλλ' ἡ ἐρμηνεία αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, διότι αἱ μόναι παράλληλοι καὶ σχεδὸν σύγχρονοι ἐπιγραφαὶ ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ καὶ ΓΑΦΙΟΝ ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ, περὶ ὧν κατωτέρω, καταδεικνύουσι σαφέστατα, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη σημαίνει «νόμισμα τῆς πόλεως Ἀλεξανδρείας κοπὴν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ σατράπου». Ἄλλως δὲ καὶ οἱ τύποι καὶ τὸ σύμβολον αὐτοῦ δὲν εἶναι οἱ τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' εἰσήχθησαν, ὡς εἶδομεν, τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐπὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοπέντων νομισμάτων, δυνάμενοι ἐπομένως νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὀρθότερον ὡς ὄντες τύποι τῶν νομισμάτων τῆς Ἀλεξανδρείας μᾶλλον ἢ τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ τῆς σπανιότητος ὅμως τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ νομισμάτων φαίνεται ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη δὲν ηὑδοκίμησεν, εἴτε διότι τὸ ἐμπόριον εἶχεν ἤδη οἰκείως μόνον πρὸς τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ νομίσματα, εἴτε ἴσως διότι οἱ ἀντίζηλοι τοῦ Πτολεμαίου σατράπαι τοῦ Μακεδονικοῦ κράτους θὰ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ Πτολεμαίου. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἀμέσως ἐπομένη μείζων καὶ ὁμοίων τύπων σειρὰ (ἀρ. 33-58), ἥς ἡ ἔκδοσις φαίνεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μονογραφημάτων ὅτι διήρκεσε καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς μεσοβασιλείας, φέρει ἐκ νέου μόνον τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ἀναφερομένην προφανῶς εἰς τὸν θανόντα βασιλέα Ἀλεξάνδρον τὸν Δ', ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῦ γνωρίζομεν ἐξ ἄλλων ἐπισήμων πράξεων, ὅτι ἐξηλούθει διοικῶν ὁ Πτολεμαῖος μέχρι τοῦ 305, ὅτε ἀνεκέρυχθη βασιλεύς.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι τὰ νομίσματα ὅσα φρονῶ ὅτι ἐκόπησαν ἐν Αἰγύπτῳ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς σατραπείας τοῦ Πτολεμαίου.

Ἄλλὰ τὸ κράτος τοῦ σατράπου τούτου γνωρίζομεν ὅτι ἐξετείνεται καὶ ἐπὶ ἄλλων χωρῶν, ἐν αἷς ἀναμφιβόλως θὰ ἐκόπησαν ὑπ' αὐτοῦ νομίσματα. Τοιαῦτα δὲ φρονῶ ὅτι εἶναι τὰ ἐξῆς.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗΣ

α) Τὰ ἐπὶ τῆς πρώτης ὑποταγῆς τῆς Κυρήνης κοπέντα (323-313 π. X.).

Ὅτε Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας κατακτήσας τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ κατ' αὐτὴν καταστήσας ἐβάδιζε πρὸς τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος, γνωρίζομεν ὅτι κατὰ μέσσην τὴν ὁδὸν ἀπήνησαν αὐτῷ πρέσβεις παρὰ Κυρηναίων στεφάνους κομίζοντες καὶ μεγαλοπρεπῆ δῶρα, ὁ δὲ τούτους ἀποδεξάμενος «*φιλίαν καὶ συμμαχίαν*» συνέθετο πρὸς αὐτούς¹. Τοῦτο ἐξέλαβον οἱ πλείστοι τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ὡς σημαῖνον ἐκουσίαν ὑποταγῆν τῆς Κυρήνης. Ἄλλὰ καὶ κατ' οὐσίαν ἂν πράγματι τοῦτο εἶχεν οὕτως, κατὰ τύπους βεβαίως οἱ Κυρηναῖοι παρέμειναν ἐλεύθεροι. Ἐπομένως νομίσματα βασιλικὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου κοπέντα ἐν Κυρήνῃ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναμένωμεν. Πράγματι δὲ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει δυνάμενον νὰ ταχθῆ εἰς τὴν μέχρη τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐποχῆν.

Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξεοράγησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μεγάλοι ἐμφύλιοι πόλεμοι. Μέρος τῶν πολιτῶν ἐκδιωχθὲν ἐκ τῆς Κυρήνης καὶ Βάρκης κατέφυγεν εἰς Κρήτην καὶ ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ Θίβρωνος ἥτοι τοῦ στρατηγοῦ ἐκείνου τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ δολοφονήσαντος τὸν δραπέτην Ἄρπαλον καὶ γενομένου κυρίου τῶν θησαυρῶν, τῶν πλοίων καὶ τῶν ἑξακισχιλίων μισθοφόρων, μεθ' ὧν ὁ Ἄρπαλος εἶχε καταπλεύσει εἰς Κρήτην. Ὁ Θίβρων οὗτος παραλαβὸν τοὺς ἐκ τῆς Κυρήνης φυγάδας κατέπλευσεν εἰς τὴν Κυρηναϊκὴν καὶ ἐπὶ μακρὸν δεινῶς ἀλλ' ἀμφορρόπως ἐπολέμει πρὸς τοὺς ἐν τῇ Κυρήνῃ, ἔχων συμμάχους τοὺς Βαοκαίους καὶ Ἐσπερίτας. Οἱ Κυρηναῖοι συνεμάχησαν ἐν τέλει πρὸς τοὺς πλησιοχώρους Λίβυας καὶ τοὺς Καρχηδονίους, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠττηθέντες καὶ πολιορκηθέντες ὑπὸ τοῦ Θίβρωνος ἐστασίασαν πρὸς ἀλλήλους. Ἐπικρατησάντων δὲ τῶν δημοτικῶν καὶ τοὺς κτηματικὸς ἐκβαλόντων οἱ τε-

λευταῖοι ἔφυγον οἱ μὲν πρὸς τὸν Θίβρωνα οἱ δὲ εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ ἵνα ἐπαναγάγῃ αὐτοὺς εἰς Κυρήνην. Ὁ μεγαλοφυῆς σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἀφορμὴν μόνον ἐζήτει ἵνα ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὴν Κυρηναϊκὴν, ἣν ἀνέκαθεν ἐθεώρει ὡς ἀπαραίτητον μέρος τῆς σατραπείας αὐτοῦ, ἐδράξατο ἀμέσως τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐκπέμψας μετὰ στρατοῦ καὶ στόλου κατὰ τῆς Κυρήνης τὸν στρατηγὸν Ὀφέλλαν. Τότε δὲ οἱ ἐν Κυρήνῃ δημοκρατικοὶ φοβηθέντες τὴν κάθοδον τῶν μετὰ τοῦ Ὀφέλλα φυγάδων συνεμάχησαν πρὸς αὐτὸν τὸν Θίβρωνα.

Ἄλλ' ὁ Ὀφέλλας τὸν μὲν Θίβρωνα καταπολεμήσας καὶ ζωγήσας, τὴν δὲ χώραν ἐν ἔτει 322 π. X.¹ ὑποτάξας, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τὸν αὐτοπροσώπως προσελθόντα Πτολεμαῖον. «Οἱ μὲν οὖν Κυρηναῖοι, ἐπιλέγει ὁ ταῦτα πάντα ἱστορῶν Διόδωρος² — καὶ αἱ περιοικοῦσαι πόλεις τοῦτον τὸν τρόπον ἀποβαλοῦσαι τὴν ἐλευθερίαν, ὑπὸ τὴν Πτολεμαϊκὴν βασιλείαν ἐτάχθησαν».

Ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σατράπου τῆς Αἰγύπτου, ὅστις ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ διοικητὴν ἐγκατέστησεν αὐτὸν τὸν Ὀφέλλαν, διετέλεσεν ἡ Κυρηναϊκὴ μέχρη τῆς ἐν ἔτει 313 ἀποστασίας αὐτῆς. Βεβαίως δὲ κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ 322 μέχρι τοῦ 313 διάστημα τοῦτο ὁ Πτολεμαῖος θὰ ἔκοψεν ἐνταῦθα βασιλικὰ σατραπικὰ νομίσματα καὶ δὴ, ὡς τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, βασιλικῶν ἀλεξανδρείων τύπων. Τοιαῦτα δὲ θεωρῶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 59-60 περιγραφέντα, ἐφ' ὧν τὸν μὲν τόπον τῆς κοπῆς δηλοῖ σαφέστατα τὸ μόνον τῇ Κυρηναϊκῇ χώρᾳ ἰδιάζον σύμβολον τοῦ *σιλφίου*, τὸν δὲ ἐκδόντα αὐτὰ σατράπην τὸ σύμβολον αὐτοῦ, ὁ Πτολεμαϊκὸς ἀετός. Αὐτὸ δὲ τὸ μονογράφημα Εἰ θέλομεν ἀπαντήσῃ ἀμέσως κατόπιν ἐπὶ συχνῶν ἄλλων νομισμάτων τοῦ Πτολεμαίου.

Παραλλήλως πρὸς τὰ χρυσᾶ ταῦτα βασιλικῶν τύπων νομίσματα τοῦ Αἰγυπτίου σατράπου φαίνεται ὅτι ἐπετρέπη τοῖς μετὰ πολλῆς ἐπεικειᾶς κυβερνωμένοις Κυρηναίοις νὰ κόψωσιν ἴδια αὐτοῖς ἐγγώρια ἀργυρᾶ νομίσματα, οἷα π.χ. τὰ μετὰ τοῦ αὐτοῦ μονογραφήματος Ε, φοινικικοῦ σταθ-

1. Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν ταύτην ἰδὲ Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 29.

2. 18, 21.

μητικοῦ κανόνος δίδραχμα, τὰ φέροντα ἀφ' ἐνὸς μὲν κεφαλὴν τοῦ νέου Ἀμμωνος (Ἀλεξάνδρου), ἀφ' ἑτέρου δὲ τύπον σιλφίου καὶ τὸ ἐθνικὸν ΚΥΡΑ (ναίων) ¹. Ἀλλὰ περὶ τῶν ὅλως ἐγχωρίου χαρακτῆρος κλασμάτων τούτων δὲν ἔχομεν νὰ ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα.

Οἱ πρὸς τὸν ἐλεύθερον βίον εἰθισμένοι Ἕλληνες τῆς Κυρηναϊκῆς δὲν ὑπέμειναν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἄλλως τε λίαν ἠπίου χαρακτῆρος καὶ συνετὴν τοὺς τρόπους ἐξουσίαν τοῦ Πτολεμαίου. Ἐν ἔτει δὲ 313 π. Χ., ἐπωφεληθέντες ἴσως ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἀνακηρύξεως τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, ἐπανεστῆσαν καὶ ἐπολιόρησαν ἐν τῇ ἀκροπόλει τὴν Αἰγυπτιακὴν φρουράν, ἀπέκτειναν δ' ἀνοσίως κατόπιν καὶ τοὺς ἐξ Ἀλεξανδρείας πρεσβευτάς, οἵτινες ἦλθον παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ ἡσυχάσωσιν, «ἐφ' οἷς παροξυνθεὶς ὁ Πτολεμαῖος ἀπέστειλεν ἄγιν στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως πεζῆς, ἐξέπεμψε δὲ καὶ στόλον τὸν συλληψόμενον τοῦ πολέμου, ναύαρχον ἐπιστήσας Ἐπαίνετον». Ὁ ἄγις δὲ «ἐνεργῶς διαπολεμήσας τοῖς ἀφροσύνοις ἐκυρίευσεν κατὰ κράτος τῆς πόλεως, καὶ τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀποστάσεως δῆσας ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν, καὶ τῶν ἄλλων τὰ ὄπλα παρελόμενος, καὶ τὰ κατὰ τὴν πόλιν διοικήσας ὡς ποτ' ἔδοξεν αὐτῷ συμφέρειν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον» ².

Μετὰ τὴν πάνυ βραχυχρόνιον ἀποστασίαν ταύτην ἡ σατραπικὴ νομισματοκοπία θὰ ἐξηκολούθησεν ἐν Κυρήνῃ ὁμοίᾳ τῇ πρότερον, ἴσως μάλιστα τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα Ε ἄσφι μνημονευθέντα νομίσματα σχετίζονται πρὸς τὸν εἰς τὴν Κυρήνην ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου σταλέντα ναύαρχον Ἐπαίνετον.

Ἀποστασία τοῦ Ὀφέλλα (312 – 308 π. Χ.).

Εὐθὺς ὅμως κατόπιν ὁ ἐκ νέου ἐγκατασταθεὶς διοικητὴς τῆς Κυρηναϊκῆς Ὀφέλλας, ἀνὴρ Μακεδῶν ἐκ τῶν συνεστρατευμένων τῷ Ἀλεξάνδρῳ φίλων καὶ δι' ἐπιγαμίας συνδεόμενος πρὸς τὸν Ἀθηναϊκὸν οἶκον τοῦ κλεινοῦ Μιλτιάδου, ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν πολιτικῶν περιπλοκῶν τοῦ Πτολεμαίου, ἐπανεστῆ κατ' αὐτοῦ ἐπιθυμήσας τῆς

βασιλείας τῆς Κυρηναϊκῆς. Πράγματι δὲ ἐν ἔτει 312 περίπου κατέσχε τὴν κυριαρχίαν τῶν περὶ τὴν Κυρήνην πόλεων, δύναμιν ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν ἀδράν καὶ εἰς μείζονα δυναστείαν ἐλπίζων ¹. Καὶ ὁ μὲν λίαν ἀπησχολημένος τότε ἀλλαγοῦ Πτολεμαῖος οὐδὲν ἀπ' εὐθείας ἐπεχείρησε πρὸς τιμωρίαν αὐτοῦ ἐπὶ τινα ἔτη. Ἀλλ' ὅτι δὲν ἐπεχείρησεν ἀπ' εὐθείας κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους διὰ πλαγίων μέσων. Ἐν ἔτει 308 ἢ 307 π. Χ. ὁ τότε πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἐν Ἀφρικῇ πολεμῶν καὶ ἀνάγκην ἐπικουριῶν ἔχων Ἀγαθοκλῆς ὁ Συρακόσιος, — ἴσως ἐκ συνεννοήσεως πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ὡς ἐνδεικνύει τὸ γεγονός τοῦ ἀμέσως ἐπακολουθήσαντος γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Θεοξένης, — ἐπεμψε πρεσβείαν πρὸς τὸν Ὀφέλλαν ἐπικαλούμενος διῆθεν τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἀντὶ τῆς βοήθειας ταύτης παραχωρῶν αὐτῷ τὴν ἐπὶ πάσης τῆς Λιβύης κυριαρχίαν. Ὁ δὲ ἀπὸ καιροῦ ἐπὶ «μείζονα δυναστείαν» ἐλπίζων καὶ συμμάχους ἐκ δυσμῶν κατὰ τοῦ ἐξ ἀνατολῶν ἐπικειμένου Πτολεμαίου ἐπιζητῶν φιλόδοξος Ὀφέλλας ἐνέπεσε τυφλῶς εἰς τὴν παγίδα ταύτην καὶ μεγάλην στρατιὰν ἀθροίσας ἐξώρμησε πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀγαθοκλέους, οὐδόλως ὑπολογίσας τὰς φοβερὰς δυσχερείας τῆς δι' ἐρήμου μακρᾶς στρατείας ταύτης, πρὸς ἣν ἔσυρεν αὐτὸν σκοπίμως ὁ πανοῦργος Ἀγαθοκλῆς. Μόλις δὲ ὁ Ὀφέλλας μετὰ μακρὰν ὑπερδύμηνον διὰ τῶν ἐρήμων καταστρεπτικὴν πορείαν, καθ' ἣν ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὑπέστη τὰ πάνδεινα καὶ δεινῶς ἐδεκατίσθη, ἐπλησίασε τὸν στρατὸν τοῦ Ἀγαθοκλέους, προσεβλήθη ἀμέσως ὑπὸ τούτου ὡς διῆθεν «ἐπιβουλεύομενος» αὐτόν. Μαχόμενος δὲ ἐφρονεύθη, μεθ' ὃ ὁ Ἀγαθοκλῆς προσφκειώθη διὰ φιλανθρωπῶν ἐπαγγελιῶν τὸν στρατὸν τοῦ Ὀφέλλα, ἐν ᾧ ἴσως εὐρίσκοντο καὶ ὄργανα τοῦ Πτολεμαίου ². Τότε δὲ ἀμέσως κατόπιν ὁ Πτολεμαῖος ἠδυνήθη εὐχερῶς νὰ καταλάβῃ ἐκ νέου τὴν Κυρηναϊκὴν, ἴσως ἐν ἔτει 307 π. Χ. ³, διὰ τοῦ Μάγα προγόνου αὐτοῦ, ἥτοι υἱοῦ τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης, διατελέσαντος ἔκτοτε ἐπὶ 50 ἔτη στρατηγοῦ καὶ βασιλέως τῆς Κυρηναϊκῆς.

1. Διοδώρου 20 40.

2. Διοδώρου 20, 40-42. — Περβ. Mahaffy ἔ. ἀ. 51 κ. ἐξ. — Δροῦσεν, Ἱστορία τῶν Διαδόχων, σελ. 443.

3. Πλουτάρχου, I, 6, 8. — Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 52. — Δροῦσεν ἔ. ἀ. σελ. 441 κέ.

1. Müller, Numismatique de l'ancienne Afrique, vol. I, p. 46-47 n° 167-168.

2. Διοδώρου 19, 79. — Mahaffy σελ. 40.

Ἐπιβουλῆς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ὀφέλλα, καὶ τὸ γεγονός τοῦ δίκην ἀμοιβῆς ἐπακολουθήσαντος γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Θεοξένης, ἀλλὰ καὶ ὁ μοναδικὸς καὶ ὠραῖος χρυσοῦς στατήρ (γραμμ. 8,45), ὃν ἔκοψεν ἐν Ἀφρικῇ μετὰ τοῦ 310 καὶ 306 π. Χ.¹

Οἱ τύποι τοῦ νομίσματος τούτου ἐμμέσως μὲν κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἀρχαίας νομισματοκοπίας², σαφέστατα δ' ὅμως ὑποδεικνύουσι τὴν ἤδη ἀπὸ τοῦ 310 π. Χ. συνεννόησιν καὶ συμ-

μαχίαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον· ὅπως δηλαδὴ ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τοῦ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου (περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω), οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ στατήρος τούτου βλέπομεν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως αὐτὴν τὴν τὰ νομίσματα τοῦ σατραπῆ Πτολεμαίου χαρακτηρίζουσαν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς δορᾶς τοῦ ἐλέφαντος. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως πάλιν τοῦ αὐτοῦ στατήρος ἔχομεν κατ' ἀπομίμησιν μὲν τοῦ Πτολεμαίου, θέσαντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, τὸ ὄνομα τοῦ τυράννου ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΞ τὸ πρῶτον ἤδη ἐμφανιζόμενον ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κοπέντων νομισμάτων, πρὸς δὲ Ἀθηναίαν Νίκην (πτεροφόρον) μαχομένην καὶ ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς ζωηρῶς ἐνθυμίζουσαν ἡμῖν τὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν αἰγυπτιακῶν νομισμάτων τοῦ Πτολεμαίου Πρόμαχον Ἀθηναίων. Τέλος δὲ ἡ παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ἀθηναῖς τοῦ στατήρος τοῦ Ἀγαθοκλέους γλαῦξ, ἡ κατέχουσα τὴν αὐτὴν θέσιν συμβόλου ἦν ἐπὶ τῶν ῥηθέντων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων ὁ ἀετὸς τοῦ Πτολεμαίου, δεικνύει ὅτι τὸ νόμισμα ἐκόπη πάντως μετὰ τὴν ἐν ἔτει 310 π. Χ. μεγάλ-

λην τοῦ Ἀγαθοκλέους κατὰ τῶν Καρχηδονίων νίκην¹, πρὸ τῆς ὁποίας ὁ Ἀγαθοκλῆς « ὄρων τοὺς στρατιώτας καταπεπληγμένους τὸ πλῆθος τῆς βαρβαρικῆς ἵππου καὶ δυνάμεως, ἀφῆκεν εἰς τὸ στρατόπεδον κατὰ πλείονας τόπους γλαῦκας, ἅς ἐκ χρόνου παρεσκευάσατο πρὸς τὰς ἀθυμίας τῶν πολλῶν. Αὗται δὲ διὰ τῆς φάλαγγος πετόμεναι καὶ προσκαθίζουσαι ταῖς ἀσπίσι καὶ τοῖς κράνεσιν εὐθαρσεῖς ἐποίουν τοὺς στρατιώτας, ἐκάστων οἰωνίζομένων διὰ τὸ δοκεῖν ἰερὸν εἶναι τὸ ζῶον τῆς Ἀθηναῖς »².

Ἡ δ' ἐπιγραφὴ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΞ. ἄνευ τοῦ τίτου ΒΑΣΙΛΕΩΞ, διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς ὅτι ὁ στατήρ οὗτος εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ 306 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀγαθοκλῆς — καὶ ἐν τούτῳ ἴσως ἀπομιμούμενος τὸν Πτολεμαῖον, οὗ ἄλλως τῆς οἰκογενείας μέλος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ μετὰ τῆς Θεοξένης γάμου, — προσέλαβε τὸν τίτλον τοῦτον³.

β) Τὰ κοπέντα ἐπὶ τῆς δευτέρας διὰ τοῦ Μάγα ὑποταγῆς τῆς Κυρήνης (308-304 π. Χ.).

Ἐπιβουλῆς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ὀφέλλα, καὶ τὸ γεγονός τοῦ δίκην ἀμοιβῆς ἐπακολουθήσαντος γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Θεοξένης, ἀλλὰ καὶ ὁ μοναδικὸς καὶ ὠραῖος χρυσοῦς στατήρ (γραμμ. 8,45), ὃν ἔκοψεν ἐν Ἀφρικῇ μετὰ τοῦ 310 καὶ 306 π. Χ.¹

Ἡ δ' ἐπιγραφὴ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΞ. ἄνευ τοῦ τίτου ΒΑΣΙΛΕΩΞ, διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς ὅτι ὁ στατήρ οὗτος εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ 306 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀγαθοκλῆς — καὶ ἐν τούτῳ ἴσως ἀπομιμούμενος τὸν Πτολεμαῖον, οὗ ἄλλως τῆς οἰκογενείας μέλος ἐθεώρει ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ μετὰ τῆς Θεοξένης γάμου, — προσέλαβε τὸν τίτλον τοῦτον³.

Ἐπιβουλῆς αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ὀφέλλα, καὶ τὸ γεγονός τοῦ δίκην ἀμοιβῆς ἐπακολουθήσαντος γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Θεοξένης, ἀλλὰ καὶ ὁ μοναδικὸς καὶ ὠραῖος χρυσοῦς στατήρ (γραμμ. 8,45), ὃν ἔκοψεν ἐν Ἀφρικῇ μετὰ τοῦ 310 καὶ 306 π. Χ.¹

Οἱ τύποι τοῦ νομίσματος τούτου ἐμμέσως μὲν κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς ἀρχαίας νομισματοκοπίας², σαφέστατα δ' ὅμως ὑποδεικνύουσι τὴν ἤδη ἀπὸ τοῦ 310 π. Χ. συνεννόησιν καὶ συμ-

μαχίαν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον· ὅπως δηλαδὴ ἐπὶ τῶν συμμαχικῶν νομισμάτων τοῦ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου (περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω), οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ στατήρος τούτου βλέπομεν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως αὐτὴν τὴν τὰ νομίσματα τοῦ σατραπῆ Πτολεμαίου χαρακτηρίζουσαν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς δορᾶς τοῦ ἐλέφαντος. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως πάλιν τοῦ αὐτοῦ στατήρος ἔχομεν κατ' ἀπομίμησιν μὲν τοῦ Πτολεμαίου, θέσαντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, τὸ ὄνομα τοῦ τυράννου ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΞ τὸ πρῶτον ἤδη ἐμφανιζόμενον ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κοπέντων νομισμάτων, πρὸς δὲ Ἀθηναίαν Νίκην (πτεροφόρον) μαχομένην καὶ ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς ζωηρῶς ἐνθυμίζουσαν ἡμῖν τὴν ἐπὶ τῶν αὐτῶν αἰγυπτιακῶν νομισμάτων τοῦ Πτολεμαίου Πρόμαχον Ἀθηναίων. Τέλος δὲ ἡ παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ἀθηναῖς τοῦ στατήρος τοῦ Ἀγαθοκλέους γλαῦξ, ἡ κατέχουσα τὴν αὐτὴν θέσιν συμβόλου ἦν ἐπὶ τῶν ῥηθέντων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων ὁ ἀετὸς τοῦ Πτολεμαίου, δεικνύει ὅτι τὸ νόμισμα ἐκόπη πάντως μετὰ τὴν ἐν ἔτει 310 π. Χ. μεγάλ-

1. Evans, The African gold stater of Agathocles: Num. Chron. XIV (1894), p. 237-242, pl. VIII, 6. — Imhoof-Blumer, Zeit. für Numism. III p. 4, Taf. V, 2. — Head, Ἱστορία τῶν νομισμ. Τόμ. Α΄, σελ. 238. Πβλ. Eckhel D. N. V. t. I, p. 261. — Torremuzza, Tav. CI, 4. — Trésor de num. et de glypt pl. XXIII, 8, p. 2, 47. — Κυρίως ἰδὲ Holm, Geschichte Siciliens im Alterthum, Bd. III (1898) S. 680-682, Taf. VI, 13 ἐνθα μνημονεῦνται ὑποθέσεις τοῦ Six καὶ Evans κατὰ τι διαφέρουσαι τῆς ἐμῆς.

2. Head, Ἱστορ. τῶν νομισμ., τόμ. Α΄, σελ. πδ' τῆς εἰσαγωγῆς.

1. Waddington, Mélanges p. 24.

2. Διοδώρου 20, 41. Αἱ ἀντιρρήσεις τοῦ A. Evans (ἔ. ἀ.) ὡς πρὸς τὴν σημασίαν ταύτην τῆς γλαυκὸς ἐπὶ τοῦ στατήρος τοῦ Ἀγαθοκλέους, αἱ κυρίως βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς γνώμης αὐτοῦ ὅτι εἰς τὴν μεγάλην νίκην τοῦ Ἀγαθοκλέους κατὰ τῶν Καρχηδονίων ἀναφέρεται οὐχὶ ὁ στατήρ οὗτος, ἀλλὰ τὰ μετὰ τῆς κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ (νόμισμα) ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, ἐπιγραφῆς ΑΓΑΘΟΚΛΕΙΟΣ (ἄργυρος), καταπίπτουσι, νομίζω, διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ὁ ἄργυρος οὗτος, ὡς σαφῶς δεικνύει ἡ ταυτότης τῆς τεχνοτροπίας, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ συγχρόνως τῷ χρυσῷ στατήρι κοπιεὶς ἐπὶ τῷ αὐτῷ γεγονότι. Ἄλλως δὲ ὅπως τὸ σύμβολον ἀετὸς τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων δὲν σχετίζεται πρὸς τὸν τύπον τῆς Ἀθηναῖς, οὕτω καὶ ἡ γλαῦξ δέον νὰ μὴ σχετισθῇ ἀμέσως πρὸς τὴν Ἀθηναίαν τοῦ στατήρος τοῦ Ἀγαθοκλέους.

3. Head, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, τόμ. Α΄, σελ. 238.

4. Δρόουσεν, Ἱστ. τῶν Διαδόχων (μετάφρ. Πανταζίδου) σ. 445.

5. Παρ' Ἀθηναίῳ IB, 550.

τῆς Κύπρου, ὑποκείμενοι τῷ σατράπῃ Πτολεμαίῳ, ἀλλ' οἱ βασιλεῖς οὗτοι προϋπήρχον ἐκ ξένων γενῶν ἐν τοῖς τόποις, οἵτινες ὑπήχθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Αἰγυπτίου σατραπόου, ἐνῶ ὁ Μάγας ἦτο, ὡς ὁ ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τῶν βασιλέων στρατηγὸς τῆς νήσου ἀδελφὸς τοῦ Πτολεμαίου Μενέλαος, ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ γένους ἔξ οὗ μόνον στρατηγοὶ καὶ διοικηταὶ διωρίζοντο, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος δὲν εἶχε προσλάβει δι' ἑαυτὸν τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι κατ' ἀρχὰς ὁ Μάγας διωρίσθη ἀπλῶς στρατηγὸς διοικητῆς, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 305, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος ἴσως συνεχώρησεν αὐτῷ νὰ καλῆται βασιλεὺς, μιμηθεὶς εἰς τοῦτο τὸν ἀντίπαλον αὐτοῦ Ἀντιγόνον, ὅστις ἔλαβε μετὰ τὴν ἐν Κύπρῳ μεγάλην νίκην τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως «συγχωρήσας καὶ τῷ υἱῷ Δημητρίῳ τῆς αὐτῆς τυγχάνειν προσηγορίας καὶ τιμῆς»¹. Ὁ «οὐδὲν τῆ ψυχῇ ταπεινωθεὶς» διὰ τὴν ἥτταν ἐκείνην Πτολεμαῖος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἀναλαβὼν τὸ διάδημα καὶ ἀναγορεύσας ἑαυτὸν βασιλέα, οὐδὲν ἀπίθανον, κατὰ τελείαν ἀπομίμησιν τοῦ Ἀντιγόνου, νὰ ἐπέτρεψε τῷ υἱῷ Μάγα «τῆς αὐτῆς τυγχάνειν προσηγορίας καὶ τιμῆς».

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς δευτέρας ταύτης ὑποταγῆς τῆς Κυρήνης τάσσω τὰ περιγραφέντα ὑπ' ἀρ. 61-72 χρυσᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα, τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ἢ ἀπλῶς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Ὅτι δὲ ταῦτα ἐκόπησαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, γίνεται δῆλον ὡς

πρὸς τὰ χρυσᾶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ, τῆς συνήθως κακῶς ἀναγινωσκομένης ὡς ΚΥ-

ΡΑΝΑΙΟΙ (τῷ) ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ (ἀνέθεσαν), ἐν ᾧ δέον νὰ ἀναγνωσθῇ Κυρηναῖον (νόμισμα) Πτολεμαίῳ [γενικὴ δωρικὴ ἀντὶ Πτολεμαίου] (τοῦ σατραπόου), — ἦν φέρουσιν οἱ στατήρες ἀριθ. 61³-62 καὶ τὸ ἡμιστάτηρον ἀριθ. 62^α. — πρὸς δὲ καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ νομισματικοῦ ἀρ-

χοντος ΕΥ ΦΡΙ, ὅπερ φέρουσιν ἐπίσης καὶ τὰ ἡμιστάτηρα ἀρ. 63-64, ἐφ' ὧν, ἐλλείψει ἴσως χώρου, παρελείφθη τὸ ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ.

Ὅτι δὲ καὶ τὰ ὑπ' ἀρ. 65-72 χαλκᾶ, τὰ φέροντα ἐπίσης μόνον τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, ἐκόπησαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, δηλοῦται σαφῶς ὄχι μόνον ἐκ τῆς γνωστῆς προελεύσεως αὐτῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τοῦ σιλφίου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν Κυρηναϊκοῦ συμβόλου, ὅπερ ταῦτα φέρουσι παρὰ τὸν Πτολεμαϊκὸν τύπον τοῦ αἵετοῦ.

Ἄργυρᾶ νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δὲν ἔχομεν ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ. Τὰ ἐπὶ τῶν χαλκῶν ὅμως μονογραφήματα ἀρχόντων ΙΓΓ καὶ ΠΠ, ἅτινα ἀπαντῶσιν ἀπαραλλάκτως ἐπὶ ἀργυρῶν φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος διδράχμων καὶ δραχμῶν τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας, φερουσὶν δὲ μόνον τὸ ἐθνικὸν ΚΥΡΑ(ναίων) παρὰ τοὺς ἐγγχωρίους τῶν Κυρηναίων τύπους¹, ἐνδεικνύουσιν ὅτι καὶ μετὰ τὴν νέαν ταύτην ὑποταγὴν τῶν Κυρηναίων ὁ Πτολεμαῖος ἀφήκεν αὐτοῖς ὡς καὶ πρότερον τὸ δικαίωμα τῆς ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῶν ὄνομα ἐκδόσεως τοῦ ἀργύρου. Ἀλλὰ περὶ τῶν ὅλως ἐγγχωρίου χαρακτῆρος νομισμάτων τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίως συνδεομένων πρὸς τὰ σατραπικὰ νομίσματα τῆς σειρᾶς ταύτης δὲν θ' ἀσχοληθῶμεν ἐνταῦθα.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ μετὰ τὸν θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν οὐδεμιᾷ τῶν σατραπειῶν περιληφθεῖσα Κύπρος ἐθεωρήθη ἀνεκαθεν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἔνεκα τοῦ ἐπικαίρου τῆς θέσεως αὐτῆς, ὡς τὸ ἀπαραίτητον προπύργιον τῆς Αἰγύπτου καὶ τὸ ἀσφαλέστατον ὄρμητήριον διὰ τὰ μέλλοντα αὐτοῦ κατὰ τῶν Ἀσιατικῶν ἀκτῶν ἐγχειρήματα. Διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν αὐτὸν ἤδη ἐν ἔτει 322 π. Χ. —, ὅτε παρεσκευάζετο ἢ κατὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπιδρομῇ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ Περδίκκα — σπεύδοντα νὰ συμμαχήσῃ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Κύπρου². Ἐτητινὰ κατόπιν, μετὰ τὴν ἐν Τριπαραδείσῳ νέαν διανομὴν τῶν σατραπειῶν, ὁ Πτολεμαῖος ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἐπασχολήσεως τοῦ Ἀντιγόνου ἐν

1. Διοδώρου 20, 53.
2. Idē BMC. p. XX, pl. XXXII, 1, καθ' ὃ ἐγένετο καὶ ἡ ἐνταῦθα παρεντιθεμένη εἰκὼν τοῦ χρυσοῦ στατήρος. — Ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 61 νομίσματος ἀναγνωστὸν ἐπίσης ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ[Ω] ἀντὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

1. Müller, Numismatique de l'ancienne Afrique vol. 5, n° 172-174.
2. Mahaffy, ἔ. ἀ. p. 27.

τῷ κατὰ τοῦ Εὐμένους πολέμῳ αὐτοῦ, κατέλαβε διὰ στόλου τὴν Κύπρον (320 π. X.), ἣς οἱ βασιλεῖς, μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ συμμάχου αὐτοῦ Εὐμένους, διηρέθησαν λαβόντες οἱ μὲν τὸ μέρος τοῦ Πτολεμαίου, οἱ δὲ τὸ τοῦ Ἀντιγόνου. Ὁ Νικοκρέων καὶ οἱ κράτιστοι τῶν βασιλέων τῆς νήσου συνεμάχησαν τῷ Πτολεμαίῳ, ἐνῶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Κιτίου, τοῦ Μαρίου, τῆς Κερυνίας καὶ τῆς Λαπήθου, συνέθεντο φιλίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον¹. Ὁ δὲ πᾶσαν τὴν νήσον ἐπιθυμῶν νὰ ἔχη σύμμαχον Πτολεμαῖος ἔπεμψεν ἐκεῖ ὡς στρατηγὸν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μενέλαον μετὰ μεγάλης ναυτικῆς καὶ πεζικῆς δυνάμεως. Οὗτος δὲ μετὰ τοῦ βασιλέως Νικοκρέοντος καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐξεπολιόρκησαν τὴν Κερυνίαν καὶ Λάπηθον, ἠνάγκασαν δὲ καὶ Στασίοικον τὸν βασιλέα τῶν Μαριέων νὰ δώσῃ ὁμήρους, τὴν δὲ τῶν Κιτιέων πόλιν ἐπολιόρκησαν πάσῃ δυνάμει².

Κατόπιν (315 π. X.) ὁ Ἀντίγονος κατόρθωσε πάλιν νὰ ἐλκύσῃ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ συμμαχίαν τοὺς πρότερον φίλους αὐτῷ βασιλεῖς τῆς Κύπρου, ὅπερ μαθὼν ὁ Πτολεμαῖος ἐστράτευσεν ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τοὺς ἀπειθοῦντας τῶν βασιλέων τῆς νήσου (314-313 π. X.). Καὶ τὸν μὲν βασιλέα τοῦ Κιτίου Πυμιάθωνα, τὸν παρὰ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καλούμενον Πύματον καὶ Πυγμαλίωνα, εὐρὼν διαπρεσβεύμενον πρὸς τὸν Ἀντίγονον ἀνείλε, Πράξιππον δὲ τὸν τῆς Λαπηθίας βασιλέα καὶ τὸν τῆς Κερυνίας δυνάστην ὑποπεύσας συνέλαβεν, ὡς καὶ Στασίοικον τὸν τῶν Μαριέων, κατασκάψας τὴν πόλιν αὐτοῦ καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας μεταγαγὼν εἰς Πάφον. Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος κατέστησεν (312-310 π. X.) *στρατηγὸν* τῆς Κύπρου Νικοκρέοντα τὸν τῆς Σαλαμίνας βασιλέα, παραδοὺς αὐτῷ τὰς πόλεις καὶ τὰς προσόδους τῶν βασιλέων³.

Μαθὼν δὲ πάλιν ὅτι ὁ τῆς Πάφου βασιλεὺς Νικοκλῆς ὁ Τιμάρχου συνέθεσεν «ἐν ἀπορρήτοις» φιλίαν πρὸς τὸν Ἀντίγονον, διέταξε τὸν φόνον αὐτοῦ, ὅστις καὶ ἐπετεύχθη ἐν ἔτει 310 π. X. ὑπὸ στρατιωτῶν τοῦ ἐν Κύπρῳ στρατηγοῦ Μενελάου ἐξαναγκασάντων τὸν Νικοκλέα νὰ αυτοκτονήσῃ,

ὄτε καὶ σύμπασα ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ πάνυ τραγικῶς ἠφάνισεν ἑαυτὴν καὶ τὰ τῆς ἑαυτῆς δυναστείας¹. Περὶ τοὺς χρόνους δ' ἐκείνους, ἀποθανόντος τοῦ Νικοκρέοντος, φαίνεται ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἀνέθηκε πᾶσαν τὴν διοίκησιν τῆς Κύπρου τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ καὶ στρατηγῷ Μενελάῳ (310-307 π. X.), καταργήσας, ἔνεκα τῶν τελευταίων ἀπιστιῶν τῶν ἐγγχωρίων βασιλέων, τὰ πλεῖστα ἴσως τῆς νήσου βασιλεία. Πρὸς ἰσχυροποίησιν δὲ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ ὁ Πτολεμαῖος ἐνύμφευσεν τότε περίπου μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Σόλων Εὐνόστου² διαδόχου τοῦ Πασικράτους, τὴν μετὰ τὸ 323 γεννηθεῖσαν ἐκ τῆς περιφήμου ἐταίρας Θαΐδος θυγατέρα αὐτοῦ Εἰρήνην.

Τέλος ἐν ἔτει 306 π. X. ὁ Ἀντίγονος ἔπεμψε μετὰ ἰσχυροτάτου στρατοῦ κατὰ τῆς Κύπρου τὸν νεαρὸν καὶ ἠρωϊκὸν αὐτοῦ υἱὸν Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν, ἵνα ἐκβάλῃ τὸν Πτολεμαῖον ἐκεῖθεν. Ὁ Δημήτριος δὲ ἀποβιβασθεὶς, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκησεν ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ ἐπολιόρκησεν ἐν Σαλαμίनि τὸν στρατηγὸν τῆς νήσου Μενέλαον, ὅστις ἐζήτησεν ἀμέσως τὴν ἐξ Αἰγύπτου βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου ὡς κινδυνευόντων τελείως τῶν ἐν τῇ νήσῳ πραγμάτων. Τούτου δὲ μετὰ μεγάλης πεζικῆς καὶ ναυτικῆς δυνάμεως προσδραμόντος συνεκροτήθη ἡ περίφημος ἐκεῖνη παρὰ τὸν λιμένα τῆς Λευκόλλης ναυμαχία, καθ' ἣν ἠττήθη κατὰ κράτος ὁ Πτολεμαῖος καὶ ἀπογνοὺς τὰ κατὰ τὴν Κύπρον ἀπῆρξεν εἰς Αἴγυπτον ἀφήσας τὴν νήσον, ἣς τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις καὶ τὴν Σαλαμίνα παρέδωκεν ἐντελῶς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Δημητρίου ὁ Μενέλαος. Τότε δὲ ὁ Ἀντίγονος «πυθόμενος τὴν γεγενημένην νίκην καὶ μετεωρισθεὶς ἐπὶ τῷ μεγέθει τοῦ προτερήματος, διάδημα περιέθετο καὶ τὸ λοιπὸν ἐχρημάτιζε βασιλεὺς, συγχωρήσας καὶ τῷ Δημητρίῳ τῆς αὐτῆς τυγχάνειν προσηγορίας καὶ τιμῆς. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος οὐδὲν τῇ ψυχῇ ταπεινωθεὶς διὰ τὴν ἦτταν, καὶ αὐτὸς ὁμοίως ἀνέλαβε τὸ διάδημα καὶ πρὸς πάντας ἀνέγραφεν ἑαυτὸν βασιλέα»³. Τὴν νήσον ὁμως ἀνέκτησε μόλις ἐν ἔτει 295 π. X.

1. Διοδώρου 20, 21. — Πολυαίου, Στρατηγ. 8, 48.

2. Ἀθηναίου 13, 576.

3. Διοδώρου 20 47-53. — Ἀππιαν. Συρ. 54. — Ἰουστίνου 45, 2. — Περίληψιν τῶν γεγονότων ἀκριβῆ ἴδε ἐν J. Beloch, Die auswärtigen Besitzungen der Ptolemäer: Archiv für Papyrusforschungen, Bd. II (1903) S. 229-256. Τῶν νεωτέρων

1. Διοδώρου 19, 57 καὶ 59.

2. Διοδώρου 19, 62.

3. Διοδώρου 19, 79.

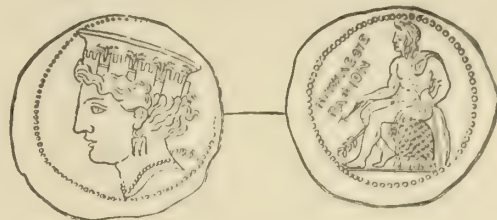
Τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων ἱστορικῶν γεγόντων τῆς ἀναμίξεως τοῦ σατραποῦ Πτολεμαίου εἰς τὰ πράγματα τῆς Κύπρου εἰκόνα τινὰ παρέχει καὶ ἡ νομισματικὴ τῆς νήσου, ἣν ἐπ' ἐσχάτων ἐπαρκῶς ἐμελέτησαν οἱ δόκιμοι νομισματικοὶ I. Six¹ καὶ E. Babelon².

Εφ' ὅσον ἡ ἀνάμιξις τοῦ Πτολεμαίου περιορίζετο, ὡς ἐν ἔτει 322 π. Χ., εἰς προστασίαν ἢ συμμαχίαν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν διαφόρων, ἐννέα τότε τὸν ἀριθμὸν, βασιλείων τῆς νήσου, τῶν ἀποτελουμένων ἐκ τῶν ἐννέα ἀξιολόγων πόλεων τῆς Κύπρου, ὑφ' ἃς ἦσαν τεταγμένα τὰ γειτονικὰ ἐκάστη μικρὰ πολίσματα, τὰ νομίσματα ἐξηκολούθουν ὄντα καθαρῶς ἐγχωρίου βασιλικοῦ χαρακτῆρος, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχοντα πρὸς τὰ νομίσματα τοῦ σατραποῦ τῆς Αἰγύπτου.

Πρῶτον ἴχνος τῆς ἐπεμβάσεως τῆς δυνάμεως τοῦ Πτολεμαίου εἰς τὰ τῆς νήσου παρέχει νομισμάτιόν τι τοῦ συμμάχου αὐτοῦ βασιλέως τῆς Σαλαμίνας Νικοκρέοντος, ὅστις κατασταθεὶς ἐν ἔτει 314 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς πάσης τῆς νήσου, ὅπερ ἐν Κύπρῳ ἰσοδύναμον τῷ βασιλεύς, καλεῖ ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ νομισματίου τούτου οὐχὶ ἀπλῶς βασιλέα (δηλαδὴ τῆς Σαλαμίνας) ὡς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτέρων αὐτοῦ νομισμάτων τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑ(σιλέως) ΝΙΚ(οκρέοντος), ἀλλὰ ΒΑ(σιλέα) τῆς Ἶς (= Κύπρου)³. —

Δευτέραν ἀναφορὰν πρὸς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ταύτης παρέχει ἡμῖν τὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πάφου Νικοκλέους μέγα θαυμάσιον ἀργυροῦν νόμισμα, οὗ δύο μόνον ἀντίτυπα εἶναι γνωστὰ μέχρι τοῦδε, ἦτοι τὸ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Τουρίνου, ἔλκον γραμμ. 20,82⁴, καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀπεικονιζόμενον ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Φλωρεντίας, ἔλκον γραμμ. 21,09⁵. Ὡς βλέπει τις, ὁ ἡρωϊκὸς καὶ ἡρωϊκῆς οἰκογενείας ἀρχηγὸς Νικοκλῆς, ὁ φιλοδοξήσας ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν τῷ

Πτολεμαίῳ σχεδὸν ἐντελῶς ὑποτεταγμένην Κύπρον, πρὸς τοῦτο δὲ «ἐν ἀπορρήτοις» φιλίαν συνθένεμος πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Πτολεμαίου Ἀντίγονον, ἀντιτάσσει εἰς τὰς συγχρόνους νομισματικὰς τοῦ Αἰγυπτίου σατραποῦ ἐπιγραφὰς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ καὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ¹, τὴν ἐπιγραφὴν ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ ΠΑΦΙΟΝ²,

τὴν τρίτην γνωστὴν ἐπιγραφὴν τῶν τοῦ γένους τούτου. Παρὰ ταύτην δὲ θέτει ὡς νομισματικὸν τύπον, δηλοῦντα ἴσως τὴν περὶ αὐτὸν συγκέντρωσιν τοῦ τῶν Κυπρίων κόμματος, τὸν ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς Πάφου² καθήμενον Ἀπόλλωνα, τὸν ἐκ τῆς νύμφης Πάφου γεννήσαντα τὸν κτίστην τῆς Πάφου καὶ πρῶτον τῶν Κυπρίων βασιλέα Κινύραν³. Εἶναι δὲ ὁ τύπος οὗτος ἀκριβῶς ὁ κατόπιν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν νομισμάτων τῆς Συρίας ἐπικρατήσας⁴.

Ἴσως δὲ τὸ νόμισμα ἀκριβῶς τοῦτο ἦτο ἐν τῶν προδόντων τῷ Πτολεμαίῳ τὰ ὑπὸ τοῦ Νικοκλέους «ἐν ἀπορρήτοις» κατὰ τῆς ἐπιρροῆς αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ τεκταινόμενα, ἐπιφερόντων δὲ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου τοῦ Νικοκλέους καὶ τὴν τελείαν ὑποταγὴν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου συμπάσης τῆς Κύπρου, ἧς τὸ νόμισμα τοῦτο εἶναι τὸ λαμπρότερον, ἀλλὰ καὶ τελευταῖον προῖον τῆς τελείως ἀνεξαρτήτου ἐγχωρίου νομισματοκοπίας.

Ἐπὶ τῆς προσθίας δὲ ὄψεως τοῦ αὐτοῦ νομίσματος ὁ Νικοκλῆς ἔθηκε τὴν ἐπιγραφὴν ΠΒΑ (οὐχὶ ἀπλῶς ΒΑ ὡς ἀνέγνωσαν πολλοὶ καὶ αὐτὸς ὁ τελευταῖος αὐτοῦ ἐκδότης E. Babelon⁵), ἣν ὁ

¹ Ἑλληνικῶν βιβλίων ἰδὲ πρὸ παντός περὶ τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν γεγονότων τὰ τοῦ Α. Σακελλαρίου, Κυπριακά (Ἀθήνα 1890), Τόμ. Α', σελ. 347-359.

1. Du classement des séries Cypriotes. Rev. Num. 1883 p. 249-374.

2. Les Perses Achéménides, Cypre et Phénicie. Paris 1893, p. CXLV-CLIII et 83-122.

3. Six, ἔ. ἀ. σελ. 298, 51.

4. Κατὰ τὸν κ. E. Babelon ἔ. ἀ. σελ. CXLV, ἐν ᾧ κατὰ τὸν κ. Six ἔλκει μόνον 17,21 (γ).

5. Κατὰ τὸν κ. Babelon. Ὁ Six σημειοῖ διὰ τοῦτο γρ. 20, 82.

1. Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. νη' καὶ ξς'.

2. Ἡσύχιος: Γῆς ὀμφαλὸς ἢ Πάφος καὶ Δελφοί.

3. Ἀπολλοδ. 3 Πινδάρου Πυθ. 2, 27. Ἐνθα ὁ σχολιαστὴς «οὗτος δὲ ὁ Κινύρας ἦν Ἀπόλλωνος υἱὸς καὶ Πάφου».

4. E. Babelon, les rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène. Introd. p. XLVII.

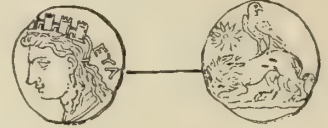
5. Eckhel, Numi veteres anecdoti, Viennae 1775 p. 238-241. — Mionnet III, 678, 48. et Suppl. VII, 310 planche. — Ch. Lenormant, Trésor: rois Grecs pl. 31, 15 — Borrell, Notice p. 73. — Rev. Num. 1839, p. 9 pl. I, 1. — Zeitsch. f. Num. III (1876) p. 241. — Six, ἔ. ἀ. p. 363. — Babelon, Perses Achéménides, p. CXLV.

Ch. Lenormant καὶ ὁ Six (ἔν. ἄ.) ἀναγινώσκουσιν Π(άφου) ΒΑ(σιλέως), θεωροῦντες αὐτὴν ὡς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐπιγραφῆς ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ ΠΑΦΙΟΝ (νόμισμα). Ἐχων ὅμως ὑπ' ὄψιν τὸ περιττὸν τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ ὀνόματος τῆς Πάφου Πάφου Πάφιον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, προτιμῶ νὰ ἀναγνώσω Π(άφου) ΒΑ(σίλισσα καὶ ἀναφέρω αὐτὴν εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν τῆς Ἀφροδίτης, παρ' ἣν γέγραπται, ἐνθυμούμενος πρὸς τοῦτο τὰ νομίσματα τῆς ἀπέναντι τῆς Πάφου Παμφυλικῆς πόλεως Πέργης, τὰ φέροντα παρὰ τὸν τύπον τῆς ἐγχωρίου Ἀρτέμιδος τὴν ἐγχωρίον ἐπιγραφὴν ΜΑΝΑΨΑΣ ΠΡΕΨΙΑΣ (= Ἀνάσης Περγαίας) ἀντὶ τῆς ἑλληνικῆς ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ¹, πρὸς δὲ ἐνθυμούμενος ὅτι ἡ Παφία, Κυπρία, Κύπρις, Κυπρογενής καὶ Κυπρογένεια Ἀφροδίτη ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς νῦν χρόνους ἐκαλεῖτο καὶ καλεῖται ἐν Κύπρῳ ἢ κατ' ἔξοχὴν *Φάνασα*², *Κύπρον ἀνασσα*³, *Κύπρις βασιλεία*⁴, *Κύπρον δέσποινα*⁵, *regina (Cnidi Parhique)* ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Λατίνων⁶, καὶ *Cyprorum regina* ὑπὸ τῶν Λατίνων τοῦ 1483 καὶ 1592 μ. Χ.⁷, τέλος δὲ *Ρήγαινα* ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καθ' ὅλον τὸν μεσαίωνα καὶ νῦν ἔτι, ὡς ἀπέδειξεν ἐσχάτως ὁ νεαρὸς Κύπριος σοφὸς Σ. Μινάρδος, οὗ τῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν λαμπρᾶς μελέτης «Ἡ Ρήγαινα»⁸, συνιστῶ τὴν ἀνάγνωσιν παντὶ θέλοντι νὰ γνωρίσῃ λεπτομερέστερον τὸ τε θέμα καὶ ἐν τῶν ἀρίστων προϊόντων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας.

Ἄλλως δὲ οὐδεὶς ἄλλος τόπος ἦτο καταλληλότερος ἢν' ἀποδοθῇ τῇ Ἀφροδίτῃ τὸ ἐπίθετον τῆς κατ' ἔξοχὴν βασιλείας τῆς Κύπρου, τοῦ νομίσματος τούτου τοῦ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς νήσου βουλευομένου Νικοκλέους, νομίσματος ἐφ'

οὗ εἰκονίζεται ἡ καλλίστη καὶ μεγίστη πασῶν τῶν ἐξ ὅλων τῶν νομισμάτων τῆς Κύπρου γνωστῶν παραστάσεων τῆς κατ' ἔξοχὴν θεᾶς τῆς νήσου.—

Ἀντίθετοι τὴν ἔννοιαν φαίνονται οἱ τύποι τῶν ἀβεβαίου ἀπονομῆς ὠραίων χρυσῶν στατήρων¹ τῶν φερόντων ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν αὐτὴν κεφαλὴν τῆς Κυπρίας Ἀφροδίτης, ἐφ' ἑτέρου δὲ αἰετὸν πανόμοιον πρὸς τὸν Πτολεμαϊκόν, ἐπικαθήμενον δὲ ἐπὶ λέοντος ἦτοι ἐπὶ τοῦ ἐγχωρίου συμβόλου τινῶν τῶν Κυπριακῶν πόλεων. Ὁ

κόψας τὰ νομίσματα ταῦτα ΒΑ(σιλεὺς) ΕΥΑ(γόρας) ἢ *Εὐά(νθη)* δὲν εἶναι δυνατόν, νομίζω, νὰ εἶναι, ὡς θέλει ὁ Six, *Εὐαγόρας* ὁ Β', ὁ περὶ τὰ 368-351 π. Χ. βασιλεύσας τῆς Σαλαμίνας. Ἀληθῶς ἢ μὲν τεχνοτροπία τῶν νομισμάτων τούτων φαίνεται πολὺ μεταγενεστέρα καὶ δὴ σύγχρονος τῇ τῶν νομισμάτων τοῦ συμμάχου τοῦ Πτολεμαίου Νικοκρέοντος (331-310 π. Χ.) καὶ ἐκείνων τοῦ Μεγελίου ἀδελφοῦ τοῦ Πτολεμαίου (310-307 π. Χ.). Πρὸς τούτοις, ὡς παρατήρησεν ἤδη ὀρθῶς ὁ κ. Six, ὁ τύπος τῆς ὀπισθίας ὄψεως δὲν συμφωνεῖ πρὸς τοὺς τύπους τῶν γνωστῶν νομισμάτων τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως Σαλαμίνας *Εὐαγόρου* τοῦ Β', ἐφ' ὧν οὐδέποτε ἀπαντᾷ ὁ λέων, ἀλλὰ φαίνεται ἀνήκων εἰς ἄγνωστόν τινα πόλιν, ἣτις, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ J. Six, «ne semble pas avoir été soumise à Pnytagoras ou à Nicocreon, mais avoir recouvré son autonomie et continué à battre monnaie à ces anciens types et sous ses propres dynastes». Ἴσως λοιπὸν πρόκειται περὶ τινος ἀγνώστου εἰσέτι ἡμῖν βασιλέως τῆς Ἀμαθούντος, ἣς τὰ γνωστὰ ἀρχαιότερα νομίσματα, τὰ περὶ τὸ 410-355 κοπέντα², φέρουσιν ὅμοιον τύπον λέοντος μετ' αἰετοῦ, διαφόρου μὲν τοῦ Πτολεμαϊκοῦ, ἀλλ' ὁμοίως ἄνωθεν τοῦ λέοντος τεθειμένου. Ὑποθέτω δὲ τοῦτο τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων τῆς Ἀμαθούντος τῶν χρόνων εἰς οὓς δυνατόν οἱ στατήρες ἡμῶν νὰ ταχθῶσι κατὰ τεχνοτροπία, οἵτινες χρόνοι συμπίπτουσι πρὸς τοὺς τῆς μεγίστης ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς νήσου ἐπιρροῆς τοῦ Πτολεμαίου πιθανὸν δη-

1. BMC. Lycia, Pamphylia and Pisidia, σελ. 122.
2. Hogarth, Dev. Cypr. σελ. 33. — Vogüé, Mélanges d'archéol. orient. p. III, n° 2a. — Σακελλαρίου Κυπριακά 88. 3.
3. Ὁρφικ. Ὑμν 54, 24. Πβλ. καὶ τὴν *θαλάμων ἀνασσαν* παρ' Ἡσυχίου.
4. Ἐμπεδοκλῆς παρ' Ἀθηναίῳ 12, 510d.
5. Πινδάρου, Σχόλιον 1. — Θεοκρίτου 15, 100.
6. Propert. 4, 5, 63. — Horat. Carm. saec. 35. — Appul. Met. 2.254 κτλ.
7. Fratris Felicis Fabri, Evagatorium in Terrae Sanctae. Vol. III, Stutgard 1849 σελ. 233. — Fr. Savorino, παρὰ Aug. Serinzi, Un sarcophano archaico: Atti del R. Inst. Veneto di Scienze lettere ed arti 1899/4900 (tom. LIX) parte II, p. 514.
8. Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, 1903 σελ. 118-148.

1. Six. ἔ. ἄ. σελ. 313.
2. Babelon ἔ. ἄ. Six ἔ. ἄ.

λαδὴ νὰ ἐκόπησαν ὑπὸ τινος βασιλέως ἐγκατασθέντος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν Ἀμαθοῦντι μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς τῶ Ἀντιγόνου συμμαχισίας πόλεως ταύτης· οὐδὲν δὲ φυσικώτερον τοῦ νὰ ἐξεδήλωσεν ὁ νέος βασιλεὺς τὸ ἐπ' αὐτοῦ κράτος τοῦ Πτολεμαίου διὰ τῆς κολακευτικῆς ἐπὶ τοῦ ἐγχωρίου λέοντος ἀπεικονίσεως τοῦ Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ. Δυνατὸν ἐπίσης εἶναι νὰ πρόκειται περὶ νομισμάτων τοῦ ἀγνώστου ὀνόματος πατρὸς τοῦ Εὐνόστου, βασιλέως τῶν Σόλων, οὗ ἡ βασιλεία λήγει ἐν ἔτει 310 π. Χ. Ἡ προσθήκη τοῦ Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ ἐπὶ τοῦ λέοντος, γνωστοῦ ἡμῖν ὡς ἀρχαίου συμβόλου τῶν περὶ τὰ 460-450 π. Χ. κοπέντων νομισμάτων τῶν Σόλων¹, ἀρμόζει πάντως εἰς βασιλέα τόσον φιλικῶς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον διακείμενον, ὥστε ὁ υἱὸς αὐτοῦ νὰ ἐκλεχθῆ μετὰ πάντων τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου ὡς γαμβρὸς τοῦ κραταιοῦ Πτολεμαίου, πάντως μετὰ τὸ 310 καὶ πρὸ τῶν 306 π. Χ. —

Τῆς αὐτῆς ἐννοίας φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἕτερον χρυσοῦν Κυπριακὸν νομισμάτιον² τῶν αὐτῶν χρόνων, ἐν Πάφῳ ἴσως κοπέν, ἀνεπίγραφον δὲ καὶ φέρον, ἀντὶ πάσης δηλώσεως τοῦ κόψαντος τὸ νόμισμα, τὸν τύπον τοῦ Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ, τὸν ὡς πολλάκις ἤδη εἶδομεν δηλοῦντα τὸν σατράπην Πτολεμαῖον, ὅστις οὐδέποτε πρὸ τοῦ 305 π. Χ. ἐκάλει τότε ἑαυτὸν βασιλέα. Οἱ Six καὶ Babelon ἀποδίδουσι τὸ χρυσοῦν τοῦτο

διώβολον εἰς Νικοκλέα τὸν τῆς Πάφου βασιλέα, ἀλλ' ὁ Πτολεμαϊκὸς χαρακτήρ τοῦ ἀετοῦ καὶ τὸ ἀνώνυμον τοῦ νομίσματος προτρέπουσί με νὰ παραδεχθῶ μᾶλλον ὅτι ἐκόπη ἐν τοῖς χρόνοις τῆς τελείας ὑποταγῆς τῆς νήσου ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. —

Τῆς δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικοκρέοντος καὶ Νικοκλέους τελείας ὑποταγῆς ταύτης τῆς νήσου τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ δὴ τῶ ἀδελφῶ τοῦ Πτολεμαίου Μενελάῳ, ἀσφαλὲς νομισματικὸν λείψανον ἔχομεν τὸ ἐν τῶ καταλόγῳ ἡμῶν ὑπ' ἀρ. 73 (Πίν. I, 28) χρυσοῦν μοναδικὸν νομισμάτιον τῆς συλλογῆς τοῦ δουκὸς de Luynes³, τὸ φέρον παρὰ

τοὺς Κυπριακοὺς βασιλικοὺς τύπους ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐλληνιστὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΜΕΝ(ελάου), ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν τίτλον βα(σιλέως), γεγραμμένον ὁμῶς διὰ τοῦ κυπριακοῦ χαρακτῆρος Ϝ, ὡς ἵνα οὕτω δηλωθῆ ὅτι ὁ τίτλος οὗτος τοῦ Μενελάου, ὃν εἰσέτι δὲν εἶχε λάβει δι' ἑαυτὸν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος, περιοριζέτο ἐν μόνῃ τῇ Σαλαμίνι, ἧς φαίνεται ὅτι ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὁ Μενελάος, ἢ καὶ ἐν ὅλῃ ἀλλὰ μόνῃ τῇ Κύπρῳ, ἧς ἐν τῇ ἐπισήμῳ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους γλώσσῃ ὁ Μενελάος ἦτο μόνον στρατηγός. —

Τέλος τῶν ἀπὸ τῆς τελείας ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καταργήσεως τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου χρόνων, τῶν μέχρι τοῦ ἔτους τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου διὰ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ ὀλοσχεροῦς κυριεύσεως αὐτῆς (310-306 π. Χ.), ἔχομεν σειρὰν χαλκῶν ἐγχωρίων Κυπριακῶν νομισμάτων, ἣν περιεγράψαμεν ὑπ' ἀρ. 74-82 (Πίν. VI, 21-27), φέρουσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν τῆς ἀνάσσης πάσης τῆς Κύπρου Ἀφροδίτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἀετὸν τοῦ Πτολεμαίου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ (σατράπην).

Εἰς ταύτην δ' ἴσως τὴν σειρὰν ἀνήκει ὡς ἄργυρος καὶ τὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν φέρον, Ῥοδίον δὲ σταθμητικὸν κανόνος τετράδραχμον τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ὅπερ κατετάξαμεν ὑπ' ἀρ. 96 τοῦ καταλόγου (Πίναξ VI, 19-20) ὡς ἀβεβαίου τινὸς νομισματοκοπέου προῖον. Ὁ Πτολεμαῖος ἠδύνατο κάλλιστα νὰ εἰσαγάγῃ ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ τοῦ ἀργύρου τοὺς ἰδίους αὐτοῦ τύπους, τὸ δὲ κηρύκειον ὡς σύμβολον θέλομεν συναντήσῃ βραδύτερον καὶ ἐπὶ πλείστον ἄλλων ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων βεβαίως ἐν Κύπρῳ κοπέντων νομισμάτων. —

Ὁ μακαρίτης R. S. Poole¹ ἐνόμισεν ὅτι κατὰ τὰ ἔτη 315-306 τῆς σατραπείας τοῦ Πτολεμαίου ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ πολλὰ τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων τῶν φερόντων ἀφ' ἐνὸς μὲν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ παρὰ τὸν τύπον Ἀθηνᾶς τῆς Προμάχου καὶ διάφορα μονογραφήματα, ὧν μετὰ τὰ Ϝ καὶ ϙ καὶ Ϟ, ἅτινα ἀναλύει εἰς ΠΑ(φον) καὶ ΣΑ(λαμῖνος), πρὸς δὲ τὰ σύμβολα κρόνος, ἀκροστόλιον καὶ ἀστέρα, ἅτινα θεωρεῖ

1. Babelon ἔ. ἀ. p. CXLIX, n° 775-777. — Six, ἔ. ἀ. p. 301. Πβλ. καὶ σελ. 305-312.

2. Six ἔ. ἀ. p. 363, 35, pl VII, 16. — Babelon, ἔ. ἀ. p. 111, 761 pl. XXI, 1.

3. Ἰδὲ πλὴν τῶν ἄλλων τὸν Babelon ἔ. ἀ. CXXV, σελ. 94,

610 pl. XVII. Ἐνθα. ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεπείας, ὁ Μενελάος καλεῖται père ἀντὶ frère τοῦ Πτολεμαίου.

1. BMC. Ptolemies p. XVIII-XX

ὅτι δηλοῦσι τὰ τρία ἀξιώματα τοῦ στρατηγοῦ, ναύαρχου καὶ ἀρχιερέως, ἅτινα κατὰ τινὰς ἐπιγραφὰς συνεκέντρουν ἐν ἑαυτοῖς οἱ ἐν Κύπρῳ στρατηγοί. Ὁ Mahaffy μάλιστα παραδεχθεὶς τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Roole ὑποθέτει¹ ὅτι ὁ ὑπονοούμενος στρατηγὸς οὗτος τοῦ Πτολεμαίου εἶναι ὁ Νικοκρέων. Ἀλλ' ἢ εὐφυῆς αὕτη ὑπόθεσις τοῦ Roole, ἦν πολλοὶ νομισματικοὶ παρεδέχθησαν, νομίζω ὅτι δὲν δύναται νὰ στηριχθῆ, διότι αἱ μὲν ἐπιγραφαὶ ἐφ' ὧν στηρίζεται εἶναι πολὺ νεώτεραι τῶν χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Α', τὰ δὲ μονογραφήματα δὲν εἶναι, — ὡς ἀσφαλῶς δεικνύουσι τὰ ἐπὶ ὁμοίων νομισμάτων πολλὰ καὶ διάφορα ἄλλα ἀπαντῶντα μονογραφήματα —, ἀρχικὰ ὀνομάτων Κυπριακῶν πόλεων, ἀλλὰ ὀνομάτων νομισματικῶν ἀρχόντων, περὶ ὧν κατωτέρω. Τέλος δὲ πάντα τὰ ρηθέντα τρία σύμβολα ἀπαντῶσι μόνον ἐπὶ νομισμάτων κοπέντων βεβαίως ἐπὶ τῆς βασιλείας ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς σατραπείας τοῦ Πτολεμαίου, ὡς θέλομεν ἶδει κατωτέρω.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ, ΣΙΚΥΩΝΟΣ
ΚΩ ΡΟΔΟΥ, ΕΦΕΣΟΥ Κ.Λ.Π.

Ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς ἐν ἔτει 311 π. Χ. εἰρήνης τοῦ Πτολεμαίου, Κασσάνδρου καὶ Λυσιμάχου πρὸς τὸν Ἀντίγονον ὠρίζετο πλὴν ἄλλων « τοὺς Ἕλληνας αὐτονόμους εἶναι »². Ἀλλ' οὐδεὶς τῶν συμβληθέντων ἐπέμεινεν εἰς τὴν ὁμολογίαν ταύτην, ἰδίως δὲ ὁ Ἀντίγονος, ὅστις ἔθηκε φρουρὰς εἰς τινὰς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (310 π.Χ.) ὁ Πτολεμαῖος συνεπείασον πολιτικῶν ὑπολογισμῶν καὶ θέλων μεγάλως νὰ περισπάσῃ τὸν φοβερὸν αὐτοῦ ἀντίπαλον Ἀντίγονον, ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ὄρου τῆς εἰρήνης τοῦ κηρύσσοντος αὐτονόμους τοὺς Ἕλληνας. Ἀποπλεύσας λοιπὸν τῆς Αἰγύπτου μετὰ δυνάμεως ἐπὶ ἀπελευθερώσει τῶν Ἑλλήνων κατήχθη τὸ πρῶτον εἰς τὴν τῆς Λυκίας Φάσηλιν, ἣν ἐξεπολιόρησεν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ξάνθον, ἣν φρουρομένην ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου ἐκυρίευσεν. Κατόπιν δὲ ἦλθεν εἰς Καρίαν, ἔνθα ἔπραξε τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὴν Καῦνον. Μετὰ δὲ ταῦτα πλεύσας εἰς τὴν νῆσον Κῶν ἐκάλεσεν ἐξ Ἑλλάδος παρ' ἑαυτῶ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαῖον τὸν ἦδη ἀποστάντα τοῦ θείου αὐτοῦ καὶ συμμαχήσαντα

αὐτῷ. Πλεύσαντος δὲ τούτου ἐκ Χαλκίδος καὶ κομισθέντος εἰς Κῶν, τὸ μὲν πρῶτον ὁ Πτολεμαῖος φιλανθρωπῶς αὐτὸν προσεδέξατο, εἶτα ὁμως φοβηθεὶς τοὺς ὑπόπτους αὐτοῦ τρόπους συνέλαβε καὶ ἠνάγκασεν νὰ πῆ τὸ κόνειον, τοὺς δὲ ἐξ Ἑλλάδος ἀκολουθήσαντας αὐτῷ στρατιώτας ἐπαγγελίαις δημαγωγῆσας κατέμειξε τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ στρατευομένοις³.

Κατόπιν δὲ ἀφοῦ παρεξείμασεν ἐν ἔτει 309 π. Χ. ἐν Κῶ, ἐπιβὰς ἅμα τῷ ἔαρι τοῦ ἐν τῇ ἀπέναντι Καρικῇ ἀκτῇ πόλει Μύνδῳ ναυλοχούντος στόλου αὐτοῦ, ἐξέπλευσε πρὸς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου, τὸ κέντρον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐλευθερομένων Ἑλλήνων. Παραπλέων δὲ τὰς νήσους ἠλευθέρωσε τὴν Ἄνδρον ἐξαγαγὼν τὴν φρουρὰν τοῦ Ἀντιγόνου. Τέλος κομισθεὶς ἐπὶ τὸν Ἴσθμὸν τὴν μὲν Κόρινθον καὶ Σικυῶνα, κατεχομένας ὑπὸ μισθοφόρων τῆς περιβοήτου ἐπὶ κάλλει Κρατησιπόλεως, χήρας Ἀλεξάνδρου υἱοῦ τοῦ Πολυσπέρχοντος, παρέλαβεν εἰσαγαγὼν φρουρὰς τῇ βοηθείᾳ στρατηγήματος αὐτῆς τῆς Κρατησιπόλεως⁴. ἔντεῦθεν δὲ ὁ Πτολεμαῖος « ἐπεβάλλετο καὶ τὰς ἄλλας τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεις ἐλευθεροῦν, μεγάλην προσθήκην ἠγούμενος ἔσεσθαι τοῖς ἰδίῳις πράγμασι τὴν τῶν Ἑλλήνων εὐνοίαν »⁵. Πρῶτος δὲ τῶν Διαδόχων διανοηθεὶς νὰ συντάξῃ ἐκ νέου τὴν Κορινθιακὴν συμμαχίαν ἐκείνην, ἣτις ἐχρησίμευσέ ποτε Φιλίππῳ τῷ Β' ὡς μέσον ἰδρύσεως τῆς ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κυριαρχίας αὐτοῦ, « τὰς Ἴσθμιάδας σπονδὰς ἐπήγγελε κελεύων οἷα ἐπ' ἐλευθερώσει θαλλοφοροῦντος θεωρεῖν εἰς τὰ Ἴσθμια »⁶.

Τὸ ἐγχείρημα τοῦ Πτολεμαίου, χάρις εἰς τὸ εὐεργετικόν, ἐπεικὲς καὶ παραχωρητικὸν τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, πρὸς δὲ χάρις εἰς τὸ διαβόητον τῆς χρηστότητος, εὐμενείας καὶ φιλανθρωπίας αὐτοῦ, ἐστέφθη ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας « πιστευομένων αὐτῷ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα πραγμάτων ἀπάντων »⁷. Τότε ἀκριβῶς οἱ νησιῶται ἀπένεμαν αὐτῷ, πρῶτοι πάντων, θείας τιμᾶς, βωμὸν αὐτοῦ ἐν Δήλῳ ἰδρύσαντες⁸. τότε δὲ πάντως ἐποιήθη

1. Διοδώρου, 20, 27.

2. Πολυαίνου. 8, 58.

3. Διοδώρου 20, 37.

4. Σουΐδας ἐν λ. Δημήτριος. — Köhler, Über einige Fragmente zur Diadochengeschichte: Sitzungber. 1891 p. 207 κέ.

5. Διοδώρου 18, 33, 3. 19. 55. 6 καὶ 86, 3.

6. Delamare, Les deux premiers Ptolémées et la confédéra-

1. The empire of the Ptolemies p. 40-41.

2. Διοδώρου 19, 105

καὶ τὸ ἐν τῇ περιφίμῳ πομπῇ Πτολεμαίου τοῦ Β' πομπευθὲν σύμπλεγμα τὸ εἰκονίζον παρεστῶσας Πτολεμαίῳ τῷ Σωτήρι τὴν Ἀρετὴν καὶ τὴν πόλιν Κόρινθον διαδήματι χουσῶ ἐστεφάνωμένην¹. Βραχὺ ὁμως κατόπιν, ἐπειδὴ οἱ τοσάκις παρὰ διαφόρων διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐλευθερίας ἐξαπατηθέντες Πελοποννήσιοι δὲν ἐχορήγησαν, παρὰ τὰ συν-ομολογηθέντα, σίτον καὶ χρήματα τῷ ἐν Κορίνθῳ Πτολεμαίῳ, οὗτος ἀγανακτήσας ἐγκατέλειψε τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν καὶ πρὸς μὲν τὸν Κάσσανδρον εἰρήνην ἐποιήσατο, καθ' ἣν «ἐκατέροις ἔδει κυριεύειν τῶν πόλεων ὧν εἶχον», τὴν δὲ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἀσφαλισάμενος φρουρᾶ, καὶ τὸν στρατηγὸν Λεωνίδα ἢ Κλεωνίδα ἀφήσας ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ ἀρχῇ ἀνεχώρησεν (308 π. Χ.) εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα ἐκάλουν αὐτὸν νῦν σπουδαιότεραι ὑποθέσεις². —

Κατὰ ταῦτα ἐκ τῶν χρόνων τούτων δικαιοῦμεθα νὰ ἀναμένωμεν πρῶτον μὲν νομίσματα σατραπικὰ κοπέντα ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν ταῖς πόλεσιν ἅς ἀγανακτήσας ἐπὶ τῇ ἀγνωμοσύνῃ αὐτῶν κατέλαβε στρατιωτικῶς ὡς ἀπόλυτος κύριος, δευτερον δὲ νομίσματα τιμητικὰ τοῦ Πτολεμαίου ἢ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κοπέντα ὑπὸ τῶν, ὡς οἱ νησιῶται, ἀληθῶς εὐγνωμονούντων τῷ Πτολεμαίῳ ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει αὐτῶν.

Πράγματι δ' εὐρίσκω ὅτι οὕτω καὶ συνέβη, ὡς δειχθήσεται ἐν τοῖς ἐξῆς:

α) Κόρινθος καὶ Σικυῶν.

Ἡ ἐν ἔτει 309 ἢ 308 ἀρξαμένη κατοχὴ τῆς Κορίνθου καὶ Σικυῶνος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου διήρκεσε διὰ μὲν τὴν Κόρινθον μέχρι τοῦ ἔτους 306, ὅτε δι' ἀγνωστον ἡμῖν λόγον παρεχώρησε ταύτην τῷ Κασσάνδρῳ, ὡς εἶχε παραχωρήσει αὐτῷ πρότερον, ἴσως ἅμα τῇ συνθήκῃ τοῦ 308 τὰ Μέγαρα, διὰ δὲ τὴν Σικυῶνα ἐπὶ πενταετίαν ὀλόκληρον, μέχρι τοῦ 303 π. Χ., ὅτε αὕτη περι-

ἤλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ. Οὗτος ἤδη ἐν ἔτει 306 π. Χ., ὅτε ἐν Ἀθήναις διατρέβων διετάχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀντιγόνου ἐγκαταλείπων τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος νὰ πλεύσῃ εἰς Κύπρον πρὸς ἔξωσιν ἐκεῖθεν τοῦ Πτολεμαίου, ἔπεμψε πρὶν ἢ ἀποπλεύσῃ, προτείνων χρήματα πρὸς τὸν φρουροῦντα τὴν Κόρινθον καὶ Σικυῶνα στρατηγὸν τοῦ Πτολεμαίου Κλεωνίδα, ἵνα ἀφήσῃ ἐλευθέρως τὰς πόλεις ταύτας. (Τὰ Μέγαρα εἶχεν ἤδη ἐν ἔτος πρότερον ἐλευθερώσει βία ἐκδιώξας τὴν Μακεδονικὴν φρουρὰν τοῦ Κασσάνδρου)¹. Τούτου δὲ μὴ δεχθέντος ἐπανελάβε τὴν αὐτὴν ἀπαίτησιν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον διαρκούσης τῆς ἐν Κύπρῳ ναυτικῆς παρατάξεως, καθ' ἣν μεγαλαυχῶν διεκήρυξε τῷ Πτολεμαίῳ, ὅτι θὰ ἀφήσῃ αὐτὸν νὰ διαφύγῃ εἰς Αἴγυπτον μόνον «ἂν ὁμολογήσῃ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἀπαλλάξειν τῆς φρουρᾶς»². Πολὺ δὲ μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκείνην συμπληρῶν ἐν ἔτει 303 π. Χ. ὁ Δημήτριος τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅτε πάντες οἱ ἐναντίοι ἔφευγον πρὸ αὐτοῦ ἐν Πελοποννήσῳ, ἀπήλλαξε τὴν Σικυῶνα τῆς Πτολεμαϊκῆς φρουρᾶς, ἣτις ἀπῆλθεν ἐλευθέρως εἰς τὴν Αἴγυπτον, πρὸς δὲ ἀπήλλαξε καὶ τὴν Κόρινθον τῆς Μακεδονικῆς³.

Οὕτως ἡ μὲν Κόρινθος διετέλεσεν ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον ἀπὸ τοῦ 309 μέχρι τοῦ 306, ἡ δὲ Σικυῶν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους μέχρι τοῦ 303 π. Χ.

Λοιπὸν ἀκριβῶς εἰς τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἀνήκουσι τὰ ἐξῆς νομίσματα, ὧν περιέργως ἢ ἱστορικῆ σπουδαιότης διέφυγε τὴν προσοχὴν πάντων:

1^{ον} Κόρινθος

Τὸ ὑπ' ἀρ. 93 (Πίναξ I, 18) Πτολεμαϊκὸν τετραδράχμιον⁴ παρουσιάζει ἐν τῷ πεδίῳ, ὡς σύμβολον, Πήγασον πανόμοιον πρὸς τὸν τῶν νομι-

tion des Cyclades: Revue de Philologie XX p. 103-115. — Dittenberger, Sylloge I, ἀρ. 202 (σελ. 326). — Michel, Recueil épigr. 373. — BCH. 1893, p. 205. — Kornemann, Zur Geschichte d. antiken Herrerkulte: Lehmann's Beiträge zur alten Geschichte, Bd. I. p. 66.

1. Ἀθηναίου 5, 201, d.

2. Διοδώρου 20, 37. — Σουΐδας ἔ. ἀ. — Δρόσεν ἔ. ἀ. σελ. 436.

1. Φιλοχόρου Ἀποσπ. 114. — Δρόσεν ἔ. ἀ. σελ. 458 καὶ 469.

2. Πλουτάρχου, Δημήτριος κεφ. 15.

3. Πολυαίνου 4, 7, 3. — Πλουτάρχου ἔ. ἀ. κεφ. 25. — Δρόσεν ἔ. ἀ. σελ. 543 κέ. — Gompf, Steynerica p. 68.

4. Πλὴν τῶν ἐν τῇ περιγραφῇ σημειωθέντων τὸ τετραδράχμιον τοῦτο ἐπραγματεύθη καὶ ὁ Friedländer: Die ersten griech. Königsmünzen Aegyptens: Num. Zeit. 111 p. 76 Taf. VIII, 2.

σμάτων τῆς Κορίνθου, σαφῶς δεικνύοντα ὅτι τὸ νόμισμα τοῦτο ἐκόπη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἴτε ἐν Κορίνθῳ εἴτε ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς μισθοδοσίαν τῆς φρουρᾶς τῆς Κορίνθου. Τὸ δεύτερον φαίνεται μοι πιθανώτερον, διότι ἡ τῆς κυρίας ὄψεως ἐν δορᾷ κεφαλὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου φαίνεται ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἐξ ἧς καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντα ὅμοια (Πρβλ. Πίνακα I, ἀρ. 17). Σύγχρονον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὡς δεικνύει τὸ αὐτὸ μονογράφημα, εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 94 ὁμοίας τεχνοτροπίας τετράδραχμον, τὸ φέρον τὸν αὐτὸν Πήγασον ὡς σύμβολον, ἀλλὰ κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου ἐν λεοντῇ. Ἴσως ὁμως τοῦτο νὰ ἐκόπη ἐν Κορίνθῳ¹ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἀλλ' ὑπὸ Κασσάνδρου τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τῆς πόλεως.

Ὁ βαρόνος Huber² μνημονεύει ὡς ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ ποτὲ ὑπάρξαντα ἀργυροῦν ὀβολόν, ἀνεπίγραφον, εὑρεθέντα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ φέροντα ἐφ' ἐνὸς μὲν κεφαλὴν Ἡρακλέους, ἐφ' ἑτέρου δὲ Πήγασον. Φρονεῖ δὲ ὅτι ἐκόπη ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Α', ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς κερμάτιον τῶν μεγαλυτέρων ἀργυρῶν νομισμάτων. Τέλος ὁ αὐτὸς Huber³ μνημονεύει ὅτι ἐπίσης ἐν τῇ συλλογῇ αὐτοῦ ὑπῆρξε ποτὲ χαλκοῦν νόμισμα, τὸ ὑπ' ἀρ. 1010 τοῦ καταλόγου ἡμῶν, ὅπερ παρουσιάζει ἐφ' ἐνὸς μὲν τύπον Πηγάσον, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΞ ΠΕΡΙΞ ΑΓΑΛΜΑΤΟΣ Ἰσιδος (;). Προσθέτει δὲ ὅτι ἡ τεχνοτροπία τοῦ νομίσματος τούτου εἶναι « ἀρίστη καὶ τῆς καλλίστης ἐποχῆς ». Δυστυχῶς διασκορπισθείσης τῆς συλλογῆς τοῦ Huber οὐδέτερον τῶν δύο τούτων πηγασοφόρων νομισμάτων ἠδυνήθη ν' ἀνεύρω ἵνα κρίνω περὶ αὐτῶν ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως. Τὸ δεύτερον ἔταξα κατ' εἰκασίαν ἕνεκα τοῦ τύπου τῆς Ἰσιδος ὑπὸ Πτολεμαίων τὸν Γ' (;), οὗ μόνον τὰ νομίσματα παρουσιάζουσιν ὅμοιον τύπον καὶ περὶ ὧν ἐπίσης δυνατὸν νὰ ρηθῇ ὅτι εἶναι τεχνοτροπίας ἀρίστης καὶ ἐκ τῆς καλλίστης ἐποχῆς. Ἐν τούτοις οὐδὲ ὅπως ἀπίθανον εἶναι ἀμφότερα

τὰ νομίσματα ταῦτα νὰ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου διὰ τὴν Κόρινθον ἢ ἐν Κορίνθῳ. Τὸ ΒΑΣΙΛΕΥΞ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου ἐξηγεῖται ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Κύπρῳ ναυμαχίας, μεθ' ἣν εὐθύς ἔλαβεν ὁ Πτολεμαῖος τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως, κατεῖχεν ἀκόμη τὴν Κόρινθον.

2^{ον} Σικυῶν.

Τὸ ὑπ' ἀρ. 95 (Πίναξ I, 20-21) ἀλεξανδρείων τύπων ἀργυροῦν τετράδραχμον τοῦ καταλόγου ἡμῶν ἀπεδόθη ἤδη εὐλόγως τῇ Σικυῶνι ὑπὸ τοῦ Müller (Numism. d'Alexandre, n° 878) καὶ ἄλλων, ἕνεκα τεχνοτροπικῶν λόγων καὶ ἕνεκα τῆς ἐκεῖθεν προελεύσεως πολλῶν ὁμοίων, ὅπερ καὶ ἐγὼ δις ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ βεβαιώσω ἐξ ἄλλων Πελοποννησιακῶν εὐρημάτων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐν τῷ πεδίῳ αὐτοῦ σύμβολον, ἡ ἀρχαῖζουσα Πρόμαχος Ἀθηνᾶ, εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ κύριος τύπος τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τῆς Ἀλεξανδρείας, ὧν ἡ κοπὴ ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 311 π. Χ., ἐπειδὴ πρὸς τούτοις τὰ ἐπὶ τοῦ νομίσματος γράμματα ΕΥ, ὡς καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ μόνου ὁμοίου τετραδράχμου εὐρισκόμενον μονογράφημα, ἔ' ἀπαντῶσι συχνότατα, ἐνίοτε μάλιστα ὁμοῦ, ἐπὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τῆς Ἀλεξανδρείας τῶν αὐτῶν χρόνων², δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὰ τετράδραχμα ταῦτα ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν Σικυῶνι, ὅτε οὗτος, ὡς ἐλευθερωτὴς κατ' ἀρχὰς ἢ ὡς κατακτητὴς εὐθύς κατόπιν, κατεῖχε τὴν πόλιν ταύτην. Ὡς δὲ ὁ Πτολεμαϊκὸς ἀετὸς καὶ ὁ κερσανδὸς ἀπὸ ἀπλῶν συμβόλων ὁμοίων Ἀλεξανδρείων τετραδράχμων τοῦ σατράπου Πτολεμαίου, προεβιβάσθησαν εἰς κυρίους τύπους τοῦ ἀργυρίου αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ Πρόμαχος Ἀθηνᾶ τῶν περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος Ἀλεξανδρείων τύπων τετραδράχμων, δυνατὸν νὰ προεβιβάσθῃ ἀπὸ ἀπλοῦ συμβόλου εἰς κύριον τύπον τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Κύπρῳ κοπέντων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, ἢ καὶ τάνάπαλιν.

Ἄγνοοῦμεν τί συμβολίζει ὁ ἀρχαῖζων τύπος οὗτος τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ὃν πρῶτος εἰς-

1. Ὁ Müller (Numism. d'Alex. p. 190, n° 601) παρατηρεῖ ὁρθῶς ὅτι « La fabrique de ce tétradrachme convient à la Grèce et diffère beaucoup de celle des tétradrachmes au même signe qui furent frappées plus tard à Alabanda dans l'Asie Mineure.

2. Zur alten Numismatie Aegyptens, p. 24.

3. ἔ. ἀ. σελ. 200.

1. Müller ἔ. ἀ. ἀρ. 650a.

2. Ἴδὲ τοῦ Καταλόγου ἡμῶν ἀρ. 41-48.

ήγαγεν ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ νομισματικῇ. Ἄλλ' ἂν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι φαίνεται εἰκονίζων περιφημόν τι *Παλλάδιον* τῶν ἐχόντων τὸ «*δόρου δηρμένον*» καὶ διαβεβηκότας τοὺς πόδας¹, χρησιμευόντων δὲ ὡς σύμβολον καὶ προστασία τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων, δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἐξελέξατο τὸν τύπον τοῦτον ὡς σύμβολον τοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐλληνίδων πόλεων ἐγχειρήματος αὐτοῦ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη καθίσταται πιθανωτέρα ἕνεκα τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ *μόνα*² ἀντιγράφοντα τὸν αὐτὸν τύπον νομίσματα, ἧτοι τὰ κοπέντα ὑπὸ τοῦ ἀγαπητοῦ τῷ Πτολεμαίῳ Πύρρου³, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ⁴ καὶ ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν⁵, ἐκόπησαν τὰ μὲν πρῶτα ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἡπείρου, ὅτε οὗτος ἐν ἔτει 278-276 π. Χ. παρέστη ὡς πρόμαχος τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐν Ἰταλία καὶ Σικελία Ἑλλήνων, τὰ δὲ δεύτερα ὑπὸ Δημητρίου τοῦ ἐνθουσιώδους καὶ εἰλικρινοῦς προμάχου τῆς ἐλευθερίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων, τέλος δὲ τὰ τρίτα, ὅτε ὁ Φλαμινῖνος, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πτολεμαίου, ἐκήρυξεν ἐν τῷ μεγάλῳ συνεδρίῳ τῆς Κορίνθου, ἅμα τῷ ἐν ἔτει 199 π. Χ. πέρατι τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνος τῶν Ῥωμαίων, τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ καὶ τῶν Θεσσαλῶν τῶν ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ παραδεχθέντων τότε ὡς σύμβολον τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν τὸν ἐν λόγῳ νομισματικὸν τύπον⁶.

β) Κῶς.

Ἐν τῇ διηγήσει περὶ τῆς ἐν ἔτει 310 πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐλληνίδων πόλεων ἐκστρατείας τοῦ Πτολεμαίου γίνεται λόγος περὶ τῆς Κῶ ὡς περὶ νήσου ἀσφαλῶς ἤδη ἀνηκούσης τῷ Πτολεμαίῳ. Μετὰ τὴν ἄλωσιν δηλαδὴ τῆς Φασήλιδος, τῆς Ξάνθου καὶ τῆς Καύνου ἔπλευσεν οὗτος εἰς Κῶν, ἐνθα, ἀφοῦ ἀφῆκε τὸν στόλον αὐτοῦ

εἰς τὸν λιμένα τῆς ἀπέναντι πόλεως Μύνδου, παρεχίμασε, προσκαλέσας αὐτόθι πρὸς συνεννοήσεις, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ τινι στρατηγίῳ, συμμάχους αὐτοῦ¹. Πρὸς τούτοις ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐστία τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῶν ἀρίστων ἰατρῶν, ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τότε τὴν ἔγκυον προσφιλῆ ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν καὶ σύζυγον αὐτοῦ Βερενίκην, ἧτις καὶ ἐγέννησεν ἐνταῦθα ἐν ἔτει 309/8 τὸν περιφημον υἱὸν τοῦ Πτολεμαίου, Πτολεμαῖον Β', τὸν Φιλιάδελφον².

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἀνῆκεν ἤδη τῷ Πτολεμαίῳ, ἀπὸ μακροῦ ἴσως, ἂν μὴ ὡς κτήμα, τοῦλάχιστον ὡς πιστὴ καὶ ἀσφαλῆς σύμμαχος. Τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην ἐνισχύει τὸ γεγονός ὅτι ἔχομεν στατήρα χρυσοῦν ἀλεξανδρείων τύπων, κοπέντα περὶ τὸ 317-314 π. Χ. καὶ φέροντα ὁμοῦ τὰ σύμβολα τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Κῶ, ἧτοι τὸν ἀετὸν καὶ τὸ ρόπαλον (Καταλ. ἀρ. 16, Πίναξ II, 4). Ἐπειδὴ δὲ ἀναφέρεται ὅτι Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον ταύτην ἐξώσας τοὺς Πέρσας δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ Πτολεμαίου³, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ περίνοος καὶ ἀγαπητὸς τοῖς πᾶσι Λαγίδης προσφκειώθη ἔκτοτε ἀρρηκτῶς τῇ φιλίᾳ τῶν Κῶν. Οὕτως ἐν ἔτει 315 π. Χ. ἀναφέρεται ἡ Κῶς ὡς σύμμαχος τῷ Πτολεμαίῳ, ἀντίθετος δὲ τῷ Ἀντιγόνῳ⁴, οὗ τὸ μέρος ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ μόνον μετὰ τὴν ἐν ἔτει 306 π. Χ. μάχην ἐν Κύπρῳ ἧτταν τοῦ Πτολεμαίου, μέχρις οὗ ἢ ἐν ἔτει 301 μάχῃ ἐν Ἰψῷ ἐπηνόρθωσε τὴν τύχην τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπανάφερε τὴν Κῶν εἰς τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ⁵.

Ἐκτοτε ἡ Κῶς ἠννοήθη καὶ ἐπροστατεύθη ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων ὅσον οὐδεμία ἄλλη τῶν ἐλληνίδων πόλεων. Αὕτη ἦτο ἡ ἀγαπητὴ διαμονὴ καὶ τὸ καταφύγιον τῶν σοφῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, ὁ τόπος τῆς ἀνατροφῆς καὶ ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων αὐτῶν, καὶ τέλος ὁ ἀσφαλῆς τόπος πρὸς φύλαξιν τῶν βασιλικῶν ἐξορίστων⁶.

1. Furtwängler ἐν Roscher's Myth. Lex. S. 691.

2. Πρὸς τὸν τύπον τοῦτον δὲν πρέπει νὰ συγγέηται ἡ φέρουσα κεραυτὸν ἀντὶ δόρατος παραλλαγή, περὶ ἧς ἰδὲ Babelon, Athéna Alkis: Les rois de Syrie p. XXVI καὶ

3. Head—Σβορώνου, Ἱστορ. τῶν νομισμ. τόμ. Α', σελ. 241, καὶ 405, Πίναξ ΙΕ', 6. — Head, Coinage of Syracuse p. 58.

4. Διεθνῆς Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχ. Τόμ. Β', σελ. 301, Πίν. ΙΔ. 9, (εὐρέθεν ἐν Πύλῳ τῆς Πελοποννήσου νῦν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου. : Dressel, Zeit. für Num. 1903, p. 47.

5. Head—Σβορώνου, ἔ. ἀ. Πίναξ ΙΔ', 12.

6. P. Gardner, BMC. Thessaly to Aetolia p. XXXI.

1. Διοδώρου 20, 27 καὶ 37.

2. Θεοκρίτου Εἰδύλ. 17. — Πάριον χρονιζόν, ἐν Athen. Mitth. XXII, 1897 p. 188 καὶ p. 207 (Wilhelm). — R. Herzog, Koische Forschungen und Funde, Leipzig 1899 p. 9.

3. Ἀρριανοῦ, Ἀνάβασις 2, 57.

4. Διοδώρου 19, 68.

5. Paton-Hicks, Inscriptions of Cos. Oxford 1891 p. XXXII. Πρβλ. Beloch, Archiv f. Papyrusforsch. II. p. 239 καὶ 242.

6. Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 54.

Γνωστοῦ δὲ ὄντος (ιδεὲ σελ. ος') ὅτι οἱ Ρόδιοι, καὶ πρὸ τούτων πρῶτοι πάντων οἱ νησιῶται τῶν Κυκλάδων, ἐτίμησαν Πτολεμαῖον τὸν Α' ὡς θεὸν ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐκστρατείας αὐτοῦ, ἠδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ ὅτι οἱ Κῶοι, εἴπερ τις καὶ ἄλλος, θὰ ἐξεδήλουν καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν ἀνάλογόν τινα τιμὴν καὶ κολακείαν πρὸς τὸν κραταῖον προστάτην αὐτῶν. Φρονῶ δὲ ὅτι οὕτω πράγματι καὶ συνέβη, δραξαμένων πρὸς τοῦτο τῶν Κῶων τὸ γεγονός τῆς ἐν τῇ νήσῳ αὐτῶν γεννήσεως ὑπὸ τῆς Βερενίκης υἱοῦ προσφιλοῦς τῷ Πτολεμαίῳ

Τῷ οὕτω τινὰ φαντὶ ἀδεῖν τόσον ἀνδρὶ γυναικῶν,
ὅσον περ Πτολεμαῖος ἐὼν ἐφίλησεν ἄκοιτιν

Τὸ γεγονός τοῦτο ἐξυμνῶν ὁ Θεόκριτος ἐν τῷ Ἐγκώμιῳ εἰς Πτολεμαῖον, τῷ περὶ τὰ 273/1 ποιηθέντι¹, λέγει ἀποτεινόμενος πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον:

οὐ δ' ἔτεκε αἰχμητὰ Πτολεμαίε
αἰχμητὰ Πτολεμαίῳ ἀρίζηλος Βερενίκα
Καί σε Κόως ἀτίταλλε βρέφος νεογιλὸν ἔοντα,
δεξαμένα παρὰ μητρός, ὅτε πρῶταν ἴδες ἀώ
Ἐνθα γὰρ Εἰλειθυίαν ἐβῶσατο λυσιζωνον
Ἄντιγόνας θυγάτηρ βεβαρημένα ὠδίνεσσιν
ἢ δέ οἱ εὐμενέοισα παρίστατο κάδ' ἄρα πάντων
νωδυνίην κατέχευε μελῶν ὃ δὲ πατρὶ ἐοικῶς
παῖς ἀγαπητὸς ἔγενετο. Κόως δ' ὀλόλυξεν ἰδοῖσα,
φᾶ δὲ καθαπτομένα βρέφος χεῖρεσσι φίλησιν, κτλ

Νομίζω λοιπὸν ὅτι τὸ μέγα τοῦτο γεγονός τῆς εὐτυχοῦς γεννήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Πτολεμαίου ἐπανηγύρισαν οἱ Κῶοι θέσαντες εὐθύς μετὰ τὸν

τοκετὸν ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τὴν εἰκόνα τῆς Βερενίκης, πράγμα ὅπερ διέφυγε μέχρι τοῦδε

1 Ἰδὲ von Protz, Das ἐγκώμιον εἰς Πτολεμαῖον und die Zeitgeschichte: Rhein. Mus. f. Phil. Bd. LIII p. 460-476, καὶ Ph. Legrand, Etude sur Théocrite (1898) p. 60 κέ.

τὴν προσοχὴν πάντων τῶν νομισματολόγων καὶ ὅπερ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἀποθεώσιν τῆς Βερενίκης ὑπὸ τῶν Κῶων.

Επὶ πολλῶν δηλαδὴ τῶν νομισμάτων τῆς Κῶ (ιδεὲ Καταλ. ἀρ. 83-90, Πίν. XVIII, 22-25), ὧν κάλλιστον καὶ μέγιστον τὸ ἀργυροῦν τῆς ἐν Λονδίῳ συλλογῆς τοῦ κ. H. Weber (εἰκόνας ἀρ. 1)¹, ἀπαντῶμεν κεφαλὴν γυναικὸς πεπλοφόρον, τὰ μέγιστα ὁμοιάζουσιν πρὸς τὰς γνωστὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων παραστάσεις τῶν διαφόρων βασιλισσῶν τοῦ οἴκου τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ κεφαλὴ αὕτη παρὰ τὸ ἐν γένει ἐξιδανικευμένον τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς ἔχει χαρακτῆρα τόσον προσωπογραφικόν, ὥστε ἤδη ὁ J. Six² ἐξέφρασε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἀπεικονίζει Ἀρτεμισίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἐκατόμου, ἀδελφὴν δὲ καὶ γυναῖκα Μανυσώλλου τοῦ δυνάστου τῆς Καρίας, ἣτις διαδεχθεῖσα αὐτὸν ἐδυνάστευσεν ἐπὶ τῆς Καρίας καὶ αὐτῆς τῆς Κῶ ἐπὶ δύο ἔτη (352-351 π. X.)³. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ὁμως εἶναι, φρονῶ, ἀπαράδεκτος, πρῶτον μὲν διότι αὐτὰ τὰ ἀρχαιότερα τῶν φερόντων τὴν κεφαλὴν ταύτην νομισμάτων εἶναι τεχνοτροπίας μεταγενεστέρας τῆς τῶν γνωστῶν νομισμάτων τοῦ Μανυσώλλου, δεύτερον δὲ διότι, ἐνῶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Μανυσώλλου καὶ τῆς Ἀρτεμισίας ἦτο ὅλως ἐφήμερος καὶ πᾶν ἄλλο ἢ ἀγαπητὴ ἐν Κῶ, ἡ κεφαλὴ αὕτη παραμένει σταθερῶς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κῶ ἐπὶ ἡμισυν καὶ πλέον αἰῶνα, δεικνύουσα οὕτω σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ προσώπου ἀποθεωθέντος καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς δημοκρατουμένης πόλεως μονίμως εἰσαχθέντος. Τοιοῦτον ὁμως πρόσωπον βεβαίως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἢ τὸν ὑπὸ τῶν ὀλιγαρχικῶν ἐπαγγθέντα Μανυσώλλον διαδεχθεῖσα γυνὴ αὐτοῦ Ἀρτεμισία, ἢ ἄλλως « φθινάδι νόσῳ ληφθείσης διὰ τὴν λύπην τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνδρός καὶ ἀδελφοῦ »⁴ — « φθίσει δ' ἀποθανούσης διὰ τὸ πένθος τοῦ ἀνδρός »⁵, ἢ εἰκὼν δὲν θὰ ὠμοίαζε βεβαίως πρὸς τὴν ὑγίαιαν, κάλλος καὶ ρώμην ἀποπνέουσαν κεφαλὴν τῶν νομισμάτων τῆς Κῶ. Ἀφίνω

1. Τὰ λοιπὰ τῆς ἐνταῦθα εἰκόνας νομίσματα ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ Βρετ. Μουσείου: ιδεὲ BMC. Caria, Cos, pl. XXX.

2. Num. Chr. ἔ. ἀ.

3. Δημοσθ 15. 11, 27. — Διοδώρου XVII, 36, 2. 45, 7. — Λουκιανῶ, Νεκρ. διάλ. 24, 3. — Στράβωνος 14, 656. — Σουΐδας καὶ Ἀρποκρατίων ἐν λ. Ἀρτεμισία. — Paton καὶ Hicks ἔ. ἀ. p. XXIX.

4. Θεόπομπος παρ' Ἀρποκρατίων ἔ. ἀ.

5. Στράβων ἔ. ἀ.

ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τοῦ Μαιουσσόλλου, τῇ προγενεστέρῃ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἀδύνατον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν εἰκόνα θνητῆς ἐπὶ νομισματοῦ ἐλληνικῆς πόλεως¹, ἀφοῦ μάλιστα οἱ δυνάσται τῆς Καρίας οὐδ' ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν ἔθεσαν τὴν ἑαυτῶν εἰκόνα πρὸ τῆς δυναστείας τῆς Ἀρτεμισίας ἢ μετ' αὐτήν².

Ἀπαράδεκτος ἐπίσης φαίνεται μοι καὶ ἡ ἑτέρα ὑπόθεσις τῶν H. Weber καὶ Hill³, ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη εἰκονίζει τὴν Δήμητρα. Ὅχι μόνον οὐδὲν ἀψευδὲς χαρακτηριστικὸν τῆς θεᾶς ταύτης, οἷον π. χ. οἱ στάχυες, παρουσιάζει ἡ κεφαλὴ αὕτη, ἀλλὰ καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῆς προσλαμβάνουσιν, ὡς βλέπει τις, ἐπὶ τῶν νομισμάτων σὺν τῷ χρόνῳ ἔκφρασιν ἐντελῶς ἀνθρωπίνην, οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχουσαν πρὸς τοὺς σταθερῶς ἰδανικούς χαρακτήρας τῆς Δήμητρος.

Ἐξ ἄλλου πάλιν ἡ τεχνοτροπία τοῦ ἀρχαιότερου τῶν νομισμάτων τούτων, ἣτις ταυτίζεται πρὸς τὴν τῶν ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς σατραπείας τοῦ Πτολεμαίου κοπέντων νομισμάτων, διδάσκει ὅτι πρόκειται περὶ μνημείου τῶν χρόνων τούτων, ἐν οἷς ἀκριβῶς πίπτει τὸ μέγα καὶ τόσον πανηγυρισθὲν γεγονός τοῦ ἐν Κῶ τοκετοῦ τῆς Βερενίκης, ἧς ἡ ἀποθέωσις ἐν Κῶ καὶ ἐπομένως ἡ ἀπεικόνισις ὡς θεᾶς ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ ἡ ἐπὶ μακρὸν παραμονὴ ἐπ' αὐτῶν εἶναι τι ὅλως προσδοκώμενον αὐτὸ καθ' ἑαυτό.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη δὲν φαίνεται ὁμοιάζουσα πρὸς τὰς γνωστὰς κεφαλὰς τῆς Βερενίκης τὰς ἐπὶ τῶν πολὺ κατόπιν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Β' κοπέντων νομισμάτων· ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα νομίσματα εἰκονίζουσι γηραιὰν τὴν μόλις περὶ τὸ 270 (16^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου) ἀποθανοῦσαν Βερενίκην⁴, ἐκόπησαν δ' ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐπεκράτησεν ἐν Αἰγύπτῳ νὰ εἰκονίζωνται οἱ Πτολεμαῖοι μετὰ τῶν ἀνθρωπίνων αὐτῶν χαρακτηριστικῶν οὐχὶ ἐξιδανικευμένων, ἀλλὰ πιστῶς τὴν φύσιν ἀντιγραφόντων, ἐνῶ τὰ νομίσματα τῆς Κῶ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς

ἡλικίας καὶ τοῦ κάλλους τῆς Βερενίκης, εἰκονίζουσι δ' αὐτὴν κατὰ τὴν ἐλληνικὴν συνήθειαν μετὰ θεῶν καὶ ἐξιδανικευμένων χαρακτηριστικῶν. Πρὸς τούτοις ὁ Θεόκριτος ἐξυμνεῖ τὸ κάλλος τῆς εὐειδοῦς Βερενίκης, ἧς τὸν εὐώδη κόλπον αὐτῆ ἢ «*κάλλιε ἀριστεύουσα θεῶν πότν' Ἀφροδίτα*» «*ῥαδιναῖς ἐσεμάξατο χεῖρας*»¹, ἢ Ἀφροδίτῃ ἧς ἔνεκεν Βερενίκη ἢ

εὐειδῆς Ἀχέροντα πολύστονον οὐκ ἐπέρασεν,
ἀλλὰ μιν ἀρπάξασα Ἀφροδίτη· παρούθ' ἐπὶ νῆα κατελθεῖν
κνωεῖαν καὶ στυγρὸν ἀεὶ πορθμῆμα χαμόντων,
ἐς νῶν κατέθηκεν, ἵας δ' ἀπιδύσσω τιμᾶς.

Ἐκτοτε δὲ ἡ οὕτως ἀποθεωθεῖσα Βερενίκη, ὡς ἄλλη τις Ἀφροδίτη,

πάσιν ἤπιος ἦδε βροτοῖς μαλακοῦς μὲν ἔρωτας
προσπνέει, ζούρας δὲ διδοῖ ποθέοντι μερίμνας

Ἐλατρεύετο ἄρα ἐν Κῶ ἡ Βερενίκη ὡς γαμήλια τις Ἀφροδίτη καὶ ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς νήσου εἰκὼν αὐτῆς παρουσιάζει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ἐπαφρόδιτον δηλαδὴ ὄριμον κάλλος καὶ τὸν γαμήλιον πέπλον. Γνωρίζομεν ἤδη ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ υἱοῦ τῆς Βερενίκης ἐν τῇ ἐπισήμῳ λατρείᾳ τῶν Πτολεμαίων ἐλατρεύετο αὕτη ὡς θεὰ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα μάλιστα ὑπῆρχε καὶ *Βερενίκειον* ἱερὸν αὐτῆς, τιμηθεῖσα μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Πτολεμαίου ἐν τῷ ἀγῶνι τῆς περιφήμου πομπῆς Πτολεμαίου τοῦ Β', «*εἰκόσι τρισὶν ἑφ' ἀρμάτων χρυσῶν καὶ τεμένεσιν ἐν Δωδώνῃ*»². Τὸ ὅτι δὲ πρῶτοι οἱ Ἕλληνες τῆς Κῶ ἀπεθέωσαν ἐπισήμως ζῶσαν ἔτι τὴν Βερενίκην, συμφωνεῖ πρὸς τὸ γνωστὸν γεγονός ὅτι πρῶτοι οἱ ὑπήκοοι τῶν Διαδόχων Ἕλληνες ἀπένειμαν ἐπισήμως θεῖας τιμὰς πρὸς αὐτούς, καθ' ὃν χρόνον αὐτοὶ οὗτοι οἱ Διάδοχοι δὲν ἐτόλμων νὰ πράξωσι τοῦτο δι' ἑαυτούς ἂν καὶ τὸ ἠνεύχοντο εὐχαρίστως, μέχρις οὗ, ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἠκολούθησαν καὶ αὐτοὶ τὸ παράδειγμα τῶν ὑπηκόων αὐτῶν.

γ) Πρόδος.

Ἐφ' ὅσον γνωρίζω, ἡ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς

1. Θεόκρ. 17, 35-45.

2. Καλλιξένος παρ' Ἀθηναίων 5, 202, d. καὶ 203, a. Περὶ τῆς λατρείας αὐτῆς καὶ τοῦ Πτολεμαίου ὡς θεῶν Σοτήρων ἰδὲ Wilcken, Gött. Anz. 1895, 139. — C. I. G. III, 5127*. — Pauly-Wissowa, Real Encycl. s. v. Βερενίκη (p. 282).

3. Ἰδὲ Kornemann, Zur Geschichte der antiken Heischerculte ἔ. ἀ. p. 65 z. ἔξ.

1. Πρβλ. Imhoof-Blumer, Porträtköpfe auf antiken Münzen p. 4 κέ. καὶ E. Babelon, Les origines du portrait sur les monnaies grecques: Revue de l'art. vol. V. p. 89-186.

2. Imhoof-Blumer ἔ. ἀ. σελ. 25.

3. BMC. Caria, Cos etc. p. ΛCIII.

4. Mahally, Petrié Pap. I, 19. Πρβλ. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 190, 6.

Κῶ κεφαλή τῆς Βερενίκης τῆς Α' εἶναι τὸ ἀρχαιότατον παράδειγμα εἰκόνας θνητοῦ ἐπὶ ἑλληνικοῦ νομίματος, ἀποτελεῖ δὲ κολακείαν ἰσοδύναμον πρὸς ἀποθέωσιν, διότι μόνον θεοῦ ἢ θεᾶς κεφαλὴν ἠδύναντο τότε νὰ θέσωσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Τὸ παράδειγμα τοῦτο τῆς Κῶ ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἀπεμιμήθησαν καὶ ἄλλοι τῶν ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εὐεργετηθέντων Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ πρωτίστην θέσιν μεταξὺ αὐτῶν κατέχουσιν οἱ ἐξ εὐγνωμοσύνης ὡς *Σωτήρα* ἀποθεώσαντες τὸν Πτολεμαῖον Ρόδιοι, στρεφόμεθα πρὸ παντὸς εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀφορώντων εἰς αὐτούς.

Ἡ ἐπὶ τῶν πολέμων τῶν σατραπῶν Διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ὀλβία καὶ ἰσχυροτάτη Ρόδος, ἐξ εὐφυῶν πολιτικῶν σκέψεων ἀγομένη, ὄχι μόνον δὲν μετέσχε τῶν πρὸς ἀλλήλους πολέμων τῶν Διαδόχων, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας τοὺς ἀντιμαχομένους συνωμολόγησεν ἰδιαιτέραν φιλίαν. Οὐχ ἦττον ὅμως, ἂν καὶ οἱ Ρόδιοι ἐτήρουν ἑαυτοὺς ἐκτὸς πάσης δικαίας μομφῆς, «ταῖς εὐνοίαις ἔρρεπον μάλιστα πρὸς Πτολεμαῖον»¹, ἔνεκα τῶν μεγίστων ὠφελειῶν ἐκ τῶν πρὸς τὴν Αἴγυπτον ἐμπορικῶν σχέσεων αὐτῶν.

Τοῦτο βλέπων ὁ Ἀντίγονος καὶ σπεύδων νὰ ἀποσπάσῃ αὐτοὺς τῆς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ῥοπῆς, ἔπεμψε πρὸς αὐτοὺς πρῶτον μὲν πρέσβεις καθ' ὃν καιρὸν ἐπολέμει πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὑπὲρ τῆς Κύπρου, ἀξιῶν νὰ συμμαχήσωσι πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ πέμψωσι πλοῖα τῷ Δημητρίῳ. Τούτων δὲ μὴ ὑπακουσάντων ἐπεχείρησε νὰ κωλύσῃ βιαίως, διὰ τινος τῶν ναυάρχων αὐτοῦ, τὰς πρὸς τὴν Αἴγυπτον ἐμπορικὰς τῶν Ροδίων σχέσεις. Τούτου δὲ βία ἐκβλήθεις ὑπὸ τῶν Ροδίων ὁ Ἀντίγονος χαρακτηρίσας τὴν πράξιν ὡς ἀρχὴν ἀδίκου πολέμου ἠπέλιψε πολιορκίαν. Οἱ δὲ Ρόδιοι τὸ μὲν πρῶτον ἐψηφίσαντο αὐτῷ μεγάλας τιμὰς, καὶ πέμψαντες πρέσβεις «ἠξίουσαν μὴ βιάσασθαι τὴν πόλιν προπεσεῖν παρὰ τὰς συνθήκας εἰς τὸν πόλεμον πρὸς Πτολεμαῖον». Τραχύτερον δὲ τοῦ βασιλέως ἀπαντήσαντος καὶ τὸν υἱὸν Δημήτριον ἐκπέμψαντος μετὰ φοβερῶν δυνάμεων πρὸς πολιορκίαν τῆς πόλεως αὐτῶν, φοβηθέντες οἱ Ρόδιοι τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἀντιγόνου τὸ μὲν πρῶτον

ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Δημήτριον πρέσβεις «φήσαντες συμπολεμήσειν Ἀντιγόνῳ πρὸς Πτολεμαῖον». Τοῦ Δημητρίου ὅμως ὀμήρους καὶ ἄλλα προσαπαιτήσαντος, ἅτινα δὲν ἐδέχθησαν, ἤρξατο ἡ περιφημὸς ἐκείνη πολιορκία, ἡ καθ' ὅλον σχεδὸν τὸ ἔτος 305 διαρκέσασα, καθ' ἣν ὁ Πτολεμαῖος, χωρὶς νὰ κηρύξῃ ἀναφανδὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, παντοιοτρόπως εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἐβοήθησεν αὐτούς, πέμψας κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ Ἀθηναγόραν τὸν Μιλήσιον μισθοφόρους «πλείους τῶν πεντακοσίων, ὧν ἦσαν τινὲς Ρόδιοι μισθοφοροῦντες παρὰ τῷ βασιλεῖ», κατόπιν δὲ πλοίων πλῆθος φορηγῶν, ἐν οἷς ἦσαν σίτου καὶ ὀσπρίων τριάκοντα μυριάδες ἀρταβῶν, καὶ τέλος ὁμοίαν τὸ μέγεθος σιτοπομπίαν καὶ ὑπὸ Ἀντίγονον τὸν Μακεδόνα 1500 στρατιώτας, οἵτινες ἀκριβῶς εἶναι οἱ σώσαντες τὴν πόλιν κατὰ τὴν κρισιμωτάτην στιγμήν τῆς πολιορκίας.

Τέλος αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου συμβουλεύσαντος τοὺς Ροδίους νὰ συνθηκολογήσωσι πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωσι μετρίους ὄρους, καὶ τοῦ Ἀντιγόνου τὰ αὐτὰ συμβουλεύοντος τῷ Δημητρίῳ, συνέθεσαν εἰρήνην, ἐν ἣ ὡς κύριος ὄρος περιείχετο τὸ «συμμαχεῖν Ροδίους Ἀντιγόνῳ, πλὴν ἐὰν ἐπὶ Πτολεμαῖον στρατεύηται»¹.

Οἱ Ρόδιοι ἐξέφρασαν παντοιοτρόπως τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον εὐγνωμοσύνην αὐτῶν. Οὕτω συλλαβόντες διαρκούσης τῆς πολιορκίας τετρήρη κομίζουσαν τῷ Δημητρίῳ παρὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Φίλας πολυτελεστάτας ἐσθῆτας, ἀπέστειλαν αὐτὰς εἰς Αἴγυπτον δῶρον πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὡς «οὐσῶν τῶν στολῶν ἀλουργῶν καὶ βασιλεῖ φορεῖν πρεπουσῶν»². Ἄμα δὲ τῇ διαλύσει τῆς πολιορκίας τῶν μὲν ἐτέρων ἐπικούρων αὐτοῖς βασιλέων Κασσάνδρου καὶ Λυσιμάχου ἠρκέσθησαν νὰ στήσωσιν ἀνδριάντας, «τὸν δὲ Πτολεμαῖον ἐν ἀνταποδόσει μείζονος χάριτος ὑπερβάλλεσθαι βουλόμενοι, θεωροὺς ἀπέστειλαν εἰς Λιβύην τοὺς ἐπερωτήσαντας τὸ παρ' Ἀμμωνι μαντεῖον εἰ συμβουλεύει Ροδίους Πτολεμαῖον ὡς θεὸν τιμῆσαι. Συγκατατιθεμένου δὲ τοῦ χρηστηρίου, τέμενος ἀνήκαν ἐν τῇ πόλει τετραγώνον, οἰκοδομήσαντες

1. Διοδώρου 20, 81. — Ὁ Πλούταρχος μάλιστα ἐν Δημητρ. 21 περιληπτικώτερον λέγει ὅτι ὁ Ἀντίγονος «ἐπολέμησε Ροδίους Πτολεμαίου *συμμάχους* οὐσι»

1. Διοδώρου 20, 99. — Πλούταρχου, Δημητρ. 22, «ἐπὶ τῷ συμμαχεῖν Ροδίους Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ πλὴν ἐπὶ Πτολεμαῖον».

2. Διοδώρου 20, 93. — Πλούταρχ. Δημητρ. 22.

παρ' ἐκάστην πλευρὰν στοὰν σταδιαίαν, ὃ προσηγόρευσαν Πτολεμαεῖον¹. Τότε βεβαίως ἐποιήθη καὶ «ὁ εἰς Πτολεμαῖον τὸν πρῶτον Αἰγύπτου βασιλεύσαντα παιάν, ὃν ᾄδουσι Ρόδιοι», ὃν ἀναφέρει ὁ Γόργων ἐν τῷ «Περὶ τῶν ἐν Ρόδῳ θυσισῶν»². Εἰς τὰ γεγονότα δὲ ταῦτα βεβαίως ἀναφερόμενος ὁ Πausanίας³ φρονεῖ ὅτι τὸ ἐπίθετον Σωτήρ, ὑφ' ὃ εἶναι γνωστὸς ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἔδοσαν αὐτῷ πρῶτοι οἱ Ρόδιοι.

Μετὰ πάντα ταῦτα εἶναι, νομίζω, λογικώτατον νὰ σκεφθῶμεν, ὅτι οἱ Ρόδιοι δυνατὸν νὰ ἐξεδήλωσαν καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν ὁμοίας θείας τιμᾶς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ σύζυγον, ἣν εἶχον ἤδη ὁμοίως τιμήσει οἱ Κῶοι ἐξ ἀφορμῆς πολλῶ ἥσσανος σπουδαιότητος.

Ἐρευνῶν λοιπὸν τὰ νομίσματα ἐκεῖνα, ἅτινα ὁ Head⁴ θεωρεῖ ὅτι ἐκόπησαν ἀμέσως μετὰ τὴν βοήθειάν τοῦ Πτολεμαίου σωτηρίαν τῆς πόλεως, εὐρίσκω ἐν αὐτοῖς νομίσματα (ἰδὲ Καταλ. ἀρ. 91-92, Πίν. I, 26 καὶ τὰς ἐνταῦθα δύο εἰκόνας τῶν δύο μὴ ἐν τοῖς πίναξιν ἡμῶν περιληφθέντων νομισμάτων τοῦ Βρεττ. Μουσείου) ἐντελῶς πρωτοφανῶν τύπων εἰκονιζόντων γυναῖκα ὁμοιάζου-

σαν πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν Κῶων Βερενίκην. Πρὸς τούτοις ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν αὐτῶν νομισμάτων ἀπαντῶ ἕτερον ἐπίσης πρωτοφανῆ ῥοδιακὸν τύπον, πρῶραν πλοίου ἀντιγεγραμμένην ἀπ' αὐτῶν τῶν βραχὺ πρότερον κοπέντων λαμπρῶν χρυσῶν στατήρων τοῦ Πτολεμαίου (Πίν. I, 22-23), ἀπαντῶσαν δὲ ἀπαραλλάκτως καὶ ἐπὶ ἐτέρων ἀνωνύμων χαλκῶν νομισμάτων φερόντων αὐτὴν τὴν κεφαλὴν Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος (Πίναξ I, 25), ἅτινα οὐδὲν ὀλίγον νὰ

ἐκόπησαν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ρόδῳ. Καταλήγω ἄρα εἰς τὸ ἄλλως καὶ ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πράγματος λογικῶς περιεχόμενον συμπέρασμα, ὅτι οἱ Ρόδιοι πλὴν τοῦ Πτολεμαίου ἀπένειμαν θείας τιμᾶς καὶ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Βερενίκῃ θέσαντες, ὡς οἱ Κῶοι, καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τὴν κεφαλὴν αὐτῆς, καὶ ὡς θεὰν ἐπὶ πολὺ κατόπιν ἰδὲ τὴν εἰκόνα) διατηρήσαντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων.

δ) Ἀσπένδος. Εὐβοία.

Λιὰ τῶν ἀνωτέρω παραδειγμάτων τῆς Κῶ καὶ Ρόδου βεβαιωθέντος τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ εὐγνωμονοῦσαι τῷ Πτολεμαίῳ ἑλληνίδες πόλεις ἔθετον ἔκτοτε καὶ ἐπὶ μακρὸν τὰς εἰκόνας τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης ὡς θεᾶς ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν, ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσωμεν μήπως καὶ ἄλλαι πόλεις ἔπραξαν τὸ αὐτό. Πρόχειρος μελέτη, ἣν ἐπεχείρησα, ἔπεισέ με ὅτι ὑπάρχουσι πολλῶν ἑλληνίδων πόλεων νομισματικοὶ τύποι δυνάμενοι οὕτω νὰ ἐρμηνευθῶσιν. Ἴνα τις ὅμως ἀσφαλέςτερον ἀποφανθῇ περὶ τούτων, δέον νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς ὑπὸ χρονολογικὴν ἔποψιν τὰ νομίσματα ταῦτα, ἐν σχέσει πρὸς πάντα τὰ λοιπὰ τῶν πόλεων ἐν αἷς ἐκόπησαν, ὡς μέχρι τοῦδε μεγάλης ἐπικρατοῦσης ἀβεβαιότητος πρὸς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ τοιαύτην μελέτην δὲν δύναμαι νῦν νὰ ἐπιχειρήσω ἐνταῦθα, ἀρκοῦμαι ἐφιστῶν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τινῶν μόνον παραδειγμάτων.

Ἐπὶ τῶν ἤδη μνημονευθέντων νομισμάτων τῆς Ρόδου ὑπάρχει ὑπὲρ τὴν πρῶραν τοῦ πλοίου ἄνθος τι, ὅπερ κατ' ἀρχὰς ἐκλαμβάνει πᾶς τις ὡς κάλυκα τοῦ συνήθως ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ρόδου ἀπαντῶντος ἄνθους ροιᾶς. Προσεκτικώτερα ὅμως ἐξέτασις πείθει ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ κάλυκος τοῦ σχεδὸν μόνον ἐπὶ νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων ἀπαντῶντος λωτοῦ, συμβόλου κατ' ἐξοχὴν Αἰγυπτιακοῦ, κυρίως τοῦ θεοῦ Ἀμμωνος, οὗ στερεοτύπως κοσμεῖ τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων κεφαλὴν (ἴδε Πίν. XII κέ.). Λοιπὸν ἀκριβῶς τὸ ἄνθος τοῦτο ἐμφανίζεται αἴφνης ὡς τύπος σπανίων τινῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς ἐν Παμφυλίᾳ πόλεως Ἀσπένδου¹, φερόντων ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τὸν ἐπίσης πρωτοφανῆ ἐν Ἀσπένδῳ τύπον κεφαλῆς γυναικὸς καθ' ὅλα ὁμοίας τὴν

1. Διοδώρου 20, 100.

2. Παρ' Ἀθηναίῳ 15, 696.

3. I, 8, ο.

4. BMC. Caria etc. pl. XXXIX, 18-19.

1. Ἴδὲ τὴν ἐνταῦθα εἰκόνα καὶ Δεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχ. 1903 σελ. 195, ἀρ. 151-153.

παράστασιν πρὸς τὰς νομισματικὰς εἰκόνας τῶν βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου. Τινὰ τῶν νομισμάτων τούτων εἶναι τῆς ἐποχῆς Πτολεμαίου τοῦ πρώτου,

ἕτερα δὲ πάλιν πολὺ νεώτερα, ἴσως ἐκ τῶν χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Β', ὅπερ ὑποδεικνύει εἴτε ὅτι ἡ κεφαλὴ αὕτη διατηρήθη ὡς κεφαλὴ βασιλίσσης ἀποθεωθεῖσης καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς λατρευομένης ὁμοίως, ὡς συνέβαινεν ἀκριβῶς διὰ τὰς βασιλίσσας τῆς Αἰγύπτου, εἴτε ὅτι διεδέχθη αὐτὴν ἡ κεφαλὴ ὁμοίως λατρευομένης βασιλίσσης τοῦ αὐτοῦ οἴκου. Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι ἡ Παμφυλία πολλάκις διετέλεσεν ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν καὶ τὸ κράτος τῶν πρώτων Πτολεμαίων¹, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ἐνταῦθα πρόκειται περὶ περιστάσεως ἀναλόγου τῆ τῶν νομισμάτων τῆς Κῶ καὶ Ρόδου.

Ἄν νῦν στρέψωμεν τὰ βλέμματα ἡμῶν πρὸς τὴν Εὐβοίαν, εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Χαλκίδος, Ἐρετρίας καὶ Καρύστου, ὡς καὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοέων, ὁμοίας κεφαλᾶς καὶ δὴ ἐκ χρό-

νων διαφορῶν, οὐχὶ δ' ὁμοῦς ἐξακριβωθέντων ἐπαρκῶς μέχρι τοῦδε ὑπὸ τῶν νομισματολόγων². Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τινὰ τῶν νομισμάτων τούτων

1. J. Beloch, Arch. f. Papyrusf. II, p. 239.

2. Τινὰ τῶν νομισμάτων τούτων ἀπεδόθησαν, δικαίως ἴσως, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Γ' ὑπὸ P. Gardner: Num. Chron. N. S. 18 p. 97.

φέρουσι πρῶταν ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν μετὰ τῆς κεφαλῆς Βερενίκης νομισμάτων τῶν Ροδίων. Ἔτερα πάλιν φέρουσι τοὺς ἐγχωρίους τῶν Εὐβοέων τύπους. Ἄν δὲ νῦν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι, ἀκριβῶς ὅτε ἐν ἔτει 309 ἐξεστράτευσεν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐλληνίδων πόλεων, ὁ Πτολεμαῖος προσεκάλεσεν εἰς Κῶν ἐκ Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Ἀντιόχου Πτολεμαῖον, ὃν φωνεύσας προσφκειώθη ἐντελῶς διὰ παντοίων εὐεργεσιῶν καὶ ἐπαγγελιῶν τοὺς ἐξ Εὐβοίας ἀκολουθήσαντας τὸν Πτολεμαῖον στρατιώτας, οὓς κατέμιξε τοῖς μεθ' αὐτοῦ στρατευομένοις ἴδε ἀνωτέρω σελ. πβ'), δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι, ὅτε οὗτοι ἐπανῆλθον ἐκ τῆς Κῶ εἰς τὰς ἐν Εὐβοίᾳ πατρίδας αὐτῶν, εἰσήγαγον ἐν αὐταῖς ἐξ εὐγνωμοσύνης καὶ κολακείας καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Κῶν τὴν λατρείαν τῶν βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου, τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον ὁ ρηθεὶς στρατηγὸς Πτολεμαῖος ἀναφέρεται¹ ὅτι κατεῖχε τὴν Χαλκίδα, Ἐρέτριαν καὶ Κάρυστον, ὧν ἀκριβῶς τὰ νομίσματα παρουσιάζουσι τὴν ρηθεῖσαν κεφαλὴν βασιλίσσης. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα παραδείγματα ὑπάρχουσιν ἀρκετά. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ἵνα τις βεβαιότερον ἀποφανθῆ περὶ τούτων, ἀπαιτοῦνται, ὡς ἤδη εἴπομεν, μελέται ἐκτενεῖς, ἀλλότριαι τῆς παρούσης συγγραφῆς, ἐπὶ τοῦ ὅλου τῆς νομισματικῆς τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐκόπησαν, προτιμῶμεν νὰ τραπῶμεν ἐπὶ τὴν μελέτην ἄλλων νομισμάτων μᾶλλον διαφερόντων ἡμᾶς.

ε) Εὐρυδίκεια ἢ Ἐφεσος.

Ἡ Βερενίκη δὲν ἦτο ἡ πρώτη σύζυγος τοῦ Πτολεμαίου. Πρὸ αὐτῆς ὁ σατράπης τῆς Αἰγύπτου εἶχε συζευχθῆ Εὐρυδίκην, τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου, θεῖαν τῆς Βερενίκης, ἣτις χήρα ἤδη οὖσα Μακεδόνης τινὸς Φιλίππου καὶ μητρὸς τέκνων συνώδευσεν εἰς Αἴγυπτον τὴν Εὐρυδίκην, ὅτε αὕτη μετέβη ἐκεῖ ὡς νύμφη περὶ τὸ 321 π. Χ.² Ὅτε δὲ ταχὺ κατόπιν ὁ Πτολεμαῖος ἠράσθη τῆς ἀνεψιάς μᾶλλον τῆς θεῖας, συνεζεύχθη μὲν περὶ τὸ 317 τὴν Βερενίκην³, ἀλλὰ καὶ δὲν διεζεύχθη ἢ ἐξώρισεν τὴν τελευταίαν, ὡς δυνάμενος κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Διαδόχων νὰ ἔχη συγχερόνως πλείονας συζύγους.

1. Δρύσειον, II, 378, 381-382.

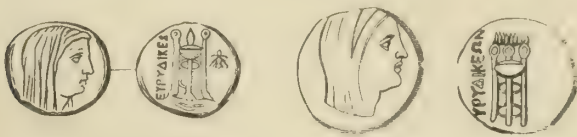
2. Strack, ε. ἀ. p. 189,4.

3. Παισαν. I, 6,8.

Περὶ ἐρίδων μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἡγεμονίδων οὐδὲν ἀναφέρεται, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ἔζη ὁ Πτολεμαῖος, ὅστις ἐγνώριζε κάλλιστα νὰ τηρῇ τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τοῦ οἴκου αὐτοῦ¹. Ἐχοντες ὁμῶς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Βερενίκη ἦτο ἡ τὰ μέγιστα δυναμένη καὶ πρωτεύουσα ἀρετῇ καὶ φρονήσει τῶν Πτολεμαίου γυναικῶν² καὶ ἡ εὐνοουμένη αὐτοῦ³, κατορθώσασα μάλιστα νὰ προτιμηθῶσιν ἐν τοῖς ἀξιώμασι τοῦ κράτους τὰ τέκνα αὐτῆς ἀντὶ τῶν τῆς Εὐρυδίκης, — ὡς τοῦ μὲν ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς γάμου υἱοῦ Μάγα διορισθέντος στρατηγοῦ καὶ βασιλέως τῆς Κυρηναϊκῆς, τοῦ δὲ ἐκ τοῦ Πτολεμαίου υἱοῦ αὐτῆς Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου ἀναγνωρισθέντος, ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, διαδόχου τοῦ θρόνου πρὸς ζημίαν τοῦ πρεσβυτέρου ἑτεροθαλοῦς ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, υἱοῦ τῆς Εὐρυδίκης, — δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως ὅτι μεγάλη ἀντιζηλία θὰ ὑπῆρχεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μεταξὺ τῶν δύο γυναικῶν τοῦ Πτολεμαίου, ἴδιον κόμμα ἐχούσης ἐκάστης καὶ ὀπαδούς, οἷος π.χ. Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς, ὅστις συνηγόρει, μάτην, παρὰ τῷ Σωτήρι ὑπὲρ τῆς παραχωρήσεως τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου εἰς τὰ τέκνα τῆς Εὐρυδίκης⁴. Τότε βεβαίως οἱ τοῦ κόμματος τῆς Εὐρυδίκης, ἢ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἰδιαίτερος παρ' αὐτῆς εὐεργετηθέντες, δὲν θὰ παρέλιπον νὰ ἀπονειμῶσιν αὐτῇ τιμὰς ὁμοίας πρὸς ἐκείνας, ὧν ἔτυχεν ἡ Βερενίκη παρὰ τῶν Κῶων.

Αἱ σκέψεις αὗται στρέφουσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν πρὸς τὰ γνωστὰ ἐκεῖνα σπάνια, εὐτεχνα χαλκᾶ νομίσματα, πόλεως ἑλληνικῆς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε, τὰ φέροντα ἐφ' ἐνὸς μὲν παρὰ τρι-

ποδα τὴν ἐπιγραφὴν ΕΥΡΥΔΙΚΕΩΝ, ἐφ' ἑτέρου δὲ κεφαλὴν βασιλείσεως ἀπαράλλακτον τὴν παραστάσιν πρὸς τὰς γνωστὰς ἐκ τῶν νομισμάτων κεφαλὰς τῶν διαφόρων βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου.

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐγένοντο ἀφορμὴ πολλῶν

1. Mahally ἔ. ἀ. σελ. 37.

2. Πλουτάρχ. Πύρρ. 4.

3. Θεοζορ. 17.31 κ. ἔξ.

4. Ἐρμιππος παρὰ Διογ. Λαερτ. 5, 5, 8.

γνωμῶν παρὰ τοῖς σοφοῖς¹ πρῶτον μὲν ὡς πρὸς τὸν προσδιορισμὸν τῆς πόλεως, ἣτις θὰ ἔκοιφεν αὐτὰ, οὐδεμιᾶς τῶν γνωστῶν ἀρχαίων πόλεων φερούσης τὸ ὄνομα Εὐρυδίκεια, δεύτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς εἰκονιζομένης ἐπ' αὐτῶν Εὐρυδίκης, γνωστοῦ ὄντος ὅτι πλείονες βασιλίσσαι τοῦ ὀνόματος τούτου εἶναι γνωσταὶ ἐκ τῶν πηγῶν. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ζήτημα οὐδεμίᾳ μέχρι τοῦδε ἐπετεύχθη ὁμοφωνία, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, νῦν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ von Sallet² πιστοποίησιν τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνακαλύπτονται ἐν Ἐφέσῳ, ἧς φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ καὶ τὸ πασίγνωστον σύμβολον, τὴν μέλισσαν, ἀνεγνωρίσθη ὅτι ἀνήκουσι τῇ πόλει ταύτῃ, μετονομασθεῖση ποτὲ Εὐρυδικεῖα³.

Γνωστοῦ δὲ ὄντος ὅτι ὁ τῆν Ἐφεσον Ἀρσινόην, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου, μετονομάσας Λυσίμαχος ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ὁρμώμενος ἐνύμφευσεν πρὸ τοῦ γάμου αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἀρσινόης τὸν πρεσβύτατον τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀγαθοκλεῖα μετὰ τῆς ἐκ τῆς Εὐρυδίκης θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου Λυσάνδρας, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως ὅτι ἀκριβῶς πρὸς τιμὴν τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ βασιλείσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ πρὸς κολακείαν τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀναγκαιοτάτου αὐτῷ συμμάχου μετωνόμασε τὴν Ἐφεσον Εὐρυδικεῖαν, ἧς οἱ κάτοικοι θέσαντες ἐπὶ τῶν νέων νομισμάτων τὴν εἰκόνα ἀπένειμαν τῇ νέα ἐπωνύμῳ αὐτῶν τὴν αὐτὴν θεῖαν τιμὴν, ἣν ἀπένειμαν πρότερον οἱ Κῶοι τῇ ἀντιζήλῳ αὐτῆς Βερενίκη.

Κατὰ ποῖον ἔτος συνεξέυχθη ὁ Ἀγαθοκλῆς τὴν Λυσάνδραν δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστόν, ὡς τῶν πηγῶν ἀντιφασκουσῶν πρὸς ἀλλήλας⁴. Ἐκ τινος μαρτυρίας ὁμῶς τοῦ Πλουτάρχου⁵ ἐξάγεται ἀσφαλῶς ὅτι ἐν ἔτει 300 π. Χ. εἶχεν ἤδη συν-

1. Pelleriu, Recueil, Tom. I p. 116, pl. XVIII.1.—Eckhel, D. Num. Vet. II p. 269. — Mionnet, II p. 202; Suppl. III p. 77.—Sestini, Classes générales p. 37.—Visconti, Iconographie grec. Tom. II p. 233 - 235 pl. XL n° 13 (éd. in fo) καὶ Tom. II p. 77 éd. in 4°.—Borrel, Num. Cliron. III, 135-137.—Leake, Num. Hell., Eur. Greece p. 53. — Head, BMC. Macedonia p. XXXIV καὶ p. 75, 1-3 εἰκόνων ἐν τῷ κειμένῳ καὶ Head-Σβορώνου, Ἱστορία τῶν νομισμ. Τόμ. Α' σελ. 279.

2. Beschreibung d. Ant. Münzen, Bd. II. p. 88.

3. Head, BMC. Ionia p. XLVI καὶ p. 56 pl. X, 7.

4. Πβλ. Strack ἔ. ἀ. p. 190, 4.

5. Δημητρ. 31 «ἐπεὶ καὶ Λυσίμαχος ἑώρα ὁ Σέλευκος τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μὲν εαυτῷ, τὴν δὲ Ἀγαθοκλεῖ τῷ υἱῷ λαμβάνοντα»

τελεσθῆ ὁ γάμος οὗτος, ὡς καὶ ὁ τοῦ Λυσιμάχου μετὰ τῆς Ἀρσινόης. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἄλλου τινὸς χωρίου τοῦ Πausανίου¹ μαρτυρεῖται ῥητῶς ὅτι, ὅτε ὁ Λυσίμαχος, ἐν ἔτει 300 π. Χ., ἐνυμφεύθη τὴν Ἀρσινόην, ὁ Ἀγαθοκλῆς εἶχεν ἤδη τέκνα ἐκ τῆς Λυσάνδρας, ἐξαγομεν ὅτι ὁ γάμος τοῦ Ἀγαθοκλέους ἐγένετο τοῦλάχιστον ἐν ἔτει 302 π. Χ. καὶ δὴ πιθανῶς ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο στενῆς συμμαχίας² τοῦ Λυσιμάχου πρὸς τὸν Πτολεμαῖον κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀκριβῶς συνελεῖται τῆς συμμαχίας ταύτης εἰσέβαλεν ἀμέσως ὁ Λυσίμαχος εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐκυρίευσε τὸ θέρος διὰ τοῦ Μακεδόνοσ στρατηγοῦ Πρεπελάου³ τὴν τῷ Ἀντιγόνῳ ἀνήκουσαν⁴ Ἔφεσον, ὅτε καὶ τὸν λιμένα τῶν ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὸν δειχθέντων κατοίκων ἐνέπρησε καὶ τὴν ἐν τῇ πόλει «*προὔπαρχουσαν τάξιν κατήργησε*», δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐν τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἀλώσεως ταύτης καὶ μετατροπῆς τῶν τῆς πόλεως ἦτο καὶ ἡ μετονομασία τῆς Ἐφέσου εἰς Εὐρυδικεῖαν, τοῦ Λυσιμάχου τιμῶντος καὶ κολακεύοντος οὕτως ἐν τῷ προσώπῳ τῆς πενθερᾶς αὐτοῦ τὸν σύζυγον αὐτῆς καὶ κραταῖον σύμμαχον αὐτοῦ Πτολεμαῖον, οὗ τότε τοσαύτην εἶχεν ἀνάγκην. Ἡ λίαν ἐπιμελημένη τεχνοτροπία τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων συμφωνεῖ πρὸς τὴν χρονολογίαν ταύτην, ὡς ἐπίσης συνάδει καὶ ἡ εὐθὺς κατόπιν νομισματικὴ ἱστορία τῆς Ἐφέσου, περὶ ἧς ἐν τοῖς ἐξῆς.

ς) Ἀρσινόη ἢ Ἔφεσος.

Πρὶν ἢ παρῆλθῃ τὸ ἔτος τῆς ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου κατακτίσεως τῆς Ἐφέσου, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιγόνου Δημήτριος, ἐλθὼν μετὰ δυνάμεως ἐξ Ἑλλάδος εἰς Ἔφεσον, ἐπολιόρησε καὶ ἐξεδίωξε τὸν στρατηγὸν Πρεπέλαον καὶ «*ἠνάγκασε τὴν πόλιν εἰς τὴν προὔπαρχουσαν ἀποκαταστήναι τάξιν*», φυλακὴν εἰς τὴν ἀκρόπολιν αὐτῆς ἐγκαταστήσας ὑπὸ φρουραρχὸν τὸν Διοδώρον⁵. Βεβαίως ἐν τῶν πρωτίτων ἔργων τῆς ἀποκαταστάσεως ταύτης

τοῦ πρόφην καθεστῶτος θὰ ἦτο ἡ κατάργησις τοῦ ὀνόματος Εὐρυδικεῖας, οὕτω δ' ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὄλως σπάνιον καὶ ἐφήμερον τῶν νομισμάτων τῶν ΕΥΡΥΔΙΚΕΩΝ.

Ἐν ἔτει 295 ἀνέκτησεν, ὡς φαίνεται, πάλιν ὁ Λυσίμαχος τὴν Ἔφεσον, ἀλλὰ καὶ πάλιν, πρὸ τοῦ 288, ἐγένετο κύριος αὐτῆς ὁ Δημήτριος.

Τέλος ἐν ἔτει 288 ὁ Λυσίμαχος ἐκυρίευσε ὀριστικῶς τὴν πόλιν ταύτην¹, τότε δὲ θέλων νὰ ἀσφαλίσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἐκ θαλάσσης ἐπιδρομῶν καὶ μάλιστα τῶν πειρατῶν, δὲν ἔκαυσε, ὡς κατὰ τὴν πρώτην κατοχήν, τὸν λιμένα αὐτῆς ἀλλὰ μετέθηκεν αὐτὴν εἰς τὰ ἐνδότερα, τόπον τινὰ μακρὰν τῆς παραλίας ἰσχυρῶς τειχίσας καὶ τοὺς ἀπροθύμως μεδισταμένους εἰς τὴν νέαν πόλιν κατοίκους τῆς παλαιᾶς ἀναγκάσας πρὸς τοῦτο διὰ κατακλυσμοῦ τῆς ἐν κοίλῳ τόπῳ κειμένης πόλεως αὐτῶν, ὃν ἐπήνεγκε τηρήσας καταρράκτην ὄμβρον καὶ τοὺς ρινούχους τῆς παλαιᾶς πόλεως ἐμφράξας². Τότε δὲ ἠνάγκασε καὶ τοὺς Λεβεδίους καὶ Κολοφωνίους, ὧν κατέστρεψε τὰς πόλεις, νὰ ἔλθωσιν ὡς οἰκήτορες τῆς νέας πόλεως³.

Τὴν οὕτω συνοικισθεῖσαν νέαν Ἔφεσον ἐκάλεσεν ὁ Λυσίμαχος Ἀρσινόην «*ἀπὸ τῆς γυναικὸς Ἀρσινόης*», θυγατρὸς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῆς Βερενίκης, γεννηθείσης τὸ βραδύτερον περὶ τὸ 316 π. Χ.⁴ Τότε πάντως ἐκόπη ἐν αὐτῇ ἡ σειρὰ τῶν νομισμάτων τῶν φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν εἰκόνα τῆς νεαρᾶς τότε ἐπωνύμου τῆς πόλεως βασιλείσεως Ἀρσινόης, ἐφ' ἐτέρου δὲ πλησίον τῶν Ἐφεσιακῶν τύπων καὶ τοῦ κατ' ἐξοχὴν συμβόλου τῆς Ἐφέσου, ἦτοι τῆς μελίσεως, τὴν ἐπιγραφὴν ΑΡΞΙ(ροειτῶν), ὧν νομισμάτων περιγραφὴν παρέχομεν ὑπ' ἀριθ. 875-889, Πίν. XXVI 11-15 τοῦ καταλόγου ἡμῶν (σελ. 133 κέ.). Τότε ἐπίσης θὰ ἐκόπησαν καὶ τὰ Λυσιμαχείων τύπων νομίσματα τῆς Ἐφέσου τὰ φέροντα παρὰ τὸ σύμβολον τῆς μελίσεως τὸ μονογράφημα Ρ(σινοειτῶν)⁵.

Ἡ σειρὰ αὕτη θὰ διήρκεσε τὸ πολὺ μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 281 π. Χ. θανάτου τοῦ Λυσιμάχου, ὅτε

1. Πλουτάρχου, Δημήτρ. 35.—Πολυαῖνου IV,7,4 καὶ 19.—Frontin-Strateg. III,3,7.—C. Müller, Die Münzen des Lysimachus p. 80.

2. Στράβωνος 14,640.—Στέφ. Βυζάν. ἐν λ. Ἔφεσος.—Εὐστ. εἰς Διον. Περιηγ. στ. 843 (p. 261,7).

3. Πausan. 1,9,7.

4. Στράβων, Εὐστάθιος καὶ Στέφ. Βυζ. ἔ. ἀ.—Πβλ. Rohde, Griech. Roman, 75 Anm.

5. C. Müller, Die Münzen des Lysimachus, ἀρ.

1. 1,10,3: «Λυσίμαχος γὰρ ἡλικία τε ἤδη προήκων . . . καὶ Ἀγαθοκλεῖ παίδων ὄντων ἐκ Λυσάνδρας Ἀρσινόην ἔγημεν ἀδελφὴν Λυσάνδρας».

2. Δρούσεν, Ἱστορία τῶν Διαδόχων, σελ. 555 κ.ἐξ.

3. Διοδώρου 20,45,1. 107,4 καὶ 111,3.—Πολυαῖνου 4,7,1.

4. Διοδώρου 18,52,7.

5. Διοδώρου ἔ. ἀ.

ἔξειδιώθη τῆς Ἐφέσου ἢ Ἀρσινόῃ ὑπὸ τοῦ καταλαβόντος τὴν πόλιν Σελεύκου καὶ τῶν Ἐφεσίων, ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ὁποίων μόλις διὰ πανουργίας ἔσωσε τὴν ζωὴν αὐτῆς. Ρητῶς δὲ μαρτυρεῖται ὅτι «τοῦ Λυσιμάχου τελευτήσαντος ἢ πρότερον κλησις ἀνελήθη» — «ἐπικρατήσαντος πάλιν τοῦ ἀρχαίου ὀνόματος»¹.

Τὰ δὲ Λυσιμαχείων τύπων νομίσματα τὰ φέροντα ὡς χαρακτηριστικὸν σύμβολον μέλισσαν καὶ Ε-Φ(εσίων)², ἀντὶ τοῦ Ρ(σοοῖτων), θὰ ἐκόπησαν μετὰ τὴν ἐν ἔτει 295 π. Χ. δευτέραν κατάκτησιν τῆς Ἐφέσου ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου³.

Διατὶ δὲ ὁ Λυσίμαχος, ὅτε τὸ δεύτερον μετωνόμασε τὴν Ἐφεσον, δὲν διετήρησε τὸ ὄνομα Εὐρυδίκεια, ἀλλὰ προετίμησε τὸ τῆς Ἀρσινόης, εἶναι, νομίζω, εὐκόλον νὰ ἐννοηθῇ. Ἐν πρώτοις ἐπρόκειτο νῦν περὶ κτίσεως νέας πόλεως, δεύτερον δὲ ὁ Λυσίμαχος, εἰς ὀλέθριον γεροντικὸν ἔρωτα ὑπεύκτων⁴, εἶχεν ἤδη συζευχθῆ τὴν πανοῦργον, φιλόδοξον καὶ «δεινὴν περιελθεῖν» Ἀρσινόην, ἣτις θέλουσα τὰ ἐκ τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Λυσιμάχου τέκνα νὰ ὑποσκελίσωσιν ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ θρόνου αὐτὸν τὸν πρεσβύτατον υἱὸν τοῦ Λυσιμάχου Ἀγαθοκλέα, σύζυγον τῆς θυγατρὸς τῆς Εὐρυδίκης Λυσάνδρας, τοσοῦτον ὑπέσκαψε τὴν ὑπόληψιν αὐτοῦ καὶ ἐσυκοφάντησε παρὰ τῷ Λυσιμάχῳ, ὥστε ἔπεισεν ἐπὶ τέλους τὸν ὅλως ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς τελοῦντα γέροντα νὰ ἀφήσῃ αὐτὴν νὰ φονεύσῃ τὸν ἡρωϊκὸν Ἀγαθοκλέα, νὰ τρέψῃ δὲ εἰς φυγὴν τὴν Λυσάνδραν καταφυγοῦσαν μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς πρὸς τὸν Σέλευκον καὶ τὸν Πτολεμαῖον⁵. Εἶναι ἐπομένως εὐνόητον, ὅτι ὁ ὑπὸ τοιοῦτον κράτος τῆς Ἀρσινόης ἀπὸ τοῦ γάμου αὐτοῦ τελῶν Λυσίμαχος προετίμησε νὰ καλέσῃ τὴν Ἐφεσον Ἀρσινόην, λησμονῶν τὸ ὄνομα τῆς βασιλίσης τῆς Αἰγύπτου, μητρὸς τῆς ὑπὸ δυσμένειαν ἤδη τελούσης Λυσάνδρας.

Ἐν τέλει σημειοῦμαι, ὅτι οἱ ἀρχαιότεροι τῶν

1. Στέφ. Βυζ. καὶ Στράβων ἔ. ἀ.

2. Müller ἔ. ἀ. ἀρ.

3. Πβλ. Müller ἔ. ἀ. καὶ B. V. Head, On the chronological sequence of the coins of Ephesus p. 32 κ. ἔξ.

4. Οὐκ ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν, ὡς θέλει ὁ Δροῦσεν ἰδὲ Μέμνονα ἐν F. H. G. III, 530 καὶ Παισαν. I 10, 3, ἀρχόμενον τῆς διηγέσεως διὰ τῶν «εἰώθασιν δὲ ἀνθρώποις δι' ἔρωτα φύεσθαι πολλαὶ συμφοραί».

5. Παισανίας ἔ. ἀ.—Wilcken ἐν Pauly-Wissowa, Real Encycl. ἐν λ. Arsinoe II p. 128².

νομισματικῶν ὑπέθεσαν (ἰδὲ σελ. 158, σημ. 1) ὅτι ἢ κόψασα τὰ νομίσματα τῶν ΕΥΡΥΔΙΚΕΩΝ πόλις εἶναι ἢ Κασσάνδρεια τῆς Μακεδονίας μετωνομασθεῖσα οὕτω εἶτε πρὸς τιμὴν τῆς ἀδελφῆς τοῦ Κασσάνδρου καὶ συζύγου τοῦ Πτολεμαίου Εὐρυδίκης, εἶτε κατὰ τὸ ὄνομα τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου Εὐρυδίκης, ἢν συνεζεύχθη ὁ υἱὸς τοῦ Κασσάνδρου τῆς Μακεδονίας Ἀντίπατρος. Ἄλλ' ἐν τῇ ἱστορίᾳ οὐδὲν εὐρίσκομεν τὸ δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν γνώμην ταύτην πρὸς ἣν ἀντιτίθεται καὶ ἡ ἔφεσία προέλευσις τῶν νομισμάτων. Ἄλλως δὲ ἡγεμονίδων τῶν βασιλικῶν οἴκων τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας οὐδέποτε ἀπαντῶμεν εἰκόνας ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἐνῶ αἱ τῆς Αἰγύπτου συχνότατα ἔτυχον τῆς τιμῆς ταύτης καὶ ὅτε ἀκόμη ξένους βασιλεῖς συνεζεύχθησαν. Τέλος μεμονωμένη τις μαρτυρία¹ λέγει, ὅτι ὁ Λυσίμαχος τὴν Ἐφεσον μετωνόμασεν Ἀρσινόην κατὰ τὸ ὄνομα τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς Ἀρσινόης, ἢν ἔσχεν εἶτε ἐκ τῆς Νικαίας, εἶτε ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀρσινόης, τῆς κατόπιν συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἐνῶ ἄλλαι, αἱ καὶ πιθανώτεραι, μαρτυρίαι λέγουσιν, ὡς εἶδομεν, ὅτι τὴν πόλιν μετωνόμασεν οὕτω κατὰ τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης. Ἡ σύγχυσις αὕτη ἐπήγασεν ἴσως ἐκ τῆς ὁμωνυμίας τῆς θυγατρὸς πρὸς τὴν σύζυγον τοῦ Λυσιμάχου, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Λυσίμαχος δις μετωνόμασε τὴν Ἐφεσον, ἦτοι πρῶτον ἐκ τῆς μητρὸς τῆς νύμφης αὐτοῦ Λυσάνδρας, Εὐρυδίκης, ἢν τινες τῶν ἀρχαίων δυνατὸν νὰ συνέχεαν πρὸς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Εὐρυδίκην, καὶ δεύτερον ἐκ τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης, ἢν πάλιν θὰ συνέχεαν πρὸς τὴν ὁμώνυμον θυγατέρα αὐτοῦ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΕΥΚΟΥ

Τῆς σειρᾶς τῶν ὑπ' ἀρ. 97-100 (Πίν. I, 29-35) νομισμάτων, οἱ μὲν διστάτηροι χρυσοὶ καὶ τινὰ τῶν χαλκῶν κερμάτων εἶναι ἀνεπίγραφα, ὅπως δηλαδὴ οἱ χρυσοὶ στατήρες καὶ τὰ χαλκᾶ κέρματα, ἅτινα ἔκοψεν ὁ Πτολεμαῖος ἅμα τῷ θανάτῳ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' (Πίν. I, 22-25): τὰ δὲ λοιπὰ χαλκᾶ κέρματα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ἣς χρῆσιν ἐποιήσατο καὶ ὁ Πτολε-

1. Εὐστάθ. εἰς Διονύσιον Περιηγ. στίχ. 183 κατὰ τὴν κοινήν γραφὴν τῶν χειρογράφων.

μαῖος ἐπὶ τῆς σατραπείας αὐτοῦ, ζῶντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' καὶ μετὰ τὸν θάνατον ἔτι αὐτοῦ (ἴδε ἀνωτέρω σελ. νέ κέ.). Συνδέεται δὲ ἡ σειρὰ αὕτη ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τοῦ τύπου τῆς ἐν δορᾷ ἐλέφαντος κεφαλῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς τὰ ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντα σατραπικὰ νομίσματα τοῦ Πτολεμαίου, ἐξ ὧν πιστῶς ἀντιγράφει τὸν ῥηθέντα τύπον καὶ ἐφ' ὧν συχνὰ ἀπαντῶσιν ἐν τῷ πεδίῳ τὰ αὐτὰ γράμματα ΔΙ, ἅτινα βλέπομεν καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης σειρᾶς· ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὀπισθίας ὄψεως παρὰ τὴν Νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου σύμβολα, ἧτοι ἡ ἄγκυρα καὶ ἡ κερασφόρος κεφαλὴ ἵππου, τὰ τῷ Σελεύκῳ, ὡς γνωστόν, ἰδιάζοντα, σχετίζουσι στενῶς τὴν σειρὰν πρὸς τὸν σατράπην τοῦτον.

Τὸ ὅλον ἄρα τῆς σειρᾶς ἀρμόζει, ὡς ὀρθῶς ἤδη ἀνεγνώρισεν ὁ κ. E. Babelon¹, εἰς συμμαχικὸν ἀργύριον τῶν δύο τούτων σατραπῶν, κοπὲν καθ' ὃν χρόνον οὐδέτερος αὐτῶν εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θέτῃ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα, διὸ καὶ δικαίως ὁ Imhoof-Blumer² ἐθεώρησεν αὐτὰ ὡς ἀρχαιότερα τοῦ ἔτους 306 π. X., ὅτε οὗτοι προσέλαβον τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Ἐπὶ πλέον παρατηρῶ ὅτι ἡ ἐπὶ τινων τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης ἐπιγραφὴ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ὡς καὶ τὸ ἀνεπίγραφον ἐνίων ἐξ αὐτῶν, περιορίζουσι τὸν χρόνον τῆς κοπῆς εἰς τὸ διάστημα τῆς κατ' ὄνομα βασιλείας Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ', ἧτοι ἀπὸ τοῦ 317 μέχρι τοῦ 311 π. X., καθ' ὃ τελευταῖον ἔτος ἐκόπησαν, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. νζ'), καὶ οἱ ἀνεπίγραφοι χρυσοὶ σατῆρες τοῦ σατράπου Πτολεμαίου.

Ἀκριβῶς λοιπὸν εἰς τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα πίπτει καὶ ἡ γνωστοτάτη συμμαχία τῶν σατραπῶν Σελεύκου καὶ Πτολεμαίου. Ὡς γνωστόν, ὁ ἀπὸ τῆς ἐν Τριπαραδείσῳ ἐν ἔτει 321 π. X. διανομῆς λαβὼν καὶ κατέχων τὴν σατραπείαν τῆς Βαβυλωνος Σέλευκος, ἐκδιωχθεὶς ταύτης ἐν ἔτει 316 π. X. ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, ἔφυγε μετὰ 50 μόλις ἡπείων πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, οὗ διεβεβόητο τότε ἡ χρηστότης καὶ τὸ πρὸς τοὺς καταφεύγοντας ἐπ' αὐτὸν εὐμενὲς καὶ φιλάνθρωπον. Διασωθεὶς δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον «φιλάνθρω-

πίας πάσης ἐτύγγανε παρὰ Πτολεμαίῳ», εἶν γὰρ —προσθέτει ἀλλαγῶν ὁ Λιόδωρος ὁ δυνάστης οὗτος καθ' ὑπερβολὴν ἐπεικῆς καὶ συγγνωμονικός, ἔτι δ' εὐεργετικός. Ὅπερ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἠΰξησέ τε καὶ πολλοὺς ἐποίησεν ἐπιθυμεῖν κοινωνῆσαι τῆς φιλίας. Καὶ γὰρ τὸν Σέλευκον ἐκ τῆς Βαβυλωνίας ἐκπεσόντα φιλοτίμως ὑπεδέξατο, καὶ κοινὴν παρείχετο τούτῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις τὴν περὶ αὐτὸν εὐδαιμονίαν. Διὸ καὶ τότε παρακαλοῦντος αὐτὸν Σελεύκου δοῦναι στρατιώτας τοὺς ἀναβησομένους εἰς Βαβυλῶνα, προθύμως ὡμολόγησε καὶ προσεπηγγείλατο πάντα συμπράξειν μέχρι ἀνακτήσασθαι τὴν προὔπαρχουσαν σατραπείαν»¹. Πράγματι δὲ ὁ Σέλευκος ἐν Αἰγύπτῳ διατρίβων κατώρθωσε νὰ συνενώσῃ εἰς συμμαχίαν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου τοὺς σατράπας Πτολεμαῖον, Κάσσανδρον καὶ Λυσίμαχον. Διαρκοῦντος δὲ τοῦ πολέμου ἐτάχθη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ὡς ναύαρχος τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου, δραστηρίως συμπολεμήσας². Ὑπ' αὐτοῦ δὲ τέλος παροξυνθεὶς ὁ Πτολεμαῖος ἐστράτευσε πανστρατιᾷ ἐπὶ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ συνεκρότησεν ἐν ἔτει 312, συστράτηγον ἔχων τὸν Σέλευκον, τὴν μεγάλην παρὰ τὴν Γάζαν μάχην πρὸς τὸν νεαρὸν τοῦ Ἀντιγόνου υἱὸν Δημήτριον, οὗ κατὰ κράτος ἠττηθέντος ὁ Σέλευκος ἔλαβε παρὰ τοῦ Πτολεμαίου 800 πεζοὺς καὶ 200 ἵππους, μεθ' ὧν τολμηρῶς ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐκστρατεύσας ἀνέκτησεν αὐτὴν ὡς καὶ τὴν Σουσιανὴν καὶ Μηδίαν καὶ τινὰς τῶν σύνεγγυς τόπων, μεθ' ὃ «περὶ τε τῶν διωκημένων ἔγραψε πρὸς Πτολεμαῖον καὶ τοὺς ἄλλους φίλους, ἔχων ἤδη βασιλικὸν ἀνάστημα καὶ δόξαν ἀξίαν ἡγεμονίας»³.

Φρονῶ λοιπὸν ὅτι τότε, διαρκούσης τῆς ἀπὸ τοῦ 316-312/1 π. X. συμμαχίας ταύτης τοῦ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου, ὁ δεῦτερος ἔκοψε τὰ νομίσματα τῆς σειρᾶς ταύτης εἴτε ὡς ναύαρχος τοῦ Πτολεμαίου πρὸς χρῆσιν τοῦ στόλου—προσλαβὼν ἕκτοτε συνεπεία τῆς ναυαρχίας αὐτοῦ ταύτης, τῆς μόνης γνωστῆς καθ' ἅπαντα τὸν βίον αὐτοῦ, τὴν ναυτικὴν ἄγκυραν ὡς σύμβολον αὐτοῦ καὶ τοῦ οἴκου του, τοῦ τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀρχῆς καὶ τὴν ἴδρυσιν τῆς δυναστείας αὐτοῦ πρώτιστα ὀφείλοντος εἰς τὴν δρᾶσιν ἐκείνην τοῦ

1. Ptolémée Soter et Séleucus Nicator: Rev. Num. 1883 p. 132-139 καὶ Les Rois de Syrie pag. VII.

2. Die Münzstätte Babylon: Num. Zeitsch. 1895 p. 11.

1. Διοδώρου 19, 55-57 καὶ 86, 4.

2. Διοδώρου 19, 58, 5. 60, 3-4. 62, 4-7. 68, 2-4.

3. Διοδώρου 19, 90-92.

Σελεύκου¹ — εἶτε καὶ ὡς σημεῖον τῆς τῆ βοηθείας τοῦ Πτολεμαίου ἀνακτίσεως περὶ τὸ 312/1 π. Χ. τῆς σατραπείας αὐτοῦ. Ἡ τελευταία αὕτη χρονολογία μοὶ ἀρέσκει μᾶλλον, ἔνεκα τοῦ ἀνεπιγράφου τῶν χρυσῶν διπλῶν στατήρων τῶν κατὰ τοῦτο ὁμοίων τοῖς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 311 π. Χ. κοπεῖσιν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἐν Αἰγύπτῳ χρυσοῖς νομίμασι τοῖς μετὰ τῆς ἐν δορᾷ ἐλέφαντος κεφαλῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Διατὶ δὲ ὁ Σέλευκος ἐκ πάντων τῶν νομισματικῶν τύπων καὶ

1. Πρὸς τοῦτο φαίνεται ἀντιτιθέμενον τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἄγκυρα ἀπαντᾷ ἤδη ἐπὶ τινῶν νομισμάτων ἀποδοθεμένων τῶν ἐν ἔτει 331-328 π. Χ. σατραπῆ τῆς Βαβυλώνος Μαζαίῳ. Ἄλλὰ ταῦτα, περὶ ὧν αὐτὸς ὁ Imhoof-Blumer (Die Münzstätte Babylon p. 3) παρατηρεῖ ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ὀψίμου τεχνουργίας ὁμοίωτον σειρᾶν. θεωρεῖ δικαίως ὁ Babelon (Les Rois de Syrie p. V) ἀκριβῶς ὡς ἀποτελοῦντα τὰ ἀργυρᾶ κέρματα τῆς συμμαχικῆς σειρᾶς, περὶ ἧς πραγματευόμεθα ἐνταῦθα. Ὁ αὐτὸς Babelon παραθέτων τὴν ἀρχαίαν μυθώδη παράδοσιν (Justin. XV, 4. Auson. Orusc. p. 145, ἐκδ. Peiper), δι' ἧς ἐξηγεῖτο ἄλλως τὸ σύμβολον τοῦτο τῶν Σελευκειδῶν, παρατηρεῖ κριτικώτατα τὰ ἑξῆς: Le fait essentiel que nous devons retenir, c'est que Séleucus se prétendait fils d'Apollon, comme Alexandre était fils de Zeus Ammon, et c'est pour attester cette origine divine qu'il prend pour symbole, sur ses monnaies et sur son sceau, l'ancre dont il avait la marque sur la jambe. Mais n'est-ce point là une fable imaginée après coup, lorsque Séleucus était déjà roi, et pour donner à son usurpation une sorte d'investiture divine? Ce qui nous porterait à le croire, c'est que le type d'Apollon n'est qu'exceptionnel sur les monnaies de Séleucus qui ne l'emploie qu'à la fin de son règne, tandis que ce type devient tout à fait prépondérant à partir d'Antiochus I Soter. D'autre part, l'ancre, nous l'avons vu, paraît sur les monnaies de Séleucus, dès le temps où celui-ci n'était encore que satrape, et l'on peut douter que dès cette époque, Séleucus eût osé se prétendre fils d'Apollon. Si donc nous accueillons la légende dont Justin s'est fait l'écho, ce n'est que par suite de l'impuissance où nous sommes de lui substituer une explication vraiment scientifique». Οὗχ ἦττον περαιτέρω ὁ z. Babelon ἀναμνησθεταί τῆς δράσεως τοῦ Σελεύκου ὡς ναυάρχου τοῦ Πτολεμαίου σημεῖον ὅτι αὕτη εἶναι «la seule circonstance connue de la vie de Séleucus où le futur roi de Syrie ait joué un rôle dans les choses de la mer dont l'ancre est l'un des symboles essentiels». Ἡμεῖς δὲ διστάζομεν τοσούτῳ μᾶλλον ὀλιγώτερον νὰ σχετίσωμεν τὴν γένεσιν τοῦ συμβόλου τούτου τοῦ Σελεύκου πρὸς τὴν δράσιν αὐτοῦ ὡς ναυάρχου τοῦ Πτολεμαίου καὶ τὴν συνεπεία αὐτῆς ἀνάκτησιν τῆς σατραπείας τῆς Βαβυλώνος τῆ βοηθείας τοῦ Σελεύκου ὅσον καὶ ἡ παρὰ τῶ Ἀππιανῶ (Συριακῆ, 5f.) διασωθεῖσα παραλλαγή τῆς μυθικῆς παραδόσεως σχετίζει αὐτὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον καὶ τὸ ἔτος τῆς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου ἀνακτίσεως τῆς Βαβυλώνος λέγουσα ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς: «λέγεται καὶ ὄναρ αὐτοῦ τὴν μητέρα ἰδεῖν, ὃν ἂν εὖροι δακτύλιον, δοῦναι φόρημα Σελεύκῳ, τὸν δὲ βασιλεύσειν ἔνθα ἂν ὁ δακτύλιος ἐκπέσῃ. Καὶ ἡ μὲν εὖρεν ἄγκυραν ἐν σιδήρῳ κεχαραγμένην, ὃ δὲ τὴν σφραγίδα τήνδε ἀπώλεσε κατὰ τὸν Εὐφράτην. Λέγεται καὶ ἐς τὴν Βαβυλωνίαν ἀπίοντα ὑστερον προσκόψαι λίθῳ, καὶ τὸν λίθον ἀνασκαφέντα ἄγκυραν ὀφθῆναι. Θεορβουμένον δὲ τῶν μάντεων ὡς ἐπὶ συμβόλῳ κατοχῆς, Πτολεμαῖον τὸν Λάγον παραλέποντα εἰπεῖν ἀσφαλείας τὴν ἄγκυραν, ὃν κατοχῆς εἶναι σύμβολον. Καὶ Σελεύκῳ μὲν διὰ τοῦτο ἄρα καὶ βασιλεύσαντι ἡ σφραγὶς ἄγκυρα ἦν».

συμβόλων τοῦ Πτολεμαίου ἐξελέξατο τὴν ἐν δορᾷ ἐλέφαντος κεφαλὴν ταύτην ἐξηγεῖ ἴσως τὸ γεγονός ὅτι ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ ἐκ πάντων τῶν Διαδόχων κατ' ἐξοχὴν ἐλεφαντάρχος¹.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

(306/5 — 285 π. Χ.)

Ἡ εὐθύς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 306 παρὰ τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου ναυμαχίαν ἀνάληψις τοῦ βασιλικοῦ τίτλου ὑπὸ τοῦ Ἀντιγόνου, Πτολεμαίου, Σελεύκου, Κασσάνδρου καὶ ἄλλων κατὰ τὸ παράδειγμα αὐτῶν, ἀποτελεῖ ὄριον σπουδαιότατον ἐν τῇ νομισματικῇ τῶν Διαδόχων ἐν γένει, τῇ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου κυρίως ἀρχομένη, ἰδίως δὲ ἐν τῇ τοῦ Πτολεμαίου, πρώτου πάντων κόψαντος ἴδια αὐτῷ βασιλικά νομίματα καὶ θέσαντος ἐπ' αὐτῶν τὴν ἰδίαν ἀληθῆ αὐτοῦ εἰκόνα, ἣτις ἔκτοτε παρέμεινεν ἐπὶ αἰῶνας στερεότυπος ἐπὶ τῶν νομισμάτων πάντων τῶν διαδόχων αὐτοῦ, μέχρι αὐτοῦ τοῦ τέλους τῆς δυναστείας τῶν Λαγειδῶν, τῶν εἰκόνων τῶν λοιπῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου σχεδὸν κατ' ἐξαίρεσιν μόνον ἐμφανιζομένων ἐπὶ τῶν νομισμάτων².

Ἡ βασιλικὴ νομισματοκοπία τοῦ Σωτήρος διακρίνεται μετὰ τὸν πασῶν τῶν συγχρόνων διὰ τε τὸν πλοῦτον, τὸ ἀδιάκοπον καὶ συνεχῆς αὐτῆς. Ἀληθῶς ὁ Λαγείδης, κύριος ὢν ἂν μὴ τοῦ πολυανθρωποτάτου πάντως ὅμως τοῦ πλουσιωτάτου πάντων τῶν κρατῶν τῶν Διαδόχων, οὐχὶ μόνον διέθετε κολοσσιαῖα πλοῦτη, ἀλλὰ καὶ ἀπήλαυσεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς σχεδὸν ἀδιακόπου εἰρήνης καὶ ἡσυχίας ἐπιτρεψάσης αὐτῷ νὰ ἀφιερωθῆ εἰς τὴν διοργάνωσιν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους αὐτοῦ.

Πρὸς πληρεστέραν δὲ κατανόησιν τῆς νομισματοκοπίας αὐτοῦ ἀναγκαῖον εἶναι νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὰ κύρια ἱστορικὰ γεγονότα τῆς βασιλείας αὐτοῦ, πρὸς δὲ καὶ νὰ σημειώσωμεν ἀκρι-

1. Φύλαρχος παρ' Ἀθηναίῳ 6, 261, 8 «περιεώρα Δημήτριος τοὺς κολακεύοντας αὐτὸν ἐν τοῖς συμποσίοις καὶ ἐπιχεομένους Δημητρίου μὲν μόνου βασιλέως, Πτολεμαίου δὲ [μόνου] ναυάρχου, Λυσιμάχου δὲ γαζοφύλακος, Σελεύκου δ' ἐλεφαντάρχου». — Πλουτάρχου, Δημήτρ. 25, 10.

2. Πβλ. Imhoof-Blumer, Porträtköpfe auf antiken Münzen p. 5.

βῶς τὰς χώρας καὶ πόλεις, ἐφ' ὧν ἐξετείνετο τὸ κράτος αὐτοῦ.

Ὡς γνωστόν, βραχὺ μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ὁ Ἀντίγονος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δυνάμεως εὐρισκόμενος καὶ ἐπιθυμῶν νὰ συνενώσει ὑπὸ τὸ σκῆπτρον αὐτοῦ τὸ ἀχανὲς κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐνόμισεν ὅτι θὰ κατώρθου τοῦτο ἂν συνέτριβε τελείως τὸν Πτολεμαῖον, μεθ' ὃ οἱ λοιποὶ τῶν Διαδόχων δὲν θὰ ἐδύναντο νὰ ἀνταχθῶσι κατὰ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. Θέλων λοιπὸν νὰ καταβάλλῃ τελείως τὸν Πτολεμαῖον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ ἐκ τῆς παρὰ τὴν Σαλαμίνα ἡττης, ἐξεστράτευσεν, ὡς ἄλλοτε ὁ Περδίκκας, μετὰ μεγάλων δυνάμεων εἰς Αἴγυπτον, συστράτηγον ἔχων τὸν υἱὸν Δημήτριον ταχθέντα ἐπὶ τοῦ ἐκ 250 πλοίων στόλου, ἐν ᾧ αὐτὸς ἠγεῖτο 80,000 πεζῶν, 8,000 ἰππέων καὶ 83 ἑλεφάντων. Σπεύδων δὲ νὰ προκαταλάβῃ τὸν Πτολεμαῖον ἀπαράσκευον πρὸς ἄμυναν, τὸν μὲν στρατὸν διὰ συντόνων πορειῶν ἐταλαιπώρησεν ἐν ἐρήμοις καὶ τέλμασι, τὸν δὲ στόλον ἐξέθεσε, παρὰ τὴν συμβουλὴν τῶν κυβερνητῶν τῶν πλοίων, εἰς τὴν μακρὰν τῶν ἀνέμων τῶν περὶ τὴν δύσιν τῆς Πλειάδος (Νοέμβριος τοῦ 306 π.Χ.), ὑφ' ὧν σπουδαῖον μέρος αὐτοῦ κατεστράφη. Ὅτε δὲ τέλος ὁ Ἀντίγονος κατώρθωσε νὰ συνενώσει τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πλησίον τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Νείλου, εὗρε πάσας τὰς ἐπικαίρους θέσεις ἀσφαλῶς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου προκατειλημμένας καὶ φρουρουμένας, εἶδε δὲ αὐτομολοῦντας σωρηδὸν τοὺς μισθοφόρους πρὸς τὸν πλούσιον Λαγείδην, κηρύξαντα τότε ὅτι δίδει δύο μὲν μνᾶς ἐκάστῳ τῶν αὐτομολούντων στρατιωτῶν, τάλαντον δὲ τοῖς ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένοις. Τέλος οἰκτρῶς ἀποτυχούσης πάσης ἀποπειρας ἀποβάσεως εἰς τὰς βορείας ἀξέτους ἀκτὰς τῆς Αἰγύπτου, ἕνεκα τῆς ἀγρύπνου φυλακῆς τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν νέων καταστροφῶν, ἃς ἐπήνεγκον τῷ στόλῳ νέαι τρικυμῖαι, τῶν δὲ τροφῶν ἐξαντληθεισῶν, περιέστη εἰς ἀθυμίαν ἢ δύναμις αὐτοῦ. Τότε δὲ ὁ Ἀντίγονος φοβούμενος τὴν τύχην τοῦ Περδίκκου, ὑπεχώρησε τάχιστα μετὰ παντὸς τοῦ στόλου καὶ στρατοῦ εἰς Συρίαν. « Πτολεμαῖος δὲ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν πολεμίων περιχαρῆς γενόμενος, καὶ θύσας τοῖς θεοῖς χαριστήρια, τοὺς φίλους εἰστία λαμπρῶς. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς περὶ Σέλευκον καὶ Λυσίμαχον καὶ Κάσσανδρον ἔγραψε περὶ τῶν εὐτυχη-

μάτων καὶ περὶ τοῦ πλήθους τῶν πρὸς αὐτὸν αὐτομολησάντων, αὐτὸς δὲ τὸ δεύτερον ἡγωνισμένος ὑπὲρ τῆς Αἰγύπτου, καὶ νομίσας δορίκτητον ἔχειν τὴν χώραν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν»¹.

Οὕτως εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Λαγείδου (306/5 π.Χ.) κατεδείχθη ἐκ νέου ὅτι ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὴν φυλακὴν αὐτοῦ τελούσα ἦτο χώρα ἀπόρθητος, πρὸς δὲ ὅτι διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον καὶ ὁ ἰσχυρότατος τῶν θελώντων νὰ εἰσβάλλωσιν εἰς αὐτὴν στρατός. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔκτοτε ἐτόλμησε νὰ ἐνοχλήσῃ τὸν Πτολεμαῖον ἐν Αἰγύπτῳ, οὕτω δὲ ὁ συνετὸς Λαγείδης, ὅστις μόνος σχεδὸν τῶν Διαδόχων ἔσχε τὴν διὰ τὰς τότε περιστάσεις ἀληθῶς μεγαλοφυᾶ ιδέαν τοῦ νὰ μὴ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν συγκράτησιν καὶ κατάληψιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἠδυνήθη νὰ ἀφιερωθῇ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς εὐδαιμονίας τῆς πλουσίας χώρας, ἣν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι πρώτης διανομῆς τῶν σατραπειῶν ἐξελέξατο δι' ἑαυτὸν μετὰ τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτὸν μεγαλοφυοῦς διορατικότητος καὶ προβλέψεως τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν. Εὐθὺς δὲ τότε ἔθεσε καὶ τὰς βάσεις τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ νομισματοκοπίας, ὧν τὸ σοφὸν καὶ σκόπιμον θέλομεν ἴδει ἀκολούθως.

Εἰς τοὺς ἐπακολουθήσαντας ἐμφυλίους πολέμους τῶν Διαδόχων ὁ Πτολεμαῖος συστηματικῶς ἀπέφυγε νὰ ἀναμιχθῇ ἄλλως ἢ ἐμμέσως, κατορθῶν τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ διὰ τῆς πολιτικῆς μάλλον ἢ τῶν ὀπλων. Ἡ σύνεσις δ' αὐτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν πολέμων προέβη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδ' ἐδίωξε φεύγοντα τὸν Ἀντίγονον, οὐδ' ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Κύπρον, ἣν πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀπολέσει, οὐδ' ἐπεβάλετο κἂν διὰ ταχείας ἀξήσεως τοῦ στόλου αὐτοῦ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Δημητρίου.

Εἶδομεν δὲ ἤδη (σελ. πς') ὅτι ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου πολιορκίᾳ τῆς φιλίως αὐτῷ διακειμένης Ρόδου ἀνεμίσθη μόνον ἐμμέσως, σώσας αὐτὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐπιτυχῶν τοὺς αὐτῷ κυρίως συμφέροντας ὄρους καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἐπίσημον καθιέρωσιν τῆς ἀποθεώσεως αὐτοῦ.

Μόλις δ' ὅτε ἀντελήφθη τοῦ Ἀντιγόνου βουλευομένου νὰ συντρίψῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ φίλους αὐτοῦ Κάσσανδρον καὶ Λυσίμαχον, ἵνα

1. Διοδώρου 20, 73-76.

κατόπιν στραφῆ ἐλεύθερος πανστρατιᾷ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, συνεμάχησε πρὸς τούτους καὶ τὸν Σέλευκον ἐν ἔτει 302 π. Χ. κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ, ἀναλαβὼν τὸ ἐφ' ἑαυτῷ νὰ εἰσβάλλῃ ἐκνότου εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἀντιγόνου, ἐξ ὧν κατὰ τὴν συνθήκην θὰ ἐλάμβανε μετὰ τὴν νίκην τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην¹. Τοῦτο ὅμως ἔπραξε μετ' ὄκνου πολλοῦ, ἀναμένων φαίνεται νὰ καρπωθῆ εἰ δυνατόν ὅλως ἀκινδύνως τῶν ἀγῶνων τῶν συμμάχων.

Οὗτοι εἶχον ἤδη ἐπιπέσει καὶ πρὸ πολλοῦ ἐμάχοντο πρὸς βορρᾶν κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος μόλις ἐκινήθη. Τότε δηλαδὴ «ἀναζεύξας ἐξ Αἰγύπτου μετὰ δυνάμεως ἀξιολόγου τὰς ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ πόλεις ἀπάσας ὑποχειρίου ἐποίησατο». Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐδράξατο τῆς πρώτης προφάσεως, ἦτοι ψευδοῦς εἰδήσεως ἀγγελθείσης αὐτῷ, ὅτε ἐπολιόρκει τὴν Σιδῶνα — ὅτι δηλαδὴ παρατάξεως γενομένης ἐνικήθησαν οἱ περὶ τὸν Λυσίμαχον καὶ Σέλευκον, ὁ δὲ Ἀντιγονος ἐπέρχεται μετὰ τῆς δυνάμεως κατὰ τῆς Συρίας — ἵνα αὐτός, ὁ ἄλλως τόσον γενναῖος ἀνὴρ, συνομολογήσας τάχιστα τετράμηνον ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς Σιδωνίους, τὰς δὲ χειρωθείσας πόλεις (Γάζαν, Σαμάρειαν καὶ ἄλλας) φρουραῖς ἀσφαλισάμενος, ἐπανέλθῃ μετὰ τῆς δυνάμεως εἰς Αἴγυπτον², τὸ ἀσφαλὲς αὐτοῦ ὄρημητήριον, καὶ ἀναμένη ἐκείθεν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν διορατικότητος τὰ συμβησόμενα.

Οὕτω κατὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μεγάλην μάχην (301 π. Χ.), ἐνθα συνετρίβη ἐντελῶς τὸ κράτος τοῦ ἐν αὐτῇ πεσόντος γηραιοῦ Ἀντιγόνου, ὁ Πτολεμαῖος δὲν ἦτο παρών, διὸ καὶ δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν διανομὴν τοῦ κράτους τοῦ Ἀντιγόνου ὑπὸ τῶν νικητῶν συμμάχων, συμφωνησάντων πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐπιχειρησάντων νὰ ἐκτελέσωσι τὴν διανομὴν χωρὶς νὰ καταστήσωσι γνωστάς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον³. Ἡ τόσον ἐπιθυμητὴ αὐτῷ Κοίλη Συρία ἐδόθη, μετὰ τῆς Φοινίκης, εἰς τὸν Σέλευκον τὸν τὴν μερίδα τοῦ λέοντος λαβόντα. Εὐθύς δὲ κατόπιν «ὁ Σέλευκος μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ἀντιγόνου βασιλείας ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν παρε-

γένετο εἰς Φοινίκην, καὶ ἐπεχείρησε κατὰ τὰς γενομένας συνθήκας τὴν Κοίλην Συρίαν ἰδιοποιεῖσθαι. Προκατελιηφότος δὲ τὰς ἐν αὐτῇ πόλεις Πτολεμαίου, καὶ κατηγοροῦντος ὅτι φίλος ὢν Σέλευκος προσεδέξατο τὴν ὑπὸ Πτολεμαίων οὔσαν χώραν εἰς τὴν ἰδίαν καταχθῆναι μερίδα, πρὸς δὲ τούτοις ὅτι τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἀντιγονον κεκοινωνηκότι οὐδὲν αὐτῷ μετέδωκαν οἱ βασιλεῖς τῆς δορικτήτου χώρας, πρὸς ταύτας τὰς διαβολὰς ἀντεῖπε Σέλευκος φάμενος δίκαιον εἶναι τοὺς τῇ παρατάξει κρατήσαντας κυρίους ὑπάρχειν τῶν δορικτήτων, περὶ δὲ τῆς Κοίλης Συρίας διὰ τὴν φιλίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος μηδὲν πολυπραγμονήσειν, ὕστερον δὲ βουλευσέσθαι πῶς χρηστέον ἐστὶ τῶν φίλων τοῖς βουλομένοις πλεονεκτεῖν»⁴.

Ἐκτοτε τὸ ζήτημα περὶ τῆς κυριότητος τῆς χώρας ταύτης ἔμεινεν ἐκκρεμές, ἐγένετο δὲ κατόπιν ἀφορμὴ τῶν γνωστῶν Συριακῶν πολέμων μεταξὺ τῶν Λαγειδῶν καὶ Σελευκειδῶν, ἀμφοτέρων ἀναφερομένων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀπαιτήσεων αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους τῆς μεταξὺ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου ἀμφισβητήσεως ταύτης⁵.

Ὅπως ἴδωμεν, ἐπειδὴ τότε ἡ Τύρος καὶ ἡ Σιδὼν κατεῖχοντο εἰσέτι ὑπὸ φρουρῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Δημητρίου⁶, ἡ ἀπαίτησις τοῦ Σελεύκου φαίνεται ὅτι ἀφέωρα μόνον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκείνην χώραν τῆς Συρίας, περὶ ἧς γνωρίζομεν ὅτι κατεῖχτο ὑπὸ αὐτονόμων πόλεων τελοῦσῶν βραδύτερον ὑπὸ τὴν ἰσχὺν τῶν Σελευκειδῶν. Τὰ παράλια τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης μόνον ὁ Πτολεμαῖος ὁ ἔχων ἰσχυρὸν στόλον, οὐ παντελῶς ἐστερεῖτο ὁ Σέλευκος, ἠδύνατο νὰ διεκδικήσῃ κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ 301-294 π. Χ. πολέμους πρὸς τὸν Δημήτριον, παρ' οὗ γνωρίζομεν ὅτι ἐν ἔτει 295 π. Χ. κατώρθωσεν ὁ Πτολεμαῖος νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν Κύπρον, ἣν ἀπὸ ἔνδεκα ἤδη ἐτῶν κατεῖχεν οὗτος⁷. Πρῶτος δὲ μνημονεύεται ὅτι βραχὺ μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην ὁ Πτολεμαῖος κατεῖχε τὴν Σαμάρειαν⁸, πιθανῶς δὲ καὶ τὴν Λαμασζὸν⁹. Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅτι τὸ

1. Διοδώρου 21, 5.

2. Πολυβίου 5, 67, 7.

3. Διοδώρου 20, 113. — Πλουτάρχ. Δημήτριε 32.

4. Πβλ. Stark, Gaza p. 361. — Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 67. — Beloch ἔ. ἀ. σελ. 231.

5. Εὐσεβ. Π. Ἀρμεν. ἐзд. Schöne 118.

6. Beloch ἔ. ἀ.

1. Πολυβ. 5, 67, 7. «ἐπὶ τούτῳ συμπολεμησαὶ Σελεύκῳ Πτολεμαῖον, ἐφ' ᾧ τὴν μὲν ὅλην τῆς Ἀσίας ἀρχὴν Σελεύκῳ περιθεῖναι, τὰ δὲ κατὰ Κοίλην Συρίαν αὐτῷ κατακτήσασθαι καὶ Φοινίκην».

2. Διοδώρου 20, 113.

3. Δρόυσεν, Ἱστορία τῶν Διαδόχων σελ. 586.

στενὸν τῶν Γέροων καὶ Βρόχων ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαρσίου ἦσαν τὰ ἐξ ἀρχῆς σύνορα ἐν τῇ Συρίᾳ μεταξὺ τῶν κρατῶν τῶν Λαγειδῶν καὶ τῶν Σελευκιδῶν, παραμείναντα τοιαῦτα μέχρι τῆς κατακτίσεως τῆς Κοίλης Συρίας ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου. Ὡς πρὸς δὲ τὰ παράλια αἱ κτήσεις τοῦ Σελεύκου κατήρχοντο πρὸς νότον μόνον μέχρι τῆς Σιδῶνος¹.

Ἡ πολιτικὴ τοῦ Πτολεμαίου κατὰ τὰς μετὰ τὴν ἐν Ἰψῶ μάχην ἀναπτυχθείσας νέας περιστάσεις ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τὸ νὰ ἰσχυροποιήσῃ ἑαυτὸν διὰ διαφόρων φιλιῶν κατὰ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐπιφόβως ἀξαναομένου Σελεύκου. Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκεν εἰς γάμον πρὸς τὸν γηραιὸν Λυσίμαχον τὴν νεαράν, 17 ἢ 18 μόλις ἐτῶν, θυγατέρα αὐτοῦ Ἀρσινόην (301 π. X.). Πρὸς ταῦτα ἀντιπράττων ὁ Σέλευκος προσφκειώθη τὸν ἐχθρὸν τοῦ Πτολεμαίου Δημήτριον συζευχθεὶς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Στρατονίκην (300 π. X.). Δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν σχεδὸν ἐντελῶς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ μάλιστα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ὡς ἀπολεσθεύσης τῆς μέχρι τοῦ σημείου τούτου συνεχοῦς διηγήσεως τοῦ Διοδώρου. Γνωρίζομεν ὅτι περὶ τὸ 299-296 ὁ ἄνευ μὲν κράτους ἀλλὰ πάντοτε τῆς θαλάσσης κυριαρχῶν καὶ πανταχοῦ ἐπιπίπτων Δημήτριος, φίλος ἤδη τοῦ Σελεύκου, ἀφῆρεσε παρὰ τοῦ Πτολεμαίου τὴν Σαμάρειαν², ἴσως δὲ καὶ ἄλλας τινὰς πόλεις τῆς Παλαιστίνης, Φοινίκης ἢ Κοίλης Συρίας. Ὁ πόλεμος οὗτος μεταξὺ Πτολεμαίου καὶ Δημητρίου ἔληξε τῇ μεσολαβήσει τοῦ Σελεύκου, συνομολογηθείσης εἰρήνης καὶ φιλίας (299 π. X.), πρὸς πίστωσιν τῆς ὁποίας ὁ μὲν Πτολεμαῖος ἐμνήστευσε τῷ Δημητρίῳ τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἐκ τῆς Εὐρυδίκης θυγατέρα Πτολεμαΐδα³, οὗτος δ' ἔδωκεν αὐτῷ ὀμήρους, ὧν μεταξὺ ὁ τόσον προσφιλὴς ἀποβὰς τῷ οἴκῳ τοῦ Πτολεμαίου Πύρρος⁴, ὁ βραδύτερον ὡς σύζυγον λαβὼν Ἀντιγό-

νην τὴν θυγατέρα τῆς ἀγαπητῆς συζύγου τοῦ Πτολεμαίου Βερενίκης. Διακοπείσης δὲ τῆς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τὸν Πύρρον οἰκειότητος τοῦ Δημητρίου, ὁ Πύρρος ἀπῆλθεν εἰς Ἡπειρον «λαβὼν χρήματα καὶ δύναμιν» παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἵνα ἐγκαταστῇ ἐκεῖ βασιλεὺς καὶ κυρίως ἐξυπηρετήσῃ τὰ σχέδια τοῦ Λαγείδου ἀντιδρῶν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἐπιχειρήσεων τοῦ Δημητρίου (296 π. X.)¹.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος, καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Δημήτριος συνεπλήρου τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, δεινὰς οὗτος ὑπέστη ἀπωλείας ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, τοῦ μὲν Λυσιμάχου καταλαβόντος τὴν Ἐφεσον, τοῦ δὲ Σελεύκου τὴν Κιλικίαν, Πισιδίαν καὶ μέρος τῆς βορείου Φοινίκης, καὶ τέλος τοῦ Πτολεμαίου κυριεύσαντος τὴν Κύπρον, ἣτις ἔκτοτε διέμεινε διαρκῶς ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Λαγειδῶν². Ἴσως δὲ τότε ὁ Πτολεμαῖος κατέλαβε καὶ διὰ φρουρῶν ἠσφάλισε παραλίους τινὰς πόλεις τῆς Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης, ἀνηκούσας πρότερον τῷ Δημητρίῳ καὶ δὴ τὴν Τύρον καὶ τὴν Σιδῶνα³.

Τέλος αἱ ἐν ἔτει 288 ἀληθῶς καταπληκτικαὶ ἐν Ἑλλάδι στρατιωτικαὶ προετοιμασίαι τοῦ Δημητρίου, ἀπειλοῦντος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, συνήνωσαν πάλιν εἰς συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ τὸν Πτολεμαῖον, Σέλευκον, Λυσίμαχον καὶ Πύρρον. Δὲν εἶχε δ' εἰσέτι περατώσει τὰς παρασκευὰς αὐτοῦ ὁ Δημήτριος, ὅτε «τὴν μὲν Ἑλλάδα πλεύσας στόλῳ μεγάλῳ Πτολεμαῖος ἀφίστη»⁴, ἐνῶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι πανταχοῦθεν ἐπέπεσον κατ' αὐτοῦ. Εἰσβαλὼν δ' εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Πύρρου, ἀλλ' ἀποδιωχθεὶς ἐκεῖθεν ὑπὸ τῶν στασιασάντων στρατιωτῶν αὐτοῦ, κατέφυγε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μόλις στερεωθεὶς πω, ἐξέπλευσε πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἀσίας. Καταπλεύσας δὲ τῷ 287 π. X. «περὶ Μίλητον» νυμφεύεται ἐκεῖ που τὴν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 299 μνηστὴν αὐτοῦ Πτολεμαΐδα, τὴν θυγατέρα τοῦ Πτολεμαίου, ἣν νῦν ἤγαγε πρὸς φύλαξιν, καὶ συμβάσεων αὐτῷ γενομένων πρὸς Πτολεμαῖον ἐπλευσεν εἰς Αἴγυπτον ὀμηρέυων.

1. Πλουτάρχου, Πύρρ. 4-5. — Δρόυσεν ἔ. ἀ. σελ. 609-622.

2. Πλουτάρχου, Δημήτρ. 35 καὶ 38.

3. Πβλ. Πausan. I, 6, 8: Πτολεμαῖος ἠΰθρους τε αὐθις καὶ Κύπρον εἴλε. — Beloch ἔ. ἀ. — Δρόυσεν ἔ. ἀ. σ. 624, III, A' 75. — Mahaffy ἔ. ἀ.

4. Πλουτάρχου, Δημήτρ. 44.

1. Πολυβίου 5, 46, 61 καὶ Beloch ἔ. ἀ. σελ. 231. Ὁρθότατα εἶναι ὅσα οὗτος παρατηρεῖ περὶ τῶν μονογραφημάτων καὶ συμβόλων τῶν νομισμάτων τοῦ Σελεύκου τοῦ Νικατόρος, τῶν δὲθεν μαρτυρούντων κυριαρχίαν τοῦ Σελεύκου ἢ τῶν Σελευκιδῶν πρὸ Ἀντιόχου τοῦ Μεγάλου ἐν τῇ νοτίῳ Συρίᾳ.

2. Εὐσεβ. II σ. 119. — Δρόυσεν ἔ. ἀ. σελ. 608.

3. Πλουτάρχου, Δημήτριος 32: Γενομένης δὲ πρὸς Πτολεμαῖον διὰ Σελεύκου φιλίας αὐτῷ, ὁμολογήθη Πτολεμαΐδα τὴν Πτολεμαίου θυγατέρα λαβεῖν αὐτῷ γυναῖκα.

4. Πλουτάρχου, Πύρρος 4: Πταίσαντα δὲ Δημήτριον οὐκ ἐγκατέλειπεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι πόλεις πιστευθεὶς διε-

αὐτὸν αὐτῇ ἢ σύζυγος τοῦ ἐχθροῦ Πτολεμαίου Εὐρυδίκη, φυγοῦσα ἐξ Ἀλεξανδρείας, ἔνθα εἶχε προτιμηθῆ ὑπὸ τοῦ Λαγείδου ὡς διάδοχος τοῦ θρόνου Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, υἱὸς τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς Βερενίκης, δευτέρας συζύγου τοῦ Λαγείδου¹.

Ἐκεῖθεν ὁ Δημήτριος προσέβη κατακτῶν μέχρι τῶν Σάρδεων. Ταχέως ὁμως ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ γενναίου υἱοῦ τοῦ Λυσιμάχου Ἀγαθοκλέους νὰ τραπῆ πρὸς νότον καὶ μετὰ παραβόλους ἀγῶνας νὰ περιπέσῃ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σελεύκου (286 π. Χ.). Τοιοῦτοτρόπως δ' ἔληξε καὶ ὁ πόλεμος οὗτος, καθ' ὃν καὶ πάλιν ὁ Λαγείδης κατώρθωσε, σχεδὸν ἀκινδύνως, νὰ ἀπαλλαγῇ ἐπιφόβου ἐχθροῦ χρησιμοποιοῦν κατ' αὐτοῦ τὰς δυνάμεις τῶν συμμάχων μᾶλλον ἢ τὰς ἑαυτοῦ.

Οὕτω λοιπὸν διαρκoὺς ἡσυχίας ἐν Αἰγύπτῳ ἀπολαύων ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος, καὶ τῆς χώρας ἐξορμῶν μόνον ὡσάκις ἠναγκάζετο ἢ ἠδύνατο σχεδὸν ἀκινδύνως νὰ προσθέσῃ νέας χώρας καὶ πόλεις εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, κατώρθωσεν, ἀπερὶσπύστως σχεδόν, τὸ πρῶτον καὶ κύριον αὐτοῦ μέλημα, ἥτοι νὰ ἀναγάγῃ τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν λαοὺς εἰς τὰ ὑπάτα τῆς εὐημερίας. Ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ Ἀλεξάνδρεια, ἣν κατεκόσμησε διὰ πολυαριθμῶν μεγαλοπρεπεστάτων οἰκοδομημάτων, ὧν μεταξὺ ὁ μέγιστος τῶν ναῶν, τὸ Σεραπεῖον, τὸ περιώνυμον Μουσεῖον καὶ ἡ περίφημος βιβλιοθήκη, ἀπέβη τὸ κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, τὰ δὲ πλοῖα τῆς Αἰγύπτου διέπλεον πρὸς τε τὴν Ἰνδικὴν καὶ Αἰθιοπίαν, πρὸς τε τὴν Ἑσπερίαν καὶ τὸν Πόντον. Αἱ τέχναι καὶ ἐπιστήμαι εὐροῦσαι τιμὰς, σχολὴν καὶ ἐμψύχωσιν δι' ἀφειδοῦς χρήσεως τοῦ ἀπείρου βασιλικοῦ πλοῦτου ἠξίμασαν ἐν τῇ φιλομούσῳ ἀλλῇ τῆς Ἀλεξανδρείας θαυμαστὸν ὅσον. Ἡ δὲ διοίκησις τοῦ κράτους διοργανώθη θαυμασίως, εἰσαχθέντων σοφῶν νόμων καὶ διορισθέντων πανταχοῦ ἱκανῶν καὶ συνετῶν διοικητῶν, σεβομένων τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων καὶ λοιπῶν αὐτοῦ ὑπηκόων, ὧν κατέκτησεν οὕτως εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν. Διὸ καὶ δι-

1. Πλουτάρχου, Δημήτρ. 46: Δέχεται δὲ αὐτὸν Εὐρυδίκη περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλης (τῆς ἀρτι αὐτοκτονησάσης συζύγου τοῦ Δημητρίου) ἀγούσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολεμαίου θυγατέρων Πτολεμαίδα καθωμολογημένην ἐκεῖνα πρότερον διὰ Σελεύκου. Ταύτην γαμεῖ Δημήτριος Εὐρυδίκης ἐκδιδοῦσης.

καίως ἐθεωρεῖτο ὡς «ὁ τῶν κατ' αὐτὸν εὐδαιμονέστατος βασιλέων»¹, ὄνομα ζηλευτὸν ἀφήσας ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ, ἀποθανὼν δ' ἐν λιπαρῷ γήρατι τῷ 283 π. Χ. κατὰ τὸ 84^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἀφοῦ ζῶν ἐκανόνισε πᾶν συνετῶς καὶ μετ' ἐξόχου διορατικότητος τὸ δύσκολον ζήτημα τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, διὰ τῆς ἐν ἔτει 283 προσλήψεως ὡς συμβασιλέως καὶ διαδόχου τοῦ ἐκ τῆς Βερενίκης υἱοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου Β' τοῦ Φιλαδέλφου.

ΤΑ ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

Στρέψωμεν νῦν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπ' αὐτὰ τὰ νομίσματα καὶ ζητήσωμεν νὰ εὕρωμεν ἐν αὐτοῖς τὴν πάσας τὰς πράξεις τοῦ Λαγείδου χαρακτηρίζουσαν σύνεσιν καὶ σκοπιμότητα.

Ταῦτα διαιροῦνται, καθ' ἡμᾶς, εἰς τρεῖς μεγάλας τάξεις, ὧν ἡ πρώτη, Α (ἀρ. 101-180, πίνακες IV,1—VI,1-18), δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς οὐσα ἢ εἰς βασιλικὸν νόμισμα τροποποιήσις τοῦ μέχρι τοῦδε ὑπάρχοντος σατραπικοῦ Ἀλεξανδρείου νομίσματος τοῦ Πτολεμαίου. Ἡ δευτέρα δέ, Β (ἀρ. 181-303, πίνακες VII,1—X,1-35), δύναται νὰ λογισθῇ ὡς τὸ νέον καὶ κατ' ἐξοχὴν βασιλικὸν Πτολεμαϊκὸν νόμισμα τοῦ Σωτήρος. Ἡ τρίτη τέλος τάξις, Γ (ἀρ. 304-337, πίν. III, 13-45), περιλαμβάνει μόνον νομίσματα στενοῦ τοπικοῦ χαρακτήρος, ἥτοι τῇ Κυρηναϊκῇ μόνον ἐπαρχίᾳ τοῦ κράτους ἰδιάζοντα καὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ Μάγα τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Πτολεμαίου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κοπέντα.

ΤΑΞΙΣ Α

Ἡ πρώτη τάξις ὑποδιαιρεῖται εἰς δύο μεγάλας σειράς, ὧν ἡ μὲν πρώτη (Α) περιλαμβάνει τὰ νομίσματα ὑπ' ἀρ. 101-161, πίνακες IV καὶ V, ἡ δὲ δευτέρα (Β) τὰ ὑπ' ἀρ. 162-180, πίναξ VI, 1-18.

Ὡς βάσις τῶν νομισμάτων ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν τῆς πρώτης τάξεως διετηρήθη τὸ σατραπικὸν τετράδραχμον, ἥτοι τὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀλεξάνδρειον, μετ' ἀμεταβλήτων τῶν τύπων τῆς ἐν δορᾷ ἐλέφαντος κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς τῆς μετὰ τῆς στερεοτύπου ἐπιγραφῆς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Ἡ ὀκλῆ μόνον

1. Λουκιαν. Μακρόβιοι, 12.

αὐτοῦ μετεβλήθη, ἔνεκεν ἐμπορικῶν λόγων, ἀπὸ ἀττικῆς 17 γραμμαρίων εἰς φοινικιῆν 15 τοιούτων.

Εἰς τὰ τετράδραγμα ταῦτα προσετέθησαν ἀντὶ τῶν μέχρι τοῦδε χρυσῶν στατήρων, τῶν ἀττικῆς ὀλκῆς καὶ τύπων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, στατήρες χρυσοῖ, φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, τύπων δὲ βασιλικῶν αὐτοῦ τοῦ Πτολεμαίου, ἧτοι φέροντες ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνωθεν ἄρματος ὑπὸ τεσσάρων ἐλεφάντων συρομένου, οὗ ἐπιβαίνει ἡνιοχῶν Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας.

Τοιοῦτοι χρυσοῖ στατήρες ἀπαντῶσι μόνον ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ τῆς τάξεως, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῇ δευτέρῃ, ἧς τὰ νομίσματα χαρακτηρίζει κράνος ὡς σύμβολον ἐν τῷ πεδίῳ αὐτῶν τεθειμένον.

Ὡς χαλκὸς εἰς ἀμφοτέρας τὰς σειρὰς τῆς τάξεως ταύτης προσετέθησαν νομίσματα δύο διαφόρων μεγεθῶν, ἧτοι 22 καὶ 18 χιλιοστῶν, φέροντα ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν τοῦ νέου θεοῦ Ἀλεξάνδρου κερασφόρον, τειταινωμένην καὶ μετὰ κόμης μακρᾶς, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ἀπλῶς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ παρὰ τὸν τοῦ Πτολεμαίου ἀετόν, ἀναπεπταμένας ἔχοντα τὰς πτέρυγας καὶ ἰστάμενον ἐπὶ κεραυνοῦ

Πάντα τὰ νομίσματα ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν τῆς πρώτης τάξεως φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ ἀπαρτάλακτως τὰ αὐτὰ σύμβολα ἢ μονογραφήματα νομισμάτων ἀρχόντων, ἐξ οὗ πιστοῦται ἀκριδῆλως ἡ σύγχρονος κοπὴ νομισμάτων φερόντων ἀδιαφόρως τὰς ἐπιγραφὰς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο γεγονός εἶχεν ἤδη πρὸ εἰκοσαετίας παρατηρήσει, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ὁ J. Six¹, δυστυχῶς ὁμως δὲν ἐγένετο ἡ προσήκουσα αὐτοῦ χρῆσις ὑπὸ τῶν κατόπιν νομισματολόγων, οἵτινες τοῦτου ἔνεκα θεωροῦσιν ἐσφαλμένως τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἢ ἀπλῶς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ νομίσματα ὡς ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τοῦ Πτολεμαίου².

Τὰ μονογραφήματα ταῦτα ἢ σύμβολα ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν ῥηθέντων νομισμάτων ὡς ἑξῆς:

1. Παρὰ τῷ Imhoof Blumer, Monnaies grecques p. 453.

2. Cousinery, Voyage en Macédoine, tom. I, p. 246.—Pinder, Beiträge zur ält. Münzkunde 1851 p. 224.—Waddington, Rev. Num. 1865 p. 16 κέ.—Ἰδὲ ἐπίσης πάσας τὰς νεωτέρας μελέτας περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Λαγαιδῶν.

Ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ ἔχομεν 1^{ον} καὶ 2^{ον} μόνον ἐν σύμβολον ἢ μονογράφημα (ἀρ. 101-111, πίν. IV, 1-12). 3^{ον} δύο μονογραφήματα ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων, ὧν τὸ ἕτερον παραλείπεται¹ ἐπὶ τῶν χαλκῶν (ἀρ. 112-143, πίν. IV, 13-31 καὶ V, 10-17). 4^{ον} τρία μονογραφήματα, ὧν τὸ τρίτον ἐν τῷ ἑξέργῳ τοῦ τύπου (ἀρ. 144-152, πίν. V, 1-9). 5^{ον} ἐν μονογράφημα καὶ ἐν σύμβολον (ἀρ. 153-157, πίν. V, 22-26) καὶ τέλος 6^{ον} δύο μονογραφήματα καὶ ἐν σύμβολον (ἀρ. 158-161, πίν. V, 18-21).

Ἐν τῇ δευτέρῃ σειρᾷ (B, ἣν χαρακτηρίζει κράνος, πρόσθετον ἐν τῷ πεδίῳ ὡς σύμβολον, ἔχομεν πάλιν: 1^{ον} καὶ 2^{ον} τὰ φέροντα μόνον ἐν μονογράφημα (ἀρ. 162-171, πίναξ VI, 2-10 καὶ 18) ἢ ἐν σύμβολον (ἀριθ. 172-183, πίναξ VI, 16-17). 3^{ον} τὰ φέροντα ἐν σύμβολον καὶ ἐν μονογράφημα (ἀριθ. 174-176, πίναξ VI, 11 καὶ 13) καὶ 4^{ον} τὰ φέροντα δύο μονογραφήματα (ἀριθ. 177-180, πίναξ VI, 12-15).

Περίληπτικὴν εἰκόνα σαφῆ τῶν νομισμάτων, μονογραφημάτων καὶ συμβόλων ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν τῆς πρώτης τάξεως (A) παρέχει ἡ ἀπέναντι ἐν σελίδι ρια'-ριβ' ὑπ' ἀριθμὸν 1 σύνοψις.

ΤΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ (B)

Ἡ τάξις αὕτη (ἀρ. 181-303, πίνακες VII—X), ἢ πάντως σπουδαιοτάτη καὶ καλλίστη πασῶν τῶν τάξεων τῶν νομισμάτων τῆς δυναστείας τῶν Λαγαιδῶν, οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν, ἀντιθέτως τῇ προηγούμενῃ, πρὸς τὰ τοῦ Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρου νομίσματα, ἀλλ' ἀποτελεῖ, ὡς εἶπομεν, τὸ νέον βασιλικὸν πτολεμαϊκὸν νόμισμα καὶ ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ κύριον ὑπόδειγμα πάσης σχεδὸν τῆς μεταγενεστέρης νομισματοκοπίας τῶν Λαγαιδῶν.

Σύγκειται δὲ ἐκ δέκα διαφόρου ἀξίας κομματίων ἀποτελούντων μεγαλοπρεπῆ συναφῆ ἔκδοσιν, φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος, φέρουσιν ἐπὶ ὄλων τῶν ὑποδιαίρέσεων τὸ αὐτὸ μονογράφημα ἢ μονογραφήματα τῶν νομισματικῶν ἀρχόντων, ἐφ' ὧν ἐτησίως, ὡς φαίνεται, ἐκόπτοντο. Τὰ δέκα δὲ ταῦτα κέρματα, διακρινόμενα ἀλλήλων ὑπὸ τῶν διαφορῶν αὐτῶν τύπων (ιδὲ σελ. 32), εἶναι: 1^{ον} χρυσᾶ πεντάδραγμα, 2^{ον} χρυσᾶ τριώβολα, 3^{ον} ἀργυρᾶ ὀκτάδραγμα, 4^{ον} ἀργυρᾶ τετρά-

1. Τοῦτου ἔνεκεν ἐν τῇ συνόψει 1 τῆς σελ. ρια'-ριβ' περιλαμβάνον τὰ μεθ' ἑνὸς μονογραφήματος χαλκᾶ ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ.

2. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Β ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

	ΣΕΙΡΑ Α										ΣΕΙΡΑ Β		ΣΕΙΡΑ Γ			
	Ϟ 5δραχ.	Ϟ 3όβολ.	Ρ 8δραχ.	Ρ 4δραχ.	Α Α 32 χιλ.	Α Β 28 χιλ.	Α Γ 21 χιλ.	Α Δ 16 χιλ.	Α Ε 14 χιλ.	Α Ϛ 11 χιλ.	Ρ 4δραχ.	Α Β 28 χιλ.				
Α	+	+		+		+					Α	Α	—	Α	Α	—
Δ				+			+				Α	Δ	—	Α	Δ	—
Δ				+							Α	Λ	—	Α	Ε	—
ΔΙ							+	+			Α	Μ	—	Α	Ε	—
Δ				+							Α	Π	—	Α	ΕΡ	—
Ι	+										Α	Ρ	—	Α	ΗΡ	—
ΙΓ					+	+					Α	Ω	—	Α	Ι	—
Λ		+		+			+				Ρ	Α	—	Α	Κ	—
Μ		+	+	+				+			Ρ	Ρ	—	Α	Ν	—
Υ		+		+				+			Ρ	Ι	—	Α	Ξ	—
Μ				+							Ρ	Ε	—	Α	Ω	—
Α	+							+			Ρ	Κ	—	Α	Ω	—
Α	+										Ρ	Μ	—	Α	Π	—
Α	+		+								Ρ	Μ	—	Α	Ω	—
Α	+			+							Ρ	Ω	—	Α	Ρ	—
Ρ				+		+					Ρ	Ω	—	Α	Ρ	—
Σ					+	+				+	Ρ	Α	—	Α	Ξ	—
Ρ								+			Ρ	Α	—	Α	Φ	—
Τ	+	+		+				+			Ρ	Π	—	Α	Χ	—
Τ	+	+		+				+			Ρ	Π	—	Α	Χ	—
Φ	+			+			+				Ρ	Ξ	—	Α	Δ	—
Χ	+	+	+	+							Ρ	Ξ	—	Α	Δ	—
Χ	+	+	+	+							Ρ	ΞΕ	—	Α	Ε	—
Η								+	+		Ρ	ΞΕ	—	Α	Ε	—
											Ρ	Φ	—	Α	Η	—
											Ρ	Χ	—	Α	Κ	—
											Ρ	Χ	—	Α	Ν	—
											Φ	Υ	—	Α	Π	—
											Φ	Ω	—	Α	Π	—
											Φ	Χ	—	Α	Ω	—
											Χ	Η	—	Α	Π	—
														Α	Ξ	—
														Α	ΤΙ	—
														Α	Φ	—
														Α	Χ	—

δραγμα, 5ον-10ον χαλκᾶ 32, 28, 20, 16, 14 καὶ 11 χιλιοστῶν καὶ ἀναλόγων ὀγκῶν.

Τὰ μεγάλου μεγέθους νομίσματα τῆς ἐκδόσεως ταύτης, ἦτοι τὰ ὑπ' ἀρ. 1, 3, 4 καὶ 5 φέρουσι πάντα ὀπισθεν τοῦ ὠτὸς τοῦ βασιλέως, ἐν βοστρύχῳ τῆς κόμης αὐτοῦ κεκρυμμένον, μικροσκοπικὸν Δ, προφανῶς τὸ ἀρκτικὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ σφραγιδογλύφου, ὅστις ἐχάραξε τὰς σφραγίδας πάντων τῶν κομματίων τῶν ἀποτελούντων τὴν θανμασίαν ἀληθῶς τὸ κάλλος τάξιν ταύτην¹.

1. Ἐν σελ. 32 τοῦ καταλόγου ἡμῶν ἐσημειώσαμεν ὅτι τὰ τοῦ πρώτου μεγέθους 32 χιλ. (Α) σπανιώτατα χαλκᾶ νομίσματα (5ον τῆς σειρᾶς) δὲν φέρουσι τὸ γράμμα τοῦτο· ἐσφάλημεν ὁμῶς μὴ διακρίναντες αὐτὸ ἔνεκα τῆς κακῆς διατηρήσεως τῶν τότε δύο μόνων γνωστῶν μοι κομματίων. Τρίτον κομμάτιον, ἀρίστης διατηρήσεως, ἀγορασθὲν ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου (=Auction Hirsch VIII, 1903 (18 Mai) n° 1346, Taf. VI) σαφῶς δεικνύει τὸ αὐτὸ μικροσκοπικὸν γράμμα Δ ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.

Ὑποδιαίρειται δὲ ἡ τάξις αὕτη εἰς τὰς ἐξῆς τρεῖς σειράς·

Ἡ πρώτη (Α) (ἀρ. 181-239, πίνακες VII, 1-27 καὶ VIII, 1-18) ἀποτελεῖται ἐκ κομματίων πάντων τῶν μνημονευθέντων μεγεθῶν καὶ ὀγκῶν, ἔχει δὲ ἐν τῷ πεδίῳ ἐν καὶ μόνον γράμμα ἢ μονογράφημα, δηλωτικὸν τοῦ ἐτησίου νομισματικοῦ ἀρχοντος, ἐφ' οὗ τὰ κομμάτια ἐκάστης ἐκδόσεως ἐκόπησαν.

Ἡ δευτέρα (Β) σειρά (ἀριθ. 240-268, πίνακες VIII, 19-28 καὶ IX, 1-17) περιλαμβάνει μόνον τετραδραγμα τῆς τάξεως ταύτης, φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ δύο μονογραφήματα ἢ γράμματα, τὸ μὲν

Α	Α	—	Α	Α	—
»	Δ	—	;	Α	—
»	Λ	—	Α	Ε	—
»	Μ	—	Α	Ε	—
»	Π	—	Α	ΕΡ	—
Α	Ρ	—	Α	ΗΡ	—
»	Ω	—	Α	Ι	—
Ρ	Α	—	Α	Κ	—
Ρ	Ρ	—	Α	Ν	—
Ρ	Ι	—	Α	Ξ	—
Ρ	Ε	—	Α	Ω	—
Ρ	Κ	—	Α	Ω	—
Ρ	Μ	—	Α	Π	—
Ρ	Μ	—	Α	Ω	—
Ρ	Ω	—	Α	Ρ	—
Ρ	Ω	—	Α	Ρ	—
Ρ	Α	—	Α	Ξ	—
Ρ	Α	—	Α	Φ	—
Ρ	Π	—	Α	Χ	—
Ρ	Π	—	Α	Χ	—
Ρ	Ξ	—	Α	Δ	—
Ρ	Ξ	—	Α	Δ	—
Ρ	ΞΕ	—	Α	Ε	—
Ρ	ΞΕ	—	Α	Ε	—
Ρ	Φ	—	Α	Η	—
Ρ	Χ	—	Α	Κ	—
Ρ	Χ	—	Α	Ν	—
Φ	Υ	—	Α	Π	—
Φ	Ω	—	Α	Π	—
Φ	Χ	—	Α	Ω	—
Χ	Η	—	Α	Π	—
			Α	Ξ	—
			Α	ΤΙ	—
			Α	Φ	—
			Α	Χ	—

ὑπερκείμενον τοῦ δέ, ὃν τὸ μὲν πρῶτον παραμένει ἀμετάβλητον, τὸ δὲ δεύτερον, ὃν ἐν τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πρώτης σειρᾶς, ἀλλάσσει διαρκῶς, καὶ δὴ προφανῶς καθ' ἕκαστον ἔτος.

Τέλος ἡ τρίτη (Γ) σειρὰ (ἀριθ. 269-303, πίν. X, 1-22) ἀποτελεῖται πάλιν μόνον ἐκ χαλκῶν κερμάτων τοῦ 6 εἴδους (B), ἦτοι τῶν φερόντων κεφαλὴν Διὸς δαφνοστεφῆ πρὸς δεξιάν. Φέρει δὲ ἐν τῷ πεδίῳ, παρὰ τὸν ἀετόν, δύο γράμματα ἢ μονογραφήματα, ὃν τὸ μὲν ὑπερκείμενον, Α ἢ Δ πάντοτε ὃν, παραμένει ἀμετάβλητον, τὸ δὲ ὑποτιθέμενον ἀλλάσσει διαρκῶς, ὃν ἐπίσης ἐν τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς πρώτης σειρᾶς ἀπαντώντων.

Περιληπτικὴν εἰκόνα τῶν τριῶν τούτων σειρῶν, τῶν ἀποτελουσῶν τὴν τάξιν Β', περιέχει ἡ ἀπέναντι ὑπ' ἀριθ. 2 σύνοψις.

Ἐκ τῆς μελέτης τῆς συνόψεως ταύτης σαφῶς καταφαίνεται, ὡς ἔτι σαφέστερον δεικνύει ὁ ἐκ ταύτης πηγάζων ἐπόμενος συνοπτικὸς πίναξ 3 (σελ. ριθ'), ὅτι τὰ δεύτερα μονογραφήματα τῶν σειρῶν Β καὶ Γ εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ μονὰ μονογραφήματα τῶν ἐτησίων νομισματικῶν ἀρχόντων τῆς σειρᾶς Α τῆς αὐτῆς τάξεως, ἐξ οὗ δύναται τις νὰ συμπεράνη ἀσφαλῶς ὅτι οἱ ἐτήσιοι νομισματικοὶ ἀρχόντες τῆς σειρᾶς Α ἐλάμβανον μέρος ὡς ὑπεύθυνοι καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν σειρῶν Β καὶ Γ, τῶν ὑπὸ τῶν μονογραφημάτων Δ, Ϝ, Ρ, Χ, Φ, Α καὶ Γ χαρακτηριστικῶν.

Ἄλλὰ τί δηλοῦσι τὰ τελευταῖα ταῦτα ἑπτὰ σταθερὰ μονογραφήματα;

Τὸ ζήτημα τοῦτο συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὅλου ζητήματος περὶ τοῦ τόπου ἢ τῶν τόπων ἔνθα ἐκόπησαν τὰ νομίσματα τῶν τάξεων Α καὶ Β τῆς νομισματοκοπίας Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος.

α) Τὰ μονογραφήματα.

Οἱ ἀρχαιότεροι νομισματολόγοι ἀνεγνώρισαν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη τοῦ Waillant, ὅτι τὰ ἐνωρὶς ἤδη ἐπὶ πολυαρίθμων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων ἀπαντώντα γράμματα ἢ μονογραφήματα Ϝ, Ξ, Π, Ϟ, ϟ, Ϡ, ϡ, ἢ ΠΑ, ΞΑ, ΚΙ εἶναι τὰ ἀρκτικὰ τῶν Φοινικικῶν ἢ Κυπριακῶν πόλεων, ἐν αἷς ταῦτα ἐκόπησαν, ἦτοι τῆς Τύρου, Σιδῶνος, Πτολεμαῖδος, Ἰόπης, Γάζης, Πάφου, Σαλαμῖνος καὶ Κιτίου, ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν παραδειγμάτων ὁρμώμε-

νοι ἐζήτουν καὶ ἄλλα τῶν Πτολεμαϊκῶν μονογραφημάτων νὰ ἐρμηνεύσωσιν ὡς ἀρκτικὰ ὀνομάτων ἄλλων πόλεων τῶν αὐτῶν χωρῶν τῆς Αἰγύπτου κτλ.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀνήγαγεν εἰς τὸν κολοφῶνα αὐτοῦ ἐν ἔτει 1853-1855 διὰ τῆς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν βραβευθείσης συγγραφῆς αὐτοῦ ὁ νεαρῶτατος τότε F. Lenormant, ὅστις — ἀγνοῶν ὅτι οὐδὲ ἐν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων γεωγραφικῶν μονογραφημάτων τῶν Φοινικικῶν καὶ Κυπριακῶν πόλεων ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων τῶν χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Α' — ἐγενίκευσε τὴν θεωρίαν ταύτην ἐπὶ πάντων τῶν ἀπειραρίθμων μονογραφημάτων τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων καὶ μάλιστα τῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Α' κοπέντων, ἐφ' ὧν ἀπαντῶσι τὰ πλεῖστα τούτων, παραδεχθεὶς ὡς τι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μονογραφήματα ταῦτα δηλοῦσι τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐκόπησαν χαραχθέντα παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ ΞΩΤΗΡΟΣ καὶ τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ Πτολεμαίου.

Ἴνα δὲ κατορθώσῃ νὰ ἀνεύρη ἴσως ταῦτα γεωγραφικὰ ὀνόματα ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν γνωστῶν μονογραφημάτων ἢ φαντασία τοῦ Lenormant, πάντα χαλινὸν ἀποπτύσασα, ἐπενόησε τὸ ἐξῆς σύστημα: Ἐπειδὴ τὸ νόμισμα ἦτο ἀπὸ αἰῶνων ξένον καὶ ἀπεχθὲς πρὸς τὰ ἦθη τῶν Αἰγυπτίων, ὁ συνετὸς Λαγείδης σεβόμενος τὰς προλήψεις τῶν ὑπηκόων του δὲν θὰ ἔκοψε δι' αὐτοὺς νομίσματα, ἀλλὰ μόνον χάριν τοῦ μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐμπορίου ἐγκαταστήσας πρὸς τοῦτο ἀπειράριθμα νομισματοκοπεῖα καὶ δὴ ἐν ἐκάστη πόλει κειμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων ὁδῶν τοῦ ἐμπορίου, εἴτε ἐν Αἰγύπτῳ εἴτε ἐν ταῖς ὁμόροις χώραις ταῖς ὑπὸ τὸ κράτος ἢ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ τελούσαις, καὶ συνδέσας μάλιστα τὰ νομισματοκοπεῖα ταῦτα διὰ νομισματικῶν συμμαχιῶν πρὸς πόλεις ἐκτὸς πάσης πολιτικῆς αὐτοῦ κειμένας μέχρι τῶν ἀπωτάτων σημείων τοῦ ἀρχαίου ἐμπορίου! Τὰς συμμαχίας δὲ ταύτας ἐπενόησεν ὁ Lenormant ἐξαναγκασθεὶς πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῆς παρουσίας μονογραφημάτων ἀπαντώντων συγχρόνως πλειόνων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος.

Οὕτω δὲ δὲν ἀφῆκε σχεδὸν πόλιν τῆς Αἰγύπτου, Παλαιστίνης, Γαλιλαίας, Φοινίκης, Κύπρου, Κυρηναικῆς, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐκτὸς πά-

3. ΣΥΝΟΨΙΣ. Πίναξ τῆς συμπτώσεως τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Β νομισμάτων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος

ΣΕΙΡΑ Α		ΣΕΙΡΑ Β					ΣΕΙΡΑ Γ	
Ἐν μονογράφημα		1ον Α	2ον Β	3ον Ρ	4ον Φ	5ον Χ	1ον Α	2ον Δ
Α	+	+		+				
Β				+				+
Γ							+	
Δ	+	+						+
Ε	+							
Ζ	+							+
Η	+			+			+	+
Θ						+	+	+
Ι							+	
Κ	+						+	+
Λ	+	+		+				
Μ	+	+		+				
Ν	+			+				
Ξ					+			
Ο							+	+
Π	+						+	+
Ρ	+			+	+		+	+
Σ	+			+			+	
Τ	+			+				+
Υ	+			+			+	+
Φ	+			+			+	+
Χ	+			+			+	+
Ψ	+			+	+			
	23	5	2	18	3	1	17	15

σης Πτολεμαϊκῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς ἢ σχέσεως χωρῶν τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀφρικῆς, Μερῆς, Μαομαρικῆς καὶ Καρχηδό- νος, ἐν ἧ δὲν ἰσχυρίσθη ὅτι ἐκόπησαν νομί- σματα φέροντα τὴν στερεότυπον ἐπιγραφὴν καὶ τοὺς νομισματικούς τύπους Πτολεμαίου τοῦ Σω- τήρος! Ἐν τῷ ὑπερέτρω δ' αὐτοῦ ζήλω καὶ ἐξ- αναγκασζόμενος πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῶν νομι- σμάτων διπλῶν μονογραφημάτων ἐπενόησε πολ- λάκις νομισματικὰς συμμαχίας μιᾶς καὶ μόνης πόλεως, π. χ. τῆς ἀσήμου Ρινοκούρας, τῆς Πτολε- μαίδος κλπ., πρὸς δεκάδας ἄλλων πόλεων εἰς τὰ ἀπώτατα σημεῖα τοῦ ὀριζήσαντος ἐγκατεσπαρμένον.

Ἡ εὐχέρεια δὲ καὶ ἀφέλεια, μεθ' ἧς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνέλυε καὶ ἀνεγίνωσκε τὰ μονο- γραφήματα, εἶναι τι αὐτόχρημα καταπληκτικόν. Π. χ. τὸ Β ἀναγινώσκει ΗΛΙΟΠΟΛ «avec l'ο triangulaire». Τὸ Γ ἀναλύει εἰς ΜΓΔ = Μάγδωλος πόλις. Τὸ πρὸς οὐδένα ἑλληνικὸν ὄνομα παρέχον αὐτῷ λαβὴν μονογράφημα Ψ ἐθεώρησε φοινικικὸν ἀναγνώσας ὀλογράφως καὶ «clairement» ΣΤΙΜ = Ι ΔΤΙ = Migdol = Μάγδωλος! Ἴνα δὲ μὴ ἀφήσῃ ἀνεξήγητον οὐδὲ τὴν παρὰ τὸ μονογράφημα τοῦτο ἀπαντῶσαν ὡς σύμβολον ἀσπίδα θεωρεῖ ὅτι αὕτη «exprime la même idée que le mot grec ἔρμα, c'est-à-dire une forteresse placée sur la frontière d'un pays comme son rempart» οἷον ἦτο καὶ ἡ Μάγδωλος. Πάλιν τὸ γράμμα Ο μονογραφημάτων οἷα τὰ Θ, Ϟ δὲν εἶναι, λέγει, πάν- τοτε ἀλφαβητικὸν γράμμα, ἀλλὰ σημαίνει ὅτι ἡ πόλις, ἣν δηλοῖ τὸ ἐντὸς αὐτοῦ μονογράφημα, ἔκειτο «dans l'intérieur des terres», π.χ. τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει «la Ptolémaïs de l'intérieur» τὸ δὲ δεύτερον, ἀνύπαρκτον ἄλλως, = ΚΠΤ = Κόπτος «ville de l'intérieur». Ἄλλα πάλιν ὅμοια μονογραφήματα, οἷον τὸ Θ, δυνατόν νὰ σημαί- νωσι, λέγει, Ἀδουλιτικός Ὀρμος, ἢ νὰ εἶναι ἡ ἑλληνικὴ μετάφρασις τοῦ ὀνόματος τῆς Μέμφι- δος σημαίνοντος ὄρμος ἀγαθῶν. Παραδέχεται ὁμοῦς ἀδιστακτῶς ὡς μᾶλλον πιθανὸν ὅτι τὸ μονογράφημα δηλοῖ τὸ ὄνομα Ὁάσεως τῆς Μεγά- λης, πόλεως ἐπίσης τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὅπερ κατ' αὐ- τὸν δηλοῖ συγχρόνως τὸ Ο τοῦ αὐτοῦ μονογρα- φήματος. Ἄν δὲ πάλιν ὁ Lenormant συνήντα δύο μονογραφήματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νομίσματος, ἅτινα ἡ φαντασία αὐτοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ταυτίσῃ πρὸς τὰ ὀνόματα δύο συμμαχίδων πόλεων, συνή-

νου αὐτὰ εἰς ἓν ὄνομα. Οὕτω τὰ Η Π ἀνέγνω Ἡρώων Πόλις, καὶ τὰ Η Π = Στραίωνος Πόργος, πράγμα ὅπερ δὲν ἠμπόδισεν αὐτὸν ὅτε συνήγατα μεμονωμένα τὰ αὐτὰ μονογραφήματα, νὰ ἀναγινώσκῃ μόνον Στραίωνος ἢ μόνον Πόργος. Οὐδ' ἠρξέσθη εἰς ταῦτα. Ἐν πᾶσα ἐπίνοια αὐτοῦ δὲν κατώρθου ἵνα ἐξ οἰωνδήποτε μονογραφημάτων πλάσῃ ὀνόματα πόλεων, ἤρκει αὐτῷ ἀπλῆ τις γενικὴ τῶν μονογραφημάτων κατὰ σχῆμα προσέγγιςις πρὸς τὸ σχῆμα ἐτέρων μονογραφημάτων « πόλεων », ἵνα ὑποθέσῃ ὅτι ταῦτα « εἶναι ὀνόματα ἀγορανόμων, οἵτινες « auraient altéré le monogramme de la cité pour y introduire subrepticement les lettres de leur nom, tout en lui conservant l'ensemble de sa physionomie »¹.

Προσθέσατε εἰς ταῦτα, ὅτι ὅσα μεμονωμένα γράμματα δὲν ἠδύνατο νὰ ταυτίσῃ πρὸς γεωγραφικὰ ὀνόματα ἐθεώρησεν ὡς χρονολογίας ἀνηκούσας εἰς διάφορα φανταστικὰ χρονομετρικὰ συστήματα, ἅτινα αὐτὸς ἐπενόησεν, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου ἀναμφισβητήτους χρονολογίας οἷα π. χ. ἢ ΠΗ (ἀριθ. 1110 τοῦ καταλόγου ἡμῶν), ἐξέλαβεν ὡς ὀνόματα πόλεων (Πηλούσιον κτλ.), πρὸς δὲ ὅτι πρὸς τὰ νομίσματα Πτολεμαίου τοῦ Α' ἀνέμιξε νομίσματα ἀνήκοντα εἰς πάντας τοὺς μετ' αὐτὸν βασιλεύσαντας, καὶ θέλετε τότε σηματοῖσαι εἰκόνα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, οὗ καὶ τὰ λοιπὰ μέρη, τὰ εἰς ἕτερα προβλήματα ἀναφερόμενα, ἔχουσι τὴν αὐτὴν καὶ ἡσσονα ἀξίαν.

Μνημονεύω πάντα ταῦτα οὐχὶ ἵνα μεμφθῶ τὸν ἐν νεαρωτάτῃ ἡλικίᾳ γράψαντα τὸ βιβλίον τοῦτο σοφόν, ἀλλὰ μόνον ἕνεκα τῆς μεγίστης ἐπιδράσεως ἣν ἔσχε ἔκτοτε ἡ θεωρία αὐτοῦ ἐν πᾶσι τοῖς εἰς τὴν νομισματικὴν τῶν Πτολεμαίων ἀναφερομένοις μεταγενεστέροις βιβλίοις.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὀλίγα ἔτη κατόπιν ὁ γερμανὸς Schleddehaus, ὅστις ἐκέκτητο πλουσιωτάτην συλλογὴν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων καὶ ἐπὶ πλεῖστα ἔτη ἠσχολήθη εἰς τὴν μελέτην αὐτῶν, ἀνεγνώρισεν ἐξ αὐτῆς τῆς τεχνοτροπίας τῶν νομισμάτων ὁρμώμενος τὸ ἀδύνατον τῆς εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἐγκατασπορᾶς ταύτης τῶν νομισματοκοπειῶν τοῦ Πτολεμαίου, οὐχ ἦττον ὅμως τοσοῦτον ἐμαγεύθη ὑπὸ τῶν γεωγραφικῶν ἀναγνώσεων τοῦ Lenormant, ὥστε παρεδέχθη πάσας, ὑποστηρίζας μόνον ὅτι δὲν ἐκό-

πησαν πάντοτε ἐν ταῖς πόλεσιν ὧν φέρουσι τὰ μονογραφήματα, ἀλλὰ συνηθέστατα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διὰ τὰς ἰδίων νομισματοκοπειῶν στερουμένας πόλεις ταύτας¹. Προέβη μάλιστα μέχρι τοῦ νὰ προσθέσῃ καὶ ἄλλας πόλεις εἰς τὸν μακρὸν κατάλογον τοῦ F. Lenormant, ἀναγνοὺς τὰ μονογραφήματα Δ = ΝΑΓΙΔ = Νάγιδος τῆς Κιλικίας (σελ. 686), Π = ΑΣ = ΑΣΙ[ΩΝΓΑΒΑΡΟΣ](!) ἢ κατόπιν Βερενίκη (σελ. 899 καὶ 901) κτλ. Τὰ αὐτὰ ὑπεστήριξε σχεδὸν συγχρόνως καὶ ὁ βαρῶνος Huber². Ἐκτοτε οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἄριστοι περὶ τὰ Πτολεμαϊκὰ νομίσματα νομισματολόγοι, οἷοι οἱ Six, Feuardent καὶ Poole, διέφυγον τὴν ἐπίδρασιν τῆς θεωρίας τοῦ Lenormant. Οὕτως ὁ ἀληθεὶς ὑπηρεσίας παρασχὼν τῇ νομισματικῇ τῶν Πτολεμαίων F. Feuardent ἐν τῇ δημοσιευθείσῃ περιγραφῇ τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου παραδέχεται μὲν ὡς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μονογραφημάτων ὑπὸ τοῦ Lenormant, ὅτι « quantité de noms semblent impossibles » καὶ δι' ὀρθοτάτων παρατηρήσεων ἀπορρίπτει ὡς ἐσφαλμένην τὴν θεωρίαν τῶν νομισματικῶν συμμαχιῶν, οὐχ ἦττον ὅμως κηρύσσει ὅτι ἐν γένει « la partie géographique y est traitée de main de maître » ὑπὸ τοῦ Lenormant, ὅστις κατ' αὐτὸν εὔρεν « à peu près le classement rationnel de la série des Lagides » (σελ. XVIII-XX). Διὰ τοῦτο δὲ ὁ Feuardent εἰσάγει, μετὰ ἐρωτηματικῶν καὶ μὴ, ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτοῦ σειρὰν ὅλην τοιοῦτων γεωγραφικῶν ἀναγνώσεων τῶν μονογραφημάτων (σελ. 155-156). Αὐτὸς δὲ ὁ κριτικώτατος R. S. Poole, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, δὲν κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἐντελῶς τῆς θεωρίας τοῦ Lenormant, διὸ εὐρίσκωμεν αὐτὸν εἰσάγοντα ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, ἂν καὶ μετὰ δισταγμοῦ, τοιαύτας τινὰς γεωγραφικὰς ἀναγνώσεις μονογραφημάτων, π. χ. Α, ΠΤ καὶ Δ = Ἀλεξάνδρεια, Πτολεμαῖς καὶ Λάφναι Αἰγύπτου, Η καὶ Η = Μύλασσα καὶ Μύλητος τῆς Καρίας, Α = Ἀκη Φοινίκης, Α = Ἰδάλιον Κύπρου κτλ., ἅτινα πάντα εὐρίσκω ὅτι παρεδέχθη καὶ ὁ κ. Feuardent ἐν τῷ ὑπ' ὄψει μου ἀνεκδότῳ

1. Studien zur Münzkunde der Lagiden; Grote's Neue Folge der Blätter für Münzkunde Nr. VI (Leipzig 1862) p. Πβλ. καὶ C. Stüve, Bemerkungen zu den Münzen der Ptolemäer, Osnabrück 1862 σελ. 16-19.

2. Num. Chron. 1862 p. 166 κέ.

χειρογράφῳ τῆς νέας παρ' αὐτοῦ περιγραφῆς τῆς συλλογῆς τοῦ I. Δημητρίου. Ἐν αὐτῷ μάλιστα ἐκθέτει (σελ. 29-30) καὶ νέον τι σύστημα πρὸς ἐξήγησιν τινῶν τῶν διπλῶν μονογραφημάτων τῶν τῆς Β τάξεως Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος νομισμάτων, ἅτινα σημειωτέον ὅτι ἐσφαλμένως τάσσει ὑπὸ Πτολεμαίων τὸν Β'. Ὑποστηρίζει δηλαδὴ ὅτι τὰ μὲν δευτέρα μονογραφήματα, τὰ ὑποκείμενα τοῖς πρώτοις, σημαίνουσι τὸν νομισματικὸν ἄρχοντα, ἐνῶ τὰ ὑπερκείμενα πρῶτα Α, Ρ, ΣΤ καὶ Φ δηλοῦσι τὰ ὀνόματα τεσσάρων διαφόρων νομισματοκοπειῶν αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, κειμένων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ «*quartier du port*», Ρακώτιδι, Σταδίῳ καὶ Φάρῳ, τμημάτων τῆς πόλεως, κατ' αὐτόν, ἐν οἷς θὰ ἔκειντο τὰ νομισματοκοπεῖα ταῦτα, περὶ τῆς ὑπάρξεως ὅμως τῶν ὁποίων οὐδεμία ὑπάρχει ἀρχαία μαρτυρία.

Αἱ ἐπίμονοι αὗται προσπάθειαι πρὸς ἀπόδειξιν τῶν μονογραφημάτων ὡς ἀρκτικῶν τοπικῶν ὀνομάτων καθιστῶσι, φρονῶ, ἀναγκαίαν τὴν ἐκ νέου ἐξέτασιν παρ' ἡμῶν τοῦ ζητήματος. Ἐξετάσωμεν λοιπὸν ἐν πρώτοις τὰ πολυάριθμα μονογραφήματα, ἅτιν' ἀπαντῶσιν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν νομισμάτων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος.

Τὰ μονογραφήματα τῆς τάξεως Β.

Ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τῶν πινάκων VII, VIII, IX, 1-17 καὶ X, 1-22, ἐξ ὧν ἀπεικονίζομεν πάντα τὰ νομίματα τῆς τάξεως Β, δύναται νὰ πείσῃ ἀμέσως πάντα ἱκανὸν νομισματικόν, ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ νομίματα ταῦτα εἶναι προῖον ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ νομισματοκοπεῖου, κοπέντα σχεδὸν συγχρόνως, ἥτοι ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας, καὶ χαραχθέντα μάλιστα ὑπὸ τῆς χειρὸς ἐνὸς καὶ μόνοι ἐξόχου σφραγιδολύφου. Τρανῆν ἀπόδειξιν τοῦ τελευταίου τούτου παρέχει τὸ μικροσκοπικὸν Δ ὄνομα σφραγιδολύφου ἀπαντῶν ἐπὶ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν μεγάλων κομματίων τῆς τάξεως ταύτης ὅπισθεν τοῦ ὠπὸς τοῦ βασιλέως, ἐνῶ ἐπὶ τῶν μικροτέρου μεγέθους δὲν ἐτέθη ἔνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ χώρου, ὃν κατὰ τὴν αὐτὴν θέσιν παρῴσιαζουσι.

Οὕτως ἀποκλείεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς ἐντελῶς ἀδύνατος πᾶσα σκέψις πρὸς ἀπόδοσιν τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης εἰς νομισματοκοπεῖα διαφόρων καὶ μάλιστα τόσον μακρὰν ἀλλήλων

κειμένων χωρῶν. Ἐπιβάλλεται δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἶναι προῖον τοῦ αὐτοῦ μεγάλου βασιλικῆς νομισματοκοπεῖου, τοῦ προφανῶς εὐρισκομένου ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ (ἴδε κατωτέρω).

Ἄλλως δὲ ἡ γνώμη περὶ ὑπάρξεως ἐπὶ Πτολεμαίου Σωτήρος, καὶ μάλιστα ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, πόλεων ἔχουσῶν ἴδια νομισματοκοπεῖα καὶ δηλουσῶν τοῦτο ἐπὶ τοῦ νομίματος, ἀποκλείεται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς μελέτης τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως, ὃν εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ ὁ Λαγείδης. «Ὁ Πτολεμαῖος, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Mahaffy (σελ. 75 κέ.), ἂν καὶ κατεκόσμησε τὴν νέαν αὐτοῦ πρωτεύουσαν δι' ἀνακτόρων καὶ ναῶν, διὰ κήπων καὶ στοῶν καὶ διὰ τῆς λοιπῆς λαμπρότητος τῶν πόλεων τῆς ἐποχῆς τῶν Διαδόχων, ἂν καὶ ἐπέστησεν ἰδίως τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν ἐπίσημον ὑποστήριξιν τῆς θρησκείας καὶ τῶν γραμμάτων, δὲν φαίνεται ὅμως ὅτι ἠνύνησε τὰς πολιτικὰς ἢ ἀστικὰς ἐλευθερίας, ὧν κυριωτάτη ἦτο ἡ ταύτας τεκμηριούσα ἄδεια πρὸς κοπὴν νομισμάτων ὑπὸ τῶν πόλεων ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν ὀνόματι. Αὐτὴ ἡ Ἀλεξάνδρεια οὐδὲν τῶν προνομίων τούτων ἐκέκτητο, ἀλλ' ἐλογίζετο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς ἡ ἔδρα τοῦ σατραποῦ βασιλέως, οὐδέποτε δὲ ὡς Ἑλληνομακεδονικὸν ἐν ξένην χώραν κτίσμα μετ' ἀστικῶν προνομίων». Τοιαῦτα κτίσματα, προσθέτει ὁ Mahaffy, ἦσαν κοινότατα ἰδίως ἐν τῷ κράτει τῶν Σελευκειδῶν, ἔνθα ἔχομεν πλείστον τοιούτων πόλεων τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης νομίματα φέροντα χρονολογίας κατὰ τὸ ἰδιαίτον ἐκάστη αὐτῶν χρονομετρικὸν σύστημα, τὸ ἀρχόμενον εἴτε ἀπὸ τῆς κτίσεως εἴτε καὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς αὐτονομίας ἐκάστης. «Ἡ Ἀλεξάνδρεια ὅμως δὲν διωκεῖτο κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο». Διὰ τοῦτο, προσθέτομεν ἡμεῖς, τὸ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ νόμισμα δηλοῦται ὅτι ἦτο νόμισμα ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ (ἴδε σελ. νη´). Εἶναι ἐπομένως φυσικόν, ὅτι, ἀφοῦ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τῆς Αἰγύπτου δὲν ἐκέκτητο τὸ προνόμιον τοῦ νὰ θέτῃ ἐπὶ νομισμάτων τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα, οὐδεμία ἄλλη τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πόλεων θὰ ἔτυχεν αὐτοῦ τοῦ προνομίου.

Οὕτω πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀνεύρεσιν ὀνομάτων Αἰγυπτιακῶν πόλεων ἐν τοῖς μονογραφήμασι τῶν νομισμάτων ἀποκλείεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὡς ματαία. Μόνη ἡ Ναύκρατις ἀπέλαυσεν, ὡς εἰ-

δομεν (σελ. μζ'), πρὸς στιγμὴν ἐπὶ τῆς σατραπείας τοῦ ἰδίου αὐτῆς πολίτου Κλεομένου, τὸ ἔξαιρετικὸν τοῦτο προνόμιον, τοῦλάχιστον πρὸς κοπὴν χαλκῶν νομισμάτων, ἀλλ' εἶδομεν ἐπίσης ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἔσπευσε νὰ μεταχειρισθῆ τὸν Κλεομένην ὡς ἄλλοτε ὁ Δαρειὸς τὸν ἐν τῇ αὐτῇ Αἰγύπτῳ κόψαντα ἴδιον νόμισμα σατραπὴν Ἀρυνδίνην. Οὐχὶ δ' ἀλόγως παρατηρεῖ ὁ Mahaffy (σελ. 81), ὅτι ἡ παραχώρησις τοῦ προνομίου τούτου τοῦ Κλεομένου τῇ Ναυκράτιδι «may have been one of the reasons why Ptolemy so promptly got rid of him».

Οὐδὲν ἄρα ἄλλο ὑπολείπεται ἡμῖν ἢ τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ μονογραφήματα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντων βασιλικῶν νομισμάτων εἶναι τὰ ἀρκητικὰ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς νομισματοκοπίας τεταγμένων ἀνδρῶν. Ἐν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐν τῇ κολοσσιαίᾳ σωρείᾳ τῶν ἀπ' αἰῶνων μέχρι τοῦδε ἀνακαλυφθέντων νομισμάτων τῆς κυρίας σειρᾶς Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος δὲν ἀπαντῶσι πλείονα τῶν 23 τοιούτων μονογραφημάτων, πρὸς δὲ ὅτι 23 ἀκριβῶς εἶναι τὰ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διαρρευσάντα ἔτη (305-383), δυνάμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ νομισματικοὶ οὗτοι ἄρχοντες ἦσαν ἐτήσιοι. Παραδεχόμενοι μάλιστα δύο ἢ τρεῖς θανάτους ἢ ἀντικαταστάσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν καθηκόντων δύο ἢ τριῶν τῶν 23 τούτων ἀρχόντων, ἢ καὶ δύο ἢ τρεῖς ταυτίσεις τινῶν τῶν ὑφ' ἡμῶν διακρινομένων μονογραφημάτων, π.χ. Δ καὶ ΔΙ, Μ καὶ Η, Ϟ καὶ Ϟ', δυνάμεθα νὰ περιορίσωμεν ταύτην μέχρι τοῦ 285 π.Χ., ἔτους οὐχὶ τοῦ θανάτου ἀλλὰ τῆς κατ' οὐσίαν παραιτήσεως τοῦ Σωτήρος, προσλαβόντος ὡς συμβασιλέα Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον τὸν ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου λογίζοντα τὰ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ἐρωτᾶται νῦν τί δηλοῦσι τὰ ἐπὶ τῶν παραλλήλων σειρῶν Β καὶ Γ τῆς αὐτῆς τάξεως (Β) ὑπάρχοντα διπλᾶ μονογραφήματα.

Εἶδομεν ἤδη ὅτι τῶν μονογραφημάτων τούτων τὰ ὑποκείμενα καὶ διαρκῶς ἀλλάσσοντα εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ μονογραφήματα τῶν ἐτησίων ἀρχόντων τῆς προηγουμένης σειρᾶς Α. Ἴνα δὲ ἐννοήσωμεν τί περίπου δηλοῦσι τὰ τούτων σταθερῶς ἐπὶ πλείονα ἔτη ὑπερκείμενα, δεόν νὰ σημειώσωμεν τὸ σπουδαιότατον γεγονός, ὅτι τὰ

διπλᾶ μονογραφήματα δὲν ἀπαντῶσιν ἐπὶ πάντων τῶν κερμάτων τῆς τάξεως, ἀλλὰ ἐπὶ ἑνὸς καὶ μόνου, ἴτοι τὰ μὲν Δρ, Η, Ρ, Φ καὶ Χ ἐπὶ τ-τραδαζύμων μόνον, τὰ δὲ Α καὶ Δ μόνον ἐπὶ χαλκῶν τοῦ εἶδους τῶν φερόντων κεφαλὴν Διός. Πρόκειται ἄρα ἀριδίῳως περὶ νομισμάτων οὐχὶ τῆς μεγάλης καὶ πάσας τὰς νομισματικὰς ὑποδιαίρεσεις περιλαμβανούσης βασιλικῆς νομισματοκοπίας, ἀλλ' ἑτέρας παραλλήλου ταύτῃ ἐπὶ πλείονα ἔτη κοπτομένης πρὸς ἰδιαίτερόν τινα σκοπὸν, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὁποίου προσετέθη ὁ ἄρχων, οὗ τὸ μονογράφημα παραμένει σταθερὸν καὶ ὑπερκείμενον τοῦ μονογραφήματος τοῦ ἐτησίου νομισματικοῦ ἄρχοντος.

Τίς ὁ σκοπὸς οὗτος, ἂν δηλαδὴ ἦτο κανονικὴ ἐτήσια ἀποστολὴ χρήματος πρὸς τὰς φρουρὰς τῶν ἔξω τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαϊκῶν κτήσεων ἢ τι τοιοῦτον, δὲν δύναμαι νὰ μαντεύσω. Ὅτι ὅμως ἡ γνώμη τοῦ Feuardent, καθ' ἣν πρόκειται περὶ μονογραφημάτων δηλούντων τὰ ὀνόματα νομισματοκοπειῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καλουμένων Ἀλεξάνδρεια, Ρακῶτις, Φάρος καὶ Στάδιον, δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡ ὀρθή, ἀποδεικνύει τὸ γεγονός ὅτι τὸ μὲν ΣΤ δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ Α, Ρ καὶ Φ δεόν νὰ προσθέσωμεν νῦν καὶ τὰ Δρ, Η καὶ Χ, ἅτινα, ἂν ἡ γνώμη τοῦ Feuardent ἦτο ὀρθή, ἔδει νὰ σημαίνωσιν ὅτι καὶ τρία ἄλλα νομισματοκοπεῖα ὑπῆρχον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐνῶ οὐδεμία εἰδησις ὑπάρχει ὅτι ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ὑπῆρξεν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πλέον τοῦ ἑνός.

Τέλος δὲ ὅτι πρόκειται περὶ ὀνομάτων ἀνθρώπων καὶ οὐχὶ νομισματοκοπειῶν καταδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι τινὰ τῶν μονογραφημάτων τούτων καὶ δὴ τὰ Α, Φ καὶ Χ ἀπαντῶσι μεταξὺ ἐκείνων τῆς μεθ' ἑνὸς μονογραφήματος μεγάλης σειρᾶς τῆς αὐτῆς τάξεως Β, πρὸς δὲ καὶ μεταξὺ τῶν σειρῶν τῆς συγχρόνου τάξεως Α (τὰ Χ, Δρ καὶ Φ).

Σημειοῦμεν πρὸς τούτοις ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν, καθ' ᾧ ἐλειτούργουν οἱ διὰ τοῦ πρώτου τῶν διπλῶν μονογραφημάτων δηλούμενοι ἄρχοντες, οὐδέποτε ὑπερβαίνει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Σωτήρος. Οὕτω τὸ Α ὑπέγκειται τοῦ ὀνόματος 17—19 ἐτησίων ἀρχόντων, τὸ Ρ 18, τὸ Δ 15 καὶ τὰ λοιπὰ 5, 3, 2 ἢ ἑνός.

Τὰ μονογραφήματα καὶ σύμβολα τῆς Α τάξεως.

Στρέψωμεν νῦν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῶν μονογραφημάτων τῆς πρώτης τάξεως, ἧς τῶν νομισμάτων τὸ σύγχρονον καὶ παράλληλον πρὸς τὰ νομίσματα τῆς δευτέρας τάξεως μαρτυρεῖ πλὴν τῆς πανομοίου τεχνοτροπίας, τῆς ταυτότητος τῶν ὀγκῶν τῶν τετραδράχμων κλπ., ἢ ἐπὶ τῶν πλείστων τετραδράχμων τῆς σειρᾶς ὑπαρξίς τοῦ αὐτοῦ μικροσκοπικοῦ ἀρκτικοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ σφραγιδογλύφου Δ.

Καὶ ἐνταῦθα οὐδ' ἡ ἐλαχίστη ἐνδειξις ὑπάρχει δι' οἰονδήποτε τῶν μονογραφημάτων, ὅτι περιέχει τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος νομισματοκοπέου τινός. Ἀπ' ἐναντίας δέ, ὅτι ταῦτα πάντα εἶναι ὀνόματα νομισματικῶν ἀρχόντων, καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι πολλὰ ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Β (Ἰδὲ συνοπτικὸν πίνακα 3).

Ἀπαντῶσι δὲ καὶ ταῦτα, ὡς εἶδομεν, εἴτε ἀνὰ ἓν, εἴτε ἀνὰ δύο, εἴτε καὶ ἀνὰ τρία, τοῦ πρώτου ὄντος σταθερωτέρου, τοῦ δὲ δευτέρου ἐνίοτε, ἐπὶ ἄλλου νομίσματος, εἰς θέσιν πρώτου προβιβαζομένου. Πάλιν δ' ἐκφεύγει ἡμᾶς ὁ ἀκριβὴς λόγος τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μονογραφημάτων ὑπευθύνων ἀρχόντων, ἂν καὶ τὸ γεγονός, ὅτι τὰ χαλκᾶ τῶν μετὰ πλειόνων μονογραφημάτων κοπῶν τῆς τάξεως ταύτης φέρουσιν ἓν μόνον μονογράφημα, ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ ἐν τῇ σειρᾷ πολλαπλασιασμὸς τῶν μονογραφημάτων ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κερμάτων σχετίζεται πρὸς λόγους πλειόνων ἐγγυήσεων περὶ τοῦ γνησίου καὶ ἀκεραίου τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν. Ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ὑπαρχόντων ὑποχάλκων νομισμάτων καὶ αἱ ἀπειράριθμοι δοκιμαστικαὶ τῆς γνησιότητος ὑστερόσημοι ἐγκοπαὶ ἀποδεικνύουσιν ὅποσον συχνὰ ἀντεγράφοντο ὑπὸ τῶν κιβδηλοποιῶν τὰ τῆς τάξεως ταύτης νομίσματα, ἐπομένως τὴν ἀνάγκην τῆς διὰ πλειόνων ἀρχόντων ἐπιτηρήσεως τῆς κοπῆς αὐτῶν.

Ἄλλ' ὅτι κυρίως διακρίνει τὴν τάξιν Α ἀπὸ τῆς τάξεως Β εἶναι τὰ ἐνίοτε παρὰ τὰ μονογραφήματα ἀπαντῶντα ἐν τῷ πεδίῳ τῶν νομισμάτων σύμβολα. Πάντα ταῦτα, ἤτοι τὸ σίλφιον, ἢ μέλισσα, τὸ ἀκροστόλιον, τὸ κράνος, ὁ ἀστήρ, τὸ κέρας καὶ ὁ δελφίς, ἀναφέρονται σαφῶς εἰς χώρας καὶ πόλεις τῶν Πτολεμαίων ἐκτὸς τῆς

Αἰγύπτου κειμένας. Οὕτω τὸ σίλφιον (ἀρ. 101) ἰδιάζει, ὡς γνωστόν, μόνον τῇ Κυρηναϊκῇ, ἢ δὲ μέλισσα (ἀρ. 153-158) τῇ Ἐφέσῳ. Τὸ ἀκροστόλιον (ἀρ. 154-157 καὶ 172) καὶ τὸ κέρας (ἀριθ. 159) ἀπαντῶσιν, ὡς εὐθὺς κατόπιν θὰ ἴδωμεν, ὡς σύμβολον τῶν ἐπ' αὐτῆς τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος κοπέντων ἐν αὐτῇ τῇ Κυρηναϊκῇ νομισμάτων αὐτοῦ. Τὰ αὐτὰ δὲ σύμβολα, ἀκροστόλιον καὶ κέρας, ὡς καὶ τὸν ἀστέρα (ἀρ. 174) καὶ μάλιστα τὸ κράνος (ἀρ. 161-180) θὰ εὐρωμεν καὶ κατόπιν ἐπὶ πολυαρίθμων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων κοπέντων ἐν Κύπρῳ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις.

Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο γεγονός ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὰ τοιαῦτα σύμβολα φέροντα βασιλικά νομίσματα τῆς τάξεως Α ἐκόπησαν διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου κτήσεις τοῦ Σωτῆρος καὶ δὴ εἴτε ἐν αὐταῖς εἴτε καὶ ἐν Αἰγύπτῳ. Πρὸς τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην συμφωνεῖ τὸ ποικίλον τῆς τεχνοτροπίας τῶν πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ σταθερᾶς καὶ ὁμοιομόρφου τεχνοτροπίας νομίσματα τῆς τάξεως Β συγχρόνων τούτων νομισμάτων.

Ἡ δ' ὑπόθεσις αὕτη ἐνισχύεται μεγάλως, φρονῶ, ὑπὸ τῶν ἐξῆς ἱστορικῶν περιστάσεων.

Σύστημα καὶ τόπος ἐκδόσεως.

Ὅτε ἐν ἔτει 306 π. Χ. ὁ Πτολεμαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεύς, ἦτο ἀπόλυτος κύριος τῆς Αἰγύπτου, ἠδύνατο ἐπομένως νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς κοπῆς τῶν νέων αὐτοῦ διὰ τὴν χώραν ταύτην νομισμάτων, τῶν βασιλικῶν, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. Τοῦτο δ' ἐπραξεν ἐκδίδων εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ τόσον σοφῶς ὑπολελογισμένας σειρὰς τῆς τάξεως Β.

Ἄλλως ὅμως εἶχε τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὰς ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου χώρας, ἐφ' ὧν ἐξετείνετο τὸ κράτος ἢ ἐπιρροή, αἱ ἀπαιτήσεις ἢ καὶ βλέψεις τοῦ Λαγείδου. Τὴν Κύπρον εἶχεν ἀπολέσει, ὡς εἶδομεν, καθ' ὀλοκληρίαν ἤδη ἐν ἔτει 306, βραχὺ πρὸ τῆς ἐνάξεως τῆς βασιλείας, ἀνεκτήσατο δὲ πολλῶ βραδύτερον, περὶ τὰ μέσα τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν ἔτει 295, καταργήσας τότε ὀριστικῶς τοὺς ἐν αὐτῇ βασιλεῖς, ἀφ' ὧν ἀφῆρεσε τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν ἴδια νομίσματα, ὑπαγαγὼν τὴν νῆσον τε-

λείως ὑπὸ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ. Ἡδύνατο ἐπομένως ἀπὸ τοῦ ἔτους 295 νὰ κόψη αὐτὸς και μόνος βασιλικὰ νομίσματα ἐν τῇ νήσῳ ἢ διὰ τὴν νῆσον.

Τὴν *Κυρηναϊκὴν* ἐπίσης ἀπώλεσεν, ὡς εἶδομεν (σελ. ξβ'), ὁ σατραπῆς Πτολεμαῖος ἐπαναστατήσασαν πιθανῶς καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀντίγονος μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἐπέπεσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀνέκτησε δὲ μόλις μετὰ τὴν ἐν Ἰψῶ μάχην (301 π. X.)¹ διὰ τοῦ Μάγα (ιδὲ κατωτέρω σελ. ρλζ'), ὅστις ἐκυβέρνησεν αὐτὴν ἔκτοτε σταθερῶς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Πτολεμαίου. Ὡστε και ταύτης νομίσματα βασιλικὰ Πτολεμαϊκὰ δέον ν' ἀναμένωμεν μόλις ἀπὸ τοῦ 301.

Ἐπὶ τῶν ἐν τῇ *Ἀσίᾳ* χωρῶν Φοινίκης και Κοίλης Συρίας τὸ κράτος τοῦ Πτολεμαίου πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ διαρκὲς και ἀσφαλές. Τὰς «εὐφυῶς κειμένας κατὰ τῆς Αἰγύπτου» και οὔσας «προβολὰς αὐτῆς και ἐπιχείρημα κατὰ τῆς Κύπρου» χώρας ταύτας στρατεύσας ἐν ἔτει 319/8 ἐχειρώσατο ἐξ ὀλοκλήρου ὁ σατραπῆς Πτολεμαῖος, ἐμφρούρους ποιήσας τὰς πόλεις²· ἀλλ' εὐθύς τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπώλεσεν αὐτὰς ἀφαιρεθείσας ὑπὸ τοῦ Εὐμένους και Ἀντιγόνου³. Τὸ τελευταῖον αὐτοῦ φρούριον, ἢ Τύρος, παρεδόθη τὸ θέρος τοῦ 314 π. X. Καὶ ἀνεκτήσατο μὲν διὰ τῆς μάχης τῆς Γάζης ἐν ἔτει 312 τὰς χώρας, ἀλλὰ και πάλιν ἀμέσως ἀφήρσεν αὐτὰς ὁ Ἀντίγονος, παραμείνας ἀπόλυτος κύριος αὐτῶν μέχρι μικρὸν πρὸ τῆς ἐν Ἰψῶ μάχης (301 π. X.), ὅτε ὁ Πτολεμαῖος, ὡς εἶδομεν (σελ. ρε'), κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν νότιον Συρίαν μέχρι σχεδὸν τῆς Σιδῶνος πρὸς βορρᾶν, ἦτις ὁμως, ὡς και ἡ Τύρος, ἔμεινεν ὑπὸ τὸν Δημήτριον, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 295 π. X. Κατὰ τύπους μάλιστα πᾶσα ἡ Συρία ἐδόθη ἀπὸ τοῦ 301 τῷ Σελεύκῳ ὑπὸ τῶν ἐν Ἰψῶ καταβαλόντων τὸν Ἀντίγονον συμμάχων βασιλέων.

Οὕτω λοιπόν, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος παρέλαβε τὴν βασιλείαν (305 π. X.), ἡ Συρία και Φοινίκη δὲν ὑπήγοντο εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, ὥστε νὰ δύναται νὰ κόψη διὰ ταύτας νομίσματα. Ὅτε δέ, ἐν ἔτει 302/1, κατέλαβε μέρος τῆς νοτίου Συρίας, ἡ κυριαρχία αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀσφαλής, οὔτε κατὰ τύ-

πους οὔτε πραγματικῶς, ὥστε νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἔκοψεν ἐν αὐταῖς ἴδια νομίσματα. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδ' ὑπάρχει οἰαδήποτε νομισματικὴ ἔνδειξις περὶ τούτου. Τῆς Φοινίκης μάλιστα ἢ ἀπὸ τοῦ 295 ὑποτιθεμένη, ὑπὸ τινων, κατάκτησις ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου εἶναι λίαν ἀμφίβολος, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Beloch (ἔ. ἀ.), ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Σέλευκος μετὰ τὴν κατοχὴν τῆς Κιλικίας ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἀπῆτει παρὰ τούτου ταύτην και τὴν Σιδῶνα και Τύρον¹, ἐξάγεται ὅτι και αἱ πόλεις τῆς νοτίου Φοινίκης μέχρι Βηρυτοῦ ὑπέκειντο, πιθανῶς ἀπὸ τῆς ἐν Ἰψῶ μάχης, τῷ Δημητρίῳ, ἂν και συντομίας χάριν δὲν ἀναφέρεται τοῦτο ἐν ταῖς πηγαῖς. Ἄν τοῦτο οὕτως ἔχῃ, τότε αἱ πόλεις αὐταὶ θὰ ὑπήχθησαν περὶ τὸ 295 π. X. τῷ Σελεύκῳ και οὐχὶ τῷ Πτολεμαίῳ, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεόκριτον (17,83) Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος κατεῖχε περὶ τὸ 272 μόνον μέρος (και μὴν Φοινίκας ἀποτέμνεται), ἐπομένως τὸ νότιον τῆς Φοινίκης. Ὡς πρὸς τὴν Ἄραδον δὲ ρητῶς μαρτυρεῖται ἡ κυριαρχία τοῦ Σελεύκου κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τῆς Γ' π. X. ἑκατονταετηρίδος².

Ὅτι δὲ κυρίως ἀποκλείει πᾶσαν σκέψιν νομισματοκοπίας Πτολεμαίου τοῦ Α' διὰ τὴν Φοινικὴν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι αἱ κυριώτεραι πόλεις αὐτῆς ἔκοπτον ἴδια νομίσματα τύπων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, και δὴ κατ' ἴδιον χρονολογικὸν σύστημα. Περὶ τούτων θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν τῇ ἐπομένῃ βασιλείᾳ.

Τὸ μόνον ἄρα ὅπερ ἡδύνατο νὰ πράξῃ ὁ Πτολεμαῖος ὡς πρὸς τὴν Φοινικὴν, ὅτε ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐσυστηματοποίησε τὴν νομισματοκοπίαν, ἦτο τὸ νὰ καταστήσῃ τὰ νομίσματα αὐτοῦ εὐπρόσδεκτα ἐμπορικῶς ἐν Φοινικῇ, ἦτις τότε ἦτο κυριώτατος ἀγωγὸς τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου και ἐν ἣ, ὡς και τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ ἐν γένει και ἰδίως τῇ Ἰουδαίᾳ, ὁ οἶκος αὐτοῦ ἦτο λίαν δημοτικός, ἐν ᾧ ὁ τοῦ Σελεύκου ἐμισεῖτο σφόδρα³. Ὅτι δὲ πράγματι τοῦτο ἐπραξε, και δὴ πᾶν εὐφυῶς, μαρτυρεῖ ἢ παρ' αὐτοῦ παραδοχὴ τοῦ φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος δι' ἀμφοτέρων τὰς τάξεις τῶν νομισμάτων αὐτοῦ και τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν ἐπ' αὐτῶν φοινικικῶν ἐγκοπῶν, ὑστεροσήμεων και ἐγγραφῶν, τῶν

1. Πανσαν. I, 6, 8.

2. Πάριον χρονικὸν (Athen. Mitth. 1897, p. 188 και 196). — Διοδώρου 18,43. — Ἀππιανῶς Συρ. 52. Πβλ. Judeich, Arch. Jahrbuch p. 169 κέ.

3. Διοδώρου 18, 63,6.— Πλουτάρχου. Εὐμέν. 13.

1. Πλουτάρχου Δημ. 23.

2. Στραβ. 16, 754.

3. Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 85 κέξ.

μαρτυρουσῶν τὸ μέγεθος τῆς ἀδιαπτώτου κυκλοφορίας αὐτῶν ἐν Φοινίῃ. Ὅπως δὲ οὐδὲν μονογράφημα ἢ σύμβολον μαρτυρεῖ ὅτι τῶν νομισμάτων τι τοῦ Πτολεμαίου ἐκόπη ἐν πόλει τινὶ τῆς Φοινίκης ἢ Συρίας, ἔστω καὶ ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένης προσκαίρως ἢ διαρκῶς.

Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐφημέρους κτήσεις τοῦ Πτολεμαίου ἐν *Μικρᾷ Ἀσίᾳ*. Ἀληθῶς τὰς «ἐν τῇ Τραχείᾳ Κιλικία πόλεις», ἃς ἐκυρίευσεν ἐν ἔτει 310 π. Χ., ἦτοι ὅτε ἀκόμη ἦτο σατραπῆς, ἀπώλεσεν εὐθύς κατόπιν ἀφαιρεθείσας ὑπὸ τοῦ Δημητρίου¹. τὰς δὲ ἐν Λυκίᾳ καὶ Καρίᾳ πόλεις Φάσηλιν, Ξάνθον, Καῦνον, Κῶν καὶ Μύνδον ἄς, ὡς εἶδομεν (σελ. πα΄), κατέλαβεν ἐν ἔτει 309, ἀπώλεσεν ἂν μὴ ἀμέσως πάντως ὅμως ἐν ἔτει 306 π. Χ., ἦτοι πρὶν ἢ παραλάβῃ τὴν βασιλείαν. Ἀνεκλήθησαν δ' αὐτὰ μόλις ἐπὶ τῆς ἐπομένης βασιλείας².

Οὐδεμία δὲ σαφῆς μαρτυρία συγγραφῆως, ἐπιγραφῆς ἢ νομίσματος, ὑπάρχει ὅτι ὁ Πτολεμαῖος κατεῖχεν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἄλλην τινὰ πόλιν τῆς Μικρᾷ Ἀσίας. Μόνον τὰ φέροντα τὸ ἰδιάζον τῇ *Ἐφέσῳ* σύμβολον τῆς μελίσεως τετραδράχμα ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς τάξεως Α (ἀρ. 153, 158) ἐπιτρέπουσι τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἴσχυσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον πολιτικῶς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Καὶ ῥητὴ τις μὲν μαρτυρία συγγραφῆως ἢ ἐπιγραφῆς δὲν ὑπάρχει περὶ τούτου, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, οὐχ ἦττον ὅμως τὸ γεγονός ὅτι ἡ πόλις αὕτη διετέλεσεν ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀρσινόης, ἀφ' ἧς καὶ Ἀρσινόη (ὀρθότερον Ἀρσινόεια³) μετωνομάσθη (ἴδε σελ. ιε΄), ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἡ δεινὴ αὕτη γυνὴ, ἢ πολλὰς ἄλλας πόλεις ὡς δῶρον λαβοῦσα παρὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς Λυσιμάχου (298/9-281 π. Χ.), ἐφ' οὗ ἐγνώριζε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς θελήσεις αὐτῆς⁴, θὰ ἤσκησε τοιαύτην ἐξουσίαν ἐν Ἐφέσῳ, ὥστε νὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐν αὐτῇ κυκλοφορίαν τετραδράχμων νομισμάτων Αἰγυπτιακῶν πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς κοπέντων περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, εἰς οὓς χρόνους καὶ κατὰ τεχνοτρο-

πίαν ἀνήκουσι ταῦτα, ὄντα ἐκ τῶν ὀψημάτων τῆς τάξεως Α. Ἄλλως δὲ ἡ ἰσχὺς τοῦ τότε θαλασσοκράτορος Πτολεμαίου ἐν τοῖς παραλίαις τῆς Ἰωνίας φαίνεται ὅτι ἦτο μεγάλη καὶ τοσαύτη ὅση ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ τῶν χωρῶν τῆς Μικρᾷ Ἀσίας. Τοῦλάχιστον γνωρίζομεν ὅτι ἤδη περὶ τὸ 280 π. Χ. ἡ Σάμος ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ἡ Ἰκαρία¹ ὑπήγοντο ὑπὸ τὴν Αἴγυπτον. Αὐτὴν τὴν Ἐφεσον εὐρίσκομεν περὶ τὸ 258 π. Χ. φρουρουμένην ὑπὸ Πτολεμαίου υἱοῦ τοῦ Φιλαδέλφου², ἀγνοοῦντες μόνον πότε ἀκριβῶς ἤρξατο ἡ Αἰγυπτιακὴ αὕτη ἐπὶ τῆς πόλεως κυριαρχία.

Ἐν δὲ τῇ κυρίῳ *Ἑλλάδι* τὰς μόνους αὐτοῦ κτήσεις ἐν Πελοποννήσῳ, Κόρινθον καὶ Σικυῶνα, ἀπώλεσεν, ὡς εἶδομεν (σελ. οζ΄), ἐν ἔτει 306 καὶ 303, ἀφήσας λείψανα νομισματικὰ τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ σύμφωνα πρὸς τὸ σατραπικὸν νόμισμα. Τὰς δὲ Κυκλάδας εἶχεν ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 308, ὅτε *ἠλευθέρωσεν* αὐτάς, μέχρι τοῦ 306, ὅτε ἀπώλεσε τὴν θαλασσοκρατίαν. Πάλιν δέ, περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας (288-285 π. Χ.), ἀνεκλήσατο τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασιν καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναφέρεται τὸ ψήφισμα τοῦ *κοινοῦ τῶν νησιωτῶν*³, ὅτι «πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιος ἐγένετο τοῖς τε νησιώταις καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι, τὰς τε πόλεις *ἐλευθέρωσας* καὶ τῶν εἰσφορῶν *κουφίσας*»· ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ταύτας αἱ νῆσοι ὡς *ἐλεύθεραι* παρ' αὐτοῦ κηρυχθεῖσαι, βεβαίως θὰ διετήρησαν πρῶτιστα τὸ δικαίωμα τὸ κόπτειν δι' ἑαυτὰς νομίσματα, ὅπερ ὅμως δὲν ἀποκλείει καὶ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ Πτολεμαϊκὰ βασιλικὰ νομίσματα θὰ ἦσαν *ἐμπορικῶς* τὰ μᾶλλον ἐν αὐταῖς εὐπρόσδεκτα, ἢ τοῦλάχιστον ὅτι ὁ Πτολεμαῖος θὰ ἐφρόντισε νὰ καταστήσῃ αὐτὰ τοιαῦτα. Πόσον δὲ δημοτικοὶ καὶ πασίγνωστοι ἦσαν οἱ τύποι τῶν νομισμάτων Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος εἰς τὰς Κυκλάδας μαρτυρεῖ, πλὴν τῆς συχνῆς αὐτῶν ἐν αὐταῖς ἀνακαλύψεως, τὸ περιεργότατον γεγονός ὅτι Ἀρτεμίδωρός τις Ἀπολλωνίου Περγαῖος, πιστὸς γηραιὸς ὑπηρέτης καὶ λάτρης τῶν τριῶν πρώτων *θεῶν* Πτολεμαίων, πιθανῶς δὲ φρουραρχος αὐτῶν ἐν Θήρᾳ, θέλων νὰ ἀναθέσῃ ἐν ἀναγλύφῳ τὴν

1. Διοδώρου 20,19,4-5. Πβλ. 27,1. 2. Beloch ἔ. ἀ.

3. Ath. Mitth. XXV (1900), 100.—E. Bevan, The House of Seleucus, London 1902, p. 119.—C. Regling, Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. 1903, p. 173 κέ.

4. Wilcken, ἐν Pauly-Wissowa, Real-Encycl. ἐν λ. Arsinoë σελ. 1282.

1. Beloch ἔ. ἀ. σελ. 244.

2. Ἀθήν. 13, 593a.—Trog. Prol. 26.

3. Dittenberger², 200.—Michel, 373—Beloch ἔ. ἀ. σελ. 250.

ἑαυτοῦ εἰκόνα ἐν Θήρῳ ὡς «ἀθανάτου θεοῦ», ἀφομοιοῖ τὰ ἑαυτοῦ χαρακτηριστικὰ πρὸς τὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ λατρευομένου ὡς θεοῦ Πτολεμαίου τοῦ Α', ἀπὸ τῶν νομισμάτων ἀντιγράφων αὐτά. (Πβλ. τὴν ἐν σελ. μθ' εἰκόνα τοῦ ἀναγλύφου, ἣν ὀφείλω τῷ φίλῳ Hiller von Gärtringen, πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐπὶ τῶν πινάκων XXVII,2 καὶ XXXI,4 νομίσματος), δίδων μάλιστα εἰς τὸ ἀνάγλυφον, κατὰ μοναδικὴν ἐξαιρέσιν διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, καὶ τὸ περιφερὲς σχῆμα τοῦ νομίσματος. Τὸ αὐτὸ πράττει καὶ ὡς πρὸς τὸν ἀετὸν τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν αὐτῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τοῦ Σωτήρος¹.

Ἄνακεφαλαιοῦντες τὴν μελέτην ἡμῶν περὶ τῶν νομισμάτων τῶν τάξεων Α καὶ Β, συμπεραίνομεν ἐκ τῶν ἐκτεθέντων, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἔκοψε διὰ μὲν τὴν ἀσφαλῶς ἀνήκουσαν αὐτῷ Αἴγυπτον τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Β, ἐπιβαλὼν ἀμέσως, ὡς εἶχε δικαίωμα, τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ Αἰγυπτίοις τοὺς ὄλως νέους βασιλικοὺς τύπους καὶ τὸ νέον νομισματικὸν σύστημα αὐτοῦ. Συγχρόνως δὲ διὰ τὰς χρείας τοῦ μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου, μάλιστα τοῦ τῆς Μεσογείου, δὲν ἐξήτησεν ὁμοίως νὰ ἐπιβάλῃ ἀμέσως τὸ νέον τοῦτο νόμισμα, καὶ ἂν ἔτι αἰ μεθ' ὧν συνηλλάσσετο χωραὶ ἐτέλουν, ὡς ἡ Κυρηναϊκὴ, ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ, ἀλλὰ πάνυ εὐφυῶς σκεφθεὶς, ἔκοψε τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Α, δι' ὧν ἐτροποποίησε μόνον τὸ τότε ἐν χρήσει σατραπικὸν αὐτοῦ νόμισμα, πρὸς ὃ εἶχον ἤδη οἰκείως τὸ ἐμπόριον, διατηρήσας τοὺς τύπους καὶ ἐπιγραφὰς τοῦ Ἀλεξανδρείου αὐτοῦ τετραδράχμου, οὗ μόνην τὴν

ὄλκην μετέβαλεν ἀπὸ ἀττικῆς εἰς φοινικικὴν, ἵνα οὕτως ἀφομοιώσῃ αὐτὸ κατὰ μικρὸν καὶ ἀνεπιστήτως πρὸς τὸ νέον αὐτοῦ νομισματικὸν σύστημα. Ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ, τῆς κατὰ μικρὸν ἀφομοιώσεως τοῦ νομίσματος, διετήρησε μὲν ἐν τῇ τάξει ταύτῃ τὸν χρυσοῦν στατήρα, ἀλλὰ μετέβαλε τὴν ὄλκην αὐτοῦ ἐπίσης ἀπὸ ἀττικῆς εἰς φοινικικὴν, ἀντικαταστήσας συγχρόνως καὶ τοὺς Μακεδονικοὺς τύπους διὰ Πτολεμαϊκῶν, τιμώντων τόσον αὐτὸν ὅσον καὶ τὸν Ἀλέξανδρον, ἥτοι θέσας ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἰδίαν μορφὴν, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ ἄρματος ἐλεφάντων. Τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὡς πρὸς τὰ χαλκᾶ κέρματα τῆς αὐτῆς τάξεως, ἐφ' ὧν βλέπομεν ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν Πτολεμαϊκὸν ἀετὸν.

Ὅτε δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ἔτεροι χωραὶ καὶ πόλεις, οἷαι ἡ Κύπρος καὶ ἡ Ἔφεσος, ὑπήχθησαν τῷ κράτει αὐτοῦ, ἐχρησιμοποίησε καὶ διὰ ταύτας τὸ σύστημα τῶν νομισμάτων τῆς αὐτῆς τάξεως Α, προσθέσας ἐνίοτε παρὰ τὰ μονογραφήματα τῶν ἀρχόντων, ἢ καὶ μεμονωμένον, σύμβολον νομισματικὸν ἰδιάζον αὐταῖς.

Ὅτι δὲ τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Α τοιοῦτον εἶχον ἐξωτερικὸν σκοπὸν, καὶ ὅτι ἐκόπτοντο, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐν Αἰγύπτῳ, ἵνα πρὸς τὰς χώρας ταύτας ἀποσταλῶσιν, ὑποδεικνύεται ὑπὸ τε τῆς σχεδὸν πάντοτε Ἀλεξανδρινῆς αὐτῶν τεχνουργίας καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ αὐτοῦ σφραγιδογλύφου Δ, ὅπερ τὰ πλεῖστα αὐτῶν φέρουσι, πρὸς δὲ ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ταῦτα συνήθως δὲν ἀνακαλύπτονται μεμονωμένα ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλ' εἰς μεγάλα, ἐνίοτε παμμέγιστα, εὐρήματα¹, ἐνῶ τούναντίον μεμονωμένα ἀνακαλύπτονται συχνὰ εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου χώρας, μεθ' ὧν πολιτικῶς καὶ ἐμπορικῶς συνεδέετο ὁ Πτολεμαῖος².

1. Babelon, *Traité des monnaies*, I p. 23. — Dutilh, *Διελθ. Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχαιολ.* 1898 σελ. 153 κέξ.

2. Ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν χρυσῶν στατήρων τῆς τάξεως Α ἀνεκαλύφθησαν ἐν Καλαβρίᾳ τῆς Ἰταλίας. (Ἰδὲ F. v. Duhn, *Münzfund in Calabrien: Zeit. f. Num.* VI p. 313 καὶ VII, Πίν. IV). Τοῦτο δύναται ἴσως νὰ ἐξηγηθῇ οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῆς ἐμπορικῆς γειτονίας τῆς Κυρήνης καὶ Καλαβρίας, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν σχέσεων τοῦ ἀντιβασιλέως τῆς Κυρήνης Μάγα πρὸς τὸν Ἀγαθοκλέα τῶν Συρακουσῶν νυμφευθέντα τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Θεοξένην, ἐνῶ τὴν ἄλλην ἀδελφὴν αὐτοῦ Ἀντιγόνην ἔλαβεν ὡς σύζυγον παρὰ τοῦ Πτολεμαίου ὁ Πύρρος, ὁ τότε καὶ «χρήματα» (ἴδε σελ. 97) λαβὼν παρὰ τοῦ Πτολεμαίου, κατόπιν δ' εἰσβαλὼν εἰς τὴν Καλαβρίαν, ἐνθ' ἀνεκαλύφθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Πτολεμαϊκὸν χρυσίον.

1. Hiller von Gärtringen: *Arch. Anzeiger* 1899,4 σελ. 188-192: Die meisten Beschauer des Originals wurden unmittelbar an die Ähnlichkeit der Münzen erinnert, und zwar der Ptolemäermünzen.... Schon die kreisrund um den Porträtkopf herumgeführte Schrift ist der Münztechnik entlehnt; sie gemahnt uns zunächst an die römischen Kaisermünzen, findet sich aber im wesentlichen schon auf dem Revers einer späteren Münze des Ptolemaios [Πβλ. Πίν. XXXVI,20-23]. An Soter erinnert auch etwas das bartlose fleischige Gesicht, die vortretende Stirn und das vorstehende Kinn. Dagegen gehört der Kranz dem Artemidoros allein; es ist der von Volke ihm verliehene, auf den er so stolz war. In der Ptolemäermünzen war auch für den Adler des Zeus das Vorbild gegeben [ἰδὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀναγλύφου ἐν σελ. μθ']. Man glaubt auch in der Reproduction noch zu erkennen, dass der Adler des Reliefs wie auf den Münzen den Blitz in den Fängen hält. Vor allem entspricht die Darstellung der Brust im halben Profil, wodurch auch der hintere Flügel zum Teil sichtbar wird, während der Kopf im vollen Profil bleibt, ganz der Haltung jener Münzadler.

Οὐχ ἦττον βέβαιον φαίνεται μοι, ὅτι τινὰ τούτων, μάλιστα τῶν στερουμένων τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τοῦ σφραγιδογλύφου Δ, ἐκόπησαν ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου. Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν εἶναι ἀληθῶς διάφορος καὶ κατωτέρα τῆς Ἀλεξανδρινῆς. Ἴδὲ π. χ. τὰ φέροντα σύμβολα παρὰ τὰ μονογραφήματα τετράδραγμα τοῦ πίνακος V, ἀρ. 18-24. Ἐνίων μάλιστα τῶν στατήρων ἡ Κυρηναϊκὴ προέλευσις μαρτυρεῖται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τῆς τεχνοτροπίας (Πβλ. π. χ. τὴν τῶν στατήρων τοῦ πίν. IV, 1-4 καὶ V, 1-2 πρὸς τὴν τεχνοτροπίαν τῶν ἐν Κυρῆνῃ κοπεισῶν δραχμῶν τοῦ Πτολεμαίου, πίν. III, 15-25), ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ συμβόλου σιλφίου καὶ τῶν μονογραφημάτων, οἷα π. χ. τὰ ΙΚΡ, ΚΕ κλπ., ἅτινα εὐρίσκομεν ἐπὶ ἐτέρων νομισμάτων ἀσφαλῶς κοπέντων ἐν Κυρῆνῃ εἴτε ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (ἴδε καταλ. σελ. 13 ἀρ. 70-71) εἴτε καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Κυρηναίων κατὰ παραχώρησιν βεβαίως τοῦ Πτολεμαίου¹.

ΤΑΞΙΣ Γ'.

Εἶδομεν ἤδη ὅτι ὁ Πτολεμαῖος διὰ τινὰς τῶν ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου κτήσεων αὐτοῦ ἔκοψε μόνον τετράδραγμα τῆς τάξεως Α, οἷα τὰ φέροντα ὡς σύμβολον τὸ κράνος Κυπριακά, καὶ τὰ φέροντα μέλισσαν Ἐφέσια. Τοῦτο ἄγει ἡμᾶς νὰ υποθέσωμεν, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἀφῆκεν αὐταῖς, ὡς καὶ δις πρότερον τῇ Κυρῆνῃ (ἴδὲ σελ. ξ', ξα'), τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ χρῶνται διὰ τὰς ἄλλας νομισματικὰς μικροτέρας ἢ μεγαλειτέρας διαιρέσεις, ἔτερα κέρματα ἴδια, ἢ ἐμπορικῶς μᾶλλον ἀρεστὰ αὐταῖς. Εἶδομεν δὲ ἤδη ὅτι ὑπάρχουσιν ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης τοιαῦτα τῆς Ἐφέσου μετὰ τύπων τῆς Ἀρσινόης (σελ. ις').

Κατὰ μεῖζονα ἐπομένως λόγον δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν τοιοῦτόν τι καὶ διὰ τὴν Κυρηναϊκὴν, ἣτις ἐτέθη οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἄμεσον, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἔμμεσον διοίκησιν τοῦ Λαγείδου, ἐγκαταστήσαντος τὸν υἱὸν τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης Μάγαν ὡς ἀντιπρόσωπον στρατηγόν, ἐπιτροπον, καὶ κατόπιν ἀντιβασιλέα (ἴδὲ σελ. ξδ'), ὅστις ἐπομένως, ὡς ὁ ἀδελφὸς τοῦ Πτολεμαίου Μενέλαος, ὁ τῆς Κύπρου βασιλεὺς (σελ. οδ'),

δυνατὸν νὰ ἔτυχεν ἰδιαιτέρων τινῶν νομισματικῶν προνομίων. Πράγματι δὲ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κυροῦσι τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Γ (ἀριθ. καταλ. 304-337. Πίν. III, 13-45). Πρὶν ὅμως προβῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ σημειώσωμεν, ὅτι ἐν τοῖς προηγουμένοις (σελ. ξβ') παρεδέχθημεν ὡς ἔτος τῆς κατακτίσεως τῆς Κυρῆνης ὑπὸ τοῦ Μάγα τὸ 308 ἢ 307 π. X., ἐπόμενοι τοῖς Thrige¹, Δροῦσεν², Mahaffy³ καὶ ἄλλοις νεωτέροις ἱστορικοῖς, φρονοῦσιν ὅτι εἰς τὸ ἔτος τοῦτο προσήκει τὸ ἀναφέρον τὴν κατάκτησιν ταύτην χωρίον τοῦ πολλὰκις συγγέοντος τὰ ἱστορικὰ γεγονότα Πausανίου.

Ἐκ τοῦ κειμένου ὅμως τούτου, λαμβανομένου ὡς ὀρθῶς ἔχοντος, ἐξάγεται ὅτι πρόκειται περὶ ἄλλης ἐπαναστάσεως ἢ τῆς τοῦ Ὀφέλλα, τῆς ἐν ἔτει 308 καταβληθείσης. Λέγει δηλαδὴ ὁ περιηγητῆς πρῶτον μὲν (I, 6, 5) ὅτι ὁ Ἀντίγονος, ὅτε ἐν ἔτει 302 π. X. παρεσκευάζετο πρὸς πόλεμον, « ἐς Λιβύην ἐπύθητο στρατεύειν Πτολεμαῖον ἀφροστηκότων Κυρηναίων ». Κατωτέρω δὲ (I, 6, 8) ἀναφέρει ὅτι « ἀποθανόντος τοῦ Ἀντιγόνου [301 π. X.] Πτολεμαῖος Σύρους τε καὶ Κύπρον εἴλε [295 π. X.], κατήγαγε δὲ καὶ Πύρρον ἐς τὴν Θεσπρωτίδα ἠπειρον [296 π. X.]. Κυρῆνης δὲ ἀποστάσης, Μάγας Βερενίκης υἱὸς Πτολεμαίῳ τότε συνοικουῆς ἔπει πέμπτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν εἴλε τὴν Κυρῆνῃ [302 μείον 5=298 π. X.] ». Ἄν μὴ ὁ Πausανίας συγγέη ἐναυθὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Πτολεμαῖος εὐθύς μετὰ τὸν ἐν ἔτει 308/7 θάνατον τοῦ Ὀφέλλα κατέλαβεν αὐτὸς οὗτος τὴν Κυρῆνῃ, ὡς καὶ ὁ Σουίδας (ἐν λ. Δημήτριος) μαρτυρεῖ, λέγων ὅτι ὁ Πτολεμαῖος « Λιβύης πάσης ἐκράτησεν, Ὀφέλλα τοῦ Κυρηναίου δυνάστου ὑπὸ Ἀγαθοκλέους κατὰ Σικελίαν ἀναιρεθέντος δόλω »· δεῦτερον δὲ ὅτι κατόπιν ἀπέστη καὶ πάλιν ἡ Κυρῆνῃ εἴτε, ὡς υποθέτει ὁ Beloch ἔ. ἀ., καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀντίγονος μετὰ τὴν νίκην τῆς Σαλαμῖνος ἐπέπεσε κατὰ τῆς Αἰγύπτου (306 π. X.), εἴτε, ὡς λέγει αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ Πausανίου, ὅτε ὁ Ἀντίγονος ἐν ἔτει 302 παρεσκευάζετο καὶ πάλιν κατὰ τοῦ Πτολεμαίου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ, ὁπότε βεβαίως θὰ παρώτρυνεν εἰς ἐπανά-

1. Ἴδὲ τὸ χρυσοῦν νόμισμα KYPANAION παρὰ Babelon: Rev. Num. 1885. p. 399, 7 pl. XV, 7 καὶ τὸ δίδραχμον τῶν αὐτῶν παρὰ Müller, Num. de l'anc. Afrique I p. 47 ἀρ. 175.

1. Res Cyren. σελ. 217.

2. Ἱστορία τῶν Διαδόχων, σελ. 445 σημ. 1.

3. Mahaffy ἔ. ἀ. σελ.

στασιν τοὺς Κυρηναίους. Κατὰ ταῦτα ἢ ὑπὸ τοῦ Μάγα μετὰ πενταετίαν ἀπὸ τῆς ἀποστασίας ὑποταγὴ τῆς Κυρήνης θὰ ἐγένετο ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἐν ἔτει 301, μετὰ τὴν ἐν Ἰψῶ μάχην, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ ἐν ἔτει 298, ὅτε ὁ Πτολεμαῖος ἀπηλλάγη τοῦ ἐκ τοῦ Δημητρίου μεγάλου περισπασμοῦ.

Τὰ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ κοπέντα νομίσματα τῆς τάξεως Γ φαίνονται δικαιοῦντα τὸ χωρίον τοῦ Πausανίου ὡς κατὰ λέξιν ἔχει, οὐχὶ δ' ὡς ἀντιλαμβάνονται αὐτοῦ οἱ ρηθέντες νεώτεροι ἱστορικοί.

Ἀληθῶς ἐν ἀρχῇ τῆς τάξεως ταύτης εὐρίσκονται χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ βασιλικά νομίσματα τοῦ Πτολεμαίου (ἀρ. 304-313 Πίν. 13-23), οὐδεμίαν σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν Μάγαν. Εἶναι δὲ ταῦτα προϊόντα τῶν ἐγχωρίων νομισματοκοπειῶν τῆς Κυρήνης, — ὡς μαρτυρεῖ ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν Κυρηναϊκὰ σύμβολα τοῦ σιλφίου, καρκίνου, ἀκροστολίου καὶ λαμπάδος, — ἀντιπροσωπεύοντα νομισματικὰς ὑποδιαίρεσεις ἐλλειπούσας ἀπὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς χρῆσιν τῆς Κυρηναϊκῆς κοπέσης τάξεως Α', ἧς εἶναι σύγχρονα, ὡς μαρτυροῦσι πλὴν τῶν τύπων καὶ τῆς τεχνοτροπίας τὰ σύμβολα σίλφιον καὶ ἀκροστόλιον, ἄτινα, ὡς καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν μονογραφήματα, ἀνευρίσκομεν καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Α.

Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ὁ Πτολεμαῖος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐπέτρεψε νὰ κόπτονται ἐν αὐτῇ τῇ Κυρηναϊκῇ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων τὰ μικροῦ μεγέθους συμπληρωτικὰ νομίσματα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλικῆς νομισματοκοπίας αὐτοῦ. Ἰχνος ἀναμίξεως τοῦ Μάγα ἐν αὐτοῖς οὐδὲν διακρίνομεν, ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι οὗτος δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὰ τότε ἱστορικὰ γεγονότα. Ὅμως τὸ ἀντίθετον συμβαίνει ἔτη τινὰ κατόπιν, ὅτε δηλαδὴ διακοπέσης, ἔνεκα τῆς ἐν ἔτει 302 νέας ἐπαναστάσεως, τῆς βασιλικῆς σειρᾶς ταύτης, ἐπανεκτίσατο τὴν χώραν, μετὰ πέντε ἔτη ἀπὸ τῆς ἀποστασίας, ἦτοι τῷ 298 π. Χ., ὁ Μάγας, ὁ ἔνεκα τούτου «*παρὰ Βερενίκης τῆς μητρὸς ἀξιοθεῖς ἐπιτροπεύειν Κυρήνην*»¹ καὶ εἰς βασιλέα αὐτῆς ὑπήκοον τῷ Πτολεμαίῳ ὑπὸ τούτου σὺν τῷ χρόνῳ προαχθεῖς. Σειρὰ ὀλόκληρος ἐγχωρίων νομισμάτων (ἀρ. 314-337, Πίν. III,

22-45) φέρει σταθερῶς ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κερμάτων τὸ μονογράφημα Μ, ἢ Μ, ἢ $\frac{M}{AZ}$ ἢ $\frac{M}{SA}$, δηλαδὴ Μάγας. Καὶ ναὶ μὲν ὡς ὑπήκοος βασιλεὺς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα, οὐδὲ τολμᾷ νὰ θέσῃ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα, οὐχ ἦττον ὅμως καινοτομεῖ σπουδαίως ἐν τούτῳ, ὅτι ἐπὶ τῶν χρυσῶν στατήρων τῆς σειρᾶς καὶ τῶν ἀργυρῶν διδράχμων καὶ τινῶν χαλκῶν (Πίναξ III,40-45) θέτει ἀντὶ τῆς εἰκόνας καὶ ἐπιγραφῆς τοῦ Πτολεμαίου τὴν εἰκόνα, ποτὲ μὲν ὡς νεαρῶς, ποτὲ δὲ γηραιῶς, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΙΞΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, παρ' ἧς, κατὰ τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν φράσιν τοῦ Πausανίου, ἠξιώθη ἐπιτροπεύειν Κυρήνην. Τοῦ θετοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ ἐπικυριάρχου βασιλέως Πτολεμαίου τὴν εἰκόνα καὶ τὰ ἐμβλήματα ἀετόν, κεραννὸν καὶ πρῶραν θέτει ἐπὶ τῶν ἡσσονος ἀξίας νομισμάτων τῆς σειρᾶς ἦτοι ἐπὶ διδράχμων ἀργύρου οὐχὶ καθαρῶ, καὶ ἐπὶ τῶν πλείστων χαλκῶν (Πίναξ III,22-39). Ἐξ ἄλλου οἱ ἐπὶ τῶν μικροτέρων κερμάτων τύποι τοῦ Πηγάσου καὶ τοῦ ἵππου φαίνονται σχετιζόμενοι μᾶλλον πρὸς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ Κυρηναίους, ἐνῶ τὸ ρόπαλον καὶ τὸ πηδάλιον τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων τοῦ τύπου τῆς μητρὸς τοῦ Μάγα Βερενίκης σχετίζονται ἴσως πρὸς τοὺς ἐκ μητρὸς ἢ πατρὸς ἡρώας προγόνους τοῦ Μάγα. Ὅπωςδήποτε περιέργον εἶναι ὅτι καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Κῶ, ἡ εἰκὼν τῆς Βερενίκης τίθεται ἐπὶ νομίσματος, οὗ ὁ ἕτερος τύπος ἀναφέρεται εἰς τὸν Ἡρακλέα καὶ τὰ σύμβολα αὐτοῦ, ρόπαλον καὶ καρκίνον.

Ἐν τῷ πεδίῳ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης ἀπαντῶσι, πλὴν τοῦ μονογραφήματος τοῦ Μάγα, τὰ συνήθη μονογραφήματα τῶν ἐτησίων νομισματικῶν ἀρχόντων, πρὸς δὲ ὡς σύμβολα τρίαίνα καὶ κέρας (Πίναξ III,40 καὶ 45) ὅμοιον πρὸς τὸ σύμβολον τετραδράχμων τινῶν τῆς τάξεως Α (Πίναξ V,18), κοπέντων πιθανῶς διὰ τὴν Κυρήνην ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ὅστις ἐπιτρέψας εἰς τὸν Μάγαν νὰ κόπῃ νομίσματα ἐν Κυρήνῃ φέροντα τὸ μονογράφημα αὐτοῦ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ διατηρήσῃ καὶ δι' ἑαυτὸν νὰ κόπῃ ἐπίσης διὰ τὴν Κυρήνην νομίσματα τῆς τάξεως Α. Διὰ τοῦτο δὲ ἴσως ὁ Μάγας περιορί-

1. Πausan. 1,7,1.

σθη νὰ κόπτη κέρματα ἀξιῶν μὴ συμπεριλαμβανομένων ἐν τῇ τάξει ταύτῃ τοῦ Πτολεμαίου ¹.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β', ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

(285—246 π.Χ.)

Ἡ νομισματοκοπία Πτολεμαίου Β', τοῦ λεγομένου Φιλαδέλφου, ὄχι μόνον εἶναι ἡ πλουσιωτάτη τῶν κοπεισῶν ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων, ἀλλὰ βεβαίως καὶ πασῶν τῶν βασιλικῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἡ ἀφθονία καὶ τὸ μέγεθος τῶν χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν αὐτῆς νομισμάτων εἶναι τηλικαύτη, ὥστε καὶ ἂν δὲν εἶχομεν τὰς περιουθείας λεπτομερεῖς πληροφορίας περὶ τοῦ καταπληκτικοῦ πλούτου, ὃν ἐσώρευσε ὁ βασιλεὺς οὗτος, ἠδυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εικάσωμεν αὐτὸν ἐκ μόνων αὐτῶν τῶν νομισμάτων. Οὕτω νῦν, ἀντὶ τῶν τριῶν τάξεων τῆς νομισματοκοπίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Σωτῆρος, διακρίνομεν δώδεκα ὅλας τάξεις ἐν τῇ νομισματοκοπία τοῦ Φιλαδέλφου, χάρις δὲ εἰς τὸ σύστημα τῆς χρονολογήσεως τῶν νομισμάτων, ὅπερ πρῶτος ὁ βασιλεὺς οὗτος εἰσήγαγεν, ὡς ἐσχάτως ἐδείξαμεν ², δυνάμεθα νῦν νὰ εἰσαγάγωμεν μεγάλην τάξιν ἐν τοῖς νομίσμασιν αὐτοῦ, ἅτινα δύ-

1. Ἐξαιρέσειν βεβαίως ἀποτελεῖ ὁ χρυσοῦς μετὰ τύπων Βερενίκης στατήρ, ὅστις μάλιστα ἠδύνατο νὰ λογισθῆ καὶ πως ἀσέβῃς πρὸς τὸν κυρίαρχον Πτολεμαῖον, οὗ ἡ εἰκὼν ἐτέθη ἐπὶ τῶν δευτερευόντων νομισμάτων. Ὁφείλω ὅμως νὰ παρατηρήσω ὅτι οὐχὶ σμικρὰς ἀμφιβολίας ἔχω περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ στατήρος τούτου. Τῶν δύο μόνων γνωστῶν αὐτοῦ ἀντιτύπων, τὸ ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Πετροπόλεως γνωρίζω μόνον ἐξ ἐκμαγείου, οὗ τὸ ὅλως ἐπίπεδον πεδίον τῆς ὀπισθίας ὄψεως φαίνεται μοι ὑποπτον. Τοῦ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐτέρου τὸ πρωτότυπον εἶδον ἐν Ἀθήναις, ἐνθα ἀπὸ εἰκοσαετίας κυκλοφορεῖ μὴ δυνηθέντος τοῦ ἐμπόρου νὰ ἐκποιήσῃ αὐτὸ μέχρι τοῦδε ἴσως ἔνεκα ὑποψιῶν περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ. Ἐχω δὲ τὴν ὑποψίαν ὅτι σοφὸς τις κιβδηλοποιὸς ἔπλασε τοὺς στατήρας τούτους ἀντιγράφας τὴν μὲν κεφαλὴν ἀπὸ τῶν ὁμοιοτύπων ἀργυρῶν διδράχμων (Πίν. III ἀρ. 45), τὸν δὲ τύπον τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀπὸ τῶν ὁμοίων χαλκῶν (Πίν. III, 42), προσθέσας ἐν τῷ πεδίῳ τὰ σύμβολα τῆς τριαίνης καὶ κέρματος, ἅτινα εὔρεν ἐπὶ τῶν ὁμοιοτύπων γνησίων ἀργυρῶν (Πίν. III, 43-45). Πβλ. τὸ αὐτὸ σύστημα κιβδηλίας, τῆς αὐτῆς χειρὸς ἐν Ἀθήναις, ὅπερ ἐφηρμόσθη πρὸς δημιουργίαν τοῦ γνωστοῦ νῦν ὡς κιβδήλου χρυσοῦ στατήρος τῆς Κνωσοῦ (Svoronos, Num. de l'île de Crète Pl. XXXI, 24), ὅστις ἐπλάσθη ἀντιγραφείσης τῆς μὲν κεφαλῆς ἀπὸ γνησίων νομισμάτων τῆς Γόρτυνος (Svoronos ἔ. ἀ. Pl. XV, 22-24), τῆς δὲ ὀπισθίας ὄψεως ἀπὸ ἐτέρου γνησίου νομίσματος τῆς Κνωσοῦ (Svoronos ἔ. ἀ. Pl. VI, 26).

2. Les monnaies de Ptolémée II qui portent dates: Revue Belge de numism. 1901.

νανται οὕτω πολὺ φῶς νὰ χύσωσιν ἐπὶ τῆς χρονολογίας τῆς ἀτελέστατα γνωστῆς ἱστορίας τῶν χρόνων αὐτοῦ.

Τὴν ἱστορίαν ταύτην θέλομεν ἐκθέσει ἐνταῦθα ἐφ' ὅσον σχετίζεται πρὸς τὰ νομίσματα, ἐξετάζοντες μίαν πρὸς μίαν τὰς τάξεις τῶν νομισμάτων, ἃς ἐν τῷ καταλόγῳ (ἀριθ. 338-933) ἀποδίδομεν τῷ Φιλαδέλφῳ.

ΤΑΞΙΣ Α'.

(Ἀριθ. 338-387 Πίνακ. IX, 18-24 καὶ XI, 1-31)

Πτολεμαῖος ὁ Σωτῆρ θέλων περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου αὐτοῦ νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ διαφιλονικουμένης διαδοχῆς τοῦ θρόνου, παρητήθη ὑπὲρ τοῦ ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ συζύγου Βερενίκης υἱοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ἀποκλείσας «contra jus gentium» ¹ καὶ παρὰ τὰς ἐκ προσωπικοῦ συμφέροντος ἐμπνεομένας συμβουλὰς Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ² τὸν ἐκ τῆς πρώτης συζύγου Εὐρυδίκης υἱὸν Πτολεμαῖον τὸν ἐπιλεγόμενον Κεραυνόν. Ἐπραξε δὲ τοῦτο εἴτε χαριζόμενος τῇ προσφιλεῖ Βερενίκῃ, εἴτε μᾶλλον διότι ἐκ χαρακτῆρος ἀπεδοκίμαζε καὶ διὰ τὸ μέλλον τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐφοβεῖτο «τὸ ἄγαν τολμηρόν» ³, «τὴν σκαιότητα καὶ ἀπόνοϊαν» ⁴, καὶ τὸ πρὸς τὸ «τολμῆσαι πρόχειρον» ⁵ τοῦ ἔνεκα τούτων Κεραυνοῦ κληθέντος πρωτοτόκου υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς τότε ὑπὸ δυσμένειαν τελούσης Εὐρυδίκης. Πόσον δ' εἶχε δίκαιον οὕτω σκεπτόμενος ὁ συνετὸς Σωτῆρ, κατέδειξε ἡ κατόπιν κακοῦργος, ἐμπαθῆς καὶ ἀσύνετος διαγωγὴ τοῦ πλείστας δολοφονίας διαπράξαντος Κεραυνοῦ, τοῦ μετ' ἀνοικτῶν ὀφθαλμῶν ἀγαγόντος ἐντὸς διετίας εἰς πλήρη στρατιωτικὸν ὄλεθρον ἑαυτὸν καὶ τὸ ἐν Μακεδονίᾳ κράτος αὐτοῦ.

Ὁ ὁμοίως τῷ βασιλεῖ φρονῶν λαὸς ἐχαιρέτισε μετὰ ζωηρᾶς χαρᾶς τὴν περὶ τὸν Νοέμβριον τοῦ 285 π.Χ. παραλαβὴν τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον ὁ Σωτῆρ ἔταξεν ἑαυτὸν σύμβουλον καὶ φρουρόν τοῦ νεαροῦ, μόλις 24 ἐτῶν τότε βασιλέως, καὶ διετέλεσε τοιοῦτος μέχρις οὗ ἀπέθανε μετὰ δύο ἔτη

1. Justinus XVI, 2.

2. Διογ. Λαερ. Ε', 78.

3. Πausanίου 1, 19, 4.

4. Μέμων παρὰ Φωτίῳ σελ. 225, β, 16.

5. Πausanίου 1, 16, 3.

(283 π. Χ.) ἀφήσας τῷ υἱῷ τὸ πάντων ἐδραιώτατον και κάλλιστα διωργανωμένον βασιλείον¹.

Ὁ ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις παραλαβὸν τὴν βασιλείαν Φιλάδελφος δύσκολον εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι θὰ ἔσπευδεν ἀμέσως εἴτε νὰ μεταβάλλῃ τὸ δόκιμον ἤδη και κάλλιστα ὠργανωμένον σύστημα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ νομισματοκοπίας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἴτε νὰ ἐκβάλλῃ ἐκ τῶν νομισμάτων τὴν εἰκόνα και τὰ σήματα τοῦ γηραιοῦ και σεβαστοῦ πατρὸς χάριν τῶν ἑαυτοῦ. Ἴσως μάλιστα εἰς τὴν ἐξ υἱικῆς εὐλαβείας και λεπτότητος ἐναντίαν, ὡς θέλομεν ἴδῃ, ἀπόφασιν αὐτοῦ ὀφείλεται πρῶτιστα τὸ γεγονός τῆς και μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος στερεοτύπου διατηρήσεως τῶν νομισματικῶν τύπων αὐτοῦ, εἰς ὃ θὰ συνετέλεσε πάντως τότε και τὸ ὅτι τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον εἶχεν ἤδη τὰ μάλα οἰκείως πρὸς τοὺς τύπους τοῦ Σωτῆρος, οὓς θὰ ἦτο τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀσύμφορον νὰ μεταβάλλῃ τις, ὅσον οἱ πλείστοι τῶν λαῶν, μεθ' ὧν συνηλλάσσετο τότε ἡ Αἴγυπτος, και δὴ οἱ κάτοικοι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀραβίας και τῶν Ἰνδιῶν, ἦσαν λαοὶ βάρβαροι και ἀμαθεῖς δυσπίστως ἔχοντες πρὸς τὸ νέον νόμισμα και δυσκόλως ἐγκαταλείποντες ἐκεῖνο, πρὸς ὃ ἤδη εἶχον προσοικειωθῆ. Παράδειγμα πρόχειρον ἔτι και νῦν οἱ πρὸς νότον τῆς Αἰγύπτου λαοὶ τῆς Ἀφρικῆς, παρ' οἷς κατὰ προτίμησιν κυκλοφοροῦσι μέχρι τοῦδε τάλληρα Αὐστριακὰ φέροντα τοὺς τύπους τῆς Μαρίας Θηρεσίας!

Πλὴν δὲ τούτου τὰ ἀμέσως ἐπακολουθήσαντα γεγονότα δὲν ἦσαν τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἀφήσωσι τῷ Φιλadέλφῳ καιρόν, ἵνα σκεφθῆ περὶ τροποποιήσεως τοῦ καλῶς ἔχοντος Αἰγυπτιακοῦ νομίσματος.

Ὁ παραγκωνισθεὶς Κεραυνὸς και οἱ δύο ἄλλοι ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἔφυγον μένεα πνέοντες κατὰ τοῦ Φιλadέλφου ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐξ ἧς εἶχεν ἤδη φύγη ἡ ἐξορισθῆ και ἡ μήτηρ αὐτῶν Εὐρυδίκη, ἡ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πτολεμαΐδα ὑπανδρεύσασα τότε πρὸς τὸν ἐχθρὸν τοῦ Σωτῆρος Δημήτριον τὸν Πολιορκητὴν (ἴδε σελ. 97). Και κατώρθωσε μὲν ὁ Φιλadέλφος, εὐθὺς ὡς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἔσχε μᾶλλον ἐλευθέρως τὰς χεῖρας, νὰ ἀπαλλαγῇ ὀριστικῶς τῶν δύο νεωτέρων ἀδελφῶν², ἀλλ' ἀπέμενε ὁ φοβερώτερος

πάντων Κεραυνός, ὁ κύριος ἀνταπαιτητὴς τοῦ θρόνου, πρὸς ὃν προσετέθη ἤδη και ὁ τῆς Κυρήνης ἄρχων και ἀνεξαρτησίαν ἐπιθυμήσας Μάγας, ἑτεροθαλῆς ἐκ μητρὸς ἀδελφὸς τοῦ Φιλadέλφου.

Ὁ Κεραυνὸς συμμάχους κατὰ τοῦ Φιλadέλφου πανταχοῦ ζητῶν κατέφυγε τὸ πρῶτον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Λυσιμάχου, ὁπόθεν ἀνακαλυφθέντων τῶν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τελεσθέντων ἐκεῖ κακουργημάτων αὐτοῦ ἔφυγε πρὸς τὸν ἐχθρὸν τῆς Αἰγύπτου Σέλευκον, ὅστις ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ὀρμώμενος ὑπεδέχθη αὐτὸν φιλικῶς ὑποσχεθεὶς νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου, εὐθὺς ὡς ὁ πατὴρ Πτολεμαῖος ὁ Σωτῆρ ἠθελεν ἀποθάνῃ¹. Πράγματι δὲ ὡς μνηστῆρα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ θρόνου παρέλαβεν αὐτὸν μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῇ κατὰ τοῦ φιλῶς πρὸς τὸν Φιλadέλφον διακειμένου Λυσιμάχου ἐκστρατείας τῆς Μικρᾶς Αἰγύπτου, μεγάλοι δὲ πάντως θὰ ἦσαν οἱ φόβοι και αἱ φροντίδες τοῦ Φιλadέλφου, ὅτε πεσόντος τοῦ Λυσιμάχου ἐν τῇ κρίσιμῳ μάχῃ τοῦ Κόρου πεδίου ἀπέμεινε ἐν ἔτει 281 π. Χ. ὁ Σέλευκος πανίσχυρος, δυνάμενος νὰ προσβάλλῃ μετὰ φοβερῶν δυνάμεων τὴν Αἴγυπτον και νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν αὐτῇ βασιλέα τὸν Κεραυνόν.

Εὐτυχῶς διὰ τὸν Φιλadέλφον ὁ γηραιὸς Σέλευκος κατελήφθη τότε ὑπὸ σφοδροῦ πόθου νὰ ἐπανίδῃ τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ πατρίδα Μακεδονίαν, ἐξ ἧς πρὸ 50 ὄλων ἐτῶν εἶχεν ἀναχωρήσῃ, και νὰ ζήσῃ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη ὡς βασιλεὺς αὐτῆς και εἰρηνικὸς διαιτητὴς τῶν Ἐπιγόνων, αὐτὸς ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν τῶν ἐνδόξων ὀπαδῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Παραδοὺς λοιπὸν εἰς τὸν υἱόν του Ἀντίοχον πᾶσαν τὴν ἀπὸ Ἑλλησπόντου μέχρι Ἰνδοῦ Ἀσίαν, διέβη περὶ τὰ τέλη τοῦ 281 εἰς Εὐρώπην, ἐνθα ὁμως ὁ ἀρχομανὴς συνοδὸς αὐτοῦ Κεραυνός, ὁ μένεα κατ' αὐτοῦ πνέων ὡς ἀθετήσαντος τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ νὰ ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου, ἐπιπεσὼν αἴφνης ἐκ τῶν ὀπισθεν ἐδολοφόνησεν αὐτόν, κατορθώσας ἀμέσως, μετ' ἀπιστεύτου θρασύτητος και τόλμης, νὰ κηρυχθῆ βασιλεὺς τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ καταπλαγέντος στρατεύματος, εὐθὺς δὲ κατόπιν νὰ καταλάβῃ και τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας².

1. Δροῦσεν II σελ. 690.

2. Πausan. 1,7,1 και 10,4.

1. Μέμνονος 8,1. — Ἀππιανῶν Συγρ. 62.

2. Δροῦσεν ἑ. ἀ. σελ. 703 κ ἐξ.

4. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Α ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β' ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

α) Κατὰ κέρματα.

β) Κατὰ μονογραφήματα.

	Χ 5δρ.	Ρ 4δρ.	Ρ 1δρ.	Α 28, Α	Α 22, Β	Α 16, Γ	Α 11, Δ
1ον	Α ΔΙ ΑΡ ΚΕ Χ	+	+		+		
2ον	Α Α Ρ Α ΔΙ Χ ΕΥ Α ΕΥ ΑΡ ΕΥ ΚΛ ΕΥ ΚΛ ΕΥ Α ΕΥ Μ ΕΥ ΑΡ ΕΥ Χ ΕΥ Χ ΡΤ Ρ ΑΡ Α ΣΤ ΚΙ ΣΤ Α ΣΤ Χ Φ Α Χ ΔΙ		+				+
3ον	ΕΥ ΚΛ Α ΕΥ ΚΛ Α ΕΥ ΚΙ Χ ΣΤ ΚΙ »	+	+				+
4ον	Α ΔΙ ΔΙ Α	+			+	+	+
5ον	ΔΙ Α				;	;	+
6ον	Ανευ μονογραφ.						+

Ετήσιοι ἀρχόντες	1ον	2ον	3ον	4ον	5ον
Α	+	Α Α Ρ »		Α	
ΔΙ	+	ΔΙ Χ Χ ΔΙ		» ΔΙ ΔΙ	ΔΙ ✱ Α
Χ	+	ΔΙ Χ ΕΥ Χ	ΕΥ ΚΙ Χ ΣΤ ΚΙ Α		
ΑΡ ΚΕ	+				
Α		Α Α ΕΥ Α ΑΡ Α Φ Α	ΕΥ ΚΛ Α ΕΥ ΚΛ Α		
Χ		ΕΥ Χ ΣΤ »			
ΑΡ		ΕΥ ΑΡ			
ΚΛ	+	ΕΥ ΚΛ ΕΥ ΚΛ	ΕΥ ΚΛ Α ΕΥ ΚΛ Α		
Ρ		ΡΤ Ρ			
ΚΙ		ΣΤ ΚΙ	ΕΥ ΚΙ Χ ΣΤ ΚΙ Χ		
Α		ΣΤ Α			
Α					ΔΙ ✱ Α
Α		ΕΥ Α			
Α		ΕΥ			
15					

Οὕτως ἡ τύχη ἀπῆλλαξε τὸν Φιλάδελφον τῶν ἐκ τοῦ Σελεύκου καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἐκ τοῦ Κεραυνοῦ φόβων, διότι ὁ δεύτερος οὗτος, ἵνα μὲν βαδίσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου διὰ ξηρᾶς, ἔδει νὰ διασχίσῃ τὴν Ἀσίαν, ἔνθα θὰ συνήντα τὸν ἐκδίκησιν πνέοντα ἰσχυρὸν υἰὸν τοῦ Σελεύκου βασιλέα

Ἀντίοχον, τῆς δὲ θαλάσσης κύριος ἦτο ὁ ἰσχυρότατος στόλος τοῦ Φιλαδέλφου, ὅστις νῦν βλέπων ἑαυτὸν ἀσφαλῆ ἐκ μέρους τοῦ Κεραυνοῦ ἔστρεψε τὴν προσοχὴν κατὰ τοῦ κυρίως ἐπιφόβου ἐχθροῦ Ἀντιόχου εἰσβαλὼν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Συρίαν πρὸς κατοχὴν αὐτῆς, καθ' ὃν

χρόνον ὁ Ἀντίοχος ἦτο ἀπησχολημένος πρὸς βορρᾶν μὲν εἰς παρασκευὰς κατὰ τοῦ Κερρανοῦ, πρὸς ἀνατολὰς δὲ εἰς καταστολὴν ἐπαναστάσεως ἐν Σελευκίδι. Ὁ Κερρανὸς μάλιστα, εὐθύς ὡς ἔγινε κύριος τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας καὶ ἐκόρεσέ πως τὴν ἀρχομανίαν αὐτοῦ, ἔπεμψε πρέσβεις εἰς Αἴγυπτον, δηλῶν ὅτι παραιτεῖται τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου ἀξιώσεων καὶ ζητεῖ τὴν φιλίαν τοῦ Φιλαδέλφου. Πράγματι δὲ ἔτυχε ταύτης ὑποκινήσαντος τοῦ Φιλαδέλφου πόλεμον ἐν Ἑλλάδι κατὰ Ἀντιγόνου τοῦ ἀνταπαιτητοῦ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας (280 π. Χ.)¹.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Κερρανὸς ἐστερέωσε διὰ νέων δολοφονιῶν καὶ κακουργημάτων τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐν Μακεδονίᾳ· ἀλλ' εὐθύς ἔτη τινὰ κατόπιν κατεκερματίσθη ὑπὸ τῆς ἐπισκηψάσης θυέλλης τῶν Γαλατῶν, πρὸς οὓς, ὑπὸ τῆς τιμωροῦ Νεμέσεως καὶ τῆς θρασύτητος αὐτοῦ ἀγόμενος ἀντιπαρετάχθη ἀσυνέτως μετ' ἀνεπαρκῶν δυνάμεων τῷ 279 π. Χ.

Ἡ φοβερὰ αὕτη Γαλατικὴ θύελλα, ἡ εἰς μέγαν τρόπον ἐμβαλοῦσα τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀποκλειστικῶς ἐπασχολήσασα αὐτόν, οὐδεμίαν ἔχοντα πλέον ὄρεξιν πρὸς ἐμφυλίους πολέμους, ἀφῆκεν ἡσυχον καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ μόνον τὸν Φιλάδελφον ἐν τῇ μακρᾷ πρὸς νότον εὐρισκομένῃ Αἰγύπτῳ, τῇ ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτῆς στόλου προστατευομένῃ.

Ἐποφελήθη μάλιστα ὁ Φιλάδελφος ἐκ τῶν τότε μεγάλων περισπασμῶν τῶν ἀντιζήλων αὐτοῦ καὶ ἰδίως τῶν τοῦ πρὸς τοὺς αὐτοὺς Γαλάτας πολέμου ἔντος ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἀντιόχου, ἵνα ἐτοιμάσῃ ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ ἀποστάτου Μάγα, πρὸς ὃ ἐμίσησθε 4000 Γαλάτας, οὓς ὅμως ἐπιβουλευθέντας αὐτὸν ἔπνιξεν ἐν τῷ Νεῖλῳ², ἀπαλλαγείς ταχέως καὶ τοῦ ἐκ τοῦ Μάγα κινδύνου δι' ἀποστασίας τῶν Μαρμαρίδων, οὓς αὐτὸς φαίνεται ὅτι ἐξήγειρεν εἰς τὰ νῶτα τοῦ δυνάστου τῆς Κυρήνης. Δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν ἀκριβῶς τὸ ἔτος τοῦ γεγονότος τούτου.

Ὅπως δὴποτε ὅμως εἶναι βέβαιον ἐκ τῆς ἐν γένει ἐξετάσεως τῆς ἄλλως λίαν σκοτεινῆς, ἐλλείπει εἰδήσεων, ἱστορίας τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτι αἱ περιστάσεις

δὲν ἦσαν τοιαῦται, ὥστε νὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ νὰ ἀσχοληθῇ περὶ τὴν ἐπὶ τὰ βελτίω ῥιζικὴν μεταβολὴν τοῦ ἄλλως καλῶς ἔχοντος Αἰγυπτιακοῦ νομίσματος τοῦ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰσαχθέντος συστήματος. Μόλις δὲ περὶ τὰ 273, ὅτε ἐκ τῆς ἀποστολῆς τῆς περιφήμου πρεσβείας τοῦ Φιλαδέλφου εἰς Ρώμην, — ἣτις τότε ἐτίμησεν αὐτὸν ὅσον οὐδένα ποτὲ ξένον ἡγεμόνα¹, — καταφαίνεται ὅτι ἀπηλλάγη τῶν κυριωτέρων φροντίδων τῆς συντηρήσεως τοῦ κράτους καὶ ἤρξατο ἀσχολούμενος εἰς γενικωτέρων βλέψεων πράξεις, δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν ὅτι αἱ περιστάσεις θὰ ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ ἀσχοληθῇ καὶ εἰς μείζονα βελτίωσιν τοῦ νομίσματος.

Πράγματι δὲ πρὸς τοιαύτην τινὰ ἀντίληψιν τοῦ πράγματος συμφωνεῖ καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν πρώτων ἐν Αἰγύπτῳ ὑπ' αὐτοῦ κοπέντων νομισμάτων, ἣτοι τῶν τῆς τάξεως Α, ἣτις κατὰ τεχνοπρίαν ἀποτελεῖ τὴν ἄμεσον συνέχειαν τῶν τῆς τάξεως Β νομισμάτων τοῦ Σωτῆρος.

Ἡ τάξις αὕτη Α τοῦ Φιλαδέλφου (ἀρ. 338-387, πίνακ. IX, 18-24 καὶ XI, 1-31) εἶναι σχεδὸν πανομοίᾳ πρὸς τὴν ρηθεῖσαν τάξιν Β τῶν Αἰγυπτιακῶν νομισμάτων τοῦ Σωτῆρος, φέρουσα τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, ἀναφερομένην ὅμως νῦν εἰς τὸν βασιλεύοντα Φιλάδελφον, πρὸς δὲ φέρουσα πάντας τοὺς τύπους τῶν αὐτῶν νομισμάτων τοῦ Σωτῆρος.

Ὅτι δὲ τὰ ἀποτελοῦντα τὴν τάξιν ταύτην νομίσματα ἐκόπησαν ἐπὶ Φιλαδέλφου, δεικνύουσι τρία διάφορα χαρακτηριστικὰ αὐτῆς.

Πρῶτον μὲν ἡ κατὰ μίαν μόνην βαθμίδα καὶ σχεδὸν ἀνεπαίσθητος ἐπὶ τὰ χεῖρω διαφορὰ τῆς τεχνοπρίας, διαφορὰ ἦν μόνον οἱ ὀφθαλμοὶ ἐξησκημένων νομισματολόγων δύνανται σαφῶς νὰ ἀντιληφθῶσιν.

Δεύτερον δὲ ἡ κατὰ κανόνα ἔλλειψις τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπὶ Σωτῆρος ἐργαζομένου σφραγιδολύφου Δ, ὅπερ ἐμφανίζεται μὲν κατ' ἐξαίρεσιν ἐπὶ τινῶν κερμάτων τῆς τάξεως ταύτης, ἀλλ' ὧν πρὸς κοπὴν τῆς ἐμπροσθίας ὕψεως, ἐφ' ἧς τὸ Δ, φαίνεται ἢ ὅτι ἐγένετο χρῆσις τῶν ἐπὶ Σωτῆρος χαραχθεισῶν σφραγίδων, διόπερ αὐταὶ εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κεκμηκυῖαι, ἢ ὅτι ἀντεγράφησαν ἀπλῶς αἱ τοῦ Σωτῆρος ὑπὸ σφραγιδολύφου ταχέως καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀμελῶς

1. Δροῦσεν ἔ. ἀ. σελ. 707.

2. Σχόλια Καλλιμ. Ὑμν. εἰς Δῆλον. στίχ. 175. — Mahaffy, ἔ. ἀ. 125, 1.

1. Δροῦσεν τόμ. Γ', 269 κέξ.

ἐργαζομένων, ὡς δεικνύει ἡ πολλακίς σχεδὸν χειρωνακτικὴ τεχνοτροπία τῶν ἐν λόγῳ κεφαλῶν.

Τρίτον δὲ καὶ τελευταῖον ἡ ἐν ταῖς λεπτομερείαις τροποποιήσις τινῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν τάξιν κερμάτων.

Ἀληθῶς τὸ χρυσοῦν πεντάδραχμον, τὸ ἀργυροῦν τετράδραχμον καὶ τὰ χαλκᾶ κέρματα τῶν 28 καὶ 22 χιλιοστῶν διετηρήθησαν ἀπαράλλακτως τὰ αὐτὰ πρὸς τὰ τοῦ Σωτήρος, τὰ χρυσᾶ ὅμως τριώβολα, τὰ ἀργυρᾶ ὀκτάδραχμα, τὰ πρώτου μεγέθους (32 χιλιοστῶν) ὡς καὶ τὰ 14 χιλιοστῶν χαλκᾶ κατηργήθησαν — τοῦλάχιστον οὐδὲν μέχρι τοῦδε τοιοῦτον συνηγήσαμεν —, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου εἰσήχθη νῦν ἀργυρᾶ δραχμὴ, ἐφ' ἧς ἐτέθησαν οἱ τύποι τοῦ χρυσοῦ τριωβόλου τῆς τάξεως τοῦ Σωτήρος, ἐτροποποιήθησαν δὲ καὶ οἱ τύποι τῶν 16 καὶ 11 χιλιοστῶν χαλκῶν, τεθείσης, ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως τῶν πρώτων, τῆς κεφαλῆς τῆς συζύγου τοῦ Φιλαδέλφου Ἀρσινόης τῆς Β' ἀντὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἣτις μετετέθη ἐπὶ τῶν 11 χιλιοστῶν κερμάτων, ἀντικαταστήσασα τὴν τοῦ Σωτήρος (ιδὲ σελίδα 54).

Ἐν τῇ τάξει αὐτῇ τοῦ Φιλαδέλφου ἀπαντῶσι πρὸς τούτοις, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Σωτήρος, μονογραφήματα νομισματικῶν ἀρχόντων κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα, ἦτοι 1^{ον} ἀνὰ ἓν, ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἐτήσιον ἄρχοντα (ἀρ. 338-347), 2^{ον} ἀνὰ δύο (ἀρ. 348-373), ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶναι σταθερὸν ἐπὶ πλείονα ἔτη, ὑπερκείμενον τοῦ εἰς τὸν ἐτήσιον ἄρχοντα ἀναφερομένου δευτέρου, καὶ 3^{ον} ἀνὰ τρία (ἀρ. 374-379), ὧν τὸ δεύτερον καὶ τρίτον φαίνονται ὅτι ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐτησίους ἄρχοντας (ιδὲ σύνοψιν 4, α καὶ β).

Πλὴν τούτων ὅμως ὑπάρχουσιν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει καὶ ἕτερα, πάνυ διαφόρου ὅμως τεχνοτροπίας, κέρματα (ἀρ. 380-387) φέροντα ἢ ἐν σύμβολον καὶ ἐν μονογράφημα (4^{ον}), ἢ ἐν σύμβολον καὶ δύο μονογραφήματα (5^{ον}), ἢ, τέλος, ἄνευ συμβόλου τινὸς ἢ μονογραφήματος (6^{ον}). Ἀλλὰ πάντα τὰ τελευταῖα ταῦτα εἶναι ξενοτρόπου τεχνοτροπίας πάνυ διαφόρου τῆς Ἀλεξανδρινῆς, παρουσιάζουσι δὲ καὶ διαφορὰς τινὰς ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸν τύπον τῆς ὀπισθίας ὄψεως τῶν δύο μεγαλυτέρων χαλκῶν κερμάτων, ὡς τοῦ αἵματος ἔχοντος κλειστὰς καὶ οὐχὶ ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας. Φαίνεται ἐπομένως ὅτι ἐκόπησαν

ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ δὴ ἐν πόλεσιν, ἅς δηλοῦσι τὰ ἐπ' αὐτῶν δύο σύμβολα, στάχυς καὶ ἀστήρ.

Ἐπειδὴ δὲ πάντων τῶν τῆς τάξεως ταύτης κερμάτων τὰ κατὰ τεχνοτροπίαν νεότερα εἶναι τὰ φέροντα τὴν κεφαλὴν τῆς Ἀρσινόης, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ τάξις αὕτη καθικνεῖται χρονολογικῶς τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἀπεφάσισεν ὁ Φιλάδελφος νὰ θέσῃ ἐπὶ τοῦ νομίσματος τὴν κεφαλὴν τῆς νέας αὐτοῦ συζύγου, ὅπερ, ὡς θέλομεν ἴδει, εἶναι τὸ ἔτος 271 π. Χ. ἦτοι τὸ 15 ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Πρὸς τὸ συμπέρασμα τοῦτο λαμπρῶς συμφωνεῖ καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι τῶν φερόντων τὰ αὐτὰ μονογραφήματα χαλκῶν νομισμάτων τοῦ τύπου τῆς Ἀρσινόης, ἐπομένως κοπέντων διαρκοῦντος τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τινὰ μὲν φέρουσιν ὀπὴν ἐν τῷ κέντρῳ, ἄλλα δὲ οὐχὶ (ἴδε πίν. XI, 22-24), ὅπερ τρανῶς ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο, καθ' ὃ εἰσήχθη ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῆς Αἰγύπτου ὁ διὰ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πετάλου ὀπῆς νέος τρόπος προπαρασκευῆς τῆς κοπῆς αὐτῶν. Λοιπὸν τὸ ἔτος τοῦτο εἶναι, ὡς θέλομεν ἀποδείξει κατόπιν, τὸ αὐτὸ ἔτος 271 π. Χ., ὅτε ὁ Φιλάδελφος προσέβη εἰς τὴν μεγάλην ἀναδιοργάνωσιν τῆς νομισματοκοπίας αὐτοῦ, περὶ ἧς πραγματευόμεθα κατωτέρω (τάξις Γ).

Διήρκεσεν ἄρα ἡ κοπὴ τῶν τῆς τάξεως Α νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου ἐπὶ 15 ἔτη, τοῦτο δὲ ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπ' αὐτῶν μονογραφημάτων τῶν ἐτησίων ἀρχόντων, ἀκριβῶς 15 τὸν ἀριθμὸν, ὡς δεικνύει ἡ δευτέρα τῶν ἐνταῦθα (σελ. ρμδ') παρατιθεμένων δύο συνόψεων πάντων τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Α, ὧν ἡ μὲν πρώτη δεικνύει τὰ ὑπάρχοντα κέρματα κατὰ μέταλλον, ὀγκᾶς καὶ μεγέθη, ἡ δὲ δευτέρα κατὰ τὴν σειρὰν τῶν μονογραφημάτων τῶν ἐτησίων ἀρχόντων.

ΤΑΞΙΣ Γ´.

(Ἀριθ. 408-519. Πίνακες XV-XVII.)

Λόγοι σαφηνείας ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς νὰ προτάξωμεν τὴν ἐξέτασιν τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Γ' ἀντὶ τῶν τῆς τάξεως Β'.

Ὅτι κυρίως χαρακτηρίζει τὴν μεγαλοπρεπῆ ταύτην τάξιν εἶναι ἢ ὡς κυρίων τύπων ἐπικράτησις τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρσινόης καὶ τοῦ

κέρατος, συμβόλου αὐτῆς, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ἐνῶ ἡ βασίλισσα αὕτη οὐδὲν εἶχε δικαίωμα νὰ κόψῃ ἀντὶ τοῦ Φιλαδέλφου νόμισμα. Τοῦτο ἄγει ἡμᾶς εἰς ἐξέτασιν τῶν κατ' αὐτήν.

Εἶναι γνωστὸς κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ πολύπλοκος βίος τῆς περιφήμου ταύτης γυναικός, ἥτις πάντως εἶναι ἢ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος βασίλισσα τοῦ οἴκου τῶν Πτολεμαίων, ἂν καὶ δὲν εἶχε τὸ εὐτύχημα νὰ ἐξιστορηθῇ ὁ βίος αὐτῆς ὑπὸ Πλουτάρχου τινός, ὡς ὁ τῆς ἀπογόνου αὐτῆς, καὶ παρ' ἀξίαν διασημοτέρας, Κλεοπάτρας. Παραπέμπων εἰς τὰ νεώτερα ἱστορικὰ συγγράμματα, ἔνθα διὰ μακρῶν γίνεται λόγος περὶ αὐτῆς, κυρίως δ' εἰς τὸ ἄρθρον Ἀρσινόη Β' ὑπὸ Wileken, ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει τῆς Real-Encyclopädie τῶν Pauly-Wissowa, ἔνθα σημειοῦνται καὶ πᾶσαι αἱ σχετικαὶ πηγαί, περιορίζομαι ἐνταῦθα ἀναφέρων τὰ κύρια σημεῖα τοῦ βίου αὐτῆς, ἰδίως πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ σχετισθῇ πρὸς τὴν νομισματικὴν ἔρευναν ἡμῶν.

Ὡς ἤδη εἶπομεν, Ἀρσινόη ἡ θυγάτηρ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος καὶ Βερενίκης τῆς Α', ἐγεννήθη τὸ βραδύτερον περὶ τὸ 316 π. Χ., ὡς νυμφευθεῖσα περὶ τὸ 300 τὸν γηραιὸν βασιλέα τῆς Θράκης Λυσίμαχον, οὗ πονηρῶς ἐκμεταλλεομένη τὸν γεροντικὸν ἔρωτα κατώρθου πᾶν ὅ,τι ἢ ἄκρατος αὐτῆς φιλοδοξία ἐπεθύμει, λαβοῦσα πλὴν ἄλλων παρ' αὐτοῦ ὡς δῶρον τὰς πόλεις Ἡράκλειαν, Τίον καὶ Ἄμαστριν, κατόπιν δὲ καὶ τὴν Κασσάνδρειαν, ἐνῶ συγχρόνως πρὸς τιμὴν αὐτῆς μετωνομάσθη καὶ ἡ Ἐφεσος Ἀρσινόη. Φιλοδοξήσασα δὲ νὰ διαδεχθῶσι τὸν θρόνον τοῦ γηραιοῦ Λυσιμάχου τὰ τρία ἐξ αὐτοῦ ἴδια τέκνα, Πτολεμαῖος, Λυσίμαχος καὶ Φίλιππος, κατεσκευοφάντησε, μετὰ τοῦ κακούργου ἀδελφοῦ αὐτῆς Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, τὸν ἐκ πρώτου γάμου χρηστὸν καὶ γενναῖον υἱὸν τοῦ Λυσιμάχου Ἀγαθοκλέα, θανατωθέντα οὕτω τῷ 284, ὡς δῆθεν ἐπιβουλεύθεντα αὐτὴν τὴν κλίνην τοῦ πατρὸς. Ἀλλ' ἡ πονηρὰ γυνὴ δὲν ἔτυχε τοῦ σκοποῦ αὐτῆς, πεσόντος ἐν ἔτει 281 τοῦ Λυσιμάχου ἐν τῇ πρὸς τὸν Σέλευκον μάχῃ τοῦ Κόρου πεδίου, μεθ' ὃ αὕτη μόνις διὰ πανουργίας ἔσωσε τὴν ζωὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν σελευκίζόντων Ἐφεσίων, τῶν μένεα πνεόντων κατ' αὐτῆς ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ τοῖς πᾶσι προσφι-

λοῦς Ἀγαθοκλέους. Καταφυγοῦσα δὲ εἰς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ὄχυρὰν πόλιν αὐτῆς Κασσάνδρειαν, ἐπεθύμησε νέου βασιλικοῦ στέμματος, τοῦ τῆς Μακεδονίας, ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ τῶν τέκνων. Ἀλλ' ὁ ἐκεῖ βασιλεὺς καὶ ἑτεροθαλῆς ἀδελφὸς αὐτῆς Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς ἦτο πολὺ ταύτης πονηρότερος. Ἐπιθυμῶν δηλαδὴ νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας δικαιωμάτων τῶν τέκνων τῆς Ἀρσινόης, προσεποιήθη ἔρωτα καὶ προσηνέχθη νὰ νυμφευθῇ αὐτήν, υἰοθετήσῃ τοὺς ἐκ τοῦ Λυσιμάχου υἱούς, προσλαμβάνων αὐτοὺς ὡς συμβασιλεῖς, καὶ πρὸ πάντων ἀναγνωρίζων καὶ σεβόμενος ὡς βασίλισσαν τὴν Ἀρσινόην. Ἄν καὶ μετὰ δυσπιστίας, ἡ Ἀρσινόη ἐνέπεσεν εἰς τὴν παγίδα δεχθεῖσα παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ ἀδελφοῦ τὸ βασιλικὸν διάδημα. Ἀλλὰ μόνις οὗτος, τῇ προσκλήσει τῆς Ἀρσινόης, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Κασσάνδρειαν, ἐφόνευσεν τοὺς δύο νεωτέρους υἱούς αὐτῆς, τὸν 16έτη Λυσίμαχον καὶ 13έτη Φίλιππον, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ μᾶλλον δυσπίστου Πτολεμαίου καταφυγόντος ἐγκαίρως παρὰ τοῖς Δαρδάνοις. Καὶ πάλιν δὲ ἡ Ἀρσινόη διὰ ταχυτάτης φυγῆς μόνις ἔσωσε τὴν ζωὴν καταφυγοῦσα εἰς τὴν Σαμοθράκην, καὶ ἐκεῖθεν περὶ τὸ 279 εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα τότε ἐβασίλευεν ὁ ἑτεροθαλῆς αὐτῆς ἀδελφὸς Φιλάδελφος μετὰ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Ἀρσινόης τῆς Α', θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου.

Ἐπειδὴ δὲ ταχὺ μετὰ τὴν ἄφιξιν τῆς Ἀρσινόης ἐν Αἰγύπτῳ κατηγορήθη ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ὡς ἐπιβουλεομένη τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ ἐξωρίσθη περὶ τὸ 278/7 εἰς Κόπτον, τὴν δὲ θέσιν αὐτῆς ταχέως κατόπιν κατέλαβεν Ἀρσινόη ἡ Β', οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ εὐλόγως ὑποθέτουσιν ὅτι καὶ τοῦ γεγονότος τούτου αἴτιον ἐγένετο καὶ πάλιν ἡ ἄμετρος φιλοδοξία τῆς δευτέρας ταύτης, ἐπιθυμησάσης νὰ θέσῃ καὶ τρίτον βασιλικὸν στέμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς.

Πότε ἀκριβῶς συνεξεύχθη τὸν Φιλάδελφον δὲν εἶναι γνωστὸν, αἱ δὲ γνώμαι τῶν ἱστορικῶν, πλεῖστα περὶ τοῦ θέματος τούτου γραψάντων, μεγάλως διίστανται ἀλλήλων¹. Πιθανωτάτη πασῶν φαίνεται μοι ἡ γνώμη τοῦ Köhler² παρα-

1. Τὴν βιβλιογραφίαν ἴδε παρὰ Haberm. Quaestiones Theophrastae: Philologus 1891. p. 618. — Ehrlich, De Callimachi hymnis: Breslauer Philol. Abh. 1894 p. 4. — Ἴδε καὶ Wileken ἔ. ἀ. — Mahaffy, ἔ. ἀ. p. 138. — Strack ἔ. ἀ. p. 193.

2. Zur Geschichte Ptolemaeos II Philadelphos: Sitz. ber.

δεχομένου ὡς ἔτος τοῦ γάμου τὸ 274 π. X., οὐδὲν ὅμως ἀπίθανον ὁ γάμος νὰ ἐτελέσθῃ καὶ πρότερον, εὐθὺς μάλιστα μετὰ τὴν ἔξοριαν Ἀρσινόης τῆς Α΄ περὶ τὸ 277 π. X.

Ποῖοι λόγοι ὤθησαν τὸν Φιλάδελφον εἰς τὸν μετὰ τῆς πολὺ πρεσβυτέρας, πλέον ἢ τεσσαρακοντούτιδος τότε καὶ ἀμφιθαλοῦς μάλιστα ἀδελφῆς αὐτοῦ γάμον, τὸν ἐπιτρεπόμενον μὲν ὑπὸ τῶν ἡθῶν τῶν Αἰγυπτίων, λίαν ὅμως σκανδαλίσαντα καὶ εἰς δριμύτατα σχόλια κινήσαντα τοὺς Ἕλληνας¹, δὲν εἶναι γνωστόν. Οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ ὑπέθεσαν, ὅτι εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἢ σπουδαῖοι πολιτικοὶ λόγοι, τοῦ Φιλαδέλφου ἀποβλέψαντος εἰς τὰ δικαιώματα τῆς Ἀρσινόης ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Πόντου², ἢ ἢ ὁμοιότης τῶν χαρακτήρων³. Ὁ Wileken (ἔ. ἀ.) ἐξ ἄλλου ὑποθέτει, ὅτι ἡ φιλόδοξος Ἀρσινόη ἐπεβλήθη τῷ ἀδελφῷ διὰ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς καὶ ἐνεργείας τῆς θελήσεως αὐτῆς, πρὸς δὲ ὅτι δὲν ἀποκλείεται ἡ σκέψις ὅτι δυνατὸν αὕτη ὡς πρεσβυτέρα ἀδελφῆ νὰ εἶχεν ἐγείρει ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου. Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τοῦ κάλλους αὐτῆς ἀπὸ τοῦ τῆς Ἀρσινόης τῆς Α΄,— ἦν μαρτυροῦσι τὰ νομίσματα, ὁ σφοδρὸς ἔρωτος τοῦ Λυσιμάχου πρὸς αὐτήν, καὶ ἡ ἀποθέσις αὐτῆς ὡς Ἀρσινόης Ἀφροδίτης ἢ Κύπριδος,— συνδυαζομένη πρὸς τὸν εἰς ἄκρον ἐρωτικὸν καὶ φιλήδονον χαρακτήρα τοῦ Φιλαδέλφου, ἐγένετο ἡ κυρία ἀφορμὴ τῆς αἰμομιξίας ταύτης καὶ τοῦ σφοδροῦ ἔρωτος, ὃν ἄλλως καὶ τὸ ἐπίθετον ἀμφοτέρων, *Φιλάδελφος*, τρανῶς μαρτυρεῖ. Ὁ Mahaffy (ἔ. ἀ. σελ. 159) εὐρίσκει, ὅτι οὐδεμία τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκόνων τῆς Ἀρσινόης, ἃς κρίνει ὡς ψυχράς, δικαιολογεῖ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ κάλλους αὐτῆς. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἀγνοεῖ τὸ πρωτότυπον πασῶν τῶν νομισματικῶν εἰκόνων τούτων, τὸ ἐν Κύπρῳ κοπὲν νόμισμα (Πίν. XV, 1. Ἴδὲ κυρίως τὴν μεγέθυνσιν αὐτοῦ ἐν Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχαιολογίας, τόμ. Β΄, πίν. Η΄, 2). Ἀληθῶς, ἂν κρίνωμεν ἐκ μόνων τῶν νομισμάτων, τῶν πιστῶς

ἐν Αἰγύπτῳ εἰκονιζόντων τοὺς βασιλεῖς, δυνάμεθα ἀδιστακτικῶς νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι Ἀρσινόη ἢ Β΄ ἦτο ἡ ὠραιότατη πασῶν τῶν ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πτολεμαίων βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου.

Ὅπως δὲ ἀπὸ τοῦ γάμου τούτου ἀρχεται νέα περίοδος ἐν τῇ διαγωγῇ τῆς Ἀρσινόης. Ἐνόει πληρέστατα νὰ καθιστᾷ εὐάρεστον τὸν βίον εἰς τὸν φιλήδονον αὐτῆς σύζυγον, ἀνεχομένη καὶ αὐτοὺς τοὺς πρὸς πολλὰς ὑποδεστέρας τάξεως γυναῖκας ἔρωτας αὐτοῦ ἀνεμίχθη δ' ἐν τῇ ἐνεργητικῇ πολιτικῇ, κατορθώσασα νὰ ἐκπληροῖ ὁ Πτολεμαῖος τὰς εὐεργετικὰς προαιρέσεις αὐτῆς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων⁴. Τὴν δ' ὅλως ἐξαιρετικὴν θέσιν αὐτῆς μετὰ τῶν πασῶν τῶν βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου μαρτυρεῖ τὸ ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τῶν Ἀθηνῶν ἄγαλμα αὐτῆς, μόνης αὐτῆς παρὰ τὸν σύζυγον ἰσταμένης⁵, ὡς καὶ αἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ, Ἐλικῶνι, Θέρμῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὅμοιαι εἰκόνες, ὡς καὶ αἱ πολυάριθμοι πρὸς τιμὴν αὐτῆς ἐλληνικαὶ ἐπιγραφαί.

Ὅτι ὅμως τὰ μάλιστα μαρτυρεῖ τὸν σφοδρὸν ἔρωτα τοῦ Φιλαδέλφου πρὸς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εἶναι αἱ παμμέγιστα τιμαί, ἃς ἀπένευμεν αὐτῇ, ὅτε μετὰ σύντομον συμβίωσιν ἀπεβίωσε, τιμαὶ ὧν ἀνάλογοι εἶναι μόναι ἴσως αἱ παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῷ Ἡφαιστίῳ ἀπονεμηθεῖσαι, ἃς φαίνεται ὅτι ἀπεμιμήθη ὁ Φιλάδελφος, ἐπισήμως ἀποθεώσας αὐτήν ὡς «*θεὰν ἣτις ἐρᾷται τοῦ ἀδελφοῦ*» κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους, ἢ «*ὡς θεὰν Φιλάδελφον*» κατὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐπίθετον ὅπερ πολὺν κατόπιν ἔλαβε παρὰ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν πρὸς διάκρισιν καὶ αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος⁶.

Τὸ ἔτος τοῦ θανάτου αὐτῆς ἦτο ἄγνωστον μέχρι πρὸ σμικροῦ, μεγάλη δ' ἔρις ὑπῆρχε περὶ τούτου παρὰ τοῖς νεωτέροις ἱστορικοῖς, ὧν ἔνιοι κατήγον αὐτὸ μέχρι βραχὺ πρὸ τοῦ ἐν ἔτει 247 θανάτου τοῦ Φιλαδέλφου. Τὸ κατ' αὐτὰς ὅμως ἀνακαλυφθὲν νέον τεμάχιον περιφήμου αἰγυπτιακῆς στήλης μαρτυρεῖ σαφῶς ὅτι ἡ Ἀρσινόη ἀπέθανε τὸν μῆνα Παχώμ τοῦ 15 ἔτους (271/0) τοῦ Φιλαδέλφου, ἦτοι τὸν Ἰούνιον τοῦ 270 π. X.⁷

d. Berl. Akad. 1895 p. 971. — Ὁ Strack ἔ. ἀ. ἀποκρούει τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Köhler, ἀλλ' ἐν μεταγενεστέρῳ πρὸς με ἐπιστολῇ (16,9,1899) παραδέχεται αὐτήν.

1. Ἀθῆν. 14,621α, ἐνθ' ἀνάγνωθι ἴσως ἐν *Κύθῳ* ἀντὶ ἐν *Καίνῳ τῇ νήσῳ*. — FHG. IV,415 κέξ. 12 — Rh. Mus. 35 p. 259 — Mahaffy ἔ. ἀ. p. 140.

2. Δροῦσεν Γ', σελ. 326 κέξ.

3. Holm, Gr. Gesch. IV,260.

1. Ἴδε καὶ ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Χερμωνιδείου πολέμου ἀτικὸν ψήφισμα παρὰ Dittenberger, Syllogue 163,16.

2. Πανσαν. 1,8,6.

3. Gutschmid, Kleine Schriften IV, 112. — Mahaffy, ἔ. ἀ.

4. Von Protz: Rhein. Mus. 1898 p. 464. — Niese, Griech. Gesch. II, 233. — Kornemann: Lehmann's Beiträge zur alten Gesch. I p. 70 κέξ.

ὄτε καὶ ἡ εἰκὼν αὐτῆς ἀνεστηλώθη εἰς πάντας τοὺς ναοὺς, ὡς *συννάου θεᾶς* τῶν Αἰγυπτίων θεῶν.

Ἡ ἅμα τῷ θανάτῳ ἐπίσημος ἀποθεώσις ἦτό τι σύνηθες παρὰ τοῖς Πτολεμαίοις καὶ Σελευκεΐδαις. Οὕτως ὁ Φιλάδελφος εἶχεν ἤδη ἀποθεώσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ὡς θεὸν Σωτήρα ἀμέσως μετὰ τὸν ἐν ἔτει 283/2 θάνατον αὐτοῦ, καθ' ἃ τοῦλάχιστον παραδέχονται νῦν οἱ νεώτεροι ἱστορικοί¹. Μόνον οἱ Ἕλληνες ὑπήκοοι καὶ κόλακες τῶν βασιλέων ἐλάτρευσαν ἤδη ζῶντάς τινας αὐτῶν ὡς θεοὺς, θέσαντες καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ὡς εἶδομεν ἤδη ἐν Κῶ, Ῥόδῳ, Ἐφέσῳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ δόξα τῆς ἐν ζῳῇ ἐπισήμου ἀποθεώσεως ἀνήκει πρῶτῳ τῷ Φιλαδέλφῳ, ὅστις πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἐν τῷ κράτει ἐπίσημον λατρείαν τοῦ ζῶντος βασιλέως, ὅπερ οὐδεὶς τῶν ἄλλων βασιλέων τῆς δευτέρας γενεᾶς τῶν Διαδόχων ἐτόλμησε δι' ἑαυτόν. Ἐπραξε δὲ τοῦτο εἰσαγαγὼν εὐθύς παρὰ τὴν λατρείαν τῆς θεᾶς Φιλαδέλφου Ἀρσινόης τὴν λατρείαν τῶν Θεῶν Ἀδελφῶν, ἧτοι ἑαυτοῦ καὶ τῆς Ἀρσινόης, ἵνα οὕτως ἀποφύγη τὸ ἄτοπον, ὅτι, ἐνῶ κατὰ τὰ αἰγυπτιακὰ ἔθνη ἀμφοτέρω ὡς Φαραῶ, — ὅ τε δηλαδὴ ζῶν ἀδελφὸς σύζυγος καὶ ἡ θανούσα ἀδελφὴ σύζυγος — ἠδύναντο νὰ ἀποθεωθῶσιν, ἐν τῇ ἑλληνικῇ λατρείᾳ ὁ ζῶν βασιλεὺς ἴστατο ἐν ἡσσονι μοῖρα τῆς θανούσης καὶ ἀποθεωθείσης βασιλίσης².

Τότε λοιπὸν ὁ Φιλάδελφος ὤκοδόμησε ναὸν ἢ σῆμα τῆς συζύγου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, Ἀρσινόειον κληθέν³. Ἐκτοτε δὲ ἡ λατρεία αὐτῆς ὡς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου ἀπαντᾷ συχνότατα ἐν Αἰγύπτῳ. Οὕτως ἐν ἔτει 267/6 ἀναφέρεται ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱερατεία ἐτησίᾳ καὶ ἐπώνυμος *κανηφόρον Ἀρσινόης Φιλαδέλφου*, ἦν ἀνευρίσκομεν ὑφισταμένην καὶ ἐν Πτολεμαίδι τῆς Ἄνω Αἰγύπτου κατὰ τὸν 2^{ον} αἰῶνα π. Χ. Ἐν ἔτει 266/5 (20^ῳ τοῦ Φιλαδέλφου) εὐρίσκομεν αὐτὴν λατρευμένην ἐν τῇ Σαΐδι. Ἐν τῇ Faijûm ἔχομεν κατὰ τὸ 35^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου (251/0) ἱερεῖς τοῦ Σούχου καὶ τῆς Φιλαδέλφου. Ἐν Θήβαις ἐλάτρευετο μετὰ τῆς θεᾶς Μυτ. Ἐν Μέμφιδι εἶχεν ὡς *θεὰ Φιλάδελφος* τέμενος καὶ λατρείαν μέχρι

αὐτοῦ τοῦ τέλους τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων. Τέλος πολλὰ παραστάσεις ἐπὶ τοίχων ναῶν καὶ στηλῶν τῆς Αἰγύπτου εἰκονίζουσιν αὐτὸν τὸν βασιλέα θυσιάζοντα τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ ἠνωμένη πρὸς ἄλλας θεότητας⁴.

Ὡς Ἀρσινόῃ Ἀφροδίτῃ ἐλάτρευετο κυρίως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐλικῶν καὶ ὑπηκόων τοῦ Φιλαδέλφου. Οὕτως ὁ ναύαρχος τοῦ Φιλαδέλφου Καλλικράτης ἴδρυσεν ναῖσκον ἐπὶ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Ἀλεξανδρείας⁵ Ζεφυρίου ἀκρωτηρίου πρὸς λατρείαν αὐτῆς, περὶ οὗ ἔχομεν τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ποσειδίππου⁶.

τοῦτο καὶ ἐν πόντῳ καὶ ἐπὶ χθονὶ τῆς Φιλαδέλφου
Κύπριδος ἰλάσκεσθ' ἱερὸν Ἀρσινόης,
ἦν ἀνακοιρανέουσιν ἐπὶ Ζεφυρίτιδος ἀκτῆς
πρῶτος ὁ ναύαρχος θήκατο Καλλικράτης
ἢ δὲ καὶ εὐπλοῖην δώσει καὶ γείματι μέσσω
τὸ πλατὺ λισσομένοις ἐκλιτανεῖ πέλαγος

Εἰς αὐτὴν ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ ἕτερον ἐπίγραμμα τοῦ Καλλιμάχου⁷ *Ζεφυροῦιν Κύπριδα Ἀρσινόην* καλοῦν αὐτὴν, ἐνῶ τρίτον ἐπίγραμμα τοῦ Ἡδύλου⁸ ἐξυμνεῖ τὸ ὑπὸ τοῦ μηχανοποιοῦ Κτησιβίου κατασκευασθὲν θαυμάσιον αὐτόματον ρυτὸν τὸ ἀνακείμενον ἐν τῷ ναῷ τῆς φιλοζεφύρου *εὐδίας Ἀρσινόης*. Ἦτο δὲ τὸ πρότερον κέρας καλούμενον ρυτὸν, κατ' ἐξοχὴν σύμβολον τῆς θεᾶς Ἀρσινόης, ὡς μαρτυροῦσι τὰ τε ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου κοπέντα νομίσματα τῆς τάξεως Γ' καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀθηναίου⁹, ὅτι «δοκεῖ δὲ (τὸ κέρας) σκευοποιηθῆναι ὑπὸ πρῶτου τοῦ Φιλαδέλφου Πτολεμαίου βασιλέως φορήματα γενέσθαι τῶν Ἀρσινόης εἰκόνων. Τῇ γὰρ εὐωνύμῳ χειρὶ τοιοῦτον φέρει δημιούργημα πάντων τῶν ὠραίων πλήρες, ἐμφαινόντων τῶν δημιουργῶν ὡς καὶ τοῦ τῆς Ἀμαλθείας ἐστὶν ὀλβιώτερον τὸ κέρας τοῦτο», ὅπερ, ὡς ἐκ τῆς παρ' αὐτῷ τῷ Ἀθηναίῳ ἀμέσου συνεχείας καὶ ὑπὸ τῶν νομισμάτων μαρτυρεῖται, ἦτο τὴν κατασκευὴν διπλοῦν (δίκερας). Ἐν τῷ ναῷ τῆς αὐτῆς θεᾶς ἀφιερῶθη κατόπιν καὶ ἡ περιφημος ἐν τῇ ποιήσει καὶ ἀστρονομίᾳ κόμη τῆς Βερενίκης⁷.

1. Ἴδὲ Kornemann ἔ. ἀ. p. 68.

2. Von Protz: ἔ. ἀ. p. 466. — Kornemann ἔ. ἀ. p. 71.

3. Plin. XXXIV, 148, XXXVI, 68, XXXVII, 108. Πβλ. καὶ F. H. Gr. II, 374. 15 (Σχολ. Θεοκρίτου 17. 121). — Droysen, Kl. Schriften II, 298. — Wiedemann, Rhein. Mus. 38, 387.

4. Στράβωνος 17, 800.

5. Παρ' Ἀθην. 7, 318d.

6. Ἴδε Στέφ. Βυζ. ἐν λ. Ζεφυρίου.

7. Παρ' Ἀθην. 11, 497d.

8. ἔ. ἀ. 497b-c.

9. Hygin. Poet. Astron. II, 24. — Catul. 46, 54 κέξ. — Schneider, Callim. II, 144.

Ἐτερον ἱερὸν Βερενίκης καὶ Ἀφροδίτης Ἀρσινόης ἀπαντᾷ ἐν ἔτει 238/7 ἐν Κροκοδειλοπόλει τῇ ἀπ' αὐτῆς μετονομασθείσῃ Ἀρσινόῃ (Faijûm)¹, ὡς μετωνομάσθησαν, ἢ τότε κτισθεῖσαι οὕτως ἐκλήθησαν, πρὸς τιμὴν αὐτῆς πλείσται ἄλλαι πόλεις ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀλλαχοῦ.

Σπουδαιότατον εἶναι πρὸς τούτοις, ὅτι ὁ εὐφυῆς Φιλάделφος συνεδύασε κατόπιν πρὸς τὴν ἴδρυσιν τῆς λατρείας τῆς ἀδελφῆς καὶ συζύγου αὐτοῦ «οἰκονομολογικὸν τέχνασμα εὐφυέστατον», ὡς ὀρθῶς χαρακτηρίζει αὐτὸ ὁ Strack². Τὰ πλούσια καὶ ὑπερβολικὰ εἰσοδήματα τῶν Αἰγυπτίων θεῶν δὲν ἠδύνατο νὰ φορολογῆσῃ ἢ ἐλαττώσῃ χωρὶς νὰ δυσαρεστήσῃ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἐπικίνδυνον καὶ ἄλλως τόσον παρ' αὐτοῦ προστατευόμενον ἱερατεῖον τῶν ἐγγχωρίων. Καταστήσας ὅμως τὴν θεὰν Ἀρσινόην σύνναον τῶν Αἰγυπτίων θεῶν ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς ἠδυνήθη συμφώνως πρὸς τὰ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων, ἦτοι ἀκινδύνως, νὰ διατάξῃ ὅπως πλούσια ἀπόμοιρα, $16\frac{3}{4}$ τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τῆς ἐγγχωρίου γεωργικῆς παραγωγῆς, ἅτινα πρότερον οἱ χωρικοὶ κατέβαλλον τῷ Ὅσιριδι καὶ Χνούμ, καταβάλλονται νῦν τῇ μεγάλῃ νεᾷ θεᾷ Ἀρσινόῃ Φιλαδέλφῳ, ἦτοι ἐν ἄλλοις λόγοις νὰ εἰσάγωνται εἰς τὸν βασιλικὸν θησαυρόν³.

Ὁ θησαυρὸς οὗτος ἦτο ἤδη παμμέγιστος. Τί ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὁ Φιλάделφος μαρτυρεῖ ὁ πλοῦτος τῆς περιφήμου αὐτοῦ πομπῆς, ἧς περιγραφὴν λεπτομερῆ ὑπὸ τοῦ Καλλιξένου διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος⁴ καὶ καθ' ἣν ἐπεδείχθη πλοῦτος εἰς χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ παντοῖα ἄλλα καλλιτεχνήματα, οἷον οὐδέποτε ἄλλοτε εἶδεν ἢ οἰκουμένη, δαπανηθέντων χάριν μόνον τῆς ἐπιδείξεως 2239 ταλάντων, ἦτοι τριῶν ἑκατομμυρίων ταλλήρων. Κατὰ πόσον δ' ἠϋξήσεν αὐτὸν ὁ Φιλάделφος διὰ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου τῆς Αἰγύπτου, ἧς ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦτο τὸ μέγιστον ἐμπορεῖον τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐν Νουβία πλουσίων ὀρυχείων χρυσοῦ, διὰ τῆς λε-

πτομεροῦς καὶ αὐστηρᾶς φορολογίας τῶν προϊόντων τῆς Αἰγύπτου, ἦν οἱ Πτολεμαῖοι ἐθεώρουν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Φαραῶ σχεδὸν ὡς κτῆμα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, μαρτυροῦσιν αἱ διάφοροι πληροφορίαι ἐν γένει περὶ τοῦ ἀμυθῆτου αὐτοῦ πλούτου, καὶ ἐκεῖναι καθ' ἃς τὸ μὲν ἐτήσιον αὐτοῦ εἰσόδημα ἦτο 14,800 ταλάντων ἀργύρου ἦτοι 57 ἑκατομμυρίων γερμανικῶν μαρκῶν καὶ 1,500,000 ἀρταβῶν σίτου¹, τὸ δ' ἐν τῷ βασιλικῷ θησαυρῷ ἀπόθεμα ἀνήρχετο εἰς τὸ τεράστιον ποσὸν τῶν 740,000 ταλάντων², ἦτοι, κατὰ τινὰς 100,000,000 λιρῶν στερλινῶν.

Τοῦ καταπληκτικοῦ πλούτου τούτου ἐποιεῖτο ἀρίστην χρῆσιν ὁ Φιλάделφος, «ὅς καὶ πορίσαι δεινότατος ἦν βασιλέων καὶ δαπανῆσαι λαμπρότατος καὶ κατασκευάσαι μεγαλοουργότατος»³, καταστήσας τὴν Αἴγυπτον Γῆν τῆς ἐπαγγελίας διὰ πάσας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων⁴ καὶ ἀφήσας ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅσα ἴσως οὐδεὶς ἄλλος βασιλεύς, διαρκῆ μνημεῖα τῆς σοφῆς καὶ εὐεργετικῆς αὐτοῦ διοικήσεως.

Τὸν ἀμύθητον τοῦτον πλοῦτον καὶ τὸ σοφῶς μεγαλοουργὸν τοῦ Φιλαδέλφου κατοπτρίζει, εἴπερ τις καὶ ἄλλη, ἢ πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Ἀρσινόης κοπεῖσα τάξις Γ' τῶν νομισμάτων αὐτοῦ, περὶ ἧς δύναται νὰ ρηθῇ ὅτι εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν νόμισμα τοῦ Φιλαδέλφου.

Ἡ τάξις αὕτη ἀποτελεῖται ἐξ ἐτησίων κεχρονολογημένων ἐκδόσεων νομισμάτων, ὧν ἐκάστη περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς δώδεκα διάφορα τὴν ἀξίαν κέρματα (ἴδε τὴν σύνοψιν ἀριθ. 5).

1^{ον} καὶ 2^{ον}, χρυσᾶ ὀκτάδραχμα (Πίν. XV, 6-17) καὶ ἀργυρᾶ δεκάδραχμα (Πίν. XV, 18-20 καὶ Πίν. XVI, 1-11), φέροντα ἀμφότερα τοὺς αὐτοὺς τύπους, ἦτοι ἐφ' ἐνὸς μὲν κεφαλὴν Ἀρσινόης τῆς Φιλαδέλφου μετὰ καλύπτρας, στεφάνης καὶ σκήπτρου, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἐσκευοποιημένον φόρημα καὶ σύμβολον αὐτῆς (ἴδε σελ. 99δ΄) ἦτοι τὸ δίκερας, οὗ πέριξ εὐρηται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν κερμάτων ἡ ἐπιγραφὴ ΑΡΞΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ (δηλ. θεᾶς). 3^{ον}, ἀργυρᾶ τετράδραχμα (Πίν. XVI, 12-16), φέ-

1. Mahaffy, Flind. Petr. pap. I, 21,7.

2. Rhein. Mus. tom. 55 (1900) p. 164 κέξ.

3. Mahaffy, Flind. Petr. pap. II, XLVI. — Grenfell-Mahaffy, Revenue laws of Ptolemy Philadelphus, col. 36,37. — Mahaffy, The Emp. of the Ptol. p. 143 καὶ 145. — Strack ἔ. ἀ.

4. 5,196-203. — J. Kampf, De Ptolemaei Philadelphi pompa. Bonnae 1864. — Δρόσσην ἔ. ἀ. τόμ. Γ', σελ. 71 κέξ. — Mahaffy, The Empire of the Ptol. σελ. 716 κέξ.

1. Hieronym. Comment. in Daniel XI,5. (Migne Patrol. lat. XXV,5,585).

2. Ἀππιαν. Προοίμ. 10, ὅστις παρέχει τοὺς ἀριθμοὺς τούτους λαβὼν «ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν», ἰδὲ Droysen, Zum Finanzwesen der Ptolemäer: Abh. der Berl. Akad. 1882, Febr. Πβλ. Hultsch, Metrologie (2) p. 618.

3. Ἀππιαν. ἔ. ἀ.

4. ἴδε Ἡρόνδα 1,24-32 — Θεοκρ. 14,59-64 καὶ 17,

ροντα ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν αὐτὴν κεφαλὴν τῆς θεᾶς Ἄρσινόης, ἐφ' ἑτέρου δὲ πάλιν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, ἀλλὰ πέριξ τοῦ Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ, ἰστάμενου ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. μετὰ συνεπτυγμένων περὺγων. 4^{ον}, ὁμοίαν τὴν ὀλκὴν ἀργυρᾶ τετραδράχμα (Πίν. XVI, 17-19), φέροντα ὁμοίως ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ Πτολεμαίου Σωτήρος μετὰ βασιλικῆς διαδήματος καὶ αἰγίδος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν αὐτὸν Πτολεμαϊκὸν ἀετόν, ἔχοντα ὁμοίως πέριξ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ (δηλ. θεοῦ), δεικνύουσιν ὅτι ἤδη ἐπισήμως καθιερώθη οὗτος ὡς θεὸς καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα ἐκόπησαν τὰ νομίσματα ταῦτα. 5^{ον}-12^{ον} ὁκτὼ διαφόρου μεγέθους καὶ ὀλκῆς χαλκᾶ κέρματα, ἦτοι τὰ Α-Η, φέροντα Πίν. XVII, 1-21 ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὰ μὲν Α τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, πάντα δὲ τὰ λοιπὰ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ (δηλ. νόμισμα τοῦ νῦν βασιλεύοντος Φιλαδέλφου). Ὡς τύπους δὲ τῆς κυρίας ὄψεως τὰ μὲν Α, Β καὶ Γ (Πίν. XVII, 1-10), ὡς καὶ τὰ Ζ καὶ Η (Πίν. XVII, 18-21) φέρουσιν ὁμοίαν κεφαλὴν Ἀμμωνος κερασφόρον μετὰ στροφίου καὶ κάλυκος λωτοῦ, τὰ δὲ Δ (Πίν. XVII, 11-13) κεφαλὴν Διὸς δαφνοστεφῆ (ἐκ παραδρομῆς ἐν τῷ καταλόγῳ, σελ. 65, ἐτέθη ἐσφαλμένως « ὁμοίως τοῖς προηγούμενοις » δηλ. κεφαλὴ Ἀμμωνος). Τέλος τὰ Ε καὶ Ϛ (Πίν. XVII, 14-17) φέρουσι κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, ἦτοι τὴν ἤδη γνωστὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τῶν σατραπικῶν νομισμάτων Πτολεμαίου τοῦ Α'.

Αἱ κεφαλαὶ αὗται πᾶσαι εἶναι ἐστραμμέναι πρὸς δεξιὰ τῷ ὄρῳ. Ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὰ χαλκᾶ ταῦτα κέρματα φέρουσι πάντα ἀνεξαιρέτως πτολεμαϊκοὺς ἀετοὺς ἐπὶ κεραυνῶν, ἀλλ' εἰς διαφόρους στάσεις διαδεχομένους ἀλλήλους. Οὕτως ἐπὶ τῶν Α (Πίν. XVII, 1-4) ἔχομεν ἀετόν μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων ἰστάμενον πρὸς ἄρ., στρέφοντα ὁμοίως τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξιὰ. Ἐπὶ τῶν Β (Πίν. XVII, 5-7) εὐρίσκομεν ζευγὸς ἀετῶν πρὸς ἄρ. μετὰ συνεπτυγμένων περὺγων. Ἐπὶ τῶν Γ (Πίν. XVII, 8-10) ἓνα ἀετόν μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων ἰστάμενον πρὸς ἄρ. καὶ πρὸς ἄρ. βλέποντα. Ἐπὶ τῶν Δ (Πίν. XVII, 11-13) ὁμοίως ἓνα ἀετόν, ἀλλὰ μετὰ συνεπτυγμένων περὺγων, ἰστάμενον πρὸς ἄρ. Τέλος ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν μικροτέρων κερμάτων Ε

(Πίν. XVII, 14-15), Ϛ (Πίν. XVII, 16-17), Ζ (Πίν. XVII, 18-19) καὶ Η (Πίν. XVII, 20-21) ἔχομεν τὸν αὐτὸν ἀετόν, ὃν καὶ ἐπὶ τῶν κερμάτων Γ, ἦτοι μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων πρὸς ἄρ.

Πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ χαλκᾶ ταῦτα κέρματα (Α-Η) παρουσιάζουσι τὴν νῦν τὸ πρῶτον ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πετάλου τοῦ νομίσματος ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν ὄψεων αὐτοῦ ἐμφανιζομένην ὀπὴν, τὴν δηλοῦσαν τὸν ἀπὸ τοῦδε εἰσαχθέντα καὶ μέχρι τέλους τῆς δυναστείας τῶν Πτολεμαίων ἐπικρατήσαντα Ἀλεξανδρινὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τροχοῦ προπαρασκευῆς τῶν πολλάκις παμμεγίστων χαλκῶν πετάλων. Ἡ προπαρασκευὴ αὕτη ἐγένετο πρὸ τῆς κοπῆς τῶν τύπων, ὡς δεικνύουσι σαφέστατα πλεῖστα κέρματα, διαψεύδοντα τὴν κρατοῦσαν γνώμην, καθ' ἣν ἡ ὀπὴ αὕτη ἐχρησίμευσε πρὸς κανονικὴν ἐν μέσῳ τοῦ πετάλου ἐπιθεσιν τῶν τύπων. Ἀληθῶς ἔχομεν νομίσματα, ἐφ' ὧν ὁ τύπος ἔχει ἀπομακρυνθῆ τοῦ κέντρου τοῦ πετάλου, ἐνῶ ἡ ὀπὴ ἀπαντᾷ πάντοτε ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ (ἰδὲ τὴν ἐνταῦθα παρατιθεμένην εἰκόνα νομίσματος ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Γόθα). Ἐπίσης ἕτερα ἀμελῶς κεκομμένα νομίσματα δεικνύουσιν ὑπὸ τοὺς τύπους τὰ λείψανα τῆς προγενεστέρας τῆς κοπῆς προπαρασκευῆς τῶν πετάλων (ἰδὲ πίν. LXIV, 10 καὶ 15).

Ἀλλὰ τὸ κύριον γνώρισμα καὶ χαρακτηριστικὸν τῶν κομματίων τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ὅτι πάντα ἀνεξαιρέτως — πλὴν, ἐννοεῖται, τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἔτους κοπέντων — φέρουσιν, ὡς πρὸ τινος μόλις ἀνεκάλυψα¹, *χρονολογικὸν ἀλφαβητικὸν γράμμα*, καὶ δὴ τὰ μὲν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς κυρίας ὄψεως τὰ δὲ χαλκᾶ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

Σύμβολόν τι νομισματικὸν ἢ μονογράφημά τι ἐπ' οὐδενὸς αὐτῶν εὐρίσκομεν. Ἐξαιρέσεις ἔχομεν 1^{ον} ἐπὶ τῶν βραχυβίων ἀργυρῶν τετραδράχμων τύπων τῆς τε Ἀρσινόης καὶ τοῦ Σωτήρος, ἐφ' ὧν εὐρίσκομεν μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ αὐτὸ γράμμα χ, ἀρκτικὸν ἴσως τοῦ ὀνόματος νομισματικοῦ τινος ἄρχοντος διατελέσαντος ἐν λειτουργίᾳ κατὰ τὰ ἔτη Α-Ι (1-6) τῆς ἐκδόσεως

1. Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. Τόμ. Β' (1899) σελ. 191. Τόμ. Γ' (1900) σελ. 74-77 καὶ 90-91 καὶ ἐν Revue Belge de Num. 1901 ἔ. ἀ.

5. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Γ'											6. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Ζ ΣΕΙΡΑΣ Γ'												
"Ἐτη πρό Χριστοῦ	"Ἐτη Πτολ. Β' Φιλαδέλφ.	"Ἐτη θανάτου Ἀρσιν. Β'	Χρυσά δδραχμια	Ἀργυρά 40δραχμια	Ρ 4δραχ. τύπου Ἀρσινόης	Ρ 4δρ. τύπου Πτολεμ. Α'	Χαλκᾶ Α (48 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Β (42 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Γ (36 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Δ (30 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Ε (24 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Σ (20 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Ζ (18 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Η (16 χιλιοστών)	Χρυσά δδραχμια	Χρυσά ἴδραχμια	Χρυσά 2δραχμια	Χρυσά δραχμαί	Ἀργυρά 4δραχμια	Ἀργυρά 2δραχμια	Ἀργυρά τριώβολα	Χαλκᾶ Α (27 χιλιοστών)	Χαλκᾶ Β (18 χιλιοστών)
271	15		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
270	16	A	+	+	+			+		+		+		+	+	+						+	
269	17	B		+	+	+		+															
268	18	Γ		+				+															
267	19	Δ	+		+	+		+		+		+		+								+	
266	20	E	+	+	+		+	+	+	+	+	+	+	+									
265	21	Ι	+	+	+			+		+													
264	22	Η	+																				
263	23	Θ	+	+			+	+		+	+	+	+	+									
262	24	Ι	+					+					+	+									
261	25	Κ	+													+							
260	26	Λ	+	+			+	+	+	+	+	+	+	+									
259	27	Μ	+	+																			
258	28	Ν		+																		+	
257	29	Ξ	+	+						+													
256	30	Ο		+																			
255	31	Π		+												+							
254	32	Ρ		+				+		+	+	+	+										
253	33	Σ		+																		+	
252	34	Τ		+				+	+	+	+	+	+										
251	35	Υ		+				+	+	+	+	+	+										
250	36	Φ		+																		+	+
249	37	Χ		+				+	+	+												+	+
248	38	Ψ		+																			
247,6	39	Ω		+							+												

τῆς προκειμένης τάξεως. 2^{ον} ἐπὶ ἐνίων τῶν χαλκῶν κερμάτων Β τοῦ ἔτους Θ, ἐφ' ὧν μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ δευτέρου ἀετοῦ ἀπαντᾷ τὸ μονογράφημα Μ. Ἀμφότεραι ὁμῶς αἱ ἐξαιρέσεις αὗται ἐπικυροῦσι τὸν κανόνα, ὅτι νῦν, ὅτε εἰσήχθη τὸ σύστημα τῆς χρονολογήσεως τῶν νομισμάτων, ἐθεωρήθη περιττὸν νὰ δηλῶται ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἑτησίων νομισματικῶν ἀρχόντων, ἀφοῦ οὗτοι ἐν περιπτώσει νο-

θεύσεως τοῦ μετάλλου εὐχερῶς ἠδύναντο νὰ ἀνευρεθῶσι τῇ βοήθειᾳ τῆς ἐπὶ τοῦ νομίσματος χρονολογίας.

Τὰ δὲ μονογράφηματα Λ, Δ, Ξ, Ψ καὶ Υ, ἅτινα πολλοὶ νομισματικοὶ ἀνέγνωσαν μεταξὺ τῶν ποδῶν τῶν ἀετῶν τῶν χαλκῶν κερμάτων τῆς παρούσης τάξεως, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παραμορφώσεις τῶν χρονολογικῶν γραμμάτων Α, Δ, Ε, Ι, Τ διὰ τῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς αὐτῶν προσθή-

κης ὡς √ δύο μικρῶν πτερῶν τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ, ὧν μεταξὺ κεῖνται τὰ γράμματα ταῦτα. Εἰς τὴν παρανόησιν ταύτην ὑπέπεσον πολλοὶ τῶν ἀρχαίων σφραγιδογλύφων τῶν ἀντιγραφόντων τὴν πρωτότυπον ἐκάστου ἔτους σφραγίδα, παρασύραντες εἰς τὴν πλάνην ταύτην καὶ πλείστους τῶν νῦν νομισματολόγων. Ἔρα αἱ ἀποδόσεις ἐνίων τῶν κερμάτων τούτων εἰς πόλεις, π. χ. ὑπὸ τοῦ Feuardent καὶ Poole εἰς Τύρον ἔνεκα τοῦ Ψ, στεροῦνται βάσεως. Ἄλλως δὲ ἡ τεχνοτροπία καὶ πάντα τὰ λοιπὰ γνωρίσματα τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης δεικνύουσι σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων κοπέντων ἐν Αἰγύπτῳ.

Τὰ ρηθέντα χρονολογικὰ γράμματα βαίνουσι ἀπὸ τοῦ Α (= 1) μέχρι τοῦ Ω (= 24) ἐπὶ ὅλων τῶν εἰδῶν τῶν κερμάτων τῆς τάξεως Γ. Ἡ δὲ συνέχεια ἀπαντᾷ μόνον ἐπὶ ἀργυρῶν δεκαδράχμων ἀπὸ τῶν ΑΑ (25) μέχρι τῶν ΩΩ (48) καὶ τῶν Α (= ΑΑΑ) καὶ Β (= ΒΒΒ), τῶν δηλούντων τὰ ἔτη 49 καὶ 50. Διήρκεσεν ἄρα ἡ ἔκδοσις αὐτῶν ἐπὶ 50 ἔτη καὶ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἦτοι τὸ ἀπὸ τοῦ Α μέχρι Ω καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ ΑΑ μέχρι ΒΒΒ.

Ἡ ἐπὶ τῶν μεγίστων κομματίων τῆς τάξεως ταύτης παρουσία τῶν τύπων Ἀρσινόης τῆς Β΄, μολονότι αὕτη δὲν εἶχεν οὐδὲν δικαίωμα ἵνα κόπῃ νομίσματα, πρὸς δὲ ἡ ἐπιγραφή ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ (οὐχὶ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ), ἣτις δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ τύπων θεᾶς (πβλ. τὰς νομισματικὰς ἐπιγραφὰς ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ, ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ, ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ κτλ.), ἦγαγέ με εἰς τὴν σκέψιν ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων κοπέντων ἅμα τῇ μετὰ τὸν θάνατον ἀποθεώσει τῆς βασιλίσσης ταύτης ὡς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου θεᾶς, ἐπομένως ὅτι καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν χρονολογίαι ἀναφέρονται εἰς χρονομετρικὸν σύστημα ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 271/270 π. Χ., ἔτους τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀποθεώσεως αὐτῆς.

Πράγματι δὲ ὑπολογίζοντες ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου τὸ Α βλέπομεν ἀμέσως λαμπρῶς καὶ σαφέστατα ἐξηγουμένας ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἃς παρουσιάζουσι τὰ κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο κεχρονολογημένα νομίσματα : Ἀληθῶς τὸ Ω (24), τὸ καὶ τελευταῖον τοῦ πρώτου μέρους (Τάξις Γ), συμπίπτει πρὸς τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (247/6 π. Χ.). ἄρα ὁ ἀπὸ τοῦ ἔτους ΑΑ (25) περιορισμὸς τῆς ἀρσινοϊκῆς χρονομετρίας εἰς μόνον τὰ ἀργυρᾶ δεκάδραγμα

εἶναι ἔργον τοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου παραλαβόντος τὴν βασιλείαν Πτολεμαίου Γ΄, Εὐεργέτου, καὶ διὰ τοῦτο διαρκεῖ μέχρι τοῦ ἔτους ΒΒΒ (50), ὅπερ ἀκριβῶς ταυτίζεται πρὸς τὸ τελευταῖον ἔτος τούτου τοῦ βασιλέως. Διεκόπη ἄρα ἐντελῶς ἡ ἔκδοσις τῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Ἀρσινόης κεχρονολογημένων νομισμάτων, εὐθύς ὡς παρέλαβε τὴν βασιλείαν Πτολεμαῖος ὁ Δ΄, ὅστις, ὡς γνωρίζομεν, πράγματι διέκοψεν ἐν πᾶσι τὰς διοικητικὰς παραδόσεις τῶν προκατόχων αὐτοῦ βασιλέων.

Πρὸς τούτοις τὸ ἔτος Ι (266/5 π. Χ.), καθ' ὃ διακόπτεται ἐν Αἰγύπτῳ ἡ βραχύβιος ἔκδοσις τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων τῆς τάξεως ταύτης, ὡς καὶ τὸ ἔτος ΙΙ (257 π. Χ.), καθ' ὃ διακόπτεται ἡ ἔκδοσις τῶν ὁμοίως Αἰγυπτιακοῦ κόμματος χρυσῶν ὀκταδράχμων, ταυτίζονται πρὸς τὰ ἔτη, καθ' ἃ, ὡς θέλομεν ἴδει, ὁ Φιλάδελφος μετήνεγκεν ἐξ Αἰγύπτου εἰς Φοινίκην τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀργυρῶν τούτων τετραδράχμων καὶ χρυσῶν ὀκταδράχμων, ἐξακολουθήσας ἐν Αἰγύπτῳ μόνον τὴν ἔκδοσιν τῶν λοιπῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης.

Τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν μοι κερμάτων τῆς τάξεως Γ΄ περιληπτικὴν εἰκόνα παρέχει ἡ ἐνταῦθα (σελ. ρνθ΄) παρατιθεμένη σύνοψις 5. Οὐδεμίαν δ' ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀνακαλυφθῶσι καὶ ἄλλα νομίσματα πληροῦντα πλεῖστα κενὰ αὐτῆς, νῦν μάλιστα ὅτε, γνωστῆς γενομένης τῆς ἀξίας τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων χρονολογιῶν, θὰ συλλέγωνται ταῦτα συστηματικώτερον ὑπὸ τῶν νομισματολόγων, οἵτινες οὐδόλως σχεδὸν μέχρι τοῦδε ἐφρόντιζον περὶ αὐτῶν.

ΤΑΞΙΣ Δ.

(Ἄριθ. 520-523, Πίναξ XV, 1-5)

Ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ χρυσᾶ ὀκτάδραγμα τῆς τάξεως Γ, τὰ μετὰ τύπων τῆς Ἀρσινόης, εἶναι τὰ ἐν Κύπρῳ κοπέντα, ἀριθ. καταλ. 520-523 (Πίν. XV, 1-5), ἅτινα διακρίνομεν ἐκ τῶν ὑπὸ τὸ δίκερας ἀρχικῶν τῶν πόλεων, ἐν αἷς ἐκόπησαν, ἦτοι Π, ΞΑ, ΚΙ καὶ Κ = Π(αφίων), ΞΑ(λαμινίων), ΚΙ(τιέων) καὶ Κ(ερυνιέων;).

Τῶν νομισμάτων τούτων οὐδὲν, ἐφ' ὅσον ἐγὼ τοῦλάχιστον γνωρίζω, φέρει χρονολογικὸν γράμμα. Κρίνοντες ὅμως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι

τὸ φέρον τὸ ὄνομα τῆς Πάφου εἶναι τὸ κατὰ τεχνοτροπίαν κάλλιστον καὶ ἀρχαιότατον, ἀσφαλῶς δὲ τὸ *πρωτότυπον*, πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀλλαγῶν κοπέντων νομισμάτων τοῦ τύπου τούτου, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα τῆς τάξεως Δ ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ εὐθύς ἅμα τῷ ἐν ἔτει 271/270 θανάτῳ τῆς Ἀρσινόης, ἴσως μάλιστα καὶ πρότερον, ἥδη ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 274 γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου. Οὕτως ὄχι μόνον πληροῦται κενὸν ὑπάρχον, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐν τῇ Πτολεμαϊκῇ τῆς Κύπρου νομισματοκοπία ἀκριβῶς μετὰ τοῦ 274 καὶ 272 π. Χ., ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβαιοῦται διὰ νέου παραδείγματος τὸ ἐκ πολλῶν ἄλλων προηγουμένων γνωστὸν ἡμῖν γεγονός, ὅτι αἱ ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου Ἑλληνικαὶ πόλεις, φίλαι ἢ ὑπήκοοι τῶν Πτολεμαίων, οἵαι ἦσαν καὶ αἱ τῆς Κύπρου, εἰσῆγαγον πρῶται καὶ τῆς βασιλείσης ταύτης, ζώσης ἔτι, τὴν λατρείαν ὡς θεᾶς, λατρείαν ἣν παρεδέχθη καὶ ἀνεκήρυσεν ἐπισήμως ὁ Φιλάделφος μόλις μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς.

Πρὸς τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην, τῆς ὑπὸ τῶν Κυπρίων πρώτων ἀποθεώσεως τῆς Ἀρσινόης, συμφωνεῖ καὶ ὁ κυπριακὸς χαρακτὴρ τῆς νέας θεᾶς Ἀρσινόης Κύπριδος ἢ Ἀφροδίτης. Αὐτὸ δὲ τὸ ἐπίθετον αὐτῆς *Ζεφυρίτις* παρὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς εἶναι κυπριακῆς προελεύσεως, ἀπὸ τοῦ μετὰ Παιαῖας καὶ Νέας Πάφου, πλησίον δὲ τοῦ κυπριακοῦ λιμένος Ἀρσινόης κειμένου Ζεφυρίου ἄκρου¹ ἢ ἄκρας Ζεφυρίας². Πιθανωτάτη δὲ φαίνεται μοι καὶ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Tümpel³, ὅτι αὐτὸ τὸ ὄνομα *Αρσινόη* προϋπήρχεν ὡς ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης. Ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι δύο πόλεις, Ἀρσινόαι καλούμεναι, μία μὲν πρὸς βορρᾶν τῆς Νέας Πάφου, ἐν τῷ κόλπῳ καὶ παρὰ τὴν κόμην τῆς Χρυσοχοῦς κατὰ τὴν Πεδασίαν, εἰς ἣν ὑπέρεκεται λόφος τῇ Ἀφροδίτῃ ἀφιερωμένος⁴, ἑτέρα δὲ ἐπιθαλάσσιος, μετὰ Σαλαμῖνος καὶ Λευκόλλης⁵.

1. Πτολεμ. Γεωγρ. 5, 14, 1.—Πβλ. Colonna-Ceccaldi. Monum. de Cypre 259 κέ.—Néroutsos-Bey, L'ancienne Alexandrie, σελ. 88 καὶ 126.

2. Στράβωνος 14, 688.—Πβλ. Σακελλαρίου, Κυπριακά, II, σελ. 107.

3. Philologus 1892, 398, 38.

4. Σακελλαρίου ἔ. ἀ. σελ. 120.

5. Στράβωνος 14, 682.

ΤΑΞΙΣ Β.

(Ἀριθ. 388-407, Πίναξ XVIII, 1-20.)

Ὡς εἶδομεν ἐκ τῆς τάξεως Γ, ἡ ἐπιγραφή ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΞΩΤΗΡΟΣ (δηλ. ΘΕΟΥ) ἀπαντᾷ ἥδη ἐπὶ κεχρονολογημένων νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου ἀπὸ τοῦ ἔτους 271/270 καὶ ἐξῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Φιλάделφος εἶχεν ἥδη ἀποθεώσει ἐπισήμως τὸν πατέρα ὡς Πτολεμαῖον Σωτήρα ἀμέσως μετὰ τὸν ἐν ἔτει 283/2 θάνατον αὐτοῦ¹, ἔδει νὰ ἀναμένωμεν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἥδη ἀπὸ τοῦ 283 π. Χ. Πράγματι δὲ τοιαῦτα εἶναι, νομίζω, ἐκεῖνα ὅσα ἐπὶ τῇ βάσει τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν ἔταξα ἐν τῇ τάξει Β, ὡς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου κοπέντα. Πάντα ταῦτα εἶναι μόνον τετράδραχμα ἀργυρᾶ νομίσματα, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΞΩΤΗΡΟΣ παρὰ τοὺς στερεοτύπους ἥδη ἀποβάντας τύπους Πτολεμαίου τοῦ Α'.

Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν δὲν εἶναι καθαρῶς αἰγυπτιακῆ, ἀλλ' ἐνδεικνύει — ὡς καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἀποτελεῖται ἐκ μόνον τετραδράχμων — ὅτι ἡ τάξις αὕτη ἐκόπη διὰ τινὰ τῶν ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου μεγάλων κτήσεων τοῦ Φιλαδέλφου.

Ἐν τῷ πεδίῳ ἀντὶ χρονολογιῶν φέρουσι καὶ ταῦτα παρὰ τὸν ἀετόν, ὡς τὰ τῆς τάξεως Α τοῦ αὐτοῦ Φιλαδέλφου, μονογραφήματα ἢ γράμματα ἀρχικὰ τῶν ὀνομάτων τῶν νομισματικῶν ἀρχόντων ἐφ' ὧν ἐκόπησαν, καὶ δὴ 1^{ον} ἀνὰ δύο (ἀριθ. 388-390), 2^{ον} ἀνὰ τρία (ἀριθ. 391-404) καὶ 3^{ον} ἀνὰ τέσσαρα (ἀριθ. 405-407). Κρίνοντες δ' ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐτησίων ἀρχόντων (ὧν τὰ μονογραφήματα κατέχουσι καὶ ἐνταῦθα τὴν δευτέραν θέσιν) βλέπομεν ὅτι ἡ ἔκδοσις τῆς τάξεως ταύτης διήρκεσεν ἐπὶ 10 τοῦλάχιστον ἔτη, πληροῦσα οὕτω σχεδὸν ὀλόκληρον τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Σωτήρος 283 μέχρι τοῦ 271 π. Χ., ὅτε εἰσῆχθησαν τὰ κεχρονολογημένα τετράδραχμα τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς. Ποῦ ἀκριβῶς ἐκόπη ἡ τάξις αὕτη δὲν γνωρίζω, πάντως ὅμως οὐχὶ ἐν Πτολεμαίδι, ὡς πολλοὶ ὑπέθεσαν ἕνεκα τῶν συχνὰ ἀπαντώντων ἐπ' αὐτοῖς γραμμάτων ΡΤ. Ταῦτα, ὡς ἡ κατωτέρω

1. Ἴδε τὰς πηγὰς παρὰ Kornemann ἐν Lehmann's Beiträge zur alt. Geschichte I σελ. 68.

σύνοψις σαφῶς δεικνύει, εἶναι ἀρχτικά ὀνόματος ἐνὸς τῶν ἐπὶ πλείονα ἔτη λειτουργησάντων νομισματικῶν ἀρχόντων. Ἡ ἐνταῦθα παρεντιθεμένη ὑπ' ἀριθ. 7 σύνοψις αὕτη τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Β δεικνύει συνοπτικῶς τό τε σύνολον αὐτῶν καὶ τὸν κατὰ ἐτησίους ἄρχοντας ἐπὶ 10 ἔτη καταμερισμόν.

7 ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Β ΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ				Ἐτήσιοι ἄρχοντες
1 ^{ον}	ΠΤ	ΑΞ		ΑΞ
	ΠΤ	ΞΕ		ΞΕ
	ΠΤ	ΞΩ		ΞΩ
2 ^{ον}	ΠΤ	ΞΩ	ΞΕ	»
	ΠΤ	Α/	ΑΞ	Α/
	ΠΤ	»	Α/	»
	ΠΤ	»	Α/	»
	ΠΤ	»	Ω	»
	Ρ	ΞΙ	Α	ΞΙ
	Α/	ΞΙ	ΦΙ	»
	Ω	ΞΙ	ΞΤΡ	»
	Ρ	Α	ΦΙ	Α
	ΚΛ	»	Α/	»
	ΚΛ	»	Α/	»
	ΚΛ	ΙΩ	ΦΙ	ΙΩ
	ΚΛ	Ω	ΦΙ	Ω
	Κ	ΚΛ	Ω	ΚΛ
3 ^{ον}	ΠΤ/	Α/	Α/	(Α/)
	ΠΤ	»	»	»
	ΦΙ	Π	Α	Π
				10

ΤΑΞΙΣ Ζ.

Σειρά Α καὶ Β.

(Ἀριθ. 547-603, Πίνακες XIII, 1-2 καὶ XIV, 1-14.)

Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς βασιλείας αὐτοῦ κατήγγησεν ἐντελῶς τὴν ἔκδοσιν τῶν νομισματικῶν ἐκείνων τύπων, οὓς ὁ Σωτῆρ ἔκοπτε διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου κτήσεις καὶ διὰ τὰς χρεῖας τοῦ ἐξωτερικοῦ αὐτοῦ ἐμπορίου. Τοῦτο ἀσφαλῶς ἐξάγεται ἐκ τῆς κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου παντελοῦς ἐξα-

φανίσεως τῶν νομισμάτων ἐκείνων τῆς τάξεως Β τοῦ Σωτῆρος. Ἀληθῶς οὐδὲν νόμισμα τῶν τύπων ἐκείνων δύναται δι' οἰονδήποτε λόγον νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀνήκον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Φιλαδέλφου.

Ἐπομένως τίθεται τὸ ἐρώτημα, διὰ τίνων νομισμάτων ἀντικατέστησεν ὁ Φιλάδελφος τὴν πλουσίαν ἐκείνην ἔκδοσιν τῶν καταργηθέντων ἐξωτερικῶν, οὕτως εἰπεῖν, νομισμάτων τῆς Αἰγύπτου. Ναὶ μὲν ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ (266 π. Χ.) ἔχομεν τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν τάξιν Η τῶν μετὰ χρονολογιῶν τοῦ Φιλαδέλφου νομισμάτων, ἅτινα, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔκοψεν οὗτος εἰς τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης· ποῖα ὅμως νομίσματα μετεχειρίζετο κατὰ τὰ εἴκοσι πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν τε τῇ Παλαιστίνῃ καὶ τῇ Φοινίκῃ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς μεγάλαις αὐτοῦ κτήσεσιν, οἷαι πρὸ παντὸς ἦσαν ἡ Κύπρος καὶ ἡ Κυρῆνη;

Εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο ἀπαντῶσιν ἐν πρώτοις τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Ζ, ἐφ' ὧν ἀνεκάλυψα πρὸ τινος, ὅτι ὑπάρχουσι μεταξὺ τῶν ποδῶν τῶν ἀετῶν ἀλφαβητικαὶ χρονολογίαι δηλοῦσαι τὰ ἔτη τοῦ Φιλαδέλφου, ἀπὸ τοῦ πρώτου (Α) μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ (Υ), ἧτοι ἀκριβῶς μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου, καθ' ὃ ἤρξατο ἡ ἔκδοσις τῆς μεγάλης τάξεως τῶν Φοινικικῶν αὐτοῦ νομισμάτων.

Ἡ τεχνοτροπία τῶν κερμάτων τῆς τάξεως ταύτης εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀμέσως βλέπει πᾶς ἐξεσηκημένος ὀφθαλμὸς ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦσι χρονολογικῶς τὴν ἄμεσον συνέχειαν τῶν νομισμάτων τῆς Β τάξεως Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος. Πρὸς τούτοις τὰ κέρματα ταῦτα, ὄντα χρυσᾷ πεντάδραγμα, ἀργυρᾷ τετράδραγμα καὶ τριῶν μεγεθῶν χαλκᾷ, ἧτοι 35, 28 ἢ 20 χιλιοστῶν, εἶναι ἀπαράλλακτα τὴν ὄλκην, τοὺς τύπους, τὸ μέγεθος, τὴν ἐπιγραφὴν κλπ. πρὸς τὰ κέρματα αὐτῆς ταύτης τῆς ῥηθείσης Β τάξεως Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, προστιθεμένης μόνον ἀργυρᾷς δραχμῆς ἀπαράλλακτου πρὸς τὴν ὁμοίως κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλαδέλφου προστεθεῖσαν ἐν τῇ τάξει Α (ἴδε σελ. 915').

Ὅτι ὅμως κυρίως χαρακτηρίζει τὴν τάξιν ταύτην εἶναι τὸ σταθερῶς παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (οὐδέποτε ΞΩΤΗΡΟΣ) ἀπαντῶν μονογράφημα Ζ ἢ Ζ, ὅτινι, ἀμέσως

ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους, προσετέθη ὡς σύμβολον ἀσπίς φοειδής, ἐφ' ἧς ὑπάρχει καὶ ἐπίσημόν τι πρὸς κεραιὸν ὁμοιάζον.

Πολλὰ γινώμαι προτάθησαν πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ σταθεροῦ μονογραφήματος τούτου, ὃν παραδοξοτάτη μὲν εἶναι ἡ τοῦ κ. F. Lenormant (ἴδε ἀνωτέρω σελ. ρκ'), ἢ μᾶλλον δὲ τῇ ἀληθείᾳ πλησιάζουσα εἶναι ἡ τοῦ Poole¹, ὅστις, ὀρθῶς τάσσων τὰ νομίσματα τῆς παρούσης τάξεως ὑπὸ τὸν Φιλάδελφον καὶ θεωρῶν αὐτὰ προϊόντα τοῦ νομισματοκοπέου τῆς Κύπρου, ἀναλύει τὸ μονογράφημα εἰς $\xi\Omega$, ὑποθέτει δὲ ὀρθῶς ὅτι δηλοῖ $\xi\Omega[\text{ΤΗΡΟΞ}]$. Ταυτίζων ὅμως τὸ μονογράφημα τοῦτο πρὸς τὰ ἐπὶ πολὺ μεταγενεστέρων νομισμάτων ἀπαντῶντα ἀρχικὰ $\Sigma\Omega$ καὶ Σ , καταλήγει εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τῶν κερμάτων ἡμῶν ἢ ἐπιγραφή δέον νὰ ἀναγνωσθῇ ΒΑΣΙΛΕΩΞ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ $\xi\Omega\text{ΤΗΡΟΞ}$ (νόμισμα) καὶ νὰ ληφθῇ ὡς ἰσοδύναμος καὶ μεσάζουσα τῶν ἐπιγραφῶν ΒΑΣΙΛΕΩΞ $\xi\Omega\text{ΤΗΡΟΞ}$ καὶ ΒΑΣΙΛΕΩΞ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Ἄλλ' ἢ μὲν ὑπαρξίς τῶν πολὺ μεταγενεστέρων γραμμάτων $\Sigma\Omega$ καὶ Σ ἐπὶ νομισμάτων φερόντων ὀλογράφως τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ $\xi\Omega\text{ΤΗΡΟΞ}$ δεικνύει ὅτι τὰ γράμματα ταῦτα — ἀρχικὰ κυρίου ὀνόματος, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν οἰκείῳ τόπῳ — δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναγνωσθῶσι $\xi\Omega\text{ΤΗΡΟΞ}$, διότι τότε θὰ εἴχομεν δις τὴν λέξιν ταύτην (ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ $\xi\Omega\text{ΤΗΡΟΞ}$ $\xi\Omega[\text{ΤΗΡΟΞ}]!$), ἢ δὲ συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς τῶν κερμάτων τῆς τάξεως Z εἰς ΒΑΣΙΛΕΩΞ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ $\xi\Omega[\text{ΤΗΡΟΞ}]$ εἶναι ἐντελῶς ἀπαραδέκτος, διότι τὸ μὲν ΒΑΣΙΛΕΩΞ ἀναφέρεται εἰς μόνον τὸν βασιλέα ἦτοι τὸν Φιλάδελφον, τὸ δὲ $\xi\Omega\text{ΤΗΡΟΞ}$ εἰς μόνον τὸν θανόντα καὶ ἤδη θεὸν Πτολεμαῖον τὸν Σωτῆρα.

Ἡμεῖς τὰ μονογραφήματα ταῦτα ἀναλύοντες ἐπίσης εἰς $\xi\Omega$ (χ) ἢ εἰς $\xi\Omega$ καὶ ν (ξ) θεωροῦμεν ὅτι περιλαμβάνουσι τὸν τίτλον $\xi\Omega[\text{ΤΗΡΟΞ}]$ καὶ δὴ $\xi\Omega[\text{ΤΗΡΟΞ}] \nu[\text{ΙΟ}\nu]$, ἀναγινώσκοντες οὕτως ὀλόκληρον τὴν ἐπιγραφὴν: ΒΑΣΙΛΕΩΞ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ $\xi\Omega[\text{ΤΗΡΟΞ}] \nu[\text{ΙΟ}\nu]$ καὶ συμπεραίνοντες ὅτι αὕτη ἐτέθη πρὸς δῆλωσιν ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα τῆς τάξεως Z τοῦ Φιλαδέλφου, τὰ ἔνεκα λόγων ἐμπορικῶν καὶ λόγων εὐλαβείας υἱϊκῆς διατηρήσαντα ἀπαραλλάκτους τοὺς τύπους τοῦ Σωτῆρος εἶναι νομίσματα τοῦ Φιλαδέλ-

φου, υἱοῦ τοῦ Σωτῆρος, οὐχὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος, ὡς ἠθέλε τις νομίσει ἐκ τῶν τύπων.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν καὶ ἵνα ἡ διάκρισις τῶν ὁμοιοτύπων νομισμάτων τῶν δύο βασιλέων δηλωθῇ σαφέστερον διὰ συμβόλου τινὸς ἀναγνωρίσεως, φρονῶ ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐξελέξατο καὶ τὸ ὑπὸ τὸ ὀρθῶς μονογράφημα σταθερῶς ἀπαντῶν σύμβολον, τὴν ἀσπίδα.

Ἡ ἀσπίς αὕτη εἶναι ἐν τῶν συμβόλων τῶν δηλούντων τὸ θεῖον τοῦ γένους τῶν Πτολεμαίων. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς παράδοσις, ἣν διέσωσε μόνος ὁ Σουΐδας παραθέτων, πιθανώτατα ἐκ διηγήσεώς τινος ἀπολεσθείσης τοῦ Αἰλιανοῦ¹, τὰ ἐξῆς ἐν λέξει Λάγος, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν λλ. ἄκρατον καὶ ἄκρατος ἡλίου ἀκτίς: «Λάγος. Ὄνομα κύριον. Ὅς Ἀρσινόην ἔγημε τὴν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος μητέρα. Τοῦτον δὲ τὸν Πτολεμαῖον οὐδὲν οἱ προσήκοντα² ἐξέθηκεν ἄρα ὁ Λάγος ἐπὶ ἀσπίδος χαλκῆς. Διαρρεῖ δὲ λόγος ἐκ Μακεδονίας (ἢ Μακεδόνων), ὅς λέγει αἰτὸν ἐπιφοιτῶντα καὶ τὰς πτέρυγας ὑπερτείνοντα καὶ ἑαυτὸν αἰωροῦντα (ἢ ἀπαιωροῦντα) ἀποστέγειν αὐτοῦ καὶ τὴν ἄκρατον ἀκτίνα (τοῦ ἡλίου) καὶ ὅτε ὕοι τὸν πολὺν ὑετὸν· τοὺς γε μὴν ἀγελίους φοβεῖν ὄρνιθας, διασπᾶν δὲ ὄρνυγας, καὶ τὸ αἶμα αὐτῷ παρέχειν τροφήν ὡς γάλα». Ἔτερά τινα μνημεῖα ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Furtwängler³ καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Otto Rossbach⁴ ἐρμηνευθέντα, ὑποδεικνύουσιν ὅτι ὁ προστάτης αἰετὸς ἦτο ὁ τοῦ Διός, δηλῶν μάλιστα ὅτι «ὁ οὐδὲν προσήκων» τῷ Λάγῳ Πτολεμαῖος ὁ Σωτῆρ εἶχεν αὐτὸν τὸν Δία⁵ ἂν μὴ πατέρα πάντως ὅμως πάππον καὶ προστάτην.

Ὁ προφανῶς πρὸς κάλυψιν τῆς γνωστῆς δυσγενείας Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος⁶ πλασθεῖς ὑπὸ τῶν κολάκων αὐτοῦ μῦθος οὗτος ἐγεννήθη βεβαίως ὅτε ἦτο ἐν ζωῇ ὁ Πτολεμαῖος, ἴσως δὲ πρῶτην ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο παρέσχεν ὁ αἰετός⁷,

1. Ἴδε τὸ ἀπόσπασμα 285 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Αἰλιανοῦ ὑπὸ τοῦ Herscher (σελ. 271).

2. Πβλ. Πausanίου 1,6,8.

3. Antike Gemmen Taf. XXXVIII,8 κέ.

4. Verschollene Sagen und Kulte auf Griech. und Ital. Bildwerken: Neue Jahrbücher 1901 I Abt. VII Band S. 396 κέ.

5. Ἴδε CIG. 5127, ἐνθα Πτολεμαῖος ὁ Γ' λέγεται «ἀπόγονος τὰ μὲν ἀπὸ πατρὸς Ἡρακλέους τοῦ Διός, τὰ δὲ ἀπὸ μητρὸς Διονύσου τοῦ Διός». Τὰ αὐτὰ μαρτυροῦσι καὶ ἄλλαι πηγαί.

6. Πλουτάρχου, Περὶ ἀοργησίας 9.

7. Πβλ. καὶ Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 19 σημ. 1.

ὄν δι' οἰονδίποτε ἄλλον λόγον εἶχεν ἤδη παραδεχθῆ ὁ Πτολεμαῖος ὡς νομισματικὸν σύμβολον αὐτοῦ, ὅτε ἔτι ἦτο σατράπης τῆς Αἰγύπτου, ὁ ἀετὸς λέγω, ὅστις ἀπὸ ἀπλοῦ συμβόλου ἐγένετο τύπος κύριος τῶν νομισμάτων αὐτοῦ, εὐθὺς ὡς ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν. Ὅπως δὲ ἦτο Πτολεμαῖος ὁ Φιλάделφος παρέλαβε τὴν βασιλείαν, ὁ μῦθος περὶ τῆς θείας καταγωγῆς τοῦ γένους αὐτοῦ ἦτο ἐπισήμως πλέον ἀνεγνωρισμένος, διὰ τοῦτο δὲ ὅτε ἐχρειάσθη καὶ αὐτὸς σύμβολον πρὸς δῆλωσιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἔλαβε τὸ ἐν τῷ αὐτῷ μύθῳ παρὰ τὸν ἀετὸν ἀπαντῶν σύμβολον τῆς ἀσπίδος.

Περίεργον εἶναι ὅτι ἡ αὐτὴ ἀπαραλλάκτως ἀσπίς ἀπαντᾷ ὡς τύπος Ἀθηναϊκῶν τινῶν μολυβδίνων συμβόλων (ιδεὲ Πίν. XII, 22) κοπέντων, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὡς θεατρικῶν εἰσιτηρίων συμβόλων¹ τῆς πρὸς τιμὴν αὐτοῦ τοῦ Φιλαδέλφου Πτολεμαίου κληθείσης ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων *Πτολεμαῖδος φυλῆς*².

Ἡ τάξις Z ἀποτελεῖται ἐκ δύο σειρῶν, ὧν ἡ πρώτη — ἐξ ὀλίγων μόλις καὶ σπανίων κερμάτων ἀποτελουμένη (ἀριθ. 547-550, πίν. XIV, 1-4) καὶ παρουσιάζουσα ὡς χαρακτηριστικὸν μόνον τὸ κ ἄνευ τῆς ἀσπίδος καὶ ἄνευ χρονολογίας τινός —, θὰ ἐκόπη εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς νομισματοκοπίας ταύτης. Ἡ δευτέρα σειρά (ἀριθ. 551-602, πίναξ XIV, 5-14) ὑπὸ τὸ μονογράφημα ἔχει ἤδη καὶ τὴν ἀσπίδα, ἀρχεται δὲ δι' ὀλίγων τινῶν νομισμάτων (ἀριθ. 551-557), μὴ φερόντων εἰσέτι χρονολογίαν ἀλλὰ μονογράφημά τι μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ, ἅτε κοπέντων, ὡς φαίνεται, καὶ τούτων ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου τῆς βασιλείας ἔτους πρὶν ἢ τοῦτο συντελεσθῆ ἢ κἂν ἀποφασισθῆ νὰ τίθενται χρονολογίαι ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Εὐθὺς ὁμως κατόπιν ἔπονται τὰ λοιπὰ νομίσματα (Πίν. XIII) φέροντα — πάντοτε μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ, — ἐν ἀλφαβητικῶν χρονολογικῶν γράμμα, δηλοῦν τὸ ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου ἀπὸ τοῦ Α (1 = 285 π. X.) μέχρι τοῦ Υ (20 = 266 π. X.).

Ὅποια καὶ ὅποσα νομίσματα τῆς τάξεως ταύτης κατώρθωσα νὰ ἀνεύρω μέχρι τοῦδε, δεικνύει

ἡ ὑπ' ἀριθ. 8 σύνοψις τῶν τῆς τάξεως ταύτης νομισμάτων.

8. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Z
ΣΕΙΡΑΙ Α ΚΑΙ Β

		Χ	Ρ	Ρ	Λ	Λ	Λ
		5δραχ.	1δραχ.	1δραχ.	35 χιλ.	28 χιλ.	20 χιλ.
ΣΕΙΡΑ Α'		+	+		+	+	
ΣΕΙΡΑ Β' 1ον 285/4	Φ	+	+			+	
	Ψ		+				
	Ω					+	
ΕΤΗ Π. X.	ΕΤΗ ΠΤΟΛ. Β						
2ον	Α	+	+			+	+
284	Β						
283	Γ						
282	Δ		•			+	+
281	Ε	+	+			+	
280	Ζ						
279	Η						
278	Θ		+	+		+	
277	Ι	+	+	+		+	
276	Κ						
275	Λ	+	+			+	+
274	Μ						
273	Ν						
272	Ξ						
271	Ο	+	+	+		+	
270	Π		+			+	
269	Ρ	+	+	+		+	
268	Σ						
267	Τ					+	
266/5	Υ	+	+	+		+	

Τίθεται νῦν τὸ ζήτημα, ποῦ τοῦ κράτους τοῦ Φιλαδέλφου ἐκόπη ἡ τάξις αὕτη τῶν νομισμάτων. Φρονῶ ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐν Κύπρῳ, διότι πλὴν τῶν συνεχῶν εὐρημάτων ἐν τῇ νήσῳ νομισμάτων, μάλιστα χαλκῶν, τῆς τάξεως ταύτης ὑπάρχουσι καὶ οἱ ἐξῆς σπουδαῖοι λόγοι συνηγοροῦντες ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης.

Ἡ τάξις αὕτη λήγει ἐν ἔτει 266 π. X. ἦτοι

1. Πβλ. Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχαιολ. τόμ. Γ' (1900) σελ. 328 κέ., ἀριθ. 112-158.

2. Πασαν. 1,6,8.

ἀκριβῶς τὸ ἔτος καθ' ὃ ὁ Φιλάδελφος ἤρχισε κόπτον τὰ κεχρονολογημένα αὐτοῦ νομίσματα ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης. Τίς δ' ὁ λόγος τῆς ἐνάρξεως τῆς Ἀσιατικῆς ταύτης νομισματοκοπίας, ἧς μάλιστα πρὸς χάριν διεκόπη καὶ ἡ ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγύπτῳ ἔκδοσις τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων τῆς τάξεως Γ; Οὐδεὶς ἄλλος, φρονῶ, ἢ ἡ ἀκριβῶς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 266/5 π. X. διακοπὴ τῆς Κυπριακῆς νομισματοκοπίας, ἢ κατ' ἐμὲ λόγον ἔχουσα τὴν μεγάλην ναυτικὴν ἦτταν, ἦν τὸ ἔτος ἐκεῖνο¹ ὑπέστη ἐν Κῶ ὁ Πτολεμαῖος ὑπὸ Ἀντιγόνου, ἀπολέσας μέχρι τῆς περὶ τὸ 247/5 νέας ἐν Ἀνδρῶν ναυμαχίας² τὴν θαλασσοκρατίαν, ἴσως δὲ καὶ αὐτὴν τὴν Κύπρον, ἦν ὑποθέτω ὅτι ἀκριβῶς διὰ τοῦτο δὲν εὐρίσκομεν μνημονευομένην ἐν τῷ λεπτομερεῖ καταλόγῳ τῶν ἐξωτερικῶν κτήσεων τοῦ Φιλαδέλφου, ὃν παρέχει ὁ Θεόκριτος ἐν τῷ *Ἐγκωμίῳ εἰς Πτολεμαῖον*, λέγων

86 καὶ μὴν Φοινίκας ἀποτέμεται Ἀραβίας τε καὶ Συρίας Λιβύας τε κελαιῶν τ' Αἰθιοπῶν. Παμφύλοισι τε πᾶσι καὶ αἰχμηταῖς Κιλικεσσι σαμαίνει, Λυκίοις τε φιλοπτολεμίοισι τε Καρσί, 90 καὶ νάσοις Κυκλάδεσσιν.

Τὸ ποίημα τοῦτο ἐποιήθη, κατὰ τὸν τελευταῖον γράψαντα περὶ τῆς χρονολογίας αὐτοῦ Protz³, ἐν τοῖς ἔτεσι 273-271 π. X., ὡς δῆθεν περιέχον ἐνδείξεις τοῦ ὅτι εἶναι ἀρχαιότερον τοῦ θανάτου τῆς Ἀρσινόης Β'. Ἀλλὰ τοιαύτας ἐνδείξεις ἐγὼ δὲν εὐρίσκω ἐν αὐτῷ, διὰ τοῦτο δὲ φρονῶ ὅτι ἐποιήθη μετὰ τὸ 266, ὅτε ἡ Κύπρος εἶχε πράγματι ἀπολεσθῆ, ὡς δεικνύει ἡ διακοπὴ τῆς ἐν αὐτῇ Πτολεμαϊκῆς νομισματοκοπίας καὶ ἡ μεταφορὰ αὐτῆς εἰς τὴν ἀπέναντι Φοινικὴν καὶ Παλαιστίνην, χώρας ἀσφαλῶς ἀνηκούσας τῷ Φιλαδέλφῳ, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ κατάλογος τοῦ Θεοκρίτου μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μεθ' ὧν συγκοινωνίαν δὲν ἠδύνατο νὰ κωλύσῃ ὡς τὴν μετὰ τῆς Κύπρου ἡ ἀπώλεια τῆς θαλασσοκρατίας.

Ἄτεροι ἱστορικοί, ἐκ τῆς σιγῆς ταύτης τοῦ Θεοκρίτου ὀρμώμενοι, ἐνόμισαν ὅτι ἡ Κύπρος εἶχεν ἤδη ἀπολεσθῆ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀλλ' οὐδεμίαν ἐνδειξιν ἔχομεν περὶ τούτου ἄλλοθεν⁴. Τούναντίον ὑπάρ-

χουσι μαρτυρίαι, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι τότε κατεῖχεν ἀσφαλῶς τὴν νῆσον ὁ Φιλάδελφος. Οὕτω π. χ. ὁ Πausanias (1,7,1) ἀναφέρει ὅτι ὁ Φιλάδελφος «ἀπέκτεινε καὶ ἄλλον ἀδελφὸν γεγονότα ἐξ Εὐρυδίκης, Κυπρίους ἀφιστάντα αἰσθόμενος». Ὁ φόνος οὗτος ἀνήκει προφανῶς εἰς τὴν σειρὰν ἐκείνων, οὓς ἠναγκάσθη νὰ διαπράξῃ ὁ νέος βασιλεὺς πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς βασιλείας του εὐθύς ὡς παρέλαβεν αὐτὴν προτιμηθεὶς τῶν τέκνων τῆς Εὐρυδίκης, δεικνύει δὲ ὅτι ὁ Φιλάδελφος ἐνόει καὶ κατώρθου νὰ κατέχη ἰσχυρῶς καὶ ἀσφαλῶς τὴν Κύπρον.

Ἐσημειώσαμεν ἤδη (τάξις Δ σελ. ρξγ') ὅτι διὰ τὰ ἔτη M, N καὶ Ξ (274, 273 καὶ 272 π. X.), δὲν ὑπάρχουσι νομίσματα τῆς Κυπριακῆς τάξεως ταύτης· τοῦτο δὲ ἴσως διότι τότε θὰ ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ, ἀπὸ τοῦ γάμου τῆς Ἀρσινόης Β' μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῆς διαρκέσαντα, τὰ μεγάλα χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τῶν τύπων Ἀρσινόης τῆς Β', ὧν τὴν ἔκδοσιν ἀνέλαβε κατόπιν ἀπὸ τοῦ 271 τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπερ πάλιν παρητήθη τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν περὶ τὸ ἔτος 257 (ΚΘ τοῦ Φιλαδέλφου) ὑπὲρ τῶν νομισματοκοπέων τῶν Φοινικῶν πόλεων, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ ἐξετάσει τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Η.

Πρὶν ἢ ἐγκαταλίπωμεν τὴν παροῦσαν τάξιν, παρατηροῦμεν ὡς πρὸς τὰ ἐπ' αὐτῆς *μονογραφήματα*, ὅτι αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων χρονολογίαι ἐκάστου ἔτους κατέστησαν περιττὴν τὴν δήλωσιν διὰ μονογραφήματος τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐτησίου νομισματικοῦ ἄρχοντος, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπὶ πλείονα ἔτη ἐχόντων τὴν ἐπίβλεψιν τῆς νομισματοκοπίας ταύτης κυρίων νομισματικῶν ἀρχόντων. Οὗτοι δὲ εἶναι μόνον δύο δι' ὅλην τὴν τάξιν ταύτην, ὧν τὰ μονογραφήματα, X καὶ XI, συναντῶμεν ἐναλλάξ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐκδόσεως τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης.

ΤΑΞΙΣ Η.

(Ἀριθ. καταλ. 626-843, πίνακες XIX-XXV).

Ἡ πλουσιωτάτη τάξις αὕτη ἀποτελεῖ κυρίως τὴν συνέχειαν τῆς *ἐξωτερικῆς*, οὕτως εἶπειν, νομισματοκοπίας τοῦ Φιλαδέλφου, τῆς ἐν Κύπρῳ τὸ πρῶτον ἀρξαμένης, ἥτοι τῆς προηγουμένης τάξεως Z. Ἀρχεται δὲ κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔτους 266/5,

1. Δροῦσεν III, A', 298-301.— Πβλ. Mahaffy ἔ. ἀ. p. 150.

2. Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 201.— Δροῦσεν III, A', 485 κέξ. 492. 501, 2.

3. Rhein. Museum. Bd. LIII, 475 κέξ.

4. Πβλ. Mahaffy ἔ. ἀ. σελ. 131.

εἰκοστοῦ τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ βαίνει ἀδιακόπως πρῶτον μὲν μέχρι τοῦ 39^{ου}, τοῦ καὶ τελευταίου, ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου (247/6 π. Χ.), κατόπιν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Γ ἔτους τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου. Αἱ ἐπ' αὐτῆς χρονολογίαι δηλοῦνται οὐχὶ κατὰ τὸ ἀπλοῦν ἀλφαβητικὸν σύστημα, καθ' ὃ τὸ Α=1 καὶ τὸ Ω=24, ἀλλὰ κατὰ τὸ δεκαδικὸν ἀλφαβητικόν, καθ' ὃ, παρεμβλλομένου τοῦ Γ ὡς 6, ἰσοδυναμεῖ τὸ 1 πρὸς τὸ 10, τὰ δὲ Κ, Λ, Μ, Ν κτλ. πρὸς τὰ 20, 30, 40, 50 κτλ.¹

Τὰ φέροντα τοιαύτας χρονολογίας νομίσματα τῆς τάξεως ταύτης, ὄντα χρυσᾶ ὀκτάδραγμα τῶν τύπων Ἀρσινόης Β' καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα τῶν συνήθων τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, ἐκόπησαν κυρίως ἐν Τύρῳ, Σιδῶνι καὶ Πτολεμαίδι (Ἄκη) τῆς Φοινίκης, πρὸς δὲ ἐν Ἰόπῃ καὶ Γάζῃ τῆς Παλαιστίνης, διακρινόμεναι διὰ τῶν μονογραφημάτων Ψ ὑπὲρ ρόπαλον, εἰ, ϣῆ ἢ ππ, ιπ, καὶ Ϝ ἢ ϝ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου, ἐκόπησαν μόνον τετράδραγμα καὶ ἐν μόνῃ τῇ Τύρῳ (ἀρ. 645-649, Πίν. XIX, 15-19), φέροντα τοὺς στερεοτύπους τοῦ Σωτήρος τύπους, ὅμως μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΞΙΛΕΩΞ, ἣτις κατόπιν ἀπὸ τοῦ 25^{ου} ἔτους, γενικευθείσης τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν εἰς πάσας τὰς ρηθείσας πόλεις τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, μετεβλήθη ἐπὶ τῶν κατὰ τὰ ἄλλα ἀμεταβλήτων μεινάντων τετραδράχμων, εἰς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΞ, ἵνα, ὡς θὰ ἴδωμεν κατόπιν (τάξις I), συγχωνευθῇ πρὸς τὴν Φοινικικὴν τάξιν ἑτέρα τάξις (ἢ I) ἐξωτερικῶν τετραδράχμων νομισμάτων, ὧν διεκόπη τότε ἡ ἔκδοσις καὶ ἀφ' ὧν ἐλήφθη ἡ ἐπιγραφὴ Π. ΞΩΤΗΡΟΞ. Τὸ ἔτος ΚΓ τοῦ ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦντος τετραδράχμου ἀρ. 821 τῆς Γάζης ἴσως εἶναι κακὴ χάραξις ἢ κακὴ ἀνάγνωσις τοῦ ἔτους ΚΙ ἢ ΚΕ ἢ ΚΕ, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ΞΩΤΗΡΟΞ τοῦ νομίσματος ἐνδεικνύει ὅτι τοῦτο ἐκόπη μετὰ τὸ ἔτος

1. Πολλὰ ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τοῦ σχήματος τῶν παρεμβληθέντων Γ=6, ρ=90, Ϟ ἢ ϙ=900· ἀλλὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι, κατ' ἐμέ, ἢ ἀπλαῖ παραλλαγαὶ τοῦ σχήματος τοῦ γράμματος παρ' ὃ ἐτέθησαν, ἵνα οὕτω καὶ ἐκ τοῦ σχήματος ἀναγνωρίζεται ἡ θέσις αὐτῶν, ἣτοι τὸ μὲν Γ (6) εἶναι ἀπομίμησις τοῦ Ε (=5), τὸ δὲ ρ (90), τοῦ Ρ (100) καὶ τὸ Ϟ ἢ ϙ (900), τοῦ Φ (800). Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ ὡς πρὸς ππ τὸ τεθὲν παρὰ τὸ Γ ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν θέσεων τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου Ἀθηνῶν (ἴδε Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. τόμ. Α' σελ. 83 καὶ 114).

ΚΔ, μέχρις οὔ ἴδωμεν ἰσχύουσιν τὴν ἐπιγραφὴν Γ. ΒΑΞΙΛΕΩΞ.

Τὸ αὐτὸ ρητέον ἴσως καὶ περὶ τοῦ ἔτους ΚΓ τοῦ χρυσοῦ ὀκταδράχμου ἀριθ. 794 τῆς Ἰόπης, διότι, ὡς θὰ ἴδωμεν, τῶν χρυσῶν τούτων νομισμάτων ἢ ἔκδοσις ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Φοινίκης εἶναι ἀπολύτως βεβαία μόνον ἀπὸ τοῦ ἔτους 257 ἦτοι ΚΘ τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτε διεκόπη ἡ ἐν Αἰγύπτῳ ἔκδοσις αὐτῶν ἵνα συνεχισθῇ ἐν Φοινίκῃ καὶ Παλαιστίνῃ.

Πλὴν δὲ τῶν τὰ ἔτη τοῦ Φιλαδέλφου φερόντων νομισμάτων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι σειραὶ ἐν τῇ αὐτῇ τάξει, σπουδαίας τινὰς διαφορὰς παρουσιάζουσαι. Οὕτως ἔχομεν (σειρὰ Γ) ὅμοια καθ' ὅλα τοῖς προηγουμένοις χρυσᾶ ὀκτάδραγμα καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα, κοπέντα ἐν Τύρῳ (ἀριθ. 701-704, πίν. XX, 11-13), Σιδῶνι (ἀριθ. 757, πίν. XXII, 8) καὶ Πτολεμαίδι (ἀριθ. 785-787, πίν. XXV, 3), φέροντα πάντα ἀντὶ χρονολογίας τὸ αὐτὸ μονογράφημα Ϝ τὸ πάντως ἀναφερόμενον εἰς σπουδαῖόν τι καὶ ἐφ' ὅλης τῆς νομισματοκοπίας τῆς Φοινίκης ἰσχύσαν πρόσωπον. Ἡ ἐπιγραφὴ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΞ τῶν τετραδράχμων τῆς σειρᾶς ταύτης ὑποδεικνύει ὅτι τὰ νομίσματα αὐτῆς δὲν εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ ΚΕ ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτε τὸ πρῶτον τίθεται τὸ ΞΩΤΗΡΟΞ ἐν Φοινίκῃ ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ αὐτὸ μονογράφημα Ϝ ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἐνὸς κεχρονολογημένου ἀπὸ τοῦ ΚΓ ἔτους χρυσοῦ νομίσματος τῆς αὐτῆς τάξεως κοπέντος ἐν Ἰόπῃ (ἀριθ. 794, πίν. XXIII, 1)· ἀλλ', ὡς ἤδη εἴπομεν ἀνωτέρω, τὸ λίαν ἀσαφῶς κεχαραγμένον ΚΓ πιθανὸν οὐδὲν ἄλλο νὰ ἦτο ἀρχικῶς ἢ ΚΕ ἢ ΚΕ ἢ ΚΙ. Ὑποθέτω λοιπὸν ὅτι τὰ φέροντα τὸ περίεργον τοῦτο μονογράφημα σπάνια καὶ ἀχρονολόγητα νομίσματα ἐκόπησαν εὐθὺς ὡς ἔληξεν ἢ μέχρι τοῦ ἔτους ΚΔ διαρκέσασα σειρὰ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Π. ΒΑΞΙΛΕΩΞ καὶ βραχὺ πρὶν ἢ ἀρχίσει ἢ τοῦ ἐπομένου ἔτους νέα σειρὰ μετὰ χρονολογιῶν καὶ τῆς ἐπιγραφῆς Π. ΞΩΤΗΡΟΞ.

Ἐπι δ' ἀρχαιότεραν σειρὰν τῆς αὐτῆς τάξεως ἀποτελοῦσι νομίσματά τινα κοπέντα καὶ ταῦτα ἐν μόνῃ τῇ Τύρῳ (ἀρ. 634-641, πίν. XIX, 6-12), φέροντα δὲ ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν ἀετόν, ὡς σύμβολον τῆς πόλεως, ρόπαλον (ἄνευ τοῦ Ψ) καὶ ἄνω αὐτοῦ τὰ ἀλφαβητικὰ στοιχεῖα Ι, Η ἢ Θ¹. Τὰ νο-

1. Τὸ Θ τοῦτο ἐν τῷ καταλόγῳ ἐσημείωσα ἐσφαλμένως ὡς

μίσματα ταῦτα φέροντα πάντα τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΣ εἶναι α') χρυσᾶ πεντάδραγμα τῶν στερεοτύπων τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, β') ἀργυρᾶ τετράδραγμα τῶν αὐτῶν τύπων καὶ γ') μικρὰ χαλκᾶ κέρματα, μεγέθους 17 χιλιοστῶν, φέροντα ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρον καὶ τειαινωμένην, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν αὐτὸν ἀετὸν ἀλλὰ μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων.

Ἐν τῷ καταλόγῳ ἐθεώρησα ὅτι τὰ ἔτη ταῦτα Ι, Η καὶ Θ (ἀντὶ Θ) δηλοῦσι τὸ 6, 7 καὶ 15 ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου, ὄντα ἀλφαβητικὰ ὡς τὰ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κυπριακῆς τάξεως Ζ τοῦ Φιλαδέλφου, ἦτοι ὅτι ἐκόπησαν κατὰ τὰ ἔτη 280, 279 καὶ 271 π. Χ. Νῦν ὁμως ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ τεχνοτροπία τῶν νομισμάτων τούτων οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον διαφέρει τῆς τῶν φερόντων τὰς χρονολογίας Κ καὶ ἐξῆς ὁμοίων νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως, ὥστε νὰ παραδεχθῶμεν χρονικόν τι διάστημα μεταξὺ τῆς ἐκδόσεως ἀμφοτέρων, φρονῶ ὅτι τὰ ἔτη Ι, Η καὶ Θ — ἅτινα σημειώτεον ὅτι εἶναι αἱ πρῶται γνωσταὶ χρονολογίαι ἐπὶ τῶν ἐν Τύρῳ κοπέντων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων — δὲν εἶναι ἔτη τοῦ Φιλαδέλφου, ἀλλ' αὐτῆς ταύτης τῆς Τύρου, ἧς γνωρίζομεν ὅτι τὸ χρονομετρικὸν σύστημα ἤρξατο ἐν ἔτει 274/273 π. Χ., ὅτε φαίνεται ὅτι καθιδρύθη ὀριστικῶς ἡ κατοχὴ τῆς Φοινίκης ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων¹ διὰ τῆς νικηφόρου τοῦ Φιλαδέλφου εἰς Συρίαν ἐκστρατείας, ἣν ἀσσυριακὴ τις ἐπιγραφὴ τίθησιν ἀκριβῶς εἰς τὸ ἔτος 274/273². Οὕτω τὰ ἔτη Ι, Η καὶ Θ ταυτίζονται πρὸς τὰ ἔτη 268, 267 καὶ 266 π. Χ., προηγούμενα μὲν ἀμέσως τῶν φερόντων τὰ ἔτη τοῦ Φιλαδέλφου ὁμοίων νομισμάτων τῆς Τύρου, λήγοντα δὲ ἀκριβῶς ἐν ἔτει 266 π. Χ., ὅτε ἡ Τύρος ἐγκαταλιποῦσα τὴν μόλις ἀρξαμένην ἰδίαν αὐτῆς χρονομετρίαν παρεδέχθη, τῇ ἐπιταγῇ ἴσως τοῦ κυριάρχου αὐτῆς βασιλέως τῆς Αἰγύπτου,

τὴν τοῦ Φιλαδέλφου. Τότε δὲ συγχρόνως ἐτέθη ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῆς μετὰ τῶν χρονολογιῶν τοῦ Φιλαδέλφου καὶ τὸ εὐανάγνωστον μονογράφημα τῆς πόλεως Ψ ἄνω τοῦ ροπάλου συμβόλου αὐτῆς, ὅπερ ἄνευ τοῦ μονογραφήματος ἠδύνατό νὰ νομισθῇ ὑπὸ πολλῶν ὡς δηλοῦν ἄλλην τινὰ πόλιν τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, π.χ. τὴν Κῶν, ἧς σύμβολον ἦτο ἐπίσης τὸ ρόπαλον.

Τὸ αὐτὸ μονογράφημα Ψ ἄνω ὁμοίου ροπάλου, καὶ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν Π. ΒΑΣΙΛΕΩΣ, οὐχὶ ὁμως καὶ χρονολογίαν τινά, φέρουσι πανόμοιά τινα τοῖς προηγούμενοις χρυσᾶ πεντάδραγμα καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα (ἀρ. 643-644, Πίν. XIX, 13-14) τῆς αὐτῆς τάξεως, ἅτινα νομίζω ὅτι ἐκόπησαν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς νέας νομισματοκοπίας τοῦ ἔτους, 266 ἦτοι Κ τοῦ Φιλαδέλφου, ἀκριβῶς ὅτε ἐγκατελείφθη ἡ χρονομετρία τῆς Τύρου καὶ πρὶν ἢ τεθῆ ἐπὶ τῶν τοῦ ἔτους τούτου νομισμάτων ἡ χρονολογία τοῦ Φιλαδέλφου. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη ἐν Σιδῶνι (ἀρ. 712-715, Πίν. XXI, 1-4) καὶ ἐν Πτολεμαίδι (ἀρ. 764, Πίν. XXV, 1) ἔνθα ἔχομεν ὁμοια χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα ἄνευ χρονολογιῶν.

Ἐτι δ' ἀρχαιοτέρα φαίνεται οὕσα τρίτη τις, ἐν τῇ αὐτῇ τάξει, σειρὰ νομισμάτων τοῦ αὐτοῦ τύπου, κοπέντων ἐν Τύρῳ (ἀριθ. 736, Πίν. XIX, 1, Ρ τετράδραχμον μετὰ συμβόλου ροπάλου ἐν τῷ πεδίῳ ἄνευ τοῦ Ψ, ἀριθ. 627-633, Πίν. XIX, 2-5, Χ πεντάδραγμα, Ρ τετράδραγμα καὶ Α 17 χιλιοστῶν μετὰ ὁμοίου συμβόλου τεθειμένου ἄνω μονογραφήματος νομισματικοῦ τινος ἄρχοντος), ἐν Σιδῶνι (ἀριθ. 719-721, Πίν. XXI, 5-7, Ρ τετράδραγμα μετὰ τοῦ ΞΙ ὁμοίως ἄνω μονογραφήματος ἀρχόντων), ἴσως δὲ καὶ ἐν Πτολεμαίδι (ἀριθ. 764, Πίν. XXV, 1, Ρ τετράδραχμον μετὰ τοῦ Ⓜ ἄνω ὁμοίου μονογραφήματος ἄρχοντος). Ταῦτα παρουσιάζοντα πέντε ἐτησίων νομισματικῶν ἀρχόντων μονογραφήματα, θεωρῶ νῦν ὅτι ἐκόπησαν τὸ 273-268 π. Χ. (οὐχὶ ὡς ἐσημείωσα ἐν τῷ καταλόγῳ περὶ τὰ 284-280 π. Χ.)· τοῦτο δὲ πρῶτον ἔνεκα μὲν τῆς ἐπιγραφῆς τῶν τετραδράχμων Π. ΒΑΣΙΛΕΩΣ τῆς οὐσῆς ἀρχαιοτέρας τοῦ 261, δεύτερον δὲ ἔνεκα τοῦ (ἄνευ τοῦ Ψ) ροπάλου τῆς Τύρου, ὅπερ ἀπαντᾷ οὕτως ἐπὶ μόνον τῶν ἀπὸ τοῦ 268 μέχρι 266 κοπέντων ἐν Τύρῳ νομισμάτων μετὰ χρονολογιῶν τῆς πόλεως. Τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα

Ο. Ἐπίσης τὸ Σ τοῦ ἀρ. 642 εἶναι πράγματι Ι. τὸ δὲ Π τοῦ ὑπ' ἀρ. 641 εἶναι ἢ Η, ἐλλείπει χώρου ἢ ἐξ ἀπροσεξίας ὡς Π χαραχθὲν ὑπὸ τοῦ σφραγιδογλύφου, ἢ ἀνήκει εἰς τὴν προηγούμενην σειρὰν (ἀριθ. 627-633), ὃν οὐχὶ χρονολογικὸν στοιχείον ἀλλ' ἀρκτικὸν γράμμα νομισματικοῦ ἀρχοντος, ὡς τὰ λοιπὰ τῆς σειρᾶς ταύτης.

1. E. Schürer, Geschichte des Jüdischen Volkes Bd. II p. 74,3, ἔνθα σημειοῦνται καὶ πάσαι αἱ σχετικαὶ πρὸς τὴν χρονομετρίαν ταύτην ἐπιγραφικαὶ κλπ. πηγαί. Ἐκ τῶν νομισματικῶν ἴδε J. Six, L'ère de Tyr. Num. Chron. VI (1886) p. 97 ζέξ.

2. E. Schürer ἔ. ἀ.

9. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΦΟΙΝΙΚΙΚΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β' (ΤΑΞΙΣ Η') ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ'

ΕΤΗ Π.Χ.	ΕΤΗ ΠΤΟΛ. Β	ΕΤΗ ΤΥΡΟΥ	Φ Ο Ι Ν Ι Κ Η				Π Α Λ Α Ι Σ Τ Ι Ν Η							
			ΤΥΡΟΣ		ΣΙΔΩΝ		ΠΤΟΛΕΜΑΙΣ		ΙΟΥΠΗ		ΓΑΖΑ			
Επιγραφή πάντων των κερμάτων: ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ	273	(1)												
	272	(14)	»	Α										
	271	(15)	»	Δ										
	270	(16)	»	Ϝ										
	269	(17)	»	Ϙ										
	268	(18)	»	Χ	⊕	+								
	267	(18)	6	»	Ι									
		(19)	7	»	Η	⊕	+							
		(20)	8	»	Θ	⊕	+							
	266	(20)		»	Ϛ	⊕	+	ΣΙ	⊕	+	Ⓜ	+		
Επιγραφή πάντων των τετραδράχμων: ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ	ΕΤΗ ΠΤΟΛ. Β													
	265	20	Κ	»										
	264	21	Κ	»										
	263	22	Κ	»										
	262	23	Κ	»						Ⓜ	✱(·)	Ϙ	+(·)	
	261	24	Κ	»										
		(25)	Α	»						ΣΙ	+	Ⓜ	✱	+
	260	25	Κ	»						ΣΙ	+	Ⓜ	+	
	259	26	ΚΓ	»						»	+			
	258	27	ΚΙ	»						»	+			
257	28	ΚΗ	»						»	+				
256	29	ΚΘ	»						»	+				
255	30	Λ	»						»	+				
254	31	ΛΑ	»						»	+				
253	32	ΛΒ	»						»	+				
252	33	ΛΓ	»						»	+				
251	34	ΛΔ	»		✱	+			»	+				
250	35	ΛΕ	»		✱	+			»	+				
249	36	ΛΣ	»			+			»	✱	+			
248	37	ΛΙ	»			+			»	✱	+			
247/6	38	ΛΗ	»		✱	+			»	✱	+			
	39	ΛΘ	»		✱	+			»		+			
Επιγραφή των τετραδράχμων: ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ'	ΕΤΗ ΠΤΟΛ. Γ													
	247/6	1	Α	»	Ϛ	✱			ΣΙ	+	Ⓜ			
	246	2	Β	»		✱	+		»	+	»	✱	+	
	245	3	Γ	»			+		»	+	»	✱	+	
	244	4	Δ	»		✱	+		»	✱	+	»	+	
	243	5	Ε	»			+		»	✱	+	»	+	
242	6	Ζ	»			+		»	✱	+	»	+		

(✱= Χρυσά οκτάδραγμα. ⊕= Χρυσά πεντάδραγμα. += Αργυσά τετράδραγμα. Χ= Χαλκά 17 χιλιοστών).

θὰ εἶναι ἀρχαιότερα τῶν τελευταίων τούτων ὡς ὄντα ἄνευ χρονολογιῶν, τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν ἀρχομένης πιθανῶς κατὰ τὸ ἔτος 273, ὅτε ἀρχεται καὶ τὸ χρονολογικὸν σύστημα τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι τὰ ἀρχαιότερα νομίσματα τῆς ὅλης τάξεως ταύτης φέρουσιν, ὡς τὰ ἀπὸ τοῦ 285 μέχρι τοῦ 272 κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ ὁμοίωτα νομίσματα τῆς τάξεως Α τοῦ Φιλαδέλφου, τὸ ὅπισθεν τοῦ ὠτὸς τοῦ Σωτήρος γράμμα τοῦ σφραγιδογλύφου Δ προφανῶς ἐξ ἀντιγραφῆς. Ἐν Σιδῶνι δὲ ἀντὶ τούτου ἐμφανίζεται νῦν, ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἕτερον μικροσκοπικὸν γράμμα, τὸ Κ, προφανῶς ἀρκτικὸν τοῦ ὀνόματος νέου σφραγιδογλύφου (ιδὲ ἀριθ. 715, πίν. XXI, 3-4).

Παρὰ τὰ νομίσματα ταῦτα πασῶν τῶν ἀνωτέρω ρηθειςῶν σειρῶν, αἱ αὐταὶ πόλεις τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης, πρὸς δὲ ἡ Βηρυτὸς καὶ ἄλλη τις, ἀπροσδιόριστος εἰσέτι, πόλις τῶν αὐτῶν χωρῶν ἔκοψαν σειρὰς χαλκῶν νομισμάτων κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ τὸ πρῶτον κοπέντων χαλκῶν νομισμάτων τῆς μεγαλοπρεποῦς τάξεως Γ. Ἐπ' αὐτῶν ὅμως δὲν ἔθεσαν χρονολογίας, ἀλλὰ μόνον τὰ σύμβολα αὐτῶν συνοδευόμενα ἐνίοτε (ἐν Πτολεμαίιδι) καὶ ὑπὸ τοῦ μονογραφήματος τοῦ ὀνόματος αὐτῶν.

Τὰ τῆς Τύρου τοιαῦτα χαλκᾶ περιεγράψαμεν ὑπ' ἀριθ. 705-711 (Πίν. XX, 14-21) ἔχουσι δὲ ὡς διακριτικὸν σύμβολον τὸ *ρόπαλον*, ἄνευ ὅμως τοῦ P , καὶ ἀποτελοῦσιν ὠραίαν καὶ πλήρη σειρὰν 7 διαφόρων κερμάτων, μεγέθους ἀπὸ 43 μέχρι 16 χιλιοστῶν, φερόντων πάντων τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ τοὺς αὐτοὺς τύπους, ἦτοι κεφαλὴν Ἀμμωνος ἐφ' ἐνὸς καὶ ἀετὸν μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἐφ' ἑτέρου.

Ὡς τῆς Σιδῶνος δὲ ἐθεωρήσαμεν τὰ ὅμοια ὑπ' ἀρ. 758-763 (Πίν. XXII, 9-18) κέρματα, ἅτινα χαρακτηρίζει ὡς σύμβολον *δίκερας τεινωμένον*, μετατιθέμενον ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ πεδίου τοῦ νομίσματος ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τύπου τοῦ ἀετοῦ ὡς φόρημα αὐτοῦ. Οἱ τύποι δὲν εἶναι ἐπὶ πάντων τῶν κερμάτων ὅμοιοι, ὡς ἐν Τύρῳ, ἀλλὰ ποικίλλουσι καθ' ἃ καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ὁμοίων ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντων χαλκῶν.

Τὰ τούτοις δὲ ὁμοίωτα χαλκᾶ κέρματα τῆς Πτολεμαίδος (ἀριθ. 788-793, πίν. XXV, 18-22) εἶναι ἀσφαλοῦς κατατάξεως ὡς φέροντα τὸ μο-

νογράφημα τῆς πόλεως P , παρὰ τὰ σύμβολα τῆς πόλεως, *τρίποδα* καὶ *δίκερας*.

Ἐπὶ δὲ τὴν Ἰόπην κατετάξαμεν (ἀρ. 818-820, πίν. XXIII, 19-20) τὰ ὅμοια χαλκᾶ, ἅτινα φέρουσιν ὡς σύμβολον τὴν ἄρπην τοῦ Περσέως, οὗ ἡ λατρεία ἦτο μεγάλη ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ἔνθα ἐμυθολογεῖτο ὅτι εἶχεν ἐπὶ βράχου ἐκτεθῆ εἰς βορὰν τοῦ κήτους ἡ παρ' αὐτοῦ ἐλευθερωθεῖσα Ἀνδρομέδα¹.

Τῇ δὲ Γάζῃ ἀβέβαιον εἶναι ἂν ἀνήκουσι τὰ ὑπ' ἀριθ. 834-838 (Πίν. XXIV, 13-17) ὁμοίωτα νομίσματα τὰ φέροντα ὡς χαρακτηριστικὸν *δίκερας καὶ ρόπαλον* ὁμοῦ.

Ἐπὶ δὲ τὴν Βηρυτὸν ἐτάξαμεν τὰ ὅμοια χαλκᾶ (ἀριθ. 839-840, πίν. XXIII, 24-25), ἅτινα φέρουσιν ὡς σύμβολον τὴν τρίαίαν, ἣν θὰ εὗρωμεν κατόπιν ὡς βέβαιον νομισματικὸν σύμβολον τῆς πόλεως ταύτης.

Τέλος πόλις τις τῆς Φοινίκης ἢ Παλαιστίνης θὰ ἔκοψε τὰ τῆς αὐτῆς σειρᾶς χαλκᾶ τὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ ὡς σύμβολον ἄνθος ροιᾶς ἢ λωτοῦ (ἀρ. 841-843, πίν. XXIV, 18-19).

Αἱ ἀπονομαὶ αὗται τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἐπιβεβαιοῦνται καὶ ὑπὸ τῆς προελεύσεως αὐτῶν προερχομένων πάντοτε σχεδὸν οὐχὶ ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης.

Περίληπτικὴν εἰκόνα τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν μοι χρυσῶν, ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Η μετὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου συνεχείας αὐτῶν παρέχει ἡ ὑπ' ἀριθ. 9 σύνοψις, ἣν παραθέτομεν ἐνταῦθα καὶ ἐν ἣ τὰ ἀργυρᾶ τετραδραχμα δηλοῖ τὸ σημεῖον +, τὰ χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τὸ X , τὰ χρυσᾶ πεντάδραχμα τὸ P καὶ τὰ χαλκᾶ τὸ σημεῖον X.

Τὰ μονογραφήματα τῆς ἐν Φοινίῃ Πτολεμαϊκῆς νομισματοκοπίας.

Σπουδαία καὶ γενικοῦ νομισματικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι, φρονῶ, ἡ μελέτη τῶν ἐπὶ τῶν κεχρονολογημένων τούτων νομισμάτων τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης εὗρισκομένων μονογραφημάτων τῶν διαφόρων νομισματικῶν ἀρχόντων.

1. Σκύλαξ ἐν Geogr. Gr. minores I, 79. Τὰς λοιπὰς πηγὰς ἰδὲ παρὰ E. Schürer, Geschichte des Jüdischen Volkes Bd II p. 25 κέξ.

Ταῦτα ἐμφανίζονται μόλις ἀπὸ τοῦ 28 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου, πλὴν ἐν Σιδῶνι, ἔνθα εὐρίσκομεν τοιαῦτα ἤδη ἀπὸ τοῦ 25 ἔτους. Ἐν Ἰόπῃ καὶ Γάζῃ (ἀριθ. 794 καὶ 821) ἐσημειώσαμεν τοιαῦτα μονογραφήματα καὶ κατὰ τὸ ἔτος ΚΓ, ἀλλ', ὡς ἀνωτέρω (σελ. ρογ') εἴπομεν, αἱ δύο αὐταὶ τελευταῖαι ἀναγνώσεις εἶναι λίαν ἀβέβαιοι, προκειμένου πιθανώτατα περὶ νομισμάτων κοπέντων μετὰ τὸ ΚΕ ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου.

Παρουσιάζουσι δὲ τὰ μονογραφήματα ταῦτα σύστημα ἀπροσδοκῆτως ποικίλον ἐπιβλέψεως τῆς νομισματοκοπίας, ὡς δεικνύει περιληπτικῶς ἡ ἐνταῦθα παρεντιθεμένη ὑπ' ἀρ. 10 σύνοψις, ἧς βεβαίως σὺν τῷ χρόνῳ πολλὰ κενὰ θέλουσι πληρωθῆ.

Ἐν Τύρῳ δηλαδὴ εὐρίσκομεν ἐπὶ μὲν τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων ἐκάστου ἔτους δύο μονογραφήματα ἀρχόντων ὁμοῦ τεθειμένα, ὧν τὸ μὲν παραμένει σταθερῶς ἐπὶ ἓν ἔτος ἢ καὶ ἐπὶ πλείονα, μέχρι πέντε ἐτῶν, τὸ δὲ ἀλλάσσει πλειστάκις, πιθανῶς δωδεκάκις, δηλοῦν προφανῶς ἄρχοντα ἐπὶ ἓνα μόνον τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἔτους λειτουργοῦντα, παρὰ τὸν ἐπὶ ἓν ἢ πλείονα ἔτη λειτουργοῦντα ἄρχοντα, ὃν δηλοῖ τὸ πρῶτον μονογράφημα.

Ἐπὶ δὲ τῶν χρυσῶν νομισμάτων (ὀκταδράχμων) τῆς αὐτῆς πόλεως παραλείπεται τὸ μονογράφημα τοῦ σταθεροῦ ἄρχοντος, σημειοῦται δὲ μόνον τὸ ἀρχικὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ μηνιαίου ἄρχοντος, ὅπερ παραδόξως εἶναι πάντοτε τὸ Θ καὶ διὰ τὰ ἑπτὰ ἔτη (ΛΔ, ΛΕ, ΛΗ, ΛΘ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Α, Β καὶ Δ τοῦ Εὐεργέτου), ἐξ ὧν ἔχομεν τοιαῦτα χρυσᾶ νομίσματα, ὅπερ ἐνδεικνύει ὅτι ὁ ἄρχων οὗτος Θ, ὃν θὰ ἐπανεύρωμεν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Φοινίκης, σπουδαίας ἔχοντα νομισματικὰς λειτουργίας, ἦτο ἐν Τύρῳ ἰδιαίτερος ἐμπειπιστευμένος τὴν ἐπίβλεψιν τῆς μάλλον πολυτίμου ταύτης νομισματοκοπίας τῶν χρυσῶν νομισμάτων.

Ἐν Πτολεμαῖδι ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 28 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ 5^{ου} τοῦ Εὐεργέτου ἀπαντῶμεν ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων *διανδρίαν* νομισματικῶν ἀρχόντων, τῶν Θ καὶ ΜΕ, σταθερῶς ἐπὶ 17 ὅλα ἔτη λειτουργησάντων! Μόνον ἐπὶ βραχὺ τι διάστημα ἐντὸς τοῦ ἔτους ΛΑ τοῦ Φιλαδέλφου, τὸν Θ, ἀπουσίασαντα ἢ ἀσθενήσαντα, ἀντικαθιστᾷ ὁ ΑΞ ἢ καὶ βοηθεῖ ὁ Ι (ιδὲ ἀρ. 771-774). Ἐπίσης τὸν αὐτὸν Θ ἀπὸ τοῦ 1^{ου}

μέχρι τοῦ 4^{ου} ἔτους Πτολεμαίου τοῦ Γ' ἀντικαθιστᾷ ὁ ἄρχων Α, ὅστις ὁμως πάλιν κατὰ τὸ ἀκόλουθον 5^{ον} ἔτος ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ Θ.

Ἐπὶ τῶν χρυσῶν ὁμως νομισμάτων τῆς Σιδῶνος ἐμφανίζεται, ὡς καὶ ἐν Τύρῳ, εἰς μόνον τῶν δύο νομισματικῶν ἀνδρῶν, καὶ διὲς πάλιν ὁ Θ ἢ ὁ ἀντικαταστήσας αὐτὸν Α, οὐδέποτε ὁμως ὁ Μ.

Ἐν Ἰόπῃ ἔχομεν τὸ αὐτὸ ὅπερ καὶ ἐν Πτολεμαῖδι σύστημα διανδρίας νομισματικῶν ἀρχόντων, ὧν ὁ εἰς, πάλιν ὧν ὁ Θ, παραμένει σταθερῶς ἐν τῇ ἀρχῇ κατὰ τὰ αὐτὰ 17 ὅλα ἔτη καθ' ἃ καὶ ἐν Πτολεμαῖδι, χωρὶς μάλιστα νὰ ἀντικαταστήσῃ τις αὐτὸν κατὰ τὰ ἔτη 1-4 τοῦ Εὐεργέτου. Τὸν συνάδελφον ὁμως αὐτοῦ ΙΑ εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀρχῇ μετὰ τοῦ Θ κατὰ τὸ 2^{ον} καὶ 3^{ον} ἔτος. Κατὰ τὰ ἔτη ὁμως 31 καὶ 32 ἀντικαθιστᾷ καὶ τοῦτον ὁ Α. Κατὰ δὲ τὰ ἐπόμενα, 33^{ον}-37^{ον} ἐπανέρχεται πάλιν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ ΓΑ, ἀλλ' οὐχὶ πλέον καθ' ὅλον τὸ ἔτος συνάρχων τῷ Θ, ἀλλὰ μόνον κατὰ διάστημά τι, ὡς ἐμφανιζομένου καὶ ἐτέρου τινὸς ἄρχοντος Α, ἀπαξ μάλιστα (ἐν ἔτει ΛΓ) καὶ τρίτου ΑΞ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος παρὰ τῷ Θ. Τοῦτο δ' ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα παρὰ τὸν Θ, παραμείναντα διαρκῆ ἄρχοντα, ὑπῆρχον δύο ἕτεροι (ἑξάμηνοι) ἢ τρεῖς (τετράμηνοι) νομισματικοὶ ἄρχοντες. Πάλιν δὲ κατόπιν ἀπὸ τοῦ 38 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ 2^{ου} τοῦ Εὐεργέτου εὐρίσκομεν τὸν αὐτὸν ΓΑ μόνον συνάρχοντα τοῦ Θ, διαδόχους δὲ ἔχοντα κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη, μέχρι τοῦ 6^{ου} τοῦ Εὐεργέτου, τοὺς Η, Ι καὶ ΙΑ.

Καὶ τῆς Ἰόπης τὰ χρυσᾶ κέρματα ἓνα καὶ μόνον ἄρχοντα παρουσιάζουσι, καὶ διὲς πάλιν τὸν Θ.

Ἐν Γάζῃ ἔχομεν πάλιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, 28^{ου} τοῦ Φιλαδέλφου, μέχρι τοῦ 2^{ου} τοῦ Εὐεργέτου ὁμοίαν σταθερὰν νομισματικὴν διανδρίαν τοὺς Δ' καὶ Φ, ὧν τὸν δεῦτερον, ἀπὸ τοῦ ἔτους 37 τοῦ Φιλαδέλφου ἀντικατέστησεν ὁ ἄρχων Ι.

Τὰ χρυσᾶ ἓνα ἄρχοντα παρουσιάζουσι, τὸν ΓΑ.

Τέλος ἐν Σιδῶνι ἐν ἀρχῇ μὲν, καὶ διὲς ἤδη τὸ 25 ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου, ἀπαντῶμεν ἀνὰ ἓν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει τέσσαρα μονογραφήματα, ὅπερ προϋποθέτει τὴν ὑπαρξιν *τριμήνων* νομισματικῶν ἀρχόντων. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους οἱ τέσσαρες ἄρχοντες γίνονται μόνον δύο, ἦτοι ἐξά-

μηνοί, μέχρι τοῦ 6^{ου} ἔτους τοῦ Εὐεργέτου. Τότε ὁ μὲν ΔΙ παραμένει ἐν λειτουργίᾳ ἀπὸ τοῦ 2^{ου} ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ 2^{ου} ἔτους τοῦ Εὐεργέτου, ὅτε διαδέχεται αὐτὸν ὁ ΝΙ, ὃν πάλιν ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους μέχρι τοῦ 6^{ου} ἀντικαθίστα ὁ ΙΗ. Ὁ δεῦτερος ἄρχων Αἱ παραμένει ἐν λειτουργίᾳ μέχρι τοῦ 37 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτε διαδέχεται αὐτὸν ὁ ΚΙ παραμένων ἐν λειτουργίᾳ μέχρι αὐτοῦ τοῦ 6^{ου} ἔτους τοῦ Εὐεργέτου.

Ἐπὶ τῶν χρυσῶν δὲ νομισμάτων τῆς Σιδῶνος δηλοῦται ὁ εἷς μόνον τῶν διάνδρων, καὶ δὴ τῶ μὲν 36 ὁ Αἱ, τῶ δὲ 37 ὁ ΔΙ, ἀπὸ δὲ τοῦ 38 τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ 6^{ου} τοῦ Εὐεργέτου μόνος ὁ ΚΙ.

Συνοψίζοντες τὰς παρατηρήσεις ταύτας βλέπομεν ὅτι πολλοὶ τῶν νομισματικῶν ἀρχόντων λειτουργοῦσιν εἰς πλείονας τῶν πόλεων, ὡσεὶ ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἐξεπέμποντο ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς βασιλικῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν νομισματοκοπίαν, καὶ δὴ πού μὲν ὡς σταθεροί, πού δὲ ὡς ἐτήσιοι καὶ πού ὡς μόνον ἐπὶ μῆνα εἰδικοί τινες ἐπιστάται. Οὕτως ἐπὶ μακρὰ ἔτη (ιδὲ τὴν σύνοψιν 10) τὸν Θ εὐρίσκομεν ἐν Τύρῳ, Πτολεμαίδι καὶ Ἰόπη· τὸν ΔΙ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι· τὸν Αἱ ἐν Τύρῳ, Σιδῶνι, Πτολεμαίδι καὶ Γάζῃ· τὸν Ι ἢ ΙΗ ἐν Τύρῳ, Σιδῶνι, Γάζῃ καὶ Ἰόπη· τὸν ΗΡ ἐν Τύρῳ καὶ Ἰόπη· τὸν Θ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι καὶ τέλος τὸν Α ἐν Τύρῳ, Πτολεμαίδι καὶ Ἰόπη.

Τίς ἢ ἀμέσως πρὸ τῆς Πτολεμαϊκῆς ἐν Φοινίκη νομισματοκοπία.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων βλέπει τις ἀσφαλῶς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 268 π. Χ. Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἤρξατο κόπτων ἐν Τύρῳ νομίσματα τῶν βασιλικῶν αὐτοῦ νομισματικῶν τύπων θέτων ἐπ' αὐτῶν μέχρι μὲν τοῦ 266 τὰ ἔτη αὐτῆς τῆς Τύρου, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 262 τὰ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας. Τὸ αὐτὸ δ' ἐξηκολούθησε πρῶτων καὶ ἀπὸ τοῦ 261 π. Χ., 25^{ου} ἔτους τῆς βασιλείας του, ὅτε ἐπεξέτεινε τὴν νομισματοκοπίαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς μεγάλας πόλεις τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης. Ἄλλ' ἐνταῦθα ἀκριβῶς τίθεται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα: διατί μόλις κατὰ τὰ ρηθέντα ἔτη

ἤρξατο νομισματοκοπῶν εἰς τὰς πόλεις ταύτας, τίσι δὲ νομίσμασι ἐχρῶντο αὐταὶ πρότερον ἀντὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν, ἅτινα ἱστορικῶς ἔδει νὰ ἀναμένωμεν πρὸ πολλοῦ ἐν αὐταῖς;

Ὡς γνωστόν, ὑπάρχουσι πολυάριθμα νομίσματα κοπέντα ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Φοινίκης μετὰ τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, φέροντα παρὰ τοὺς ἀλεξανδρείους ἢ φοινικικοὺς αὐτῶν τύπους χρονολογίας φοινικιστὶ γεγραμμένας, ἰδίως ἐν Τύρῳ, Πτολεμαίδι καὶ Ἀράδῳ. Πλὴν δὲ τούτων εὐρίσκω νῦν ὅτι ὑπάρχουσιν ὁμοίων ἀλεξανδρείων τύπων νομίσματα τῆς Σιδῶνος καὶ Ἀράδου, φέροντα τὰς χρονολογίας αὐτῶν ἑλληνιστὶ, πρῶγμα ὅπερ οὐδεὶς παρετήρησε μέχρι τοῦδε, καὶ δὴ χρονολογίας δηλουμένας διὰ τοῦ ἀλφαριθμητικοῦ συστήματος Πτολεμαίου τοῦ Β', καθ' ὃ τὸ Α = 1 καὶ τὸ Ω = 24 (ιδὲ τὴν σύνοψιν 11).

Πλεῖστα ὅσα ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε ὑπὸ σοφωτάτων ἀνδρῶν περὶ τοῦ χρονομετρικοῦ συστήματος, καθ' ὃ δέον νὰ ὑπολογισθῶσιν αἱ φοινικικαὶ χρονολογίαι τῶν νομισμάτων τούτων. Κατ' ἀρχὰς ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη ὅτι πρόκειται περὶ ἀλεξανδρείου τινὸς χρονομετρίας ἀρχομένης εἴτε ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 334 νίκης ἐν Γρανικῷ, εἴτε ἀπὸ τῆς τοῦ ἔτους 333 νίκης ἐν Ἰσσοῦ ἢ τέλος ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 332 ἀλώσεως ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τῆς Τύρου καὶ Γάζης καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ὑποταγῆς πάσης τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης.

Κατόπιν ἐπεκράτησεν ἑτέρα γνώμη, καθ' ἣν πρόκειται περὶ χρονολογιῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ χρονομετρικὸν σύστημα τῶν Σελευκιδῶν, τὸ ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς 1^{ης} 8βρίου τοῦ ἔτους 312 π. Χ.

Ἄλλοι δ' ὅμως πάλιν ἀπέκρουσαν καὶ τὴν γνώμην ταύτην, ἰσχυριζόμενοι ὅτι πρόκειται περὶ χρονομετρίας τινὸς Φιλίππου τοῦ Ἀριδαίου ἢ καὶ περὶ διαφόρων ἐγγυρῶν τῶν διαφόρων πόλεων χρονολογικῶν συστημάτων, ὧν ἄγνωστον τὸ ἔτος τῆς ἐνάρξεως.

Τέλος ὁ τελευταῖος γράψας διὰ μακρῶν καὶ ἀνακεφαλαιώσας τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμας J. Rouvier¹ κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ μὲν χρονολογικὸν σύστημα τῶν Σελευκιδῶν ἦτο ἐντελῶς ξένον εἰς τὰς πόλεις

1. L'ère d'Alexandre le Grand en Phénicie aux IVe et IIIe siècles avant J. Ch.: Rev. des études Grecques 1899 p. 362-381.

τῆς Φοινίκης πρὸ τῆς ἐν ἀρχῇ μόλις τοῦ Β' αἰῶ-
νος π. Χ. κατακτήσεως αὐτῶν ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ
Γ', ὅτι δὲ πράγματι πρόκειται περὶ χρονομετρι-
κοῦ ἀλεξανδρείου συστήματος ἀρχομένου ἀπὸ
τῆς ἐν ἔτει 333 νίκης τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ἴσση.

Ἡμεῖς ὁμῶς μετὰ ἐπισταμένην νομισματικὴν
καὶ ἱστορικὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου οὐ-
δεμίαν τῶν μέχρι τοῦδε προταθεισῶν γνώμων
παρεδέχθημεν ὡς ὀρθήν, καταλήξαντες εἰς τὸ
συμπέρασμα ὅτι οἱ Πτολεμαῖοι, οἱ Σελευκίδαι
καὶ αἱ Φοινικικαὶ πόλεις χρῶνται ἐνὶ καὶ τῷ
αὐτῷ χρονολογικῷ συστήματι, ἥτοι χρονομε-
τρία λογιζομένη ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάν-
δρου τοῦ Δ' (πρὸ τοῦ 8βρίου τοῦ 311 π. Χ.), ὅτε
ἔληξε μὲν ἡ δυναστεία Ἀλεξάνδρου τοῦ Με-
γάλου ἐξολοθρευθέντων πάντων τῶν μελῶν τοῦ
οἴκου αὐτοῦ, ἠρξάντο δὲ πραγματικῶς αἱ ἔτη
τινὰ κατόπιν καὶ τυπικῶς ἀνακηρυχθεῖσαι βασι-
λεῖαι τῶν οἴκων τῶν Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν
καὶ ἡ πρὸς ταύτας συμπεσοῦσα, ὡς φαίνεται, πο-
λιτικὴ αὐτονομία καὶ ἀνεξαρτησία τῶν πόλεων
τῆς Φοινίκης, αἵτινες μόλις μετὰ πολλὰς δεκαε-
τηρίδας ὑπήχθησαν ὀριστικῶς ὑπὸ τὰς ἐξουσίας
τῶν πρὸς ἀλλήλους σφοδρῶς περὶ αὐτῶν μαχο-
μένων Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν. Μικρὰ τις
μόνον καὶ εὐεξήγητος διαφορὰ ὑπάρχει ὡς πρὸς
τὴν ἑναρξιν τῆς ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου
τοῦ Δ' γενικῆς χρονομετρίας ταύτης.

Ἐδειξα ἤδη ἐν προηγουμένῃ τινὶ μελέτῃ μου¹
(ιδὲ καὶ κατωτέρω), ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἤδη
τοῦ Eckhel² καλουμένη χρονομετρία τῶν Λαγει-
δῶν, ἦν πάντες ἐνόμιζον ἀρχομένην ἤδη ἀπὸ τῆς
ἐν ἔτει 323 π. Χ. κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου, ἄρχεται
μόλις ἐν ἔτει 311/310 π. Χ. Ἐπίσης ἡ χρονομε-
τρία τῶν Σελευκιδῶν, ἥς τὴν ἑναρξιν ὑπολογί-
ζουσι κοινῶς ἀπὸ τῆς 1ης 8βρίου τοῦ 312 π. Χ.³,
ἢ ἄλλως λεγομένη «ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου (τοῦ Δ')
τελευτῆς», ταυτίζεται πρὸς τὴν «κατὰ Χαλ-
δαίους» χρονομετρίαν τὴν ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ
311, κατὰ δὲ τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν (σελ. 171
ἐκδ. Βόννης) ἀπὸ τοῦ 310 π. Χ. Ἡ διαφορὰ
αὕτη ὡς πρὸς τὸ ἔτος τῆς ἐνάρξεως εἶναι μόνον
κατ' ἐπίφασιν, διότι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἔτους τοῦ θανά-

του Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' ὑπελογίζετο διαφόρως,
εἴτε δηλαδὴ ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔτους
κατὰ τοὺς Συρομακεδόνας, οἵτινες προεχρονολό-
γουν αὐτὸ ἵνα συμπέσῃ καὶ πρὸς τὴν ἐπάνοδον
τοῦ Σελεύκου εἰς Βαβυλῶνα, εἴτε ἀπὸ τῆς ἀρ-
χῆς τοῦ ἐπομένου ἔτους, ἥτις πάλιν ἦτο διάφο-
ρος παρὰ τοῖς Σύροις, Αἰγυπτίοις ἢ Ρωμαίοις,
ἐξ οὗ καὶ ἡ μικρὰ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἑναρξιν
τῆς χρονομετρίας παρ' ἐκάστοις αὐτῶν, ἥτις, ὡς
εἴπομεν, πράγματι εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή.

Ὅτι δὲ τῆς κατ' οὐσίαν διεθνοῦς χρονομετρίας
ταύτης τῶν Πτολεμαίων ἢ Σελευκιδῶν χρῆσιν
ἐποιήσαντο καὶ αἱ ρηθεῖσαι Φοινικικαὶ πόλεις
ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν, τῶν κοπέντων μετὰ
θάνατον Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' μέχρι τοῦ 261 π. Χ.
ἔτους, ἀφ' οὗ ἐγενικεύθη παρ' αὐταῖς ἡ κοπὴ τῶν
Πτολεμαϊκῶν βασιλικῶν νομισμάτων, δεικνύει,
φρονῶ, κάλλιον παντὸς ἄλλου ἢ ἐνταῦθα σύνο-
ψις 11, ἐφ' ἧς ἐσημειώσαμεν πάντα τὰ γνωστὰ
ἡμῖν τοιαῦτα νομίσματα¹, προσθέσαντες καὶ τὰ
πρῶτα μετὰ τῶν Πτολεμαϊκῶν τύπων νομισμά-
των, ἐφ' ὧν εὕρομεν τοιαύτας χρονολογίας.

Ἡ σύνοψις αὕτη διδάσκει ἡμᾶς τὰ ἑξῆς:

Ἡ Τύρος ἄρχεται χρονολογοῦσα ἀπὸ τοῦ 23
ἔτους τῆς χρονομετρίας ταύτης, ἥτοι τοῦ 288 π. Χ.,
καὶ κόπτει ἀδιακόπως δίδραγμα ἀργυρᾶ ἀπτικῆς
ὄλκῆς, φέροντα ἐγχωρίους τύπους, μέχρι τοῦ 37
ἔτους (273 π. Χ.), ὅτε ἄρχεται χρονολογοῦσα τὰ
αὐτὰ νομίσματα, πρὸς δὲ καὶ ἀργυροῦς στατήρας
φοινικικῆς ὄλκῆς, κατὰ τὸ ἤδη καὶ ἐξ ἄλλων πη-
γῶν γνωστὸν ἰδιαίτερον αὐτῆς χρονομετρικὸν σύ-
στημα τὸ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους 273 ἀρχόμενον.
Τοῦτο διήρκεσεν ἐπὶ πέντε μόνον ἔτη, ἥτοι μέχρι
τοῦ 269 π. Χ. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐπομένου ἔτους
ἐγκαταλείπουσα τοὺς ἰδίους αὐτῆς νομισματικούς
τύπους εἰσάγει τοὺς βασιλικοὺς τύπους τῶν Λα-
γαιδῶν, παρ' οὓς θέτει τὴν χρονολογίαν πάλιν
κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῇ νέον χρονομετρικὸν σύ-
στημα, ἀλλὰ γεγραμμένην δι' ἑλληνικῶν ἀλφα-
βητικῶν χαρακτήρων. Τοῦτο ἐξακολουθεῖ ἐπὶ
τρία μόνον ἔτη, ἥτοι μέχρι τοῦ 266, εἰκοστοῦ
τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτε πρώτη τῶν
Φοινικικῶν πόλεων ἡ Τύρος θέτει παρὰ τὰ Πτο-

1. Les monnaies de Ptolémée II qui portent dates: Rev. Num. Belge, 1901 p. 55 κέξ.

2. D. N. V IV, 9.

3. Ideler Handbuch der Chronologie I, 337. — Kubitschek, *Acta* ἐν Raully-Wissowa, Real-Encycl. Bd I, 632 κέξ.

1. Ταῦτα κυρίως ἐλάβομεν ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Müller, Numismat. d'Alexandre le Grand, καὶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐμῇ Διεθνῇ Νομισματικῇ Ἐφημερίδι, Τόμ. Γ'-Γ', γενικῆς περιγραφῆς τῶν νομισμάτων τῶν Φοινικικῶν πόλεων ὑπὸ J. Rouvier.

11. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ Δ' ΤΕΛΕΥΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 261 Π. Χ. ΦΟΙΝΙΚΙΚΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑΣ

ΕΤΗ Π. Χ.	ΕΤΗ ΑΠΟ ΑΛΕΞΑΝ. Δ ΤΕΛΕΥΤΗΣ	ΤΥΡΟΣ		ΣΙΔΩΝ		ΠΤΟΛ. Β' ΤΑΞΙΣ Γ	ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΣ (ΑΚΗ)		ΑΡΑΒΟΣ		ΜΑΡΑΘΟΣ (ΤΑΞΙΣ Θ ΠΤΟΛΕΜ. Β ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ)
311 310	1			A	V						
309	2										
308	3										
307	4								Δ	* V	
306	5						III III	V			
305	6						III III	V	I		V
304	7										
303	8			Θ	V						
302	9						III III III	V	I		V
301	10			K	* V			V			
300	11						I O	V	Λ		* V
299	12			M	V						
298	13			N	V	◇					
297	14						III Λ;	V			
296	15			O		◇					
295	16			Π		◇					
294	17			P	V						
293	18			Ξ	V				Ξ		* V
292	19										
291	20			Υ	V			II		I N	V
290	21			Φ	V			I =			
289	22							II =			
288	23	III O	⊕	Υ	V		III =	* V			
287	24	I III O	⊕	Ω	V		III =	V			
286	25	II III O	⊕				II III =	* V	II III N	V	
285	26	III III =	Δ				III III =	* V			
284	27	III III =	⊕				III III =	V	I III III N	V	
283	28	III III O	⊕				III III =	V	II III III	V	
282	29	I III III O	⊕				III III III =	V			
281	30	O O	⊕				I O O	* V			- N V
280	31			ΛA; *			I I O	V			
279	32	II O O	⊕				II I =	V			
278	33	III O O	⊕				III I O	* V			III - N A
277	34	I III O O	⊕				I III I =	* V			I III - N P
276	35	II III O O	⊕				II III I =	V	II III = N	V	II III - N A
275	36	III III O O	⊕				III III I =	* V			
274	37	III III O	⊕				III III I =	V			
273	38	I	⊕				III III I =	V			
272	39	II	⊕				III III I =	V			
271	40	III	⊕	M	V		II =	*			N N A
270	41	III	⊕	MA	V				I N N	V	
269	42	III	⊕	MB	V	MB +					
268	43	I	+ X						III N N	V	
267	44	H	□ + X	MΔ					I III N N	V	
266	45	Θ	□ +						II III N N	V	
265	46	K	+								
264	47	KA	+				III III N N; * V;				
263	48	KB	+								
262	49	KΓ	+			MH +					
261	50	KΔ	+			MΘ +					
261	50	KE	+	KE	+	N +	KE	+			

⊕ = Ἀργυροὶ φοινικικοὶ στατήρες. — ⊕ = Ἀργυρὰ διδραχμα φοινικικῶν τύπων ἀττικῆς ὀλκῆς. — □ = Χρυσὰ πεντάδραχμα Πτολεμαίων. — + = Ἀργυρὰ τετράδραχμα Πτολεμαίων. — X = Χαλκὰ Πτολεμαίων. — * = Χρυσοὶ στατήρες Ἀλεξάνδροιοι. — V = Ἀργυρὰ τετράδραχμα Ἀλεξάνδρεια. — ◇ = Ἀργυρὰ τετράδραχμα τύπων Φιλίππου Γ'. — Δ = Χαλκὰ τύπων Ἀλεξάνδρου.

λεμαϊκὰ αὐτῆς νομίσματα τὰ ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, δηλοῦσα ταῦτα κατὰ τὸ ἀλφαβητικὸν δεκαδικὸν σύστημα.

Αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις τῆς Φοινίκης ἀκολουθοῦσιν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' χρονομετρίας, διάφορον κατὰ τι σύστημα, κόπτουσαι ὁμοίως μὲν κεχρονολογημένα νομίσματα, ἀλλὰ Ἀλεξανδρείων καὶ οὐχὶ ἐγχωρίων αὐταῖς τύπων ὡς ἐν Τύρῳ.

Οὕτως ἡ μὲν **Σιδῶν** ἀπὸ τοῦ 311/310, πρώτου ἔτους τῆς ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' τελευτῆς χρονομετρίας, κόπτει ἐπὶ 24 ἔτη, ἤτοι μέχρι τοῦ 287 π. Χ., χρυσοῦς στατήρας καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα Ἀλεξανδρείων τύπων, μάλιστα δέ, κατὰ τὰ ἔτη 298, 296 καὶ 295, καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Φιλίππου τοῦ Γ', φέροντα πάντα τὸ ἔτος κατὰ τὸ ἀλφαβητικὸν ἐκείνο ἀριθμητικὸν σύστημα, καθ' ὃ Α=1 καὶ Ω=24. Κατόπιν ὁμοῦς, ἀπὸ τοῦ 287 π. Χ., ὑπάρχει μέγα κενὸν¹ ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῆς Σιδῶνος μέχρι τοῦ ἔτους 271 π. Χ., ὅτε ἐμφανίζονται ἐκ νέου ὁμοία τετράδραγμα Ἀλεξανδρείων τύπων, φέροντα ὁμοῦς τὰς χρονολογίας κατὰ τὸ ἑλληνικὸν δεκαδικὸν ἀλφαβητικὸν σύστημα, βαίνοντα δὲ μέχρι τοῦ 267 π. Χ. ἤτοι λήγοντα ἀκριβῶς πρὸ τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἤρξατο ἐν Τύρῳ ἡ βασιλικὴ Πτολεμαϊκὴ νομισματοκοπία.

Τὸ δὲ μεταξὺ τοῦ 287 καὶ 270 μέγα κενὸν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ νομισματοκοπία τῆς Σιδῶνος ἐξηγεῖται ἴσως ὑπὸ τῆς κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη πλουσιωτάτης παραγωγῆς τῶν νομισματοκοπειῶν τῆς Τύρου καὶ Πτολεμαίδος. Μάλιστα δὲ ἐπειδὴ τὰ νομίσματα τῆς Τύρου ἀρχοῦντα κατὰ τὸ αὐτὸ σχεδὸν ἔτος, καθ' ὃ λήγει ἡ πρώτη σειρὰ τῆς νομισματοκοπίας τῆς Σιδῶνος, τὰ δὲ νομίσματα τῆς Πτολεμαίδος λήγουσιν ἀκριβῶς καθ' ὃ ἔτος ἀρχεται ἡ νέα σειρὰ τῆς Σιδῶνος, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ μὲν νομισματοκοπία τῆς Τύρου καὶ ἐν μέρει ἡ τῆς Πτολεμαίδος ἐθεωρήθησαν ὡς συνέχεια τῆς νομισματοκοπίας τῆς Σιδῶνος, ἣς πάλιν ἡ δευτέρα σειρὰ ἐθεωρήθη ὡς συνέχεια τῆς νομισματοκοπίας τῆς Πτολεμαίδος.

Τῆς δὲ **Πτολεμαίδος** ταύτης, φερούσης ἔτι τὸ φοινικικὸν ὄνομα Ἄκη (α4), πλουσιωτέρα ὑπὲρ

1. Τὸ ΛΑ χρυσοῦ τινος στατήρος εἶναι μᾶλλον ἀρχὴ ὀνόματος (Müller, Numism. d'Alex. le Grand n° 1415).

πᾶσαν ἄλλην εἶναι ἢ ἐξ Ἀλεξανδρείων χρυσοῦν στατήρων καὶ ἀργυρῶν τετραδράχμων ἀποτελουμένη καὶ ὁμοίως ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' τελευτῆς κεχρονολογημένη νομισματοκοπία. Τὰ ἔτη εἶναι ἀναγεγραμμένα διὰ φοινικικῶν στοιχείων, βαίνουσι δὲ πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ 5 (306 π. Χ.) μέχρι τοῦ 11 (300 π. Χ.) ἔτους, κατόπιν δὲ συνεχῶς ἀπὸ τοῦ 20 (291 π. Χ.) μέχρι τοῦ 40 (271 π. Χ.). Τέλος ὁ Müller καὶ ἐξ αὐτοῦ παραλαβὸν ὁ Rouvier ἀναφέρουσι χρυσοῦν στατήρα καὶ ἀργυροῦν τετράδραγμα τῆς Ἄκης, φέροντα τὸ ἔτος 46 (265 π. Χ.)¹. Ἄν ἡ ἀνάγνωσις αὕτη τῆς χρονολογίας εἶναι ὀρθή², τότε ἡ Ἀλεξανδρείος νομισματοκοπία τῆς Ἄκης βαίνει ἐν ἔτος πέραν τοῦ 20 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου, οὐχὶ δ' ὁμοῦς καὶ πέραν τοῦ 25, ὅτε ἤρξατο ἡ ἐν Φοινίκῃ καὶ Παλαιστίνῃ γενικὴ βασιλικὴ νομισματοκοπία τῶν Πτολεμαίων, ἡ τέρμα οὔσα τῆς Ἀλεξανδρείου.

Ἐν δὲ τῇ **Ἀράδῳ** ἐγένετο χρῆσις ἀμφοτέρων τῶν τρόπων τῆς χρονολογήσεως τῶν Ἀλεξανδρείου τύπου νομισμάτων. Κατ' ἀρχὰς δηλαδή, ἀπὸ τοῦ 4 (307 π. Χ.) μέχρι τοῦ 18 (293 π. Χ.) ἔτους, ἔχομεν χρυσοῦς στατήρας καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα ἔχοντα τὰ ἔτη ἀναγεγραμμένα δι' ἑλληνικῶν ἀλφαβητικῶν ἀριθμῶν ὡς ἐν Σιδῶνι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν. Ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ὁμοῦς ἔτους μέχρι τοῦ 45 (266 π. Χ.) εἰκοστοῦ τοῦ Φιλαδέλφου, τὰ ἔτη ἀναγράφονται διὰ φοινικικῶν στοιχείων³.

Ὡς βλέπει τις, κατὰ τὸ σύστημα ἡμῶν ἢ μετ' Ἀλεξανδρείων χρονολογιῶν νομισματοκοπία τῶν Φοινικικῶν πόλεων Τύρου, Σιδῶνος, Πτολεμαίδος καὶ Ἀράδου προηγεῖται ἀμέσως

1. Müller, Numism. d'Alexandre le Grand n° 1450 (τετράδραγμα μετὰ III III NN καὶ 1458 στατήρ μετὰ III III = =). — Rouvier, Numism. des villes de la Phénicie: Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. τόμ. Δ', σελ. 193 κέ. ἀφ. 898 καὶ 927.

2. Ὁ Müller ἀναφέρει ὡς πηγὴν μόνον τὸ Μουσεῖον τῆς Χάγης. Ἄλλ' ὁ διευθυντὴς τοῦ Μουσειῦν τούτου κ. Dompierre de Chauverie ἐξετάσας κατὰ παράκλησίν μου τὴν συλλογὴν μοι γράφει ὅτι τοιαύτης χρονολογίας νόμισμα τῆς Ἄκης δὲν ὑπάρχει ἐν αὐτῇ.

3. Ἐνεκα πολλῶν λόγων, οὐς δὲν δύναμαι νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα, δὲν ἀποδέχομαι τὴν γνώμην τοῦ J. Rouvier, Le monnayage Alexandrin d'Arados (Rev. Num. 1900 p. 36 et 137), καθ' ἣν αἱ φοινικικαὶ αὐταὶ χρονολογίαι τῆς Ἀράδου ἀνήκουσιν εἰς ἰδιαίτερον χρονομετρικὸν σύστημα τῆς πόλεως ταύτης ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 259 π. Χ. Πβλ. τοῦ αὐτοῦ Numismatique des villes de la Phénicie: Arados, ἐν τῇ ἐμῇ Διεθν. Ἐφημ. τῆς Νομ. Ἀρχαιολ. τόμ. Γ', σελ. 143 κ.ἐξ.

τῆς ἐν αὐταῖς βασιλικῆς Πτολεμαϊκῆς νομισματοκοπίας, ἐν ᾧ, ἂν παρεδεχόμεθα τὸ σύστημα τοῦ Rouvier, θὰ ὑπῆρχε μεταξὺ ἀμφοτέρων μέγα κενόν, ἀνεξήγητον ἱστορικῶς. Ἐντελῶς ἐπίσης ἀνεξήγητον ἱστορικῶς καὶ αὐθαίρετον εἶναι τὸ ὅτι κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Rouvier ἡ ἔναρξις τῆς ἐκδόσεως τῶν νομισμάτων τούτων θὰ ἐγένετο ὑπὸ τῶν Φοινικικῶν πόλεων *πρὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ'*, ἥτοι πρὶν ἢ διασπασθῆ τὸ κράτος καὶ περιέλθῃ τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα εἰς διαφόρους χεῖρας, ἐξαλειφθέντος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀληθῶς τίς ποτε ἱστορικὴ πληροφορία ἐπιτρέπει τινὶ νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι τοῦ βασιλικοῦ προνομίου τοῦ κόπτειν νομίσματα θὰ ἐτύγχανον ἤδη πρὸ τῆς ὀριστικῆς διασπάσεως τοῦ κράτους αἱ ὑποτεταγμένοι ἐκεῖναι Φοινικικαὶ πόλεις; Βεβαίως οὐδεμία! Κατὰ τὸ ἡμέτερον ὅμως σύστημα ἡ ἐκδοσις τῶν νομισμάτων τούτων ἄρχεται *μετὰ τὴν ἐπίσημον διάσπασιν τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ καθ' ἃ ἀκριβῶς ἔτη αἱ διάφοροι ἰσχυραὶ πόλεις τοῦ ἀχανοῦς κράτους ἐκηρύσσοντο αὐτόνομοι καὶ ἐλεύθεροι ὑπὸ τῶν ἐπιζητούντων διὰ διαφόρων κολακειῶν καὶ παραχωρήσεων τὴν συνδρομὴν αὐτῶν ἀντιπάλων ἀλλήλοις διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου. Τί δὲ φυσικώτερον τοῦ ὅτι αἱ πόλεις αὗται ἤρξαντο χρονολογοῦσαι τὰ νέα αὐτῶν νομίσματα ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ', ἥτοι ἀπὸ τοῦ γεγονότος ἐκεῖνου, εἰς ὃ ὀφείλετο ἡ γένεσις τοῦ δικαιώματος αὐτῶν νὰ κόπτωσι νομίσματα;*

Τὸ ὅτι δὲ ἐξελέξαντο διὰ τὰ νομίσματα αὐτῶν πᾶσαι σχεδὸν τοὺς Ἀλεξανδρείους τύπους, μία δὲ μάλιστα ἐπὶ βραχὺ καὶ τοὺς τοῦ Φιλίππου τοῦ Γ', οὐδένα ἄλλον λόγον ἔχει ἢ τὸ ὅτι ἐμπορικῶς μὲν οἱ τύποι οὗτοι ἦσαν τότε οἱ μᾶλλον ἐν χρήσει καὶ παγκοσμίως εὐπρόσδεκτοι, πολιτικῶς δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ κινήσωσι τὸν χόλον οὐδενὸς τῶν Διαδόχων τοῦ οἴκου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Οὐδένα δὲ πρέπει νὰ ἀπατήσωσιν οὕτως, ὥστε ν' ἀναγάγῃ τὰ νομίσματα ταῦτα εἰς τὰ ἔτη τῆς ζωῆς Φιλίππου τοῦ Γ', οἱ τύποι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐπὶ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη κοπέντων ὑπὸ τῶν Σιδωνίων νομισμάτων τῶν ἐτῶν 13, 15 καὶ 16. Οὐχὶ δὲ μόνον τοῦ βασιλέως τούτου, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β', πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ νομισματικοὶ

τύποι ἐκόπτοντο, ἔνεκεν ἐμπορικῶν λόγων, *συγχρόνως τοῖς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τοῖς αὐτοῖς νομισματοκοπέοις καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐτησίων ἀρχόντων, πλεῖστα ὅσα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τῶν βασιλέων, ὧν φέρουσι τοὺς τύπους καὶ τὰς ἐπιγραφάς. Εἶναι δὲ μέγα ἀληθῶς δυστύχημα καὶ πολλῶν ἐσφαλμένων νομισματικῶν θεωριῶν ἐγένετο πρόξενον τὸ ὅτι ὁ Müller ἐν τῇ συγγραφῇ αὐτοῦ περὶ τῆς Νομισματικῆς Φιλίππου τοῦ Β', Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου καὶ Φιλίππου τοῦ Γ' δὲν ἀνεγνώρισεν ὄλην τὴν σπουδαιότητα καὶ ἔκτασιν τῆς ἀληθείας ταύτης, τῆς λαμπρῶς ὑπὸ πλείστων νομισματικῶν εὐρημάτων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς μελέτης τῆς τεχντροπίας, τῶν συμβόλων καὶ τῶν μονογραφημάτων τῶν νομισμάτων τούτων μαρτυρουμένης¹.*

Πρὸς τὴν γνώμην ἡμῶν περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἐνάρξεως τῆς διεθνοῦς ταύτης καὶ κοινῆς χρονομετρίας τῶν Πτολεμαίων, Σελευκιδῶν καὶ τῶν Φοινικικῶν πόλεων λαμπρῶς συμφωνοῦσι καὶ τὰ νομίσματα τῶν τάξεων Θ καὶ Ι τοῦ Φιλαδέλφου, ἅτινα περιελήφθησαν μὲν ἤδη ἐν τῇ αὐτῇ συνόψει 11, περὶ ὧν ὅμως εἰδικώτερον πραγματευόμεθα ἐν τοῖς ἐξῆς.

ΤΑΞΙΣ Θ.

(Ἀριθ. 844-847, Πίν. XI, 32-33.)

(Μάραθος.)

Ἡ Μάραθος, γείτων καὶ ἀποικία τῆς Ἀράδου, ἠκολούθησε τὸ παράδειγμα τῶν λοιπῶν φοινικικῶν πόλεων κόψασα Ἀλεξανδρείων τύπων τετραδραχμα κεχρονολογημένα κατὰ τὸ αὐτὸ σύστημα. Τούτων δὲ μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθη ἐν καὶ μόνον, καὶ δὴ τοῦ ἔτους 30 (281 π. X.)². Συγχρόνως ὅμως παρὰ τὰ νομίσματα ταῦτα ἔκοψεν, ὡς μικροτέρας νομισματικὰς ὑποδιαίρεσεις αὐτῶν, ὁμοίως κεχρονολογημένα ἀργυρᾶ ἡμίδραχμα καὶ χαλκᾶ κέρματα 20-24 χιλιοστῶν (ἀρ. καταλ. 844-847, Πίν. XI, 32-33), φέροντα πάντα ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως αὐτῶν κεφαλῆν, ἦν πάντες ὀρθῶς ἀνεγνώρισαν ὡς μίαν τῶν βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου³, ἀλλ' ἥτις κατ' ἐμὲ εἶναι οὐχί, ὡς θέλει ὁ Babelon⁴, ἡ τῆς πρώτης συζύ-

1. Ἴδε Εφημ. Ἀρχ. 1892 σελ. 148 κέξ. (Σβορῶνος) καὶ 1903 σελ. 97 κέξ. (Κ. Κεραμόπουλος).

2. Müller, ἔ. ἀ. ἀρ. 1396.

3. Rouvier: Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. τόμ. Δ', σελ. 134 κέξ.

4. Monnaies de Marathos: Rev. Num. 1888 p. 520 κέξ.

γου τοῦ Φιλαδέλφου Ἀρσινόης τῆς Α', ἀλλ' ἀσφαλῶς ἐκείνη Ἀρσινόης τῆς Β', ἧς σαφῶς παρουσιάζει πάντα τὰ χαρακτηριστικά.

Αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων χρονολογίαί 33-40, ἧτοι 278-271 π. X., εἶναι μεγάλης ιστορικῆς σπουδαιότητος, ὡς ἀναφερόμεναι ἀκριβῶς εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ γάμου Ἀρσινόης τῆς Β' μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῆς χρονικὸν διάστημα, κυροῦσαι δ' οὕτω λαμπρῶς τὴν γνώμην τῶν ὀλίγων ἐκείνων σοφῶν (Strack¹ καὶ Protz²), οἵτινες ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ σπουδαίᾳ ιστορικῇ ἔριδι περὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ γάμου τῆς Ἀρσινόης ἀνήγαγον αὐτὸν μέχρι τοῦ 278 π. X., ἐνῶ οἱ πλείονες εἰδωλῶρον αὐτὸν κατὰ πολὺ μεταγενέστερον³.

Τίς ὁ λόγος, οὗ ἔνεκεν οἱ Μαραθηνοὶ ἰδιαιτέρως ἐτίμησαν Ἀρσινόην τὴν Φιλάδελφον, κατόπιν δὲ καὶ ἄλλους βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, δὲν παρεδόθη ἡμῖν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πηγῶν. Ἐχοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ πόλις αὐτῶν διέκειτο, ἀκριβῶς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, εἰς ἄσπονδον ἔχθραν πρὸς τὴν μητρόπολιν αὐτῆς Ἀραδον⁴, ἣτις πάλιν διετέλει εἰς στενὴν φιλίαν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Συρίας⁵, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν εὐλόγως ὅτι οἱ Μαραθηνοὶ ἐζήτησαν καὶ εὐχερῶς ἐπέτυχον τὴν φιλίαν καὶ ὑποστήριξιν τῶν Πτολεμαίων, ἀντιζήλων τῶν βασιλέων τῆς Συρίας. Ἴσως δὲ πρώτη νὰ ἐπροστάτευσεν αὐτοὺς Ἀρσινόη ἢ Β', ἣτις γνωρίζομεν ὅτι ὡς σύζυγος Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἐνεργῶς ἀνεμυγνύετο ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ τῆς Αἰγύπτου.

ΤΑΞΙΣ Ι.

(Ἀριθ. 848-853, Πίν. XXVI, 1-10.)

Ἡ σπουδαιότης αὐτῆς τάξις ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ ἀριθμοῦ πάνυ σπανίων ἀργυρῶν τετραδράχμων, ἰδιορρυθμοῦ τεχνοτροπίας, φερόντων τοὺς στερεοτύπους Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος τύπους μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩ.

1. Die Dynastie der Ptolemaeer p. 183.

2. Rhein. Mus. Bd. LIII, p. 476.

3. Βιβλιοθήκη ὀλόκληρος διατριβῶν ἐγράφη περὶ τοῦ θέματος τούτου, ἧς θεωρῶ περιττὸν νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὸν κατάλογον, τῆς ἔριδος ταύτης οὐσῆς μιᾶς τῶν γνωστοτέρων ἐν τῇ ιστορικῇ ἐπιστήμῃ.

4. Πολυβίου 5,68,7.— Διοδώρου 33,5.

5. Στράβωνος 16,754: Οἱ δ' οὖν Ἀράδιοι μετὰ τῶν ἄλλων Φοινίκων ὑπήκουον τῶν Συριακῶν βασιλέων ἅτε φίλων.

ΤΗΡΟΞ, μετὰξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ χρονολογίας, ὧν ἔχομεν μέχρι τοῦδε τὰς ΜΒ (42), ΜΗ (48), ΜΘ (49) καὶ Ν (50).

Ὡς ἤδη ἀνεγνώρισεν ὁ Poole, τὰ ἔτη ταῦτα ἀποτελοῦσι μέρος τῆς κοινῶς λεγομένης «ἀβεββαίου χρονομετρίας», καθ' ἣν εἶναι κεχρονολογημένα πολυαριθμώτατα μεταγενέστερα ἀργυρᾶ τετραδράχμα καὶ δίδραχμα τῶν Πτολεμαίων, ὧν ἡ χρονολογικὴ κατάταξις ἐβασάνισε μάτην τὸν τε ρηθέντα Poole καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς σοφοὺς τοὺς περὶ τῆς νομισματικῆς τῶν Πτολεμαίων ἀσχοληθέντας¹.

Ἄλλ', ὡς ἤδη κατέδειξα², τὸ «ἀβέβαιον χρονομετρικὸν σύστημα» τοῦτο οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ αὐτὴ ἡ χρονομετρία τῶν Λαγιδῶν, ἔχουσα ἀφετηρίαν οὐχί, ὡς κακῶς ὑπὸ τινων ἐνομιζέτο, τὸ ἔτος τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου³ ἢ τὸ ἔτος 285 π. X.⁴, ἀλλά, ὡς ἡ τῶν Σελευκιδῶν, τὸ ἔτος τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ', ὅτε πράγματι ἰδρύθησαν κατ' οὐσίαν αἱ δυναστεῖαι αὗται ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου, ἀπαλλαγέντων ὀριστικῶς τῆς ἐπικυριαρχίας τῶν ἐξ αἵματος διαδόχων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Ἀληθῶς τὰ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων ἔτη εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν ἐξῆς νομισμάτων τοῦ καταλόγου ἡμῶν.

Α'. Τάξις Ι, ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνταῦθα, Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, ἀποτελουμένη, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, μόνον ἐκ τετραδράχμων φερόντων τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ Σωτῆρος, τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩ ΤΗΡΟΞ καὶ τὰς χρονολογίας ΜΒ (42)—Ν (50).

Β'. Τάξις Ι Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου (ἀριθ. καταλ. 1089-1112, Πίν. XXXIII, 5-23)⁵, ἀποτελουμένη ἐξ ὁμοίων τετραδράχμων μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς καὶ τῶν ἐτῶν ἀπὸ Ο (70) μέχρι τοῦ ρ (90), ἐλλείποντος μόνον τοῦ ἔτους ΟΣ.

Γ'. Πτολεμαίου τοῦ Δ', Φιλοπάτορος (ἀριθ. 1202-1214, Πίν. XXXVIII, 6-15), σειρὰ ἐξ ὁμοίων τετραδράχμων, οἷς ὅμως προσετέθησαν καὶ ὁμοίτυπα δίδραχμα φέροντα ἐπιγραφὴν

1. B.M.C. Ptolemies pp. LXXIV κέξ. § 12, table IV pp. 101-103.

2. Les monnaies de Ptolémée II qui portent dates, ἔ. ἀ. σελ. 50-56.

3. Kubitschek: Aera ἔ. ἀ. σελ. 608.

4. B.M.C. Ptolemies p. LXXIV.

5. Ἐπὶ τοῦ πίνακος διορθωτέα τὰ ἀπὸ XXXII, 14 μέχρι 23 εἰς XXXIII, 14-23.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Αἱ ἐπ' αὐτῶν χρονολογίαι βαίνουσιν ἀπὸ τοῦ ρ (90) μέχρι τοῦ ΡΖ (107) μετὰ κενοῦ περιλαμβάνοντος — τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε — τὰ ἔτη ρΓ (93) μέχρι τοῦ Ρ (100).

Δ'. Πτολεμαίου τοῦ Ε', Ἐπιφανοῦς (ἀριθ. 1215-1228, Πίν. XXXVIII, 15-28), σειρὰ ἀποτελουμένη μόνον ἐκ διδράχμων πανομοίων μὲν τοῖς προηγουμένοις, φερόντων δ' ὁμως ὡς διακριτικὸν ἐπὶ τοῦ κεραινοῦ ἢ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ γράμμα Ε ἢ ε. Αἱ ἐπ' αὐτῶν χρονολογίαι βαίνουσιν ἀδιακόπως ἀπὸ τοῦ $\frac{P}{Z}$ (sic) (107) μέχρι τοῦ ΡΙΖ (117).

Τὰ μέχρι τοῦδε δ' ἀκατανόητα ἔτη ταῦτα θαυμασίως ἐξηγοῦνται, ἂν τις παραδεχθῇ τὴν γνώμην ἡμῶν, ὅτι πρόκειται περὶ χρονομετρίας, ἀφρηρίαν ἐχούσης τὸ ἔτος τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ'.

Ἀληθῶς τῶν Α' τὸ μὲν πρῶτον ἔτος ΜΒ, ἦτοι τὸ πρῶτον μετὰ Πτολεμαϊκῶν τύπων νόμισμα, ἐφ' οὗ ἅπαντᾷ χρονολογία τοῦ χρονομετρικοῦ τούτου συστήματος, συμπίπτει πρὸς τὸ ἔτος, καθ' ὃ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἔκοψεν ἐν Φοινίκῃ (Τύρῳ) τὸ πρῶτον Πτολεμαϊκῶν τύπων νόμισμα (ιδὲ τὴν σύνοψιν 11), θέσας ἐπ' αὐτοῦ κατ' ἀρχὰς μὲν τὰ ἔτη τῆς Τύρου, κατόπιν δὲ τὰ ἴδια αὐτοῦ. Τὸ δὲ τελευταῖον ἔτος Ν ταυτίζεται πάλιν πρὸς τὸ πρῶτον τῆς γενικῆς ἐν Φοινίκῃ καὶ Παλαιστίνῃ νομισματοκοπίας τοῦ Φιλαδέλφου μετὰ τῶν ἐτῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ.

Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Φιλάδελφος, εὐθύς ὡς ἤρξατο κόπτων νομίσματα ἐν Τύρῳ, ἔκοψε καὶ τὰ νομίσματα ταῦτα, ἐν Κύπρῳ ἴσως ἢ ἐν Παλαιστίνῃ, θέσας ἐπ' αὐτῶν πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Φοινικικῶν νομισμάτων τὰ ἔτη τῆς δυναστείας τοῦ οἴκου αὐτοῦ, τὰ ἀρχόμενα ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Σωτήρος, οὗ ἔθηκε καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων. Ὅτε δ' ἐν ἔτει 261 ἤρξατο ἡ γενικὴ εἰς πάσας τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης καὶ Παλαιστίνης νομισματοκοπία μετὰ τῶν ἐτῶν τοῦ Φιλαδέλφου, τότε διεκόπη μὲν ἡ φέρουσα τὰ ἔτη Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος τάξις, ἐκληροδότησεν ὁμως τὴν ἐπιγραφὴν αὐτῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ εἰς τὴν νέαν νομισματοκοπίαν, ἥτις

μέχρι τοῦδε ἔφευεν (ἐν Τύρῳ) τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

Ἡ νέα αὕτη νομισματοκοπία διήρκεσεν, ὡς εἶδομεν, ἀπὸ τοῦ 25 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ 6 Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, ἦτοι μέχρι τοῦ 241 π. Χ., ὅτε ἀποτόμως παύεται. Λοιπὸν ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο 241 π. Χ. = ο (70), ἐμφανίζονται καὶ πάλιν τὰ ἔνεκα τῆς νέας φοινικικῆς νομισματοκοπίας τοῦ Φιλαδέλφου διακοπέντα τετράδραχμα μετὰ τῶν ἐτῶν τοῦ Σωτήρος, διακοῦσι δὲ μέχρι τοῦ ἔτους ρ (90) τοῦ καὶ τελευταίου τοῦ Εὐεργέτου (Β', Τάξις Ι).

Ἡ ἀμέσως ἐπομένη, ἀλλ' ἔνεκα τῆς προσθήκης τῶν διδράχμων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ διακρινομένη ταύτης σειρὰ (Γ'), διαρκεῖ ἐπὶ 17 ἔτη, ἦτοι ὅσα καὶ ἡ βασιλεία Πτολεμαίου τοῦ Δ'. Θέλομεν δ' ἐν οἰκείῳ τόπῳ παρατηρήσει ὅτι καὶ τὸ κενὸν τῶν ἐτῶν 219-211 π. Χ., ὅπερ παρουσιάζει ἡ σειρὰ αὕτη, ἐξηγεῖται, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, διὰ τῆς ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 219 ἐνάρξεως τῆς νομισματοκοπίας τῆς τάξεως Ε σειρᾶς Β τοῦ βασιλέως τούτου (ἀριθ. 1189-1194).

Τέλος τὰ τῆς τελευταίας σειρᾶς (Δ') νομίσματα εἶναι μὲν πανόμοια δίδραχμα πρὸς τὰ κοπέντα ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλοπάτορος, χαρακτηρίζονται δ' ὁμως ὡς κοπέντα ἐπὶ Πτολεμαίου Ε' τοῦ Ἐπιφανοῦς, διὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κεραινοῦ, ἢ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ, προστεθέντος γράμματος Ε ἢ ε, ὅπερ προφανῶς ἐτέθη πρὸς δήλωσιν ὅτι τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα εἶναι τοῦ Ε (=Ἡου) Πτολεμαίου ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, τοῦ Ε(πιφανοῦς) Πτολεμαίου. Ἡ ἔκδοσις αὐτῶν βαίνει μέχρι μόνον τοῦ ΡΙΖ (117) = 196 π. Χ., ὅτε παύεται ἐντελῶς ἐν Φοινίκῃ ἡ ἔκδοσις τῶν ἀπὸ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' κεχρονολογημένων Πτολεμαϊκῶν τύπων νομισμάτων, ἀρχομένης τότε τῆς ἐκδόσεως τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ χρονομετρικὸν σύστημα κεχρονολογημένων νομισμάτων τῶν τύπων τῶν Σελευκιδῶν¹.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ τεχνοτροπία πάντων τῶν ἐν λόγῳ Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, μάλιστα δὲ τῶν ἐν κεφαλαίοις Γ' καὶ Δ', συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν κατάταξιν ταύτην.

Συμπεραίνοντες λέγομεν ὅτι τὰ ἔτη τὰ ἐπὶ

1. Babelon, Les rois de Syrie, d'Arménie et de Commagène, p. 38, 68. — Kubitschek, Aera ἔ. ἀ. p. 633.

τῶν κατὰ κανόνα τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ΞΟΤΗΡΟΞ φερόντων νομισμάτων οὐδὲν ἄλλο
εἶναι ἢ ἔτη αὐτοῦ τούτου τοῦ Σωτήρος, ἀφετη-
ρίαν ἔχοντα τὴν ἀμέσως μετὰ τὴν τελευταίαν
Ἀλεξάνδρου τοῦ Δ' λογιζομένην πραγματικὴν
ἐναρξιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὡς ἰδρυτοῦ τῆς δυ-
ναστείας τῶν Λαγειδῶν.

ΤΑΞΙΣ Ε.

(Ἀριθ. 524-546, Πίναξ XII, 1-16.)

Δυσχερεστέρα πρὸς κατάταξιν εἶναι ἡ τάξις Ε,
ἣν ἀποτελοῦσι χρυσᾶ πεντάδραγμα καὶ ἀργυρᾶ
τετράδραγμα τῶν συνήθων στερεοτύπων νομι-
σματικῶν τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, φέ-
ροντα ἐπιγραφὴν μὲν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ,
σύμβολον δὲ ἐν τῷ πεδίῳ τὴν αὐτὴν χαρακτη-
ριστικὴν ἀσπίδα τοῦ Φιλαδέλφου, ἣν καὶ τὰ νο-
μίσματα τῆς τάξεως Ζ (ἰδὲ σελ. ρξη').

Ἡ τεχνοτροπία τῶν νομισμάτων τούτων εἶναι
ἡ αὐτὴ περίου πρὸς ἐκείνην τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς
βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου, περὶ τὰ 285-270
π. Χ. κοπέντων νομισμάτων, ἐν συνεχείᾳ τῶν τοῦ
Πτολεμαίου Σωτήρος, διὸ καὶ οὕτως ἐχρονολο-
γήσαμεν αὐτὰ ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν τὸ δ' ὄνομα
τοῦ σφραγιδογλύφου Δ ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ ἐπὶ
νομισμάτων τῆς παρούσης τάξεως, ἀμυδρὸν ὅμως
ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, μάλιστα δ' ἐπὶ τινῶν τῶν τε-
τραδράχμων ἀντὶ τοῦ Δ τούτου εὐρίσκομεν τὸ
μικροσκοπικὸν στοιχεῖον Η, ἀρκτικὸν ὀνόματος
ἐτέρου σφραγιδογλύφου, ἀντικαταστήσαντος, ὡς
ὁ Κ τῆς Τύρου (σελ. ροθ'), τὸν Δ.

Χρονολογίας τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Ε δὲν
φέρουσι, ἔχουσι ὅμως ἀντ' αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ
ἀνὰ δύο ἢ τρία μονογραφήματα, ὧν τὸ ἐν στα-
θερῶς εἶναι ΡΤ ἢ π, ὡς δεικνύει ἡ ἐνταῦθα
παρεντιθεμένη σύνοψις 12.

Τὸ σταθερὸν τοῦ μονογραφήματος τούτου, π
ἢ ΡΤ, πρὸς δὲ τὸ ὅτι ἡ Πτολεμαῖς τῆς Φοινίκης
δηλοῖ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπὶ τῶν ἀπὸ Πτολεμαίου
τοῦ Β' κοπέντων νομισμάτων διὰ τῶν Ϟ, π
(σελ. ροθ'), ἄγει εἰς τὴν σκέψιν ὅτι ἡ τάξις
αὕτη πιθανὸν εἶναι νὰ ἐκόπη, ὡς ἤδη παρε-
δέχθησάν τινες, εἰς τὴν Πτολεμαΐδα τῆς Φοινί-
κης. Τὴν ἀπόδοσιν ταύτην κλίνω νὰ ἀποδεχθῶ
ὡς ὀρθήν, ἂν καὶ τὰ ἄλλα ἐκεῖνα παρόμοια νο-
μίσματα τῆς τάξεως Β τοῦ Φιλαδέλφου, ἐφ' ὧν

12. ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Ε ΤΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ				Χ 5δραχ.	Ρ 4δραχ.
1 ^{ov}	π	Ϝ (1)			+
	π	Ϟ (2)			+
	π	Β (3)			+
	π	ΚΛ (4)			+
	π	ΜΝ (5)			+
	π	Ⓞ (6)			+
	π	Ⓟ			+
	ΡΤ	»	(7)		+
ΡΤ	Ⓠ			+	
ΡΤ	Ⓡ			+	
ΡΤ	Ⓢ	(8)		+	
ΡΤ	Ⓣ			+	
2 ^{ov}	ΡΤ	Ⓚ (9)	Ⓚ		+
	ΡΤ	»	Ⓛ		+
	ΡΤ	»	Ⓜ		+
	ΡΤ	»	Ⓝ		+
	ΡΤ	»	Ⓞ		+
	ΡΤ	Ⓟ (9)	Ⓞ		+
	ΡΤ	Ⓠ (10)	Ⓠ		+
	ΜΝ	Ⓚ/Ⓛ	ΡΤ		+
	ΣΤ	»	ΡΤ		+
				✱	+
11					

τὰ ΡΤ εἶναι ἀσφαλῶς κύριον ὄνομα ἄρχοντος καὶ
οὐχὶ πόλεως (ἰδὲ σελ. ρξδ', σύνοψις 7), καθιστῶσί
με λίαν ἐπιφυλακτικόν, ἀφοῦ μάλιστα, ὡς δεικνύει
ἡ τῶν ἀρχόντων σύνοψις 10, ἠδύνατο κάλλιστα ὁ
αὐτὸς ἄρχων νὰ ἐπιστατῇ ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον
τῆς νομισματοκοπίας. Ἄν ἐν τούτοις τὰ νομί-
σματα τῆς παρούσης τάξεως πράγματι ἐκόπη-
σαν ἐν Πτολεμαΐδι, τότε, ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις αὐ-
τῶν διήρκεσεν ἐπὶ 10 ἔτη, ὡς δεικνύει τὸ δεύ-
τερον μονογράφημα αὐτῶν τὸ εἰς τὸν ἐτήσιον
ἄρχοντα ἀναφερόμενον, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσω-
μεν ὅτι θὰ ἐκόπησαν κατὰ τὸ ἐνδεκαετὲς διά-
στημα τὸ ἀπὸ τοῦ 271 μέχρι 261 π. Χ., καθ' ὃ
εὗρηται κενὸν ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῆς πό-
λεως ταύτης, ἥτοι μεταξὺ τῆς Ἀλεξανδρείου καὶ
τῆς Πτολεμαϊκῆς κεχρονολογημένης νομισματο-
κοπίας (ἰδὲ σύνοψιν 11), τοῦ μεμονωμένου ἔτους
III III Ν Ν (46=265 π. Χ.) μὴ ὄντος, ὡς εἶδο-
μεν, ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένον.

Ὅπως λοιπὸν ἐν Τύρῳ, οὕτω καὶ ἐν Πτολε-

μαῖδι δυνατὸν νὰ ἔκοψε Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος πεντάδραγμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα πολὺ πρὸ τοῦ 261 καὶ μετὰ τὸ 273 π.Χ., ὅτ' ἐβεβαιώθη ὀριστικῶς, ὡς φαίνεται, ἡ Πτολεμαϊκὴ ἐπὶ τῆς Φοινίκης κυριαρχία, μετωνομάσθη δὲ καὶ ἡ Ἄκη (Akko) εἰς Πτολεμαῖδα ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου¹, ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ ὡς κτίστης τῆς πόλεως ταύτης².

ΤΑΞΙΣ Ζ.

Σειρὰ Γ.

(Ἀριθ. 603-625, Πίνακες XII, 17-25 καὶ XIV, 15-31.)

Ἐντελῶς νέων τύπων εἶναι τὰ νομίσματα, ἅτινα κατετάξαμεν ἐν τῇ σειρᾷ Γ τῆς τάξεως Ζ, μεθ' ἧς ταῦτα συνδέονται, ὡς καὶ μετὰ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Ε, διὰ τοῦ αὐτοῦ χαρακτηριστικοῦ συμβόλου ἦτοι τῆς ἀσπίδος τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀποτελεῖται δ' ἡ σειρὰ αὕτη ἐκ χρυσῶν ὀκταδράχμων, τετραδράχμων, διδράχμων καὶ δραχμῶν, ὡς καὶ ἐξ ἀργυρῶν διδράχμων καὶ δραχμῶν φερουσῶν ἐφ' ἑνὸς μὲν τὰς συνεξευγμένους κεφαλὰς τῶν βασιλέων Πτολεμαίου τοῦ Β' καὶ Ἀρσινόης τῆς Β' μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΔΕΛΦΩΝ, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἐπίσης συνεξευγμένους κεφαλὰς τῶν γονέων αὐτῶν Πτολεμαίου τοῦ Α' καὶ Βερενίκης τῆς Α' μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΘΕΩΝ. Ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ εὔρηται καὶ τετράδραγμα ἀργυρᾶ τῶν σταθερῶν τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ καὶ χαλκᾶ κέρματα δύο μεγεθῶν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ὧν τὰ μὲν 27 χιλμ. φέρουσιν ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλῆν Διὸς δαφνοστεφῆ, ἐφ' ἑτέρου δὲ ἀετὸν μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων ἐπὶ κεραυνοῦ, τὰ δὲ 18 χιλμ. ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλῆν Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν αὐτὸν ἀετὸν.

Ὡς εἴπομεν, κοινὸν χαρακτηριστικὸν σύμβολον ἔχουσι πάντα τὰ νομίσματα ταῦτα τὴν ἀσπίδα, τεθειμένην ἐπὶ μὲν τῶν φερόντων τὰς τέσσαρας κεφαλὰς κερμάτων ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Φιλαδέλφου, ὡς ἵνα καὶ οὕτω δειχθῇ

ὅτι τούτου ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ἀσπίδος, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν ἀετὸν.

Λιαιρεῖται δὲ ἡ σειρὰ αὕτη εἰς τρεῖς κατηγορίας. Ἡ πρώτη (ἀρ. 603-611, Πίν. XIV, 15-26), ἡ καὶ μετρολογικῶς πληρεστέρα πασῶν, οὐδὲν μονογράφημα ἢ χρονολογίαν φέρει. Ἡ δευτέρα, ἧς ἐν καὶ μόνον κέρμα ἔχομεν (ἀριθ. 612, Πίν. XII, 24), φέρει παρὰ τὴν ἀσπίδα ἐν μονογράφημα νομισματικοῦ τινος ἄρχοντος. Τέλος δὲ ἡ τρίτη, ἡ καὶ σπουδαιοτάτη (ἀριθ. 613-625, Πίν. XIV, 27-31 καὶ XII, 18-25), φέρει ἄνω τῆς ἀσπίδος τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων καὶ τετραδράχμων, ἢ καὶ πρὸ τῶν προτομῶν τῶν συζύγων ἀδελφῶν Πτολεμαίου τοῦ Β' καὶ Ἀρσινόης τῆς Β' τῶν χρυσῶν τετραδράχμων, πρὸς δὲ καὶ παρὰ τὴν ἀσπίδα ἢ ὀπισθεν τοῦ ἀετοῦ τῶν χαλκῶν, ἐν χρονολογικὸν ἀλφαβητικὸν γράμμα ἀπὸ τοῦ Α (1) μέχρι τοῦ Χ (22), ὡς δεικνύει περιληπτικῶς ἡ σύνοψις 6, ἣν ἐθέσαμεν ἐν σελ. ρξ' παρὰ τὴν σύνοψιν τῆς μεγάλης τάξεως Γ τῶν νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου, φρονοῦντες ὅτι καὶ αἱ χρονολογίαι τῆς παρούσης σειρᾶς τῆς τάξεως Ζ ἀναφέρονται εἰς τὴν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀρσινόης τῆς Β' χρονομετρίαν (ἴδε κατωτέρω σελ. ση').

Ἀληθῶς τὸ κυρίως χαρακτηρίζον τὴν παρούσαν νομισματικὴν σειρὰν τοῦ Φιλαδέλφου εἶναι αἱ ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν κερμάτων εὐρισκόμεναι ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλαὶ Πτολεμαίου τοῦ Α' καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΘΕΩΝ, ἐφ' ἑτέρου δὲ αἱ κεφαλαὶ τοῦ διαδόχου αὐτῶν ζεύγους Πτολεμαίου τοῦ Β' καὶ Ἀρσινόης τῆς Β' μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΔΕΛΦΩΝ.

Αἱ δύο πρῶται ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τῶν δύο πρώτων Πτολεμαίων ὡς Θεῶν Σωτήρων, τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου καθιερωθεῖσαν μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βερενίκης. Εἶναι δὲ ἡ λατρεία αὕτη ἡ πρώτη ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ κόσμῳ ἐπισήμως ἐκ μέρους τοῦ κράτους ἀναγνωρίσασα ὡς θεοὺς δύο ἤδη ἀποθανόντας βασιλεῖς¹.

Αἱ δύο δὲ κεφαλαὶ τῶν ΑΔΕΛΦΩΝ ἀναφέρονται εἰς τὴν λατρείαν τῶν Ἀδελφῶν Θεῶν, ἦτοι τὴν τῆς ἄρτι ἀποθανούσης Ἀρσινόης τῆς Β' σὺν τῷ ζῶντι ἀδελφῷ αὐτῆς καὶ συζύγῳ Φιλαδέλφῳ. Ἡ λατρεία αὕτη, ἣτις κέντρον εἶχεν, ὡς φαίνεται,

1. Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἴδε E. Schürer, Geschichte des Jüdischen Volkes Bd II, p. 111-117.

2. Πτολεμαῖδα τὴν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκτισμένην: Ψευδο-Ἀριστέας (ἔκδ. Moritz Schmidt ἐν τῷ Merx' Archiv. τόμ. I σελ. 274).

1. E. Kornemann: Lehmann's Beiträge zur alten Geschichte Bd I p. 70.

τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Θεῶν ἀδελφῶν τέμενος¹, εἶναι μεμαρτυρημένη ἤδη ἐν ἔτει 265/4 π. X. ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὑπῆρχε δὲ κατὰ τὸν Mahaffy² ἤδη ἐν ἔτει 270/9, εἰσαχθεῖσα, ὡς φαίνεται, ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ἅμα τῷ ἐν ἔτει 271/270 θανάτῳ Ἀρσινόης τῆς Β', δι' ὃν λόγον εἵπομεν ἀνωτέρω (σελ. ρνγ'), ἥτοι ἴν' ἀποφύγη τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ ἴσταιται αὐτὸς ὁ ζῶν βασιλεὺς ἐν ἡσσονι μοίρᾳ τῆς ἀποθανούσης καὶ ἀποθεωθεῖσης ἀδελφῆς αὐτοῦ.

Ἐπομένως εἶναι προφανές ὅτι καὶ αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἀπαντῶσαι ἀλφαβητικαὶ χρονολογίαι ἀφετηρίαν ἔχουσι τὸ ἔτος τοῦ θανάτου Ἀρσινόης τῆς Β' (271/0 π. X.), ὅτε παραλλήλως τῇ λατρείᾳ τῆς Ἀρσινόης ὡς θεᾶς Φιλαδέλφου καθιερώθη καὶ ἡ λατρεία τῶν Ἀδελφῶν θεῶν. Ἐνεκα δὲ τούτου ἔθηκα τὴν σύνοψιν (β) τῶν νομισμάτων τῆς παρουσίας τάξεως παρ' ἐκείνην (δ) τῶν κατὰ τὸ ἄνω σύστημα κεχρονολογημένων νομισμάτων τῆς τάξεως Γ' (σελ. ρνθ').

Ποῦ τοῦ κράτους ἢ πρὸς χρῆσιν τίνος μέρους αὐτοῦ ἐκόπησαν τὰ μεγαλοπρεπῆ νομίσματα ταῦτα τῶν ΘΕΩΝ καὶ ΑΔΕΛΦΩΝ δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω ἀσφαλῶς. Ὑποθέτω ἐν τούτοις ὅτι πρόκειται περὶ Κυρηναϊκοῦ κόμματος, δι' οὗς λόγους ἐκθέτω ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαίῳ περὶ τῆς τάξεως ΙΑ (σελ. ση').

Σημειωτέον δ' ἐν τέλει ὅτι ἡ λατρεία τῶν Ἀδελφῶν θεῶν ἀπαντᾷ οὐχὶ μόνον μετὰ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ (Ἀλεξάνδρον καὶ θεῶν Ἀδελφῶν), ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν τοῦ θεοῦ Ἀμενρασονθῆρ ἐν Θήβαις, παρὰ τὴν τῆς Ἴσιδος ἐν Φίλαις, τὴν τοῦ Χνουβῶ Νεβιῆβ ἐν Ἐλεφαντίνῃ, μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν συνηνώθη ἐν τῇ λατρείᾳ καὶ μετ' ἐκείνης πάντων τῶν μέχρι Νουβίας τοπικῶν θεῶν τῆς Αἰγύπτου³.

ΤΑΞΙΣ ΙΑ.

(Ἀριθ. 854-874, Πίναξ XXXIV, 1-39).

(Κυρηναϊκῆ.)

Ὅτι ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ἐκόπησαν πάντα τὰ νομίσματα τῆς τάξεως ταύτης, — χαλκᾶ φέροντα ἐφ'

ἐνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΠΕΡΙΞ ΚΕΦΑΛΗΣ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ, — καθιστῶσιν ἀπολύτως βέβαιον, πλὴν τῆς συνήθους αὐτῶν προελεύσεως, πρῶτον μὲν τὸ σίλφιον τῆς Κυρήνης, ὅπερ ἐμφανίζεται συχνὰ ἐπ' αὐτῶν ὡς σύμβολον (Πίναξ XXXIV, 1-2, 22-25), δεύτερον δὲ αἱ πολυάριθμοι ἐπ' αὐτῶν ἐπικοπαὶ (surfrappes) Κυρηναϊκῶν νομισμάτων (Πίν. XXXIV, 17-21), καὶ τρίτον ὁ ἐπὶ ἐνίων ἐξ αὐτῶν μετασχηματισμὸς (retouche) τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ εἰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ (Πίναξ XXXIV, 12-16), περὶ ὧν πάντων γράφομεν κατωτέρω.

Ὅτι δὲ ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλαδέλφου, διδάσκει ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν καὶ ἐπικυροῖ ἢ λεπτομερῆς ἐξέτασις ἐν σχέσει πρὸς τὰς περὶ τῆς Κυρήνης ἱστορικὰς εἰδήσεις, ἃς ἔχομεν, ἂν καὶ αὐταὶ δυστυχῶς εἶναι ὀλίγισται καὶ ἀσαφεῖς.

Σειρὰ Α. (Ἀρχαὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Β' μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μάγα

285-283 π. X.).

(Ἀριθ. 854-859.)

Ὁ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος «παρὰ Βερενίκης τῆς μητρὸς ἀξιωθεὶς ἐπιτροπεύειν Κυρήνην» ὡς στρατηγὸς καὶ ἀντιβασιλεὺς αὐτῆς Μάγας, ὁ ἑτεροθαλῆς ἀδελφὸς τοῦ Φιλαδέλφου (ἴδε σελ. ξδ', ρκθ' καὶ ρλε'-ρλθ'), φαίνεται ὅτι δυσαρέστως εἶδε τὴν εἰς τὸν θρόνον ἐγκατάστασιν τοῦ Φιλαδέλφου ἀντὶ τοῦ φυσικοῦ διαδόχου Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὅτι δ' ἐδράξατο τοῦτο ὡς πρόφασιν ἵνα κηρύξη ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον βασιλεῖα τῆς Κυρήνης, λέγων ὅτι δὲν ὠφείλετο ὑπακοὴ εἰς τὸν οὕτως ἀνεληθόντα ἐπὶ τοῦ θρόνου. Οὐχ ἦπτον ὅμως φαίνεται βέβαιον, ὅτι ἢ κατ' ὄνομα συμβασιλεία τοῦ Σωτῆρος μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τοῦ 283 π. X. ὡς καὶ τὸ σέβας πρὸς τὸν Σωτῆρα ἐκόλυσαν αὐτὸν νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ φρονήματα αὐτοῦ ταῦτα πρὸ τοῦ ἐν ἔτει 283 π. X. θανάτου τοῦ Σωτῆρος¹. Ἀλλως δέ, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἤδη ὁ Mahaffy, μόλις αἱ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος πολιτικά περιπλοκαί, ὅτ' ἐπέκειτο ἢ εἰσβολὴ τοῦ

1. Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 119 κέξ.

1. Ἡρόνδα I, 30.

2. I, XXIV, 2.

3. Wilcken: Pauly-Wissowa, Real-Encyclopaed. s. v. Arsinoë p. 1286. — Kornemann ἔ. ἀ. σελ. 71.

Σελεύκου εἰς Αἴγυπτον πρὸς ἐγκατάστασιν τοῦ Κερωνοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἦσαν εὐνοϊκαὶ πρὸς ἐπανάστασιν. Σημειωτέον δ' ὁμως ὅτι ἄλλοι τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ὑποθέτουσιν ὅτι ὁ Μάγας ἐπανέστη ἔτι βραδύτερον.

Εἰς τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα, δηλαδὴ τὸ ἀπὸ τῆς ἐνάροξενος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μάγα (283 μέχρι τοῦλάχιστον τοῦ 283 π. Χ.), τάσσω τὰ νομίσματα τῆς σειρᾶς Α τῆς τάξεως ΙΑ (ἀριθ. 834-839), ὧν οἱ τύποι ἀντικατέστησαν τοὺς ἐν χρήσει ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος. Ἡ ἐξ αὐτῶν ἔλλειψις τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πετάλου ὀπῆς, ἣν θὰ εὕρωμεν ἐπὶ τῶν κατόπιν κοπέντων ὁμοίων, δεικνύει σαφῶς ὅτι ταῦτα εἶναι ἀρχαιότερα τοῦ 271 π. Χ. (ἴδε σελ. ρη'). Ἡ δὲ κατάργησις τοῦ μονογραφήματος τοῦ Μάγα, ὡς καὶ τοῦ τύπου τῆς κεφαλῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ Βερενίκης, παρ' ἧς ἀκριβῶς «ἠξιώθη ἐπιτροπεύειν Κυρήνην», καὶ ἡ ἀντικατάστασις αὐτῶν διὰ τοῦ τύπου τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωτήρος, πατρὸς τοῦ Φιλαδέλφου, ἐνδεικνύει ἴσως τὰς αὐστηρῶς ἀποκλειστικὰς κυριαρχικὰς προθέσεις, μεθ' ὧν, ὡς γνωστόν, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους ὁ Φιλάδελφος ἀπέναντι τῶν ἑτεροθαλῶν ἢ μὴ ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἐξηγεῖ δ' ἐν μέρει καὶ τὴν δυσαρέσκειαν καὶ ἐπανάστασιν τοῦ Μάγα, ὅστις τὴν αὐτὴν ἔχων μετὰ τοῦ Φιλαδέλφου μητέρα, ἂν καὶ ἐξ ἄλλου πατρός, οὐδένα βεβαίως εἶχε λόγον νὰ προτιμᾷ τὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάρρησιν τῶν ἐκ τῆς Εὐρυδίκης τέκνων τοῦ Σωτήρος, μεθ' ὧν φαίνεται διατελῶν ἐν πολιτικῇ συνεννοήσει κατὰ τοῦ Φιλαδέλφου.

Ἡ εἰς πολλοὺς συνεστραμμένους καὶ καταπίπτοντας πλοκάμους τὴν κόμην ἔχουσα κεφαλὴ τῆς ἑτέρας τῶν ὄψεων τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης τάξεως, ἢ ἄλλοτε κοινῶς ὡς ἢ τῆς μητρὸς τοῦ Μάγα Βερενίκης νομιζομένη, εἶναι βεβαίως ἢ τῆς περσοποιημένης Ἑλληνικῆς Λιβύης, δηλαδὴ τοῦ μέρους τῆς Λιβύης χώρας τοῦ ὑπὸ τῆς Κυρηναϊκῆς κατεχομένου¹. Τὸ δ' ἐπὶ ἐνὸς τῶν κερμάτων (ἀριθ. 838) μονογράφημα Ε ἐθεώρησαν οἱ Huber², Müller³ καὶ ἄλλοι ὡς τὸ ἀρκτικὸν τοῦ ὀνό-

ματος τῆς ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ πόλεως Βερενίκης, ἥτοι τῆς οὕτως ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων μετονομασθείσης Εὐεσπερίδος. Ἀλλὰ τὰ διάφορα ἄλλα μονογραφήματα, ἅτιν' ἀπαντῶσιν ἐπὶ ὁμοιοτύπων συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων νομισμάτων (ἀρ. 839, 1141, 1143, 1147, 1152 κλπ.), ἀποδεικνύουσιν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ὀνόματος ἐνὸς τῶν νομισματικῶν ἀρχόντων. Τέλος δὲ τὸ ὡς σύμβολον ἐπὶ τῶν κερμάτων τούτων εὐρισκόμενον κέρας εἶδομεν ἤδη ὅτι ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μάγα, ἐπὶ τῆς προηγουμένης βασιλείας, κοπέντων ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ νομισμάτων.

Σειρὰ Β. (Ἐπανάστασις Μάγα 283-271 π. Χ.).

Ἀριθ. 860-864.

Περὶ δὲ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μάγα γνωρίζομεν¹, ὅτι οὗτος ἀποστήσας τοῦ Φιλαδέλφου τοὺς Κυρηναίους ἐβάδισε κατὰ τῆς Αἰγύπτου, κατέσχε τὸ Παραιτώνιον καὶ προήλασε μέχρι τοῦ Χι καλουμένου τόπου, ἀλλ' ὅτι ἀγγελθέντος αὐτῷ καθ' ὁδὸν ὅτι ἐπανέστησαν εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ οἱ Μαρμαρίδαι, νομάδες τῆς Λιβύης, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανακάμψῃ εἰς Κυρήνην. Ἐξ ἄλλου δὲ ὁ ἐγκαίρως πρὸς ἄμυναν παρασκευασθεὶς Φιλάδελφος καὶ ἐξεληθὼν ἵνα φράξῃ τὴν ὁδὸν εἰς τὸν ἐπερχόμενον Μάγαν, ὁ πάντως καὶ τοὺς Μαρμαρίδας κατὰ τοῦ Μάγα ἐγείρας, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταδιώξῃ αὐτὸν ἐπιστρέφοντα εἰς Κυρήνην, διότι, μόλις ὥρμησε πρὸς τοῦτο, ἐκωλύθη αἴφνης ἔνεκα τῆς θρασυτάτης ἐπιβουλῆς τῶν μισθοφόρων αὐτοῦ Γαλατῶν διανοηθέντων, ἂν καὶ μόλις ἦσαν τετρακισχίλιοι, νὰ κατάσχωσιν αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον, οὗς ὁμως τάχιστα ἐξωλόθρευσε μέχρι ἐνός².

Ἡ ἐπανάστασις αὕτη τῶν Γαλατῶν φαίνεται ὅτι ἐπῆνεγκε τελείαν διακοπὴν τῶν μεταξὺ Φιλαδέλφου καὶ Μάγα ἐχθροπραξιῶν, τοῦ πρώτου φοβηθέντος νὰ περιπλακῇ σπουδαίως εἰς τὸν πρὸς δυσμὰς τοῦ κράτους πόλεμον τοῦτον, καθ' ὃν χρόνον ἠπείλουν αὐτὸν ἄλλοι σπουδαιότεροι ἐξ ἀνατολῶν κίνδυνοι, — ἔνεκα μάλιστα τοῦ νέου ἰσχυροῦ ἐχθροῦ Ἀντιόχου, πενθεροῦ τοῦ Μάγα, πεισθέντος ὑπὸ τούτου κατόπιν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Φιλαδέλφου. — Ἐξ ἄλλου δὲ φαίνεται ὅτι ἔμει-

1. Müller, Numismatique de l'ancienne Afrique, Suppl. p. 13 καὶ 25-26.

2. Egger's, Wiener num. Monatshefte 1868 p. 140, 10.

3. ἔ. ἀ. σελ. 26.

1. Πausanίου 1, 7, 1-3. — Πολυαίου 2, 28.

2. Καλλιμάχου, Δηλ. 171 καὶ Σχόλια

γεν ἡσυχος καὶ ὁ Μάγας, φοβηθεὶς μήπως ἀπολέσῃ καὶ αὐτὴν τὴν πρότερον ἀντιβασιλείαν, εἰς ἣν ἀφῆκε νῦν αὐτὸν ἀνενόχλητον ὁ Φιλάδελφος, προσποιούμενος μάλιστα ὅτι ἡγνώνει τὰς μετὰ τῶν Σελευκιδῶν πολιτικὰς συνεννοήσεις¹.

Ὅπως δὲ ἦτορ ἡ σιωπηλὴ αὐτῆ ἀνακωχὴ τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ Φιλαδέλφου καὶ Μάγα φαίνεται ὅτι διήρκεσεν ὅσον καὶ ὁ πρὸς τὸν σύμμαχον τοῦ Μάγα Σελευκίδην Ἀντίοχον πόλεμος, τούτου δ' ἀναγκασθέντος μετ' ἀπολειῶν νὰ συνθηκολογήσῃ περὶ τὸ 271 π. X.², θὰ ἐσυνθηκολόγησε καὶ ὁ Μάγας, πᾶσαν ἐλπίδα ἀπολέσας καὶ κρατήσας τὸ πολὺ ὅ,τι εἶχε πρὶν ἢ ἐπαναστατήσῃ.

Πρὸς τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν πραγμάτων θαυμασίως ἀνταποκρίνεται ἡ σειρὰ Β τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος τάξεως νομισμάτων.

Ἀληθῶς βλέπομεν ἐν πρώτοις (ἀρ. 860-861), ἅμα τῇ ἐπαναστάσει, τὰς ἐπὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τῆς Κυρήνης ὑπαρχούσας ἐπιγραφὰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ μετασηματιζομένης (retouchée) εἰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ διὰ διορθώσεως αὐτῆς τῆς προὔπαρχούσης σφραγίδος, εἴτε καὶ δι' ἀποσβέσεως (radiation) τοῦ ὀνόματος τοῦ Πτολεμαίου καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐγγραφῆς δι' ἐγχαράξεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Μάγα ἐπὶ τῶν ἀμέσως πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κοπέντων ἤδη καὶ κατ' αὐτὴν κυκλοφορούντων βασιλικῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων (ἰδὲ τὸν κατάλογον). Ἀληθῶς τοιαύτην ἔχουσι κατ' ἐμὲ — ἐπιμελῶς ἐξετάσαντα τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα — τὴν γένεσιν αἱ δύο ἢ τρεῖς ἐπιγραφαὶ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ, ἃς ἔχομεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων, αἱ γενόμεναι ἀφορμὴ πολλῶν πλανῶν μέχρι τοῦδε παρὰ τε τοῖς ἱστορικοῖς καὶ τοῖς νομισματολόγοις.

Τοῦτο δ' ὅμως δὲν διήρκεσεν ἢ ὅσον καὶ ἡ αἰφνίδιος τοῦ Μάγα ἐπανάστασις καὶ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Πτολεμαίου. Πάντα δὲ τὰ λοιπὰ νομίσματα τῶν ἐτῶν τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης συνίστανται ἐξ ἐκείνων, ἅτινα — τὰ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου Κυρηναϊκὰ νομίσματα καταστρέφοντες — ἐπέκοψαν διὰ τῶν ἰδίων αὐτῶν τύπων οἱ ὑπήκοοι τοῦ Μάγα Κυρηναῖοι, παρ' ὧν δὲ κυρίως

φαίνεται ὅτι προετράπη εἰς τὸν κατὰ τοῦ Φιλαδέλφου πόλεμον ὁ Μάγας¹ (ἀριθ. 862-864).

Σειρὰ Γ. (Μετὰ τὸν θάνατον Ἀρσινόης τῆς Β' 271-246 π. X.)

Μετὰ δὲ τὸ 271 π. X., ἐπανελθόντος τοῦ πρώτου πολιτικοῦ καθεστώτος, δεόν νὰ ἀναμείνωμεν ὅτι θὰ ἐπεκράτησε καὶ πάλιν τὸ πρῶτον νομισματικὸν καθεστῶς. Πράγματι δ' ἔχομεν πλουσίαν σειρὰν (ἀριθ. 867-874) νομισμάτων ἀπαραλλάκτων πρὸς τὰ κοπέντα ἐν Κυρήνῃ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἅτινα δ' ὅμως σαφῶς χαρακτηρίζει ὡς μετὰ τὸ 274 κοπέντα ἢ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πετάλου αὐτῶν ὀπῆ ἢ ἀπαντῶσα, ὡς εἶδομεν (σελ. ρη'), ἀκριβῶς τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 271.

Φρονῶ δ' ὅμως ὅτι ἡ ὅλη Πτολεμαϊκὴ νομισματοκοπία τῆς Κυρήνης δὲν περιορίσθη εἰς μόνον τὰ εὐτελεῆ ταῦτα χαλκᾶ νομίσματα, ἀλλ' ὅτι ἐν Αἰγύπτῳ πρὸς κυκλοφορίαν ἐν Κυρήνῃ ἐκόπη ἢ πλουσία βασιλικὴ σειρὰ Γ τῆς τάξεως Ζ, ἢ φέρουσα χρονολογίαν ἀπὸ τοῦ 271 μέχρι τοῦ 249 π. X., ὅτε διὰ τῆς μνηστείας τῆς θυγατρὸς τοῦ Μάγα μετὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Φιλαδέλφου πλήρης ἐπῆλθε πολιτικὴ συνεννόησις καὶ συνένωσις μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Ἦδη ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τινων ὁ Κυρηναϊκὸς χαρακτήρ τῶν νομισμάτων τούτων, βεβαίως δὲ καὶ οἱ τύποι αὐτῶν, οἱ περιλαμβάνοντες ὡς θεὰν καὶ τὴν μητέρα τοῦ Μάγα Βερενίκην, θὰ ἦσαν λίαν ἀρεστοὶ τῷ ἀντιβασιλεῖ τῆς Κυρήνης.

ΤΑΞΙΣ ΙΒ.

(Ἀρ. 875-933, Πίν. XXVI, 11-26, XXVII, 1-15, XVIII, 21-22.)

(Μικρὰ Ἀσία καὶ Θράκη.)

Ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην βασιλείαν τοῦ Εὐεργέτου, τὸ Αἰγυπτιακὸν κράτος προσέλαβε τὴν μεγίστην αὐτοῦ γεωγραφικὴν ἔκτασιν. Πλὴν τῆς Αἰγύπτου, Ἀραβίας, Λιβύης, Κυρηναϊκῆς, Κύπρου, Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ μέρους τῆς Συρίας

1. Bouché-Leclercq, Histoire des Lagides, Tom. I (1903) p. 167 et 172. Τὸ κάλλιστον τοῦτο νέον βιβλίον ἠδυνήθη νὰ συμβουλευθῶ ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ χειρογράφου μου

2. Bouché-Leclercq, ἔ. ἀ. p. 177.

1. Εὐφρῶς ὁ Bouché-Leclercq, ἔ. ἀ. ὑποθέτει ὅτι ὁ Μάγας: il était poussé à la rébellion par le patriotisme local des Cypriens qui supportaient mal d'être les vassaux du roi d'Alexandrie et qui caressaient peut-être l'espoir de se débarrasser de Magas lui-même à la faveur des complications futures.

οἱ Πτολεμαῖοι ἐκυρίευσαν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πολλῶν ἄλλων παραλίων τόπων καὶ νήσων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Θράκης, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς Πελοποννήσου.

Ἀκριβῆ ἰδέαν τῆς ἐκτάσεως τοῦ κράτους παρέχει ἡ ἐσχάτως δημοσιευθεῖσα μελέτη τοῦ Julius Beloch, Die auswärtigen Besitzungen der Ptolemäer¹, γενικὴν δὲ τοιαύτην δίδουσι πρῶτον μὲν οἱ εἰς Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον ἀναφερόμενοι στίχοι τοῦ Θεοκρίτου²:

Πολλὰς δὲ κρατεῖ γαίας, πολλὰς δὲ θαλάσσας
μυρία ἄπειροί τε καὶ ἔθνεα μυρία φωτῶν
λήϊον ἀλδήσκουσιν ὀφελόμενα Διὸς ὄμβρω·
ἀλλ' οὔτις τόσα φύει ὄσα χθαμαλὰ Αἴγυπτος,
Νεῖλος ἀναβλύζων διεράν ὅτε βόλακα θρύπτει.
οὐδέ τις ἄστυα τόσσα βροτῶν ἔχει ἔργα δαέντων.
τρεις μὲν οἱ πολίων ἑκατοντάδες ἐνδεδιμνηται,
τρεις δ' ἄρα χιλιάδες τρισσαῖς ἐπὶ μυριάδεσσι,
δοιαὶ δὲ τριάδες, μετὰ δὲ σφισιν ἑννεάδες τρεῖς·
τῶν πάντων Πτολεμαῖος ἀγῆνωρ ἐμβασιλεύει.
καὶ μὴν Φοινίκας ἀποτέμνεται Ἀραβίας τε
καὶ Συρίας Λιβύας τε κελαινῶν τ' Αἰθιοπῶν.
Παμφύλοισι τε πᾶσι καὶ αἰχμηταῖς Κιλικίεσσι
σαμαίνει, Λυκίοις τε φιλοπτολεμοῖσι τε Καροί,
καὶ νάσοις Κυκλάδεσσιν, ἐπεὶ οἱ νᾶες ἄρισται
πόντον ἐπιπλώνοντι, θάλασσα δὲ πᾶσα καὶ αἶα
καὶ ποταμοὶ κελάδοντες ἀνάσσονται Πτολεμαίω.

δεύτερον δὲ ἡ εἰς Πτολεμαῖον τὸν Γ', τὸν Εὐεργέτην, ἀναφερομένη ἐπιγραφή ἐξ Ἀδούλης³: «... παραλαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν Αἰγύπτου καὶ Λιβύης καὶ Συρίας καὶ Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Λυκίας καὶ Καρίας καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν . . . . κυριεύσας δὲ τῆς τε ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου χώρας πάσης καὶ Κιλικίας καὶ Παμφυλίας καὶ Ἰωνίας καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ Θράκης καὶ τῶν δυνάμεων τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις πασῶν καὶ ἐλεφάντων Ἰνδικῶν καὶ τοὺς μονάρχας τοὺς ἐν τοῖς τόποις πάντας ὑπηκόους καταστήσας διέβη τὸν Εὐφράτην ποταμὸν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ Βαβυλωνίαν καὶ Σουσιανὴν καὶ Περσίδα καὶ Μηδίαν καὶ τὴν λοιπὴν [γῆν] πᾶσαν ἕως Βακτριανῆς ὑφ' ἑαυτῶ ποιησάμενος...». Τέλος δὲ τὸ εἰς τοὺς τρεῖς πρῶτους Πτολεμαίους ἀναφερόμενον ἐξῆς χωρίον τοῦ Πολυβίου (Ἰ, 34) « ὑπὲρ ὧν (ἔξω τῆς Αἰγύπτου κτήσεων) οἱ πρότερον (Πτολεμαίου τοῦ

Φιλοπάτορος βασιλεῖς) οὐκ ἐλάττω μεῖζω δ' ἐποιούντο σπουδὴν ἢ περὶ τῆς κατ' αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον δυναστείας. Τοιγαροῦν ἐπέκειντο μὲν τοῖς τῆς Συρίας βασιλεῦσι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, Κοίλης Συρίας καὶ Κύπρου κυριεύοντες· παρέκειντο δὲ τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν δυνάσταις, ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς νήσοις, δεσπόζοντες τῶν ἐπιφανεστάτων πόλεων καὶ τόπων καὶ λιμένων κατὰ πᾶσαν τὴν παραλίαν ἀπὸ Παμφυλίας ἕως Ἑλλησπόντου καὶ τῶν κατὰ Λυσιμάχειαν τόπων· ἐφήδρευον δὲ τοῖς ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τοῖς ἐν Μακεδονίᾳ πράγμασι, τῶν κατ' Αἶνον καὶ Μαρώνειαν καὶ πορρώτερον ἔτι πόλεων κυριεύοντες. Καὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ μακρὰν ἐκτετακότες τὰς χεῖρας, καὶ προβεβλημένοι πρὸ αὐτῶν ἐκ πολλοῦ τὰς δυναστείας, οὐδέποτε περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον ἡγωνίων ἀρχῆς. Διὸ καὶ τὴν σπουδὴν εἰκότως μεγάλην ἐποιούντο περὶ τῶν ἔξω πραγμάτων».

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ ἀνεύρωμεν τὰ νομίσματα, ἅτινα δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν ἔν τισι, τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον τὸν Β' ἢ καὶ τὸν Γ' τελουσῶν, ἀπομεμακρυσμένων τῆς Αἰγύπτου χωρῶν.

Ἄσπενδος Παμφυλίας.

Ὡς εἶδομεν ἤδη (σελ. 4'-4'α'), ὑπάρχουσιν αὐτόνομά τινα νομίσματα τῆς ἐν Παμφυλίᾳ Ἄσπενδου φέροντα τὴν κεφαλὴν Ἀρσινόης τῆς Β'. Ταῦτα διδάσκουσιν ἡμᾶς, ὅτι ἡ πόλις αὕτη διετέλεσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν, ἂν μὴ τὴν ἔξουσίαν, τοῦ Φιλαδέλφου, ὅτι δὲ ἐθεώρει τὴν Ἀρσινόην, τὸν βασιλέα κολακεύουσα, ὡς θεὰν ἢ καὶ ὡς κτίστην αὐτῆς. Οὕτως ἐκ τῶν αὐτῶν χρόνων ἔχομεν γειτονικὰς τῆς Ἄσπενδου πόλεις καλουμένας Πτολεμαῖδα μὲν ἐν Παμφυλίᾳ, Ἀρσινόη¹ δὲ καὶ Φιλαδέλφειαν² καὶ Βερενίκην³ ἐν Κιλικίᾳ τῇ Τραχείᾳ, εὐρίσκομεν δὲ καὶ τὰ Πάταρα τῆς Λυκίας μετονομασθέντα εἰς Ἀρσινόην τὴν ἐν Λυκίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐπισκευάσαντος αὐτὰ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου⁴.

1. Archiv. für Papyrusforschungen II (1903) p. 220 κέξ.

2. Ἐγκώμιον εἰς Πτολεμαῖον στίχ. 76 κέξ.

3. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 232, n° 39.

1. Στράβωνος 14, 667 καὶ 670.

2. Πτολεμ. 5, 8, 5. — Ἱεροκλ. 710

3. Στεφ. Βυζαντ. ἐν λ. — Σταδισμῶν, 190.

4. Στράβωνος 14, 666.

Ἐφεσος Ἰωνίας.

(Ἄριθ. 890-905. Πίναξ XXVI, 16-26.)

Εἶδομεν ἤδη (σελ. 4β΄-4η΄) τὰ νομίσματα, ἅτινα ἐκόπησαν ἐπὶ Λυσιμάχου ἐν τῇ Ἐφέσῳ-Ἀρσινόειᾳ πρὸς τιμὴν τῆς Εὐρυδίκης καὶ Ἀρσινόης τῆς Β΄, ὡς καὶ ἐκεῖνα ἅτινα δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν διὰ τὴν αὐτὴν πόλιν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος (σελ. ρλα΄-ρλβ΄). Ἐν συνεχείᾳ δ' αὐτῶν τάσσομεν ἐνταῦθα τὰς δραχμάς, τὰ τριώβολα καὶ τὰ χαλκᾶ ἐκεῖνα (ἀρ. 890-892), ἅτινα ἐκόπησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει πρὸς τιμὴν τῆς αὐτῆς Ἀρσινόης πάλιν, ὡς συζύγου ὅμως ἤδη τοῦ Φιλαδέλφου. Ἀληθῶς ἂν τὸ Λ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως εἶναι χρονολογία ἀλφαβητικὴ δηλοῦσα τὸ 11^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (275 π. X.), τότε τὰ νομίσματα ταῦτα θὰ ἐκόπησαν πρὸς ἐξίλεωσιν τῆς ἤδη πανισχύρου βασιλίσης, ἣτις βεβαίως θὰ ἦτο ἐξωργισμένη κατὰ τῶν ἔτη τινὰ πρότερον ἐκδιωξάντων αὐτὴν Ἐφεσίων. Τὸ ἔτος Λ θὰ ἐδεχόμεθα ὡς σημαῖνον τὸ 30^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου (256 π. X.), ἂν ἡ ἐπιγραφή ΑΡΞΙ δὲν ἐφαίνετο ἡμῖν μᾶλλον ἀρμόζουσα εἰς τὴν προηγουμένην χρονολογίαν.

Ἀμέσως κατόπιν τάσσομεν χρυσοῦν ὀκτάδραχμον τύπων Ἀρσινόης τῆς Β΄ (ἀριθ. 893 Πίν. XXVI, 17), ἀνήκον τεχνοτροπικῶς εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς κοπέντων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Κύπρῳ ὁμοίων νομισμάτων (τάξεις Γ, Δ καὶ Η) τοῦ Φιλαδέλφου, φέρον δὲ ὡς σύμβολον τῆς Ἐφέσου τὴν φαρέτραν ἐκείνην ἣν εἶδομεν χρησιμεύουσαν ὡς τύπον τῶν ἀρχαιοτέρων νομισμάτων, ἅτινα ἔκοψεν ἡ Ἐφεσος πρὸς τιμὴν τῆς Ἀρσινόης (Πίναξ XXVI, 11, 12, 14). Σύγχρονα δὲ πρὸς τὸ χρυσοῦν τοῦτο νόμισμα φαίνονται τὰ σπανιώτατα ἀργυρᾶ τετράδραχμα, ἅτινα ἐτάξαμεν ἀμέσως κατόπιν ἐν τῷ καταλόγῳ (ἀρ. 894-896, Πίναξ XXVI, 18-20). Ὅτι καὶ ταῦτα, ἂν καὶ δὲν φέρουσι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐκόπησαν ἐν Ἐφέσῳ, δηλοῦται πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ μονογραφήματος αὐτῶν Ⲙ, ὃπερ εὐρίσκομεν ἐπί τε τῆς φερούσης τὴν ἐπιγραφήν ΑΡΞΙ ἀμέσως προηγουμένης δραχμῆς (ἀρ. 890) καὶ ἐπὶ τοῦ ἀμέσως ἐπομένου τετράδραχμου (ἀρ. 901) τοῦ φέροντος τὸ ὄνομα τῆς Ἐφέσου, ὃπερ πρὸς τοῖς ἄλλοις εἶναι τῆς αὐτῆς ἀπαραλλάκτου τεχνοτροπίας.

Ὅτι δὲ καθιστᾷ πολύτιμα τὰ τετράδραχμα (ἀρ. 894-896) εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ Φιλαδέλφου Β΄, ἣν κατὰ σπανιωτάτην ἐξαίρεσιν φέρουσι ἀντὶ τῆς στερεοτύπου κεφαλῆς τοῦ Σωτήρος, δεῦτερον δὲ αἱ ἐπ' αὐτῶν χρονολογίαι 20, 21 καὶ 22, αἵτινες γεγραμμέναι οὔσαι διὰ τῶν αὐτῶν μονογραφημάτων κ, κ καὶ κ, ἅτινα μόνον ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Β΄ εὐρίσκομεν ἐν χρήσει (ἴδε ἀρ. 645-649), δεικνύουσι σαφῶς, ὡς ἄλλως καὶ ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν, ὅτι ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ 266 μέχρι τοῦ 264 π. X., ἥτοι ἀκριβῶς κατὰ τὰ αὐτὰ ἔτη, καθ' ἃ ἐκόπησαν καὶ τὰ πρῶτα ἐν Φοινίκῃ (Τύρῳ) κοπέντα μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἑτῶν νομίσματα τοῦ Φιλαδέλφου, τὰ φέροντα ἐπίσης τὴν αὐτὴν ἐπιγραφήν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ οὐχὶ ΞΩΤΗΡΟΣ.

Βραχὺν κατόπιν (ἀρ. 897-898. Πίν. XXVI, 21-22) ἐγκατελείφθη ἡ ἐπιγραφή αὕτη, ἀντικατασταθεῖσα, ὡς ἐγένετο καὶ ἐν Τύρῳ, διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΣ· ἀντὶ δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ Φιλαδέλφου ἐτέθη ἡ ἐπὶ πάσης τῆς νομισματικῆς τοῦ Φιλαδέλφου ἐπικρατοῦσα κεφαλὴ τοῦ Σωτήρος, ἐνῶ ὡς σύμβολον τῆς πόλεως ἐλήφθη τὸ ἤδη καὶ ἀντὶ τύπου χρησιμοποιηθὲν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει κέρασ (ἴδε ἀρ. 890-892).

Τέλος δὲ ἔπεται τεχνοτροπικῶς σειρὰ (ἀρ. 899-905, Πίν. XXVI, 23-26) ὁμοίων ἀργυρῶν τετραδράχμων, φερόντων ὅμως νῦν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἐφέσου (Ε—Φ) ὡς καὶ τὰ ἐφεσιακὰ σύμβολα τῆς μελίσης καὶ τοῦ κέρατος. Ἐπὶ κεφαλῆς δ' αὐτῶν ἔχομεν χρυσᾶ ὀκτάδραχμα ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ—ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐφεσιακοῦ συμβόλου, ἂν καὶ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως, φέροντα δ' ὡς τύπους ὀπισθεν μὲν ἀπλοῦν κέρασ, ἔμπροσθεν δὲ κεφαλὴν βασιλίσης τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῆς συνήθους καλύπτρας.

Ἐκ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐπιγραφῆς τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων κρίνοντες δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Γ΄ καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Φιλαδέλφου. Ἐχοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν τὴν μεγάλην διαφορὰν, ἣν παρουσιάζει ἡ κεφαλὴ αὕτη ἀπὸ τῶν κατὰ πολὺ μᾶλλον σωματωδεστέρων μορφῶν τῆς ὡς συζύγου τοῦ Εὐεργέτου ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν χρόνων τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰκονιζομένης Βερενίκης, δυνάμεθα ἴσως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι

ταῦτα ἐκόπησαν ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς συμβασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου και Εὐεργέτου¹, και δὴ κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῶν ἀραβῶνων τοῦ Εὐεργέτου και τῆς Βερενίκης (περὶ τὸ 258 π. Χ.), ὅτε χήρου ὄντος τοῦ βασιλέως Φιλαδέλφου, μόνη βασίλισσα τῆς Αἰγύπτου ἐθεωρεῖτο ἡ Βερενίκη.

Τὴν δὲ ἐπὶ τῆς Ἐφέσου κυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων εὐρίσκομεν μεμαρτυρημένην περὶ τὰ ἔτη 261-251², ὅτε γνωρίζομεν ὅτι ἐφρουρεῖτο ὑπὸ Πτολεμαίου, υἱοῦ τινος (πιθανῶς νόθου) τοῦ Φιλαδέλφου ἐξ ἀγνώστου ἡμῖν γυναικός³. Τὰ ἐνταῦθα ὁμως σχολιασθέντα νομίσματα δεικνύουσιν ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ κυριαρχία αὕτη ἀνέρχεται τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους 266 π. Χ., καταργηθείσης τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐξουσίας τῶν Σελευκιδῶν τῆς ἀκριβῶς μέχρι τοῦ ἔτους τούτου μεμαρτυρημένης⁴. Εἶδομεν δὲ ὅτι ὑπάρχουσι και ἕτερα Πτολεμαϊκὰ νομίσματα ἐνδεικνύοντα ὅτι πιθανὸν οἱ Πτολεμαῖοι νὰ κατέσχον κατὰ διάφορα διαλείμματα τὴν πόλιν ταύτην και ἐν χρόνοις ἔτι ἀρχαιοτέροις. Ἐξ ἄλλου δ' ἕτεραι μαρτυρίαι διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ Ἐφεσος κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων διὰ πλείθους στρατιωτῶν και ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῦ Εὐεργέτου⁵, ὥστε δυνατόν τινὰ τῶν ῥηθέντων νομισμάτων νὰ ἐκόπησαν τότε ἐν τῇ πόλει ταύτῃ και οὐχὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διαφορὰ τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς Βερενίκης ἀποδοτέα μόνον εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἐφεσίου σφραγιστογράφου

Διάφοροι ἀβέβαιοι πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἢ Θρακίας.

Μικρασιατικῆς ἢ Θρακικῆς τεχνοτροπίας, ἀλλ' ἀνεξιχνιάστου μέχρι τοῦδε πατριδος, εἶναι τὰ ὑπ' ἀρ. 906-911 (Πίν. XXVII, 1-5 και 16-17) σπάνια ἀργυρὰ τετράδραχμα, ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων Φιλαδέλφου και Εὐεργέτου. Τὰ ἐπ' αὐτῶν μονογραφήματα Α, @, Q, R κτλ. δυνατόν νὰ εἶναι ἀρκτικά ὀνόματα πόλεων π.χ. Ἀρσινόη, Ἀντιόχεια Ὀρόντιου, Πάταρα ἢ Ἀλωπεκόνησος κτλ., πιθανώτερον ὁμως φαίνονται ὄντα τὰ ἀρκτικά τινῶν τῶν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων τε-

ταγμένων ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων ἀρχόντων. Αἱ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας αὐτῶν ὄψεως εἰκόνες τοῦ Σωτήρος, Φιλαδέλφου και Εὐεργέτου εἶναι σπάνια και σπουδαιότατα διὰ τὴν εἰκονογραφίαν τῶν Πτολεμαίων. Δυστυχῶς ἡ σειρὰ αὕτη εἶναι ἀκόμη λίαν πτωχή, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἀποφανθῶμεν περὶ τοῦ χρόνου και τόπου τῆς ἐκδόσεως ἑνὸς ἐκάστου τῶν κερμάτων.

Εὐτυχῶς ἔπονται ἄλλα τινὰ κέρματα τῆς αὐτῆς κατηγορίας, περὶ ὧν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλέστερόν πως, τὰ ἐξῆς.

Πτολεμαῖς ἢ Λέβεδος τῆς Ἰωνίας.

(Ἄρ. 912-927. Πίναξ XXVII, 6-10 και XVIII, 21-22.)

Ἐπιγραφή τις ἐκ Μαγνησίας¹, ἀνήκουσα πιθανώτατα εἰς τὰ ἔτη τὰ μεταξὺ τῶν 205/4 και 201/0 π. Χ.², ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὅτι ἡ Λέβεδος τῆς Ἰωνίας ἐκαλεῖτο πρότερον Πτολεμαῖς (: Πτολεμαῖες οἱ πρότερον Λεβέδιοι καλούμενοι). Τοῦτο ἐμάντευσαν ἤδη πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς ἐπιγρα-

φῆς ὁ Waddington και ὁ ὑποστηρίζας τὴν γνώμην αὐτοῦ A. Dieudonné³, ὁρμώμενοι ἐκ μόνης τῆς μελέτης τῶν ὑπ' ἀρ. 918-927 (Πίναξ XVIII και τὰ ἐνταῦθα ἀπεικονιζόμενα) χαλκῶν νομισμάτων, ἅτινα φέρουσι μὲν εἰκόνας Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου και τῆς γυναικός αὐτοῦ Ἄρ-

1. Bouché-Leclercq, Histoire des Lagides, I p. 182 κέξ.

2. Strack ἔ. ἀ. σελ. 183.

3. Ἀθηναῖον 13, 593^α. — Trog. Prol. 26.

4. Beloch ἔ. ἀ. σελ. 244.

5. Πολυαίν. 5,18. — Frontin. 3,9,10. — Πολυβίου 5,35,11. — Bouché-Leclercq, I p. 256.

1. O. Kern, Inschriften von Magnesia. Berlin 1900 p.44, n° 53.

2. Haussoullier, Etudes sur l'histoire de Milet et du Didymeion. Paris 1902 p. 147.

3. Ptolémaïs - Lébedos: Διεθν. Ἐφημ. Νομισμ. Ἀρχαιολ. Τόμ. Ε' (1902) σελ. 45-60.

σινόης, ἐπιγραφὴν δὲ ΠΤΟ, ταυτίζονται δ' ὅμως κατὰ πάντα τὰ λοιπὰ πρὸς τὰ νομίσματα τῆς Λεβέδου. Πρὸς τὰ χαλκᾶ ταῦτα νομίσματα ἀναποσπάστως συνδέονται τὰ ὑπ' ἀριθ. 912-917 (Πίναξ XXVII, 6-10) Πτολεμαϊκὰ βασιλικά τετραδραχμα, κοπέντα συγχρόνως τοῖς χαλκοῖς ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τούτων, ὡς καὶ περὶ τῶν ῥηθέντων χαλκῶν λεπτομερῶς ἐγράψαμεν ἐσχάτως ἐν ἰδίῳ ἄρθρῳ¹, θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ αὐτὰ ἐνταῦθα. Ἀρκεῖ νὰ παραθέσωμεν τὸ συμπέρασμα ἡμῶν ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν ἐπὶ Πτολεμαίων Β' καὶ Γ' ἐν Λεβέδῳ, ἥτις καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου, ὅτε οὗτος ἔκτιξε τὴν νέαν Ἐφεσον, καὶ συνοικισθεῖσα βραδύτερον ὑπὸ τοῦ κατασχόντος τὴν Ἰωνίαν Πτολεμαίου τοῦ Β', μετωνομάσθη πρὸς τιμὴν αὐτοῦ Πτολεμαῖς, θέσασα τὰς εἰκόνας αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ ὡς κτιστῶν ἐπὶ τῶν αὐτονόμων χαλκῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔκοψε τότε, ἐνῶ συγχρόνως, ὡς καὶ κατόπιν, οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαῖος Β' καὶ Γ' ἔκοψαν ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν Ἐφέσῳ, τὰ ῥηθέντα βασιλικά τετραδραχμα, ἅτινα φέρουσι σταφυλὴν ὡς σύμβολον².

Αἶνος, Σηστός καὶ Ἀβδηρα Θράκης.

Εἶδομεν ἤδη ἐκ τοῦ παρεντεθέντος ἀνωτέρω (σελ. σθ') χωρίου τοῦ Πολυβίου, ὅτι οἱ πρῶτοι Πτολεμαῖοι κατεῖχον διαφόρους πόλεις τῆς Θράκης, μεταξὺ δ' αὐτῶν ἀναφέρεται ὀνομαστικῶς ἡ Αἶνος καὶ ἡ Σηστός. Λοιπὸν ἔχομεν τετραδραχμα βασιλικά Πτολεμαϊκὰ (ἀριθ. 930-933, Πίναξ XXVII, 11-14), ἀνήκοντα κατὰ τεχνοτροπίαν εἰς τοὺς χρόνους τῶν Πτολεμαίων Β' καὶ Γ', διακρινόμενα δ' ἀσφαλῶς ὡς κοπέντα ἐν τῇ Αἴνῳ ἢ ἐν τῇ Σηστῷ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀντὶ συμβόλου ἀπαντῶντος Ἐρμοῦ τῆς τετραγώνου ἐργασίας καὶ εἰδῶλον Ἐρμοῦ ἐπὶ θρόνου. Ὁ τελευταῖος, ὡς γνωστόν, εἶναι παράστασις μοναδικῆ ἀπαντῶσα μόνον ὡς τύπος τῶν νομισμάτων τῆς Αἴνου³, πρὸς δὲ καὶ ὡς σύμβολον ἐπὶ τῶν ἐν αὐτῇ κοπέντων νομισμάτων τοῦ Λυσιμάχου⁴. Τῶν Πτολεμαϊκῶν τετραδράχμων

1. Ptolémaïs - Lebedos, Ephèse, Aenos et Abdère sous les Ptolémées: Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχαιολ. ἔ. ἀ. σελ. 61-70. — C. Regling, Lebedos-Ptolemaïs, ἔ. ἀ. τόμ. 7' σελ. 173-175.

2. Περὶ τῆς ἐξουσίας τῶν Πτολεμαίων ἐν Ἰωνίᾳ καὶ τῆς διαρκείας αὐτῆς ἴδε J. Beloch ἔ. ἀ. σελ. 244-247.

3. Ἴδε BMC, Thrace p. 80, 23-26.

4. C. Müller, Die Münzen Lydimachus ἀρ. 114-123. Ἴδε καὶ Σηστόν αὐτόθι ἀρ. 85-94 καὶ Num d'Alex. ἀρ. 365-366.

τούτων τινὰ μὲν φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ, τινὰ δὲ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ· πάντα δ' ἔχουσιν ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ἀντὶ τῆς στερεοτύπου κεφαλῆς Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος εἰκόνας Πτολεμαίου τοῦ Β' ἢ τοῦ Γ'.

Πολλαὶ εἶναι αἱ πόλεις τῆς Θράκης καὶ Θρακικῆς Χερσονήσου, ἐφ' ὧν ἡ κυριαρχία τῶν πρώτων Πτολεμαίων εἶναι μεμαρτυρημένη¹, μεταξὺ δ' ὅμως αὐτῶν δὲν ἀπαντᾷ μέχρι τοῦδε τὸ ὄνομα τῶν Ἀβδήρων, δι' ὃ καὶ ὁ Beloch νομίζει ὅτι αὐτὴ οὐδέποτε κατελήφθη ὑπὸ Αἰγυπτιακῆς φρουρᾶς. Τὰ νομίσματα δ' ὅμως ἀποδεικνύουσι νῦν τὸ ἐναντίον. Ὑπάρχει δηλαδὴ τετραδραχμον βασιλικὸν Πτολεμαϊκὸν (ἀριθ. 928, Πίν. XXVII, 13) τῆς αὐτῆς κατηγορίας, ἧς καὶ τὰ τῆς Αἴνου, φέρον ὡς σύμβολον τὸν γρῦπα, ἔμβλημα πασίγνωστον τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸς δὲ ὑπάρχουσι καὶ χαλκᾶ αὐτόνομα νομίσματα τῆς αὐτῆς πόλεως (ἀριθ. 929 καὶ αἱ ἐνταῦθα παρεντιθέμεναι εἰκόνες), φέροντα ἐπὶ τῆς κυρίας

ὄψεως τὴν κεφαλὴν Πτολεμαίου τοῦ Β' μετὰ πτερῶν ἐπὶ τῶν κροτάφων ὡς Ἐρμοῦ², ἐνῶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας φέρουσι τὸν γρῦπα, ἔμβλημα τῆς πόλεως, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΒΔΗΡΙΤΕΩΝ. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, ὡς ἐν Ἐφέσῳ, Λεβέδῳ καὶ ἀλλαχοῦ, οἱ Πτολεμαῖοι ἐκράτησαν δι' ἑαυτοὺς τὴν κοπὴν τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων, ἀφήσαντες εἰς τοὺς κατοίκους τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κόπτωσιν αὐτοὶ τὰ μόνον πρὸς τὴν ἐγχώριον κυκλοφορίαν χρήσιμα εὐτελεῖ χαλκᾶ νομίσματα.

Βυζάντιον.

(Πίναξ XXVII, 19-25.)

Μέγα πλῆθος ἀργυρῶν τετραδράχμων Πτολεμαίου τοῦ Α' (ἴδε ἀριθ. 246 γ, 254 θ, 255 ε καὶ ι) καὶ κυρίως Πτολεμαίου τοῦ Β' (ἴδε ἀριθ. 365 κ, 373 δ, 390 β, 402 ζ, 433 γ, 530 γ, 637 ιζ, 640 β, 713 ιδ, 744 γ = Πίναξ XXVII, 19-25)

1. J. Beloch ἔ. ἀ. σελ. 248.

2. Βραδύτερον θὰ εὑρωμεν ἐν Μαράθῳ ἕτερον Πτολεμαῖον, τὸν Γ', εἰκονιζόμενον ἐπίσης ὡς Ἐρμῆν. (Καταλ. ἀρ. 1073-1088.)

φέρει ὑστερόσημα τῆς πόλεως τῶν Βυζαντιῶν, περιέχοντα τὸ γνωστὸν ἀρκτικὸν τοῦ ὀνόματος αὐτῆς γράμμα ΓV (= B), ἐν ᾧ εἶναι τεθειμένα τὰ μονογράφηματά τῶν ὀνομάτων διαφόρων αὐτῆς ἀρχόντων¹. Τοῦτο δυνατὸν νὰ ὀφείληται εἰς μετατροπὴν νομισμάτων, ἄτινα προσεκλήσατο ἡ πόλις ἀπλῶς διὰ τοῦ ἐμπορίου· πιθανώτερον ὅμως εἶναι, ἔνεκα τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἀριθμοῦ, ὅτι προσεκλήσατο ταῦτα ἡ πόλις ἐκ δωρεᾶς τινος ἐνὸς τῶν Πτολεμαίων, βοηθήσαντος αὐτὴν διὰ τοῦ ἰδίου ἀργυρίου ἐν χρόνοις ἐπειγουσῶν χρηματικῶν ἀναγκῶν, ὅτε ἡ πόλις θὰ ἔσπευσε διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἰδίας ὑστεροσήμου σφραγιδος νὰ ἐπισημοποιήσῃ ὡς ἴδια αὐτῆς τὰ νομίσματα ταῦτα. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς μαρτυρίαν Διονυσίου τοῦ Βυζαντίου (41), καθ' ἣν ὁ Φιλάδελφος ἐδωρήσατό ποτε τοῖς Βυζαντιοῖς «σίτου πολλὰς μυριάδας καὶ βέλη καὶ χρήματα» ἐφ' ᾧ οὗτοι εὐγνωμονοῦντες ἀνήγειραν αὐτῷ ναὸν ἴσα θεῷ. Ἀγνοοῦμεν κατὰ ποῖον ἔτος συνέβη τὸ γεγονός τοῦτο², κρίνοντες ὅμως ἐκ τοῦ νεωτάτου χρονολογικῶς τῶν ῥηθέντων δι' ὑστεροσήμου σεσημασμένων νομισμάτων (ἀρ. 744), ὅπερ εἶναι τοῦ 34 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου, δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι ἡ δωρεὰ εἶναι μεταγενεστέρα τοῦ 252 π. X.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΡΩΜΑΙΩΝ
ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ Β' ΚΑΙ Γ'.

Πρὶν ἢ ἐγκαταλίπωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλαδέλφου, ἐφιστῶμεν τὴν προσοχὴν ἐπὶ σπουδαιοτάτου νομισματικοῦ γεγονότος τῆς βασιλείας αὐτοῦ μὴ παρατηρηθέντος μέχρι τοῦδε.

Ἐν ἔτει 273, ἔχων ὁ Φιλάδελφος ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκ τῶν πρὸς τὸν Πύρρον ἐπιτυχῶν πολέμων διατρανωθεῖσαν δύναμιν τῶν Ῥωμαίων, τὴν καθ' ἐκάστην ἀξανομένην καὶ καταστήσασαν, τότε τὸ πρῶτον, τὴν Ῥώμην μίαν τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς Μεσογείου³, ἔπεμψε πρέσβεις μετὰ δώρων πρὸς αὐτοὺς προσφέρων τὴν φιλίαν αὐτοῦ. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι εὐχαριστηθέντες ὅτι τοσοῦτο μέγας καὶ ἰσχυρὸς βασιλεὺς περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο αὐτούς, ἀνταπέστειλαν πρέσβεις ἔχοντας ἐπὶ κεφαλῆς, κατὰ μοναδικὴν καὶ τιμητικωτάτην ἐξαίρεσιν, αὐτὸν τὸν πρόεδρον τῆς Συγκλήτου Κόϊντον Φάβιον Γούργην μετὰ τῶν συγ-

κλητικῶν Νεμερίου Φαβίου Πίκτωρος καὶ Κοῦντου Ὀγουλνίου, οὓς ὁ Φιλάδελφος λαμπρῶς ὑποδεχθεὶς ἐνέπλησε τιμῶν καὶ δωρεῶν⁴.

Ἀγνοοῦμεν εἰς τί ἀκριβῶς συνίστατο ἡ τότε συνομολογηθεῖσα δι' αὐτῶν πρὸς τὸν Φιλάδελφον «ὁμολογία», amicitia ἢ societas, ὡς καλοῦσιν αὐτὴν αἱ ἱστορικαὶ ἡμῶν πηγαί, ὡς καὶ ὅποια ἦσαν τὰ «ὅσα διεπράξαντο» τότε οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβευταί. Πλεῖστοι ὅσοι ὑποθέσεις ἐγράφησαν περὶ τούτου ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν. Καὶ αὐτὸς ὁ νεώτατος πάντων² ἐρωτᾷ ἀπορῶν περὶ τοῦ Φιλαδέλφου «songeait-il seulement à ouvrir des voies nouvelles au commerce égyptien, ou se ménageait-il quelque alliance future au cas où Magas se prêterait à une entente avec les Carthaginois. On ne peut que chercher à deviner les motifs». Ὅπως δὲ ποτε βέβαιον εἶναι ὅτι τότε τὸ πρῶτον ἤρξατο ἡ ἐδραία ἐμπορικὴ ἐκείνη σχέσις καὶ φιλία μετὰ τῆς Ῥώμης, ἣτις διήρκεσεν ἐπὶ δύο ὅλους αἰῶνας. Ἐκτοτε δὲ τὰ σιτοφόρα πλοῖα τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνεμένοντο ἐν τῷ ἐπίνειῳ τῆς Καμπανίας μετὰ τῆς αὐτῆς ἀγωνίας, μεθ' ἧς αἱ ἐκ τοῦ Πόντου σιτοπομπαὶ εἰς τὸ ἐπίνειον τῆς ἐν ὄλῃ τῇ ἰσχύϊ αὐτῆς εὐρισκομένης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν³. Δικαίως δὲ ὁ Bouché-Leclercq σχολιάζων τὸ γεγονός παρατηρεῖ ὅτι «les préoccupations commerciales sont indiquées par le fait que, avant ou après le siège de Rhodes, les Rhodiens avaient traité avec les Romains»⁴.

Τοῦ ἐμπορικοῦ κυρίως χαρακτῆρος τῆς «ὁμολογίας» ταύτης νέον τεκμήριον θεωρῶ τὰ ἐξῆς.

Μεταξὺ τῶν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κοπέντων νομισμάτων ἐν τῇ κάτω Ἰταλία — μεθ' ἧς κυρίως συνηλλάσσετο ἐμπορικῶς ἡ Αἴγυπτος — ἦτοι τῶν κοινῶς ῥωμαιοκαμπανικῶν καλουμένων νομισμάτων, διακρίνεται διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον αὐτῆς μεγάλη σειρὰ ἀποτελουμένη ἐξ ἀργυρῶν διδράχμων νομισμάτων, ὧν μεγίστη ὀλκὴ γραμμ. 6,80 καὶ τι πλεόν, φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν νεαρὰν γυναικίαν κεφαλὴν, πρὸς δεξ., μετὰ κράνους εἰς

1. I. Σβορώνος ἐν Ἀρχ. Ἐφημ. 1899 σελ. 108 κέ.

2. Πβλ. Bouché-Leclercq ἔ. ἀ. I p. 198,3.

3. Mommsen, Röm. Gesch. I p. 133.—Δρόσεν ἔ. ἀ. Γ' 229 κέ.

1. Διονύσιος. Ἀλικαρν. 20, 14. — Δίων Κάσσιος Ἀποσπ. 41 = Ζωναρ. 8,6. — Liv. Epit. XIV. — Valer. Max. IV, 3, 9. — Eutrop. II, 15. — Justin. Trog. Pomp. 18, 2, 9. Πβλ. E. Bandelin, De rebus inter Aegyptios et Romanos intercedentibus usque ad bellum Alexandrinum a Caesare gestum. Hallae 1893.

2. Bouché-Leclercq. Histoire des Lagides p. 175, ἐνθα καὶ ἡ βιβλιογραφία τοῦ ζητήματος.

3. Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 141 κέξ.

4. ἔ. ἀ. καὶ Πολυβίου 30, 5, 6.

κεφαλὴν ἀετοῦ ἀπολήγοντος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ROMANO καὶ Νίκην ἰσταμένην πρὸς δεξ., ἔχουσαν ἐν τῇ ἀρ. κλάδον φοίνικος, ἐφ' οὗ διὰ τῆς ἀνατεταμένης δεξιᾶς ἀναρτᾶ στέφανον.

Ἐν τῷ πεδίῳ δὲ ἐπὶ μὲν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως εὗρηται ἐν σύμβολον, ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ἀνὰ ἐν ἧ

καὶ ἀνὰ δύο ἑλληνικὰ γράμματα, ἀναμφιβόλως χρονολογικά, πρὸς ἃ ἀνταποκρίνεται, ὡς σημεῖον ἐκάστης κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκδόσεως, τὸ ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως ῥηθὲν σύμβολον.

Ὁ ἐσχάτως λεπτομερέστατον κατάλογον δημοσιεύσας ὄλων τῶν γνωστῶν κερμάτων τοῦ νομίσματος τούτου κ. M. Bahrfield¹ εὗρεν ἐπ' αὐτῶν τὰ ἑξῆς γράμματα καὶ σύμβολα :

1	A	κέρας	31	⊙⊙	τρίπους
2	Γ	πεντάγραμμα	32	⊙⊙	ῥόπαλον
3	Δ	κέρας	33		σπάθη καὶ κολεός
4	Η	»	34		ἄγκυρα
5	Η	ῥόπαλον	35	KK	στάχυς
6	Ι	κέρας	36	λλ	»
7	Ι	»	37	λλ	κράνος
8	Κ	κύων	38	ΜΜ	ῥάβδος
9	Λ	κέρας	39	ΜΜ	σπάθη καὶ κολεός
10	Ξ	σκήπτρον	40	ΜΜ	σκήπτρον
11	Ο	πτέρυξ	41	ΜΜ	σταφυλή
12	Ο	κέρας	42	ΜΜ	φαρέτρα
13	Σ	»	43	ΞΞ	σπάθη καὶ κολεός
14	Τ	»	44	ΞΞ	σταφυλή
15	Τ	κηρύκειον	45	ΞΞ	φαρέτρα
16	Υ	ἄσπης	46	ΞΞ	φύλλα κισσοῦ
17	Χ	»	47	ΞΞ	;
18	Ψ	κύκλος	48	ΟΟ	τρίπους
19	Ω	σπάθη καὶ κολεός	49	ΡΡ	μηνίσκος
20	ΑΑ	κηρύκειον	50	ΣΣ	κέρας
21	ΒΒ	κέρας	51	ΥΥ	ἄγκυρα
22	ΓΓ	κύων	52	ΦΦ	σπάθη καὶ κολεός
23	ΓΓ	πηδάλιον	53	ΦΦ	σκήπτρον
24	ΔΔ	κέρας	54	ΦΦ	Ἐρμῆς Πριάπου
25	ΕΕ	ἄνθος	55	ΧΧ	ἄγκυρα
26	ΕΕ	ἄστήρ	36	ΧΧ	τρίπους
27	ΕΕ	στάχυς	57	ΩΩ	σπάθη καὶ κολεός
28	ΙΙ	»	58	ΩΩ	ῥόπαλον
29	ΗΗ	ῥόπαλον	59	ΩΩ	σκήπτρον
30	ΗΗ	ἄγγειον			

1. Le monete romano-campane : Rivista Italiana di Numismatica, Anno XII, Fasc. III. Milano 1899 p. 19-23.

Ὡς χαλκὸς ἀνήκει εἰς τὸν ἄργυρον τοῦτον σπανιώτατον κέρμα φέρον ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως κεφαλὴν Ἀθηνᾶς πρὸς ἀρ., μετὰ κράνουσ ὑπὸ

γρυπὸς κεκοσμημένου, ἐχούσης δὲ πρὸ αὐτῆς τὴν ἐπιγραφὴν ROMANO καὶ ὀπισθεν ἐν σύμβολον. Ἐφ' ἑτέρου δὲ φέρει πάλιν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ROMA—NO περίξ ἀετοῦ μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἰσταμένου ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστ., στρέφοντος ὁμως τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. παρὰ τὸν ἀετὸν ὑπάρχει ῥόπαλον, ὑπὸ δὲ τὸν κεραυνὸν τὸ ἑλληνικὸν γράμμα κ.

Μέχρι τοῦδε τρία καὶ μόνα κέρματα τοῦ χαλκοῦ τούτου νομίσματος εὐρέθησαν, ἴσως μὲν πάντα ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, διαφοροτρόπως ὁμως περιγραφέντα ὡς πρὸς τὰ σύμβολα αὐτῶν, ἔνεκα τῆς ἀτελοῦς αὐτῶν διατηρήσεως¹. Ἡ ὄλκῃ αὐτῶν εἶναι νῦν γραμμ. 16,17 ἢ 15,29 ἢ 15,00.

Τὸ κάτωθεν τοῦ κεραυνοῦ γράμμα ἐγένετο ἀφορμὴ πολλῶν γεωγραφικῶν ἀπονομῶν, ἰδίως εἰς τὴν Καπύην, ὡς μὴ ἀναγνωρισθέντος τοῦ ὑπὸ τῆς τεχνοτροπίας σαφῶς, νομίζω, μαρτυρουμένου πράγματος, ὅτι τὸ κέρμα ἀνήκει ὡς χαλκὸς εἰς τὸ ἀνωτέρω ἀργυροῦν, ἐπομένως ὅτι τὸ Κ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐν ἀριθμητικὸν ἑλληνικὸν γράμμα².

Παρατηρήσας νῦν ὅτι ἐν ἀπάσῃ τῇ ἀρχαίᾳ νομισματικῇ ὁμοίᾳ ἀλφαβητικᾷ ἑλληνικᾷ χρονολογίᾳ, ἀπὸ τοῦ Α μέχρις Ω καὶ ἀπὸ τῶν ΑΑ μέχρις ΩΩ, εὐρίσκομεν μόνον ἐπὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ἐν ἔτει 271 ἀρξαμένης καὶ μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Εὐεργέτου συνεχισθείσης νομισματικῆς τάξεως (σελ. ρξα'), πρὸς δὲ ὅτι ὁ ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος χαλκοῦ ῥωμαϊκοῦ κέρματος ἀετὸς εἶναι ἀπαράλλακτος κατὰ

1. Πβλ. Bahrfield ἔ. ἀ. σελ. 28-30.

2. T. Combe, Num. mus. Brit. p. 18,8 Tab. I n° 24 (ἐξ οὗ ἐλήφθη καὶ ἡ ἀνωτέρω παρεντιθεμένη εἰκὼν). — Babelon, Monn. de la Répub. Romaine, Tom. I p. 14 n° 10. — Dressel, Besch. d.A.M. III,1 p. 179. — Garucci, Mon. di Italia, p. 90, Tav. 88,6. — Riccio, Mon. di città antiche (1852) p. 19, 4a. — Mommsen-Blacas, Hist. de la monn. Romaine, Tom. I p. 366. — Avellino R. Museo Borbonico, vol. II tav. 16, 13. — Head-Σβορόνου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, τόμ. Α' σελ. 46.

τεχνοτροπίαν και στάσιν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν χαλκῶν τῆς αὐτῆς τάξεως τοῦ Πτολεμαίου ἀπαντῶντα Πτολεμαϊκὸν ἀετὸν ἐπὶ κεραυνοῦ (ἴδε πίνακα XVII, 1-4), ὅτι τὸ παρ' αὐτὸν ὡς σταθερὸν παράρτημα εὐρισκόμενον σύμβολον ῥόπαλον εἶναι ὡσαύτως σταθερὸν παράρτημα τοῦ ἀετοῦ διαφόρων χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου (Πίν. XX, 14-21 κτλ.), και τέλος ὅτι ἐκ τῶν συμβόλων τῶν ἐν λόγῳ ῥωμαιοκαμπανικῶν διδράχμων «molto spesso appare — ὡς λέγει ὁ Bahr-feld — il corno dell' Abondanza», ἦτοι τὸ ἀγαπητὸν σύμβολον τοῦ Φιλαδέλφου, παρατηρήσας, λέγω, ταῦτα, ὑπόπτεισα ὅτι δυνατὸν ἢ σειρὰ τῶν ἐν λόγῳ δύο ῥωμαιοκαμπανικῶν νομισμάτων νὰ ἐξεδόθη συνεπείᾳ ἐμπορικῆς συνθήκης τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Φιλάδελφον.

Τὴν σκέψιν ταύτην ἐπιρρωννύει τὸ γεγονὸς πρῶτον μὲν ὅτι ἡ μὲν ὀλκὴ τῶν διδράχμων τούτων εἶναι, ὅλως ἐξαιρετικῶς, κατὰ πολὺ μικροτέρα πασῶν τῶν ὀλκῶν τῶν λοιπῶν ῥωμαιοκαμπανικῶν νομισμάτων¹, συμπίπτει δὲ πρὸς τὴν ὀλκὴν τῶν γνωστῶν Πτολεμαϊκῶν διδράχμων (ἴδε ἀρ. 305-323, 1206-1228, 1507, 1664 και 1785-1818)². δευτέρον δὲ ὅτι και ἡ ὀλκὴ τοῦ χαλκοῦ κέρματος ταυτίζεται πρὸς τὴν τῶν ἰσομεγέθων (28 χιλιοστ.) Πτολεμαϊκῶν πενταδράχμων χαλκῶν κερμάτων, ὧν σημειωτέον ὅτι μέγας ἀριθμὸς ἐκκυκλοφορεῖ ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐξ ὅλων τῶν χαλκῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τούτων και μόνων τῶν κομματίων εὔρομεν πλεῖστα ἐν ταῖς συλλογαῖς τῆς μέσης και κάτω Ἰταλίας, και δὴ ἐξ ἐπιχωρίων εὐρημάτων προερχόμενα. Τίθεται ἐπομένως τὸ ἐρώτημα ἂν τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ῥωμαιοκαμπανικὰ νομίσματα ἀνήκουσι και χρονολογικῶς εἰς ἡν ἐποχὴν τάσσομεν αὐτά.

Περὶ τῆς χρονολογίας ὀλοκλήρου τῆς Ῥωμαιοκαμπανικῆς σειρᾶς ὑπάρχουσι πλεῖστοι γνώμαι, διαφέρουσαι μεγάλως ἀλλήλων, και κυμαινόμεναι ἀπὸ τοῦ 342 ἢ 338 μέχρι τοῦ 211 π. X.³ Ὡς πρὸς τὰ διαφέροντα δ' ἡμᾶς κέρματα σημειοῦμεν ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Cavedoni⁴

ὁ τύπος τῆς Νίκης τῶν ἀργυρῶν διδράχμων, ὅστις ἀπαντᾷ και ἐν Ἀσκλῷ τῆς Ἀπουλίας¹, ἐποιήθη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν ἔτει 279 π. X. νίκης τῶν Ῥωμαίων κατὰ τοῦ Πύρρου, ἦτοι ὀλίγα μόνον ἔτη πρὸ τῆς ἐν ἔτει 273 φιλίας τοῦ Φιλαδέλφου και τῶν Ῥωμαίων. Ἐξ ἄλλου τὸ ἐν λόγῳ χαλκοῦν νόμισμα ὑποτίθεται ὑπὸ τινων² μὲν ὅτι εἶναι τοῦ 338-318, ὑπ' ἄλλων δὲ ὅτι ἐκόπη μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου (218-201 π. X.) ἀλλ' ἡ ταυτότης τῆς τεχνοτροπίας αὐτοῦ πρὸς τὴν τῶν χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου εἶναι τηλικαύτη, ὥστε οὐδεμία, νομίζω, δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι και τοῦτο ἐκόπη κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους. Ἄρα και κατὰ τεχνοτροπίαν ἀμφοτέρω τὰ κέρματα ἀρμόζουσιν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ὁμολογίας τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Φιλάδελφον.

Ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι τὰ πρῶτα ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ κοπέντα ἀργυρᾶ ὑπατικὰ νομίσματα εἶναι τὰ τέσσαρα μόλις ἔτη (269 ἢ 268 π. X.) μετὰ τὴν εἰς Αἴγυπτον πρεσβείαν κοπέντα ὑπ' αὐτῶν τῶν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν Φιλάδελφον σταλέντων πρέσβων ἦτοι ὑπὸ τοῦ Κοῖντου Φαβίου και Κοῖντου Ὀγουλνίου³, ὅπερ ἐνδεικνύει, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἡδη ὁ Mahaffy⁴, ὅτι «it was from this visit that the Romans learned to coin silver». Τὰ ῥωμαϊκὰ δηνάρια ταῦτα ἔλκουσι γραμμ. 4,55 ἦτοι ἀκριβῶς ὅσον και ἡ ἡμισυ αἰγυπτιακὸν *Κιτ* ἔλκουσα δημοτικὴ δραχμὴ τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων, ἡ ἔχουσα ὡς 5 : 4 πρὸς τὴν βασιλικὴν Πτολεμαϊκὴν δραχμὴν⁵. Σημειωτέον δὲ και τὸ λίαν ἐνδεικτικὸν γεγονὸς ὅτι τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἀπηγόρευσαν εἰς πάσας τὰς ὑφ' ἑαυτοὺς χώρας τῆς Ἰταλίας νὰ κόπτωσιν ἀργυρᾶ νομίσματα ἐξαιρέσει μόνον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ῥωμαιοκαμπανικῶν⁶, ὧν τὴν συνέχειαν φαίνεται ὅτι ἐπέβαλλεν, ὡς και τὴν τῶν Πτολεμαϊκῶν ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου, ἡ συνθήκη (ἴδε κατωτ. Εὐεργ. τάξιν Α). Τότε δὲ ἡλαττώθη, προφανῶς ἐκ συνεννοήσεως πρὸς τὸν Φιλάδελφον, και ἡ ὀλκὴ τοῦ ῥωμαϊκοῦ λιτραίου ἀσσαρίου ἀπὸ

1. Bahr-feld ἔ. ἀ. σελ. 113.

2. Ἴδε και F. Hultsch, Die Ptolemäischen Münz-und Rechnungswerte, Leipzig 1903 p. 10.

3. Mommsen, Röm. Münzwesen, 114, 212, 340 κέξ. — Babelon ἔ. ἀ. Tom. I p. 10. — Bahr-feld ἔ. ἀ. p. 110 κέξ.

4. Rivista numismatica Italiana 1864 p. 1.

1. Friedlaender, Oskische Münzen pl. VII, 3 και 4.

2. Babelon ἔ. ἀ. p. 14. — Head-Σβορώνου Ἰστορία τῶν νομισμάτων, τόμ. Α', σελ. 46.

3. Plinius XXXIII, 3, 18. — Babelon ἔ. ἀ. σελ. XVIII.

4. ἔ. ἀ. σελ. 141 σημ. 1 και σελ. 489, 122.

5. Hultsch ἔ. ἀ. σελ. 3.

6. Babelon ἔ. ἀ. σελ. XVIII.

γραμμ. 327 εἰς τὸ τριτημόριον γραμμ. 109,15¹, ἦτοι ἀκριβῶς εἰς τὴν ὀλκὴν τῶν μεγίστων χαλκῶν ἰσονόμων νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου².

Οὐδεμία ἄρα, νομίζω, δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία περὶ ὑπάρξεως νομισματικῆς συνθήκης τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Φιλάδελφον, συνομολογηθείσης διὰ τῶν ῥηθέντων πρέσβειων ἐν ἔτει 273 π. Χ., ἧς συνεπεία θὰ ἐκόπησαν ἀπὸ μὲν τοῦ 271/0 π. Χ. ἐν τῇ ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους Κάτω Ἰταλία, μεθ' ἧς κυρίως συνηλλάσσετο ἡ Αἴγυπτος, διδραχμα ἀργυρᾶ καὶ κέρματα χαλκᾶ τῆς αὐτῆς ὀλκῆς πρὸς τὰ τοῦ Φιλαδέλφου, φέροντα δὲ ἀμφότερα τὰς αὐτὰς ἑλληνικὰς χρονολογίας, ἃς καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔτους νομίσματα τοῦ Φιλαδέλφου ἀπὸ δὲ τοῦ 269 ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ τὰ πρὸς τὰ αἰγυπτιακὰ καθ' ὀλκὰς συμβαδίζοντα ἀργυρᾶ δηνάρια καὶ χαλκᾶ τῆς τριτημορίου ἐλαττώσεως. Ἡ σύμβουλος τῶν Ῥωμαίων θεὰ (Juno Moneta), ἐν τῷ ναῷ τῆς ὁποίας κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκόπησαν τὰ πρῶτα ἀργυρᾶ ταῦτα δηνάρια αὐτῶν³, θεὰ ἦν εὐρίσκομεν κατόπιν λατρευομένην ἐξ ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν μόνον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ⁴, οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ὅτι εἶναι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἢ ἢ κατ' οὐσίαν ἀντιπρόσωπος τοῦ συμβούλου τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ πράξει αὐτῶν ταύτῃ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου.

Εἶδομεν δὲ (σελ. ρξά'), ὅτι ἢ μὲν μετὰ τῶν ἐν λόγῳ χρονολογιῶν Πτολεμαϊκῆ σειρὰ παύεται μετὰ πενήκοντα ἀκριβῶς ἔτη, ἦτοι ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Εὐεργέτου. Ἡ δὲ παράλληλος ῥωμαιοκαμπανικὴ σειρὰ διαρκεῖ μόλις δύο ἔτη ὀλιγώτερον (ΩΩ=48), ἐκτὸς ἂν ὑπάρχωσι καὶ κέρματα φέροντα, ὡς τὰ Πτολεμαϊκά, τὰ στοιχεῖα Α καὶ Β (=49 καὶ 50), μὴ παρατηρηθέντα μέχρι τοῦδε ἀλλὰ νομισθέντα ὡς ἀπλᾶ Α καὶ Β. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει ἢ ῥωμαιοκαμπανικὴ σειρὰ θὰ λήγῃ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 221/220, ὅτε καὶ διεπεραιώθη ὁ φοβερός Ἀννίβας εἰς Ἰσπανίαν, ἤρξαντο δὲ τὰ μέγιστα ἐκεῖνα δεινὰ τῆς Ῥώμης, ὧν μία τῶν πρώτων συνεπειῶν θὰ ἦτο ἢ διακοπὴ τῶν ἐν λόγῳ ῥωμαιοκαμπανικῶν νομισμάτων. Ὅπως δὲ ποτε, ὅτι ἐπὶ Φιλαδέλφου καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου ἐξηκολούθουν αἱ φιλικαὶ

σχέσεις — ἐπομένως καὶ ἢ ἐμπορικὴ συνθήκη — μαρτυροῦσι τὰ γεγονότα ὅτι περὶ μὲν τὸ 260 π. Χ. ὁ πρῶτος ἠρνήθη νὰ δανείσῃ χρήματα τοῖς φίλοις αὐτοῦ Καρχηδονίοις κατὰ τῶν Ῥωμαίων εἰπὼν « χρῆναι φίλοις κατ' ἐχθρῶν συμμαχεῖν, οὐ κατὰ φίλων »¹, περὶ δὲ τὸ 237 π. Χ. οἱ Ῥωμαῖοι αὐθορμήτως προσήνεγκαν τῷ Εὐεργέτῃ τὴν βοήθειαν αὐτῶν κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας².

ΣΥΜΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ Β' ΚΑΙ Γ', ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

(270—258 π. Χ.)

Δημοτικοὶ αἰγυπτιακοὶ πάπυροι, ἐνεπίγραφα ὄστρακα καὶ ὁ περίφημος ἑλληνικὸς *Revenue Papyrus*, διδάσκουσιν ὅτι, τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ 19 ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου μέχρι, τὸ πολὺ, τοῦ 27 ἔτους τοῦ αὐτοῦ (267/6-260/59 π. Χ.), οὗτος εἶχε προσλάβει ὡς συμβασιλέα « τὸν υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον », καὶ ὅτι ἢ συμβασιλεία αὕτη κατηργήθη διαρκοῦντος τοῦ 27 ἔτους διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ υἱοῦ Πτολεμαίου.

Ἡ πιθανωτέρα ἐρμηνεία τῶν μαρτυριῶν τούτων εἶναι νῦν³, ὅτι ὁ Φιλάδελφος, τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ὡς πρὸς τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου ἀπομιμούμενος, εὐθύς ὡς ἐν ἔτει 271/70 ἀπέθανεν ἄτεκνος⁴ ἢ ἀδελφὴ αὐτοῦ καὶ γυνὴ Ἀρσινόη ἢ Β', προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου Ἀρσινόης Α', θυγατρὸς τοῦ Λυσιμάχου, υἱὸν αὐτοῦ Πτολεμαῖον Εὐεργέτην, ὃν εἶχεν ἤδη υἰοθετήσῃ καὶ Ἀρσινόῃ ἢ Β', ὅτι δ' οὗτος παρήτησε τὴν συμβασιλείαν εὐθύς ὡς ἠρραβωνίσθη τὴν νεαρὰν διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Κυρηναϊκῆς Βερενίκην καὶ ἐγένετο πράγματι βασιλεὺς τῆς Κυρήνης ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος Μάγα.

Ἡ ἐρμηνεία αὕτη τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν συμφωνεῖ πρῶτον μὲν πρὸς τὴν μαρτυρίαν ἐκείνην τοῦ Σουΐδα⁵, καθ' ἣν ἢ βασιλεία τοῦ Φιλαδέλ-

1. Ἀππιαν. Σικελ. 1 καὶ Bouché-Leclercq I p. 196,4.

2. Eutrop. III, 1. — Περὶ βλ. Bandelin ἔ. ἀνωτ. σελ. 9 κέξ. — Bouché-Leclercq I p. 259.

3. Ἴδε Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 25 κέξ. — Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 195. — Bouché-Leclercq, Histoire des Lagides I p. 183 κέξ.

4. Σχόλια Θεοκρίτου 17,128.

5. Ἐν λ. Καλλίμαχος.

1. Babelon ἔ. ἀ. σελ. XIII. — Hultsch, Röm. Metrol. 2ed, p. 277.

2. F. Hultsch, Die Ptolem. Münz- und Rechnungswerte p. 39. — Ἴδε καὶ τοῦ καταλόγου ἡμῶν ἀριθ. 446 α-β, 478 α κτλ.

3. Σουΐδας ἐν λ. Μονήτα.

4. BMC. Alexandria p. L, LI.

φου υπελογίζετο ότι ἤρξατο ἐν ἔτει 271-270 ('Ολυμπιάδος ρκζ' κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος)¹, δεύτερον δὲ πρὸς τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου ἀρξάμενα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως Γ ἔτη (ιδὲ σελ. ρμη' κέξ.) βαίνουνσι συνεχῶς μέχρι τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου.

Τῆς συμβασιλείας ταύτης τὰ μόνα ἴχνη ἐν τῇ νομισματικῇ φαίνονται μοι ὄντα πρῶτον μὲν τὸ γεγονός² ὅτι σπάνιά τινα καὶ ιδιόρρυθμα τετράδραχμα τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου φέρουσιν, ὡς εἶδομεν (σελ. ρε', τάξις I), χρονολογίας οὐχὶ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἀλλὰ — τὸ πρῶτον νῦν — ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας τῶν Πτολεμαίων. Ἀληθῶς τὰ μόνα μέχρι τοῦδε γνωστά τοιαῦτα ἔτη, ἦτοι τὰ ΜΒ (=269), ΜΗ (263), ΜΘ (262) καὶ Ν (261 π. Χ.), περιέχονται εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 271/70-259/8 διάρκειαν τῆς συμβασιλείας ταύτης, οὐδὲν δὲ ἄλλο δύναται τόσον εὐλόγως νὰ ἐξηγήσῃ τὴν αἰφνίδιον ἐμφάνισιν τοῦ νέου τούτου χρονολογικοῦ συστήματος ὅσον ἢ τότε τὸ πρῶτον παρουσιασθεῖσα ἀνάγκη τῆς δηλώσεως τῆς χρονολογίας τοῦ νομίσματος δι' ἑτῶν ἀρμοζόντων εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συμβασιλεῖς, παρακαμπτομένης οὕτω τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ ἀναγραφῶσιν ἐπὶ τοῦ περιορισμένου πεδίου τοῦ νομίσματος διπλαῖ χρονολογίαι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας ἐκάστου τῶν δύο συμβασιλέων ὑπολογιζόμεναι καὶ ἔχουσαι ἀνάγκην προσθέτων ἐπεξηγηματικῶν ἐπιγραφῶν.

Δεύτερον ἴχνος τῆς συμβασιλείας φαίνεται μοι τὸ ἐξῆς. Εἶδομεν ἤδη (σελ. ρε'-σα'), ὅτι ἡ τάξις Ε τοῦ Φιλαδέλφου ἀποτελεῖται ἐκ νομισμάτων κοπέντων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀπὸ τοῦ 271/270 π. Χ., ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἐνάρξεως τῆς συμβασιλείας, φερόντων δὲ σταθερῶς παρὰ τὴν εἰς τὸν Φιλάδελφον ἀναφερομένην ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ τὰ γράμματα ΠΤ ἢ, ὅπερ τὸ αὐτό, τὸ μονογράφημα π (=ΠΤ). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ τάξις αὕτη, ἡ ἕνδεκα τοῦλάχιστον ἔτη διαρκέσασα (ἢ καὶ 13, ἂν δεχθῶμεν ὡς εἰς διαφόρους ἄρχοντας ἀναφερόμενα τὰ μονογραφήματα Δ καὶ Δ, Δ καὶ Δ), πληροῖ ἀκριβῶς τὰ ἔτη τῆς συμβασιλείας, δυνατὸν εἶναι

1. Wiedemann, Rhein. Mus. 1883 p. 384 κέξ. Philol. 1888 p. 87 κέξ.

2. Τοῦτο ἐμάντευσεν ἤδη καὶ ὁ Bouché-Leclercq ἔ. ἀ. σελ. 265, 1.

τὸ ΠΤ καὶ π νὰ δηλῶσι τὸν Εὐεργέτην (Πτολεμαῖον Πτολεμαίου υἱόν) ὡς συμβασιλέα, τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον ἀγνοοῦμεν καὶ τὸ ἐλάχιστον περὶ τοῦ εἶδους τῆς δράσεως αὐτοῦ ὡς συμβασιλέως ἢ διαδόχου τοῦ θρόνου. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἐν Κυρήνη ἐπίτροπος ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέως Πτολεμαίου Σωτήρος καὶ σχεδὸν βασιλεὺς Μάγας ἔθηκεν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὰς εἰς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεῖς ἀναφερομένας ἐπιγραφάς, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ, τὸ μονογράφημα αὐτοῦ ρ (σελ. ριζ', ἀριθ. 314-337, Πίναξ III, 22-45), οὕτω καὶ ὁ Εὐεργέτης ὡς συμβασιλεὺς τοῦ Φιλαδέλφου δυνατὸν νὰ ἀνέγραψε τὸ μονογράφημα αὐτοῦ π ἢ ΠΤ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν νομισμάτων τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ κράτους ὅπερ θὰ ἐκυβέρνηα, τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην μέχρι τοῦδε ἔχομεν εἶδησιν περὶ διαμονῆς αὐτοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παρὰ τὸν πατέρα καὶ συμβασιλέα αὐτοῦ¹.

Τέλος τρίτον ἴχνος τῆς συμβασιλείας δυνατὸν νὰ εἶναι, ὡς ἤδη εἶπομεν (σελ. σιβ'), τὰ ἐν Ἐφέσῳ κοπέντα, πιθανῶς ἐπὶ Φιλαδέλφου, χρυσᾷ ὀκτάδραχμα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν καὶ προτομὴν τῆς νεαρᾶς Βερενίκης Β', συζύγου τοῦ Εὐεργέτου, ὡς βασιλίσσης. Ἀλλ' ἡ Βερενίκη αὕτη τῶν Ἐφεσίων νομισμάτων, ἧς ἡ μορφή διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν χαρακτηριστικῶν Βερενίκης τῆς Β', ἴσως εἶναι ἄλλη τις καὶ δὴ ἡ φερνοφόρος Βερενίκη, θυγάτηρ τοῦ Φιλαδέλφου καὶ σύζυγος τοῦ πρὸ τοῦ Λαοδικείου πολέμου κατέχοντος τὴν Ἐφεσον Ἀντιόχου Β', βασιλέως τῆς Συρίας².

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

(247/246 — 221/220 π. Χ.)

Ἐλάχιστας καὶ δυστυχῶς τὸ πλεῖστον σκοτεινὰς καὶ ἀσυναρτήτους ἱστορικὰς εἰδήσεις ἔχομεν περὶ τῆς βασιλείας τοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ 246 π. Χ. διαδεχθέντος τὸν Φιλάδελφον Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, τοῦ «βασιλέα μέγαν» ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντος, ἀναγνωριζομένου δὲ ὑπὸ τῶν νεο-

1. Bouché-Leclercq ἔ. ἀ. p. 245. — Mahaffy ἔ. ἀ. p. 194.

2. Ἴδε κατωτέρω τὸ κεφάλαιον Βερενίκεια Ἐφέσον.

τέρων ιστορικῶν ὡς πράγματι ἰσχυροτάτου καὶ μεγίστου τῶν Πτολεμαίων.

Ἡ ἀνεπάρκεια αὕτη τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καθιστᾷ πολυτιμότερας τὰς ιστορικὰς πληροφορίας, ἃς δυνάμεθα νὰ ἀρυσθῶμεν ἐκ τῆς μεγαλοπρεποῦς νομισματοκοπίας τοῦ Εὐεργέτου. Ταύτην διηρέσαμεν ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν εἰς ἑννέα τάξεις, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ὁποίων προβαίνομεν ἀμέσως ἐνταῦθα συνάπτοντες τὰς εἰς ἑκάστην αὐτῶν προσαρμοζούσας ἱστορικὰς εἰδήσεις.

ΤΑΞΙΣ Α.

(Ἄριθ. 934-961, Πίνακες XXVIII, 1-26 καὶ XXXII, 8 καὶ 10.)

Ὡς εἶδομεν ἤδη (σελ. ρξα'), ἡ κατάταξις τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης εἶναι ἀσφαλῆς ἔνεκα τῶν χρονολογιῶν ἃς φέρουσιν. Ἀποτελεῖται δηλαδὴ κυρίως ἐκ πολυπληθῶν ἀργυρῶν δεκαδράχμων τῶν ὑπὸ Φιλαδέλφου τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς θετῆς μητρὸς τοῦ Εὐεργέτου εἰσαχθέντων τύπων τῆς θεᾶς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου, φερόντων δὲ ἀλφαβητικὰς χρονολογίας κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς χρονομετρίαν.

Τοιοῦτων δεκαδράχμων ἔχομεν νῦν πλήρη σειράν, ἥτοι ἐξ ὅλων τῶν ἐτῶν τοῦ Εὐεργέτου ΑΑ (= 247/6) — ΒΒΒ (221/220 π. Χ.), ἐξαιρέσει μόνον τοῦ ἔτους ΓΓ, ὅπερ ἐλπίζομεν ὅτι θᾶπτον ἢ βραδύτερον θὰ ἀνευρεθῆ ἔτισης.

Παράδοξον εἶναι ὅτι ἡ κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐξακολούθησις αὕτη ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου τῆς νομισματοκοπίας τοῦ Φιλαδέλφου περιορίζεται εἰς μόνα τὰ ἀργυρᾶ δεκάδραχμα. Πάντα τὰ λοιπὰ ἑνδεκα διάφορα καὶ ὁμοίως κεχρονολογημένα κέρματα τῆς αὐτῆς τάξεως τοῦ Φιλαδέλφου κατηργήθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου, ἀντικαταστήσαντος αὐτὰ διὰ κερμάτων τοῦ αὐτοῦ μὲν μετρολογικοῦ συστήματος, ἀλλ' ὅλως διαφόρων τύπων.

Τίς ὁ λόγος τοῦ ἀληθῶς παραδόξου τούτου νομισματικοῦ γεγονότος, τοῦ νὰ καταργηθῶσι δηλαδὴ ἐν Αἰγύπτῳ πάντα τὰ κέρματα τοῦ ὑπὸ Φιλαδέλφου εἰσαχθέντος συστήματος, πάντα πλὴν ἑνός, ὅπερ ὅμως διετηρήθη πιστότατα καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς μακρᾶς αὐτοῦ βασιλείας; Οὐδεὶς ἄλλος, νομίζω, ἢ ἡ εὐλόγος ἐπιθυμία τοῦ Εὐεργέτου νὰ κόψῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ νομίσματα

νέου χαρακτῆρος, ἣν ὅμως ἔδει νὰ συμβιβάσῃ πρὸς ἐπιτακτικὴν τινα ἀνάγκην — πηγάζουσαν προφανῶς ἐξ ἤδη ἀναληφθείσης ὑποχρέωσης — τοῦ νὰ διατηρήσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου ἐν ἔτει 271/270 εἰσαχθὲν νόμισμα. Ἡ ὑποχρέωσις δ' αὕτη νομίζω ὅτι εἶναι ἡ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους νομισματικὴ συνθήκη τοῦ κράτους (σελ. σιζ'), ἣτις ὑπεχρέου ἀμφοτέρους τοὺς συμβληθέντας νὰ κόπτωσι νομίσματα ὀρισμένων τύπων, ὀλκῶν καὶ χρονομετρικοῦ συστήματος, καὶ ἣτις, ὡς εἶδομεν, διήρκεσεν ἀμφοτέρωθεν μέχρι τέλους τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, μετὰ μόνου τοῦ ὑπὸ τῆς συνθήκης, ὡς φαίνεται, μὴ ἀπαγορευομένου περιορισμοῦ ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου τῆς συμμαχικῆς νομισματοκοπίας εἰς τὰ ἀργυρᾶ δεκάδραχμα κέρματα.

Τὰ δὲ ἀντὶ τῶν καταργηθέντων ἑνδεκα διαφόρων κερμάτων τοῦ Φιλαδέλφου νῦν τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου εἰσαχθέντα πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀργυρῶν δεκαδράχμων εἶναι, νομίζω, τὰ ἐξῆς (α-γ), ὧν ἡ μεγάλη σπανιότης δεικνύει ὅτι ἡ ἔκδοσις αὐτῶν διήρκεσεν ἐπὶ βραχύτατον χρονικὸν διάστημα, ἴσως μόνον ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὡς τοῦ νεωτερισμοῦ μὴ εὐδοκιμήσαντος ἐμπορικῶς ἢ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, ὡς ἀμέσως διακοπείσης τῆς ἐκτυπώσεως αὐτῶν ἔνεκα τοῦ κατ' αὐτὸ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ Εὐεργέτου ἐκραγέντος μεγάλου πολέμου πρὸς τὴν Ἀσίαν, ὅτε θὰ διετηρήθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἥς μακρὰν ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς, μόνῃ ἢ ὑπὸ τῆς συνθήκης πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπιβαλλομένη ἐκτύπωσις τῶν ἀργυρῶν δεκαδράχμων.

α) Χρυσοῦν ὀκτάδραχμον (ἀριθ. 934, Πίναξ XXVIII, 1-2), φέρον τὰς κεφαλὰς τῶν δύο πρώτων ζευγῶν τῶν Πτολεμαίων ἀπαρallάκτους πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου κοπέντων ὁμοίων κερμάτων (σελ. σα'-σγ', ἀριθ. 603-625, Πίναξ XIV, 15-17), ἀλλὰ μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἀντὶ νὰ φέρῃ, ὡς ταῦτα, ἄνω μὲν τῆς κεφαλῆς τοῦ πρώτου ζεύγους τὴν ἐπιγραφὴν ΘΕΩΝ, ἄνω δὲ τοῦ δευτέρου ζεύγους τὴν ἐπιγραφὴν ΑΔΕΛΦΩΝ, φέρει μόνον ἄνω τοῦ δευτέρου ὀλόκληρον τὴν ἐπιγραφὴν ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ.

Ὅτι τὸ σπανιώτατον τοῦτο ὀκτάδραχμον ἐκόπη ἐπὶ Εὐεργέτου, συμπεραίνω ἐκ τῆς τεχντροπίας αὐτοῦ, ἣτις μοι φαίνεται κατὰ μίαν

βαθμίδα νεωτέρα τῆς τῶν ὁμοιοτύπων νομισμάτων τοῦ Φιλαδέλφου (παράβαλε κυρίως τὰς κεφαλὰς τῶν πρώτων ζευγῶν).

Τίς ὅμως ὁ λόγος τοῦ περιορισμοῦ τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ διὴ τῆ προσθήκῃ τοῦ ΘΕΩΝ, ἄνω μόνον τῆς κεφαλῆς τῶν ΑΔΕΛΦΩΝ; Ἴσως τοῦτο νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτάσεως λατρείας τῶν Ἀδελφῶν ὡς θεῶν ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου, ὅτε ὁ ἐπελθὼν ἤδη θάνατος τοῦ Φιλαδέλφου ἐπέτρεπε τὴν καὶ κατὰ τὴν αὐστηροτέραν Ἑλληνικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης θεοποίησιν αὐτοῦ. Ἀληθῶς, κρίνων τις ἐκ μόνων τῶν οὐδὲν τὸ αἰγυπτιακὸν ἐχόντων νομισμάτων τοῦ τύπου τούτου, ἠδύνατο νὰ εἶπῃ ὅτι, ὅτε τὸ πρῶτον ἔκοψεν ὁ Φιλάδελφος τὰ νομίσματα ταῦτα, ἔθηκε τὴν ἐπιγραφὴν ΘΕΩΝ ἄνω τῶν κεφαλῶν τῶν ἤδη νεκρῶν γονέων αὐτοῦ, τῶν ὡς Σωτήρων λατρευομένων, ἵνα διὰ τῆς συνηθῆς ταύτης ἀναγραφῆς ῥιζωθῆ καὶ εἰς τοὺς εὐρυτάτους ἑλληνικοὺς κύκλους ἡ ἰδέα ὅτι θεοὶ νῦν οἱ ἦρωες Σωτήρες γονεῖς αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς μέτρον μετεχειρίσθησαν πολλῶ πρότερον οἱ εἰς ΘΕΩΝ καὶ ΘΕΑΝ προβιβάσαντες τὸν ἥρωα Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν ὀπαδὸν αὐτοῦ Ὑγίειαν ἱερεῖς τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἱεροῦ¹. Ἄνω ὅμως τῆς ἰδίας αὐτοῦ κεφαλῆς καὶ ἐκείνης τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ καὶ γυναικὸς ἔθηκεν ὁ Φιλάδελφος μόνον ΑΔΕΛΦΩΝ, ἄνευ τοῦ θεῶν, ὡς ἂν εἰ ἀνέμενεν ἵνα ὁ θάνατος καθιερώσῃ τὴν καὶ κατὰ τὴν ἀντίληψιν πάντων τῶν Ἑλλήνων, οὐχὶ μόνον τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, θειότητα αὐτοῦ. Ἐξ ἄλλου ὁ Εὐεργέτης ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ κοπέντων ὁμοιοτύπων νομισμάτων οὐδεμίαν πλέον αἰσθάνεται ἀνάγκην νὰ θέσῃ τὴν ἐπιγραφὴν ΘΕΩΝ παρὰ τὰς κεφαλὰς τῶν ἤδη παγκοσμίως ὡς θεῶν ἀναγνωρισθέντων προγόνων αὐτοῦ Σωτήρων, ἐνῶ ἄνω ἐκείνων τῶν γονέων δύναται ἤδη ὅτε ἀπέθανε καὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ Φιλάδελφος, νὰ ἀναγράψῃ ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ἐπὶ νομισμάτων, ὧν οἱ καθαρῶς Ἑλληνικοὶ καὶ διεθνοῦς χρήσεως τύποι δέον, νομίζω, νὰ μὴ κρίνονται διὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου, δι' οὗ καὶ τὰ καθαρῶς Αἰγυπτιακὰ ἢ Πτολεμαϊκὰ μόνον μνημεῖα καὶ ἐπιγραφαὶ τοῦ κράτους τῶν Λαγιδῶν.

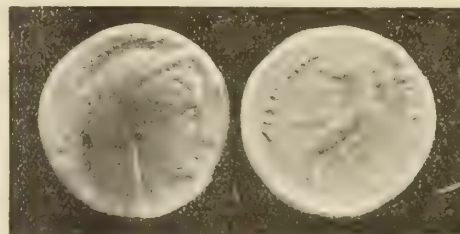
Τὸ ὀκτάδραχμον τοῦτο ἐκόπη ἀντὶ τοῦ ἰσοδου-

1. I. Σβορόνου, Ἑρμηνεῖα τῶν μνημείων τοῦ μυστικοῦ Ἑλευσινιακοῦ κύκλου: Διεθν. Ἑφημ. τῆς Νομ. Ἀρχαιολ. τόμ. Δ', σελ. 502-507.

νάμου, ἀλλὰ μετὰ τῶν τύπων τῆς θεᾶς μητρὸς τοῦ Εὐεργέτου, χρυσοῦ κέρματος τοῦ Φιλαδέλφου. Τοῦ τελευταίου τούτου κέρματος τοὺς τύπους ὑπεβίβασεν¹ ὁ Εὐεργέτης ἐπὶ τῶν ἐξῆς δύο κερμάτων τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος τάξεως αὐτοῦ.

β) Χρυσοῦν ἡμίδραχμον (ἀριθ. 935, Πίναξ XXXII, 8 καὶ 10), φέρον τοὺς τύπους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ. Εἶναι δὲ καὶ τοῦτο σπανιώτατον κέρμα, καὶ τάσσω αὐτὸ ἐνταῦθα ἕνεκα τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς μορφῆς τῆς συζύγου τοῦ Εὐεργέτου Βερενίκης, ἅτινα — κατὰ παράδοξον εἰκονογραφικὴν συνήθειαν τῶν Πτολεμαίων, ἦν πολλάκις κατόπιν θὰ συναντήσωμεν — ὑπεισέρονται εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς τῆς θεᾶς Φιλαδέλφου.

γ) Ἀργυροῦν τετράδραχμον (ἀριθ. 936 καὶ ἡ ἐνταῦθα εἰκόν), φέρον ἀντὶ τῶν ἐπὶ τῶν Πτο-

λεμαϊκῶν τετραδράχμων στερεοτύπων τύπων τοῦ Σωτήρος τοὺς ἤδη ἐπίσης στερεοτύπους ἀποβάντας τύπους τῆς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου. Τὸ κέρμα τοῦτο, ἐσχάτως μόλις προσκτηθὲν ὑπὸ τοῦ Νομ. Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν, εἶναι μοναδικόν, ἀλλὰ δυστυχῶς μετρίως διατηρήσεως. Ἡ δὲ τεχνοτροπία αὐτοῦ ἀρμόζει κάλλιστα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Εὐεργέτου.

Παρὰ τὰ ἐκ πολυτίμων μετάλλων σπανιώτατα κέρματα ταῦτα, οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δυνάμενον νὰ ταχθῆ χαλκοῦν. Ἴσως ἡ ἔλλειψις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἕνεκα τοῦ ἐξαίφνης ἐκραγέντος πολέμου πρὸς τὴν Ἀσίαν διακοπῆς, καὶ ὡς ἐκ τούτου σπανιότητος, τῶν νομισμάτων τῆς παρουσίας τάξεως.

Πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν τῆς κατατάξεως τῶν νομισμάτων τῶν ἀμέσως ἐπομένων τάξεων τῆς βα-

1. Περὶ τῆς ὑπεβίβασεως τῶν τύπων ἴδε τὸ περὶ τῶν τύπων κεφάλαιον.

σιλείας τοῦ Εὐεργέτου, ἀναγκαία τυγχάνει ἡ ἀνακεφαλαίωσις τῶν διαφόρων ἱστορικῶν γεγονότων, εἰς ἃ οὗτος ἀνεμίχθη καὶ πρὸς ἃ αὐταὶ συνδέονται.

Τὸ μέγιστον τούτων εἶναι ὁ πρὸς τοὺς Σελευκίδας μέγας πόλεμος, τρίτος οὗτος τῶν Συριακῶν καλουμένων πολέμων.

Ἀφ' οὗτου μετὰ τὴν ἐν Ἰψῶ μάχην (301 π. Χ.) τῶν Διαδόχων οἱ σύμμαχοι Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος ἔνεκα τῆς ἀδρανεΐας αὐτοῦ κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον ἀγῶνα «ἐκριναν Σελεύκου τὴν ὅλην Συρίαν ὑπάρχειν», — τὴν Συρίαν ἐφ' ἧς πολλάκις ἤδη εἶχεν ἐπιβάλει τὴν χεῖρα ὁ Λαγείδης, καὶ ἦν πάλιν πρὸ μικροῦ εἶχε καταλάβει θεωρῶν αὐτὴν ὡς ἀπαραίτητον συμπλήρωμα καὶ προπύργιον τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους, — ἡ λεγομένη Κοίλη Συρία ἐγένετο ἀφορμὴ μεγάλων καὶ ἐπαινηθημένων πολέμων μεταξὺ τῶν Πτολεμαίων καὶ τῶν Σελευκιδῶν. Ἦδη ἐν ἔτει 301 ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ αὐτὴν ὁ Σέλευκος συμφώνως τῇ συνθήκῃ, ὑπεχώρησε δὲ πρὸ τοῦ κατέχοντος αὐτὴν Πτολεμαίου, λέγων ὅτι τότε μὲν ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν ἀρχαίας φιλίας δὲν ἐπέμενε εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀπειλῶν συγχρόνως ὅτι «ὑστερον βουλεύσεσθαι πῶς χρηστὸν ἐστὶ τῶν φίλων τοῖς βουλομένοις πλεονεκτεῖν» (ἴδε σελ. 95').

Ἡ ἔρις αὕτη περὶ κυριότητος τῆς χώρας ἠνδρώθη καὶ ἐξέσπασε κατόπιν ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν εἰς τὸν πρῶτον Συριακὸν πόλεμον (275-272 π. Χ.)¹. Τοῦ δὲ δευτέρου Συριακοῦ πολέμου τοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου ἐπακολουθήσαντος (258-246 π. Χ.) προσηγήθησαν γεγονότα τινὰ ἐν τῇ Κυρηναικῇ, ἐν οἷς εὐρίσκομεν ἀναμεμιγμένον αὐτὸν τὸν Εὐεργέτην, τότε διάδοχον ὄντα τοῦ θρόνου.

Μάγας δηλαδή, ὁ ἀπὸ δεκαπενταετίας ἤδη ἐχθρὸς τοῦ Φιλαδέλφου βασιλεὺς τῆς Κυρήνης, γενόμενος περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ «ἀπολέμητος, τρυφῶν καὶ κατάσαρκος»², συνεφιλιώθη πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου ἀρραβωνίσας, πειθοῖ ἢ βία, τὴν μόνην θυγατέρα καὶ κληρονόμον αὐτοῦ, νεαρωτάτην δὲ τότε παρθένον Βερενίκην, πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Φιλαδέλφου Εὐεργέτην. Οὕτω συνεβιβάσθησαν αἱ ἀξιώσεις ἀμοφε-

ρων τῶν μερῶν διὰ τῆς σχεδιασθείσης συγχωνεύσεως τῶν θρόνων ἀμοφετέρων τῶν χωρῶν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν δύο διαδόχων αὐτῶν. Μόλις ὅμως περὶ τὸ 259/8 ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ Μάγα, ἡ χήρα αὐτοῦ Ἀπάμα, γυνὴ φιλόδοξος καὶ ἀδελφὴ τοῦ ἐχθροῦ τῶν Πτολεμαίων βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου τοῦ Β', οὗ τὰ σχέδια προφανῶς ἐξυπηρέτει, ἐπεχείρησε νὰ διαρρήξῃ τὸν ὑπὸ τοῦ Μάγα συναφθέντα ἀρραβῶνα καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῆς δυναστείαν ἐν τῇ Κυρηναικῇ. Πρὸς τοῦτο δ' ἐκάλεσεν εἰς τὴν Κυρήνην, ὡς ἐπίδοξον γαμβρὸν τῆς νεαρᾶς Βερενίκης, Δημήτριον τὸν Καλόν, υἱὸν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ καὶ ἀδελφὸν τοῦ τότε βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, ἐτέρου ἐχθροῦ τοῦ Φιλαδέλφου. Καὶ ὁ μὲν ὠραῖος Δημήτριος ἔσπευσεν ἀμέσως εἰς Κυρήνην, ἀλλὰ τὸ κάλλος αὐτοῦ ἔτρωσε τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ πενθερὰν ἀντὶ τῆς νύμφης, αἱ δ' ἀθέμιτοι αὐτῶν σχέσεις καὶ ἡ ἐκ τούτων πηγάσασα ὑπεροπτικὴ διαγωγή τοῦ Δημητρίου, ἐξήγειραν κατ' αὐτοῦ τὴν ἀγανάκτησιν τῆς νεαρᾶς Βερενίκης, τοῦ στρατοῦ καὶ λαοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀφορμὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, καθ' ὃν ὄχι μόνον μέγα θάρος ἐπέδειξεν ἡ τότε «νεαρὰ παρθένος» Βερενίκη ὀδηγήσασα μέχρι τῆς θύρας τοῦ κοιτῶνος τοῦ Δημητρίου καὶ τῆς Ἀπάμας τοὺς συνωμότας, ἀλλὰ καὶ «μεγάθυμον» υἱκὴν εὐσέβειαν, σώσασα ἀπὸ βεβαίου θανάτου τὴν ἀναξίαν αὐτῆς μητέρα¹.

Ἄγνοοῦμεν ἂν ἀμέσως τότε ἦ, ὅπερ πιθανώτερον, ἅμα τῷ ἐν ἔτει 246 θανάτῳ τοῦ Φιλαδέλφου ἐγένετο ὁ συμφώνως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῆς γάμος τῆς Βερενίκης μετὰ τοῦ Εὐεργέτου, ὑπὲρ οὗ ἠῤῥησε τὰς συμπαθείας τοῦ Κυρηναικοῦ λαοῦ ἡ αἰσχρὰ διαγωγή τοῦ ἐπὶ τῆς Κυρήνης Δημητρίου καὶ τῆς Ἀπάμας. Πιθανώτατον ὅμως εἶναι ὅτι ἤδη ἀπὸ τοῦ θανάτου τῆς Ἀπάμας τὴν βασιλείαν τῆς Κυρήνης ἀνέλαβεν ὁ Εὐεργέτης, ἔνεκα τούτου παραιτήσας τὴν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ συμβασιλείαν (ἴδε σελ. σκδ'). Οἱ νομισματολόγοι καὶ ἱστορικοὶ θεωροῦσιν ὅτι τὴν διοίκησιν τῆς βασιλείας ἀνέλαβεν αὕτη ἡ νεαρὰ Βερενίκη, κόψασα τότε τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣ· ΗΞ Κυρηναικὰ νομίσματα

1. Lehmann, Der erste Syrische Krieg: Beiträge z. ant. Gesch. Bd. III p. 496-547.

2. Ἀθηναίου 12,550e.

1. Justinus XXVI, 3.—Catul. LXVI.—Bouché-Leclercq I p. 199 κέ.—Mahaffy, The Empire p. 151, 187, 491.—Wileken: Pauly-Wissowa, R. Encycl. III, 284

(ἀρ. καταλ. 314-321, Πίναξ III, 40-45). Ἄλλὰ τὸ ἐπ' αὐτῶν μονογράφημα τοῦ Μάγα Μ διδάσκει ἡμᾶς σαφέστατα ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων κοπέντων πολὺ πρότερον, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Μάγας ἔζη καὶ ἐκυβέροντα τὴν Κυρηναϊκὴν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἐπομένως ὅτι αἱ ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφαὶ καὶ κεφαλαὶ τῆς Βερενίκης, ὧν τινες ἄλλως εἶναι γεροντικά, δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Μάγα Βερενίκην, ἀλλ' εἰς τὴν ὁμώνυμον μητέρα αὐτοῦ τοῦ Μάγα, παρ' ἧς οὗτος « ἡξιόθι ἐπιτροπεύειν Κυρήνην » (ἴδε σελ. ρλζ').

Οὕτως ἡ Αἴγυπτος ἀπηλλάγη ὀριστικῶς τῶν ἐκ τῆς Κυρήνης κινδύνων, οὐχὶ ὅμως καὶ τῶν ἐξ ἀνατολῶν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ἀπάμας καὶ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου, ὅστις φαίνεται ὅτι ἐπωφλήθη ἐκ τῶν ἐν τῇ Κυρήνῃ περισπασμῶν τοῦ Φιλαδέλφου ἵνα καταλάβῃ τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην. Δυστυχῶς περὶ τοῦ νέου Συριακοῦ πολέμου τούτου (258-250 π. Χ.) ἔχομεν μόνον τὸ χωρίον τοῦ Ἰερωνύμου¹, καθ' ὃ « Ὁ Ἀντιόχος πολλὰς συνεκρότησε μάχας ἐναντίον τοῦ Φιλαδέλφου πολεμήσας κατ' αὐτοῦ μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων τῆς Βαβυλῶνος καὶ Ἀνατολῆς, μέχρις οὔ, μετὰ πολλὰ ἔτη, ὁ Πτολεμαῖος, θέλων νὰ περατώσῃ τὸν ὀχληρὸν καὶ ἀμφίροπον πόλεμον τοῦτον, ἔδωκεν εἰς γάμον τῷ Ἀντιόχῳ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Βερενίκην ».

Ἄλλ' ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου (250-248;) συνομολογηθεὶς γάμος οὗτος ἐπέπρωτο νὰ γείνη ἀφορμὴ οἰκτρᾶς τραγωδίας καὶ νέου μεγάλου πολέμου. Ἀντιόχος ὁ Β', ὁ προσαγορευθεὶς Θεός, ἵνα νυμφευθῇ τὴν παροικιωδῶς « φερνοφόρον »² θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ὑπεχρεώθη νὰ διαζευχθῇ τὴν σύζυγον καὶ ὁμοπατρίαν ἀδελφὴν αὐτοῦ Λαοδίκην, ἀποξενῶν οὕτω τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τὰ ἐξ αὐτῆς πολλὰ τέκνα του, ἰδίως τὸν πρεσβύτερον Σέλευκον. Ἄλλ' ἡ βασίλισσα Λαοδίκη δὲν ἦτο γυνὴ δυναμένη νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν τάξιν παλλακίδος, εἰς ἣν δι' ἀφθόνων δωρεῶν ἠθέλε νὰ ὑποβιβάσῃ αὐτὴν ὁ νῦν πλουσιώτατος ἄπιστος πρόφην σύζυγος αὐτῆς. Μένεα πνέουσα κατ' αὐτοῦ ἀνέμενε νὰ ἐκδικηθῇ τὸν θάνατον ἢ τὸ ἐκ τῶν ἀσθενειῶν ἀπόλεμον τοῦ Φιλαδέλφου, πα-

τρὸς καὶ προστάτου τῆς νέας τοῦ Ἀντιόχου συζύγου. Μόλις ἐν τῶν δύο τούτων ἐπῆλθεν, ἔσπευσε νὰ ἐλκύσῃ εἰς Ἐφεσον, ἐνθ' αὕτη διέμενε, τὸν ἐκ νέου περισαίνοντα αὐτὴν ἐρωτικῶς Ἀντιόχον καὶ νὰ δηλητηριάσῃ αὐτόν, ἀφοῦ πρότερον κατόρθωσε νὰ ἀνακηρύξῃ — (ἂν μὴ ὁ μῦθος, ὃν λέγουσιν ὅτι πρὸς τοῦτο ὑποκατέστησεν εἰς τὴν νεκρικὴν τοῦ Ἀντιόχου κλίνην) — διάδοχον τοῦ θρόνου τῆς Συρίας τὸν υἱὸν αὐτῆς Σέλευκον Β', τὸν Καλλίνικον. Ταυτοχρόνως οἱ ὀπαδοὶ αὐτῆς ἐπανεστήσαν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ κράτους Ἀντιοχεῖα κατὰ τῆς βασιλείσης Βερενίκης, ἧτις κατέφυγε μετὰ τοῦ ἐκ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Β' βρέφους αὐτῆς καὶ μετὰ μικροῦ ἀριθμοῦ σωματοφυλάκων εἰς τὸ φρούριον τῆς Δάφνης, ἐκτὸς τοῦ ὁποίου δι' ἀπάτης ἐλκυσθεῖσα, πρὶν ἢ καταφθάσῃ βοήθειά τις, ἐσφάγη ἐλεεινῶς μετὰ τοῦ μικροῦ υἱοῦ αὐτῆς ὑπὸ τῶν δολοφόνων, οὓς πρὸς τοῦτο ἐξαπέστειλεν ἡ Λαοδίκη¹.

Ἡ εἶδησις τῆς φοβερᾶς τραγωδίας ταύτης ἔφθασεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὅτε ἤδη ὁ Φιλάδελφος εἶχε, φαίνεται, ἀποθάνει, ἐν ἔτει 246, τῷ 63^ῳ τῆς ἡλικίας καὶ 39^ῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, εἶχε δ' ἀνέλθει εἰς τὸν θρόνον ὁ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη τότε γεγονὼς Εὐεργέτης μετὰ τῆς 23^{οῦς} περιπύου συζύγου Βερενίκης.

Ὁ τρίτος Συριακὸς πόλεμος, ὅστις ἀμέσως ἐξέσπασε τότε πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ θανάτου τῆς Βερενίκης, ἐκλήθη *Λαοδίκειος*² ἀπὸ τοῦ κυρίου προσώπου τῆς τραγωδίας, εἶναι δὲ εἰς τῶν ἐνδοξοτάτων, ἂν μὴ ὁ ἐνδοξότατος, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Πτολεμαίων.

Ἐν ἀρχῇ, ἐκ συμπαθείας πρὸς τὴν ἐν Δάφνῃ πολιορκουμένην Βερενίκην, διάφοροι πόλεις τῆς Ἀσίας, ἐκ τῶν εἰς τὸ κράτος τῶν Σελευκιδῶν ἀνηκουσῶν, ἔσπευσαν νὰ πέμψωσι βοήθειας πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς, αἵτινες ὅμως μὴ προφθάσασαι ἐγκαίρως προσετέθησαν εἰς τὸν Αἰγυπτιακὸν στόλον, ὅστις ἀμέσως τότε ἐξέπλευσε πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἐγκλήματος, καὶ μετὰ σειρὰν κατορθωμάτων ἐν Κιλικίᾳ, ὅπου κατέσχε καὶ τὸν πρὸς τὴν Λαοδίκην εἰς Ἐφεσον ἀποστελλόμενον ἐκ 1500 ταλάντων θησαυρόν, κατέλα-

1. In Daniel XI, p. 560 B. Migne.

2. Wilcken ἔ. ἀ. σελ. 283, 10.

1. Hieronym. ἔ. ἀ. — Euseb. Armen. I, 251. — Πολυαίν. 8, 50. — Justin. XXVII, 1, 1. — Ἀππιαν. Συρ. 65. — Plin. VII, 53. — Valer. Max. IX, 10, 14 ἀπόστ. 1.

2. C. I. Gr. 2505. — Bouché-Leclercq I p. 248 κέξ.

βεν αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν τῶν Σελευκιδῶν Ἀντιόχειαν, πρὸς δὲ καὶ Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου¹.

Συγχρόνως τῷ στόλῳ ἐξεστράτευσεν ὁ Εὐεργέτης ἐξ Αἰγύπτου διὰ ξηρᾶς μετὰ δυνάμεων πεζικῶν καὶ ἱππικῶν καὶ ἐλεφάντων Ἀφρικανικῶν, ἐστράφη δὲ πρὸς τὰ ἀνατολικώτερα τοῦ κράτους τῶν Σελευκιδῶν καὶ διαδώσας πρὸ αὐτοῦ τὴν ψευδῆ εἶδησιν ὅτι ζῆ ἔτι ἡ βασίλισσα τῆς Συρίας καὶ ἀδελφὴ αὐτοῦ Βερενίκη, ὡς καὶ ὁ νήπιος υἱὸς αὐτῆς βασιλεὺς τῆς Συρίας, ἐκράτησε σχεδὸν ἀμαχητὶ τῶν ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου χωρῶν, ὃν διαβὰς ἐκυρίευσεν, ὡς ἄλλος τις Ἀλέξανδρος, τὴν Μεσοποταμίαν, Βαβυλωνίαν, Σουσιανήν, Περσίαν, Μηδίαν καὶ τὴν λοιπὴν γῆν πᾶσαν μέχρι τῆς Βακτριανῆς, πᾶσαν οὕτω τὴν «ἀπὸ Ταύρου τῆς Κιλικίας μέχρις Ἰνδικῆς γῆν, καταστήσας ὑπήκοον αὐτοῦ»².

Ταυτοχρόνως οἱ εἰς τὰ βόρεια τοῦ Κράτους τῶν Σελευκιδῶν ἐνεργοῦντες μετὰ τοῦ στόλου στρατηγοὶ αὐτοῦ, μετὰ τὰ πρῶτα κατορθώματα αὐτῶν, ἀποκλείσαντες ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ τὴν Λαοδίην μετὰ τοῦ νέου βασιλέως τῆς Συρίας, υἱοῦ τοῦ Σελεύκου, ἐπεχείρησαν τὴν κατάκτησιν τῶν διαφόρων πόλεων τῆς παραλίας. Ἡ ἐξ Ἀδούλης ἐπιγραφὴ λέγει ὅτι τότε κατεκτήθη, πλὴν τῆς Κιλικίας καὶ Παμφυλίας, ἡ Ἰωνία, ὁ Ἑλλήσποντος καὶ ἡ Θράκη, δηλαδὴ αἱ παράλιοι αὐτῶν πόλεις, ἃς φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀπολέσει πρότερον ὁ πατὴρ αὐτοῦ Φιλάδελφος. Ὀνομαστὶ ἀναφέρεται ὅτι ἐκυριεύθη ἡ Ἐφεσος, ἔκτοτε δ' ἴσως ἐκόπησαν ἐν αὐτῇ τινὰ τῶν φερόντων τὸ ὄνομα καὶ τὰ σύμβολα αὐτῆς βασιλικῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἤδη (σελ. σιβ').

Ὁ στόλος τοῦ ἐπιχειρήσαντος νὰ ἀντιταχθῆ Σελεύκου κατεστράφη ὑπὸ τρικυμίας καὶ αὐτὸς μόλις ἐσώθη ἀπὸ βεβαίου θανάτου. Τοσαῦται ὅμως ἀπώλειαι καὶ δυστυχίαι, κυρίως δὲ ὁ κίνδυνος τῆς γενικῆς ἐπικρατήσεως τῶν Πτολεμαίων, ἔστρεψαν τότε τὰς συμπαθείας ὑπὲρ τοῦ Σελεύκου. Οἱ Ῥόδιοι, τέως φίλοι τῶν Πτολε-

μαίων, παρεσκευάσθησαν πρὸς πόλεμον, Ἀντίγονος δὲ ὁ Γονατᾶς παρεσκευάζετο νὰ συμμαχήσῃ πρὸς τὸν Σελευκίδην¹. Ταῦτα καὶ τὴς domestic sedition² ἐν Αἰγύπτῳ, ἧς τὴν φύσιν ἀγνοοῦμεν (ἴδε κατωτέρω), ἠνάγκασαν τὸν Εὐεργέτην νὰ διακόψῃ τὰς ἐν τῇ ἄνω Ἀσίᾳ κατακτήσεις καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Αἴγυπτον κατάφορτος ἐκ λείας συνισταμένης ἐκ 40,000 ταλάντων ἀργυρίου, ἐκ πολυτίμων σκευῶν καὶ 2,500 ἀγαλμάτων θεῶν, ὧν μεταξὺ πολλὰ τῶν ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐξ Αἰγύπτου ἀρπαγέντων, ἐπὶ τῇ ἀνακτῆσει τῶν ὁποίων χαίρων νῦν ὁ ἰθαγενὴς δεισιδαίμων πληθυσμὸς τῆς Αἰγύπτου ἀπεκάλεσεν *Εὐεργέτην* τὸν τροπαιοῦχον Πτολεμαῖον τοῦτον³.

Τῶν πέραν τοῦ Εὐφράτου χωρῶν διοικητὴν κατέστησε τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον, τὴν δὲ Συρίαν ἔθηκεν ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτοῦ διοίκησιν, ἐνῶ τῆς Κιλικίας διοικητὴν κατέστησε τὸν φίλον αὐτοῦ Ἀντίοχον, οὗ φαίνεται ὅτι ἡ ἐντολὴ ἐξετείνετο καὶ ἐπὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διότι πρὸς αὐτὸν (*Ἀντίοχον τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαῖου τεταγμένον*) βλέπομεν ἀπευθυνομένους, χάριν διαιτησίας τινός, τοὺς κατοίκους τῆς Σάμου καὶ Πριήνης⁴. Οὐδόλως δ' ἀπίθανον ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τούτου νὰ ἐκόπησαν τὰ ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης καὶ Μικρασιατικῆς τεχνοτροπίας σπάνια ἐκεῖνα βασιλικὰ Πτολεμαϊκὰ τετράδραχμα, τὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ ἀντὶ παντὸς ἄλλου χαρακτηριστικοῦ τὸ γράμμα Α (ἀριθ. 906, Πιν. XXVII, 1), περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἀνωτέρω (σελ. σιγ').

Τὴν ἐν Αἰγύπτῳ «οἰκιακὴν ἐπανάστασιν», οἰασδήποτε φύσεως καὶ ἂν ἦτο, φαίνεται ὅτι εὐθύς ὡς ἐπανῆλθεν (περὶ τὸ 243 π.Χ.) κατέβαλεν ὁ Εὐεργέτης⁵. Ὁ διάσημος Niebuhr, ὁ Droysen καὶ ἄλλοι τῶν ἱστορικῶν νομίζουσιν ὅτι ἡ οἰκιακὴ στάσις αὕτη, ἧς ἔνεκεν ἔσπευσεν ὁ Πτολεμαῖος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Αἴγυπτον, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ στάσις τῆς Κυρήνης⁶, ἣν ὑποπεύουσιν ἔνεκα τῆς ἀρχαίας μαρτυρίας ἐκείνης,

1. Bouché-Leclercq I 252.

2. Justinus XXVII, 1,9.—Hieron. In Dan. XI.—Mahaffy, The Empire p. 204.—Bouché-Leclercq I p. 253.

3. Ἴδε Hieronym. ἔ. ἀ. καὶ τὴν ἐξ Ἀδούλης ἐπιγραφὴν.

4. C I G. 2905.

5. Niese, Gesch. der Gr. und Maked. Staaten, vol. II p. 148.

6. Δρόυσεν, Ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ (μετάφ. Παναζίδου) τόμ. Γ', σελ. 482 κἑξ.

1. Justin. ἔ. ἀ.—Mahaffy, The Flinders Petrie Papyri II n° XLV.—U. Köhler, Sitz. Ber. der Berliner Akad. 1894, p. 145 κἑξ.—Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 197.—Bouché-Leclercq ἔ. ἀ. p. 249.

2. Πολυαῖνου 8,50.—Ἐπιγραφὴ Ἀδούλης: Strack ἔ. ἀ. σελ. 232 ἀρ. 39.

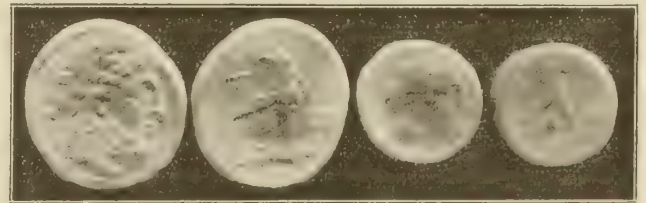
καθ' ἣν «*τεταραγμένων τῶν κατὰ τὴν Κυρήνην καὶ νοσούντων*» πλεύσαντες κατὰ πρόσκλησιν τῶν Κυρηναίων οἱ Μεγαλοπολίται Ἐκδημος καὶ Μεγαλοφάνης «*εὐνομίαν ἔθεντο καὶ διεκόσμησαν ἄριστα τὴν πόλιν*» κατὰ τὸν Πλούταρχον (Φιλοποίμ. 1), ἢ «*ἐπιφανῶς προέστησαν καὶ διεφύλαξαν αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν*» κατὰ τὸν Πολύβιον (10, 22[25],3). Ἄν πράγματι πρόκειται περὶ ἀπολύτου ἐλευθερίας καὶ οὐχὶ τῆς ἀστικῆς ἐκείνης, ἧς εὐρεῖαν ἄσκησιν ἀφῆκαν, ὡς φαίνεται, τῇ Κυρήνῃ οἱ Πτολεμαῖοι, τότε πιθανὴ τυγχάνει ἡ ὑποτιθεμένη ἐπανάστασις αὕτη τῶν Κυρηναίων κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Εὐεργέτου. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει τότε καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μάγα θὰ κατέστρεψαν οἱ Κυρηναῖοι τὰ ἐγχώρια νομίσματα τῶν Πτολεμαίων ἐπικόπτοντες αὐτὰ ταῖς σφραγῖσι τῶν νομισμάτων τοῦ ΚΟΙΝΟΥ τῆς Πενταπόλεως αὐτῶν, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἀνωτέρω (σελ. σζ´ καὶ ἀριθ. καταλ. 862-864, Πίν. XXXIV, 12-20). Τοῦτο φαίνεται ἡμῖν τὸ πιθανώτερον πάντων, διότι εἶδομεν ὅτι ὁ Μάγας ἐπαναστὰς ἀντικαθίστα τὰς ἐπιγραφὰς τῶν αὐτῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ, οὐδένα δ' εἶχε λόγον νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς Κυρηναίους νὰ προβῶσιν εἰς τὴν πλήρη ἐλευθερίαν δηλοῦσαν προᾶξιν τῆς ἐπιθέσεως τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ νομίσματος. Διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι οὐχὶ εὐλόγως ἀποκρούεται ὑπὸ τῶν νεωτάτων ἱστορικῶν ἢ γνώμη τοῦ Niebuhr καὶ Δρούσεν¹.

Ὅτε ὁ Εὐεργέτης ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὁ μέγας πόλεμος πρὸς τὸν Σελευκίδην δὲν εἶχε λήξει. Οἱ Ῥόδιοι ὑπὸ τὸν Ἀγαθόστρατον ἔσπευσαν πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων κατεχομένης Ἐφέσου καὶ διὰ στρατηγήματος ἀπατήσαντες τὸν ναύαρχον τοῦ Πτολεμαίου Χρεμωνίδην ἐνίκησαν αὐτὸν ἐν αὐτῷ τῷ λιμένι τῆς Ἐφέσου², χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῶσι νὰ καταλάβωσι καὶ τὴν πόλιν, ἣν ἐπανευρίσκομεν φρουρουμένην ἰσχυρῶς ὑπὸ Πτολεμαϊκῶν δυνάμεων καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπομένης βασιλείας³. Ἴσως δὲ μόλις τότε ἐπανεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου καὶ αἱ πόλεις τῶν θρακικῶν παραλίων, ἐνίκηθη δὲ καὶ

ὁ ἐκεῖ που δυνάστης Ἀδαῖος καὶ συνεκροτήθη ἢ πρὸς τὸν Ἀντίγονον παρὰ τὴν Ἄνδρον ναυμαχία⁴. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶνε ἐνταῦθα, ὅτι σειρὰ τις θρακομακεδονικῶν νομισμάτων τῶν χρόνων τούτων, παρόλληλος καὶ σύγχρονος ἐτέρα παρομοία σειρᾶ νομισμάτων τοῦ ἠθθέντος δυνάστου Ἀδαίου, φέρει Πτολεμαϊκοὺς τύπους

— α) ἀετὸν ἐπὶ κεραυνοῦ στρέφοντα πρὸς δ. τὴν κεφαλὴν, β) ἀετὸν ἐπὶ βάσεως, γ) κεραυνόν, καὶ δ) τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων² — δεικνύοντας ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ αὐ-

τῶν μονογραφήματος ΠΑΤΡ δηλούμενος ἄγνωστος ἡμῖν ἐκδότης τῶν νομισμάτων τούτων πιθανὸν νὰ εἶνε εἰς τῶν τῆς τάξεως τοῦ Ἀδαίου δυναστῶν τῶν «*τῆς Αἴνου καὶ Μαρωνείας πορρωτέρου*» Μακεδονικῶν καὶ Θρακικῶν χωρῶν, ἐφ' ὧν ἤρχεν ὁ Εὐεργέτης³. Τινὰ τῶν νομισμάτων τούτων εἶναι ἐπικεκομμένα ἐπὶ συγχρόνων νομισμάτων Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ⁴, καθ' οὗ ἀκριβῶς ἐμάχετο τότε περὶ τῆς Θράκης ὁ Πτολεμαῖος, πολλὰ δὲ φέρουσι παρὰ τὸ κοινὸν αὐτῶν μονογράφημα καὶ τὰ μονογραφήματα τῶν ἀρχόντων ΝΚ καὶ Ϛ, ἧτοι ἀκριβῶς τὰ εὐρισκόμενα καὶ ἐπὶ τῶν κοπέντων ἐπὶ Εὐεργέτου ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ βασιλικῶν Πτολεμαϊκῶν τετραδράχμων. Ἀληθῶς

1. Trog. Prol. XXVII: Ut Ptolemaeus ad eum [Adaeum] de novo captum interfecerit, et Antigonus Andro proelio oprona [Sophrona] vicerit. — Ἀθῆν. 11, 468f. — Πβλ. Bouché-Leclercq I p. 256, 4.

2. Imhoof-Blumer, Monnaies Grecques p. 111-112. Ἴδὲ αὐτόθι (σελ. 112-114) καὶ τὰ ἠθθέντα νομίσματα τῆς παρόλληλος σειρᾶς τοῦ Ἀδαίου. Ἴδε καὶ von Sallet, Beschreibung der Ant. Münzen II, p. 45 n° 20-33.

3. Πολυβίου 5, 34.

4. Ἴδε Imhoof-Blumer παρὰ Niese, Gr. Gesch. II p. 150, 2. — Six: Num. Chron. 1875, p. 24. — Zeits. f. Num. 1878, p. 147, 10. — Sallet ἔ. ἀ. καὶ BMC. Macedonia p. 15, 16.

1. Πβλ. Mahaffy, The Empire p. 203 § 131. — Bouché-Leclercq I, 253.

2. Πολυαίνου 5, 18.

3. Πολυβίου 5, 35, 11. — Bouché-Leclercq I, 256.

δύο τῶν τελευταίων φέρουσι πλὴν τοῦ στερεοτύπου P ἢ P καὶ τὰ K ἢ A (ἀριθ. 910-911¹, Πίναξ XXVII, 16 καὶ 17). Ἐπίσης δὲ πιθανὸν εἶναι νὰ πρόκειται περὶ νομισματοκοπίας τινὸς τῶν ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασταθέντων «ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῶν ἐπὶ Θράκης τόπων»² στρατηγῶν, ὧν εἷς δυνατὸν νὰ ἐγένετο ἐπὶ Εὐεργέτου καὶ ὁ Πάτροκλος Πάτρωνος Μακεδῶν, ὁ ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου γνωστὸς ναύαρχος³, οὗ τὸ ὄνομα δύναται κάλλιστα νὰ κρύπτη τὸ μονογράφημα P .

Τέλος ὁ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καταφυγὼν Σέλευκος καταλλήλως παρασκευασθεὶς ἐνέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν, ἀνέκτιστο τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Ἀντιόχειαν καὶ προήλασε μέχρι τοῦ Εὐφράτου νικῶν (242 π. Χ.), ἐξ οὗ καὶ Καλλίνικος ἔκτοτε ὠνομάσθη, ὁπόθεν ἐπιστρέψας ἐν ἔτει 242/1 διέλυσε τὴν ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τοῦ Πτολεμαίου πολιορκίαν τῶν ἀποστατήσασθων Πτολεμαϊκῶν πόλεων Δαμασκοῦ καὶ Ὁρθωσίας⁴. Ἄλλ' ὅτε παραθαυρονηθεὶς ἐκ τῶν μεγάλων τούτων ἐπιτυχιῶν ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ ὀλόκληρον τὴν Κοίλην Συρίαν, ἠττήθη κατὰ κράτος καταφυγὼν μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν⁵, ἔνθα εἶχε νὰ διεξαγάγῃ εὐθύς κατόπιν νέον ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀποστατήσαντος καὶ ζητοῦντος νὰ ἐκθρονίσῃ αὐτὸν ἰδίου αὐτοῦ ἀδελφοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἰέρακος. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀπέφυγε νὰ ἀναμυχθῇ ὁ Πτολεμαῖος, ὅτε δὲ διηλλάγησαν οἱ δύο ἀδελφοί, συνωμολόγησεν ἐν ἔτει 240/39 πρὸς τὸν βασιλέα Σέλευκον ἀναχωρήν, εἰς ὀριστικὴν εἰρήνην μεταβληθεῖσαν⁶.

Οὕτως ἔληξεν ὁ μέγας ἐκεῖνος πόλεμος, ὅστις ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς νομισματοκοπίας τοῦ Εὐεργέτου. Εἶδομεν δὲ ἤδη ἐν ἀρχῇ, ὅτι ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς διακοπῆς τῶν μόλις εἰσαχθέντων ἐν Αἰγύπτῳ νέων κερμάτων τοῦ Εὐεργέτου, ἐν δὲ τοῖς ἐξῆς θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κράτους ἐγένετο ἀφορμὴ μειζόνων μεταβολῶν τῆς βασιλικῆς νομισματοκοπίας.

1. Ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ καταλόγου ἀσαφῶς ἐξετυπώθησαν τὰ μονογραφήματα. Πβλ. τὰς ἐπὶ τοῦ πίνακος εἰκόνας.

2. Athen. Mittheil. 1893 p. 346.—Στοβαίου Ἀνθολ. II p. 66.

3. Πανσαν. 1,1,1, 3,6,4.—Ἀθήν. 8,334a, 14,621a.—Michel, 444.—BCH, 1900, 225.

4. Euseb. Armen. I p. 251.

5. Justin. XXVII, 2,5.

6. Justin. ἔ. ἀ. καὶ Bouche-Leclercq p. 259,1.

ΤΑΞΙΣ Ζ.

Φοινίκη καὶ Παλαιστίνη.

(Ἀρ. 1011-1045, Πίν. XXXI, 1-9 καὶ XXXII, 1-16 καὶ 20-26.)

Αἱ μόναι χῶραι τῶν Πτολεμαίων, ἔνθα ἡ αἰφνιδίως ἔκρηξις τοῦ πολέμου οὐδεμίαν ἐπήνεγκεν ἀνωμαλίαν ἢ μεταβολὴν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν νομισμάτων εἶναι, τοῦλάχιστον ὡς φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, ἡ Φοινίκη καὶ ἡ Παλαιστίνη. Τὰ αὐτὰ νομισματοκοπεῖα τῶν πόλεων Σιδῶνος, Τύρου, Πτολεμαΐδος, Ἰόπης καὶ Γάζης — ἃς ἰσχυρῶς κατεῖχε διὰ φρουρῶν ὁ Εὐεργέτης, ὁ δ' ἐκ βορρᾶ ἐκσπάσας πόλεμος κατ' οὐδὲν ἔθιξε καθ' ὅλην τὴν μέχρι τοῦ 240 διάρκειαν αὐτοῦ, καθ' ἣν ὁ ἐχ' ἑρὸς ἔφθασε μόλις μέχρι τῆς Δαμασκοῦ καὶ Ὁρθωσίας — ἐξηκολούθησαν κόπτοντα, μέχρι τοῦ ἔτους τῆς εἰρήνης, τὰ αὐτὰ ἀπαραλλάκτως χρυσᾶ ἀρσινόεια ὀκτάδραγμα καὶ ἀργυρᾶ τετράδραγμα τῶν τύπων τοῦ Σωτήρος (ἴδε τὴν ἐν σελ. ροη' περίληψιν αὐτῶν 9), καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τῶν αὐτῶν νομισματικῶν ἀρχόντων, οὓς εἶχεν ἐγκαταστήσει ὁ Φιλάделφος (ἴδε τὴν ἐν σελ. ργγ' σύνοψιν 10 τῶν μονογραφημάτων). Ἡ μόνη διαφορὰ τῶν νομισμάτων τούτων ἀπὸ τῶν τοῦ Φιλαδέλφου εἶναι ὅτι φέρουσιν, ἀντὶ τῶν ἐτῶν τοῦ Φιλαδέλφου, τὰ ἀπὸ τοῦ Α μέχρι Γ ἔτη τοῦ Εὐεργέτου.

Οὐχ ἦττον ὅμως αὐτὴ ἡ μέχρι τῶν ἐλάχιστων διατήρησις τῶν τύπων καὶ τοῦ συστήματος τῆς ἐκδόσεως τοῦ Φιλαδέλφου, χωρὶς ὁ νέος βασιλεὺς νὰ ζητήσῃ νὰ δηλώσῃ ἑαυτὸν διὰ τύπων ἰδίων τῆ βασιλείᾳ αὐτοῦ, ἀντικαθιστῶν π.χ. τὴν εἰκόνα τῆς Ἀρσινόης δι' ἐκεῖνης τῆς ἀγαπητῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης, οὐδὲν ἄλλο φαίνεται οὔσα ἢ ἀποτέλεσμα αὐτοῦ τούτου τοῦ πολέμου, ὅστις αἰφνιδίως ἐπελθὼν καὶ τὸν βασιλέα πάνυ μακρὰν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐπασχολήσας, δὲν θὰ ἀφῆκεν αὐτῷ ἀρκετὸν χρόνον ἵνα σκεφθῇ περὶ τῆς κατὰ τὸ ἀρέσκον αὐτῷ μεταβολῆς τῶν τύπων κλπ. τῆς νομισματοκοπίας ταύτης. Ἀναχωρῶν δ' ἐσπευσμένως ἐξ Ἀλεξανδρείας ὁ βασιλεὺς μετὰ τῆς προθέσεως νὰ εἰσδύσῃ μέχρι τοῦ κέντρου τῆς Ἀσίας, περιορισθῆ, φαίνεται, νὰ διατάξῃ ἀπλῶς τὴν κατὰ τὰ αὐτὰ καθ' ἃ καὶ πρότερον ἐξακολούθησιν τῆς τόσον χρησίμου τῷ ἐμπορίῳ καὶ τῷ πολέμῳ αὐτοῦ Φοινικικῆς τοῦ κράτους νομισματοκοπίας, ἐπιφυλαχθεὶς νὰ κα-

νονίση τὰ κατ' αὐτὴν εὐθύς ὡς ἠθέλε περατώσει τὸν μέγαν ἐκεῖνον πόλεμον.

Πράγματι δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω (τάξις I), ἅμα τῇ λήξει τοῦ πολέμου παύεται καὶ ἡ νομισματοκοπία αὕτη καὶ ἀντικαθιστᾶται δι' ἄλλων ιδιορρυθμῶν νομισμάτων.

ΤΑΞΙΣ Β.

Βερενίκεια νομίσματα Χρεμωνίδου, Ἐφέσου καὶ Σελευκείας τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου.

(Ἀριθ. 962-994, Πίνακες XXIX, 1-26 καὶ XXXV, 2-10.)

Ἐκστρατεύων ὁ Εὐεργέτης πρὸς τὰ ἐνδότετα τῆς Ἀσίας, τὴν μὲν ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχὴν ἀφῆκε βεβαίως εἰς τὰς ἰσχυρὰς χεῖρας τῆς γενναίας, τολμηρᾶς καὶ συνετῆς συζύγου Βερενίκης, τῆς τότε ἀφιερωσάσης τοῖς θεοῖς τὴν κόμην αὐτῆς ὑπὲρ τῆς αἰσίας ἐπιστροφῆς αὐτοῦ. Τὴν δὲ διεξαγωγὴν τοῦ ἐν τοῖς βορείοις τοῦ κράτους πολέμου ἐνεπιστεύθη εἰς ἱκανὸν ναύαρχον, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα μέχρι τοῦδε.

Ὁ ναύαρχος οὗτος ὀξέως ἐπιτεθεὶς κατὰ τῆς Κιλικίας διέκοψεν, ὡς εἶδομεν, τὴν μετὰ τῆς πρωτεύουσας τοῦ κράτους Ἀντιοχείας συγκοινωνίαν τῆς ἐν Ἐφέσῳ διατριβούσης Λαοδίκης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, ἐκυρίευσεν τὴν ἐν Κιλικίᾳ Σελεύκειαν ἐπὶ Κράγῳ, ἐνίκησε τὸν σατράπην Ἀρίβαζον κατασχὼν καὶ τὰ 1500 τάλαντα, ἅτινα οὗτος τῇ διαταγῇ τῆς Λαοδίκης ἔπεμπε πρὸς τὴν Ἐφεσον, κατέλαβε δὲ ἀμέσως κατόπιν τὸ ἐπίγειον τῆς Ἀντιοχείας Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου καὶ τέλος αὐτὴν ταύτην τὴν πρωτεύουσαν Ἀντιόχειαν.

Ταῦτα πάντα γνωρίζομεν ἐξ ἐσχάτως ἀνακαλυφθείσης ἐν Gurob τῆς Αἰγύπτου¹ ἐπισήμου ἀναφορᾶς αὐτόπτου, ὅστις, ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἀφηγήσεως, τῶν πλατέων περιθωρίων τοῦ παπύρου καὶ ἄλλων ἐνδείξεων, οὐδεὶς ἄλλος φαίνεται ὢν ἢ αὐτὸς ὁ ῥηθεὶς ἀνώνυμος ναύαρχος τοῦ Πτολεμαίου², ἀναφέρων τὰ γενόμενα πρὸς τὰς

1. Mahaffy, The Flinders Petrie Papyri II, n° XLV p. 148. — U. Köhler, Sitz. Ber. der Berl. Akad. 1894, p. 445 κέξ.

2. U. Köhler ἔ. ἀ. σελ. 458: Ich sehe in dem Text von Gurob den Bericht, welchen der ägyptische Nauarch dem Könige Ptolemaios nach der Einnahme von Antiochien übersandt hat. — Bouché-Leclercq I p. 250: Le narrateur parle ici à la première personne du pluriel, c'est-à-dire en témoin oculaire. Il faisait partie de l'expédition, et on peut même se demander s'il n'en était pas le chef. — Εἰκόνα τοῦ παπύρου τούτου ἴδε ἐν Mahaffy, The Ptolemaic Dynastie p. 105, fig. 29.

ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχάς, ἴσως πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλεύουσαν τότε Βερενίκην.

Ἄλλὰ τίς λοιπὸν εἶναι ὁ ναύαρχος οὗτος τῶν Πτολεμαίων, ὁ τόσον ἱκανὸς ἢ ἀγαπητὸς τοῖς Ἑλλησι τῆς Ἀσίας, ὥστε πᾶσαι ἐν γένει αἱ πόλεις τῆς Ἀσίας ἔσπευδον, ἅμα τῇ προσεγγίσει αὐτοῦ νὰ προστεθῶσιν εἰς αὐτόν, ἐνῶ αὐταὶ αἱ παρ' αὐτοῦ προσβαλλόμεναι ἐλληνικαὶ πόλεις τῶν Σελευκιδῶν ἔσπευδον νὰ ἀνοίγωσι τὰς πύλας καὶ νὰ ὑποδέχωνται αὐτόν μετ' ἐνθουσιασμοῦ, «μετὰ κρότου καὶ κραυγῆς», στεφανηφορούντων τῶν πολιτῶν, ἱερέων καὶ ἀρχόντων, ὥστε ἡ ἐκστρατεία νὰ ὁμοιάζῃ μᾶλλον πρὸς θριαμβευτικὴν κάθοδον ἀνδρὸς σωτήρος; Οὐδεὶς ἄλλος, νομίζω, ἢ ὁ προσφιλεῖς τοῖς Ἑλλησιν ἀνὴρ, ὢν, διαρκούντος τοῦ πολέμου, εὐρίσκομεν εὐθύς κατόπιν περὶ τὴν Ἐφεσον ἀναφερόμενον ῥητῶς ὡς ναύαρχον τοῦ στόλου τοῦ Εὐεργέτου, ἦτοι ὁ περιφημὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ συμπαθέστατος τότε παντὶ ἐλευθερίας ὀρεγομένῳ Ἑλληνι Χρεμωνίδης ὁ Ἀθηναῖος.

Πασίγνωστος τυγχάνει ἡ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐνδοξος θέσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου. Μαθητὴς προσφιλεῖς ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ γενόμενος τοῦ Ζήνωνος καὶ Κλεάνθους, ἰδρυτῶν τῆς Στωϊκῆς σχολῆς, τῆς διδασκούσης τὴν ἀνδρικήν εὐστάθειαν καὶ μεγαλοψυχίαν, ὑπὸ δὲ τῶν διδαγμάτων αὐτῆς φρονηματισθεὶς μετὰ τῶν ἐκ πάσης Ἑλληνικῆς γῆς συμμαθητῶν αὐτοῦ, ἐγένετο ἡ ψυχὴ τοῦ ἐξ αὐτοῦ Χρεμωνιδείου καλουμένου πολέμου, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντες τοὺς Ἀθηναίους, ἐπολέμησαν τὸν ἔσχατον, ἀλλὰ καὶ σοβαρώτατον ἀγῶνα κατὰ τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας ὑπὲρ τῆς πλήρους αὐτῶν ἐλευθερίας, κύριον ἀρωγὸν καὶ σύμμαχον ἔχοντες τὸν πατέρα τοῦ Εὐεργέτου Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον. Πασίγνωστον δ' εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ψήφισμα τῆς συμμαχίας ταύτης, ὅπερ εἶπεν αὐτὸς ὁ Χρεμωνίδης¹, καθ' ὃ τελικὸς σκοπὸς τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου ἦτο «ὅπως ἂν οὖν κοινῆς ὁμονοίας γενομένης τοῖς Ἑλλησι πρὸς τε τοὺς νῦν ἡδίκηκότητας καὶ παρεσπονδηκότητας τὰς πόλεις πρόθυμοι μετὰ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ μετ' ἀλλήλων ὑπάρχουσιν ἀγωνιστᾶι καὶ τὸ λοιπὸν μεθ' ὁμονοίας σφίζωσι τὰς πόλεις».

Δυστυχῶς ὁ καλὸς καὶ μέγας ἐκεῖνος ἀγὼν

1. Dittenberger, Syll. Ins. Gr. I, 214.

(267-263) ἀπέβη μάτην. Αἱ Ἀθηναίαι ἐκυριεύθησαν ὑπὸ Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, ὁ δὲ Χρემωνίδης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γλαύκωνος ἔφυγον εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν φίλον αὐτῶν Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδελφον, ἔνθα ἔτυχον μεγίστων τιμῶν καὶ ἀξιοματίων, *πάρεδροι καὶ σύμβουλοι* αὐτοῦ γενόμενοι¹.

Ἐνταῦθα λοιπὸν εὐρίσκομεν αὐτοὺς καὶ ἐπὶ Εὐεργέτου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μεγάλου πρὸς τὴν Συρίαν πολέμου. Περὶ τούτου δ' ἔχομεν ἀρχαίαν μαρτυρίαν², πολύτιμον ὑπὸ νομισματικῆν κυρίως ἔποψιν. Τέλης ὁ κυνικός ἐν λόγῳ τινί, ὃν ἐξεφώνησεν ἐν Μεγάροις, περὶ τὸ 240 κατὰ τὸν Willamowitz-Moellendorf³, ὑποστηρίζων ὅτι ἡ φυγὴ δὲν στερίσκει τῶν ἀγαθῶν οὐδὲ κακοῦ παραίτιός ἐστιν, ἀναφέρει πρὸς τοῖς ἄλλοις παραδείγμασι τὰ ἑξῆς: «ἐνιοὶ δὲ γε (τῶν φυγάδων) καὶ φρουροῦσι τὰς πόλεις παρὰ βασιλεῦσι, καὶ ἔθνη πιστεύονται, καὶ δωρεὰς μεγάλας καὶ συντάξεις λαμβάνουσιν... Ἰπομέδων ὁ Λακεδαιμόνιος ὁ νῦν ἐπὶ Θράκης καθιστάμενος ὑπὸ Πτολεμαίου, Χρემωνίδης καὶ Γλαύκων οἱ Ἀθηναῖοι, οὐ πάρεδροι καὶ σύμβουλοι; ἵνα μὴ τὰ παλαιὰ σοὶ λέγω, ἀλλὰ τὰ καθ' ἡμᾶς. Καὶ τὸ τελευταῖον οὐκ ἐπὶ στόλου τηλικούτου ἐξαπεστάλη καὶ χρημάτων τοσούτων πιστευόμενος καὶ τὴν ἐξουσίαν ἔχων ὡς βούλοιο χρῆσθαι;»

Τὸ χωρίον τοῦτο, ὡς πλεῖστα ἄλλα τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως⁴, εἶναι ἐφθαρμένον, ὡς ἐλλείποντος τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπὶ τοῦ στόλου ἐξαποσταλέντος, ὅστις πάντως εἶναι εἷς τῶν ἀμέσως ἀνωτέρω ἀναφερομένων δύο Ἀθηναίων ἀδελφῶν. Ὁ Willamowitz, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Χρემωνίδης ῥητῶς ἀναφέρεται ὑπ' ἄλλης πηγῆς⁵ ὡς ὁ πρὸ τῆς Ἐφέσου ναύαρχος τῶν Πτολεμαίων κατὰ τὸν αὐτὸν πόλεμον (περὶ τὸ 244 κατὰ τὸν Bouché-Leclercq⁶), συμπεραίνει ὅτι πιθανώτατα πρόκειται περὶ τοῦ Χρემωνίδου⁷. Ὁ δὲ σοφὸς παλαιογράφος καὶ φιλόλογος ἡμῶν Δ. Βερναρδάκης, — ὃν συνεβουλεύθη ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπανορθωθῆ

θωθῆ παλαιογραφικῶς τὸ χωρίον ἀναγινωσκόμενου «*Καὶ τελευταῖον οὐ Χ(ρემωνίδης) ἐξαπεστάλη*» ἀντὶ «*οὐκ*», — φρονεῖ ὅτι ἀπλούστερον καὶ πρὸς τοὺς κανόνας τῆς παλαιογραφίας συμφωνότερον εἶναι νὰ ἐπανορθώσωμεν τὸ χωρίον: «*Καὶ τελευταῖον οὐ[τοσὶ Χρემωνίδης οὐ]κ ἐξαπεστάλη κτλ.*».

Ὅτι δὲ εἰς τὸν Χρემωνίδην ἄριστα ἀρμόζει ἢ κἄπως παράδοξος φράσις τοῦ χωρίου, ὅτι ὁ ἐξαποσταλεὶς ναύαρχος εἶχεν ἐξουσίαν «*ὡς βούλοιο χρῆσθαι*» τῶν χρηματικῶν θησαυρῶν, οὓς ἐνεπιστεύθη αὐτῷ ὁ ἐξαποστείλας βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, τοῦτο θὰ ἴδωμεν δηλούμενον καὶ ὑπὸ τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως τοῦ Εὐεργέτου, περὶ ἧς ἀσχολούμεθα ἐνταῦθα.

Ἡ τάξις αὕτη, περιέχουσα τὰ μέγιστα τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς ὅλης Πτολεμαϊκῆς νομισματοκοπίας, ἀποτελεῖται, πρῶτον, ἐκ χρυσῶν *ἀττικῆς ὀλκῆς* δεκαδράχμων, πενταδράχμων, δύο καὶ ἡμισείας δραχμῶν, δραχμῶν, ἡμιδράχμων καὶ τετάρτων δραχμῆς· δεύτερον ἐξ ἀργυρῶν, *ἀττικῆς ὀλκῆς* ἐπίσης, δωδεκαδράχμων, πενταδράχμων καὶ δύο καὶ ἡμισείας δραχμῶν. Πάντα ταῦτα φέρουσιν ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν προτομὴν Βερενίκης τῆς Β', συζύγου τοῦ Εὐεργέτου, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ἐκατέρωθεν ἀπλοῦ κέρατος πλήρους καρπῶν καὶ τετανωμένου, ἔχοντος δὲ παρ' αὐτῷ ὡς σύμβολον ἐπὶ μὲν τῶν χρυσῶν δύο ἀστέρας, ἐπὶ δὲ τῶν ἀργυρῶν τοὺς δύο πῖλους τῶν Διοσκούρων. Τὸ δὲ πεδίον αὐτῶν ἢ εἶναι ἐντελῶς κενόν, ἢ φέρει γράμμα τι ἢ μονογράφημα, ὅπερ ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τῶν εἰς ἐκάστην τῶν δύο σειρῶν ἀνηκόντων χαλκῶν κερμάτων. Τὰ χαλκᾶ δὲ ταῦτα νομίσματα εἶναι διαφόρων ὀλκῶν, τύπων καὶ μεγεθῶν ἐν ἐκάστη σειρᾷ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ἐξετάζοντες μίαν ἐκάστην αὐτῶν.

Μέχρι τοῦδε πάντες οἱ νεώτεροι νομισματικοί, μετρολόγοι καὶ ἱστορικοί, βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς ἀττικῆς ὀλκῆς, καθ' ἣν, ὅλως ἐξαιρετικῶς, ἐκόπησαν τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς τάξεως ταύτης, ἀπέδωσαν ταῦτα τῇ Κυρηναϊκῇ, ἔνθα ἦτο ἀληθῶς ἐν χρήσει καὶ ὁ ἀττικὸς σταθμητικὸς κανὼν. Τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἔπραξαν τοῦτο καθ' ὅσον πρόκειται περὶ νομισμάτων φερόντων τὴν εἰκόνα τῆς βασιλίσσης, ἣτις ἔφερον ὡς προῖκα τῷ Εὐεργέτῃ τὸν θρόνον τῆς Κυρήνης. Ἄλλὰ

1. Περὶ τοῦ Γλαύκωνος καὶ Χρემωνίδου ἴδε Kircher, Prosopographia Attica I, 3019, II, 15572.

2. Τέλης παρὰ Στοβ. Ἀνθολόγ. II p. 66 (Meineke).

3. Antigonos von Karystos p. 301.

4. Ἴδε Willamowitz ἑ. ἀ. σελ. 305: Lücken (durch Zeilen oder Wortauifall) sind hier zu häutig.

5. Πολυαίνου 5,18.

6. Σελ. 244 καὶ 256.

7. Σελ. 302,14.

δι' ἐπιμελοῦς ἐρεῦνης ἠδυνήθηεν νὰ ἐξακριβώσω ὅτι οὐδὲν τῶν νομισμάτων τούτων προέρχεται ἐκ τῆς χώρας ταύτης, ἐνῶ συνηθέστατα, κυρίως τὰ χαλκᾶ, ἀνακαλύπτονται ἐν Αἰγύπτῳ, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τοῦτο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐγέννησεν ἐν ἐμοὶ ἀμφιβολίας περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς εἰς Κυρήνην ἀποδόσεως, ἃς ἐπέτεινε τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἐκλαμβάνοντες τὸ χαρακτηριστικὸν Ε μιᾶς τῶν σειρῶν τῆς τάξεως ταύτης ὡς τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῆς Κυρηναϊκῆς πόλεως τῶν Εὐεσπεριτῶν, οὐδὲν ἄλλο ὄνομα Κυρηναϊκῆς πόλεως ἔχουσι νὰ προτείνωσι πρὸς ἐξήγησιν τῶν χαρακτηριστικῶν ✱ καὶ ✨ τῶν δύο ἄλλων παραλλήλων σειρῶν.

Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν γνώμην, ἣν νῦν θὰ προτείνω ἐξηγῶν τὰ νομίσματα μιᾶς ἐκάστης τῶν σειρῶν τούτων.

ΣΕΙΡΑ Α (Χαρακτηριστικὸν ✱).

Βερενίκεια Χρεμωνίδου.

(Ἀριθ. 962-971, Πίναξ XXIX, 17-26).

Τῆς σειρᾶς ταύτης ἀνεκαλύφθησαν μέχρι τοῦδε χρυσᾶ πεντάδραχμα καὶ ἀργυρᾶ τοιαῦτα, πρὸς δὲ λαμπρὰ καὶ πλουσία σειρὰ χαλκῶν κερμάτων ὀκτώ διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὀγκῶν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα φέρουσι πάντα, κατὰ σπανίαν ἐν τῇ νομισματοκοπῇ τῶν Πτολεμαίων ἐξαίρεσιν, τοὺς αὐτοὺς τύπους, ἥτοι ἐφ' ἐνὸς μὲν κεφαλῆν Ἄμμωνος πρὸς δεξ., ἐφ' ἐτέρου δὲ τὸν Πτολεμαϊκὸν ἀετὸν ἰστάμενον, μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραινοῦ, ἔχοντα δὲ πρὸ ἑαυτοῦ ὡς σύμβολον τὸ αὐτὸ ἀπλοῦν κέρασ, ὅπερ χρησιμεύει ὡς κύριος τύπος τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κερμάτων τῆς αὐτῆς σειρᾶς. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦσι δύο τῶν μικροτέρων κερμάτων φέροντα, ἀντὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἄμμωνος, κεφαλῆν Ἀλεξάνδρου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, καὶ ἕτερον ἔχον τὸ κέρασ οὐχὶ ἐν τῷ πεδίῳ ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἀετοῦ. Πάντα δὲ ἀνεξαιρέτως φέρουσιν ὡς κύριον ἐνωτικὸν γνώρισμα, λίαν καταφανῶς ἀναγεγραμμένον ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ὀπισθίας ὄψεως, τὸ ῥηθὲν μονογράφημα ✱.

Ἐχον ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ ἐπίτροποι, στρατηγοὶ καὶ ναύαρχοι τῶν Πτολεμαίων, οἵοι π. γ. ὁ Μενέλαος ἐν Κύπρῳ, ὁ Μάγας ἐν Κυρήνῃ καὶ πλεῖστοι ἄλλοι, οὓς θὰ συναντήσωμεν κατόπιν, ἔθετον τὰ μονο-

γραφήματα ἢ ἀρκτικὰ αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν κοπέντων ἐν αἷς χώραις ἤρχον βασιλικῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, συμπεραίνω ὅτι τὸ παρὸν μονογράφημα δηλοῖ ὡς κόψαντα τὰ *Βερενίκεια νομίσματα*¹ ταῦτα τὸν πάρεδρον καὶ σύμβουλον καὶ ναύαρχον τοῦ Εὐεργέτου Χρεμωνίδην τὸν Ἀθηναῖον, ὅστις θὰ μετεχειρίσθη πρὸς τοῦτο κυρίως τὰ 1500 τάλαντα, ἅτινα κατέσχευεν ἐν Κιλικίᾳ, ἅτινα ἔνεκα τοῦ ναυτικοῦ πολέμου ἦτο λίαν ἐπικίνδυνον νὰ πέμψῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅπως νομισματοκοπηθέντα ἐπιστραφῶσιν αὐτῷ πρὸς τὰς τοῦ πολέμου χρείας.

Πρὸς τὴν ἐξήγησιν ταύτην θαυμασίως συμφωνοῦσι πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς σειρᾶς, ἅτινα εἶναι τὰ ἐξῆς.

Πρῶτον. Τὸ κατ' ἐξοχὴν εἰς ναύαρχον ἀρμόζον ναυτικὸν σύμβολον τῶν δύο πέλων ἢ δύο ἀστέρων τῶν Διοσκούρων, θεῶν σωτήρων κατ' ἐξοχὴν τῶν ἐν θαλάσῃ πλεόντων².

Δεύτερον. Ἡ συνήθης τῶν χαλκῶν κερμάτων τῆς σειρᾶς προέλευσις ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔνθα κυρίως διεξήγαγε τὸν ναυτικὸν πόλεμον ὁ Χρεμωνίδης.

Τρίτον. Ἡ ὅλως ἀσυνήθης τῇ Πτολεμαϊκῇ νομισματοκοπῇ ἀπτικὴ ὀγκὴ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κερμάτων, ἣτις ἄριστα ἀρμόζει εἰς νομίσματα κοπέντα ὑπὸ Ἀπτικοῦ ἀνδρός, ἐν χώρᾳ ἀφ' ἧς ὠρμήθη ὁ ἀπτικοευβοϊκὸς σταθμητικὸς κανὼν³, καὶ πρὸς χρείας πολέμου ἐν περιοχῇ ἔνθα εὐπρόσδεκτα κυρίως ἦσαν τὰ τοῦ κανόνος τούτου νομίσματα.

Τέταρτον. Τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα ἐκόπησαν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Βερενίκης. Ἀληθῶς ἡ Βερενίκη ἀπλῶς ὡς σύζυγος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου οὐδὲν δικαίωμα εἶχε νὰ κόψῃ ἴδιον νόμισμα. Νῦν ὅμως, ὅτ' ἐναύαρχε ὁ Χρεμωνίδης, ὁ βασιλεὺς Εὐεργέτης ἀναχωρήσας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ἀφήκεν ἀναγκαίως πᾶσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐπομένως καὶ τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας, εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ σύζυγον. Κατ' οὐδὲν ἐπομένως

1. Πολυδ. Ὀνομ. 9, 85 «Ἴσως δὲ νομισμάτων καταλόγῳ προσήκουσιν οἱ Κροίσειοι στατήρες καὶ Φιλίππειοι καὶ Δαρεικοί, καὶ τὸ *Βερενίκειον νόμισμα*».

2. Ὀμηρ. Ὑμν. εἰς Διοσκούρους 33, 6-8, 18. — Λουκιαν. (ἐκδ. Jacob.) I, 116. — Svoronos, Ulysse chez les Arcadiens p. 25. — Πβλ. Poole BMC. Ptolemies p. XIX.

3. Head-Σβορώνου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων Α', σελ. νζ'.

ἡμάρτησεν ὁ Χρεμωνίδης θέτων ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔκοψε διὰ τῶν θησαυρῶν οὓς κατέσχε, τὴν εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν τῆς τότε πράγματι ἐξασκούσης τὴν ἐν Αἰγύπτῳ βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἧς ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς διετέλει. « Ἐξουσίαν ἔχων ὡς βούλοιο χρῆσθαι » τῶν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ μεταλλικῶν θησαυρῶν, — ἧς ἀπολύτου ἐξουσίας ὑπάτον γνώρισμα ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νῦν τὸ δικαίωμα τοῦ κόπτειν νομίσματα, — ἔπραξεν ἔργον οὐχὶ μόνον συνέσεως, μὴ ἐξαποστείλας εἰς Αἴγυπτον διὰ τῆς τότε ἐπισηλοῦς θαλάσσης τοὺς θησαυροὺς οὓς κατέσχε, ἀλλὰ καὶ ἔργον δεξιοῦ αὐλικοῦ, κόψας αὐτοὺς εἰς νομίσματα πρὸς τὰς τοῦ τότε πολέμου χρείας καὶ θέσας ἐπ' αὐτῶν, *Βερενικεῖον νομισμάτων κληθέντων*¹, τὴν εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν τῆς ἀγαπητῆς τοῦ Εὐεργέτου συζύγου Βερενίκης, τῆς τότε χειριζομένης, ὡς εἶπομεν, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἦτις βεβαίως οὐχὶ ἄνευ φθόνου θὰ ἔβλεπε τὰ ἀφθόνως τότε κυκλοφοροῦντα λαμπρὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ κράτους, τὰ φέροντα τὴν εἰκόνα τῆς προκατόχου αὐτῆς Ἀρσινόης τῆς Β'. Ὅτι δὲ ἰδιαίτερος ὁ Χρεμωνίδης περιποιεῖτο τὴν Βερενικὴν, ὑποδεικνύει σαφῶς τὸ παράδειγμα τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ αὐλῇ συνεξορίστου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γλαύκωνος, ὃν κατόπιν ὁ Εὐεργέτης ἐτίμησε δι' ἐπιγραφῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ « [Ἄρειτῆ]ς ἐνεκεν [καὶ εὐνοίας τῆς] πρὸς τὸν πατέρα [Πτολεμαῖον] καὶ τὴν ἀδελφὴν [Βερενικὴν καὶ] τὸν δῆμον ... », ἃν ἡ ὑπὸ τοῦ Hirschfeld προταθεῖσα συμπλήρωσις εἶναι ὀρθή².

Πέμπτον. Οὐδὲν τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης φέρει χρονολογίαν. Εὐτυχῶς τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀναπληροῖ περιέργως ἀρχαῖον κίβδηλον Χρεμωνίδειον νόμισμα, ἀντιγράφων γνήσιον τοιοῦτον μὴ ἀνευρεθὲν εἰσέτι, ἀνακαλυφθὲν δ' ἐν Κιλικίᾳ, ἔνθ' ἀκριβῶς εἶδομεν δρῶντα τὸν στόλον τοῦ Χρεμωνίδου, καὶ δωρηθὲν τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀτταλεΐᾳ τῆς Παμφυλίας προξένου τῆς Ἑλλάδος Δ. Μαυρομιγᾶλη. Τὸ νόμισμα τοῦτο (καταλ. ἀριθ. 963, σμ.), οὗ δεύτερον ὅμοιον ἐκ τῆς αὐτῆς σφρα-

γίδος εὐρίσκεται ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου, ἀπεικονίζομεν ἐνταῦθα.

Τοῦτο ὡς βλέπει τις, πλὴν τοῦ μονογραφήματος τοῦ Χρεμωνίδου φέρει καὶ τὸ γράμμα Ι. Ἄν τοῦτο εἶναι χρονολογία, ὡς εἶναι πιθανώτατον, τότε, ὅπως καὶ ἂν λάβωμεν αὐτό, εἴτε δηλαδὴ ὡς 6 (ἕκτον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου), εἴτε ὡς 7 (τῇ παρενθέσει τοῦ Ϛ), παρέχει χρονολογίαν ἀρμόζουσαν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ναυαρχίας τοῦ Χρεμωνίδου, διότι ὁ μέγας ἐκεῖνος πόλεμος ἔληξεν, ὡς εἶδομεν, τὸ 7^{ον} ἢ 8^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου καὶ τῆς Βερενίκης.

Τέλος πρὸς τὴν εἰς τὸν Χρεμωνίδην ἀπόδοσιν τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης θαυμασίως συμφωνοῦσι καὶ ὅσα δύναται τις νὰ εἴπη περὶ τῶν ὁμοίων νομισμάτων τῶν ἐπομένων σειρῶν τῆς αὐτῆς τάξεως.

ΣΕΙΡΑ Β (Χαρακτηριστικὸν Ε).

Βερενίκηια Ἐφέσου.

(Ἄριθ. 972-977, Πίναξ XXIX, 1-3 καὶ 12-14.)

Τὴν σειρὰν ταύτην κοσμοῦσι τὰ μέγιστα τῶν χρυσῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων, ἦτοι ἀπτικὰ δεκάδραχμα, πρὸς δὲ καὶ χρυσᾶ πεντάδραχμα τῶν αὐτῶν τύπων τῆς Βερενίκης. Συνοδεύουσι δ' αὐτὰ ὡς χαλκὸς κέρματα τριῶν διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὀλκῶν, διακρινόμενα ἀλλήλων, ἀντιθέτως τοῖς χαλκοῖς τῆς προηγουμένης σειρᾶς, ἐκ τῶν διαφόρων τύπων αὐτῶν (ἔμπροσθεν, κεφαλαὶ Ἄμμωνος, Διὸς καὶ Ἀλεξάνδρου· ὀπισθεν δὲ ἀετοὶ τριῶν διαφόρων στάσεων). Κοινὸν ἐνωτικὸν γνώρισμα ἔχουσι πάντα τὸ ἐν τῇ θέσει τοῦ μονογραφήματος τοῦ Χρεμωνίδου τεθὲν γράμμα Ε καὶ τὸ κέρας τὸ χρησιμεῦον τοῖς μὲν χρυσοῖς καὶ ἀργυροῖς ὡς τύπος, τοῖς δὲ χαλκοῖς ὡς σύμβολον, ἢ καὶ ὡς φόρημα τοῦ ἀετοῦ. Ἄν νῦν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ τε-

1. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. σμζ' σημ. 1.

2. Δρόσεν, Ἱστορία τοῦ Μακεδον. Ἑλληνισμοῦ (μετάφρ. Παναζίδου) τόμ. Γ' σελ. 281,2. — SIG. II, 231. — Dittenberger SIG. 2, 222. — Strack ἔ. ἀ. ἀρ. 41.

χνοτροπία τῶν χαλκῶν εἶναι κατά τι μεταγενεστέρα τῆς τῶν φερόντων τὸ μονογράφημα τοῦ Χρεμωνίδου, πρὸς δὲ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν καθ' ἣν ὁ Χρεμωνίδης, κατέχων τὴν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον κυριευθεῖσαν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων¹ Ἐφεσον, ἠττήθη ἐν τῷ λιμένι αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ναυάρχου τῶν Ῥοδίων διαρκοῦντος τοῦ αὐτοῦ πολέμου², δυνάμεθα εὐλόγως νὰ υποθέσωμεν ὅτι τὸ Ε σημαίνει ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Ἐφέσῳ, εἴτε ἐπὶ τοῦ Χρεμωνίδου, εἴτε μετὰ τόν, ὡς φαίνεται, ἐπακολουθήσαντα θάνατον αὐτοῦ³, ὑπὸ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ στρατηγοῦ τῆς Ἐφεσου, ἣτις παρέμεινε καὶ μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐκεῖνην ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Πτολεμαίων ὡς κέντρον τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν δυνάμεων ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ⁴, ἐπομένως καὶ ὡς κύριον Πτολεμαϊκὸν νομισματοκοπεῖον κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Εἶδομεν δ' ἤδη ὅτι καὶ πρότερον ἐκόπησαν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πλὴν ἄλλων βασιλικῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων φερόντων Ε—Φ καὶ μέλισσαν, χρυσᾶ ὀκτάδραγμα ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Βερενίκης (σελ. σιβ' καὶ σκς').

ΣΕΙΡΑ Ε (Χαρακτηριστικὸν Σ, ΞΕ ἢ Ξ).

Βερενίκη Σελεύκειας τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου.

(Ἀριθ. 991-994, Πίναξ XXXV, 5-10.)

Πλὴν τῆς Ἐφεσου καὶ Ἀντιοχείας ὁ στόλος τοῦ Χρεμωνίδου ἀναφέρεται ὡς καταλαβὼν ἐν Κιλικίᾳ μὲν Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ Κράγῳ, ἐν Συρίᾳ δὲ τὸ ἐπίνειον τῆς Ἀντιοχείας Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου. Ἡ τελευταία δ' αὕτη, ἦν κατὰ τινὰς τῶν νεωτέρων κατεῖχον καὶ πρότερον ἤδη οἱ Πτολεμαῖοι⁵, παρέμεινε ἔκτοτε ἐπὶ μακρὸν, μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπομένης βασιλείας (219 π. Χ.), ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους⁶. Ἐν αὐτῇ λοιπὸν θὰ ἐκόπησαν τὰ Χρεμωνιδείου χαρακτῆρος Βερενίκη τῆς παρουσίας σειρᾶς τὰ φέροντα ἀντὶ χαρακτηριστικοῦ τὰ Σ, ΞΕ ἢ Ξ. Σπουδαιότατον δ' εἶναι ὅτι τινὰ ἐξ αὐτῶν φέρουσιν ἐν ὑστε-

ροσῆμφ τὸ μονογράφημα αὐτοῦ τοῦ Χρεμωνίδου (ἀριθ. 992ε). Τὸ ἡμελημένον τῆς τεχνοτροπίας τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν, ἰδίᾳ τῶν χαλκῶν, δυνατὸν νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀδεξιότητος τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ σφραγιδογλύφων, πιθανώτερον ὅμως εἶναι νὰ δηλοῖ ὅτι τὰ πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ἐκόπησαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, ἴσως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Δ', ἥτοι ἀπὸ τοῦ 221 μέχρι τοῦ 219 π. Χ., ὅτε Ἀντίοχος ὁ Γ' ἐκυρίευσε τὴν Σελεύκειαν (ἴδε κατωτέρω).

Μέχρι τοῦδε τῆς σειρᾶς ταύτης εὑρομεν μόνον ἀργυρᾶ δύο καὶ ἡμισείας ἀττικῶν δραχμῶν καὶ χαλκᾶ τριῶν διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὀλκῶν. Πιθανώτατον ὅμως εἶναι τὸ μέλλον νὰ προσθέσῃ αὐτῇ καὶ ἄλλα νομίσματα ὅμοια πρὸς τὰ τῶν ἄλλων παραλλήλων σειρῶν.

ΣΕΙΡΑΙ Γ ΚΑΙ Δ.

Βερενίκη Χρεμωνίδεια ἀνόνημα.

(Ἀριθ. 978-982, Πίναξ XXIX, 4-11, καὶ ἀριθ. 986-990, Πίναξ XXXV, 2-4 καὶ 13.)

Τὸ ὑπὸ τοῦ Χρεμωνίδου εἰσαχθὲν νόμισμα φαίνεται ὅτι τοσοῦτον ἐπεκράτησεν, ὥστε κατέστη ἐπὶ τινὰ χρόνον γενικὸν νόμισμα τοῦ κράτους. Τοῦτο ὑποδεικνύει ἤδη τὸ γεγονός ὅτι ἔχομεν δύο ὁμοίας σειρᾶς νομισμάτων ἄνευ τοῦ μονογραφήματος τοῦ Χρεμωνίδου ἢ τῶν ἀρκτηκῶν μιᾶς οἰασδήποτε πόλεως, οἷαι ἢ Ἐφεσος καὶ ἢ Σελεύχεια.

Τοιαύτη εἶναι πρῶτον ἡ σειρὰ Γ (ἀριθ. 978-982, Πίναξ XXIX, 4-11), ἀποτελουμένη ἐξ ὁμοίων χρυσῶν ἀττικῶν πενταδράχμων, δύο καὶ ἡμισείας δραχμῶν, ἡμιδράχμων καὶ τετάρτων δραχμῆς, τοσοῦτο ταυτιζομένων κατὰ τύπους, σύμβολα καὶ τεχνοτροπίαν, πρὸς τὰ ἐν Ἐφέσῳ κοπέντα ὅμοια κέρματα, ὥστε δυνάμεθα εὐλόγως νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ ταῦτα ἐκόπησαν ἐν τῷ νομισματοκοπεῖῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, δὲν φέρουσι δὲ τὸ Ε ὡς προωρισθέντα διὰ τὰς χρείας ὀλοκλήρου τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων.

Ἔχομεν, δεύτερον, τὴν σειρὰν Δ (ἀριθ. 986-990, Πίναξ XXXV, 2-4, 13) ἀποτελουμένην πρῶτον μὲν ἐκ χρυσῶν ἀττικῶν δεκαδράχμων καὶ ἡμιδράχμων, διαφερόντων κατὰ τοῦτο μόνον τῶν ὁμοιοτύπων Χρεμωνιδείων, ὅτι δὲν ἔχουσιν

1. Πβλ. Φύλαρχον παρ' Ἀθηναίῳ, 13, 593c. — Bouché-Leclercq I p. 252,2 καὶ 256.

2. Πολυαῖνου 5,18 (ἴδε ἀνωτέρω σελ. σμγ').

3. Πβλ. Frontini III, 2,11 ἐνθα ἀντὶ τοῦ ἀγνώστου Charmade ἴσως γραπτέον Chremonide. Πβλ. Δρόύσεν ἔ. ἀ. Γ', σελ. 488,2.

4. Πολυβίου 5,35,11.

5. Wilcken: Hermes tom. 29 (1894) p. 450,1.

6. Πολυβίου 5,58,10. Πβλ. Bouché-Leclercq I, 262.

ἐν τῷ πεδίῳ τοὺς δύο ἀστέρας τῶν Διοσκούρων δεύτερον δὲ ἕξ ἀργυρῶν, ἐπίσης ἀπτικῶν, δωδεκαδράχμων, πενταδράχμων, δύο καὶ ἡμισείας δραχμῶν, ἐχόντων καὶ πάλιν σύμβολον τοὺς αὐτοὺς πῖλους τῶν Διοσκούρων, οὓς καὶ τὰ Χρεμωνίδεια. Τὰ ἀργυρᾶ ταῦτα δυνατὸν νὰ συνεξεδόθησαν μετὰ τῶν χρυσῶν τῆς Γ σειρᾶς, ἅτινα φέρουσι καὶ τοὺς ταυτοσήμους τοῖς πῖλοις τῶν Διοσκούρων ἀστέρας. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἀργυροῦν τοῦτο δωδεκάδραχμον, τὸ μόνον ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχον, εἶναι τὸ μέγιστον τῶν ἀργυρῶν Πτολεμαϊκῶν καὶ ἐν γένει τὸ μέγιστον ἀργυροῦν νόμισμα παντὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Μοναδικὸν ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ χρυσοῦν δεκάδραχμον τῆς αὐτῆς σειρᾶς (ἀρ. 986), ὅπερ δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἴδω ἐγὼ αὐτός, ἵνα λάβω ἐκμαγεῖον διὰ τοὺς πίνακας, καὶ κυρίως ἵνα πεισθῶ ὅτι εἶναι γνησίου κόμματος. Κατὰ τὸν ἰδόντα καὶ δημοσιεύσαντα αὐτὸ ἐμὸν συνάδελφον E. Babelon, εἰς ὃν ὀφείλω καὶ τὸ ἐνταῦθα παρεντιθέμε-

νον ἰχνογράφημα, ἀνήκεν εἰς ἄγνωστόν τινα Ἀμερικανὸν συλλογέα, ἀγνοεῖται δὲ ποῦ τῆς γῆς εὐρίσκεται νῦν.

Εἰς τὰς παρούσας δύο ἀνωνύμους σειρᾶς δυνατὸν νὰ ἀνήκωσι καὶ ἄλλα ὁμοίως ἀνώνυμα ἀργυρᾶ νομίσματα, οἷα π. χ. τὰ τῆς τάξεως Δ, περὶ ὧν κατωτέρω, ἢ ἄλλα τινὰ χαλκᾶ ὅμοια πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ πίνακος XXIX, 15-16 ἀπεικονισθέντα. Ἀλλὰ ταῦτα ἔνεκα τῆς ἀνωνυμίας αὐτῶν εἶναι πάνυ δυσχερὲς νὰ διακριθῶσιν, διὸ καὶ προετιμήσαμεν νὰ τὰ ἀφήσωμεν κατὰ μέρος.

Παράρτημα τῆς σειρᾶς Γ.

(Ἀριθ. 983-985, Πίνακες XXXV, 14-16 καὶ XXXI, 21.)

Ὑπὸ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐτάξαμεν δύο χρυσᾶ ἡμίδραχμα τῶν αὐτῶν τύπων τῆς Βερενίκης, φοινικικῆς ὅμως ὀλκῆς. Ποῦ ταῦτα ἐκόπησαν, ἀγνοῶ. Ἴσως ἐν τῇ περὶ τὴν Δαμασκὸν Κοίλῃ

Συρία, ἔνθα θὰ εὕρωμεν ἐπίσης φοινικικῆς ὀλκῆς χρυσᾶ Βερενίκεια. Ἡ κεφαλὴ παρουσιάζει τὴν βασίλισσαν ὀλιγώτερον σαρκώδη τῆς ἐπὶ τῶν Χρεμωνιδείων. Ἄν δὲ τὸ ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἕξ αὐτῶν εὐρισκόμενον γράμμα Η εἶναι χρονολογία (= 7 ἢ 8), τότε θὰ ἐκόπησαν ἐν ἔτει 240 ἢ 239 π. Χ., ἥτοι ἅμα τῇ εἰρήνῃ πρὸς τὸν Σέλευκον, ὅτε ληξάσης τελείως τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χρεμωνίδου καὶ τῆς τοῦ διαδόχου αὐτοῦ ναυάρχου, θὰ κατηργήθη καὶ ὁ ἀπτικὸς σταθμητικὸς κανὼν. Ἐνταῦθα δ' ἴσως ἀνήκει καὶ ὁ κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ἐν γένει καὶ κατὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Βερενίκης ἰδίᾳ ὅμοιος ἀργυροῦς ὀβολὸς (ἀριθ. 985, Πίναξ XXXI, 21), ὅστις ὅμως φέρει ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως, ἀντὶ τοῦ κέρατος καὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Βερενίκης, τὴν ἐπιγραφὴν καὶ τὸν ἀετὸν τοῦ Πτολεμαίου βασιλέως.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΤΥΠΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ' ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

(Ἀριθ. 995-1000, Πίναξ XXX, 1-8.)

Ἐπανελθὼν ὁ Εὐεργέτης εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐκ τῆς μεγάλης ἐκστρατείας καὶ ἀναλαβὼν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῆς Βερενίκης πᾶσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, δὲν κατήργησεν ἀμέσως τοὺς ὑπὸ τοῦ Χρεμωνίδου εἰσαχθέντας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ νέους νομισματικοὺς τύπους καὶ τὸν νέον νομισματικὸν σταθμητικὸν κανόνα, ἀλλ' ἀφῆκεν, ὡς φαίνεται, ἐν χρήσει, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον ὑφίσταντο αἱ πολεμικαὶ καὶ πολιτικαὶ ἀνάγκαι, αἵτινες ἐγέννησαν αὐτούς, ἥτοι ὁ πρὸς τὸν Σέλευκον πόλεμος.

Οὐχ ἦττον ὅμως φαίνεται ὅτι ἔσπευσε νὰ κόψῃ καὶ ἄλλα νομίσματα, φέροντα ὅμως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν, ἔχοντα δ' ἐπὶ κεφαλῆς χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κέρματα τῆς συνήθους τῇ Πτολεμαϊκῇ νομισματοκοπίᾳ φοινικικῆς ὀλκῆς. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἀποτελοῦντα τὴν λίαν χαρακτηριστικὴν τάξιν Γ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα, ἐφ' ὧν πάντων εὐρίσκομεν ἐφ' ἑνὸς μὲν, κατὰ σπανίαν ἐν τῇ νομισματικῇ τῶν Πτολεμαίων ἐξαιρέσει — ἣν κατέστησεν ἀναγκαίαν ἢ ὑπὸ τοῦ Χρεμωνίδου εἰσαγωγὴ τῶν τύπων τῆς Βερενίκης — αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐεργέτου, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, καὶ τοὺς αὐτοὺς νομισματικούς τύπους, οὓς εὐρίσκομεν ἐπὶ τοῦ Χρεμωνι-

δείου νομίσματος, ἤτοι τὸ ἀπλοῦν και τετανωμένον κέραι, και τὸν μετα κλειστῶν περῦγων ἐπὶ κερανοῦ ἰστάμενον ἀετόν, ἔχοντα ἐπίσης παρ' αὐτῷ ὡς σύμβολον τὸ αὐτὸ κέραι. Ἡ τεχνολογία, ἰδίως ἢ τῶν ἀετῶν, εἶναι ἀπαράλλακτος πρὸς τὴν τῶν φερόντων τὸ μονογράφημα τοῦ Χρεμωνίδου κερμάτων. Τοῦτο δ' ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Γ ἐκόπησαν εὐθὺς ἅμα τῇ ἐπανόδῳ τοῦ βασιλέως, ἤτοι περὶ τὸ 244 π. Χ.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΤΥΠΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

(ἸΑρ. 1001-1004, Πίν. XXX, 9-14.)

Εἰς τὰ αὐτὰ ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ Εὐεργέτου ἔτη φαίνονται ἀνήγοντα και τὰ ἀργυρᾶ φοινικιῆς ὀλκῆς τετράδραγμα και τὰ χαλκᾶ κέρματα, ἐξ ὧν ἀπετελέσαμεν τὴν τάξιν Δ. Ἡ τεχνολογία αὐτῶν, ἰδίᾳ οἱ τύποι και αἱ ὀλκαὶ τῶν χαλκῶν, ταυτίζονται τόσον πρὸς τοὺς τῶν Χρεμωνιδείων, ὥστε θὰ ἐτάσσομεν αὐτὰ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἐπίσης οὐδὲν διακριτικὸν μονογράφημα ἢ γράμμα φερόντων νομισμάτων τῆς σειρᾶς Γ τῆς τάξεως Β, ἂν μὴ ἦναντιοῦτο πρὸς τοῦτο ἢ φοινικιῆ ὀλκῆ και οἱ τύποι τῶν ἀργυρῶν τετραδράμων. Διὰ τοῦτο ὑποθέτομεν, ὡς μᾶλλον πιθανόν, ὅτι και ταῦτα ἐκόπησαν ἅμα τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ Εὐεργέτου, εἰσαγαγόντος ἐκ νέου τοὺς στερεοτύπους ἐν τῇ νομισματικῇ τῶν Πτολεμαίων τύπους και τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ. Οὐδόλωι ὅμως ἀποκλείεται και ἡ ὑπόθεσις ὅτι και ταῦτα ἐκόπησαν ὡς παράρτημα τῆς ἀνωτύμου Χρεμωνιδείου σειρᾶς Γ τῆς τάξεως Β, ἥτιις ἀκριβῶι στερεῖται μέχρι τοῦδε χαλκῶν κερμάτων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὰ ἀργυρᾶ φοινικιῆς ὀλκῆς τετράδραγμα τῆς τάξεως θὰ ἐκόπησαν συγχρόνως τοῖι Χρεμωνιδείοιι, ἵνα δι' αὐτῶν πληρῶνται αἱ αὐταὶ ἐμπορικαὶ ἀνάγκαι, δι' ἃις ἐκόπησαν πρότερον ἐν Ἐφέσῳ και ἀλλαχοῦ ὁμοίότυπα και τῆι αὐτῆι ὀλκῆς ἀργυρᾶ κέρματα (ἴδε ἀνωτέρῳ σελ. σιβ').

ΤΑΞΙΣ Ε.

(ἸΑρ. 1005-1010, Πίναξ XXX, 15-22.)

Ἐπι περιεργότερα εἶναι τὰ ἰδιότυπα χαλκᾶ νομίσματα, ἐξ ὧν ἀπηρτίσαμεν τὴν τάξιν Ε.

Πάντα ἀνεξαιρέτως φέρουσιν ἐπὶ τῆι κυρίας ὄψεωι τὴν συνήθη κεφαλὴν τοῦ Διὸι Ἄμμωνοι ἀλλ' ἐπὶ τῆι ὀπισθίαι ὄψεωι, ἀντὶ τῶν συνήθων Πτολεμαϊκῶν ἀετῶν — τῶν ἀπ' ἀρχῆι μέχρι τέλουι τῆι νομισματοκοπῆι τῶν Πτολεμαίων κατεχόντων, ἐκτὸι σπανιωτάτων τινῶν ἐξαιρέσεων, τὴν ὄψιν ταύτην τῶν χαλκῶν νομισμάτων — εὐρίσκομεν μοναδικὸν τύπον εἰκονίζοντα γυναικείαν μορφήν κατὰ μέτωπον ἰδρυμένην ἐπὶ βύσεωι, φέρουσιν ποδήρη χιτῶνα μετ' ἀποπτύγματοι, ἐπὶ δὲ τῆι κεφαλῆι ὑψηλὸν πῶλον, ἔχουσιν τὴν δεξιάν ἐπὶ τοῦ στήθουι, ἐν δὲ τῇ πρὸι τὰ κάτω τεταμένη ἀριστερᾷ ἄνθος τι (ἴσως λωτοῦι). Ὁ περιεργότεροι οὗτοι τύποι περιεγράφετο ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων νομισματικῶν ὡι ἀγαλμα Ἰσίδοι ἢ Δήμητροι, τὸ δὲ νόμισμα ἐτάσσετο μεταξὺ τῶν ἀβεβαίου ἀπονομῆι, ἢ (ὑπὸ τοῦ Feuardent, Coll. Demetrio Ἰαρ. 523-526) μεταξὺ τῶν ὑπὸ Κλεοπάτραι τῆι Α' κοπέντων. Ὁ δὲ R. S. Poole, ὁ ὀρθῶι ἀναγνωρίσαι ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν ἐπὶ Εὐεργέτου, κατέταξε μετὰ δισταγμοῦ εἰς τὸ νομισματοκοπεῖον τῆι Σιδῶνοι, προσωποποίησιν τῆι πόλεωι ταύτηι θεωρήσαι τὸν τύπον. Τέλοι ὁ Waddington ἐσημείωσεν ὅτι δύο τοιαῦτα κέρματα τῆι συλλογῆι αὐτοῦ εὐρέθησαν ἐν Κύπρῳ, ὅπερ και ἡμῆι κατόπιν ἐβεβαίωσαμεν διὰ τινὰ ἄλλα τοιαῦτα. Τὸ αὐτὸ φαίνεται ὅτι θὰ παρητήρησε και ὁ λόγιοι ἔλλην Οἰκονομόπουλοι, ὁ συντάξαι τὸν ἀνέκδοτον κατάλογον τῆι συλλογῆι Στρογγανῶφ, περιγράφαι ἐν αὐτῷ τὸν τύπον ὡι εἰκονίζοντα τὴν «Ἀφροδίτην Ἀσιάρτην τῆι Κύπρῳ». Τούτων ἔνεκα και ἐγὼ ἐν τῷ καταλόγῳ περιέγραφα ὡι Ἀφροδίτην τὸν τύπον, παραδεχθῆι πρὸι τούτοιι, ἔνεκα τῆι σημειωθεῖσι προελεύσεωι, ὅτι τὰ κέρματα ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ.

Ἐκτοτε ὅμως ἔκαμον νέαι τινὰι παρατηρήσειι, ἃι θεωρῶ σκόπιμον νὰ σημειώσω ἐνταῦθα. Ἐβεβαίωθη ἐν πρώτοιι ὅτι τοιαῦτα νομίσματα εὐρίσκονται ἐπίσης συχνὰ ἐν Πελοποννήσῳ, ἢ δὲ παρατηρήσειι αὐτῇ μοι ἐφάνη σημαντικῇ ἔνεκα τοῦ ἐπὶ τῆι ἐμπροσθίαι ὄψεωι τοῦ τελευταίου κέρματοι τῆι τάξεωι ταύτηι (ἀριθ. 1010) ἀπαντῶντοι Πηγᾶσου, τύπου ἰδιάζοντοι κυρίωι τῇ Κορίνθῳ. Κατόπιν ἀνεμνήσθη ὅτι ἢ μετὰ λιάν ὑψηλοῦ πῶλου και μετὰ κόμηι εἰς αἰγυπτιαζονται πλοκάμοιι καταπιπτούσι κεφαλῆ τοῦ

περιέργου τύπου τῆς γυναικὸς ὁμοιάζει τὰ μέγιστα πρὸς τὴν κεφαλὴν ἑλληνοαιγυπτιακοῦ ἀγάλματος Πτολεμαίου τοῦ Γ΄, εὐρεθέντος ἐν τῇ θάλασσοι τῆς Αἰγίνης (νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν), καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἰδρυμένου ποτὲ ἐν τῇ ἀπέναντι τῆς Αἰγίνης πόλει τῶν Μεθάνων¹, τῇ ὑπὸ τινῶν εὐλόγως ταυτιζομένη πρὸς τὴν μόνην ἐν Πελοποννήσῳ πόλιν τῶν Πτολεμαίων Ἀρσινόη², πρὸς ἣν κατὰ τὸν J. J. Six θὰ ἀπεστάλη τὸ ἄγαλμα ὡς δῶρον ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τοὺς ἐταίρους τῆς Ἀχαικῆς συμμαχίας, ἵνα ἀνατεθῇ ἐν τῷ ἐν Μεθάνοις ναῶ τῆς Ἴσιδος³.

Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἤγαγόν με εἰς τὸ ἐρώτημα μήπως τὰ φέροντα τὸν Πήγασον τῆς Κορίνθου καὶ τὸν περιέργου τύπον τοῦ ἐπὶ βάσεως γυναικείου ἀγάλματος ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου διὰ τὴν Πελοπόννησον, εἰκονίζουσι δὲ τὴν βασίλισσαν Βερενίκην ὑπὸ ἑλληνοαιγυπτιακὸν σχῆμα ἀγάλματος λατρείας. Αἱ ἱστορικαὶ πηγαὶ καθιστῶσι πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Ἀληθῶς γνωρίζομεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλαδέλφου Ἄρατος ὁ Σικυῶνιος, ἐπανορθῶν τὴν οἰκτροὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῆς ἄρτι ἐκ τῆς τυραννίας ἐλευθερωθείσης πατρίδος, ἔπλευσεν ἐν ἔτει 250 π. Χ. ἐσπευσμένως καὶ μετὰ πολλοῦ κινδύνου πρὸς τὸν φίλον αὐτοῦ Φιλάδελφον, παρ' οὗ εἶχεν ἤδη λάβει πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα, καὶ ἐκθέσας αὐτῷ τὴν ἐν Σικυῶνι λυπηρὰν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων «δωρεὰν ἔλαβε τῇ πόλει πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν τάλαντα. Καὶ τούτων τεσσαράκοντα μὲν εὐθύς μεθ' ἑαυτοῦ κομίζων εἰς Πελοπόννησον κατήρε, τὰ δὲ λοιπὰ διελὼν εἰς δόσεις ὁ βασιλεὺς ὕστερον κατὰ μέρος ἀπέστειλεν»⁴. Ἡ εἰς «δόσεις» διαίρεσις αὕτη, ἣν ὁ Mahaffy θεωρεῖ δυσνόητον, δυνατὸν νὰ σημαίνει τὴν ἐκ ταλάντων ἐξ «ἐνιαύσιον σὺνταξιν», ἣν ἔκτοτε ἐλάμβανε παρὰ τοῦ βασι-

λέως τῆς Αἰγύπτου ὁ Ἄρατος ἐπὶ μακρόν, καὶ ἐπὶ Εὐεργέτου ἔτι, ὃν ὁ Ἄρατος, ἐπὶ τῆς δευτέρας αὐτοῦ στρατηγίας (243/242 π. Χ.), μετὰ τὴν περιφημον ἄλωσιν τῆς Κορίνθου, «σύμμαχον ἐποίησε τῶν Ἀχαιῶν ἡγεμονίαν ἔχοντα καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν»¹. Ἴσως λοιπὸν τότε ὁ Εὐεργέτης μίαν τῶν χρηματικῶν αὐτοῦ δωρεῶν ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἄρατον εἰς νομίσματα χαλκᾶ φέροντα, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, πλὴν τοῦ ἀρμόζοντος ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κορίνθου τύπου τοῦ Πηγᾶσου, τὴν ὑπὸ τὸ ῥηθὲν ἑλληνοαιγυπτιακὸν σχῆμα εἰκόνα τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης, ἣν βεβαίως μεγάλως θὰ ἐτίμων οἱ Ἀχαιοί, παράδειγμα ἔχοντες τὸν ἔτερον σύμμαχον τῶν Πτολεμαίων Χρεμωνίδην. Ὅτι δὲ τὰ τοιαῦτα νομίσματα εὐρίσκονται συχνὰ καὶ ἐν Κύπρῳ, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἴσως διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι ἐκόπτοντο ἐν τοῖς βασιλικαῖς νομισματοκοπέοις τῆς νήσου ταύτης καὶ ἐκεῖθεν «κατὰ δόσεις» ἀπετέλλοντο εἰς Πελοπόννησον διαταγῇ τοῦ Εὐεργέτου.

Ἐτέραν ὑπόθεσιν περὶ τῶν νομισμάτων τούτων ἴδε κατωτέρω ἐν τοῖς περὶ τῶν πολιτικῶν σχέσεων τοῦ Εὐεργέτου πρὸς τὴν Ῥόδον.

ΤΑΞΙΣ Η.

ΧΑΛΚΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΦΟΙΝΙΚῃ

Εἶδομεν ὅτι ἐπὶ Φιλαδέλφου τὰ ἐν Φοινίκῃ βασιλικά νομισματοκοπέα ἔκοπτον παρὰ τὰ μετὰ χρονολογιῶν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, κέρματα χαλκᾶ ἄνευ χρονολογιῶν, φέροντα παρὰ τοὺς Πτολεμαϊκοὺς τύπους τὸ διακριτικὸν ἐκάστης πόλεως σύμβολον, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ μονογράφημα τῆς αὐτῆς πόλεως. Τὸ αὐτὸ ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, ὡς φανήσεται ἐκ τῶν ἐξῆς ἀναφερομένων εἰς νομίσματα τεχνοτροπίας μὲν τῶν χρόνων τοῦ Εὐεργέτου, ἀνακαλυπτόμενα δὲ συνήθως οὐχὶ ἐν Αἰγύπτῳ, ἢ, ὡς πολλάκις ἐσφαλμένως ὑπετέθη, ἐν Κυρηναϊκῇ, ἀλλ' ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Συρίας.

ΣΕΙΡΑ Α. ΤΥΡΟΣ

(Ἀριθ. 1046-1050, Πίναξ XXXI, 10, 14-16, 26.)

Τὰ νομίσματα ταῦτα δηλοῖ ὡς ἀνήκοντα εἰς τὴν Τύρον τὸ ἐπ' αὐτῶν ῥόπαλον, σύμβολον τῆς

1. Πλουτάρχου Ἄρατος 41. — Bouché-Leclercq I, 257.

1. J. J. Six, Ein Porträt des Ptolemaios VI Philometor : Athen. Mittheil. XII, 1887 p. 214-222 Taf. VII-VIII. — Mahaffy, The Ptolemaic Dynastie p. 178, fig. 54.

2. Beloch, Archiv für Papyr. II, 251, ὅστις φρονεῖ ὅτι ἡ Ἀρσινόη-Μέθανα πιθανὸν νὰ ὑπήχθη ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους πρὸ τοῦ 243 π. Χ.

3. Πανσανίου 2,34,1.—Πβλ. καὶ Dodwell II, p. 282.—CIG. I, 1191. — Jamot, BCH, XIII, 190. — Strack, p. 250, n° 92.

4. Πλουτάρχου Ἄρατος 41 καὶ 43. — Cicero, De officiis II, 23. — Mahaffy, The Empire p. 190. — Bouché-Leclercq I, 209.

πόλεως ταύτης. Ἐπὶ τοῦ μεγίστου κέρατος (ἀριθ. 1046, Πίν. XXXI, 10), τοῦ και μοναδικοῦ μέχρι τοῦδε, τὸ ῥόπαλον κατέχει, κατὰ σπανιωτάτην ἐξαιρέσειν, θέσειν τύπου, εἶναι δ' ἐστεμμένον κατ' ἀπομίμησιν τοῦ τειταινωμένου κέρατος τῶν νομισμάτων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς. Ἐπιγραφὴν φέρει μόνον περίξ τοῦ ῥοπάλου ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἐπὶ δὲ τῆς κυρίας ὄψεως ὑπάρχει μόνος, ἄνευ ἐπιγραφῆς τινος, ὁ συνήθης τύπος τοῦ Διὸς Ἀμμωνος.

Πάντα δ' ὁμως τὰ λοιπὰ ὑποδεστέρας ὀλκῆς κέρματα φέρουσιν ἐπὶ μὲν τῆς κυρίας ὄψεως τὴν κεφαλὴν και ἐπιγραφὴν τῆς ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΞΗΣ, φερούσης βασιλικὸν διάδημα ἄλλ' ἄνευ τῆς συνήθους καλύπτρας· ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως παρουσιάζουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ περίξ τοῦ ἀπλοῦ τειταινωμένου κέρατος τῆς Βερενίκης, ὡς κυρίου τύπου, ἔχοντος παρ' ἑαυτῶ συνήθως μὲν τὸν ἀετὸν τοῦ Πτολεμαίου, πάντοτε δὲ τὸ ῥόπαλον τῆς Τύρου.

Ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ ἀετὸς προσετέθη ἐπὶ τινῶν τῶν κερμάτων, ἐφ' ὧν ἀρχικῶς δὲν ἦτο κεχαραγμένος, δι' ὑστεροσῆμου ἐπιμελῶς ἐντετυπωμένου ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τοῦ πεδίου τοῦ νομίσματος (ἀριθ. 1048).

Ὅτι δ' ἡ παρούσα σειρά ἐκόπη, κατὰ μέγα μέρος τοῦλάχιστον, κατ' ὃν χρόνον ὁ Εὐεργέτης ἀπουσίαζεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας, καταδεικνύεται ἐκ τῆς ἐπὶ πάντων σχεδὸν τῶν κερμάτων παρουσίας τῆς κεφαλῆς και ἐπιγραφῆς τῆς ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΞΗΣ, κοψάσης ἐν τῇ ἐνασκήσει τῆς βασιλείας ἀντὶ τοῦ ἀπόντος συζύγου νομίσματα ὄντα κοινὰ αὐτῇ τε και τῷ Εὐεργέτῃ, ὃν πάντως δηλοῖ ἡ ἐπιγραφὴ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ τῆς ὀπισθίας ὄψεως. Ἄλλως δὲ ὅτι ὁ Πτολεμαῖος οὗτος τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ὁ Εὐεργέτης, δηλοῦσι σαφέστατα αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν ὁμοιοτύπων νομισμάτων τῆς ἐπομένης σειράς Γ, αἵτινες φέρουσιν, ἐν ἀμέσῳ συνεχείᾳ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, τὸ ἐπίθετον ΕΥ[ΕΡΓΕΤΟΥ] (ἀριθ. 1056-1057).

Φαίνεται δ' ὅτι ἡ παρούσα τῆς Τύρου σειρά ἐξηκολούθησε και μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Εὐεργέτου, ὅτε ἴσως θὰ ἐκόπη και τὸ μόνον μὴ φέρον τὴν κεφαλὴν τῆς Βερενίκης νόμισμα ὑπ' ἀριθ. 1046. Θὰ διεκόπη δὲ ἴσως ἤδη κατὰ τὸ ἕκτον ἔτος τῆς βασιλείας, ὅτε ἐπαύσατο και

ἡ ἔκδοσις τῶν χρυσῶν και ἀργυρῶν νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως. Οὕτως ἐξηγεῖται και ἡ σπανιότης τῶν χαλκῶν κερμάτων τούτων.

ΣΕΙΡΑ Β. ΣΙΔΩΝ (;

(Ἀριθ. 1051-1054, Πίναξ XXXI, 11-13 και 17-19.)

Και ἐπὶ τῶν σπανιωτάτων κερμάτων τῆς παρούσης σειράς ἔχομεν ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν και ἐπιγραφὴν τῆς ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΞΗΣ, ἐφ' ἑτέρου δὲ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ περίξ τοῦ αὐτοῦ κέρατος τῆς ἀφθονίας συνοδευομένου σχεδὸν πάντοτε ὑπ' ἀετοῦ, ὃν ἐφρόντισαν κατόπιν νὰ προσθέσωσι και ἐπὶ τῶν κερμάτων, ἐφ' ὧν ἀρχικῶς δὲν ὑπῆρχεν, ἐπικόπτοντες αὐτὸν δι' ὑστεροσῆμου ἐπιμελῶς τετυπωμένου ἐν τῇ αὐτῇ θέσει.

Διακρίνεται δὲ ἡ παρούσα σειρά ἐκείνης τῆς Τύρου διὰ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως τοῦ ῥοπάλου. Πιθανὸν λοιπὸν νὰ ἐκόπη ἐν Σιδῶνι, ἔνθα εἶδομεν και ἐπὶ τῆς προηγουμένης βασιλείας, ὅτι τὸ κέρας ἐθεωρεῖτο, ἴσως, ὡς ἰδιάζον πως τῇ πόλει σύμβολον (ἴδε σελ. ροθ').

Ἐν πάσῃ περιπτώσει βέβαιον εἶναι ὅτι και τῆς παρούσης σειράς τὰ νομίσματα ἀνακαλύπτονται οὐχὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Κυρήνῃ, ἀλλ' ἐν τοῖς παραλίοις τῆς Συρίας, ἀπὸ τῆς πρὸς βορρᾶν Ἀλεξανδρέτας (ἴδε ἀριθ. 1051 ζ) μέχρι τῆς Γάζης πρὸς νότον, κατ' ἀσφαλεῖς πληροφορίας ἃς ἔλαβον ἐσχάτως¹.

ΣΕΙΡΑ Γ. ΓΑΖΑ Ἡ ΙΟΠΗ (;

(Ἀριθ. 1055-1057, Πίναξ XXXI, 22-28.)

Τὰ τῆς σειράς ταύτης διαφέρουσι κατὰ τοῦτο μόνον τῶν προηγουμένων, ὅτι ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀντὶ τοῦ κέρατος φέρουσιν ὡς κύριον και μόνον τύπον τὸν Πτολεμαϊκὸν ἀετὸν, ἔχοντα μάλιστα προσθέτως, παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, τὸ ἐπίθετον ΕΥ[ΕΡΓΕΤΟΥ]. Τοῦτο δεικνύει σαφῶς ὅτι ἐκόπησαν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου μεταφορὰν εἰς Αἴγυπτον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακτηθέντων ἐν τῇ Περσίᾳ ἀγαλμάτων τῶν Αἰγυπτίων, ὅτε ὁ βασιλεὺς (σελ. σλς') ἐπωνομάσθη, ὡς εἶδομεν, *Εὐεργέτης*.

1. Πλὴν τῶν ἐν τῷ Καταλόγῳ νομισμάτων ἴδε τὰ ἐν τῷ *Συμπληρώματι* προστετησόμενα ἐξ εὐρημάτων γενομένων ἐν Συρίᾳ.

Ἄγνοοῦμεν ἐν τίνι πόλει τῆς Φοινίκης ἢ Παλαιστίνης ἐκόπησαν τὰ κέρματα τῆς παρουσίας σειραῶς. Ἴσως ἐν Γάζῃ ἢ Ἰόπῃ, αἵτινες εἶναι τὰ μόνα τότε ἐν ἐνεργείᾳ Πτολεμαϊκὰ νομισματοκοπεῖα, εἰς ἃ δὲν εὐρίσκομεν νὰ ἀποδώσωμεν, μετὰ πιθανότητος, ἄλλα τινὰ χαλκᾶ κέρματα.

Ἄξιον ἰδιαίτερας σημειώσεως εἶναι ὅτι πολλὰ τῶν κερμάτων τῆς παρουσίας σειραῶς, ὡς καὶ τῶν δύο προηγούμενων Α καὶ Β, ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ μετεσχηματισμένην διὰ νεωτέρας ἐπεξεργασίας (retouchée) εἰς ΞΗΛΗΝΗΣ (sic). (Ἴδε ἀριθ. 1047 α, 1053 δ, 1055 α, ζ-υ καὶ 1056, ιβ-ιγ). Ὁ μετασχηματισμὸς οὗτος εἶναι βεβαίως ἔργον ἀπατεωνός τινος νομισματοπόρου τοῦ τέλους τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, θελήσαντος νὰ πλάσῃ νομίσματα ἀνήκοντα εἰς τὴν ἄγνωστον ἐν τῇ νομισματικῇ βασιλίᾳ τῆς Αἰγύπτου Σελήνην, τὴν καὶ Κλεοπάτραν καλουμένην, δευτέραν σύζυγον Πτολεμαίου τοῦ δεκάτου (Σωτήρος Β'). Ἐπὶ τινὰ χρόνον ὁ παραχαράκτης ἔτυχε τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἀπατήσας τοὺς νομισματολόγους, πολλὰ γράψαντας ἐν σχέσει πρὸς τὴν βασίλισσαν Σελήνην, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ μακροῦ ἀνεκαλύφθη ἡ ἀπάτη¹, ἦν ἄλλως πλὴν τῆς πολὺ ἀρχαιοτέρας τεχνοτροπίας τῶν κερμάτων δηλοῖ ἀμέσως καὶ ἡ ἀνορθόγραφος ἀναγραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς Σελήνης.

ΣΕΙΡΑ Δ. ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ

(Ἀριθ. 1058-1060, Πίναξ XXXII, 17-19.)

Τὰ νομίσματα ταῦτα φέρουσι τοὺς συνήθεις Πτολεμαϊκοὺς τύπους τῶν χαλκῶν νομισμάτων (κεφαλὴν Ἀμμωνος καὶ ἀετὸν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ), διακρίνονται δὲ ὡς κοπέντα ἐν Πτολεμαΐδι ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αὐτοῦ μονογραφήματος αὐτῆς ΠΠ ἢ ΠΠ ἢ ἀπλῶς Π. Περιέργον ὅμως εἶναι ὅτι φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ ὡς σύμβολον τὸ ῥόπαλον, ὅπερ ἔδει νὰ ἀναμένωμεν μᾶλλον ἐπὶ νομισμάτων τῆς Τύρου. Ἴσως λοιπὸν νὰ ἐκόπησαν τὰ νομίσματα ταῦτα ἐν Πτολεμαΐδι πρὸς χρῆσιν καὶ τῆς Τύρου, ἐν στιγμῇ ἀργίας τοῦ νομισματοκοπεῖου αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο συνάδει ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν, ἣτις φαίνεται δηλοῦσα τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου — ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἀπ' αὐτῶν ἀπουσία τῶν τύπων τῆς Βερενί-

κης — ὅτε ἡ Τύρος καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις τῆς Φοινίκης δὲν ἔκοπτον πλέον Πτολεμαϊκὰ νομίσματα, τῆς νομισματοκοπίας περιορισθείσης, ὡς φαίνεται, εἰς μόνην τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ ταύτην κόπτουσαν μόνον χαλκᾶ κέρματα. Ἄλλως δὲ τοιαύτην ἀνάμειξιν τοῦ συμβόλου τῆς Τύρου πρὸς σύμβολον ἐτέρας πόλεως τῆς Φοινίκης εἶδομεν ἤδη καὶ ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων τῆς προηγούμενης βασιλείας (σελ. ρπ'). Ἴσως μάλιστα τὸ ῥόπαλον τίθεται ἔκτοτε ὡς σύμβολον αὐτῶν τῶν «ἀπὸ Ἡρακλέους» καταγόντων τῶν γένος Πτολεμαίων (σελ. σοβ').

ΣΕΙΡΑ Ε. ΒΗΡΥΤΟΣ

(Ἀριθ. 1061-1063, Πίναξ XXIII, 21-23 καὶ XXXVII, 23.)

Ἰδιόρρυθμος εἶναι ἡ μικρὰ αὕτη σειρὰ τῆς νῦν τὸ πρῶτον εἰς τὰ Πτολεμαϊκὰ νομισματοκοπεῖα τῆς Φοινίκης προστιθεμένης Βηρυτοῦ, πόλεως ἦν συναντῶμεν πρώτην πρὸς βορρᾶν τῆς Σιδῶνος, μέχρι τῆς ὁποίας εἶδομεν ἐκτεινομένην ἐν Φοινίᾳ ἐπὶ τοῦ Φιλαδέλφου τὴν βασιλικὴν νομισματικὴν τῶν Πτολεμαίων.

Ὅτι δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Βηρυτῷ, ἐξάγομεν ἐκ τοῦ ἐν τῷ πεδίῳ αὐτῶν συμβόλου, τριαίνης¹, ἦν θὰ εὐρώμεν κατόπιν μόνον ἐπὶ ἐτέρον, βεβαίως ἀπονομῆς Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, συνοδευομένην ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τῆς Βηρυτοῦ (ἴδε ἀριθ. 1285-1286 καὶ 1886). Ἡ ἐν τῇ ναυτικῇ ταύτῃ πόλει λατρεία τοῦ Ποσειδῶνος, ἦν δηλοῖ ἡ τρίαίνα, ἦτο μεγάλη, τῆς πόλεως οὔσης ἱεράς τῷ θεῷ τούτῳ², διὸ καὶ οἱ τύποι αὐτοῦ κυριαρχοῦσιν ἐπὶ τῶν ἐκ πάσης ἐποχῆς νομισμάτων αὐτῆς³.

Τὸ κυρίως χαρακτηρίζον τὴν παροῦσαν σειρὰν εἶναι ὅτι περιέχει ὄχι μόνον χαλκᾶ κέρματα, ἀλλὰ καὶ χρυσᾶ ὀκτάδραχμα, φέροντα

1. Ἐν τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων (ἀριθ. 1062) δὲν φέρει τὴν τρίαίαν. Ἄλλ' ἡ τεχνοτροπία αὐτοῦ καὶ ἡ ἐν γένει ὄψις τοσοῦτον ταυτίζεται πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν, ὥστε δυσκόλως δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐκόπη ἐν ἄλλῳ τινὶ νομισματοκοπεῖῳ.

2. Σαγχουινιάθων παρ' Εὐσεβ. Παρασκευὴ εὐαγγελ. 1,10,35: «Κρόνος δίδωσι Βηρυτὸν Ποσειδῶνι καὶ Καβείροις ἀγρόταις τε καὶ ἀλιεῦσιν, οἳ καὶ τοῦ Πόντου λείψανα εἰς τὴν Βηρυτὸν ἀφιέρωσαν». — Ἐν Δήλῳ εὐρίσκομεν «Κοινὸν Βηρυτιῶν Ποσειδωνιαστῶν ἐμπόρων καὶ ναυκλήρων καὶ ἐγδοχέων»: BCH. VII, 1883 p. 466-476. — Ὅμοιον κοινὸν ὑπῆρχεν ἐπίσης ἐν Καμπανίᾳ τῆς Ἰταλίας: CIL. tom. X n° 1634 καὶ 1579.

3. Rouvier, Beryte: Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχαιολ. 1900 p. 263-312. — Περὶ τῆς Βηρυτοῦ ἐν γένει ἴδε Benzinger ἐν Pauly-Wissowa, Real Encycl. III, p. 321-323.

1. Πβλ. Feuardent, Coll. Demetrio p. XVI et 57 n° 230 note.

ἐπὶ μὲν τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὸ στερεότυπον δίκερας καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ΑΡΕΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ἔχοντα δέ, παραδόξως, ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἀντὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρσινόης ταύτης, τὴν τῆς Βερενίκης Β', καὶ δὴ ἄνευ τοῦ πάντοτε συνοδεύοντος τὰς εἰκόνας τῆς θεᾶς Ἀρσινόης σκήπτρου. Ὅτι δὲ ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι πράγματι ἡ τῆς Βερενίκης, δύναται νὰ βεβαιωθῇ πᾶς τις ἐπιμελῶς παραβάλλον αὐτὴν πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν νομισμάτων πολυαρίθμους βεβαίας εἰκόνας ἀμφοτέρων τῶν βασιλισσῶν.

Πῶς δὲ νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ περιεργον τοῦτο γεγονός;

Ὑποθέτω ὅτι ἡ Βηρυτός, προστεθεῖσα εἰς τὰς ἐν Φοινίῃ κτήσεις τῶν Πτολεμαίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου Συριακοῦ πολέμου, ὅτε, ὡς εἶδομεν, κατεκτήθησαν καὶ αἱ πολὺ βορειότερον κείμεναι Σελεύκεια, Ἀντιόχεια κτλ., καὶ τυχοῦσα, ὅτε ἀκόμη ἀπουσίαζεν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας ὁ Εὐεργέτης, τοῦ δικαιώματος νὰ κόπῃ, — ὡς αἱ ἀμέσως πρὸς νότον αὐτῆς κείμεναι φοινικικαὶ πόλεις Σιδῶν, Τύρος, Πτολεμαῖς κλπ., — χρυσᾶ Πτολεμαϊκὰ ὀκτάδραχμα ὅμοια πρὸς τὰ τότε, ὡς εἶδομεν, κοπτόμενα ὑπὸ τῶν πόλεων τούτων, ἦτοι φέροντα τοὺς τύπους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς προηγουμένης βασιλίσσης Ἀρσινόης, ὑποκατέστησεν εὐφυῶς καὶ ἐκ λόγων κολακείας πρὸς τὴν τότε βασιλεύουσαν Βερενίκην τὴν μορφήν ταύτης εἰς τὴν τῆς Ἀρσινόης· τοιαύτας ἄλλως ὑποκαταστάσεις θὰ ἴδωμεν πολλάκις ἐν τῷ μέλλοντι, εἶδομεν δ' ἅπαξ ἤδη (σελ. σλ'). Ἄλλως δὲ ἡ ὁμοιότης μεταξὺ τῶν δύο βασιλισσῶν ἦτο τοιαύτη, ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως πᾶς τις ἠδύνατο νὰ νομίσῃ ὅτι ἡ Βηρυτός συνεμορφώθη ἐντελῶς πρὸς τὴν ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι τῆς Φοινίκης κρατοῦσαν, πάντως τῇ διαταγῇ τοῦ Εὐεργέτου, νομισματοκοπίαν τῶν ἑξ πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ὅτι δὲ ἡ Βηρυτός κατεκτήθη ὑπὸ τοῦ στόλου τοῦ Εὐεργέτου ἅμα τῇ ἐνάξει τοῦ τρίτου Συριακοῦ πολέμου, οὐδεμία μὲν τῶν πηγῶν ἀναφέρει, ὑπόπτεισαν ὅμως ἤδη ὀρθῶς οἱ νεώτεροι τῶν ἱστορικῶν ὁρμώμενοι ἐκ τοῦ συνόλου τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐκείνον γεγονότων¹.

1. Οὔτως ὁ J. Beloch ἔ. ἀ. σελ. 236 γράφει ὅτι πλὴν τῆς Ἀντιοχείας καὶ Σελεύκειας κατεκτήθησαν τότε «wahrscheinlich auch die phönikischen Städte nördlich von Sidon, die aller-

ΤΑΞΙΣ Θ.

ΜΑΡΑΘΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

*Αὐτόνομα μετὰ Πτολεμαϊκῶν εἰκόνων
καὶ χρονολογιῶν.*

(Ἀριθ. 1064-1088, Πίναξ XXXI 29-36.)

Ἀμέσως μετὰ τὰ προηγούμενα βασιλικὰ νομίσματα τῶν Φοινικικῶν πόλεων δέον νὰ ταχθῶσι τὰ τῆς ἐπίσης Φοινικικῆς πόλεως Μαράθου μετὰ Πτολεμαϊκῶν τύπων καὶ χρονολογιῶν νομίσματα. Ταῦτα δ' ὅμως ὄντα αὐτόνομα καὶ οὐχὶ βασιλικὰ ἀποτελοῦσιν ἰδιαιτέραν ὄλως τάξιν.

Εἶδομεν ἤδη (σελ. ργ'-ρδ'), ὅτι ἡ Μάραθος οὔσα ἐπὶ Φιλαδέλφου ἐχθρὰ ἄσπονδος τῆς μητροπόλεως καὶ γείτονος αὐτῆς Ἀράδου, στενῆς φίλης τῶν Σελευκιδῶν, ἐξήρτησεν ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ τότε βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, κόψασα ἀπὸ τοῦ 280 μέχρι τοῦ 272 π. Χ. νομίσματα φέροντα εἰκόνας Ἀρσινόης τῆς Β' καὶ χρονολογίας κατὰ τὴν ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α' χρονομετρίαν (ἀριθ. 844-847, Πίναξ XI, 32-33).

Ἡ ἐξάρτησις δ' αὕτη ἤρξατο πιθανῶς ἀμέσως μετὰ τὸ 281 π. Χ., ὅτε, ὡς εἶδομεν, παύεται ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἀλεξανδρείῳ τύπων νομισματοκοπία, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 280 π. Χ., ὅτε, ὡς ὑποθέτει ὁ Bouché-Leclercq (I. 154), κατέλαβε σχεδὸν ἀμαχητὶ ὁ Φιλάδελφος τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ πολλὰς ἄλλας τῶν κτήσεων τῶν Σελευκιδῶν, ἐγκαταστήσας τότε, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Σιδῶνος τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Φιλοκλέα. Ἐπὶ δὲ τοῦ Εὐεργέτου, ὅτ' εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ ἐξορμήσας κατὰ τῶν Σελευκιδῶν στόλος κατέλαβε τὰς ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου μέχρι Ἑλλησπόντου παραλίους πόλεις τῆς Ἀσίας, ὧν τὰς πλείστας εἶχεν ἀπολέσει ὁ Φιλάδελφος, βεβαίως ἡ ἐξάρτησις τῆς Μαράθου ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἀνανεωθῇ, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσον ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐν χώρῳ, πρὸς ὃν ἐν πάσῃ στιγμῇ ἠδύναντο νὰ σπεύσωσι νῦν πανταχόθεν αἱ κατέχουσαι τὴν Φοινίαν, Συρίαν καὶ Κύ-

dings bereits von Philadelphos im Kriege gegen Antiochos Theos erobert sein könnten. Jedenfalls finden wir 218 Phönikien bis nach Kalamos, unmittelbar südlich von Tripolis, hinauf Ptolemäisch (Polyb. V. 68,8)». — Ἐπὶ τῆς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος ἐπιδρομῆς Ἀντιόχου τοῦ Γ' οὔτως «ἦκε πρὸς Βηρυτὸν κατὰ τὸν Πολύβιον ἔ. ἀ. χωρὶς ὁμως καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτήν.

προν Πτολεμαϊκαὶ δυνάμεις. Ἀληθῶς δ' εὐρίσκομεν ἐκ νέου ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα τῆς Μαράθου, τὰ τῆς παρούσης τάξεως, φέροντα, πλὴν τῶν ἐγχωρίων αὐτονόμων τύπων, τὰς εἰκόνας Βερενίκης τῆς Β' ἢ τὰς τοῦ Πτολεμαίου Εὐεργέτου, καὶ πολλὰ ἔτη τῶν ἀπὸ τοῦ 73^{ου} μέχρι 91^{ου} ἔτους τῆς χρονομετρίας τῶν Πτολεμαίων, ἀναλογοῦντα πρὸς τὰ ἀπὸ 239 μέχρι 221 π. Χ. ἔτη, ἦτοι τὰ ἀπὸ τοῦ 8^{ου} ἔτους τοῦ Εὐεργέτου, τοῦ καὶ ἔτους τῆς εἰρήνης αὐτοῦ πρὸς τὸν Σέλευκον, μέχρι τοῦ 26^{ου} τοῦ καὶ τελευταίου ἔτους τοῦ αὐτοῦ βασιλείως.

Ἡ ἐπ' αὐτῶν κεφαλὴ τῆς Βερενίκης (Πίναξ XXXI, 29-31) φαίνεται πιστῶς ἀντιγραφεῖσα ἀπὸ τῶν χρυσῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων τῆς Βηρυτοῦ (Πίναξ XXIII, 21-22), ἦτοι τοῦ πρώτου πρὸς νότον βασιλικῶν Πτολεμαϊκῶν νομισματοκοπείου. Ἡ δὲ προτομὴ τοῦ Εὐεργέτου εἰκονίζει αὐτὸν ὡς Ἑρμῆν μετὰ τοῦ κηρυκείου ἐπ' ὤμου. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ὡς κολακεία τῆς Μαράθου, ἣτις ἐστήριζε τὰ μεγάλα αὐτῆς ἐμπορικὰ κυρίως συμφέροντα ἐπὶ τῆς προστασίας αὐτοῦ. Δέον ὅμως νὰ ἐνθυμηθῶμεν συγχρόνως ὅτι, ὡς ὁ Εὐεργέτης εἶναι ὁ μόνος σχεδὸν τῶν Πτολεμαίων, ὃν εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων φέροντα τὸ σύμβολον τοῦ Ἑρμοῦ¹, οὕτως εἶναι καὶ ὁ μόνος, ὃν αἱ λοιπαὶ πηγαὶ συνδέουσιν ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸν Ἑρμῆν. Τοῦλάχιστον ὁ ἐν Ἀδοῦλῃ θρόνος αὐτοῦ ἐκοσμεῖτο ὑπὸ εἰκόνων Ἑρμοῦ καὶ Ἡρακλέους². Τοῦτο βεβαίως σημαίνει ὅτι ὁ Εὐεργέτης ἰδιαίτερος συνεδέετο πρὸς τὸν θεὸν τοῦ ἐμπορίου Ἑρμῆν, ὅπως συνεδέετο καὶ πρὸς τὸν Ἡρακλέα, οὗ αὐτὴ ἢ ἐπὶ τοῦ ῥηθέντος θρόνου ἐπιγραφὴ τῆς Ἀδοῦλης λέγει ὅτι ἦτο ἀπόγονος.

ΤΑΞΙΣ I.

Τετράδραγμα βασιλικὰ μετὰ ἐτῶν τῆς ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α' χρονομετρίας.

(Ἀριθ. 1089-1112, Πίναξ XXXIII, 1-23.)

Ἐξαιρέσωμεν τὰ ἀναγκαίως συνέπεια τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης πρὸς τοὺς Ῥωμαίους κο-

1. Καὶ τὰ ἐν Ἀβδήροις κοπέντα αὐτόνομα χαλκᾶ νομίσματα παριστῶσι τὸν Πτολεμαῖον φέροντα πτερόν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὡς ὁ Ἑρμῆς (ἴδε σελ. σιζ' καὶ καταλ. ἀριθ. 929).

2. Κοσμᾶς Ἰνδικοπλεύστης, Χριστιανικὴ τοπογραφία: Mont-faucon, Coll. nova Patrum tom. II p. 141. — Migne Patrol. gr. 88 p. 103. — CIG. 5127. — Bouché-Leclercq I p. 260.

πέντα Ἀρσινοεῖων τύπων ἀργυρᾶ δεκάδραγμα τοῦ Εὐεργέτου (τάξις Α) καὶ τὰ νομίσματα τῆς Μαράθου, ἅτινα ὅμως δὲν εἶναι βασιλικῶν ἀλλ' αὐτονόμου χαρακτῆρος, βλέπομεν ὅτι πάντα τὰ λοιπὰ, περὶ ὧν μέχρι τοῦδε ἐπραγματεύθημεν, ἀνήκουσι κυρίως εἰς τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τῆς ἐν ἔτει 240 εἰρήνης πρὸς τὸν Σέλευκον. Τίθεται δ' ἐπομένως τὸ ἐρώτημα, ποῖα εἶναι τὰ μετὰ τὴν εἰρήνην κοπέντα ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου κατὰ τὸ μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας αὐτοῦ διαρρεῦσαν εικοσαετῆς χρονικὸν διάστημα.

Εἶδομεν ἤδη (σελ. σλθ'), ὅτι τὰ ἐν Φοινίκῃ νομισματοκοπεία διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἔκοπτον νομίσματα τῶν τύπων τῆς προηγουμένης βασιλείας, ὡς τοῦ Εὐεργέτου μὴ εὐκαιρήσαντος νὰ εἰσαγάγῃ ἐπ' αὐτῶν νέους τῆς βασιλείας αὐτοῦ τύπους. Λήξαντος ὅμως τοῦ πολέμου, δὲν ἠδύνατο βεβαίως ὁ Εὐεργέτης νὰ ἀνεχθῆ τὴν τοιαύτην νομισματοκοπίαν, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσον ἦτο δυσχερέστατον νὰ διακρίνη τις τὰ νομίσματα αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἐκ τῶν αὐτῶν νομισματοκοπειῶν ὁμοιοτίπων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κερμάτων τῆς προηγουμένης βασιλείας, ἥς τὰ ἔτη ἠδύνατό τις εὐκόλως νὰ ἐκλάβῃ ὡς ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου καὶ τὰνάπαλιν. Τοῦτου δ' ἔνεκα βλέπομεν καταργουμένην ὀλοσχερῶς τὴν τάξιν ταύτην ἅμα τῇ εἰρήνῃ, ὅτε ὁ Εὐεργέτης ἠδύνατο πλέον ἐν ἡσυχίᾳ νὰ ἀσχοληθῆ εἰς τὸν κανονισμὸν τῆς νομισματοκοπίας αὐτοῦ.

Τί πρὸς τοῦτο ἐπραξε, τοῦλάχιστον ὡς πρὸς τὸ κυριώτερον τῶν κερμάτων, τὸ ἀργυροῦν τετράδραχμον, ἐδίδαξεν ἤδη ἡμᾶς ἡ τάξις I (ἀρ. 1089-1112) τῶν νομισμάτων αὐτοῦ, ἡ ἀποτελουμένη, ὡς εἶδομεν (σελ. ρζη'), ἐκ τετραδράχμων φερόντων μὲν τοὺς αὐτοὺς σταθεροὺς τύπους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΗΤΗΡΟΣ, διακρινομένων δ' ὅμως εὐχερέστατα ὡς κοπέντων ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου ἐκ τῶν χρονολογιῶν αὐτῶν τῶν ἀναγραφεισῶν συμφώνως πρὸς τὴν ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α' ἀρχομένην χρονομετρίαν καὶ πληρουσῶν πᾶν τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους Γ τοῦ Εὐεργέτου, ὅτε καταργήθη ἡ ῥηθεῖσα Φοινικικὴ νομισματοκοπία, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ διάστημα.

Ἄγνοοῦμεν ἂν καὶ τὰ νέα ταῦτα νομίσματα ἐκόπησαν, ὡς εἶναι πιθανώτατον, ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Φοινίκης ἀντὶ τῶν καταργηθέντων, διότι ταῦτα δὲν φέρουσι πλέον τὰ ἀρκτικά ἢ τὰ σύμ-

βολα τῶν νομισματοκοπειῶν. Ὅτι δὲν ἐκόπησαν ἐν Αἰγύπτῳ, καθιστᾷ βέβαιον ἡ παρατήρησις ὅτι σχεδὸν οὐδέποτε ἀνακαλύπτονται τοιαῦτα ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, κατὰ τε τὴν πρὸς με διαβεβαίωσιν τοῦ κ. Dattari καὶ τὴν ἐμὴν πείραν. Αὐτὸ τὸ Μουσεῖον τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ ἐξ ἐγγχωρίων εὐρημάτων ἀποτελεσθέν, σχεδὸν οὐδὲν τοιοῦτον νόμισμα κέκτηται, ἐνῶ ἐξ ἄλλου ἀνακαλύπτονται τοιαῦτα νομίσματα ἐν ταῖς παρὰ τὸν Λίβανον τῆς Φοινίκης χώραις καὶ συχνότερον ἐν Κύπρῳ. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παρουσιάζει ὁμοιότητα πρὸς τὴν τῶν πρότερον ἢ καὶ κατόπιν κοπέντων ἐν Κύπρῳ καὶ Φοινίᾳ νομισμάτων, οὔσα κατὰ κανόνα ἀμελεστάτη, σχεδὸν βάρβαρος, σπανιώτατα δὲ ἀξία τῶν χρόνων τοῦ Εὐεργέτου (ἴδε ἀριθ. 16 καὶ 18 τοῦ πίνακος XXXIII). Μένει ἄρα ἀβέβαιον ἂν ἐν Φοινίᾳ ἐξεδόθησαν ταῦτα, ὡς συνέχεια τῆς καταργηθείσης τάξεως, ἢ ἂν ἡ νομισματοκοπία αὐτῶν μετετέθη ἀπὸ Φοινίκης εἰς Κύπρον ὅπως πρότερον εἶδομεν ὅτι ἡ κοπή τῶν ὁμοιοτύπων τετραδράχμων καὶ ἡ τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων εἶχον μετατεθῆ ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν Φοινίᾳ (σελ. ρξβ'), ἢ τέλος ἂν ταῦτα δὲν ἐκόπησαν ἐν πᾶσι τοῖς νομισματοκοπειῶν τοῦ κράτους. Τὸ ποικίλον τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν ὑποδεικνύει ὡς μᾶλλον ὀρθὸν τὸ τελευταῖον.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἔλλειψις πολυαριθμῶν ἄλλων τετραδράχμων δυναμένων νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους τοῦ Εὐεργέτου καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ὀνόματος τῶν νομισματοκοπειῶν δεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων κοπέντων ἵνα κυκλοφορῶσιν ὡς βασιλικὸν νόμισμα καθ' ὅλον τὸ τὰ μέγιστα τότε ἐπεκταθὲν κράτος τῶν Πτολεμαίων.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΠΙ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ.

Βερενίκεια φοινικικῆς ὀλκῆς, ἀδέσποτα.

(Ἀρ. 1113-1115, Πίν. XXXV, 1, 12, 17-20.)

Ἐρωτᾶται νῦν, ποῖα τὰ παρὰ τὰ προρηθέντα τετράδραγμα λοιπὰ νομίσματα, δι' ὧν ἀντικατεστάθησαν τὰ λοιπὰ χρυσᾶ, ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ κέρματα τοῦ Εὐεργέτου καὶ ἰδίως τὰ λαμπρὰ χρυσᾶ πεντάδραγμα τοῦ Ἀρσινοεῖου τύπου.

Δυνάμεθα ἐν πρώτοις νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ Εὐεργέτης ἀφῆκεν ἐν χρήσει μέχρι τέλους τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὰ ὑπὸ τοῦ Χρεμωνίδου εἰσαχθέντα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ Βερενίκεια· ἀλλ' ἡ ἀπτική αὐτῶν ὀλκή, ἡ ἔνεκα ἰδιαιτέρων ὄλων λόγων εἰσαχθεῖσα ἐπὶ τοῦ πολέμου ἐκείνου, δὲν ἦτο βεβαίως κατάλληλος ἵνα πληρώσῃ τὰς ἐμπορικὰς χρείας, πρὸς ἃς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἤδη τῆς βασιλείας τῶν Λαγαιδῶν ἐκόπτοντο διαρκῶς νομίσματα φοινικικῆς ὀλκῆς, συμφώνως πρὸς τὴν ὁποίαν εἶδομεν καὶ αὐτὸν τὸν Εὐεργέτην κόπτοντα τὰ νομίσματα τῶν τάξεων Α, Γ, Δ, Ζ καὶ Ι τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Ἡδύνατο βεβαίως οὗτος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀντὶ τῆς εἰκόνης τῆς Ἀρσινόης εἰσαχθεῖσαν κεφαλὴν τῆς ἀγαπητῆς αὐτοῦ συζύγου Βερενίκης, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον αὕτη εἶχεν ἀποθεωθῆ μετ' αὐτοῦ ὡς θεὰ *Εὐεργέτις* ἤδη πρὸ τοῦ ἐνάτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτῶν¹, πιθανῶς ἅμα τῇ ἐπανόδῳ ἐκ τῆς μεγάλης ἐκστρατείας. Δύσκολον ὅμως ἦτο νὰ ἀνατρέψῃ ὁ Εὐεργέτης τὰς ἐμπορικὰς συνηθείας τοῦ κράτους αὐτοῦ εἰσάγων γενικῶς τὸν ἀπτικὸν κανόνα τοῦ Χρεμωνιδεῖου νομίσματος.

Πράγματι δὲ ἔχομεν *φοινικικῆς ὀλκῆς* χρυσᾶ ὀκτάδραγμα, ἀργυρᾶ δεκάδραγμα καὶ τετράδραγμα (ἀριθ. 1113-1116, Πίν. XXXV, 1, 11-12, 17-20), φέροντα τοὺς τύπους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ἀντὶ τῶν τῆς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου. Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν, κατωτέρα οὔσα τῆς τῶν ὁμοιοτύπων ἀπτικῶν Χρεμωνιδεῶν, ὑποδεικνύει ὅτι πρόκειται περὶ ἐκδόσεως μεταγενεστέρας τῶν ἐτῶν τοῦ πολέμου. Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ εἶναι *Βερενίκης βασιλίσσης* καὶ οὐχὶ *Βερενίκης Εὐεργέτιδος*, διότι, ὅτε ἐθεοποιήθη ἡ Βερενίκη, ἔζη καὶ ἐβασίλευεν, ἐνῶ ἡ Ἀρσινόη εἶχεν ἤδη ἀποθάνει ὅτε ἐκόπησαν τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀρσινόης Φιλαδέλφου* καὶ οὐχὶ *βασιλίσσης* νομίσματα.

Χρονολογίας δὲν φέρουσι τὰ νέα ταῦτα νομίσματα, ἴσως διότι ἐθεωρήθη ὅτι ἀρκεῖ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν ἡ ἐπ' αὐτῶν παρουσία τῆς εἰκόνης τῆς βασιλίσσης Βερενίκης. Τὸ δὲ γεγονός ὅτι πάντα, πλὴν ἑνός, δὲν φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς κοπῆς αὐτῶν, ἢ τὸ τοῦ ἄρχοντος ἢ στρατηγοῦ

1. Kornemann, Zur Gesch. der antiken Herrscherkulte: Lehmann's Beiträge zur alten Gesch. I p. 72.

ἐφ' οὗ ἐκόπησαν, δεικνύει ἴσως ὅτι πρόκειται περὶ κόμματος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κεντρικοῦ βασιλικοῦ νομισματοκοπείου.

Βερενίκηια Δαμασκοῦ, φοινικικῆς ὀλκῆς.

(Ἀρ. 1116, Πίν. XXXV, 11.)

Τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν ὡς ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν εἶναι μοναδικὸν χρυσοῦν ὀκτάδραχμον τῶν αὐτῶν τύπων (ἀριθ. 1116, Πίναξ XXXV, 11), φέρον ἐν τῷ πεδίῳ τὸ μονογράφημα Δ (= ΔΑ), ὅπερ πιθανώτατα δηλοῖ τὸ νομισματοκοπεῖον τῆς ἐν μέσῃ τῇ Κοίλῃ Συρία μεγάλης πόλεως Δαμασκοῦ, ὡς ὀρθῶς ὑπέλαβεν ὁ πρῶτος δημοσιεύσας αὐτὸ κ. F. Feuardent.

Οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ παραδέχονται ὅτι τὴν Δαμασκὸν κατέλαβεν ἤδη αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος Σωτῆρ, ὅτε σατραπῆς ἔτι ὢν κατέσχε τὴν Συρίαν. Ἐξάγουσι δὲ τοῦτο ἐκ μαρτυρίας τινὸς τοῦ Πολυαίνου (4, 15), καθ' ἣν «Ἀντίοχος ὁ Σελεύκου» ἐκυρίευσεν τὴν Δαμασκὸν ἀπατήσας διὰ στρατηγήματος Δίωνα στρατηγὸν «τοῦ Πτολεμαίου» ἤτοι ταυτίζοντες τὸν Ἀντίοχον τοῦτον πρὸς Ἀντίοχον τὸν Α' (281-261 π. X.), τὸν δὲ «Πτολεμαῖον» πρὸς τὸν Φιλάδελφον καὶ ἐπομένως ἀνάγοντες τὸ γεγονός εἰς τὸν πρῶτον Συριακὸν πόλεμον, μέχρι τοῦ ὁποίου διετηρεῖτο ἐν εἰρήνῃ τὸ ἐν Κοίλῃ Συρία ἀπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α' καθεστῶς¹.

Καὶ ἡ μὲν ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Α' κατάκτησις τῆς Δαμασκοῦ, πρωτευούσης πόλεως τῆς κυρίως Κοίλης Συρίας, οὐδόλως εἶναι ἀπίθανος. Ἴσως μάλιστα τὰ σατραπικὰ Ἀλεξανδρείου τύπου νομίσματα, — ἅτινα ἐτάξαμεν ἐν τοῖς χρόνοις Κλεομένους τοῦ Ναυκρατίτου (σελ. μζ', ἀρ. 5-6), φέροντα δὲ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ περὶ οὗ ἐνταῦθα ὁ λόγος Βερενικείου πενταδράχμου μονογράφημα Δ, — ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος ἐν Δαμασκῷ, τοσοῦτω μᾶλλον ὅσον τὸ σύμβολον αὐτῶν, ὁ κριὸς, εἶναι τὸ γνωστὸν χαρακτηριστικὸν σύμβολον τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως ταύτης². τὰ αἰγυπτιακὰ δὲ περὰ, ἅτινα προσθέτως φέρει ὁ κριὸς ἐπὶ τῶν Ἀλεξανδρείων

τούτων, ἴσως ἐτέθησαν ἵνα δηλωθῇ ἡ ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης κυριαρχία τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ Σατράπου Πτολεμαίου. Ἄλλ' ὅτι καὶ τὸ ῥηθὲν χωρίον τοῦ Πολυαίνου ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πρώτου Συριακοῦ πολέμου, εἶναι λίαν ἀμφίβολον, διότι «Ἀντίοχος Σελεύκου» ἦτο καὶ Ἀντίοχος ὁ Γ' (222-187), ὁ κατακτῆσας ἀκριβῶς τὴν Κοίλῃν Συρίαν ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος, ἐφ' οὗ, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου, ὑπάρχουσι νομίσματα φέροντα τὰ ἀρκτικά γράμματα ΔΙ, ἅτινα πιθανὸν νὰ δηλώσι τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλως ἀγνώστου αἰγυπτίου στρατηγοῦ Δίωνος (ἴδε κατωτέρω).

Ὅπωςδῆποτε ὑπάρχει μαρτυρία τις ἀρχαίου ἀρμενικοῦ κειμένου¹, καθ' ἣν, — κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου ὑπὸ τοῦ Petermann, — ὁ στρατὸς τοῦ Εὐεργέτου ἐπολιόρκει τὴν Δαμασκὸν ἐν ἔτει 242/1², ἐπαναστατήσασαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἣ καὶ κατεχομένην ὑπὸ τοῦ Συριακοῦ στρατοῦ, τὴν δὲ πολιορκίαν διέλυσε τότε Σέλευκος ὁ Καλλίνικος ἐπιστρέφων ἐκ τῆς θριαμβευτικῆς αὐτοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐκστρατείας. Κατὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Zohrab μετάφρασιν τοῦ αὐτοῦ κειμένου ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Πτολεμαῖος³. Οὕτω τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα τῆς Βερενίκης, ἂν πράγματι τὸ μονογράφημα Δ δηλοῖ τὴν Δαμασκὸν, διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ὁ στρατὸς τοῦ Εὐεργέτου, καὶ ἐν ἣ περιπτώσει πράγματι διέλυσεν ὁ Σέλευκος τὴν πολιορκίαν, κατέλαβε τὴν Δαμασκὸν εὐθύς κατόπιν, πιθανῶς μετὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ὀλοσχερῆ ἤτταν τοῦ Σελεύκου καὶ καταφυγὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν⁴, πρὸς δὲ ὅτι ἡ Δαμασκὸς ἐγένετο τότε ἐν τῶν νομισματοκοπειῶν τῶν Πτολεμαίων, ὡς ἦσαν τότε πᾶσαι σχεδὸν αἱ σπουδαιότεραι αὐτῶν πόλεις ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

Εὐεργέτεια κλπ. Δίωνος στρατηγοῦ ἐν Δαμασκῷ ἐπὶ Εὐεργέτου καὶ Φιλοπάτορος.

(Ἀρ. 1117-1130, Πίν. XXXV, 6-19).

Τότε περίπου, ὑποθέτω, θὰ διωρίσθη στρατηγὸς τοῦ Πτολεμαίου Εὐεργέτου ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐκ μόνου τοῦ ῥηθέντος χωρίου τοῦ Πολυαίνου γνωστὸς Δίων, παραμείνας τοιοῦτος μέχρι τῶν

1. Δρόυσεν (μετάφρ. Πανταζίδου) τόμ. Γ' σελ. 336. — Strack, Gaza 366, 367. — Schürer, Gesch. des Jud. volkes II, 117. — Beloch, Die Auswärt. Besitz. p. 231. — Lehmann, Der erste Syrische Krieg: Beiträge III, 516.

2. Müller, Numismatique d'Alexandre le Grand p. 287 n°s 1338-1346. — De Witte, Rev. Num. 1844 p. 4.

1. Euseb. Arm. I p. 251 (Schöne).

2. Ὁ Beloch ὁμοῦς ἔ. ἀ. τὸ «Ol. CXXXIV» τοῦ κειμένου διορθοῖ ὡς CXXXV.

3. Strack, Gaza ἔ. ἀ. — Schürer ἔ. ἀ.

4. Justin. XXVII, 2.5. — Πβλ. Bouché-Leclercq I 258.

ἀρχῶν τῆς ἐπομένης βασιλείας, ὅτε Ἀντίοχος ὁ Γ' θὰ ἐκυρίευσεν καὶ τὴν μεγάλην πόλιν ταύτην ὡς τόσας ἄλλας.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ ὄνομα τῆς Δασμασκοῦ δὲν ἀναφέρεται ὀνομαστικῶς μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου κατακτηθεισῶν πόλεων ἐν τῇ ὑπὸ Πολυβίου (5,45-87) λεπτομερεῖ διηγήσει τῶν γεγονότων τοῦ πολέμου ἐκείνου. Τοῦτο δ' ἀκριβῶς εἶναι ὁ κύριος λόγος, οὗ ἕνεκα οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ ὑποθέτουσιν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ μαρτυρία τοῦ Πολυαίνου ἀναφέρεται εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πρώτου Συριακοῦ πολέμου. Ἄλλ' ὁ ἐπιμελῶς μελετῶν τὸ κείμενον τοῦ Πολυβίου βλέπει ὅτι οἱ μὲν Πτολεμαῖοι σαφῶς παρίστανται ὡς κύριοι πάσης τῆς Κοίλης Συρίας, ἧς τότε ἀκριβῶς ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν ὁ Ἀντίοχος, καὶ ἧς βεβαίως δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρῶνται κύριοι οἱ Πτολεμαῖοι χωρὶς νὰ κατέχωσι τὴν ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς κειμένην Δαμασκόν. Πρὸς δὲ βλέπομεν ὅτι ὁ Πολύβιος ἐν τῇ διηγήσει αὐτοῦ ἀναφέρει ὀνομαστικῶς μόνον τὰς πόλεις ἐκεῖνας, ἃς συνήντησε κατὰ τὴν εἰσβολὴν αὐτοῦ ὁ Ἀντίοχος. Ἡ εἰσβολὴ λοιπὸν αὕτη καὶ ἡ πρὸς νότον πορεία ἐγένετο, καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ἀλλεπαλλήλους καθόδους τοῦ Ἀντιόχου, εἴτε παραλλήλως τῇ παραλίᾳ, εἴτε διὰ τοῦ μεταξὺ τῶν ὀρέων Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου αὐλῶνος, οὗ ἐκτός, πάνυ δὲ μακρὰν τῆς παραλίας, ἔκειτο ἡ Δαμασκός, ἣν τούτου ἕνεκα δὲν ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρῃ ὀνομαστικῶς ὁ Πολύβιος. Οὐχ ἦπτον ὅμως ὁ ἱστορικός οὗτος ἐν τῇ διηγήσει τῶν κατὰ τὴν δευτέραν καθόδον τοῦ Ἀντιόχου ἀναφέρει, — μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Σελευκείας, τὴν νέαν διάβασιν τοῦ μεταξὺ Λιβάνου καὶ Ἀντιλιβάνου αὐλῶνος, τὴν πολιορκίαν τῶν Βρόχων, τὴν κατάληψιν τῶν περὶ τὴν Βηρυτὸν στενῶν καὶ τὴν διὰ προδοσίας παραλαβὴν τῆς Τύρου καὶ Πτολεμαῖδος —, ὅτι ὁ Ἀντίοχος μαθὼν τὰς παρασκευὰς καὶ τὴν πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ ἔξοδον τοῦ Πτολεμαίου, τῆς μὲν πρὸς νότον πορείας ἀπέστη, « τὰς δὲ πόλεις ἐπιπορευόμενος ἐπειρᾶτο τὰς μὲν βία, τὰς δὲ πειθοῖ, πρὸς αὐτὸν ἐπάγεσθαι. Τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν ἐλαφραὶ καταπεπληγμέναι τὴν ἔφοδον αὐτοῦ προσετίθεντο· αἱ δὲ πιστεύουσαι ταῖς παρασκευαῖς καὶ ταῖς ὀχυρότησι τῶν τόπων ὑπέμενον· ἃς ἠναγκάζετο προσκαθεζόμενος πολιορκεῖν καὶ κατατρίβειν

τοὺς χρόνους»¹. Μία λοιπὸν τῶν πολιορκιῶν τῶν ἀνωτέρων παρὰ Πολυβίῳ μεγάλων πόλεων τούτων θὰ ἦτο καὶ ἡ τῆς ἰσχυρᾶς Δαμασκοῦ, τῆς μόλις διὰ καταστρατηγήσεως τοῦ Δίωνος ἀλωθείσης ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου. Ἀληθῶς ἄνευ τῆς ἀλώσεως ταύτης θὰ ἦτο ἀκατανόητος στρατηγικῶς ἡ εὐθύς κατόπιν περιγραφομένη ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (5, 70-71) κατάληψις ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου πασῶν τῶν ἀμέσως πρὸς νότον τῆς Δαμασκοῦ κειμένων χωρῶν τοῦ Πτολεμαίου.

Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι καὶ ὁ μόνος Δίων, ὃν ἠδυνήθη νὰ εὗρω μνημονευόμενον ἐν ταῖς λοιπαῖς Πτολεμαϊκῆς ἐποχῆς πηγαῖς, ἀνήκει ἐπίσης εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Εὐεργέτου. Δυνατὸν δηλαδὴ νὰ ἦτο θυγάτηρ τοῦ ἐν Δαμασκῷ στρατηγοῦ Δίωνος ἢ ἐξ ἐπιγραφῆς τινος² τοῦ Κιτίου τῆς Κύπρου γνωστῆ Ἀριστῶ Δίωνος Κρησσα, γυνὴ Μελαγκόμου « τοῦ ἐπὶ τῆς πόλεως » υἱοῦ Μελαγκόμου Φιλοδάμου Αἰτωλοῦ, τοῦ γενομένου ἡγεμόνος ἐπὶ τῆς πόλεως καὶ ἱπάρχου ἐπ' ἀνδρῶν καὶ *ιερέως θεῶν Εὐεργετῶν*. Ὑποθέτω δηλαδὴ ὅτι οἱ δύο στρατηγοὶ τοῦ Εὐεργέτου Μελαγκόμας Φιλοδάμου ὁ Αἰτωλὸς καὶ Δίων ὁ Κρῆς, ὑπερετοῦντες εἰς τὰς γειτονικὰς κτήσεις τοῦ Εὐεργέτου Κύπρον καὶ Κοίλην Συρίαν, συνέζευξαν τὰ τέκνα αὐτῶν.

Τὰ δὲ νομίσματα, ἅτινα σχετίζω πρὸς τὸν ἐπὶ Εὐεργέτου καὶ Φιλοπάτορος στρατηγὸν Δίωνα, εἶναι τὰ ἐν τῷ καταλόγῳ θεωρηθέντα ὡς ἀποτελοῦντα τὴν τάξιν Β τοῦ Φιλοπάτορος, ἦτοι τὰ ὑπ' ἀρ. 1117-1130, Πίν. XXXV, 6-19. Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν καί, ὡς θὰ ἴδωμεν, οἱ τύποι, ἀρμόζουσι κάλλιστα εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην, τὰ δ' ἐπ' αὐτῶν σταθερῶς εὐρισκόμενα γράμματα ΔΙ δυνατὸν νὰ ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δίωνος, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Χρεμωνίδου, ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν κοπέντων διὰ τὰς χρείας τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰσχυρῶς κατεχομένων μεσογείων Πτολεμαϊκῶν κτήσεων τῆς κυρίως Κοίλης Συρίας, τῶν κέντρον μὲν ἔχουσῶν τὴν Δαμασκόν, ἐκτεινομένων δὲ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ μὴ σχετιζομένων πρὸς τὴν διοίκησιν τῶν παραλίων πόλεων τῆς Φοινίκης, ὧν ἤρχε τότε ἕτερος στρατηγὸς τοῦ Πτολεμαίου Θεόδοτος ὁ Αἰτωλός³.

1. Πολυβίου 5,62,6.

2. CIG. 2621 = Strack n° 122.

3. Πολυβίου 5,61 κλπ. — Λουκιαν. Περὶ τοῦ μὴ ἠεδῆως πιστεύειν διαβολῇ, 2.

Δύνανται δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα νὰ διαιρεθῶσι χρονολογικῶς εἰς δύο σειρὰς.

Ἡ πρώτη ἀποτελεῖται ἐξ ἀφθόνων φοινικικῆς ὀλκῆς χρυσῶν ὀκταδράχμων (ἀρ. 1117) καὶ ὁμοίων, σπανιωτάτων ὅμως, χρυσῶν τετραδράχμων (ἀρ. 1118) καὶ δραχμῶν (ἀρ. 1119). Πάντα δὲ φέρουσιν ἐφ' ἑνὸς μὲν προτομὴν Εὐεργέτου μετ' ἀκτινοστεφοῦς διαδήματος Ἡλίου, αἰγίδος Διὸς καὶ τριαίνης Ποσειδῶνος πρὸς τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον συνηνωμένης· ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ὄψεως ἔχουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ κέρας ἀπλοῦν, ὡς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς συζύγου αὐτοῦ Βερενίκης, ἀλλ' ἀκτινοστεφές. Πρὸς τοῖς χρυσοῖς τούτοις ὑπάρχουσιν ἀργυρᾶ, ἐπίσης φοινικικῆς ὀλκῆς, τετράδραγμα (ἀρ. 1121-1122) μετὰ τῶν σταθερῶν τύπων Πτολεμαίου Σωτήρος, φέροντα δ' ὅμως ποτὲ μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ (ἀρ. 1121), ποτὲ δὲ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (ἀρ. 1122).

Ἡ δευτέρα σειρὰ ἀποτελεῖται πρῶτον μὲν ἐκ σπανιωτάτου χρυσοῦ, φοινικικῆς ὀλκῆς, ὀκταδράχμου (ἀρ. 1120), φέροντος τοὺς σταθεροὺς τύπους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν Ἀρσινόης τῆς Φιλαδέλφου, εἰς ἧς ὅμως τὴν μορφὴν ὑποκαθίστανται, νομίζω, τὰ χαρακτηριστικὰ Ἀρσινόης Γ', ἀδελφῆς καὶ συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Δ' (πβλ. Πίν. XXXIX, 1-15)· δεύτερον δὲ ἐξ ἀργυρῶν φοινικικῆς ὀλκῆς τετραδράχμων (ἀρ. 1123-1124) νέων ὅλως τύπων, καὶ δὴ τῶν εἰσαχθέντων τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Δ', ἧτοι ἐχόντων ἐφ' ἑνὸς μὲν τὰς συνεξευγμένους προτομὰς Διὸς Σεράπιδος καὶ Ἰσιδος, ἐφ' ἑτέρου δὲ ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ ἀετὸν φέροντα κέρας τειαινιωμένον, ἰστάμενον ἐπὶ κεραυνοῦ μετὰ κλειστῶν πτερύγων καὶ στρεφόμενον πρὸς δεξιὰ.

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς σειρὰς ταύτας ἀνήκουσι κέρματα χαλκᾶ δύο διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὀλκῶν (ἀρ. 1125-1128), κοπέντα εἰς μεγάλας ποσότητας, ἐνίοτε δὲ τόσον ἐπειγόντως, ὥστε οἱ ἀντιγράφοντες τὰς πρωτοτύπους σφραγίδας τεχνῆται ἐχάρασσον ἐκ παραδρομῆς τὸ στερεότυπον ΔΙ ὡς ΛΙ (ἀρ. 1126 καὶ 1128). Τὰ χαλκᾶ ταῦτα φέρουσι τοὺς συνήθεις Πτολεμαίους τύπους τῶν χαλκῶν κερμάτων, ἧτοι ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν Διὸς Ἀμμωνος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙ-

ΛΕΩΣ καὶ ἀετὸν ἐπὶ κεραυνοῦ ἔχοντα πρὸ αὐτοῦ, ἐν τῷ πεδίῳ, κέρας τειαινιωμένον ὡς σύμβολον. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ τινὰ ὅμοια φέροντα ἀντὶ τοῦ κέρατος ῥόπαλον (ἀρ. 1129-1130), ὅπερ φαίνεται ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν χρησιμοποιοῖται οὐχὶ πλέον ὡς σύμβολον τῆς Τύρου, ἀλλ' ὡς ἔμβλημα αὐτῶν τῶν Πτολεμαίων, ἴσως ἀφ' οὗτο ὁ Εὐεργέτης ἤρξατο καυχώμενος ὡς ὢν «ἀπόγονος τὰ μὲν ἀπὸ πατρὸς Ἡρακλέους τοῦ Διός»¹.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν αὐτῶν δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι τὰ μὲν τῆς πρώτης σειρᾶς ἐκόπησαν ἐπὶ Εὐεργέτου, οὗ τὴν εἰκόνα φέρουσι τὰ χρυσᾶ, τὰ δὲ τῆς δευτέρας σειρᾶς μόλις κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος, οὗ τῆς συζύγου Ἀρσινόης Γ' φέρουσι τὴν εἰκόνα τὰ χρυσᾶ ὀκτάδραγμα, ἐνῶ τὰ ἀργυρᾶ τετράδραγμα φέρουσι τοὺς τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ εἰσαχθέντας τύπους τοῦ Διὸς Ἀμμωνος καὶ τῆς Ἰσιδος. Ἐννοεῖται δ' ὅτι καὶ τῶν ὁμοιοτύπων χαλκῶν τὰ μὲν εὐτεχνότερα θὰ ἐκόπησαν ἐπὶ Εὐεργέτου, ἐνῶ τὰ ἀτεχνότερα καὶ ἐσπευσμένην κοπὴν δηλοῦντα θὰ ἐχαράχθησαν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος, διαρκουσῶν τῶν μεγάλων καὶ ἐπειγουσῶν πολεμικῶν παρασκευῶν χάριν τοῦ ἐπιχειμένου πολέμου πρὸς Ἀντίοχον τὸν Γ'. Ὑποθέτω δηλαδὴ ὅτι, ὅτε ὁ Εὐεργέτης μετὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ κατάκτησιν διώρισε τῆς μὲν Κιλικίας κυβερνήτην τὸν στρατηγὸν Ἀντίοχον, τῆς δὲ πέραν τοῦ Εὐφράτου χώρας τὸν στρατηγὸν Ξάνθιππον, κρατήσας δι' ἑαυτὸν τὴν Συρίαν, θὰ διώρισεν εὐθύς τότε, ἢ μᾶλλον ἀμέσως μετὰ τὴν εἰρήνην τοῦ 240/39 π. X., ἀντιπρόσωπον αὐτοῦ ἐν τῇ κυρίῳ Κοίλῃ Συρίᾳ τὸν στρατηγὸν Δίωνα, ἔδραν τῆς διοικήσεως ἔχοντα τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς πόλιν Δαμασκόν. Ἐκτοτε δὲ ἔνεκα τοῦ περιμαχῆτου τῆς Κοίλης Συρίας καὶ τῆς μεγάλης σπουδαιότητος τῆς διοικήσεως ταύτης θὰ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Δίωνος, ἐν αὐτῇ τῇ Δαμασκῷ ἢ καὶ ἐν τῷ κεντρικῷ τῆς Αἰγύπτου νομισματοκοπείῳ, τὰ πολυάριθμα νομίσματα τῆς πρώτης σειρᾶς πρὸς τὰς χρεῖας τῆς τε Κοίλης Συρίας καὶ τῶν λοιπῶν νεωστὶ κατακτηθεισῶν παρακειμένων μεγάλων μεσογείων χωρῶν. Ἐπὶ τῶν χρυσῶν, ἐτέθη νῦν ὑπὸ τοῦ Δίωνος, κατ'

1. Ἐπιγραφὴ Ἀδοῦλης.

ἀντίθεσιν πρὸς τὰ φέροντα τὴν Βερενίκην Χρεμωνίδεια, ἡ εἰκὼν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως. Ὅτε δέ, ἀποθανόντος τοῦ Εὐεργέτου, ὁ Δίων ἤρξατο κόπτων νέα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, μέχρι τοῦ 219 π. Χ. — ἦτοι μέχρι τοῦ τρίτου ἔτους τοῦ Φιλοπάτορος, ὅτε θὰ ἠλώθη ἡ Δαμασκός, — ἔθηκεν ἐπὶ μὲν τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων τοὺς νέους νομισματικούς τύπους τῆς νέας βασιλείας, ἐπὶ δὲ τῶν χρυσῶν Ἀρσινοείων μναιείων, τὴν εἰκόνα τῆς ἀδελφῆς τοῦ Φιλοπάτορος καὶ ἐπιδόξου βασιλίσσης Ἀρσινόης τῆς Γ'. Τοιαῦτα δ' ἴσως ἦσαν τὰ χρυσᾶ μναιεῖα, ἐξ ὧν κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμήν τῆς ἐν Ῥαφία μάχης (217 π. Χ.) ὑπεσχέθη ἡ Ἀρσινόη αὐτῇ νὰ δώσῃ μετὰ τὴν νίκην ἀνὰ δύο εἰς ἕκαστον στρατιώτην¹.

Τὰ νέα ἐμβλήματα τῆς εἰκόνας τοῦ Εὐεργέτου.

Περίεργος καὶ βεβαίως οὐχὶ ἄσχετος πρὸς τὰ ἱστορικά γεγονότα τῆς ἐποχῆς εἶναι ἡ περιβολὴ τῆς εἰκόνας τοῦ Εὐεργέτου ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης τάξεως, εἰκονιζομένου ὡς τριπλοῦ θεοῦ ἦτοι μετὰ τῆς αἰγίδος τοῦ Διός, τῆς τριαίνης τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τοῦ ἀκτινοστεφοῦς διαδήματος τοῦ Ἡλίου.

Καὶ τὴν μὲν αἰγίδα δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκληρονόμησεν ἀπὸ τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος, οὗ αἱ εἰκόνες σταθερῶς φέρουσιν αὐτὴν συμφώνως πρὸς τὴν παράδοσιν, καθ' ἣν οἱ Λαγεῖδαι κατῆγον τὸ γένος αὐτῶν «τὰ μὲν ἀπὸ πατρὸς Ἡρακλέους τοῦ Διός, τὰ δὲ ἀπὸ μητρὸς Διονύσου τοῦ Διός»². Οὕτως ἔτη τινὰ κατόπιν καὶ ὁ Πτολεμαῖος Ε' ἐκαλεῖτο ἐν Αἰγύπτῳ «εἰκὼν ζῶσα τοῦ Διός»³. Ἀλλὰ τίνος λόγου ἔνεκα περιεβλήθη νῦν τὸ πρῶτον ὁ Εὐεργέτης καὶ τὰ σύμβολα τοῦ Ἡλίου καὶ Ποσειδῶνος; Ὁ μετὰ τὸν Εὐεργέτην πρῶτος φέρων τὰς αὐτὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας, Πτολεμαῖος ὁ Ε', καλεῖται ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ῥοσέττης (ἐνθ' ἄ.) «βασιλεὺς καθά-

περ ὁ Ἡλιος», «ᾧ ὁ Ἡλιος ἔδωκε τὴν νίκην» καὶ τέλος «υἱὸς τοῦ Ἡλίου». Ἡ δ' ἐπιγραφὴ τῆς Κανώπου παραβάλλει τὴν πρωῖμως θανούσαν θυγατέρα τοῦ Εὐεργέτου Βερενίκην πρὸς τὴν «θυγατέρα τοῦ Ἡλίου»¹. Ἡδύνατό τις λοιπὸν νὰ θεωρήσῃ τὸν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἡμῶν ἀκτινοστεφῆ Εὐεργέτην ὡς θεὸν Ἡλίον κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν καθαρῶς ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος νομισμάτων οὐδέποτε σχεδὸν εὐρίσκομεν τοὺς Πτολεμαίους εἰκονιζομένους συμφώνως τοῖς δόγμασι τῆς καθαρῶς ἐγγχωρίου αἰγυπτιακῆς λατρείας. Φρονῶ ἐπομένως ὅτι ἕτερός τις λόγος, ἱστορικῆς φύσεως, ὑπόκειται δυνάμενος νὰ δικαιολογήσῃ εἰς τὰ ὄμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου τὴν ταύτισιν τοῦ Εὐεργέτου πρὸς τὸν Ἡλίον καὶ τὸν Ποσειδῶνα, ὅπως καθαρῶς ἑλληνικὴ εἶναι καὶ ἡ παράδοσις, ἢ σχετίζουσα αὐτὸν πρὸς τὸν Δία.

Τὸ ἡλιακὸν στέμμα φέρει, ὡς γνωστὸν, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Εὐεργέτου καὶ ἤδη ἀπὸ μακροῦ μόνος ὁ Ἡλιος τῶν νομισμάτων τῆς Ρόδου. Ἐρωτᾶται λοιπὸν μήπως ὑπάρχει γεγονός τι ἐπιτρέπον τὴν ταύτισιν τοῦ θεοῦ τῆς Ρόδου πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτον τῆς Αἰγύπτου. Ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἐλλειπτεῖς καὶ σποραδικαὶ αἱ πηγαί, συμφωνοῦσιν ἐν τούτοις πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἀληθῶς εἶδομεν ὅτι μετὰ τὰς πρώτας μεγάλας νίκας τοῦ στόλου τοῦ Εὐεργέτου αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, καὶ κυρίως ἡ ἀρχαία φίλη τῆς Αἰγύπτου Ῥόδος, φοβηθεῖσαι ὅτι ἡ Αἴγυπτος θὰ καταστῇ ἀπόλυτος κύριος τῆς θαλάσσης, πρὸς καιρίαν βλάβην τῶν μεγάλων αὐτῶν ἐμπορικῶν συμφερόντων, ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Αἰγύπτου, συμμαχήσασαι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Εὐεργέτου βασιλεῖς τῆς Συρίας καὶ Μακεδονίας. Ὁ ναύαρχος τῶν Ῥοδίων Ἀγαθόστρατος ἐνίκησε τότε περὶ τὸ 244 π. Χ. ἐν αὐτῷ τῷ λιμένι τῆς Ἐφέσου τὸν ναύαρχον τοῦ Εὐεργέτου Χρεμωνίδην φονευθέντα κατόπιν, ὡς φαίνεται, ἐν ἐτέρῃ μάχῃ πρὸς τοὺς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας ἀποβιβασθέντας Αἰτωλοὺς, συμμαχοὺς τοῦ Ἀντιγόνου². Ἀλλ' ὁ Εὐεργέτης φαίνεται ὅτι ταχέως κατόπιν ἐπεκράτησεν ὀριστικῶς κατὰ θάλασσαν, ἀνακηρυχθεὶς τῷ 243/2 π. Χ. ὑπὸ τῶν συμμάχων αὐτοῦ Ἀχαιῶν ἡγεμῶν τοῦ πολέμου «καὶ

1. Μακκαβαίων Λογ. Γ, 4. «Γενομένης δὲ καρτερᾶς μάχης, καὶ τῶν πραγμάτων μᾶλλον ἐρρωμένον τῷ Ἀντίοχῳ, ἱκανῶς ἢ Ἀρσινόῃ ἐπιπορευσαμένη τὰς δυνάμεις παρεκάλει, μετὰ οἴκτου καὶ δακρύων τοὺς πλοκάμους λελυμένη, βοηθεῖν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς τέκνοις καὶ ταῖς γυναῖξι θαρραλέως, ἐπαγγελλομένη δώσειν νικήσασιν ἑκάστῳ δύο μνάς χρυσοῦ».

2. Ἐπιγραφὴ Ἰδούλης.

3. Ἐπιγραφὴ Ῥοσέττης. — Strack ἔ. ἄ. ἀρ. 69.

1. Strack ἔ. ἄ. ἀρ. 38,55.

2. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. σμθ', 3. — Πολυαῖνου 5,18.

κατὰ γῆν καὶ θάλατταν»¹. Ὁ Ampelius² θεωρεῖ ὡς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Γ', ὅτι οὗτος ingenti classe Rhodios vicit. Ὁ δὲ Droysen δικαίως ὑποστηρίζει, ὅτι τὴν κρίσιμον ναυμαχίαν τῆς Ἄνδρου ἐνίκησεν ὁ Εὐεργέτης καὶ οὐχὶ ὁ Ἀντίγονος³. Τὰ δὲ λαμπρὰ χρυσᾶ ὀκτάδραχμα ἡμῶν, τὰ εἰκονίζοντα τὸν Εὐεργέτην ὡς θαλασσοκράτορα Ποσειδῶνα καὶ ὡς Ἥλιον τῆς Ῥόδου, λαμπρῶς συμφωνοῦσι πρὸς τὰς μεγάλας ταύτας κατὰ θάλασσαν νίκας τοῦ Εὐεργέτου κατὰ τῶν Ῥοδίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν.

Πότε ἀκριβῶς καὶ ὑπὸ τίνας ὄρους ἔληξεν ὁ πρὸς τοὺς Ῥοδίους πόλεμος, ἀγνοοῦμεν. Δύναται τις ὅμως νὰ ὑποθέσῃ ὅτι οἱ Ῥόδιοι ἀνεγνώρισαν τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν τοῦ Εὐεργέτου καὶ ὅτι ἀποκατεστάθησαν καὶ πάλιν αἱ παλαιαὶ ἐκεῖναι καὶ ἐγκάρδιοι σχέσεις μεταξὺ Ῥόδου καὶ Αἰγύπτου, ἀφ' οὗ βλέπομεν κατόπιν τὸν Εὐεργέτην βοηθοῦντα τοὺς Ῥοδίους δι' ἐκτάκτως λαμπρῶν δωρεῶν, ὅτε περὶ τὸ 225 π. Χ. κατεστράφη ἡ Ῥόδος ὑπὸ δεινοῦ σεισμοῦ. Τότε δηλαδὴ «ἐπηγγείλατο αὐτοῖς ἀργυρίου τάλαντα τριακόσια καὶ σίτου μυριάδας ἀρταβῶν ἑκατόν, ξύλα δὲ ναυπηγήσιμα ἕξ πεντήρων καὶ δέκα τριήρων, πευκίνων τετραγώνων πῆχεις ἐμμέτρους τετρακισμυρίους, καὶ χαλκοῦ νομίσματος τάλαντα χίλια, στυπίου τρισχίλια, ὀθονίων ἰσοτὺς τρισχιλίους, εἰς τὴν τοῦ κολοσσοῦ κατασκευὴν [πεσόντος κατὰ τὸν σεισμόν] τάλαντα τρισχίλια, οἰκοδόμους ἑκατόν, ὑπουργοὺς τριακοσίους καὶ πεντήκοντα, καὶ τούτοις καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς ὀψώνιον τάλαντα δεκατέτταρα, πρὸς δὲ τούτοις εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας ἀρτάβας σίτου μυρίας δισχιλίας, καὶ μὴν εἰς σιτομετρίαν δέκα τριήρων ἀρτάβας δισμυρίας. Καὶ τούτων ἔδωκε τὰ μὲν πλεῖστα παραχρῆμα, τοῦ δ' ἀργυρίου παντὸς τὸ τρίτον μέρος»⁴.

Ὁ ἀναγινώσκων τὴν κολοσσιαίαν ταύτην δωρεὰν ἄγεται νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ὁ προσλαβὼν τὰ

σύμβολα τοῦ Ἥλιου τῆς Ῥόδου Εὐεργέτης ἠθέλησε, μετὰ τὸν σεισμόν, νὰ ἀπομιμηθῇ τὸν θεὸν τοῦτον σώσαντα τὴν νῆσον μετὰ τὸν Κατακλυσμόν¹. Πρὸς δὲ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι νομίσματά τινα ἀργυρᾶ τῶν Ῥοδίων (ἴδε τὴν ἐνταῦθα εἰκόνα)² ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Εὐεργέτου παρουσιάζουσιν ὡς σύμβολον ἀντωπὸν καὶ μοδιοφόρον παράστασιν γυναικείαν ἐπὶ βάρθρου, τὰ μέγιστα ὁμοιάζουσιν πρὸς τὸν περιέργον τύπον τῶν χαλκῶν ἐκείνων νομισμάτων τοῦ Εὐεργέτου, ἅτινα ἐθεωρήσαμεν (σελ. σνδ') ὡς κοπέντα διὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Ἄρατον δωρεάν, δυνάμεθα ἴσως νὰ ὑποθέσωμεν, — ἂν μόνον τὸ φέρον τὸν Πήγασον τελευταῖον νόμισμα (ἀριθ. 1010) δὲν ἀνήκῃ τῇ σειρᾷ ταύτῃ, — ὅτι ταῦτα ἀποτελοῦσιν ὀλόκληρον ἢ μέρος τῆς τότε τοῦ Εὐεργέτου πρὸς τοὺς Ῥοδίους δωρεᾶς χιλίων τάλάντων «χαλκοῦ νομίσματος».

Εὐεργέτεια νομίσματα Βηρυτοῦ, Πάφου καὶ Λαπήθου.

(Ἀριθ. 1131-1135, Πίναξ XXXVI, 1-5.)

Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν στρατηγὸν Δίωνα παρατηροῦμεν ὅτι οὗτος ἠδύνατο μὲν νὰ κόψῃ νομίσματα ἀνακαλοῦντα εἰς τοὺς κατοίκους τῶν μεσογείων πόλεων, ἃς ἐκυβέρνησα, τὰς κατὰ θάλασσαν μεγάλας νίκας τοῦ Εὐεργέτου, δύσκολον ὅμως εἶναι νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι αὐτὸς καὶ οὐχὶ τις τῶν ναυάρχων ἢ στρατηγῶν παραλίων κτήσεων τοῦ Εὐεργέτου θὰ ἐχρησιμοποίει τὸ πρῶτον τὸν τύπον τοῦτον. Πράγματι δὲ ὑπάρχουσι χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τοῦ αὐτοῦ τύπου καὶ δὴ τεχνοτροπίας πρωτοτύπου, κάλλιστα δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τὰ πρωτότυπα τοῦ τύπου τούτου καὶ νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς νομισματοκοπεῖα ἐπιθαλασσιῶν κτήσεων τοῦ Εὐεργέτου.

Ἔχομεν δηλαδὴ ἐν πρώτοις πανόμοιον χρυσοῦν ὀκτάδραχμον τοῦ Εὐεργέτου (ἀρ. 1132 Πίν. XXXVI, 5), φέρον ὑπὸ τὸ κέρασ τὸ γράμμα Β δυνάμενον κάλλιστα νὰ εἶναι τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως Βηρυτοῦ, ἢν

1. Διοδώρου 5,56-57.

2. BMC. Caria etc. p. 242, 128 καὶ 136 pl. XXXVIII, 3 καὶ 6.

1. Πλουτάρχου Ἄρατος 24.

2. Ampelius c. 35: Πβλ. Bouché-Leclercq I p. 256, 1. —

Ὁ Ἀμπέλιος συγγέει τὰ ἐπίθετα τοῦ Α' καὶ Γ' τῶν Πτολεμαίων.

3. Δρόυσεν (μετάφρ. Πανταζίδου) τόμ. III, Α', 485, 492, 501,2 καὶ III, Β', 79. — Πβλ. Bouché-Leclercq I 256,4.

4. Πολυβίου 5.89. — Διοδώρου 26,8. — Mahaffy, Empire p. 224 καὶ The Ptolem. Dynastie p. 123.

πρὸ ὀλίγου συνηγήσαμεν ἐπὶ Εὐεργέτου κόπρουσαν χρυσᾶ ὀκτάδραγμα τῶν τύπων Ἄρσινότης = Βερενίκης (σελ. σξ' - σξα'), ἧς τοὺς τύπους φυσικὸν ἦτο κατὰ τὰ προεκτεθέντα νὰ διαδεχθῶσιν ἀμέσως οἱ τύποι αὐτοῦ τοῦ Εὐεργέτου.

Ἐν τῷ αὐτῷ νομισματοκοπείῳ ἐκόπη πιθανῶς καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 1131 Πίν. XXXVI, 4, ὁμοιον χρυσοῦν ὀκτάδραχμον τὸ τεχνοτροπικῶς μὲν πανόμοιον, ἀλλ' ἄνευ τοῦ Β κοπέν, ὡς πρότερον ἐκόπη ἐν τῷ αὐτῷ νομισματοκοπείῳ ἕτερον χρυσοῦν ὀκτάδραχμον ἄνευ τοῦ δηλοῦντος τὴν πόλιν συμβόλου (σελ. σξ', σημ. 1).

Ἐχομεν πρὸς τούτοις δύο ὁμοίων τύπων χρυσᾶ ὀκτάδραγμα (ἀρ. 1133-1134, Πίν. XXXVI, 1-2), φέροντα ἀριστερὰ τοῦ κέρατος ἀμφοτέρω τὸ μονογράφημα $\mathbb{A}$, ὅπερ συχνότατα κατόπιν θὰ εὔρωμεν τιθέμενον, ὡς ἐνταῦθα, πρὸς δήλωσιν τοῦ νομισματοκοπείου τῆς ἐν Κύπρῳ πόλεως Πάφου. Δεξιὰ δὲ τοῦ κέρατος τὸ πρῶτον ὀκτάδραχμον φέρει τὸ αὐτὸ χρονολογικὸν πιθανῶς γράμμα $\mathbb{I}$, ὅπερ εὔρωμεν ἤδη καὶ ἐπὶ ἐνὸς τῶν Βερενικείων τοῦ Χρεμωνίδου (σελ. σημ'). Τοῦτο δ' ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ παρὸν Εὐεργέτειον χρυσοῦν ὀκτάδραχμον ἐκόπη ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ δὴ ἅμα τῇ καταργήσει τοῦ Χρεμωνιδείου νομίσματος, ὅτε δηλαδὴ οἱ Βερενικεῖοι τύποι ἀντικατεστάθησαν διὰ τῶν τοῦ Εὐεργέτου. Τὸ δὲ δεύτερον ὀκτάδραχμον φέρει δεξιὰ τοῦ κέρατος τὸ μονογράφημα $\mathbb{A}$ (=AN), ὅπερ ἴσως δηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ, ὑφ' ὃν ὑπήχθη τότε ἡ Κύπρος καὶ ὅστις πιθανὸν νὰ εἶναι αὐτὸς ὁ στρατηγὸς Ἀντίοχος, ὃν ὁ Εὐεργέτης ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ νίκας κατέστησε διοικητὴν τῆς Κιλικίας καὶ τῶν παρακειμένων χωρῶν (σελ. σλζ'), ὃν μία δυνατὸν νὰ ἦτο καὶ ἡ ἀμέσως πρὸ τῆς Κιλικίας κειμένη Κύπρος.

Πρὸς τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα σπάνια χρυσᾶ Κυπριακὰ ὀκτάδραγμα τοῦ Εὐεργέτου φαίνεται ὅτι συνδέεται ὡς ἄργυρος χρονολογικῶς καὶ τοπικῶς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1135, Πίν. XXXVI, 3 μοναδικὸν τετράδραχμον, ὅπερ πλὴν τῆς ὁμοίας ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ τῶν σταθερῶν τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος φέρει ἐν τῷ πεδίῳ τὰ δύο μονογραφήματα $\mathbb{A}$ καὶ $\mathbb{B}$. Τὸ πρῶτον τούτων κατέχον τὴν θέσιν τοῦ ἐπὶ τῶν χρυσῶν μονογραφήματος τῆς Πάφου δύ-

νεται νὰ δηλοῖ τὸ ὄνομα ἐτέρας ἐπισήμου Κυπριακῆς πόλεως, τῆς ΛΑΠΗ(θου), ἐνῶ τὸ δεύτερον δυνατὸν νὰ δηλοῖ τὸ ὄνομα ἡγεμόνος ταχθέντος ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης, οἷος π. χ. ἦτο ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Εὐεργέτου ἐν Κιτίῳ «ὁ ἐπὶ τῆς πόλεως κτλ.» Μελαγκόμας ὁ Αἰτωλὸς (σελ. σο').

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ', ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

(221/220 — 204/203 π.Χ.)

Ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων ἔφθασεν εἰς τὸ ὑπατον σημεῖον τῆς ἀκμῆς καὶ δυνάμεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ βασιλέως τούτου λήγει ἡ λαμπρὰ σειρὰ τῶν τριῶν πρώτων Πτολεμαίων, ἀρχομένης ἐπὶ τοῦ τετάρτου, τοῦ Φιλοπάτορος ἐπιλεγομένου, τῆς παρακμῆς, ἧς τὴν ἔναρξιν καὶ ῥαγδαίαν πρόοδον ἠδύνατό τις καὶ ἐκ μόνων τῶν περισωθέντων ἡμῶν νομισμάτων νὰ διακρίνη.

Ὁ Πολύβιος (5, 34) πρὸς τὴν σύνεσιν καὶ δρᾶσιν τῶν τριῶν πρώτων βασιλέων ἀντιπαραβάλλει τὴν πολιτικὴν ὀλιγορῖαν, τὴν ῥαθυμίαν, τοὺς ἀπρεπεῖς ἔρωτας καὶ τὰς ἀλόγους καὶ συνεχεῖς μέθας τοῦ Φιλοπάτορος, αἵτινες ἔφερον αὐτὴν τὴν ὑπαρξιν τοῦ κράτους ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Ὁ δὲ Στράβων (17, 796) γράφει ὅτι ἅπαντες μὲν οἱ μετὰ τὸν Εὐεργέτην Πτολεμαῖοι βασιλεῖς ὑπὸ τρυφῆς διεφθαρμένοι χειρὸν ἐπολιτεύσαντο, χειρίστα δὲ πάντων ὁ τέταρτος — περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος, — ὁ ἔβδομος, καὶ ὁ πατὴρ τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας, Πτολεμαῖος Π' ὁ Αὐλητής. Ταῦτα δὲ γράφων περὶ τοῦ Φιλοπάτορος ὁ γεωγράφος βεβαίως εἶχεν ὑπ' ὄψιν κυρίως τὰς μαιφονίας, αἵτινες ἐσπίλωσαν εὐθύς ἐν ἀρχῇ τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλοπάτορος, διότι ἄλλως καὶ τούτου ἡ βασιλεία δὲν στερεῖται ἐνδόξων τινῶν σελίδων. Ἴσως μάλιστα καὶ ὁ ἰδιωτικὸς βίος αὐτοῦ, ἂν ἀπαλλαχθῇ τῶν φόνων καὶ ἀσέμνων ἐρώτων, οἵτινες ὀφείλονται εἰς τοὺς περὶ τὸ «μειράκιον» βασιλέα ἀχρεῖους ὑπουργούς, δὲν εἶναι τόσον μέλας ὅσον περιγράφουσιν αὐτὸν αἱ πηγαι αἱ ἀνήκουσαι κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἱστορικοὺς ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀρρομένους πηγῆς, συλλήβδην δὲ καὶ οὐχὶ πάντοτε ἀνεπιφυλάκτως κρίνοντας τὸν υἱὸν

τοῦ χρηστοῦ Εὐεργέτου καὶ τῆς ἐναρέτου Βερενίκης, μαθητὴν δὲ τοῦ μεγάλου Ἐρατοσθένους. Νομίζω δ' ὅτι δικαίως ὁ Mahaffy¹ παρατηρεῖ ὅτι, ἂν ὁ Πολύβιος καὶ ὁ Πλούταρχος εἶχον ἀπολεσθῆ, ἐκρίνομεν δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλοπάτορος ἐκ μόνων τῶν λοιπῶν περιωθεισῶν εἰδήσεων, θὰ ἐσχηματίζομεν ἐντελῶς ἄλλοίαν γνώμην περὶ τοῦ βασιλέως τούτου. Ὅπως ἢ παρακμήν, ῥαθυμίαν καὶ ἀταξίαν δηλοῦσα νομισματοκοπία τοῦ Φιλοπάτορος κοσμεῖται καὶ ὑπὸ τινῶν λαμπρῶν κερμάτων, οὕτω καὶ ἢ ἄλλως οἰκτρὰ ἱστορία αὐτοῦ κοσμεῖται ὑπὸ τινῶν ἐνδόξων ἢ καὶ πάνυ ἀξιολογῶν πράξεων².

Πρὶν δὲ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἐξετάσεως μιᾶς ἐκάστης τῶν νομισματικῶν τάξεων τοῦ Φιλοπάτορος, ἀναγκαῖον τυγχάνει νὰ ἀναμνησθῶμεν τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἐφ' ἧς οὐχὶ σμικρὸν φῶς ἐπιχέει ἢ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως τούτου ἀρχομένη ἱστορία τοῦ Πολυβίου.

Πιθανὸν εἶναι ὅτι ὁ Εὐεργέτης, πρὶν ἢ νοσήσας μεταλλάξῃ τὸν βίον ἐν ἔτει 221 π. Χ., ἐγκατέστησεν ὡς συμβασιλέα³ τὸν ἐκ τῆς Βερενίκης πρεσβύτερον υἱὸν αὐτοῦ Φιλοπάτορα «*πατὴρ παιδὶ συνηβῶν*»· ἀλλ' ἐν τῇ νομισματικῇ οὐδὲν ἴχνος φαίνεται τοιαύτης τινὸς συμβασιλείας, ἐκτὸς ἂν τοιοῦτόν τι εἶναι τὰ ὑπ' ἀριθ. 1184-1185, Πίν. XLIII, 9-10 κέρματα, περὶ ὧν κατωτέρω. Βέβαιον ὅμως εἶναι ὅτι ὁ Εὐεργέτης ζῶν ἔτι ἐκανόνισεν, ὡς οἱ προηγούμενοι βασιλεῖς, τὰ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου, ἵνα μὴ τις ἄλλος τῶν συγγενῶν, π. χ. ὁ εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς βασιλίσσης Βερενίκης νεώτερος αὐτοῦ υἱὸς Μάγας, ἐγείρῃ ὀλεθρίας τῇ δυναστείᾳ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Ὅτε δὲ ὁ Φιλοπάτωρ διεδέξατο τὴν βασιλείαν, ἦτο εἰσέτι νεώτατος, εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν τὸ πολὺ. Ἀσθενοῦς φύσει ὢν χαρακτῆρος, πρὸς δὲ ῥαθυμὸς καὶ φιλήδονος, ἐγένετο εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὑποχείριος τῆς ἀρχείας σπείρας, τῆς περὶ τὸν «*ψευδεπίτροπον*» αὐτοῦ Σωσίβιον, εἰς ὃν ἀποδίδονται πᾶσαι αἱ κυρίως κηλιδούσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ πράξεις. Τὸν Σωσίβιον τοῦτον χα-

ρακτηρίζει ὁ Πολύβιος (15, 25) ὡς «*σκεῦος ἀγρίων καὶ πολυχρόνιον, ἔτι δὲ κακοποιόν*», εἰς αὐτὸν δὲ ἀποδίδει τοὺς ἅμα τῇ ἀρχῇ τῆς βασιλείας φόνους τοῦ Λυσιμάχου, τῆς Βερενίκης καὶ τοῦ Μάγα, θείου, μητρὸς καὶ ἀδελφοῦ τοῦ βασιλέως, ὡς καὶ τὸν φόνον τοῦ ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Ἀλεξανδρείας διατρίβοντος τότε βασιλέως τῆς Σπάρτης Κλεομένους καὶ τὴν περὶ τὸ τέλος τῆς βασιλείας δολοφονίαν Ἀρσινόης τῆς Γ', συζύγου τοῦ Φιλοπάτορος. Καὶ πρὸς μὲν τὸν φόνον τοῦ Μάγα, τῆς Βερενίκης καὶ τοῦ Λυσιμάχου πρόφασιν βεβαίως παρέσχε τῷ Σωσίβιῳ ὁ φόβος τοῦ βασιλέως βλέποντος τὸν Μάγαν «*ἰσχύοντα ἐν τῷ στρατιωτικῷ διὰ τῆς μητρὸς*» Βερενίκης, ἧς μάλιστα οἱ περὶ τὸν Σωσίβιον ἐφοβοῦντο «*τὴν τόλμαν*»¹ καὶ τὸ ἀρχικόν, μεθ' ἧς φαίνεται ὅτι συνέπραττε καὶ ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Λυσιμάχος ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἂν μὴ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ Μάγα, πάντως ὅμως τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ «*μειρακίου*» βασιλέως ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας ἐπιρροῆς τῶν περὶ τὸν Σωσίβιον καὶ Ἀγαθοκλέα κολάκων, οἵτινες δι' ἑταιρῶν καὶ πότων ἤγον καὶ ἔφερον αὐτὸν πρὸς πᾶσαν διαφθοράν. Τὸν δὲ Κλεομένην ἀπώλεσε πάλιν ἡ κακουργία καὶ καχυποψία τοῦ αὐτοῦ Σωσίβιου, ἐξωθήσαντος αὐτὸν εἰς ἀπεγνωσμένην ἐπανάστασιν καὶ στερήσαντος οὕτω τὸν βασιλέα φίλου δυναμένου νὰ ἀποβῇ πολυτιμότερον ὄργανον πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐπικειμένων τότε ἐξωτερικῶν κινδύνων².

Οἱ μεγάλοι οὗτοι κίνδυνοι ἐξέσπασαν εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας. Ὁ φιλόδοξος δηλαδὴ νεανίσκος βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος ὁ Γ', ὁ εὐθύς κατόπιν Μέγας κληθεῖς, μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Εὐεργέτου καὶ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἄνοδον τοῦ Φιλοπάτορος, οὐ κατεφρόνει τὴν ῥαθυμίαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ χαρακτῆρος, διανοήθη νὰ κατακτήσῃ τὴν περιμάχητον Κοίλην Συρίαν, παροξυνόμενος συνεχῶς πρὸς τοῦτο καὶ ὑπὸ τοῦ προεστῶτος τότε τῶν ὄλων πραγμάτων τῆς Συρίας συμβούλου αὐτοῦ Ἑρμείου. Παρασκευασθεὶς λοιπὸν καταλλήλως καὶ συναθροίσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀπάμειαν ἀνέβη πρὸς τὴν Λαοδίκειαν, ὀπίθεν ὀρμήσας μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς καὶ διελθὼν τὴν ἔρημον ἐνέβαλεν εἰς τὸν μεταξὺ Λιβιά-

1. Empire p. 27.

2. Mahaffy. The Dynastie σελ. 127 κέξ.

3. Strack, Die Dynastie der Ptolemaer p. 29, 183 καὶ 194, 13.

— Bouché-Leclercq p. 285, 3.

1. Πολυβίου 5, 36.

2. Πολυβίου 5, 35-40. — Πλουτάρχου Κλεομένης 33-36.

νου καὶ Ἀντιλιβάνου αὐλῶνα Μαρσύαν κυριεύσας τὰς αὐτόθι μέχρι τῶν στενῶν τῶν Γέρρων καὶ Βρόχων πόλεις. Ἄλλ' ὁ ἐπὶ τῆς Φοινίκης γενναῖος στρατηγὸς τοῦ Πτολεμαίου Θεόδοτος ὁ Αἰτωλὸς προκαταλαβὼν καὶ διοχυρώσας τὰ ῥηθέντα στενὰ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκείαν χώραν, ἔνθ' ἄλλως ἐκάλει αὐτὸν ἐπειγόντως ὁ αἴφνης ἀπὸ τοῦ ἀποστάτου Μόλωνος διοικητοῦ τῶν ἄνω σατραπειῶν τοῦ κράτους αὐτοῦ ἐπιστὰς κίνδυνος, νικήσαντος κατὰ κράτος παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Τίγρητος τὸν κατ' αὐτοῦ σταλέντα στρατηγὸν Ξενοίταν (221 π. Χ.).

Ἐκ τοῦ εὐτυχοῦς τούτου ἀντιπερισπασμοῦ ἐπωφεληθέντες οἱ περὶ τὸν Πτολεμαῖον, οὓς πρὸ μικροῦ θὰ κατελάμβανεν ἐντελῶς ἀπροετοιμάστους ὁ Ἀντίοχος, ἀπεφάσισαν νὰ παρασκευασθῶσι πρὸς πόλεμον, ἐκίνησαν δὲ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου καὶ ἄλλον ἐχθρὸν, τὸν συγγενῆ αὐτοῦ Ἀχαιόν, εἰς ὃν οὗτος εἶχεν ἀναθέσει τὴν διοίκησιν τῆς ἐπὶ τὰδε τοῦ Ταύρου Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἄλλ' ὁ Ἀντίοχος ἐκστρατεύσας κατὰ τοῦ Μόλωνος ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ κράτος, αὐτοχειρασθέντα μετὰ τὴν μάχην. Κανονίσας δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ τῆς Ἄνω Ἀσίας ἐπανῆλθε τροπαιοῦχος καὶ «*Μέγας*» περὶ τὸ 220 εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ. Ἐνταῦθα παραχειμάζων διεπέμπετο πρὸς τὸν φοβηθέντα νῦν αὐτὸν ἀποστάτην Ἀχαιόν, ἐγκαλῶν καὶ διαμαρτυρόμενος πρῶτον μὲν ὅτι ἐτόλμησε κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ νὰ ἀναγορεύσῃ ἑαυτὸν βασιλέα, δεύτερον δὲ προλέγων ὅτι «οὐ λανθάνει κοινοπραγῶν Πτολεμαίῳ». Πράγματι δὲ καὶ ἂν ὄντως πλαστὴ ἦτο¹ ἢ κατασχεθεῖσα ἐπιστολὴ τοῦ Ἀχαιοῦ, — ἢ διασαφοῦσα «ὅτι Πτολεμαῖος αὐτὸν παρακαλεῖ πραγμάτων ἀντιποιήσασθαι, καὶ φησι καὶ ναυσὶ καὶ χρήμασι χορηγήσειν πρὸς πάσας τὰς ἐπιβολάς, ἐὰν ἀναλάβῃ διάδημα καὶ φανερὸς γένηται πᾶσιν ἀντιποιοῦμενος τῆς ἀρχῆς, ἦν τοῖς πράγμασιν ἔχειν αὐτὸν καὶ νῦν, τῆς δ' ἐπιγραφῆς αὐτῷ φθινοῦντα τὸν ὑπὸ τῆς τύχης διδόμενον ἀποτρίβεσθαι στέφανον»², — ἀρκοῦσιν ἡμῖν νῦν τὰ παρὰ τοῦ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΧΑΙΟΥ κοπέντα νομίσματα, — τὰ φέροντα τὸν τὸ πρῶτον νῦν³ ἐπὶ Συ-

1. Πβλ. Bouché-Leclercq I p. 295, ὅστις δικαίως θεωρεῖ ἀuthεντικὴν τὴν ὑπὸ τοῦ Πολυβίου πλαστὴν λεγομένην ἐπιστολὴν ταύτην.

2. Πολυβίου 5,42.

3. Babelon, Les rois de Syrie p. LXXXVIII et 60-61 n°

ριακῶν νομισμάτων ἐμφανιζόμενον Πτολεμαϊκὸν αἰτόν, φέροντα ἐπ' ὄμου κλάδον φοίνικος, ὡς τὸ πρῶτον ἤδη νόμισμά τι τοῦ Φιλοπάτορος (ἀριθ. 1182), ἔχοντα δ' ἐν τοῖς ὄνυξι στέφανον, προφανῶς «τὸν τῆς τύχης», — ἵνα πεισθῶμεν ὅτι πράγματι ὁ Ἀχαιὸς ἐκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα ἐκ συνεννοήσεως πρὸς τὸν Φιλοπάτορα. Οὕτω βλέπομεν καὶ τὸν ἕτερον ἀποστάτην Μόλωνα, ὅστις πάντως ἐτέλει ἐπίσης ἐν συνεννοήσει πρὸς τὸν Φιλοπάτορα κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ Ἀντιόχου, ἀντιγράφοντα ἐπὶ τῶν ἐφημέρων νομισμάτων αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων¹.

Συγχρόνως ὁ Ἀντίοχος παρεσκευάζετο «ὄλος καὶ πᾶς» ἐπὶ τὸν Πτολεμαῖον συναθροίσας δὲ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐκ νέου ἐν τῇ Ἀπαμείᾳ ἐπετέθη ἅμα τῷ ἔαρι πρῶτον μὲν κατὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου κατεχομένης Σελευκείας τῆς ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, ὡς νοήσας «εὐήθες εἶναι τὸ Κοίλης μὲν Συρίας ἐπιθυμεῖν καὶ στρατεύειν ἐπὶ ταύτην, Σελεύκειαν δὲ περιορᾶν ὑπὸ Πτολεμαίου κρατουμένην, ἀρχηγέτιν οὖσαν καὶ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἐστὶαν ὑπάρχουσαν τῆς αὐτῶν δυναστείας».

Μετὰ κρατερὰν ἐπίθεσιν, συνεργοὺς ἔχων καὶ τινες τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ προδοτῶν, ἠνάγκασε τὸν ἐν αὐτῇ «ἐπὶ τῶν ὄλων» τεταγμένον στρατηγὸν τοῦ Πτολεμαίου Λεόντιον νὰ παραδώσῃ αὐτῷ διὰ συνθήκης τὴν πόλιν (219 π. Χ.), ἔθηκε δ' ἀμέσως ἰσχυρὰς φρουρὰς ἐν τῷ λιμένι καὶ τῇ ἀκροπόλει αὐτῆς, ληξιάσης τότε ὀριστικῶς τῆς ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης μακρᾶς Πτολεμαϊκῆς κυριαρχίας, ἐπομένως καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Αἰγυπτιακῆς νομισματοκοπίας (ἴδε σελ. σμθ').

Πρὶν δὲ ἢ ἐπιχειρήσῃ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὁ Ἀντίοχος εἶχεν ἐξαποστείλει δυνάμεις πρὸς κατάληψιν τῶν στενῶν τῶν πρὸς τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ Αἴγυπτον ὁδῶν. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Σελευκείας ὁ «τὰ κατὰ τὴν Φοινίκην ἐπιτετραμμένος»² Θεόδοτος ὁ Αἰτωλός, αὐτὸς ὁ κατὰ τὴν πρώτην ἐπιδρομὴν ἀποκρούσας τὸν Ἀντίοχον, ὀργισθεὶς κατὰ τῆς αὐλῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι ὄχι μόνον οὐδεμιᾶς ἔτυχεν ἀντα-

457-461 Pl. XI, 10-12: C'est la première fois que nous rencontrons l'aigle (type imité des monnaies égyptiennes), dans la série séleucide.

1. Πβλ. Babelon ἔ. ἀ. pl. XI, 8 πρὸς τὰς κεφαλὰς τοῦ Διὸς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων πινάκων XXXIX, 19, XXI V, 15, XXII, 14-18, XVII, 14-13 κτλ.

2. Λουκιανοῦ, Περὶ τοῦ μὴ ἔρδ. πιστεύειν διαβολῇ, 2.

μοιβῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκινδύνευσε νὰ δολοφονηθῆ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σωσίβιον φθονερῶν, ἀπέστη τοῦ Πτολεμαίου καὶ καταλαβὼν αὐτὸς μὲν τὴν Πτολεμαΐδα, διὰ δὲ τοῦ ἐμπίστου αὐτῷ Παναιτώλου τὴν Τύρον, ἐκάλει μετὰ σπουδῆς τὸν Ἀντίοχον ἵνα παραδώσῃ αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν Φοινίκην. Ὁ δὲ Ἀντίοχος πᾶν ἄλλο πάρεργον θέμενος ἔσπευσεν ἀμέσως κατὰ γῆν πρὸς αὐτόν, πορευόμενος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἦν καὶ πρότερον, διατάξας τὸν στόλον νὰ συγκατέρχηται ἀκολουθῶν τὴν παραλίαν. Διελθὼν δὲ τὸν αὐλῶνα Μαρσύαν, τὸ μὲν βαρὺ τοῦ στρατοῦ ἀφήκε πρὸς πολιορκίαν τῶν Βρόχων, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν εὐζώνων ἔσπευσε πρὸς βοήθειαν τοῦ Θεοδότου, ὃν νῦν ἐπολιόρκει ὁ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ἀποσταλεὶς νέος στρατηγὸς τῆς Φοινίκης Νικόλαος ὁ Αἰτωλός. Οὗτος δὲ ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ τῆς καθόδου τοῦ Ἀντιόχου διαλύσας τὴν πολιορκίαν ἐξαπέστειλε δύο τῶν ὑφ' ἑαυτὸν στρατηλατῶν, ἵνα προκαταλάβωσι τὰ περὶ τὴν Βηρυτὸν στενά. Τούτους ὁμως προσβαλὼν ἐξ ἐφόδου ὁ Ἀντίοχος καὶ τρεψάμενος ἐπεστρατοπέδευσε τοῖς στενοῖς καλέσας παρ' ἑαυτῷ καὶ τὸ πρὸ τῶν Βρόχων βαρὺ τῆς δυνάμεως, μεθ' ὃ ἐξηκολούθησε κατερχόμενος πανστρατιᾷ εὐθαρσῶς καὶ πλήρης ἐλπίδων, καὶ παρέλαβε παρὰ τοῦ Θεοδότου καὶ Παναιτώλου τὴν τε Τύρον καὶ τὴν Πτολεμαΐδα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐταῖς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου συγκεντρωθέντα πολεμefόδια, πρὸς δὲ τεσσαράκοντα πλοῖα, δι' ὧν σπουδαίως ηὐξήθη ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Διόγνητον στόλος αὐτοῦ (219 π.Χ.).

Καὶ τῆς μὲν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας ἐπέσχε τότε, ὡς ἀγγελθέντος αὐτῷ ὅτι ἤδη ἐκινεῖτο κατ' αὐτοῦ ὁ μέγας τῆς Αἰγύπτου στρατός· ἡσυχολήθη δ' ὁμως εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν πέριξ Πτολεμαϊκῶν πόλεων, ἵνα μὴ κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν ἔχη ἐχθροὺς εἰς τὰ νῶτα αὐτοῦ. Τότε δέ, ὡς εἶδομεν (σελ. σξθ'), θὰ ἐκυρίευσε καὶ τὴν πλησίον τῆς Τύρου κειμένην ἰσχυρὰν Δαμασκόν.

Οἱ δὲ περὶ τὸν Πτολεμαῖον, οἵτινες τόσον εἶχον ὀλιγορήσει ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας πάντων τῶν κατὰ τὰς πολεμικὰς χρείας, ὥστε ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Ἀντιγόνου εὗρεν αὐτοὺς ἐν πλήρει ἀδυναμίᾳ, ἐξυπνήσαντες τέλος ὑπὸ τοῦ μεγέθους τοῦ κινδύνου καὶ συνεδρεύσαντες ἀπεφάσισαν ὅπως ἐν κρυπτῷ μὲν παρασκευασθῶσι δραστηρίως πρὸς τὸν μέγαν πόλεμον, ἐν φανερῷ δὲ κερ-

δήσωσι χρόνον διὰ πρεσβειῶν καὶ εἰρηγικῶν διαπραγματεύσεων πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ὅστις καταφρονῶν τοῦ Πτολεμαίου ἐφρόνει τότε ὅτι οὗτος δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ. Πράγματι δὲ ἐπικούρους ἔχοντες πρεσβείας τῶν Ῥοδίων, Βυζαντίων, Κυζικηνῶν καὶ Αἰτωλῶν, κατώρθωσαν νὰ παρελκύσωσι τὰς διαπραγματεύσεις περὶ τῆς ἀπ' αἰῶνων διαμφισβητούμενης κυριότητος τῆς Κοίλης Συρίας μέχρι τοῦ χειμῶνος, οὗ ἐπιστάντος συνῆψαν πρὸς τὸν μάτην πολιορκοῦντα τὴν ὑπὸ τοῦ Νικολάου παραβοηθουμένην ὄχυρὰν πόλιν Δῶρα Ἀντίοχον τετράμηνον ἀνακωχῆν. Ἐπὶ τοσοῦτον δ' ἠπάτησαν τὸν βασιλέα τῆς Συρίας, ὥστε οὗτος, ἀφήσας φρουρὰς εἰς τὰς κυριευθείσας πόλεις καὶ παραδοὺς τὴν τῶν ὄλων ἐπιμέλειαν Θεοδότῳ τῷ Αἰτωλῷ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σελεύκειαν, διαφῆκε τὰς δυνάμεις αὐτοῦ εἰς παραχειμασίαν καὶ τὸ λοιπὸν ὀλιγώρει τοῦ γυμνάζειν αὐτὰς, πεπεισμένος ὅτι δὲν θὰ λάβῃ πλέον χρείαν αὐτῶν, ὡς τοῦ Πτολεμαίου μὴ τολμήσοντος τὸ παράπαν νὰ κινδυνεύσῃ περὶ τῶν ὄλων (219/218 π.Χ.).

Ἄλλ' ὅτε τέλος οἱ περὶ τὸν Πτολεμαῖον, τοῦ Σωσιβίου δραστηρίως καὶ εὐφυῶς πρωτοστατοῦντος, ἠτοιμάσθησαν ἐν πάσῃ μυστικότητι τελείως, ἀπέβαλον τὸ προσωπεῖον καὶ τοιαύτας προέβαλον ἀπαιτήσεις διὰ τῶν πρέσβεων αὐτῶν, ζητοῦντες μεταξὺ τῶν ἄλλων νὰ περιληφθῆ ἐν ταῖς συνθήκαις καὶ ὁ ἀποστάτης Ἀχαιός, ὥστε ἠνάγκασαν τὸν ἀγανακτήσαντα Ἀντίοχον νὰ διαρρήξῃ τὰς διαπραγματεύσεις καὶ νὰ συναθροίσῃ ἐκ νέου περὶ τὸ ἔαρ τὰς διεσπασμένας δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς νέαν εἰσβολὴν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἵνα κατάσχῃ καὶ τὰς ὑπολειπομένας τῷ Πτολεμαίῳ πόλεις τῆς ἀμφισβητούμενης χώρας. Τότε δὲ οἱ περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὀλοσχερέστερον ἐπιτρέψαντες τὰ κατὰ τὴν Φοινίκην τῷ δοκιμωτάτῳ στρατηγῷ Νικολῳ τῷ Αἰτωλῷ, παρεῖχον αὐτῷ δαψιλῆς χορηγίας καὶ δυνάμεις εἰς τοὺς κατὰ τὴν Γάζαν τόπους, τάξαντες ὑπ' αὐτὸν καὶ τὸν ναύαρχον Περιγένην μετὰ τοῦ στόλου ἀριθμοῦντος τριάκοντα μὲν κατάφρακτα πλοῖα, φορητὰ δὲ πλείω τῶν τετρακοσίων. Ὁ δὲ Νικόλαος προκαταλαβόμενος μέρος μὲν τινὶ τοῦ στρατοῦ τὰ κατὰ Πλάτανον στενά, τῇ δὲ μεθ' ἑαυτοῦ λοιπῇ δυνάμει τὰ περὶ Πορφυρεῶνα πόλιν, τὴν μεταξὺ Βηρυτοῦ καὶ Σιδῶνος,

προσεδόκα τὴν εἰσβολὴν τοῦ Ἀντιόχου, ὅστις παρελθὼν εἰς Μάραθον καὶ διαλλάξας τοὺς κατοίκους αὐτῆς πρὸς τοὺς συμμάχους αὐτοῦ Ἀραδίους κατῆλθε πρὸς τὴν Βηρυτόν, Βότρον μὲν ἐν τῇ παρόδῳ καταλαβόμενος, Τριήρη δὲ καὶ Κάλαμον ἐμπρήσας· μεθ' ὃ συγκρουσθεὶς πρὸς τὸν Νικόλαον κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἐκράτησε τοῦ τραπέντος στρατοῦ, τοῦ ὑπὸ τὸν Περιγένην στόλου ἀποχωρήσαντος εἰς τὴν Σιδῶνα, πρὸ τῆς ὁποίας ἐλθὼν κατεστρατοπέδευσε ὁ Ἀντιόχος. Μὴ ἐλπίζων δὲ νὰ κυριεύσῃ αὐτὴν διὰ τὴν δαψίλειαν τῶν ἐν αὐτῇ δυνάμεων καὶ ἐφοδίων, τὸν μὲν ὑπὸ τὸν Διόγνητον στόλον αὐτοῦ ἐξέπεμψεν εἰς Τύρον, αὐτὸς δὲ εἰσχωρήσας εἰς τὰ μεσόγεια κατέκτησε τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Γαλιλαίας, Σαμαρείας, Περαίας καὶ πᾶσαν τὴν μέχρι Ῥαββαταμάνων (Φιλαδελφείας) τῆς Ἀραβίας χώραν, συνεργοὺς ἔχων πρὸς ταῦτα τοὺς τε Ἀραβας καὶ τοὺς αὐτομολήσαντας ὑπάρχους τοῦ Πτολεμαίου Κεραίαν καὶ Ἰππόλοχον, μεθ' ὃ ἐπανῆλθε πρὸς παραχειμασίαν εἰς τὴν Πτολεμαΐδα (218 π. Χ.).

Τέλος ἅμα τῷ ἔαρι τοῦ ἐπομένου ἔτους ὤρμησεν ἐξ Ἀλεξανδρείας ὁ μέγας καὶ τελείως προγυμνασθεὶς καὶ παρασκευασθεὶς στρατὸς τοῦ Πτολεμαίου, ἀγόμενος ὑπὸ τῶν διασημοτάτων τῶν τότε στρατηγῶν τῶν Ἑλλήνων μισθοφόρων, συγκείμενος δ' ἐξ 70,000 πεζῶν, 5,000 ἰππέων καὶ 73 ἐλεφάντων, ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν τὸν Πτολεμαῖον συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς νεαρωτάτης ἀδελφῆς καὶ μελλούσης συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης. Καταστρατοπεδεύσας δὲ παρὰ τὴν μετὰ τὰ Ῥινοκόλουρα πρώτην καὶ πρὸς τὴν Αἴγυπτον κατὰ Κοίλην Συρίαν πόλεων Ῥαφίαν — ἔνθα ὡς ἐκ θαύματος διέφυγε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ νύκτωρ εἰσδύσαντος τολμηροτάτου Θεοδότου τοῦ Αἰτωλοῦ — συνεκρούσθη μετ' ὀλίγον πρὸς τὸν ἐκ Γάζης προσελθόντα Ἀντιόχον, οὗ ὁ ἐπίσης μέγας στρατὸς συνέκειτο ἐξ 62,000 πεζῶν, 6,000 ἰππέων καὶ 102 φοβερῶν ἀσιατικῶν ἐλεφάντων.

Ἡ σύρραξις ὑπῆρξε φοβερά, ἡ δὲ ἐν ἀρχῇ ἀμφίροπος μάχη ἔληξεν εἰς λαμπρὰν νίκην τοῦ Πτολεμαίου (217 π. Χ.), πρὸς ἣν πλὴν τῆς ἀλογίστου νεανικῆς ὁρμῆς τοῦ Ἀντιόχου συνεβάλλετο οὐκ ὀλίγον ἡ εὐθαρσῆς διαγωγή τῆς νεαρωτάτης Ἀρσινόης (σελ. σογ', 1).

Ὁ Ἀντιόχος ἔφυγεν εἰς Γάζαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ, ἐνῶ ὁ Πτολεμαῖος παρακολουθῶν αὐτὸν κατελάμβανεν ἐξ ἐφόδου πάσας συλλήβδην τὰς πόλεις τῆς Κοίλης Συρίας ἀμιλλωμένας τὶς πρώτη νὰ μεταστῆ πρὸς αὐτόν, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον ἀνέκαθεν οἱ κατὰ τὴν Κοίλην Συρίαν ὄχλοι ἠνύθουν τοὺς ἐξ Ἀλεξανδρείας βασιλεῖς, «διόπερ οὐκ ἀπέλιπον ὑπερβολὴν ἀρεσκείας, στεφάνοις καὶ θυσίαις καὶ βωμοῖς καὶ παντὶ τῷ τοιούτῳ τρόπῳ τιμῶντες τὸν Πτολεμαῖον»¹.

Τοῦ δ' Ἀντιόχου πέμψαντος πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ὑπὲρ εἰρήνης, ὁ σχεδὸν παρ' ἐλπίδα πᾶσαν τὴν Κοίλην Συρίαν κατασχὼν Πτολεμαῖος συνεχώρησε κατ' ἀρχὰς μὲν σπονδὰς ἐνιαυσίους, κατόπιν δέ, διὰ τοῦ εἰς Ἀντιόχειαν ἀποσταλέντος Σωσιβίου, συνθήκας καὶ φιλίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Πτολεμαῖος διατρέψας ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἐν τοῖς κατὰ Συρίαν καὶ Φοινίκην τόποις καὶ καταστησάμενος τὰς πόλεις ἐπανῆλθε μετὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν φίλων εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καταλιπὼν Ἀνδρόμαχον τὸν Ἀσπένδιον στρατηγὸν ἐπὶ πάντων τῶν προειρημένων τόπων². Ἐκ τῶν κατακτηθέντων μερῶν ὁ Ἀντιόχος διετήρησε μόνην τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου Σελεύκειαν.

Ἡ μετὰ τὴν ἐν Ῥαφίᾳ μάχην ἱστορία τοῦ Φιλοπάτορος οὐδὲν παρουσιάζει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως διαφωτίζον τὴν νομισματικὴν αὐτοῦ, τὸ μὴ δυνάμενον νὰ περιληφθῆ ἐν τοῖς σχολίοις ἡμῶν περὶ τῶν νομισμάτων ἐκάστης τάξεως. Διὰ τοῦτο προτιμῶμεν νὰ μνημονεύσωμεν ταῦτα σχολιάζοντες κατωτέρω αὐτὰ τὰ νομίσματα.

Ἐνταῦθα σημειοῦμεν ἐν κεφαλαίῳ μόνον ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀγαπῶν «ὑπὲρ τὸ δέον» τὴν ἡσυχίαν καὶ ἐλαυνόμενος ὑπὸ τῆς συνήθους ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ ῥαθυμίας καὶ καχεξίας, δὲν ἐζήτησεν, ἐπωφελούμενος ἐκ τῆς ἐν Ῥαφίᾳ μεγάλης νίκης, νὰ καταστρέψῃ τὸν Ἀντιόχον, ἀλλὰ «συνθήκας» καὶ «φιλίαν»³ πρὸς αὐτὸν συνομολογήσας καὶ «ἀποστάς πάντων τῶν καλῶν ἐτρόπη πρὸς βίον ἄσωτον»⁴, ἐντελῶς γυναικοκρατούμενος καὶ ἐγκαταλιπὼν ἀβοήθητον κατὰ τοῦ Ἀντιόχου τὸν ἀρχαῖον αὐτοῦ σύμμαχον Ἀχαιοῖν, ὃν κρύφα μόνον

1. Πολυβίου 5,86.

2. Πολυβίου 5,87.

3. Πολυβίου 15, 25α, 10.

4. Πολυβίου 14,12.

ἐξήτησε νὰ σώσῃ, ἀλλ' ὅστις καταλλήλως παρ' αὐτοῦ βοηθούμενος ἠδύνατο νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Αἴγυπτον τῶν μελλόντων μεγάλων ἐκ μέρους τῆς Συρίας κινδύνων.

Οὐδετερότητα ἐπίσης διεφύλαξεν ὁ βασιλεὺς διαρκούντος τοῦ ἀπὸ τοῦ 218 π. Χ. δευτέρου καρχηδονικοῦ πολέμου, ὡς ἐπίσης καὶ κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀχαιῶν καὶ Μακεδόνων πόλεμον (214-205 π. Χ.). Ἐνῶ δὲ ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἠνώχλουν αὐτὸν ἀποστάντες οἱ ἐν τῇ ἐν Ῥαφία μάχῃ τὸ πρῶτον φρονηματισθέντες Αἰγύπτιοι, αὐτὸς τὸ πᾶν ἐγκαταλίπων εἰς τὴν περὶ αὐτὸν σπεῖραν τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα, Ἀγαθόκλειαν καὶ Σωσίβιον, ἐφρόντιζε κυρίως περὶ τῶν ἡδονῶν αὐτοῦ, μέχρις οὗ τέλος ἔπεσε θῦμα αὐτῶν τούτων.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ εἰκὼν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, οἰκτρὰ κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην. Οὐχ ἦττον ὅμως νεώτεροί τινες ἱστορικοί, κυρίως ὁ Mahaffy¹, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν βασιλικῆν διοικητικῆν πρόνοιαν ἐλεγχουσῶν οἰκοδομῶν αὐτοῦ, ἐπὶ ἐπιγραφῶν καὶ τινων ἄλλων χαρακτηριστικῶν τοῦ βίου αὐτοῦ ἀναφερομένων ὑπὸ τῶν πηγῶν, ἐξήτησαν, ὡς ἤδη εἶπομεν (σελ. σοθ'), νὰ παραστήσωσι τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὑπὸ ἦττον σκιερὰ ἂν μὴ λαμπρὰ χρώματα, τὴν δὲ γνώμην ταύτην συμμερίζομαι ἐν μέρει.

Ἴδωμεν νῦν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον τὰ κατὰ τὴν νομισματοκοπίαν αὐτοῦ, σχετιζόντες αὐτήν, κατὰ τὸ δυνατόν, πρὸς τὰς ἄλλας πηγὰς.

ΤΑΞΙΣ Α.

(Ἀριθ. 1113-1116, Πίναξ XXXV, 1, 11-12, 17-20.)

Ἡ παντελὴς ἔλλειψις δεκαδράχμων ἀργυρῶν καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλοπάτορος, ἐνῶ πλεῖστα τοιαῦτα ἐκόπησαν καὶ κατὰ τὰς τρεῖς προηγούμενας βασιλείας, πρὸς δὲ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου κοπέντα ἀργυρᾶ δεκάδραχμα φέρουσι τὰ μὲν φοινικικῆς ὀλκῆς τοὺς τύπους Ἀρσινόης τῆς Β', τὰ δὲ ἀπτικῆς ὀλκῆς τοὺς τῆς Βερενίκης Β', ἦγαγέ με, ὅτε συνέτασσον τὸν κατάλογον τῶν νομισμάτων, εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὰ φέροντα τύπους Βερενίκης τῆς Β' ἀλλ' ὄντα φοινικικῆς καὶ οὐχὶ ἀπτικῆς ὀλκῆς δεκάδραχμα (ἀριθ. 1114), ἐπομένως καὶ τὰ συναφῆ καὶ ὁμοίτυπα τούτοις χρυσᾶ

ὀκτάδραχμα (ἀριθ. 1113 καὶ 1116) καὶ ἀργυρᾶ τετράδραχμα (ἀριθ. 1115), δυνατόν νὰ ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ υἱοῦ τῆς Βερενίκης Φιλοπάτορος, ἐφ' οὗ δυσκόλως ἠδυνάμην νὰ παραδεχθῶ ὅτι δὲν θὰ ἐκόπησαν ἀργυρᾶ δεκάδραχμα.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ θάνατος τῆς Βερενίκης ἀποδίδεται εἰς αὐτὸν τὸν υἱὸν Φιλοπάτορα¹, ἀλλ' ἐξ ἄλλου γνωρίζομεν ὅτι οὗτος τυπτόμενος ὑπὸ τοῦ συνειδότος καὶ φοβούμενος «διὰ τὰς ἀπ' αὐτῶν τῶν ὄνειρων ταραχὰς ἐν μέσῃ τῇ πόλει μνήμα οἰκοδομήσας, ὃ νῦν Σῆμα καλεῖται, πάντας ἐκεῖ τοὺς προπάτορας σὺν αὐτῇ κατέθετο, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα. Καὶ ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν δὲ ἱερὸν αὐτῇ ιδρύσατο, ὃ ἐκάλουν Βερενίκης Σφζούσης», ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία «Εὐνοὺς ὁ σφάκτης»². Τότε δὲ θὰ εἰσήγαγεν ἐν τῇ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λατρεία καὶ τὴν ἱερατεῖαν ἀθλοφόρου τῆς Βερενίκης, ἣν συναντῶμεν τὸ πρῶτον κατὰ τινος μὲν περὶ τὸ 214, κατ' ἄλλους δὲ μόλις περὶ τὸ 210 π. Χ., προτεταγμένην μάλιστα αὐτῆς τῆς κληρονομίας τῆς ἀρχαιοτέρας θεᾶς Ἀρσινόης τῆς Φιλαδέλφου³. Ἡδύνατο ἄρα τὰ ῥηθέντα μετὰ τῆς εἰκόνας τῆς Βερενίκης νομίσματα νὰ ἐκόπησαν μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ὡς νέα τιμὴ τῆς μνήμης αὐτῆς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀπαραλλάκτως ὡς εἶδομεν τὸν Φιλάδελφον κόπτοντα μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης τὰ φέροντα τὴν εἰκόνα αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ κατόπιν ἐπιμελεστέρα μελέτη τῶν ῥηθέντων κεραμάτων, — κυρίως δὲ ἡ ἐπιγραφή αὐτῶν ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ καὶ οὐχὶ ΕΥΕΡΓΕΤΙΔΟΣ, ὡς θὰ εἶχεν ἂν ἀνεφέρετο εἰς τὴν θεὰν καὶ οὐχὶ ζῶσαν βασιλίσσαν, — ἔπεισέ με ὅτι καὶ ταῦτα ἐκόπησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, καθ' ἃ ἤδη ἔγραψα ἀνωτέρω (σελ. σξε').

ΤΑΞΙΣ Β.

(Ἀριθ. 1117-1138, Πίναξ XXXVI, 1-24.)

Καὶ ἐκ τῶν τῆς τάξεως ταύτης νομισμάτων εἶδομεν ἤδη (σελ. σξή'), ὅτι ἐκόπησαν ἐπὶ Εὐεργέτου καὶ οὐχὶ ἐπὶ Φιλοπάτορος, ὑφ' ὃν εὐρηγεται τεταγμένα ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν, τὰ ὑπ'

1. Just. XXX, 1. — Πολυβίου 5,34,1.

2. Ζηνοβίου Παροιμ. III, 94.

3. Beurlier, De divinis honoribus quos acceperunt Alexander et successores ejus. Paris 1890 p. 74 κέξ. — Wilcken, Pauly-Wissowa Real-Encycl. s. v. Berenice (10) p. 286. — Bouché-Leclercq, I p. 331.

1. The Ptolemaic Dynasty p. 127-147. Πβλ. τοῦ αὐτοῦ Empire p. 270 κέξ.

ἀριθ. 1117-1119 χρυσᾶ, τὰ ὑπ' ἀριθ. 1121-1122 ἀργυρᾶ, τὰ μᾶλλον εἴτεχνα τῶν ὑπ' ἀριθ. 1125-1130 χαλκῶν, πρὸς δὲ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1131-1134 χρυσᾶ ὡς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1135 χαλκᾶ.

Ὑπὸ δὲ τὸν Φιλοπάτορα ἐτάξαμεν ἤδη (σελ. σογ') ἐκ τῶν φερόντων τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τοῦ Δίωνος τὰ ὑπ' ἀριθ. 1120 χρυσᾶ, τὰ ἀργυρᾶ τετραδράχμα ἀριθ. 1123-1124 καὶ τὰ μᾶλλον ἄτεχνα τῶν ὑπ' ἀριθ. 1125-1130 χαλκῶν. Προκειμένου δὲ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Δίωνος κοπέντων νομισμάτων τούτων, εἶδομεν (σελ. σογ') ὅτι ὁ ἐν πᾶσι διαρρήξας τὰς παραδόσεις τῶν τριῶν πρώτων Πτολεμαίων Φιλοπάτωρ εἰσήγαγε νέους τύπους ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων, ἤτοι τὰς συνεξευγμένας κεφαλὰς τοῦ Σαράπιδος καὶ τῆς Ἰσιδος (ἀριθ. 1123-1124). Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐπὶ Φιλοπάτορος παρατηρουμένην ἐπίτασιν τῆς λατρείας τῶν δύο τούτων θεῶν. Ἀληθῶς, ἐνῶ σπανίως εὐρίσκομεν αὐτοὺς ἀναφερομένους ἐν σχέσει πρὸς τοὺς τρεῖς προγενεστέρους Πτολεμαίους, ἔχομεν σειρὰν ὀλόκληρον ἐπιγραφικῶν ἀφιερώσεων τῷ Σαράπιδι καὶ τῇ Ἰσιδι ὑπὲρ τοῦ Φιλοπάτορος, τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ παιδὸς διαδόχου αὐτῶν¹. Ἐξ ἄλλης δὲ διγλώσσου ἐπιγραφῆς γνωρίζομεν ὅτι ὁ Φιλοπάτωρ ᾠκοδόμησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ναὸν «Σεράπιδος καὶ Ἰσιδος, θεῶν Σωτήρων»². Τέλος ὁ ἐκ τῆς Ἀρσινόης υἱὸς τοῦ Φιλοπάτορος καλεῖται ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων «θεὸς ἐκ θεοῦ καὶ θεᾶς καθάπερ Ὁρος ὁ τῆς Ἰσιδος καὶ Ὀσίριος»³.

Ἀνδροσθένης ὁ Ἀσπένδιος ἐν Τύρῳ.

Τοὺς αὐτοὺς τύπους τοῦ Σαράπιδος καὶ τῆς Ἰσιδος φέρει καὶ τὸ ἐπίσης ἐνταῦθα τεχνοτροπικῶς ἀνήκον ἀργυροῦν τετραδράχμον (ἀριθ. 1136, Πίν. XXXVI, 14-15), ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ἀριστερὰ μὲν τοῦ ἀετοῦ τὰ ἀρκτικά ΜΟ (ἢ μᾶλλον ΜΟΙ. Πβλ. τὸν πίνακα), δεξιὰ δὲ τὸ μονογράφημα ΔΡ, ἔχον ὑπεράνω γλαῦκα ὡς σύμβολον.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ δεύτερον μονογράφημα περιέχει εὐκρινῶς τὰ γράμματα ΑΝΔΡΟ,

πρὸς δὲ ὅτι ἡ γλαῦξ ἐχρησίμευσεν ὡς ὁ κύριος νομισματικὸς τύπος τῆς Τύρου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατακτίσεως αὐτῆς¹, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Τύρῳ ὑπὸ Ἀνδρομάχου τοῦ Ἀσπενδίου ὄν, ὡς εἶδομεν (σελ. σπς'), ὁ Φιλοπάτωρ μετὰ τὴν ἐν Ῥαφίᾳ νίκην κατέλιπε στρατηγὸν ἐπὶ πασῶν τῶν ἀνακτηθεισῶν τῆς Συρίας καὶ Φοινίκης πόλεων, ὧν κυριωτάτη ἡ Τύρος². Τὸ δὲ ΜΟΙ δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ ὄνομα τοῦ ἐν Τύρῳ ἐπὶ τῆς νομισματοκοπίας ἐγγωρίου ἄρχοντος, ἢ ἐκεῖνο ὑπάρχου τινὸς αὐτοῦ τοῦ Ἀνδρομάχου. Ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ περιπτώσει ὑπενθυμίζομεν ὅτι Μοιραγένης τις, οἰκεῖος τοῦ ἐπὶ τῆς Βουβάστου Ἀδαίου, τοσαύτας, φαίνεται, παρέσχεν ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος ὑπηρεσίας, ὥστε εὐρίσκομεν αὐτὸν κατόπιν τεταγμένον σωματοφύλακα τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου³.

Τύποι Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος.

Πρὸς τὰ τῶν νέων τούτων τύπων ἀργυρᾶ τετραδράχμα συνδέονται τεχνοτροπικῶς τὰ ὑπ' ἀριθ. 1137-1138 χαλκᾶ, τὰ ἐπίσης νέους ἐντελῶς τύπους παρουσιάζοντα. Τούτων δὲ τὰ μὲν μεγαλύτερα ἔχουσιν ἐφ' ἐνὸς μὲν συνεξευγμένας προτομὰς Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν στερεότυπον κεφαλὴν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς δυναστείας Πτολεμαίου Σωτήρος μετὰ τῆς ἐνταῦθα εἰς Πτολεμαῖον τὸν Δ' ἀναφερομένης ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Τὰ δὲ μικρότερα φέρουσιν ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν αὐτὴν προτομὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐφ' ἑτέρου δὲ ὁμοίαν προτομὴν τῆς Ἀρτέμιδος μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς.

Ἐρευνῶντες τὸν λόγον τῆς ἐμφανίσεως ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Φιλοπάτορος τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν θεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀλύμπου δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ἔχοντες κυρίως ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι θεοὶ παρίστανται ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀδελφῶν Φιλοπάτορος καὶ Ἀρσινόης, ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν κατὰ τὴν μακρὰν ἐκείνην περίοδον τῆς βασιλείας, καθ' ἣν ὁ Πτολεμαῖος καὶ ἡ Ἀρσινόη συνεβασίλευον ὡς

1. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer, n° 55-58. — Bouché-Leclercq I, 329, 1.

2. Strack, ἔ. ἀ. n° 66. — Mahaffy, Empire p. 73 καὶ 274.

3. Ἐπιγραφὴ Ῥωσέτης: Strack ἔ. ἀ. n° 69, 10 καὶ 26.

1. Ἴδε ἀνωτέρω σελ. ρπθ'. — Πβλ. Babelon, Les Perses Achéménides p. CLXXXIX, CXC, 290-295. — Rouvier, ἐν Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. τόμ. Γ', σελ. 269-276.

2. Πολυβίου 5,64 κέξ., 65,9, 85,9, 86,4, 87,6.

3. Πολυβίου 15,27-29.

ἀδελφοὶ καὶ οὐχὶ ὡς σύζυγοι. Ἄλλως δὲ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα λατρεία τῶν Φιλοπατόρων πρὸς τοὺς δύο τούτους θεοὺς εἶναι καὶ ἄλλοθεν γνωστή. Οὕτως ἔχομεν ἐπιγραφὴν ἐκ Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου ἀφιερωμένην Ἰσιδι, Σαράπιδι καὶ Ἀπόλλωνι ὑπὲρ τοῦ Φιλοπάτορος καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ¹. Κατ' ἐπιγραμμά δέ τι τοῦ Δαμαγήτου «ἡ Πτολεμαίου παρθένος Ἀρσινόη», — ἥτοι ἡ ἀδελφὴ καὶ οὐχὶ ἡδὴ σύζυγος αὐτοῦ, — κειραμένη τοὺς πλοκάμους, ὡς πρόφην ποτὲ ἡ μήτηρ αὐτῆς Βερενίκη, ἀφίερωσε τῇ Ἀρτέμιδι², πιθανώτατα πρὸ τῆς ἐν Ῥαφίᾳ μάχης.

ΤΑΞΙΣ Γ.

(Ἀριθ. 1039-1058, Πίναξ XXXVII, 1-23.)

Ἡ τάξις αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων διαφόρων κερμάτων, ἐχόντων ὡς ἐνωτικὸν χαρακτηριστικὸν ἐν κοινὸν μονογράφημα. Εἶναι δὲ τὰ κέρματα ταῦτα τὰ ἑξῆς:

(Α) Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα φέροντα ἐφ' ἐνὸς τὴν προτομὴν τοῦ νεαροῦ Φιλοπάτορος, ἐφ' ἐτέρου δὲ ἀετόν, κατ' ἐξαίρεσιν πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένον, ἔχοντα δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ (οὐχὶ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ὡς ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας ἐτυπώθη ἐν τῷ καταλόγῳ).

(Β) ♂ 40 χιλ.—Κεφ. Ἀμμωνος. | ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ἀετὸς ἀναπεπταμένος καὶ στρεφόμενος.

(Γ) ♂ 30 χιλ.—Κ. Ἀμμωνος. | ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ Ἀετὸς μετὰ τῶν περὺγων συνεπτυγμένων, ἔχων δὲ δίκερας ἐπ' ὤμου.

(Δ) ♂ 25 χιλ.—Κ. Πτολεμαίου Α'. | ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Κεφ. Λιβύης (;) μετὰ κλάδου σιλφίου καὶ δικέρατος.

Τούτων τῆς φερούσης τὸ μῆμονογράφημα ♂ σειρᾶς εὔρομεν μέχρι τοῦδε χρυσᾶ ὀκτάδραχμα (ἀρ. 1139=A) καὶ χαλκᾶ ἐκ τῶν Β (ἀρ. 1140) καὶ Δ (ἀρ. 1141). Τῆς δὲ φερούσης τὸ μονογράφημα ♂ σειρᾶς ἔχομεν μόνον χαλκᾶ ἐκ τῶν Β καὶ Δ (ἀρ. 1142-1143). Πιθανώτατα δὲ τὸ αὐτὸ μονογράφημα ἀμελῶς κεχαραγμένον εἶναι καὶ τὸ ὡς ♂ ἀναγραφὴν ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν (ἀρ. 1144). Ἐπίσης τὸ ὡς ♂ ἐσφαλμένως ἔσφ' ἡμῶν ἀναγραφὴν μονογράφημα τῶν ὑπ' ἀριθ. 1145-1147 κερμάτων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ ἐπὶ τῶν ἐπομένων ἀριθ. 1148-1153 εὐκρινέστερον κεχαραγμένον μονογράφημα ♂, ὅπερ εὔρομεν μέχρι

τοῦδε ἐπὶ πάντων τῶν χαλκῶν Β, Γ καὶ Δ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τῶν χρυσῶν Α.

Ἡ τάξις αὕτη, ἡ κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Φιλοπάτορος νεωτερίζουσα ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν τῶν τύπων ἐπὶ τῶν χαλκῶν κερμάτων, ἐλέγχει ἤδη μεγάλην ῥαθυμίαν καὶ ἀμέλειαν ὡς πρὸς τὴν κοπὴν τῶν χαλκῶν. Μόνον τὰ χρυσᾶ ἐκόπησαν μετ' ἄκρας τεχνικῆς ἐπιμελείας.

Κρίνοντας δ' ἐκ τοῦ τύπου τῆς κεφαλῆς τῆς Λιβύης, ἣν συνοδεύει ὁ κλάδος τοῦ Κυρηναϊκοῦ σιλφίου, ἡδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν — ὡς ἤδη ἐπράξαμεν ἐν τῷ καταλόγῳ — ὅτι τὰ κέρματα τῆς τάξεως ταύτης ἐκόπησαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, ἐπομένως ὅτι τὰ ἐπ' αὐτῶν τρία διαδοχικὰ σταθερὰ μονογράφηματα δηλοῦσι τινὰς τῶν ἐπὶ Φιλοπάτορος τεταγμένων ἐπὶ τῆς Κυρήνης στρατηγῶν διοικητῶν. Πιθανώτατον ὅμως φαίνεται ἡμῖν, νῦν ὅτε ἐβεβαιώθημεν ὅτι τὰ κέρματα ταῦτα ἀνακαλύπτονται πανταχοῦ τοῦ Πτολεμαϊκοῦ κράτους, ὅτι ὁ τύπος τῆς Λιβύης ἐγενικεύθη ἐφ' ὅλης τῆς νομισματικῆς τοῦ κράτους, δηλῶν τὴν ἐπὶ πάσης τῆς Λιβύης κυριαρχίαν τῶν Πτολεμαίων.

Εἶδομεν δὲ ἤδη (σελ. σν'), ὅτι τὸ ♂ ἢ ♂ ἀναφέρεται εἰς τὴν Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ὁρόντου, ἣν κατεῖχεν ὁ Φιλοπάτωρ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὅτε θὰ ἐκόπησαν τὰ κέρματα ταῦτα. Ἄγνοῶ ὅμως τίνα πόλιν ἢ τίνα μεγιστᾶνα τοῦ κράτους δηλοῦσι τῶν δύο ἄλλων σειρῶν τὰ μονογράφηματα ΥΠΕΡ καὶ ΠΑΧ.

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι εἰς τὴν σειρὰν τῶν φερόντων τὸ ♂ κερμάτων προστίθεται καὶ πέμπτον κέρμα, μικροῦ μεγέθους (ἀρ. 1153), φέρον παρὰ τοὺς συνήθεις τύπους (Ἀμμωνος καὶ ἀετοῦ) τὸ ῥόπαλον ὡς σύμβολον τῆς ἀπὸ τοῦ Ἡρακλέους καταγωγῆς τῶν Πτολεμαίων.

Παράρτημα τῆς τάξεως Γ.

(Ἀριθ. 1154-1158, Πίναξ XXXVII, 16-23.)

Εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν τοῦ Φιλοπάτορος ἀνήκουσι τεχνοτροπικῶς καὶ τὰ ὑπ' ἀρ. 1154-1157 καταλογισθέντα μικροτέρου μεγέθους χαλκᾶ κέρματα, ἅτινα δ' ὅμως, ἀντιθέτως τοῖς προηγουμένοις, δὲν φέρουσι μονογράφηματα ἢ σύμβολα. Καὶ τούτων δὲ οἱ τύποι εἶναι ἐντελῶς νέοι. Δηλαδὴ τὴν ἐπὶ τῶν τριῶν προηγουμένων βασιλειῶν στερεότυπον τῶν χαλκῶν νομισμάτων κε-

1. Strack ἔ. ἀ. ἀρ. 57.

2. Ἀνθολ. 7,277. — Mahaffy, Empire p. 265,3.

φαλὴν τοῦ Ἄμμωνος ἀντικαθιστᾶ ἢ κεφαλὴ τῆς ἰδιαιτέρως, ὡς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ Φιλοπάτορος λατρευομένης Ἴσιδος (ἀρ. 1154) καὶ αἱ κρανοφόροι κεφαλαὶ τῶν Πτολεμαίων Γ' καὶ Δ', ἐνῶ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐπικρατεῖ ὁ τύπος τοῦ φέροντος τὸ τετανωμένον κέρασ ἀετοῦ, ἔχοντος τὴν εἰς τὸν ἐκάστοτε βασιλεύοντα Πτολεμαῖον ἀναφερομένην ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

Αἱ κρανοφόροι, ὡς ἡ τοῦ Ἄρεως, κεφαλαὶ τοῦ Εὐεργέτου καὶ τοῦ νεαροῦ ἔτι υἱοῦ αὐτοῦ Φιλοπάτορος¹ ἀναφέρονται πιθανῶς εἰς τὰς μεγάλας πολεμικὰς νίκας ἀμφοτέρων κατὰ τῶν Σελευκιδῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸν νικητὴν τῆς ἐν Ῥαφία μεγάλης μάχης Φιλοπάτορα ἐκάλουν οἱ περὶ αὐτὸν *Σωτήρα* καὶ *Νικηφόρον*², εὐχόμενοι ἐνίοτε ὑπὲρ αὐτοῦ τῷ Ἄρει *Νικηφόρον*³.

Τέλος τὸ ὑπ' ἀριθ. 1158, Πίν. XXXVII, 16 χαλκοῦν κέρασ, τὸ φέρον εὐκρινῶς τὸ σίλφιον τῆς Κυρηναϊκῆς ὡς σύμβολον, δυνατὸν νὰ ἐκόπη ἐπὶ Φιλοπάτορος, πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τινὸς τῶν ἀμέσως ἐπομένων βασιλέων.

ΤΑΞΙΣ Δ.

(Ἀριθ. 1159-1176, Πίναξ XXXIX, 1-23.)

Ἡ τάξις αὕτη, ἐν ἣ ἐπικρατοῦσιν οἱ τύποι Ἄρσινός τῆς Γ', περιλαμβάνει τὰς ἐξῆς σειράς:

ΣΕΙΡΑ Α.

(Ἀριθ. 1159-1162, Πίναξ XXXIX, 1-12.)

Αὕτη ἀποτελεῖται: 1^{ον} Ἐκ χρυσῶν φοινικικῆς ὀκταδράχμων (ἀριθ. 1159, Πίν. XXXIX, 1-3), φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν προτομὴν σκηπτροφόρον Ἄρσινός τῆς Γ', ἐφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ πέραξ ἀπλοῦ τετανωμένου κέρατος, οὗ ὑπεράνω εὐρηται ἀστήρ. 2^{ον} Ἐκ χαλκῶν κερμάτων σμικροῦ μεγέθους (ἀριθ. 1160-1162, Πίν. XXXIX, 4-12), φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν αὐτὴν προτομὴν ἢ κεφαλὴν τῆς Ἄρσινός, ἄνευ ὅμως τοῦ σκήπτρου, ἐφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέραξ τύπου κέρατος ἢ δικέρατος ἢ ἀετοῦ.

1. Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων δευτέραν ταύτην κεφαλὴν παράβαλε τὴν ἐν τῇ Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. τόμ. Γ', Πίν. ΙΕ', δημοσιευθεῖσαν μαρμαρινὴν κεφαλὴν τοῦ Φιλοπάτορος καὶ τὴν ἐπὶ δακτυλίου παρὰ Mahaffy, Ptol. Dynastie p. 130.

2. Strack ἔ. ἀ. n° 57.

3. Class. Review 1898 p. 274.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ χαλκᾶ ταῦτα νομίσματα ἀνευρίσκονται μόνον ἐν Κύπρῳ, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἀσφαλῶς ὅτι ἡ σειρά, εἰς ἣν ἀνήκουσιν, ἐκόπη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ.

Τὸ δ' ἐπίθετον ΦΙΛΟΠΑΤΩΡ, ὡς θὰ ἴδωμεν κατόπιν ἐκ κεχρονολογημένου νομίσματος (ἀριθ. 1189, Πίναξ XLIII, 15)¹, ἔφερον ὁ βασιλεὺς ἤδη κατὰ τὸ 3^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Σφάλλονται ἐπομένως οἱ ἐπὶ τινων παπύρων καὶ ἐπὶ τῆς περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Πτολεμαίων συγγραφῆς τοῦ Poole (p. 21) στηριζόμενοι ἵνα θεωρήσωσι τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἐπιθέτου τούτου μεταγενεστέραν τῆς ἐν Ῥαφία μάχης². Εἰς ἐμὲ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι Φιλοπάτωρ ἐκλήθη ὁ βασιλεὺς εὐθύς ὡς ἀνηγορευτῆ, διότι τὸ ἐπίθετον ἀκριβῶς σημαίνει, ὡς ἤδη παρατηρήθη ὑπὸ τοῦ Wilamowitz³, τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὀρισθέντα διάδοχον τοῦ θρόνου. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα δικαίως κατέληξε καὶ ὁ Mahaffy⁴, στηριζόμενος ἐπὶ ἐπιγραφικῶν κειμένων, ἔτι δὲ δικαιότερον παρατηρεῖ ὁ Bouché-Leclercq (I p. 330, 1), ὅτι τὰ ἐπίθετα *Θεὸς* καὶ *Φιλοπάτωρ* «lui appartient dès son avènement, en vertu du régime institué avant lui». Τὸ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τῆς Ἄρσινός, διότι κατὰ τὰ Πτολεμαϊκὰ ἔθιμα ὁ γάμος καὶ ἡ ἀναγόρευσις αὐτῆς ὡς βασιλίσσης ἔδει νὰ συντελεσθῶσιν ἅμα τῇ ἀνόδῳ τοῦ Φιλοπάτορος ἐπὶ τὸν θρόνον. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ὁ γάμος ἦτο τότε φυσικῶς ἀδύνατος ἔνεκα τῆς μικρᾶς ἡλικίας τῆς Ἄρσινός, φρονῶ ὅτι συνετελέσθη μόνον τὸ δεύτερον, μηδενὸς λόγου κωλύοντος τοῦ νὰ ἀναγορευθῇ ἡ Ἄρσινόη πρὸ τοῦ γάμου αὐτῆς συμβασίσις τοῦ Φιλοπάτορος, θεοποιουμένη ὑπὸ τὸ αὐτὸ ἐπίθετον ἀμέσως τότε, μέχρις οὔ ἡ ἡλικία αὐτῆς ἐπιτρέψῃ καὶ τὸν προαποφασισθέντα γάμον. Διὰ τοῦτο βλέπομεν Κυπριακὴν τινα ἐπιγραφὴν ἀναφερομένην «εἰς βασιλέ[α Π]τολεμαῖον καὶ [τὴν ἀ]δελφὴν [βασιλέ]σαν Ἄρσινόην, θεοὺς [Φιλοπ]άτορας»⁵. Ὁ δὲ Πολύβιος ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς ἐν Ῥαφία μάχης καλεῖ τὴν Ἄρσινόην ἀπλῶς

1. Ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεψίας ἐτυπώθη ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ ἀντὶ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ!

2. Wileken: Pauly-Wissowa R. Enycl. III p. 1287.

3. Weigeseh. p. 16. — Mahaffy, Empire p. 249.

4. Ptolemaic Dynastie p. 135.

5. Dittenberger, Orientis Graeci Inscr. Sel. I, p. 134, 81.

Οἱ πρῶτοι ἐκδόται τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης κακῶς συνεπλήρωσαν [τὴν ἀ]δελφὴν | καὶ βασιλέ|σαν.

ἀδελφὴν οὐχί, νομίζω, διότι δὲν ἦτο ἤδη βασίλισσα, ἀλλὰ μόνον διότι δὲν ἦτο ἤδη καὶ γυνὴ τοῦ Φιλοπάτορος. Αὐτὴ ἡ ἐπιγραφή τῶν χρυσῶν νομισμάτων ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ, ἐν ἣ προτάσσεται τὸ Φιλοπάτορος, ἀντιθέτως τῇ ἐπιγραφῇ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ, τῶν παρισσῶν χρυσῶν νομισμάτων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς, δύναται ἴσως νὰ ἐννοηθῇ ὡς σημαίνουσα: [νόμισμα τῆς τοῦ] Φιλοπάτορος [ἀδελφῆς] Ἀρσινόης.

Ἄγνοοῦμεν τίνα εἶναι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τὰ ἐπιτρέψαντα τῇ Ἀρσινόῃ νὰ ἐκδώσῃ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα νομίσματα καὶ δὴ ἐν Κύπρῳ. Οὐδόλως ὁμως ἀπίθανον νὰ συνδέωνται ταῦτα πρὸς ἰδιαίτερά τινα περιστατικὰ τοῦ πλήρους πικριῶν βίου τῆς ἀτυχοῦς ὅσον χρηστῆς καὶ γενναίας βασιλίσσης ταύτης.

Ἀληθῶς γνωρίζομεν ὅτι οἱ περὶ τὸν βασιλέα κακοποιοὶ Σωσίβιος καὶ Ἀγαθοκλῆς κατώρθωσαν ἐπὶ μακρὸν νὰ ἀναβάλωσι τὸν γάμον τῆς Ἀρσινόης. Περιλαβόντες δηλαδὴ τὸν φιλήδονον καὶ μειρακιώδη βασιλέα ἐν τοῖς δικτύοις τῆς ἐκ Σάμου ὀρχηστρίδος καὶ ψαλτρίας Ἀγαθοκλείας, ἀδελφῆς τοῦ ἐπίσης αἰσχροῦ ἐρωμένου τοῦ βασιλέως Ἀγαθοκλέους καὶ θυγατρὸς τῆς ἀνταξίου τοιούτων τέκνων μητρὸς Οἰνάνθης, κατέστησαν αὐτὸν τόσον ὑποχείριον αὐτοῖς, ὥστε παρὰ Στράβωνι (17, 795) καλεῖται, πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν Πτολεμαίων, «ὁ τῆς Ἀγαθοκλείας». Τόσον δὲ ὀλεθρία ἦτο ἡ ἐπίδρασις τῆς ἐταίρας ταύτης, ὥστε ὁ Πολύβιος λέγει πού (14, 11), ὅτι αὕτη «πᾶσαν ἀνέτρεψε τὴν βασιλείαν», ὁ δὲ Πλούταρχος¹ ἱστορεῖ «τὰ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθοκλείαν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ταύτης μητέρα καὶ πορνοβοσκὸν Οἰνάνθην». Ἐν μιᾷ λέξει ἐν τῷ βασιλείῳ οὐδεὶς εἶχεν ὀλιγωτέραν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ βασιλέως².

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ἡ Ἀγαθοκλεία ὄλην τὴν ἀπεριόριστον κακοποιὸν δύναμιν αὐτῆς ἔστρεψε κυρίως κατὰ τῆς σεμνῆς καὶ μὴ ἀνεχομένης τὰς ἐρωμένας τοῦ βασιλέως³ Ἀρσινόης, ἣτις ἐπὶ τέλους «ἐξεβλήθη» καὶ ἐφονεύθη «δόλω» ὑπὸ τῆς Ἀγαθοκλείας⁴. Δυστυχῶς ἀγνοοῦμεν τὸ εἶδος τῶν καταδιώξεων, αἳ ὑπέστη ἡ Ἀρσινόη, καὶ τὰ κατὰ τὸν μυστηριώδη αὐτῆς θάνατον, ὡς ἀπολεσθέντος

τοῦ 14 βιβλίου τοῦ Πολυβίου, ἐν ᾧ ἐν 48 φύλλοις ἐξετίθεντο «τὰ περὶ Πτολεμαίου καὶ Ἀρσινόης»¹. Ὅποιας ὁμως πικρᾶς καταδιώξεις ὑπέστη ἡ Ἀρσινόη, ἀφίνουσιν ἡμᾶς νὰ φαντασθῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἱστορούμενα, ὅτι ἀνελογίζοντο οἱ ἀγαπῶντες αὐτὴν πολῖται, ὅτε ἐγνώσθη ὁ θάνατος αὐτῆς, «ἀνανεούμενοι τινὲς μὲν τὴν ὄρφανίαν αὐτῆς, ἔνιοι δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ ζῆν ὕβριν, ἣν ὑπέμεινε, καὶ τὴν αἰκίαν, σὺν δὲ τούτοις τὸ περὶ τὴν τελευταίαν ἀτύχημα, εἰς τούτην παράστασιν ἐνέπιπτον καὶ δυσθυμίαν ὥστε πλήρη γενέσθαι τὴν πόλιν στεναγμοῦ, δακρύων, οἰμωγῆς ἀκαταπαύστου»².

Ὡς πρὸς δὲ τὸν θάνατον αὐτῆς γνωρίζομεν ἐκ χωρίων τινῶν τοῦ Πολυβίου³, ἀναφερομένων εἰς τὰ ἐν τῇ ἀπολεσθείσῃ λεπτομερεῖ ἐξιστορήσει, ὅτι ἐστάλησαν γράμματα, προφανῶς ἐξ Ἀλεξανδρείας, πρὸς τινὰ Δεῖωνα Δεῖωνος «ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῆς Ἀρσινόης», ὅτι δ' οὗτος, ἐνῶ ἠδύνατο τότε «μηνῦσαι τὴν προᾶξιν καὶ σῶσαι τὰ κατὰ τὴν βασιλείαν», δὲν ἔπραξε τοῦτο, ἀλλὰ συνήργησε «τοῖς περὶ τὸν Φιλάμμωνα τὸν ἐπιστάντα τῷ τῆς Ἀρσινόης φόνῳ», ματαίως «μετὰ τὸ συντελεσθῆναι τὸν φόνον ἀνανεούμενος καὶ πρὸς πολλοὺς οἰκτιζόμενος καὶ μεταμελόμενος ἐπὶ τῷ τοιοῦτον καιρὸν παραλιπεῖν».

Ἐκ τῆς μνημονευομένης ἀποστολῆς τῶν γραμμάτων ἐξάγεται ὅτι, ὅτε ἐφονεύθη ἡ Ἀρσινόη, εὐρίσκετο μακρὰν τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ δὴ ἐκβληθεῖσα τῆς συζυγικῆς στέγης, ἦτοι ἐξόριστος. Ὁ Mahaffy⁴ στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ δολοφονήσας τὴν Ἀρσινόην Φιλάμμων ἐγένετο «Λιβυάρχης τῶν κατὰ Κυρήνην τόπων»⁵, πιστεύει ὅτι ἡ βασίλισσα εἶχεν ἐξορισθῆ εἰς τὴν Κυρήνην. Ἄλλ', ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ἤδη ὁ Bouché-Leclercq (I, 338, 1), ὁ Φιλάμμων, κατ' αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ Πολυβίου⁶, ἐστάλη εἰς τὴν Κυρήνην μετὰ τὸν φόνον τῆς Ἀρσινόης, ὅτε οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ Σωσίβιον θέλοντες πρὸς ἀσφάλειαν ἑαυτῶν νὰ ἀπομακρύνωσιν ἐξ Ἀλεξανδρείας «πάντας τοὺς ἐπιφανεῖς ἄνδρας» ἐξαπέστειλλον αὐτοὺς ὑπὸ δια-

1. Κατὰ σημείωσιν τοῦ χειρογράφου Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Ἴδε Bouché-Leclercq I p. 314, 1.

2. Πολυβίου 15, 25α.

3. Πολυβίου 15, 25, 12 καὶ 26, 1.

4. The Ptolemaic Dynasty p. 146, 2.

5. Πολυβίου ἔ. ἀ.

6. Πολυβίου 15, 25α. 15.

1. Κλεομένης 33.

2. Just. XXX, 2.

3. Πβλ. Ἀθην. 7, 276β. — Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. 14, 31.

4. F.H.G. IV, 555. — Ἰωαν. Ἀντιοχηνοῦ, ἀποσπ. 54.

φόρους προφάσεις ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου. Εἶναι ἄλλως ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις ὅτι νῦν, ὅτε τοσαύτη ἐπεκράτει παρὰ τῷ λαῷ ἀγανάκτησις κατὰ τῶν φονέων τῆς Ἀρσινόης, ὁ Φιλάμμων θὰ ἐπέμπετο ὡς ἀρχηγὸς τῆς χώρας ἐκείνης, ἐν ἣ ἀκριβῶς ἐφόνευσε τὴν βασίλισσαν. Τούτων ἕνεκα ὑποθέτω ὅτι ἡ Ἀρσινόη εἶχεν ἐξορισθῆ ἀποσταλεῖσα ὡς βασίλισσα εἰς Κύπρον, — συνήθη τὸπον ἐξορίας τῶν ὑπὸ δυσμένειαν τελούντων και ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀπομακρυνομένων βασιλέων τοῦ οἴκου τῶν Πτολεμαίων¹, — ἔνθα τότε θὰ ἐκόπησαν τὰ φέροντα τὴν εἰκόνα αὐτῆς νομίσματα τῆς παρούσης σειρᾶς, εἴτε τῇ ἀμέσῳ αὐτῆς διαταγῇ ὡς βασιλίσσης τῆς Κύπρου, εἴτε και ὑπὸ τοῦ τότε στρατηγοῦ τῆς νήσου.

Ἄν ὁ τελευταῖος οὗτος δὲν ἔβηκεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ μονογράφημα αὐτοῦ, ἔπραξε τοῦτο φοβούμενος ἴσως τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἰσχυροὺς ἐχθροὺς τῆς Ἀρσινόης, ὡς ἐπίσης βλέπομεν ὅτι ὁ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἰκονόμος τῶν κατὰ Ναύκρατιν ἐφοβήθη νὰ μνημονεύσῃ τὴν Ἀρσινόην ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἣν ἀνέθηκεν ὑπὲρ τοῦ Φιλοπάτορος και τοῦ ἐκ τῆς Ἀρσινόης υἱοῦ αὐτοῦ². Ἐξ ἄλλου ὑπάρχει Κυπριακὴ τις ἐπιγραφὴ (σελ. σζδ΄, ε΄) τιμῶσα τὸν τότε στρατηγὸν τῆς Κύπρου «εὐνοίας ἕνεκεν ἧς ἔχων διατελεῖ εἰς βασιλέα Πτολεμαῖον και τὴν ἀδελφὴν βασίλισσαν Ἀρσινόην και τὴν Παφίων πόλιν», ἐν ἣ πιθανῶς διέτριβεν ἡ Ἀρσινόη και ἔνθα ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Φιλοπάτορος δολίως θὰ συγκατεκάη τοῖς ἀνακτόροις αὐτῆς³ ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Φιλάμμωνα ὑπὸ τῆς Ἀγαθοκλείας ἀποσταλέντων δολοφόνων, ἐπαναληφθεῖσης περίπου ἀκριβῶς τῆς αὐτῆς πράξεως, δι' ἧς πολλὰ ἔτη πρότερον ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῆς Κύπρου εἶχεν ἐξολοθρευθῆ ὁ βασιλεὺς Νικολῆς ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀποσταλέντων στρατιωτῶν (σελ. ξη΄).

Ὡς στρατηγὸς τοῦ Φιλοπάτορος διοικῶν τὴν νήσον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μνημονεύεται Πολύκλειτος ὁ Ἀργεῖος, περὶ οὗ ῥητῶς ἀναφέ-

ρεται ὅτι πιστῶς και ἐντίμως ὑπηρετήσε τὴν βασιλείαν διαφυλάξας πρὸς τούτοις τῷ υἱῷ τῆς Ἀρσινόης τὴν νήσον και πλῆθος ἱκανὸν ἀθροίσας χρημάτων, ἅτινα, ἀντὶ νὰ παραδώσῃ τοῖς περὶ τὸν Σωσίβιον και Ἀγαθοκλέα, ἐκόμισε τῷ νεαρῷ βασιλεῖ, τὰ μάλιστα ἕνεκα τούτου τιμηθεῖς. Πρὸς τὴν διαγωγὴν αὐτοῦ ταύτην ὑπὲρ τοῦ τέκνου τῆς Ἀρσινόης βεβαίως πολὺ θὰ συνετέλεσεν ἡ διαμονὴ τῆς ἐξοριστοῦ βασιλίσσης ἐν τῇ νήσῳ, ἣν οὗτος ἐκυβέρνην. Ἴσως δ' αὐτὸς εἶναι ὁ κόψας τότε ἐν τῇ νήσῳ τὰ φέροντα τὴν εἰκόνα τῆς ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ νομίσματα τῆς παρούσης σειρᾶς.

ΣΕΙΡΑ Β.

(Ἀριθ. 1163-1171, Πίναξ XXXIX 13-25.)

Ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ διακρίνομεν χρυσᾶ φοινικικῆς ὀλκῆς ὀκτάδραχμα μετὰ τῶν σταθερῶν τύπων και τῆς ἐπιγραφῆς Ἀρσινόης τῆς Φιλαδέλφου, παρουσιάζοντα ὅμως κεφαλὴν αὐτῆς ἔχουσαν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς Ἀρσινόης τῆς Γ', συμφώνως πρὸς τὴν ἤδη παρατηρηθεῖσαν (σελ. σλ΄, σξά΄, σοά΄ και σζ΄) ἐν τῇ νομισματικῇ τῶν Πτολεμαίων συνήθειαν τῆς ὑποκατάστασεως τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς ζώσης βασιλίσσης εἰς ἐκεῖνα τῆς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου, ἧς οἱ τύποι ἦσαν τόσον οἰκείοι τῷ ἐμπορίῳ, ὥστε διετήρουν αὐτοὺς ἐπὶ αἰῶνας οἱ Πτολεμαῖοι, ἀρκούμενοι μόνον νὰ ἀντικαθιστῶσι λεληθῶτος τὴν εἰκόνα τῆς Φιλαδέλφου δι' ἐκείνης τῆς ἐκάστοτε βασιλευούσης γυναικὸς¹.

Τῶν ὀκταδράχμων τούτων τινὰ μὲν (α) οὐδὲν σύμβολον ἢ γράμμα φέρουσι παρὰ τοὺς τύπους (ἀριθ. 1163). Ἄλλα δ' ὅμως (β) φέρουσιν ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς βασιλίσσης τὸ γράμμα Α (ἀριθ. 1164) ἀκριβῶς ἐν ἣ θέσει τὰ τῆς Φιλαδέλφου (ἀριθ. 419 κέξ., 937 κέξ.) ἔχουσι τὸ χρονολογικὸν γράμμα. Τέλος τρίτα τινὰ (γ) φέρουσι Λ ἀντὶ τοῦ Α (ἀριθ. 1165).

Τὸ αὐτὸ γράμμα Λ εὐρίσκομεν μετὰ τῶν ποδῶν τῶν ἀετῶν ὠραίας και πλουσίας σειρᾶς χαλκῶν νομισμάτων, ἐξ διάφορα κέρματα παρουσιαζούσης (ἀριθ. 1166-1171), ἅτινα πάντως ἐκόπησαν ὡς νομισματικὰ ὑποδιαίρεσις τῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ Λ χρυσῶν ὀκταδράχμων.

Ἡ μετὰ τῶν ἀνωτέρω τριῶν χρυσῶν ὀκτα-

1. Ἴδε τὰ κατόπιν ἱστορούμενα περὶ τῶν Πτολεμαίων Εὐπάτορος, Νέου Φιλοπάτορος, Ἀλεξάνδρου, Σωτήρος Β', κτλ.

2. Strack ἔ. ἀ. ἀριθ. 57. — Bouché-Leclercq I, 339, 1.

3. Τοῦτο φαίνεται ὅτι σημαίνει τὸ χωρίον Ἰωαν. Ἀντιοχ. ἔ. ἀ. «Πτολεμαίου τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐκβαλόντος και Ἀγαθοκλείᾳ μᾶ τινι τῶν ἑταιριδῶν συναφθέντος, εἶτα τελευτήσαντος τοῦ Πτολεμαίου ἢ Ἀγαθοκλείᾳ Ἀρσινόην διαφθεῖρει δόλω» και ταύτης σὺν τοῖς βασιλείοις διαφθαρείσης, πολλῆς τε ταραχῆς ἐντεῦθεν Αἰγυπτίους ἀναφθεῖσης, ὃ τε τῆς Συρίας βασιλεὺς κτλ. ».

1. Ἴδε Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχαιολ. τόμ. Β' σελ. 187-203.

δράχμων (α-γ) τεχνοτροπική ὁμοιότης εἶναι τηλικαύτη, ὥστε νομίζω ὅτι ταῦτα πάντα ἐκόπησαν συγγρόνως κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Φρονῶ ἐπομένως ὅτι τὸ Α (=1) καὶ τὸ Λ (=11) ἀναφέρονται εἰς τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ δὴ εἰς τὸ τοῦ ἀπὸ μακροῦ προσδοκωμένου γάμου τῆς Ἀρσινόης μετὰ τοῦ Φιλοπάτορος, τοῦ μὲν Α τεθέντος πρὸς δήλωσιν τοῦ 1^{ου} ἔτους ἀπὸ τοῦ γάμου τῆς Ἀρσινόης ἦτοι τοῦ πρώτου ἔτους αὐτῆς ὡς συζύγου τοῦ βασιλέως, τοῦ δὲ Λ τεθέντος πρὸς δήλωσιν τοῦ 11^{ου} ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος (211 π. Χ.), καθ' ὃ θὰ συνετελέσθη ὁ γάμος.

Ἐν τοῖς ἐξῆς θὰ ἴδωμεν ὅτι ἡ δεκαετηρὶς τοῦλάχιστον τοῦ γάμου τῶν Πτολεμαϊκῶν βασιλισσῶν ἐπανηγυρίζετο δι' ἐκδόσεως χρυσῶν ὀκταδράχμων νομισμάτων τοῦ τύπου Ἀρσινόης τῆς Φιλαδέλφου. Νῦν δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἔτος τοῦ γάμου Ἀρσινόης τῆς Φιλοπάτορος δύναται κάλλιστα νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὸ 11^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ἀληθῶς γνωρίζομεν ἤδη, ὅτι ὁ γάμος οὗτος ἀναβλήθη ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἕνεκα τοῦ νεαροῦ τῆς ἡλικίας τῆς Ἀρσινόης, ἀνεβλήθη πάλιν κατόπιν ἐπὶ μακρόν, πιθανῶς τῇ ἄνεργείᾳ τῶν περὶ τὴν Ἀγαθοκλείαν, οἵτινες, ὡς εὐφυῶς ὑπέθεσεν ὁ Mahaffy, ἴσως ἀνέμενον νὰ ἀποκτήσῃ ὁ βασιλεὺς τέκνον ἐκ τῆς Ἀγαθοκλείας, ἵνα ἐντελῶς διαρρήξωσι τὸν μετὰ τῆς Ἀρσινόης ἀρραβῶνα αὐτοῦ καὶ οὕτω καταστήσωσιν ὑποχείριον ἑαυτοῖς διὰ βίου τὸν Φιλοπάτορα. Μόλις δ' ὅτε μετὰ δεκαετίαν ὅλην ματαιίας προσδοκίας ἀπήλπισαν περὶ τούτου, θὰ ἐπέτρεψαν τὸν μετὰ τῆς Ἀρσινόης γάμον τοῦ βασιλέως¹.

Μέχρι τοῦδε ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τοῦ γάμου τούτου. Οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ θέτουσιν αὐτὸ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 216 καὶ 210 π. Χ.² Τελευταῖος δὲ ὁ Bouché-Leclercq³, στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ λατρεία τῶν «θεῶν Φιλοπατόρων» ἀπαντᾷ ἤδη ἀπὸ τοῦ 215/4, συμπεραίνει ὅτι ὁ γάμος θὰ συνωμολογήθῃ ὀλίγον μετὰ τὴν ἐν Ῥαφίᾳ μάχην. Ἀλλ', ὡς εἶπομεν (σελ. σζδ'), ὁ Φιλοπάτωρ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἠδύναντο κάλλιστα εὐθὺς ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς βασιλείας καὶ πολὺ πρὶν ἢ νυμφευθῶσι, νὰ θεοποιηθῶσιν ὡς

ἀδελφοὶ καὶ οὐχὶ σύζυγοι θεοὶ Φιλοπάτορες. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἶδομεν αὐτοὺς εἰκονιζομένους ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν φίλων τῶ πατρὶ αὐτῶν Διὶ ἀδελφῶν θεῶν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος.

Τὸ μόνον δ' ὅπερ γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἐκ τῶν πηγῶν εἶναι ὅτι τὸ ἐκ τοῦ γάμου τῶν Φιλοπατόρων τέκνον ἐγεννήθη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 209 ἢ 208 π. Χ. Νῦν δὲ τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα διδάσκουσιν ὅτι ὁ γάμος συνωμολογήθη ἐν ἔτει 211 π. Χ. = ἔτει 11^ῳ (Λ) τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος καὶ 1^ῳ (Α) τῆς Ἀρσινόης ὡς συζύγου τοῦ Φιλοπάτορος.

Ἐν τῇ σειρᾷ τῶν χαλκῶν κερμάτων τοῦ ἔτους Λ ἀπαντῶμεν ὡς τύπους τῆς κυρίας ὄψεως α') τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου (ἀριθ. 1166, 1167, 1171), β') τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς (ἀριθ. 1168-1169) προγόνου τῶν Πτολεμαίων, ὅστις ἐλατρεύετο εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς Ζεὺς Ὀλύμπιος ἢ Συνωμόσιος¹, καὶ γ') τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος (ἀριθ. 1170).

Ὡς δ' ἔχομεν χρυσὰ ὀκτάδραγμα ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ ἄνευ τοῦ Α ἢ Λ, οὕτως ἔχομεν καὶ χαλκὰ τῆς αὐτῆς σειρᾶς ἄνευ χρονολογίας τινὸς (ἀριθ. 1172-1174). Τὸ τελευταῖον τούτων φέρει τὴν προτομὴν αὐτῆς τῆς Ἀρσινόης Φιλοπάτορος ἢ τὴν τῆς Ἰσιδος.

ΣΕΙΡΑ Γ.

('Αριθ. 1175-1176.)

Νομίσματα ἀπορίας, ἐκ πορσελλάνης, κοπέντα ἐπὶ τῆς ἀποστασίας τῶν Αἰγυπτίων.

Πανόμοια τοὺς τύπους καὶ τὴν τεχνοτροπίαν πρὸς δύο τῶν χαλκῶν κερμάτων τῆς προηγουμένης σειρᾶς (Πίναξ XXXIX, 20-22, πβλ. καὶ Πίν. XXIX, 23) εἶναι καὶ τὰ δύο ἐκ πορσελλάνης κέρματα (ἀρ. 1175 καὶ ἡ ἐνταῦθα παρεντιθεμένη εἰκὼν, 1176), φέροντα, τοῦλάχιστον τὸ πρῶτον, μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ πλαγίως τεθειμένον τὸ γράμμα Δ.

1. Mahaffy, The Ptolemaic Dynastie p. 128.—Πβλ. Bouché-Leclercq I, 321,2.

2. Strack, Die Dynastie der Ptolemaer p. 194,14.

3. ἔ. ἀ. 321 καὶ 329.

1. Ἐπιγραφή ἐκ τοῦ παρὰ τὸ Ῥάμιον τῆς Ἀλεξανδρείας Σεούλ : Rivista egiziana VI (1894) 21/22 = Strack ἔ. ἀ. ἀρ. 94.

Εὐρέθη δὲ τὸ πρῶτον ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Κάρνακ. Ὁ Maspero, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ὕλην ἐξ ἧς κατεσκευάσθησαν τὰ δύο ταῦτα κέρματα, φρονεῖ ὅτι εἶναι νομίσματα ἀπορίας κόπεντα κατὰ τινὰ ἐπανάστασιν τῶν ἐγχωρίων¹. Ἡ γνώμη αὕτη δυνατὸν νὰ εἶναι ὀρθή. Τοῦλάχιστον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος, καθ' ἣν πάντως ἐκόπη τὸ πρῶτον τῶν δύο τούτων κερμάτων, μνημονεύεται ἡ πρώτη μεγάλη κατὰ τῶν Πτολεμαίων ἐπανάστασις τῶν ἐγχωρίων. Γνωρίζομεν δηλαδὴ ἐκ τοῦ Πολυβίου (3, 63-86), ὅτι ὁ Φιλοπάτωρ, ὅτε παρεσκευάζετο κατὰ τοῦ Ἀντιόχου, καθώπλισε, πρῶτος τῶν Πτολεμαίων, καὶ ἐξεγύμνασεν ἑλληνιστὶ 20,000 Αἰγυπτίων, σχηματίσας ἐξ αὐτῶν τὰς φάλαγγας ἐκείνας, εἰς ἃς κυρίως ὀφείλεται ἡ ἐν Ῥαφία νίκη. Ἄλλ', ὡς παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς (3, 107), τοῦτο πράξας ὁ Φιλοπάτωρ «πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἐνδεχομένως ἐβουλεύσατο, τοῦ δὲ μέλλοντος ἠστόχησε. Φρονηματισθέντες γὰρ ἐκ τοῦ περὶ Ῥαφίαν προτερήματος οὐκέτι τὸ προσταττόμενον οἰοῖ τ' ἦσαν ὑπομένειν, ἀλλ' ἐζήτουν ἡγεμόνα καὶ πρόσωπον, ὡς ἱκανοὶ βοηθεῖν ὄντες αὐτοῖς. Ὁ καὶ τέλος ἐποίησαν, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον». Πράγματι δέ, ὡς προοιμιαζόμενος λέγει αὐτόθι ὁ Πολύβιος, «εὐθέως ἀπὸ τούτων τῶν καιρῶν (217/6 π. Χ.)² συνέβαινε γίνεσθαι τὸν πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους πόλεμον».

Δυστυχῶς τὸ μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ Πολυβίου, ἐν ᾧ ἱστοροῦντο τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην, ἀπωλέσθη. Ἐκ τινος ὁμως περισωθέντος ἀποσπάσματος αὐτοῦ (14, 12) γνωρίζομεν ὅτι ὁ πρὸς τοὺς ἀποστάτας πόλεμος «χωρὶς τῆς εἰς ἀλλήλους ὀμότητος καὶ παρανομίας οὔτε παράταξιν οὔτε ναυμαχίαν οὔτε πολιορκίαν οὔθ' ἕτερον οὐδὲν ἔσχε μνήμης ἄξιον». Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἐπανάστασις διήρκεσεν ἐπὶ μακρὰ ἔτη, εἰς κλωπείας κυρίως ἐκ μέρους τῶν ἐγχωρίων συνισταμένη. Ἡ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη βραδύτερον γραφεῖσα ἐπιγραφὴ τῆς Ῥωσέτης ἀναφέρει ὅτι ὁ διαδεχθεὶς τὸν Φιλοπάτορα Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς «τοὺς ἀφηγησαμένους τῶν ἀποστατῶν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς, καὶ τὴν χώραν ἐῖρη-

μώσαντας καὶ τὰ ἱερὰ ἀδικήσαντας, παραγενόμενος εἰς Μέμφιν, ἐπαμυνῶν τῷ πατρὶ καὶ τῇ ἑαυτοῦ βασιλείᾳ, πάντας ἐκόλασε καθηκόντως, καθ' ὃν καιρὸν παρεγενήθη πρὸς τὸ συντελεσθῆναι αὐτῷ τὰ] προσήκοντα νόμιμα τῇ παραλήψει τῆς βασιλείας»³. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μεγάλου ναοῦ τῆς Εdfou λέγει, ὅτι κατὰ τὸ 14^{ον} ἔτος τοῦ Φιλοπάτορος (207/6 π. Χ.) διεκόπησαν τὰ ἔργα ἕνεκα ἐπαναστάσεως, καθ' ἣν τῶν ἀποστατῶν τινες ὠχυρώθησαν ἐν τῷ ναῷ, τῆς ἀποστασίας τότε ἐκταθείσης πρὸς βορρᾶν καὶ νότον, ἐπανελήφθησαν δὲ μόλις κατὰ τὸ 19^{ον} ἔτος τοῦ Ἐπιφανοῦς (186 π. Χ.)⁴.

Ἐνεκα τοῦ ἐσωτερικοῦ τούτου πολέμου μεγάλη θὰ ἐνέπεσεν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ Φιλοπάτορος ἀπορία χρημάτων, ὡς βλέπομεν ἐκ τῶν μέτρων, ἅτινα ἀναφέρει ἡ ἐπιγραφὴ τῆς Ῥωσέτης, ὅτι ἔλαβεν ὁ διάδοχος αὐτοῦ πρὸς ἀνακούφισιν τῆς χώρας, «ὅπως ὁ τε λαὸς καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐν εὐθηνίᾳ ὧσιν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας». Δυνατὸν ἄρα κατὰ στιγμήν τινα τῆς ἐπὶ Φιλοπάτορος χρηματικῆς ἀπορίας νὰ ἐκόπησαν τὰ ἐν λόγῳ ἐξ εὐτελοῦς ὕλης νομίσματα.

Ἡ προέλευσις ὁμως αὐτῶν ἐκ τῆς ἄνω Αἰγύπτου ἐπιτρέπει καὶ τὴν ἐξῆς ἀλλοίαν ὑπόθεσιν. Εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ ἐπαναστατῶν πόλεμον ὁ Φιλοπάτωρ φαίνεται ὅτι εἶχε σύμμαχον τὸν ἐλληνικῆς ἀγωγῆς καὶ φιλοσοφίας μετεσχηκότα βασιλέα τῶν Αἰθιοπίων Ἐργαμένην⁵, μεθ' οὗ συνφοκοδόμησε διαφόρους ναοὺς τῆς ἄνω Αἰγύπτου καὶ πρὸς ὃν φαίνεται ὅτι ἔκαμε παραχωρήσεις τινάς, ἀνθ' ὧν θὰ ἀνεγνωρίσθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπικυρίαρχος βασιλεὺς⁴. Οὐδόλως ἐπομένως παράδοξον τὸ ἐν λόγῳ πρωτοφανὲς ἐκ πορσελλάνης νόμισμα νὰ ἐκόπη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἐργαμένου, ὡς ὑποτελοῦς τῷ Φιλοπάτορι, δηλώσαντος ἑαυτὸν διὰ τοῦ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ Δ=Α (= Arquamen ἐν ταῖς αἰγυπτιακαῖς ἐπιγραφαῖς)⁵, ἀκριβῶς ὡς ἐδήλουν ἑαυτοὺς διὰ μονογραφημάτων ἐπὶ νομισμάτων Πτολεμαϊκῶν τύπων καὶ ἐπιγραφῶν ἕτεροι

1. Dittenberger, Or. Gr. Inser. n° 90, 68 καὶ 80.

2. Mahaffy, The Empire p. 240.

3. Διοδ. 3, 6, 3 ἔνθα τὸ «τὸν δεῦτερον Πτολεμαῖον» διορθοῦται εἰς «τὸν Δ' Πτολεμαῖον».

4. Mahaffy, The Empire p. 273, καὶ The Dynastie p. 139 κέξ. — Bouché-Leclercq p. 317.

5. Πβλ. Ἐργαδεῖς καὶ Ἀργαδεῖς. Ἐργαφίη καὶ Ἀργαφίη, Εκβάτανα καὶ Ἀγβάτανα, κτλ.

1. «Monnaies de nécessité fabriquées pendant quelque révolte»: Rev. Num. 1891 p. 233.

2. Ἴδε Bouché-Leclercq I, 315, 1.

τοιούτοι ὑποτελεῖς φίλοι βασιλεῖς, π. χ. ὁ Μάγας τῆς Κυρήνης καὶ κατόπιν πλείστοι ἄλλοι μεγιστάνες ἀντιπρόσωποι, ὡς εἶδομεν, τοῦ βασιλέως.

ΤΑΞΙΣ Ε.

Τὰ κοπέντα ὑπὸ Σωσιβίου ὡς ἐπιτρόπου τοῦ Φιλοπάτορος.

(Ἄρ. 1177-1195, Πίν. XLIII, 1-5, 9-12, 21 καὶ XXXVII, 24.)

Ἡ τάξις αὕτη ἀποτελεῖται ἐκ νομισμάτων κοπέντων ἐπὶ Φιλοπάτορος ἐν διαφόροις πόλεσι τῆς Φοινίκης, Ἰουδαίας καὶ Κρήτης, Κυρήνης ἢ Κύπρου, φερόντων δὲ τῶν πλείστων τὰ ἀρκτικά γράμματα $\xi\Omega$ τοῦ ὀνόματος τοῦ πανισχύρου ὑπουργοῦ Σωσιβίου (σελ. σοθ' κέξ.), ὃν ὁ Πολύβιος χαρακτηρίζει ὡς τὸν «*ψευδεπίτροπον*» τοῦ Φιλοπάτορος καὶ μόνον «*προσιάτην τῶν πραγμάτων*»¹ κατὰ τὰ πρὸ τῆς ἐν Ῥαφία μάχης ἔτη τῆς βασιλείας, περὶ οὗ δὲ ὁ Πλούταρχος λέγει ὅτι ἦτο ὁ «*τὸ πλείστον ἐν τοῖς φίλοις δυνάμενος*» καὶ ὁ «*τῶν ὄλων προεστηκὼς καὶ προβουλεύων*»².

Εἶναι δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα :

Α. *Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα* φοινικικῆς ὀλκῆς, φέροντα ἅπαξ μὲν τὴν ἀκτινοστεφεῆ προτομὴν Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου (ἄρ. 1184, Πίν. XLIII, 9), συχνότερον δὲ τὴν προτομὴν καὶ ἐπιγραφὴν τοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ (ἄρ. 1187 καὶ 1189, Πίναξ XLIII, 12 καὶ 15).

Β. *Ἀργυρᾶ τετράδραχμα* φοινικικῆς ὀλκῆς, φέροντα α') τὴν αὐτὴν εἰκόνα τοῦ Φιλοπάτορος, ἦν καὶ τὰ ἀνωτέρω χρυσᾶ, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ποτὲ μὲν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ (ἄρ. 1177-1179, Πίναξ XLIII, 1-3), ποτὲ δὲ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (ἄρ. 1185, Πίναξ XLIII, 10)· β') τοὺς παλαιοὺς τύπους Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ $\xi\Omega$ ΤΗΡΟΣ (ἄρ. 1180, Πίν. XLIII, 4) ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (ἄρ. 1181 καὶ 1192, Πίναξ XLIII, 5 καὶ 18)· γ') τοὺς ὑπὸ τοῦ Φιλοπάτορος εἰσαχθέντας νέους τύπους τοῦ Σεράπιδος καὶ τῆς Ἰσιδος (ἄρ. 1186 καὶ 1188, Πίνακες XXXVI, 6 καὶ XLIII, 11).

Γ. *Χαλκᾶ κέρματα* τεσσάρων διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὀλκῶν, φέροντα ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τὴν κεφαλὴν τοῦ Διὸς Ἀμμωνος (ἄρ. 1190 καὶ 1193, Πίναξ XLIII, 16 καὶ 19), τοῦ Ἡρακλέους

(ἄρ. 1194, Πίναξ XLIII, 17) καὶ τῆς Ἀθηνᾶς (ἄρ. 1194-1195, Πίναξ XLIII, 20-21).

Ἐκόπησαν δὲ τὰ μὲν τῆς πρώτης σειρᾶς ἐν Φοινίκῃ καὶ Ἰουδαίᾳ καὶ δὴ α') ἐν *Τύρῳ* (ἄρ. 1177-1181, Πίναξ XLIII, 1-5), ἧς φέρουσι τὸ μονογράφημα καὶ σύμβολον P . Αὐτόθι ἐκόπη κατὰ τοὺς αὐτοὺς περίπου χρόνους καὶ μοναδικόν τι χαλκοῦν νόμισμα (ἄρ. 1182, Πίναξ XXXVII, 2), παρουσιάζον πλὴν τῆς συνήθους κεφαλῆς τοῦ Ἀμμωνος, ἀετὸν φέροντα κλάδον φοίνικος, ὡς τὰ νομίσματα τοῦ Ἀχαιοῦ (σελ. σπβ'), καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ἀντὶ τῆς στερεοτύπου ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Τὸ ὑπ' ἄρ. 1183 κέρμα μετὰ τῆς μοναδικῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ γνωρίζω μόνον ἐκ περιγραφῆς οὐχὶ ἀσφαλοῦς.

β) Ἐν *Σιδῶνι* ὡς δηλοῦσι τὰ $\xi\iota$ (ἄρ. 1184-1186, Πίναξ XLIII, 9-11).

γ) Ἐν *Πτολεμαίδι* ἦν δηλοῦσι τὰ $\rho\tau$ (ἄρ. 1187, Πίναξ XLIII, 12).

δ) Ἐν *Ἀσκάλωνι* τῆς Ἰουδαίας δηλουμένη διὰ τῶν $\alpha\epsilon$ (ἄρ. 1188, Πίναξ XXXVI, 6).

Τῶν δὲ τῆς δευτέρας σειρᾶς τὸν τόπον τῆς ἐκδόσεως δηλοῖ πάντως τὸ ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τῶν χαλκῶν, ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀμμωνος ἢ Ἡρακλέους, τεθειμένον μονογράφημα κ , περὶ οὗ κατωτέρω.

Τὰ τῆς πρώτης σειρᾶς πάντα, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ τῆς Ἀσκάλωνος, φέρουσι τὰ ἀρκτικά $\xi\Omega$ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σωσιβίου, ἅτινα εὐρίσκομεν καὶ ἐπὶ τῶν χαλκῶν τῆς δευτέρας σειρᾶς. Ἀγνοῶ δὲ τίνος λόγου ἔνεκα δὲν ἐτέθησαν ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν τὰς αὐτὰς χρονολογίας φερόντων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν τῆς αὐτῆς σειρᾶς.

Τινὰ δὲ τῶν κερμάτων ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν φέρουσι χρονολογίας προτασσομένου τοῦ δηλοῦντος τὸ ἔτος σημείου Λ , καὶ δὴ τὰ ἔτη Γ καὶ Δ , ἐξ ὧν δείκνυται ὅτι ταῦτα, ἐπομένως καὶ τὰ λοιπὰ συναφῆ τούτοις ἄλλ' ἄνευ χρονολογιῶν, ἐκόπησαν πρὸ τῆς ἐν Ῥαφία μάχης καὶ δὴ τὸ πλείστον ἀκριβῶς κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα, καθ' ἃ ὁ Σωσίβιος ἐπέτεινε τὰς δραστηρίους αὐτοῦ προσπαθείας πρὸς προετοιμασίαν τῶν δυνάμεων τοῦ κράτους κατὰ τοῦ Ἀντιόχου. Τὰ ἄνευ χρονολογιῶν νομίσματα τῆς Τύρου καὶ Πτολεμαίδος βεβαίως ἐκόπησαν πρὸ τῆς κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ Φιλοπάτορος κατοχῆς τῶν πόλεων τούτων ὑπὸ

1. Πολυβίου 5,35,6 κέξ. 15,25.

2. Πλούταρχου, Κλεομένης 33.

τοῦ Ἀντιόχου. Τὸ δ' ἐπὶ τοῦ νομίματος τῆς Ἀσκάλωνος ἔτος Δ δηλοῖ, ὅτι αὕτη δὲν εἶχε κυριευθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους 218/7 π. Χ. Γνωρίζομεν δ' ἐκ τοῦ Πολυβίου (5, 68), ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο «οἱ περὶ τὸν Πτολεμαῖον ὀλοσχερέστερον ἐπιτρέψαντες τῷ Νικολάῳ χορηγίας τε παρείχον εἰς τοὺς κατὰ Γάζαν τόπους δαφιλεῖς καὶ δυνάμεις ἐξέπεμπον πεζικὰς καὶ ναυτικὰς». Εἷς δὲ τῶν κατὰ Γάζαν τόπων πάντως εἶναι ἡ ἀμέσως πρὸς βορρᾶν τῆς Γάζης κειμένη καὶ τοῖς Πτολεμαίοις ἀνήκουσα¹ παράλιος πόλις Ἀσκάλων², ἣτις βεβαίως θὰ ἐχρησιμοποιήθη τότε ὡς ἐν τῶν ὀρητηρίων τῶν Πτολεμαϊκῶν δυνάμεων.

Ἐξ ἄλλου τὸ ἐξαιρετικὸν γεγονός, ὅτι ἐν τῶν ἐν Σιδῶνι κοπέντων μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Σωσιβίου χρυσῶν κερμάτων φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐεργέτου, τὰ δ' ἀμέσως κατόπιν τὴν τοῦ Φιλοπάτορος, δηλοῖ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὅτι ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ἐπιτροπεία τοῦ Σωσιβίου ἤρξατο ἤδη ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου, ἴσως ὅτε νοσήσας³ ὁ βασιλεὺς θὰ προσέλαβεν ὡς συμβασιλέα τὸν Φιλοπάτορα (σελ. σοθ') δούς αὐτῷ ἐπίτροπον καὶ προστάτην τὸν Σωσίβιον. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὰς λέξεις τοῦ Πολυβίου, ὅτι ὁ Σωσίβιος ἦτο σκευὸς «πολυχρόνιον» καὶ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες «κατεβίωσαν βασιλεῖς ἐκ βασιλέων μεταχειριζόμενοι»⁴. Τὸ ἐκ τῆς ἐντολῆς τοῦ Εὐεργέτου κῦρος θὰ ἐξεμεταλλεύθη ὁ Σωσίβιος ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ βασιλέως, ἵνα ποιήσῃται ἐκποδῶν πάντας, οὓς ὑπόπτειεν ὡς δυναμένους νὰ ἐκτοπίσωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐπιτροπείας ἢ καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα νὰ ἐκθρονίσωσι.

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ῥαφία μάχην, καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν τοῦ Σωσιβίου πρὸς διάσωσιν τοῦ Ἀχαιοῦ⁵ (214 π. Χ.), φαίνεται ὅτι ἔληξεν ἡ ἐπιτροπεία, ἠλαττώθη δὲ μεγάλως καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Σωσιβίου, ὅτι δὲ ὀλοσχερῶς κύριοι τῶν πραγμάτων ἐγένοντο οἱ ἐρώμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀδελφοὶ Ἀγαθοκλῆς καὶ Ἀγαθόκλεια μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν Οἰνάν-

θης¹, οὓς αἱ πηγαὶ παριστῶσιν ἔκτοτε ὡς ἄγοντας καὶ φέροντας τὸν βασιλέα. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδὲν τῶν ἀσφαλῶς μεταγενεστέρων τῆς ἐν Ῥαφία μάχης νομισμάτων τοῦ Φιλοπάτορος φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Σωσιβίου, ὅστις ἀπὸ πρωτοουργοῦ ἐγένετο ἔκτοτε δευτερεῦον πρόσωπον, συνεργῶν τῷ Ἀγαθοκλεῖ, οὗ τούτου ἔνεκα τὸ ὄνομα προτάσσεται τοῦ τοῦ Σωσιβίου ἐν ταῖς ἱστορικαῖς ἡμῶν πηγαῖς. Μάλιστα δὲ οἱ Mahaffy² καὶ Niese³ φρονοῦσιν, ὅτι ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐφόνευσεν τὸν Σωσίβιον, ἐπομένως ὅτι ὁ ἐν τοῖς περὶ τοῦ θανάτου τῶν βασιλέων Φιλοπατόρων ἀναφερόμενος μετὰ τὸν Ἀγαθοκλέα Σωσίβιος εἶναι ὁ ὁμόνυμος υἱὸς τοῦ Σωσιβίου. Τὴν γνώμην ὅμως ταύτην ἀπέκρουσε δι' ὀρθοτάτων παρατηρήσεων ὁ Bouché-Leclercq (I, 339, 2), δεῖξας ὅτι ὁ «πολυχρόνιος» Σωσίβιος ἔζησε μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Φιλοπάτορος, δρῶν ὅμως ὡς δευτερεῦον πρόσωπον. Αἱ πρὸς τιμὴν τοῦ Σωσιβίου ἐπιγραφαὶ τῶν Κνιδίων, Ταναγραίων καὶ Ὀρχομενίων, ἐξ ὧν ἐμάθομεν καὶ ὅτι ἦτο υἱὸς Διοσκουρίδου τινὸς Ἀλεξανδρέως, ἀναφέρονται πιθανῶς εἰς τοὺς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας χρόνους ἐκείνους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, καθ' οὓς συνήθροιζε δραστηριῶς πανταχόθεν Ἑλληνας μισθοφόρους πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμον⁴.

Τὰ διὰ τὴν Κρήτην κοπέντα νομίματα.

Εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι τινὰ τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης τάξεως (ἀρ. 1190-1193) φέρουσι πρὸς δῆλωσιν τοῦ τόπου τῆς κοπῆς ἢ τῆς κυκλοφορίας αὐτῶν τὸ μονογράφημα ρ. Τοῦτο ἀβιάστως μὲν παρέχει τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος τῆς ΚΡ(ήτης), μετὰ τινος δὲ βίας τοῦ τῆς ΚΥ(;)Ρ(ήνης), καὶ πάνυ δυσκόλως τοῦ τῆς ΚΥ(;)[Γ]Ρ(ου), ὑφ' ἣν διστακτικῶς ἐτάξαμεν τὰ νομίματα ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν. Ὅτι δὲ ἡ Κρήτη ὑπέκειτο εἰς τὸν Φιλοπάτορα, μαρτυρεῖται ὑπὸ τινων ἀρχαίων πηγῶν. Κατὰ τινὰ δηλαδὴ μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (10,478) «ὁ Φιλοπάτωρ Πτολεμαῖος ἀρξάμενος τειχιζέειν (Γόρτυνα Κρήτης) ὅσον ἐπὶ ὀγδοή-

1. Ἰωσήφ. Ἀρχαιολ. 12,181. — Mahaffy, Empire p. 216 κέξ.

2. Περὶ τῆς πόλεως ταύτης ἴδε Schürer Geschichte des Jüdischen Volkes II p. 92-96. — Benzinger: Pauly-Wissowa Real-Encycl. II 1609 κέξ.

3. Πολυβίου 2,71,3.

4. Πολυβίου 15,34,4.

5. Πολυβίου 8,17,2.

1. Πολυβ. 14,11. — Just. XXX, 2. Hieronym., In Dan. XI, 13. — Σχολ. Ἀριστοφ. Θεσμ. 1059.

2. Dynastie p. 143.

3. II, p. 573,3.

4. Bull. Cor. Hell. IV p. 98. — Dittenberger O.G.I. n° 79-81.

κοντα σταδίους παρήλθε μόνον». Τὴν προφανῶς κυριότητα δηλοῦσαν πρᾶξιν ταύτην ἀναφέρει ὁ Niese (II. p. 406) εἰς αὐτὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος, θεωρῶν αὐτὴν ὡς συνέχειαν τῆς ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλαδέλφου μεμαρτυρημένης Πτολεμαϊκῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῆς νήσου¹. Πρὸς τὴν γνώμην δὲ ταύτην συμφωνοῦσι τὰ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων ἔτη Γ καὶ Δ τοῦ Φιλοπάτορος. Ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος (220 π. Χ., ὅτε ἡ Κρήτη διηρέθη εἰς δύο ἐχθρικά στρατόπεδα, οἱ τὰ τῶν Κνωσίων φρονοῦντες πρεσβύτεροι τῶν Γορτυνίων καταλαμβάνοντες τὴν ἄκραν τῆς πόλεως ἐξέβαλον τοὺς νεωτέρους παραδώσαντες τὴν πόλιν εἰς τοὺς Κνωσίους, οἵτινες ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Ἀχαιῶν. Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τότε οἱ νεώτεροι τῶν Γορτυνίων, οἱ παραβόλως καταλαμβάνοντες τὰ ἀπέναντι τῆς Αἰγύπτου κείμενα ἐπίνεια τῆς Γόρτυνος καὶ Φαιστοῦ καὶ ἐκεῖθεν προσπολεμοῦντες τοῖς ἐν τῇ πόλει², θὰ ἐπεκαλέσθησαν εὐθύς κατόπιν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλοπάτορος, ὅστις τὸ ἐπόμενον ἔτος θὰ ἐκυρίευσεν σὺν αὐτοῖς καὶ ὠχύρωσε τὴν Γόρτυνα, κόψας πρὸς τὰς χρείας τῆς περιστάσεως τὰ νομίσματα τὰ φέροντα τὸ ῥηθὲν μονογράφημα τῆς Κρήτης Κ καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ Γ καὶ Δ (219 καὶ 218 π. Χ.). Τότε δὲ θὰ συνωμολογήθη καὶ ἡ μέχρις ἡμῶν διασωθεῖσα εἰρήνη τῶν Γορτυνίων πρὸς τοὺς Κνωσίους, ἐν ἣ ἀναφέρεται ὡς μεσάζων ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος³. Τῆς ἐν Γόρτυνι ἐπικυριαρχίας, *προστασίας ἢ φυλακῆς*⁴, τοῦ Φιλοπάτορος λείψανον φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ἡ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀνακαλυφθεῖσα ἐπιγραφή, ἡ περιέχουσα

μετὰ τὸ ὄνομα τῶν ἀρχόντων τῆς πόλεως τὰ καθαρῶς Αἰγυπτιακὰ « ἀνδρῶν ὀνόματα » Παθρήης Ἰναρῶτος, Νέχθης Παῖτος, Ὀνωφρις Ὡρου, Κελέσις Πετοσίριος, Ψενόβαστις Ἀθονώφριος, ἅτινα πιθανῶς ἀνήκουσιν εἰς στρατιώτας τῆς κατοχῆς, Αἰγυπτίους *μαχίμους* ἐξ ἐκείνων, οὓς πρῶτος ὤπλισε καὶ στρατιωτικῶς συνέταξεν ὁ Φιλοπάτωρ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ¹. Τοιοῦτους τινὰς « μαχίμους » ἀναφέρει ἐν Κρήτῃ καὶ ἕτερας τις ἐπιγραφή ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Φιλομήτορος².

Ἀρσινόεια πόλις Κρήτης.

Κατὰ τὸν ῥηθέντα κρητικὸν πόλεμον τοῦ 220 π. Χ. οἱ καταλαμβάνοντες τὴν Γόρτυνα σύμμαχοι τῶν πρεσβυτέρων τῶν Γορτυνίων Κνωσιοὶ εὐρόντες ἀφύλακτον τὴν ἀρχαιοτάτην τῶν κατὰ Κρήτην πόλεων Λύττον, ἐν στιγμῇ ἀπουσίας τοῦ στρατοῦ αὐτῆς, κατέστρεψαν τόσον ἄρδην αὐτήν, ὥστε ὅτε οἱ Λύττιοι παρεγένοντο πρὸς τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς ἐξοδίας καὶ εἶδον τὴν καταστροφὴν « οὕτω περιπαθεῖς ἐγένοντο ταῖς ψυχαῖς ὥστε μηδ' εἰσελθεῖν μηδένα τολμῆσαι τῶν παρόντων εἰς τὴν πατρίδα πάντες δὲ περιπορευθέντες αὐτὴν κύκλω, καὶ πολλάκις ἀνοιμώξαντες καὶ κατολοφυράμενοι τὴν τε τῆς πατρίδος καὶ τὴν αὐτῶν τύχην, αὐτὶς ἐξ ἀναστροφῆς ἐπανήλθον εἰς τὴν τῶν Λαππαίων πόλιν. Φιλανθρώπως δ' αὐτοὺς καὶ μετὰ πάσης προθυμίας τῶν Λαππαίων ὑποδεξαμένων, οὗτοι μὲν ἀντὶ πολιτῶν ἀπόλιδες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ ξένοι γεγονότες ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Κνωσίους ἅμα τοῖς συμμάχοις »³. Πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐκτίσθη ἐκ νέου ἡ Λύττος ἀγνοοῦμεν, ὡς ἐπίσης ἀγνοοῦμεν ἂν ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἢ ἄλλης θέσεως. Ἐχοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν ὅτι Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀπαριθμῶν τὰς φερούσας τὸ ὄνομα τῆς Ἀρσινόης πόλεις λέγει « ἐνάτη Λύκτου », ὅπερ δυσνόητον⁴, ἀφοῦ ἡ Λύττος δὲν ἦτο χώρα ἀλλὰ πόλις, δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ μὲν κείμενον τοῦ Στεφάνου ἀρχικῶς εἶχεν « ἐνάτη (ἢ) ΛύκτοΣ », ἡ δὲ νέα πόλις τῶν Λυττιῶν ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ Πτολε-

1. Πβλ. Beloch. Die auswärtigen Besitzungen der Ptolemäer: Archiv für Papyrusforschung II p. 251-252.— Ἐπιγραφή τις τῆς Κρητικῆς πόλεως Ἰτάνου (Michel 444) λέγει ὅτι ὁ γνωστός ναύαρχος τοῦ Φιλαδέλφου ἐπὶ τοῦ Χερμωνιδείου πολέμου Πάτροκλος ἀπεστάλη « ὑπὸ βασιλέως Πτολεμαίου στρατηγὸς εἰς Κρήτην ». Ὑποθέτω δὲ ὅτι παρ' Ἀθηναίῳ 14,621 ἀντὶ « Πάτροκλος ὁ τοῦ Πτολεμαίου στρατηγὸς ἐν Καύῳ τῇ νήσῳ λαβῶν κτλ. » γραπτέον ἐν « Καύῳ » νήσῳ τῆς Κρήτης. Ἀληθῶς ἢ μὲν Καῦνος τῆς Καρίας δὲν εἶναι νήσος, τῆς δὲ κρητικῆς νήσου τὸ ὄνομα Καῦδος ἀντὶ Γαῦδος ἀπαντᾷ ἐν ἀρχαίᾳ ἐπιγραφῇ Γόρτυνος: Amer. Journ. of Arch. 1897 p. 232 κέξ. Πβλ. καὶ ἀνωτέρω σελ. 9να, 1.

2. Πολυβίου 4,53-55.— Πβλ. Bouche-Leclercq I 292,2 καὶ 324,1.— Τὰ τοῦ πολέμου τούτου ἐν ἐκτάσει ἴδε παρὰ A. Scrinzi, La guerra di Lyttos (220 av. C.). Venezia 1898.

3. Monumenti Antichi vol. I p. 39.

4. Πβλ. Inscr. von Magnesia 105.69.

1. Halbherr: Americ. Journ. of Archaeol. I (1897) p. 235.

2. Insc. Ins. III 466: « Γραμματεὺς τῶν κατὰ Κρήτην καὶ Θήραν καὶ Ἀρσινόην τὴν ἐν Πελοποννήσῳ στρατιωτῶν καὶ μαχίμων ».

3. Πολυβίου 4,54.

4. Svoronos, Numismat. de la Crète ancienne I. p. 29.

μαίου Φιλοπάτορος τοῦ ὀχυρώσαντος τὴν πόλιν τῶν συμμάχων αὐτῶν Γορτυνίων, καλέσαντος δὲ τὴν νέαν πόλιν Ἀρσινόειαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ἀδελφῆς καὶ συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη κυροῦται ὑπὸ τῶν κρητικῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὸ ἔθνικὸν ΑΡΞΙ¹, ἅτινα φέρουσι τοὺς τύπους κεφαλῆς γυναικὸς ἀπαρᾶλλάκτου πρὸς τὴν Ἀρσινόην Φιλοπάτορα τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων², πρὸς δὲ κέρας πανόμοιον πρὸς τὸ τῶν αὐτῶν Αἰγυπτιακῶν νομισμάτων⁵ καὶ τέλος κεφαλὴν Ἀθηνᾶς³ καθόλου ὁμοίαν πρὸς τὴν τῶν νομισμάτων τοῦ Φιλοπάτορος τῶν φερόντων τὸ μονογράφημα τῆς Κρήτης, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐνταῦθα (Πίναξ XLIII, 20-21).

Ἐπειδὴ δὲ τινὰ τῶν νομισμάτων τούτων τῆς κρητικῆς Ἀρσινόειας φέρουσι τὸν εἰς ἐπιθαλασσίαν πόλιν ἀρμόζοντα τύπον τῶν δύο δελφίνων, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ Φιλοπάτωρ ἔκτισε τὴν νέαν πόλιν τῶν Λυττίων οὐχὶ ἐπὶ τῶν πάνυ μακρὰν τῆς θαλάσσης κειμένων ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας αὐτῶν πόλεως, ἀλλὰ παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐνθα ὁ στόλος αὐτοῦ ἠδύνατο ἐν πάσῃ στιγμῇ νὰ βοηθῇ αὐτὴν κατὰ πάσης προσβολῆς. Πρὸς τὴν ὑπόθεσιν δὲ ταύτην συμφωνεῖ ἐπιγραφή, μεταγενεστέρα τοῦ 220 π. Χ., ἐν ἣ μνημονεύεται « ἅ τῶν Λυττίων (πόλις) τῶν τε τὰν ἄνω πόλιν οἰκίωντων καὶ τῶν ἐπὶ θαλάσση »⁴. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς, ὡς καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων, ἐξάγεται πρὸς τούτοις ὅτι καὶ ἡ ἄνω πόλις τῶν Λυττίων, ἣτοι ἡ ὑπὸ τῶν Κνωσίων καταστραφεῖσα, δὲν ἤρρηξε νὰ οἰκοδομηθῇ ἐκ νέου. Σπουδαῖον δ' εἶναι ἱστορικῶς καὶ σημαντικὸν ὅτι καὶ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 220 π. Χ. κοπέντα νομίσματα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΛΥΤΤΙΩΝ, τὰ πάντως ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐκ νέου οἰκοδομηθεῖσαν ἄνω πόλιν, φέρουσι τὸν αὐτὸν Πτολεμαϊκὸν ἀετόν⁵, ὃν συναντῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλοπάτορος κοπέντων αὐτονόμων νομισμάτων ἐν Γόρτυνι⁶, Χερσονήσῳ τῆς Λυττίας⁷, Ἱεραπύτνῃ⁸

1. Svoronos ἔ. ἀ. p. 30-32 N°s. 1-14.

2. Πβλ. Πτολεμαίων Πίν. XXXIX, 1-12. πρὸς Svoronos ἔ. ἀ. pl. II, 23-25.

3. Svoronos ἔ. ἀ. pl. II, 29.

4. Bull. Corr. Hell. 1885 p. 17.

5. Svoronos ἔ. ἀ. pl. XXII, 4-15.

6. Svoronos ἔ. ἀ. pl. XVI, 1-3.

7. Svoronos ἔ. ἀ. pl. IV, 2-6.

8. Svoronos ἔ. ἀ. pl. XVII, 7-21.

καὶ Μάλλα¹, πόλεσιν ἀνηκούσαις εἰς τὴν μερίδα τῶν Κρητῶν πρὸς ἣν συνεμάχουν οἱ ὑπὸ τοῦ Φιλοπάτορος βοηθηθέντες Λύττιοι καὶ οἱ νεώτεροι τῶν Γορτυνίων².

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΑΣΗΛΙΣ ΛΥΚΙΑΣ

(Ἀριθ. 1196 καὶ ἡ ἐνταῦθα εἰκόν.)

Τὸ νόμισμα τοῦτο παρουσιάζει τεθειμένους ἐπὶ τῆς πρῶρας, ὡς εἰ ἦσαν οἱ προστάται τῶν ναυτιλλομένων ἀδελφοὶ θεοὶ Διόσκουροι³, τοὺς ἀδελφούς θεοὺς Φιλοπάτορας κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Imhoof-Blumer, δεικνύει δ' ὅτι ἡ Φάσηλις διετέλει ὑπὸ τὴν Πτολεμαϊκὴν ἐπικυριαρχίαν ἢ προστασίαν τοῦλάχιστον μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Φιλοπάτορος. Γνωρίζομεν δὲ καὶ ἄλλοθεν ὅτι ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλαδέλφου ἀρξαμένη ἐπικυριαρχία τῶν Πτολεμαίων ἐπὶ τῆς Λυκίας διήρκεσε μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ.⁴ Ὑπάρχει δὲ καὶ χαλκοῦν νόμισμα τῆς Φασήλιδος φέρον ἄνω τῆς πρῶρας ἀνωπὴν τὴν ἀκτινοστεφεῆ κεφαλὴν τοῦ αὐτοῦ ἴσως Πτολεμαίου⁵. Τρίτον δὲ λαμπρὸν ἀργυροῦν νόμισμα τῆς Φασήλιδος ἐκ τῆς ἐποχῆς τοῦ Φιλοπάτορος φέρει κάτωθεν τῆς πρῶρας ΝΙΚΩΝ⁶, ἴσως τὸ ὄνομα Νίκωνος τοῦ τεταγμένου « ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ » τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος⁷.

ΤΑΞΙΣ Ζ.

ΜΑΡΑΘΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

(Ἀριθ. 1197-1204, Πίναξ XXXIX, 26-27.)

Εἶδομεν ἀνωτέρω (σελ. ρζδ' καὶ σξβ'), ὅτι ἡ Μάραθος φρονοῦσα τὰ τῶν Πτολεμαίων ἐξ ἔχθρας πρὸς τὴν γείτονα μητρόπολιν καὶ ἀντίζηλον αὐτῆς Ἄραδον, φίλην τῶν Σελευκιδῶν,

1. Svoronos ἔ. ἀ. pl. XXII, 18-19.

2. Πβλ. Serinzi, La guerra di Lyttos p. 17 κέξ.

3. Πβλ. Svoronos, Ulysse chez les Arcadiens p. 24.

4. Liv. XXXIII, 19.—Beloch: Archiv für Papyrusforschung II p. 240.

5. Hill, BMC, Lycia pag. LXVII, 7.

6. Διεθν. Ἐφ. Νομ. Ἀρχ. 7' (1903) σελ. 192 ἀρ. 128 πίν. XII, 2.

7. Πολυβίου 15, 25.

ἔκοπεν ἐπὶ Φιλαδέλφου (ἀρ. 844-847) καὶ ἐπὶ Εὐεργέτου (ἀρ. 1064-1068) νομίσματα αὐτόνομα, φέροντα τὰς εἰκόνας καὶ τὰ ἔτη τῶν Λαγαιδῶν.

Νῦν ὁμως ἐπὶ Φιλοπάτορος, ὅτε ἀπὸ τῆς ἐνάροξεως τῆς βασιλείας παρημελήθησαν αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις τοῦ κράτους¹, ἐπέκειτο δὲ καὶ ἡ μεγάλη εἰσβολὴ τοῦ Ἀντιόχου, δύσκολον εἶναι νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἡ Μάραθος θὰ ἐξηκολούθει οὕτως ἀναφανδὸν ἐπιδεικνύουσα τὰς πρὸς τὴν Αἴγυπτον συμπαθείας αὐτῆς. Ἄλλως δὲ οὐδ' ἦτο δυνατόν ὁ Ἀντιόχος νὰ ἀνεχθῆ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς καταστάσεως ταύτης, προκειμένου περὶ Φοινικικῆς πόλεως κειμένης πλησιέστατα τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ. Πράγματι δὲ ὄχι μόνον δὲν ἔχομεν ὅμοια φιλοπτολεμαϊκὰ νομίσματα τῶν Μαραθῶν ἐκ τῶν πρὸ τῆς ἐν Ῥαφία μάχης ἐτῶν τοῦ Φιλοπάτορος, ἀλλὰ καὶ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Πολυβίου (5, 68, 7) ὅτι ὁ Ἀντιόχος κατὰ τὴν ἐν ἔτει 218 εἰσβολὴν αὐτοῦ « παρελθὼν εἰς Μάραθον καὶ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν Ἀραδίων ὑπὲρ συμμαχίας, οὐ μόνον προσεδέξατο τὴν συμμαχίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν διαφορὰν τὴν προϋπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατέπαυσε, διαλύσας τοὺς ἐν τῇ νήσῳ (Ἄραδῳ) πρὸς τοὺς τὴν ἡπειρον κατοικοῦντας τῶν Ἀραδίων » ἦτοι τοὺς Μαραθῶνους.

Ἡ ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ ἐκ τοῦ Ἀντιόχου φόβου συνομολογηθεῖσα διαλλαγὴ τῶν Μαραθῶν πρὸς τοὺς θανασίμους ἐχθροὺς Ἀραδίου καὶ ἡ ἀπομάκρυνσις αὐτῶν ἀπὸ τῆς Πτολεμαϊκῆς ἐπιρροῆς διελύθη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εὐθύς ὡς συνετρίβη ὁ Ἀντιόχος ἐν Ῥαφία. Ἀπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ ἔτους τῆς μάχης, πέμπτου τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος καὶ 95^{ου} τῆς χρονομετρίας τῶν Λαγαιδῶν, βλέπομεν τοὺς Μαραθῶνους κόπτοντας πάλιν νομίσματα μετὰ τῶν ἐτῶν τῶν Λαγαιδῶν καὶ τῆς προτομῆς τῆς νῦν βασιλίσεως ἀδελφῆς τοῦ Φιλοπάτορος Ἀρσινόης (ἀριθ. 1197-1204, πίν. XXXIX, 26-27). Μέχρι τοῦδε ἔχομεν τοιαῦτα φέροντα τὰ ἔτη τῶν Λαγαιδῶν 95-96, 100, 104-108, ἀναλογοῦντα πρὸς τὰ ἔτη 5-6, 10, 14-18 τοῦ Φιλοπάτορος, ἦτοι ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς ἐν Ῥαφία μάχης μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Φιλοπάτορος, ὅτε καὶ λήγει ὀριστικῶς ἡ ἀπὸ τοῦ 6^{ου} ἔτους τοῦ Φιλαδέλφου (280 π. X.)

ἀρξαμένη καὶ ἐπὶ 75. ὅλα ἔτη διαρκέσασα ἐξάρτησις τῆς Μαράθου ἀπὸ τῆς Αἴγυπτου.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΦΕΡΟΝΤΑ ἜΤΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΙΑΝ ΤΩΝ ΛΑΓΑΙΔΩΝ

(Ἄριθ. 1205-1214, Πίναξ XXXVIII, 6-14.)

Ὅπως ἐκόπησαν τετράδραγμα ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου (ἀρ. 848-853) καὶ Εὐεργέτου (ἀριθ. 1089-1112), φέροντα ἔτη τῆς χρονομετρίας τῶν Λαγαιδῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ Φιλοπάτορος, μετὰ τῆς σπουδαίας ὁμως διαφορᾶς ὅτι εἰς τὰ ἀργυρᾶ τετράδραγμα τὰ φέροντα τοὺς τύπους καὶ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΞΩΤΗΡΟΣ, ἐξ ὧν μόνων ἀποτελοῦνται αἱ τάξεις αὗται τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Εὐεργέτου, προσετέθησαν νῦν καὶ ἀργυρᾶ δίδραγμα φέροντα μὲν τοὺς αὐτοὺς τύπους ἀλλὰ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (ἀριθ. 1205-1214, πίν. XXXVIII, 6-14).

Περὶ πάντων τούτων ἐπραγματεύθημεν ἤδη ἀνωτέρω (σελ. ρ'ε'-ρηθ' καὶ σξγ'-σξε'). Ἐνταῦθα, προσθέτομεν τὰ ἐξῆς σχετικῶς πρὸς μόνον τὰ ἐπὶ Φιλοπάτορος κοπέντα.

Τούτων ἡ τάξις ἀρχομένη ὡς συνέχεια τῆς τοῦ Εὐεργέτου εὐθύς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Φιλοπάτορος (ϑ = 90 = 221/220 π. X.) διαρκεῖ πρῶτον μὲν μέχρι μόνον τοῦ τρίτου ἔτους αὐτοῦ (ϑβ = 92 = 219, 218 π. X.), ὅτε ἀντικαθίσταται ὑπὸ τῶν τῆς τάξεως Ε νομισμάτων, τῶν μετὰ τῶν ἐτῶν ΛΓ καὶ ΛΔ. Κατόπιν δὲ μετὰ μακρὰν διακοπὴν, ἐν ἔτος μετὰ τὸν γάμον τῶν Φιλοπατόρων, ἐμφανίζονται καὶ πάλιν παρουσιάζοντα τὰ ἔτη ΡΓ καὶ ΡΖ τὸ καὶ τελευταῖον ἔτος τοῦ Φιλοπάτορος.

Τὸ σπουδαιότερον χαρακτηριστικὸν τῆς παρούσης τάξεως εἶναι βεβαίως ἡ παρὰ τὰ ἀργυρᾶ τετράδραγμα ἐμφάνισις τῶν ἀργυρῶν διδράχμων. Νομίζω δὲ ὅτι ἀφορμὴν πρὸς τὴν ἔκδοσιν τῶν διδράχμων τούτων ἔδωκεν ἡ κατάργησις τῆς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους νομισματικῆς συνθήκης τοῦ Φιλαδέλφου καὶ Εὐεργέτου (σελ. σιζ' καὶ σκζ'). Ἀληθῶς, ἐνῶ καθ' ὅλην τὴν πεντηκονταετηδίαν τῆς συνθήκης ταύτης οὐδὲ ἐν δίδραχμον ἐκόπη ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων, οἱ Ῥωμαῖοι ἔκοπτον, συμφώνως τῇ συνθήκῃ, διαρκῶς ἐξ ἀργύρου μόνον δίδραγμα, ὅπερ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ συνθήκη ἐκείνη ὠρίζεν

1. Πολυβίου 5.34.

ὅτι ἡ κοπή τῶν ἀργυρῶν διδράχμων ἦτο ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν Ῥωμαίων. Διὰ τοῦτο δὲ εὐθύς ὡς, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Εὐεργέτου, κατηγορήθη ἡ συνθήκη αὕτη, βλέπομεν τὸν Φιλοπάτορα σπεύδοντα νὰ κόψῃ ἴδια δίδραγμα ἀργυρᾶ.

Ὅτι δὲ ὁ Φιλοπάτωρ, ὁ ἅμα τῇ ἀνόδῳ εἰς τὸν θρόνον παραμελήσας πάσας τὰς μετὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ σχέσεις¹, δὲν ἀνεπέσχε τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους νομισματικὴν συνθήκην, δεικνύει, πλὴν τῆς διακοπῆς τῆς ἐκδόσεως τοιούτων Πτολεμαϊκῶν ἢ Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων, ἡ μελέτη τῶν λοιπῶν εἰδήσεων περὶ τῶν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους σχέσεων αὐτοῦ. Ἐνῶ δηλαδὴ οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτε ἐπὶ Εὐεργέτου περιέστη εἰς δύσκολον ἕσιν ἡ Αἴγυπτος, ἔπεμψαν πρέσβεις αὐθορμήτως προσφέροντες τὴν βοήθειαν αὐτῶν κατὰ τῆς Συρίας², ὁ Φιλοπάτωρ παρέστη ὡς ἀπλοῦς θεατὴς τῆς ἀγωνίας τῶν Ῥωμαίων κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμον. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐν ἔτει 216 π. Χ. ἐπροστάτευσε τὸν εἰς τοὺς πόδας τοῦ ἐν Κυρῆνῃ ἀνδριάντος αὐτοῦ καταφυγόντα Καπυήσιον Δέκιον Μάγιον, ὃν ὁ Ἀννίβας ἔπεμπεν ἐξ Ἰταλίας δέσμιον εἰς Καρχηδόνα, ἀλλὰ τοῦτο ἔπραξεν ὁ βασιλεὺς μόνον ὅτε ὁ ἰκέτης ἐκεῖνος ἀπέδειξεν ὅτι εἶχε συλληφθῆ καὶ δεσμευθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου παρὰ τοὺς ὄρους τῆς πρὸς τὴν Καπύην συνθήκης τοῦ Ἀννίβου³. Ἐξ δὲ ἔτη κατόπιν, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐξαπέστειλαν πρὸς τὸν Φιλοπάτορα «βουλόμενοι σίτῳ χορηγηθῆναι διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παρ' αὐτοῖς σπάνιν», οἱ πρεσβευταὶ αὐτῶν, λέγεται ὑπὸ ἄλλης πηγῆς, ἦλθον «πρὸς ἀνάμνησιν καὶ ἀνανέωσιν τῆς φιλίας»⁴, ἦτοι προφανῶς τῆς ἐπὶ Φιλαδέλφου καὶ Εὐεργέτου ἐμπορικῆς συνθήκης. Ἐπομένως αὕτη εἶχε καταργηθῆ ἢ παραμεληθῆ ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος. Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ πρέσβεις, παρ' ὅλα τὰ δῶρα, ἅτινα ἐκόμισαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Ἀρσινόην, δὲν ἔτυχον τοῦ σκοποῦ αὐτῶν. Βέβαιον τοῦλάχιστον εἶναι, ὅτι ἡ νομισματικὴ συνθήκη δὲν ἀνενεώθη, διόπερ ἔκτοτε τὸ ἀργυροῦν δίδραγμα κατέστη ἐν τῶν συνηθεστέρων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων.

1. Πολυβίου 5,34.

2. Eutropius III, 1. — Bouché-Leclercq I, 259,2 καὶ 316,3.

3. Liv. XXIII, 10. — Mahaffy, The Empire p. 263. — Bouché-Leclercq I, p. 319.

4. Πολυβίου 9, 11α (44). — Πβλ. Bouché-Leclercq I, 320.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

α) Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα τύπων τῶν προγόνων τοῦ Φιλοπάτορος.

(Ἄριθ. 1299. Πίναξ XXXVIII, 1-5.)

Ὅπως τὰ φέροντα τοὺς τύπους τῆς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου χρυσᾶ ὀκτάδραγμα ἐκόπτοντο καθ' ὅλας τὰς κατόπιν βασιλείας, σχεδὸν μόνον ἐκ τῆς τεχνοτροπίας διακρινομένης τῆς ἐποχῆς τῆς κοπῆς αὐτῶν, οὕτως ἐκόπτοντο καὶ χρυσᾶ ὀκτάδραγμα τῶν φερόντων τοὺς τύπους τῶν ΘΕΩΝ καὶ ΑΔΕΛΦΩΝ Πτολεμαίων, προγόνων τοῦ Φιλοπάτορος, περὶ ὧν ἐπραγματεύθημεν ἀνωτέρω (σελ. σα' καὶ σκη').

Ἐπιμελὴς μελέτη τῶν χαρακτηριστικῶν τῆς τεχνοτροπίας τῶν ἐπὶ τοῦ πίνακος XXXVIII, 1-5 (ἀριθ. καταλ. 1229) ἀπεικονισθέντων τοιούτων χρυσῶν ὀκταδράχμων δεικνύει, ἐκ παραβολῆς πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος ἀπεικονισθέντα κειρονολογημένα ἀργυρᾶ νομίσματα, ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν διαρκούσης τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος· ἀπροκατάληπτος δὲ καὶ ἀκριβολόγος ἐξέτασις τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν φερόντων τὴν ἐπιγραφὴν ΑΔΕΛΦΩΝ τύπων τῶν νομισμάτων τούτων πείθει ὅτι νῦν τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀδελφῶν Εὐεργετῶν ἀντικατεστάθησαν δι' ἐκείνων τῶν ἐπίσης ἀδελφῶν Φιλοπατόρων.

β) Διονυσιακὰ νομίσματα.

Δραχμὴ τις Πτολεμαϊκὴ (ἀριθ. 1791, πίναξ XLIII, 24) μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέριξ τοῦ ἐπὶ κεραινοῦ ἰσταμένου μετ' ἀνοικτῶν πτερυγῶν ἀετοῦ παρουσιάζει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως νέον τύπον τοῦ Φιλοπάτορος, ἦτοι τὴν προτομὴν αὐτοῦ ὡς Διονύσου κισσοστεφοῦς καὶ φέροντος θύρσον ἐπ' ὤμου. Τοῦ αὐτοῦ τύπου ὑπάρχουσι καὶ δίδραγμα (ἀρ. 1790, πίν. XLIII, 22-23), ἀνήκοντα εἰς πλουσιωτάτην τάξιν ὁμοιοτύπων διδράχμων, δραχμῶν καὶ ἡμιδράχμων, ἐν Κύπρῳ συνήθως ἀνακαλυπτομένων, ὧν ὅμως τὰ πλεῖστα φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ διαδόχου τοῦ Φιλοπάτορος μέχρι ἐκείνης τῆς τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α' (ἀριθ. 1785-1812).

Ἀμφίβολον εἶναι ἂν καὶ ἐν μόνον ἐκ τούτων ἐκόπη ἤδη ἐπὶ Φιλοπάτορος· βέβαιον ὅμως

παραμένει ὅτι πρῶτος τῶν Πτολεμαίων ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀπεικονίσθη ὡς Διόνυσος, καὶ δὴ ἐπὶ τῶν τῆς κατηγορίας ταύτης νομισμάτων, ὅτι δ' ὁ τύπος οὗτος, ὡς οἱ τοῦ Σωτήρος, τῆς Ἀρσινόης Φιλαδέλφου κλπ., ἀπέβη στερεότυπος ὑπαχθεὶς εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς τὴν λατρείαν τῶν προγόνων ἀναφερομένων νομισματικῶν τύπων τῶν Πτολεμαίων, οἵτινες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς, τοῦλάχιστον ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ πατρὸς τοῦ Φιλοπάτορος, ἀπογόνους τὰ ἀπὸ μητρὸς Διονύσου τοῦ Διός¹. Ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν Πτολεμαίων Β' καὶ Γ' εὐρίσκομεν τὴν λατρείαν τῶν θεῶν Ἀδελφῶν ἢ θεῶν *Eὐεργετῶν* στενῶς συνδεδεμένην ἐν Πτολεμαΐδι τῆς Αἰγύπτου, ἐν Κύπρῳ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς τὴν τοῦ Διονύσου, ἀσκουμένην δὲ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν τεχνιτῶν τῶν «περὶ τὸν μέγαν Διόνυσον καὶ θεοὺς Ἀδελφούς» ἢ «θεοὺς *Eὐεργέτας*»². Ἡ λατρεία δ' αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον αὐτῆς ἐπὶ Φιλοπάτορος, ὅστις τοσοῦτον ἐλάτρευε τὸν θεὸν τοῦτον, ὥστε καὶ *Διόνυσος* ἐκαλεῖτο³, ἔχων αὐτὸ τὸ σῶμα ἑαυτοῦ ἐστιγμένον διὰ φύλλων κισσοῦ⁴, παρασήμου τοῦ Διονύσου, δι' οὗ διέταξέ ποτε νὰ στίξωσι καὶ τὰ σώματα πάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ λαογραφηθέντων Ἰουδαίων⁵. Ἐπὶ τῆς πρόφρας τῆς τεραστίας αὐτοῦ θαλαμηγοῦ κατεσκεύασε πολυτελέστατον ναὸν τοῦ Διονύσου, καθιέρωσε δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τούτου «ἐορτῶν καὶ θυσιῶν παντοδαπῶν γένη»⁶, διάγων τὸν βίον ἐν μέθαις βακχικαῖς, πρὸς ἃς συνῆγεν ἕξ ἀπάσης τῆς πόλεως συμπότας, τοὺς προσαγο-

ρευομένους *γελοιαστιάς*¹. Θεόληπτος, βακχικῶς ὀργιάζων καὶ ὀλολύζων, ἤγεν αὐτὸς οὗτος τύμπανον ἔχων ἀνὰ χειρας τὰς πομπὰς περὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ ἢ πρὸς τὴν Κάνωπον². Ἦτο ἄρα ἐπόμενον νὰ εὐρωμεν αὐτὸν εἰκονιζόμενον ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν ἀπογόνων ὡς Διόνυσον.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ε', ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

(205/204—180 π. X.)

Ὁ θάνατος τοῦ μονογενὲς παιδίον νήπιον, μόλις τετραετές, καταλιπόντος Φιλοπάτορος καὶ ἡ δολοφονία τῆς Ἀρσινόης ἀπεκρούβησαν «ἐπὶ πολὺν χρόνον» ὑπὸ τῶν περὶ τοὺς Ἀγαθοκλέα, Ἀγαθόκλειαν καὶ Σωσίβιον ἐπιθυμούντων «νὰ διαρπάσωσι τὰ βασιλικὰ χρήματα καὶ νὰ γίνωσιν αὐτοὶ κύριοι τῆς ἀρχῆς»³. Βλέποντες ὁμῶς ὅτι ὁ λαὸς ἤρχισε νὰ ὑποπτεύῃ τὴν πρᾶξιν αὐτῶν, συνεκάλεσαν ὁ Ἀγαθοκλῆς καὶ ὁ Σωσίβιος τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν στρατὸν καὶ «πρῶτον μὲν τὸν τοῦ βασιλέως καὶ τὸν τῆς βασιλίσσης θάνατον ἀνθωμολογήσαντο καὶ τὸ πένθος ἀνέφηναν τοῖς πολλοῖς κατὰ τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος. Μετὰ δὲ ταῦτα διάδημα τῷ παιδίῳ περιθέντες ἀνέδειξαν βασιλέα, καὶ διαθήκην τινὰ παραγένωσαν πεπλασμένην, ἐν ἣ ἡγεραμμένον ἦν ὅτι καταλείπει τοῦ παιδὸς ἐπιτρόπους ὁ βασιλεὺς Ἀγαθοκλέα καὶ Σωσίβιον». Οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐννοήσαντες τότε τὴν δολοφονίαν τῆς βασιλίσσης ἐταράχθησαν μεγάλως καὶ ἠγανάκτου σφόδρα κατὰ τῶν δολοφόνων, ἀλλ' ὁ Ἀγαθοκλῆς παραδοὺς εἰς τὰς χειρας τῆς Οἰνάνθης καὶ Ἀγαθοκλείας τὸν παῖδα βασιλέα καὶ δωροδοκήσας τὸν στρατὸν κατώρθωσε νὰ γίνῃ μόνος κύριος ὀλοσχερῶς τῶν πραγμάτων, ἀπομακρύννας συγχρόνως ἕξ Ἀλεξανδρείας τοὺς ἐπικινδύνους τῶν μισθοφόρων ὡς καὶ πάντας τοὺς σημαίνοντας ἄνδρας, οὓς ἐξέπεμψεν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις. Ὁ δὲ Σωσίβιος φαίνεται ὅτι ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ, ἢ ὅτι ἐντελῶς ὑπεσκελίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀγαθοκλέους.

Παραθαρρυνθεὶς δὲ ταχέως ὁ Ἀγαθοκλῆς

1. Ἐπιγραφή Ἀδούλης: Strak ἔ. ἀ. n° 39. — Σάτυρος (παρὰ Müller, FHG. III p. 164, 21): «Διονύσου καὶ Ἀλθαίας τῆς Θεοσίου γεγενῆσθαι Δηϊάνειραν» τῆς δὲ καὶ Ἡρακλέους τοῦ Διός, οἶμαι Ὑλλον, τοῦ δὲ Κλεοδαίου (Κλεόδαμον), τοῦ δὲ Ἀριστόμαχον, τοῦ δὲ Τήμενον, τοῦ δὲ Κεῖσον, τοῦ δὲ Μάρωνα, τοῦ δὲ Κοῖνον, τοῦ δὲ Τυρίμμαν, τοῦ δὲ Περδίκκαν, τοῦ δὲ Φίλιππον, τοῦ δὲ Ἀέροπον, τοῦ δὲ Ἀλκῆταν, τοῦ δὲ Ἀμύνταν, τοῦ δὲ Βόκρον, τοῦ δὲ Μελέαγρον, τοῦ δὲ Ἀρσινόην. τῆς δὲ καὶ Λάγου Πτολεμαῖον τὸν καὶ Σοτήρα, τοῦ δὲ καὶ Βερενίκης Πτολεμαῖον τὸν Φιλάδεφον, τοῦ δὲ καὶ Ἀρσινόης Πτολεμαῖον τὸν Εὐεργέτην, τοῦ δὲ καὶ Βερενίκης τῆς Μάγα τοῦ ἐν Κυρήνῃ βασιλεύοντος Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα. Ἡ μὲν οὖν πρὸς Διόνυσον τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεύσασι συγγένεια οὕτω περιέχει».

2. Dittenberger, Or. Gr. Ins. n° 50-51. — Starek ἔ. ἀ. n° 35, 36. — Ἐτέρα ἐπιγραφή ἐκ Κύπρου (ἀρ. 121) ἀναφέρει τοὺς τεχνίτας τοὺς περὶ τὸν Διόνυσον καὶ θεοὺς *Eὐεργέτας*.

3. Κλήμεν. Ἀλεξαν. Προτροπ. 16.

4. Ἐτυμολ. Μέγ. ἐν λ. Γάλλος.

5. Μακκαβ. Γ. 2, 28-29.

6. Ἐρατοσθ. παρ' Ἀθην. 7, 276, b.

1. Ἀθην. 6, 246 e.—Πλουτάρχ. Πῶς ἂν τις διακρ. κόλ., 12. E.

2. Ἴδε Bouché-Leclercq I p. 325 κέξ.

3. Just. XXX, 2.

κλῆς ἐκ τοῦ προσωρινοῦ κατευνασμοῦ τοῦ μίσους και ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀνδρὸς δυναμένου νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἀγανακτοῦντος λαοῦ, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ θρασύτητα και ἀχαλίνωτον διαφθοράν, περιαγαγὼν οὕτως εἰς τὰ ἔσχατα τὸ κράτος. Τότε δὲ πλήρης ὀργῆς και μίσους ὁ λαὸς ἔστρεψε τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν κατὰ τὸ Πηλοῦσιον τόπων Τληπόλεμον, ὄντα ἐχθρὸν τοῦ Ἀγαθοκλέους και ἐλπίζοντα νὰ γίνῃ αὐτὸς ἐπίτροπος και προστάτης τοῦ βασιλέως. Ὅτε δὲ ταχέως ἢ μετὰ τὸν Ἀγαθοκλέους και Τληπόλεμον σιωπηρὰ κατ' ἀρχὰς ἐχθρὰ ἐξέσπασεν ἀναφανδόν, πάντες οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐτάχθησαν ὑπὲρ τοῦ Τληπόλεμου και κακοῦς κακῶς ἀπώλεσαν τὸν Ἀγαθοκλέα, τὴν Ἀγαθοκλειαν και πάντας τοὺς περὶ αὐτοὺς (202 π. X.)¹.

Και τοῦ μὲν ἀνηλίκου βασιλέως σωματοφύλαξ και σφραγιδοφύλαξ διορίσθη ὁ χρηστός και συνετὸς Σωσίβιος, υἱὸς τοῦ ὑπὸ δυσμένειαν, φαίνεται, τοῦ Ἀγαθοκλέους περιπεσόντος γέροντος Σωσιβίου· ἐπίτροπος δὲ τοῦ κράτους ἐγένετο ὁ στρατηγὸς Τληπόλεμος «ὁ τὰ τῆς βασιλείας τῶν Αἰγυπτίων πράγματα μεταχειριζόμενος». Οὗτος ἦν μὲν ἰκανὸς στρατηγός, «πρὸς δὲ ποικίλων πραγμάτων χειρισμόν, δεόμενον ἐπιστάσεως και νήψεως, και πρὸς φυλακὴν χρημάτων και καθόλου τὴν περὶ τὸ λυσιτελὲς οἰκονομίαν ἀφυέστατος ὑπῆρχε πάντων», ταχέως σφαλὲς περὶ τὰ τῆς διοικήσεως και τὴν βασιλείαν ἐλαττώσας. Αἱ παιδαριώδεις αὐτοῦ ἀσχολίαι, ἡ μεγάλη σπατάλη τῶν βασιλικῶν χρημάτων, ἅτινα ἐχειρίζετο ἀσώτως οὐχὶ ὡς ἐπίτροπος ἀλλ' ὡς κληρονόμος τῆς βασιλείας, πρὸς δὲ ἡ χαννότης, ὁ τυφὸς και ἡ αὐθάδεια, εἰς ἃ σὺν τῷ χρόνῳ περιέστη, ἐκίνησαν εἰς δικαίαν ἀγανάκτησιν τοὺς περὶ τὴν αὐτὴν τοῦ βασιλέως, τοὺς τότε θαυμάζοντας ἐκ παραθέσεως τὴν διαγωγὴν τοῦ νεωτέρου Σωσιβίου, ὅστις «ἐδόκει τοῦ τε βασιλέως προεστάναι φρονιμώτερον ἢ κατὰ τὴν ἡλικίαν, τὴν τε πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀπάντησιν ἀξίαν ποιεῖσθαι τῆς ἐγκεχειρισμένης αὐτῷ πίστεως».

Ὅτε ὁμοῦ οἱ δυσηρεστημένοι οὗτοι αὐλικοὶ ἐτόλμησαν νὰ καταμεμφθῶσι τὸν Τληπόλεμον ὡς κακῶς χειρίζοντα τὰ τῆς βασιλείας, οὗτος παροξυνθεὶς συνεκάλεσε τοὺς περὶ αὐτὸν εἰς συνέ-

δριον και κατηγορήσας τῶν αὐλικῶν ἀφῆρεσε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Σωσιβίου «και ταύτην παρειληφὼς λοιπὸν ἤδη πάντα τὰ πράγματα κατὰ τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν ἔπραττεν»¹. Τάχιστα ὁμοῦ οἱ μεγάλοι ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι τοῦ κράτους κατέδειξαν τὴν παντελῆ τοῦ Τληπόλεμου ἀνεπάρκειαν οὐχὶ μόνον ὡς πολιτικοῦ ἀλλὰ και ὡς προνοητικοῦ στρατιωτικοῦ ἀνδρός.

Εὐθύς δηλαδὴ ὡς ἐγνώσθη ὁ θάνατος τοῦ Φιλοπάτορος και ἡ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνοδος τοῦ ἀνηλίκου αὐτοῦ διαδόχου, οἱ βασιλεῖς τῆς Συρίας και Μακεδονίας ἀντὶ νὰ στεφθῶσιν «ᾧ κατὰ φύσιν ἀμφοῖν ἐπέβαλλε συσφῶξιν τὴν βασιλείαν» τοῦ ὄρφανου παιδός, ἐνόμισαν ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμή νὰ διανεμηθῶσι πρὸς ἀλλήλους τὸ κράτος τῶν Πτολεμαίων, ἡ τοῦλάχιστον τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ κτήσεις. Λοιπὸν «συμφρονήσαντες ἐπὶ διαιρέσει τῆς τοῦ καταλειμμένου παιδός ἀρχῆς ἤρξαντο κατοπραγμανεῖν και τὰς χεῖρας ἐπιβάλλειν Φίλιππος μὲν τοῖς κατ' Αἰγαῖον και Καρίαν και Σάμον, Ἀντίοχος δὲ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν και Φοινίκην»². Κατὰ δὲ τὸν Ἀππιανόν³, — ἐκ παραδομοῆς ἢ ἐσφαλμένης συμπληρώσεως τοῦ κειμένου ὑπὸ τινος τῶν ἀντιγραφῶν ἀναφέροντος τὰ γεγονότα εἰς Πτολεμαῖον τὸν τέταρτον — «λόγος τε ἦν ὅτι Φίλιππος και Ἀντίοχος ὁ Σύρων βασιλεὺς ὑπόσχοιντο ἀλλήλοις, Ἀντίοχῳ μὲν ὁ Φίλιππος συστρατεύειν ἐπὶ τε Αἴγυπτον και ἐπὶ Κύπρον, ὧν τότε ἤρχεν ἔτι παῖς ὢν Πτολεμαῖος [ὁ τέταρτος, ᾧ Φιλοπάτωρ ἐπώνυμον ἦν], Φίλιππῳ δ' Ἀντίοχος ἐπὶ Κυρήνην και τὰς Κυκλάδας νήσους και Ἰωνίαν».

Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διεφθαρμένος ἐπίτροπος τῆς βασιλείας Ἀγαθοκλῆς μὴ ἐννοήσας τὰ τεκταινόμενα και μόνον τὸν Ἀντίοχον ὑποπτέων ἐπεμφε Πτολεμαῖον τὸν ἕτερον υἱὸν τοῦ Σωσιβίου πρεσβευτὴν πρὸς τὸν Φίλιππον «τά τε περὶ τὰς ἐπιγαμίας συνθησόμενον και παρακαλέσοντα βοηθεῖν ἐὰν ὀλοσχερέστερον αὐτοὺς Ἀντίοχος ἐπιβάληται παρασπονδεῖν»⁴. Ὁ

1. Πολυβίου 16, 21-22.

2. Πολυβ. 3, 2, 8 και 15, 20. — Liv. XXXI, 11. — Just. XXX, 2, 8. — Hieronym. In Dan. XI, 13.

3. Μακεδ. 4.

4. Πολυβ. 15, 25*, 13. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ μεγάλας παρέχει δυσκολίας πρὸς κατανόησιν τὸ «περὶ τὰς ἐπιγαμίας» ὡς μὴ

1. Πολυβίου 15, 25*-34. — Justin. XXX, 2.

δ' επιπόλαιος τὸν χαρακτήρα καὶ μωρὸς πρεσβευτὴς αὐτοῦ ἐπέστρεψεν ἐκ Μακεδονίας οὐδὲν ἐννοήσας¹.

Οὕτω μόλις παρασκευασθεὶς ὁ ἄπιστος Φίλιππος ἐπέπεσεν, ἐν ἔτει 202 π. Χ., χωρὶς κἄν νὰ κηρύξη πόλεμον, κατὰ τῶν ἐν Θράκη κτήσεων τῶν Πτολεμαίων, ἐνῶ συγχρόνως οἱ ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἀπάνθρωπον Δικαίαρχον τελοῦντες πειραταὶ κατέστρεφον ἄρδην τὰς Κυκλάδας καὶ τὰς παραλίους πόλεις τοῦ Ἑλλησπόντου. Αἱ πόλεις Λυσιμάχεια, Σηστός, Πέρινθος, Καλχηδών, Κίος καὶ Θάσος, τὸ δ' ἀκόλουθον ἔτος ἢ σπουδαιοτάτη τῶν ἐν Ἰωνίᾳ κτήσεων τῶν Πτολεμαίων Σάμος, ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἡ Κίος ἐσώθη οὐχὶ ἔνεκα βοήθειας ἐξ Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐκ μέρους τῶν Ῥοδίων καὶ συμμάχων αὐτῶν Κυζικηνῶν, Βυζαντιῶν καὶ Περγαμηνῶν νικησάντων τὸν Φίλιππον. Ταχέως ὁμως οὗτος ὑπερίσχυσε ἐκ νέου, νικήσας ὀριστικῶς πρὸς τῆς Μιλήτου, ὅτε ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἦτο πλέον ἀνοικτὴ εἰς αὐτόν².

Ὁ δὲ σύμμαχος τοῦ Φιλίππου Ἀντίοχος εἰσέβαλεν ἐν ἔτει 201 εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν καὶ προухώρησε κατακτῶν τὰς Πτολεμαϊκὰς κτήσεις μέχρι τῆς Γάζης, ἧς οἱ γενναῖοι κάτοικοι «οὐδὲν ἀπέλειπον τῶν ἐνδεχομένων, σπουδάζοντες διαφυλάξιν τὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον πίστιν»³. Ἐγκαταλειφθέντες ὁμως ἀβοήθητοι ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀνικάνων, ἂν μὴ προδοτῶν, ἐπιτρόπων τῆς βασιλείας ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Οὕτως αὐτὴ ἡ Αἴγυπτος περιῆλθεν εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τοῦ κινδύνου, ἅτε δυναμένων νῦν ἀκωλύτως νὰ ἐπιτεθῶσι κατ' αὐτῆς τοῦ μὲν

δυναμένου νὰ ἀναφέρηται εἰς γάμον τοῦ νηπίου τούτου βασιλέως, εἴτε εἰς *connubium* τι (Bouché-Leclercq I, 342, 2). Φρονῶ ὁμως ὅτι δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν «περὶ τὰς ἐπιμαχίας», διότι ὀλίγον πρότερον ὁ αὐτὸς Πολύβιος (15, 20) λέγει ὅτι ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀντίοχος «ὅτε μὲν αὐτὸς ὁ Πτολεμαῖος (Φιλοπάτωρ) ζῶν οὐ προσεδεῖτο τῆς τούτων ἐπικουρίας, ἔτοιμοι βοηθεῖν ἦσαν, ὅτε δ' ἐκεῖνος μετέλλαξε βίον καταλιπὼν παιδίον νήπιον... ὤρμησαν ἐπὶ τὸ διελόμενον τὴν τοῦ παιδὸς ἀρχὴν κτλ.». Δυνατὸν ἄρα ὁ υἱὸς τοῦ Σωσιβίου νὰ ἀπεσταλῆ εἰς Μακεδονίαν ἵνα συνομολογήσῃ ἐπιμαχίας προταθείσας ἢ ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου πρὸ μικροῦ, ὅτε ἔζη ἔτι ὁ πατὴρ τοῦ παιδὸς βασιλεύς.

1. Πολυβ. 16, 22, 3-6.

2. Περὶ πάντων τῶν γεγονότων τούτων ἴδε Bouché-Leclercq I, 352-355.

3. Πολυβ. 16, 18, 2 καὶ 22α (40); 29, 12, 8. — Stark, Gaza p. 400 κέξ. — Schürer, Geschichte des Jüdisch. Volkes II, 84 κέξ.

Ἀντίοχου κατὰ ξηράν, τοῦ δὲ Φιλίππου κατὰ θάλασσαν. Τότε ὁμως ἐπενέβησαν ὑπὲρ αὐτῆς οἱ Ῥωμαῖοι, εἴτε διότι θνήσκων ὁ Φιλοπάτωρ ἀνέβηκεν αὐτοῖς πράγματι τὴν προστασίαν τοῦ παιδὸς αὐτοῦ (ἴδε κατωτέρω), εἴτε μᾶλλον ἐξ ἰδίου πολιτικοῦ συμφέροντος.

Τὸν μέγαν κίνδυνον ἠῤῥξανε καὶ ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλοπάτορος ἀρξαμένη ἐπανάστασις τῶν ἐγγχωρίων, ἧτις ἐπετάθη ἐν τῇ ἄνω Αἰγύπτῳ ἤδη ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Ἐπιφανοῦς¹, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἀναγορευθέντας βασιλεῖς Ἀγμαχιν καὶ Ἐρμαχιν.

Ἢδη περὶ τὰ τέλη τοῦ 201 π. Χ. ἦλθον πρέσβεις τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου εἰς Ἀλεξάνδρειαν οἱ Μ. Αἰμίλιος Λέπιδος, Κ. Κλαύδιος Νέρων καὶ Π. Σεμπρόνιος Τουδιανός, ὡς ἵνα ἀναγγείλωσι τὴν ἦταν τοῦ Ἀννίβου καὶ τῶν Καρχηδονίων, πρὸς δὲ ἵνα εὐχαριστήσωσι τὸν βασιλέα παραμείναντα πιστὸν φίλον ἐν κρισίμοις στιγμαῖς, ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι ἐγκατελείφθησαν καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν γειτόνων αὐτῶν συμμάχων, τέλος δὲ ἵνα ζητήσωσι τὴν διατήρησιν τῆς φιλίας αὐτοῦ, ἂν ἠναγκάζοντο νὰ κηρύξωσι πόλεμον κατὰ τοῦ Φιλίππου². Κατόπιν δέ, προτραπέντες ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρεία, ἔπεμψαν ἑτέρους πρέσβεις πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ Ἀντίοχον, παραγγέλλοντες ἵνα ἀπέχωσι τῶν κτήσεων τοῦ ὑπ' αὐτῶν προστατευομένου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου (200 π. Χ.)³. Ἀλλ' ὁ ἀρπάσας ἤδη τὴν Φοινίκην καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Κοίλης Συρίας Ἀντίοχος οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὸ μήνυμα τοῦτο⁴, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀφῆκαν αὐτὸν ἀνενόχλητον τότε, ἐπιθυμοῦντες νὰ καταβάλωσι πρῶτον τὸν ἐχθρὸν αὐτῶν Φίλιππον τῆς Μακεδονίας⁵.

Ταῦτα πάντα ἠνάγκασαν τέλος τοὺς ἐν Ἀλεξανδρεία νὰ ἐργασθῶσιν αὐτοὶ οὔτοι ὑπὲρ τοῦ κράτους, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ Ῥωμαϊκὴ προστασία δὲν ἦτο ὀλιγότερον ἐπικίνδυνος τῶν φανερῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Ὁ ἀνεπαρκὴς καταδειχθεὶς Τληπόλεμος ἀντικατεστάθη ἐν τῇ διοι-

1. Pap. Taur., I. p. 5. — Revillout, Rev. Egypt. III. p. 43 κέξ. — Bouché-Leclercq I. p. 365.

2. Liv. XXXI, 2.

3. Just. XXX, 2.

4. Just. XXX, 2.

5. Ἴδε Bouché-Leclercq I p. 357.

κήσει τῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων ὑπὸ τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Ἀριστομένους, ἀμφοτέρων ἀνδρῶν ἰκανῶν καὶ δραστηρίων.

Ὁ Σκόπας ἦτο ὁ κινητικὸς ἐκεῖνος καὶ χρημάτων ἄπληστος στρατηγὸς καὶ νομογράφος τῶν Αἰτωλῶν, ὅστις ἀποτυχὼν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς, « ἥς χάριν ἐτόλμα γράφειν τοὺς νόμους », ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν προσφέρον τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας « πεπεισμένος ἀναπληρῶσειν τὰ λείποντα τοῦ βίου καὶ τὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ πλεῖον ἐπιθυμίαν »¹. Ὅτε δὲ ὁ Ἀγαθοκλῆς ἐγένετο μόνος κύριος τῆς ἀρχῆς, παρασκευάζων τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμον ἐξαπέστειλε τὸν Σκόπαν ἐπὶ ξενολογίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα « πλῆθος χρυσίου συνθεῖς εἰς τὰ προδόματα »². Ἀγνοοῦμεν ὅμως πῶς ἐξεπλήρωσε τὴν πρώτην ἀποστολὴν αὐτοῦ ταύτην ὁ Σκόπας. Νῦν δέ, ὅτε αὐτὸς « πιστωθεὶς περὶ τῶν ὄλων » ἀντικατέστησε τὸν Τληπόλεμον, μετέβη πάλιν ἐν ἔτει 200 π. Χ. ἐπὶ ξενολογίαν εἰς Αἰτωλίαν « magni cum pondere auri », ἤγαγε δ' ἐκεῖθεν εἰς Αἴγυπτον 6,000 πεζοὺς καὶ 500 ἵππους. Πᾶσα δὲ ἡ Αἰτωλικὴ νεότης ἐλκυσμένη ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀμοιβῶν θὰ συναπῆρχετο μετ' αὐτοῦ, ἂν μὴ βία ἐκώλυε μέρος αὐτῆς ὁ στρατηγὸς τῶν Αἰτωλῶν Δημόκριτος³. Ἀληθῶς οἱ μισθοὶ οὓς παρεῖχε τότε πρὸς τοὺς μισθοφόρους ἢ Αἴγυπτος ἦσαν τεράστιοι. Ὁ Σκόπας, πλὴν τῶν ἄλλων μεγάλων αὐτοῦ χρηματικῶν ὠφελειῶν καὶ καταχρήσεων, ἐλάμβανεν « ὀψώνιον τῆς ἡμέρας ἐκάστης δεκαμναιαῖον (= 1000 δραχμὰς ἀργύρου), οἱ δ' ἐπὶ τινος ἡγεμονίας μετ' αὐτοῦ τεταγμένοι μναιαῖον »⁴.

Περατώσας τὰς παρασκευὰς αὐτοῦ ὁ Σκόπας καὶ ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς ἐπασχολήσεως τοῦ Ἀντιόχου ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὤρμησε μετὰ μεγάλης δυνάμεως καὶ ἀνεκτέησεν τὴν Κοίλην Συρίαν κυριεύσας πολλὰς αὐτῆς πόλεις, ὑποτάξας δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ὧν ἡ πρωτεύουσα Ἱερουσαλήμ ἐδέχθη αἰγυπτιακὴν φρουρὰν (199 π. Χ.)⁵.

Ταχέως ὅμως ἔσπευσεν ἐκ τῆς Μικρᾷ Ἀσίας ὁ Ἀντιόχος καὶ ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ Σκόπα περὶ τὸ Πάνιον τοῦ Ἀντιλιβάνου, ματαιῶς τότε πο-

λιορκοῦντος ἰσχυράν τινα πόλιν, — πιθανῶς τὴν Δαμασκόν, — ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ κράτος¹, καταφυγόντα κατόπιν μετὰ τῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ εἰς Σιδῶνα, ἔνθα ταχέως ἐπολιορκήθη ὑπὸ σώματος δεκακισχιλίων ἀνδρῶν τοῦ Ἀντιόχου. Ἐπικουρίαι δὲ σταλεῖσαι ἐξ Αἰγύπτου, ὑπὸ τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν Ἀέροπον, Μενοκλῆν καὶ Δημόξενον, μάτην ἀπεπειράθησαν νὰ διαρρήξωσι τὴν πολιορκίαν, ἀναγκασθέντος τέλους τοῦ Σκόπα ὑπὸ τοῦ λιμοῦ νὰ συνθηκολογήσῃ παραδίδων τὴν πόλιν καὶ ἄνευ τῶν ὀπλῶν ἐξερχόμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτόν². Ἐν τῷ μεταξὺ αὐτὸς ὁ Ἀντιόχος ἐκυρίευε « τὴν Βατανέαν καὶ Σαμάρειαν καὶ Ἀβόλα καὶ Γάδαρα, μετ' ὀλίγον δὲ προσεχώρησαν αὐτῷ καὶ τῶν Ἰουδαίων οἱ περὶ τὸ ἱερὸν τὸ προσαγορευόμενον Ἱεροσόλυμα κατοικοῦντες »³, τῆς φρουρᾶς τοῦ Σκόπα ἐκβληθείσης μετὰ μακρὰν πολιορκίαν (198 π. Χ.)⁴.

Ὁ δὲ Σκόπας, ὅστις ἤδη πρὸ τῆς περὶ τὸ Πάνιον ἡττης αὐτοῦ « ἠδόξει καὶ διεβέβλητο νεανικῶς » ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ ἔνεκα τῆς « ὀρεμβώδους γενομένης » πολιορκίας, περὶ ἧς εἵπομεν ἀνωτέρω, ἐπανεληθὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν περιέπεσεν ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ βασιλέως καὶ περιῆλθεν εἰς ἔριδας πρὸς τὸν συνάροντα αὐτῷ Ἀριστομένην. Ἀρχηγὸς ὢν μεγάλου κόμματος, ἀγομένου ὑπὸ ἀγρίων ὀπαδῶν, οἱοὶ οἱ Δικαίαργος καὶ Χαρίμβροτος, διαθέτων δὲ « πλῆθος χρυσίου », ὅπερ συνήθροισε διὰ τῆς ἀπαρδειγματίστου αὐτοῦ πλεονεξίας, διενοεῖτο νὰ ἀποστατήσῃ κατὰ τοῦ βασιλέως, ὡς ἔπραξεν ἐπὶ τῆς προηγουμένης βασιλείας Κλεομένης ὁ Σπαρτιάτης. Ἀλλὰ στερούμενος τῆς τόλμης ἐκεῖνου, καίπερ « χεῖρα βαρεῖαν ἔχων συνεργὸν καὶ καιρὸν, ἅτε τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος, μέλλον καὶ βουλευόμενος προκατελήφθη » ὑπὸ τοῦ συνετοῦ Ἀριστομένους. Συλληφθεὶς δηλαδὴ συνωμοτῶν κατεδικάσθη νὰ πῆ φάρμακον μετὰ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ καὶ φίλων, ἐνῶ οἱ λοιποὶ τῶν Αἰτωλῶν ἀφείθησαν ἐλεύθεροι νὰ ἀπέλθωσι μετὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν (197 π. Χ.)⁵.

Περὶ δὲ τοῦ μόνου νῦν κυρίου τῶν πραγμάτων ἀπομείναντος Ἀριστομένους γνωρίζομεν

1. Πολυβίου 13, 1-2.

2. Πολυβίου 15, 25α, 16.

3. Liv. XXXI, 44.

4. Πολυβ. 13, 2, 3.

5. Ἰωσήπου 12, 131. - Πολυβ. 16, 39, 1.

1. Πολυβ. 16, 18-19.

2. Hieronym., In Dan. XI, 15-16.

3. Πολυβ. 16, 39, 3.

4. Hieronym. ε. α.

5. Πολυβ. 18, 53-55.

ὅτι ἦτο τὸ γένος Ἀκαρνάν διατελέσας σωματοφύλαξ τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἀγαθοκλέους, ὃν μεγάλως ἐκολάκευε καὶ ὑπὲρ οὗ μόνος αὐτὸς ἐτόλμησεν, ἂν καὶ ματαίως, νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τοὺς στασιάσαντας Μακεδόνας τῆς Ἀλεξανδρείας. Κατόπιν δέ, «καθ' ὅσον προβαίνων κατὰ τὴν ἡλικίαν, γενόμενος κύριος τῶν ὄλων πραγμάτων, κάλλιστα καὶ σεμνότατα δοκεῖ προστῆναι τοῦ τε βασιλέως καὶ τῆς βασιλείας»¹. Παρελθόντος δὲ τοῦ ἐκ τοῦ Σκόπα καὶ τῶν Αἰτωλῶν κινδύνου, ὁ «καθηγητῆς»² οὗτος τοῦ βασιλέως Ἀριστομένης, — ὃν ὁ βασιλεὺς «ἐπίτροπον αὐτοῦ γεγεννημένον καὶ πάντα καλῶς διωκηκότα ἡγάπα καθαπερεὶ πατέρα, καὶ πάντα ἔπραττεν ἀπὸ τῆς ἐκείνου γνώμης»³, — ἔσπευσε, συνεργὸν ἔχων Πολυκράτην τὸν Ἀργεῖον, νὰ κηρύξῃ ἐνήλικον τὸν τότε μόλις δωδεκαετῆ βασιλέα, τελέσας μεγαλοπρεπῶς τὰς Ἀνακλητήρια καλουμένας ἑορτὰς τῆς ἐνηλικιώσεως, καίπερ «οὐδέπω τῆς ἡλικίας τοῦ βασιλέως κατεπειγούσης». Τοῦτο δ' ἔπραξεν ὁ Ἀριστομένης φρονῶν «λήψεσθαί τινα τὰ πράγματα κατάστασιν καὶ πάλιν ἀρχὴν τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῆς, δόξαντος αὐτοκράτορος ἤδη γεγονέναι τοῦ βασιλέως»⁴. Ταχέως δὲ μετὰ τὰ ἀνακλητήρια, ἅτινα ἐπετελέσθησαν μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀξίως τοῦ τῆς βασιλείας προσχήματος, συνετελέσθη, φαίνεται, ἐν Μέμφιδι καὶ ὁ κατὰ τοὺς νόμους τῶν Αἰγυπτίων Ἐνθρονισμὸς τοῦ βασιλέως (197 π. Χ.). Τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἀνεγράφη καὶ ἡ περιφημὸς ἐκείνη ἐπιγραφή τῆς Ῥωσσέτης, ἡ ἀναφερομένη, κατ' ἐμέ, εἰς πανηγυρισμὸν συμπληρώσεως ἐννεατηρίδος ἀπὸ τῆς παραλήψεως τῆς βασιλείας ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανοῦς (27 Μαρτίου 196)⁵. Ὀλίγον δὲ πρότερον κατεστάλη μετ' ἄκρας ἐνεργείας ἀλλὰ καὶ περισσοῦς σκληρότητος ἡ ἐσωτερικὴ ἐπανάστασις τῶν ἐγγχωρίων τῆς κάτω Αἰγύπτου. Πολιορκήσας αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ὀχυρωθέντας ἰσχυρῶς ἐν τῇ Λύκων πόλει, τῇ ἐν τῷ Βουσιρίτῃ νομῶ, ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν ἐν ἔτει 198/7 π. Χ. καὶ τοὺς μὲν ἐν αὐτῇ πάντας διέφθειρεν, τοὺς δὲ καταπλαγέντας ἐκ τούτου καὶ παραδώσαντας ἑαυτοὺς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως πίστιν ἐγγχωρίους

δυναστας τῆς ἄνω Αἰγύπτου τοὺς ἀφηγησαμένους τῶν ἀποστάντων ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ πατρός, «παραγενόμενος εἰς Μέμφιν κακῶς ἐχρήσατο καὶ εἰς κινδύνους πολλοὺς ἐνέπεσεν»¹, μισηθεὶς δεινῶς ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων. Ἡ ἀσύνητος καὶ σκληρὰ αὕτη ἀπιστία τοῦ βασιλέως ἀποδίδεται εἰς τὰς συμβουλὰς οὐχὶ τοῦ συνετοῦ καὶ σεμνοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ Ἀριστομένου, ἀλλ' εἰς τὰς τοῦ στρατηγοῦ Πολυκράτους², περὶ οὗ κατωτέρω.

Οὕτως ἐτακτοποιήθησαν καὶ ἠνωρθώθησαν τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου ἀλλ' αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις τοῦ κράτους ἦσαν τότε δειναί. Ὁ Ἀντίοχος δηλαδὴ μετὰ τὴν κατὰ τὴν προηγουμένην ἐκστρατεῖαν ὑποταγὴν πασῶν τῶν ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον πόλεων τῆς Κοίλης Συρίας ἐπέστρεψε πρὸς παραχειμασίαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἔνθα δραστηρίως παρασκευάσας πάσας τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς αὐτοῦ δυνάμεις, ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον τελοῦσῶν παραλίων πόλεων τῆς Κιλικίας, Παμφυλίας, Λυκίας, Καρίας καὶ Ἰωνίας, ὑποτάξας τὰς πόλεις Μαλλόν, Ζεφύριον, Σόλους, Κώρυνον, Ἀφροδισιάδα, Σελινοῦντα καὶ Κορακήσιον τῆς Κιλικίας, πρὸς δὲ τὰς πόλεις τῆς Λυκίας Λίμυραν, Πάταρα καὶ Ξάνθον καὶ τέλος τὴν σπουδαιοτάτην τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Πτολεμαϊκῶν κτήσεων Ἐφεσον τῆς Ἰωνίας, ἔνθα καὶ παρεχέμασε (197 π. Χ.)³. Οἱ δὲ γενναίως παρεμβάντες κατὰ τοῦ Ἀντιόχου ὑπὲρ τῶν συμμαχίδων τοῦ Πτολεμαίου ἐλευθέρων πόλεων Ῥόδιοι κατώρθωσαν νὰ σώσωσι μόνον τὴν Καῦνον, Μύνδον καὶ Ἀλικαρνασσὸν τῆς γείτονος αὐτῶν Καρίας, ὑπὲρ ἧς μεγάλως διεφέροντο, ὡς καὶ τὴν νῆσον Σάμον⁴. Εἶναι δὲ πιθανώτατον ὅτι τότε οἱ Ῥόδιοι ἐξηγόρασαν τὴν Καῦνον ἀντὶ διακοσίων ταλάντων «παρὰ τῶν τοῦ Πτολεμαίου στρατηγῶν»⁵.

Ἐκ τῆς Ἐφέσου ὁ Ἀντίοχος ἀπέπλευσεν ἅμα τῷ ἔαρι εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα καταλάβῃ τὰς ἐν Θράκῃ Πτολεμαϊκὰς κτήσεις (196 π. Χ.). Κυριεύσας δὲ τὴν Μάδυτον καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἔκτισεν ἐκ νέου τὴν

1. Πολυβ. 23, 7. — Ἐπιγραφή Ῥωσσέτης στίχ. 70-83. : Dittenberger Or. Gr. Insc. n° 90, (σελ. 155 κέξ.).

2. Bouché-Leclercq I 366, 1.

3. Hieronym. In Dan. XI, 15-16. — Liv. XXXIII, 19, 38. — Πλουτάρχου, Ἀποφθ. βασιλέων, 183, F (ἐκδ. Βερναρδ. II. p. 32).

4. Liv. XXXIII, 20.

5. Πολυβ. 31, 7, 6. — Holleaux : BCH 1893, p. 52. — Bouché-Leclercq I p. 362, 3.

1. Πολυβ. 15, 31, 6-9.

2. Πλουτάρχου, Πῶς ἂν τις διακρ. τὸν κόλακα, 32, E.

3. Διοδώρου 28, 14.

4. Πολυβίου 18, 55, 3-4.

5. Bouché-Leclercq I p. 366 κέξ.

πρό τινος ὑπὸ τῶν Θρακῶν εἰς ἐρείπια μεταβλήθεισαν Λυσιμαχίαν¹. Ἄλλ' ἐνῶ οὕτω προηχώρει αὐτῷ κατὰ νοῦν ἡ κατάκτησις αὕτη, οἱ ἤδη συντριβάντες τὸν Φίλιππον ἐν Κυνὸς Κεφαλαῖς Ῥωμαῖοι ἐπενέβησαν ἀναφανδὸν ὑπὲρ τοῦ προστατευομένου αὐτῶν βασιλέως τῆς Αἰγύπτου. Ἐν Λυσιμαχίᾳ ἦλθον πρὸς τὸν Ἀντίοχον οἱ παρὰ τῆς Συγκλήτου «ἐπὶ τὰς διαλύσεις ἐξαπεσταλμένοι τὰς Ἀντιόχου καὶ Πτολεμαίου» πρεσβευταί, ἐπιτακτικῶς ἀξιοῦντες, πλὴν ἄλλων, «τῶν ὑπὸ Πτολεμαῖον ταπτομένων πόλεων, ὅσας νῦν εἴληφε κατὰ τὴν Ἀσίαν παραχωρεῖν τὸν Ἀντίοχον»², ἥ, κατὰ τὸν Ἀππιανὸν (Συρ. 3), «συγχωρεῖν ἄρχειν ὅσων ὁ πατὴρ αὐτῷ κατέλιπεν». Ὁ δὲ Ἀντίοχος ἀποκρούσας ὑπερηφάνως πάσας τὰς λοιπὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, προσέθηκε κατὰ μὲν τὸν Πολύβιον (ἔ. ἀ.) ὅτι «τὰ πρὸς Πτολεμαῖον αὐτὸς διεξάξειν εὐδοκουμένως ἐκείνῳ» κρίνειν γὰρ οὐ φιλίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς φιλίας ἀναγκαιότητα συντίθεσθαι πρὸς αὐτόν», κατὰ δὲ τὸν Ἀππιανὸν (ἔ. ἀ.) «Πτολεμαίῳ, ἔφη, καὶ συγγενῆς εἰμι καὶ ὅσον οὕτω καὶ κηδεστῆς ἔσομαι, καὶ χάριν ἡμῖν αὐτὸν ὁμολογεῖν παρασκευάσω»³.

Ἐκ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης τοῦ Ἀντιόχου βλέπομεν ὅτι οἱ ἐν Αἰγύπτῳ — πιθανώτατα πρωτοστατοῦντες τοῦ συνετοῦ Ἀριστονίκου, — φοβηθέντες ἤδη πολὺ μᾶλλον τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Ἀντιόχου τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης, εἶχον ἤδη ἔλθει εἰς διαπραγματεύσεις συμβιβασμοῦ πρὸς τὸν Ἀντίοχον, βάσιν ἐχούσας τὸν γάμον τοῦ ἤδη ἐνηλίκου Πτολεμαίου πρὸς μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Ἀντιόχου. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὴν περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος παρέμβασιν τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τοῦ Πτολεμαίου ἐθεώρησεν ὁ Ἀντίοχος ὡς γενομένην προτροπῇ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διὸ σπεύδων εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἅμα τῇ κατὰ τὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀμφισβητήσεις ἐκείνας προσπεσούσῃ ψευδεῖ εἰδήσει τοῦ θανάτου τοῦ Πτολεμαίου, διανοήθη νὰ καταλάβῃ τὴν τῇ Αἰγύπτῳ ἀνήκουσαν Κύπρον, ἂν καὶ καθ' ὁδὸν εἶχεν ἤδη μάθει τὸ ψευδὲς τῆς εἰδήσεως περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πτολεμαίου. Τὴν δὲ πρόθεσιν αὐτοῦ ταύτην ἐμα-

ταίωσε μόνον στάσις τῶν ἐρετῶν καὶ τρικυμία δεκατίσασα τὸν στόλον αὐτοῦ, ὅστις κατέφυγεν ἐν κακῇ καταστάσει εἰς τὴν Σελεύκειαν¹, ὁπόθεν τὸ ἐπόμενον ἔτος (195 π. Χ.) ἐξέπλευσεν ὁ Ἀντίοχος ἐκ νέου εἰς Θράκην, ἧς «πολλὰ καὶ τότε ὑπήγετό τε καὶ κατεστρέφετο»².

Ἐπικειμένου τέλους τοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην μεγάλου πολέμου, ὁ Ἀντίοχος κατὰ μὲν τὸν Ἀππιανὸν (Συρ. 5) «ἐπιγαμίαις τοὺς ἐγγυὲς βασιλέας προκατελάμβανε, καὶ Πτολεμαίῳ μὲν εἰς Αἴγυπτον ἔστειλε Κλεοπάτραν τὴν Σύραν ἐπίκλησιν, προῖκα Συρίαν τε Κοίλην ἐπιδιδούς, ἣν αὐτὸς ἀφήρητο τοῦ Πτολεμαίου, θεραπεύων ἤδη τὸ μειράκιον, ἵν' ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀτρεμῇ», κατὰ δὲ τὸν Ἰώσηπον (Ἰουδ. Ἀρχ. 14, 154) «φιλίαν καὶ σπονδὰς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Ἀντίοχος ἐποιήσατο καὶ δίδωσιν αὐτῷ θυγατέρα Κλεοπάτραν πρὸς γάμον, παραχωρήσας αὐτῷ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ Σαμαρείας καὶ Ἰουδαίας καὶ Φοινίκης φερνῆς ὄνόματι. Καὶ διαιρεθέντων εἰς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς τῶν φόρων, τὰς ἰδίας ἕκαστος τῶν ἐπισήμων ἐωνοῦντο πατρίδας φορολογεῖν, καὶ συναθροίζοντες τὸ προστεταγμένον κεφάλαιον τοῖς βασιλεῦσιν ἐτέλουν»³. Οἱ ἀρραβῶνες ἐτελέσθησαν πιθανώτατα ἤδη ἐν ἔτει 196/5 π. Χ., ὁ δὲ γάμος ἀσφαλῶς τῷ 193/2 ἐν Ῥαφίᾳ⁴.

Ἄλλ' οἱ ἐπιτυχόντες παρὰ τοῦ Ἀντιόχου τὰς παραχωρήσεις ταύτας ὑπουργοὶ τοῦ Πτολεμαίου οὐδὲν ἔπραξαν πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ διαρκούντος τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Ῥωμαίων. Εἴτε διότι ὁ Ἀντίοχος δὲν ἐξεπλήρωσε πιστῶς τὰ συμφωνηθέντα, εἴτε καὶ ἐξ ἰδίας πολιτικῆς ἀπιστίας, ὁ Πτολεμαῖος διαρκούντος τοῦ πολέμου τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τοὺς Ῥωμαίους (192-190 π. Χ.), ἐν ἔτει μὲν 191, πρὸ τῆς μάχης τῶν Θερμοπυλῶν, ἔπεμψε πρέσβεις εἰς Ῥώμην προσφέροντας ἐπικούρους στρατιώτας, τρόφιμα καὶ χρήματα, ὧν μάλιστα ἔφερον προκαταβολικῶς μεθ' ἑαυ-

1. Liv. XXXIII, 41. — Ἀππιανοῦ Συρ. 4.

2. Ἀππιαν. Συρ. 6.

3. Πβλ. καὶ Chron. paschale 334 (8) «Ἀντιόχος φιλωθεῖς Πτολεμαίῳ τῷ Ἐπιφανεῖ σπονδὰς πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο καὶ Κλεοπάτραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα ἐκδίδωσι τῷ Πτολεμαίῳ εἰς γυναῖκα, παραχωρήσας αὐτῷ φερνῆς ὄνόματι Συρίαν καὶ Φοινίκην καὶ Σαμαρείαν καὶ Ἰουδαίαν».

4. Liv. XXXV, 13. — Hieronym. In Dan. XI, 17. — Bouché-Leclercq I, 384, 4 καὶ 387. — Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 196. 18.

1. Liv. XXXIII, 38.

2. Πολυβ. 18, 34, 5.

3. Ἴδε καὶ Liv. XXXIII, 40. — Διοδώρου 28, 15.

τῶν χιλίας λίτρας χρυσοῦ καὶ εἴκοσι χιλιάδας λίτρας ἀργύρου¹. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Θερμοπύλαις ἦτταν τοῦ Ἀντιόχου ἕτεροι πρέσβεις τοῦ αὐτοῦ Πτολεμαίου ἦλθον εἰς Ῥώμην συγκαίροντες τὴν Σύγκλητον καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν λαὸν ἐπὶ τῇ νίκῃ καὶ προτρέποντες νὰ ἀποσταλῇ Ῥωμαϊκὸς στρατὸς εἰς αὐτὴν τὴν Ἀσίαν, βεβαιοῦντες δ' ὅτι ἡ Ἀσία καὶ αὐτὴ ἡ Συρία ἦσαν περιτρομοί, καὶ τέλος ὑπισχνούμενοι πᾶσαν βοήθειαν ἣν ἤθελε κρίνει ἀναγκαίαν ἡ Σύγκλητος². Οἱ Ῥωμαῖοι ὅμως, προβλέποντες ἴσως τὰς μελλούσας ἀξιώσεις τοῦ Πτολεμαίου ἐπὶ τῶν χωρῶν τοῦ Ἀντιόχου, δὲν ἀπεδέχθησαν κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὰς προσφορὰς ταύτας.

Ὁ Bouché-Leclercq (I.388), ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ ἀνόητον καὶ πᾶν ἄλλο ἢ ἐντιμον τῆς διαγωγῆς ταύτης τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν Ἀντιόχον, φρονεῖ, δικαίως, ὅτι ὁ « κάλλιστα καὶ σεμνότατα » διοικήσας τὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου σύμβουλος τοῦ βασιλέως Ἀριστομένης δὲν ἦτο πλέον ἐν τῇ ἀρχῇ ἵνα ἀποτρέψῃ ἀπὸ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς. Ἀληθῶς δὲ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Διοδώρου, ὅτι ὁ πρότερον ὡς πατέρα ἀγαπῶν τὸν Ἀριστομένην βασιλεὺς καὶ πάντα ἀπὸ τῆς ἐκείνου γνώμης πράττων, « ὑπὸ τῶν κολάκων διαφθαρεῖς τὴν ψυχὴν τὸν τε Ἀριστομένην παρορμισαζόμενον ἐμίσησε καὶ τέλος συνηγάκασεν αὐτὸν πίνοντα κώνειον τελευτῆσαι· αἰεὶ δὲ μᾶλλον θηριούμενος καὶ τυραννικὴν παρανομίαν, ἀλλ' οὐ βασιλικὴν ἐξουσίαν ζηλώσας, ἐμισήθη μὲν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἐκινδύνευσεν δὲ ἀποβαλεῖν τὴν βασιλείαν »³. Ἡ τελευταία αὕτη φράσις τοῦ Διοδώρου διδάσκει ὅτι νῦν ὁ βασιλεὺς ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐτέρου συμβούλου ἀνδρός, τοῦ Πολυκράτους. Οὗτος δὲ ἦτο Ἀργεῖος στρατηγός, υἱὸς τοῦ ἐνδόξου ἀθλητοῦ Μνασιάδα, γόνου ἀρχαίας οἰκογενείας. Ἐλθὼν εἰς Αἴγυπτον, νέος ἔτι, ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος, διεκρίθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος διαρκουσῶν τῶν παρασκευῶν πρὸς τὴν ἐν Ῥαφία μάχην, πρὸς δὲ καὶ κατ' αὐτὴν⁴, διορισθεὶς μετὰ τὴν νικητὴν ἀρχων, ἦτοι στρατηγὸς καὶ ἀρχιερεὺς τῆς Κύπρου⁵.

Κρίνων αὐτὸν ὁ Πολύβιος (ξ. ἀν.) λέγει ὅτι « καὶ κατὰ τὸν πατέρα μὲν Φιλοπάτορα, ἔτι νέος ὢν οὐδενὸς ἐδόκει τῶν περὶ τὴν αὐτὴν δευτερεύειν οὔτε κατὰ τὴν πίστιν οὔτε κατὰ τὰς πράξεις, ὁμοίως δὲ κατὰ τὸν ἐνεστῶτα βασιλέα (Ἐπιφανῆ). Πιστευθεὶς γὰρ τῆς Κύπρου καὶ τῶν ἐν ταύτῃ προσόδων ἐν καιροῖς ἐπισφαλέσι καὶ ποικίλοις, οὐ μόνον διεφύλαξε τῷ παιδί τὴν νῆσον, ἀλλὰ καὶ πληθὸς ἱκανὸν ἤθροισε χρημάτων, ἃ τότε παρεγεγόνει κομίζων τῷ βασιλεῖ, παραδεδωκὼς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου Πτολεμαίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ. Τυχὼν δὲ διὰ ταῦτα μεγάλης ἀποδοχῆς καὶ περιουσίας ἐν τοῖς ἐξῆς χρόνοις, μετὰ ταῦτα προβαινούσης τῆς ἡλικίας ὀλοσχερῶς εἰς ἀσέλγειαν ἐξώκειλε καὶ βίον ἀσυρῆ ».

Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς ἦλθεν ὁ Πολυκράτης εἰς Ἀλεξάνδρειαν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐστασίαζεν ὁ Σκόπας· συμπρόξας δὲ τότε τῷ Ἀριστομένει, πρῶτος μετὰ τὸν βασιλέα κατηγόρησε τοῦ Σκόπα¹. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου συνήργησε τὰ μέγιστα ἵνα ὁ βασιλεὺς κηρυχθῇ ἐνήλικος², συμφέρον ἔχων προφανῶς νὰ ἀπαλλαγθῇ ὁ βασιλεὺς τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἀριστομένου, οὗ ἔκτοτε ὑπέσκαπτε τὴν θέσιν. Εἰς τὰς συμβουλάς τοῦ βιαίου τούτου ἀνδρὸς ἀποδίδεται ἡ ἐν ἔτει 197 ἄπιστος καὶ σκληρὰ διαγωγὴ τοῦ νεαροῦ βασιλέως κατὰ τῶν παραδωσάντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίστιν τοῦ βασιλέως δυναστῶν τῶν Αἰγυπτίων ἀποστατῶν, διαγωγὴ ἣς ἔνεκα εἰς κινδύνους πολλοὺς ἐνέπεσε τὸ κράτος (σελ. τκδ'). Δυστυχῶς δὲ ἡ αὐτὴ διαγωγὴ ἐπανελήφθη καὶ βραδύτερον, ὅτε ἐν ἔτει 186 π. Χ. πάλιν « Πολυκράτης τοὺς ἀποστάτας ἐχειρώσατο. Οἱ γὰρ περὶ τὸν Ἀθίνιν καὶ Πausίραν καὶ Χέσουφον καὶ τὸν Ἰρόβαστον, οἵπερ ἦσαν ἔτι διασφζόμενοι τῶν δυναστῶν, εἴξαντες τοῖς πράγμασι παρήσαν εἰς τὴν Σάϊν, σφᾶς αὐτοὺς εἰς τὴν τοῦ βασιλέως ἐγχειρίζοντες πίστιν. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ἀθετήσας τὰς πίστεις καὶ δῆσας τοὺς ἀνθρώπους γυμνοὺς ταῖς ἀμάξαις εἴλκε, καὶ μετὰ ταῦτα τιμωρησάμενος ἀπέκτεινεν... τῶν τοῦ πολέμου πράξεων οὐδεμιᾶς κεκοινωνηκῶς διὰ τὴν Πολυκράτους ἀδικοδοξίαν, καίπερ ἔχων ἔτη πέντε καὶ εἴκοσιν »³.

1. Liv. XXXVI, 4.

2. Liv. XXXVII, 3.

3. Διοδώρου 28, 14. — Πβλ. Πλουτάρχου· Πῶς ἂν τις διακρ. κόλ. 32, E. (ἔκδ. Βερναρδάκη).

4. Πολυβίου 5, 64, 5-7. 65, 5. 82, 3. 84, 8.

5. Πολυβίου 18, 55, 5-8. — Σουΐδας ἐν λ. Πολυκράτης. — Dittenberger, O. G. Insc. n° 93.

1. Πολυβ. 18, 54, 1.

2. Bouché-Leclercq I, 389.

3. Πολυβ. 23, 16-17. — Bouché-Leclercq I p. 394 κέξ.

Ἡ ἀπιστος ὁμως πολιτικὴ διαγωγὴ τοῦ Πτολεμαίου πρὸς τὸν κηδεστὴν τοῦ βασιλέως Ἀντίοχον δὲν ἔμεινεν ἄνευ τιμωρίας, ἀποτυχούσης τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ οἰκτρῶς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ὅτε δηλαδὴ ὁ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῆς Αἴγυπτου Ἀντίοχος συνετρίβη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῇ ἐν ἔτει 190 π. Χ. μάχῃ τῆς Μαγνησίας τοῦ Σιπύλου, οἱ νικηταί, κατατεμόντες τὸ κράτος αὐτοῦ διὰ τῆς ἐν ἔτει 188 συνθήκης τῆς Ἀπαμείας, οὐδὲν τῶν προσδοκωμένων ἔδοσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ τὰς μὲν ἐν Θράκῃ καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τάδε τοῦ Ταύρου καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κτήσεις τῶν Πτολεμαίων, ἃς εἶχεν ἀφαιρέσει ὁ Ἀντίοχος, ἔδοσαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου καὶ εἰς τοὺς Ῥοδίους, τὰς δὲ λοιπὰς καὶ τὴν Κοίλην Συρίαν ἀφῆκαν τῷ Ἀντίοχῳ¹. Ἐκτοτε δὲ ἡ Αἴγυπτος ἀπώλεσεν ὀριστικῶς πᾶσας τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς κτήσεις, πλὴν τῆς Κύπρου καὶ Κυρήνης· θέλομεν δ' ἴδει ὅτι ἡ κολοσσιαία ἀπώλεια αὕτη ἐγένετο ἔκτοτε ἀφορμὴ μεγάλου περιορισμοῦ τῆς νομιματοκοχίας τοῦ κράτους τῶν Λαγειδῶν.

Τοῦ παντὸς δ' ἔκτοτε ἐξαρτωμένου ἐκ τῆς ἰσχύος τῆς Ῥώμης, οὐδὲν τὸ σπουδαῖον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἢ ἱστορία τοῦ Ἐπιφανοῦς ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτοῦ σχέσεις. Ἀναφέρεται μόνον ἀπόπειρα αὐτοῦ συμμαχίας πρὸς τοὺς φίλους τῶν Ῥωμαίων Ἀχαιοὺς. Ἐν ἔτει 186 π. Χ. ἦλθε παρὰ Πτολεμαίου πρεσβευτῆς Δημήτριος ὁ Ἀθηναῖος, «ἀνανεωσόμενος τὴν προϋπάρχουσαν συμμαχίαν τῷ βασιλεῖ πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Ἀχαιῶν». Οὗτοι δὲ παραδεχθέντες τοῦτο ἔπεμψαν εἰς Αἴγυπτον πρεσβευτὰς τὸν Λυκόρταν μετὰ δύο ἄλλων, χάριν τοῦ δοῦναι τοὺς ὄρκους ὑπὲρ τῶν Ἀχαιῶν καὶ λαβεῖν παρὰ τοῦ βασιλέως². Ἐπανελθὼν δ' ὁ Λυκόρτας μετὰ τῶν πρεσβευτῶν «ἀπελογίσατο πρῶτον μὲν τίνα τρόπον καὶ δοῖεν παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ λάβοιεν τοὺς ὄρκους ὑπὲρ τῆς συμμαχίας, εἶτα ὅτι κομίζοιεν δωρεὰν κοινῇ τοῖς Ἀχαιοῖς ἑξακισχίλια μὲν ὄπλα χαλκᾶ πελταστικά, διακόσια δὲ τάλαντα νομίσματος ἐπιθήμου χαλκοῦ· πρὸς δὲ τούτοις ἐπήνεσε τὸν βασιλέα, βραχέα περὶ τῆς εὐνοίας αὐτοῦ καὶ προθυμίας τῆς εἰς τὸ ἔθνος εἰπόν». Ἄλλ' ὅτε ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς Ἀρίσταινος ἠρώτησε ποία συμμαχία ἀνενεώθη, ὡς ὑπαρχουσῶν

«πλειόνων συμμαχιῶν τοῖς Ἀχαιοῖς πρὸς τὴν Πτολεμαίου βασιλείαν, καὶ τούτων ἐχουσῶν μεγάλας διαφορὰς κατὰ τὰς τῶν καιρῶν περιστάσεις», οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀπαντήσῃ τι, διὸ καὶ ἀνεβλήθη ἢ ἐπικύρωσις αὐτῆς (185 π. Χ.)³. Πολὺ κατόπιν, περὶ τὰ τέλη τοῦ 181 π. Χ., ὁ Πτολεμαῖος ἐπανελάβε τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς «ἐπαγγελλόμενος δεκαναῖαν δώσειν ἐντελῇ πεντηκοντηρικῶν πλοίων. Οἱ δ' Ἀχαιοὶ καὶ διὰ τὸ δοκεῖν τὴν δωρεὰν ἀξίαν εἶναι χάριτος ἀσμένως ἀπεδέξαντο τὴν ἐπαγγελίαν». Ἄλλ' οἱ πρέσβεις, ὧν μεταξὺ ὁ ἱστορικὸς Πολύβιος, οὓς οἱ Ἀχαιοὶ προεχειρίσαντο «ἅμα μὲν εὐχαριστήσαντες τῷ βασιλεῖ περὶ τε τῶν ὄπλων, ὧν πρότερον ἀπέστειλε καὶ τοῦ νομίσματος, ἅμα δὲ παραληψομένους τὰ πλοῖα», δὲν προέφθασαν νὰ ἀναχωρήσωσιν ὡς ἀγγελλθέντος τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως⁴.

Αἱ τελευταῖαι αὗται ἀπόπειραι τοῦ Πτολεμαίου πρὸς συμμαχίαν σκοπὸν εἶχον, φαίνεται, τὴν ἐνίσχυσιν αὐτοῦ διανοουμένου νὰ ἐπιτεθῇ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κοίλης Συρίας κατὰ Σελεύκου τοῦ Δ' τοῦ μετὰ τὸν ἐν ἔτει 186 π. Χ. οἰκτρὸν θάνατον Ἀντιόχου Γ', βασιλεύοντος ἐπὶ τῆς ἤδη ἐξησθνημένης Συρίας⁵. Πρὸς τοὺς φιλοπολέμους σκοποὺς τούτους κύριος ὑπουργὸς καὶ σύμβουλος τοῦ Πτολεμαίου φαίνεται ὅτι ἦτο νῦν ὁ ἐκ παιδίου σύντροφος τῷ βασιλεῖ εὐνοῦχος Ἀριστόνικος, ὁ ἤδη εἰς Ἑλλάδα ἀποσταλεὶς καὶ κομίσας μισθοφόρους εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρὸς τοὺς ἐγχωρίους ἐπαναστάτας βασιλεῖς πολέμου τοῦ 185 π. Χ.⁶ Περὶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου ὁ Πολύβιος γράφει ὅτι προβαινούσης τῆς ἡλικίας «ἀνδρωδεστέραν εἶχεν ἢ κατ' εὐνοῦχον τόλμαν καὶ προαίρεσιν. Καὶ γὰρ φύσει στρατιωτικὸς ἦν, καὶ τὴν πλείστην ἐποιεῖτο διατριβὴν ἐν τούτοις καὶ περὶ ταῦτα. Παραπλησίως δὲ κατὰ τὰς ἐντεύξεις ἰκανὸς ὑπῆρχε, καὶ τὸν κοινὸν νοῦν εἶχεν. ὁ σπάνιόν ἐστι. Πρὸς δὲ τούτοις πρὸς εὐεργεσίαν ἀνθρώπων ἐπεφύκει καλῶς»⁷.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἐπιφανοῦς ἀποδίδεται εἰς τοὺς πληροῦντας πᾶσαν τὴν βασιλείαν, ὡς δὲ

1. Πολυβ. 23, 9, 1-13.

2. Πολυβ. 15, 7.

3. Hieronym. in Dan XI, 20.

4. Πολυβίου 23, 16.

5. Πολυβίου 23, 17. — Πρὸς τὸν εὐνοῦχον τούτον φαίνεται ὅτι ταυτίζεται ὁ ὡς πρόξενος τῶν Δελφῶν γνωστὸς Ἀριστόνικος Ἀριστονόμου Ἀλεξανδρέως: Wescher-Foucart Inscript. de Delphes, 18. — Dittenberger, Syll. 198, 19.

1. Bouché-Leclercq I p. 391 κέξ.

2. Πολυβ. 23, 1, 5-6, 7, 1.

θα ἴδωμεν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν νομισματοκοπίαν αὐτοῦ «φίλους», δηλητηριάσαντας αὐτόν, κατὰ τινα παράδοσιν, εὐθύς ὡς ἐδήλωσεν ὅτι πρὸς τοὺς πολεμικοὺς αὐτοῦ σκοποὺς θὰ ἐλάμβανε παρ' αὐτῶν τὰ χρήματα, ἅτινα εἶχον πορισθῆ ἐκ διαφόρων καταχρήσεων¹.

Ἐχοντες νῦν ἐν νῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἐπιφανοῦς δυνάμεθα νὰ προβῶμεν ἀσφαλῶς εἰς διαφώτισιν τῶν διαφόρων αὐτοῦ νομισματικῶν τάξεων.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΑ ΕΤΗ ΤΩΝ ΛΑΓΕΙΔΩΝ

(Ἄριθ. 1215-1228, Πίναξ XXXVIII, 15-28.

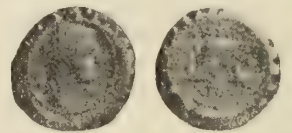
Ἡ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Φιλαδέλφου ἀρξαμένη (σελ. ρ:ε) καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου (σελ. σξγ') καὶ τοῦ Φιλοπάτορος (σελ. τια') συνεχισθεῖσα ἔκδοσις ἀργυρῶν νομισμάτων μετὰ τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος καὶ ἐτῶν τῆς χρονομετρίας τῶν Λαγειδῶν, ἔξακολουθεῖ καὶ περατοῦται ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἐπὶ τούτου ἐκόπησαν μόνον δίδραχμα τοιαῦτα ἀργυρᾶ, φέροντα τὰ ἔτη τὰ ἀπὸ τοῦ ΡΖ (107 = 204 π. Χ.), πρώτου τοῦ βασιλέως, μέχρι τοῦ ΡΙΖ (117 = 194 π. Χ.). Ἴνα δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα διακρίνωται εὐκόλως ἀπὸ τῶν καθ' ὅλα ὁμοίων διδράχμων τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος, προσετέθη, σχεδὸν πάντοτε, μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ, ἢ ἐπὶ τοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ κεραινοῦ, τὸ γράμμα Ε ἢ Ε, ἀρκτικόν, νομίζω, τοῦ ἐπιθέτου τοῦ βασιλέως, ἀναγινωσκομένης οὕτω τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ] ἢ Ε (= ΠΕΜΠΤΟΥ).

Τὸ πρῶτον πάντων (ἀρ. 1215) φέρει τὸ ἔτος γεγραμμένον Ρ (οὐχὶ ΡΖ ὡς ἐσφαλμένως ἐτυπώθη ἐν τῷ καταλόγῳ), πιθανῶς πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κοπέντων ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος πανομοίων διδράχμων, ἐφ' ὧν γέγραπται ΡΖ (ἀριθ. 1214).

Τελευταῖον δὲ τῆς τάξεως τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ πάντων τῶν τῆς κατηγορίας ταύτης νομισμάτων τῶν Λαγειδῶν εἶναι τὸ φέρον τὸ ἔτος ΡΙΖ (117 = 194 π. Χ.). Ἐχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν ὅτι Ἀντίοχος ὁ Γ', ὁ κατακτήσας τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης, Ἰουδαίας καὶ Κοίλης Συρίας ἐν

γένει, ἄρχεται κόπτων ἐν Τύρῳ, εὐθύς μετὰ τὴν κατάκτησιν ταύτην νομίσματα φέροντα ὁμοίας χρονολογίας καὶ δὴ τὰ ἔτη ΡΙΒ, ΡΙΕ, ΡΙΖ καὶ ΡΙΘ, ἅτινα εἶναι τὰ πρῶτα ἐπὶ νομισμάτων ἀσφαλῶς γνωστὰ ἔτη τῆς λεγομένης χρονομετρίας τῶν Σελευκιδῶν¹, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Ἐπιφανὴς διέκοψεν ἐν ἔτει ΡΙΖ (194 π. Χ.) ὀριστικῶς τὴν ἔκδοσιν τῶν νομισμάτων τῆς κατηγορίας ταύτης, ὡς ὀριστικῶς ἀπολέσας τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων, ἦν ἔκτοτε ἤσκουν οἱ βασιλεῖς τῆς Συρίας μεθ' ὅλην τὴν «φερνῆς ὀνόματι» τῆς Κλεοπάτρας παραχώρησιν τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὸν Ἐπιφανῆ (σελ. τκζ')². Εἶδομεν ἀληθῶς ὅτι ἡ παραχώρησις αὕτη συνίστατο κυρίως εἰς μόνην τὴν διαίρεσιν τῶν φόρων τῶν χωρῶν τούτων «εἰς ἀμφοτέρους τοὺς βασιλεῖς». Ἡ ἐπικυριαρχία ἀνῆκεν εἰς μόνον τὸν βασιλέα τῆς Συρίας. Αὐτὸς ὁ Πολύβιος ῥητῶς λέγει ὅτι «ἐξ οὗ Ἀντίοχος ὁ πατὴρ τοῦ νῦν λεγομένου βασιλέως ἐνίκησε τῇ περὶ τὸ Πάνιον μάχῃ τοὺς Πτολεμαίου στρατηγούς, ἀπ' ἐκείνων τῶν χρόνων ἐπεΐθοντο πάντες οἱ προειρημένοι τόποι (οἱ κατὰ Κοίλην Συρίαν καὶ Φοινίκην) τοῖς ἐν Συρίᾳ βασιλεῦσιν»³.

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς «φερνῆς ὀνόματι» ποιᾶς τιнос ἐπὶ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ Φοινίκης συγκυριαρχίας τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας ὡς βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου δύνανται, φρονῶ, νὰ ἀναχθῶσι πολυάριθμὰ τινα χαλκᾶ συριακῆς τεχνοτροπίας νομίσματα τῶν χρόνων Ἀντιόχου τοῦ Γ', φέροντα ἀφ' ἐνὸς τὴν στερεότυπον εἰκόνα πεπλοφόρου βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου — προφανῶς τὴν τῆς Κλεοπάτρας Σύρας (ἴδε κατωτέρω) — ἀφ' ἑτέρου ὁμως τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ καὶ κεφαλὴν ἀσιατικοῦ ἐλέφαντος (Εἰκῶν)⁴.

Ὁ Babelon φρονεῖ ὅτι ἡ εἰκονιζομένη γυνὴ εἶναι ἡ βασίλισσα Εὐβοία, καὶ ὅτι τὰ νομίσματα

1. Babelon, Les Rois de Syrie p. LXXXV. — Rouvier, Διεθν. Ἐφημ. Νομ. Ἀρχ. Γ' (1903) p. 278 n° 1825-1828.

2. Πβλ. Bouché-Leclercq I, 385.

3. Πολυβίου 28,1. — Ἴδὲ καὶ Bouché-Leclercq I p. 385: on est amené à conclure de là que le dot de Cléopâtre consistait en une sorte d'usufruit, lequel laissait aux Séleucides la possession légale des territoires grevés de cette espèce d'hypothèque.

4. Babelon, Rois de Syrie p. LXXXIV N°s 424-435 pl. X, 12-13. — BMC. The Kings of Syria p. 43.

1. Hieronym. In Dan. XI, 20. — Bouché-Leclercq I, 399. — Mahaffy, Empire 313

ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Εὐρώπῃ. Ἄλλ' ἢ σταθερὰ αὐτῶν ἐκ Συρίας προέλευσις, ἢ συριακὴ τεχντροπία καὶ ἡ ὁμοιότης τῆς εἰκονιζομένης βασιλίσσης πρὸς τὰς τῆς Αἰγύπτου, τέλος δὲ καὶ τὸ γεγονός ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Συρίας δὲν ἔθετον μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τὰς εἰκόνας γυναικῶν τοῦ οἴκου αὐτῶν, συμφωνοῦσι μᾶλλον πρὸς τὴν ἐμὴν γνώμην. Τὰ δ' ἐπ' αὐτῶν ἀπαντῶντα γράμματα Α, Δ, Κ, Μ καὶ Ν, ἂν εἶναι ἔτη καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ γάμου τῆς Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ὅτε ἦρξατο ἢ ἐπὶ τῆς Κοίτης Συρίας συγκυριαρχία, δύνανται κάλλιστα νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους τοῦ γάμου αὐτῆς, 192 π. Χ. (= Α), μέχρι τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπιφανοῦς 180 π. Χ. (= Ν) χρονικὸν διάστημα (ἴδε καὶ κατωτέρω σελ. τλς').

ΤΑΞΙΣ Α.

ΣΕΙΡΑ Α.

(Ἄριθ. 1230-1240, Πίναξ XL, 1-18.)

Τὴν σειρὰν ταύτην, μίαν τῶν καλλίστων τῆς ὅλης νομισματοκοπίας τῶν Πτολεμαίων ἀποτελοῦσι, 1^{ον} τὰ μόνα μέχρι τοῦδε γνωστὰ Πτολεμαϊκὰ ἀργυρᾶ ὀκτιάδραγμα, φέροντα δὲ τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ Σωτήρος, 2^{ον} τετράδραγμα ἀργυρᾶ τῶν αὐτῶν τύπων, 3^{ον} πρωτοφανὴ ἀργυρᾶ νομισμάτια φέροντα κεφαλὴν Ἰσιδος στάχυσιν ἐστεμμένην, καὶ 4^{ον} ὀκτῶ διάφορα τὴν ὄλκην καὶ τὸ μέγεθος χαλκᾶ κέρματα φέροντα ἐφ' ἑνὸς μὲν κεφαλὴν Ἰσιδος ὁμοίαν τῇ προηγουμένη, ἢ κεφαλὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ Αἰγύπτου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, ἀπαράλλακτον πρὸς τὰς μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἐν χρήσει κεφαλὰς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου. Ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας ὄψεως φέρουσι τὸν ἐπὶ κεραυνοῦ ἀετὸν μετ' ἀναπεπταμένων πάντοτε περὺγων, πλὴν δύο τῶν μικροτέρων κερμάτων, ἐφ' ὧν ὁ ἀετός, συνεπτυγμένης ἔχων τὰς πτέρυγας καὶ τὴν κεφαλὴν στρέφων, φέρει ἐπ' ὤμου κέρας τεταινωμένον.

Πάντα τὰ κέρματα ταῦτα τῆς σειρᾶς φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ἔξαιρέσει τῶν μικρῶν ἀργυρῶν νομισμάτων, ἅτινα ἐλλεῖπει χώρου ἀφείθησαν ἀνεπίγραφα. Ἡ δὲ τεχντροπία αὐτῶν εἶναι τόσον ὁμογενής, ὥστε οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι πάντα

ἐχαράχθησαν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἱκανῆς χειρὸς καλλιτέχνου τῶν χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς.

Ἐπικρατεῖ δὲ νῦν ἐπὶ τῆς σειρᾶς ταύτης ὡς νέος τύπος ἢ κεφαλὴ τῆς Ἰσιδος. Ὅτι δ' ἢ θεὰ αὕτη στενωῶς συνδέεται πρὸς τὸν Ἐπιφανῆ, γνωρίζομεν καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν. Οὕτως ἐν τῇ περιφῆμῳ ἐπιγραφῇ τῆς Ῥωσσέτης οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς δις παραβάλλουσι τὸν βασιλέα πρὸς τὸν Ὄρον τὸν τῆς Ἰσιδος υἱόν¹. Ἐξ ἄλλης δὲ ἐπιγραφῆς τοῦ Καῖρου βλέπομεν ὅτι Θεῶν τις ἀφιέρωσεν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως τούτου « Ἰσιδι θεᾷ μεγάλη τὸν ναὸν καὶ τὸ ἱερόν καὶ τὰ προσόντα αὐτῷ ταμεία καὶ τὰ συνκύροντα πάντα »². Τρίτῃ πάλιν ἐπιγραφῇ ἀφιεροῦται ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως « Ἰσιδι Μωχιάδι Σωτείρα »³.

Οὐδὲν τῶν κερμάτων τῆς σειρᾶς φέρει μονογράφημά τι ἢ σύμβολον πλὴν τοῦ ὀκταδράχμου, ἐφ' οὗ ἔχομεν ἐν τῷ πεδίῳ ὡς σύμβολον παρὰ τὸν ἀετὸν μέγαν ἀστέρα. Ὅτι δ' ὁ ἀστὴρ ἦτο σύμβολον ἰδιάζον τῷ Ἐπιφανεῖ, διδάσκουσιν ἕτερα πολυάριθμα ἀσφαλῶς ἀνήκοντα αὐτῷ νομίσματα, (ἴδε πίν. XL, 24-28· XLI 4-5, 15, 17-18· XLII, 1 καὶ 4 καὶ XLIX, 11, 15, 17). Ὁ ἀστὴρ οὗτος, ὁσάκις παρουσιάζεται μεμονωμένος, εἶναι ἴσως ὁ Σείριος, ἦτοι « τὸ ἄστρον τὸ τῆς Ἰσιος », τὸ ἐπιτέλλον κατὰ τὴν σημαντικωτάτην τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἡμερολογίου ἡμέραν « ἢ νομίζεται διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων νέον ἔτος εἶναι » μηνὶ Παῦνι « ἐνῶ ἢ τοῦ ποταμοῦ ἀνάβασις γίνεται »⁴, διὸ καὶ τὸ ἄστρον τοῦτο ἐθεωρεῖτο « ὑδραγωγόν »⁵. Ἀληθῶς ὅχι μόνον ἢ Ἰσις ἐλατρεῦετο ἰδιαίτερος, ὡς εἶδομεν, ὑπὸ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὅστις καὶ τὸν στάχυν αὐτῆς φέρει πολλάκις ὡς σύμβολον ἐπὶ τοῦ διαδήματος αὐτοῦ (Πίν. XLI 24· XLII, 3, 6, 7, 9, 14-18 κτλ.), ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὴν τὸν μῆνα τῆς ἐπιτολῆς τοῦ « ὑδραγωγοῦ » τούτου ἄντρου γινομένην ἀνάβασιν τοῦ Νείλου συνετελέσθη τὸ μέγιστον ἴσως τῶν κατορθωμάτων τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἢ ἐν ἔτει

1. Ἐπιγραφὴ Ῥωσσέτης στίχ. 10: ὑπάρχων θεὸς ἐκ θεοῦ καὶ θεᾶς, καθάπερ Ὄρος ὁ τῆς Ἰσιος καὶ Ὀσίριος υἱός, ὁ ἐπαμύνας τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ὀσίρει.— Στίχ. 26: καθάπερ Ἐρμῆς καὶ Ὄρος ὁ τῆς Ἰσιος καὶ Ὀσίριος υἱός.

2. Dittenberger O.G.I.S. n° 92.

3. Dittenberger ἔ. ἀ. n° 94, ἴδε καὶ n° 97.

4. Ἐπιγραφὴ Κανώπου στίχ. 35-45 = Dittenberger ἔ. ἀ. σελ. 102.

5. Πλουτάρχ. Περὶ Ἰσιδος καὶ Ὀσίριδος 38: τῶν δ' ἄστρον τὸν σείριον Ἰσιδος νομίζουσιν, ὑδραγωγὸν ὄντα.

198/7 π.Χ. ἄλωσις τῆς Λύκων πόλεως, καὶ ἡ καταστροφή τῶν ἐγγχωρίων ἀποστατῶν βασιλέων, ἣτις συνέπεσε πρὸς τὰς ἐσοτὰς τῆς ἐνηλικιώσεως τῆς βασιλείας¹. Κρίνοντας μάλιστα ἐκ τῆς λαμπρότητος τῆς σειρᾶς ταύτης καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπ' αὐτῶν τῶν μονογραφημάτων τῶν ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως, ὧν βρῖθουσιν αἱ λοιπαὶ τάξεις, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ λαμπρὰ αὕτη σειρὰ ἐκόπη ἐν Αἰγύπτῳ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τὸ πρῶτον εὐθύς μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν καὶ τὸν ἐνθρονισμόν. Ὁ καταπληκτικὸς δ' ἀριθμὸς τῶν σφραγίδων, δι' ὧν ἐκόπη πλειστάκις ἕκαστον τῶν χαλκῶν κερμάτων τῆς σειρᾶς, πρὸς δὲ τὸ γεγονόςδ ὅτι πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἀνευρίσκονται συχνὰ ἐν Πελοποννήσῳ, πείθουσί με ὅτι τοῦ κόμματος τούτου ἦσαν καὶ τὰ «*διαζόσια τάλαντα νομίσματος ἐπισήμου χαλκοῦ*», ἅτινα ἐδώρησατο ὁ Ἐπιφανὴς τοῖς Ἀχαιοῖς μετὰ τὸ 186 π. Χ. (σελ. τκθ').

ΣΕΙΡΑ Β.

Ἀριθ. 1241-1242, Πίναξ XI, 19-23.)

Τὰ χρυσᾶ ταῦτα ὀκτάδραγμα τύπων Ἀρσινόης τῆς Β', ἧς φέρουσι καὶ τὴν ἐπιγραφὴν (ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ), παρουσιάζουσι προτομὴν βασιλίσης ἀμέσως ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν αὐτῆς ἀναγνωριζομένης ὡς μὴ ἀνηκούσης εἰς τὸ γένος τῶν Λαγιδῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους Ἀντιόχου τοῦ Γ' καὶ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἰς τὴν μορφήν Ἀρσινόης τῆς Β' ὑποκατεστάθη ἡ εἰκὼν τῆς πρώτης ἐκ ξένου γένους βασιλίσης τῆς Αἰγύπτου, Κλεοπάτρας τῆς Σύρας, θυγατρὸς τοῦ ῥηθέντος Ἀντιόχου, καὶ συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐνισχύει μὲν ἰσχυρῶς τὸ γεγονόςδ ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς βασιλίσης ταύτης τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων, ἰδίᾳ ἡ ὀξεῖα αὐτῆς ῥίς, ὁμοιάζουσι τὰ μέγιστα πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκόνων τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ἀντιόχου ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ² καὶ πρὸς ἐκεῖνα ἄλλων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας βασιλέων, π. χ. Σελεύκου τοῦ Γ'³ καὶ Σελεύκου τοῦ Ε'⁴. Πρὸς τούτοις ἡ

εἰκὼν τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων ὁμοιάζει μὲν ἄλλως πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω (σελ. τλβ') μνημονευθέντων χαλκῶν νομισμάτων τοῦ Ἀντιόχου εἰκὼνα Κλεοπάτρας τῆς Σύρας¹.

Ἄλλὰ τί σημαίνει τὸ ὅπισθεν τῆς ἐπὶ τῶν χρυσῶν ἡμῶν πενταδράχμων κεφαλῆς γράμμα Κ; Ἐν πρώτοις δύναται τις νὰ παραδεχθῆ ὅτι δηλοῖ αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς εἰκονιζομένης Κ(λεοπάτρας) τῆς Α', καὶ νὰ σχετίσῃ τὴν ἔκδοσιν πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς Κοίλης Συρίας κυριαρχικὰ δικαιώματα αὐτῆς, ὧν δυνάμει ἠδύνατο ἴσως νὰ κόψῃ ἴδια νομίσματα. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ θέσις ἦν κατέχει τὸ γράμμα ἐπὶ τοῦ νομίσματος εἶναι ἡ τῶν χρονολογικῶν γραμμάτων (πβλ. τὰ ἐπὶ Φιλαδέλφου καὶ Εὐεργέτου κοπέντα Ἀρσινόεια), δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ τῆς αὐτῆς πιθανότητος, ὅτι πρόκειται περὶ κόμματος τοῦ ἔτους 10^{ου} (κ = δέκατον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου) ἢ τοῦ ἔτους 20^{ου} (κ = 20). Ἄλλὰ πρὸς μὲν τὸ 20^{ον} ἔτος τοῦ Ἐπιφανοῦς οὐδὲν γεγονόςδ, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, συνδέει ἰδιαίτερος τὴν Κλεοπάτραν, παρέχον ἀφορμὴν πρὸς ἔκδοσιν τῶν λαμπρῶν τούτων νομισμάτων. Ἐξ ἄλλου δὲ ἀδύνατον εἶναι νὰ πρόκειται περὶ τοῦ 10^{ου} ἔτους τοῦ Ἐπιφανοῦς ὡς τοῦ γάμου γενομένου πολὺ βραδύτερον. Ὑπολείπεται ἄρα μόνῃ ἡ πιθανότης ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ δεκάτου ἔτους ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 192 π. Χ. γάμου αὐτῆς. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐκ τῶν κατόπιν θέλομεν ἴδει, οἱ Πτολεμαῖοι ἔκοπτον καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπομένους βασιλείας τοιαῦτα λαμπρὰ Ἀρσινόειων τύπων χρυσᾶ ὀκτάδραγμα μόνον κατὰ τὸ ἔτος κ (= 10^{ον}), δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι πρόκειται περὶ κοπῆς πανηγυρικῶν νομισμάτων ἐπὶ τῇ συμπληρώσει καὶ τῷ πανηγυρισμῷ βασιλικῆς τινος δεκαετηρίδος.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι στεροῦμεθα ὁμοίων παραδειγμάτων ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης πασίγνωστον, ὅτι παρὰ Ῥωμαίοις ὁ πανηγυρισμὸς τῶν δεκαετηρίδων (decennalia) καὶ ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔκδοσις νομισμάτων ἤτό τι συνηθέστατον. Ἐν ἔτει 27 π. Χ. ὁ Αὐγούστος καθιέρωσεν ἐπισήμως τὰς δεκαετηρίδας τῆς ἀρχῆς², καθ' ἃς διεληθόντων τῶν δέκα ἐτῶν ἤγετο «*ἡ πανηγυρίς ἢ δεκαετηρίς*»³

1. Ἐπιγραφὴ Ῥωστέης στίχ. 22-25.

2. Πρβ. Babelon, *Rois de Syrie* pl. IX, 1-12.

3. Babelon ἔ. ἀ. pl. VIII, 17.

4. Babelon ἔ. ἀ. pl. XV, 16. — BMC. *The Seleucid Kings* pl. XIII, 11.

1. Πβλ. καὶ BMC. ἔ. ἀ. pl. XIII, 9.

2. Δίων Κάσσιος 53, 13 καὶ 16. — Mommsen, *St. R.* II², 769 f.

3. Δίων Κάσσιος 57, 24.

ἦτις ἐγένετο ἕκτοτε δημοτελής, ἀγομένη καθ' ἑκάστην δεκάδα ἐτῶν τῆς τοῦ κρατοῦντος ἀρχῆς¹. Ἀπὸ δὲ τῶν χρόνων Ἀντωνίνου τοῦ Εὐσεβοῦς (148 μ. Χ.) μέχρι τῆς πτώσεως τῆς αὐτοκρατορίας τὰ decennalia ἀναγγέλλονται συχνότατα ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν νομισμάτων, ἀναφέρονται δὲ εἴτε εἰς τὰς ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς δεκαετηρίδος εὐχὰς (vota suscepta), εἴτε συνηθέστερον εἰς τὰς ἐπὶ τῇ συμπληρώσει αὐτῆς (vota soluta)².

Πόθεν ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐορτῶν; Ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν μόνον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς Αἰγύπτου συναντῶμεν, καὶ δὴ κατὰ τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Κοιμώδου ἐποχῆν, τοιαύτας ἐορτὰς μνημονευόμενας εἴτε ἐπὶ νομισμάτων, οἷα τὰ φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΣ, ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΚΑΤΗ, ἢ ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΣ ΚΥΡΙΟΥ³, εἴτε ἐπὶ ἐπιγραφῶν οἷα ἢ ἐν CIG. 8610, ἢ μνημονεύουσα τὴν *εὐτυχεσιάνην δεκαετηρίαν* τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Γρατιανοῦ. Ταῦτα πάντα δεικνύουσιν ὅτι ἔξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν μόνον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἦτο ἐν τιμῇ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐορτῶν, ἐπομένως ὅτι, ἂν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεμιμήθησαν τοὺς Ἕλληνας, θὰ παρέλαβον τὰς ἐορτὰς ταύτας, ὡς τόσα καὶ τόσα ἄλλα, παρὰ τῶν Πτολεμαίων. Πράγματι δὲ ἡ πρώτη μνεῖα τοιούτων ἐορτῶν ἐν Ῥώμῃ ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 172 π. Χ., ὅτε ἡ Σύγκλητος ἐψήφισεν ἐορτὰς δεκαήμερους τῷ Διὶ καὶ ἀναθήματα εἰς πάντας τοὺς ναοὺς ὑπὲρ διατηρήσεως ἐπὶ δεκαετηρίδα τῆς δημοκρατίας ἐν ὑγιεῖ καταστάσει⁴. Ἐπομένως οὐδόλως ἀπίθανον εἶναι ὅτι αἱ ἐορταὶ αὗται ἦσαν ἀπομίμησις ἐκείνων, ἃς δέκα ἔτη πρότερον θὰ ἐπανηγύρισαν, καθ' ἡμᾶς, ἐν Αἰγύπτῳ ἐν σχέσει πρὸς τὴν βασιλίσσαν Κλεοπάτραν, καὶ δὴ πρὸς πανηγυρισμὸν συμπληρώσεως δεκαετηρίδος εὐτυχοῦς καὶ ἐν ὑγιεῖ συμβιώσεως αὐτῆς μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅτε καὶ θὰ ἐκόπησαν πρὸς δωρεὰς τὰ λαμπρὰ χρυσᾶ μναιαῖα αὐτῆς, τὰ φέροντα τὴν χρονολο-

γίαν Κ. Οὕτω πολλῶ βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Σευήρος «ἐπὶ τῆς δεκαετηρίδος τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐδωρήσατο τῷ τε ὁμίλῳ παντὶ τῷ σιτοδοτουμένῳ καὶ τοῖς στρατιώταις τοῖς δορυφόροις *ισαρίθμους τοῖς τῆς ἡγεμονίας ἔτεσι χρυσοῦς*. Ἐφ' ᾧ καὶ μέγιστον ἠγάλλετο· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς οὐδεὶς πώποτε τοσοῦτον αὐτοῖς ἀθροῖς ἐδεδώκει· ἐς γὰρ τὴν δωρεὰν ταύτην πεντακισχίλια μυριάδες δραχμῶν ἀναλώθησαν»¹.

Εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος τῶν περιοδικῶν ἐορτῶν ἀνήκουσιν ἴσως καὶ αἱ δυσνόητοι *τριακονταετηρίδες*, ὧν κύριον ὀνομάζει εὐχετικῶς τὸν Ἐπιφανῆ ἢ ἐπιγραφῆ τῆς Ῥωσέτης (στίχ. 2), ἢ ἀναγραφείσα κατὰ τὴν ἐννεαετηρίδα τοῦ βασιλέως τούτου ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, τῶν συνελθόντων «πρὸς τὴν πανήγυριν τῆς παραλήψεως τῆς βασιλείας» (στίχ. 7), ἐξυμνούντων δὲ τὰ ἀγαθὰ τῆς καθ' ὅλην τὴν ἐννεαετιαν διοικήσεως αὐτοῦ, «ἀνθ' ὧν δεδώκασιν αὐτῷ οἱ θεοὶ ὑγίειαν, νίκην, κράτος καὶ τᾶλλ' ἀγαθὰ πάντα» (στίχ. 35). Ἐχομεν ἄλλως καὶ ἀρχαιότερα παραδείγματα τοιούτων πανηγυρισμῶν ἐπετηρίδων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ τῶν Πτολεμαίων. Οὕτως ἡ περίφημος ἐπιγραφὴ τῆς Κανώπου ἀνεγράφη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων τῶν συναθροισθέντων ἐπίσης «*ἔτους ἐνάτου*» τοῦ Εὐεργέτου (239/8 π. Χ.) «εἰς τὴν πέμπτην τοῦ Δίου, ἐν ᾗ ἄγεται τὰ γενέθλια τοῦ βασιλέως, καὶ εἰς τὴν πέμπτην καὶ εἰκάδα τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἐν ᾗ παρέλαβε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς» (στίχ. 1-6). Ἐν ἔτι δὲ ἀρχαιότερα ἐποχῇ ἔχομεν τὴν καταπληκτικὴν τὸν πλοῦτον πομπὴν τοῦ Φιλαδέλφου, τὴν συντελεσθεῖσαν συμφώνως πρὸς «*τὰς τῶν πεντετηρίδων γραφὰς*», ἧς δὲ κυρία προσωποποιήσις ἦτο ἡ περικαλλεστάτη καὶ πολλῶ χρυσοῦ καὶ διαπρεπῶς κεκοσμημένη *Πεντετηρίς*².

Πρὸς τὰς ἐπὶ τῇ δεκαετηρίδι τῆς Κλεοπάτρας ἐορτὰς ἴσως θὰ σχετίζηται καὶ ἡ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 185 καὶ 181 π. Χ. ἀναγραφείσα ἐπὶ τοῦ ναοῦ τῆς νήσου Φιλῶν ἐπιγραφὴ, ἣν ἀνέθηκαν «*βασιλεὺς Πτολεμαῖος καὶ βασίλισσα Κλεοπάτρα θεοὶ Ἐπιφανεῖς καὶ Πτολεμαῖος ὁ υἱὸς Ἀσκληπιῶ*»³. Οὕτω καὶ τὰ decennalia τῶν Ῥω-

1. Σφζομ. 1,25.

2. Eckhel, Doctr. Num. Vet. VIII p. 473. — Babelon: Daremberg et Saglio, Dict. des Antiquités, s. v. Decennalia. — Pauly-Wissowa, Real-Encycl. s. v.

3. L. Schwabe, Die Kaiserlichen Decennalien auf die Alexandrinischen Münzen. Tübingen 1896 p. 19 ff. (Decanatsprogramm der Phil. Fakultät in Tübingen für 1895/6).

4. Liv. XLII, 28.

1. Δίων Κάσιος 76,1.

2. Ἀθην. 5, 197, e, 198, b.

3. Dittenberger, O.G.I. n° 98. — Strack ἔ. ἀ. n° 70.

μαίων ἦσαν ἑορταὶ εὐχῶν καὶ εὐχαριστιῶν pro salute Caesaris¹.

ΣΕΙΡΑ Γ.

(Ἀριθ. 1243-1246, Πίναξ ΧΙ, 24-28.)

Περιοριστοτάτη εἶναι ἡ μικρὰ αὕτη σειρά μικρῶν χαλκῶν κερμάτων. Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν, ὁ τύπος τοῦ κερρανοῦ, ὅστις ἰδιάζει ὅλως τοῖς νομίσμασι τοῦ Ἐπιφανοῦς (ἴδε πίν. ΧΛΙ, 4-5, 12-14), καὶ ὁ ἐν τῷ πεδίῳ ἀστὴρ ἐξ ἀκτίνων, ὃν εἶδομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν ὀκταδράχμων τῆς πρώτης σειρᾶς, πείθουσί με ὅτι πρόκειται περὶ κόμματος τοῦ βασιλέως τούτου.

Ἐνεκα τοῦ τύπου τοῦ κριοῦ, τοῦ συχνάκις ἀπαντῶντος ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, ἀπένειμάν τινες τὰ πρῶτα τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης σειρᾶς εἰς τὸν Πτολεμαῖον Ἀπίωνα τῆς Κυρηναϊκῆς. Ὁ δὲ κ. Dutilh, ὁρμώμενος ἐκ τῆς εὐρέσεως ἐνὸς τῶν νομισμάτων τούτων ἐν τῇ Ὁάσει τοῦ Ἀμμωνος, συμπεραίνει ὅτι θὰ ἐκόπη ἐν αὐτῇ ἐπὶ ἐνὸς τῶν πρώτων Πτολεμαίων. Τὸ κατ' ἐμέ, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδὲν ἔχομεν νόμισμα δεικνύον ἀσφαλῶς ὅτι ἐκόπησαν ἐπὶ τοῦ Ἐπιφανοῦς νομίσματα Πτολεμαϊκὰ ἐν τῇ Ὁάσει ἢ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, πρὸς δὲ ὅτι ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν εἶναι Αἰγυπτιακὴ, κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ ἐμφάνισις ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ ἱεροῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ζῶου κριοῦ ὀφείλεται ἀπλῶς εἰς τὰς μεγάλας παραχωρήσεις, ἃς πρῶτος ἔκαμε τῇ ἐγχωρίῳ λατρείᾳ ὁ Ἐπιφανής. Μέχρι αὐτοῦ ἡ Πτολεμαϊκὴ δυναστεία διετήρει δι' ἑαυτὴν πεισιμόνως τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν· ἔκτοτε δ' ὅμως συμμορφοῦται πρὸς τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς τύπους τῆς λατρείας τῶν ἐγχωρίων². Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ἐπιγραφή τῆς Ῥωσέτης ἀναφέρει (στίχ. 36) ῥητῶς περὶ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὅτι «τῷ τε Ἀπει καὶ τῷ Μνεύει πολλὰ ἔδωρήσατο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ζῴοις, τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ, πολὺ κρεῖσσον τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων φροντίζων ὑπὲρ τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτὰ διὰ παντός» κτλ. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Στράβωνα (17, 812) «Σαῖται πρόβατον τιμῶσι καὶ Θηβαῖοι», δυνατὸν τὰ νομίσματα ταῦτα νὰ ἐκόπησαν κατὰ τινὰ ἐν μιᾷ τῶν πόλεων τούτων διαμονὴν τοῦ Ἐπιφανοῦς (πβλ. σελ. τκη').

1. Babelon ἔ. ἀ.

2. Bouche-Leclercq I, 365-377.

ΤΑΞΙΣ Β.

ΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΟΥΣ
ΚΟΠΕΝΤΑ

Χαρακτηριστικὸν τὸ μονογράφημα Β

(Ἀριθ. 1247-1253, Πίναξ ΧΛΙ, 1-11.)

Ἡ τάξις αὕτη, ἣν χαρακτηρίζει τὸ μονογράφημα Β, ἀποτελεῖται 1^{ον} Ἐκ χρυσῶν ὀκταδράχμων τῶν γνωστῶν τύπων τῶν ΘΕΩΝ καὶ ΑΔΕΛΦΩΝ μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι ὀπισθεν μὲν τῶν προτομῶν τῶν Θεῶν εὔρηται ἐπιδορατὶς, ὀπισθεν δὲ τῶν προτομῶν τῶν Ἀδελφῶν τὸ ῥηθὲν μονογράφημα· ἐνίοτε δὲ ἐπὶ τοῦ διαδήματος τοῦ Ἀδελφοῦ εὔρηται ὡς κόσμημα κερρανόσ. 2^{ον} Ἐκ σπανιωτάτων ἀργυρῶν τετραδράχμων, φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν προτομὴν τοῦ νεαροῦ βασιλέως Ἐπιφανοῦς, ἐφ' ἐτέρου δέ, κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν, τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ πέριξ κερρανοῦ περρωτοῦ ἔχοντος παρ' αὐτῷ δύο ἀστέρας, ἐπιδορατίδα καὶ τὸ ἐν λόγῳ μονογράφημα. 3^{ον} Ἐξ ἀργυρῶν τετραδράχμων, φερόντων τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ Σωτήρος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ· παρὰ τὸν ἀετὸν δ' εὔρηται ἢ αὐτὴ ἐπιδορατὶς καὶ τὸ αὐτὸ μονογράφημα. 4^{ον} Ἐκ τριῶν χαλκῶν κερμάτων διαφόρων τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὀλκήν, πανομοίον ὅμως πρὸς ἄλληλα, ἢτοι φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν συνήθη κεφαλὴν τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ἐφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέριξ ἀετοῦ ἰσταμένου ἐπὶ κερρανοῦ, ἔχοντος δὲ κέρας ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερόθεν τοῦ ἀετοῦ, ὑπάρχει ὡς σύμβολον τὸ ῥόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ σταθερὸν τῆς τάξεως ταύτης μονογράφημα. Τὸ μονογράφημα τοῦτο ἀναλυόμενον εὐχερῶς εἰς τὰ γράμματα ΑΡ ἢ ΑΡΙΞ δηλοῖ, νομίζω, τὸ ὄνομα τοῦ περὶ τὰ ἔτη 199-197 π. Χ. πανισχύρου ἐπιτρόπου τῆς βασιλείας Ἀριστομένου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (σελ. τκβ'). Περὶ τοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας ἀναφανέντος ὑπουργοῦ Ἀριστονίκου (σελ. τλ) δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πρόκειται, διότι ὁ Ἐπιφανής εἰκονίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων λίαν νεαρός, παῖς σχεδόν, οἷος ἦτο κατὰ τὰς ἐπὶ Ἀριστομένου ἑορτὰς τῶν Ἀνακλητηρίων.

Ἡ συνύπαρξις ἐν τῇ τάξει ταύτῃ δύο διαφορῶν τύπων ἀργυρῶν τετραδράχμων δύναται νὰ

ἐξηγηθῆ διὰ τῆς ὑποθέσεως, ὅτι τὰ φέροντα τοὺς τύπους τοῦ Σωτήρος ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένους πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλέως, ἐνῶ τὰ φέροντα τὴν προτομὴν τοῦ βασιλέως καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΘΕ θὰ ἐκόπησαν εὐθύς ὡς οὗτος ἀνεκηρύχθη ἐνήλικος ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένου.

«Θεὸν Ἐπιφανῆ καὶ Εὐχάριστον» ἐπονομάζει πλειστάκις τὸν βασιλέα ἢ πρὸς πανηγυρισμὸν ἐννεαετίας ἀπὸ τῆς παραλήψεως τῆς βασιλείας ἀναγραφείσα ἐπιγραφὴ τῆς Ῥωσέτης (στίχ. 5, 8, 9, 37, 38, 41, 42, 44, 51 καὶ 53). Πλεισταὶ δ' ἄλλαι ἐπιγραφαὶ καλοῦσιν αὐτόν, μόνον μὲν «θεὸν Ἐπιφανῆ» «θεὸν Ἐπιφανῆ καὶ Εὐχάριστον» «θεὸν Ἐπιφανῆ Μεγάλον Εὐχάριστον» «Πτολεμαῖον Ἐπιφανῆ καὶ Εὐχάριστον»· μετὰ δὲ τῆς συζύγου αὐτοῦ «θεοὺς Ἐπιφανεῖς» «θεοὺς Ἐπιφανεῖς καὶ Εὐχαρίστους»¹.

Ἐπιφανῆς δ' ἴσως ἐκλήθη ὁ βασιλεὺς εἴτε ἅμα τῇ μετὰ μακρὰν συμβίωσιν τῶν γονέων ὀψίμῳ καὶ σχεδὸν ἀπροσδοκίῳ γεννήσει αὐτοῦ, ὅτε παρ' ἐλπίδα ἐπιφανεῖς ἔσωσε τὸ κινδυνεῦον νὰ σβύσῃ γένος τῶν Λαγαιδῶν², εἴτε ὅτε ἀπροσδοκίῳ καὶ «οὐπὼ ἡλικίας κατεπειγούσης» κηρυχθεὶς βασιλεὺς ἐπεφάνη, ὡς θεὸς ἀπὸ μηχανῆς, σωτὴρ τῆς κλυδωνιζομένης ὑπὸ ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν τρικυμιῶν Αἰγύπτου. Τοῦλάχιστον τοῦτο ἠλπίζον, ὡς ῥητῶς μαρτυρεῖ ὁ Πολύβιος, οἱ ἐπισπεύσαντες τὴν ἐνηλικίωσιν αὐτοῦ ὑπουργοὶ (σελ. τκγ')³.

1. Dittenberger, O. G. Ins. p. 144, 20.

2. Πβλ. Gutschmid παρὰ Bouché-Leclercq I p. 371, 1.

3. Πρὸς τὴν τελευταίαν ὁμοίωσιν ταύτην ἐξήγησιν δὲν συμφωνεῖ ἐπιγραφὴ ἐκ Κύπρου (Dittenberger, O. G. Ins. n° 93. — M. Holleaux, Polykratès, stratège de Cypre: Rev. Étud. Grec. XI (1898) p. 250), καθ' ἣν — ἂν εἶναι ὀρθὴ ἢ συμπλήρωσις αὐτῆς — ὁ βασιλεὺς ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην πρὶν ἢ ἔλθῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν Πολυκράτης ὁ Ἀργεῖος, ὁ τότε πλείστον συντελέσας ἵνα κηρυχθῆ ἐνήλικος ὁ βασιλεὺς. Ἄλλ' ἢ συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης φαίνεται μοι ἀμφίβολος. Ἄλλως δὲ οὐδὲν βεβαίωσι ἡμᾶς ὅτι ὁ Πολυκράτης, ὁ τότε αὐτοβούλως καὶ πρὸς καιρὸν, ὡς φαίνεται, παραδεδωκὸς τὴν ἀρχὴν τῆς Κύπρου Πτολεμαίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ (Πολυβ. 18, 55, 6), δὲν ἐπανήλθεν εἰς τὴν ἐν Κύπρῳ θέσιν αὐτοῦ, ἀφοῦ μάλιστα ἐπίτροπος τοῦ βασιλέως παρέμεινε καὶ μετὰ τὴν ἐνηλικίωσιν ὁ Ἀριστομένης. Ἄν δὲ ὁ ἐν ἄλλῳ χωρίῳ τοῦ Πολυβίου (27, 12) μνημονευόμενος «Πτολεμαῖος ὁ στρατηγὸς ὁ κατὰ Κύπρον» εἶναι ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν Πτολεμαῖον τὸν Μεγαλοπολίτην, τότε βεβαιούται τὸ προσωρινὸν τῆς ἐν ἔτει 197 παραδόσεως τῆς ἀρχῆς τῆς Κύπρου ὑπὸ Πολυκράτους τοῦ Ἀργεῖου, διότι ὁ Πτολεμαῖος οὗτος «παρέλαβε τὴν νῆσον ἐπινηπίου ὄντος τοῦ βασιλέως» Φιλομήτορος, ἥτοι περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς (πβλ. Müller FHG. III p. 66).

Εὐχάριστος δ' ἐπωνομάσθη ὁ βασιλεὺς πάντως εἴτε ὡς «τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων ἐπανορθώσας» καὶ φροντίσας «ὅπως ὁ τε λαὸς καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἐν εὐθηνίᾳ ὦσιν»¹, εἴτε διότι ἴσως ἐπ' αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ Σωτήρος, «οἱ ἄνθρωποι διὰ τὸ τῆς ψυχῆς εὐχάριστον καὶ μεγαλόψυχον συνέτρεχον πανταχόθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν»².

Ὁ δὲ νέος τύπος τοῦ κερανοῦ τοῦ Διός, ὃν θὰ ἴδωμεν ὅτι φέρει καὶ ἐπ' ἄλλων νομισμάτων αὐτοῦ ὡς ἴδιον ἔμβλημα ἐπὶ τῶν ὠμῶν αὐτοῦ ὁ Ἐπιφανῆς, ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐθεωρεῖτο «ὡς ἡ ζῶσα εἰκὼν τοῦ Διός»³.

Τῶν δὲ συμβόλων τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης τὸ μὲν ῥόπαλον ἀναφέρεται πάντως εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Διός καταγωγὴν τῶν Λαγαιδῶν (σελ. σοβ', σξ')· πρὸς τὴν Τύρον δὲν δυνάμεθα νὰ σχετίσωμεν αὐτό, διότι αὕτη ἐπὶ τοῦ Ἀριστομένου ἀνήκεν ἤδη εἰς τὸν Ἀντίοχον. Περὶ δὲ τῆς ἐπιδορατίδος, ἣν μάλιστα ἀπαντῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἐπομένης τάξεως ἐπ' ὄμου τοῦ βασιλέως ὡς ἴδιον σύμβολον αὐτοῦ, δύναται τις νὰ προτείνῃ τρεῖς διαφόρους, εὐλόγους ἐξηγήσεις, τὰς ἐξῆς:

Δυνατὸν δηλαδή, πρῶτον, νὰ ἀναφέρηται εἰς τὰς πολεμικὰς νίκας τοῦ βασιλέως κατὰ τῶν ἐγγχωρίων ἀποστατῶν καὶ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου. Ἀληθῶς δ' ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Ῥωσέτης γνωρίζομεν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς ἐψήφισαν «στῆσαι τοῦ αἰωνοβίου βασιλέως Πτολεμαίου θεοῦ Ἐπιφανοῦς Εὐχαρίστου εἰκόνα ἐν ἐκάστῳ ἱερῶ, ἐν τῷ ἐπιφα[νεστάτῳ τόπῳ,] ἢ προσονομασθήσεται Πτολεμαίου τοῦ ἐπαμύναντος τῇ Αἰγύπτῳ ἢ παρεστήξεται ὁ κυριώτατος θεὸς τοῦ ἱεροῦ, διδοὺς αὐτῷ ὄπλον νικητικόν».

Δυνατόν, δεύτερον, ἡ ἐπιδορατίς αὕτη νὰ εἶναι σύμβολον τῆς ἐμπαθοῦς ἀγάπης τοῦ βασιλέως πρὸς τὸ κυνήγιον ἀγρίων ζώων. Ἐκ τοῦ Πολυβίου (23, 1, 8-9) γνωρίζομεν ὅτι ὁ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς πρεσβευτῆς τοῦ Ἐπιφανοῦς, γενομένου λόγου παρὰ τῷ Φιλοποίμενι περὶ τοῦ βασιλέως, «πολλοὺς τινὰς διετίθετο λόγους ἐγκωμιάζων τὸν Πτολεμαῖον, καὶ τινὰς ἀποδειξίεις προεφέρετο τῆς τε περὶ τὰς κνηγίας εὐχειρίας

1. Ἐπιγραφὴ Ῥωσέτης στίχ. 2 καὶ 12.

2. Διοδώρου 18, 28, 15.

3. Ἐπιγραφὴ Ῥωσέτης στίχ. 3.

καὶ τόλμης, ἐξῆς τε τῆς περὶ τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὄπλα δυνάμεως καὶ τῆς ἐν τούτοις ἀσκήσεως. Τελευταίῳ δ' ἐχρήσατο μαρτυρίῳ πρὸς πίστιν τῶν εἰρημένων· ἔφη γὰρ αὐτὸν κνηγετοῦντα ταῦρον βαλεῖν ἐφ' ἵππου *μεσαγκύλω*».

Τέλος ὡς τρίτη ἐξήγησις δύναται νὰ προταθῆ ἢ ἐξῆς. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἐπιφανοῦς ἢ κνηγετικῆ κάπρων καὶ ἄλλων ἀγρίων ζῶων ἐπιδορατὶς ἦτο τὸ κύριον ἔμβλημα τῶν νομισμάτων τῆς συμπολιτείας τῶν Αἰτωλῶν¹. Ἐπειδὴ δέ, ὡς εἶδομεν (σελ. τκα'), τὸ κύριον μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἐπὶ τοῦ Ἀριστομένους ἐφ' οὗ ἐκόπησαν τὰ νομίσματα ἡμῶν, ἦσαν οἱ Αἰτωλοὶ, ὧν μόνος ὁ Σκόπας ἐκόμισεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν 6500, ἐρημώσας ἐντελῶς ἀνδρῶν τὴν Αἰτωλίαν, δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν εὐλόγως ὅτι τὸ σύμβολον τῆς ἐπιδορατίδος δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς τούτους, ἀφοῦ μάλιστα, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς κατόπιν (τάξις Γ), αὐτὸς ὁ Σκόπας ἔκοψε νομίσματα εἰκονίζοντα τὸν βασιλέα μετὰ τῆς ἐπιδορατίδος ταύτης ἐπ' ὄμου. Αὐτὰ τὰ ἐπὶ Ἀριστομένους ἀνακλητήρια τοῦ βασιλέως ἐτελέσθησαν εὐθὺς ὡς «τὰ κατὰ τοὺς Αἰτωλοὺς (τοῦ Σκόπα) ἔθεντο καλῶς οἱ περὶ τὴν αὐλήν» ἐπιτρέψαντες εἰς τοὺς βουλομένους νὰ ἀπέλθωσι μετὰ τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν².

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Β.

Ἡ δὴθὲν ἐπιτροπεία Μάρκου Αἰμιλίου Λεπίδου.

Τὸ ῥηθὲν μονογράφημα κ ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ἀναλύσῃ, ὡς ἐσημειώσαμεν καὶ ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν, εἰς τὰ γράμματα ΜΑΡ ἢ ΜΑΡΚ, ἢ καὶ ΜΑΡ. ΑΙΜ. Λ, ἀναγινώσκων οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ Μάρκου Αἰμιλίου Λεπίδου, τοῦ κατὰ τινα ἱστορικὴν παράδοσιν ῥωμαίου ἐπιτρόπου τοῦ νηπίου βασιλέως Ἐπιφανοῦς. Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον ἠδύνατό τις νὰ πράξῃ τοῦτο, καθ' ὅσον ἔχομεν καὶ ἐπὶ ἐτέρων Ἑλληνικῶν νομισμάτων παραδείγματα τοιούτων Ἑλληνικῶν μονογραφημάτων ῥωμαίων ἀνδρῶν, π. χ. τοῦ Καικιλίου Μετέλλου τοῦ Κρητικοῦ, ὅστις ἐδήλωσεν ἑαυτὸν ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τῆς Γόρτυνος διὰ τοῦ μονογραφήματος κ (=ΚΑΙΚΙΛΙΟΞ Μ(έτελλος) ΚΡ(η-

τικός)¹. Καὶ αὐτὰ δὲ τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τῶν Λεπίδων ἐδήλουν τὸ ὄνομα αὐτῶν διὰ τοιούτων μονογραφημάτων ἐπὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν κοπέντων ῥωμαϊκῶν νομισμάτων τῶν ἐτῶν 220-168 π. Χ.². Τοιοῦτον π. χ. εἶναι καὶ τοῦ νομισματος, οὗ παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα, τὸ μονογράφημα, ὅπερ πιθανώτατα δηλοῖ τὸ ὄνομα Paulus Aemilius Lepidus, ἦτοι τὸ τοῦκατὰ τοὺς χρό-

νοῦ τοῦ Ἐπιφανοῦς πραιτώρος ἐν ἔτει 191, ὑπάτου τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 182, τὸ δεύτερον ἐν ἔτει 168 π. Χ., διασήμου δὲ κυρίως ἕνεκα τῶν νικῶν αὐτοῦ κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως.

Ἄλλ' ἢ ἱστορικὴ παράδοσις περὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Μ. Αἰμιλίου Λεπίδου ἀμφισβητεῖται εὐλόγως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Justinus βεβαιοῖ ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλοπάτορος καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαθοκλέους καὶ τῶν περὶ αὐτὸν οἱ Ἀλεξανδρεῖς ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς Ῥώμην παρακαλοῦντες τὴν Γερουσίαν νὰ ἀναδεχθῆ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ ὀρφανοῦ βασιλέως καὶ νὰ γίνῃ προστάτις τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου κατὰ τῶν ἐπιθέσεων τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀντιόχου³. Περαιτέρω δὲ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἀναφέρει ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμψαν τὸν Μ. Λέπιδον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἵνα διοικῆ τὸ βασίλειον ὡς ἐπίτροπος τοῦ ὀρφανοῦ⁴. Τὴν αὐτὴν παράδοσιν ἀναφέρουσι καὶ οἱ ῥωμαῖοι συγγραφεῖς Τάκιτος⁵ καὶ Οὐαλέριος Μάξιμος⁶. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἐν

1. Svoronos, Numism. de la Crète ancienne I, p. 181, 192, pl. XVI, 29. — Friedlaender, Zeits. f. Num. X, (1882) p. 119.

2. Babelon, Monnaies de la Républ. romaine, tom. I, p. 114-117. — Mommsen, Histoire de la monn. romaine II p. 244.

3. XXX. 2, 8: Morte regis, supplicio meretricum velut ex-piata regni infamia legatos Alexandrini ad Romanos misere, orantes ut tutelam pupilli susceperent tuerenturque regnum Aegypti, quod iam Philippum et Antiochum facta inter se pactione divisisse dicebant.

4. Just. XXXI, 3, 4: Mittitur et M. Lepidus in Aegyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli administraret.

5. Ann. II, 67: exemplo quo maiores M. Lepidum Ptolemaei liberis tutorem in Aegyptum miserant.

6. VI, 6, 1: Cum Ptolemaeus rex tutorem populum Romanum filio reliquisset, senatus M. Aemilium Lepidum pontificem maximum, bis consulem, ad pueri tutelam gerendam Alexandriam misit, etc.

1. BMC. Thessalia to Aetolia pl. XXX.

2. Πολυβ. 18,55,3.

μὲν τῷ Τ. Λιβίῳ οὐδὲν ὑπάρχει ἴχνος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου ἀναφερομένης πρεσβείας τῶν Αἰγυπτίων εἰς Ῥώμην, ὁ δὲ Πολύβιος καὶ πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πηγαὶ ἀγνοοῦσιν ἐντελῶς τὴν νόμιμον ἐπιτροπείαν τοῦ Μ. Λεπίδου, ἢ ἀπλῶς τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ¹ εὐλόγως φρονοῦσιν ὅτι πρόκειται ἀπλῶς περὶ ἀξιώσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς διπλωματίας ἐπιθυμύσεως ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἔγῃ ὑπὸ τὴν ἄμεσον αὐτῆς προστασίαν τὸν παῖδα Πτολεμαῖον καὶ παρ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ νομίμων ἑλλήνων ἐπιτρόπων τοῦ βασιλέως, οἵτινες δικαίως ἀπέστεργον καὶ ἐφοβοῦντο τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης. Τὴν ἀξίωσιν ταύτην τῆς Συγκλήτου, πρὸς δὲ καὶ τὴν πραγματικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ῥώμης ὑπὲρ τοῦ νηπίου βασιλέως ἔχων ὑπ' ὄψιν ἓνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα βραδύτερον εἰς τῶν ἀπογόνων τοῦ Μ. Αἰμιλίου Λεπίδου, ὁ περὶ τὸ 61 π. Χ. ὁμώνυμος νομισματικὸς ἄρχων ἐν Ῥώμῃ Μ. Aemilius Lepidus, ἦτοι ὁ κατόπιν (43-36 π. Χ.) διάσημος imperator καὶ triumphator, ἔκοψε πρὸς διαφήμισιν τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ δηνάρια ἀργυρᾶ, φέροντα ἐφ' ἑνὸς μὲν πυργοστεφῆ κεφαλὴν γυναικὸς μετὰ τοῦ ὀνόματος ALEXANDREA, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν M LEPIDVS TVTOR REG[is], S[enatus] C[onsulto], PONTIF[ex] MAX[imus] πὲρξ εἰκόνας τοῦ προγόνου αὐτοῦ

Μ. Λεπίδου, στεφανοῦντος τὸν παῖδα Πτολεμαῖον Ε' Ἐπιφανῆ. Οὕτως ὁ τὰ νομίσματα ταῦτα κόψας ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκρίνετο ἐν Ῥώμῃ ὀριστικῶς ἡ τύχη τῆς Αἰγύπτου, ὑπενε-

θύμιζεν ὑπερηφάνως τοῖς συγχρόνοις αὐτοῦ, ὅτι ἤδη ἓνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα πρότερον ὁμώνυμος πρόγονος αὐτοῦ, ἀποσταλεὶς πρεσβευτῆς τῶν Ῥωμαίων εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐπροσωποποίησε τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτικὴν τῆς προστασίας καὶ ἐπιτροπείας, πρῶτος πάντων τῶν Ῥωμαίων ἰδρύσας ἐν Αἰγύπτῳ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπίδρασιν, ἣτις νῦν, μετὰ ἓνα καὶ ἥμισυν αἰῶνα, κατέληξεν εἰς τὴν

παντελῆ κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τῆς Ῥώμης¹.

Τὴν δὲ διὰ τοῦ νομίσματος τούτου τὸ πρῶτον πλασθεῖσαν ἢ διαδοθεῖσαν παράδοσιν περὶ πραγματικῆς νομίμου ἐπιτροπείας τοῦ Μ. Λεπίδου ἀντέγραψαν, κατὰ τοὺς νεωτέρους ἱστορικοὺς (ἔ. ἀ.), οἱ πολὺ μεταγενέστεροι Ῥωμαῖοι ἱστορικοὶ, ὧν τὰς μαρτυρίας παρεθέσαμεν ἀνωτέρω. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο παραδεχόμεθα καὶ ἡμεῖς προσθέτομεν ὅμως ὅτι ἀρχικὴ ἀφορμὴ τῆς περὶ τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Μ. Λεπίδου Ῥωμαϊκῆς παραδόσεως δυνατὸν νὰ ἐγένοντο αὐτὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστομένου κοπέντα λαμπρᾶ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἀληθῶς οἱ Ῥωμαῖοι — οἱ συχνάκις παρὰ τῶν βασιλέων λαμβάνοντες ὡς δῶρα τοιαῦτα λαμπρὰ μετ' εἰκονιστικῶν κεφαλῶν νομίσματα, πρὸς δὲ καὶ μετ' ἀγάπης συλλέγοντες τὰ ἤδη ἀπηρχαιωμένα ξενικὰ βασιλικὰ νομίσματα², — βλέποντες, ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα κατόπιν, τὴν ἐπ' αὐτῶν εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν τοῦ παιδὸς βασιλέως Ἐπιφανοῦς θὰ ἐνεθυμοῦντο ἀμέσως τὴν πρώτην ἐκείνην ἀνάμιξιν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὰ πράγματα τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν, ἣν παρέσχον τὸ πάλαι τῷ παρὰ δύο ἰσχυρῶν βασιλέων ἀπειλουμένῳ παιδί ἐκείνῳ. Ἐπιθυμοῦντες δὲ κατόπιν νὰ ἐννοήσωσι τὴν σημασίαν τοῦ σταθεροῦ τῶν νομισμάτων τούτων μονογραφήματος M καὶ γνωρίζοντες ὅτι ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Αἰγύπτου ἔθετον τὰ μονογραφήματα αὐτῶν οἱ ἐπίτροποι, προστάται ἢ στρατηγοὶ τῆς βασιλείας, θὰ ἀνεύρισκον ἐν τῷ μονογραφήματι τούτῳ οὐχὶ τὰ ἀρκτικὰ στοιχεῖα τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀριστομένου, ὃν βεβαίως οὐδεὶς πλέον θὰ ἐνεθυμεῖτο τότε ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ τὰ γράμματα M A P. Δ I M. Λ ἀρκτικὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ παρ' αὐτῶν ἀποσταλέντος πρέσβεως εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς προστασίαν τοῦ παιδὸς βασιλέως. Περιέργως δὲ πάνυ σύμπτωσις εἶναι ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ τῶν ὁμοίων λαμπρῶν νομισμάτων τῆς ἐπομένης τάξεως μονογράφημα τοῦ Σκόπα K I (ἀριθ. 1257-1259) περιέχει πάντα τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος $\text{M A P K O X Δ I M I A I O X}$

1. Πβλ. Mommsen-Blacas, Histoire de la monnaie Romaine II p. 501. — Mommsen, Histoire romaine tom. III p. 151 — Babelon, Monnaies de la Rép. Romaine I p. 126-128. — Δύο τοιαῦτα δηνάρια κέκτηται καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις συλλογὴ τοῦ Ἰω. Δημητρίου.

2. Ἴδε Babelon, Traité des monnaies Grecques et Romaines I p. 67 s.

1. Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 295-298. — Bouché-Leclercq I, 351,2; 356,2; 357.3. II, 2,4.

ΛΕΠΙΔΟΞ, ὅπερ θὰ ἐπέτεινε τὴν πλάνην τῶν Ῥωμαίων ἐρμηνευτῶν, οἵτινες θὰ ὑπέπιπτον τοσοῦτο μᾶλλον εἰς τὴν πλάνην ταύτην, ὅσῳ καὶ τὸ σταθερῶς παρὰ τὸ μονογράφημα τοῦ Ἀριστομένους καὶ ἐπὶ τῶν χρυσῶν νομισμάτων τοῦ Σκόπα ἀπαντῶν σύμβολον τῆς ἐπιδορατίδος, τῆς ἄλλως καλουμένης *λεπίδος* δόρατος, εὐκόλως θὰ ἐξελαμβάνετο παρ' αὐτῶν ὡς τὸ *φθεγγόμενον σύμβολον* (*symbole parlant*) τοῦ ὀνόματος τοῦ Λεπίδου ἐπὶ τῶν Ἑλληνικοῦ χαρακτήρος νομισμάτων τούτων. Εἶναι δὲ πασίγνωστον ὅποσον οἱ Ῥωμαῖοι ὡς νομισματικοὶ ἄρχοντες ἠγάπων νὰ θέτωσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν τύπους καὶ σύμβολα *φωνητικῶς* καθ' οἷονδῆποτε τρόπον πρὸς ἑαυτοὺς σχετιζόμενα¹.

ΤΑΞΙΣ Γ.

(Ἀριθ. 1254 - 1268, Πίναξ XLI, 15 - 29.)

Σύγχρονα, ἢ καὶ μικρὸν ἀρχαιότερα τῶν νομισμάτων τοῦ Ἀριστομένους φαίνονται ὄντα κατὰ τεχνοτροπίαν τὰ νομίσματα τῆς ὄντως λαμπρᾶς τάξεως Γ, τῆς ὑποδιαριουμένης ὡς ἐξῆς:

α) *Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σκόπα.*

Ἡ κυριώτερα αὐτῶν σειρὰ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀποτελεῖται: 1^{ον} Ἐκ χρυσῶν ὀκταδράχμων (ἀριθ. 1257), φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν προτομὴν ἀκτινοστεφεῆ τοῦ παιδὸς βασιλέως Πτολεμαίου Ἐπιφανοῦς, ἔχοντος δόρυ ἐπ' ὤμου, ἐφ' ἐτέρου δὲ τὸ Πτολεμαϊκὸν κέρας, ἐπίσης ἀκτινοστεφές, ἐν μέσῳ δύο ἀστέρων. 2^{ον} Ἐξ ἀργυρῶν τετραδράχμων (ἀριθ. 1258), φερόντων ἐφ' ἐνὸς προτομὴν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως μεθ' ἀπλοῦ διαδήματος, ἐφ' ἐτέρου δὲ τὸν ἐπὶ κεραυνοῦ ἰστάμενον στερεότυπον Πτολεμαϊκὸν ἀετόν. 3^{ον} Ἐξ ἀργυρῶν τετραδράχμων (ἀριθ. 1259), φερόντων ἐκατέρωθεν τοὺς σταθεροὺς τύπους Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος.

Καὶ τὰ τρία ταῦτα κέρματα φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ τὸ αὐτὸ μέγα μονογράφημα ΚΞ, ὅπερ ἀναλύεται εὐκόλως εἰς τὰ γράμματα ΣΚΟΡΑΞ, ἢτοι τὸ ὄνομα τοῦ τὴν Κοίλην Συρίαν κυριεύσαντος Αἰτωλοῦ στρατηγοῦ καὶ ἐπιτρόπου τοῦ Πτολεμαίου (σελ. τκα΄). Οὗτος δέ, ὡς εἶδομεν, ὁ «*πληθὸς χρυσίου*» λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλικοῦ ταμείου πρὸς

τὰς τοῦ πολέμου χρείας, θὰ ἔκοψε τὰ νομίσματα ταῦτα ὅτε παρεσκευάζετο «*magni cum pondere auri*» πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πόλεμον, μάλιστα δὲ καθ' ὃν χρόνον κατέλαβε καὶ ἐκυβέρνησεν τὴν Κοίλην Συρίαν, ἔνθ' ἀκριβῶς εἶδομεν ὅτι μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ἔκοψε παρόμοια χρυσᾶ καὶ ὁμοίως ἀκτινοστεφεῆ ὀκτάδραχμα ὁ ἐπὶ τοῦ Φιλοπάτορος στρατηγὸς τῆς Κοίλης Συρίας Δίων (σελ. σξη΄). Ἐκ τῶν χρυσῶν τούτων μναιαίων τοῦ κόμματος τοῦ Σκόπα θὰ ἦσαν πάντως καὶ τὰ μναιαῖα ἐκεῖνα, ὧν αὐτὸς μὲν ἐλάμβανε δέκα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, οἱ δὲ ὑπ' αὐτὸν ἀρχηγοὶ τῶν Αἰτωλῶν ἀνά ἓν (σελ. τκα΄). Ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐπιδορατὶς θὰ ἦτο λίαν εὐπρόσδεκτον καὶ κολακευτικὸν σύμβολον διὰ τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν κυρίαν ἐπιθετικὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως Αἰτωλοῦς μισθοφόρους (ἴδε σελ. τκα΄). Κατὰ ταῦτα, τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα τοῦ Σκόπα θὰ ἐκόπησαν ἐν τῇ Κοίλῃ Συρίᾳ, — ἔνθα προηγουμένως ἐκόπησαν καὶ τὰ λίαν ὅμοια νομίσματα τοῦ Δίονος, — οὐχὶ δὲ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, ὡς μετὰ δισταγμοῦ ἐσημειώσαμεν ὅτε ἐξετυποῦτο ὁ κατάλογος ἡμῶν.

β) *Νομίσματα κοπέντα ἐπὶ τῶν στρατηγῶν Δημοξένου, Μενοκλέους καὶ Δίονος.*

Πάνυ δὲ σημαντικὸν εἶναι καὶ τὸ γεγονός ὅτι καὶ τὰ δύο ἄλλα μονογραφήματα ΑΨ καὶ ΜΕ, ἅτινα εὐρίσκομεν ἐπὶ ἐτέρων πανομοίων πρὸς τὰ τοῦ Σκόπα τετραδράχμων τῆς αὐτῆς τάξεως (ἀριθ. 1260-1265), παρέχουσιν ἀβιάστως τὰ ἀρκητικὰ τῶν ὀνομάτων τοῦ ΔΗΜ(οξένου) καὶ ΜΕΜ(οκλέους), ἢτοι τῶν στρατηγῶν ἐκεῖνων τῶν ἀποσταλέντων εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν πρὸς ἀντικατάστασιν καὶ ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου κατὰ κράτος ἠττηθέντος καὶ ἐν Σιδῶνι πολιορκουμένου Σκόπα (σελ. τκβ΄). Ὅτι δὲ τὸ αὐτὸ μονογράφημα τοῦ Μενοκλέους ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ χαλκοῦ κέρματος Κυρηναϊκῆς ἴσως τεχνοτροπίας (ἀρ. 1266), ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι πρὶν ἢ ὁ Μενοκλῆς ἀποσταλῆ ἐπειγόντως εἰς τὴν Κοίλην Συρίαν πρὸς βοήθειαν τοῦ Σκόπα, διετέλει πιθανῶς στρατηγὸς ἄρχων τῆς Κυρηναϊκῆς, περὶ ἧς δυστυχῶς οὐδὲν ἄλλο γνωρίζομεν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἐπιφανοῦς ἢ ὅτι διετέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Πτολεμαίων.

Ἐπὶ ὁμοίῳ τετραδράχμου τῆς αὐτῆς τάξεως (ἀριθ. 1262, πίν. XLI, 23) ἀπαντᾷ ὀλογράφως

1. Babelon, Monn. de la Rép. Rom. I p. L.

τὸ ὄνομα ΔΙΩΝ, περὶ οὗ δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι δηλοῖ αὐτὸν τὸν ἐπὶ Φιλοπάτορος στρατηγὸν τῆς Κοίλης Συρίας, ὅστις δυνατὸν καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς νὰ κατεῖχε, πρὸ τοῦ Σκόπα, τὴν αὐτὴν θέσιν ἢ καὶ νὰ ἦτο εἰς τῶν διαταχθέντων νὰ σπεύσῃ πανταχόθεν πρὸς βοήθειαν τοῦ Σκόπα ἐμπείρων στρατηγῶν τοῦ Πτολεμαίου κράτους. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ὁ Δίων ἐγνώριζεν ἐκ παλαιᾶς πείρας τὴν Κοίλην Συρίαν καθιστᾷ εὐλογοφανῆ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Τέλος τὰ πανόμοια πρὸς τὰ τοῦ Σκόπα ἀλλ' ἄνευ μονογραφήματος χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα τῆς αὐτῆς τάξεως (ἀριθ. 1254-1255, πίν. XLI, 15) πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐκόπησαν εὐθύς ὡς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Σκόπα ἀνεκηρύχθη ἐνήλικος καὶ αὐτοκράτωρ ὁ βασιλεύς, μὴ ἔχων ἐπομένως πλέον ἀπόλυτον ἀνάγκην νὰ κόπη νομίσματα μετὰ τῶν μονογραφημάτων τῶν ἐπιτρόπων καὶ στρατηγῶν αὐτοῦ.

Περὶ δὲ τῆς σημασίας τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων τοῦ διαδήματος τοῦ βασιλέως ἐπραγματεύθημεν ἤδη ἀνωτέρω, προκειμένου περὶ τῶν ἐμβλημάτων τῆς εἰκόνας τοῦ Εὐεργέτου (σελ. 307').

γ) *Νόμισμα κοπὲν ἐν Ἰμβρῷ ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς.*

(Περὶ τὰ 204-202 π. Χ.)

Περιεργότατον τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. 1256 (πίν. XLI, 16) χαλκοῦν νομισμάτιον, τὸ ἐπὶ μὲν τῆς κυρίας ὄψεως φέρον τὴν δορυφόρον καὶ ἀκτινοστεφῆ εἰκόνα τοῦ παιδὸς βασιλέως Ἐπιφανοῦς, ἐπὶ δὲ τῆς ἐτέρας ἔχον, κατὰ μοναδικὴν σχεδὸν ἐξαίρεσιν, οὐχὶ τὸν αἰωνίως ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἐπαναλαμβανόμενον τύπον τοῦ Πτολεμαίου ἀετοῦ, ἀλλὰ θεόν τινα ἰστάμενον.

Ἡ τεχνοτροπία, ἢ ἐν γένει ὄψις τοῦ νομίσματος, κυρίως δὲ ὁ τύπος τοῦ ἰσταμένου θεοῦ ἔχοντος ἐν μὲν τῇ κρεμαμένη δεξιᾷ κλάδον, ἐν δὲ τῇ προτεταμένη ἀριστερᾷ δυσδιάκριτόν τι, πιθανῶς φιάλην, ἀνακαλοῦσιν ἀμέσως εἰς τὴν ἐμὴν μνήμην τὰ χαλκᾶ ἐκεῖνα νομίσματα τῆς

Θρακικῆς νήσου Ἰμβροῦ, τὰ φέροντα παρὰ τὸν τύπον τοῦ Ἐρμοῦ Ἰμβράμου ποτὲ μὲν τὴν ἐπι-

γραφὴν ἸΜΒΡΟΥ, ποτὲ δὲ ΑΘΕΝΑΙΩΝ (*Εἰκόν*)¹.

Ἐχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ τὴν ἐν τῷ Μουσεῖῳ τῆς Κοπεγχάγης σημειώσιν τὸ νομισμάτιον ἡμῶν *εὐρέθη ἐν Ἀθήναις*, πρὸς δὲ ὅτι αἱ Θρακικαὶ νῆσοι καὶ πόλεις αἱ παρακείμεναι τῇ Ἰμβρῷ κατεῖχοντο ὑπὸ Πτολεμαίου τοῦ Ἐπιφανοῦς, παρ' οὗ ἀφῆρεσεν αὐτὰς ἐν ἔτει 202 π. Χ. Φίλιππος ὁ Ε' (σελ. τιθ'), παρ' οὗ πάλιν λαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐν ἔτει 196 π. Χ. ἐδώρησαντο τοῖς Ἀθηναίοις², δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ νομισμάτιον ἐκόπη ἐν Ἰμβρῷ ἐπὶ τῆς κυριαρχίας Πτολεμαίου τοῦ Ε', μεταξὺ τῶν ἐτῶν 204-202 π. Χ., ἐκεῖθεν δ' ἐκομίσθη εἰς τὰς Ἀθήνας κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπακολουθήσασαν κατάληψιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Γ'.

(Ἀριθ. 1267-1268, Πίναξ XLI, 27-29.)

Ἐν τέλει τῆς τάξεως Γ' ἐτάξαμεν ἀργυροῦν τετράδραχμον, λίαν σπάνιον, καὶ χαλκᾶ τινα νομίσματα, Κυρηναϊκῆς, ὡς φαίνεται, τεχνοτροπίας, μεγίστην δ' ἔχοντα τεχνοτροπικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ πιθανῶς ἐπὶ τοῦ Ἐπιφανοῦς κοπὲν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Μενοκλέους χαλκοῦν νόμισμα, περὶ οὗ ἀνωτέρω (πίν. XLI, 26). Πάντα ταῦτα φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ νομίσματος ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ ὄμου τῆς προτομῆς Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος τὸ εἰς τὸν πρόγονον τῶν Λαγειδῶν Ἡρακλέα ἀναφερόμενον ῥόπαλον, ὅπερ φέρει καὶ τὸ ῥηθὲν νόμισμα τοῦ Μενοκλέους. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὁμως δὲν δύναται τις νὰ βεβαιώσῃ ὅτι δὲν εἶναι μᾶλλον κλάδος τοῦ σιλφίου τῆς Κυρηναϊκῆς.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΑ ΝΙ

(Ἀριθ. 1269-1301, Πίν. XLII, 1-23 καὶ XLIII, 6-8, 13-14.)

Τὴν πλουσίαν καὶ ὑπὸ ἱστορικὴν καὶ εἰκονογραφικὴν ἔποψιν σπουδαιότατην ταύτην τάξιν χαρακτηρίζουσι κυρίως τὰ ἐπὶ πάντων τῶν κερμάτων αὐτῆς εὐρισκόμενα γράμματα ΝΙ. Διαρεῖται δὲ αὕτη εἰς τὰς ἐξῆς δύο μεγάλας σειράς:

1. Ἴδε Imhoof-Blumer, Münzen der Kleruchen auf Imbros: Ath. Mitth. VII p. 146, καὶ ἐν Monnaies Grecques p. 48.

2. Liv. XXXIII, 30.

ΣΕΙΡΑ Α.

Ἄνευ ὀνόματος νομισματοκοπείου.

(Λο. 1269-1284, Πίν. XLII, 1-17.)

Ἡ σειρά αὕτη ἀποτελεῖται κυρίως ἐκ χρυσῶν ὀκταδράχμων καὶ ἀργυρῶν τετραδράχμων ὁμοίων πρὸς ἄλληλα, ἧτοι ἐχόντων ἐφ' ἑνὸς μὲν προτομὴν τοῦ παιδὸς βασιλέως Ἐπιφανοῦς, φέροντος βασιλικὸν διάδημα, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ περίξ ἀετοῦ ἰσταμένου μετὰ συνεπτυγμένων πτερύγων ἐπὶ κεραυνοῦ, ἔχοντος δὲ μετὰ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὰ γράμματα ΝΙ, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἐν ἀλφαβητικὸν χρονολογικὸν γράμμα ἀπὸ τοῦ Α (1) μέχρι τοῦ Μ (12). Μέχρι τοῦδε εὐρέθησαν τοιαῦτα κέρματα φέροντα τὰ ἔτη Α, Β, Δ, Η, Θ, Ι ἢ Μ. Ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς σειρᾶς ὑπάρχουσι καὶ τινα ἄνευ ἔτους, ἴσως διότι θὰ ἐκόπησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου ἔτους πρὶν ἢ ἀποφασισθῆ ἢ χρονολόγησις τῆς σειρᾶς. Ἡ αὕτη συνήθεια παρατηρεῖται καὶ ἐν ἄλλαις τάξεσι κεχρονολογημένων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων (πβλ. ἀριθ. 408-418, 599-602, 643-644, 712-721, 764, 853, 934-936 κτλ.).

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐκόπησαν *μόνον κατὰ τὰ ἔτη Α καὶ Β* ὅμοια χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ κέρματα, φέροντα ὅμως ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ἀντὶ τῆς προτομῆς τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐκείνην τὴν τῆς μητρὸς αὐτοῦ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἢ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Φιλοπάτορος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἢ καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἐπιφανοῦς μεθ' ὁμοίας ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἡ ἐπ' αὐτῶν παρουσία τῶν αὐτῶν γραμμάτων ΝΙ, τῶν αὐτῶν χρονολογιῶν καὶ τέλος ἢ πανόμοιος αὐτῶν τεχνοτροπία οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἐπιτρέπουσιν ὅτι πάντα ταῦτα ἐκόπησαν κατὰ τὰ ἔτη Α καὶ Β τοῦ Ἐπιφανοῦς.

Ἄλλὰ πῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῆ τὸ παράδοξον τοῦτο γεγονός τῆς κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς παρουσίας ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν εἰκόνων τῶν γονέων αὐτοῦ ὡς ζώντων βασιλέων; Νομίζω ὅτι δύναται νὰ προταθῆ ἢ ἐξῆς ἐξηγήσις.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι μέγα μυστήριον περιβάλλει μέχρι τοῦδε τὸν θάνατον τῶν γονέων τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τὰς περιστάσεις ὑφ' ἃς οὗτος διεδέχθη αὐτούς.

Δημοτικὸς τις πάπυρος ἐκ τοῦ 15 ἔτους τοῦ Φιλοπάτορος (208 π. Χ.) ἀναφέρει ἤδη ὡς συμβασιλέα τὸν Ἐπιφανῆ¹. Ἐπειδὴ δ' οὗτος ἐγεννήθη τὴν 30ῆν τοῦ μηνὸς Μεσορῆ τοῦ ἔτους 210 ἢ 209 π. Χ., συμβασιλεὺς ἀνηγορεύθη ἐν ἔτει 210, 209 ἢ 208 π. Χ.

Ἀβέβαιον δ' εἶναι τὸ ἔτος καθ' ὃ, τὴν 17 τοῦ μηνὸς Παῶφι (29 Νοεμβρίου), «*παρέλαβε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς*» ὁ Ἐπιφανῆς². Ὁ Κανὼν τῶν βασιλέων καὶ ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ Χρονικῷ λέγουσιν ὅτι ὁ Φιλοπάτωρ ἐβασίλευσεν ἔτη 17, ἐνῶ ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ Κανόνι δίδει αὐτῷ 21 ἔτη βασιλείας. Τοῦτου δ' ἕνεκα αἱ γνώμαι τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ὡς πρὸς τὸ ἔτος τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας ποικίλλουσι μετὰ τῶν ἐτῶν 206 καὶ 203 π. Χ.³

Κατὰ δὲ τὸν Ἰουστίνον (XXXI, 2,6) ὁ θάνατος τοῦ Φιλοπάτορος *ἀπεκρῦβη ἐπὶ πολὺν χρόνον* (sed mors ejus diu occultata fuit) ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ τὴν Ἀγαθόκλειαν. Τὸ αὐτὸ μαρτυρεῖται ὑπὸ τοῦ Πολυβίου (15, 25^a) καὶ περὶ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου τοῦ Φιλοπάτορος Ἀρσινόης, ἣν ἐδολοφόνησεν ἢ Ἀγαθόκλεια εὐθύς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως⁴. Ἄλυτον δὲ πρόβλημα παραμένει μέχρι τοῦδε τὸ ἐπὶ πόσον χρόνον ἀπεκρῦβη ὁ θάνατος τῶν βασιλέων, ἐπομένως ἀπὸ τίνος ἔτους ἄρχεται πραγματικῶς ἢ βασιλεία τοῦ Ἐπιφανοῦς, ὅτε ἀναγκασθέντες οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα «*ἀνθρωμολογήσαντο*» τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης τὸν θάνατον παρουσιάσαντες «*δύο κάλπιδας, ὡς τῆς μιᾶς ἐχούσης τὰ τοῦ βασιλέως ὀστᾶ, τῆς δ' ἑτέρας τὰ τῆς Ἀρσινόης*»⁵. Ὁ τελευταῖος ἱστορικὸς τῶν Λαγιδῶν Bouché-Leclercq⁶, ἐξετάζων διὰ μακρῶν τὰ κατὰ τὸ πρόβλημα, ἐπιλέγει τὰ ἐξῆς σοφὰ καὶ ἄξια παραθέσεως:

Si nous considérons comme faits acquis que le règne de Philopator a commencé en 221 et a duré 17 ans, nous obtenons comme date de sa mort l'année 205/4. Nous verrons plus loin que le jeune Épiphanes s'est marié dans la

1. Rep. dem. Bologna. Rev. ég. III, 25. — Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 30.

2. Ἐπιγραφὴ Ῥωσέτης στίχ. 46-47.

3. Bouché-Leclercq I, 335, 2.

4. Ἰωάννου Ἀντιοχοῦ ἀποσπ. 54: F.H.G. IV, 558 (ἴδε καὶ ἀνωτέρω σελ. 54ε΄).

5. Πολυβίου 15,25 (ἴδε καὶ ἀνωτέρω σελ. τς΄).

6. Histoire des Lagides I 332-339.

XIIIe année de son règne, et nous aurons de bonnes raisons pour placer le fait durant l'hiver de 193/2. Le calcul fait en remontant de cette date aboutit au même résultat que le précédent, à l'année 205/4. Mais, d'autre part, on sait que, à la nouvelle de la mort de Philopator, les rois de Syrie et de Macédoine conclurent aussitôt un pacte, dans le but de se partager les possessions extérieures de l'Égypte, et au besoin l'Égypte elle-même. Il est évident que les deux complices ont dû se hâter de mettre à profit les circonstances, et que le pacte en question, qui a suivi de près la nouvelle de la mort, a dû aussi précéder de fort peu leur entrée en campagne. Or, Antiochos n'entreprit la conquête de la Cœlé-Syrie qu'en 202 au plus tôt, et même en 201. De ces faits rapprochés, il résulterait que la mort de Philopator, survenue en 204, ne fut connue des deux rois les plus intéressés à surveiller les affaires d'Alexandrie que vers la fin de l'année 203, c'est-à-dire environ un an après. Comme il est impossible d'admettre qu'ils n'aient pas été informés dès que la mort du roi fût publiquement annoncé à Alexandrie, il faudrait supposer que la mort de Philopator a été réellement cachée durant un laps de temps aussi long, et que plus tard, la date véritable, une fois révélée, a été rétablie dans les documents publics et les canons des Chronographes. Si étrange que paraisse cette conclusion, nous ne pourrions nous y soustraire qu'en récusant les chiffres des chronographes; ce qui, vu la solidarité de leurs additions faites de règne en règne, conduirait à bouleverser tout le système. Elle est même confirmée, d'une façon tout à fait inattendue, par les estimations de chronographes dissidents, qui placent l'avènement d'Épiphanes aux environs de l'année 203/2, c'est-à-dire à la date où la mort de Philopator fut réellement et officiellement connue¹. Ce qu'on a écarté jusqu'ici comme une bévue peut être un reliquat de la confusion produite par la supercherie que nous a révélée le fragment de Polybe.

1. La Chronique d'Eusèbe donne à Philopator 21 ans comptés à partir de 223 au lieu de 17, et le *Chron. Paschale* fait coïncider l'an VII d'Épiphanes avec les consuls de l'année 196, ce qui met le début du règne en 203/2. La *Chronique de Michel le Syrien* (I p. 222, trad. I. B. Chabot, Paris 1899) place aussi l'avènement d'Épiphanes « en l'an 110 des Grecs » (c'est-à-dire des Seleucides), qui correspond à 203/2 a. Ch.

Παραδεχόμενος πληρέστατα ὡς ἀναγκαῖα καὶ ἐπιβαλλόμενα τὰ συμπεράσματα ταῦτα τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ, φρονῶ ὅτι τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα ἡμῶν ἐπικυροῦντα τὰ συμπεράσματα ταῦτα διαφωτίζουσιν ἡμᾶς συγχρόνως καὶ περὶ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀγνώστου καὶ μυστηριώδους τρόπου, καθ' ὃν κατώρθωσαν οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα νὰ τηρήσωσι μυστικὸν τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη. Ἀληθῶς αἱ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὅλης τῆς σειρᾶς Α χρονολογίαι βαίνουσιν, ὡς εἶδομεν, ἀπὸ τοῦ ἔτους Α (1) μέχρι τοῦ Μ (12) τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ἐξ ἄλλου δέ, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐκ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς Β τῆς αὐτῆς τάξεως, τὰ τῆς τάξεως ταύτης νομίσματα ἦσαν προωρισμένα κυρίως διὰ τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης καὶ τῆς κυρίως Κοίλης Συρίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν διὰ τοῦ συμβολαίου τοῦ ἐν ἔτει 192 π. Χ. τελεσθέντος γάμου τοῦ Ἐπιφανοῦς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας τῆς Σύρας ὁ πρῶτος ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως τὴν ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐπικυριαρχίαν τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας, παρητήθη ἐπομένως ὀριστικῶς καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ νὰ κόπῃ τὰ τὴν κυριαρχίαν μαρτυροῦντα νομίσματα, τὸ τελευταῖον τῆς σειρᾶς ἔτος Μ (12) δηλοῖ τὸ πολὺ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, καθ' ἣν ὁ Πτολεμαῖος εἶχε τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἡ Κοίλη Συρία καὶ ἡ Φοινίκη ἀνῆκον τῇ Αἰγύπτῳ, ἥτοι τὸ ἔτος 193 π. Χ. τὸ ἀμέσως πρὸ τοῦ γάμου τῆς Κλεοπάτρας. Ἐπομένως τὰ φέροντα τὰ ἔτη Α καὶ Β νομίσματα θὰ ἐκόπησαν κατὰ τὰ ἔτη 204 καὶ 203 π. Χ.

Ἄλλ', ὡς εἶδομεν, τὰ μετὰ τῶν ἐτῶν τούτων Α καὶ Β τοῦ Ἐπιφανοῦς νομίσματα φέρουσι συγχρόνως, καὶ ἀνεξήγητον καὶ μοναδικὴν μέχρι τοῦδε ἐξαίρεσιν τῆς νομισματοκοπίας τῶν Λαγιδῶν, 1^{ον} τὴν εἰκόνα τοῦ Φιλοπάτορος ὡς ζῶντος βασιλέως, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, 2^{ον} τὴν εἰκόνα τῆς συζύγου αὐτοῦ Ἀρσινόης ἐπίσης ὡς ἐν τῇ ζωῇ εὐρισκομένης, ὡς δηλοῖ ἡ ἐπιγραφή (τῆς) ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ (γυναικὸς) ΑΡΣΙΝΟΗΣ καὶ οὐχὶ ΑΡΣΙΝΟΗΣ (τῆς) ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ (ἐπονομαζομένης θεᾶς), ὡς πάντως θὰ ἐτίθετο ἂν τὰ νομίσματα ἀνεφέροντο εἰς νεκρὰν (πβλ. τὰ πρῶτα τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ), καὶ 3^{ον} τὴν εἰκόνα τοῦ υἱοῦ αὐτῶν, ἐπίσης ὡς βασιλέως (ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ).

Τὸ μοναδικὸν τοῦτο γεγονός ἀγεί ἡμᾶς ἀναγκ'.

καίως εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι οἱ κόψαντες συγχρό-
 νως τὰ τριῶν τύπων νομίσματα ταῦτα ἐδήλουν
 ἐπιδεικτικῶς δι' αὐτῶν, ὅτι οἱ Φιλοπάτορες βα-
 σιλεῖς ἀναγνωρίσαντες τὸν υἱὸν αὐτῶν, τὸν
 «*νέον Πτολεμαῖον*»¹, ὡς ἐνεργὸν βασιλέα, αὐτὸν
 καὶ μόνον ἔχοντα τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θέτῃ ἐπὶ
 τοῦ νομίσματος τὰ ἔτη τῆς ἰδίας αὐτοῦ βασι-
 λείας, ἔζων καὶ συνεβασίλευον μετ' αὐτοῦ ἐπὶ
 δύο ἔτη ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον, ὑφ' ὃν ἄλλοτε,
 ἀπὸ τοῦ 285 μέχρι τοῦ 283 π. X., συνεβασίλευσε
 Πτολεμαῖος ὁ Σωτήρ μετὰ τοῦ υἱοῦ Φιλαδέλ-
 φου, ᾧ τινι «*ζῶν παρέδωκε τὴν ἀρχὴν πρὸ
 δυοῖν ἔτοιν τῆς τελευτῆς*»². Μὴ λησμονῶμεν δὲ
 ὅτι καὶ ὁ Εὐεργέτης παρέλαβε τὴν βασιλείαν
 ἐπίσης παρὰ ζῶντος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Φιλα-
 δέλφου³, ὡς καὶ ὁ Ἐπιφανὴς θὰ παρέλαβε τὴν
 βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς⁴ ζῶντος καὶ πρὸς
 τοῦτο πιθανῶς προτραπέντος ὑπὸ τῶν περὶ τὸν
 Ἀγαθοκλέα ἐκμεταλλευτῶν τῆς πρὸς τὸ βασι-
 λεύειν ἀδυναμίας αὐτοῦ.

Ἐρωτᾶται νῦν ἂν αἱ ἱστορικαὶ ἡμῶν πηγαὶ
 δύνανται νὰ συμφωνήσωσι πρὸς τὴν ἐν λόγῳ
 τρανήν μαρτυρίαν τῶν νομισμάτων.

Ὁ Πολύβιος (15, 39) μαρτυρεῖ ῥητῶς τὴν
 τοῦ Φιλοπάτορος «*ἀδυναμίαν τοῦ βασιλεύειν*»,
 ἧς ἔνεκεν οἱ περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα «*βασιλεῖς ἐκ
 βασιλέων μεταχειριζόμενοι*» ἐσφετερίσθησαν πᾶ-
 σαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν. Κατὰ δὲ τὸν Ἰου-
 στίνον, ἡ κρατοῦσα τοῦ βασιλέως Ἀγαθόκλεια,
 ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἀγαθοκλῆς καὶ ἡ μήτηρ αὐ-
 τῶν Οἰνάνθη, μὴ ἀρκοῦμενοι νὰ ἔχωσιν ὑπὸ τὴν
 ἐξουσίαν αὐτῶν τὸν βασιλέα, ᾧ κειοποιήθησαν καὶ
 τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἐμφανιζόμενοι εἰς τὸ κοινόν,
 χαιρετίζοντες καὶ συμπεριπατοῦντες ὡς βασιλεῖς,
 οὐδεὶς δ' εἶχεν ἐν τῷ κράτει ὀλιγωτέραν δύνα-
 μιν τῆς τοῦ βασιλέως⁵. Βεβαίως δέ, ἵνα «*ἐπὶ πολλὸν
 χρόνον*» μένη κεκρυμμένος καὶ ἄγνωστος ὁ θάνα-
 τος τοῦ βασιλέως, δεόν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οὐ-

τος πολὺ πρὸ τοῦ θανάτου ἐπαύσατο ἐξασκῶν τὴν
 βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἐξερχόμενος τῶν ἀνακτό-
 ρων, ἔνθα φαίνεται ὅτι περιώρισαν αὐτὸν οἱ περὶ
 τὸν Ἀγαθοκλέα. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι οὗτοι θὰ
 ἔπεισαν τὸν Φιλοπάτορα νὰ παραιτηθῇ ἐν ἔτει 204
 π. X. ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐπιφανοῦς, εἰς ὃν, κατὰ
 τοὺς παρὰ Πολυβίῳ ἰσχυρισμοὺς αὐτῶν, κατέ-
 λιπεν ἐπιτρόπους μὲν τὸν Ἀγαθοκλέα καὶ Σω-
 σίβιον, τροφὸν δὲ αὐτὴν τὴν Ἀγαθόκλειαν¹.
 Φοβούμενοι δὲ ἴσως μήπως ἡ τολμηρὰ ὡς καὶ
 χρηστὴ Ἀρσινόη ἀναλάβῃ αὐτοδικαίως αὐτὴ
 τὴν κηδεμονίαν τοῦ παιδὸς αὐτῆς βασιλέως,
 ἐδολοφόνησαν αὐτήν, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ βα-
 σιλέως, ἀποκρύψαντες ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη τὸν θά-
 νατον ἀμφοτέρων. Οὕτω δύναται νὰ ἐξηγηθῇ
 ὅχι μόνον πῶς κατὰ τὰ ἔτη 204 καὶ 203 (Α καὶ
 Β τοῦ Ἐπιφανοῦς) εἰκονίζονται ἐπὶ τῶν νομι-
 σμάτων ὡς ζῶντες οἱ Φιλοπάτορες, ἀλλὰ καὶ πῶς
 κατὰ μὲν τὰ νομίσματα καὶ τινὰς τῶν πηγῶν ἡ
 βασιλεία τοῦ Ἐπιφανοῦς ἄρχεται ἀπὸ τοῦ 204
 π. X., κατ' ἄλλας δὲ τῶν πηγῶν μόλις ἀπὸ τοῦ
 202 π. X.

ΣΕΙΡΑ Β.

Τὰ μετὰ τῶν ἀρχικῶν καὶ συμβόλων τῶν νομι-
 σματοκοπειῶν τῆς Φοινίκης καὶ Συρίας.

(Ἀριθ. 1285-1290, 1292-1301, Πίνακες XLII, 18-23
 καὶ XLIII, 6-8, 13-14.)

Καὶ τὰ τῆς σειρᾶς ταύτης νομίσματα χαρα-
 κτηρίζει τὸ αὐτὸ ΝΙ. Εἶναι δὲ πάντα ἀργυρᾶ
 τετράδραχμα τῶν αὐτῶν τύπων τοῦ νέου Πτολε-
 μαίου Ἐπιφανοῦς, φέροντα δ' ὅμως ἐν τῷ πεδίῳ
 τὰ σύμβολα καὶ μονογράφημα τῶν πόλεων, ἐν
 αἷς ἐκόπησαν. Οὕτω τὴν Βηρυτὸν δηλοῖ τὸ μονο-
 γράφημα ΒΙ καὶ ἡ τρίαινα ⚡ (ἀρ. 1285-1286),
 τὴν Βότρυν τὰ γράμματα ΒΟ (ἀριθ. 1287), τὴν
 Βύβλον τὸ μονογράφημα Β καὶ τὸ αἰγυπτιακὸν
 ἰσιακὸν κόσμημα (ἀρ. 1288), τὴν Δαμασκὸν τὸ
 γνωστὸν ἤδη ἡμῖν μονογράφημα αὐτῆς Δ (ἀρ.
 1289, ἴδε καὶ σελ. σξξ'), τὴν Σιδῶνα τὰ Ξ καὶ
 εἰ (ἀριθ. 1292-1294), τὴν Τρίπολιν τὰ μετὰ
 στάχυος συμπελεγμένα ἀρχικὰ αὐτῆς, ⚡ (ἀρ.
 1296), τέλος δὲ τὴν Τύρον τὰ γνωστὰ ⚡ (ἀρ.
 1297-1298). Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔχομεν κέρματα
 ὅμοια δύο ἄλλων ἀπροσδιορίστων νομισματο-

1. Ἐπιγραφή Ῥωσοῆτης στίχ. 1.

2. Δουκιανοῦ Μακρόβιοι 12.—Justin. XVI, 2,7.—Ἴδε ἀνω-
 τέρω καὶ σελίδας ρ' καὶ ρα'.

3. Ἐπιγραφή Ἀδοῦλης (Straack ἀρ. 39): «Παραλαβὸν παρὰ
 τοῦ πατρὸς τὴν βασιλείαν».—Ἐπιγραφή Κανάπου στίχ. 6: «ἐν ἡ
 παρέλαβε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς».

4. Ἐπιγραφή Ῥωσοῆτης στίχ. 1: «Βασιλεύοντος τοῦ νέου καὶ
 παραλαβόντος τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ πατρὸς. — Στίχ. 7: πρὸς
 τὴν πανήγυριν τῆς παραλήψεως τῆς βασιλείας τῆς Πτολεμαίου,
 ἦν παρέλαβε παρὰ τοῦ πατρὸς» κτλ.

5. Justin. XXX, 1,2.

1. Πολυβίου 15,25α,3. 26,3 καὶ 31,12.

κοπείων, ὧν τὰ ὀνόματα ἄρχονται διὰ τῶν ΜΕ = Ἑμεσσα; Ἑμμαοῦς; (ἀρ. 1290) και Α = Ἄζωτος; Ἀσκάλων; (ἀρ. 1299). Τέλος ἐν τοιοῦτον μὴ φέρον οὐδὲν ἀρκτικὸν ἢ σύμβολον (ἀρ. 1300), ἀνήκει ἴσως εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σειρᾶς Α τῆς παρούσης τάξεως, ὅτ' ἐξεδόθησαν τὰ ἄνευ χρονολογιῶν κέρματα. Εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν ἀνήκει και τὸ τῶν αὐτῶν τύπων ἀλλ' ἄνευ οἰασδῆποτε ἐπιγραφῆς μοναδικὸν ἡμίδραχμον ἀριθ. 1301 (πίν. ΧLI, 6 και ΧLIII, 14).

Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους φαίνεται ὅτι ἀνήκει κατὰ τεχνοτροπίαν και τὸ τετράδραχμον τῶν τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος (ἀρ. 1295) μετὰ τῶν δυσνοήτων πέντε διαφόρων ὀνομάτων, ὧν ἴσως τὸ ἐν ἀναφέρεται εἰς τὴν Σιδῶνα (Ξ) ἢ εἰς τὴν Κρήτην (Κ).

Οὐδὲν τῶν κερμάτων τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς φέρει χρονολογίαν τινά, ὅπερ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι θὰ ἐκόπησαν ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς, πρὶν ἢ ὁ Ἀντίοχος ἐπιδραμὸν καταλάβῃ τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης και Συρίας, ὧν φέρουσι τὰ ἀρκτικὰ και τὰ σύμβολα.

Ἐρωτᾶται νῦν, εἰς ποῖον πρόσωπον ἀναφέρεται τὸ ΝΙ, τὸ τόσον σπουδαῖον ὥστε ν' ἀπαντᾷ ἐπὶ πάντων τῶν κερμάτων ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος τάξεως.

Ἐκ τῶν νομισμάτων βλέπομεν ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦτο ἦρχε κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν πλείσταις πόλεσι τῆς Φοινίκης και Συρίας, κατόπιν δ' ἐλειτούργει μέχρι τοῦ ἔτους Μ τοῦ Ἐπιφανοῦς (12=195 π. Χ.). Ἐξ ὅσων δὲ γνωρίζω, κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἐπιφανοῦς ἐνὸς μόνον ἰσχυροῦ προσώπου τὸ ὄνομα ἄρχεται διὰ τῶν ΝΙ, και δὴ τὸ τοῦ «συγγενοῦς τῶν περὶ τὸν Ἀγαθοκλέα» Νίκωνος, ὅστις «καθεσταμένος ἦν ἐπὶ τοῦ ναυτικοῦ»¹. Τούτου τὸ ὄνομα εἶδομεν ὅτι φέρει πιθανῶς ἐν τῶν νομισμάτων τῶν ὑπὸ τὴν Αἴγυπτον τελούντων Φασηλιτῶν τῆς Λυκίας (σελ. τι'). Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὗτος οὐδεμίαν σχέσιν δύναται νὰ ἔχῃ πρὸς τὸν ἡμέτερον ΝΙ, ὡς φονευθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπαναστατησάντων Ἀλεξανδρέων ἐν ἔτει 202 π. Χ., ἐνῶ ὁ ΝΙ τῶν νομισμάτων εὐρίσκεται, ὡς εἶδομεν, ἐν ἐνεργείᾳ μέχρι τοῦ ἔτους 194. Νομίζω λοιπὸν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ περιφήμου ἐκείνου Νικολάου τοῦ Αἰτωλοῦ, «ὅς τριβὴν και τόλμαν ἐν

τοῖς πολεμικοῖς οὐδενὸς εἶχεν ἐλάττω τῶν παρὰ Πτολεμαίῳ (τῷ Φιλοπάτορι) στρατευομένων». Τοῦτον συνηγήσαμεν ἤδη (σελ. σπδ') πληροξούσιον στρατηγὸν τοῦ Φιλοπάτορος ἐν Φοινίῳ κατὰ τὸν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Συρίας μέγαν πόλεμον, περὶ τὸ τέλος τοῦ ὁποίου αὐτοὶ οἱ προεστῶτες τῆς βασιλείας τοῦ Φιλοπάτορος Ἀγαθοκλῆς και Σωσίβιος «ἐπέτρεψαν ὀλοσχερέστερον» τῷ Νικολάῳ τὰ κατὰ τὴν Κοίλην Συρίαν και Φοινίκην¹. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος δὲν ἀναφέρεται ἐν ταῖς πηγαῖς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἀλλὰ και πιθανώτατον ὅτι θὰ παρέμεινεν ὡς διοικητῆς τῶν χωρῶν ἐκείνων και ἐπὶ τοῦ νέου βασιλέως. εἴτε πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ, εἴτε και ὡς εὐνοούμενος τοῦ Ἀγαθοκλέους και Σωσιβίου. Τότε δὲ θὰ ἔκοψεν, ὡς οἱ πλείστοι τῶν ἐπιτρόπων και στρατηγῶν τοῦ Ἐπιφανοῦς, νομίσματα, φέροντα τὰ ἀρκτικὰ και τὰ σύμβολα τῶν ὑφ' ἑαυτὸν πόλεων τῆς Φοινίκης και Κοίλης Συρίας, ἢ μόνον τὰ ἔτη καθ' ἃ διήρκεσεν ἢ ἐπὶ τῶν χωρῶν ἐκείνων κατ' ὄνομα ἐπικυριαρχία τοῦ βασιλέως, ἦτοι τὰ μέχρι τοῦ γάμου τῆς Κλεοπάτρας (σελ. τς').

Ἐν τέλει σημειωτέον ὅτι ἐν τῶν ἐν Τύρῳ κοπέντων ὑπὸ τοῦ ΝΙ νομισμάτων φέρει ἐν τῷ πεδίῳ και τὸ ὄνομα ΔΙ (ἀρ. 1297). Ἴσως πρόκειται περὶ προσωρινῆς συναρχίας τοῦ Νικολάου μετὰ τοῦ γνωστοῦ ἡμῖν Δίωνος (σελ. σξά'-σογ'), ἢ περὶ ἄλλου τινὸς δευτερευούσης τάξεως προσώπου, ἄρχοντος τοπικοῦ ἐν Τύρῳ.

Τ Α Ε Ι Σ Ε.

Σ Ε Ι Ρ Α Δ.

Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Πολυκράτους ἐν Κύπρῳ περὶ τὰ 204-197 π. Χ.

(Ἀριθ. 1291 και 1302-1305, Πίναξ ΧLIV, 1-5.)

Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς ἄρχεται ἡ μεγάλη ἐκείνη και πυκνὴ Πτολεμαϊκὴ νομισματοκοπία τῶν πόλεων τῆς Κύπρου, ἢ τυχοῦσα μεγίστης ὑποδοχῆς, ἀποβᾶσα δ' εὐθύς ἀμέσως ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἐπιφανοῦς τὸ κύριον νόμισμα τοῦ Πτολεμαϊκοῦ κράτους και συνεχισθεῖσα μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς δυναστείας τῶν Λαγαιδῶν.

1. Πολυβ. 15, 25α, 25.

1. Πολυβ. 5, 61, 8, 66, 1, 68, 2-7.

Ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς εὔρηται σειρὰ (Α) ἀργυρῶν τετραδράχμων (ἀρ. 1302-1305, πίν. XLIV, 1-4), φερόντων τοὺς σταθεροὺς τύπους τῶν τετραδράχμων Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, ἐπιγραφὴν δὲ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ ὡς σταθερὸν ὄνομα ἐκδότου τὰ ἀρκτικά ΠΟ, ὧν πλησίον εὔρηται ἐπὶ ἐκάστου κέρματος ἀνὰ δύο ἄλλων ὀνομάτων τὰ ἀρκτικά καὶ δὴ τὰ ζεύγη ΘΕ καὶ ΟΝ, ΘΕ καὶ ΑΡ, ΠΥΡ καὶ ΑΡ, ΑΡ καὶ ΑΠ.

Τὰ κέρματα ταῦτα, προερχόμενα κυρίως ἐκ Κύπρου, εἶναι κατὰ τεχνοτροπίαν τὰ ἀρχαιότερα τῶν τῆς Κυπριακῆς τάξεως νομισμάτων τῶν χρόνων τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἐπομένως οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι τὸ ἐπ' αὐτῶν σταθερὸν ὄνομα ΠΟ δηλοῖ τὸ ὄνομα τοῦ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς ἀρχόντος, στρατηγοῦ καὶ ἀρχιερέως τῆς Κύπρου Πολυκράτους (σελ. τκζ'). Ἐπειδὴ δὲ οὗτος παρέδωκε τὴν ἀρχὴν Πτολεμαίῳ τῷ Μεγαλοπολίτῃ, ἐν ἔτει 197 π. Χ., ὅτε ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομίζων τῷ βασιλεῖ πληθὺς χρημάτων, ἅτινα συνήθροισε κατὰ τὴν σφύρα διοίκησιν αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ, τὰ νομίσματα τῆς σειρᾶς ἡμῶν ταύτης θὰ ἐκόπησαν ἀπὸ τοῦ 204 μέχρι τὸ πολὺ τοῦ 197 π. Χ., ἤτοι ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ὀγδόου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ὡς εἶδομεν, μέχρι τοῦδε ἀνεκαλύφθησαν κέρματα τοῦ Πολυκράτους φέροντα τεσσάρων ζευγῶν νομισματικῶν ἀρχόντων τὰ μονογραφήματα, ἅτινα δυνατὸν νὰ δηλώσῃ τεσσάρων ἐτῶν ἐκδόσεις. Δέον ἄρα ν' ἀναμείνωμεν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀνακαλυφθῶσι καὶ τέσσαρα ἄλλα κέρματα μετὰ διαφόρων ὀνομάτων ἐτησίων ἀρχόντων.

Ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς φαίνεται ὅτι ὁ Πολυκράτης παρεδέχθη διαφόρους τύπους διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενα τετράδραχμα, διότι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πολυκράτους δέον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκόπη καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 1291, πίν. XLIV, 5, ἀργυροῦν καὶ Κυπριακῆς τεχνοτροπίας τετράδραχμον, τὸ φέρον τοὺς τύπους οὐχὶ πλέον τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ τὴν χρονολογίαν Λ Ε (= ἔτος 5^{ον}) καὶ τὸ μέγα μονογράφημα Ϝ. Ἐν τῷ καταλόγῳ (σελ. 214) ἐνομίσασαμεν ὅτι τὸ μονογράφημα τοῦτο δηλοῖ τὸ ὄνομα τῆς Πτολεμαίδος (= ΠΤΟ) ἢ τῆς Ἰόπης (ΙΟΠ)· ἀλλ' ἢ Κυπριακῆ τεχνοτροπία τοῦ νομίσματος, ἢ ἔλλειψις

χρονολογιῶν ἀπὸ πάντων τῶν ἄλλων κερμάτων τῶν κοπέντων μετὰ τῶν αὐτῶν τύπων τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τῶν ἀρκτικῶν τῶν πόλεων τῆς Φοινίκης καὶ Κοίλης Συρίας, πείθουσί με νῦν ὅτι καὶ τὸ μονογράφημα τοῦτο δέον ν' ἀναγνωσθῆ ΠΟ(λυκράτης). Ἡ τοιαύτη δὲ ἀνάλυσις τοῦ μονογραφήματος εἶναι ἀπλουστερά ἢ αἱ παρέχουσαι τὰ ἀρκτικά τῶν ὀνομάτων τῆς Πτολεμαίδος ἢ τῆς Ἰόπης. Ἄλλως δὲ κατὰ τὸ 5^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς εἶναι δύσκολον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ Ἰόπη ἢ ἡ Πτολεμαῖς ἀνήκον εἰσέτι εἰς τὴν Αἴγυπτον¹.

ΣΕΙΡΑ Β.

Νομισματοκοπία τῶν πόλεων τῆς Κύπρου.

(Ἀρ. 1306-1373, Πίν. XLIV, 6-21, XLV, 1-23 καὶ XLVI, 1-22.)

Τὰ τῆς προηγουμένης σειρᾶς τετράδραχμα ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ δι' ὀλόκληρον, φαίνεται, τὴν νῆσον καὶ τὰς λοιπὰς ἀπέναντι αὐτῆς Πτολεμαϊκὰς κτήσεις, αἵτινες ὑπήγοντο ὑπὸ τὸν ἐκάστοτε ἀρχοντα τῆς Κύπρου. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδὲν τῶν κερμάτων τούτων φέρει σύμβολον ἢ μονογράφημα μιᾶς τινος χώρας ἢ πόλεως.

Πλὴν τούτων ὁμως φαίνεται ὅτι ὁ μετ' ἄκρας διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἱκανότητος² κυβερνήσας τὴν Κύπρον Πολυκράτης εἰσήγαγεν ἐν Κύπρῳ τὸ νέον ἐκεῖνο νομισματικὸν σύστημα, ὅπερ τοσοῦτον ἠὺδοκίμησεν ὥστε, — συντελούσης τῆς ἀμέσως τότε ἐπακολουθησάσης ἀπωλείας ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων τῶν ἐν Φοινίκῃ νομισματοκοπειῶν, — ἀπέβη ἔκτοτε τὸ κύριον νόμισμα ὀλοκλήρου τοῦ Πτολεμαϊκοῦ κράτους. Ἀπὸ τοῦ πρώτου δηλαδὴ ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς βλέπομεν τὰς Κυπριακὰς πόλεις Πάφον (ἀρ. 1306-1322), Σαλαμίνα (ἀρ. 1323-1348), Κίτιον (ἀρ. 1349-1371) καὶ Ἀμαθοῦντα (ἀρ. 1372-1373) ἐκδιδούσας μετὰ τῶν ἀρκτικῶν αὐτῶν γραμμάτων (Π ἢ ΠΑ, ΣΑ ἢ Ξ, ΚΙ, Μ ἢ ϩ) καὶ τῶν ἐτῶν τοῦ Ἐπιφανοῦς — ὧν πάντοτε προτάσσεται τὸ Λ, ἐστενογραφημένον σημεῖον τοῦ ἀρκτικοῦ Ε τῆς λέξεως ἔτος — σειρὰν νομισμάτων ἀποτελουμένην ἐκ τριῶν διαφόρων κερμάτων, ἤτοι 1^{ον} ἐκ χρυσῶν ὀκταδράχμων μετὰ τῶν σταθερῶν τύπων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ,

1. Πβλ. Bouché - Leclercq I 356, 1.

2. Πολυβ. 18, 55, 6.

ἥς ἡ μορφή νῦν προσέλαβε τὰ χαρακτηριστικά τῆς μητρὸς τοῦ Ἐπιφανοῦς Ἀρσινόης Γ'. 2^{ον} Ἐξ ἀργυρῶν τετραδράχμων, φερόντων τοὺς σταθεροὺς τύπους Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, καὶ 3^{ον} ἐκ χαλκοῦ κέρματος φέροντος τοὺς συνήθεις τύπους τῶν χαλκῶν, ἧτοι ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἄμμωνος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἐπὶ κεραυνοῦ ἰστάμενον ἀετὸν φέροντα κέρασ ἐπ' ὤμου, ἔχοντα δὲ πέριξ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Τὸ τελευταῖον τοῦτο κέρμα εἶναι λίαν σπάνιον, ἐνῶ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν διεσώθη ἀρκετὸν πλῆθος.

Τῆς Ἀμαθοῦντος ἔχομεν κέρματα μόνον ἐκ τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς, οὐδέποτε δ' ἄλλοτε ἐμφανίζεται ἡ πόλις αὕτη ἐν τῇ νομισματικῇ, ὡς τῆς βασιλικῆς Κυπριακῆς νομισματοκοπίας περιορισθείσης ἔκτοτε εἰς τὰς τρεῖς μεγάλας πόλεις τῆς νήσου Πάφον, Σαλαμίνα καὶ Κίτιον.

Τῆς Πάφου ἔχομεν κέρματα κεχρονολογημένα ἀπὸ τῶν ἐτῶν Β μέχρι ΙΘ, τῆς δὲ Σαλαμίνας καὶ τοῦ Κιτίου ἀπὸ τῶν ἐτῶν Β μέχρι ΚΔ. Τούτων τὰ χρυσᾶ κατέρχονται μέχρι τοῦ 19^{ου} ἔτους τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἴσως διότι κατόπιν, τοῦλάχιστον ἀπὸ τοῦ 22^{ου} ἔτους, τοῦ καὶ δεκάτου ἀπὸ τοῦ γάμου τοῦ βασιλέως μετὰ Κλεοπάτρας τῆς Σύρας, ἡ μορφή ταύτης ἐτέθη ἐπὶ τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων τοῦ κράτους (σελ. τλς'). Ἐν Σαλαμίनि ἐκόπη καὶ ἐν χρυσοῦν ὀκτάδραχμον ἄνευ χρονολογίας (ἀριθ. 1323, πίν. XLV, 1), πιθανῶς ὡς ἐκδοθὲν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας ὡς πολλῶν ἄλλων βασιλειῶν τοιαῦτα ἄνευ χρονολογιῶν νομίσματα.

Τὰ Κυπριακὰ ταῦτα βασιλικὰ νομίσματα, ἰδίως τὰ τῶν πόλεων Σαλαμίνας, Κιτίου καὶ Ἀμαθοῦντος, φέρουσι πολλάκις ἐν τῷ πεδίῳ, παρὰ τὴν χρονολογίαν ἢ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, διάφορα σύμβολα καὶ δὴ συχνότερον μὲν ἓνα πῖλον Διοσκούρου (☉), δύο ὁμοίους πῖλους (☉ — ☉), τοὺς αὐτοὺς πῖλους μετὰ τρίτου ἰδιορρυθμοῦ πῖλου (☉ — ☉), πάλιν τοὺς αὐτοὺς πῖλους καὶ ῥόπαλον (☉ — ☉), Ἴσιακὸν κόσμημα σχήματος ☉ ἢ ☉ ἢ ☉, σπανιώτερον δὲ τὸ αὐτὸ κόσμημα ἄνω ῥοπάλου (☉), γλαῦκα, ῥόπαλον ἀπλοῦν

(☉), ῥόπαλον τεταινωμένον (☉), ἀστέρα (☉), βαλαύστιον (☉), ἀκροστόλιον (☉), ἐπιδορατιδα (☉) ἢ θύρσον. Ὁ R. S. Poole¹ ἔχων ὑπ' ὄψει μόνον τὰ σύμβολα τοῦ ἀστέρος καὶ τοῦ ἀκροστολίου, εἰς ᾧ ἀνέμιξε καὶ τὸ κρᾶνος τὸ εὐρισκόμενον ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων ἄλλων Πτολεμαίων, ἐνόμισεν ὅτι τὰ τρία ταῦτα σύμβολα δηλοῦσι τὰς τρεῖς ἀρχάς, ἃς κατὰ τινὰς ἐπιγραφὰς συνεκέντρον ἐν ἑαυτῷ ὁ ἄρχων τῆς Κύπρου, ἧτοι τὰς τοῦ στρατηγοῦ, ναυάρχου καὶ ἀρχιερέως. Ἄλλ' ἢ παρὰ τὰ τρία ταῦτα σύμβολα συνύπαρξις τῶν πολλῶν ἄλλων, ἅτινα ἀπηριθμήσαμεν ἀνωτέρω, καταδεικνύει σαφῶς ὅτι ἡ ἐρμηνεία αὕτη τοῦ σοφοῦ ἄγγλου νομισματικοῦ εἶναι ἀβάσιμος. Προσεκτικὴ δὲ μελέτη τοῦ συνόλου τῶν συμβόλων τούτων καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐμφανίζεται ἕκαστον, ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἐτίθεντο ἀπλῶς πρὸς διάκρισιν τῶν τοῦ αὐτοῦ ἔτους διαδοχικῶν νομισματικῶν ἐκδόσεων. Τὰ πρῶτα δηλαδὴ νομίσματα ἐκάστου ἔτους ἐξεδίδοντο ἄνευ συμβόλου τινός, ἐνῶ ἐπὶ τῶν τῆς δευτέρας ἐκδόσεως ἐτίθετο σύμβολόν τι πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐκδόσεως καὶ ἐπομένως τοῦ ὑπευθύνου προσώπου διὰ τὴν ἔκδοσιν ταύτην· ἐπὶ δὲ τῶν τῆς τρίτης πάλιν ἐκδόσεως ἐτίθετο διάφορον σύμβολον καὶ οὕτω καθεξῆς, εἰς τρόπον ὥστε ἐν περιπτώσει κιβδηλεύσεως ἢ ἄλλης τινὸς νοθείας τῆς ἐκδόσεως ἀνευρίσκετο εὐχερῶς ὁ ὑπεύθυνος ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῶν κερμάτων καὶ διενηργεῖτο ἀσφαλῶς ὁ ἔλεγχος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Διονυσιακὰ νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ Ἐπιφανοῦς.

Ὡς ἤδη ἐγράψαμεν (σελ. τιδ'), ἐπὶ τῆς βασιλείας κυρίως τοῦ Ἐπιφανοῦς ἤρξατο ἐν Κύπρῳ ἡ κοπὴ τῶν τοῦ Διονυσιακοῦ τύπου ἀργυρῶν διδράχμων, δραχμῶν καὶ ἡμιδράχμων. Πράγματι δ' ἔχομεν πολλὰ τοιαῦτα παρουσιάζοντα κισσοστεφῆ τὴν προτομὴν τοῦ Ἐπιφανοῦς (ἀρ. 1785-1789 καὶ 1793-1797, πίν. XLI, 12-14, 30, XLIV, 22-25, XLV, 24-26), ἧτις μάλιστα φέρει ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀντὶ τοῦ θύρσου τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ κεραυνοῦν τεταινωμένον ἐν εἴδει θύρσου (πίν. XLI, 12-14). Ἐπειδὴ δὲ ὁ Πολύβιος² διηγούμενος τὸν σπάταλον βίον τοῦ Τληπολέμου,

1. BMC. The Ptolemies pag. XIX.

2. Πολυβ. 16, 21, 8.

ἐπιτρόπου τῆς βασιλείας περὶ τὰ 202-200 π. Χ., λέγει ὅτι οὗτος «διερρίπτει τὰ βασιλικά χρήματα τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις», πιθανὸν εἶναι ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐγένετο εἰσηγητὴς τῆς ἐκδόσεως τῶν τοῦ Διονυσιακοῦ τύπου Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, ὧν τῶν ἀρχαιοτέρων ἢ τεχνοτροπία φαίνεται ἀνήκουσα εἰς τοὺς χρόνους αὐτοῦ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Σ', ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ

(181/180—145 π. Χ.)

ΤΑΞΙΣ Α.

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Α'

(181/180—174 π. Χ.)

Πτολεμαῖος ὁ Ἐπιφανὴς ἀπέθανε «καταλιπὼν δύο παῖδας ἔτι βραχεῖς τὴν ἡλικίαν, ὧν ὁ μὲν πρεσβύτερος Φιλομήτωρ ἐκαλεῖτο, Φύσκων δὲ ὁ νεώτερος»¹, πρὸς δὲ τούτοις καὶ θυγατέρα Κλεοπάτραν, τὴν Β'. Περὶ δὲ τοῦ εἰκαζομένου ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν² τρίτου καὶ δὴ πρεσβυτάτου υἱοῦ Εὐπάτορος, οὗ ὅμως τὴν ὑπαρξιν καὶ βασιλείαν ἀποκρούει ἢ ἀνωτέρω ῥητῆ μαρτυρία τοῦ Ἰωσήπου ὡς καὶ ἡ ἔλλειψις οἰασδῆποτε νομισματικῆς ἐνδειξεως, θὰ πραγματευθῶμεν βραδύτερον.

Βασιλεὺς ἀνηγορεύθη ἀμέσως καὶ ἄνευ τινός, φαίνεται, ταραχῆς ὁ Φιλομήτωρ τεθεὶς ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν αὐτῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ βασιλίσσης Κλεοπάτρας. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ ἐπιτροπεία αὕτη τῆς ἐναρέτου καὶ συνετῆς βασιλίσσης διήρκεσεν ἐν εἰρήνῃ μέχρι τοῦ περὶ τὰ 174/173 π. Χ. θανάτου αὐτῆς, μηδενὸς δυσαρέστου ταραξάντος τὴν χώραν, ὅπερ κυροῖ τὴν ἀγαθὴν φήμην τῆς βασιλίσσης, ἧς τὴν μητρικὴν στοργὴν μαρτυρεῖ καὶ τὸ ἐπίθετον *Φιλομήτωρ* τοῦ παρ' αὐτῆς ἐπιτροπευθέντος βασιλέως³.

Εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐπιτροπείας τῆς Κλεοπάτρας τάσσομεν πάντα τὰ κέρματα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν τάξιν Α τῶν νομισμάτων τῆς βασιλείας τοῦ Φιλομήτορος, διακρινόμενα εἰς τὰς ἑξῆς τρεῖς σειράς.

ΣΕΙΡΑ Α.

(Ἀρθ. 1374-1379, Πίναξ XLVII, 1-8.)

Τὴν σειρὰν ταύτην ἀποτελοῦσι: 1^{ον}, *Χρυσῶ ὀκτάδραγμα* μετὰ τῶν σταθερῶν τύπων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ΑΡΕΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, φέροντα ὑπὸ τὸ σχῆμα τῆς Φιλαδέλφου τὴν προτομὴν Κλεοπάτρας τῆς Α', ὁμοίαν τῆς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς δεκαετηρίδος αὐτῆς (σελ. τλε', πίν. XL, 19-23), ἀλλὰ πρεσβυτέραν πολὺ τὴν ἡλικίαν. 2^{ον}, *Χαλκᾶ κέρματα* πέντε διαφόρων μεγεθῶν καὶ ὀγκῶν, φέροντα πάντα μὲν τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, τύπους δὲ τὸ μὲν πρῶτον κεφαλὴν Ἀμμωνος καὶ ἀετὸν μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων ἰστάμενον ἐπὶ κεραυνοῦ· τὸ δὲ δευτέρον κεφαλὴν Ἡρακλέους πωγωνοφόρου ἐν λεοντῇ καὶ ἀετὸν ἐπὶ κεραυνοῦ φέροντα κηρύκειον· τὸ δὲ τρίτον κεφαλὴν Ἀμμωνος καὶ δύο ἀετοὺς ἐπὶ κεραυνῶν· τὸ δὲ τέταρτον κεφαλὴν Διὸς ἢ Νείλου καὶ ἀετὸν ἀναπεπταμένον ἐπὶ κεραυνοῦ, καὶ τέλος τὸ πέμπτον προτομὴν κρανοφόρον Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος καὶ ἀετὸν ἀνεπτυγμένον μετὰ σκήπτρου ἐπ' ὤμου.

Τὸ πρῶτον τῶν χαλκῶν φέρει ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ τὸν ἀετὸν ὡς σύμβολον τὸν αὐτὸν ἀστέρα ἕξ ἀκτίνων, ὃν καὶ πολλὰ τῶν νομισμάτων τῆς προηγουμένης βασιλείας (σελ. τλδ'). Πάντα δὲ τὰ κέρματα τῆς σειρᾶς χαρακτηρίζει τὸ μέγα γράμμα Κ, ἀρκτικὸν καθ' ἡμᾶς τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπιτρόπου Κλεοπάτρας, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ θέσις ἣν κατέχει τοῦτο ἐπὶ τῶν χαλκῶν ὁμοίως τοῖς λοιποῖς ἀρκτικοῖς γράμμασι πλείστων ἄλλων ἐπιτρόπων τῶν προηγουμένων βασιλέων. Μόνον ἐπὶ τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων τὸ Κ κατέχει τὴν αὐτὴν θέσιν, ἣν καὶ ἡ χρονολογία Κ τῶν ὁμοιοτύπων χρυσῶν ὀκταδράχμων τῆς ἐπὶ τῆς προηγουμένης βασιλείας δεκαετηρίδος τῆς αὐτῆς βασιλίσσης (σελ. τλε'). Ἡδυνάμεθα ἄρα νὰ ἐκλάβωμεν καὶ τοῦτο ὡς χρονολογίαν, εἰς τὴν αὐτὴν δεκαετηρίδα ἀναφερομένην. Ἄλλ' ἡ μεγάλη καθ' ἡλικίαν διαφορὰ τῶν προτομῶν τῆς βασιλίσσης, ἧτις ἐπὶ μὲν τῶν νομισμάτων τῆς δεκαετηρίδος εἰκονίζεται νεαρωτάτη, ἐπὶ δὲ τῶν παρόντων ὄριμος ἤδη, πείθει ἡμᾶς νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸ Κ ἐτέθη νῦν πρὸς δήλωσιν — ὡς ἐπὶ τῶν χαλκῶν τῆς αὐτῆς σειρᾶς — τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπιτρόπου τοῦ νέου βασιλέως.

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 12, 235.

2. Mahaffy, Empire p. 329. The Ptolemaic Dynasty p. 165.

3. Strack, p. 3, 31 κέξ. — Bouché-Leclercq II, p. 2 κέξ.

Πάντα τὰ νομίσματα ταῦτα φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ κεντρικοῦ νομισματοκοπέου, τοῦ πάντοτ' ἀνωνύμως ἐκδίδοντος τὰ προϊόντα αὐτοῦ, ἐνῶ συγχρόνως ἐν Πάφῳ τῆς Κύπρου, κέντρον ἤδη μεγάλῃ τῆς νομισματοκοπίας τῶν Πτολεμαίων, ἐκόπησαν αἱ ἐξῆς δύο σειραί.

ΣΕΙΡΑΙ Β ΚΑΙ Γ.

Τὰ τριῶν μεγεθῶν καὶ ὀγκῶν χαλκᾶ κέρματα, ἐξ ὧν ἀπετελέσαμεν τὴν σειρὰν Β (ἀριθ. 1380-1382, πίν. XLVII, 9, 13 καὶ 15), χαρακτηρίζει ἡ ἐπὶ τῆς κυρίας αὐτῶν ὄψεως ἐπιγραφὴ ΒΑΣΙΛΙΞΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ, δηλοῦσα, καθ' ἡμᾶς, ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα, ἅτινα ὡς δηλοῖ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς ὀπισθίας αὐτῶν ὄψεως, ἐκόπησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ἦτοι τοῦ ἀνηλικίου Φιλομήτορος, ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς βασιλίσσης μητρὸς αὐτοῦ, ὡς ἐπιτρόπου αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ ὡς πραγματικῆς βασιλίσσης. Διὰ τοῦτο δὲ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῆς ἐτέθη οὐχὶ περὶ κεφαλῆς αὐτῆς ταύτης, ἀλλὰ περὶ τὰς κεφαλὰς τοῦ Ἄμμωνος, τῆς Ἀλεξανδρείας ἢ τῆς Ἰσιδος. Ἦτο δ' ὅμως τόσον λεπτή ἡ διάκρισις αὕτη καὶ τόσον εὐκόλως ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΙΞΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ὡς δηλοῦσαν πραγματικὴν βασιλείαν καὶ οὐχὶ ἐπιτροπείαν, ὥστε τάχιστα κατηγορήθη, ἐκδοθέντων ἄνευ αὐτῆς, σχεδὸν συγχρόνως, τῶν πανομοίων χαλκῶν κερμάτων τῆς σειρᾶς Γ (ἀριθ. 1383-1387, πίν. XLVII, 10-12 καὶ 14).

Ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν Β καὶ Γ εὑρηται σταθερῶς τὸ μέγα μονογράφημα Ϟ, ἀναγνωρισθὲν ἤδη, ὀρθῶς, ὑπὸ πάντων τῶν νομισματολόγων ὡς δηλοῦν τὸ νομισματοκοπέον τῆς ἐν Κύπρῳ πόλεως Πάφου.

Ἀλλὰ καὶ τῶν βασιλικῶν ἀργυρῶν κεχρονολογημένων τετραδράχμων ἡ κοπή, ἡ ἀρξαμένη ἐν Κύπρῳ ἤδη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἐξηκολούθησεν ἀπαράλλακτως καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας τῆς Κλεοπάτρας. Ἐχομεν δηλαδή, ἐν τέλει τῆς σειρᾶς Γ (ἀριθ. 1388-1393, πίν. XLIX, 1-3 καὶ L, 1-2), σπάνιά τινα τετράδραχμα τῶν σταθερῶν τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, τὰ ἀρχικὰ τῆς Πάφου (ΠΑ) καὶ Σαλαμῖνος (ΞΑ) τῆς Κύπρου, πρὸς δὲ τὰ ἔτη Β, Γ καὶ Ζ, τὰ προφα-

νῶς ἀναφερόμενα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Φιλομήτορος, εἰς ὃν ἀρμόζει ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ κατόπιν, μόλις ἀπὸ τοῦ 1Γ ἔτους ἐμφανίζονται ὅμοια Κυπριακὰ νομίσματα, εἶναι προφανές ὅτι ἡ νομισματοκοπία τῶν χρόνων τῆς ἐπιτροπείας τῆς Κλεοπάτρας διεκόπη εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς ἕνεκα τῶν ἐπακολουθησάντων δεινῶν πολιτικῶν γεγονότων. Τοῦ ἔτους δὲ Ζ τοῦ Φιλομήτορος ταυτιζομένου πρὸς τὸ 174 π. Χ., συμπεραίνομεν ὅτι ἡ ἐπιτροπεία τῆς Κλεοπάτρας διήρκεσε τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἔτους τούτου, ὅπερ συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὰς εἰκασίας τινῶν τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν, στηριζομένων κυρίως ἐπὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον ἀποστολῆς ῥωμαϊκῆς πρεσβείας ἐν ἔτει 173, ἣν φαίνεται ὅτι προκάλεσεν αὐτὸς ὁ θάνατος τῆς Κλεοπάτρας. Ὁπωσδήποτε βέβαιον εἶναι ἐκ τοῦ Λιβίου (XLII, 29) ὅτι ἐν ἔτει 171 ἡ Κλεοπάτρα εἶχεν ἤδη ἀποθάνει.

ΤΑΞΙΣ Β

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΕΥΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΛΗΝΑΙΟΥ

(173-171/170 π. Χ.)

('Αρ. 1394-1408, Πίνακες XLVII, 16-25 καὶ XLVIII, 17-18.)

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας ἡ ἐπιτροπεία τοῦ βασιλέως περιέπεσεν εἰς χεῖρας ἀναξίας τῆς τιμῆς ταύτης. « Ἐπίτροποι τοῦ μείρακος βασιλέως » ἢ « tutores regis » ἐγένοντο οἱ προφανῶς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνακτόρων ἀνήκοντες Εὐλαῖος, εὐνοῦχος « nutritius » τοῦ βασιλέως, καὶ Ληναῖος ὁ Σύρος, ὧν « ὁ μὲν εὐνοῦχος, ὃς καὶ προσφάτως τὸν κτένα καὶ τοὺς ἀλαβάστρους ἀποτεθειμένος τῶν τῆς Ἀφροδίτης ἔργων τοὺς Ἄρεως ἀγῶνας ἐδέξατο, ὁ δὲ Κοιλοσυρίτης γεροντὸς δοῦλος καὶ μόνον οὐ μετὰ χεῖρας ἔχων ἔτι τὸ λογιστήριον, ἐτόλμησε τὸν περὶ Συρίας πόλεμον ἀναλαβεῖν »¹.

Ὑπὸ τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῶν ἀνθρώπων τούτων ἐκινδύνευσε μὲν τελείως νὰ διαφθαρή ἢ ἄλλως σταθερὰ καὶ γενναία ἐν τοῖς κινδύνοις φύσις τοῦ ἔτι μείρακος βασιλέως, ἄρδην δ' ἀνετράπη ἡ βασιλεία².

Πρώτη πρᾶξις αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἐγένετο τὸ νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν ἐνηλικίωσιν καὶ τὸν γάμον

1. Διοδ. 30, 15. — Liv. XLII, 29. — Πολυβ. 38, 21 (17α.) — Hieronym. In Dan. XI.

2. Διοδ. καὶ Πολυβ. ἔ. ἀ.

τοῦ ὅλως ὑποχειρίου αὐτοῖς βασιλέως φοβούμενοι ἴσως μήτοι ἡ Ῥώμη, ἣτις ἅμα τῷ θανάτῳ τῆς Κλεοπάτρας ἐπεμψε πρεσβευτὰς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὡς ἵνα ἀνανεώσῃ τὴν πρὸς τὴν Αἴγυπτον φιλίαν¹, ἐπεμβῆ ἀναλαμβάνουσα αὐτὴ τὴν κηδεμονίαν τοῦ βασιλέως. Οὕτω φαίνεται ὅτι ἐν ἔτει 172 ἐκηρύχθη προῶρως ἐνήλιξ ὁ βασιλεύς, νυμφευθεὶς εὐθύς κατόπιν τὴν ἐπίσης ἄωρον πρὸς γάμον ἀδελφὴν αὐτοῦ Κλεοπάτραν Β´, τὴν Φιλομήτορα². Συγχρόνως, οἱ ἄνευ ἀτομικῆς τιμῆς ἀξίας ἐπίτροποι, καίπερ ὄντες ἄνθρωποι « ἄπειροι τελείως τῶν κατὰ πόλεμον καὶ μηδένα μῆτε σύμβουλον ἔχοντες ἀξιόχρεων μῆθ' ἡγεμόνα δυνατὸν », διενοήθησαν νὰ ἐκτελέσωσι τοὺς πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κοίλης Συρίας σκοποὺς τοῦ προηγούμενου βασιλέως Ἐπιφανοῦς, οὓς, ὡς εἶδομεν (σελ. τλ´), ἐματαιώσεν ὁ θάνατος αὐτοῦ. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ διὰ τὴν ἀπειρίαν ἦσαν εὐέλπιδες, ὥστε ἐνόμιζον εὐκόλον ὄχι μόνον τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἀμφισβητουμένης χώρας, ἀλλὰ καὶ τὴν κατάκτησιν παντὸς τοῦ κράτους τοῦ νέου βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντίοχου Δ´ τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἀνδρὸς πρακτικοῦ, μεγαλεπήβολου καὶ ὑπὸ πολλῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν κεκοσμημένου, ὅστις εἶχεν ἀναγορευθῆ βασιλεὺς ἅμα τῇ ἐν ἔτει 175 δολοφονίᾳ Σελεύκου Δ´ τοῦ Φιλοπάτορος. Εἰς τὴν ὁρμὴν ταύτην φαίνεται ὅτι σκοπίμως ἐκίνησε τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ Πτολεμαίου αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος, ὅστις φύσει μεγαλεπήβολος ὦν διενοεῖτο ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἐνάρξεως τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὴν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου. Πρὸς τοῦτο δ' ἀφορμὴν παρέσχεν αὐτῷ ὁ ἐν ἔτει 173 θάνατος Κλεοπάτρας τῆς Σύρας, θάνατος, μεθ' ὃν ὁ Ἀντίοχος ἔσπευσε, φαίνεται, νὰ ἀρνηθῆ τὴν συνέχειαν τῆς καταβολῆς τῶν « φερνῆς ὀνόματι » παραχωρηθέντων τῇ Αἰγύπτῳ εἰσοδημάτων τῆς Κοίλης Συρίας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο ἐπὶ τῇ προφάσει μὲν ὅτι ἡ παραχώρησις αὕτη ἐγένετο μόνον ἐφ' ὄρου ζωῆς τῆς Κλεοπάτρας, πράγματι δὲ διότι ἤθελε νὰ κινήσῃ καθ' ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, οὗ κατεφρόνει τὴν παιδικὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ἀνικανότητα τῶν γελοίων αὐτοῦ ἐπιτρόπων, ἵνα δραττόμενος ὡς πρόφασιν τὴν ἐπίθεσιν αὐτῶν ἐπιχειρήσῃ, ὡς ἀμυνόμενος, ἀντεπίθεσιν πρὸς κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου, χωρὶς νὰ παράσχη ἀφορ-

μὴν τοῖς Ῥωμαίοις πρὸς ἐπέμβασιν ὑπὲρ τῆς πρώτης ἐπιτεθείσης Αἰγύπτου.

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Οἱ ἄφρονες ἐπίτροποι τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου ὑποστηρίζοντες ὅτι τὰ τέκνα Κλεοπάτρας τῆς Σύρας, οἱ νῦν βασιλεῖς, ἦσαν κληρονόμοι οὐχὶ μόνον τῶν εἰσοδημάτων τῆς Κοίλης Συρίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς χώρας, παρεσκευάζοντο ἀναφανδὸν πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς, κηρύσσοντες ὅτι διὰ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ τῆς ἄλλης γάζας, ἅτινα πάντα πόρον καὶ μηχανὴν ἐπινοήσαντες ἐσώρυσαν ἐν βραχεῖ εἰς τὸ βασιλικὸν ταμεῖον, θὰ διέφθειρον τοὺς φυλάσσοντας τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια ὑπάρχους τοῦ Ἀντιόχου, ὑπισχνούμενοι δὲ εἰς τὰ πλήθη τῆς Ἀλεξανδρείας « σύντομον τέλος ἐπιθήσειν τῷ πολέμῳ » διὰ τῶν θησαυρῶν τούτων, οὓς ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν ἐκστρατεύοντες¹. Μὴ ἀρκοῦμενοι δὲ εἰς τὰς μωρὰς μεγαλαυχίας ταύτας ὑπισχνούντο συγχρόνως ἰσχυρὰν βοήθειαν πρὸς τὴν Ῥώμην κατὰ τοῦ Περσέως τῆς Μακεδονίας².

Τότε δ' ὅμως ὁ Ἀντίοχος, διὰ δεξιᾶς διπλωματικῆς ἐνεργείας ἐπικαλεσθεὶς ὡς μάρτυρας, ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ προσβαλλόμενος, αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους, οὓς ἄλλως ἔβλεπε μέγαν ἐπηρεασμένους ὑπὸ τοῦ κατὰ τοῦ Περσέως πολέμου, ἐπομένως ἀδυνατοῦντας νὰ ἐπεμβῶσιν ἐνόπλιως πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Αἰγύπτου, εἰσέβαλε περὶ τὸ ἔαρ τοῦ 170 π. Χ. εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ συναντήσας μετὰ τοῦ ὄρου Κασίου καὶ τῆς πόλεως Πηλουσίου τὸν ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐξορμήσαντα στρατὸν τῆς Αἰγύπτου, ἐνίκησεν αὐτὸν κατὰ κράτος, ἐπιδείξας κατὰ τὴν νίκην πολλὴν φιλανθρωπίαν, μέγαν ὑπηρετήσασαν τὰ κατακτητικὰ αὐτοῦ σχέδια³. Διὰ τινος δὲ στρατηγήματος « ἀμφιδοξομένου » καὶ μέγαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν κατακρινόμενου ὡς παρὰ τὰς ἠθικὰς ἀρχὰς τοῦ πολέμου γενομένου, ἐγένετο κύριος τοῦ Πηλουσίου καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, ἐνῶ ἀμφοτέροι οἱ ἀνάξιοι ἐπίτροποι αὐτοῦ ἐφρονεῦθησαν, πιθανῶς ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων, « ταχὺ καὶ τῷ πολέμῳ καὶ σφίσι αὐτοῖς τὸ τέλος [τοῦ βίου] περιποιήσαντες » (170 π. Χ.)⁴.

1. Διοδώρ. 30, 15-16.

2. Liv. XLII, 29.

3. Διοδώρου 30, 14. — Hieronym. In Dan. XI, 22.

4. Διοδώρου 30, 15-16.

1. Liv. XLII, 6.

2. Bouché - Leclercq II, 5.

ΣΕΙΡΑ Α.

Τῶν δύο ἐπιτρόπων τοῦ Φιλομήτορος πρωτεύων φαίνεται ἐν ταῖς πηγαῖς ὁ Εὐλαῖος, διὸ καὶ αἱ πράξεις ἀμφοτέρων τῶν ἐπιτρόπων χαρακτηρίζονται ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ὡς ἔργα «τῶν περὶ τὸν Εὐλαῖον»¹. Μαρτύριον δ' ἀσφαλὲς τῆς σπουδαιότητος αὐτοῦ, ὡς μόνου νομίμου ἐπιτρόπου τῆς βασιλείας, παρέχουσι τὰ νομίσματα τῆς σειρᾶς Α τῆς τάξεως Β τῆς βασιλείας τοῦ Φιλομήτορος. Τούτων δηλαδὴ τὰ μὲν ἀργυρᾶ τετράδραχμα, τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος καὶ ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, φέρουσιν ἐν τῷ πεδίῳ τὸ μέγα γράμμα Ε, ἀρκτικὸν τοῦ ὀνόματος τοῦ Εὐλαίου (ἀριθ. 1394, πίν. XLVII, 16-17), τὰ δὲ χαλκᾶ φέρουσι σταθερῶς τὰ ἀρκτικά ΕΥΛ τοῦ αὐτοῦ (ἀρ. 1395-1402, πίν. XLVII, 21-25). Τύπους δὲ φέρουσι τὰ χαλκᾶ ἐφ' ἐνὸς μὲν πάντοτε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀμμωνος, ἐφ' ἐτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, πέραξ αἰετοῦ μετὰ συνεπτυγμένων τῶν περὺγων ἰσταμένου ἐπὶ κεραινοῦ, ἔχοντος δὲ πολλακίς ἐπ' ὤμου τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον καὶ ἐν τῷ πεδίῳ πάντοτε ὡς σταθερὸν σύμβολον ἄνθος λωτοῦ ἢ ῥόδου.

Σημειωτέον δ' ὅτι πολλὰ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ταύτης (ἀρ. 1398, 1400, 1401 γ) φέρουσιν ἐν ὑστεροσήμεν τὴν ἄγκυραν τῶν Σελευκιδῶν, ἐπιτεθεῖσαν κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπακολουθήσασαν κατάκτησιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντιόχου Δ' (ἴδε κατωτέρω τάξιν Γ).

ΣΕΙΡΑ Β.

Ἡ δευτέρα σειρὰ τῆς αὐτῆς τάξεως ἀποτελεῖται ἐκ πανομοίων καὶ συγχρόνων χαλκῶν κερμάτων πρὸς τὰ τῆς σειρᾶς Α (ἀρ. 1403-1408, πίν. XLVII, 18-20 καὶ XLVIII, 17-18), μὴ φερόντων ὅμως τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τοῦ Εὐλαίου ἢ ἄλλου τινός. Φαίνεται δ' ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν μὲν ὅτε ἴσχυεν ἀκόμη ὁ Εὐλαῖος, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 172 π. Χ. ἀνακήρυξιν τοῦ βασιλέως ὡς ἐνηλικου, ὅτε δὲν ὑπῆρχε πλέον νόμιμος λόγος ἵνα ἐπὶ τῶν νομισμάτων τεθῆ τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιτρόπου, οὗ ἢ ἐντολή, τοῦλάχιστον κατὰ τύπους, ἔληξεν αὐτοδικαίως εὐθύς ὡς ὁ βασιλεὺς ἐκηρύχθη αὐτοκράτωρ, ἔχων αὐτὸς ἀμέριστον καὶ τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας.

Εὐθύς δὲ μετὰ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐτάξα-

1. Πολύβ. 28, 20 (17).

μεν ἐν τῷ καταλόγῳ ἕτερά τινα παρόμοια χαλκᾶ ἔνεκα τοῦ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντῶντος ὁμοίου συμβόλου, λωτοῦ ἢ ῥόδου (ἀρ. 1409-1414, πίν. XLVIII, 15-16), δηλώσαντες ὅμως συγχρόνως ὅτι ἀμφιβάλλομεν ὡς πρὸς τὸ σύγχρονον τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν νομισμάτων τῶν χρόνων τοῦ Εὐλαίου. Ἀληθῶς δὲ ἡ τεχνοτροπία αὕτη δυνατὸν νὰ εἶναι ἀρχαιότερα ἢ καὶ μεταγενεστέρα τῶν χρόνων τοῦ Φιλομήτορος. Τὸ ἀμελὲς αὐτῶν κόμμα δὲν ἐπιτρέπει ἀσφαλῆ κρίσιν περὶ τούτου. Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει δυνατὸν νὰ εἶναι ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων Φιλοπάτορος καὶ Ἐπιφανοῦς κοπέντων βασιλικῶν νομισμάτων εἶτ' ἐν Σελευκείᾳ (Σ καὶ ΣΕ) εἶτε ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δίωνος (ΔΙ: σελ. σμθ' καὶ σξ'). Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει χωρεῖ ἡ ὑπόθεσις ὅτι πρόκειται περὶ ἐκδόσεων τοῦ ἐπὶ Εὐεργέτου στρατηγοῦ, ναυάρχου καὶ ἀρχιερέως τῆς Κύπρου Σελεύκου Βίθυος Ἀλεξανδρέως¹ ἢ τῶν ἐπὶ Φιλοπάτορος στρατηγῶν τῶν ἐν Κύπρῳ Κρητῶν καὶ Λυκίων Δίκτυος καὶ Διασθένους². Τὸ δὲ ἄνθος τοῦ λωτοῦ ἢ ῥόδου δὲν εἶναι σύμβολον ἀνήκον ἀποκλειστικῶς τῷ Εὐλαίῳ, ἀλλ' ἐγένετο χρῆσις αὐτοῦ, ὡς εἶδομεν (σελ. ρρ'), ὡς Πτολεμαϊκοῦ συμβόλου ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Φιλαδέλφου, μάλιστα δὲ καὶ ἐπὶ Εὐεργέτου Β'. Ἴσως μάλιστα ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς ὡς σύμβολον τοπικὸν τῆς ἐν Φοινίκῃ Πτολεμαΐδος, — ἣτις ἐπεκαλεῖτο «ἡ ῥοδοφόρος» διὰ τὴν τοῦ τόπου ιδιότητα³, — ἀπέβη δὲ κατόπιν γενικοῦ χαρακτήρος σύμβολον τῶν Πτολεμαίων.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΥΠΟ ΑΝΤΙΟΧΟΥ Δ',
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ
(171/170 π. Χ.)

(Ἀριθ. 1415-1421, Πίναξ XLVIII, 1-6.)

Ἄγνοοῦμεν ὁποῖον ἦτο ἀκριβῶς τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν ψεγόμενον στρατήγημα τοῦ Ἀντιόχου, δι' οὗ ἐγένετο κύριος τοῦ Πηλουσίου καὶ τοῦ μειρακίου βασιλέως, ὅστις κατὰ συμβουλήν τοῦ Εὐλαίου ἐπρόκειτο νὰ φύγῃ μετὰ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ εἰς Σαμοθράκην ἀφίπων ἀνάνδρως τὸ κράτος εἰς τὴν διάκρισιν

1. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 151-154.

2. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 108 καὶ 146.

3. Μακκαβ. Γ', 7, 17.

τοῦ ἐχθροῦ¹. Βέβαιον ὅμως εἶναι ἐκ διαφόρων ἀρχαίων μαρτυριῶν, ὅτι ὁ νεαρός βασιλεὺς γενόμενος διὰ δόλου ὑποχείριος τοῦ Ἀντιόχου ἠναγκάσθη ἢ ἐπέισθη νὰ ἀναγνωρίσῃ διὰ συνθήκης ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ αὐτὸν τὸν Ἀντίοχον, ὑποσχεθέντα μὲν νὰ ἀποδώσῃ αὐτῷ τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐξαπατήσαντα αὐτὸν εὐθύς ὡς ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ κατέλαβε τὸ κράτος: «διὰ γὰρ τὴν συγγένειαν ὀφείλων φείδεσθαι τοῦ μειρακίου, καθάπερ αὐτὸς ἔφησε, τούναντίον ἐξαπατήσας ἐπεβάλετο τοῖς ὅλοις σφῆλαι τὸν πεπιστευκότα»². Ὑποκριθεὶς δηλαδὴ διαφέρον καὶ φιλίαν πρὸς τὸ μειράκιον ἀνήλθεν εἰς Μέμφιν καὶ ἀναδεχθεὶς ἐκεῖ τὴν βασιλείαν τῆς χώρας κατὰ τὰ αἰγυπτιακὰ ἔθιμα, κατώρθωσεν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα προστασίας τῶν συμφερόντων τοῦ νομίμου βασιλέως, νὰ καθυποτάξῃ εὐκόλως τὴν χώραν μετὰ μετρίου στρατοῦ, ἀνεπαρκοῦς πρὸς τοιοῦτο ἐγχείρημα, ἂν δὲν παρουσιάζετο ὡς ἐνεργῶν ἐντολῇ τοῦ νομίμου βασιλέως³.

Οὕτω μετὰ ἔνδεκα ἐτῶν βασιλείαν ὁ Φιλομήτωρ ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἀπώλεσε τὸ διάδημα ἀφαιρεθὲν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου⁴. Ὁ Bouché-Leclercq (II, 15) παρὰ τὰς ῥητάς περὶ τούτου μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων νομίζει ὅτι ὁ Ἀντίοχος ἀναλαμβάνων τὴν βασιλείαν ἐν Μέμφιδι δὲν ἐχρίετο βασιλεὺς κύριος τῆς χώρας καταργῶν τὸν νόμιμον βασιλέα, ἀλλὰ μόνον προστάτης αὐτοῦ καὶ διαχειριστῆς τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας τῇ συγκατανεύσει τοῦ Φιλομήτορος. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ὁ Γάλλος σοφὸς ὑποτιμᾷ τὴν ἀξίαν τῶν περὶ τοῦ ἐναντίου ῥητῶν μαρτυριῶν τῶν ἀρχαίων, ἰδίως δὲ τὴν σαφῆ μαρτυρίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου ὡς μόνου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου κοπέντων νομισμάτων.

Τὰ νομίσματα ταῦτα, ἀποτελοῦντα τὴν τάξιν Γ τοῦ καταλόγου ἡμῶν (ἀριθ. 1415-1421, πίν. XLVIII, 1-6), φέρουσι περὶ τὸ κύριον σύμβολον τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους, ἦτοι τὸν ἀετόν, πάντοτε μὲν τὴν ἐπιγραφὴν μόνον τοῦ Ἀντιόχου, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ἢ

ἀπλῶς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, οὐδέποτε δὲ καὶ τὴν τοῦ Πτολεμαίου Φιλομήτορος, ὡς πάντως θὰ συνέβαινεν ἂν ὁ Φιλομήτωρ παρέμενεν ἔστω καὶ κατὰ πρόσχημα συμβασιλεύς. Πρὸς τούτοις ἔνια ἐξ αὐτῶν (ἀριθ. 1418-1421) φέρουσι καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀντιόχου, οὐδέποτε δὲ τὴν τοῦ Φιλομήτορος. Ἀρκοῦσιν ἐπομένως νὰ πείσωσιν ἡμᾶς, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαραβάτους ἀρχὰς τῆς ἀρχαίας νομισματοκοπίας, ὅτι ὁ Φιλομήτωρ δὲν ἦτο πλέον βασιλεὺς, ἀλλὰ πράγματι «ἐξεβλήθη» ὑπὸ τοῦ «περιελόντος αὐτοῦ τὸ διάδημα» Ἀντιόχου (ἴδε σελ. τοα', σημ. 4).

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΣΥΜΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΝΤΙΟΧΟΥ Δ' ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Σ' ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ

Μόνον ἴσως τὸ ἀποτελοῦν τὴν τάξιν Δ μοναδικὸν χαλκοῦν νόμισμα τῆς συλλογῆς Dattari, (ἀριθ. 1422, πίν. XLVIII, 7), τὸ φέρον μὲν ἐπίσης μόνην τὴν ἐπιγραφὴν ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ἀλλὰ δύο βασιλικούς ἀετούς, ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ ὡς μαρτύριον πραγματικῆς συμβασιλείας δύο βασιλέων, τοῦ Ἀντιόχου δηλαδὴ καὶ Φιλομήτορος, ἂν καὶ δὲν εἶναι βέβαιον, ὅτι οἱ δύο ἀετοὶ δηλοῦσι πράγματι τὴν συνύπαρξιν δύο βασιλέων, ὡς δεικνύουσι τὰ ὑπὸ τοῦ Φιλαδέλφου μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἀρσινόης κοπέντα μετὰ δύο ἀετῶν χαλκᾶ νομίσματα (πίν. XVII, 5-7, XXII, 9-11, XXIV, 13, XXV, 18). Ἄν ὅμως πράγματι οἱ δύο ἀετοὶ δηλῶσι συμβασιλείαν δύο βασιλέων, τούλάχιστον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης (ἴδε κατωτ. σελ. τοζ'), δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν ὅτι ὁ Ἀντίοχος προέβη εἰς τὴν διὰ τοῦ μοναδικοῦ νομίσματος τούτου ὑποδηλουμένην παραχώρησιν, μόλις ὅτε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐπομένου ἔτους 170/169 ὁ λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας ἐξεγερθεὶς ἀνηγόρευσε βασιλέα τὸν Εὐεργέτην¹ ἀντὶ τοῦ Φιλομήτορος, οὗ τὸ πρόσχημα τῆς βασιλείας εἶχεν ἀνάγκην νῦν νὰ προτάξῃ ὁ Ἀντίοχος χάριν τῶν συμφερόντων αὐτοῦ.

Λεπτομερέστερον δ' ἐξετάζοντες τὰ νομίσματα τῆς ἐποχῆς τῆς κατακτήσεως τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου βλέπομεν ὅτι ἀποτελοῦσι πρῶτον μὲν μεγαλοπρεπῆ καὶ ἀφθονον σειρὰν χαλκῶν νομισμάτων, κοπέντων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ φερόντων ἐφ' ἐνὸς μὲν τοὺς Αἰγυπτιακοὺς τύπους τοῦ

1. Strack ἔ. ἀ. σελ. 197, 20.

1. Πολυβ. 28, 21 (17α). — Bouché-Leclercq II p. 12.

2. Διοδώρου 30, 18.

3. Hieronym. In Dan. XI, 26.

4. Πορφύριος Τύριος ἐν FHG. III p 720: "Ἀρχει μὲν γὰρ ὁ Φιλομήτωρ πρότερος ἔτεσιν ἔνδεκα μόνος. Ἀντιόχου δ' ἐπιστρατεύσαντος Αἰγύπτῳ, καὶ περιελόντος αὐτοῦ τὸ διάδημα, οἱ Ἀλεξανδρεῖς κτλ. — Σύγγελος αὐτόθι): Πρῶτος γὰρ ὁ Φιλομήτωρ μόνος ἰα' ἔτη ἐβασίλευσεν. εἶτα ὑπὸ Ἀντιόχου ἐξεβλήθη.

Διὸς Σεράπιδος, τῆς Ἴσιδος και τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀντιόχου Δ' φέροντος ἀκτινοστεφεὲς διάδημα κατ' ἀπομίμησιν τῶν Πτολεμαίων Γ' και Ε', ἐφ' ἑτέρου δὲ τὸν ἐπὶ κεραινοῦ ἀετὸν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κράτους (ἀριθ. 1415-1419). Δεύτερον δ' ἔχομεν ἑτέραν σειρὰν ἐξ ἀργυρῶν τετραδράχμων κοπέντων ἐν Σαλαμῖνι τῆς Κύπρου, οὐχὶ πλέον μετὰ τῶν σταθερῶν ἐν τῇ νήσῳ Πτολεμαϊκῶν τύπων, ἀλλὰ τῶν καθαρῶς Συριακῶν τύπων τοῦ Ἀντιόχου, ἦτοι τῆς μετὰ βασιλικοῦ διαδήματος κεφαλῆς αὐτοῦ και τοῦ ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθημένου Ἀπόλλωνος (ἀριθ. 1420-1421). Τὰ τελευταῖα ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ κατὰ τὴν ἐπακολουθήσανσα κατάκτησιν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου (ἴδε κατωτέρω σελ. τοσ').

Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσι σαφῶς, νομίζω, ὅτι ὁ Ἀντιόχος ἐκδίδων τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκήρυσσεν ἑαυτὸν ὡς μόνον βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, οὐχὶ δέ, ὡς ἐνόμισεν ὁ Bouché-Leclercq (II, 16, 1), ὅτι διὰ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν «l'astucieux roi de Syrie cherchait à créer une équivoque et à affirmer son droit d'exercer l'autorité royale». Τὸ τελευταῖον τοῦτο δύναται νὰ ῥηθῆ τὸ πολὺ ἴσως μόνον περὶ τοῦ μοναδικοῦ νομίσματος τῆς τάξεως Δ, ὅπερ ὅμως ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς δευτέρας σκέψεις τοῦ Ἀντιόχου, μεταγενεστέρως τοῦ ἐν Μέμφιδι σφετερισμοῦ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος τῆς Αἰγύπτου.

Βλέποντες δηλαδὴ οἱ Ἀλεξανδρεῖς τὸν βασιλέα αὐτῶν Φιλομήτορα ἀνάνδρως ἐγκαταλιμπάνοντα τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ και ὑποχείριον γινόμενον τοῦ κατακτητοῦ, ἀνηγόρευσαν ἀντ' αὐτοῦ κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας (169 π. X.), βασιλέα, τὸν νεώτερον τοῦ Φιλομήτορος ἀδελφὸν Εὐεργέτην (Φύσκωνα), τάξαντες παρ' αὐτῷ ὡς βασιλίσσαν τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παραμείνας ἀδελφὴν ἀμφοτέρων και σύζυγον τοῦ Φιλομήτορος Κλεοπάτραν τὴν Β', ὑπουργοὺς δὲ τὸν Κομανὸν και Κινέαν, σπεύσαντας νὰ κηρύξωσιν ἐνήλικον τὸν νέον βασιλέα¹. Ἐνεκα τούτου δὲ ἐρημάτισε κατόπιν παρ' Ἀλεξανδρεῦσι τὸ ἰβ' ἔτος τοῦ Φιλομήτορος ἔτος πρῶτον τοῦ Εὐεργέτου². Ἡ θαρραλέα και πολιτικὴ πρᾶξις τῶν Ἀλεξανδρέων ἠνάγκασε τὸν Ἀντιόχον νὰ προσποιοθῆ τὸν ὑπέρχμαχον τῶν συμφερόντων τοῦ ὑποχει-

ρίου αὐτῷ βασιλέως, τότε δ' ἴσως ἔκοψε τὸ νόμισμα τῆς τάξεως Δ τὸ παρουσιάζον δύο ἀετούς, πρὸς δήλωσιν ὅτι δύο ἦσαν οἱ βασιλεῖς τῆς χώρας, αὐτός, οὗ τὸ νόμισμα ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν, και ὁ προστατευόμενος ὑπ' αὐτοῦ Φιλομήτορα. Ἐπανελθὼν δὲ πλήρης ὀργῆς ἐκ Συρίας ἔλεγεν «οὐ τῆς κατ' Αἰγυπτον βασιλείας ἑαυτὸν ἐπιθυμοῦντα παρεσκευάσθαι μεγάλας δυνάμεις εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ τῷ πρεσβυτέρῳ Πτολεμαίῳ βούλεσθαι συγκατασκευάσαι τὴν πατρίδα ἀρχήν. Οὐ μὴν τό γε ἀληθὲς οὕτως εἶχεν, ἀλλὰ διαγωνοθετῶν τὰ μεράκια διελάμβανε μεγάλης χάριτος ἀφορμὴν παρέχων ἀκονιτὶ κυριεύσειν τῆς Αἰγύπτου»¹. Καταναυμαχήσας λοιπὸν παρὰ τὸ Πηλούσιον τὸν στόλον τοῦ Εὐεργέτου ἀνήλθεν εἰς Μέμφιν και ἐκεῖθεν κατήρχετο εἰς Ἀλεξανδρείαν κατάγων ὡς βασιλέα τὸν Φιλομήτορα. Εἰς τοὺς πανταχόθεν δὲ προσελθόντας πρέσβεις τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν τοῦ Εὐεργέτου, ἀποδίδοντας τὰ πρῶτα αἴτια τοῦ πολέμου εἰς τοὺς περὶ τὸν ἤδη τιμωρηθέντα Εὐλαῖον και ζητοῦντας νὰ κατευνάσωσι τὴν ὀρμὴν αὐτοῦ, ἀφοῦ ἔπεισεν ὅτι εἶχε δίκαιον εἰς τὸ πρῶτον ζήτημα τῆς κατοχῆς και τῶν φόρων τῆς Κοίλης Συρίας, ἐδήλωσεν ἐν τέλει ξηρῶς «τὴν μὲν βασιλείαν εἶναι Πτολεμαίου τοῦ πρεσβυτέρου, πρὸς δὲ τοῦτον και διαλελύσθαι πάλαι και φίλους ὑπάρχειν, και νῦν βουλομένων τῶν ἐν τῇ πόλει κατάγειν τοῦτον μὴ κωλύειν Ἀντιόχον»². Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέφερεν εἰς τὸν νέον βασιλέα Εὐεργέτην και τοὺς Ἀλεξανδρεῖς.

ΤΑΞΙΣ Ε.

Α. ΜΟΥΣΒΑΙΝΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΝ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ

(Ἀριθ. 1429-1430, Πίν. XLVIII, 13 και LXVI, 17-18.)

Ἡ ἀμέσως ἐπακολουθήσασα πολιορκία τῆς Ἀλεξανδρείας (168 π. X.) ἐγένετο μακρὰ και δεινὴ. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι ἡ πόλις περιῆλθεν εἰς τὰ ἔσχατα, ἐξαντληθέντων τῶν ἐφοδίων. Τότε δὲ θὰ ἐκόπησαν ὡς νομίσματα ἀπορίας τὰ ἐνταῦθα σημειούμενα *μολύβδινα* κέρματα, τὰ πάντοτε εὐρισκόμενα ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, παρουσιάζοντα δὲ τεχνοτροπικὰ χαρακτηριστικὰ ἀπα-

1. Πολυβ. 28,10,8.

2. Πορφύριος και Σύγγελος ἔ. ἀ.

1. Διοδώρου 31,1. — Hieronym ad Dan. XI.

2. Πολυβ. 28, 18-23.

ράλλακτα πρὸς τὰ λοιπὰ Πτολεμαϊκὰ νομίσματα τῶν αὐτῶν χρόνων. Τὴν αὐτὴν ἀπορίαν δεικνύουσι καὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς ἐπάργυρα χαλκᾶ νομίσματα (ἀριθ. 1427 α-γ), τὰ πιθανώτατα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κοπέντα ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Τότε δ' ἐπίσης ἐστάλησαν ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλέων Εὐεργέτου καὶ Κλεοπάτρας (ab Ptolemaeo et Cleopatra regibus) πρεσβευταὶ εἰς Ῥώμην ἐπικαλούμενοι, ὡς ἔλεεινοὶ οἰκέται, τὸν οἶκτον καὶ τὴν βοήθειαν τῆς Συγκλήτου κατὰ τοῦ Ἀντίοχου, ἂν αὕτη δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ μετ' οὐ πολὺ τὸν Εὐεργέτην καὶ τὴν Κλεοπάτραν ἐξορίστους τοῦ κράτους αὐτῶν. Ἡ δὲ Σύγκλητος συγκινηθεῖσα δὲν ἔλαβε μὲν ἀναφανδὸν τὸ μέρος οὐδενὸς τῶν διαμαχομένων, ὡς μὴ περατωθέντος εἰσέτι τοῦ ἐπασχολοῦντος αὐτὴν μεγάλου πολέμου κατὰ τοῦ Περσέως τῆς Μακεδονίας, ἐξέπεμψεν ὁμως ἀμέσως πρεσβευτὰς ἐντεταλμένους νὰ δηλώσωσιν ὅτι θέλει θεωρήσει ἐχθρὸν ἐκεῖνον τῶν διαμαχομένων, ὅστις θὰ ἤρνεϊτο νὰ συνδιαλλαγῇ¹.

Πολὺ δ' ὁμως πρὶν ἔλθωσιν εἰς Αἴγυπτον οἱ ἔνεκα πολιτικῶν ὑπολογισμῶν πάνυ βραδέως βαδίζοντες πρεσβευταὶ τῆς Ῥώμης, ὁ Ἀντίοχος εἶτε θέλων νὰ ἀφοπλίσῃ τοὺς Ῥωμαίους, εἶτε ἀπελπίσας νὰ καταβάλλῃ τὰ ἰσχυρὰ τεῖχη τῆς Ἀλεξανδρείας, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ κύριος παντὸς τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς Αἰγύπτου ἀφῆκεν ἐν Μέμφιδι ὡς βασιλέα τὸν Φιλομήτορα ἀπελθὼν αὐτὸς εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀφοῦ πρότερον ἐγύμνωσε τὴν χώραν καὶ ἀφοῦ ἐγκατέστησεν ἰσχυρὰν φρουρὰν ἐν Πηλουσίῳ, πύλῃ τῆς Αἰγύπτου. Σκοπὸς δ' αὐτοῦ κρύφιος ἦτο νὰ ἐπανέλθῃ ἵνα ἐκδιώξῃ καὶ τὸν πρεσβύτερον Πτολεμαῖον, εὐθύς ὡς οὗτος ἤθελε μόνος καταβάλλει τὸν νεώτερον².

B. ΣΤΙΜΒΑΣΙΑΒΙΑ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ
ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

(Ἀπὸ τοῦ 168-163 π. X.)

(Ἀριθ. 1423-1428, Πίναξ XLVIII, 8-14.)

Ἐπιτομὴ τῆς παρουσίας τοῦ δῆθεν προστάτου Ἀντίοχου καὶ ἐννοήσας τὰς προθέσεις αὐτοῦ, ἔπεισε — τῇ βοήθειᾳ κυρίως καὶ ταῖς ἰκεσίαις τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφῆς καὶ συζύγου αὐτοῦ Κλεοπάτρας — τὸν ἀδελφὸν νὰ δεχθῇ αὐτὸν ὡς συμβασιλέα, κατῆλθε δ' ἀμέ-

σως ἐκ Μέμφιδος εἰς Ἀλεξανδρείαν¹. Τοῦτο δὲ ἀνατρέπον ὀλοσχερῶς τὰ σχέδια τοῦ Ἀντίοχου ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ καταρρίψῃ τελείως τὸ προσωπεῖον, ἐπιτιθέμενος νῦν κατ' ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν. Καὶ τὸν μὲν στόλον αὐτοῦ ἐπεμψε κατὰ τῆς Κύπρου, ἣν κατέλαβε παραδοθεῖσαν, τοῦλάχιστον ἐν μέρει, ὑπὸ τοῦ προδότου στρατηγοῦ ἄρχοντος αὐτῆς Πτολεμαίου τοῦ Μάκρωνος ἐπικαλουμένου², — κόψας τότε καὶ τὰ ἀνωτέρω (σελ. τογ΄) μνημονευθέντα Κυπριακὰ αὐτοῦ τετράδραγμα (ἀρ. 1420-1421) — αὐτὸς δὲ εἰσέβαλεν ἐκ νέου εἰς Αἴγυπτον μετὰ τοῦ στρατοῦ. Μάτην ἔσπευσαν πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὄρειων τῆς Αἰγύπτου, εἰς Ῥινοκόλουρα, πρεσβευταὶ τοῦ Φιλομήτορος εὐχαριστοῦντες ἐξ ὀνόματος τοῦ βασιλέως ὅτι ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ ἀνακτήσῃται τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἰκετεύοντες δὲ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἔργον τοῦτο, καὶ νὰ δηλώσῃ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ μᾶλλον ἢ νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ἐχθρὸν ἐκεῖνον, οὐ μὲχρι τοῦδε ἐχρημάτισε προστάτης. Ὁ Ἀντίοχος ἀπήντησε ξηρῶς, ὅτι δὲν θὰ ἀνακαλέσῃ τὸν στόλον οὐδὲ τὸν στρατὸν θ' ἀποσύρῃ, πρὶν ἢ παραχωρηθῇ αὐτῷ ὀλόκληρος ἡ Κύπρος καὶ τὸ Πηλούσιον μετὰ πάσης τῆς περὶ αὐτὸ χώρας μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νείλου. Ἐταξε δὲ πρὸς τοῦτο προθεσμίαν, ἣς παρελθούσης ἄνευ ἀπαντήσεως τὸν μὲν στόλον διέταξε νὰ προσορμισθῇ εἰς τὸ Πηλούσιον, αὐτὸς δὲ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐκυρίευσεν τὴν Μέμφιν καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, βαδίσας κατόπιν κατ' αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρείας

Εἶχεν ἤδη διέλθει τὸν ποταμὸν παρὰ τὴν Ἐλευσίνα, κειμένην εἰς ἀπόστασιν τεσσάρων μόλις μιλίων ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅτε ἐνεφανίσθησαν τέλος οἱ ἀπὸ ἑπτὰ ἡδὴ μηνῶν ἀναμενόμενοι ἀπεσταλμένοι τῆς Ῥώμης, ἣτις εἶχε τέλος ἀπαλλαγθῆ ὀριστικῶς τοῦ Περσέως. Τότε δὲ ὁ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν Γάϊος Ποπίλλιος Λαίνας περιέγραψε διὰ τῆς ῥάβδου τὸν περιφημον ἐκεῖνον κύκλον περὶ τὸν Ἀντίοχον, ἀπαιτῶν πρὶν ἢ ἐξέλθῃ αὐτοῦ νὰ ἀπαντήσῃ ἂν θὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν παρουσιασθεῖσαν ἐπιταγὴν τῆς Ῥώμης, λύων ἀμέσως τὸν πόλεμον καὶ ἐκκενῶν ἐν τακτῇ προθεσμίᾳ τὴν Αἴγυπτον. Στένων καὶ ἀχθόμενος ὁ Ἀντίοχος ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ, οἱ δὲ περὶ τὸν Ποπίλλιον, καταστησάμενοι τὰ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρείαν

1. Liv. XLIV, 19.

2. Liv. XLV, 11.

1. Πολυβ. 29, 23, 8.

2. Μακκαβ. Β', 10, 12-13. — Πολυβ. 27, 13 (12).

και συστήσαντες ὁμόνοιαν εἰς τοὺς δύο βασιλεῖς Πτολεμαίους, ἀνεχώρησαν εἰς Κύπρον « βουλόμενοι και τὰς ἐκεῖ ὑπαρχούσας δυνάμεις τοῦ Ἀντιόχου ἐκβαλεῖν ἐκ τῆς νήσου κατὰ σπουδήν. Ἀφικόμενοι δὲ και καταλαβόντες ἡττημένους μάχη τοὺς τοῦ Πτολεμαίου στρατηγούς και καθόλου θορυβούμενα τὰ κατὰ τὴν Κύπρον, ταχέως ἀπέστησαν τὸ στρατόπεδον ἐκ τῆς χώρας και παρήδρευσαν ἕως ἀπέπλευσαν αἱ δυνάμεις τῆς Συρίας (168 π. X.) »¹.

Οὕτω δὲ ληξάσης ὀριστικῶς τῆς κατακτήσεως τοῦ Ἀντιόχου, ἐβασίλευσαν ὁμοῦ ἐπὶ παντός τοῦ κράτους οἱ δύο Πτολεμαῖοι και ἡ Κλεοπάτρα « ἀπὸ τοῦ ιβ' ἔτους τοῦ Φιλομήτορος ἕως τοῦ ιζ' »². Ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς « εἶχον τό τε διάδημα και τὴν ἐξουσίαν »³. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων δ' ὁμοῦ αὐτῶν δὲν ἐδηλοῦτο ἡ συμβασιλεία διὰ τῆς ἀναγραφῆς τῶν δύο ὀνομάτων ἢ τῶν ἐτῶν ἀμφοτέρων. Ἡ μόνη ἔνδειξις τῆς συμβασιλείας εἶναι οἱ δύο ἀετοί, οἵτινες ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων ἀποβαίνουν νῦν σταθερὸς και ἀμετάβλητος τύπος πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν κερμάτων (ἴδε ἀριθ. 1423-1428). Ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῶν εἶναι πάντοτε ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, προφανῶς ἀναφερομένη εἰς τὸν πρεσβύτερον, ὅστις φαίνεται ὅτι διετήρησε δι' ἑαυτὸν ἀμερίστον τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας. Ἡ τεχνοτροπία δ' αὐτῶν εἶναι ἀπαράλλακτος πρὸς τὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου πρὸ μικροῦ κοπέντων ἐν Αἰγύπτῳ (πρβλ. πίν. XLVIII τὸν ἀριθ. 1 πρὸς τὸν ἀριθ. 11), ἢ δ' ἀταξία περὶ τὰ μεγέθη και τὰς ὀγκὰς συμφωνεῖ πρὸς τὴν τότε ὅλως ἀνώμαλον κατάστασιν τοῦ κράτους. Τὰ μόνα δὲ νομίσματα, ἅτινα ἔχομεν μετὰ τῶν ἐτῶν τῆς βασιλείας ἐκ τῶν χρόνων τῆς ἐν ὁμοιοῖα συμβασιλείας τῶν ἀδελφῶν, φέρουσι μὲν τὰ ΙΓ και ΙΔ ἔτη τοῦ Φιλομήτορος (ἀριθ. 1452, πίν. L, 3 και ἀρ. 1470, πίν. L, 13) ἄνευ τῶν πρὸς ταῦτα συμπιπτόντων Β και Γ ἐτῶν τοῦ Εὐεργέτου, ἀλλ' ἢ παρὰλειψις αὕτη δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἀμφότερα εἶναι χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τῶν σταθερῶν τύπων τῆς ΑΡΞΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ἀναφερόμενα προφανῶς εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Φιλομήτορος Κλεοπάτραν, ἧς τὰ

χαρακτηριστικὰ ὑποκατεστάθησαν εἰς τὰ τῆς Ἀρσινόης, συμφώνως πρὸς τὴν ἤδη πολλάκις σημειωθείσαν συνήθειαν τῆς νομισματοκοπίας τῶν Πτολεμαίων. Βεβαίως δὲ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχεν ἵνα πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ταύτην σχετισθῇ ἄλλη χρονολογία τῆς ἀναφερομένης εἰς τὴν ἑναρξιν τῆς βασιλείας τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Σημαντικὸν εἶναι ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα οὐδὲν ἀργυροῦν τετράδραχμον ἐκόπη μετὰ ἐτῶν. Τὰ μόνα δυνάμενα νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς χρόνους τούτους τοιαῦτα ἀργυρᾶ τετράδραχμα και δίδραχμα και τὰ τούτοις συναφῆ χαλκᾶ κέρματα, ὄντα πάντα οὐχὶ Κυπριακῆς ἀλλ' Αἰγυπτιακῆς τεχνοτροπίας (ἀρ. 1489-1497, πίν. LI, 1-16), οὐδεμίαν χρονολογίαν φέρουσιν, ἢ δ' ἐπιγραφὴ αὐτῶν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀναφέρεται και πάλιν εἰς ἕνα και μόνον βασιλέα, προφανῶς τὸν Φιλομήτορα, ὅστις και ἐν ταῖς λοιπαῖς πηγαῖς ἀναφέρεται ὡς ὁ κύριος και τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἔχων βασιλεὺς τοῦ κράτους¹. Αὐτὸ δὲ τὸ μόνον κέρμα, τὸ φέρον ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ βασιλέως ἕτερον ὄνομα, τὰ ἀρκτικὰ ΙΠ (ἀριθ. 1497, πίν. LI, 12), ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν ὅτι ἐκ τῶν χρόνων, εἰς οὓς ἀνήκει, εἶναι γνωστὸς ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν και παπύρων, τῶν ἐτῶν 6, 11 και 23 τοῦ Φιλομήτορος, ὁ ἐκ « τῶν πρώτων φίλων » « ἐπιστρατήγος » και « προκαθήμενος » μεγάλου μέρους τῆς Αἰγύπτου Ἴππαλος², ὅστις, φρονῶ, ἔκοψε τὸ νόμισμα τοῦτο. Φαίνεται λοιπὸν και ἐκ τούτου ὅτι, διαρκούσης τῆς ἐπὶ παντός τοῦ κράτους συμβασιλείας τῶν δύο ἀδελφῶν, ἢ ἔκδοσις τῶν νομισμάτων ἦτο προνόμιον μόνου τοῦ Φιλομήτορος.

ΤΑΞΙΣ Ζ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ 5' ΜΟΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

(163-145 π. X.)

(Ἀριθ. 1431-1485. Πίνακες XLIX, 1-21³ και L, 4-27.)

Ὁ ἐντελὸς διάφορος χαρακτῆρ τῶν συμβασιλέων ἀδελφῶν, ὧν ὁ μὲν Φιλομήτωρ ἦτο εὐθύς και φιλόανθρωπος, ὁ δ' Εὐεργέτης αἰμοχαρῆς και πλήρης ἐλαττωμάτων, — ἀληθῆς *Κακερ-*

1. Πολυβ. 29, 27 (11). — Liv. XLV, 12. — Διοδώρου 31, 2 πλ. Ἰδε Bouché-Leclercq, II p. 28, 1.

2. Πορφύριος και Σύγγελος ἔ. ἀ.

3. Πολυβ. 29, 23, 9.

1. Πβλ. Διοδώρου 31, 15, 4.

2. Dittenberger OGIS. vol. I n° 103.

3. Ἐν σελ. 239 τοῦ καταλόγου ὁ πίναξ ἐσημειώθη πανταχοῦ κατὰ λάθος ὡς L ἀντὶ XLIX.

γέτης, ὡς ἐπωνόμαζον αὐτὸν οἱ Ἀλεξανδρεῖς, οὐχὶ δὲ *Εὐεργέτης* ὡς ἑαυτὸν ἀνεκίρουν¹, — ἐγέννησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διχονοίας καὶ ὑπόκωφον πόλεμον μεταξὺ αὐτῶν. Ἦδη ἐν ἔτει 167 ἢ 166 ὁ φίλος τοῦ Φιλομήτορος Διονύσιος ὁ καλούμενος Πετοσάραπς, ἀνὴρ ἰσχύων τὰ μάλιστα τῶν περὶ τὴν αὐλήν καὶ πάντων τῶν Αἰγυπτίων προέχων ἐν τοῖς κατὰ πόλεμον κινδύνοις, καταφρονήσας ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων, διὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀπειρίαν, ἐπεχείρησε νὰ γείνη κύριος τῆς βασιλείας, προσποιηθεὶς ὅτι ὁ πρεσβύτερος προέτρεψεν αὐτὸν εἰς ἐμφύλιον πόλεμον καὶ ἐπιβουλήν κατὰ τοῦ νεωτέρου, ὅπερ βεβαίως δὲν θὰ ἐπενόει, οὐδὲ θὰ ἐγένετο πιστευτὸν ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἂν πράγματι δὲν ὑπέβασκεν ἀντιζηλία, δυσαρέσκεια καὶ δυσπιστία μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν. Ὁ Φιλομήτωρ ἐκινδύνευσεν τότε νὰ φονευθῆ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων, οἵτινες ἀνεκαθεν ἠνθόουν τὸν Εὐεργέτην, ἐσώθη δὲ μόλις διὰ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀφοπλισάσης τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐνεργείας, συντρίψας κατόπιν τὰν Διονύσιον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἐπαναστατήσαντας Αἰγυπτίους². Οὐχ ἦττον ὅμως βραχὺ κατόπιν, ἐν ἔτει 164, βλέπομεν τὸν Φιλομήτορα ἐκδιωκόμενον ἐξ Αἰγύπτου ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ καταφεύγοντα ὡς πτωχὸν ἰκέτην εἰς Ῥώμην³, ἐκεῖθεν δὲ ἐπανερχόμενον, προφανῶς τῇ συμβουλῇ τῆς Συγκλήτου, καὶ καταλαμβάνοντα τὴν Κύπρον, ὁπόθεν τάχιστα ἀνεκλήθη ὡς μόνος βασιλεὺς εἰς Αἴγυπτον ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων, ἀγανακτησάντων ἐν τῷ μεταξὺ ἕνεκα τῆς τὸ πρῶτον τότε καταφανοῦς γενομένης ἀχαλινώτου κακουργίας τοῦ Εὐεργέτου (163 π. Χ.)⁴.

Τότε δ' ὅμως ἐπεμβάντες οἱ Ῥωμαῖοι ὄχι μόνον ἔσωσαν τὴν ἕνεκα τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ λαοῦ κινδυνεύουσαν ζωὴν τοῦ Εὐεργέτου, ἀλλὰ καὶ συμφώνως τῷ πολιτικῷ αὐτῶν συμφέροντι ἐμέρισαν τὴν βασιλείαν τοπικῶς μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν, δόντες εἰς τὸν Εὐεργέτην τὴν Κυρηναϊκὴν, ἀφήσαντες δὲ εἰς τὸν Φιλομήτορα τὴν Αἴγυπτον καὶ Κύπρον (163 π. Χ.). Ἄλλ' ὁ Εὐεργέτης, καίτοι παρεδέχθη τὸν μερισμὸν τοῦτον δι' ἐνόρκου συνθήκης πρὸς τὸν

ἀμνησίκακον ποιησάμενον τὴν ἐξορίαν φιλάνθρωπον ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐκίνησε νέα πράγματα εὐθύς ὡς κατέλαβε τὴν Κυρήνην. Ἀφήσας δηλαδὴ ἐν Κυρήνῃ «ἐπιμελητὴν τῶν ὄλων» Πτολεμαῖον τὸν Συμπετήσιν, τὸ γένος Αἰγύπτιον, ἔσπευσεν εἰς Ῥώμην διαμαρτυρόμενος, ὡς ἀνίσσου γενομένου τοῦ μερισμοῦ, παρακαλῶν δὲ νὰ δοθῆ αὐτῷ καὶ ἡ Κύπρος. Καὶ πάλιν δὲ ἡ Σύγκλητος βλέπουσα τὸ μέγεθος τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας καὶ φοβουμένη μήπως αὕτη παράσχη τῇ Ῥώμῃ πράγματα, ἂν ποτε τύχη ἰκανοῦ βασιλέως, ἀπεφάσισε νὰ ἐξασθενίση ἐπὶ μᾶλλον τὴν μερίδα τοῦ Φιλομήτορος. Πρὸς τοῦτο δ' ἐνετείλατο τὴν ἀνευ πολέμου παράδοσιν τῆς Κύπρου τῷ Εὐεργέτῃ¹. Ἄλλ' ὁ Φιλομήτωρ πάνυ δεξιῶς πολιτευθεὶς πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Ῥώμης κατέτριψε τὸν χρόνον, ἀναγκάσας ἐπὶ τέλους τὸν Εὐεργέτην νὰ σπεύσῃ μετὰ τῶν Κρητῶν αὐτοῦ μισθοφόρων οὐχὶ εἰς Κύπρον ἀλλ' εἰς τὴν Κυρηναϊκὴν, ἔνθα ἕνεκα τῆς τυραννικῆς καὶ οὐχὶ βασιλικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ προαιρέσεως ἐξεργάγη γενικὴ ἐπανάστασις τῶν Κυρηναίων καὶ Λιβύων, ἧς μετέσχε καὶ αὐτὸς ὁ ὑπαρχος αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Συμπετήσις². Νικήσας δὲ κατ' ἀρχὰς ἠττήθη ἐν τέλει. Ὅτε δ' ὑπεχώρει πρὸ τῶν Κυρηναίων, ἔμαθε παρὰ τῶν Ῥωμαίων πρεσβευτῶν, ὅτι ὁ ἀδελφὸς Φιλομήτωρ ἀπέκρουσεν ὀριστικῶς τὰς ἐπὶ τῆς Κύπρου ἀξιώσεις αὐτοῦ, ἐμμένων εἰς μόνον τὰ ἐξ ἀρχῆς συμφωνηθέντα. Τότε δ' ἐξαπέστειλεν ἀμέσως ὁ Εὐεργέτης πρέσβεις εἰς Ῥώμην Κομανὸν καὶ Πτολεμαῖον τοὺς ἀδελφοὺς «διασαφήσοντας τῇ Συγκλήτῳ περὶ τῆς ἀδελφοῦ πλεονεξίας καὶ καταφρονήσεως»³.

Παρ' ὅλον δὲ τὸ προφανὲς δίκαιον τοῦ Φιλομήτορος οἱ μὴ ἐπιτρέποντες παρακοὴν εἰς τὰ κελύσματα αὐτῶν Ῥωμαῖοι ἐψήφισαν «τὴν συμμαχίαν ἀναιρεῖν» τὴν πρὸς τὸν Φιλομήτορα, ἀναγγείλαντες τοῦτο εἰς τὸν ἐπιτυχόντα ἐν τῷ μεταξὺ νὰ καταλάβῃ ἐκ νέου τὴν ἐν Κυρήνῃ ἀρχὴν Εὐεργέτην. Οὗτος δ' «ἐπαρθεὶς εὐθέως ἐξενολόγει καὶ ταῖς ἐπιβουλαῖς ὄλος καὶ πᾶς ἦν περὶ τὴν Κύπρον»⁴ (161 π. Χ.). Ἄλλ' ὁ Φιλομήτωρ οὐδόλως καταπλαγεὶς τοὺς Ῥωμαίους,

1. Ἀθην. 12, 549 d.

2. Διοδώρου 31, 15 καὶ 17 b. — Bouché - Leclercq II 29.

3. Διοδώρου 31, 18. — Liv. Epit. XLVI.

4. Διοδώρου 31, 17 c. — FHG. III p. 720.

1. Πολυβ. 31, 18 καὶ 26-27.

2. Πολυβ. 31, 26-27. — Πολυαίν. 8, 70.

3. Πολυβ. 31, 28.

4. Πολυβ. 32, 1.

ἔδειξε, παρ' ὄλον τὸ δεινὸν τῶν περιστάσεων, ὅτι ἦτο ἄξιος ἀπόγονος τῶν πρώτων Λαγυιδῶν, κατορθώσας διὰ τοῦ δικαίου καὶ τῆς σταθερότητος αὐτοῦ νὰ μὴ ἐπιμείνωσι τότε οἱ Ῥωμαῖοι, τοῦλάχιστον ἐνόπλιως, εἰς τὴν ἄδικον ἀπόφασιν αὐτῶν. Οὕτως ὁ Φιλομήτωρ ἔμεινεν ἐπὶ τινα ἔτη, μέχρι τοῦ 155 π. Χ., κύριος ἐν ἡσυχίᾳ τῆς Αἰγύπτου καὶ Κύπρου, ἀσχοληθεὶς εἰς βελτίωσιν τῶν πραγμάτων τοῦ κράτους, περιποιηθεὶς τὸν ἐγγώριον κλῆρον καὶ τοὺς στρατιώτας καὶ προστατεύσας τοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον καταφυγόντας πολυπληθεῖς Ἰουδαίους¹. Τέλος ὁμοῦς ὁ ἐλλοχεύων Εὐεργέτης παρεσκεύασε τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ζητουμένην μάτην ἀπὸ ἐτῶν δικαιοφανῆ πρόφασιν πρὸς ἐνόπλιον ἐπέμβασιν κατὰ τοῦ διπλωματικῶς ἀφοπλίσαντος αὐτοὺς Φιλομήτορος. Πληγώσας δηλαδὴ ἑαυτὸν, ἢ τυχαίως παρ' ἄλλων πληγωθεὶς, ἔσπευσε εἰς Ῥώμην καὶ ἐπιδεικνύων τὰς ἐκ τῶν τραυμάτων οὐλὰς κατηγόρησε τοῦ ἀδελφοῦ, ὡς ἀποπειραθέντος δολοφονίαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, χωρὶς κἂν νὰ ἐπιτρέψωσιν ἀπολογίαν εἰς τοὺς πρεσβευτὰς τοῦ Φιλομήτορος, συνεξέπεμψαν ἀμέσως τῷ Εὐεργέτῃ πέντε πρεσβευτὰς μετὰ πέντε πεντήρων παραγγεῖλαντες νὰ ἐγκαταστήσωσιν αὐτὸν εἰς Κύπρον. Συγχρόνως δ' ἔγραψαν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν συμμάχους ἐπιτρέποντες νὰ συμπράξωσι τῷ Εὐεργέτῃ εἰς τὰ κατὰ τὴν κήθοδον². Καὶ πάλιν ὁμοῦς ὁ Φιλομήτωρ, μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος, σταθερότητος καὶ ἐνεργείας πολιτευθεὶς, ἀπεμόνωσε τὸν Εὐεργέτην ἐν Λαπήθῳ τῆς Κύπρου. Συλλαβὼν δ' αὐτὸν αἰχμάλωτον ἐπέδειξεν ὁ « ὄσιος καὶ εὐσεβῆς καὶ πάντων ἀνθρώπων ἡμερώτατος »³ ὄλην τὴν σύνεσιν, χρηστότητα καὶ ἀγαθότητα αὐτοῦ. Ἀντὶ δηλαδὴ νὰ ποιήσῃ ἐκποδῶν τὸν ἀδελφόν, ὡς βεβαίως θὰ ἔπραττεν ὁ αἰμοχαρῆς Εὐεργέτης, ἂν αὐτὸς ἐνίκα, « συνεχώρησεν αὐτῷ τὴν ἀσφάλειαν, καὶ συνθήκας ἐποιήσατο, καθ' ἃς ἔδει Κυρήνην ἔχοντα τὸν νεώτερον εὐδοκεῖν καὶ σίτου πλῆθος τακτὸν λαμβάνειν κατ' ἐνιαυτόν », ἐπὶ πᾶσι δὲ « καὶ τὴν θυγατέρα δώσειν ὑπέσχετο » (154 π. Χ.)⁴. Ἡ εὐγενὴς αὕτη διαγωγή τοῦ Φιλομήτορος ἐκίνησεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ

τὸν γηραιὸν Κάωνα ἀναλαβόντα τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ « ἐξαιρέτου, εὐεργετικοῦ καὶ γενναίου βασιλέως », καταδείξαντα δὲ τὴν « πονηρίαν καὶ ἀπληστίαν » τοῦ νεωτέρου καὶ ἐξευτελίσαντα τοὺς ἐν Ῥώμῃ ὑπεραμυνομένους τοιοῦτου ἀνθρώπου καὶ τοιαύτης πολιτικῆς¹.

Ἐκτοτε δὲ ὁ μὲν Εὐεργέτης ἔμεινεν ἡσυχος καὶ τρυφῶν ἐν Κυρήνῃ², ὁ δὲ Φιλομήτωρ διετέλεσεν ἀπόλυτος κύριος τῆς ἀμφισβητουμένης Κύπρου μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 145 π. Χ. θανάτου αὐτοῦ.

Ἐξετάζοντες νῦν τὰ τεχνοτροπικῶς εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀνήκοντα νομίσματα, εὐρίσκομεν ὅτι ἀποτελοῦσι τὴν πλουσίαν καὶ συνεχῆ τάξιν Ζ. (ἀρ. 1431-1484), κοπεῖσαν ἐν τῇ νήσῳ Κύπρῳ, ἣτις ἀπετέλει τὸ μῆλον τῆς ἔριδος μεταξὺ τῶν δύο βασιλέων, καὶ δὴ ἐν Πάφῳ, Σαλαμῖνι καὶ Κιτίῳ. Ἄρχεται δ' ἡ τάξις αὕτη, ἣτις νῦν εἶναι τὸ μόνον σχεδὸν νόμισμα τοῦ κράτους, εὐθύς ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους τῆς ἐν ἔτει 163 π. Χ. τοπικῆς διαιρέσεως τοῦ κράτους, καθ' ἣν ἡ Κύπρος ἐδόθη τῷ Φιλομήτῳ, λήγει δὲ μετὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Τὰ κέρματα, ἔξ ὧν ἀποτελεῖται, εἶναι 1^{ον} σπάνια χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τῶν σταθερῶν τύπων τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ἐφ' ὧν ὁμοῦς εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Ἀρσινόης Β' ὑποκατεστάθησαν τὰ τῆς συζύγου τοῦ Φιλομήτορος Κλεοπάτρας Β', καὶ 2^{ον} ἀργυρᾶ τετράδραχμα τῶν σταθερῶν τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος μετὰ τῆς εἰς τὸν βασιλεύοντα Φιλομήτορα ἀναφερομένης ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ μετὰ ἐτῶν ἐπίσης εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ αὐτοῦ Φιλομήτορος ἀναφερομένων. Καὶ τὰ μὲν τῆς Πάφου (ἀρ. 1431-1451) διακρινόμενα διὰ τῶν γραμμάτων ΠΑ — οἷς ἐπὶ τῶν χρυσῶν προστίθεται πάντοτε καὶ τὸ παλαιὸν σύμβολον τῆς πόλεως, ἢ περισσερὰ τῆς Ἀφροδίτης (ἴδε πίν. XLIX, 16, 18, 21 καὶ 23) — ἄρχονται ἀπὸ τοῦ ἔτους 10 τοῦ Φιλομήτορος (= 162 π. Χ.) καὶ βαίνουσιν ἀδιακόπως μέχρι τοῦ ΛΕ, τελευταίου ἔτους αὐτοῦ, ἐλείποντος μέχρι τοῦδε μόνον τοῦ ἔτους ΛΔ. Τῶν δὲ τῆς Σαλαμῖνος (ἀριθ. 1453-1469), διακρινόμενων διὰ τῶν ἀρκτικῶν ΣΑ, εὐρέθησαν μέχρι τοῦδε τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους Κ μέχρι τοῦ ΛΕ πλὴν μόνου τοῦ ἔτους ΚΓ. Τέλος τοῦ Κιτίου (ἀριθ.

1. Bouché-Leclercq II 40.

2. Πολυβ. 33, 8.

3. Dittenberger OGIS. vol. I n° 116.

4. Διοδώρου 3¹, 33 — Πολυβ. 39, 18 (40, 12).

1. Bouché-Leclercq II 45.

2. Ἀθην. 12, 549 f.

1471-1485) διακρινομένου διὰ τῶν ΚΙ ἔχομεν τοιαῦτα πάλιν ἀπὸ τοῦ ἔτους ΚΑ μέχρι τοῦ ἔτους ΛΕ, ἔλλειπόντων μέχρι τοῦδε τῶν ἐτῶν ΚΔ καὶ ΛΔ, ἅτινα δ' ὅμως ὡς καὶ τὰ τῶν ἐτῶν ΙΗ, ΙΘ καὶ Κ πιθανώτατον εἶναι νὰ ἀνακαλυφθῶσιν ἡμέραν τινά.

Ἡ τεχνοτροπία πάντων, κυρίως ἡ τῶν κεφαλῶν τοῦ Σωτήρος ἐπὶ τῶν τετραδράχμων, εἶναι ἐξαιρετικῶς ἀδρά, χαρακτηριστικωτάτη δ' εἶναι ἡ ἐπεξεργασία τῆς κόμης αὐτῶν.

Ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ τῶν χρυσῶν ὀκταδράχμων τῆς Πάφου συμβόλου τῆς περιστερᾶς, σύμβολα καὶ δὴ θύρσον, ἀκροστόλιον καὶ πῖλον, ἀπαντῶμεν μόνον ἐπὶ τετραδράχμων τινῶν τοῦ Κιτίου. Τὰ τελευταῖα δ' ὅμως σύμβολα δὲν ἀναφέρονται εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐτέθησαν πρὸς διάκρισιν τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διαδοχικῶν ἐκδόσεων (πβλ. σελ. τξβ'). Παρατηρητέον ἐν τέλει ὅτι τινὰ τῶν ὁμοίων τετραδράχμων, τῶν ὑφ' ἡμῶν ὑπὸ τὸν Εὐεργέτην Β' ταχθέντων, δυνατὸν εἶναι νὰ ἀνήκωσι τῷ Φιλομήτορι (ἴδε βασιλείαν Εὐεργέτου).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Ζ.

Παρὰ τὰ κεχρονολογημένα ταῦτα νομίσματα φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ, ἔνθα σταθερῶς ἀνακαλύπτονται, ἀχρονολόγητά τινὰ ἀργυρᾶ δίδραχμα τοῦ γνωστοῦ ἤδη ἡμῖν Διονυσιακοῦ αὐτῶν τύπου (σελ. τιδ' καὶ τξβ'). Τοῦλάχιστον πολλὰ ἐξ (ἀριθ. 1798-1804, πίν. XLVIII, 24-28, XLIX, 25-28, LIV, 10-13, LVI, 8 καὶ 10, LX, 16) παρουσιάζουσι τὴν κισσοστεφῆ καὶ θυρσοφόρον προτομὴν ἔχουσαν χαρακτηριστικὰ νεανικά, ὁμοιάζοντα μεγάλως πρὸς τὰ τοῦ Φιλομήτορος. Ἐνδέχεται δ' ὅμως πολλὰ ἐξ αὐτῶν νὰ ἐκόπησαν καὶ ἐπὶ τῶν ἐπομένων βασιλείων, τοῦ Εὐπάτορος ἢ τοῦ Εὐεργέτου, ἐφ' οὗ εἶναι πολλάκις μεμαρτυρημένη ἡ ἐν Κύπρῳ διαμονὴ «τῶν περὶ τὸν Δίονυσον καὶ θεοὺς Εὐεργέτας τεχνιτῶν»¹.

ΤΑΞΙΣ Η. ²

ΚΟΙΛΗ ΣΥΡΙΑ.

(Ἄριθ. 1486-1488, Πίναξ XLVIII, 19-23.)

Ἄντιοχον Δ' τὸν Ἐπιφανῆ διεδέχθη ἐν ἔτει 164 π.Χ. ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἄντιοχος Ε', Εὐπάτωρ, ὃν

1. Dittenberger ἔ ἀ n° 161, 163, 164.

2. Κατὰ παραδρομὴν ἐσημειώθη ἐν τῷ καταλόγῳ σελ. 244) ὡς τάξις Ζ.

ὅμως ἐξεθρόνισε καὶ ἐφόνευσεν ἐν ἔτει 162 ὁ Δημήτριος Α', Σωτήρ, υἱὸς Σελεύκου τοῦ Δ', οὗ πρότερον κατεπάτησε τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα Ἄντιοχος Δ', ὁ Ἐπιφανῆς. Ὁ Δημήτριος ὅμως ταχέως ἐγένετο ἀντιδημοτικός, οἱ δ' ἐχθροὶ βασιλεῖς ἐκίνησαν κατ' αὐτοῦ μειρακίσκον τινὰ Ἄλέξανδρον τὸν Βάλαν, νόθον ἢ ὑποβολιμαῖον υἱὸν Ἄντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, ἀνακηρύξαντες αὐτὸν βασιλέα τῆς Συρίας ἐν ἔτει 154, ἀναγνωρισθέντα δὲ ὡς τοιοῦτον καὶ ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου ἐν ἔτει 152 π. Χ.¹ Τέλος δὲ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ ἐκηρύχθη ὑπὲρ τοῦ Βάλα, πέμψας αὐτῷ στρατὸν ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν «φίλον» αὐτοῦ Γαλαίστην, υἱὸν Ἀμυνάνδρου βασιλέως τῶν Ἀθαμάνων². Κυρία ἀφορμὴ τῆς ἐχθρότητος τοῦ Φιλομήτορος ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ Δημητρίου, ἐπιχειρήσαντος νὰ καταλάβῃ τὴν Κύπρον. Προτείνας δηλ. οὗτος πεντακόσια τάλαντα τῷ ἐπὶ τῆς Κύπρου στρατηγῷ τοῦ Φιλομήτορος Ἀρχία ἔπεισεν αὐτὸν νὰ προδώσῃ αὐτῷ τὴν Κύπρον, ὅστις ὅμως «φωραθεὶς καὶ εἰς κρίσιν ἀχθεὶς καλωδίῳ τῶν ἐκ τῆς αὐλαίας παραπετασμάτων ἑαυτὸν ἀπεκρέμασεν»³. Πρὸς τὴν ἐπιβουλήν ταύτην κατὰ τῆς Κύπρου καὶ τὸ κολοσσιαῖον ποσὸν τῶν 500 τάλαντων σχετίζεται ἴσως ἡ ἔκδοσις τῶν σπανίων ἐκείνων χρυσῶν νομισμάτων τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Δημητρίου, τῶν φερόντων ἐπὶ τῆς μᾶς μὲν ὄψεως τὸν Συριακὸν τύπον τῆς Τύχης τοῦ Δημητρίου, ἐφ' ἐτέρου δὲ τὸν συνήθη τύπον τῶν ἐν Κύπρῳ ἐκδιδομένων Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων, ἦτοι τὸ τειταινωμένον δίκερας, ὧν καὶ αἱ ἀσυνήθεις ὀλκαὶ (21,48 καὶ 17,12) ἀρμόζουσι συγχρόνως πρὸς τε τὸ Ἀττικὸν τοῦ Δημητρίου καὶ τὸ Πτολεμαϊκὸν τῆς Κύπρου μετρολογικὸν σύστημα (εἰκῶν)⁴.

1. Διοδώρου 31,32. — Ἰωσήφ. Ἰουδ. Ἀρχ. 13,35. — Ἀθην. 5,211 a-d. — Liv. Epit. LI. — Justin. XXXV, 1,6.

2. Διοδώρου 33,20.

3. Πολυβ. 33, 5 (3).

4. F. Lenormant ἐν Rev. Num. 1885 p. 89 pl. II. — Babelon, Les Rois de Syrie p. CXIX. — Friedlaender, Zeit. für Num. VI (1879) p. 2-6 ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀνωτέρω εἰκὼν.

Ἀνάλογον νομισματικὸν γεγονός συνέβη ἐν Κύπρῳ καὶ ἐπὶ τῆς σατραπείας Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος, ὅτε ὁ «ἐν ἀπορρήτοις» συνομόσας μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς τῆς Πάφου Νικοκλῆς ἔκοψε νόμισμα φέρον τύπον Συριακὸν (σελ. ο΄).

Ὁ Βάλας κατέλαβε κατ' ἀρχὰς τὴν Πτολεμαΐδα, παραδοθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν τοῦ Ἀντιόχου. Συγκροτηθείσης δὲ μάχης ἐν ἔτει 150 π. Χ. ἐφονεύθη ὁ Δημήτριος, μεθ' ὃ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν τῆς Συρίας ὁ Βάλας ἔγραψε τῷ συμμάχῳ Φιλομήτορι ζητῶν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν, τὴν κατόπιν ἐπικληθεῖσαν Θεάν, αἴτησιν ἦν ἡδέως προσεδέξατο ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου, αὐτὸς μετὰ σπουδῆς ἀγαγὼν τὴν θυγατέρα εἰς τὴν Πτολεμαΐδα καὶ δοὺς φερνὴν «ἄργυρόν τε καὶ χρυσόν, ὅσον εἰκὸς ἦν δοῦναι βασιλέα»¹.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δὲ τοῦ γάμου τούτου ἢ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὁ Ἀλέξανδρος Βάλας ἔκοψε τετραδράχμα ἀργυρᾶ ἀττικῆς ὀλ-

κῆς (εἰκῶν) καὶ χαλκᾶ κέρματα, τὰ μὲν πρῶτα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΘΕΟΠΑΤΟΡΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ, τὰ δὲ χαλκᾶ ἀπλῶς μετὰ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, φέροντα δὲ πάντα ἐφ' ἑνὸς μὲν τὰς συνεξευγμένας προτομάς αὐτοῦ καὶ τῆς Κλεοπάτρας Θεᾶς, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὰ μὲν τετραδράχμα τύπον Διὸς καθημένου ἔχοντος Νίκην ἐν τῇ δεξιᾷ φέρουσαν, κατὰ σπανίαν ἐξαίρεσιν², μέγαν κεραννόν, τὰ δὲ χαλκᾶ τύπον Νίκης ἢ τὸ

πλήρες καρπῶν καὶ τεταινωμένον κέρας (εἰκῶν), ἧτοι τὸ σταθερὸν σχεδὸν σύμβολον τῶν βασιλισσῶν

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. 13,35-83.—Μακκαβ. 1,40.—Justin. XXXV, 4-2.

2. Ἴδε Imhoof-Blumer, Monnaies Grecques p. 433, n° 12.—Num. Zeitsch. III, 1871 p. 34, n° 79-80.

τῆς Αἰγύπτου ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων Ἀρσινόης τῆς Β΄.¹ Τὸ δὲ μέγα Α ὅπερ εὐρίσκομεν ὀπισθεν τῶν κεφαλῶν τοῦ τετραδράχμου, ἀναλυόμενον εἰς τὰ γράμματα ΑΜ ἀναφέρεται, νομίζω, εἰς τὸν εὐνοούμενον τοῦ Ἀλεξάνδρου Βάλα καὶ ἀντ' αὐτοῦ κυβερνῶντα Ἀμμώνιον², ἀπομιμηθέντα κατὰ τοῦτο τοὺς διαφόρους τοῦ Πτολεμαίου ἐπιτρόπους, οἵτινες, ὡς εἶδομεν, ἔθετον τὰ μονογραφήματα αὐτῶν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν νομισμάτων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔκοψε πρὸς τούτοις ἔκτοτε, ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Φοινίκης, πρῶτος τῶν Σελευκιδῶν, νομίσματα ἀργυρᾶ Πτολεμαϊκῆς ὀλκῆς, φέροντα δὲ πάντοτε ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὸν Πτολεμαϊκὸν αὐτόν. Τὰ τελευταῖα ταῦτα πάντως σχετίζονται πρὸς τὴν συμμαχίαν καὶ τὸν στενὸν σύνδεσμον τοῦ Βάλα πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου³. Ἴσως δ' ἡ ἀφομοίωσις αὕτη τῶν ὀλκῶν καὶ τύπων τῶν νομισμάτων τούτων τοῦ Βάλα πρὸς τὰ τῆς Αἰγύπτου εἶναι μία τῶν παραχωρήσεων ἐκείνων, ἃς ὑπέσχετο τῷ Φιλομήτορι λέγων «δός μοι τὴν θυγατέρα σου εἰς γυναῖκα, καὶ ἐπιγαμβρεύσω σοι καὶ δώσω σοι δόματα»⁴. Ὅπως δὴποτε ἢ οὕτως ἀρξαμένη κατηγορία τῶν Πτολεμαϊκοῦ τύπου Συριακῶν νομισμάτων ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῶν κατόπιν βασιλέων τῆς Συρίας μέχρι Ἀντιόχου Θ' τοῦ Κυζικηνοῦ.

Ὁ Βάλας ἔνεκα τῆς ἐλεεινῆς αὐτοῦ διοικήσεως καὶ διαγωγῆς ταχέως περιεφρονήθη, ἐπῆλθε δὲ κατ' αὐτοῦ, ἐν ἔτει 148 π. Χ., ὁ Δημήτριος Β', Νικάτωρ, υἱὸς Δημητρίου Α' Σωτήρος, ἀποβιβασθεὶς εἰς Κιλικίαν μετὰ μικροῦ ἀριθμοῦ Κρητῶν μισθοφόρων. Τότε δ' ὁ Φιλομήτωρ, ἐννοήσας ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς πρὸς ὀριστικὴν ἀνάκτησιν τῆς Κοίλης Συρίας, ἐξεστράτευσεν μετὰ μεγάλου στρατοῦ καὶ στόλου εἰς Συρίαν ὡς δῆθεν βοηθήσων τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρῳ. Πᾶσαι δ' αἱ πόλεις τῆς παραλίας ἕως τῆς Σελευκείας τῆς παραθαλασσίας ἠνοιξαν αὐτῷ τὰς πύλας, ἐντολῇ αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐδέχθησαν φρουράς Αἰγυπτιακάς. Ἄλλ' ὁ ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀμ-

1. Τετραδράχμιον (μοναδικόν): Imhoof-Blumer, Mon. Græc. ἔ. ἀ. — Babelon, Rois de Syrie p. CXXX, fig. 29. — Χαλκᾶ: Babelon ἔ. ἀ. p. 119, n° 928-928 bis, pl. XVIII, fig. 20-21. — BMC. The Seleucid Kings of Syria pl. XVIII, 6.

2. Liv. Epit. L... Ammonius regnabat. — Ἰωσήφ. 13, 106.

3. F. Lenormant, Classement des monnaies des Lagides p. 86-87. — Babelon ἔ. ἀ. p. CXXV n° 887-900.

4. Μακκαβ. 1,10 54.

μόνιος ἐννοήσας, φαίνεται, τοὺς σκοποὺς τοῦ Φιλομήτορος, ἐπεχείρησε νὰ δολοφονήσῃ αὐτόν, ὅτε εὐρίσκετο ἐν τῇ Πτολεμαίδι. Φανερᾶς δὲ γενομένης τῆς ἐπιβουλῆς, ὁ Πτολεμαῖος ἀπήτησε παρὰ τοῦ Βάλα τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀμμωνίου, μὴ ὑπακούσαντος δὲ τούτου ἐστράφη κατ' αὐτοῦ, συμμαχήσας πρὸς τὸν ἀνταπαιτητὴν τοῦ θρόνου τῆς Συρίας Δημήτριον καὶ δώσας αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα Κλεοπάτραν Θεάν, ἣν, διαλύσας τὸν γάμον, κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Μετὰ ταῦτα δὲ πείσας τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ φονεύσαντας τὸν Ἀμμωνιον Ἀντιοχεῖς νὰ ἐκδιώξωσι τὸν Ἀλέξανδρον ἤλθε πρὸς αὐτούς, καὶ « βασιλεὺς ὑπ' αὐτῶν καὶ στρατευμάτων ἀναδείκνυται, καὶ ἀναγκασθεὶς δύο περιτίθεται διαδήματα, ἐν μὲν τὸ τῆς Ἀσίας, ἕτερον δὲ τὸ τῆς Αἰγύπτου ». Ἄλλ' ὁ συνेतὸς καὶ τὴν ἀνάμιξιν τῶν Ῥωμαίων φοβούμενος « χρηστὸς δὲ ὢν φύσει καὶ δίκαιος καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐφιέμενος » Πτολεμαῖος, συναγαγὼν μετ' οὐ πολὺν χρόνον τοὺς Ἀντιοχεῖς εἰς ἐκκλησίαν καὶ λέγων ὅτι ἤρκει εἰς αὐτὸν ἡ βασιλεία τῆς Αἰγύπτου, ἔπεισεν αὐτούς νὰ δεχθῶσιν ὡς βασιλέα τὸν νέον αὐτοῦ γαμβρὸν Δημήτριον, πρὸς ὃν συνέθετο κοινοπραγίαν ἐπὶ τῷ ὄρφ αὐτὸς μὲν νὰ λάβῃ τὴν Κοίλην Συρίαν, ἣς μόνης ἐπεθύμει τὴν ἀνάκτησιν, ὁ δὲ Δημήτριος νὰ κυριεύῃ τῆς πατρῴας βασιλείας¹.

1. Ἰωσήπου 13, 103-115.— Διοδώρ. 32, 9c. — Μακκαβ. 1, 11, ἐνθα καὶ ἡ φράσις « Καὶ εἰσῆλθε Πτολεμαῖος εἰς Ἀντιόχειαν καὶ περιέθετο τὸ διάδημα τῆς Ἀσίας. καὶ περιέθετο δύο διαδήματα περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, τὸ τῆς Ἀσίας καὶ Αἰγύπτου ». Πρὸς τὸ γεγονός τούτου ἡδύνατό τις νὰ σχετίσῃ τὴν ἐπὶ χρυσοῦ δακτυλίου, ἐν τῷ Μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου, ἀπαντῶσαν εἰκόνα βασιλέως φέροντος δύο διαδήματα, ὧν τὸ ἕτερον Αἰγυπτιακὸν (Furtwängler Antike Gemmen pl. XXXI, 21), τοσοῦτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀπεικονιζομένου ἔχουσιν ὁμοιότητά τινα πρὸς τὴν ἐκ νομισμάτων τοῦ Φιλομήτορος γνωστὴν εἰκόνα αὐτοῦ (πίν. XLVIII, 19-20). Πιθανωτέρα ὁμως φαίνεται μοι ἡ γνώμη τοῦ J. Sieveking, Portraits d'Antiochus IV Euphrane (Rev. Archéol. 1903 p. 343-344), ὅτι ὁ εἰκονιζόμενος εἶναι Ἀντιόχος Δ', Ἐπιφανῆς ὁ κατακτῆσας τὴν Αἰγύπτου καὶ ἀναλαβὼν τὸ τῆς Αἰγύπτου παρὰ τὸ διάδημα τῆς Συρίας (ἴδε ἀνωτέρω σελ. το'). Ὁ Sieveking ἡδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ καὶ τὸ γεγονός ὅτι παρὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ βασιλέως τῆς Χαρακηνῆς Καμνισκήρου εἰκονιζομένου Σελευκίδου βασιλέως, τὴν καθ' ὅλα ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ δακτυλίου τοῦ Λούβρου ὑπάρχει τὸ μονογράφημα Ε ἢ Ε Α τὸ παρέχον τὰ ἀρκτικὰ Α(ντιόχος) Ε(πιφανῆς). Ἄλλως δὲ ὁ Φιλομήτωρ ἀνέλαβε τὸ διάδημα τῆς Συρίας παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ « ἀναγκασθεὶς » κατὰ τὸν Ἰωσήπου, καὶ ἀμέσως κατέθηκεν. Ἐπομένως δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας, καθ' ἃς ἔφερε τὸ διπλοῦν διάδημα, θὰ ἐδόθη καιρὸς ἵνα

Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 145 π. Χ., ὅτε ὁ ἐκ τῆς Ἀντιοχείας ἐκπεσὼν καὶ εἰς Κιλικίαν καταφυγὼν Ἀλέξανδρος, ὀρμήσας σὺν στρατεύματι πολλῷ καὶ μεγάλῃ παρασκευῇ εἰς Συρίαν, ἐνέπρησε καὶ διήρπασε τὴν περὶ τὴν Ἀντιόχειαν γῆν. Τότε δ' ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτοῦ ὁ Φιλομήτωρ μετὰ τοῦ γαμβροῦ Δημητρίου καὶ νικήσαντες κατὰ κράτος ἔτρεψαν αὐτὸν εἰς φυγὴν. Δυστυχῶς ἐν τῇ μάχῃ πεσὼν ὁ Πτολεμαῖος ἐκ τοῦ ἀφηνιάσαντος ἵππου αὐτοῦ καὶ βληθεὶς κατὰ τῆς κεφαλῆς ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀπέθανε μετὰ τινος ἡμέρας, προφθάσας ὁμως νὰ ἴδῃ τὴν ἀποτμηθεῖσαν κεφαλὴν τοῦ ἐχθροῦ Ἀλεξάνδρου, φονευθέντος κατὰ τὴν φυγὴν (145 π. Χ.).

Εἰς τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς νέας ἐπὶ τῆς Κοίλης Συρίας κυριαρχίας τῆς Αἰγύπτου ἐκόπησαν τὰ σπάνια νομίσματα τῆς τάξεως Ζ τοῦ Φιλομήτορος. Ἐξ αὐτῶν τὸ περιφημον ἀργυροῦν τετραδράχμον (ἀριθ. 1486, πίν. XLVIII, 19-20) ἐκόπη ἐν τῇ Πτολεμαίδι, ὡς δηλοῖ τὸ ἐπ' αὐτοῦ μονογράφημα ΠΠ, φέρει δ' ἐφ' ἐνὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Φιλομήτορος¹ μετὰ ἐνὸς βασιλικοῦ διαδήματος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ ΘΕΟΥ ΠΕΡΙΞ ΤΟΥ ΕΠΙ ΚΕΡΑΥΝΟΥ ΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΣΤΕΡΕΟΥΤΥΠΟΥ Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ, φέροντος ὁμως μέγαν στάχυν ἐπ' ὤμου. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ τελευταία αὕτη σπανία λεπτομέρεια ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τετραδράχμου κοπέντος κατόπιν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Τρύφωνος². Τέλος μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τοῦ τετραδράχμου ἡμῶν ὑπάρχουσι τὰ γράμματα ΙΑΓ, κάτω δὲ τῆς οὐρᾶς αὐτοῦ τὸ γράμμα Α, ἅτινα ποικιλοτρόπως, ἀλλὰ πάντοτε ἐσφαλμένως, ἀνεγνώσθησαν καὶ ἡρμηνεύθησαν ὑπὸ τῶν νεωτέρων σοφῶν³.

Καθ' ἡμᾶς τὸ μὲν Α εἶναι τὸ ἀρκτικὸν ὀνόματος τοῦ νομισματικοῦ ἀρχοντος τῆς Πτολεμαίδος, τὰ δὲ ΙΑΓ εἶναι ἀμελῶς καὶ ἀντιστρόφως

χαραχθῆ ὁ δακτύλιος τοῦ Λούβρου. Παράβαλε δὲ τὴν εἰκόνα ταύτην καὶ πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀντιόχου ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῶν κοπέντων ὑπ' αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, ὅτε ἐσφετερίσθη τὸ διάδημα αὐτῆς (πίν. XLVIII, 4).

1. Πρὸς τὴν εἰκόνα ταύτην παράβαλε τὴν ἐξ Αἰγίνης προτομὴν τοῦ αὐτοῦ βασιλέως: J. P. Six, Ein Portrait des Ptolemaeus VI Philometor: Athen. Mitteil. X (1885) p. 212 κέξ.

2. Babelon, Les rois de Syrie n° 1056 pl. XXI, 4 πβλ. καὶ p. CXXXIX.

3. Ἴδε τὰς διαφόρους ἀναγνώσεις καὶ γνώμας ἐν τῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ Καταλόγου ἡμῶν, σελ. 244.

κεχαραγμένη ἢ χρονολογία ΓΛΓ (= ΛΛΓ), ἥτοι ἔτος 33^{ον} τοῦ Φιλομήτορος (= 148 π. Χ.), ὅτε ἀκριβῶς οὗτος, δυνάμει τῆς πρὸς τὸν Δημήτριον συνθήκης, ἐγένετο κύριος τῆς Κοίλης Συρίας εἰς ἣν κατελογίζετο καὶ ἡ Πτολεμαῖς τῆς Φοινίκης. Ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Babelon ὅτι τὸ νόμισμα ἡμῶν φέρει τὴν χρονολογίαν τῶν Σελευκιδῶν ΑΞΡ (161=152/1 π. Χ.), πηγάζει ἐξ ἀπλῆς ἀβλεψίας αὐτοῦ παραπέμποντος εἰς τὸν Fr. Lenormant ὁμιλοῦντα περὶ ἄλλου τινὸς νομίσματος φέροντος τὴν χρονολογίαν ταύτην.

Παρὰ τὰ ἀργυρᾶ ταῦτα τετράδραγμα ἐκόπησαν, ὡς μικραὶ νομισματικαὶ ὑποδιαρέσεις αὐτῶν, χαλκᾶ κέρματα (ἀρ. 1487-1488, πίν. XLVIII, 21-23), φέροντα ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν αὐτὴν κεφαλὴν τοῦ Φιλομήτορος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΕΡΙΞ ἄναπεπταμένου καὶ ἐπὶ κεραυνοῦ ἰσταμένου Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ αὐτῶν εὐρίσκεται πιθανῶς δελφίς, σύμβολον ἴσως μᾶς τῶν παραλίων πόλεων τῆς Φοινίκης. Πολλὰ δὲ τῶν αὐτῶν κερμάτων φέρουσιν ἐν ὑστεροσήμε τὸ μονογράφημα Κ, ὅπερ ἴσως δηλοῖ ὅτι ἐτέθησαν ἐκ νέου εἰς κυκλοφορίαν ἐν Καρπασίᾳ τῆς Κύπρου ἢ ἄλλῃ τινὶ πόλει, ἧς τὸ ὄνομα ἄρχεται διὰ τῶν γραμμάτων, ἐξ ὧν συνετέθη τὸ μονογράφημα.

Ὁ δὲ Δημήτριος Β' τῆς Συρίας ἐξηκολούθησε μὲν τὴν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Βάλα ἀρξαμένην ἔκδοσιν τῶν Πτολεμαϊκῶν τύπων καὶ ὀγκῶν Συριακῶν νομισμάτων, δὲν ἔκοψεν ὁμοίως, ὡς ἔπραξεν ὁ Βάλας, καὶ νομίσματα φέροντα τὰς εἰκόνας ἑαυτοῦ καὶ τῆς Κλεοπάτρας. Δέον ἐπίσης νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι οὐδ' ὁ τρίτος αὐτῆς σύζυγος Ἀντίοχος Ζ' ὁ Σιδήτης — εἰς ὃν προσήνεγκε τὴν χεῖρα αὐτῆς καὶ τὴν βασιλείαν τῆς Συρίας, ὅτε ὁ Δημήτριος αἰχμαλωτισθεὶς παρὰ τῶν Πάρθων ἐνυμφεύθη τὴν Ροδογούνην — ἔκοψε νομίσματα εἰκονίζοντα τὴν Κλεοπάτραν. Μετὰ τὸν θάνατον ὁμοίως τοῦ τρίτου αὐτῆς συζύγου ἢ Κλεοπάτρα, φονεύσασα τὸν ἐκ Παρθίας ἐπανελθόντα Δημήτριον Β' καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σέλευκον Ε', ἔθικεν ἐν

ἔτει 125 π. Χ. (= 187 τῶν Σελευκιδῶν) ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν εὐνοούμενον παῖδα αὐτῆς Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπὸν, κυβερνήσασα ἀντ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ 121 π. Χ. (192 τῶν Σελευκιδῶν). Τότε δ' ἔκοψεν αὐτὴ κατὰ μὲν τὸ πρῶτον ἔτος (187) ἀργυρᾶ τετράδραγμα (εἰκῶν) φέροντα μόνον τοὺς τύπους καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς, κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ τὰ ἀκόλουθα μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῆς ἕτερα πολυάριθμα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ νομίσματα, ἐφ' ὧν εἰκονίζεται μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς βασιλέως Ἀντιόχου Η' τοῦ Γρυποῦ¹.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.

Δεκαετηρὶς Κλεοπάτρας Β', συζύγου Πτολεμαίου Γ'.
(163 π. Χ.)

Τὰ ὑπ' ἀρ. 1498, πίν. LI, 17-19 χρυσᾶ ὀκτάδραγμα σταθερῶν τύπων τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ, ἥτοι τῆς Β', φέρουσι κεφαλὴν μετὰ χαρακτηριστικῶν ὁμοιαζόντων πρὸς τὰ τῆς Κλεοπάτρας Β'. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς Κ (10) ἴσως δηλοῖ τὴν ἐν ἔτει 163 π. Χ. συντελεσθεῖσαν δεκαετηρίδα τοῦ ἐν ἔτει 172 π. Χ. γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Φιλομήτορος, ἥτις συνέπεσεν ἀκριβῶς πρὸς τὸ ἔτος τῆς ἀνα-

1. Babelon ἔ. ἀ. p. CLII, n° 1336-1367 pl. XXIV, 2,5, 7-8. — B. M. Cat. The Seleucid Kings of Syria pag. 85-87, 1-17. pl. XXIII, 1-4 (καθ' ἃ ἐγένοντο καὶ αἱ εἰκόνες τῆς παρούσης σελίδος).

κλήσεως τοῦ Φιλομήτορος εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐπὶ πάσης τῆς Αἰγύπτου καὶ Κύπρου κυριαρχίας μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ταύτης, ὅτε βεβαίως ποικιλοτρόπως θὰ ἐτίμησεν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀείποτε τὰ συμφέροντα αὐτοῦ υποστηρίξασαν ἀδελφὴν καὶ γυναῖκα (Πρβ. σελ. τλς').

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ζ', ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ

(146/5 π. X.)

Πρὶν ἢ ἀποθάνῃ ὁ Φιλομήτωρ, θέλων ἢ διαδοχὴ τοῦ θρόνου νὰ περιέλθῃ εἰς τὰ τέκνα αὐτοῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἐν Κυρηναϊκῇ ἐλλογῶντα ἀπαίσιον ἀδελφὸν Εὐεργέτην, εἶχε, φαίνεται, ὀρίσει ὡς διάδοχον, ἂν μὴ ἤδη καὶ συμβασιλέα, υἱὸν αὐτοῦ καὶ τῆς Κλεοπάτρας, καλούμενον Πτολεμαῖον Εὐπάτορα, γνωστὸν ἡμῖν κυρίως ἐκ τῆς Κυπριακῆς ἐπιγραφῆς: « βασιλέα Πτολεμαῖον, θεὸν Εὐπάτορα, τὸν ἐγ βασιλέως Πτολεμαίου καὶ βασιλίσσης Κλεοπάτρας θεῶν Φιλομητόρων »¹. Οὗτος εἶναι ὁ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλομήτορος ἀναβιβασθεὶς ἐπὶ τοῦ θρόνου ὑπὸ τῆς μητρὸς Κλεοπάτρας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν μεγιστάνων², ἰδίως δὲ τῶν Ἰουδαίων « στρατηγῶν πάσης τῆς δυνάμεως » Ὀνία καὶ Δωσιθέου, οἷς ὁ Φιλομήτωρ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κλεοπάτρα « τὴν βασιλείαν ὅλην τὴν ἑαυτῶν ἐπίστευσαν »³. Διὰ τοῦτο δὲ ἀρχαῖοί τινες συγγραφεῖς ὑπολογίζοντες τὸν Εὐπάτορα ὡς Πτολεμαῖον Ζ', καλοῦσι τὸν δευτέρου Εὐεργέτην Πτολεμαῖον ὄγδοον⁴ καὶ οὐχὶ ὡς οἱ πλεῖστοι αὐτῶν ἔβδομον⁵.

Ἐπίσης πάπυροί τινες αἰγυπτιακοὶ θέτουσι τὸν « θεὸν Εὐπάτορα » μεταξὺ τοῦ Φιλομήτορος καὶ τοῦ Εὐεργέτου, τὰ δὲ « Βαρβαρικά » κείμενα ὑποδηλοῦσιν υἱὸν τοῦ Φιλομήτορος βασιλεύσαντα ἐπὶ ἐν ἢ δύο ἔτη⁶.

Παραλείποντες δὲ νὰ ἀναφέρωμεν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας περὶ τοῦ Εὐπάτορος ἀμφισβητήσεις τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν⁷, περιοριζόμεθα ση-

μειοῦντες ὅτι τῆς βραχείας βασιλείας αὐτοῦ οὐδὲν ἴχνος εὔρηται ἐν τοῖς νομίσμασιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι οἱ νομισματολόγοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσιν εἰς συμβασιλείαν τοῦ Φιλομήτορος καὶ Εὐπάτορος τὸ ὑπ' ἀρ. 1509 (πίν. LII, 11-12) τετράδραχμον, τὸ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ $\begin{matrix} \text{LAC} & - & \text{KAI} \\ \text{A} & - & \text{PA} \end{matrix}$, ἢν ἐρμηνεύουσι

L (= ἔτος) ΛC (= 36^{ον} τοῦ Φιλομήτορος) ΚΑΙ Α (= 1^{ον} τοῦ Εὐπάτορος), ΠΑ (= Πάφου νομισματοκοπιῶν)¹. Ἡμεῖς ὁμῶς θεωροῦντες τὸ νόμισμα τοῦτο ὡς κοπὴν ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου καὶ ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ὑπ' ἀρ. 1526, 1565 καὶ 1613 ὅμοια τετράδραχμα τῶν πόλεων Πάφου, Σαλαμίνας καὶ Κιτίου, τὰ

φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ $\begin{matrix} \text{LN} & - & \text{PA} & & \text{LN} & - & \text{ΣA} \\ * & & & \eta & * & & * \\ \text{A} & & & & \text{A} & & \Delta \\ & & & & & & \text{I} \end{matrix}$ ἢ

$\begin{matrix} \text{LN} & - & \text{KI} \\ * & * & \\ \text{A} & & \end{matrix}$, (πβλ. καὶ ἀριθμ. 1756) συμπεραίνομεν

ὅτι τὸ Α δὲν εἶναι χρονολογία ἀλλὰ τὸ ἀρκτικὸν γράμμα τῆς Αἰγύπτου ἢ Ἀλεξανδρείας, ἐπομένως ὅτι δεόν νὰ ἀναγνώσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἡμῶν ἐπιγραφὴν ὡς δηλοῦσαν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΑC, Ἀ(λεξανδρείας ἢ Αἰγύπτου) ΚΑΙ ΠΑ[φου νόμισμα], ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐφ' ὧν παρελείφθη τὸ ΚΑΙ ὡς εὐκόλως ἐννοούμενον. Ἦδη ὁ Poole (ἔ. ἀ.) ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν ὅτι τὸ νόμισμα ἡμῶν ἐκόπη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἢ Αἰγύπτῳ ἂν καὶ φέρει τὰ ἀρκτικά τῆς Πάφου ΠΑ, θὰ ἴδωμεν δ' ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης τὰ νομίσματα τῶν πόλεων τῆς Κύπρου ἐλογίζοντο ὡς νομίσματα καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, κοπτόμενα ἀδιαφόρως ἐν τε τῇ Κύπρῳ καὶ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ. Θὰ ἴδωμεν πρὸς τούτοις ἐν τέλει ὅτι οἱ Πτολεμαῖοι, καὶ ὅτε ἀπώλεσαν ὀριστικῶς τὴν Κύπρον, ἐξηκολούθουν νὰ θέτωσιν ἐπὶ τῶν νομισμάτων αὐτῶν, τῶν βεβαίως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κοπτομένων, τὰ ΠΑ ἀρκτικά γράμματα τῆς Πάφου. Τοῦτο δὲ ἴνα μὴ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον μεταβληθῇ ἢ πασίγνωστος ἐν τῷ ἐμπορίῳ καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις λαοῖς ὄψις τοῦ νομίσματος αὐτῶν.

1. Dittenberger, OGIS. I, n° 125. Ἰδε καὶ ἀρ. 126-127.

2. Justin. XXXVIII, 8.

3. Ἰωσήπου Κατὰ Ἀπίωνος 2, 49.

4. Spartian. Caracalla 6. — Eusebe I p. 262 (ἔκδ. Schöne).

5. Στράβων 17, 795. — Ἀθήναιος 4, 184 b, 6, 252 e, 12, 549 d. — Πausan. I, 9, 1.

6. Excerpta Lat. Barbari: Euseb. I, p. 213. — Chronica minor vol. I, p. 278 (C. Frick).

7. Ἰδε Bouché - Leclercq II, p. 56, 2.

1. Reichard Num. Chron. N. S. VII, 189. — Poole BMC. Ptolemies p. LXVII. — Huber, Num. Aeg. S. 61 Taf. III, 2. — Krall. Wien. Akad. Ber. 1884 S. 364. — Revillout, Rev. Egypt. III Taf. 3.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Η', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β',

ΜΟΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΠΙ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

(145 — 116 π. Χ.)

Ἡ βασιλεία τοῦ Εὐπάτορος διήρκεσεν ἐπὶ βραχὺ μόνον. Ὁ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ἐλλοχῶν φιλόδοξος καὶ δραστήριος Εὐεργέτης, ὁ πάντως ἴδιον κόμμα ἔχων ἐν Ἀλεξανδρεία παρὰ τῷ λαῷ, κατώρθωσε νὰ ἐγείρῃ εἰς ἐπανάστασιν, ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Φιλομήτορος, τοὺς Ἀλεξανδρεῖς κατὰ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ Κλεοπάτρας, συγχρόνως δ' αὐτὸς ἐξεστράτευσεν ἀπὸ τῆς Κυρήνης εἰς Ἀλεξανδρείαν, ἵνα βίᾳ ἐκβάλῃ τὴν βασίλισσαν Κλεοπάτραν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς. Ὁ ἐμφύλιος οὗτος πόλεμος ἔληξε διὰ συμβάσεως, καθ' ἣν συνεφωνήθη νὰ παραλάβῃ τὴν βασιλείαν ὁ Εὐεργέτης, νυμφευόμενος τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ καὶ σύζυγον τοῦ ἀδελφοῦ βασίλισσαν Κλεοπάτραν, ἀναγνωρίζων δὲ συγχρόνως ὡς συμβασιλέα καὶ κηδεμονουμένον αὐτοῦ τὸν Εὐπάτορα. Μόλις ὁμως ἐγένοντο ταῦτα καὶ ἠνώθη ἐκ νέου ὑπὲρ ἐν σκῆπτρον τὸ κράτος τῶν Λαγιδῶν, ὁ αἰμοχαρὴς Εὐεργέτης ἀπέπτυσεν πάντα χαλινόν, δολοφονήσας τὸν υἱὸν τῆς Κλεοπάτρας καὶ παραδοθεὶς ἔκτοτε εἰς φοβερὰς ὁμότητας, μαιφονίας, ἀνομήματα καὶ ἀσωτίας, δι' ὧν ἠρήμωσε τὸ κράτος, ἀπαίσιον δ' ἀφῆκεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὄνομα ὡς «*Κακεργέτης*»¹.

Ἡ ἀπὸ τοῦ 145/4 π. Χ. νέα βασιλεία τοῦ Εὐεργέτου, ὡς μόνου βασιλέως ἐπὶ παντὸς τοῦ κράτους, ἐλογίσθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς συνέχεια τῆς ἀπὸ 169 π. Χ. ἀρξαμένης, ἐπομένως τὸ πρῶτον ἔτος τῆς νέας βασιλείας ἐσημειώθη ὡς τὸ ΚC (26^{ον}) ἔτος αὐτοῦ. Διήρκεσε δὲ μέχρι τοῦ 116 π. Χ., ΝΔ (54^{ον}) ἔτους τοῦ Εὐεργέτου².

Ἀμέσως τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ γάμου ὁ Εὐεργέτης ἀπέκτησεν ἐκ τῆς Κλεοπάτρας Β' υἱόν, τὸν δυστυχῆ Μεμφίτην, ἐπονομασθέντα οὕτω διότι ἦ γέννησις αὐτοῦ συνέπεσε πρὸς τὸν ἐν ἔτει 144

ἐνθρονισμὸν κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους νόμους τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐν Μέμφιδι¹. Ὑπὸ δὲ τῶν ἀχαλινώτων αὐτοῦ παθῶν ἐλαννόμενος ἐβίασε πρῶτον καὶ συνεζεύχθη εἴτα τὴν Κλεοπάτραν Γ', θυγατέρα τῆς ἀδελφῆς καὶ συζύγου αὐτοῦ Κλεοπάτρας Β', ἣν διεζεύχθη περὶ τὸ 142 π. Χ.². Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς διαζεύξεως ταύτης ἡ μήτηρ δὲν ἀπώλεσε τὸν τίτλον τῆς βασιλίσσης, οὐδὲ τὴν πρωτοκαθεδρίαν, ἔχομεν ἔκτοτε ἐν ἐνεργείᾳ συγχρόνως τοὺς ἐν πολλαῖς ἐπιγραφαῖς μνημονευόμενους «*βασιλέα Πτολεμαῖον (Εὐεργέτην Β')* καὶ *βασίλισσαν Κλεοπάτραν (Β')*, *τὴν ἀδελφὴν καὶ βασίλισσαν Κλεοπάτραν (Γ')* τὴν *γυναῖκα, θεοῦ Εὐεργέτας*»³.

Περὶ τὸ 141 π. Χ. ὁ ὑπὸ τοῦ Εὐεργέτου ἀδίκως καταδιωχθεὶς καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα καταφυγὼν στρατηγὸς τοῦ Φιλομήτορος Γαλαίστης ὁ Ἄθαμάν (σελ. πδ'), ὠφελούμενος ἐκ τοῦ ἀναπτυχθέντος μίσους κατὰ τοῦ Εὐεργέτου καὶ συγκεντρώσας τοὺς πολυπληθεῖς ἐξ Αἰγύπτου φυγάδας, διέδωκε φήμην «*ἐν παρακαταθήκῃ τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον τὸν Φιλομήτορα δεδωκέναι παιδίον αὐτῷ τρέφειν ἐκ τῆς Κλεοπάτρας ἐπὶ βασιλείᾳ, καὶ τούτῳ διάδημα περιθεῖς, καὶ συναγωνιστὰς ἔχων πολλοὺς φυγάδας, παρεσκευάζετο κατάγειν ἐπὶ τὴν πατρῶαν βασιλείαν τὸν παῖδα*»⁴. Οὕτω δὲ σπουδαῖα παρέσχε πράγματα τῷ Εὐεργέτῃ, ἀπειλούντων νὰ ἀποστῶσιν πρὸς τὸν Γαλαίστην αὐτῶν τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ, μόλις δὲ κωλυθέντων ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Ἰέρωνος, ἀνδρὸς θαυμαστοῦ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις καὶ εὐθέτου τοῖς ὄχλοις κατὰ τὰς ἐντεύξεις⁵. Ἀγνοοῦμεν δ' ἐντελῶς τί ἀπέγεινεν ὁ Γαλαίστης καὶ ὁ προστατευόμενος αὐτοῦ.

Ἐκτοτε ὁ Εὐεργέτης ἐβασίλευσε μέχρι τοῦ 130 π. Χ. ἐν ἡσυχίᾳ παρ' ὅλον τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος τοῦ λαοῦ, οὗ τὴν ἀγανάκτησιν κατέπνιγεν ὁ ἐκ τοῦ αἰμοχαροῦς τυράννου τρόμος. Ἐν τῷ μεταξύ, περὶ τὸ 136-135 π. Χ., ἡ Ῥωμαϊκὴ σύγκλητος, ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐπισκοπήσῃ ἀκριβῶς τὴν κατάστασιν τῶν συμμάχων βασιλείων, ἐξέπεμ-

1. Ἰωσήπου, Κατὰ Ἀπίωνος 2, 49 κέξ. — Justin. XXXVIII, 8. — Διοδώρου 33, 6, 6x, 12, 13, 20, 22 καὶ 23. — Oros., V, 10, 6-7. — Liv. Epit. LIX. — Val. Max. IX, 1. Ext. 5.

2. Πορφύριος: FHG. III, p. 72. «*Μετακληθεὶς ἐκ Κυρήνης ὁ Εὐεργέτης, καὶ βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς, τὰ ἔτη αὐτοῦ ἀναγράφει ἀφ' οὗ πρῶτον βασιλεὺς ἐνομήσθη, ὡς δοκεῖν μετὰ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ τελευτὴν ἀρξάντα αὐτὸν ἔτσιν εἴκοσι πέντε ἀνατιθέναι ἑαυτῷ τέσσαρα καὶ πενήκοντα. Τὸ γὰρ τριακοστὸν ἔκτον τοῦ Φιλομήτορος, δέον προσαγορεύεσθαι τῆς τούτου βασιλείας πρῶτον, αὐτὸς εἴκοστὸν πέμπτον προσέταξε γράφεσθαι*».

1. Διοδώρου 33, 13 καὶ 34/35, 14.

2. Justin. XXXVIII, 8. — Liv. Epit. LIX. — Val. Max. IX, 1 Ext. 5. — Oros., V, 10, 6. — Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 198 κέξ. — Bouché - Leclercq II p. 64.

3. Strack ἔ. ἀ. n° 123 - 128. — Dittenberger, OGIS. II n° 137 - 142.

4. Διοδώρου 33, 20

5. Διοδώρου 33, 22

ψεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν τὸν νικητὴν τῆς Καρχηδόνοσ Σκιπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν μετ' ἄλλων ἐπίσης σπουδαίων ἀνδρῶν. Οὗτοι δ' ἦλθον πρῶτον εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθα « τὰ θέας ἄξια πρὸς ἀλήθειαν ἐπολυπραγμόνησαν ἀκριβῶς, τῆς πόλεως τὴν θέσιν καὶ τὸ βάρος καὶ τὰς περὶ τὸν Φάρον ιδιότητας, πρὸς δὲ τούτοις ἀναπλεύσαντες εἰς Μέμφιν τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας καὶ τὰς κατὰ τὸν Νεῖλον εὐκαιρίας, τό τε πλῆθος τῶν κατ' Αἴγυπτον πόλεων καὶ τὰς ἀναριθμήτους τῶν οἰκητόρων μυριάδας καὶ τὴν ὀχυρότητα τῆς Αἰγύπτου καὶ τὴν ὅλην τῆς χώρας ὑπεροχὴν, ὡς εὖ διακέεται πρὸς ἡγεμονίας ἀσφάλειάν τε καὶ μέγεθος. Καὶ θαυμάσαντες τὰ πλῆθη τῶν κατοικούντων τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ τῶν τόπων ἐπιτεύγματα, διέλαβον μεγίστην ἡγεμονίαν δύνασθαι συσταθῆναι, τυχούσης τῆς βασιλείας ταύτης ἄξιων τῶν ἡγεμόνων»¹. Βεβαίως δὲ τότε, ὡς παρατηρεῖ ὁ Bouché-Leclercq (II, p. 17), οἱ ῥωμαῖοι πρεσβευταὶ « emportèrent la conviction qu'un pays si riche ne devait plus échapper au protectorat romain ».

Τέλος ἐν ἔτει 131/0 π. X. ἔνεκα νέων φοβερῶν κακουργημάτων τοῦ Εὐεργέτου ὁ λαὸς ἔκμανεις ἐξ ἀγανακτήσεως ἐπανέστη καὶ ἔθηκε πῦρ εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἵνα κατακαύσῃ αὐτόν. Οὗτος ὁμως κατόρθωσε νὰ ἐκφύγῃ λαθραίως εἰς Κύπρον μετὰ τοῦ ἐκ τῆς Κλεοπάτρας Β' υἱοῦ Μεμφίτου, τῆς γυναικὸς Κλεοπάτρας Γ', ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς τέκνων. Ἐκεῖ δὲ συνήθροισε μισθοφορικὸν στρατὸν κατὰ τῆς πατρίδος καὶ τῆς καταλαβούσης τὸν θρόνον ἀδελφῆς Κλεοπάτρας, τῆς τότε κληθείσης Φιλομήτορος Σωτείρας, ἣτις ἐσκέπτετο νὰ ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου παρ' αὐτῇ ὡς βασιλέα τὸν πρεσβύτατον υἱὸν τοῦ Εὐεργέτου, ἦτοι πιθανῶς τὸν ἐν Κυρῆνῃ διαμένοντα καὶ ἐκ τῆς παλλακίδος Εἰρήνης γεννηθέντα. Τοῦτον ὁμως ἐλύσας ὁ Εὐεργέτης εἰς Κύπρον ἐφόνευσεν προλαμβάνων τὸν ἐξ αὐτοῦ κίνδυνον. Ἀπαισιῶς δ' ἐκδικούμενος καὶ κατὰ τῆς Κλεοπάτρας, εἰς ἣν ἀπέδιδε τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ, ἐφόνευσεν « μιμησάμενος τὴν ἐκ τῆς Μηδείας ὠμότητα καὶ μαιφονίαν » τὸν ἐξ αὐτῆς υἱὸν αὐτοῦ Μεμφίτην καὶ διαμελίσας τὸ σῶμα ἐνέβαλεν εἰς κίστην, ἣν ἐφρόντισεν νὰ λάβῃ ἡ μήτηρ κατ' αὐ-

τὴν τὴν ἡμέραν τῶν γενεθλίων τοῦ δυστυχοῦς παιδός! Τὸ πλῆθος ἀπεθηριώθη τότε κατὰ τοῦ τέρατος, ἀλλ' ἡ ἄνευ στρατοῦ δυστυχῆς Κλεοπάτρα μὴ εὐροῦσα ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῶν Θηβῶν ἐπαρκῆ ὑποστήριξιν καὶ ἀδυνατοῦσα νὰ ἀγωνισθῇ κατὰ τοῦ Εὐεργέτου, κατέφυγεν ἐν ἔτει 129 π. X., μετὰ διετῆ βασιλείαν, πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτῆς Δημήτριον Β', βασιλέα τῆς Συρίας, ἐπιβιβάσασα ἐπὶ τῶν πλοίων τὰ χρήματα τοῦ βασιλικοῦ θησαυροῦ καὶ ὑποσχομένη τῷ Δημητρίῳ τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὡς τίμημα συμμαχίας κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Εὐεργέτου¹.

Ὁ δὲ Δημήτριος πεισθεὶς ἐξεστράτευσε πράγματι κατὰ τῆς Αἰγύπτου κατορθώσας νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Πηλουσίου². Ἀπειθεία ὁμως τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ καὶ ἐπανάστασις ἐν τῷ ἰδίῳ κράτει ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Συρίαν, καθ' ὃν χρόνον οἱ ἐπαναστάται πέμψαντες πρεσβευτὰς πρὸς τὸν Εὐεργέτην ἐζήτησαν « ὅπως τινὰ τῶν ἐκ τοῦ Σελεύκου γένους παραδῶ αὐτοῖς ἀποληψόμενον τὴν βασιλείαν »³. Ὁ δ' Εὐεργέτης μὴ ἔχων πρόχειρον ἀληθῆ τινα Σελευκίδην, ἔπεμψεν αὐτοῖς μετὰ μεγάλων δυνάμεων νέον τινά, υἱὸν ἐμπόρου τινὸς Πρωτάρχου Αἰγύπτιον, ὃν ἐκάλεσεν Ἀλέξανδρον, λέγων ὅτι ἦτο θετὸς υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ Ζ'. Ὁ νέος δ' οὗτος, κατ' ἄλλους υἱὸς Ἀλεξάνδρου τοῦ Βάλα, γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλέξανδρος Β', Ζεβινᾶς, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 128 π. X., μετὰ δὲ τριῶν ἐτῶν ἀγῶνας κατέβαλεν ὀριστικῶς τὸν Δημήτριον, ὅστις νικηθεὶς ἐν Δαμασκῷ καὶ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῆς πρώτης συζύγου αὐτοῦ Κλεοπάτρας Θεᾶς (σελ. πθ') ἐφονεύθη ἐν Τύρῳ τῷ 125 π. X.⁴ Ὅτε δ' ὁμως ὁ Ζεβινᾶς ἐπεχείρησε νὰ ὑποτάξῃ τὴν Φοινίκην, ἐν ἣ Κλεοπάτρα ἡ Θεὰ ἐβασίλευεν ἐν ὀνόματι τῆς νομίμου δυναστείας, περιεφρόνησε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Εὐεργέτην, ὁ τελευταῖος οὗτος συμφιλιωθεὶς μετὰ τῆς ἀδελφῆς Κλεοπάτρας Β' — ἐπανελθούσης τότε (124 π. X.) ὡς ἀδελφῆς βασιλίσσης εἰς Αἴγυπτον — ἐπεχείρησε νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν Ζεβινᾶν. Πρὸς τοῦτο δὲ προσηνέχθη νὰ ἐπαναφέρῃ ἐπὶ

1. Val. Max. IX, 2 Ext. 5. — Liv. Epit. LIX. — Justin. XXXVIII, 8 καὶ XXXIX, 1. — Διοδώρου 34-35, 14. — Bouché-Leclercq II, 74-76. — Strack ἔ. ἀ. p. 42-44.

2. Euseb. I p. 257-258 (Schöne). — Justin. ἔ. ἀ.

3. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. 13, 267.

4. Just. XXXIX, 1. — Euseb. I ἔ. ἀ.

1. Διοδώρου 33, 28 α. — Justin. XXXVIII, 8, 8-11. — Πλουτάρχου Ῥωμαίων ἀποφθέγματα 13-14. — Ἀθην. 12, 549 ε-550 α.

τοῦ θρόνου τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ Κλεοπάτραν Θεὰν καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπὸν, πέμψας αὐτοῖς στρατὸν καὶ ἐκδοὺς τῷ Ἀντίοχῳ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα Κλεοπάτραν Τρύφαιναν. Μεθ' ὃ, ἀποστάντων τῶν Σύρων πρὸς τὸν τοιαύτης ὑποστηρίξεως τυχόντα Γρυπὸν, κατεβλήθη καὶ ἐφονεύθη ὁ Ζεβινᾶς (123 π. X.)¹.

Ἐκτοτε δὲ ὁ Εὐεργέτης ἐγκαταλείψας εἰς τὴν τύχην αὐτῆς τὴν Συρίαν ἠσχολήθη εἰς τακτοποίησιν τῶν οἰκιακῶν αὐτοῦ ὑποθέσεων φαίνεται δ' ὅτι ἐν τῇ προβεβηκυῖα αὐτοῦ ἡλικία ἐγένετο ἡμερώτερος, προστατεύσας τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ κατὰ πάσης καταπιέσεως, ὑποστηρίξας τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἐπιδοθεὶς αὐτὸς οὗτος εἰς μελέτας καὶ συγγραφάς, οὗ ἕνεκα καὶ φιλόλογος ἐπεκλήθη. Περαιτώσας δὲ ἡ οἰκοδομήσας πλῆθος μεγαλοπρεπῶν ναῶν, ἀπέθανεν ἐν μέσῳ τῶν ἀσχολιῶν τούτων ἐν ἡλικία 65 ἐτῶν ἐν ἔτει 116 π. X., τῷ καὶ 54^ο τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

ΤΑΞΙΣ Α.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β' ΩΣ ΣΥΜΒΑΣΙΛΕΩΣ
ΤΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Β' ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΟΜΗΤΩΡΟΣ

(Ἀριθ. 1489-1496, Πίναξ LI, 1-16.)

Ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Φιλομήτωρ, φαίνεται ὅτι ὁ Εὐεργέτης οὐδὲν ἔκοψεν ἴδιον νόμισμα εἴτε ὡς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας Β' συμβασιλεὺς ἐπὶ παντὸς τοῦ κράτους, εἴτε ὡς μόνος βασιλεὺς τῆς Κυρήνης, ἀλλ' ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδόσεως νομισμάτων ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν μόνος ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς καὶ συμβασιλεὺς Φιλομήτωρ. Τοῦλάχιστον οὐδὲν τῶν κεχρονολογημένων νομισμάτων δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς φέρον ἐτη τοῦ Εὐεργέτου ἀπὸ τοῦ Α' μέχρι τοῦ ΚΕ ἔτους αὐτοῦ, ὅτε ἀπέθανεν ὁ Φιλομήτωρ. Πιθανὸν εἶναι μόνον ὅτι τὰ περὶ τὸ 168 π. X. κοπέντα νομίσματα ἀπορίας (τάξις Ε' τῆς βασιλείας τοῦ Φιλομήτορος, σελ. τοδ') ἐκόπησαν ἐπὶ τοῦ Εὐεργέτου καὶ τῆς Κλεοπάτρας Β', πρὸς δὲ καὶ τινὰ τῶν τῆς τάξεως Ε' τοῦ Φιλομήτορος χαλκῶν τῶν φερόντων δύο ἀετοὺς (ἀρ. 1423-1428 σελ. τοζ'). Ἐπίσης καὶ τινὰ τῶν ἀργυρῶν καὶ χαλκῶν τῆς τάξεως Α, αὐτοῦ Εὐεργέτου (ἀρ. 1489-1496, πίν. LI, 1-16) τῶν ἄνευ ἐτῶν ἢ συμβόλων, ἴσως ἐκόπησαν ὡς

κοινὸν νόμισμα τῶν Φιλομήτορος καὶ Εὐεργέτου κατὰ τὰ ἔτη τῆς συμβασιλείας αὐτῶν ἐπὶ παντὸς τοῦ κράτους. Ἐπαναλαμβάνομεν ὁμῶς ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὐτῶν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ δηλοῖ ἓνα καὶ μόνον ἐκδότην, ἐπομένως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸν πρεσβύτερον Φιλομήτορα (ἴδε σελ. τοζ'-τοη').

ΤΑΞΙΣ Β

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β' ΩΣ ΜΟΝΟΥ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ

(Ἀριθ. 1501-1620, Πίνακες LII, 1-28· LIII, 1-30· LIV, 1-8· LV, 1-30· LVI, 1-11.)

Ἄλλως ὁμῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τοῦ ΚΕ ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, ὅτε οὗτος ἀποθανόντος τοῦ Φιλομήτορος ἀνέλαβε τὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ κράτους βασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 54^{ου} (ΝΔ), τελευταίου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἔχομεν πυκνὴν καὶ πλουσίαν τάξιν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν κερμάτων κοπέντων μετὰ τῶν ἐτῶν τοῦ Εὐεργέτου εἰς τὰς τρεῖς κυρίας πόλεις τῆς Κύπρου, ἧτοι Α' τὴν Πάφον (ἀριθ. 1501-1532, πίν. LII, 1-28), Β' τὴν Σαλαμίνα (ἀριθ. 1533-1572, πίν. LIII, 1-30 καὶ LIV, 1-8) καὶ Γ' τὸ Κίτιον (ἀριθ. 1573-1620, πίν. LV, 1-30 καὶ πίν. LVI, 1-7).

Τὰ νομίσματα ταῦτα εἶναι: 1^{ον} χρυσᾶ δεκάδραγμα τῶν σταθερῶν τύπων τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ἐφ' ὧν ἡ κεφαλὴ Ἀρσινόης τῆς Β' ἀντικατεστάθη δι' ἐκείνης Κλεοπάτρας τῆς Γ', συζύγου τοῦ Εὐεργέτου. Μέχρι τοῦδε εὐρέθησαν ἐνὸς μόνου τοιοῦτου νομίσματος (ἀρ. 1576, πίν. LV, 4) τέσσαρα κομμάτια, κοπέντα ἐν Κιτίῳ κατὰ τὸ ἔτος ΚΗ (28 = 142 π. X.) τοῦ Εὐεργέτου, ἧτοι ἀκριβῶς ἅμα τῷ γάμῳ αὐτοῦ μετὰ τῆς Κλεοπάτρας Γ' (σελ. τδ'). Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ χαρακτηρίσωμεν αὐτὰ ὡς νομίσματα κοπέντα πρὸς πανηγυρισμὸν τοῦ γάμου ἐκείνου.

2^{ον} Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τῶν σταθερῶν τύπων τοῦ Σωτήρος, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀναφερομένης εἰς τὸν Εὐεργέτην. Παρατηρητέον ὁμῶς ὅτι ἐνίοτε ἀντὶ τῆς στερεοτύπου κεφαλῆς τοῦ Σωτήρος, ἐτέθη, ἐπί τινων κερμάτων τῆς Πάφου, αὐτὴ ἡ κεφαλὴ τοῦ Εὐεργέτου (ἴδε Πάφου πίν. LII, 16-18 [LMZ-MΘ], 21-23 [LN-NA] καὶ 26-28 [LNF-ND], ἅτινα παράβαλε πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Εὐεργέτου τὴν ἐπὶ

1. Justin. XXXIX, 2. — Διοδώρου 34,28. — Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 13,268 — Euseb. I p. 257. — Ἀππιανοῦ, Συριακῆ, 69

τοῦ διδράχμου ἀριθ. 1507, πίν. LII, 7-8). Ἐπιτινων δὲ ἄλλων τετραδράχμων τῆς Σαλαμίνας (πίν. LIII, 26 [ΛΜΔ]) καὶ τοῦ Κιτίου (πίν. LV, 29 [ΛΜΔ-ΜΕ]) εὐρίσκομεν ἄλλου τινὸς προσώπου εἰκόνα, ἴσως τοῦ ἐν ὀνόματι τοῦ Εὐεργέτου βασιλεύσαντος ἐπὶ τῆς νήσου Πτολεμαίου Νέου Φιλομήτορος (ἴδε κατωτέρω τὸ σχετικὸν κεφάλαιον). Ἡ ἀπόδοσις εἰς τὸν Εὐεργέτην τῶν τετραδράχμων τῶν φερόντων τὰ ἀπὸ τοῦ ἔτους ΛΖ ἔτη εἶνε βεβαία, ὡς μὴ δυναμένων νὰ ἀναμιχθῶσι πρὸς τὰ τοῦ ἐπὶ ΛΕ ἔτη βασιλεύσαντος Φιλομήτορος. Ἀλλὰ τῶν ἀπὸ τοῦ ΚΕ ἔτους μέχρι ΛΕ κερμάτων τῆς αὐτῆς τάξεως τινὰ δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν ἐπὶ τοῦ Φιλομήτορος. Ἡ διάκρισις ὅμως αὐτῶν εἶναι δυσχερεστάτη, πάντως δὲ τὸ δυσκολώτατον πρόβλημα τῆς νομισματοκοπίας τῶν Λαγαιδῶν, ἐφ' οὗ ἐναυάγησε πᾶσα ἐπίμονος προσπάθεια ἡμῶν. Ἴσως ὅμως ἄλλος τις συγκεντρῶν πάντων τὰ ἐκμαγεῖα καὶ παραβάλλον μίαν πρὸς μίαν τὰς σφραγίδας πρὸς τὰς τῶν ὑπὸ τὰ αὐτὰ ἔτη τοῦ Φιλομήτορος ταχθέντων, κατορθώσῃ νὰ κατατάξῃ ταῦτα ἀκριβέστερον καὶ ὀρθότερον ἡμῶν.

3^{ον} Δίδραγμα ἀργυρᾶ, λίαν σπάνια καὶ ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε (ἀριθμ. 1507, πίν. LII, 7-8¹) κοπέντα, ἐν ἔτει ΛΓ τοῦ Εὐεργέτου (137 π. Χ.), φέροντα δὲ ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν μέχρι τοῦδε ἄγνωστον εἰκόνα αὐτοῦ, ἀκτινοστεφῆ, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέραξ τοῦ συνήθους Πτολεμαϊκοῦ ἀετοῦ, φέροντος ὅμως ἐπ' ὄμου σκῆπτρον, ὡς πλεῖστα τῶν εὐθύς κατόπιν ἀπὸ τοῦ ΛΕ μέχρι τοῦ ΜΑ κοπέντων τετραδράχμων τοῦ αὐτοῦ βασιλέως καὶ τῆς αὐτῆς τάξεως.

Ὁ Εὐεργέτης ὁ καὶ *Φύσκων* ἐπικαλούμενος² εἰκονίζεται γρυπὸς τὴν ῥίνα, παχύτατος δὲ καὶ πεφυσιωμένος τὰς παρεῖας (φύσκων), κατάσαρκος καὶ τρυφῶν τὸ σῶμα, ὡς περιγράφουσιν αὐτὸν οἱ ἀρχαῖοι, ὧν ὁ μὲν Ἰουστίνος (XXXVIII, 8) λέγει ὅτι «erat enim et vultu deformis et statura brevis et sagina ventris non homini, sed beluae similis», ὁ δὲ αὐτόπτης Ποσειδώνιος³ «διὰ δὲ

τρυφὴν διέφθαρτο τὸ σῶμα ὑπὸ παχύτητος καὶ γαστρὸς μεγέθους, ἦν δυσπερίληπτον εἶναι συνέβαινε ἐφ' ἧς χιτωνίσκον ἐνδεδυκὼς ποδήρη μέχρι τῶν καρπῶν χειρῖδας ἔχοντα (περιήει)· προήει δὲ οὐδέποτε πεζός, εἰμὴ διὰ Σκιπίωνα. Ὅτι δὲ τρυφῆς οὐκ ἦν ἀλλότριος ὁ βασιλεὺς οὗτος, αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ μαρτυρεῖ κτλ.». Τέλος ὁ Διόδωρος (33, 23 καὶ 28α) λέγει ὅτι ὁ Εὐεργέτης εἶχε «τὸ σῶμα γυναικῶδες» διὰ τὴν ἀκολασίαν.

Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν διδράχμων καὶ δραχμῶν τῆς Κύπρου ἐπεκράτησεν ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῶν τοῦ Διονυσιακοῦ τύπου κερμάτων νὰ τίθηται κατὰ κανόνα ἢ εἰκὼν τοῦ βασιλεύοντος, τῆς τοῦ Σωτῆρος Α' στερεοτύπου εἰκόνας παραμενούσης πάντοτε σταθερῶς ἐπὶ τῶν τετραδράχμων. Οὕτω καὶ μετὰ τὸν Εὐεργέτην εὐρίσκομεν, πλὴν τῶν Διονυσιακῶν κερμάτων, δραχμὰς Κυπριακὰς κεχρονολογημένας, φερούσας τὴν εἰκόνα Πτολεμαίου ΙΓ', Αὐλητοῦ (πίν. LXI, 22-23) ἢ τὴν τῆς Κλεοπάτρας Ζ' (πίν. LXII, 7).

Ἀπὸ τοῦ ΛΕ ἔτους τοῦ Εὐεργέτου τὰ ἐν Σαλαμίनि καὶ Κιτίῳ κοπέντα τετραδράχμα φέρουσι σταθερῶς ἀετὸν ἔχοντα ἐπὶ τοῦ ὄμου σκῆπτρον ἢ θύρσον. Τίς ὁ λόγος τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ, διατί δ' εὐρίσκομεν αὐτὸ κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐπὶ πάντων τῶν νομισμάτων τῆς Σαλαμίνας καὶ τοῦ Κιτίου μόνον, ἐπὶ οὐδενὸς δὲ τῆς Πάφου, ἔνθα δ' ὅμως εὔρομεν αὐτὸ τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ τρία ἔτη πρότερον, ἦτοι ἐν ἔτει ΛΓ, κοπέντος διδράχμου; Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα οὐδεμίαν δύναμαι νὰ δώσω ἀπάντησιν, ἀγνοῶν τί νὰ ὑποθέσω. Φανερὸν μόνον φαίνεται μοι ὅτι πᾶσα πρὸς λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου ὑπόθεσις δέον νὰ σχετισθῇ πρὸς τὸ γεγονός ὅτι τὰ μὴ φέροντα τὸ σκῆπτρον νομίσματα τῆς Πάφου τῶν αὐτῶν ἐτῶν παρουσιάζουσιν ἀκριβῶς ἐπὶ τοῦ κέρματος τοῦ ΛΕ ἔτους, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἡ ἐμφάνισις τοῦ σκῆπτρου ἐν Σαλαμίनि καὶ Κιτίῳ, τὴν ἐπιγραφὴν ΛΑΕ ΠΑ(ΦΟΥ) ΚΑΙ Α(λεξανδρείας).

Παρὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο νόμισμα τῆς Πάφου, περὶ οὗ ἐγράψαμεν ἤδη ἐρμηνεύοντες τὴν σημασίαν τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ (σελ. τπβ'), ἔχομεν, ὡς εἶπομεν, καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1526 (πίν. LII, 22), 1565 (πίν. LIV, 2) καὶ 1613 τετραδράχμα

τῆς ἐπιδημίας ἡμῶν Ἀλεξανδρεῖς ἀπολελεύκασιν δι' ἡμᾶς γὰρ ἐωράκασιν τὸν βασιλέα περιπατοῦντα.

1. Τὸ πρῶτον τῶν δύο κερμάτων εὑρίηται νῦν ἐν τῇ συλλογῇ Βερολίνου. τὸ δεύτερον ἐν τῇ συλλογῇ Ἀθηνῶν ἀγορασθὲν χρημασι τοῦ φιλογενοῦς Ἑλληνοῦ κυρίου Περικλέους Ζαρίφη.

2. Πολυβ. 34, 14.

3. Παρ' Ἀθην. 12, 549 e. Πβλ. καὶ Πλουτάρχου Ῥωμαίων Ἀποφθέγμ. Σκιπ. νεωτ. 13: τοῦ δὲ βασιλέως μόλις ἀμιλλομένου βαδίζουσιν αὐτοῖς δι' ἀργίαν καὶ τρυφὴν τοῦ σώματος. ὁ Σκιπίων ἀτρέμα πρὸς τὸν Παναίτιον ψιθυρίσας εἶπεν «ἦδη τι

τῆς Πάφου, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τοῦ Κιτίου φέροντα τὰς ἐπιγραφὰς

LN — ΠΑ.	LN — ΣΑ	καὶ	LN — ΚΙ
*	*		*
Α	Α		Α
	Δ		*
	Ι		

ἐξ ὧν ἀριδιήλως ἐξάγεται, ὅτι τὸ Α δὲν δηλοῖ ἔτος, ἀλλὰ δεύτερον ὄνομα νομισματοκοπείου ἢ χώρας, πρὸς κοινὴν χρῆσιν ἧς καὶ τῆς Κύπρου ἐκόπησαν τὰ κέρματα ταῦτα (ἴδε σελ. τ' β'). Ἡ δὲ γνώμη τινῶν¹, ὅτι τὸ Α τῶν τετραδράχμων τούτων τοῦ ἔτους Ν δηλοῖ τὸ πρῶτον ἔτος συμβασιλείας τοῦ Εὐεργέτου μετὰ τοῦ Πτολεμαίου Νέου Φιλοπάτορος, δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ καὶ δι' ἄλλους μὲν χρονολογικοὺς λόγους συναφεῖς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Νέου Φιλοπάτορος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, κυρίως δ' ἔνεκα τοῦ κέρματος τῆς Σαλαμῖνος, ἐφ' οὗ ἀντὶ ἀπλοῦ Α ἔχομεν μονογράφημα, ὅπερ, ἐνῶ δύναται εὐλόγως νὰ θεωρηθῇ ὡς τὸ μονογράφημα τῶν ἀρκτικῶν γραμμάτων νομισματοκοπείου ἢ νομισματικοῦ ἄρχοντος, οὐδεμίαν σχέσιν δύναται νὰ ἔχη πρὸς τὸν ἀριθμὸν Α.

Ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τῆς παρουσίας τάξεως ἀπαντῶσι συχνότατα τὰ ἐξῆς σύμβολα: πῖλος ☉ (ἀριθ. 1511, 1542), ☽ (1522, 1562, 1584, 1610), ☽ (1563), κάλαθος ☿ (1521), ☿ 1551, 1597), κέρας Ἀμαλθείας ☿ (1523), ἀστέρες δύο ✱ ✱ (1525, 1565, 1613), ἀστήρ εἰς ✱ (1546, 1553, 1569, 1571, 1581, 1589, 1590, 1600, 1607, 1612, 1618), στέφανος ☉ (1532), ρόπαλον ☿ (1539, 1620), περικεφαλαία (1541, 1587), θύρσος τειαινιωμένος ☿ (1544, 1588), Ἰσιακὸν κόσμημα ☿ (1572), ἀκροστόλιον ☿ (1583, 1591) καὶ στάχυς (1586, 1598). Περὶ τῆς σημασίας αὐτῶν ἐπαναλαμβάνομεν πάνθ' ὅσα ἐγράψαμεν προκειμένου περὶ ὁμοίων συμβόλων ἀπαντώντων ἐπὶ τῶν ὁμοίων Κυπριακῶν νομισμάτων τῶν βασιλειῶν Πτολεμαίου Ε' Ἐπιφανοῦς (σελ. τξα) καὶ Πτολεμαίου Γ' Φιλομήτορος (σελ. πγγ'). Πρόκειται δηλαδή καὶ πάλιν περὶ συμβόλων τεθέντων ἀπλῶς πρὸς διακρίσιν τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διαδοχικῶν ἐκδόσεων, αἵτινες ἐπὶ Εὐεργέτου Β' οὐδέποτε υπερβαίνουν τὰς τρεῖς, ὡς εἰ τὰ νομίσματα ἐκόπησαν καθ' ἕκαστον τετράμηνον.

1. Poole, BMC. Ptolemies, pag. LXXIII. — Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 47-49. — Πβλ. καὶ Krall, Studien II. Wien. Akad. Ber. 335². — Bouché-Leclercq II, p. 81, 1.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΧΑΛΚΑ ΜΕΤΑ ΕΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ
ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 144—129 π. Χ.
(Ἄριθ. 1621-1632, Πίν. LIV, 20-31).

Ὁ Εὐεργέτης ἐκαινοτόμησε κατὰ τοῦτο ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ αὐτοῦ, ὅτι παραλλήλως καὶ ὡς συμπλήρωμα τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν Κυπριακῶν αὐτοῦ νομισμάτων ἔκοψεν ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ, ἔνθα καὶ σταθερῶς ἀνακαλύπτονται, τάξιν χαλκῶν νομισμάτων ἑνὸς μεγέθους καὶ τύπου μετὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἐτῶν καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς μονοκρατορίας αὐτοῦ, ἦτοι τοῦ ΚΕ τῆς βασιλείας (144 π. Χ.), μέχρι τοῦ ΜΔ (129 π. Χ.), χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δηλώσῃ ἐπ' αὐτῶν ἐν τίνι τῶν τριῶν νομισματοκοπειῶν τῆς νήσου ἐκόπησαν. Φέρουσι δὲ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐφ' ἑνὸς μὲν τὴν συνήθη κεφαλὴν τοῦ Ἀμμωνος, ἐφ' ἑτέρου δὲ τὴν εἰς τὸν Πτολεμαῖον Εὐεργέτην Β' ἀναφερομένην ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέριξ ἀετοῦ ἱσταμένου μετὰ κλειστῶν περὺγων ἐπὶ κερανοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ὑπάρχει σταθερῶς ἐπὶ πάντων τῶν κερμάτων πάντων τῶν ἐτῶν, καὶ δὴ ὑπὸ τὴν χρονολογίαν, ἄνθος λωτοῦ ☿ ὡς σύμβολον. Ἐπομένως τοῦτο, ὡς ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων νομισμάτων τῆς βασιλείας Πτολεμαίου ΙΓ' Αὐλητοῦ, εἶναι γενικὸν Πτολεμαϊκὸν σύμβολον τῆς ὄλης τάξεως, οὐχὶ δὲ ὡς ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων διακριτικὸν τῶν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος διαδοχικῶν ἐκδόσεων. Πρὸς δὴλῶσιν τῶν τελευταίων τούτων φέρουσι ἐνίοτε τὰ αὐτὰ χαλκᾶ τὰ σύμβολα ☿ καὶ ✱ (ἀρ. 1624 καὶ 1625).

Διατί δὲ ἡ σειρὰ αὕτη διήρκεσε μόνον μέχρι τοῦ ἔτους ΜΑ (129 π. Χ.) καὶ οὐχὶ μέχρι τοῦ ΝΔ, τελευταίου ἔτους τοῦ Εὐεργέτου, θὰ ἴδωμεν κατόπιν.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΤΑΞΕΩΣ
(Ἄριθμ. 1634-1639, Πίν. LIV, 9, 14-19).

Ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ Κύπρῳ μᾶλλον ἢ ἐν Αἰγύπτῳ φαίνεται ὅτι ἐκόπησαν καὶ τὰ ἄνευ χρονολογιῶν, ἀλλὰ μετὰ τῶν συμβόλων κράνους ☿ (ἀρ. 1634-1635) ἢ ἄνθους ☿ (ἀρ. 1636-1639) χαλκᾶ κέρματα, αἵτινα παρουσιάζουσι τὴν αὐτὴν τεχνοτροπίαν καὶ τὰ αὐτὰ σύμβολα πρὸς τὰ τῆς προηγούμενης τάξεως χαλκᾶ. Πιθανὸν δ' εἶναι ὅτι ἐκόπησαν κατὰ τὰ ἔτη 139-138 καὶ 133-130

π. X, ὧν δὲν ἔχομεν χαλκᾶ κέρματα τῆς προηγουμένης τάξεως. Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ σύμβολον τῆς περικεφαλαίας ἀπαντᾷ πράγματι ἐπὶ τῶν τετραδράχμων τοῦ Εὐεργέτου Β' τῶν κοπέντων ἐν Σαλαμίनि καὶ Κιτίῳ κατὰ τὰ ἔτη 138 καὶ 137 π. X. Πιθανωτέρα δ' ὁμως φαίνεται μοι ἡ ὑπόθεσις ὅτι τὰ χαλκᾶ ἡμῶν κέρματα ἐκόπησαν ἀμέσως μετὰ τὸ MA τοῦ Εὐεργέτου (129 π. X.), ὅτε παύεται ἡ σειρὰ τῶν κεχρονολογημένων χαλκῶν, πρὶν δὲ ἢ κοπῶσι τὰ τῆς ἐπομένης τάξεως E χαλκᾶ κέρματα ὑπὸ τῶν διαφόρων στρατηγῶν τῆς Κύπρου.

ΤΑΞΙΣ E.

ΧΑΛΚΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟ ΕΠΙΘΕΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ,
κοπέντα δὲ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῆς Κύπρου Κρόκου,
Σελεύκου, Θεοδώρου καὶ Πτολεμαίου
νέου Φιλοπάτορος.

(Ἀριθ. 1640-1656, Πίναξ LVI, 12-28.)

Ἄγνοοῦμεν τίνος λόγου ἔνεκα τὰ τῆς τάξεως Γ κεχρονολογημένα Κυπριακὰ χαλκᾶ νομίσματα κατέρχονται ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους, ΚΕ, τῆς μονοκρατορίας τοῦ Εὐεργέτου, μέχρι μόνον τοῦ ἔτους αὐτοῦ MA (= 129 π. X.). Κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ τελευταίου τῆς βασιλείας τοῦ Εὐεργέτου, ἦτοι τοῦ ΝΔ (116 π. X.), διαρρεῦσαν διάστημα δέκα καὶ τριῶν ἐτῶν ὑπάρχει χῶρος πρόσφορος πρὸς κατάταξιν ἀμέσως μὲν μετὰ τὸ 129 καὶ πρὸ τοῦ 124 π. X. — ὅτε ὁ Εὐεργέτης συνδιηλλάγη πρὸς τὴν Κλεοπάτραν Β', ἀναλαβοῦσαν ἐκ νέου τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς θέσιν παρὰ τὴν Κλεοπάτραν Γ' καὶ τὸν Εὐεργέτην, — τῶν τῆς τάξεως Δ χαλκῶν κερμάτων, μετὰ δὲ τὸ 124 π. X., τῶν τῆς παρούσης τάξεως χαλκῶν, τῶν ἐπίσης ἐν Κύπρῳ ἀνακαλυπτομένων. Τὰ τελευταῖα ταῦτα χαρακτηρίζει ἡ ἐπιγραφὴ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ, ἢ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ, ἢ ΕΥΕΡΓΕ ΠΤΟΛΕ καὶ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ αὐτῶν ἀναγεγραμμένα μεγάλα γράμματα Φ (Σειρὰ Α, ἀρ. 1640-1647), Κ (Σειρὰ Β, ἀρ. 1648-1650) καὶ ΘΕ (Σειρὰ Γ, ἀρ. 1651-1652), τὰ δηλοῦντα πιθανώτατα τοὺς μεγιστᾶνας, ὑφ' ὧν ὡς ἀντιπροσώπων τοῦ Εὐεργέτου Β' ἐκόπησαν ἐν τῇ νήσῳ.

Ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 124 π. X., ὅτε συμφιλιοθέντος τοῦ Εὐεργέτου πρὸς τὴν Κλεοπάτραν Β' συνεβασίλευεν ὁ Εὐεργέτης μετὰ τῶν

δύο Κλεοπατρῶν, φαίνεται ὅτι χρονολογεῖται σειρὰ ἐπιγραφῶν ἀναφερουσῶν συγχρόνως καὶ τοὺς τρεῖς βασιλεῖς, ἐν αἷς εὐρίσκομεν τρεῖς μεγιστᾶνας ἐν Κύπρῳ, οἵτινες εἶναι πιθανώτατα οἱ κόψαντες τὰ κέρματα τῆς παρούσης τάξεως, ὡς τῶν ὀνομάτων αὐτῶν ἀρχομένων διὰ τῶν τριῶν στοιχείων τῶν χαρακτηριζόντων τὰς τρεῖς σειρὰς αὐτῆς.

Ὁ πρῶτος τούτων εἶναι **Κρόκος** ὁ «συγγενῆς βασιλέως Πτολεμαίου (Εὐεργέτου), καὶ βασιλίσσης Κλεοπάτρας (Β') τῆς ἀδελφῆς, καὶ βασιλίσσης Κλεοπάτρας (Γ') τῆς γυναικός, ναύαρχος καὶ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ καὶ υπέρτατος καὶ ἀρχιερεὺς τῶν κατὰ Κύπρον»¹, ἐπομένως μεγιστᾶν ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ θέσῃ τὸ ἀρκτικὸν Κ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἅτινα ἔκοπτεν ἐν τῇ νήσῳ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Εὐεργέτου.

Δεύτερον ἀναφέρομεν **Θεόδωρον** τὸν ἐπὶ τῶν αὐτῶν τριῶν βασιλέων ἐπίσης «συγγενῆ τοῦ βασιλέως, στρατηγόν, αὐτοκράτορα καὶ ναύαρχον καὶ ἀρχιερέα τῆς νήσου Κύπρου»², ὅστις θὰ ἔκοψε τὴν φέρουσαν τὰ ἀρκτικὰ ΘΕ σειρᾶν. Ὁ Θεόδωρος οὗτος, χρηματίσας πρότερον ἐν Κύπρῳ «ἐπὶ τῆς Σαλαμίνας καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν νήσον γραμματείας τῶν πεζικῶν καὶ ἱππικῶν δυνάμεων»³, ἦτο υἱὸς Σελεύκου Βίθιος, Ῥοδίου ἢ Ἀλεξανδρέως, ἀνδρὸς γνωστοτάτου—ἐκ πολλοῦ ἀριθμῶν ἐπιγραφῶν τῶν αὐτῶν χρόνων τοῦ Εὐεργέτου καὶ τῶν δύο Κλεοπατρῶν—ὡς ἐπίσης «συγγενοῦς τοῦ βασιλέως, στρατηγοῦ, ναυάρχου καὶ ἀρχιερέως τῶν κατὰ Κύπρον»⁴. Εἶδομεν δὲ ἀνωτέρω (σελ. το') ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ Εὐεργέτου φέροντα τὰ ἀρκτικὰ ΣΕ, ἅτινα δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ **Σελεύκου**, ἀνδρὸς τὰ μέγιστα ἰσχύσαντος, οὐχὶ μόνον ἐν Κύπρῳ ἐπὶ Εὐεργέτου Β', ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Πτολεμαίου Γ' Φιλομήτορος, καὶ δὴ μικρὸν μετὰ τὸ 157 π. X.⁵

Πολὺ σπουδαιότερα τῶν σειρῶν τοῦ Κρόκου, Σελεύκου καὶ Θεοδώρου εἶναι ἡ τῆς αὐτῆς τάξεως μεγαλοπρεπῆς καὶ πλουσίας σειρὰ Α, ἢν χα-

1. Dittenberger OGIS. I, ἀρ. 140 (ἐπιγραφὴ ἐκ Δήλου. — Journal of the Hell. Stud. IX, 1888, p. 247 n° 92, (ἐπιγραφὴ ἐκ Πάφου τῆς Κύπρου).

2. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 156-158 καὶ 161-162.

3. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 155.

4. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 150-161.

5. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 150.

ρακτηρίζει τὸ γράμμα Φ, ὅπερ ἐπομένως φαίνεται ἀρχικὸν στρατηγοῦ τινος τῆς Κύπρου μεγαλειτέρας σπουδαιότητος. Ἄλλὰ τίς οὗτος; Ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν αὐτῶν χρόνων τοῦ Εὐεργέτου Β' γνωρίζομεν « Πτολεμαῖον, βασιλέως υἱόν, στρατηγὸν καὶ ναύαρχον καὶ ἀρχιερέα τῆς Κύπρου »¹, ὅστις βεβαίως κατὰ τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ταύτης θὰ ἔκοψεν ἐν Κύπρῳ νομίσματα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ Κρόκου, Σελεύκου καὶ Θεοδώρου. Λοιπὸν ὁ Πτολεμαῖος οὗτος ἀνεγνωρίσθη ἤδη ὡς ὢν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν μυστηριώδη ἐκείνον υἱὸν τοῦ Εὐεργέτου Β' καὶ Κλεοπάτρας Β', τὸν ἐπικαλούμενον ὑπὸ τῶν πηγῶν « (νέον) Φιλοπάτορα »² θεωρῶ δ' ἐπομένως πιθανώτατον ὅτι τὸ Φ τῆς μεγαλοπρεποῦς σειρᾶς Α εἶναι τὸ ἀρχικὸν τοῦ ἐπιθέτου *Φιλοπάτωρ*. Προκειμένου δηλαδὴ νὰ δηλωθῇ συντόμως, δι' ἐνὸς ἀρχικοῦ, τίς ὁ κόψας ὡς στρατηγὸς τῆς νήσου τὰ νομίσματα ταῦτα τοῦ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ, ἐτέθη, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως πρὸς ἄλλους Πτολεμαίους, ἀντὶ τοῦ ἀρχικοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ *Πτολεμαίου*, τὸ ἀρχικὸν τοῦ ἐπιθέτου αὐτοῦ *Φιλομήτορος*. Ἡ ἀνάθεσις δ' αὕτη τῆς στρατηγίας τῆς νήσου εἰς τὸν υἱὸν τῆς Κλεοπάτρας Β' ἴσως εἶναι ἡ ἄμεσος ἀκολουθία τῆς ἐν ἔτει 124 π. Χ. συνδιαλλαγῆς αὐτῆς πρὸς τὸν Εὐεργέτην, πιθανὸν δ' ὁ « νέος Φιλοπάτωρ » εἶναι ὁ πρῶτος κόψας νομίσματα τῆς τάξεως ταύτης μετὰ τῆς ἀσυνήθους ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ, ἣν δυνατὸν νὰ ἐγέννησεν ἡ ἀνάγκη τῆς διαστολῆς τοῦ πραγματικοῦ βασιλέως ἀπὸ τοῦ ἐπίσης, βασιλικῶν γένους Πτολεμαίου Νέου Φιλοπάτορος, τοῦ μὴ δικαιουμένου ὡς στρατηγοῦ νὰ θέσῃ ἄλλο ἢ τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ ἐπὶ νομίσματος. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ σειραὶ τοῦ Κρόκου καὶ Θεοδώρου θὰ ἐκόπησαν μετὰ τὴν τοῦ Φιλοπάτορος, ὅστις ἐξαφανίζεται ἐν ταῖς πηγαῖς κατὰ τὸ ἔτος 118 π. Χ., ἥτοι τὸ ΝΒ 52^{ον} τοῦ Εὐεργέτου.

Τέλος τῶν τῆς τάξεως ταύτης νομισμάτων ὑπάρχει καὶ τετάρτη ὁμοία σειρά (Δ, ἀρ. 1653-1656) κοπέισα ἄνευ ἀρχικοῦ τινος ὀνόματος στρατηγοῦ, εἴτε διότι τυχαίως παρελείφθη τοῦτο, εἴτε διότι τὰ νομίσματα ἐκόπησαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Εὐεργέτου.

1. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 143.—Πβλ. καὶ ἀρ. 144 (ἐκ Δήλου).

2. P. Meyer, Das Heerwesen der Ptolemäer und Römer in Aegypten p. 98, 347. — Dittenberger ἔ. ἀ. — Πβλ. Bouché-Leclercq II, p. 80-82. — Strack, p. 47, 177, 185.

ΤΛΕΙΣ Ζ.

ΧΑΛΚΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ Τῆ ΚΥΡΗΝΑΪΚῆ

(Ἄριθμ. 1657-1658. Πίν. LVIII, 4-5.)

Οἱ τύποι τῶν νομισμάτων τούτων, κυρίως δὲ τὸ ἐπ' αὐτῶν ὡς σύμβολον τεθειμένον σίλφιον τῆς Κυρηναϊκῆς, δηλοῦσιν ἴσως ὅτι εἶναι προϊόντα τοῦ ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ Πτολεμαϊκοῦ νομισματοκοπέου, τὰ δ' ἐπ' αὐτοῦ ΘΕ καὶ Ε ἢ μόνον ΕΞ, τὰ μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ τεθειμένα καὶ εὐκόλως συμπληρούμενα εἰς ΘΕ[ΟΥ] ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ἢ μόνον ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ, βεβαιοῦσιν ὅτι ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β', ὅστις συχνάκις καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς φέρει τοὺς τίτλους τοῦ «θεοῦ Εὐεργέτου»¹. Πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν νομισμάτων τούτων παρόβαλε καὶ τὴν τῶν ἐπὶ τῆς κατόπιν βασιλείας κοπέντων ὑπὸ Πτολεμαίου Γ', Σωτήρος Β', ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΘΕ[ΟΥ] ΣΩ[ΤΗΡΟΣ] ἢ ἀπλῶς ΣΩ[ΤΗΡΟΣ] (ἀριθμ. 1717-1723).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β'.

Δεκαετηρίς Ἀρσινόης Γ' (134 π. Χ.).

(Ἄριθ. 1499-1500, LI, 20-24.)

Ὑπὸ τοὺς ἀριθμοὺς τούτους τοῦ Καταλόγου ἐτάξαμεν χρυσᾶ τινὰ ὀκτάδραχμα καὶ τετράδραχμα κέρματα, τεχνοτροπίας τῶν χρόνων Εὐεργέτου τοῦ Β', φέροντα τοὺς σταθεροὺς τύπους Ἀρσινόης τῆς Β', παρουσιάζοντα δ' ὅμως νέαν κεφαλὴν βασιλίσσης (ἴδε κυρίως τοὺς ἀριθ. 20 καὶ 23 τοῦ πίνακος LI), ἣτις δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ αὐτή, ἀλλὰ κατὰ δέκα ἔτη νεωτέρα, πρὸς τὴν γνωστὴν ἐκ τῶν ἐν Κιτίῳ κοπέντων ἐν ἔτει 142 π. Χ. χρυσῶν ὀκταδράχμων κεφαλὴν Ἀρσινόης τῆς Γ' (ἀριθμ. 1576, πίν. LV, 4). Ἐν δέ, ὡς εἶναι πιθανόν, τὸ ἐπ' αὐτῶν ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς βασιλίσσης τεθειμένον κ, δέκατον γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου, δηλοῖ τὴν δεκαετηρίδα ἀπὸ τοῦ γάμου τῆς εἰκονιζομένης βασιλίσσης (ἴδε σελ. τλς' καὶ τη'), τότε ταῦτα θὰ ἐκόπησαν περὶ τὸ 134 π. Χ., ὡς τοῦ γάμου τελεσθέντος περὶ τὸ 143 π. Χ.²

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

Διονυσιακοῦ τύπου νομίσματα.

Ἔστι καὶ ἐπὶ Εὐεργέτου τοῦ Β' ἐκόπησαν ἐν

1. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀρ. 128-162.

2. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 198 κέξ.

Κύπρω, ἢ καὶ ἀλλαγῶ τοῦ κράτους, Διονυσιακοῦ τύπου ἀργυρᾶ δίδραχμα καὶ δραχμαί, ἐσημειώσαμεν ἤδη ἀνωτέρω ὡς πιθανὸν ('σελ. πγ' ἴδε καὶ σελ. τιδ' καὶ τξβ') καθιστῶσι δὲ τοῦτο ἔτι πιθανώτερον τὰ ἐπὶ τινῶν ἐξ αὐτῶν σύμβολα, ἅτινα εἶναι πανόμοια πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν Κυπριακῶν τετραδράχμων τοῦ Εὐεργέτου. Οὐδεμία δ' ὁμῶς τῶν ἐπ' αὐτῶν κεφαλῶν ὁμοιάζει ἐπαρκῶς πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως τούτου. Ἴσως δὲ νὰ ἐτέθη ἐπ' αὐτῶν ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐπὶ Εὐεργέτου κυβερνήτου τῆς Κύπρου Πτολεμαίου Νέου Φιλοπάτορος (Προβλ. πίν. LVI, 8 καὶ 10), οὗ ἀγνοοῦμεν ἄλλοθεν τὴν εἰκόνα.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ι', ΣΩΤΗΡΟΣ Β',

(116/115 — 80 π. X.),

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Γ' (107/6 — 101 π. X.) ΚΑΙ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α,

(114/3 — 88 π. X.).

Θνήσκων ὁ Εὐεργέτης ἀφῆκε τὸν θρόνον εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κλεοπάτραν Γ' καὶ εἰς ἐκεῖνον τῶν υἱῶν, ὃν αὐτὴ ἤθελεν ἐκλέξει (116 π. X.)¹. Συγχρόνως ἀφῆκε τὸ βασίλειον τῆς Κυρηναικῆς εἰς τὸν νόθον υἱὸν αὐτοῦ Ἀπίωνα², θεωρῶν, φαίνεται, τὴν χώραν ταύτην ὡς ἀνεξάρτητον τμήμα τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 163 π. X. προσωπικῆς διαίρέσεως (σελ. τοθ').

Ἡ δὲ Κλεοπάτρα ἐπὶ βραχὺ μόνη βασιλεύσασα ὡς «θεὰ Φιλομήτωρ Σώτειρα»³ καὶ μισοῦσα, ὅσον οὐδεὶς ποτε ἄλλος βασιλεὺς ἐμισήθη ὑπὸ τῆς μητρὸς, τὸν πρεσβύτερον υἱὸν αὐτῆς Πτολεμαῖον, τὸν κοινῶς μὲν *Λάθυρον*, ἐπισήμως δὲ *Φιλομήτορα Σωτήρα δεύτερον* καλούμενον, ἐκλινεν ὑπὲρ τοῦ νεωτέρου υἱοῦ Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρου Α' «καὶ δι' ἄλλας αἰτίας καὶ ὅτι Ἀλέξανδρον τὸν νεώτερον τῶν παίδων κατήκοον ἔσεσθαι μᾶλλον ἠλπίζεν», ἐξήτει δὲ νὰ πείσῃ τοὺς ὑπηκόους ἵνα δεχθῶσιν αὐτὸν ὡς βασιλέα. Ἐναντιουμένου ὁμῶς τοῦ πλήθους, ἠναγκάσθη νὰ ἐκλέξῃ ὡς βασιλέα τὸν Λάθυρον, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἐπέ-

βαλεν αὐτῷ νὰ διαζευχθῆ τὴν προσφιλεῖ αὐτῷ σύζυγον καὶ ἀδελφὴν Κλεοπάτραν Δ', ἧς ἐφοβεῖτο τὸ ἀρχικόν, καὶ νὰ συζευχθῆ τὴν νεωτέραν ἀδελφὴν Κλεοπάτραν Σελήνην (116 π. X.)¹.

Ἡ δ' ἐκβληθεῖσα Κλεοπάτρα Δ' ἔφυγεν εἰς Κύπρον, ἐκεῖθεν δὲ συμπαράσυσσε μεθ' ἑαυτῆς τὴν φρουρὰν τῆς Κύπρου κατέφυγεν εἰς Συρίαν, ἔνθα ἐνυμφεύθη τὸν διεκδικοῦντα τὸν θρόνον τῆς Συρίας Ἀντίοχον τὸν Κυζικηνόν, παρασχούσα αὐτῷ ὡς προΐκα τὸν ἐκ Κύπρου συνακολουθήσαντα στρατόν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν μάχην ἠττήθη ὁ Κυζικηνὸς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντιόχου Η' Γρυποῦ, ἡ δὲ Κλεοπάτρα συλληφθεῖσα αἰχμάλωτος ἐφονεύθη οἰκτρῶς μετὰ περισσῆς σκληρότητος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς Κλεοπάτρας Τρυφαίνης, συζύγου τοῦ Γρυποῦ, ἣν ὁμῶς συλλαβὼν ὁ μετ' οὗ πολὺ νικήσας τὸν Γρυπὸν Κυζικηνὸς ἐφόνευσεν, ἐκδικούμενος οὕτω τὸν θάνατον τῆς συζύγου αὐτοῦ (113 π. X.)².

Ἐν δὲ τῇ Αἰγύπτῳ, ἐπειδὴ ὁ Σωτήρ, ὀλιγώτερον κατήκοος ὢν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὰ κελύσματα τῆς μητρὸς, ἐπεθύμει νὰ διοικῆ κατὰ βούλησιν τὸ κράτος, αὐτὴ «ἔργῳ Πτολεμαίῳ (τῷ Σωτήρι Β') θέλουσα εἶναι φοβερωτέρα» ἔστειλεν εἰς Κύπρον, ἐν ἔτει 114/113 π. X., τὸν νεώτερον υἱὸν Ἀλέξανδρον στρατηγὸν μὲν λόγῳ, πράγματι δὲ ὡς βασιλέα τῆς νήσου ἴδια ἔχοντα «ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς τοῦ ἀδελφοῦ βασιλείας» ἔτη καὶ νομίσματα καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις³.

Ἡ κατάστασις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ δεκάτου ἔτους τοῦ Σωτήρος Β' (107 π. X.), ὅτε ἡ μήτηρ, ἧς τὸ κατ' αὐτοῦ μῖσος ἐπέτεινεν ἡ ὀμὴ τιμωρία τῶν φίλων αὐτῆς⁴, «κατατρόσασα οὐς μάλιστα τῶν εὐνούχων ἐνόμιζεν εὐνοῦς, ἐπήγετο σφᾶς ἐς τὸ πλῆθος ὡς αὐτὴ τε ἐπιβουλευθεῖσα ὑπὸ Πτολεμαίου (Σωτήρος Β') καὶ τοὺς εὐνούχους τοιαῦτα ὑπ' ἐκεῖνου παθόντας. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς ὤρμησαν μὲν ὡς ἀποκτενοῦντες τὸν Πτολεμαῖον, ὡς δὲ σφᾶς ἔφθασεν ἐπιβὰς νεῶς, Ἀλέξανδρον ἦκοντα ἐκ Κύπρου ποιοῦνται βασιλέα» (106 π. X.)⁵. Ἐξ ἄλλης δὲ πηγῆς γνωρίζομεν ὅτι ἡ Κλεοπά-

1. Justin. 39. 3.

2. Justin. 39. 5. — Ἀππιανού, Μιθριδάτειος 124. — Liv. Epit. LXX.

3. Στράβων II, 99 «τελευτήσαντος δ' ἐκείνου (Εὐεργέτου) τὸν βίον Κλεοπάτραν τὴν γυναῖκα διαδέξασθαι τὴν ἀρχήν». — Εὐσεβ. Χρον. I, 164. — Justin. 39, 3, 1. — Strack, ἔ. ἀ. 43, 1, 50, 202.

1. Πausan. 1, 9, 1. — Justin. 39, 3.

2. Justin. ἔ. ἀ.

3. Πausan. 1, 9, 1. — Πορφύριος F.H.G. III, 721.

4. Πορφύριος, ἔ. ἀ.

5. Πausan. 1, 9, 1.

τρα παρασκευάζουσα τὸ στρατήγημα αὐτῆς εἶχεν ἤδη καλέσει ἐκ Κύπρου εἰς Πηλούσιον τὸν Ἀλέξανδρον¹.

Ὁ δὲ Σωτῆρ ἀφήσας εἰς χεῖρας τῆς Κλεοπάτρας τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Σελήνην καὶ δύο τῶν ἐξ αὐτῆς τέκνων κατέφυγεν εἰς Κύπρον, ἐξ ἧς εἶχεν ἀπέλθει ὁ Ἀλέξανδρος. Ἡ δὲ μήτηρ πέμψασα τὴν Σελήνην ὡς σύζυγον πρὸς Ἀντίοχον Η' τὸν Γρυπὸν, ἐχθρὸν τοῦ Σωτῆρος, ἔπεμψεν ἓνα τῶν στρατηγῶν αὐτῆς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἵνα τὸν συλλάβῃ καὶ φονεύσῃ ἐν Κύπρῳ. Τοῦ Σωτῆρος ὄμως, ἂν καὶ συναθροίσαντος ἐπίσης ἰσχυρὰς δυνάμεις, φυγόντος ἐκ Κύπρου ὡς «σεβομένου τὴν μητέρα καὶ μὴ θέλοντος νὰ πολεμῇ ἐναντίον αὐτῆς», ἡ λύσσα τῆς Κλεοπάτρας ἐστράφη κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς στρατηγοῦ, ὃν ἐφόνευσεν ἐγκαλοῦσα ὅτι ἀφῆκε νὰ διαφύγῃ ὁ μισητὸς αὐτῆς υἱός².

Ἐκτοτε δέ, μετὰ τὸ «δέκατον ἔτος τῆς ἀρχῆς» τοῦ Σωτῆρος, «συνεβασίλευεν ὁ νεώτερος (Πτολεμαῖος ΙΑ', Ἀλέξανδρος Α') τῇ μητρὶ, τῶν χρηματισμῶν ἀναφερομένων εἰς ἀμφοτέρους. Καὶ ἐνδέκατον μὲν Κλεοπάτρας ἀνηγορεύθη, ὄγδοον δὲ Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρου. Συνέλαβε γὰρ ἀπὸ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς τοῦ ἀδελφοῦ βασιλείας εἰς ἑαυτὸν τοὺς χρόνους ἀφ' οὗ τῆς Κύπρου ἐβασίλευσε. Καὶ τοῦτο ζώσης τῆς Κλεοπάτρας τὸ ἔθος (ἔτος cod.) περιῆν εἰς μόνον δ' ἤρξατο μετατίθεσθαι τὸν Ἀλέξανδρον μετὰ τὸν ἐκείνης θάνατον τὰ συμβόλαια. Ὀκτωκαιδεκα τοὺς πάντας ἀντιλαβόμενος τῶν σκήπτρων ἐνιαυτούς, ἀφ' οὗ κατήλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν, ἐξ καὶ εἴκοσι βεβασίλευκὸς ἐχρημάτισε»³.

Ὁ δὲ Πτολεμαῖος Ἀλέξανδρος Α', ὁ ἐπικληθεὶς *Κόκκης* ἀπὸ τοῦ ἐπωνύμου τῆς μητρὸς, *Παρείσακτος* δὲ ἀπὸ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐγένετο βασιλεύς⁴, ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν ἐκ πολιτικοῦ συμφέροντος εὐνοούντων τὰς διχονοίας τῆς Αἰγύπτου Ρωμαίων «σύμμαχος καὶ φίλος»⁵. Ἐβασίλευσε δὲ κατ' ἀρχὰς ὀνόματι μᾶλλον ἢ πράγματι, ὡς τῆς φιλοδοξοῦ αὐτοῦ μητρὸς Κλεοπάτρας τὸ πᾶν αὐτοβούλως διοικούσης. Ὁ

δὲ Πτολεμαῖος Σωτῆρ Β' καταλαβὼν ἐκ νέου τὴν Κύπρον ἐγκαθιδρύθη μονίμως ἐν αὐτῇ. Οἱ παρὰ τῆς Κλεοπάτρας κατ' αὐτοῦ πεμπόμενοι στρατηγοὶ εἰς Κύπρον «μετεβάλλοντο παραχοῆμα πρὸς τὸν Πτολεμαῖον μόνοι δ' οἱ ἐκ τῆς Ὀνίου λεγόμενοι συνέμενον Ἰουδαῖοι, διὰ τὸ τοὺς πολίτας αὐτῶν εὐδοκιμεῖν μάλιστα παρὰ τῇ βασιλίᾳ, Χελζίαν τε καὶ Ἀνανίαν υἱοὺς τοῦ Ὀνίου, οὓς ἡ Κλεοπάτρα κατέστησεν ἡγεμόνας κατὰ τοῦ Σωτῆρος Β'¹.

Ἐκ δὲ τῆς Κύπρου ὁ Σωτῆρ ἐπωφελούμενος ἐκ τῶν τότε ἐμφυλίων πολέμων τῶν Σελευκιδῶν ἐπεχείρησε νὰ ἀνακτῆσθαι ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν Κοίλην Συρίαν, δύναντι οὕτως ἑαυτῷ κατασκευαζόμενος ἐκ τῶν γειτόνων κατὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐχθρῶν. Ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο παρέσχεν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων Ἀλέξανδρος ὁ καὶ Ἰαννέας, κατασχὼν πᾶσαν τὴν παραλίαν, πλὴν τῆς Πτολεμαίδος καὶ Γάζης καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ τυράννου Ζωΐλου κατεχομένων πόλεων Στράτωνος Πύργου καὶ Δώρων. Τότε οἱ ὑπ' αὐτοῦ πολιορκούμενοι κάτοικοι τῆς Πτολεμαίδος ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Σωτῆρος Β', ὅστις δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἀνεχώρησεν ἐν ἔτει 104 π. Χ. ἐκ Κύπρου ἐπὶ κεφαλῆς 30.000 ἀνδρῶν. Μαθὼν ὄμως καθ' ὁδὸν ὅτι οἱ Πτολεμαεῖς μετέγνωσαν, ὡς φοβηθέντες κυρίως τὴν ὀργὴν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Κλεοπάτρας, κατήχθη εἰς τὴν Συκάμινον, μεθ' ὃ τῶν Πτολεμαίων ἀρνούμενων αὐτῷ, προσελθόντι μετὰ τοῦ στρατοῦ, νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας, συνεμάχησε πρὸς τὸν ἅμα τῇ ἐμφανίσει τοῦ Σωτῆρος διαλύσαντα τὴν πολιορκίαν τῆς Πτολεμαίδος Ἰαννέαν, φανερῶς μὲν νῦν φιλίαν καὶ συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ὑποκρινόμενον, λάθρα δὲ τὴν Κλεοπάτραν ἐπ' αὐτὸν μεταπεμπόμενον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Σωτῆρ ἐστράφη κατὰ τοῦ μᾶτην τὴν συμμαχίαν αὐτοῦ ἐπικαλεσθέντος τυράννου Ζωΐλου, ὡς ὑποσχεθέντος αὐτῷ τοῦ Ἰαννέα 400 τάλαντα ἀργυρίου ἀντὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ Ζωΐλου καὶ τῆς προσαρτήσεως τῆς χώρας αὐτοῦ τῇ Ἰουδαίᾳ. Μετὰ τὴν χεῖρωσιν ὄμως τοῦ Ζωΐλου μαθὼν ὁ Σωτῆρ ὅτι ὁ Ἰαννέας διεπέμπετο λάθρα πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ Κλεοπάτραν, «λύει τοὺς γεγεννημένους πρὸς αὐτὸν ὄρκους, καὶ προσβαλὼν ἐπολιόρκει τὴν Πτολεμαίδα, μὴ δεξαμένην αὐτόν. Καταλιπὼν δ' ἐπὶ τῆς πολιορκίας στρατηγοὺς

1. Πορφύριος ἔ. ἀ.

2. Justin. ἔ. ἀ.

3. Πορφύριος ἔ. ἀ.

4. Στράβωνος 17, 794.—Πλβ. Chron. Pasch. p. 342, Bonne

5. Ἰωσήπου 14, 10 22 (250), ψήφισμα τῶν Περγαμηνῶν.

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. 13, 4 (285-287).

καὶ μέρος τι τῆς δυνάμεως, αὐτὸς τῷ λοιπῷ τὴν Ἰουδαίαν καταστρεφόμενος ὥρμησεν». Ἐπιπεσὼν ἐξαίφνης ἐκυρίευσεν τὴν Ἀσωχιν τῆς Γαλλιλαίας, αἰχμαλωτίσας 10,000 ἀνθρώπων καὶ πολλὴν ἄλλην λείαν λαβὼν, ἐπῆλθε δὲ κατόπιν κατ' αὐτοῦ τοῦ Ἰαννέου, τοῦ ἐν τῷ μεταξύ συναθροίσαντος δύναμιν 50,000 ἢ κατ' ἄλλους 80,000 ἐγχορῶν ἀνδρῶν. Μάχης δὲ συγκροτηθείσης παρὰ τὴν Ἀσωφῶντα τοῦ Ἰορδάνου, ἐνίκησε κατὰ κράτος ὁ Σωτήρ, στρατηγούμενος τοῦ τακτικοῦ Φιλοστεφάνου, φονεύσας κατὰ μὲν τὸν Τιμαγένην 50,000, κατὰ δὲ τὸν Ἰώσηπον 30,000 ἐχθρῶν, μέγαν δὲ τρόμον ἐνσπείρας κατόπιν τοῖς Ἰουδαίοις δι' ἄλλων θηριωδῶν πράξεων αὐτοῦ¹.

«Κλεοπάτρα δ' ὄρωσα τὸν υἱὸν αὐξανόμενον καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἀδεῶς πορθοῦντα καὶ τὴν Γαζαίων πόλιν ὑπήκοον ἔχοντα, περιῦδειν οὐκ ἔγνω τοῦτον ἐπὶ ταῖς πύλαις ὄντα καὶ ποθοῦντα τὴν τῶν Αἰγυπτίων ἀρχὴν μεῖζω γενόμενον ἄλλὰ παραχρῆμα μετὰ ναυτικῆς καὶ πεζῆς δυνάμεως ἐπ' αὐτὸν ἐξώρμησεν, ἡγεμόνας τῆς ὅλης στρατιᾶς ἀναδείξασα Χελκίαν καὶ Ἀνανίαν τοὺς Ἰουδαίους. Τὰ δὲ πολλὰ τοῦ πλούτου αὐτῆς καὶ τοὺς υἱωνοὺς καὶ διαθήκας πέμψασα Κόφοις παρέθετο. Κελεύσασα δὲ τὸν υἱὸν Ἀλέξανδρον στόλῳ μεγάλῳ περιπλεῖν εἰς Φοινίκην ἢ Κλεοπάτρα, μετὰ πάσης αὐτῆς τῆς δυνάμεως ἦκεν εἰς Πτολεμαῖδα μὴ δεξαμένων δὲ αὐτὴν τῶν Πτολεμαίων ἐπολιόρκει τὴν πόλιν. Πτολεμαῖος δ' ἀπελθὼν ἐκ τῆς Συρίας εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔσπευσεν, αἰφνιδίως αὐτὴν οἴομενος κενὴν οὔσαν στρατιᾶς καθέξειν. Ἀλλὰ διαμαρτάνει τῆς ἐλπίδος. Κατὰ τοῦτον δὴ τὸν χρόνον συνέβη καὶ Χελκίαν, τὸν ἕτερον τῶν τῆς Κλεοπάτρας ἡγεμόνων, ἀποθανεῖν περὶ Κοίλην Συρίαν, διώκοντα Πτολεμαῖον. Ἀκούσασα δ' ἡ Κλεοπάτρα τὴν ἐπιχείρησιν τὴν τοῦ υἱοῦ, καὶ ὅτι τὰ περὶ τὴν Αἴγυπτον οὐχ ὄν προσεδόκα τρόπον προκεχώρηκεν αὐτῷ, πέμψασα μέρος τῆς στρατιᾶς ἐξέβαλεν αὐτὸν ἐκ τῆς χώρας. Καὶ ὁ μὲν ἐκ τῆς Αἰγύπτου πάλιν ὑποστρέψας τὸν χειμῶνα διέτριβεν ἐν Γάζῃ, Κλεοπάτρα δ' ἐν τούτῳ τὴν ἐν Πτολεμαῖδι φρουρὰν ἐκ πολιορκίας λαμβάνει καὶ τὴν πόλιν» (102 π. X.)².

Μετὰ δὲ ταῦτα ἢ μὲν Κλεοπάτρα ὑπεδέχθη

εὐμενῶς τὸν μετὰ δώρων προσελθόντα Ἰαννέαν Ἀλέξανδρον, τὸν συντετριμμένον ὑπὸ τοῦ Σωτήρος βασιλέα τῶν Ἰουδαίων, καὶ συμμαχίαν πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο ἐν Σκυθουπόλει τῆς Κοίλης Συρίας. Οὗτος δὲ ἐλευθερωθεὶς οὕτω τῶν ἐκ τοῦ Σωτήρος φόβων κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ μετὰ δεκάμηνον πολιορκίαν τὰ Γάδαρα, πρὸς δὲ τὴν Ἀμαθοῦντα μέγιστον ἔρυμα τῶν περὶ τὸν Ἰορδάνην κατακλιμένων, ἐκ δὲ τῶν ἐπιθαλασσίων πόλεων τὴν Ραφίαν καὶ Ἀνθηδόνα, τέλος δὲ αὐτὴν τὴν Γάζαν, ἐξ ἧς εἶχεν ἄρτι ἀναχωρήσει εἰς Κύπρον ὁ Σωτήρ, ἀποχωρησάσης συγχρόνως καὶ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον¹.

Οὕτως ὁ μέγας ἐκεῖνος πόλεμος ἔληξεν ἐπὶ ματαίῳ δι' ἀμφοτέρους τοὺς Λαγείδας τῆς Αἰγύπτου καὶ Κύπρου βασιλεῖς, πρὸς μόνον δὲ ὄφελος τῶν Ἰουδαίων. Καθ' ὅλην δὲ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου εἶδομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου Ἀλέξανδρος ἀναφέρεται μόλις ὡς δευτερευόν πρόσωπον, πάσης πρωτοβουλίας λαμβανομένης καὶ πάσης τῆς διοικήσεως διεξαγομένης ὑπὸ μόνης τῆς αὐταρχικῆς αὐτοῦ μητρὸς Κλεοπάτρας. Βεβαίως δὲ τοῦτο δὲν θὰ ἠνείχετο εὐχαρίστως ὁ Ἀλέξανδρος. Ὅτι δὲ περιῦλθεν εἰς ἔριδας πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἐξάγεται ἐκ τῆς ἄλλως τὰς χρονολογίας καὶ τὰ γεγονότα συγγεούσης μαρτυρίας τοῦ Ιουστίνου, καθ' ἣν ὁ Ἀλέξανδρος φοβούμενος τὴν σκληρότητα τῆς μητρὸς ἔφυγεν ἐκ τοῦ κράτους, ἄγνωστον ποῦ, ὅτι δὲ κατόπιν κληθεὶς διὰ πρέσβων ὑπ' αὐτῆς ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον καὶ προλαμβάνων νέαν ἐπιβουλήν τῆς μητρὸς κατὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ζωῆς ἐφόνευσεν αὐτήν². Οὕτω δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 101 π. X. θανάτου τῆς Κλεοπάτρας³ παύεται ἡ ἀναγραφὴ τῶν διπλῶν ἐτῶν τῆς συμβασιλείας τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ δ' ὄνομα τῆς Κλεοπάτρας ἀντικαθιστᾶται ὑπ' ἐκείνου τῆς ἀνεπιᾶς καὶ συζύγου τοῦ Ἀλεξάνδρου Κλεοπάτρας Βερενίκης Γ', θυγατρὸς τοῦ Σωτήρος Β', τῆς ἐπικληθείσης «θεᾶς Φιλαδέλφου»⁴.

Ἐκτοτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐβασίλευσε, ζῶν ἐν πολλῇ τρυφῇ, μέχρι τοῦ 88 π. X. οὐχὶ μόνον

1. Ἰωσήπου ἔ. ἀ. 353-364.

2. Justin. XXXIX, 4. — Πβλ. καὶ Πausan. 1, 9, 3. — Ἀθηναίου 12, 550 α. — Euseb. II, p. 133 (Schöne).

3. Grenfell II, 32, Pap. Tebtunis 106. — BGU., 998.

4. Bouché-Leclercq II, 104. — Strack p. 54 κέξ.

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. 13, 12, (324-347).

2. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. 13, 13, (348-353)

οὐδὲν τὸ γενναῖον πράξας, ἀλλ' ἀφίσας ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διαμαρτυρίας νὰ ἀπολεσθῆ ἢ τῇ Αἰγύπτῳ δικαίωματι κατακτήσεως ἀνήκουσα Κυρηναϊκή, ἦν περὶ τὸ 96 π. X. ἐκληροδότησε τοῖς Ρωμαίοις ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος Ἀπίων¹. Τούτου δ' ἔνεκεν ὡς καὶ τοῦ φόνου τῆς μητρὸς καὶ τοῦ ἐν γένει ἀναξιοπρεπεστάτου βίου αὐτοῦ ἐμισήθη καὶ περιεφρονήθη ὑπὸ τῶν ὑπηκόων ὁ Ἀλέξανδρος, οὗ χαρακτηριστικὴν εἰκόνα διέσωσεν ἡμῖν ὁ σύγχρονος αὐτῷ Ποσειδώνιος², λέγων ὅτι « ὁ τῆς Αἰγύπτου δυνάστης — Ἀλέξανδρος ὁ τὴν ἑαυτοῦ μητέρα ἀποκτείνας συμβασιλεύουσιν αὐτῷ — μισούμενος μὲν ὑπὸ τῶν ὄχλων, κολακευόμενος δ' ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν, ἐν πολλῇ δὲ τρυφῇ ζῶν, οὐδὲ περιπατεῖν οἴος τε ἦν, εἰ μὲν δυσὶν ἐπαπερειδόμενος. Εἰς δὲ τὰς ἐν τοῖς συμποσίοις ὀρχήσεις ἀπὸ μετεώρων κλινῶν καταλλόμενος ἀνυπόδητος συντονωτέρας αὐτὰς τῶν ἡσκηζόμενων ἐποιεῖτο ».

Τέλος τὸ 19^{ον} ἔτος ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 106 π. X. καθόδου αὐτοῦ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, 23^{ον} δὲ ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τῆς ἐν Κύπρῳ βασιλείας αὐτοῦ, θέλων νὰ τιμωρήσῃ τὴν παρὰ τοῖς στρατεύμασιν ἀναπτυχθεῖσαν κατ' αὐτοῦ ἐχθρὰν, ἐξῆλθεν ἐν ὀργῇ — ἴσως εἰς Συρίαν — ³ « συλλέξων ἐπ' αὐτοὺς δύναμιν εἰς Αἴγυπτον. Οἱ δ' ἐπιδιώξαντες ἡγουμένου Πύρρου (ἢ Τύρρου) συγγενοῦς τῶν βασιλέων, κατεναμάχησαν αὐτόν καὶ φεύγειν ἠνάγκασαν μετὰ γυναικὸς καὶ θυγατρὸς τῆς Λυκίας εἰς πόλιν Μύρραν ὅθεν εἰς Κύπρον μεταπηδήσας καὶ καταπολεμηθεὶς ὑπὸ ναυάρχου Χαιρέου θνήσκει » (88 π. X.)⁴.

Μετὰ δὲ τὴν φυγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου οἱ Ἀλεξανδρεῖς πρεσβευσάμενοι πρὸς τὸν ἐν Κύπρῳ Σωτῆρα, ὃν νῦν ἐπιθυμοῦντες ἐκάλουν *Ποσειδών*, παρέδωκαν αὐτῷ καὶ πάλιν τὴν βασιλείαν καταπλεύσαντι ἐκ Κύπρου⁵. Ἐκτοτε δ' οὗτος ἐβασίλευσε παντὸς τοῦ κράτους ἐπὶ ὀκτὼ σχεδὸν ἔτη, ἦτοι μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 80 π. X. θανάτου αὐτοῦ, κρατήσας παρ' ἑαυτῷ ὡς βασιλίσσαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ καὶ χήραν τοῦ Ἀλεξάνδρου Βερενίκην Γ', μεθ' ἧς ἔχει κοινὸς τοὺς τίτλους τῶν

« θεῶν Φιλαδέλφων Φιλομητόρων Σωτήρων »¹.

Ἄν διερχοῦσαν ὅμως ἐν εἰρήνῃ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῆς βασιλείας. Οἱ ἐγγύριοι Θεβαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς δυναστείας ἅμα τῇ ἐπανάδῳ τοῦ Σωτῆρος, οὗ νῦν στρατηγὸς κατ' αὐτῶν ἀναφέρεται ὁ Ἰέραξ². Μόλις δὲ μετὰ τριῶν ἐτῶν ἀγῶνας κατεβλήθησαν καὶ τοσοῦτον δεινῶς ἐτιμωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, « ὡς μηδὲ ὑπόμνημα λειφθῆναι Θεβαίοις τῆς ποτε εὐδαιμονίας »³.

Ὡς τελευταία πράξις τοῦ Σωτῆρος ἀναφέρεται ἡ συνετὴ ἄρνησις αὐτοῦ νὰ συμμαχήσῃ πρὸς τὸν πολιορκοῦντα τὰς Ἀθήνας Σύλλαν, ἐχθρὸν τότε τῆς ἐν Ρώμῃ νομίμου ἀρχῆς, ὅστις ἔπεμψεν εἰς Αἴγυπτον τὸν Λούκουλλον ζητῶν ναυτικὰς ἐπικουρίας (86 π. X.). Φαίνεται μάλιστα ὅτι κατόπιν μεγάλως ἐβοήθησε τοὺς ὑπὸ τοῦ Σύλλα καταστραφέντας Ἀθηναίους. Εἰς τοιοῦτό τι τοῦλάχιστον ἀναφέρεται ἡ μαρτυρία τοῦ Πανσανίου (ἔ. ἀ.) λέγοντος εὐθὺς μετὰ τὰ περὶ τῆς ἀποστασίας τῶν Αἰγυπτίων καὶ τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος Β', ὅτι « Ἀθηναῖοι δ' ὑπ' αὐτοῦ παθόντες εὖ πολλά τε καὶ οὐκ ἄξια ἐξηγήσεως χαλκοῦν καὶ αὐτόν καὶ Βερενίκην ἔθηκον (ἐν τῷ Ὁδεῖῳ), ἢ μόνη γνησία οἱ τῶν παίδων ἦν ».

Ὁ Σωτῆρ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ 62 περιίπου ἐτῶν ἐν ἔτει 80 π. X. τὸ 37^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἄνευ ἄλλου γνησίου διαδόχου ἢ τῆς θυγατρὸς καὶ συμβασιλίσσης Βερενίκης.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ', ΣΩΤΗΡΟΣ Β', ΤΑΞΙΣ Α.

Νομίσματα κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ Πτολεμαίου Γ'.

Σωτῆρος Β', καὶ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'.

(Ἀρ. 1659-1688, Πίν. LVII, 1-12, 14, 17-18, 20, 22-31

καὶ LVIII, 1)

Ἐπὸ τὴν τάξιν ταύτην ἐτάξαμεν μεγάλην σειρὰν κεχρονολογημένων ἀργυρῶν νομισμάτων, ἦτοι τετραδράχμων, διδράχμων, δραχμῶν καὶ ἡμιδράχμων, φερόντων πάντων τοὺς αὐτοὺς στερεοτύπους τύπους τοῦ Πτολεμαίου Α', Σωτῆρος, ἦτοι ἐφ' ἐνὸς μὲν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἐφ' ἐτέρου

1. Bouché-Leclercq ἔ. ἀ. p. 108.

2. Παρ' Ἀθηναίῳ, 12, 550^ε.

3. Ἴδε Bouché-Leclercq, II, p. 95, 1.

4. Πορφύριος: FHG, III, 722. — Πβλ. Justin. XXXIX, 5. — Πανσαν. 1, 9, 3.

5. Πορφύριος καὶ Justinus ἔ. ἀ. — Chron. Pasch. p. 347, 15.

1. Bull. de la soc. arch. d'Alex. 1902 p. 49.

2. P. Jouguet, Ptolémée X, Soter et la revolte de la Thébaidé: BCH XXI (1897) p. 141.

3. Πανσαν. 1, 9, 3.

δὲ τὸν ἐπὶ κεραινοῦ ἰστάμενον μετὰ συνεπτυγμένων περὺγων ἀετόν, ἔχοντα περίξ τὴν ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὸν κόψαντα τὰ νομίσματα ταῦτα Πτολεμαῖον.

Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν καὶ οἱ ἰδιαίζοντες χαρακτηριστῆρες τῆς ἐπ' αὐτῶν στερεοτύπου κεφαλῆς τοῦ Σωτῆρος Α΄ εἶναι τόσον ὁμοιόμορφοι καὶ ὁμογενεῖς ἐπὶ πάντων τῶν κομματίων τῆς τάξεως ταύτης (ἴδε πίν. LVII, 1-31 καὶ LVIII, 1), ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ὅτι πάντα ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ νομισματοκοπέου. Δηλοῦσι δὲ ὡς νομισματοκοπέιον πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ κέρματα τὴν Πάφον διὰ τῶν ἐπ' αὐτῶν στερεοτύπως ἐπαναλαμβανομένων γραμμάτων ΠΑ. Ἄλλ, ὡς εἶδομεν ἤδη (σελ. τηβ'), τὰ γράμματα ταῦτα ἔπαυσαν ἤδη σὺν τῷ χρόνῳ νὰ δηλῶσι τὴν Πάφον, ἐτίθεντο δὲ ἀδιαφόρως καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κοπτομένων τετραδράχμων τοῦ κράτους, ἵνα μὴ οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀλλοιωθῶσι ἢ ὄψις τοῦ κυρίου τούτου νομίσματος τῶν Λαγαιδῶν, πρὸς ὃ εἶχεν ἤδη ἐξοικειωθῆ ἀπὸ μακροῦ ὁ ἐμπορικὸς καὶ ὁ πρὸς πᾶσαν μεταβολὴν τῆς ὄψεως τοῦ νομίσματος ὑπόπτως ἔχων βαρβαρικὸς κόσμος τῆς Ἀφρικῆς καὶ Ἀσίας, ὁ μετὰ τοῦ κράτους τῶν Λαγαιδῶν συναλλασσόμενος. Ὁρισμένως δ' ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει ὁ Σωτῆρ Β΄ ἦτο ἠναγκασμένος νὰ κόπτῃ ἐν Αἰγύπτῳ τὰ τετραδράχμα αὐτοῦ, ὡς τῆς Κύπρου κατεχομένης ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ΄, Ἀλεξάνδρου Α΄, ὅστις ἐχρησιμοποιοῖ δι' ἑαυτὸν τὰ νομισματοκοπεῖα τῆς Κύπρου (ἴδε κατωτέρω τὴν τάξιν Α τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄).

Ὅτι δὲ τὰ γράμματα ΠΑ τῶν τῆς παρούσης τάξεως νομισμάτων δὲν δηλοῦσι τὴν Πάφον, πρὸς δὲ ὅτι πάντα ἐκόπησαν ἐν Αἰγύπτῳ, δηλοῦται σαφῶς, νομίζω, καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς παρατηρήσεων.

1^{ον} Ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ νομίσματα ταῦτα, πολλάκις δ' ἔχοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Σωτῆρος Α΄ κεκομμένην διὰ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, εἶναι τὰ ὑπ' ἀρ. 1727-1732 (πίν. LVII. 13, 15, 16, 19, 21) τετραδράχμα τὰ φέροντα τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΑ καὶ Η μέχρι ΙC καὶ ΙΓ διπλᾶ ἔτη τῆς ἐν Αἰγύπτῳ, μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Σωτῆρος Β΄, συμβασιλείας τῆς Κλεοπάτρας Γ΄ μετὰ τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ΄, Ἀλεξάνδρου Α΄. Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα νομίσματα ταῦτα

εἶναι ἀπολύτως βέβαιοι ὅτι ἐκόπησαν ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα ἐπομένως θὰ ἐκόπησαν καὶ τὰ τῆς παρούσης τάξεως Α, ὧν πρὸς κοπὴν τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως ἐγένετο πολλάκις χρῆσις τῶν αὐτῶν σφραγίδων.

2^{ον} Αἱ χρονολογίαι τῶν τῆς τάξεως Α κερμάτων βαίνουσι ἀπὸ τοῦ ἔτους Α μέχρι τοῦ ΛC. Ἄρα λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς ὀψίμου τεχνοτροπίας αὐτῶν, οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων τῶν χρόνων Πτολεμαίου Ι΄ Σωτῆρος Β΄ τοῦ ἐπὶ ΛZ ἔτη βασιλεύσαντος ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν τελευταίων Πτολεμαίων. Λεπτομερέστερον ὁμως ἐξετάζοντες τὰς χρονολογίας ταύτας συμπεραίνομεν ἀσφαλῶς ὅτι ναὶ μὲν πάντα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Αἰγύπτῳ, οὐχὶ δ' ὁμως καὶ πάντα ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Β΄. Ἀληθῶς διακρίνομεν ἐν αὐτοῖς πρῶτον σειρὰν φέρουσαν πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Ι (116/5-107 π. X), καθ' ἃ ἐβασίλευσε τὸ πρῶτον ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Σωτῆρ Β΄. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ΙΑ ἔτους, τοῦ συμπύπτοντος πρὸς τὸ Η τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄, — ὅτε ἐξορισθέντος τοῦ Σωτῆρος Β΄ κατὰ τὸ δέκατον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ συνεβασίλευσαν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος, Ἀλέξανδρος ὁ Α΄ καὶ ἡ Κλεοπάτρα Γ΄, ἡ ἔχουσα τὰ αὐτὰ ἔτη πρὸς τὸν Σωτῆρα, — παύεται ἡ ἔκδοσις τῶν μετὰ τῶν ἐτῶν τοῦ Σωτῆρος Β΄ νομισμάτων καί, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ἀντικαθιστᾶται μέχρι τοῦ ἔτους 101 (=IC τῆς Κλεοπάτρας καὶ ΙΓ τοῦ Ἀλεξάνδρου) διὰ πανομοίων τετραδράχμων φερόντων συγχρόνως τὰ τε ἔτη τῆς Κλεοπάτρας Γ΄ καὶ τὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄.

Ἀμέσως δὲ κατόπιν ὑπάρχει ἑτέρα πλήρης σειρά (ἀριθμ. 1672-1686) πανομοίων τετραδράχμων φερόντων πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ ἀπὸ τοῦ ΙΒ μέχρι ΚΕ ἔτη τὰ ἔτη ταῦτα εἶναι ὅλως ἀδύνατον νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἀναφερόμενα εἰς τὸν Σωτῆρα Β΄, τὸν διατελοῦντα ἐξόριστον τῆς Αἰγύπτου, ἔνθ' ἀσφαλῶς ἐκόπησαν τὰ φέροντα τὰ ἐν λόγῳ ἔτη νομίσματα. Ἄρα δὲν δύναται νὰ πρόκειται ἢ περὶ ἐτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄, τοῦ πράγματι μέχρι τοῦ ἔτους ΚC βασιλεύσαντος ἐν Αἰγύπτῳ¹.

1. Ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν ἐσφαλμένως ἐθεωρήσαμεν τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα ὡς φέροντα τὰ ἔτη τοῦ Σωτῆρος. Διορθωτέει ἄρα ἐν τῷ καταλόγῳ αἱ ἀναλογίαι τῶν ἐτῶν ΙΒ — ΚΕ εἰς 102-89 π. X. ἀντὶ 105-92 π. X.

Διατί όμως, ἤθελέ τις ἐρωτήσῃ, ἔχομεν συγχρόνως τοῦ αὐτοῦ χαρακτηῆρος τοιαῦτα νομίσματα, φέροντα ἢ μόνον τὰ ἔτη τοῦ Ἀλεξάνδρου IB καὶ IG ἢ τὰ ἔτη αὐτοῦ ταῦτα σὺν τοῖς τῆς συμβασιλίσεως μητρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας Γ', ἤτοι τὰ IE + IB καὶ IC + IG; Νομίζω ὅτι τὴν ἀπορίαν ταύτην λύει τὸ χωρίον ἐκεῖνο τοῦ Ἰουστίνου (ἴδε ἀνωτέρω, σελ. υιβ'), καθ' ὃ ὁ Ἀλέξανδρος, φοβηθεὶς τὸ ἀπάνθρωπον τῆς συμβασιλίσεως μητρὸς αὐτοῦ καὶ δυσανασχετῶν ὅτι αὐτὴ διεχειρίζετο αὐτοβούλως πᾶσαν τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν, ἐγκατέλιπεν αὐτὴν καὶ ἔφυγεν ἐκ τοῦ κράτους προτιμῶν τῆς βασιλείας ζῶν ἡσυχον καὶ ἀσφαλῆ· τὸ γεγονός τοῦτο θὰ συνέβῃ ἐν ἔτει 103 π. X., τὸ καὶ ID τῆς Κλεοπάτρας Γ', = IA τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', καθ' ὃ ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς φυγῆς ταύτης δὲν θὰ ἐκόπησαν νομίσματα φέροντα τὰ διπλᾶ ἔτη τῆς συμβασιλείας αὐτῶν. Τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε δὲν κατορθώσαμεν νὰ εὑρωμεν τοιαῦτα πρὸς πλήρωσιν τοῦ λίαν σημαντικοῦ κενοῦ. Ἐνεκα δὲ τοῦ αὐτοῦ λόγου θὰ ἔπαυσε καὶ ἡ ἐν Κύπρῳ ἰδιαιτέρα νομισματοκοπία τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἢ ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀρξαμένη, περὶ ἧς κατωτέρω (σελ. υκζ' - υκθ').

Εὐθύς ὁμοῦς κατόπιν, κατὰ τὸ αὐτὸ χωρίον τοῦ Ἰουστίνου, ἡ Κλεοπάτρα ἔπεισε διὰ πρέσβων (per legatos) τὸν ἄγνωστον ποῦ φυγόντα Ἀλέξανδρον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ κράτος. Ὁ Bouché-Leclercq (II, 103 κέξ.) πραγματευόμενος περὶ τῆς φυγῆς καὶ ἐπανόδου τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰκάζει εὐφυῶς ὅτι ἡ διὰ πρέσβων, δηλαδὴ κατόπιν διαπραγματεύσεων, ἐπιτευχθεῖσα συνδιαλλαγὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐγένετο δαπάναις τῆς Κλεοπάτρας, ἀναγκασθεῖσης νὰ παραχωρήσῃ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 102 π. X. βασιλικά δικαιώματα, ὧν εἶχε στερῆσαι αὐτόν. Ἐν τούτων, λοιπόν, εἰκάζω ὅτι θὰ ἦτο καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ κόπητῃ ἐν Αἰγύπτῳ ἴδια νομίσματα, ὅτι δὲ διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ 102 π. X., IB τοῦ Ἀλεξάνδρου, βλέπομεν αὐτὸν κόπτοντα ἐν Αἰγύπτῳ τὰ φέροντα μόνον τὰ ἔτη αὐτοῦ τετράδραγμα, ὧν ἡ ἔκδοσις διήρκεσε μέχρι τοῦ τέλους τῆς βασιλείας αὐτοῦ.

Ἄλλ', ὡς ὁ αὐτὸς Ἰουστίνος ἱστορεῖ, ἡ Κλεοπάτρα ἐποιήσατο τὰς παραχωρήσεις ταύτας μόνον καὶ μόνον ἵνα προσελκύσῃ τὸν Ἀλέξανδρον

παρ' αὐτῇ σκευωροῦσα τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ. Τὰ δὲ νομίσματα διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι, ἐπιτρέψασα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ κόπητῃ ἐν Αἰγύπτῳ νομίσματα μετὰ μόνον τῶν ἐτῶν αὐτοῦ, δὲν ἀπέξένωσε συγχρόνως ἑαυτὴν τοῦ δικαιώματος νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ὑπ' αὐτῆς ἀρξαμένην τάξιν τῶν νομισμάτων τῶν φερόντων τὰ ἔτη αὐτῆς ὑπεράνω τῶν ἐτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀληθῶς βλέπομεν ὅτι ἐξέδωκε καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ ἔτους τῆς συνδιαλλαγῆς νομίσματα φέροντα τὰ ἔτη IE + IB καὶ IC + IG (ἀρ. 1730—1731), ὅτε, τέλος, ὁ Ἀλέξανδρος προλαμβάνων τὰ εἰς τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ ἀποβλέποντα σχέδια, ἀπέκτεινεν αὐτήν, ληξιάσης οὕτως ὀριστικῶς τῆς μοναδικῆς ἐν τῇ νομισματικῇ τῶν Λαγιδῶν τάξεως τῶν μετὰ διπλῶν χρονολογιῶν νομισμάτων, ἧς ἄμεσος συνέχεια ἐν Αἰγύπτῳ εἶναι τὰ ὅμοια τετράδραγμα τὰ φέροντα μόνον τὰ ἔτη τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', περὶ ὧν ἀνωτέρω (σελ. υις').

3ον Τέλος ἐν τῇ αὐτῇ τάξει ἔχομεν σποραδικὰ τινὰ καὶ σπάνια ἀλλὰ πανόμοια πρὸς τὰ τῶν προηγουμένων ἐτῶν νομίσματα τοῦ αὐτοῦ νομισματοκοπέου, φέροντα τὰ ἔτη KΘ καὶ ΛC (ἀρ. 1687 πίν. LVII, 31 1688, πίν. LVIII, 1), ἢτοι ἔτη δυνάμενα νὰ ἀναφέρονται μόνον εἰς τὸν Σωτήρα Β', ὡς τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' διαρκεσάσης μόλις ἐπὶ KΘ ἔτη. Πράγματι δὲ ἀκριβῶς κατὰ τὸ KΘ ἔτος αὐτοῦ ἀνεκλήθη ὁ Σωτήρ ἐκ Κύπρου εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν βασιλείαν τῆς Αἰγύπτου, ἣτις διήρκεσε μέχρι τοῦ ΛZ ἔτους αὐτοῦ. Ἐν δὲ δὲν ἔχομεν μέχρι τοῦδε πλείονα νομίσματα μετὰ τῶν ἐτῶν τῆς νέας αὐτοῦ βασιλείας, αἴτιον εἶναι ἴσως ἡ ἀκριβῶς ἅμα τῇ ἐπανόδῳ αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἐκραγεῖσα μεγάλη ἐπανάστασις τῶν ἐγχωρίων, ἡ ἐπὶ τρία ὅλα ἔτη διαρκέσασα, πρὸς δὲ καὶ ἄλλα τινὰ γεγονότα καθιστῶντα τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀκατάλληλον πρὸς ἔκδοσιν τῶν τὰς εἰρηνικὰς συναλλαγὰς κυρίως ἐξυπηρετούντων νομισμάτων.

Οὕτως ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται σαφῶς, ὅτι πάντα τὰ νομίσματα τῆς τάξεως Α εἶναι προϊόντα τῶν ἐν Αἰγύπτῳ νομισματοκοπέων. Πρὸς τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο πληρέστατα συμφωνεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα ἀνακαλύπτονται κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐν Αἰγύπτῳ, σπανίως δὲ ἐν Κύπρῳ ἢ ἀλλαχοῦ τοῦ κράτους τῶν Λαγιδῶν.

ΤΑΞΙΣ Β.

Νομίσματα κοπέντα ὑπὸ Πτολεμαίου Γ', Σωτήρος Β',
διαρκούσης τῆς ἐν Κύπρῳ ἐξουσίας αὐτοῦ.

(Ἀριθ. 1689-1693, Πίν. LIX, 22-24 καὶ LX, 28-30.)

Εἶδομεν ἀνωτέρῳ (σελ. υθ'), ὅτι ὁ Σωτῆρ Β' ἐξορισθεὶς τῆς Αἰγύπτου ἐν ἔτει 107 π. Χ. κατέφυγεν εἰς Κύπρον. Βραχὺ δὲ κατόπιν ἔφυγε καὶ ἐκεῖθεν πρὸ τοῦ ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας σταλέντος πρὸς καταδίωξιν αὐτοῦ στρατηγοῦ, μὴ θέλων, κατὰ τὸν Ἰουστινόν, νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῆς μητρὸς, ἃν καὶ ἤδη διέθετεν ἐπίσης ἰσχυρὰς δυνάμεις. Τὸ μόνον δὲ κενὸν ὅπερ παρουσιάζει ἢ ἀπὸ τοῦ 113 μέχρι 104 π. Χ. Κυπριακὴ νομισματοκοπία τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', ἦτοι ἡ ἔλλειψις νομισμάτων ἐκ τῶν νομισματοκοπειῶν τῆς Σαλαμῖνος καὶ τοῦ Κιτίου κατὰ τὸ ἔτος Η τοῦ Ἀλεξάνδρου (ἴδε κατωτέρω σελ. υκ'), ἔτος ὅπερ συμπίπτει πρὸς ἐκεῖνο τῆς φυγῆς τοῦ Σωτήρος Β' εἰς Κύπρον, ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ Σωτῆρ ἅμα ἀφικόμενος εἰς τὴν νῆσον κατέλαβε τὰς δύο ταύτας πόλεις, ἐνθα συνεπεία τούτου διεκόπη ἢ μετὰ τῶν ἐτῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου νομισματοκοπία.

Ἐκ τῆς Κύπρου ὁ Σωτῆρ Β' ἔφυγεν εἰς τὴν ἀπέναντι Σελεύκειαν τὴν ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου, πάντως ἵνα εὖρη ἄσυλον καὶ ὑποστήριξιν παρὰ τῷ συμμάχῳ αὐτοῦ Ἀντιόχῳ Θ', τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀντιοχείας, πρὸς ὃν μικρὸν προτοῦ ἐξωσθῆ τῆς Ἀλεξανδρείας εἶχεν ἐξαποστείλη, ἀκούσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας, ἐπικουρίαν ἐξακισχιλίων ἀνδρῶν¹. Πολιορκηθεὶς δ' ἐν τῇ Σελευκείᾳ, προφανῶς ὑπὸ τοῦ στόλου τῆς Κλεοπάτρας Γ', ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῆ, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τινος τῶν φίλων — ἴσως καὶ τούτου ὄργανου τῆς Κλεοπάτρας — ὃν συλλαβὸν ἐτιμωρήσατο, «εἰς δὲ τὸ λοιπὸν οὐ τοῖς τυχοῦσι φίλοις ἑαυτὸν ἐπίστευσεν»².

Βραχὺ δὲ κατόπιν κατώρθωσε πάλιν ὁ Σωτῆρ νὰ καταλάβῃ μονίμως τὴν Κύπρον (ἴδε σελ. υι') ἢ δὲ μέχρι μόνον τοῦ ἔτους 104 π. Χ.

διαρκέσασα Κυπριακὴ νομισματοκοπία τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' δεικνύει σαφῶς, ὅτι ὁ Σωτῆρ ἐγένετο κύριος τῆς νήσου μόλις ἀπὸ τοῦ 103, ἢ τὸ πολὺ διαρκοῦντος τοῦ 104 π. Χ. Δὲν ἔμεινεν ὁμως, ὡς εἶδομεν, ἀνενόχλητος ἐν τῇ κτήσει αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας, ἃν καὶ κατώρθου νὰ σύρῃ πρὸς τὸ μέρος αὐτοῦ πάντας τοὺς κατ' αὐτοῦ σταλέντας στρατηγούς. Θέλων δὲ νὰ ἐνισχυθῆ δαπάνη τῶν γειτόνων αὐτοῦ κατὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐχθρῶν, ἐξεστράτευσεν ἐκ Κύπρου εἰς Κοίλην Συρίαν, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κύπρον περὶ τὸ 102 π. Χ. Βραδύτερον δὲ ἀνემίχθη καὶ πάλιν εἰς τὰ πράγματα τῆς Συρίας περὶ τὸ 94 π. Χ., ὅτε λαβὼν τὸ μέρος τῶν υἱῶν τοῦ ἀρχαίου ἐχθροῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου Η' Γρυποῦ κατὰ Ἀντιόχου Γ', υἱοῦ τοῦ πρόφην συμμάχου Ἀντιόχου Θ', μετεπέμψατο ἐκ Κνίδου Δημήτριον τὸν Ἀκαιορον λεγόμενον καὶ κατέστησε βασιλέα ἐν Δαμασκῷ.

Οἱ διαρκεῖς οὗτοι πόλεμοι καὶ ἡ σχετικὴ πτωχεία ἐν ἣ διετέλει τότε ὁ Σωτῆρ, — ὁ ὑπηρετήσας, ὡς εἶδομεν, ἐπὶ χρήμασι τοὺς σκοποὺς τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων — καθιστῶσι πιθανὸν ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ ἐν Κύπρῳ, ἥς ἄλλως τε ἀπῆν τὸ πολὺ, δὲν θὰ ἔκοψε πολλὰ νομίσματα. Πράγματι δὲ τὰ μόνα, ἅτινα δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἐν Κύπρῳ βασιλείας τοῦ Σωτήρος, εἶναι τὰ λίαν σπάνια τετράδραχμα τῆς τάξεως Β. Ταῦτα δὲ φέρουσι μόνον τὰ ἔτη τοῦ Σωτήρος ΙΗ καὶ ΙΘ (ἐν Πάφῳ) καὶ ΚΑ καὶ ΚΖ (ἐν Σαλαμῖνι), ἀναλογοῦντα πρὸς τὰ ἔτη 99, 98, 96 καὶ 90 π. Χ. Ὁ χαρακτήρ, ἡ τεχνοτροπία καὶ αὐτὸ τὸ μέταλλον αὐτῶν (ἴδε πίν. LIX, 22-24 καὶ LX, 28-30), ἐν Κύπρῳ μόνον ἀνακαλυπτομένων, εἶναι ἐντελῶς διάφορα ἐκείνων τε τῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Σωτήρος κοπέντων ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ἐκείνων τῶν τῆς Κυπριακῆς νομισματοκοπίας τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', δεικνύοντα οὕτω σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ τάξεως, ἣν δὲν πρέπει νὰ συγχέωμεν πρὸς τὰ Αἰγυπτιακὰ νομίσματα τοῦ Σωτήρος καὶ τὰ Κυπριακὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Συμπεραίνομεν ἄρα ὅτι πρόκειται περὶ νομισμάτων τοῦ Σωτήρος Β' κοπέντων ἐν Κύπρῳ πρὸς τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο συμφωνεῖ τὸ ἐπ' αὐτῶν ἔτος ΚΖ, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἀποδοθῆ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Α', τὸν μόλις ἐπὶ ΚΓ ἔτη βασιλεύσαντα.

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. 13, 10, 2 (278).

2. Διοδώρου 34/35, 39. — Bouché-Leclercq II, p. 97.

ΤΑΞΙΣ Γ.

Νομίσματα χαλκᾶ Κύπρου κοπέντα ὑπὸ Σωτήρος Β΄

ἢ μᾶλλον ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Β΄.

(Ἄριθ. 1694-1716, Πίν. LVIII, 11-32.)

Τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ὅλως ιδιόρρυθμον και ὁμογενῆ τάξιν ταύτην χαλκῶν νομισμάτων ἀνακαλύπτονται σχεδὸν μόνον ἐν Κύπρῳ, σπανιώτατα δὲ ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἀλλαχοῦ. Ἡ ἐπιγραφή αὐτῶν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ και οἱ τύποι, κεφαλή Ἀμμωνος ἐφ' ἐνός, και εἰς ἢ δύο ἐπὶ κεραινοῦ βαίνοντες ἀετοὶ ἐφ' ἐτέρου, εἶναι πανόμοιοι ἐπὶ πάντων τῶν κερμάτων. Διακρίνονται δὲ ταῦτα εἰς τρεῖς σειράς, ὧν ἡ μὲν Α (ἀριθ. 1694-1705) φέρει σύμβολα ἐν τῷ πεδίῳ, ἢ δὲ Β (ἀριθ. 1706-1711) φέρει χρονολογικά γράμματα, τέλος δ' ἢ Γ (ἀριθ. 1712-1716) εἶναι ἄνευ συμβόλων ἢ χρονολογικῶν γραμμμάτων.

Ὁρμώμενος ἐκ μόνης τῆς τεχνοτροπίας και τῆς προελεύσεως αὐτῶν ὑπέλαβον ὅτε συνέτασσον τὸν κατάλογον ὅτι ταῦτα θὰ ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Σωτήρος Β΄, ὡς βασιλέως ἐν Κύπρῳ ἢ κατάταξις δ' αὕτη δύναται νὰ εἶναι ἡ ὀρθή. Νῦν ὁμως κλίνω ἔνεκα τῶν ἐξῆς λόγων νὰ παραδεχθῶ μᾶλλον ὅτι ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Α΄.

1^{ον} Σχεδὸν πάντα τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν κερμάτων τῆς σειρᾶς Α σύμβολα, και δὴ τὸ κέρασ (πίν. LVIII, ἀρ. 14 και 21), ὁ πῖλος (αὐτόθι ἀρ. 15), ὁ τειταινωμένος και ιδιόρρυθμος στέφανος (ἀρ. 18 και 19), τὸ ἀκροστόλιον (ἀρ. 22) και ὁ ἀστῆρ (ἀρ. 23-24 και 28), ἀπαντῶσιν ἀπαραλλάκτως και ἐπὶ τῶν κεχρονολογημένων ἀργυρῶν νομισμάτων τῶν κοπέντων ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Α΄ ἐν Κύπρῳ ἀπὸ τοῦ 113-104 π. Χ. (ἴδε πίν. LIX, 1-21 και LX, 1-27), ἐνῶ οὐδέποτε εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν τοῦ Σωτήρος Β΄.

2^{ον} Τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν κερμάτων τῆς σειρᾶς Β γράμματα Δ, Η, Κ, Λ, Μ και Τ, τὰ πάντως χρονολογικά, ἦτοι δηλοῦντα τὰ ἔτη 4, 7, 10, 11, 12 και 19, προσαρμοζόμενα εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Σωτήρος Β΄, — ὁπότε ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ ἔτη 113, 110, 107, 106, 105 και 98 π. Χ. — εἶναι ἀκατανόητα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τοὺς τὴν συνύπαρξιν ἐπὶ τοῦ θρόνου δύο βασιλέων δηλοῦντας τύπους τοῦ διπλοῦ ἀετοῦ, ἐνῶ, ἂν προσαρμόσωμεν αὐτὰ πρὸς τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλε-

ξάνδρου Α΄, — ὁπότε ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ ἔτη 110, 107, 104, 103, 102 και 95 π. Χ., — βλέπομεν ὅτι τὰ μὲν μετὰ τοῦ Δ (= 110 π. Χ.) και Τ (= 95 π. Χ.), ἦτοι τὰ μόνα ἄτινα φέρουσιν ἓνα μόνον ἀετόν, πίπτουσιν εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ὁ Ἀλέξανδρος ἐβασίλευε μόνος εἴτ' ἐν Κύπρῳ εἴτ' ἐν Αἰγύπτῳ, ἐνῶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ λοιπὰ ἔτη Η, Κ, Λ και Μ, τὰ φέροντα δύο ἀετοὺς, πίπτουσιν εἰς τὰ ἔτη, καθ' ἃ ὁ Ἀλέξανδρος *συνεβασίλευε τῇ μητρὶ* αὐτοῦ Κλεοπάτρα Γ΄, εἰς ἣν θὰ ἀναφέρεται ὁ δεύτερος τῶν ἀετῶν. Τὸ μόνον δ' ὅπερ παρέχει δυσκολίας πρὸς παραδοχὴν τῆς ἀπονομῆς ταύτης εἶναι ὅτι ἡ Κύπρος δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Α΄ κατὰ τὸ ἔτος Τ (95 π. Χ.), ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸν Σωτήρα Β΄. Παρατηροῦμεν ὁμως ὅτι οὔτε ἡ διαρκὴς κατοχὴ τῆς Κύπρου ὑπὸ τοῦ Σωτήρος εἶναι ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένη, οὔτε ἀποκλείεται ἢ ὑπόθεσις ὅτι τινὰ τῶν κερμάτων τῆς παρούσης τάξεως ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ΙΑ΄ ἐκτὸς τῆς Κύπρου, διότι οὐδὲν εὐχερέστερον τῆς μετακομίσεως, κατὰ τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις, τῶν ἀπλῶν και ἐλαφρῶν ὀργάνων, ἐξ ὧν ἀπετελοῦντο τὰ ἀρχαῖα νομισματοκοπεῖα.

ΤΑΞΙΣ Δ.

Χαλκᾶ φέροντα τὰ ἐπίθετα τοῦ Σωτήρος Β΄,

κοπέντα ἐν Αἰγύπτῳ.

(Ἄριθ. 1717-1723, Πίναξ LVIII, 2, 6-9.)

Εντελῶς βεβαία εἶναι ἡ ἀπονομή τῶν τῆς σειρᾶς ταύτης κερμάτων εἰς τὸν Σωτήρα Β΄, ἔνεκα τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛ ΣΩΤΗΡΟΣ ἀρ. 1717), ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΩ[ΤΗΡΟΣ] (ἀρ. 1719, 1721, 1722), ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΩ[ΤΗΡΟΣ] ΘΕ[ΟΥ] (ἀρ. 1718 και 1720). Ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὸν τίτλον δὲ τοῦ Σωτήρος Θεοῦ γνωρίζομεν διὰ τὸν Σωτήρα Β΄ ἐκ πλείστον ἄλλων πηγῶν¹.

Ὅτι δὲ τὰ κέρματα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Αἰγύπτῳ, δύναται τις νὰ συμπεράνη ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι συχνότατ' ἀνακαλύπτονται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὅλως δὲ σπανίως ἐν Κύπρῳ ἢ ἀλλαχοῦ τοῦ κράτους τῶν Λαγαιδῶν.

1. Dittenberger ἔ. ἀ. ἀριθμ. 167-173 κτλ. κτλ.

ΤΑΞΙΣ Ε.

Νομίσματα Μοιρᾶ ἡγεμόνος τινὸς τῶν ἐγχωρίων
ἐπαναστατῶν ἐπὶ Σωτήρος Β' (88-86 π. Χ.).

(Ἀριθ. 1724, Πίναξ LXI, 30-31.)

Ἀπαράλλακτα κατὰ τεχνοτροπία, μέγεθος καὶ τύπους πρὸς τὰ φέροντα ὡς τύπον τὸ Ἴσιακὸν κόσμημα χαλκᾶ κερμάτια τῆς προηγουμένης τάξεως τοῦ Σωτήρος Β' εἶναι σπανιώτατά τινα κέρματα, ἐφ' ὧν πρῶτος ὁ Imhoof-Blumer¹ ἀνέγνωσεν, ἀντὶ τῆς στερεοτύπου τῶν Πτολεμαϊκῶν χαλκῶν νομισμάτων ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, τὴν μοναδικὴν καὶ παράδοξον ἐπιγραφὴν ΜΟΙΡΑ, σημειώσας τότε τὰ ἐξῆς: quand à la signification de la légende, il est difficile de s'en rendre compte. Car il est peu probable qu'elle se rapporte à une divinité, à l'une des Moïrai, la personnification du sort, et il ne peut être question non plus de Moïris, le nom d'un lac. Peut-être est-ce un nom tel que Moïragénis, qui peut avoir été magistrat en Cyrénaïque. Παρατηροῦμεν ὅμως ὅτι πρῶτον μὲν περὶ ἀπονομῆς τοῦ νομίσματος τούτου εἰς τὴν Κυρήνην οὐδεὶς νῦν δύναται νὰ γένηται λόγος, βεβαίον ὄντος ὅτι πάντα τὰ φέροντα τοὺς τύπους τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀμμωνος καὶ τοῦ Ἴσιακοῦ κόσμηματος χαλκᾶ κερμάτια προέρχονται πάντοτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου, οὐδέποτε δ' ἐκ τῆς Κυρηναϊκῆς· δεύτερον δὲ ὅτι ὄνομα νομισματικοῦ ἀρχοντος ἀντικαθιστῶν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου ἐπὶ τοῦ νομίσματος θὰ ἦτο τι ἀντίθετον πρὸς πάνθ' ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῆς νομισματοκοπίας τῶν Ἑλλήνων βασιλέων ἐν γένει, ἰδίως δὲ τῶν Λαγυιδῶν πανταχοῦ τοῦ κράτους αὐτῶν.

Ἐπίσης δὲ οὐδεὶς δύναται νὰ γένηται λόγος περὶ βασιμότητος τῆς γνώμης τοῦ V. de Rempert², ἀποδίδοντος τὸ νόμισμα ἡμῶν εἰς ἀνύπαρκτον πόλιν τῆς Αἰγύπτου Μοῖραν, ἣτις κατ' αὐτὸν θὰ ἔκειτο πρὸς νότον τῆς Μοίριος λίμνης· ὡς οὐδὲ περὶ τῆς χρονολογικῆς κατατάξεως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, καθ' ἣν τὸ κέρμα τοῦτο θὰ ἐκόπη πρὸ τῶν χρόνων Πτολεμαίου Β' Φιλαδέλφου. Ἡ τεχνοτροπία αὐτοῦ ἀνήκει ἀσφαλῶς μόνον εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σωτήρος Β'.

1. Monnaies Grecques p. 457, 12.

2. Catal. de la coll. des médailles grecques de M. le Chev. L. Wälcher de Moltheim Paris 1895 p. 234 n° 3309.

Τὸ ἐπ' ἐμοί, ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν κατὰ πάντα μεγίστην ὁμοιότητα τοῦ κέρματος τούτου πρὸς τὰ λοιπὰ πολυπληθῆ τοῦ Σωτήρος Β', πρὸς δὲ ὅτι γνωρίζομεν ὀνόματα κύρια οἷα τὰ ἑλληνικὰ Μοιρέας, Μοιραῖος, Μοιρῶ, καὶ τὸ τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Μοίριος, νομίζω ὅτι πρόκειται περὶ Ἑλληνικῆς μορφῆς αἰγυπτιακοῦ τινος κυρίου ὀνόματος, Μοιρᾶς, τεθέντος ἐπὶ τοῦ νομίσματος κατὰ γενικὴν πτώσιν, δηλαδὴ [νόμισμα τοῦ] Μοιρᾶ. Παράβαλε τὰ ἐξελληνισθέντα ὀνόματα τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων Μηνᾶ (Διοδ. 1,45) τοῦ καὶ Μήνεος, Τλαᾶ, Σιφθαᾶ, Χωμαεφθαᾶ, Ἰαννᾶ, Σταᾶ, Ἀπαχνᾶ κτλ.

Ὁ Μοιρᾶς οὗτος ἴσως ἦτο εἷς τῶν ἡγεμόνων τῶν ἐγχωρίων ἐκείνων, ὧν ἡ ἐπὶ Σωτήρος Β' μεγάλη ἐπανάστασις διήρκεσεν ἐπὶ τρία ἔτη, ἐστὶαν ἔχουσα τὴν Θηβαΐδα (ἴδε σελ. υἰδ'). Πάπυρός τις κεχρονολογημένος ἀπὸ τοῦ 30 ἔτους τοῦ Σωτήρος Β' (88 π. Χ.), περιέχων δ' ἐπιστολὴν Πλάτωνος τινος πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ κατοίκους τῆς Ἀφροδιτοπόλεως, καθιστᾶ ἡμῖν γνωστὸν ὅτι ὁ Σωτήρ Β' διηυθύνετο πρὸς τὴν Μέμφιδα, καθ' ὃν χρόνον ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Ἰέραξ ἐβάδιζεν ἵνα ὑποτάξῃ τὴν ἀποστᾶσαν Θηβαΐδα¹. Λοιπὸν ἀκριβῶς πρὸς νότον τῆς Μέμφιδος καὶ Ἀφροδιτοπόλεως, δεξιᾷ δὲ τῷ πορευομένῳ πρὸς τὴν συνάπτουσαν Θηβαΐδα, κεῖται ἡ Μοίριος λίμνη, ἣς ἴσως οἱ περιόικοι Αἰγύπτιοι ἐπαναστάντες ἐπίσης κατὰ τοῦ Σωτήρος Β' εἶχον ἐπὶ κεφαλῆς ἐγχώριόν τινα ἡγεμόνα Μοιρᾶν, ἀπὸ τῆς λίμνης οὕτω καλούμενον. Ὡς γνωστὸν, ἡ αὕτη λίμνη ἔλαβεν ἢ ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς πρὸς ἕτερόν τινα τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου.²

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δ' ἴσως ἐπαναστάσεως ἐκόπησαν ὑπὸ τινων τῶν ἐγχωρίων τινὰ τῶν ἐπὶ τοῦ τελευταίου πίνακος LVI. ἀπεικονισθέντων βαρβαρικῆς τεχνοτροπίας νομισμάτων ἀρ. 1916 κξ.

ΤΑΞΙΣ Ζ'

Νομισματοκοπεῖον Κυρηναϊκῆς. Πτολεμαῖος Ἀπίων.

(Ἀριθ. 1725, Πίναξ LVIII, 10)

Τὸ νόμισμα τοῦτο ἀπέδωκα εἰς τὸν Πτολεμαῖον Ι', Σωτήρα Β', ἔνεκα τοῦ ἐπ' αὐτοῦ μο-

1. Jouguet, Ptolémée X Soter et la révolte de la Thébaidé: BCH. XXX (1897) p. 141.

2. Ἡροδότου 2, 13 καὶ 101 — Διοδώρου 1, 44, 51 καὶ 52 — Plin. 36, 13 καὶ 19.

νογραφήματος, τοῦ ἔχοντος πολλακίς τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων Σ καὶ Ω συνηνωμένων, δυναμένων ἐπομένως νὰ ἀναγνωσθῶσι ΣΩ[ΤΗΡΟΣ]. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐπὶ τῶν πλείστων κομματίων τὸ μονογράφημα εἶναι σαφῶς κεχαραγμένον ὡς Ψ, περιέχον οὕτω τὰ γράμματα ΙΩΙ [λος;], πρὸς δὲ ὅτι ὁ Σωτῆρ Β' οὐδέποτε ἔγενετο κύριος τῆς Κυρηναϊκῆς, εἰς ἣν φαίνεται ἐκ τῶν τύπων αὐτοῦ ὅτι ἀνήκει ἴσως τὸ νόμισμα τοῦτο. Δέον ἐπομένως νὰ μὴ στηριζώμεν ἱστορικὰ συμπεράσματα ἐπὶ τοῦ νομίσματος περὶ κυριαρχίας τοῦ Σωτῆρος Β' ἐπὶ τῆς Κυρηναϊκῆς.¹

Ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Β' ἡ Κυρηναϊκὴ ἀπετέλει ἰδιαίτερον δυναστικὸν τῶν Πτολεμαίων τιμᾶριον τοῦ ὑπὸ τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον Ἀπίωνα (117-96 π. Χ.), εἰς ὃν ὅμως οὐδὲν τῶν γνωστῶν νομισμάτων δύναται ν' ἀποδοθῆ ἀσφαλῶς. Τὰ εἰς αὐτὸν ἀπονεμηθέντα² ὑπὸ τινων χαλκᾶ Πτολεμαϊκὰ κέρματα τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν Β—Α (ἀριθμ. 1733), ἀναγνωσθεῖσαν Β(ασιλέως) Α(πίωνος) ἢ ἀπλῶς ΒΑ(σιλέως), ἀνήκουσι, καθ' ἡμᾶς, εἰς τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον ΙΑ' Ἀλέξανδρον Α' (ἴδε κατωτέρω σελ. υκς'). Ἐπίσης ἀβάσιμοι εἶναι αἱ ὑπὸ τῶν Eckhel, Mionnet³ Müller⁴ κτλ. ἀποδόσεις εἰς Πτολεμαῖον τὸν Ἀπίωνα τῶν ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν ὑπ' ἀρ. 1243-1246 πίν. XL, 24-28 νομισμάτων, τῶν ἀσφαλῶς ἀνηρόντων εἰς Πτολεμαῖον Ε' Ἐπιφανῆ⁵. Λίαν ἀμφίβολος εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ ὑπὸ τινων ἀπόδοσις εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον τῶν ὀψίμου τεχνοτροπίας κερμάτων πίν. XXXVII, 16, τῶν φερόντων ὡς σύμβολον ἐν τῷ πεδίῳ τὸ σίλφιον τῆς Κυρηναϊκῆς, ἐπιγραφὴν δὲ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΑΙΟΥ. Ἐν πάσῃ δ' ὅμως περιπτώσει δέον ν' ἀναμένωμεν βεβαιότερας ἀπονομῆς νομίσματα πρὶν ἢ ἀποδώσωμεν νομίσματα εἰς τὸν Πτολεμαῖον Ἀπίωνα, ὅστις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα φαίνεται ὅτι, ὡς καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ βασιλεὺς τῆς Κυρηναϊκῆς Εὐεργέτης Β', καὶ ὁ ἐν ἀμέσως μεταγενεστέροις χρόνοις τιμαριούχος τῆς Κύπρου βασιλεὺς Πτολεμαῖος, υἱὸς τοῦ Σωτῆρος Β', δὲν ἔκο-

ψαν νομίσματα ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν, αἵτινες ἐλογίζοντο οὐχὶ ὡς ἐντελῶς ἀνεξάρτητα τῆς Αἰγύπτου βασιλεία, ἀλλ' ὡς δυναστικὰ τιμᾶρια δοθέντα προσωρινῶς χάριν τῆς εἰρήνης τῆς δυναστείας, πρὸς μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας φαίνεται ὅτι εἶχε μόνον ὁ ἐν Αἰγύπτῳ κύριος βασιλεὺς τοῦ κράτους. Ἡ ἀσφαλῆς ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος τούτου, ἣν ἀποτελοῦσι τὰ Κυπριακὰ νομίσματα τοῦ Ἀλεξάνδρου Α', λόγον ἔχει πάντως τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ παρέμβασιν τῆς ἐν Αἰγύπτῳ βασιλίσσης Κλεοπάτρας Γ', ἣτις, χρομένη αὐτῷ ὡς ὄπλῳ κατὰ τοῦ Σωτῆρος Β' καὶ παρασκευάζουσα τὴν εἰς Αἴγυπτον κάθοδον, ἐφρόντισε νὰ περιβάλῃ αὐτὸν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς διὰ πάντων τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων (σελ. υη').

ΤΛΞΙΣ Η.

Χρυσᾶ νομίσματα δεκαετηρίδος τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης (107 π. Χ.) ἢ τῆς Κλεοπάτρας Ζ' (42 π. Χ.).

(Ἀρ. 1736. Πίν. LVIII, 3.)

Τὸ χρυσοῦν τοῦτο ὀκτάδραχμον, ἐν τῶν νεωτάτων πάντων τῶν φερόντων τοὺς σταθεροὺς τύπους καὶ τὴν στερεότυπον ἐπιγραφὴν τῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, παρουσιάζει νέον τύπον κεφαλῆς βασιλίσσης ὁμοιάζοντα μεγάλως πρὸς τινὰς τῶν εἰκόνων τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας Ζ' (πρβ. πίν. XLII, 7 καὶ LXIII, 3, 10), εἰς ἣν ἐκ πρώτης ὄψεως ἠθέλε τις ἀποδώσει αὐτό. Ἐπιμελεστέρα δ' ὅμως μελέτη τῶν χαρακτῆρων τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ τῆς ἐν γένει τεχνοτροπίας αὐτοῦ, ἤγαγέ με εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι πρόκειται περὶ ἀρχαιότερου κόμματος καὶ δὴ τῶν χρόνων Πτολεμαίου Ι', Σωτῆρος Β' πάππου τῆς Κλεοπάτρας Ζ'. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζεται ἡ σύζυγος αὐτοῦ Κλεοπάτρα Σελήνη, εἰς ἣς τὴν δεκαετηρίδα τοῦ γάμου θὰ ἀναφέρηται τὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς γράμμα Κ (=10), ἀναλογοῦν οὕτω πρὸς τὸ 107 π. Χ., μεθ' ὃ ἀκριβῶς ἐξορισθέντος τοῦ Σωτῆρος ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἠναγκάσθη ἡ Κλεοπάτρα Σελήνη ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς νὰ διαζευχθῆ τὸν Σωτῆρα Β', μεθ' οὗ συνέζησεν ἀκριβῶς δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 116 π. Χ. τελέσεως τοῦ γάμου (σελ. υη').¹

1. Πβλ. Strack ἔ. ἀ. p. 185 — Bouché-Leclercq II, p. 396.

1. Πβλ. Bouché-Leclercq II, 86, 2.

2. Pole BMC. Ptolemies Introd. XXXX.

3. Descript. VI, p. 141.

4. Num. de l'anc. Afrique vol. I, p. 145 et Suppl. p. 29.

5. Τὸ ὑπὸ τοῦ Müller (ἔ. ἀ.) μνημονεῖται νόμισμα τῆς συλλογῆς Δημητρίου (= Feuardent. Cat. Dem. n° 522 pl. IX,) ὑπ' ἀρ. 1242* ἔκπεσόν τοῦ καταλόγου ἡμῶν ἴδε ἐν τῷ Συμπληρωματι ὑπ' ἀρ. 1242°

Ἐν ἧ δ' ἂν ὁμως περιπτώσει τὸ χρυσοῦν τοῦτο νόμισμα ἀνήκη, παρὰ τὰ ἐκτεθέντα, τῇ περιφήμῳ Κλεοπάτρᾳ, τότε τὸ κ αὐτῆς ἀναλογεῖ μολίς πρὸς τὸ ἔτος 42 π. Χ. Τοσοῦτ' ὁμως ὀπίμων χρόνων δὲν φαίνεται τὸ κέρμα.

ΤΑΞΙΣ Α ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΙΑΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Γ'
ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α'.

Τὰ μετὰ τῶν ἐτῶν ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων

(Ἄριθ. 1727-1731, Πίν. LVII, 13-21.)

Ἴδε ἀνωτέρω σελ. υιέ' καὶ υιζ'.

ΤΑΞΙΣ Β ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΙΑΣ.

Χαλκᾶ κερμάτια τῶν ἐτῶν 102-101 π. Χ.

(Ἄριθ. 1732-1733, Πίναξ LIX, 29-30.)

Τὰ πανόμοια καὶ προφανῶς σύγχρονα πρὸς ἄλληλα, διαφοροτρόπως δ' ἀποδοθέντα ὑπὸ τῶν σοφῶν χαλκᾶ ταῦτα κέρματα, τὰ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν διαφέροντα ἀλλήλων, ἥτις ἐπὶ μὲν τῶν πρώτων εἶναι κ — λ, ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων β — α, θεωρῶ ὅτι ἐκόπησαν καθ' ὃν χρόνον καὶ τὰ τῆς προηγουμένης τάξεως ἀργυρᾶ, τὰ φέροντα τὰ ἔτη ἀμφοτέρων τῶν συμβασιλέων Κλεοπάτρας Γ' καὶ Ἀλεξάνδρου Α', πρὸς δὲ ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὐτῶν δηλοῦσι κατὰ τὸν συντομώτερον τρόπον, ἐλλείπει χώρου, ἐκάτερον τῶν συμβασιλέων.

Κατὰ δὲ τὰς πρὸς με πληροφορίας τοῦ ἐν Καίρῳ κ. Dattari καὶ ἄλλων ἐν Αἴγυπτῳ συλλογέων νομισμάτων, τὰ κερμάτια ταῦτα ἀνακαλύπτονται εἰς μέγα πλῆθος ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, ἔνθα, ὡς εἶδομεν, ἐκόπησαν καὶ τὰ ἀργυρᾶ τετραδράχμα τὰ φέροντα τὰ ἔτη ἀμφοτέρων τῶν συμβασιλέων, εἰς οὓς ἀποδίδομεν αὐτά. Ὡς χρόνον δὲ τῆς κοπῆς θεωρῶ τὰ ἔτη 102 καὶ 101 π. Χ., ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἤρξατο κόπτων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἴδια αὐτοῦ νομίσματα, χωρὶς ἕνεκα τούτου ἢ Κλεοπάτρας Γ' νὰ παύσῃ τοῦ νὰ ἐκδίδῃ συγχρόνως καὶ αὐτὴ ὅμοια νομίσματα (σελ. υιζ'). Καθ' ὃν χρόνον δηλαδὴ ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἔκοψε τὰ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς β — α κερμάτια, ἢ Κλεοπάτρα θὰ ἔκοψεν ἕτερα πανόμοια φέροντα τὸ ὄνομα αὐτῆς κ — λ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β', ΤΑΞΙΣ Α.

Τετραδράχμα ἀργυρᾶ

κοπέντα ἐν Κύπρῳ κατὰ τὰ ἔτη 113-104 π. Χ.

(Ἄριθ. 1734-1784, Πίναξ LIX, 1-21 καὶ LX, 1-12, 19-27.)

Τὰ τῆς παρούσης τάξεως νομίσματα, ὄντα

πάντα ἀργυρᾶ τετραδράχμα, παρουσιάζουσι τεχνοτροπίαν λίαν διάφορον τῆς τῶν ἐν Αἴγυπτῳ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Σωτῆρος Β' κοπέντων. Προέρχονται δὲ κυρίως ἐκ τῆς Κύπρου, ἧς τῶν τριῶν κυρίων πόλεων φέρουσι τὰ ἀρκτικά, ἥτοι τῆς Πάφου ΠΑ, (ἀριθ. 1734-1757), τοῦ Κιτίου ΚΙ, (ἀριθ. 1758-1773), καὶ τῆς Σαλαμίνας ΣΑ, (ἀριθ. 1774-1784).

Τὰ ἐπ' αὐτῶν ἔτη βαίνοῦσι συνεχῶς ἀπὸ τοῦ Α (1) μέχρι τοῦ Ι (10), ὅτε παύεται ἐντελῶς ἡ ἔκδοσις αὐτῶν. Κενὸν δὲ ὑπάρχει μόνον κατὰ τὸ ἔτος Η, ἐξ οὗ ἔχομεν νομίσματα μόνον τῆς Πάφου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ Κιτίου καὶ τῆς Σαλαμίνας. Ὅτι δὲ πάντα τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α', καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Α', ἐξάγεται ἀσφαλῶς ἐκ τοῦ μεμαρτυρημένου ἱστορικῶς γεγονότος, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Α' ἐχορημάτισε βασιλεὺς τῆς Κύπρου ἀπὸ τοῦ Δ ἔτους τοῦ Σωτῆρος Β', εἰς ὃν ἐπομένως δὲν δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τάξιν Κυπριακῶν νομισμάτων φέρουσαν τὰ ἀπὸ τοῦ Ε μέχρι Ι ἔτη. Ἐκ τῶν αὐτῶν δὲ νομισμάτων ἐξάγεται ὅτι αἱ Κυπριακαὶ πόλεις ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ Η ἔτος τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' μετάβασιν αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον νὰ κόπτωσιν ὅμοια νομίσματα μέχρι τοῦ Ι, ἥτοι μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου καθ' ὃ Ἀλέξανδρος Α' ἐγκατέλιπε τὸ κράτος καὶ τὴν ἀρχὴν φεύγων τὰς ἐπιβουλάς τῆς μητρὸς (σελ. υι' καὶ υιζ'). Ἐπανελθὼν δὲ ἐν ἔτος κατόπιν εἰς τὴν Αἴγυπτον δὲν ἠδυνήθη νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐν Κύπρῳ νομισματοκοπίαν, ὡς τῆς νήσου κυριευθείσης ὑπὸ τοῦ ἀντιζήλου αὐτοῦ Σωτῆρος Β'. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος Η τοῦ Ἀλεξάνδρου, κενὸν ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Σαλαμίνας καὶ τοῦ Κιτίου, δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω (σελ. υιθ'), διὰ τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προσωρινῆς καταλήψεως μέρους τῆς νήσου, προφανῶς τῆς Σαλαμίνας καὶ τοῦ Κιτίου, ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Β'.

Ἡ παροῦσα Κυπριακὴ νομισματοκοπία τοῦ Ἀλεξάνδρου Α' ἦτο ἄφθονος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μέχρις ἡμῶν περισωθέντων κερμάτων καὶ κυρίως ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐκάστου ἔτους πολυαριθμῶν συμβόλων δεικνυόντων ὅτι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐκάστη τῶν τριῶν πόλεων ἔκοπτε πολλάκις τοιαῦτα νομίσματα, ἐνίοτε ἐξάκις τοῦ ἔτους. Τὰ σύμβολα ταῦτα εἶναι τὰ συν-

ἤθως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον χρησιμοποιοῦμενα ἐν Κύπρῳ (ἴδε σελ. τζα' πγ', να' καὶ υζ'), καὶ δὴ ἀστήρ, ἀκροστόλιον, ἄνθος λωτοῦ, κάλαθος, κηρύκειον, κράνος, παραζώνιον, πῖλος ἢ πῖλοι Διοσκουρέων, ῥόπαλον, στέφανος.

Περίεργον δὲ καὶ δυσεξηγήτητον εἶναι ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους Α' μέχρι τοῦ Η' κοπέντων ἐν Πάφῳ νομισμάτων τῆς παρούσης τάξεως φέρουσι τύπον ἀετοῦ, ἔχοντος σκήπτρον ἐπ' ὤμων, κατὰ δὲ τὰ ἔτη Η' καὶ Θ' κλάδον φοίνικος, ἐνῶ τὸ αὐτὸ δὲν συμβαίνει δι' οὐδὲν¹ τῶν τῆς αὐτῆς τάξεως νομισμάτων τῆς Σαλαμίνας καὶ τοῦ Κιτίου. Ἴσως ἢ παρουσία τοῦ σκήπτρου ἐπὶ μόνων τῶν κερμάτων τῆς Πάφου δηλοῖ ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἦτο ἢ καθέδρα τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Ἀλεξάνδρου Α'.

Τέλος ἢ μεγάλη ἀφθονία τῶν νομισμάτων τῆς τάξεως ταύτης τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πτωχείαν τῆς κατοπιν ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ κοπέισης ὑπὸ τοῦ Σωτήρος Β' τάξεως (σελ. υιθ'), ἐξηγεῖται ἴσως ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὑπεστηρίζετο ἀναφανδὸν καὶ παντοιοτρόπως ὑπὸ τῆς τὰ πλούτη τῆς Αἰγύπτου διαθετούσης αὐτοβούλως Κλεοπάτρας Γ', ἣτις ἀκριβῶς ἔπεμψε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς Κύπρον «στρατηγὸν μὲν τῷ λόγῳ, τῷ δὲ ἔργῳ δι' αὐτοῦ Πτολεμαίῳ (Σωτήρι Β') θέλουσα εἶναι φοβερωτέρα»².

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β', ΤΛΞΙΣ Β'.

Ἀργυρᾶ δίδραχμα Διονυσιακῶν τύπων

(Ἀριθ. 1805-1812, Πίν. LX, 13-15, 17, 18 καὶ LIX, 25-26.)

Ὅτι καὶ τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ἐν Κύπρῳ συγχρόνως τοῖς τετραδράχοις τῆς προηγουμένης τάξεως Α', γίνεται δῆλον οὐχὶ μόνον ἐκ τῆς ὁμοίας τεχνοτροπίας καὶ τῆς Κυπριακῆς προσελεύσεως αὐτῶν, ἀλλὰ κυρίως ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν συμβόλων, ἅτινα, ὡς ἀμέσως ἐπὶ τοῦ πίνακος LX βλέπει ὁ ἀναγνώστης, εἶναι ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν Κυπριακῶν τετραδράχμων τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'.

Ἐπ' αὐτῶν δ' ἔχομεν εἰκόνα βασιλέως νεαροῦ, οἷος ἦτο τότε ὁ Ἀλέξανδρος Α'. Χαρακτηριστικὰ

1. Τὸ ὑπ' ἀρ. 1776 τετράδραχμον τῆς Σαλαμίνας, ὅπερ περιεγράψαμεν ὡς φέρον τὸ αὐτὸ σκήπτρον, ὀφείλεται πιθανώτατα εἰς τὴν ἀβλεψίαν ἡμῶν. Δυστυχῶς δὲν ἔλαβον ἐκμαγεῖον αὐτοῦ, ἵνα νῦν ἐξακριβώσω τὴν ἀλήθειαν.

2. Πανσαν. 1. 9, 2.

δὲ κυρίως εἶναι τὰ ἀπεικονισθέντα ἐν πίνακι XL, 13-14, ἐφ' ὧν βλέπομεν εἰκόνα νεανίου ἔχοντος ἤδη τὴν τάσιν πρὸς τὸ ὑπερβολικὸν ἐκεῖνο πάχος, ὅπερ προκειμένου περὶ Ἀλεξάνδρου Α' μνημονεύει ὁ Ἀθηναῖος (13,550 α-β), λέγων ὅτι οὗτος «εἰς πάχος ἐπιδεδώκει» καὶ ἀναφέρων τὴν σχετικὴν ἐκείνην μαρτυρίαν τοῦ Ποσειδωνίου, ἣν παρεθέσαμεν ἀνωτέρω (σελ. υιγ').

ΤΛΞΙΣ Γ'.

Χαλκᾶ νομίσματα Πτολεμαίου Ἀλεξάνδρου Α' ἢ μᾶλλον Πτολεμαίου Σωτήρος Β' κοπέντα ἐν Κύπρῳ.

(Ἀριθ. 1813-1814, Πίναξ LIX, 27-28.)

Τὰ νομίσματα ταῦτα φαίνονται ἀνήκοντα εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Σωτήρος Β' καὶ Ἀλεξάνδρου Α'. Δυνατὸν ὅμως εἶναι νὰ ὦσι καὶ μεταγενέστερα. Ἀνευρίσκονται δὲ συνήθως ἐν Κύπρῳ, ἥς ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν νομισμάτων ἀπαντῶσι συχνάκις τὰ ἐπὶ τῶν χαλκῶν τούτων κερμάτων εὐρισκόμενα σύμβολα, ἀκροστόλιον καὶ κέρας. Νῦν ὡς πιθανώτερα αὐτῶν ἀπονομή φαίνεται μοι ἢ εἰς τὸν Σωτήρα Β', ὡς βασιλέα τῆς Κύπρου κατὰ τὰ ἔτη 104-89 π. Χ. Εἰκάζω δηλαδὴ ὅτι ταῦτα εἶναι ὁ χαλκὸς πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τῆς τάξεως τοῦ Σωτήρος Β' ἀργυρῶν Κυπριακῶν τετραδράχμων.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ Γ', ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΒ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β'.

(80 π. Χ.).

Ὁ Σωτήρ Β' ἀπέθανεν ἀνευ υἱοῦ γνησίου ἵνα διαδεχθῆ αὐτόν. Τότε δὲ ἀντελάβετο τῶν πραγμάτων ἡ ἀγαπητὴ τῷ λαῷ Κλεοπάτρα Βερενίκη Γ', ἡ μόνη γνησία τῶν παιδῶν τοῦ Σωτήρος καὶ τέως συμβασιλεύουσα αὐτῷ¹. Ἀλλ' ὁ Πτολεμαῖος ΙΑ', Ἀλέξανδρος Α', εἶχεν ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ νομίμου γάμου υἱόν, γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὑπὸ τὸ ὄνομα Πτολεμαῖος ΙΒ', Ἀλέξανδρος Β', ὃν παῖδα ἔτι ὄντα ἢ μᾶμμη Κλεοπάτρα Γ', ἐκστρατεύουσα εἰς Συρίαν κατὰ τοῦ Σωτήρος, ἐνεπιστεύθη σὺν χρήμασι πολλοῖς τοῖς Κόφοις πρὸς ἀνατροφὴν καὶ διαφύλαξιν. Ὅτε δ' οὗτος ἦτο ἔτι νέος, Μιθριδάτης Ζ' ὁ Εὐπάτωρ,

1. Πορφύριος: FHG. III, 722. — Πανσαν. I, 9, 3. — Πβλ. S. de Ricci; Rev. Archéol. II, 1903, p. 50 κέξ.

κύριος ἤδη ὄν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, καταπλεύσας εἰς Κῶν ἐν ἔτει 88 π. Χ., παρέλαβεν αὐτὸν μετ' ἑαυτοῦ πρὸς εὐνόητον πολιτικὸν σκοπὸν, καὶ ἔτρεφε βασιλικῶς, «ἐκ τε τῶν (ἐν Κῶ) Κλεοπάτρας θησαυρῶν γάζαν πολλὴν καὶ τέχνην καὶ λίθους καὶ κόσμους γυναικίους καὶ χρήματα πολλὰ ἐς τὸν Πόντον ἔπεμψεν»¹. Ἀλλὰ περὶ τὸ 84 π. Χ. ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος κατώρθωσε νὰ διαφύγη ἐκ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς τὸν Σύλλαν, οὗ ἐγένετο συνήθης καὶ φίλος, μεταβὰς μετ' αὐτοῦ εἰς Ρώμην ἐν ἔτει 83 π. Χ.². Μόλις δὲ ἡ Βερενίκη Γ' διεδέχθη ἐν τῇ βασιλικῇ ἀρχῇ τὸν πατέρα αὐτῆς, ὁ πανίσχυρος τότε τῆς Ρώμης δικτάτωρ Σύλλας «ἐλπίσας χρηματιεῖσθαι πολλὰ ἐκ βασιλείας πολυχρύσου, ἐψηφίσαστο βασιλεύειν Ἀλεξανδρέων» τὸν Ἀλέξανδρον Β' ὡς «ἐρήμου τῆς [Ἀλεξανδρέων] ἀρχῆς οὔσης». Ἐπραξε δὲ τοῦτο εἴτε αὐτοβούλως εἴτε, κατ' ἄλλας εἰδήσεις, τῇ παρακλήσει αὐτοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου, μετακληθέντος εἰς Ἀλεξανδρείαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀλεξανδρέων ὡς «τῶν γυναικῶν, ὅσαι βασιλέων γένους [ἦσαν], ἀνδρὸς συγγενοῦς δεομένων»³.

Εὐθύς δ' ὡς κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ἔγημε, κατ' ἀνάγκην δυναστικήν, τὴν ἤδη ἐπὶ ἕξ μῆνας μόνον βασιλεύουσαν καὶ πολὺ προσβυτέραν αὐτοῦ Κλεοπάτραν Βερενίκη Γ', καὶ παραλαβὼν παρ' αὐτῆς ἀκούσης τὴν ἐξουσίαν ἐφόνευσεν αὐτὴν μετὰ δέκα καὶ ἑννέα μόλις ἡμερῶν συμβίωσιν καὶ συμβασιλείαν. Αὐθημερὸν ὁμως μόλις ἐγνώσθη τὸ κακούργημα τοῦτο, ἐκμανεῖς ὁ ἀγαπῶν τὴν Βερενίκη λαός, — οὗ κατεφρόνει ὁ Ἀλέξανδρος Β' πεποιδῶς εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Σύλλα — ἔσπευσεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ συλλαβὼν τὸν μαιφόνον ἔσυρε καὶ ἀπέκτεινεν ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς Ἀλεξανδρείας⁴.

Οὐδὲν νόμισμα ἔχομεν δυνάμενον νὰ καταταχθῇ μετὰ τινος πιθανότητος εἴτε εἰς τὴν ἐπὶ ὀλίγους μῆνας διαρκέσασαν βασιλείαν τῆς Κλεοπά-

τρας Βερενίκης Γ' (Φεβρουάριος — Αὐγούστος τοῦ 80 π. Χ.), εἴτε εἰς τὴν ἐπὶ 19 μόλις ἡμέρας διαρκέσασαν συμβασιλείαν αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου Β'.

Τὸ κέρμα, καταλ. ἀρ. 1874, πίν. LXII, 26, ὅπερ ὁ Feuardent¹ ἀπένειμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Βερενίκης Γ', ἀνήκει ἀσφαλῶς, καθ' ἡμᾶς, εἰς τὴν τελευταίαν Κλεοπάτραν Ζ' (ἴδε κατωτέρω). Ἐπίσης δὲν ἀνήκουσιν ἐνταῦθα δύο ἕτερα κερμάτια, ἀπονεμηθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ² εἰς τὴν συμβασιλείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' μετὰ τῆς Βερενίκης Γ'. Τὸ μὲν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἐποχῆς πολὺ ἀρχαιοτέρας φέρον τὴν εἰκόνα τῆς Ἀρσινόης Γ' καὶ κοπὴν ὑπὸ Πτολεμαίου Δ' (= καταλ. ἀρ. 1160 πίν. XXXIX, 4-7), τὸ δὲ (ἀριθ. 1732, πίν. LIX, 30), φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Κ—Λ καὶ οὐχὶ ὡς, θέλει ὁ Feuardent Κ—Α ἀναγινώσκων Κ(λεοπάτρα) Α(λέξανδρος), ἐκόπη, ὡς εἶδομεν (σελ. υκζ') ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας Γ', συμβασιλευούσης Ἀλεξάνδρῳ τῷ Α'. Ὑπὸ τούτου δὲ ἐκόπη καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 1733, πίν. LXI, 29 ὁμοιον ἀλλὰ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Β—Α νόμισμα, ὅπερ ὁ αὐτὸς Feuardent ἀπένειμεν εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Β'.

Περὶ ἄλλων δέ τινων ἀποδόσεων νομισμάτων εἰς Ἀλέξανδρον τὸν Β', οἷα π. χ. ἡ τοῦ φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ὑπὸ τοῦ Vaillant, Hist. Ptolem. p. 133, οὐδεὶς δύναται νὰ γένηται λόγος. Πρόκειται περὶ νομισμάτων κοπέντων ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ.

ΠΡΩΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΓ'

ΝΕΟΥ ΔΙΟΝΥΣΟΥ, ΚΟΙΝΩΣ ΔΕ ΑΥΛΗΤΟΥ

80 — 58 π. Χ

Ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' ἀφῆκεν ἄνευ νομίμου διαδόχου τὸν θρόνον τῶν Λαγείδων. Ἐκτὸς τῆς ἀπελθούσης τῆς Αἰγύπτου, μέλους δὲ τῆς οἰκογενείας τῶν Σελευκιδῶν γενομένης Κλεοπάτρας Σελήνης, οὐδεὶς πλέον ὑπῆρχεν, ἀνὴρ ἢ γυνή, γνήσιος Λαγείδης. Οἱ Ρωμαῖοι μάλιστα ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ τελευταῖος γνήσιος Πτολεμαῖος, Ἀλέξανδρος Β', ἐκληροδότησεν αὐτοῖς τὸ κράτος διὰ διαθήκης ἀποκρῦφου, ἐφ' ἧς βασιζόμενοι κατέσχον ἀμέσως τοὺς ἐν Τύρῳ θησαυ-

1. Ἀππιανοῦ Μιθριδάτειος, 23. — Ἰωσήπου 14,7,2 (112-113).

2. Ἀππιανοῦ Ἐμφυλίων 1, 102.

3. Ἀππιανοῦ ἔ. ἀ. — Πορφύριος ἔ. ἀ. «καταμένων δὲ ἐν Ρώμῃ, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ δυναστείας ἀνδρῶν ἐρήμου γενομένης, μετάκλητος ἦλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν».

4. Ἀππιανὸς καὶ Πορφύριος ἔ. ἀ. — Cicero, fr. de rege Alex. — Παβ. Liber generationis καὶ Chronicon a 452, ἐν C. Fritsch. Chronica minora vol 1, p. LXXX, ἔνθα λογιζεται ἡ βασιλεία τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' ἐπίσης ὡς διαρκέσασα ἐπὶ 18 ἢ 19 ἡμέρας.

1. Catal. Demet. n° 399.

2. Catal. Demet. n° 399bis καὶ 400.

ρούς αὐτοῦ¹. Τότε λοιπὸν οἱ Ἀλεξανδρεῖς θέλοντες νὰ προλάβωσιν αὐτὴν τὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τῆς Ρώμης, ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τοὺς νόθους ἀπογόνους τῶν βασιλέων αὐτῶν, ἐκλέξαντες ἀμέσως διαδόχους τοῦ θρόνου δύο φυσικοὺς υἱοὺς τοῦ Πτολεμαίου Σωτήρος Β', ἐν Συρία τότε διατρίβοντας, καὶ δὴ ἀνακηρύξαντες τὸν μὲν ὡς βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, τὸν δὲ ὡς τιμαριουῶνον βασιλέα τῆς Κύπρου², ἵνα οὕτω προλάβωσι μελλούσας ἔριδας ἀμφοτέρων.

Τούτων ὁ πρῶτος, γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὡς Πτολεμαῖος ΙΓ', ἐπεκλήθη ἐπισήμως μὲν *Νέος Διόνυσος*³, προφανῶς ἔνεκα τῆς ὑπερβολικῆς αὐτοῦ λατρείας πρὸς τὸν θεὸν τοῦτον⁴, πρὸς δὲ καὶ *Φιλοπάτωρ καὶ Φιλάδελφος*⁵. Γνωστότερος ὅμως εἶναι ὑπὸ τὸ ἐμπαικτικὸν ἐπίθετον τοῦ *Αὐλητοῦ*, προσδοθέντος αὐτῷ διότι «χωρὶς τῆς ἄλλης ἀσελγείας χοραυλεῖν ἤσκησε, καὶ ἐπ' αὐτῷ γε ἐσεμνύνετο τοσοῦτον ὥστ' οὐκ ὄκνει συντελεῖν ἀγῶνας ἐν τοῖς βασιλείοις, εἰς οὓς παρῆει διαμιλλησόμενος τοῖς ἀνταγωνισταῖς»⁶. Ἐξ ἄλλου δὲ ἀπεκαλεῖτο *νόθος* ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐχομένων τῆς ἀποκρύφου διαθήκης τοῦ Ἀλεξάνδρου Β'⁷. Ἡ βασιλεία αὐτοῦ, «*κάκιστα καὶ ῥαθυμότατα*» διοικήσαντος, λογίζεται ὡς μία τῶν χειρίστων τῶν Λαγαιδῶν⁸. Εἰς τοῦτο ἦγαγε κυρίως αὐτὸν ἔμφυτος κακία καὶ ἀνανδρία καὶ ὁ ἐκ τῶν Ρωμαίων φόβος μὴ ἀναγνωρισάντων αὐτὸν ὡς νόμιμον βασιλέα, ἀλλ' ἰσχυριζομένων ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀποκρύφου ἢ πλαστῆς διαθήκης τοῦ Ἀλε-

ξάνδρου Β', ὅτι δύνανται νὰ διαθέσωσι τὴν Αἴγυπτον ὡς ἴδιον αὐτῶν κτῆμα. Ἴνα ἀποφύγη τὸν κίνδυνον τοῦτον, διεβίωσε ταπεινῶς ἰκετεύων καὶ δωροδοκῶν διὰ κολοσσιαίων ποσῶν τοὺς ἐν Ρώμῃ ἀναισχύντους ἰσχυροὺς, πρὸς τοῦτο δὲ δεινῶς φορολογῶν τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ, ὧν πρὸς οὐδὲν ἐλογίζετο τὴν ἀγανάκτησιν καὶ ἐθνικὴν ὑπερηφανίαν.

Εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας φαίνεται ὅτι οἱ περὶ αὐτὸν σύμβουλοι τοῦ κράτους, ἔρρισμα ζητοῦντες κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἠρραβώνισαν αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βασιλέα τῆς Κύπρου Πτολεμαῖον πρὸς δύο θυγατέρας τοῦ Μιθριδάτου, Νύσσαν καὶ Μιθριδάτιν¹ ταχέως ὁμως κατόπιν ἐπεκράτησαν αἱ δειλότεραι σκέψεις τοῦ βασιλέως, ἐγκαταλειφθέντος τοῦ σχεδίου τούτου. Οὕτω τὸ τρίτον ἔτος τῆς βασιλείας εὐρίσκομεν τὸν Αὐλητὴν νενυμφευμένον ἤδη ἀδελφὴν τινα αὐτοῦ καλουμένην Κλεοπάτραν Τρύφαιναν, μεθ' ἧς φέρει τοὺς τίτλους τῶν «θεῶν Φιλοπατόρων καὶ Φιλαδέλφων»². Τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 76 π. X., πέμπτῳ ἔτει τῆς βασιλείας, ἐστέφθη ὡς βασιλεὺς καὶ κατὰ τοὺς τύπους τῶν Αἰγυπτίων ἐν Μέμφιδι, ἔνθα μετέβη «μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ»³. Εὐθύς ὅμως κατόπιν ἤρξαντο οἱ μεγάλοι αὐτοῦ φόβοι περὶ τοῦ διαδήματος. Ἐν ἔτει 76/75 π. X. ἡ βασίλισσα τῆς Συρίας Κλεοπάτρα ἢ Σελήνη, θυγάτηρ Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β', μόνη ὑπολειφθεῖσα γνησία ἀπόγονος τῶν Λαγαιδῶν, ἠγειρεν ἐν Ρώμῃ ἀξιώσεις ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Αἰγύπτου ὑπὲρ τῶν υἱῶν αὐτῆς, οὓς ἔπεμψε πρὸς τοῦτο εἰς Ρώμην⁴. Εὐτυχῶς διὰ τὸν Αὐλητὴν αἱ δωροδοκίαι αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ρωμαίους, τὸ συμφέρον τούτων τοῦ νὰ μὴ συνενωθῶσιν ὑπὸ ἓν σκῆπτρον ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος, πρὸς δὲ οἱ ἐκ τοῦ Σπαρτάκου, Σερτωρίου καὶ Μιθριδάτου περισπασμοὶ τῆς Ρώμης, ἠνάγκασαν τοὺς δύο ἐκείνους νέους ν' ἀπέλθωσιν ἄπρακτοι μετὰ διειρημένην ματαιάν διαμονὴν ἐν Ρώμῃ. Ἴσως δὲ τὸ ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τοῦ Αὐλητοῦ κενὸν κατὰ τὰ ἔτη 76 καὶ 75 π. X. ἀφορμὴν ἔχει τὸ ἀμφίβολον περὶ τῆς κατὰ τὰ

1. Cic. de Leg. agr. II, 16.—Bouché-Leclercq II, p. 121, 2.

2. Trog. Prolog. XL.

3. Διοδώρ. I, 44: «Πτολεμαῖος ὁ νέος Διόνυσος χρηματίζων». — Euseb. Chron. I, 121.—Chron. Pasch. I, p. 348 Bonne.

4. Λουκιανοῦ. Περὶ τοῦ μὴ ῥαδ. πιστ. διαβολῆς 16: «Ἀνυσιμώτατον γὰρ τὸ εἶδος τῆς διαβολῆς τὸ ὑπεναντίον τῆς τοῦ ἀκούοντος ἐπιθυμίας, ὁπότε καὶ παρὰ Πτολεμαίῳ τῷ Διονύσῳ ἐπικληθέντι ἐγένετό τις ὃς διέβαλε τὸν πλατωνικὸν Δημήτριον, ὅτι ὕδωρ τε πίνει καὶ μόνος τῶν ἄλλων γυναικεῖα οὐκ ἐνεδύσατο, ἐν τοῖς Διονυσίοις· καὶ εἰ μὴ κληθεῖς ἔωθεν ἐπιέ τε πάντων ὀρώντων καὶ λαβῶν ταραντινίδιον ἐκνυβάλισε καὶ προσωρχήσατο, ἀπολώλει ἂν ὡς οὐχ ἡδόμενος τῷ βίῳ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ἀντισοφιστῆς ὢν καὶ ἀντίτεχνος τῆς Πτολεμαίου τρυφῆς».

5. Dittenberger OGIS, II, p. 191-193.

6. Στράβωνος 796. 798. — Ἀθην. 5, 206 d. «οὐκ ἀνδρὸς γινομένου ἀλλ' αὐλητοῦ καὶ μάγου». — Πλούταρχ. Πῶς ἂν τις διακρ. τὸν κόλακα τοῦ φίλου, 12.

7. Trogus, Prolog. XXXIX, 14: suffectus sit Ptolemaeus Nothus. — Πβλ. Cic. de Lege agraria II, 16.

8. Στράβωνος 796: «ἅπαντες μὲν οὖν οἱ μετὰ τὸν τρίτον Πτολεμαῖον ὑπὸ τρυφῆς διεφθαρμένοι χειρὸν ἐπολιτεύσαντο, χειρίστον δ' ὁ τέταρτος καὶ ὁ ἔβδομος ὁ Αὐλητῆς».

1. Ἀππιαν. Μιθριδάτειος, 111. — Th. Reinach, Mithridate Eupator p. 313. — Bouché-Leclercq II, p. 123.

2. Rev. Egyptol. II, p. 91, 2.

3. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 161-164, 208b.

4. Cic. in Verr. IV, 27. — Just. LX, 4.

δύο ἔτη ἐκεῖνα προσδοκωμένης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ φόβου ἀποφάσεως τῶν Ρωμαίων περὶ τοῦ νομίμου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου.

Νέος μέγας κίνδυνος ἐπέστη κατὰ τοῦ Αὐλητοῦ ἐν ἔτει 65 π. X., ὅτε ὁ περίφημος Λ. Λικίνιος Κράσσος, τιμητὴς ὢν καὶ τὴν ἀνόρθωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ρώμης ἐπιδιώκων, «ἐπὶ δεινὸν ὀρμήσας πολίτευμα καὶ βίαιον, Αἴγυπτον ὑποτελῆ Ρωμαίοις ποιεῖν», θὰ ἐξεδίωκε τὸν νόθον βασιλέα τῆς Ἀλεξανδρείας, ἂν δὲν ἀντίστατο ἐρρωμένως ὁ πρότατος συνάροχος αὐτοῦ Λουτάτιος Κάτλος, ἐξ ἧς διαφορᾶς ἀπέθεσαν ἀμφότεροι τὴν ἀρχήν¹. Ὁ Κράσσος ἐνήργει ἐκ συμφώνου πρὸς τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, ἐπιθυμῶντα ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς πλουσιωτάτης Αἰγύπτου, ὅπερ δὲν συνέφερον εἰς τὴν τὸ σχέδιον ματαιώσασαν ἀντίθετον μερίδα². Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐν ἡ δύο ἔτη βραδύτερον ὁ Ἰουλ. Καῖσαρ ἐπεχείρησε διὰ πλαγίων μέσων νὰ κατορθώσῃ τοῦτο, ἦτοι διὰ τοῦ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 64 π. X. προταθέντος ὑπὸ τοῦ δημάρχου Π. Σερβιλίου Ρούλλου ἀγροτικοῦ νόμου, τοῦ διατάσσοντος τὴν ἀπαλλοτριώσιν πασῶν τῶν ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας κειμένων χωρῶν, τῶν προσκτηθεισῶν μετὰ τὴν ἐν ἔτει 88 π. X. ὑπατείαν τοῦ Σύλλα καὶ Πομπηίου. Δυνάμει τοῦ νόμου τούτου ἡ Αἴγυπτος, ἡ ἐκ τῆς ἀποκρύφου διαθήκης τοῦ Ἀλεξάνδρου Β' θεωρουμένη ὡς ἀνήκουσα τοῖς Ρωμαίοις, θὰ ἐκηρύσσετο πᾶσα κτήμα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους καὶ θὰ περιήρχετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Καίσαρος. Εὐτυχῶς τὸ σχέδιον τοῦτο ἐννοήσας ὁ τότε ὑπάτος Κικέρων ὁ ρήτωρ, καὶ περ ἀναγνωρίζων τὰ ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου δικαιώματα τῆς Ρώμης, ἀντέστη ἐρρωμένως³ ἐπιθυμῶν ν' ἀναβληθῇ ἡ ἐπικίνδυνος προσάρτησις τῆς Αἰγύπτου, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ Αὐλητὴς ἦτο κατ' οὐσίαν πειθήνιον καὶ πλουτοφόρον ὄργανον τῆς Ρωμαϊκῆς προστασίας ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Αὐλητὴς ἐπέτεινε τὰς ἰκεσίας, κολακείας καὶ δωροδοκίας αὐτοῦ. Ὡς λέγει ὁ Δίων Κάσιος (39, 12) «πολλά τισι τῶν Ρωμαίων χρήματα, τὰ μὲν οἴκοθεν, τὸ δὲ καὶ δανεισάμενος, ὅπως τὴν τε ἀρχὴν βεβαιώσῃται καὶ φίλος καὶ σύμμαχος ὀνομασθῇ, κατηναλώ-

κει καὶ αὐτὰ παρὰ τῶν Αἰγυπτίων βιαίως ἡργυρολόγει»⁴. Πρὸς δὲ ἐσπατάλα τὰ χρήματα τοῦ κράτους συντηρῶν 8,000 ἵππεῖς βοηθοῦντας τὸν Πομπηίου πρὸς καθυπόταξιν τῆς Παλαιστίνης, ὑπὲρ ἧς τοσάκις ἐπολέμησαν οἱ Λαγεῖδαι πρόγονοι αὐτοῦ. Ταῦτα πάντα ἐπέτειναν εἰς τὸ κατακόρυφον τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ὑπηκόων καὶ ἐκίνησαν αὐτοὺς εἰς στάσιν, ὁ δ' Αὐλητὴς ἐκάλεσεν ἐναντίον αὐτῶν τὸν Πομπηίου, πέμψας συγχρόνως «δῶρα καὶ χρήματα καὶ ἐσθῆτας εἰς τὸν στρατὸν ἅπαντα». Ἀλλ' ὁ Πομπηίου «εἴτε δεισας μέγεθος ἀρχῆς ἔτι εὐτυχούσης, εἴτε φυλαξάμενος ἐχθρῶν φθόνον ἢ χρησμῶν ἀπαγόρευσιν, εἴτε ἐτέροις λογισμοῖς» δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον². Οὐχ ἦττον ὁ ἐξ αὐτοῦ φόβος κατηύνασε, φαίνεται, προσωρινῶς τὴν στάσιν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐλαττώσῃ τὸ μῖσος καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν Ἀλεξανδρέων κατὰ τοῦ ἀναξίου αὐτῶν βασιλέως.

Τέλος ἐν ἔτει 60 π. X. ἐκλεχθέντος ὡς πρώτου ὑπάτου διὰ τὸ ἔτος 59 π. X. τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, τοῦ δις μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσαντος νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Αὐλητοῦ καὶ ὑποστηριζομένου νῦν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ Κράσσου ἀλλὰ καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Πομπηίου, ὁ βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου ἐκινδύνευεν εἶπερ ποτὲ νὰ ἀπολέσῃ τὸ βασίλειον αὐτοῦ. Κατάρθωσεν ὅμως διὰ τῆς καταβολῆς 6000 ταλάντων, προφανῶς ἀργυρῶν, μετρηθέντων τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Καίσαρος, αὐτῷ καὶ τῷ Πομπηίῳ³, ὅχι μόνον νὰ ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ παρὰ τὴν σφοδρὰν ἀντίστασιν τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ νὰ ἀναγνωρισθῇ, διὰ τοῦ εἰδικοῦ νόμου *de rege Alexandrino*, νόμιμος βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου καὶ σύμμαχος τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ (Φεβρ. 59 π. X.)⁴. Πρὸς τοῦτο δ' ὅμως δὲν ἤρκεσαν μόνον αἱ χρηματικαὶ αὐτοῦ θυσίαι, ἀλλὰ καὶ τι μείζον. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ δηλαδὴ δὲν ἐξήτησεν ὁ Αὐλητὴς νὰ περιληφθῇ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος τῆς Κύπρου, ὁ βασιλεύων ἐπὶ τῆς ὡς προσωπικοῦ τιμαρίου δοθείσης αὐτῷ μεγάλης ἐκείνης νήσου

1. Πλουτάρχου Κράσσος 13.—Πβλ. Δίωνα Κάσιον 37, 1. 9.
2. Sueton. Caes., 11. — Bouché-Leclercq II, 129.
3. Cicet. de Leg. agr. I, 1 ζέξ.

1. Ἴδε καὶ Cic. In Verr. II, 31; Pro C. Rabirio Postumo 2.

2. Ἀππιανοῦ Μισριδάτειος 114.

3. Sueton. Div. Jul. 54.

4. Bouché-Leclercq II p. 137, 1.

τοῦ κράτους τῶν Λαγαιδῶν. Τί δὲ τοῦτο ἐσημαίνεν ἐφάνη εὐθὺς τότε. Ὁ δήμαρχος Πόπλιος Κλώδιος Ποῦλχερ προέτεινε κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔτος τῆς συνθήκης, 59 π. X., νόμον δι' οὗ ἡ Κύπρος ἐκηρύσσεται Ρωμαϊκὴ στρατηγικὴ ἐπαρχία, τὰ δὲ κτήματα τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἐδημεύοντο πρὸς ὄφελος τῆς Ρώμης. Πρὸς τοῦτο ἐστάλη εἰς Κύπρον ὁ Κάτων, ὁ δὲ δυστυχὴς βασιλεὺς τῆς νήσου Πτολεμαῖος, ὅστις ἦτο μὲν πάντοτε σύμμαχος καὶ φίλος τῶν Ρωμαίων, ὡς πάντες οἱ πρόγονοι αὐτοῦ Λαγαιδαί, δὲν ἐνόει δ' ὅμως νὰ διαμοιράζῃ ὡς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὰ δημόσια χρήματα πρὸς τοὺς ἐν Ρώμῃ ἀπλήστους δωροφάγους, — διὸ καὶ ὡς ἐλεεινὸς φιλάργυρος κατηγορεῖτο παρ' αὐτῶν — κατ' ἀρχὰς μὲν συνέλαβε τὸ σχέδιον τοῦ νὰ καταποντίσῃ τὰ χρήματα μεθ' ἑαυτοῦ, τέλος δὲ πρὶν ἢ καταφθάσῃ ὁ Κάτων ἠτύχτησεν ἐν τῷ ἀπελπισμῷ καὶ τῇ πικρίᾳ αὐτοῦ, ἀρνηθεὶς βασιλικῶς νὰ δεχθῇ τὴν πρὸς ἄνετον διαβίωσιν προταθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἱερατεῖαν τοῦ ἐν Πάφῳ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης¹. Οὕτως ἀπολέσθη ἡ λαμπρὰ ἐκείνη κτῆσις τῶν Πτολεμαίων. Πρὶν ἢ ὅμως συντελεσθῇ ἡ καταστροφή αὕτη, μένεα πνέων ὁ ὑπερήφανος λαὸς τῆς Ἀλεξανδρείας κατὰ τοῦ ἀναξίου αὐτοῦ βασιλέως, ἐξανέστη κελεύων αὐτῷ «τὴν Κύπρον ἀπαιτῆσαι παρὰ τῶν Ρωμαίων ἢ καὶ τὴν φιλίαν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀπειπεῖν». Οὗτος ὅμως «οὐκ ἠθέλησε, καὶ οὔτε πείσαι σφᾶς ἡσυχάζειν οὔτ' αὖ βιάσασθαι (ξενικὸν γὰρ οὐκ εἶχεν) ἠδυνήθη, διέδρα τε ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ εἰς τὴν Ρώμην ἐλθὼν κατηγορήσεν τε αὐτῶν ὡς ἐκ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβεβληκότων»². Οὕτως ἔληξεν ἐλεεινῶς ἡ πρώτη βασιλεία τοῦ ἀληθῶς «κάκιστα καὶ ραθυμότατα»³ διοικήσαντος τὸ κράτος Αὐλητοῦ.

ΤΑΞΙΣ Α.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΥΛΗΤΟΥ

(Ἀριθ. 1815-1835, Πίναξ LXI, 1-19.)

Τὰ νομίσματα τοῦ Αὐλητοῦ εἶναι ἀπὸ μακροῦ ἀσφαλῶς γνωστά, ἀποτελοῦντα τάξιν ἀναγνω-

ριζομένην μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος ὡς εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαν. Εἶναι δ' ἴσως ἡ μόνη τάξις ἐν τῇ νομισματοκοπίᾳ τῶν Λαγαιδῶν, ἧς ἡ κατάταξις δὲν βασανίζει τοὺς νομισματικούς. Συνίσταται δ' ἐκ πανομοίων πρὸς ἄλληλα τετραδράχμων φερόντων μὲν τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ πρώτου τῶν Πτολεμαίων Σωτήρος Α', ἀλλ' ὁ αἰτὸς τῆς ὀπισθίας αὐτῶν ὄψεως φέρει πάντοτε κλάδον φοίνικος ἐπ' ὤμου, παρ' αὐτῷ δ' ἐν τῷ πεδίῳ εὔρηται σταθερῶς, ὑπὸ τὸ ἔτος τοῦ βασιλέως, Ἰσιακὸν κόσμημα ὡς σύμβολον ὀλοκλήρου τῆς τάξεως, ἀναφερόμενον δὲ πιθανῶς εἰς τὴν ὄλως ἰδιαιτέραν καὶ μεγάλην λατρείαν τοῦ Αὐλητοῦ πρὸς τὴν «μεγίστην θεὰν κυρίαν Σώτειραν Ἴσιν», ἧς ὁ ἐν τῇ νήσῳ τῶν Φιλῶν ναός, ὑπὸ τὴν ἄμεσον τελῶν τοῦ Αὐλητοῦ ἐποπτεῖαν, εἶχεν ἀποβῆ ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ γενικὸν προσκύνημα αὐτοῦ, τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ πάντων τῶν περὶ αὐτούς¹.

Πλὴν τῆς εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐλητοῦ ἀρμοζούσης τεχνοτροπίας, τὴν ἀπονομὴν τῶν νομισμάτων καθιστᾷ ἀπολύτως βεβαίαν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ὁμοιόμορφος καὶ ἰδιαιτέρου χαρακτῆρος τάξις αὕτη φέρει πρῶτον μὲν τόσα ἔτη, ἐφ' ὅσα ἀκριβῶς διήρκεσεν ἡ πρώτη βασιλεία τοῦ Αὐλητοῦ, ἦτοι Α—ΚΒ (ἀριθμ. 1815-1835), ἐλλειπόντων μόνον τῶν ἐτῶν Ε καὶ C, ἴσως δι' οὓς λόγους ἐξεθέμεθα ἀνωτέρω (σελ. υλδ'). Δεύτερον δὲ ὑπάρχει ἐν αὐτῇ κενὸν ἀκριβῶς δι' ἐκεῖνα τὰ ἔτη, καθ' ἃ διήρκεσεν ἡ εἰς Ρώμην φυγὴ καὶ ἐξορία τοῦ Αὐλητοῦ, ἦτοι ΚΓ—ΚC (58-55 π. X.)². Τέλος, τρίτον, ἔχομεν καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ τάξει νομίσματα (ἀριθμ. 1836-1840), παρουσιάζοντα πάντα τὰ ἔτη τῆς δευτέρας βασιλείας τοῦ Αὐλητοῦ (ΚΖ—Λ = 55-51 π. X.)

Ἐπίσης ἐξόχως ἀρμόζει εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Αὐλητοῦ τὸ ἤδη ὑπὸ πολλῶν³ παρατηρηθὲν γεγονός ὅτι ἀπὸ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς τάξεως ταύτης μέχρι τοῦ ἔτους τῆς ἐξορίας παρατηρεῖται προϋοῦσα κιβδήλευσις τοῦ μετάλλου,

1. Mahaffy, The Ptolemaic Dynastie p. 226. — Strack ἔ. ἀ. ἀρ. 150-153. — Dittenberger OGIS. II, n°s 184-186, 188-191.

2. Τὸ ἐσφαλμένον περιγραφέν ὑπὸ τοῦ Feuardent (Cat. Demetrio 412) ὡς φέρον τὸ ἔτος ΚΓ κέρμα φέρει τὸ ἔτος ΙΔ καὶ ἀνήκει εἰς Πτολεμαῖον Γ', Σωτήρα Β' (=Καταλ. ἀρ. 1674, β.).

3. Feuardent, Cat. Demetrio p. 111-112. — Poole, BMC. Ptolemies p. LXXX — Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 432.

1. Liv. Epit. CIV. — Δίων Κάσιος 38, 30. — Στράβων 684. — Ἀππιαν. Ἐμφυλίων 2, 23. — Cicero., Pro Suet. 37. — Ammian. Marcell. XIX, 8, 15. — Valer. Max. IX, 4, 3. Ext. 1. — Πλουτάρχ. Κάτων (ὁ νεώτερος) 34. — Veill. Patere. II, 38 καὶ 45.

2. Δίων Κάσιος 39, 12.

3. Στράβων 798.

πολλάκις κατ' οὐδὲν διαφέροντος χαλκοῦ ἐπαργύρου, χωρὶς μάλιστα νὰ ληφθῇ τις τοῦλάχιστον πρόνοια περὶ τοῦ ἀκριβοῦς τῆς ὀγκῆς. Οὐδεμία τῶν Πτολεμαϊκῶν νομισματικῶν σειρῶν παρουσιάζει τοιαύτην ἀναίσχυντον καὶ φανερὰν κιβδηλεύσιν τοῦ νομίσματος. Οὐδεμία δὲ δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι αὕτη ἦτο ἀποτέλεσμα τῶν σπαταλῶν τοῦ Αὐλητοῦ πρὸς δωροδοκίαν τῶν Ρωμαίων, σπαταλῶν δι' ὧν «πᾶς ὁ τοῦ βασιλέως τοῦ Φιλαδέλφου πλοῦτος φυλαχθεὶς κατελύθη» τότε ὑπὸ τοῦ Αὐλητοῦ¹, πρὸς δὲ καὶ ἐν τῶν βιαίων ἐκείνων μέτρων, δι' ὧν «παρὰ τῶν Αἰγυπτίων βιαίως ἠργυρολόγει»², ἀπογυμνῶν αὐτοὺς καὶ πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῶν, ἧς ἔνεκεν καὶ ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ φύγῃ ἐκ τῆς Αἰγύπτου.

Ὅτι δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μετὰ τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἤρξατο κόπτων ἐν μέρει νομίσματα ἐκ καθαρωτέρου μετάλλου, βεβαίως ἐκ φόβου νέας ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ καὶ πάλιν μόλις στερεωθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν παλαιὰν αὐτοῦ ἀναίσχυντίαν ὡς πρὸς τε τὴν κιβδηλεύσιν τοῦ μετάλλου καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ὀγκῶν, αἵτινες ἐνίστε δι' ἀρίστης διατηρήσεως κέρματα εἶναι γραμμ. 6,85 ἀντὶ 15,00! (ἴδε κατωτέρω τὴν δευτέραν βασιλείαν σελ. υμζ').

Μόνον ὡς πρὸς τὴν χάραξιν τῶν τύπων παρατηρεῖται καλλιτεχνικὴ ἐπιμέλεια καὶ δεξιότης τοιαύτη, ὥστε νὰ συμπεράνωμεν εὐλόγως ἐξ αὐτῆς, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Αὐλητοῦ ὑπῆρξε παροδικὴ τις ἀναβίωσις τῆς τέχνης (πβλ. πίν. LXI, 2, 6, 7, 20-25) ἀνάλογος πρὸς τὴν κατόπιν ἐπὶ Ἀδριανοῦ ἀναβίωσιν τῆς Ἑλληνικῆς καλλιτεχνίας. Ἡ ἐπιμέλεια δ' ὅμως αὕτη τῆς ἐξωτερικῆς μόνον ὄψεως τοῦ νομίσματος ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὰ χαρακτηριστικὰ ἐκεῖνα τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων οἰκοδομημάτων τοῦ Αὐλητοῦ, ἅτινα παρετήρησεν ὁ Mahaffy γράφων: «Indeed, the greater part of his activity at these temples was confined to surface work, adorning older structures. It would seem that he desired the credit of being a temple-builder

without incurring any considerable expense.»¹.

Πάντα τὰ νομίσματα τῆς τάξεως ταύτης τοῦ Αὐλητοῦ, ἂν καὶ ἀσφαλῶς ἐκόπησαν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ οὐχὶ δ' ἐν τῇ Κύπρῳ, ἦν τότε κατεῖχεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ βασιλεὺς Πτολεμαῖος, φέρουσι τὰ ἀρκτικά ΠΑ τῆς Πάφου, δι' οὓς λόγους ἐξεθέμεθα ἤδη (σελ. υιε').

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σύγχρονον τῇ τοῦ Αὐλητοῦ βασιλείαν τοῦ Πτολεμαίου τῆς Κύπρου, φρονῶ ὅτι οὗτος δὲν ἔκοψεν ἴδια νομίσματα, μάλιστα δ' ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς νομισματοκοπίας δι' ὅλον τὸ κράτος τῶν Λαγαιδῶν, — οὗ μέρους ἐλογίζετο τότε καὶ ἡ διοικητικῶς μόνον ἀποκεχωρισμένη Κύπρος, — ἐδόθη μόνον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀλεξανδρείας, οὗ τινος τὰ φέροντα τὰ ΠΑ Ἀλεξανδρειανὰ τετράδραχμα ἐλογίζοντο ὡς νόμισμα παντὸς τοῦ κράτους. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν Πτολεμαῖον τῆς Κύπρου ἀπονέμεται νῦν ὑπὸ τῶν νομισματολόγων μεγάλη τάξις νομισμάτων, ἀλλ', ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, πάντα ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν βασιλείαν τῆς θυγατρὸς τοῦ Αὐλητοῦ Κλεοπάτρας καὶ τῶν συμβασιλέων αὐτῆς Πτολεμαίων.

ΤΑΞΙΣ Β.

Δεκαετηρὶς Κλεοπάτρας Τρουφαίνης

περὶ τὸ 71 π. X.

(Ἀριθμ. 1841. Πίν. LXI, 26.)

Τὸ νόμισμα τοῦτο, χρυσοῦν ὀκτάδραχμον τῶν σταθερῶν τύπων τῆς περιφήμου ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, εἶναι κατὰ τεχνοτροπίαν τὸ νεώτατον πάντων τῶν πολυαριθμῶν κερμάτων τοῦ τύπου τούτου. Οἱ δὲ χαρακτῆρες τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ ὁμοιάζουσι μεγάλως πρὸς ἐκείνους τῶν νομισμάτων τοῦ Αὐλητοῦ, ἐπομένως δυνατὸν ἢ ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως τοῦ νομίσματος εἰκονιζομένη ὑπὸ τὸ τυπικὸν σχῆμα τῆς Ἀρσινόης Β' βασίλισσα νὰ εἶναι ἢ σύζυγος τοῦ Αὐλητοῦ Κλεοπάτρα Τρούφαινα, τὸ δὲ ὀπισθεν αὐτῆς Κ (=10) δυνατὸν νὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν περὶ τὴν 71 π. X. συντελεσθεῖσαν δεκαετηρίδα ἀπὸ τοῦ γάμου αὐτῆς (πρβ. σελ. τλζ', τζ', υς' καὶ υκς'). Ἡ ἐν τῇ ζωῇ ὑπαρξίς τῆς Κλεοπάτρας Τρουφαίνης εἶναι με-

1. Ἀθῆν. 5, 206, d.

2. Δίων Κάσσιος 39, 12.

1. The Ptolemaic Dynastie p. 226.

μαρτυρημένη ἀσφαλῶς τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 13^{ου} ἔτους τοῦ Αὐλητοῦ¹.

ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑ

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ, ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ Β',
ΣΕΛΕΥΚΟΥ ΚΥΒΙΟΣΑΚΤΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΕΛΑΟΥ

(58-55 π. Χ.)

Διαδράς ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Αὐλητῆς ἔνεκα τῆς ἀγανακτήσεως καὶ στάσεως τῶν ἐχθαιρόντων αὐτὸν Ἀλεξανδρέων, ὧν προέστησαν τότε οἱ Σιμάριστοι καὶ ἄλλαι τινὲς ἐταιρεῖαι², ἐπορεύθη εἰς τὴν Ρώμην ἵνα κατηγορήσῃ τῶν ὑπηκόων ὡς βία ἐκβαλόντων αὐτὸν ἐκ τῆς βασιλείας³, προτραπείς πρὸς τοῦτο ὑπὸ Θεοφάνους τοῦ Μυτιληναίου, ὀργάνου τοῦ Πομπηίου, ὅστις ἐπεζήτηε ἀφορμὴν πρὸς στρατηγίαν κατὰ τῆς Αἰγύπτου⁴. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν μετέβη εἰς Ρόδον, ἵνα συμβουλευθῇ τὸν ἐκεῖ διατρίβοντα Κάτωννα, ἀποσταλέντα τότε ὑπὸ τῶν Ρωμαίων πρὸς κατοχὴν τῆς Κύπρου. Ὁ Κάτωνν ἐδέχθη τὸν Αὐλητὴν ὑπερηφάνως, συνεβούλευσεν ὁμως αὐτὸν τὰ ἄριστα ὁ Αὐλητῆς δηλαδὴ « ἠκροάσατο λόγων νοῦν πολλὸν ἐχόντων καὶ παρρησίαν, ἐπιτιμῶντος αὐτῷ τοῦ Κάτωννος καὶ διδάσκοντος, ὄσσην εὐδαιμονίαν ἀπολιπὼν ὅσαις ἑαυτὸν ὑποτίθησι λατρείαις καὶ πόνοις καὶ δωροδοκίαις καὶ πλεονεξίαις τῶν ἐν Ρώμῃ δυνατῶν, οὓς μόλις ἐξαργυρωθεῖσαν ἐμπλήσειν Αἴγυπτον, συμβουλεύσαντος δὲ πλεῖν ὀπίσω καὶ διαλλάττεσθαι τοῖς πολίταις, αὐτοῦ δὲ καὶ συμπλεῖν καὶ συνδιαλλάττειν ἐτοίμως ἔχοντος ». Ὁ δ' Αὐλητῆς τότε « οἷον ἐκ μανίας τινὸς ἢ παρακοπῆς ὑπὸ τῶν λόγων ἔμφρων καθιστάμενος καὶ κατανοῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός, ὥρμησε μὲν χρῆσθαι τοῖς ἐκείνου λογισμοῖς, ἀνατραπείς δὲ ὑπὸ τῶν φίλων (βεβαίως τῶν περὶ τὸν Θεοφάνην) αὐθις ἅμα τῷ πρῶτον ἐν Ρώμῃ γενέσθαι καὶ θύραις ἐνὸς ἄρχοντος προσελθεῖν ἔστανε τὴν αὐτοῦ κακοβουλίαν, ὡς οὐκ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λόγων, θεοῦ δὲ μαντείας καταφρονήσας »⁵.

Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ μὲν τὸν Δίωνα Κάσ-

σιον (39, 13), ἀγνοήσαντες κατ' ἀρχὰς ὅτι ὁ Αὐλητῆς ἔφυγεν εἰς Ἰταλίαν, ἢ νομίσαντες ὅτι ἀπέθανεν, « Βερενίκην τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ἐς τὴν βασιλείαν ἀντικατέστησαν, ἔπειτα δὲ τάληθῆς μαθόντες ἄνδρας ἑκατὸν (ὑπὸ Δίωνα τὸν ἀκαδημαϊκὸν) ἐς τὴν Ρώμην ἔπεμψαν πρὸς τε τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ ἀπολογησομένους καὶ ἀντικατηγορήσοντας, ὅσα ἠδίκηντο ». Ἐπίσης δὲ κατὰ τὸν Στράβωνα (17, 796): « τριῶν αὐτῷ (τῷ Αὐλητῇ) θυγατέρων οὐσῶν, ὧν μία γνησία ἢ πρεσβυτάτη, ταύτην ἀνέδειξαν βασίλισσαν (οἱ ἐκβαλόντες τὸν Αὐλητὴν Ἀλεξανδρεῖς) οἱ υἱοὶ δ' αὐτοῦ δύο νήπιοι τῆς τότε χρείας ἐξέπιπτον τελέως ». Κατὰ τὸν Πορφύριον¹ ὁμως « εἰς τὰς αὐτοῦ (τοῦ Αὐλητοῦ) θυγατέρας Κλεοπάτραν τὴν καὶ Τρύφαιναν², καὶ Βερενίκην, τριέτης (58/7-56/55 π. Χ.) ὡς [εἰς] βεβασιλευκυίας ἀνεγράφη χρόνος, εἰς μὲν ἀμφοτέρας εἰς (58/87 π. Χ.), ἢ δ' ἐξῆς μετὰ τὸν Κλεοπάτρας τὸν καὶ Τρυφαίνης θάνατον διετία (57/56-56/55 π. Χ.) εἰς μόνην Βερενίκην, ἔνεκα τοῦ τὸν μὲν Πτολεμαῖον εἰς Ρώμην ἀπηρεκῆναι, καὶ τοῦτον ἐκεῖ διατειριφέναι τὸν χρόνον, τὰς δὲ θυγατέρας ὡς οὐκέτι ἐπανήξοντος τοῦ πατρός, ἀντειληφθαι τῶν πραγμάτων ».

Μεταβὰς ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Ρώμην ὁ Αὐλητῆς δὲν ἔμεινεν ἄπρακτος. Πρώτη φροντίς αὐτοῦ, ἐπίκουρον ἔχοντος τὸν ξενίσαντα αὐτὸν Πομπηίου Μάγνον, ἦτο νὰ κατηγορήσῃ τῶν Ἀλεξανδρέων ὡς βία ἐξορισάντων αὐτόν, — ὅπερ ἐπιστεύθη ἐν Ρώμῃ, ἔνθα πράγματι ἐθεωρεῖτο ὡς ἐξόριστος³ — καὶ ἀσεβησάντων οὕτω πρὸς τὴν θέλησιν τῶν ἄρτι ἀναγνωρισάντων αὐτόν ὡς νόμιμον βασιλέα καὶ σύμμαχον Ρωμαίων. Δεύτερον δὲ προμαθὼν τὴν ἀφίξιν εἰς Ἰταλίαν τῶν ἑκατὸν πρέσβεων τῶν Ἀλεξανδρέων ἐνήδρευσε αὐτοὺς μόλις ἀποβάντας εἰς Ἰταλίαν, ἄλλους ἄλλη διαπέμψας, καὶ τοὺς μὲν πλείους αὐτῶν κατὰ τὴν ὁδὸν διέφθειρε, τῶν δὲ λοιπῶν τοὺς μὲν ἀπέκτεινεν ἐν αὐτῇ τῇ Ρώμῃ, τοὺς δὲ κατεφόβησεν ἢ χρήμασι διαφθείρας ἔπεισε νὰ τηρή-

1. FHG. III, 723.

2. Κατ' εὐφυσὴν ὑπόθεσιν τοῦ Lepsius (Abh. Berl. Akad. 1852, p. 478) καὶ Bouché-Leclercq (II, 145, 1) πρόκειται μᾶλλον περὶ τῆς συζύγου τοῦ Αὐλητοῦ Κλεοπάτρας Τρυφαίνης. Πβλ. Strack ἔ α' p. 66.

3. Cic. Pro Rabir. Post. 2. — Liv. Epit. CIV. — Trog. Prol. XL. — Στράβων 558 καὶ 796.

1. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 186, 240, 43.

2. Δίωνος Χρυσοστ. Δόγοι, 22. 383.

3. Δίων Κάσιος 39, 12.

4. Πλουτάρχ. Πομπ. 49.

5. Πλουτάρχ. Κάτωνν νεώτ. 35.

σωσιν ἀπόλυτον σιωπὴν. Ἡ προᾶξις ὅμως αὕτη ἐγένετο τόσον περιβόητος, ὥστε ἀγανακτήσασα ἢ βουλή ἐπὶ ταύτῃ, πρὸς δὲ ἕνεκα τῶν πρὸς πολλοὺς τῶν Ρωμαίων μεγάλων δωροδοκιῶν τοῦ Αὐλητοῦ, μετεπέμψατο τὸν ἀρχιπρεσβευτὴν Δίωνα, ἵνα μάθῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ τόσον ἴσχυε τότε ὁ Αὐλητής, πᾶσαν τὴν Σύγκλητον διαφθείρας χρήμασιν ἃ πανταχόθεν ἐδανείζετο ὑποθηκεύων τὰς προσόδους τοῦ κράτους αὐτοῦ, ὡς ἤδη σπαταλήσας πάνθ' ὅσα ἐκόμισε μεθ' ἑαυτοῦ, ὥστε οὔτε ὁ Δίων παρουσιάσθη εἰς τὴν βουλήν, οὔτε μνεία τις ἐγένετο ἐν αὐτῇ περὶ τοῦ ἀνοσίου φόνου τῶν πρεσβευτῶν, ἐφ' ὅσον ἔζη ὁ Δίων. Καὶ ὅτε δ' εὐθύς κατόπιν ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Αὐλητοῦ αὐτὸς ὁ Δίων, οὐδεμίαν οὐδ' ἐπ' ἐκείνῳ δίκην ἔδωκε «τά τε γὰρ ἄλλα καὶ ὁ Πομπήϊος τῇ τε οἰκίᾳ αὐτὸν ὑπεδέδεκτο καὶ ἰσχυρῶς οἱ συνήρετο. Τῶν γε μὴν ἄλλων τῶν αὐτόθεν ἐνεκλήθησαν μὲν ἐν ὑστέρω συχνοί, ἐάλωσαν δὲ ὀλίγοι. Τό γε γὰρ δεδωροδοκηκὸς πολὺ ἦν, καὶ ἀλλήλοις διὰ τὸ ἴδιον ἕκαστος δέος συνεμάχουν»¹.

Οὕτως ὁ Αὐλητής κατώρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ ψηφίσῃ ἢ Σύγκλητος τὴν ἐπαναφορὰν αὐτοῦ καὶ ἐκ νέου ἐγκατάστασιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου διὰ τοῦ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος μέλλοντος νὰ κυβερνήσῃ τὴν Κιλικίαν ὑπάτου Π. Κορνηλίου Λεντούλου Σπινθήρος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἢ περὶ τὸν δήμαρχον Μ. Φαβώνιον καὶ τὸν νεαρόν Κ. Κάτωνα ἀντίθετος μερὶς κατώρθωσε διὰ διοσημιῶν καὶ ἄλλων τεχνασμάτων νὰ ἀκυρωθῶσι τὰ ἐψηφισμένα, ὥστε ὁ Αὐλητής «τὴν τε κάθοδον ἀπέγνω καὶ εἰς Ἐφεσον ἐλθὼν παρὰ τῇ θεῷ διητάτο» (Ἰβ' π. Χ.)², ἀφήσας ἐν Ρώμῃ πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν δωροδοκιῶν πρὸς τοὺς δυνατοὺς τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Ἀμμώνιον³, οὐδὲν ἐπὶ μακρὸν κατορθώσαντα ἕνεκα τῶν μεταξὺ τῶν κομμάτων ἀναπτυχθεισῶν σφοδρῶν ἀντιζηλιῶν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο⁴.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς δὲν ἔμενον ἀπρακτοὶ ἐν τῷ μεταξύ. Ἐπιθυμοῦντες δηλαδὴ νὰ καταστήσωσιν ἀδύνατον τὴν ἐπάνοδον τοῦ Αὐ-

λητοῦ, ἐζήτησαν εὐθύς νὰ πληρώσωσι τὴν κενὴν θέσιν τοῦ βασιλέως. Μὴ ἔχοντες δὲ πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Λαγειδῶν ἄνδρα διὰ τὴν βασιλίссαν Βερενίκην, ἀπετάθησαν κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸν Σελευκίδην Ἀντίοχον, ἀδελφὸν τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Συρίας, νεώτερον δὲ υἱὸν τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης καὶ ἑγγονον τοῦ Πτολεμαίου Εὐεργέτου Β'. Ἀλλ' ὁ αἰφνίδιος θάνατος τοῦ ἡγεμονίδου τούτου ἐματαίωσε τὸ σχέδιον¹. Εὐθύς δὲ κατόπιν μετεπέμψαντο ἐπὶ τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν ἑτερον Σελευκίδην, Φίλιππον τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντιόχου Γρυποῦ καὶ τῆς Τρυφαίνης, θυγατρὸς Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου Β'. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον θέλοντα νὰ κατέλθῃ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἐπέσχεν ὁ Ρωμαῖος Γαβίνιος, ἄρχων τῆς Συρίας καὶ ἑπαρχος τοῦ Πομπηίου, προστάτου τοῦ Αὐλητοῦ². Τότε ἐν τῷ ἀπελπισμῷ αὐτῶν οἱ Ἀλεξανδρεῖς μὴ ἔχοντες πλέον οὐδένα γνήσιον Σελευκίδην ὡς ὑποψήφιον βασιλέα ἐκάλεσαν εἰς Ἀλεξάνδρειαν Σέλευκόν τινα, προσποιηθέντα ὅτι ἦτο ἐκ τοῦ γένους τῶν Συριακῶν βασιλέων, καὶ ἐνύμφευσαν μετὰ τῆς Βερενίκης καταστησάσης αὐτὸν κοινωτὸν τῆς βασιλείας³. Ἀλλ' ὁ χυδαῖος οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἐντελῶς ἀνάξιος τῆς τιμῆς ταύτης καὶ περιεφρονήθη ὑπὸ πάντων *κυβιοσάκτης* ἐπονομασθεῖς, ἢ δὲ βασίλισσα μὴ ἀνεχομένη τὸ βάνουσον καὶ ἀνελεύθερον αὐτοῦ ἀπεστραγγάλισε μετ' ὀλίγας ἡμέρας⁴. Εὐθύς κατόπιν ἤλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, προσποιούμενος καὶ αὐτὸς ὅτι ἦτο υἱὸς Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος, δραστήριός τις ἀνὴρ, Ἀρχέλαος, ὁ ἐν ἔτει 63 π. Χ. γενόμενος ὑπὸ τοῦ Πομπηίου ἱερεὺς τῶν ἐν Πόντῳ Κομάνων, υἱὸς δὲ Ἀρχελάου τοῦ πρὸς τὸν Σύλλαν αὐτομολήσαντος⁵. Ὁ Ἀρχέλαος οὗτος συνδιέτριβε τότε τῷ Γαβινίῳ, φίλος ὢν τοῦ περιφήμου Ἀντωνίου, ὡς συστρατεύσων ἐπὶ τοὺς Πάρθους. Λαθῶν δὲ τὸν Γαβίνιον, ἢ καὶ παρ' αὐτοῦ ἐπίτηδες ἀφεθείς ἵνα παράσχη ἀφορμὴν αὐτῷ πρὸς εἰσβολὴν εἰς Αἴ-

1. Δίων Κάσσιος 39, 13-14. — Πβλ. Στράβωνος 796. — Cic. Pro Rabir. Post. 3; Pro Caelio 10, 22.

2. Δίων Κάσσιος 39, 15-16.

3. Cic. ad Famil. I, 1, 1.

4. Δεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τούτων ἴδε παρὰ Bouché-Leclercq ἔ. ἀ.

1. Πορφύριος. FHG. p. 716: «Πεμφάντων δὲ ἐπ' αὐτὸν Μελέων καὶ Λάμπωνα καὶ Καλλιμανδρον Ἀλεξανδρέων, ὅπως, Πτολεμαίου τοῦ Διονύσου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐκστάντος, αὐτὸς ἐλθὼν τῆς Αἰγύπτου βασιλεύῃ μετὰ τῶν θυγατέρων τοῦ Πτολεμαίου, νόσφ' συσχεθεῖς ἐτελεύτησε». — Πβλ. Bevan, the House of Seleucus II, p. 268 — Bouché-Leclercq II, p. 160, 1.

2. Πορφύριος ἔ. ἀ.

3. Δίων Κάσσιος 39, 57.

4. Στράβων 796.

5. Στράβ. 555 καὶ 796, — Ἀππιαν. Μιθριδάτειος 114.

γυπτον, κομίζεται διά τινων εἰς τὴν βασιλίσσαν Βερενίκην, ἣν συζευχθεὶς ἀναδείκνυται βασιλεὺς¹ τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 56/55 π. X.

Ἡ βασιλεία τοῦ Ἀρχελάου μόλις διήρκεσεν ἐπὶ ἕξ μῆνας². Ὁ Αὐλητὴς δηλαδὴ «καί τοι τῶν Ρωμαίων τὴν τε ἐπικουρίαν ἀπεψηφισμένων καὶ πρὸς τὰς δωροδοκίας τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας δεινῶς ἔτι καὶ τότε διακειμένων» κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ ἐκ νέου τὴν βασιλείαν τῇ βοήθειά τοῦ Πομπηίου καὶ Γαβινίου, περιφρονησάντος τὰ ἐψηφισμένα ἀντι τῶν χρημάτων δι' ὧν ἐδωροδόκησεν αὐτὸν ὁ Αὐλητὴς, προσυποσχεθεὶς ἀμοιβὴν μυρίων ταλάντων³. Προφασισθεὶς δηλαδὴ ὁ Γαβίνιος ὅτι ἐπίκειται κατὰ τῆς Συρίας, ἦν ἐκυβέρνα, ἐπίθεσις τοῦ στόλου τοῦ Ἀρχελάου⁴, ἐνέβαλε τὸ ἔαρ τοῦ 55 π. X. εἰς Αἴγυπτον κατάγων τὸν Αὐλητὴν. Ὁ μετὰ τῶν ἰπέων προπεμφθεὶς περίφημος Ἀντώνιος κατέσχε ταχέως τὰ στενὰ καὶ αὐτὸ τὸ Πηλούσιον, οὗ ἡ ἕξ Ἰουδαίων φρουρὰ πεισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰδουμαίου Ἀντιπάτρου, ὄργανου τοῦ Γαβινίου, ἠτόμολόγησε πρὸς τοὺς Ρωμαίους. Ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ὁ Ἀντώνιος ἐκώλυσε τὸν φίλον αὐτοῦ Αὐλητὴν «ὑπ' ὀργῆς καὶ μίσους ὠρημένον φονεῦν τοὺς Αἰγυπτίους»⁵. Κατόπιν δὲ συγκροτηθεὶς διπλῆς μάχης ἠττήθη καὶ ἐφονεύθη ὁ Ἀρχέλαος, οὗ τὴν δραστηριότητα καὶ γενναιότητα δὲν ἔδειξαν καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν Ἀλεξανδρεῖς⁶. Τοῦλάχιστον τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκοσμήθη καὶ ἐκηδεύθη βασιλικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου φίλου αὐτοῦ Ἀντωνίου, ὅστις βραδύτερον καὶ τὸν ὁμώνυμον ἔγγονον τῶν Ἀρχελάου κατέστησε βασιλέα τῆς Καππαδοκίας⁷. Οὕτως ὁ Αὐλητὴς κατέλαβεν ἐκ νέου τὴν βασιλείαν περὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 55 π. X.⁸.

1. Στράβων ἔ. ἀ. — Πλουτ. Ἀντώνιος 3. — Δίων Κάσσιος 39, 57.

2. Στράβων 558: «ταύτη ζητουμένου ἀνδρὸς βασιλικοῦ γένους ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν τοῖς συμπράττουσιν (Ἀρχέλαος) προσποιησάμενος Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος υἱὸς [εἶναι] καὶ παραδεχθεὶς ἐβασίλευσεν ἕξ μῆνας. Τοῦτον μὲν ὁ Γαβίνιος ἀνείλεν ἐν παρατάξει κατάγων τὸν Πτολεμαῖον».

3. Δίων Κάσσιος, 39, 55-58. — Πλουτάρχου Ἀντώνιος, 3.

4. Cic. Pro Rabir. Post, 8.

5. Πλουτάρχ. Ἀντών. 3. — Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 14, 6, 2(99).

6. Cic. pro Rab. Post. 8. — Στράβ. ἔ. ἀ. — Liv. per. CV. — Δίων Κάσσιος 39, 58. — Val. Max. IX, 4, Ext. 6.

7. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος ἔ. ἀ. — Στράβ. 540. — Martial. XI, 20. — Ἀππιαν. Ἐμφ. 5, 7. — Δίων Κάσσιος 49, 32.

8. Strack ἔ. ἀ. 209, 42.

NOMISMATA

Διαρκούσης τῆς ἐπὶ τριετίαν φυγῆς τοῦ Αὐλητοῦ (58/57-56/55 π. X.), οὐδὲν νόμισμα φαίνεται ὅτι ἐκόπη ὑπὸ τῶν ἀντικαταστησάντων αὐτὸν ἐν τῇ βασιλικῇ ἀρχῇ τοῦλάχιστον οὐδὲν εὐρίσκω δυνάμενον, ἔστω καὶ ὑποθετικῶς, νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν μεσοβασιλείαν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι «εἰς τὰς αὐτοῦ θυγατέρας Κλεοπάτραν τὴν Τρύφαιναν καὶ Βερενίκην, τριετὴς ὡς εἰς βεβασιλευκυίας ἀνεγράφη χρόνος» (σελ. .)· ἐπειδὴ ὅμως καθ' ἐκάστην ἐναγωνίως ἀνεμένετο ἡ ἀπόφασις τῶν Ρωμαίων, ἐπέκειτο δὲ ἡ ἐπάνοδος τοῦ Αὐλητοῦ, οἱ ἐν Αἰγύπτῳ, διαχειριζόμενοι τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, φοβούμενοι ἴσως τοὺς Ρωμαίους, ὅχι μόνον δὲν ἐτόλμησαν, φαίνεται, νὰ κόψωσιν ἴδια αὐτῶν νομίσματα, ἀλλ' οὐδὲ κἂν νὰ καταργήσωσιν τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐτῶν τοῦ Αὐλητοῦ ἐν τοῖς δημοσίοις ἐγγράφοις καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς¹.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΓ',

(55/54—51 π. X.)

Μόλις κατασχὼν ἐκ νέου τὸν θρόνον ὁ Αὐλητὴς, ἔχων δὲ σωματοφύλακας τοὺς ὑπὸ τὸν Δ. Σεπίμιον Γαλάτας καὶ Γερμανούς, οὓς ἔδωκεν αὐτῷ ἀναχωρῶν εἰς Συρίαν ὁ Γαβίνιος (ἕξ οὗ καὶ Gabinii milites), «τὴν τε θυγατέρα (Βερενίκην τὴν βασιλίσσαν) καὶ τῶν ἄλλων τοὺς πρώτους καὶ πλουσιωτάτους, ἅτε καὶ χρημάτων πολλῶν δεόμενος, ἀπέκτεινε»². Τὴν δὲ διοίκησιν τοῦ δημοσίου θησαυροῦ παρέδωκεν εἰς τὸν κυριώτατον τῶν Ρωμαίων δανειστῶν αὐτοῦ, Κ. Ραβίριον Πόστουμον, ὅστις προσέβη ἀμέσως εἰς τοιαύτας καταπιέσεις, ὥστε ἐδέησεν αὐτὸς ὁ Αὐλητὴς νὰ φυλακίσῃ αὐτὸν ἵνα σώσῃ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ πλήθους, ἀφήσας κατόπιν νὰ διαφύγῃ³.

Ἡ ἀγγελία τῆς παρὰ τὰ ἐψηφισμένα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων παλινορθώσεως τοῦ Αὐλητοῦ ἐγέννησεν ἐν Ρώμῃ φοβερὰν ἀγανάκτησιν κατὰ τοῦ Γαβινίου, τοῦ κατὰ τὸν Κικέρωνα, «πωλήσαντος εἰς τὸν βασιλέα τὴν Ρώμην, ἑαυτὸν, τὰ ὑπατικά σύμβολα, τὸν στρατὸν τοῦ Ρωμαϊκοῦ λαοῦ, τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ

1. Strack ἔ. ἀ. p. 68-69.

2. Δίων Κάσσιος 39 58

3. Cic. pro Rab. Post. 8 καὶ 10. — P. Guiraud. Histoire d'un financier romain: Rev. de Paris 1903 p. 358-378.

κράτους». Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ὁ Πομπήϊος, ὁ Κράσσοσ καὶ ὁ Καίσαρ κατώρθωσαν νὰ σώσωσιν αὐτόν, ἐπὶ τέλους ὁμως δὲν διέφυγε τὴν καταδίκην καὶ ἐξορίαν. Ἄλλ' ὁ Αὐλητὴς κατώρθωσεν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ νομιμοποιήσῃ ἐν Ρώμῃ τὴν θέσιν αὐτοῦ, ἐβασίλευσε δὲ οὕτω μέχρι τοῦ 31 π. Χ., ὅτε, περὶ τὸν Μάϊον, ἀπέθανεν αἴφνης ἐν ἡλικίᾳ 45 περιπτου ἐτῶν¹, οἰκτρὸν ἀφήσας ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὄνομα, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος θῦμα γενόμενος τῶν τοῦλάχιστον ἐπίσης οἰκτρὰν διαγωγὴν ἐπιδειξάντων ἀπλήστων χρημάτων μεγάλων ἀνδρῶν τῆς τότε Ρωμαϊκῆς κοινωνίας.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΥΛΗΤΟΥ.

ΤΑΞΕΩΣ Α', ἀριθμὸν 1836-1840, πίν. LXI, 20-25)

Ὡς ἤδη εἴπομεν (σελ. υλη' καὶ υμ'), τὰ νομίσματα τῆς περιόδου ταύτης εἶναι τετράδραγμα πανόμοια πρὸς τὰ τῆς πρώτης βασιλείας. Ἄξιον ὁμως ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι ὅτι ἐν αὐτοῖς εὗρηνται ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἔτους κέρματα εἴτε ἐκ καθαροῦ μετάλλου, εἴτε καὶ ἐκ πάνυ κεκιβδηλευμένου, μεγάλως ἀλλήλων διαφέροντα καὶ ὡς πρὸς τὰς ὀκλάς, ἐξ οὗ ἄγεται τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ὁ Αὐλητὴς ἢ ὁ Ρωμαῖος αὐτοῦ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν πρὸς πληρωμὴν μὲν ἐκείνων οὐς ἐφοβοῦντο—τοιούτοι δ' ἦσαν οἱ Ρωμαῖοι δανεισταὶ καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων αἱ πρὸς στάσεις ἔτοιμοι ἑταιρεῖαι—ἐκοπτον δόκιμα κέρματα, ἐνῶ διὰ τὸν πολὺν ὄχλον, ὃν ἀφόβως ἐφορολόγουν καὶ ἔκλεπτον, κατεσκευάζον, ὡς ἐπὶ τῆς πρώτης βασιλείας, νομίσματα ὅλως κεκιβδηλευμένα!

Νέον ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ τῆς δευτέρας βασιλείας εἶναι μόνον ὅτι εἰς τὰ τετράδραγμα προσετέθησαν καὶ δραχμαὶ (ἀριθμ. 1838, πίν. LXI, 22-23), φέρουσαι τὸν αὐτὸν μὲν ὀπίσθιον τύπον ὃν καὶ τὰ τετράδραγμα, ἀλλ' ἔχουσαι ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ἀντὶ τῆς στερεοτύπου εἰκόνας τοῦ Πτολεμαίου Σωτῆρος Α' τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τοῦ Αὐλητοῦ, ἐξ ἧς βλέπομεν ὅτι οὗτος ὁμοίαζε μεγάλως τῇ διαβολῇ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Κλεοπάτρας.

ΤΑΞΙΣ Γ.

(Ἀριθ. 1842-1845, Πίν. LXI, 27-29 καὶ 32-35.)

Τούτων ἀνήκουσι τῇ βασιλείᾳ τοῦ Αὐλητοῦ ἴσως μόνον τὰ ὑπ' ἀριθμ. 1845, πίν. LXI, 32-35

τὰ φέροντα τοὺς αὐτοὺς τύπους οὐς καὶ τὰ τῷ Σωτῆρι Β' καὶ τῷ Μοιρᾷ ἀποδοθέντα. Τὰ λοιπὰ ὁμως, ἰδίως τὰ φέροντα τὸ περιεργον μονογράφημα καὶ σύμβολον (ἀρ. 1842), νομίζω νῦν ὅτι ἐσφαλμένως κατέταξα ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Αὐλητοῦ καὶ ὅτι ἀνήκουσι μᾶλλον τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ Κλεοπάτρας κοπέντα ἐν Κύπρῳ, δι' οὓς λόγους θέλω ἐκθέσει κατωτέρω ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Ζ',

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΙΔ', ΙΕ', ΚΑΙ ΙΖ'.

(51-29 π. Χ.)

Α' ΒΑΣΙΛΕΙΑ

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΔ', ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

(51-47 π. Χ.).

Ὁ Αὐλητὴς ἀφήκε τέσσαρα ἢ πέντε τέκνα, ὃν διαδόχους αὐτοῦ ὄρισε τὸν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν Πτολεμαῖον ΙΔ', παιδάριον τότε μόλις δεκαετὴς, καὶ τὴν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων Κλεοπάτραν τὴν περίφημον, ἣν ἔχουσαν τότε ἡλικίαν 17 ἐτῶν ὄφειλε νὰ συζευχθῇ ὁ ἀδελφὸς βασιλεὺς. Τὰ τῆς διαδοχῆς αὐτοῦ ἐκανόνισεν ὁ Αὐλητὴς διὰ διαθήκης, ἧς ἐκτελεστὴν ἀφήκε τὸν Ρωμαϊκὸν λαόν², διορίσαντα κατὰ τινὰς τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν κηδεμόνα τοῦ βασιλέως αὐτὸν τὸν Πομπήϊον³.

Τὴν δὲ διοίκησιν τοῦ κράτους ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀνηλίκου βασιλέως Πτολεμαίου ἀνέλαβον τρεῖς ἐπίτροποι, Ποθεινὸς ὁ εὐνοῦχος, παιδαγωγὸς τοῦ βασιλέως, Ἀχιλλᾶς ὁ Αἰγύπτιος ταχθεὶς ἐπὶ τῆς στρατιᾶς καὶ Θεόδωτος ὁ Χίος, ἐπὶ μισθῷ ῥητορικῶν λόγων διδάσκαλος τῷ βασιλεῖ συνών, ἀξιωθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων τῆς τιμῆς ταύτης «δι' ἐρημίαν ἀνδρῶν βελτιόνων»⁴.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἡ Κλεοπάτρα ἐπεθύμησε νὰ ἔχῃ αὐτὴ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ὅπερ ἤγαγεν εἰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ βασιλέως. Ὅτε δ' ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας οἱ ἐν Αἰγύπτῳ καταμείναντες Ρωμαῖοι σωματοφύλακες τοῦ Αὐλητοῦ ἐφόνευσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοὺς

1. Bouché-Leclercq II, p. 172.

2. Caes. B. Alex. 33. καὶ B. Civil III, 103.

3. Eutrop. VI, 21. — Ampelius, 35.

4. Caes. B. Civ. III, 108. — Πλουτάρχ. Βιοῦτος 33. Πομπήϊος 77. Καίσαρ 48-49. — Ἀππιαν. Ἐμφυλίων Β. 84.

υίους τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Συρίας Μ. Καλπουρνίου Βιβούλου, ἡ Κλεοπάτρα συλλαβοῦσα αὐτούς ἀπέστειλε δεσμίους πρὸς αὐτὸν τὸν Βίβουλον. Ἐπὶ δὲ τοῦ μεγάλου ἐμφυλίου πολέμου μεταξὺ Πομπηίου καὶ Καίσαρος ἡ Κλεοπάτρα καὶ ὁ παῖς ἔτι ἀδελφὸς αὐτῆς ἐτάχθησαν, ὡς ἦτο προσδοκώμενον, πρὸς τὸ μέρος Πομπηίου, πέμψαντες αὐτῷ στόλον 60 νηῶν, ἐφ' οὗ ἐπεβίβασαν καὶ μέρος τῶν μετὰ Γαβινίου εἰς Αἴγυπτον ἀποσταλέτων στρατιωτῶν. Ἐδосαν δὲ τὴν δύναμιν ταύτην τῷ εἰς Ἀλεξάνδρειαν κατελθόντι υἱῷ τοῦ Πομπηίου Γναίῳ, ὃν δὲν παρέλιπε νὰ θέλῃ ἡ Κλεοπάτρα¹. Αἱ νῆες ὁμως αὐταὶ δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀλλ' ἐπὶ ἀργίας ἐν Κερκύρα κατέμενον ἐπιστρέψασαι ἄπρακτοι εἰς Αἴγυπτον μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῳ μεγάλην ἦτταν τοῦ Πομπηίου (6 Ἰουν./9 Αὐγ. 48 π. X.)².

Πρὶν δὲ συγκροτηθῆ ἡ μάχη ἐκείνη, οἱ Ἀλεξανδρεῖς ὑποπίευσαντες ὅτι ἡ Κλεοπάτρα προετοιμάζεται νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν βασιλέα ἐξώρισαν αὐτήν³. Ἄλλ' ἡ φιλόδοξος καὶ ἐνεργητικὴ γυνὴ καταφυγοῦσα εἰς τοὺς πρὸς τὰ ἀνατολικά σύνορα τῆς Αἰγύπτου Ἀραβας καὶ συναθροίσασα στρατὸν ἐστρατοπέδευσε παρὰ τὸ Κάσιον ὄρος ἐτοιμαζομένη νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Κατ' αὐτῆς δ' ἐξῆλθον καὶ ἀντεστρατοπέδευσαν οἱ ἐπίτροποι τοῦ βασιλέως ἄγοντες μεθ' ἑαυτῶν καὶ τὸν παῖδα βασιλέα. Τότε δ' ἐδολοφόνησαν ἐκεῖ οἰκτρῶς, μὴν Σεπτεμβρίῳ τοῦ 48 π. X., τὸν πρὸς αὐτοὺς καταφυγόντα μέγαν Πομπηῖον, θέλοντες οὕτω νὰ ἀπαλλαχθῶσιν αὐτοῦ τε καὶ πάσης ἐπεμβάσεως τοῦ Καίσαρος εἰς τὰ τῆς Αἰγύπτου. Ἄλλ' ὁ Καῖσαρ καταπλεύσας μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἀλεξάνδρειαν μετὰ σμικρᾶς πεζικῆς καὶ ἱπικῆς δυνάμεως καὶ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ μεγάλου ἀντιπάλου αὐτοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ὡς κύριος αὐτῆς, ἐνῶ ἀκόμη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ στρατὸς εὐρίσκοντο ἀμφὶ τὸ Κάσιον⁴. Μὴ ἀνεχόμενοι δὲ τοῦτο οἱ ὑπερήφανοι Ἀλεξανδρεῖς, οἵτινες ἐδυσπίστουν πρὸς τὸν Καίσαρα ἐνθυμούμενοι ὅτι δις ἐπὶ Αὐλήτοῦ ἠθέλησε νὰ ἐπιβάλλῃ χεῖρα ἐπὶ

τῆς Αἰγύπτου, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι σποράδην κατὰ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν. Ὅτε δὲ ὁ Καῖσαρ προσεκάλεσε τὸν βασιλέα καὶ τὴν Κλεοπάτραν νὰ διαλύσωσι τοὺς στρατοὺς αὐτῶν καὶ νὰ προσέλθωσιν ἵνα ὑποβάλωσιν αὐτῷ ὡς διατιτῆ τὴν διαφορὰν αὐτῶν, ὁ μὲν βασιλεὺς πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποθεινοῦ προσῆλθεν, χωρὶς ὁμως καὶ νὰ ἀπολύσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἡ δὲ «περικαλλεστάτη γυναικῶν» Κλεοπάτρα, ἡ τότε ἐν ὅλῃ τῇ ἀκμῇ τῆς καλλονῆς, πεποιθυῖα εἰς τὴν δύναμιν τῶν θελγῆτρων αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ἄλλως ἐρωτικωτάτου Καίσαρος, ἤλθε λαθραίως εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ εἰσέδου νύκτωρ παρ' αὐτῷ εἰς τὰ ἀνάκτορα κατὰ τὸν πασίγνωστον ἐκεῖνον τρόπον.

Μόλις ὁ Καῖσαρ εἶδεν αὐτήν, ἐδουλώθη τοσοῦτον, ὥστε ἅμα τῇ πρωτῇ μεταπεμφάμενος τὸν Πτολεμαῖον ἐπεχείρησε νὰ συνδιαλλάξῃ αὐτοὺς συνηγορῶν ὑπὲρ τῆς Κλεοπάτρας. Ἄλλ' ὁ παῖς βασιλεὺς ἰδὼν τὴν ἀδελφὴν ἐν τοῖς ἀνακτοροῖς καὶ ἐκ τῆς συνηγορίας τοῦ ἔραστοῦ αὐτῆς ἐννοήσας τὰ διατρέξαντα, ὀργῆς τε ἐπληρώθη καὶ φυγὼν πρὸς τὸ πλῆθος ἐβόα λέγων ὅτι προυδόθη καὶ τέλος τὸ διάδημα ἀπὸ τῆς κεφαλῆς περισπάσας ἔρριψε. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται τοῦ Καίσαρος συνήρπασαν εὐθύς τὸν βασιλέα ἐν μέσῳ τοῦ θοοῦ βου, οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς ὀρμήσαντες κατὰ τῶν Καισαρείων θὰ συνέτριβον αὐτούς, ἂν μὴ φοβηθεὶς ὁ Καῖσαρ ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ὅτι θὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὰς θελήσεις αὐτῶν. «Καὶ μετὰ τοῦτο ἐς ἐκκλησίαν ἐσελθὼν τὸν τε Πτολεμαῖον καὶ τὴν Κλεοπάτραν παρεστήσατο, καὶ τὰς διαθήκας τοῦ πατρὸς αὐτῶν ἀνέγνω, ἐν αἷς ἐκεῖνους μὲν συνοικησαί τε ἀλλήλοις κατὰ τῶν Αἰγυπτίων τὰ πάτρια καὶ βασιλεύειν ἅμα, τὸν δὲ δὴ τῶν Ρωμαίων δῆμον τὴν ἐπιτροπείαν σφῶν ἔχειν ἐγγέγραπτο. Πράξας δὲ τοῦτο καὶ ἐπειῶν, ὅτι ἑαυτῷ, δικτάτωρι ὄντι καὶ πᾶν τὸ τοῦ δήμου κράτος ἔχοντι, τὴν τε ἐπιμέλειαν τῶν παίδων ποιεῖσθαι καὶ τὰ δόξαντα τῷ πατρὶ αὐτῶν ἐπιτελεῖν προσήκει, ἐκεῖνοις τε τὴν βασιλείαν ἀμφοτέροις ἔδωκε, καὶ τῇ Ἀρσινόῃ τῷ τε Πτολεμαίῳ τῷ νεωτέρῳ, τοῖς ἀδελφοῖς σφῶν, Κύπρον ἔχαρίσατο. Τοσοῦτον γὰρ που δέος αὐτὸν ἔσχεν, ὥστε μὴ μόνον μηδὲν τῶν τῆς Αἰγύπτου προσλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκείων τι αὐτοῖς προσδοῦναι» (48 π. X.)¹.

1. Caes. B. Civ. III, 4, 5, 40. — Ἀππιαν. Ἐμφυλ. 2, 49. — Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 25

2. Ἀππιαν. Ἐμφυλίων 2, 71. — Cic. B. Civ. III, 111.

3. Aurel. Vic. Vir. ill. 86, 1. — Caes. B. Civ. III, 103. — Liv. Epit. CXI. — Ζωναρᾶ 10, 10.

4. Ἀππιανοῦ Ἐμφυλίων 2, 84.

1. Δίων Κάσιος 42, 35.

Οὕτως ἐγένετο ἡσυχία ἐπὶ τινὰ χρόνον. Ἄλλ' ὁ ἐπίτροπος τῶν οικονομικῶν Ποθεινός, οὗ τὴν ἰσχὴν ἐμνηνίζεν ἡ παρουσία τοῦ Καίσαρος, ἤρξατο συνωμοτῶν καὶ ἐπιτηδεῖως ἐξεγείρων τὸ πλῆθος κατὰ τοῦ ἐκμυζῶντος τὴν χώραν, φρουροῦντος ταπεινωτικῶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τὸν παῖδα βασιλέα καὶ ἐρωμένην τὴν βασίλισσαν ἔχοντος Καίσαρος, ὃν ἐπὶ μακρὸν ἐκράτουν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὰ θέλητρα αὐτῆς. Τέλος δ' ὁ Ποθεινός προσηταιρίσατο τὸν περὶ τὸ Πηλούσιον παρὰ τῷ στρατῷ διατρίβοντα Ἀχιλλᾶν, ὅστις τότε ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Καίσαρος ἄγων 20,000 πεζῶν καὶ 2,000 ἰππέων, οἷς τάχιστα προσετέθη σύμπας ὁ μέγας καὶ στασιαστικώτατος πληθυσμὸς τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ ἐν ὀνόματι τοῦ Πτολεμαίου ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πρὸς τὸν Ἀχιλλᾶν καὶ κελεύοντες αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ πρέσβεις κατεφρονήθησαν καὶ ἐφονεύθησαν, ἤρξατο δὲ ἡ ἄσπονδος καὶ δεινὴ ἐκείνη πολιορκία τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ τῷ θεάτρῳ τοῦ Βρουχείου τῆς Ἀλεξανδρείας ὀχυρωθέντων ὀλιγαριθμῶν Ρωμαίων, καθ' ἣν ἐπυρπολήθη ὁ ἐν τῷ λιμένι μείνας Αἰγυπτιακὸς στόλος καὶ ἡ περιβόητος βιβλιοθήκη, ἐκινδύνευσεν δὲ τὸν ἔσχατον κίνδυνον ὁ Καῖσαρ.

Διαρκούσης τῆς πολιορκίας Γανυμήδης ὁ εὐνοῦχος κατώρθωσε νὰ ὑπεξαγάγῃ τῶν ἀνακτόρων πρὸς τοὺς πολιορκητὰς Ἀλεξανδρεῖς τὴν ἀμελῶς φρουρουμένην Ἀρσινόην, νεωτέραν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως, ἣν ἐκεῖνοι βασιλίδα ἀνακηρύξαντες ἐπολέμουν δραστηριώτερον « ὡς καὶ προστάτην τινὰ ἐκ τοῦ τῶν Πτολεμαίων γένους ἔχοντες ». Ὁ δὲ Καῖσαρ φοβηθεὶς μὴ καὶ ὁ Ποθεινὸς ἐκκλέψῃ τὸν βασιλέα Πτολεμαῖον, τὸν μὲν ἀπέκτεινε, τὸν δὲ δεινῶς νῦν ἐφύλασσε ἐν τοῖς ἀνακτόροις, ὅπερ ἐπὶ πλέον παρώξυνε τοὺς πολιορκητὰς. Προϊόντος ὁμοῦ τοῦ χρόνου οἱ περὶ τὴν Ἀρσινόην ἔστασίασαν πρὸς ἀλλήλους, ὁ δὲ εὐνοῦχος Γανυμήδης ἔπεισεν αὐτὴν νὰ ἀποκτείνῃ τὸν Ἀχιλλᾶν. Ἀναλαβὼν δ' αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ καὶ στόλου ἐπεδείξατο τοιαύτην δραστηριότητα καὶ ἰκανότητα, ὥστε οἱ πολιορκούμενοι περιέστησαν εἰς τὰ ἔσχατα.

Τέλος Μιθριδάτης ὁ Περγαμηνὸς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἄγων τὰς ἐκ τῆς Ἀσίας προσδοκωμένας ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐπικουρίας, πολιορκήσας δὲ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἐκυρίευσεν

τὸ Πηλρῦσιον. Ὁ δὲ Καῖσαρ θέλων νὰ διαίρησεν ἐπὶ μᾶλλον τοὺς πολιορκητὰς ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς τοὺς βαρυνθέντας ἤδη τὴν Ἀρσινόην καὶ τοὺς τυραννικοὺς τρόπους τοῦ Γανυμήδους πολιορκητὰς καὶ ἀφήκεν ἐλεύθερον τὸν βασιλέα κρατήσας παρ' ἑαυτῷ μόνην τὴν Κλεοπάτραν τότε δὲ ὁ βασιλεὺς μόλις εὐρέθη μεταξὺ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν, ἐπιτεθείς, παρὰ τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, κατὰ τοῦ Καίσαρος, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχῃ τὴν ἰκανότητα τοῦ Γανυμήδους, ὃν ἀπέλυσε τῆς στρατηγίας. Οὕτως ὁ Καῖσαρ κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ νὰ συνενώσῃ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς τὰς τοῦ Μιθριδάτου, μεθ' ὃ ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν στρατὸν τοῦ Πτολεμαίου μετὰ διήμερον λυσιπώδη μάχην, καθ' ἣν ἐφονεύθη ἡ ἐξηφανίσθη τελείως αὐτὸς ὁ βασιλεὺς (14 Ἰαν./17 Μαρτ. 47 π. Χ.)¹.

Οὕτως ἡ Ἀλεξανδρεία ὑπετάγη τελείως εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ Καίσαρος, ἀπολύτου νῦν κυρίου τῆς τύχης τῆς Αἰγύπτου (Μάρτιος τοῦ 47 π. Χ.)².

Β'. — ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ

ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΕ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

47-44 π. Χ.

Μετὰ τὴν χεῖρωσιν τῆς Αἰγύπτου ὁ Καῖσαρ δὲν ἐποίησατο αὐτὴν καὶ ὑπήκοον τῶν Ρωμαίων, ἀλλ' ἐχαρίσατο τῇ ἐρωμένη αὐτοῦ Κλεοπάτρᾳ. Φοβούμενος δὲ μήπως οἱ μὲν Ἀλεξανδρεῖς ἀποστῶσι καὶ πάλιν μὴ ἀνεχόμενοι ὡς βασίλισσαν γυναῖκα, καὶ μάλιστα τοιαύτην, οἱ δὲ Ρωμαῖοι ὀργισθῶσιν ἐπίσης ὅτι συνώκει αὐτῇ, ἐκέλευσε τῇ Κλεοπάτρᾳ συμφώνως τῇ διαθήκῃ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Αὐλήτου νὰ συζευχθῇ τὸν νεώτερον, τότε μόλις δέκα ἢ ἔνδεκα ἐτῶν, ὑπὸ πᾶσαν δ' ἔποψιν ἀκίνδυνον ἀδελφὸν αὐτῆς Πτολεμαῖον ΙΕ', Φιλοπάτορα, ὃν οὕτω κατεστήσατο λόγῳ συμβασιλέα τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ, « τῷ γὰρ ἔργῳ ἡ Κλεοπάτρα μόνη πᾶν τὸ κράτος σχήσειν ἔμελλεν ὅτε γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς παιδίον ἔτι ἦν, καὶ ἐκείνη πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Καίσαρος εὐνοίαν οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἠδύνατο, ὥστε πρόσχημα μὲν ὡς καὶ τῷ ἀδελφῷ συνοικοῦσα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπίκοινων αὐτῷ ἔχουσα ἐκέκτητο, τὸ δ' ἀληθὲς μόνη

1. Περὶ τῆς τύχης τοῦ βασιλέως ἴδε κατωτέρω σελ. υνγ'.

2. Λεπτομερέστερον τὰ τοῦ πολέμου τούτου ἴδε παρὰ Bouché-Leclercq. II 194-213.

τε ἐβασίλευε και τῷ Καίσαρι συνδητᾶτο»¹ Συγχρόνως τὴν δυναμένην νὰ παράσχη πράγματα τῇ Κλεοπάτρᾳ ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀρσινόην ἀπεμάκρυνε τῆς Αἰγύπτου ὁ Καίσαρ πέμψας εἰς Ρώμην, ἵνα δι' αὐτῆς κοσμήσῃ τὸν θρίαμβον αὐτοῦ, καθ' ὃν ἡ δυστυχὴς Ἀρσινόη « γυνί τε οὔσα και βασιλὶς ποτε νομισθεῖσα ἔν τε δεσμοῖς, ὁ μηπώποτε ἔν γε τῇ Ρώμῃ ἐγεγόνει, ὁφθεῖσα πάμπολυν οἶκτον ἐνέβαλε, καὶ τούτου ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ και τὰ οἰκεῖα πάθη παρωδύραντο » αὐτοὶ οἱ πολῖται τῆς Ρώμης². Ἡ μόνη χάρις ἣτις ἐγένετο αὐτῇ, « διὰ τοὺς ἀδελφούς », ἦτο νὰ μὴ θανατωθῇ μετὰ τὸν θρίαμβον ἐκεῖνον, ὡς ἔπαθον τότε ἄλλοι τε και ὁ περιφημος Γαλάτης Οὐερκιγγετόριξ.

Τέλος, ὁ Καίσαρ μετὰ νέαν ἐπὶ τρίμηνον παράτασιν τῆς διαμονῆς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ παρὰ τῇ ἐρωμένη αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς Ἀσίαν, ἀφήσας πρὸς ἐπίβλεψιν και προστασίαν τῆς Κλεοπάτρας ἀρκετὰς λεγεῶνας. Πρὶν ἀναχωρήσῃ, ἡ βραχὺ κατόπιν μετὰ τὴν ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ τοῦ 47 π. Χ. γέννησιν τοῦ ἐξ αὐτῆς υἱοῦ Καισαρίωνος, φαίνεται ὅτι ἐδώρησατο αὐτῇ ἢ τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωρισθέντι Καισαρίῳ τὴν νῆσον Κύπρον, ἣν κατόπιν εὐρίσκομεν διοικουμένην ὑπὸ τοῦ Αἰγυπτίου στρατηγοῦ τῆς Κλεοπάτρας Σεραπίωνος³ (ἴδε κατωτέρω σελ. υνε'). Δυνατὸν ὅμως ἡ νῆσος νὰ ἀνῆκε τῇ Κλεοπάτρᾳ ἀπὸ ἀρχαιοτέρας ἤδη ἐποχῆς δυνάμει τῆς τοῦ Καίσαρος δωρεᾶς πρὸς τοὺς ἀδελφούς αὐτῆς Πτολεμαῖον τὸν νεώτερον και τὴν κατόπιν ἀποστᾶσαν Ἀρσινόην, ἣς τὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς Κύπρου θὰ μετεβίβασεν ὁ Καίσαρ τῇ Κλεοπάτρᾳ (σελ. υν').

Τοσοῦτος δ' ἦτο ὁ πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ἔρωσ τοῦ Καίσαρος και τὸ κράτος αὐτῆς ἐπ' αὐτοῦ, ὥστε μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἐν θρίαμβῳ ἐπάνοδον ἐκάλεσεν αὐτὴν πανηγυρικῶς εἰς Ρώμην και ἐγκατέστησεν εἰς τοὺς πέραν τοῦ Τιβέρεως κήπους αὐτοῦ, ἐπιτρέψας νὰ φέρηται ὡς βασίλισσα τῆς οἰκουμένης, μάλιστα δὲ μετ' ἄκρας περιφρονήσεως και αὐθαδείας πρὸς αὐτοὺς τοὺς Ρωμαίους. Τότε δ' ἔστησε και εἰκόνα αὐτῆς καλὴν παρ' αὐτὸ τὸ τῆς Γενετείρας Ἀφροδίτης ἄγαλμα ναοῦ ἄρτι ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυ-

θέντος ἐπὶ τῇ νίκῃ τῆς Φαρσάλου. Ὅτε δ' ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Καίσαρος ἠθέλησε νὰ περιβάλῃ αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος διὰ τοῦ βασιλικοῦ διαδήματος (15 Φεβρ. 44 π. Χ), ὁ λαὸς ἀντέστη ὑποπτεύων τὸν Καίσαρα μετὰ τῆς Κλεοπάτρας « βασιλεῖον αὐτῷ ἐγνωκέναι συμπάσης γῆς και θαλάττης Αἰγυπτὸν ἀποδεικνύναι, ἔνθα βασιλίδα Κλεοπάτραν αὐτῷ τεκεῖν παῖδα », ὃν θὰ καθίστα διαδόχον αὐτοῦ⁴.

Τὰ σχέδια ταῦτα και τὰ ἐπ' αὐτῶν ὄνειρα τῆς Κλεοπάτρας ἀνέτρεψε τῇ 15 Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ δολοφονία τοῦ Καίσαρος, τρέψασα εὐθὺς τὴν Κλεοπάτραν εἰς φυγὴν πρὸς τὴν Αἰγυπτὸν, ἣν ἠδύνατο νῦν νὰ ἀπολέσῃ ὀριστικῶς δι' ἀπλῆς ἀποφάσεως τῶν ἐξωργισμένων Ρωμαίων. Πρὶν δὲ ἀπέλθῃ τῆς Ρώμης, ἡ μόλις ἀφίκετο εἰς Ἀλεξάνδρειαν, « φύσει πλεονεξία χαίρουσα » ἐδηλητηρίασε τὸν ἀδελφὸν, σύζυγον και συμβασιλέα αὐτῆς Πτολεμαῖον, « πεντεκαίδεκατον ἔτος ἔχοντα », — ἐν ἔτει « τετάρτῳ μὲν αὐτοῦ, τῆς δὲ Κλεοπάτρας ὀγδόῳ » (= 44 π. Χ), — « ᾧ τὴν βασιλείαν ἤδει γεννησομένην » ἔνεκα τοῦ πρὸς αὐτὴν μίσους και τῆς περιφρονήσεως τῶν σφόδρα ἀγανακτούντων ἐπὶ τῇ διαγωγῇ αὐτῆς Ἀλεξανδρέων. Ἀνεπλήρωσε δ' αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς και τοῦ Καίσαρος, τοῦ καλουμένου ἐπισήμως μὲν Πτολεμαίου τοῦ και Καίσαρος, θεοῦ Φιλοπάτορος και Φιλομήτορος³, γνωστοτέρου δ' ὅμως ὑπὸ τὸ ἐπίθετον τοῦ Καισαρίωνος.

Γ'. — ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ 17',

ΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

ΚΑΙ ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ, ΚΟΙΝΩΣ ΚΑΙΣΑΡΙΩΝΟΣ

44 — 30 π. Χ

Κατὰ τὸν ἐπακολουθήσαντα τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος μέγαν ἐμφύλιον πόλεμον τῶν Ρωμαίων ἡ Κλεοπάτρα και αἱ ἐν Αἰγύπτῳ ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες τοῦ Καίσαρος ἐθεωροῦντο, ὡς ἦτο ἐπόμενον, σύμμαχοι τῶν Καισαρείων κατὰ τῶν δημοκρατικῶν, ἂν και διεδόθησαν και ἀντίθετοι φῆμαι. Ὅτε δ' ὁ Δολοβέλλας ἐπορεύετο εἰς Ἀσίαν, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῆς Συ-

1. Δίων Κάσιος 42, 44.

2. Δίων Κάσιος 43, 49.—Florus IV, 2. 88.

3. Ἀππιανῶν Ἐμφυλ. 4, 61. — Bouché-Leclercq II, p. 213.

1. Νικολ. Δαμασκ. Βίος Καίσαρος: FHG. III, p. 440. — Sueton. Caes. 79.

2. Ἰωσήπου Ἰουδ. ἀρχαιολ. 15, 4, 1 (89) — Πορφύριος: FHG. III, 724.

3. Dittenberger ἔ. ἄ. ἀριθ. 194.

ρίας, ἡ Κλεοπάτρα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν τὰς ἐν Αἰγύπτῳ λεγεῶνας δι' Ἀλλιηνοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Καισαρίωνος ὡς βασιλέως, ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ὁ Κάσσιος κατώρθωσε νὰ σύρῃ αὐτὰς πρὸς ἑαυτὸν. Ὁ δὲ στόλος, ὃν παρασκευάσασα ἡ Κλεοπάτρα εἶχεν ἔτοιμον πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Δολοβέλλα, ἐκωλύθη ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ὅτε ἀκριβῶς εἶχε μεγίστην ἀνάγκην αὐτοῦ ὁ Ῥωμαῖος στρατηγός¹. Ἀλλ' ἐξ ἄλλου ἡ Κλεοπάτρα ἠρνήθη νὰ πέμψῃ πλοῖα πρὸς τὸν ἀπαιτήσαντα ἀντίπαλον τοῦ Δολοβέλλα Κάσσιον, προτάξασα «λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμὸν ἐνοχλοῦντα τότε Αἰγύπτῳ»². Ὁ Κάσσιος ὁμοῦ κατώρθωσε νὰ λάβῃ ὅσας ναῦς εἶχεν ὁ παρὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐπὶ τῆς Κύπρου τεταγμένος Αἰγύπτιος στρατηγός ὁ μὴ ἐγκαίρως προμαθὼν οὐδὲν ὑπ' αὐτῆς Σεραπίων³. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Λαοδικεῖα κατὰ τὸν Ιούλιον τοῦ 43 π. Χ. καταστροφὴν τοῦ Δολοβέλλα ὁ Κάσσιος «ἐπ' Αἴγυπτον ὄρμα, πυνθανόμενος μὲν Κλεοπάτραν βαρεῖ στόλῳ διαπλευσεῖσθαι πρὸς τε Καίσαρα καὶ πρὸς Ἀντώνιον, ἐπινοῶν δὲ κωλύσαι τε τὸν πλοῦν καὶ τίσασθαι τῆς γνώμης τὴν βασιλίδα, καὶ πρὸ τῶνδε αὐτὴν Αἴγυπτον ἐνθυμιζόμενος μάλιστα ἐν καιρῷ, τετρομένην τε ὑπὸ λιμοῦ καὶ ξενικὸν στρατὸν οὐ πολὺν ἔχουσαν, ἄρτι τῶν Ἀλλιηνοῦ στρατιωτῶν ἀποστάντων»⁴. Ἀκριβῶς ὁμοῦ τότε ὁ Βροῦτος ἔπεμψεν εἰς Συρίαν κατὰ σπουδὴν ἀπ' Αἰγύπτου μετακαλῶν τὸν Κάσσιον, ὅστις ὑπήκουσεν⁵, περιορισθεὶς κατόπιν νὰ πέμψῃ ἐκ Ρόδου εἰς Ταίναρον, πρὸς παρακώλυσιν τοῦ πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον διάπλου τοῦ στόλου τῆς Κλεοπάτρας τὸν ναύαρχον αὐτοῦ Λ. Στατ. Μοῦρκον μετὰ ἐξήκοντα νεῶν⁶. Ἀλλ' ὁ στόλος τῆς Κλεοπάτρας δὲν ἐνεφανίσθη πρὸ τοῦ Ταινάρου ὡς καταληφθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ χειμῶνος, ὅστις «τά τε ἄλλα διελυμήνατο καὶ αὐτὴν εἰς νόσον ἐνέβαλεν»⁷.

Οὕτω μέχρι τῆς κρισίμου μάχης τῶν Φιλίππων (φθινόπωρον τοῦ 42 π. Χ.) ἡ Κλεοπάτρα ὄχι μό-

νον οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐπικουρίαν κατώρθωσε νὰ παράσχῃ τοῖς Καισαρείοις, ἀλλ' ἀφήκε τὸν ἐν Κύπρῳ στρατηγὸν αὐτῆς νὰ συμμαχήσῃ πρὸς τὸν Κάσσιον. Τούτου ἕνεκεν ὁ νικητὴς Ἀντώνιος εὐρισκόμενος μετὰ τινα χρόνον ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν τὸν Κ. Δέλλιον «κελεύων εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι λόγον ὑφέξουσιν ὧν ἐνεκαλεῖτο τοῖς περὶ Κάσσιον δοῦναι πολλὰ καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλεμον»¹. Τότε δ' αὕτη ἐπεχείρησε τὸν ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Πλουτάρχου περίφημον ἐκείνον πλοῦν, καθ' ὃν ἀνέπλευσε τὸν Κύνδον ποταμὸν ἐν πορθμείῳ χρυσοπρῦμῳ, παρουσιασθεῖσα ὡς ἄλλητις Ἀφροδίτῃ τῷ Ἀντωνίῳ². Τοσοῦτον δ' ἡ περίφημος αὕτη σειρὴν ἔθελξεν ἀμέσως καὶ ὑπεδούλωσε τὸν πᾶσαν σπουδαίαν ἐνασχόλησιν χάριν αὐτῆς παραμελήσαντα ἕκτοτε Ἀντώνιον, ὥστε «Κλεοπάτρα ὅ,τι προστάξειεν ἐγίγνετο, οὐ διακριδὸν ἔτι περὶ τῶν ὀσίων ἢ δικαίων, ἐπεὶ καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀρσινόην, ἰκέτιν οὔσαν ἐν Μιλήτῳ τῆς Λευκοφρύνης Ἀρτέμιδος³, πέμψας ὁ Ἀντώνιος ἀνεῖλε, καὶ Σεραπίωνα τὸν ἐν Κύπρῳ στρατηγὸν αὐτῆς, συμμαχήσαντα Κασσίῳ, Τυρίων ὄντα ἰκέτην ἐκέλευσε τοὺς Τυρίους ἐκδοῦναι τῇ Κλεοπάτρῃ, ἐκδοῦναι δὲ καὶ Ἀραδίους ἕτερον ἰκέτην, ὃν τινα, Πτολεμαίου τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Κλεοπάτρας ἀφανοῦς ἐν τῇ πρὸς Καίσαρα κατὰ τὸν Νεῖλον ναυμαχίᾳ γενομένου (ἴδε σελ. 197), οἱ Ἀράδιοι εἶχον λέγοντα Πτολεμαῖον εἶναι⁴. Καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερέα, ὃν Μεγάβυζον ἠγοῦνται, ὑποδεξάμενον ποτε τὴν Ἀρσινόην ὡς βασιλίδα ἀχθῆναι μὲν ἐκέλευσεν, Ἐφεσίων δ' αὐτὴν Κλεοπάτραν ἱε-

1. Πλουτάρχου Ἀντώνιος 25.

2. Πλουτάρχου Ἀντώνιος 26-28.

3. Ὁρθότερον τοῦ ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου. Ἴδε κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ τοῦ Ἀππιανοῦ τὰ περὶ τοῦ Μεγαβύζου, πρὸς δὲ ἴδε καὶ τὴν ἐπομένην σημείωσιν.

4. Ἡ φράσις τοῦ Δίωνος Κασσίου (48, 24) «καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς [τῆς Κλεοπάτρας] ἀπὸ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ Ἀρτεμισίου ἀποστάσας ἀπέκτεινε» δὲν ἀναφέρεται εἰς δύο ἀδελφοὺς τῆς Κλεοπάτρας «absolument inconnus», ὡς θέλει ὁ Bouché-Lecleercq (II, 236, 1), ἀλλ' εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τῆς Κλεοπάτρας Πτολεμαίων, τὸν κατὰ τὸν Ἀππιανὸν καταφυγόντα ἐν Ἀράδῳ, καὶ Ἀρσινόην, ἣν ὁ Ἀππιανὸς λέγει ἰκέτιν τῆς Λευκοφρύνης Ἀρτέμιδος τῆς Μιλήτου, συγγέμων αὐτῆν πρὸς τὴν Ἀρτέμιδα τῆς Ἐφέσου. Ἴδε καὶ Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. (15, 4, 1) «τὴν δ' ἀδελφὴν ἰκετεύουσιν ἐν Ἐφέσῳ πρὸς τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ ἀποκτείνασα δι' Ἀντωνίου». — Πβλ καὶ τοῦ αὐτοῦ C. Arrian. II 5 [Cleopatra] etiam sororem Arsinoen occidit in templo, nihī sibi nocentem.

1. Ἀππιαν. Ἐμφυλ. 4, 61. — Δίων Κάσσιος 47, 31.

2. Ἀππιαν. ἔ. ἀ. Περὶ τοῦ λιμοῦ ἴδε καὶ 4, 108 «ὑπὸ τοῦ λιμοῦ τῆς χώρας δεδαπανημένης». C. Arrian. II, 60. — Plin. V, 5, 8. — Senec. Q Nat. IV, 2, 15. Τέλος δὲ τὴν εἰς τὴν σιτοδείαν καὶ τὸν λοιμὸν ἀναφερομένην μακρὰν ἐπιγραφὴν ἐκ τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου παρὰ Dittenberger OGIS. I, ἀρ. 194.

3. Ἀππιαν. Ἐμφυλίων 4, 61 καὶ 5, 8.

4. Ἀππιαν. Ἐμφυλίων 4, 63.

5. Ἀππιαν. ἔ. ἀ. — Πλουτάρχ. Βροῦτος, 28.

6. Ἀππιαν. Ἐμφυλίων 4, 74.

7. Ἀππιαν. Ἐμφυλίων 5, 8.

τευσάντων μεθῆκεν. Οὕτω μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐνήλλακτο ταχέως, καὶ τὸ πάθος αὐτῷ τοῦτο ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν ἔπειτα κακῶν ἐγένετο»¹.

Ἀποπλευσάσης δὲ μετ' οὐ πολὺ τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὰ οἰκεία, ὁ Ἀντώνιος τακτοποιήσας τὸ ταχύτερον τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις ἔσπευσε παρ' αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα διῆλθε τὸν χειμῶνα τοῦ 41/40 π.Χ. ἐν μέσῳ τῶν γνωστῶν ἐκείνων ἡδονῶν καὶ ὀργίων², παραμελῶν ἐντελῶς³ τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ὑποθέσεις, μέχρις οὗ μεγάλα ἦται τῶν ἑαυτοῦ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν Πάρθων καὶ αἱ ταραχαὶ ἃς προκάλεσεν ἐν Ἰταλίᾳ ἢ σύζυγος αὐτοῦ Φουλβία, κυρίως ἵνα ἀποσπάσῃ τὸν σύζυγον ἐκ τῶν ἀγκαλῶν τῆς Κλεοπάτρας, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἀναχωρήσῃ τῆς Αἰγύπτου κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 40 π.Χ.³

Μετὰ δὲ τὸν ἐν Σικυῶνι θάνατον τῆς ζηλοτύπου καὶ μισητῆς Φουλβίας καὶ τὴν εἰς τρία διανομὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους, καθ' ἣν ὁ Ἀντώνιος ἔλαβε τὰς ἐντεῦθεν τῆς Ἰονίου θαλάσσης ἀνατολικὰς ἐπαρχίας (Σεπτεμβ. τοῦ 40 π.Χ.), ὁ Ἀντώνιος ἐνυμφεύθη ἐν Ρώμῃ, μακρὰν τῆς γοητείας τῆς Κλεοπάτρας, τὴν καλὴν κάγαθὴν Ὀκταβίαν, ἀδελφὴν τοῦ συνάρχοντος αὐτοῦ Καίσαρος Ὀκταβιανοῦ, μεθ' ἧς μετέβη περὶ τὰ τέλη τοῦ 39 π.Χ. καὶ παρεχρίμασεν ἐν Ἀθήναις, ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν τὸ θέρος τοῦ 38 π.Χ. εἰς Ἀσίαν, ἔνθα μικρὰ διαπράξας ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας παρὰ τῆς Ὀκταβίας. Πάλιν δὲ τὸ ἔαρ τοῦ 37 π.Χ. ἀνεχώρησε εἰς Ἰταλίαν μετὰ τῆς Ὀκταβίας, ἣτις κατώρθωσεν ἐκεῖ νὰ προλάβῃ ῥῆξιν μετὰ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Καίσαρος Ὀκταβιανοῦ νὰ ἀνανεωθῇ δὲ οὕτως ἐπὶ μίαν ἔτι πενταετίαν ἢ τριανδρία. Ἀλλ' ὁ ζῆλος μεθ' οὗ ἐφάνη τῷ Ἀντωνίῳ ὅτι ἡ Ὀκταβία ἐφρόντισε μᾶλλον ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς ἢ τῶν ἑαυτοῦ, ἐψύχρανεν ἐπὶ τοσοῦτον αὐτὸν, ὥστε πλέων μετ' αὐτῆς εἰς Ἀσίαν καὶ μόλις εἰς Κέρκυραν ἀφικόμενος ἀπέπεμψε μετὰ τῶν τέκνων εἰς Ἰταλίαν, ἵνα μὴ δῆθεν συγκινδυνεύσῃ αὐτῷ πολεμοῦντι τοὺς Πάρθους⁴.

Ἦδη δὲ πλησιάζοντι τῷ Ἀντωνίῳ εἰς Συρίαν ὁ πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ἐπὶ πολὺν χρόνον εὐδῶν ἔρως «δοκῶν κατευνάσθαι καὶ κατακεκλήσθαι τοῖς βελτίοσι λογισμοῖς, αὐτὸς ἀνέλαμπε καὶ ἀνεθάρρει». Τέλος δ' Ἀντώνιος «ἀπολακτίσας τὰ καλὰ καὶ σωτήρια πάντα, Καπίτωνα Φοντήϊον ἔπεμψεν ἄξοντα Κλεοπάτραν εἰς Συρίαν. Ἐλθούσῃ δὲ (εἰς Ἀντιόχειαν) χαρίζεται καὶ προστίθησι μικρὸν οὐδὲν οὐδ' ὀλίγον, ἀλλὰ Φοινίκην, Κοίλην Συρίαν, Κύπρον, Κιλικίας πολλήν¹ ἔτι δὲ τῆς τε Ἰουδαίων τὴν τὸ βάλσαμον φέρουσας² καὶ τῆς Ναβαταίων Ἀραβίας ὅση πρὸς τὴν ἐκτὸς ἀποκλίνει θάλασσαν. Αὗται μάλιστα Ρωμαίους ἠνίασαν αἱ δωρεαί... Ἡὔξησε δὲ τὴν διαβολὴν παίδας ἐξ αὐτῆς διδύμους ἀνελόμενος καὶ προσαγορεύσας τὸν μὲν Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ Κλεοπάτραν ἐπίκλησιν δὲ τὸν μὲν Ἥλιον, τὴν δὲ Σελήνην»³ (ἔαρ τοῦ 36 π.Χ.).

Ἀκριβῶς εἰπεῖν, τὴν Κοίλην Συρίαν δὲν ἔλαβε τότε ὀλόκληρον ἢ Κλεοπάτρα, ὡς ὑπερβολικῶς λέγει ὁ Πλούταρχος, ἀλλ' ὅσον αὐτῆς ἠδύνατο τότε νὰ διατεθῇ, χωρὶς περιφανῶς νὰ ἀδικηθῶσι πιστοὶ φίλοι τοῦ Ἀντωνίου. Οὕτως ἢ Ἰουδαία ἔμεινεν ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ φίλου τοῦ Ἀντωνίου Ἡρώδου, ἐνῶ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐδόθη τὸ κράτος τοῦ βασιλέως τῆς Χαλκίδος, δυνάστου τῆς Ἰουραίας Λυσανίου, τοῦ κατηγορηθέντος ὑπ' αὐτῆς τῆς Κλεοπάτρας ὡς φίλου τῶν Πάρθων καὶ φονευθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου⁴. Πρὸς τοῦτοις ἔδωκεν αὐτῇ «καὶ τὰς ἐντὸς Ἐλευθέρου ποταμοῦ τοῦ (ἐκβάλλοντος πρὸς βορρᾶν τῆς Τριπόλεως καὶ Ὀρθωσίας) ἄχρι Αἰγύπτου, χωρὶς Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἐκ προγόνων εἰδῶς ἐλευθέρως, πολλὰ λιπαρούσης αὐτῇ δοθῆναι»⁵.

Ἐκστρατεύσαντα μετὰ τὰς δωρεὰς ταύτας τὸν Ἀντώνιον ἐπὶ τοὺς Πάρθους προέπεμψεν ἢ Κλεοπάτρα μέχρι τοῦ Εὐφράτου, ὁπόθεν ἀναστρέ-

1. Ἀππιανοῦ Ἐμφυλίων 5, 9.

2. Πλούταρχου Ἀντών. 29. — Ἀππιανοῦ Ἐμφυλ. 5, 41.

3. Ἀππιανοῦ Ἐμφυλ. 5, 19, 59.

4. Δίων Κάσσιος 48, 54.

1. Ὁ Στράβων (669) ἀναφέρει τὴν τῆς Κιλικίας Ἀμίζιτον ἔχουσαν ναυπηγήσιμον ὕλην, κέδρους τὸ πλεῖστον· καὶ διὰ τοῦτ' Ἀντώνιος Κλεοπάτρα τὰ χωρία ταῦτα προσένεμεν ἐπιτήδεια ὄντα πρὸς τὰς τῶν στόλων κατασκευάς· πρὸς δὲ (671) ὁ αὐτὸς ἀναφέρει καὶ τὴν ἐπίσης σπουδαίαν νῆσον Ἐλαιοῦσσαν τῆς Κιλικίας.

2. Δηλαδή τὴν Ἰεριχοῦντα, ἣν ἢ Κλεοπάτρα ἐμίσθωσε τῷ Ἡρώδῃ Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 15, 4, 2 (96).

3. Πλούταρχου Ἀντών. 36.

4. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 15, 4, 1 (92). — Δίων Κάσσιος 49, 32. — Πορφύριος: FHG. III, 724.

5. Ἰωσήπου ἔ. ἀ. (95).

ψασα ἦλθεν εἰς τὰς νέας αὐτῆς κτήσεις Ἀπάμειαν καὶ Δαμασκόν· παρήλθε δὲ καὶ τὴν Ἰουδαίαν ἔνθα διεπειράθη νὰ κινήσῃ τὸν ἔρωτα τοῦ μισητοῦ αὐτῇ Ἡρώδου, σκοποῦσα πιθανώτατα νὰ ἀπολέσῃ αὐτὸν παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς, ὅστις κατ' ἀρχὰς ἐσκέφθη νὰ ἀποκτείνῃ αὐτήν, ἀπέφυγε συνεισῶς τὴν παγίδα, δωρεαῖς θεραπεύσας αὐτήν καὶ μέχρι τῆς Αἰγύπτου προπέμφας¹.

Ἡ κατὰ τῶν Μήδων καὶ Πάρθων ἐκστρατεία τοῦ Ἀντωνίου, λίαν ἀδεξίως διεξαχθεῖσα, κατέληξεν εἰς οἰκτρὰς ἤττας καὶ ἐλεεινὴν ὑποχώρησιν τὸν χειμῶνα τοῦ 36 π. Χ. Δὲν ἔλειψαν δὲ οἱ ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ νὰ ἀποδώσωσι καὶ τὴν καταστροφὴν εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Ἀντωνίου νὰ ἐπανέλθῃ τὸ ταχύτερον παρὰ τῇ ἐρωμένῃ. Ὅτε δὲ τέλος ὁ Ἀντώνιος ἔφθασε μετὰ τῶν οἰκτρῶν λειψάνων τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν ἐπιθαλασσίαν Λευκὴν Κώμην, τὴν μεταξὺ Βηρυτοῦ καὶ Σιδῶνος, κατέπλευσεν ἢ ὑπ' αὐτοῦ προσκληθεῖσα καὶ ἀνυπομόνως ἀναμενομένη Κλεοπάτρα, κομίζουσα ἐσθῆτα πολλὴν καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις².

Ἐπιστρέφας δὲ μετ' αὐτῆς εἰς Αἴγυπτον «ἔτι καὶ μᾶλλον τῷ τε ἔρωτι καὶ τῇ γοητεῖα τῆς Κλεοπάτρας ἐδούλευσε», ἐλθὼν εἰς τελείαν ῥῆξιν πρὸς τὸν Καίσαρα Ὀκταβιανόν, ἀδελφὸν τῆς συζύγου αὐτοῦ Ὀκταβίας. Ὅτε δηλαδὴ ὁ Ἀντώνιος ἐπιχειρῶν νέαν ἐκστρατείαν πρὸς ἐκδίκησιν τῶν ἠτῶν αὐτοῦ εὐρίσκετο ἤδη ἐν Συρίᾳ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας, αὐτὴ μαθοῦσα ὅτι ἡ Ὀκταβία ἔπλεε πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἀδεία τοῦ ἀδελφοῦ κομίζουσα ἐπιλέκτους στρατιώτας, πλεῖστα ὅσα ἐφόδια καὶ χρήματα καὶ δῶρα δι' αὐτόν, τὸν στρατὸν καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ, οὕτω δι' ἐρωτοτροπιῶν καὶ γοητειῶν ἐξέτηξε καὶ ἀπεθήλυνεν αὐτόν, ὥστε τὴν μὲν ἐκστρατείαν ἀνέβαλεν ἐπανελθὼν μετὰ τῆς Κλεοπάτρας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, πρὸς δὲ τὴν ἤδη εἰς Ἀθήνας ἀφίχθεῖσαν Ὀκταβίαν ἔγραψε «παραυτίκα οἴκαδε αὐτῇ ἐπανελθεῖν κελεύσας»³. Καὶ περ οὕτως ὑβρισθεῖσα ἡ Ὀκταβία προσεπάθησεν εὐθύς ὡς ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ρώμην νὰ προλάβῃ τὸν ἐπικείμενον πόλεμον μεταξὺ τοῦ ἐπιθυμοῦντος αὐτὸν ἀδελφοῦ καὶ τοῦ ἀναξίου συζύγου αὐτῆς·

ἀλλ' ἡ εὐγενὴς αὕτη διαγωγὴ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐχρησίμειυσεν ἢ νὰ βλάβῃ ἐπὶ μᾶλλον τὸν Ἀντώνιον, «ἐμισεῖτο γὰρ ἀδικῶν γυναῖκα τοιαύτην».

Τὸν δὲ χειμῶνα τοῦ 35/4 π. Χ. ὁ Ἀντώνιος, τῇ συμβουλῇ ἴσως τῆς Κλεοπάτρας, ἵνα ἐξαπατήσῃ τὸν ἄπιστον βασιλέα τῆς Ἀρμενίας Ἀρτάβαζον, οὗ ἐσκόπει τὸν ὄλεθρον, ἤτησε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὡς νύμφην Ἀλεξάνδρου τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐκ τῆς Κλεοπάτρας, προσυπισχνούμενος ἄλλα πολλά, μέχρις οὗ βαδίζων κατὰ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ συνέλαβεν ἐλκύσας αὐτὸν εἰς τὸ στρατόπεδον. Κατόπιν δὲ τοὺς μὲν τῶν Ἀρμενίων ἐθέλοντί, τοὺς δὲ καὶ βία λαβὼν κατέσχε πᾶσαν τὴν Ἀρμενίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα μνηστεύσας τῷ υἱῷ τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Μηδίας ἀνεκομίσθη εἰς Αἴγυπτον, τήν τε ἄλλην λείαν πολλὴν καὶ τὸν Ἀρμένιον βασιλέα μετὰ τε τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων ἄγων. «Καί σφας σὺν τοῖς ἄλλοις αἰχμαλώτοις καὶ ἐν ἐπινικίοις τισὶν ἐς τὴν Ἀλεξάνδρειαν προπέμφας αὐτὸς ἐφ' ἄρματος ἐσήλασε, καὶ τὰ τε ἄλλα πάντα τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐχαρίσατο καὶ τὸν Ἀρμένιον μετὰ τῶν οἰκείων ἐν χρυσοῖς δεσμοῖς προσήγαγε. Παρεκάθητο δὲ ἐν μέσῳ τῷ πλήθει ἐπὶ τε βήματος ἐπαργύρου καὶ ἐπὶ δίφρου ἐπιχρύσου . . . . Μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Ἀντώνιος τοὺς τε Ἀλεξανδρέας εἰστίασε καὶ τὴν Κλεοπάτραν τοὺς τε παῖδας αὐτῆς ἐν ἐκκλησίᾳ παρεκαθίστατο, δημηγορήσας τέ τινα ἐκείνην τε *βασιλίδα βασιλέων* καὶ τὸν Πτολεμαῖον, ὃν *Καισαρίωνα ἐπώνομαζον, βασιλέα βασιλέων καλεῖσθαι ἐκέλευσε*. Καὶ αὐτοῖς καὶ τὴν Αἴγυπτον τήν τε Κύπρον, ἄλλην διανομήν τινα ποιησάμενος, ἔδωκε τοῦ τε γὰρ προτέρου Καίσαρος τὴν μὲν γυναῖκα, τὸν δὲ υἱὸν ὄντως γεγονέναι ἔλεγε, καὶ ἐς τὴν ἐκείνου δὴ χάριν ταῦτα ποιεῖν ἐσκήπτετο, ὅπως τὸν Καίσαρα τὸν Ὀκταουιανὸν ἐκ τούτου, ὅτι ποιητός, ἀλλ' οὐ γνήσιος αὐτοῦ παῖς ἦν, διαβάλλῃ. Ἐκείνοις μὲν δὴ ταῦτ' ἔνειμε, τοῖς δὲ δὴ αὐτοῦ παισὶ τοῖς ἐκ τῆς Κλεοπάτρας οἱ γεγονόσι; Πτολεμαίῳ μὲν τὴν τε Συρίαν καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου πάντα, Κλεοπάτρᾳ δὲ τὴν Λιβύην τὴν περὶ Κυρήνην, τῷ τε ἀδελφῷ αὐτῶν Ἀλεξάνδρῳ τὴν τε Ἀρμενίαν καὶ τᾶλλα τὰ πέραν τοῦ Εὐφράτου μέχρις Ἰνδῶν δώσειν ὑπέσχετο. Καὶ γὰρ

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. ἔ. ἀ. (97-103).

2. Πλουτάρχ. Ἀντών. 51. — Δίων Κάσσιος 59, 31.

3. Δίων Κάσσιος 59, 33. — Πλουτάρχ. Ἀντών. 53.

ἐκεῖνα ὡς ἔχων ἤδη ἐχαρίζετο. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ μόνον εἶπεν, ἀλλὰ καὶ ἐς τὴν Ῥώμην, ἵνα καὶ παρ' ἐκείνων τὸ κῦρος λάβῃ, ἐπέστειλεν». ¹ Διαφόρως πὼς καὶ γραφικώτερον διηγείται τὰ τῆς διανομῆς ὁ Πλούταρχος ² γράφων « Εἰμισήθη δὲ (ὁ Ἀντώνιος ἐν Ῥώμῃ) καὶ διὰ τὴν διανέμησιν, ἣν ἐποιήσατο τοῖς τέκνοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τραγικὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ μισορρώμιον φανεῖσαν. Ἐμπλήσας γὰρ ὄχλου τὸ γυμνάσιον καὶ θέμενος ἐπὶ βήματος ἀργυροῦ δύο θρόνους χρυσοῦς, τὸν μὲν ἑαυτῷ, τὸν δὲ Κλεοπάτρα, καὶ τοῖς παισὶν ἐτέρους ταπεινότερους, πρῶτον μὲν ἀπέφηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Αἰγύπτου καὶ Κύπρου καὶ Λιβύης καὶ Κοίλης Συρίας, συμβασιλεύοντος αὐτῇ Καισαρίωνος, ὃς ἐκ Καίσαρος ἐδόκει τοῦ προτέρου γεγονέναι Κλεοπάτραν ἔγκυον καταλιπόντος· δεύτερον δὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ Κλεοπάτρας υἱοὺς βασιλεῖς βασιλέων ἀναγορεύσας Ἀλεξάνδρῳ μὲν Ἀρμενίαν ἀπένευμε καὶ Μηδίαν καὶ τὰ Πάρθων, ὅταν ὑπαγάγηται, Πτολεμαίῳ δὲ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν. Ἄμα δὲ καὶ προήγαγε τῶν παίδων Ἀλέξανδρον μὲν ἐσθῆτι Μηδικῇ τιάραν καὶ κίταριν ὀρθὴν ἐχούσῃ, Πτολεμαῖον δὲ κρηπίσι καὶ χλανίδι καὶ καυσία διαδηματοφόρῳ κεκοσμημένον. Αὕτη γὰρ ἦν σκευὴ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλέων, ἐκεῖνη δὲ Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Ἀσπασαμένων δὲ τῶν παίδων τοὺς γονεῖς, τὸν μὲν Ἀρμενίων φυλακὴ περιῖστατο, τὸν δὲ Μακεδόνων. Κλεοπάτρα μὲν γὰρ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἰς πληθὸς ἐξιούσα στολὴν ἱερὰν Ἴσιδος ἐλάμβανε καὶ νέα Ἴσις ἐχρημάτιζε».

Ταῦτα πάντα ἐξεμεταλλεύθη ἐπιτηδείως ἐν Ῥώμῃ ὁ Ὀκταβιανὸς, πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ κατηγορῶν καὶ θυέλλας ἐγείρων κατὰ τοῦ Ἀντωνίου παρὰ τῷ εὐλόγῳ ἀγανακτοῦντι πλήθει τῶν Ῥωμαίων, ὁ δὲ Ἀντώνιος βλέπων ἐπικείμενον τὸν πόλεμον ἀνέβη τὸ ἔαρ τοῦ 33 π. Χ. μέχρι τοῦ Ἀράξου, λόγῳ μὲν ὡς καὶ ἐπὶ τοὺς Πάρθους στρατεύσων, πράγματι δ' ὅμως ἵνα συνομολογήσῃ συμμαχίας κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ. Οὕτως ἠρκέσθη εἰς ὁμολογίαν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μηδίας, καθ' ἣν συνέθεντο συμμαχίαν

πρὸς ἀλλήλους, ὁ μὲν ἐπὶ τοὺς Πάρθους, ὁ δὲ ἐπὶ τὸν Καίσαρα. Πρὸς τοῦτο ἔδωκε τῷ Μήδῳ στρατὸν καὶ μέρος τῆς Ἀρμενίας, ἔλαβε δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἰωτάπην ὡς σύζυγον τοῦ υἱοῦ Ἀλεξάνδρου, μεθ' ὃ ἐπιστρέψας καὶ ἀναλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὴν Κλεοπάτραν ὤρμησεν ἐπὶ τῷ τοῦ Καίσαρος Ὀκταβιανοῦ πολέμῳ ¹, ἐλθὼν τὸ πρῶτον εἰς Ἐφεσον περὶ τὰ τέλη τοῦ 33 π. Χ. Ἐκεῖ συνηθροίσθη τὸ ναυτικὸν ἐξ 800 πλοίων, «ὃν Κλεοπάτρα παρεῖχε διακοσίας καὶ τάλαντα δισμύρια καὶ τροφὴν τῷ στρατῷ παντὶ πρὸς τὸν πόλεμον» ². Ἡ Κλεοπάτρα διῆγε τότε παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ ὡς βασίλισσα τῆς οἰκουμένης φερομένη ὅτε δ' ὅμως προὔκειτο ὁ ἀπόπλους, ὁ Ἀντώνιος πεισθεὶς ὑπὸ Δομιτίου καί τινων ἄλλων «ἐκέλευε Κλεοπάτραν πλεῖν ἐπ' Αἰγύπτου κάκει διακαραδοκεῖν τὸν πόλεμον. Ἡ δὲ φοβουμένη τὰς δι' Ὀκταβίας πάλιν αὐτοῦ διαλύσεις ἔπεισε πολλοῖς Κανίδιον χρήμασιν Ἀντωνίῳ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, ὡς οὔτε δίκαιον ἀπελαύνεσθαι τοῦ πολέμου γυναῖκα συμβολὰς τηλικαύτας διδοῦσαν, οὔτε συμφέρον ἀθυμοτέρους ποιεῖν τοὺς Αἰγυπτίους μέγα μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ὄντας· ἄλλως δὲ μηδὲ ὁρᾶν, οὐτινος τῶν συστρατευόντων βασιλέων ἀπολείπεται τὸ φρονεῖν Κλεοπάτρα, πολὺν μὲν χρόνον δι' αὐτῆς κυβερνώσα βασιλείαν τῶσαύτην, πολὺν δὲ ἐκείνῳ συνοῦσα καὶ μανθάνουσα χρῆσθαι πράγμασι μεγάλοις» ³.

Οὕτως ἔπλευσαν εἰς Σάμον, ἔνθα «ἐν εὐπαθείαις ἦσαν», συγκαλέσαντες πανταχόθεν πάντας τοὺς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίτας. «Καὶ τῆς ἐν κύκλῳ σχεδὸν ἀπάσης οἰκουμένης περιθρηνομένης καὶ περιστεναζομένης (ἔνεκα τῶν δεινῶν τῶν τοῦ ἐπικειμένου φοβεροῦ πολέμου), μία νῆσος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς κατηρλεῖτο καὶ κατεψάλλετο πληρουμένων θεάτρων καὶ χορῶν ἀγωνιζομένων. Συνέθυε δὲ καὶ πόλις πᾶσα βοῦν πέμπουσα καὶ βασιλεῖς διημιλλῶντο ταῖς ὑποδοχαῖς καὶ δωρεαῖς πρὸς ἀλλήλους. Ὡστε καὶ λόγος διήει, τίνες ἔσονται κρατήσαντες ἐν τοῖς ἐπινικίοις οἱ τοῦ πολέμου τὰς παρασκευὰς οὕτω πολυτελῶς ἐορτάζοντες.»

1. Δίων Κάσιος 49, 40-41.

2. Ἀντώνιος, 54.

1. Δίων Κάσιος 49, 44.

2. Πλούταρχ. Ἀντώνιος, 56.

3. Πλούταρχ. Ἀντώνιος ἔ. ἀ.

Τὰ αὐτὰ ἐπανελήφθησαν ἐν Ἀθήναις ἔνθα ἔπλευσαν κατόπιν, προστεθείσης καὶ οἰκτρᾶς ὑβρεως κατὰ τῆς Ὀκταβίας. Ὁ Ἀντώνιος δηλαδὴ ἔπεμψεν εἰς Ρώμην τοὺς ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ ἐκβαλλόντας αὐτήν· ἢ δ' ὑπέροχος γυνὴ ἀπῆλθεν τότε τοῦ οἴκου κλαίουσα καὶ δυσφοροῦσα ὅτι ἤθελε φανῆ μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου.

Τὴν κατὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐκπάσασαν ἐν Ρώμῃ καταγιγῶσα καὶ ἀγανάκτησιν κατ' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ μετριάσωσιν οἱ ἐκεῖ φίλοι, μάλιστα δ' ὅτε ἐγνώσθη ἡ διαθήκη αὐτοῦ, δι' ἧς ἐκέλευε τὸ σῶμα αὐτοῦ, κἂν ἐν Ρώμῃ τελευτήσῃ, δι' ἀγορᾶς πομπευθὲν νὰ ἀποσταλῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὴν Κλεοπάτραν. Αὐτὴ δ' ἡ τελευταία ἀπόπειρα τῶν φίλων τοῦ Ἀντωνίου ἰκετευσάντων τὸν δῆμον τῆς Ρώμης καὶ πεμπάντων ἓνα ἐξ αὐτῶν, τὸν Γεμίνιον, ἵνα μὴ περιῖθῃ ἑαυτὸν ἀποψηφισθέντα τῆς ἀρχῆς καὶ πολέμιον τῶν Ρωμαίων γενόμενον, ἀπέτυχεν, ὡς τοῦ Γεμινίου τραχέως διακηρύξαντος τῷ Ἀντωνίῳ ἐν συμποσίῳ πρὸ αὐτῆς τῆς Κλεοπάτρας « ἐν καὶ νήφων ἐπίστασθαι καὶ μεθύων, ὅτι καλῶς ἔξει πάντα Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον ἀπαλλαγείσης »¹.

Τέλος συντελέσας ὁ Καῖσαρ τὰς παρασκευὰς αὐτοῦ ἐν ᾧ χρόνῳ ὁ Ἀντώνιος διέτριβεν ἀνοήτως ἐν ἠδοναῖς, « ψηφίζουσι Κλεοπάτρα πολεμεῖν, ἀφελέσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀντώνιον, ἧς ἔξειστι γύναικί » (32 π. Χ.).

Τὰ περὶ τῆς βραχὺ κατόπιν ἐπακολουθησάσης (τῇ 2 Σεπτεμβ. 31 π.Χ.) ναυμαχίας τοῦ Ἀντωνίου, τῆς οἰκτρᾶς φυγῆς εἰς Αἴγυπτον τῆς Κλεοπάτρας καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἶναι πασίγνωστα.

Μόλις ἡ Κλεοπάτρα ἠσφαλίσθη ἐν Ἀλεξάνδρειᾳ, ἔνθα ἔξαπατήσασα τοὺς κατοίκους κατέπλευσεν ὡς νικήτρια, πολλοὺς μὲν τῶν πρώτων, τῶν πάντοτε μισούντων αὐτήν, νῦν δὲ ἀναθαρρησάντων ἔνεκα τῆς συμφορᾶς αὐτῆς, ἐφόνευσε, πολὺν δὲ καὶ πλοῦτον « ἔκτε τῶν ἐκείνων κτημάτων, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων καὶ ὀσίων καὶ θείων, μηδενὸς μηδὲ τῶν πάνυ ἀβάτων φειδομένη ἤθροϊζε· δυνάμεις τε ἐξηρτύετο καὶ συμμαχίας περιεσκόπει ». Ὁ δ' εἰς Λιβύην ἐκπλεύσας Ἀντώνιος ἵνα ἀναλάβῃ τὸν ἐκεῖ ἐπὶ φυλακῇ αὐτῆς τεταγμένον στρατὸν αὐτοῦ, δὲν ἐγένετο δεκτός, ἐπανελθὼν ἄπρακτος καὶ ἠττημένος εἰς Ἀλεξάν-

δρειαν, ἔνθα εὐθύς παρεσκευάζετο καὶ αὐτὸς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ὡς ἐπὶ ταχεῖ πολέμῳ. Τότε δ' ἀνεκίρουν ἐνηλίκους τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, ἦτοι ἢ μὲν Κλεοπάτρα τὸν Καισαρίωνα, ὁ δ' Ἀντώνιος τὸν ἐκ τῆς Φουλβίας Ἀντυλλον, « ἵν' οἱ τε Αἰγύπτιοι ὡς καὶ ἀνδρὸς τινος ἤδη βασιλεύοντός σφον, προθυμηθῶσι, καὶ οἱ ἄλλοι προστάτας ἐκείνους, ἂν γέ τι δεινὸν σφισι συμβῆ, ἔχοντες καρτερήσωσι ».¹ Τὰ πάντα ὁμως ἀπέβησαν ἐπιματαίῳ. Περικυκλωθέντες πανταχόθεν ὑπὸ τῶν στρατῶν τοῦ Ὀκταβίου καὶ ὑπὸ πάντων τῶν συμμάχων καὶ φίλων ἐγκαταλειφθέντες, ἠτύοκτόνησαν ἀμφοτέρω ἐν ἔτει 30 π. Χ. κατὰ τὸν τραγικώτατον ἐκείνον καὶ πασίγνωστον τρόπον, μεθ' ὃ ὁ μὲν ἀτυχῆς Ἀντυλλος ἐσφάγη ἐν αὐτῷ τῷ ἠρώφῳ τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὁ δὲ Καισαρίων ἐφονεύθη φεύγων εἰς τὴν Αἰθιοπίαν.

Ἡ Κλεοπάτρα ἠτύοκτόνησε τῇ 30 Σεπτεμβρίου, ἄγουσα τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας, τὸ καὶ 23^{ον} ἔτος τῆς βασιλείας αὐτῆς. Μετ' αὐτῆς κατελύθη ἐς αἰεὶ τὸ μέγα κράτος τῶν Λαγιδῶν, ἢ δ' Αἴγυπτος ὑπετάγη ὀριστικῶς εἰς τὴν Ρώμην.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΤΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΙΛΕΩΝ ΑΥΤΗΣ.

ΤΑΞΙΣ Α.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

(Ἀριθ. 1847-1870, Πίναξ LXII, 1-25.)

Ὡς πρὸς τὴν νομισματοκοπίαν τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας κρατεῖ παρὰ πᾶσι τοῖς νεωτέροις νομισματικαῖς παραδόξοις τις ἀληθῶς γνώμη. Κατ' αὐτοὺς δηλαδὴ οὔτε ἡ Κλεοπάτρα οὔτε οἱ συμβασιλεῖς αὐτῆς ἔκοψαν οἰονδήποτε ἀργυροῦν τετράδραχμον νόμισμα ἐν Αἰγύπτῳ. Ἡ πανταχοῦ σπείρουσα ἀφειδῶς καὶ ἀφθόνως τὸν χρυσὸν Κλεοπάτρα, ἢ καταπληκτικῶς αὐξήσασα τὰς κτήσεις καὶ τὴν ἰσχὺν τοῦ κράτους τῶν Λαγιδῶν καὶ μονονουχὶ κυρία ἀπόλυτος ἀπάσης τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ τῆς μέχρι τῆς Ἰονίου θαλάσσης Εὐρώπης γενομένη, ἧς δὲ πρὸς τιμὴν πλεῖσται πόλεις ἐφιλοτιμοῦντο νὰ κόπτωσι νομίσματα, οὐδὲν ἄλλο νόμισμα—λέγουσι—ἔκοψεν ἐν Αἰγύπτῳ ἢ δραχμὴν τινα

1. Πλουτ. Ἀντώνιος 59.

1. Δίων Κάσσιος, 51, 6

τοῦ ἔτους C τῆς βασιλείας αὐτῆς. Αὕτη δὲ καὶ μόνη ἐξ ὅλων τῶν Λαγαιδῶν δὲν ἔκοψεν ἐκ τῶν μετὰ τῶν σταθερῶν τύπων τοῦ πρώτου Πτολεμαίου παγκοίνων ἐκείνων Πτολεμαϊκῶν τετραδράχμων!

Ἡ γνώμη αὕτη ἐφάνη μοι εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὄλος ἀπίθανος· οὐδ' ἠδυνάμην νὰ παραδεχθῶ ἀνεξετάστως ὡς ὀρθὰς δικαιολογίας οἷα ἡ τοῦ Feuardent, γράφωντος¹ ἐπι Κλεοπάτρας «*les tétradrachmes étaient tombés dans un complet discrédit, sans doute à cause des fraudes par Aulète, le père de Cléopâtre*». Ἀληθὲς φάρμακον κατὰ τῆς νοθείας τοῦ νομίσματος κράτους τινὸς δὲν εἶναι, νομίζω, ἢ κατάργησις αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ ἐπαναφορὰ εἰς τὸ γνήσιον πρὸς τοῦτο δ' ἡ Κλεοπάτρα εἶχε πάντα τὰ ὑλικά μέσα, ὡς διὰ τῶν θελγήτρων αὐτῆς κατορθώσασα νὰ φορολογῇ καὶ ἀπογυμνοῖ τοὺς Ρωμαίους ἀντὶ ὑπ' αὐτῶν δεινῶς νὰ φορολογῆται, ὡς ὁ πατὴρ αὐτῆς ὁ ἀκριβῶς ἔνεκα τούτου κιβδηλεύσας τὸ νόμισμα. Ἐπίσης ἀπίθανος ἐφάνη μοι ἡ γνώμη τοῦ Poole², ὅτι ἡ Κλεοπάτρα καὶ οἱ συμβασιλεῖς αὐτῆς θὰ ἔκοψαν ὀλίγιστα μόνον νομίσματα — ὡς τοιαῦτα δ' ἐννοεῖ ὁ Poole μόνην τὴν ρηθεισαν δραχμὴν τοῦ C ἔτους τῆς Κλεοπάτρας — ἀρκοῦντα «*to show their exercise of the regal right of coinage*». Ἀληθῶς πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ κράτους αὐτοῦ γενναίως ἀγωνισθεῖς καὶ πεσὼν Πτολεμαῖος ΙΔ', μάλιστα δὲ ἡ φιλόδοξος Κλεοπάτρα — ἢ ἀναγκάσασα τόσας πόλεις ἐκτὸς τῆς Αἰγύπτου νὰ κόψωσι πρὸς τιμὴν αὐτῆς ὡς βασιλίσσης νομίσματα, ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου δηναρίου κατορθώσασα νὰ τεθῆ ἡ εἰκὼν αὐτῆς, — πῶς εἶναι, λέγω, δυνατὸν νὰ μὴ ἔκοπτεν ἄφθονα ἴδια αὐτῆ νομίσματα ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγύπτῳ, ἀφοῦ καὶ τὰ ὑλικά μέσα εἶχε καὶ πᾶσαν τὴν πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐφοδιάζῃ δι' αὐτῶν τοὺς στρατοὺς αὐτῆς καὶ τοὺς τῶν φίλων αὐτῇ Ρωμαίων τοῦ Ἀντωνίου κατὰ τοὺς συχνοὺς πολέμους, εἰς οὓς ἀνεμίχθη;

Εἶχον δὲ δίκαιον οὕτω σκεπτόμενος. Προσεκτικὴ μάλιστα καὶ λεπτομεροῦς τοῦ προβλήματος ἔρευνα ἔπεισέ με ὅτι ἡ Κλεοπάτρα καὶ οἱ συμβασιλεῖς αὐτῆς ἠκολούθησαν, ὡς ἦτο προσ-

δοκώμενον, πιστῶς τὰς νομισματικὰς παραδόσεις τοῦ κράτους τῶν Λαγαιδῶν, κόψαντες ἐν Αἰγύπτῳ, καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτῶν, ἄφθονον τάξιν τετραδράχμων ἐκ καθαροῦ μετάλλου, φερόντων οὐχὶ τὰς εἰκόνας ἑαυτῶν, ἀλλὰ — συμφώνως πρὸς τὸν κανόνα τῆς νομισματοκοπίας τῶν Λαγαιδῶν — τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ πρώτου τῶν Πτολεμαίων.

Τὰ νομίσματα, δι' ὧν πληροῦται τὸ ἄλλως ἀκατανόητον ἐμοὶ μέγα τοῦτο κενὸν τῆς νομισματοκοπίας τῶν Λαγαιδῶν, εἶναι τὰ τετράδραγμα τῆς τάξεως ἐκείνης, ἣν πρῶτος ὁ Feuardent¹, τούτῳ δ' ἐπόμενος ὁ Poole καὶ πάντες οἱ περὶ τῶν Πτολεμαίων ἀσχοληθέντες νεώτεροι νομισματικοὶ² ἀπένειμαν εἰς τὸν ἐπὶ Αὐλήτου τιμαριούχον βασιλέα τῆς Κύπρου Πτολεμαῖον, ἅτινα δ' ἐγὼ κατελόγισα εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν συμβασιλέων αὐτῆς ὑπ' ἀριθ. 1847-1870, πίν. LXII, 1-23).

Οἱ λόγοι δέ, οἵτινες ἤγαγον ἐμὲ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, εἶναι οἱ ἑξῆς:

1ον Ἦδη αὐτὸς ὁ Poole³, καίπερ παραδεχόμενος τὴν ἀπονομήν τοῦ Feuardent, ἐσημείωσεν ὀρθῶς περὶ τῶν τετραδράχμων τῆς ἐν λόγῳ τάξεως ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι «*the provenance is sometimes Egyptian*», προσθέτων ἀφ' ἑτέρου ὅτι «*strangely, however, I know personally of no instance of these coins being brought from Cyprus.*» Αἱ δὲ πληροφορίαι τοῦ Feuardent, ὅτι τοιαῦτα τετράδραγμα εὐρίσκονται εἰς μεγάλας ποσότητας ἐν Κύπρῳ, ὅχι μόνον δὲν εἶναι ἀκριβεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀντίκεινται πρὸς ἐμὰς πληροφορίας ληφθεῖσας ἐπιτοπίως διὰ τοῦ J. Dattari καὶ ἄλλων πεφωτισμένων συλλογέων νομισμάτων, καθ' ὅς εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι τὰ τετράδραγμα ταῦτα ἀνευρίσκονται ἐν μὲν Αἰγύπτῳ εἰς μεγίστας ποσότητας, ἐν δὲ τῇ Κύπρῳ οὐχὶ συχνότερον τῶν λοιπῶν Αἰγυπτιακῶν νομισμάτων. Ἡ προέλευσις ἄρα αὐτῶν ἀντιτίθεται μὲν τῇ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κύπρου ἀπονομῇ, ἐνδεικνύει δὲ σαφῶς ὡς τόπον ἐκδόσεως τὴν Αἰγύπτον.

2ον Ἄν τις ἐξετάσῃ ἐπισταμένως τὴν τεχνο-

1. Catal. Demetrio, p. XII, 115-118, N° 418-438.

2. BMC. Ptolemies p. LXXXI-LXXXII, 118-120 N° 1 46. -- Head Ἱστορία τῶν νομισμάτων (μετάφρ. Σβορώνου), Τόμ. Β', σελ. 463 κτλ.

3. Ἐ. ἄ. pag. LXXXI.

1. Catal. Demetrio I, p. 123.

2. BMC. Ptolemies pag. LXXXII.

τροπίαν αὐτῶν, εὐρίσκει ὅτι εἶναι πολὺ μᾶλλον προκεχωρηκυίας παρακμῆς ἐκείνης τῶν νομισμάτων τοῦ Αὐλητοῦ, οὐ ἀκριβῶς σύγχρονος ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου Πτολεμαῖος, πρὸς δὲ ὅτι δηλοῖ σαφέστατα τοὺς ἐσχάτους χρόνους τῆς νομισματοκοπίας τοῦ κράτους τῶν Λαγαιδῶν, ἐπομένως τοὺς τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν συμβασιλέων αὐτῆς. Οὕτω τὸ ἔσχατον τῶν τετραδράχμων τῆς τάξεως ταύτης, ἦτοι τὸ φέρον τὸ ἔτος ΚΓ (ἀριθμ. 1870 πίν. LXII, 2'), εἶμαι βέβαιος ὅτι πᾶς πεπειραμένος νομισματικὸς θέλει θεωρήσει ὡς τὸ χρονολογικῶς ἔσχατον πάντων τῶν κεχρονολογημένων τετραδράχμων τοῦ κράτους τῶν Λαγαιδῶν. Ἀληθῶς ἐν αὐτῷ βλέπει τις σαφῶς τὴν εἰκόνα τῆς ἐκπνεούσης δυναστείας.

3^{ον} Οὐδὲν κέρμα τῆς νομισματοκοπίας τῶν Πτολεμαίων βεβαιοῖ σαφῶς καὶ ἀναμφισβητήτως ὅτι τὰ μέλη τοῦ οἴκου τῶν Λαγαιδῶν, τὸ πρὸς ἀποφυγὴν ἐρίδων καὶ ἐμφυλίων πολέμων λαμβάνοντα ὡς τιμάρια μεγάλα τμήματα τοῦ κράτους, οἷα ἡ Κυρηναϊκὴ καὶ ἡ Κύπρος, ἔκοψάν ποτε ἐν αὐταῖς ἴδια αὐτῶν βασιλικά νομίσματα, ἦτοι μετ' ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ καὶ ἐτῶν ἀναφερομένων εἰς αὐτοὺς καὶ οὐχὶ εἰς τὸν ἐν Αἰγύπτῳ κύριον βασιλέα τοῦ κράτους. Αὐτὴ ἡ ἐξαιρέσις, ἣν ἀποτελοῦσι τὰ ὑπὸ Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α', κοπέντα ἐν Κύπρῳ τετράδραχμα (σελ. 1734-1784) βεβαιοῖ τὸν κανόνα τοῦτον, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἡ ἐν Αἰγύπτῳ τότε βασιλεύουσα πανίσχυρος μήτηρ αὐτοῦ Κλεοπάτρα Γ' ἐξαιρετικῶς καὶ καταχρηστικῶς περιέβαλεν αὐτὸν διὰ πάντων τῶν βασιλικῶν δικαιωμάτων, ἐπομένως καὶ τοῦ τῆς νομισματοκοπίας, ὡς θέλουσα δι' αὐτοῦ νὰ ἐξώσῃ τῆς Αἰγύπτου τὸν ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπιβληθέντα αὐτῇ μισητὸν βασιλέα Πτολεμαῖον Γ', Σωτήρα Β', ὅπερ καὶ πράγματι κατώρθωσε. Κατὰ ταῦτα δὲν δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν ὅτι ὁ ἄλλως ἄσημος βασιλεὺς τῆς Κύπρου ἀδελφὸς τοῦ Αὐλητοῦ θὰ ἔκοψε νομίσματα, καὶ μάλιστα ἐκ καθαροῦ μετάλλου, οἷα τὰ τῆς ἐν λόγῳ τάξεως, τὰ δυνάμενα ὄχι μόνον νὰ θέσωσιν τότε ἐκτὸς πάσης κυκλοφορίας τὰ κειβδηλευμένα σύγχρονα τετράδραχμα τοῦ Αὐλητοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ συγχυθῶσι χρονολογικῶς πρὸς τὰ τοῦ Αὐλητοῦ, ὡς φέροντα ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ ἔτη, ἀφ' οὗ συγχρόνως ἤρχισαν αἱ βασιλεῖαι ἀμφοτέρων.

4^{ον} Εἶδομεν ἤδη πολλάκις, ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ βασιλέως δὲν ἐτίθετο ἐπὶ τῶν τετραδράχμων, — φερόντων πάντοτε τοὺς σταθεροὺς τύπους τοῦ Σωτήρος Α', — ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν ὑποδιαίρέσεων αὐτῶν. Λοιπὸν ἡ μόνη γνωστὴ δραχμὴ τῆς ἐν λόγῳ τάξεως φέρει οὐχὶ τὴν εἰκόνα καὶ ἐπιγραφὴν τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου, ἀλλὰ τὰς τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας. Ἐπομένως ὑπὸ ταύτης ἐκόπησαν ἀναγκαίως καὶ τὰ στερεότυπα τετράδραχμα τῆς αὐτῆς τάξεως.

5^{ον} Τὰ ἐπ' αὐτῶν ἔτη Α—ΚΓ πληροῦσιν ἀκριβῶς καὶ τελείως τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας καὶ τῶν παρ' αὐτῇ ἀσήμων συμβασιλέων ἴδε τὸν ἐν τέλει τοῦ τόμου συνοπτικὸν πίνακα τῶν νομισμάτων τῆς Κλεοπάτρας).

Καὶ τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Δ ἔτη εἶναι κοινὰ τῆς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀντιποιηθείσης ὀλόκληρον τὴν βασιλικὴν δύναμιν Κλεοπάτρας καὶ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, τότε δ' ἀνηλικίου Πτολεμαίου ΙΔ', Φιλοπάτορος καὶ Φιλαδέλφου, — εἰς ὃν ἀναφέρεται καὶ ἡ στερεότυπος ἐπιγραφὴ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, — ὡς ῥητῶς λέγει ὁ Πορφύριος¹: «τῆς Κλεοπάτρας τὰ πρῶτα τῆς δυναστείας ἔτη εἰς ἐκείνην τε καὶ τὸν πρεσβύτερον αὐτῆς ἀδελφὸν ἀνηνέχθη Πτολεμαῖον . . . ὧν συμβασιλευόντων τετραετῆς διεγένετο χρόνος.»

Τὰ δ' ἐπόμενα τρία ἔτη Ε—Ζ ἀναφέρονται εἰς μόνην τὴν Κλεοπάτραν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸν δεύτερον συμβασιλέα καὶ νεώτερον ἀδελφὸν αὐτῆς Πτολεμαῖον ΙΕ', Φιλοπάτορα. Εἶναι ἀληθές ὅτι κατὰ τὸν Πορφύριον (ἔ. ἀ. σελ. 724) ἐπὶ τῆς νέας ταύτης συμβασιλείας «ἐχρημάτισε τὸ πέμπτον ἔτος τῆς Κλεοπάτρας, τὸ καὶ πρῶτον Πτολεμαίου [τοῦ ΙΕ'], καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα μέχρι τῆς ἀναιρέσεως αὐτοῦ, ἄλλα δύο». Ἐπομένως ἔδει νὰ ἀναμένωμεν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὴν παρουσίαν διπλῶν ἐτῶν. Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι ἡ φιλόδοξος καὶ τότε πανίσχυρος ἐρωμένη τοῦ Καίσαρος Κλεοπάτρα, ἦτινι ὁ ἐραστὴς «ἐχαρίσατο τὴν Αἴγυπτον», ἔχουσα ὑπὸ τὰς ἀπολύτους αὐτῆς διαταγὰς τὰ νομισματοκοπεῖα τοῦ κράτους, δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τὸν τότε δεκαετῆ μόλις δυστυχῆ ἀδελφὸν αὐτῆς, ὃν μετ' οὐ πολὺ ἐδολοφόνησεν: «ὁ τε γὰρ ἀνὴρ αὐτῆς παιδίον

¹ FHG. III, 723.

ἔτι ἦν, καὶ ἐκείνη πρὸς τὴν παρὰ τοῦ Καίσαρος εὐνοϊαν οὐδὲν ὅ,τι οὐκ ἐδύνατο, ὥστε *πρόσχημα* μὲν ὡς καὶ τῶ ἀδελφῶ συνοικοῦσα καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπίκοινων αὐτῶ ἔχουσα ἐκέκτητο, τὸ δ' ἀληθὲς *μόνη ἐβασίλευε* »¹. Προέβη μάλιστα καὶ περαιτέρω. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τινες ἐδύνατο, ἀγνοοῦντες τὸ κατὰ παράδοσιν ἀμετάβλητον, νὰ ἐκλάβωσι τὴν στερεότυπον τῶν ἐν λόγῳ τετραδράχμων ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ὡς δηλοῦσαν ἐκδότην τῶν νομισμάτων τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς καὶ σύζυγον, ἔκοψε τότε ἀκριβῶς, ὡς ὑποδιαίρεσις αὐτῶν, δραχμὰς φερούσας τὴν τε προτομήν, τὸ ἔτος C καὶ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτῆς ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. Θέλομεν δ' ἀκολουθῶντες ἴδει ὅτι τὸ αὐτὸ ἔπραξε καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐκ χαλκοῦ ὑποδιαίρεσις τῶν αὐτῶν Αἰγυπτιακῶν τετραδράχμων. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι καὶ τὰ τῶν αὐτῶν ἐτῶν ἐπιγραφικὰ μνημεῖα φέρουσι μόνον τὰ ἔτη τῆς Κλεοπάτρας, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ τοῦ συμβασιλέως αὐτῆς².

Τὰ δὲ ἀπὸ τοῦ Η μέχρι τοῦ ΙΕ ἔτη ἀναφέρονται εἰς μόνην τὴν Κλεοπάτραν. Ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Πορφύριος (ἔ. ἀ.), τελευτήσαντος τοῦ Πτολεμαίου ΙΕ' « ταῖς Κλεοπάτρας ἀπάταις τῶ τετάρτῳ μὲν αὐτοῦ τῆς δὲ Κλεοπάτρας ὀγδῶ ἔτει ὁ μεταγενέστερος εἰς μόνην Κλεοπάτραν ἀνεγράφη χρόνος, ἕως ἐτῶν πεντεκαίδεκα ». Ἐκ τούτου συναγομεν ὅτι ἡ φιλόδοξος Κλεοπάτρα οὐδόλως ἐφρόντισε νὰ ἀναγράψῃ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὰ ἔτη τοῦ τρίτου συμβασιλέως αὐτῆς καὶ υἱοῦ Πτολεμαίου ΙΓ', τοῦ καὶ Καισαριῶνος. Ὡς δὲ λέγει ὁ Letronne (II, 91, 93) « César étant mort peu de temps après l'avènement du jeune prince, Cléopâtre crut pouvoir impunément le priver de cette part de la souveraineté ». Ἴσως δ' ἐφρόνει ὅτι ἤρκει αὐτῶ ἡ ἀμφίβολος τιμὴ τῆς ἐπὶ τῶν τετραδράχμων σταθερᾶς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Ἄλλως δὲ οὐδὲ τὰ ἐπιγραφικὰ μνημεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φέρουσι τὰ ἔτη ἀμφοτέρων, ἀλλὰ μόνον τὰ τῆς Κλεοπάτρας. Τὰ ἐν τῇ γνωστῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Τουρίνου τοιαῦτα (LI τοῦ καὶ Β ἢ LIΓ τοῦ καὶ Δ) εἶναι συμπληρώσεις τῶν νεωτέρων ἐπιγραφικῶν, οὐδὲν ἀποδεικνύουσαι περὶ τοῦ ἐναντίου³.

Ἐπίσης καὶ τὰ λοιπὰ τῶν τετραδράχμων ἡμῶν

ἔτη IC ΚΓ ἀναφέρονται εἰς μόνην τὴν Κλεοπάτραν. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Πορφύριος (ἔ. ἀ.) γράφει ὅτι « τὸ δ' ἐκκαιδέκατον (ἔτος τῆς Κλεοπάτρας) ὠνομάσθη τὸ καὶ πρῶτον, ἐπειδὴ τελευτήσαντος Λυσιμάχου [= Λυσανίου] τῆς ἐν Συρίᾳ Χαλκίδος βασιλέως, Μάρκος Ἀντώνιος ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τε Χαλκίδα καὶ τοὺς περὶ αὐτὴν τόπους παρέδωκε τῇ Κλεοπάτρᾳ· καὶ ἀπὸ τοῦδε καὶ τὰ τούτων ὕστερα ἔτη μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου (γρ. τρίτου), ὁ καὶ τελευταῖον ἐγένετο Κλεοπάτρας, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προστιθεμένου τοῦ ἀριθμοῦ, ἐγράφετο, ὡς γενέσθαι τὸ δεύτερον καὶ εἰκοστὸν αὐτῆς τὸ καὶ ἕβδομον ». Ἄλλ' ὁ τρόπος οὗτος τοῦ χρονολογεῖν, καίπερ ὢν μεμαρτυρημένος καὶ ἐκ δύο ἐπιγραφῶν τῆς Αἰγύπτου φερουσῶν τὰς χρονολογίας « *Λιθ' τοῦ κ(αί) δ', Χοιάκ κθ'* » καὶ « *Λκ' τὸ καὶ ε' Φαι(ενώθ) α'* »¹, δὲν ἐχρησιμοποιήθη καὶ ἐπὶ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ κόμματος τετραδράχμων, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ τινῶν χαλκῶν κερμάτων, κοπέντων τότε ἐν Βηρουτῶ τῆς Συρίας κατόπιν αὐτῆς ταύτης τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἀντωνίου, πρὸς ἣν σχετίζει ὁ Πορφύριος τὴν εἰσαγωγὴν τῶν διπλῶν χρονολογιῶν (ἴδε κατωτέρω τὰ περὶ τῶν νομισμάτων τῆς Βηρουτοῦ, τάξις Δ). Ἐχομεν ἄλλως ἐτέρας Αἰγυπτιακὰς ἐπιγραφάς, οἷα ἡ ἐπιτύμβιος τοῦ Νοφρεχῶ « *ἐκ τοῦ 20 ἔτους τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας* »², ἀποδεικνύουσας ὅτι δὲν ἦτο τόσο γενικὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἡ χρῆσις τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος διπλῶν χρονολογιῶν, ὥστε ἀναγκαιῶς νὰ εἰσαχθῇ καὶ ἐπὶ τῶν Αἰγυπτιακοῦ κόμματος τετραδράχμων, ὧν τὴν ἐξωτερικὴν ὄψιν ἀείποτε ἀπέφευγον οἱ Πτολεμαῖοι νὰ μεταβάλλωσιν, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, ὡς πολλάκις ἐσημειώσαμεν μέχρι τοῦδε.

ΤΑΞΙΣ Β.

ΧΑΛΚΑ ΤΗΩΝ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΚΟΗΝΤΑ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ

(Ἀριθμ. 1871-1873, πίν. LXIII, 1-8)³.

Τὰ κέρματα ταῦτα, εἰς μεγάλας ποσότητας ἀνακαλυπτόμενα ἐν αὐτῇ τῇ Αἰγύπτῳ, ἀποτελοῦσι

1. Dittenberger OGIS. I, 195-196. — Krall, Ein Doppeldatum aus der Zeit der Cleopatra und des Antonius: Wiener Studien V (1883), p. 313.

2. Rev. Egypt. V, 130.

3. Ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν, σελ. 311, ἐκ τυπογραφικῆς ἀβλεπίας ἐτέθη δις μὲν LXVIII ἀντὶ LXIII, ἐν τέλει δὲ ἀπαξ XLIII, 4 ἀντὶ LXIII, 8.

1. Δίων Κάσσιος 42, 44.

2. Strack, Die Dynastie der Ptolemäer p. 212.

3. Strack ἔ. ἀ ἀριθ. 157. — Dittenberger OGIS. I, 194.

βεβαίως τὸ εἰς χαλκὸν συμπλήρωμα τῶν ἀργυρῶν Αἰγυπτιακῶν τετραδράχμων τῆς τάξεως Α τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας, δεικνύουσι δὲ διὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀπεικονίσεως μόνης τῆς Κλεοπάτρας ὅτι αὕτη καὶ οὐχί τις τῶν συμβασιλέων αὐτῆς ἦτο ἢ τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν πράγματι διαχειριζομένη.

Περὶ δὲ τῶν ἐπ' αὐτῶν σταθερῶς εὕρισκομένων μεγάλων γραμμάτων Π καὶ Μ, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ὅλως ἀστήρικτον τῆς γνώμης τοῦ Poole¹, ὅτι δηλοῦσι τὰ ἀρκτικὰ τῶν νομισματοκοπειῶν τῆς Πάφου καὶ Μέμφιδος, πρὸς δὲ κρίνοντες ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε σημειωθέντων ὑφ' ἡμῶν πολυπληθῶν ὁμοίων παραδειγμάτων, ἠδυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι εἶναι τὰ ἀρκτικὰ τῶν ὀνομάτων τῶν παντοδυνάμων εὐνούχων τῆς Κλεοπάτρας Ποθεινοῦ καὶ Μαρδίωνος, « ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας », ὡς περιφρονητικῶς ἔλεγεν ὁ Καῖσαρ Ὁκταβιανὸς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ὅτε ἐν ἔτει 32 π. Χ. ἐψήφισαν τὸν κατὰ τῆς Κλεοπάτρας πόλεμον¹. Ἄλλ' ἢ παραβολὴ τῶν ἐν λόγῳ κερμάτων πρὸς τὰ εὐθὺς κατόπιν κοπέντα ὑπὸ τοῦ Ὁκταβιανοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πανόμοια νομίσματα, ἐφ' ὧν ἀπαντῶσι τὰ αὐτὰ καὶ ἄλλα ὅμοια γράμματα, πείθει ὅτι πρόκειται περὶ ἀριθμῶν 80(Π) καὶ 40(Μ), μετρολογικὴν ἔχόντων σημασίαν. Περὶ τούτου λεπτομερῶς πραγματευόμεθα ἐν τῷ περὶ τῶν ὀλκῶν κεφαλαίῳ τοῦ τετάρτου μέρους τῆς παρούσης συγγραφῆς. Ὡς πρὸς δὲ τὰς περὶ τούτου κρατούσας νῦν γνώμας ἴδε ὅσα ἔγραψαν ἐσχάτως οἱ Regling², Hultsch³ καὶ Parazzoli⁴.

ΤΑΞΙΣ Γ

ΧΑΛΚΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡῶ ΑΠΟ ΤΟΥ 46 Π. Χ.

(Ἄριθ. 1874-1877, Πίν. LXII, 26-29

[καὶ ἀρ. 1842-1844, Πίν. XLI, 27-29]).

Τὸ πρῶτον τῶν νομισμάτων τούτων (ἀρ. 1874 πίν. LXII, 26) ἐγένετο ἀντικείμενον διαφόρων ὑποθέσεων. Ὡς πρὸς μὲν τὸ μέγα ἐν τῷ πεδίῳ

1. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 60. « Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάστο Καῖσαρ ἱκανῶς, ψηφίζεται Κλεοπάτρα πολεμεῖν. ἀφελέσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀντώνιον, ἧς ἐξέστη γυναικί. Καὶ προσελεῖπε Καῖσαρ, ὡς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδὲ αὐτοῦ κρατοῖ, πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρδίων ὁ εὐνοῦχος καὶ Ποθεινὸς . . . , ὑφ' ὧν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας »

2. Zur griech. Münzkunde: Zeits. für Num. Bd. XXIII, S. 115.

3. Ptolem. Münz und Rechnungswerte. Leipzig 1903 S. 51.

4. Le monnayage d'Auguste: Rev. Num. 1903 p. 252-266.

αὐτοῦ μονογράφημα ἔτι πάντες συμφωνοῦσιν ὀρθῶς, ὅτι δηλοῖ τὸ ὄνομα τῆς ΚΥΠΡ(ΟΥ). Ἀκριβῶς δὲ τὸ αὐτὸ μονογράφημα φέρουσι καὶ τινὰ μικροτέρων ὀλκῶν καὶ τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας χαλκῶ νομίσματα τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας (ἀρ. 1842, πίν. 27-28), ἅτινα ἐν τῷ καταλόγῳ ἔταξα ἐσφαλμένως ὑπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Αὐλητοῦ, μὴ ἐννοήσας ὅτι τὸ μονογράφημα αὐτῶν εἶναι τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς πρὸς τὸ τοῦ ἀρ. 1874, ἐτέθη δ' ὅμως πλαγίως ἵνα μὴ ἡ προέχουσα κεφαλὴ τοῦ Ρ ὀρθῶς τεθειμένου καταλαμβάνῃ τὸν χῶρον τοῦ πεδίου, οὗ χρεῖαν εἶχεν ὁ σφραγιδολύφος ἵνα θέσῃ τὸ σύμβολον τοῦ ὑπερκειμένου Ἰσιακοῦ κοσμήματος¹. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Αὐλητῆς οὐδέποτε ἦτο κύριος τῆς Κύπρου, ἦν ἐπ' αὐτοῦ κατεῖχεν ὁ μὴ δικαιούμενος νὰ κόπῃ νομίσματα ἀδελφὸς Πτολεμαῖος, εἶναι προφανὲς ὅτι τὸ ὑπ ἀρ. 1842 κέρμα ἐκόπη καθ' ὄν χρόνον καὶ τὸ ὑπ ἀρ. 1874 μείζον, τὸ φέρον τὴν προτομὴν τῆς Κλεοπάτρας ὡς Ἀφροδίτης ἐχούσης ἐν τῇ ἀγκάλῃ αὐτῆς τὸν Καισαρίωνα ὡς μικρὸν Ἔρωτα. Ἄλλως δὲ ὄχι μόνον ἡ τεχνοτροπία αὐτῶν συμφωνεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολον τῆς Ἰσιδος ἀρμόζει τῇ Κλεοπάτρῃ, ἧτις « εἰς πληθος ἐξιούσα στολὴν ἱερὰν Ἰσιδος ἐλάμβανε καὶ νέα Ἴσις ἐχρημάτιζε »², διὸ καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀσφαλοῦς ἀπονομῆς νομισμάτων τῆς Κλεοπάτρας εὕρισκομεν τὸ Ἰσιακὸν κόσμημα ποτὲ μὲν ὡς σύμβολον (ἀρ. 1853), ποτὲ δὲ ὡς κύριον τύπον αὐτῆς (ἀρ. 1905).

Ὁ Feuardent³ εὕρισκων παραδόξως ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ κέρματος ἀρ. 1874 προτομὴ βασιλίσσης δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἄλλας γνωστὰς τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας, πρὸς δὲ ὅτι ἡ τεχνοτροπία τοῦ κέρματος εἶναι ἀρχαιότερα τῶν χρόνων τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας, ἀπένειμεν αὐτὸ εἰς τὴν Κλεοπάτραν Βερενίκην, θυγατέρα τοῦ Σωτήρος Β' (81/80 π. Χ.), διὰ μακρῶν ὑποστηρίζων ὅτι δὲν πρόκειται περὶ εἰκόνας τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας φερούσης τὸν παῖδα Καισαρίωνα, ὡς ὀρθῶς παρεδέχοντο πάντες οἱ νομισματικοί. Μετ'

1. Τὸ ἐν τῷ καταλόγῳ σελ. 304, ἀρ. 1842 δημοσιευθὲν σχῆμα τοῦ μονογραφήματος εἶναι ἀνακριβές. Ἴνα πεισθῇ τις ὅτι ἀμφότερα τὰ μονογραφήματα εἶναι ἀπαράλλακτα, δὲν ἔχει ἢ νὰ παραβάλλῃ τὸ ὀρθιον μονογράφημα τοῦ πίνακος LXII, 26 πρὸς τὸ πλάγιον τοῦ πίν. LXI, 28.

2. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος, 54.

3. Catal. Demetrio pag. 101-104.

αὐτὸν ὅμως ὁ Roole¹ δικαίως ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότερας γνώμης. Ἀληθῶς ἡ ὁμοιότης τῆς εἰκονιζομένης πρὸς τὰς ἐξ ἄλλων νομισμάτων ἀσφαλὺς ἀπονομῆς εἰκόνας τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας εἶναι τηλικαύτη, ὥστε θὰ ἠπόρουν μεγάλως διὰ τὰς διαφοράς, ἅς εὐρίσκει ὁ ἄλλως ἐξησηκῆμένος ὀφθαλμὸς τοῦ Feuardent, ἂν ἡ πλάνη αὐτοῦ δὲν ἦτο, ὡς νομίζω, ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης ἐπιθυμίας νὰ ἀποδώσῃ νομίσματα εἰς τὴν μέχρι τοῦδε στερουμένην τοιούτων Κλεοπάτραν Βερενίκην. Ἄλλως δὲ ὁ τύπος τῆς φερύσης ἐπιδεικτικῶς τὸ βρέφος βασιλίσσης θαυμασίως ἀρμόζει τῇ περιφήμῳ Κλεοπάτρᾳ, ἐνῶ οὐδόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐν σχέσει πρὸς τὴν Κλεοπάτραν Βερενίκην. Ἀληθῶς ὁ ὡς Ἐρωτίσκος εἰκονιζόμενος παῖς εἶναι βεβαίως ὁ ἐν ἔτει 47 τῆ 23 Ἰουνίου τεχθεὶς Καισαρίων, ὃν ὄχι μόνον δὲν θὰ ἠσχύνετο, ὡς φρονεῖ ὁ Feuardent, νὰ ἐπιδεικνύῃ διὰ τῶν νομισμάτων ἡ Κλεοπάτρα, ἀλλὰ καὶ συμφέρον πολιτικὸν μέγα ἐπέδιωκε διὰ τῆς διακηρύξεως ταύτης, διὸ καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς ἀμφισβητοῦντας ὅτι οὗτος ἦτο πράγματι υἱὸς τοῦ Καίσαρος, ἡ Κλεοπάτρα «ἐπλάττετο ἐκ τοῦ Καίσαρος, τετοκέναι (αὐτὸν) καὶ κατὰ τοῦτο Καισαρίωνα προσηγόρευε»²

Ἐχοντες δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Καισαρίων εἰκονίζεται ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἡμῶν ὡς βρέφος, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τοῦτο ἐκόπη βραχὺ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 47 π. X. γέννησιν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ ἡ Κύπρος, ἐν ἣ ἐκόπη τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα, ἀνήκε τότε τῇ Κλεοπάτρᾳ, δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Καίσαρ, ἐν τῇ ἀκμῇ τῶν ἐρώτων αὐτοῦ πρὸς τὴν Κλεοπάτραν, ἐχαρίσατο ἐν ἔτει 48 π. X. τὴν νῆσον τοῖς ἀδελφοῖς τῆς Κλεοπάτρας Ἀρσινόῃ καὶ Πτολεμαίῳ (σελ. υν'), παρ' ὧν πάντως θὰ ἀφῆρεσεν αὐτὴν βραχὺ κατόπιν ἔνεκα τῆς πρὸς τοὺς πολιορκητὰς φυγῆς τῆς Ἀρσινόης (σελ. υνα'), δωρησάμενος αὐτὴν μετὰ ταῦτα τῇ Κλεοπάτρᾳ, πιθανῶς ἅμα τῇ ἀναγνωρίσει τοῦ Καισαρίωνος ὑπ' αὐτοῦ (46 π. X.)³, εἰς ἣν ἀναγνωρίσιν πιθανώτατα ἀναφέρεται ἡ εἰκὼν τοῦ νομίσματος. Πράγματι δὲ βραχὺ κατόπιν, ἐν ἔτει 43 π. X., εὐρίσκομεν τὴν Κύπρον διοικουμένην ὑπὸ τῆς

Κλεοπάτρας διὰ τοῦ Αἰγυπτίου στρατηγοῦ Σεραπίωνος, παρ' οὗ ἔλαβεν αὐτὴν τότε ὁ Κάσσιος. Μετὰ δὲ τὴν μάχην τῶν Φιλίππων (42 π. X.) ἡ Κύπρος περιέπεσεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀντωνίου, παρ' οὗ γνωρίζομεν ὅτι ἔλαβεν ἐκ νέου αὐτὴν δῶρον ἡ Κλεοπάτρα ἐν ἔτει 36 π. X. (σελ. υνη'). Ἐπὶ τῆς νέας ταύτης κυριαρχίας τῆς Κλεοπάτρας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκόπη τὸ νόμισμα ἡμῶν, ὡς δεικνύει ἡ βρεφικὴ ἡλικία τοῦ ἐπ' αὐτοῦ εἰκονιζομένου Καισαρίωνος καὶ ἡ σκέψις ὅτι, ὅσον εὐλόγος ἦτο ἡ πρὸς τὸν Καίσαρα κολακεία τῆς ἐπιδείξεως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ δωρήσεως τῆς νήσου, τῶν δι' αὐτοῦ δηλουμένων ἐρώτων τῆς Κλεοπάτρας, τόσον παράλογος θὰ ἦτο γινομένη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς δωρεᾶς τοῦ νέου αὐτῆς ἑραστοῦ Ἀντωνίου.

Πιθανώτατον ἐπίσης εἶναι ὅτι οἱ ἐπὶ τῶν μικροτέρων κερμάτων τῆς αὐτῆς σειρᾶς τῆς Κύπρου ἀπεικονισθέντες δύο Πτολεμαῖκοι ἀετοὶ (ἀριθ. 1842-44 καὶ 1876-77) ἀναφέρονται εἰς τοὺς δύο βασιλεῖς Κλεοπάτραν καὶ Καισαρίωνα, τὸν ἤδη ἀπὸ τοῦ ἐν ἔτει 44 π. X. θανάτου τοῦ Πτολεμαίου ΙΕ' συμβασιλεύσαντα τῇ μητρὶ⁴.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΤΑ ΚΟΠΗΝΤΑ ΕΝ Τῇ ΑΣΙΑ

α) Ἀσκάλων Ἰουδαίας.

(Ἀριθ. 1878-1885, Πίναξ LXIII, 9-14.)

Σπουδαιότατη ὑπὸ χρονολογικὴν καὶ εἰκονογραφικὴν ἔποψιν εἶναι ἡ παροῦσα τάξις τῶν αὐτονόμων νομισμάτων τῆς Ἀσκάλωνος, ἐφ' ὧν ἔχομεν τὰς ἀρίστας τῶν εἰκόνων τῆς Κλεοπάτρας.

Οἱ Ἀσκαλωνῖται, ἀφοῦ διετέλεσαν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὴν τῶν Λαγειδῶν καὶ Σελευκιδῶν κυριαρχίαν, ἀπέφυγον δι' εὐφυοῦς πολιτικῆς, ὅτε διελύετο τὸ Συριακὸν κράτος, τὴν Ἰουδαϊκὴν κυριαρχίαν². Ἐν ἔτει δὲ 104 π. X., ὅτε ὁ Πτολεμαῖος Γ', Σωτῆρ Β', εἰσβαλὼν εἰς Συρίαν ἐκ Κύπρου συνέτριψε τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων Ἰανναῖον Ἀλέξανδρον (σελ. υ' - υιβ'), κατώρθωσαν νὰ γίνωσιν αὐτόνομοι ἀριθμοῦντες ἐντεῦ-

1. BMC. Ptolemies pag. LXXXIII, 122, 2-3.

2. Δίων Κάσσιος 47, 31.

3. Bouché-Leclercq II, p. 22.

1. Strack ἔ. ἀ. S. 188. 213.

2. Μακκαβ. I, 10, 86 καὶ II, 60.

θεν τοὺς ἑαυτῶν χρόνους¹. Ἄλλ' ἕνεκα τῆς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης τάξεως εἰκόνας τῆς Κλεοπάτρας αἱ χρονολογίαι αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ σχετισθῶσι πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ 104 π. Χ. χρονομετρίαν τῶν Ἀσκαλωνιτῶν.

Ὁ Sauley² ἐφ' ὁμοίᾳ ὅτι τὸ LNE ἀναλογεῖ πρὸς τὸ 49 π. Χ. Ἄλλ' ὁ Feuardent³ παρατήρησε πᾶν ὀρθῶς, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων εἰκὼν τῆς Κλεοπάτρας est celle d'une femme d'une quarantaine d'années. ἐνῶ αὕτη ἐν ἔτει 49 π. Χ. ἦτο νεωτάτη (20 μόλις ἐτῶν, ὡς γεννηθεῖσα τὸν χειμῶνα τοῦ 69 π. Χ.)⁴. Σφάλλεται ἄρα ὁ Sauley κατὰ εἰκοσάδα ὄλην ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Feuardent δὲν εἶναι ὀρθὸν τὸ συμπέρασμα, καταλήξαντος ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ εἰς τὴν μέχρι τοῦδε παραδεκτὴν γενομένην γνώμην, ὅτι πρόκειται περὶ χρονομετρίας ἀρχὴν ἐχούσης τὸ ἔτος 81/80 π. Χ.—καθ' ὃ ὁ πατὴρ τῆς Κλεοπάτρας Πτολεμαῖος ὁ Αὐλητῆς, καίπερ νόθος ὢν ἐξελέγη βασιλεὺς τῆς Αἰγύπτου,—χρονομετρίας ἐπινοηθείσης ὑπ' αὐτῆς τῆς Κλεοπάτρας, ὅτε ἦτο βασίλισσα dans le but d'affermir sa dynastie et de laisser au fils de César des titres incontestables de ses droits à la souveraine puissance». Δὲν εἶναι δὲ ὀρθὴ ἡ γνώμη τοῦ Feuardent, ἂν καὶ τὰ μέγιστα πλησιάζουσα πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διότι ἡ βασίς, ἐφ' ἧς ἐστήριξεν αὐτήν, εἶναι ἐσφαλμένη. Δηλαδή τὸ ὑπ' ἀρ. 1883, πίν. LXIII, 13, νόμισμα δὲν φέρει τὸ ἔτος Ν, ὡς θέλει ὁ Feuardent, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως ΝΕ, ὡς ὀρθῶς μὲν ἤδη ἀνέγνωσεν ὁ Sauley, ἀλλ' ἀνορθῶς ἀπεικόνισε συγχέας τὸ Ε πρὸς τὸ μέσον Ω τῆς ἐπιγραφῆς ΑΣΚΑΛ[ΩΝΙΤΩΝ], ὅπερ δικαίως ἐνέβαλεν εἰς πλάνην τὸν Feuardent, νομίσαντα ὅτι πρόκειται περὶ Ω σχήματος ω καὶ ἀποτελοῦντος μέρος τοῦ ἐθνικοῦ καὶ οὐχὶ τῆς χρονολογίας. Ὅχι μόνον πάντα τὰ νομίσματα τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς παρουσιάζουσι πάντοτε τὸ σχῆμα Ω ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπιμελῶς ἐξετάζων τὸ ἄλλως καλῶς διατηρούμενον κέρμα τοῦτο⁵ βλέπει σαφῶς, ὅτι τὸ μὲν

Ε παράκειται τῷ Ν, συνέχειαν αὐτοῦ ἀποτελοῦν (LNE), ἡ δ' ἐπιγραφὴ ΑΣΚΑΛ[ΩΝΙΤΩΝ] ὑπέρεκεται τοῦ Ε, ἔχουσα τὸ Λ μέχρις οὗ σφύζεται, ἄνω τοῦ Ε. Ἐπομένως πέραν τοῦ Ε εὐρίσκειτο καὶ τὸ καταστροφῆν Ω.

Οὕτως ὁμοίως αἱ ἀπὸ τοῦ ΛΔ μέχρι τοῦ ΝΕ χρονολογίαι τῶν νομισμάτων τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς δὲν δύνανται νὰ περιληφθῶσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Κλεοπάτρας, εἰς ἣν πάντως ἀνήκουσιν, ὡς ὀρθῶς ἀνεγνώρισεν αὐτὸς ὁ Feuardent. Ἄν λοιπὸν ἡμεῖς νῦν τὰ ἔτη ΝΒ καὶ ΝΕ τῶν κερμάτων ἀρ. 1883-1885, τῶν φερόντων εἰκόνα τῆς Κλεοπάτρας «approchant de la quarantaine»¹, θέσωμεν εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτῆς, — καὶ δὴ τὰ μετὰ τὸ 36 π. Χ., ὅτε διὰ τῶν δωρεῶν τοῦ Ἀντωνίου τὸ κράτος καὶ ἡ ἰσχύς αὐτῆς ἐξετάθη ἐπὶ πάσης τῆς παραλίης τῆς Φοινίκης καὶ Φιλισταίας (σελ. νη'), ἔνθα ἔκειτο καὶ ἡ πόλις τῶν εὐφυῶν Ἀσκαλωνιτῶν, τῶν μέγα συμφέρον ἐχόντων νὰ κολακεύωσι τὴν πανίσχυρον βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου, — τότε ἡ ὁμογενὴς αὕτη σειρά τῶν νομισμάτων δύναται νὰ περιληφθῇ πᾶσα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Κλεοπάτρας, τῆς πρώτης χρονολογίας ΛΔ ταυτιζομένης πρὸς τὸ πρῶτον ἢ δευτέρον ἔτος (51-50 π. Χ.), τῆς δὲ τελευταίας πρὸς τὸ προτελευταῖον ἢ τελευταῖον (30 π. Χ.). Οὕτω δὲ εὐρίσκομεν ὡς ἔτος ἐνάρξεως τῆς ἐν λόγῳ χρονομετρίας τὸ ἔτος 84 π. Χ.

Ἀφορμὴν δὲ πρὸς τὴν χρονομετρίαν ταύτην ἔδωκε βεβαίως γεγρονὸς συνδεόμενον οὐχὶ τόσον πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου ὅσον πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν τῶν Ἀσκαλωνιτῶν, ἣτις μόνη ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν αὐτονόμων καὶ οὐχὶ βασιλικῶν τῶν Πτολεμαίων νομισμάτων τούτων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἔτος 84 εἶναι ἐκεῖνο, ἀφ' οὗ ἄρχεται ἡ περιφημὸς καὶ λίαν διαδεδομένη Ἀσιατικὴ χρονομετρία τοῦ Σύλλου, ὑπέλαβον, ὅτε συνέτασσον τὸν κατάλογον, ὅτι δυνατόν αὕτη νὰ διεδόθη μέχρι τῆς πόλεως τῶν Ἀσκαλωνιτῶν τῶν πάντοτε προστατευθέντων ὑπὸ τῶν ἀνα-

1. Chron. paschale ἐκδ. Dindorf I, 346: Ὀλυμπ. 169, 1=104 π. Χ.—Schürer Gesch. d. jüdisch. Völk. II, S. 93, Anm. 93.

2. Revue Numism. 1874, 77 p. 124-135.

3. Rev. Num. 5e à p. 184-194.

4. Strack. Die Dynastie der Ptolemäer S. 186 καὶ 210, 46.

5. Ἴδε κυρίως τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ εἰκόνα ἐν Head-Σβορῶ-νου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων τόμ. Β', πίν. ΚΗ', 9.

1. Feuardent 5e à p. 185: « J'ai soumis à votre examen la pièce (portant la figure de Cléopâtre). Je l'ai soumise également à plusieurs de vos amis et à des artistes. Tous s'accordent à reconnaître la physionomie et les traits d'une femme approchant de la quarantaine; quelques uns ont même assigné un âge plus avancé à celle éhontée courtisane, qui devait en effet être vieille avant l'âge »

γνωρισάντων τὴν αὐτονομίαν αὐτῆς Ρωμαίων¹.

Υπάρχει δ' ὅμως καὶ ἕτερον ἱστορικὸν γεγονός τοῦ αὐτοῦ ἔτους, εἰς ὃ πιστεύω νῦν ὅτι οἱ Ἀσκαλωνῖται ἀνέφερον τὸ νέον χρονομετρικὸν σύστημα αὐτῶν. Ὁ βασιλεὺς δηλαδὴ τῶν Ναβαταίων Ἀράβων Ἀρέτας Γ' — οὗ ὁ πατὴρ ἤδη ἐν ἔτει 96 π. X. προέκειτο νὰ ἔλθῃ ὡς σύμμαχος πρὸς βοήθειαν τῶν Γαζαίων πολιορκουμένων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων Ἰανναίου Ἀλεξάνδρου², τοῦ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ συντρίψαντος αὐτὸν Πτολεμαίου Γ', Σωτῆρος Β', κυριεύσαντος πάσας τὰς πόλεις τῆς Φιλισταίας πλὴν τῆς Ἀσκάλωνος, — γενόμενος διὰ κατακτήσεων βασιλεὺς τῆς Συρίας ἐστράτευσεν ἐκ τῆς νέας πρωτευούσης αὐτοῦ Δαμασκοῦ ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν τῶν Ἀσκαλωνιτῶν Ἰανναίον Ἀλεξάνδρον καὶ μάχῃ νικήσας ἐν ἔτει 84 π. X. περὶ τὸ μεταξὺ Ἰόπης καὶ Ἱερουσαλὴμ χωρίον Ἀδδίδα, ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς Ἰουδαίας μόνον ἀφοῦ ἐπέβαλε τῷ Ἰανναίῳ διὰ συνθήκης τοὺς ὅρους αὐτοῦ³. Εἰς τῶν ὄρων τούτων πάντως θὰ ἦτο καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῆς ἐχθρᾶς τῶν Ἰουδαίων καὶ μόνης διαφυγούσης μέχρις ἐκείνου τὴν κατάκτησιν αὐτῶν πόλεως Ἀσκάλωνος⁴. Εἶναι λοιπὸν πιθανώτατον, νομίζω, ὅτι οἱ Ἀσκαλωνῖται, οἱ ἀρξάμενοι τὴν πρώτην αὐτῶν χρονομετρίαν ἀπὸ τοῦ ἔτους 104 π. X., ὅτε ὁ πάππος τῆς Κλεοπάτρας Πτολεμαῖος Γ', Σωτῆρ Β', συνέτριψε τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων⁵, θὰ παρεδέχοντο νῦν νέον χρονομετρικὸν σύστημα ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς νέας μεγάλης ἡττης τοῦ αὐτοῦ μισητοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀράβων Ἀρέτα Γ', τοῦ Φιλέλληνος ἐπικληθέντος, προκειμένου μάλιστα περὶ χρονολογήσεως νομισμάτων κυλακευόντων τὴν Κλεοπάτραν, ἧτις εὐρίσκετο εἰς στενὰς φιλικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς Ἀραβας, ὡς δεικνύει ἡ πρὸς αὐτοὺς φυγὴ κατ' αὐτὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας αὐτῆς⁶. Οὕτω καὶ βραδύτερον οἱ αὐτοὶ Ἀσκαλωνῖται ἤρξαντο τοῦ τρίτου αὐτῶν γνωστοῦ χρονομετρικοῦ συ-

στήματος ἀπὸ τοῦ ἔτους 57 π. X., ὅτε ὁ Ρωμαῖος Γαβίνιος στρατηγὸς ἐκ Ρώμης εἰς Συρίαν ἐλθὼν μετὰ τοῦ γενναίου ὑπάρχου αὐτοῦ Μ. Αντωνίου καὶ νικήσας κατὰ κράτος τὸν κατατροχόντα τὰς περὶ τὴν Ἰουδαίαν χώρας Ἀλέξανδρον, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῶν Ἰουδαίων Ἀριστοβούλου Β', ἔκτισεν ἐκ νέου τὸν τελείως ἐρημωθείσων χωρῶν Σαμαρείας, Παλαιστίνης καὶ Φιλισταίας, τὰς πόλεις Σκυθόπολιν, Δῶρα, Σαμάρειαν, Μάρισσαν, Γάμαλα, Ἀποκλωνίαν, Ἰάμνειαν, Ἀζωτον, Ἀνθηδόνα, Γάζαν «καὶ ἄλλας πολλὰς»¹, ὧν πιθανώτατα μία ἦτο καὶ ἡ μεταξὺ Ἀζώτου, Ἀνθηδόνας καὶ Γάζης τῆς Φιλισταίας κεκλιμένη Ἀσκάλων. Οὗτ' εὐδυναταί τις εἰπεῖν ὅτι οἱ Ἀσκαλωνῖται καὶ τὰ τρία αὐτῶν διαδοχικὰ χρονομετρικὰ συστήματα ἀνέφερον εἰς τὰς μεγάλας ἡττας τῶν μισητῶν αὐτοῖς Ἰουδαίων.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς ἐν λόγῳ τάξεως εἰκόνων βασιλέων, — περὶ ὧν πάνυ ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Feuardent (ἔ. ἀ.), ὅτι si on les examine avec soin on retrouve des expressions *enfantines* sous les traits virils des anciens Ptolémées, — ἡ μὲν ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1878, πίν. LXII, 9, κέρματος, φέροντος τὸ ἔτος ΛΔ (34 = 51 π. X.), εἰκονίζει τὸν τότε μόλις δεκαετῆ Πτολεμαῖον ΙΔ', ἀδελφὸν καὶ πρῶτον σύζυγον τῆς Κλεοπάτρας· ἡ δὲ τῶν ὑπ' ἀρ. 1879-1880, πίν. LXIII, 11, τῶν κεχρονολογημένων ἀπὸ τοῦ ἔτους ΜΑ (41 = 44 π. X., παριστᾶ τὸν κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος θανόντα, πεντεκαίδεκατον δ' ἔτος ἔχοντα Πτολεμαῖον ΙΕ', νεώτερον ἀδελφὸν καὶ δεύτερον σύζυγον τῆς Κλεοπάτρας· τέλος δ' ἡ τοῦ κέρματος ἀριθ. 1881, πίν. LXIII, 12 τοῦ ἔτους Ν (50 = 55 π. X.), παιδικὴ κεφαλὴ εἰκονίζει τὸν τότε 13 ἐτῶν ἡλικίαν ἔχοντα Πτολεμαῖον ΙΓ', Καισαρίωνα, υἱὸν καὶ τρίτον συμβασιλέα τῆς Κλεοπάτρας. Μέχρι τοῦδε ἦσαν ἄγνωστοι κατ' ἀσφαλῆ τρόπον αἱ εἰκόνες καὶ τῶν τριῶν τούτων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Ὡς δὲ βλέπει τις, καὶ οἱ τρεῖς ἦσαν σφόδρα γρυποὶ τὴν οἶνα, ὡς ὁ πάππος Αὐλητῆς καὶ ἡ ἀδελφὴ τῶν δύο πρώτων Κλεοπάτρα, ἡ καὶ μήτηρ τοῦ τρίτου.

Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1882 πίν. LXIII, 14 κέρματος, τοῦ φέροντος ἴσως τὸ αὐτὸ ἔτος Ν, ὅπερ καὶ τὸ φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ Καισαρίωνος,

1. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 14, 5, 2 (82-88). Ἰουδ. πόλεμ. 1, 8, 4 (160-166) — Schürer ἔ. ἀ. σελ. 93-94.

1. Plin. Hist. Nat. V, 13, 68: oppidum Ascalo liberum.

2. Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 13, 13, 3 (360).

3. Ἰωσήπου ἔ. ἀ. 13, 15, 2 (392).

4. Ἰωσήπου 13, 15, 4 (385-397). — Schürer, Gesch. des jüd. Volkes II (1898) p. 43 «Askalon ist auch die einzige Küstentstadt welche von Alexander Jannäus unbehelligt blieb.»

5. Sauley ἔ. ἀ. — Schürer, ἔ. ἀ. 1, 219, II, 93. — Wileken ἐν Paulys-Wissowa, Real-Encycl. Bd I S. 1410 κξξ. ff.

6. Bouche-Leclercq II, p. 184.

ὑπάρχει κεφαλή ἀνδρὸς καθεστηκυίας ἤδη ἡλικίας, ἣτις δυνατὸν νὰ εἶναι κακότεχνός τις εἰκὼν τοῦ προστάτου τοῦ Καισαρίωνος καὶ τῆς Κλεοπάτρας Ἀντωνίου, ἢ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ πατρὸς τοῦ Καισαρίωνος Ἰουλίου Καίσαρος, ὃν χαρακτηρίζει ἡ αὐτὴ βαθυτάτη εἰσοχὴ τῆς παρειᾶς καὶ ἡ ὁμοία ρίς¹.

Τέλος τὰ φέροντα τὰς ἐπιμελοῦς ἐκτελέσεως εἰκόνας τῆς Κλεοπάτρας κέρματα τῆς αὐτῆς τάξεως (ἀριθ. 1883-1885, πίν. LXIII, 10 καὶ 13) ἐκόπησαν τὸ ἔτος ΝΒ (52=33 π. Χ.) καὶ ΝΕ (55=30 π. Χ., ἦτοι κατ' αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας καὶ τοῦ βίου αὐτῆς, ὅτε πραγματι αὕτη approchait de la quarantaine, ὡς ὀρθῶς παρατηρήθη ἀνωτέρω περὶ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων εἰκόνων.

β) Βηρυτὸς Φοινίκης.

(Ἀριθ. 1886-1889, Πίν. LXIII, 17-21.)

Ἡ ἀπονομὴ τοῦ πρώτου τῶν κερμάτων τούτων εἰς τὴν Βηρυτὸν βεβαιοῦται ὑπὸ τε τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ ΒΗ καὶ τοῦ ἰδιάζοντος τῇ πόλει ταύτῃ τύπου τοῦ ἐγγχωρίου Ποσειδῶνος. Τῶν δὲ λοιπῶν τριῶν ἢ ἀπονομὴ εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν βεβαιοῦται ἔκ τε τῆς ταυτότητος τῆς τεχνοτροπίας τῶν διπλῶν αὐτῶν χρονολογιῶν, καὶ κυρίως ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πάνθ' ὅσα εἶναι γνωστῆς προσελεύσεως εὐρέθησαν ἐν αὐτῇ τῇ Βηρυτῷ (ἴδε ἀρ. 1887 γ, δ, ε καὶ ια, 1888 α καὶ β, 1889 α καὶ α').

Ἡ διπλῆ χρονολογία αὐτῶν $\begin{matrix} \text{LC} \\ \text{LAK} \end{matrix}$, ἢ ἐκτενέστερον ΕΤΟΥΣ ΚΑ ΤΟΥ ΚΑΙ Ε ΘΕΑΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ, ἢ ΘΕΑΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΤΟΥΣ ΚΑ ΤΟΥ ΚΑΙ Ε, εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ἀναφέρεται ἡ ἀνωτέρω (σελ. υο') παρατεθεισα μαρτυρία τοῦ Πορφυρίου. Ὅτι δὲ τὸ ἔτος ΚΑ ἀναφέρεται εἰς τὴν βασιλείαν τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας, ἣς φέρουσι τὴν εἰκόνα τὰ κέρματα ταῦτα, οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων. Περὶ τοῦ Ε ὁμοῦς ὑφίσταται νῦν μεγάλη ἀμφισβήτησις, ἂν ἀναφέρεται εἰς αὐτήν, ὡς καὶ περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀφορμῆς τῆς κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο χρονομετρίας. Τελευταῖος συνώψισε τὰς περὶ τούτου ποικίλας γνώμας ὁ Bouché-Leclercq (II, 257-258, 1), παραδεχθεὶς τὴν γνώμην, καθ' ἣν

τὸ Ε ἀναφέρεται εἰς ἄγνωστόν τινα ἡμῖν Ἀντωνιανὴν χρονομετρίαν¹, ἣς ἀφορμὴ θὰ ἦσαν αἱ δωρεαὶ τοῦ Ἀντωνίου πρὸς τὴν Κλεοπάτραν. Ἄλλ' ἢ μὲν ἐπιγραφὴ τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων τόσον σαφῶς βεβαιοῖ ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ἔτη ἦσαν τῆς θεᾶς νεωτέρας (*Ἰσιδος*)² Κλεοπάτρας, ἢ δὲ μαρτυρία τοῦ Πορφυρίου τόσον ὀρθῶς ἀνάγει τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διπλῆς ταύτης χρονολογίας εἰς τὴν ἐν ἔτει 36 π. Χ. κατ' ἀκολουθίαν δωρεᾶς τοῦ Ἀντωνίου ἀνακήρυξιν τῆς Κλεοπάτρας ὡς βασιλίσσης τῆς Χαλκίδος «καὶ τῶν περὶ αὐτήν τόπων», ὅν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωσήπου³ ἦσαν καὶ αἱ πρὸς νότον τοῦ Ἐλευθέρου ποταμοῦ παράλιοι πόλεις τῆς Φοινίκης, δηλαδὴ καὶ ἡ Βηρυτὸς⁴, ἣς τὰ νομίσματα φέρουσι τὰς ἐν λόγῳ διπλᾶς χρονολογίας —, ὥστε ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν δύναμαι νὰ ἀμφιβάλλω ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ἔτη ἀναφέρονται εἰς μόνην τὴν Κλεοπάτραν, καὶ δὴ τὸ μὲν ΚΑ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 51 π. Χ. βασιλείαν αὐτῆς ἐν Αἰγύπτῳ, τὸ δὲ Ε εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 36 π. Χ. βασιλείαν αὐτῆς ἐπὶ τῆς Κοίλης Συρίας. Ἡ εὐφρευστάτη δηλαδὴ ἐρωμένη τοῦ Ἀντωνίου ἐφρόντισεν ἀπ' αὐτοῦ ἤδη τοῦ ἔτους τῆς μεγάλης δωρεᾶς τοῦ ἐραστοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτῆς. νὰ διακηρύττη πανταχοῦ, μάλιστα δ' ἐν ταῖς νέαις κτήσεσι, τὰ βασιλικὰ κυριαρχικὰ αὐτῆς δικαιώματα ἐπὶ τῆς Κοίλης Συρίας, ἅτινα εὐκόλον ἦτο προΐαν τινὰ νὰ λησμονήσῃ αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος, πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ ἐν Ρώμῃ ἰσχυροὶ ἐχθροὶ αὐτῆς.

Τὸ πρῶτον τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων τῆς Βηρυτοῦ εἶναι πόλεως αὐτονόμου τελούσης ὑπὸ τὴν βασιλικὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Κλεοπάτρας, φέρει δὲ καὶ τρίτην χρονολογίαν πρὸ τῆς ἀνεπιγράφου προτομῆς τῆς βασιλίσσης. Δυστυχῶς ἡ διατήρησις τοῦ νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν ἀποκειμένου μοναδικοῦ τούτου νομίσματος δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀποφανθῶμεν ἀσφαλῶς ἂν ἡ χρονολογία εἶναι Λ, Ν, ἢ Μ, πολὺ δὲ μᾶλλον ἂν δὲν ἠκολούθει καὶ δεύτερον ἀριθμητικὸν γράμμα αὐξάνον τὸ ἔτος. Ἐπομένως οὐδὲν ἄλλο δυνά-

1. Letronne, Recueil II p. 90.

2. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος.

3. Ἰουδ. Ἀρχ. 15, 4, 1 (95). Ἴδε καὶ ἀνωτέρω σελ. υη'.

4. Εἶδομεν πρὸς τούτους ἀνωτέρω (σελ. υηθ') ὅτι ἡ Κλεοπάτρα μετὰ τὴν ἐλεεινὴν ἦταν τοῦ Ἀντωνίου ἦλθε πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν παρὰ τὴν Βηρυτὸν κειμένην Λευκὴν κόμην, ἣτις πάντως θὰ ἀνήκεν αὐτῇ.

1. Ἠρβλ. Inhoof-Blumer, Porträköpfe auf römischen Münzen Taf. 1, 2.

μεθα, τό γε νῦν, νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτῆς ἢ ὅτι εἶναι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἰδιάζουσά τις τῆ Βηρυτῶ χρονολογία¹, ἀναφερομένη εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτονομίαν τῆς πόλεως, ἣν ἐσεβάσθη καὶ αὐτὴ ἡ νέα βασίλισσα τῆς Κοίλης Συρίας Κλεοπάτρα, ἣς πρὸς τιμὴν ἐκόπη τὸ νόμισμα ὑπὸ τῶν Βηρυτιῶν.

Περὶ δὲ τῶν τύπων τῶν λοιπῶν νομισμάτων τῆς Βηρυτοῦ δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἢ μὲν κεφαλὴ τοῦ Ἀντωνίου (πίν. LXIII, 18-19) ἐχαράχθη πρὸς τιμὴν τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ νέου βασιλείου τῆς Κλεοπάτρας, ἢ δὲ σπεύδουσα καὶ μαχομένη Ἀθηνᾶ, ὡς καὶ ἡ κλάδον φοίνικος φέρουσα Νίκη (αὐτόθι ἀρ. 20-21), ἀναφέρονται εἰς τὰς μάχας καὶ νίκας τοῦ Ἀντωνίου.

γ) Δαμασκὸς Κοίλης Συρίας

(Ἀριθ. 1890-1893, Πίν. LXIII, 16).

Ὅτι μία τῶν «περὶ τὴν Χαλκίδα» πόλεων, ἃς ἐδώρησατο τῇ Κλεοπάτρᾳ ὁ Ἀντώνιος, ἦτο καὶ ἢ ἀμέσως πρὸς ἀνατολὰς τῆς Χαλκίδος κειμένη μεγάλη πόλις Δαμασκός, βεβαιοῦται πρῶτον μὲν ὑπὸ μαρτυριῶν τοῦ Ἰωσήπου² — καθ' ἃς ἡ Κλεοπάτρα, εὐθύς ὡς ἔτυχε τῶν δωρεῶν ἐκείνων καὶ παρέπεμψε τὸν Ἀντώνιον μέχρι Εὐφράτου ἐπ' Ἀρμενίαν στρατευόμενον, ἐπέστρεψεν ἐπισκεφθεῖσα τὴν Ἀπάμειαν καὶ Δαμασκόν, βεβαίως ὡς νέας αὐτῆς κτήσεις, — δεύτερον δὲ ἐκ τῆς σαφοῦς μαρτυρίας τῶν νομισμάτων τῆς παρούσης σειρᾶς, φερόντων τὴν εἰκόνα τῆς Κλεοπάτρας (ἀρ. 1890, 1892 καὶ 1893, πίν. LVIII, 16) ἢ τοῦ υἱοῦ καὶ συμβασιλέως αὐτῆς Καισαρίωνος (ἀρ. 1891)³.

Αἱ δ' ἐπ' αὐτῶν ἀναγεγραμμένοι κατὰ τὴν χρονομετρίαν Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος ἢ κατὰ τὴν τῶν Σελευκιδῶν, χρονολογίαι ϞΟΣ (276), ϞΟΣ (277) καὶ πΣ (280) δηλοῦσιν ὅτι ἐκόπησαν κατὰ τὰ ἔτη 36, 35 καὶ 32 π. X., ἥτοι εὐθύς μετὰ τὴν δωρεάν τοῦ Ἀντωνίου.

Ὡς πρὸς δὲ τοὺς τύπους παρατηροῦμεν ὅτι ἢ

1. Πβλ. Rouvier: Rev. Numism. 1898 p. 646.

2. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. 15, 4, 3 (96) καὶ Ἰουδ. πολέμ. 1, 18, 5 (362).

3. Ἡ τελευταία αὕτη εἰκὼν φαίνεται ἀντιγραφείσα ἐξ ἐκείνης τῶν ἐν Κύπρῳ κοπέντων νομισμάτων τῶν εἰκονιζόντων τὴν Κλεοπάτραν μετὰ τοῦ Καισαρίωνος παιδός. Παράβαλε τὸν ἡμέτερον πίν. LXII, 26 πρὸς BMC. Syria, pl. XXXIV, 3, ἐνθα δ' ὁμοῦ (σελ. 282, 1) ἢ προτομὴ τοῦ Καισαρίωνος περιγράφεται ὡς «Youthful male bust (Dionysos?)».

μὲν πυργοστεφῆς γυνή, ἢ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ἔχουσα νηρόμενον ἄνδρα, εἶναι ἢ προσωποποιήσις τῆς ἐπὶ τοῦ Χρυσορρόα ποταμοῦ κειμένης Δαμασκοῦ τὸ δὲ πλῆρες καρπῶν κέρασ εἶναι τὸ πασίγνωστον ἔμβλημα τῶν Πτολεμαϊκῶν βασιλέων καὶ βασιλισσῶν τῆς Αἰγύπτου.

δ) Τριπόλις Φοινίκης

(Ἀριθ. 1894-1896).

Καὶ τῆς σειρᾶς ταύτης ἀφορμὴ πρὸς κοπὴν ἐγένετο ἢ ἐν ἔτει 36 π. X. δωρεὰ ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου τῇ Κλεοπάτρᾳ τῶν «ἐντὸς Ἐλευθέρου ποταμοῦ ἄχρι Αἰγύπτου, χωρὶς Τύρου καὶ Σιδῶνος» πόλεων.

Αἱ ἐπ' αὐτῶν εἰκόνες τῆς Κλεοπάτρας εἶναι ἐπιμελοῦς ἐργασίας¹, αἱ δὲ χρονολογίαι LBK καὶ LGK ἀναφερόμεναι εἰς τὰ ἔτη 22 καὶ 23 τῆς βασιλείας τῆς Κλεοπάτρας δεικνύουσιν, ὅτι αὕτη διετέλεσε κυρία τῆς Τριπόλεως μέχρι αὐτοῦ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου αὐτῆς.

ΤΑΞΙΣ Ε.

ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝ Τῇ ΚΥΡΗΝΑΪΚῃ.

α) Κλεοπάτρα καὶ Μᾶρκος Ἀντώνιος ὡς σύζυγοι (31 π. X.).

(Ἀριθ. 1897-1900, πίν. LXIII, 22-24 καὶ 26²)

1).—ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ.

Τὰ ὑπ' ἀριθ. 1899-1900, πίν. LXIII, 26, χαλκᾶ κέρματα ἐκόπησαν ἀσφαλῶς ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, ἔνθα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἐπιχωριάζει ὁ σπανιώτατος τρόπος τῆς ἀναγραφῆς μόνον ἐπιγραφῶν ἀντὶ τύπων ἐπὶ τῶν νομισμάτων³.

Εἶδομεν δὲ ἤδη ὅτι ὁ Ἀντώνιος κατὰ τὴν νέαν ἐν ἔτει 34 π. X. διανομὴν τῶν χωρῶν ἀπένειμε τῇ Κλεοπάτρᾳ «Κυρήνην»⁴ ἢ «Λιβύην τὴν περὶ Κυρήνην», ἢ «ἀπέφηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Λιβύης» (σελ. υξ' καὶ υξά'). Κατὰ δὲ τὸ ἔτος τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου εὐρίσκομεν τὴν χώραν ταύτην φρουρουμένην ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου τοῦ Ἀν-

1. Ἴδε τὰς εἰκόνας ταύτας ἐν τῷ Συμπληρώματι. (Μέρος Δ').

2. Τὸ ὑπ' ἀρ. 25 δὲν ἀνήκει ἐνταῦθα.

3. Ἴδε Müller, Numismatique de l'ancienne Afrique I p. 168, 436-438; Supplément p. 30, 428a.

4. Δίων Κάσιος 59, 32.

τωνίου Λ. Πιναρίου Σκάρπου¹, ἔχοντας ὑφ' ἑαυτὸν στρατεύματα τοῦ Ἀντωνίου «ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου φυλακῇ ἐνταῦθα προσυνειλεγμένον», τόσον δὲ πιστὸν τῷ Ἀντωνίῳ, ὥστε, ὅτε οὗτος φεύγων μετὰ τὴν ἦταν τοῦ Ἀκτίου ἦλθε πρὸς αὐτό, οἱ στρατιῶται ἠγανάκτησαν κατὰ τοῦ μὴ προσδεχομένου τὸν Ἀντώνιον Σκάρπου, ἀποστατήσαντος δὲ πρὸς τὸν Ὀκταβιανὸν καὶ παραδώσαντος τὸν στρατὸν τῷ ἀπεσταλμένῳ τούτου Κορηγιῷ Γάλλῳ, ὅστις πάλιν, ἵνα μὴ οἱ στρατιῶται ἀκούσωσι τῆς φωνῆς τοῦ ἐκ νέου ἐλθόντος πρὸς τοὺς στρατιώτας Ἀντωνίου, «ἐκέλευσε συνηγεῖν τοὺς σαλιγκτάς».²

Ἡ δ' ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ κερμάτων ἐπιγραφὴ ΑΝΤΩ-ΥΠΑ-Γ (=COS III) καταδεικνύει ὅτι ἐκόπησαν κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου, 31 π. X.

II).—ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΡΙΑΣ ἢ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΝΤΟΥ

(Ἰσθμ. 1897-1898. Πίν. LXIII, 22-24.)

Ἐνεκα τῆς ταυτότητος τῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀνωτέρω χαλκῶν Κυρηναϊκῶν νομισμάτων πρὸς τὰς τῶν ὑπ' ἀρ. 1897 πολυαριθμοτάτων ἀργυρῶν κερμάτων ὑπέλαβον ἐν τῷ καταλόγῳ, ὅτι δυνατὸν καὶ ταῦτα νὰ ἐκόπησαν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὅσῳ τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ ὁμοίου ὑπ' ἀρ. 1898 κέρματος σύμβολον τῆς κεφαλῆς τοῦ ἵππου ἐφάνη μοι ἀρμόζον τῇ ἱπποβότῳ ἐκείνῃ χώρᾳ, ἢ δὲ προέλευσις αὐτῶν ἐκ τῆς Ἀσίας δέν μοι ἦτο ἀσφαλῶς γνωστή. Ἐκτοτε δ' ὅμως κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω, ὅτι τὰ νομίσματα ταῦτα ἀνακαλύπτονται συχνάκις ἐν τῇ Συρίᾳ, ὅπερ ἴσως ἐγνώριζον καὶ ἐκεῖνοι τῶν νομισματολόγων, ὅσοι ὑπέλαβον ὅτι ταῦτα πιθανῶς ἐκόπησαν ἐν τῇ Συρίᾳ καὶ δὴ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῇ ἐπὶ τοῦ Ὀρόντου.³ Νομίζω μάλιστα ὅτι ὑπάρχει καὶ τις μαρτυρία ἀρχαίου συγγραφέως, βεβαιούσα τὴν εἰς Ἀντιόχειαν ἀπονομήν. Ὁ Servius δηλαδὴ γράφει πού⁴: Nam Antonius, Augusti so-

rore contempta, postquam Cleopatram duxit uxorem, monetam ejus nomine in *Anagnia* civitate fieri jussit», ἐνθα ἀντὶ τοῦ ἀδυνάτου *Anagnia* (misit add. L. *Agnia*: SHM. *Agnagnia*: F.) ὁ Letronne καὶ ἄλλοι¹ ἔγραψαν *Alexandria*, ὅπερ παραδεχθεὶς ὁ Bouché-Leclercq (II, 256 καὶ 258, 1) ὑπέλαβεν ὅτι ἡ *Κλεοπάτρα* ἔκοψε τὰ νομίσματα ταῦτα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ δὴ εἰς ἀνάμνησιν οὐχὶ τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλὰ τῶν ἐν ἔτει 36 π. X. ἐν Ἀντιοχείᾳ μεγάλων δωρεῶν τοῦ Ἀντωνίου πρὸς αὐτήν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὰ νομίσματα ταῦτα οὐδὲν ἔχουσι τὸ Ἀλεξανδρειανὸν ἢ Αἰγυπτιακὸν ἐν γένει, ἢ δὲ προέλευσις αὐτῶν καὶ ἡ τεχνοτροπία ἄριστα συμφωνοῦσι πρὸς τὴν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τοῦ Ὀρόντου ἀπονομήν, προτείνω τὴν διόρθωσιν *in Antiochia*, τὴν καὶ παλαιογραφικῶς πολὺ πιθανώτεραν τῆς *in Alexandria*.

Τὸ διαζύγιον τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Ὀκταβίας συνετελέσθη ἐν ἔτει 32/1 π. X. διὰ τῆς ἀπομπῆς αὐτῆς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀντωνίου² ἐπομένως τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα, ἐφ' ὧν ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα εἰκονίζονται ὡς συζυγικὸν ζεῦγος, ἐκόπησαν ἐπὶ τῷ γάμῳ αὐτῶν τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀντωνίου ἐν Ἀντιοχείᾳ τῷ 31 π. X., ὅπερ ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῶν ΑΝΤΩ-ΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ (=COS. III). Ἐκ τούτου δὲ καὶ τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας τῆς ἐπ' αὐτῶν εἰκονιζομένης Κλεοπάτρας.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν προτομήν τοῦ ἵππου, τὴν ἐν τῷ πεδίῳ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀντωνίου ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀρ. 1898 μοναδικοῦ κέρματος τῆς σειρᾶς ταύτης, δυνάμεθα εὐλόγως νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι, ὡς τὸ παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀντωνίου ἐπὶ τῶν τῆς ἀκολούθου τάξεως Η ἀργυρῶν ὁμοιοτύπων δηναρίων (ἀρ. 1906-1908, πίν. LXIII, 31) σύμβολον τῆς Ἀρμενικῆς νίκας ἀναφέρεται εἰς τὰς κατὰ τῶν Ἀρμενίων νίκας τοῦ Ἀντωνίου, οὕτω καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ ἵππου δηλοῖ τὰς ὁμοίας νίκας αὐτοῦ κατὰ τῶν ἱπποχαρῶν Πάρθων. Ἐν τούτοις πιθανώτερον φαίνεται μοι, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὰ περίφημα κατορθώματα τοῦ Ἀντωνίου ὡς «ἄρχοντας τῶν ἱπέων» τοῦ Γαβινίου, ὅτε ἐπεδείξατο «πολλὰ καὶ τόλμης ἔργα καὶ προ-

1. *Peri* τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τούτου κοπέντων ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ στρατιωτικῶν Ρωμαϊκῶν νομισμάτων ἴδε Babelon, *Monnaies de la République Romaine* I p. 198, II, p. 305.

2. Πλουτάρχ., Ἀντώνιος 59.—Δίων Κάσσιος 51, 5 καὶ 9.

3. Ἴδε ἐν τῷ καταλόγῳ ἡμῶν τοὺς Imhoof-Blumer: «In Syrien? geprägt».—Von Sallet: «wohl in Syrien geprägt».—Cohen (*Médailles Impériales* I p. 58: «Antioche?»)—G. Hill (*BMC. Syria* p. 158: «The attribution to Antioch seems probable, but hat not, of course, the certainty. . . »).

4. *Aen.* VI, 634, ἔκδ. G. Thilo vol. p. II, p. 182).

1. FHG. III p. 724, § 9.

2. Ἴδε σελ. υἑγ', καὶ Bouché-Leclercq II, p. 290.

νοίας ἡγεμονικῆς»¹ ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Αἰγύπτῳ (57-55 π. X.), ἰδίως δὲ εἰς τὸ μέγα ἀξίωμα *magister equitum*, δι' οὗ περιέβαλεν αὐτὸν ὁ Καῖσαρ μετὰ τὴν μάχην τῶν Φαρσάλων «ἵππαρχον ἐλόμενος. Ἔστι δὲ ἡ ἀρχὴ δευτέρα τοῦ δικτάτωρος παρόντος, ἂν δὲ μὴ παρῆ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν»².

III). — P. Canidius Crassus

ὑπαρχοῦ Μ' Ἀντωνίου, ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ καὶ Κρήτῃ, περὶ τὸ 31-30 π. X.

(Ἄριθ. 1901-1904, Πίν. XLIII, 27, 30).

Τὰ νομίσματα ταῦτα ἐγένοντο ἀφορμὴ πολλῶν γνωμῶν παρὰ τοῖς νομισματολόγοις ὡς πρὸς τε τὸν κόψαντα καὶ τὴν χώραν ἐν ἣ ἐκόπησαν. Ὁ πολὺς Eckhel³, ἔχων ὑπ' ὄψιν ἐν τῶν κερμάτων τοῦ ἀριθ. 1901, ἐθεώρησεν αὐτὸ Πτολεμαϊκόν, ἀναγνοὺς ἐσφαλμένως τὴν ἐπιγραφὴν .ΛΕΟΠ. . . Γ Μ Α .Τ, συμπληρώσας δ' αὐτὴν εἰς Κ[Λ]ΕΟΠ[άτρα] Γ(υνὴ) Μ(άρχου) Α(ντωνίου) Τ(ρίτον [τριῶν ἀνδρῶν]) καὶ θεωρήσας τὴν κεφαλὴν ὡς εἰκονίζουσαν τὴν Κλεοπάτραν. Τὴν δ' ἐπιγραφὴν ΚΡΑΣ ἀνέφερον εἰς τὸν ὑπαρχον τοῦ Ἀντωνίου Π. Κανίδιον Κράσσον, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴν λατινικὴν ἐπιγραφὴν CRAS τῶν λοιπῶν κερμάτων παρεδέξατο ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐν Κύπρῳ ὑπαρχον τοῦ Κάτωνος Μ. Κανίδιον Κράσσον (;)⁴. Ὁ Waddington ὁμῶς⁵ πάνυ ὀρθῶς ἐθεώρησε πάντα ταῦτα ὡς ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ κοπέντα, ἀνεγνω δὲ ὀρθῶς ΠΤΟΛΕΜΑΙ τὴν ἐπὶ τοῦ κυρίου κέρματος ἐπιγραφὴν, θεωρήσας αὐτὴν ὡς τὸ ὄνομα τῆς μεγάλης Κυρηναϊκῆς πόλεως Πτολεμαΐδος. Ἄλλ' ὁ Feuardent⁶ ὑπεστήριξε διὰ μακρῶν, ὅτι ταῦτα ἐκόπησαν μετὰ τὸν θάνατον τῆς Κλεοπάτρας ἐν τῇ Πτολεμαΐδι τῆς Αἰγύπτου, πιθανώτερον δ' ἐν αὐτῇ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Π. Κανιδίου Κράσσου, ὡς προστάτου τοῦ Καισαρίωνος, ὅστις θὰ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τοῦ Κράσσου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ βασιλεὺς καθ' ὃν χρόνον ἔφευγεν εἰς τὴν Ἰνδικὴν διὰ τῆς Αἰθιο-

πίας ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ παιδαγωγοῦ Ρόδωνος¹. Πρὸς τούτοις, κατὰ τὸν αὐτὸν Feuardent, ὁ Κράσσος ἀντὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Καισαρίωνος ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ μεγάλου κέρματος κεφαλὴν πυργοστεφῆ Κυβέλης ἢ Ἀλεξανδρείας «en plaçant autour une légende insolite et même énigmatique, excepté pour les partisans. Si les nouveaux despotes en trouvaient le sens, on pouvait encore sauver les apparences par l'ambiguïté même de la formule. Pour les oppresseurs, la lecture devait être ΠΤΟΛΕΜΑΙΕΩΝ, et, pour les adeptes, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ (δηλαδὴ τοῦ καὶ Καισαρίωνος)»,

Ἀντὶ τῆς λίαν τολμηρᾶς καὶ ἐπ' οὐδεμιᾶς ἀρχαίας πηγῆς στηριζομένης ὑποθέσεως ταύτης τοῦ Feuardent ἡμεῖς προτιμῶμεν τὴν γνώμην τοῦ Waddington, καθόσον ἡ τεχντροπία τῶν κερμάτων εἶναι ἀσφαλῶς Κυρηναϊκῆ, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ Feuardent ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ἐν μέρει γράψας (σελ. 9) «nous ne pouvons cependant nier que la fabrication de cette pièce ait assez d'analogie avec les grands bronzes de Lollius, à légende grecque, frappés en Cyrénaïque». Ὁ τύπος δὲ τῆς πυργοστεφοῦς κεφαλῆς εἰκονίζει, καθ' ἡμᾶς, βεβαίως τὴν πόλιν τῆς Κυρηναϊκῆς, ἧς τὸ ὄνομα παρέχει ὀλογράφως ἢ πέριξ αὐτῆς κατὰ τὰ εἰς ὁμοίᾳς περιστάσεις ἐπιθζόμενα τεθειμένη ἐπιγραφὴ ΠΤΟΛΕΜΑΙ[Σ]. Ἐπίσης καὶ τὰ λοιπὰ κέρματα τῆς σειρᾶς ταύτης (ἀρ. 1903-1904), ἅτινα καὶ ὁ Babelon² ἐθεώρησεν ὡς Κυπριακὰ κοπέντα ὑπὸ τοῦ ὑπάρχου τοῦ Κάτωνος Μ. Κανιδίου Κράσσου (;), εὐρίσκονται συχνότατα ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ καὶ τῇ ἀπέναντι ταύτης κειμένη Κρήτῃ, ἡ δὲ τεχντροπία αὐτῶν συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τε τὰ τῆς αὐτῆς ἐποχῆς Κυρηναϊκὰ καὶ τὰ Κρητικὰ νομίσματα³, ὅπερ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ταῦτα θὰ ἐκόπησαν δι' ἀμφοτέρας τὰς χώρας ταύτας. Ὡς εἶδομεν (σελ. υπβ), ὁ Ἀντώνιος ἐδώρησατο ἐν ἔτει 36 καὶ 34 τῇ Κλεοπάτρᾳ τὴν Κυρήνην. Κατὰ δὲ τὸν Δίωνα Κάσσιον (59, 32, 5) ἐδώρησατο τότε αὐτῇ «Κρήτης τέ τινα καὶ Κυρήνην». Οὕτως ὁ ἐπὶ τῶν κερμάτων κροκόδειλος δηλοῖ πιθανῶς τὴν Αἰγυπτιακὴν ἐπὶ τῶν χωρῶν

1. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 3.

2. Πλουτ. ἔ. ἀ. 8. — Δίων Κάσσιος 42, 21. — Cic. Phil. II, 61. — CIL. I, p. 440; IV, 60, p. 191.

3. Numi Vet. Anecl. p. 292-293. — Doct. Num. Vet. IV, 23.

4. Πλουτάρχ. Κάτων νεώτερ. 35, 1 36, 1 37, 1-3. Βροῦτος 3. 1.—Πβλ. Pauly-Wissowa, Real-Encycl. s. v. Canidius, 1.

5. Παρὰ Feuardent, Cat. de la coll. Démetrio tom. II p. 3 καὶ 8.

6. ἔ. ἀ. p. 1-11.

1. Πλουτ. Ἀντώνιος 81.—Πβλ. Bouché-Leclercq II, p. 345.

2. Monnaies de la Républ. Romaine I, p. 308-310.

3. Πβλ. τὴν τεχντροπίαν τῶν τελευταίων χαλκῶν νομισμάτων τῆς Κνωσοῦ (Svoronos, Numism. de la Crète ancienne pl. VII, 18-28).

τούτων κυριαρχίαν, τοῦ ζώου τούτου ὄντος, ὡς γνωστόν, πασιγνώστου συμβόλου τῆς Αἰγύπτου κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς μάλιστα χρόνους ἐκείνους¹.

Ἄλλὰ τίνα ἄνδρα δηλοῖ ἡ ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄψεως πάντων τῶν ἐν λόγῳ κερμάτων ἐπιγραφὴ ΚΡΑΣ, CRAS ἢ CRA, ὅστις κατὰ τοὺς ἐπ' αὐτῶν τύπους τῆς πολεμικῆς νηὸς καὶ τῶν ράβδων μετὰ τοῦ πελέκεως ἦτο ἀνὴρ ναυτικῆν καὶ πεζικῆν ῥωμαϊκῆν δύναμιν διοικῶν;

Σπουδαιότατος τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἀντωνίου ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὁ Πούπλιος Κανίδιος Κράσος². Οὗτος ἦλθε μετὰ τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὴν Ἀσίαν, μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ παρέμεινε τὸν χειμῶνα τοῦ 36 π. Χ. ἐν Ἀρμενίᾳ, ὁπόθεν ἐπὶ τοὺς Ἰβήρας καὶ Ἀλβανοὺς τοῦ Καυκάσου στρατεύσας ἐνίκησε τοὺς βασιλεῖς αὐτῶν καὶ προσηγάγετο εἰς συμμαχίαν, αὐξήσας οὕτω παρὰ τοῖς βαρβάροις τὸ ὄνομα καὶ κλέος τῆς δυνάμεως τοῦ Ἀντωνίου, ὅστις ἐπήρθη μεγάλως ἐπὶ τοῖς κατορθώμασι τοῦ ὑπάρχου αὐτοῦ.³ Καὶ κατόπιν δὲ συμμετέσχεν ὁ Κανίδιος τῆς κατὰ τῶν Πάρθων ἐκστρατείας, αὐτῷ δὲ ἐνεπιστεύθη ὁ Ἀντώνιος, ὅτε παρεσκευάζετο πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ πόλεμον, νὰ καταβιβάσῃ ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὸ μέγα ἐν Ἀρμενίᾳ στράτευμα. Κατὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀκτίου ὁ Κανίδιος ἦτο ὁ τοῦ πεζικοῦ ἀρχηγός, αὐτῷ δ' ἐκέλευσεν ὁ Ἀντώνιος μετὰ τὴν ἦτταν νὰ κομίσῃ κατὰ τάχος τὸν στρατὸν διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν, ὅπερ μὴ ἐγκαίρως μαθὼν ἐγκατέλιπε νύκτωρ τὸ στρατόπεδον καὶ ἦλθεν εἰς Αἴγυπτον κομίσας πρῶτος τὴν εἴδησιν τῆς τελείας καταστροφῆς τῷ Ἀντωνίῳ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου οἰκτρῶς καὶ αὐτὸς ἐτελεύτησε τὸν βίον.⁴

Ἦτο δ' ὁ ἀνὴρ οὗτος οὐχὶ μόνον ὁ «παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ δυνάμενος μέγιστον»⁵, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ-

νος, δι' οὗ ἡ Κλεοπάτρα κατώρθουε παρ' αὐτῷ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῆς. Οὕτως, ὅτε ὁ Ἀντώνιος, ἐν ἀρχῇ τῆς κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἐκστρατείας, διέτασσε τῇ συμβουλῇ τῶν περὶ ἑαυτὸν τὴν Κλεοπάτραν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον, αὕτη κατώρθωσε νὰ μεταπέισῃ αὐτὸν διὰ τοῦ Κανιδίου¹.

Εὐλόγως ἄρα δυνάμεθα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι εἰς τοῦτον ἀνέβηκε ποτε ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα, εἴτ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 36 π. Χ. δωρεὰν τῆς Κυρήνης καὶ Κρήτης, εἴτε μᾶλλον ὅτε παρεσκευάζον μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Ἀκτίου τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἄμυναν, τὴν διοίκησιν τῶν δύο χωρῶν τούτων, ὅτε οὗτος θὰ ἔκοψε τὰ ἐν λόγῳ νομίσματα θεῖς ἐπ' αὐτῶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΚΡΑΣ[ΣΟΣ], ὡς ἔπραξεν ἐν τῇ αὐτῇ Κυρηναϊκῇ καὶ ὁ ἐν τέλει ἀποστατήσας στρατιωτικὸς διοικητὴς τῆς Λιβύης Λ. Πινάριος Σκάρπος, οὗ ἔχομεν ἐπίσης στρατιωτικὰ νομίσματα ἐκ τῶν αὐτῶν χρόνων (σελ. υπγ', σημ. 1.). Βραδύτερον καὶ ὁ Αὐγουστος συνήνωσε διοικητικῶς εἰς μίαν ἐπαρχίαν τὴν Κυρηναϊκῆν καὶ Κρήτην, εὐρῶν ἴσως ἤδη αὐτὰς συνηνωμένας οὕτως ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου².

ΤΑΞΙΣ Ζ

ΠΑΤΡΑΙ ΑΧΑΪΑΣ (32 π. Χ.)

('Αριθ. 1905, Πίν. LXIII, 15).

Ὅτε ὁ Ἀντώνιος περὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ 32 π. Χ. ὤρμησε μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἵνα ἐπιχειρήσῃ ἀπροσδοκῆτως ἀπόβασιν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἰταλίας, δὲν προυχώρησε πέραν τῆς Κερκύρας, ὡς μαθὼν τὴν παρουσίαν τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου περὶ τὰ Κεραύνια ὄρη, «ἀλλ' εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀναπλεύσας (ἤδη γὰρ ἐκ μετοπώρου ἦν) αὐτὸς μὲν ἐν Πάτραις παρεχέμασε», τὰς δὲ δυνάμεις παρέταξε κατὰ τὴν ἀκτὴν τῆς ἀπέναντι Ἀκαρνανίας μέχρι τοῦ Ἀκτίου³. Μεταξὺ δὲ τῶν τότε ἀπαισίων σημείων τοῦ πολέμου μνημονεύεται ὅτι ἐν Πάτραις διατριβόντος τοῦ Ἀντωνίου κερραυνοῖς ἐνεπρήσθη τὸ ἐκεῖ τοῦ Ἡρακλέους ἱερόν, ᾧ τινι «προσφκειῖο ἑαυτὸν ὁ Ἀντώνιος κατὰ γένος»⁴. Κατὰ τὴν διατριβὴν ἄρα ταύτην τῆς Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ Ἀντωνίου ἐν Πάτραις ἐκόπη τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα τῶν Πατραϊέων ὑπὸ τοῦ ἄλλως ἀγνώ-

1. Οὕτως εὐθὺς κατόπιν ἐν Μαυριτανίᾳ ἡ ἐκεῖ ὡς βασίλισσα ἐγκαταστάσα Κλεοπάτρα, ἡ θυγάτηρ τῆς περιφήμου Κλεοπάτρας, γυνὴ δὲ τοῦ Ἰόβα Β', κόπτει νομίσματα φέροντα τὸν τύπον τοῦ κροκοδείλου καὶ ἄλλους ἐπίσης χαρακτηριστικούς τῆς Αἰγύπτου νομισματικούς τύπους, π. χ. τὸ Ἰσιακὸν κόσμημα, τὸν βούν Ἀπιν, τὸ σεῖστρον κτλ. (Müller Num. de l'Antienne Africaine III, p. 109-110 n° 92, 94, 104). Πασίγνωστα δ' εἶναι τὰ φέροντα περὶ κροκοδείλου τὴν ἐπιγραφὴν ΑΕΓΥΡΤΟ CΑΡΤΑ δηνάρια τοῦ Αὐγούστου.

2. Pauly - Wissowa ἔ. ἀ. ἀρ. 2.

3. Δίων Κάσσιος 49, 24.—Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 34.

4. Πλουτάρχ. Ἀντών. 63, 65, 67, 71.—Vell. II, 85, 2; 87, 3.—Oron. VI, 19, 20.

5. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 42.

1. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 56.

2. Στράβων 17, 840.—Hoeck, Kreta, III, 514.

3. Δίων Κάσσιος 50, 9.—Ζωναράς 10, 28.

4. Πλουτάρχ. Ἀντώνιος 60.—Ζωναράς 10, 29.

στου ἡμῖν Ἀγία Λύσωρος. Δηλοῖ δὲ οὐχὶ ἰδιαιτέραν κυριαρχίαν τῆς Κλεοπάτρας ἐπὶ τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἀπλήν κολακείαν τῶν κατοίκων πρὸς αὐτήν, ἧς μάλιστα τὴν εἰκόνα οἱ εὐφυνεῖς Πατρεῖς ἐποίησαν ἐπὶ τοῦ νομίσματος ὡς πάνυ νεαζούσης γυναικός, οὐχὶ δὲ ὡς πράγματι ἦτο τότε ἡ ἄγουσα τὸ τεσσαρακοστὸν περίπου ἔτος τῆς ἡλικίας Κλεοπάτρα. Ἐπίσης καὶ τὸ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τοῦ νομίσματος Ἰσιακὸν κόσμημα ἀναφέρεται κολακευτικῶς εἰς τὴν ἀποθέωσιν τῆς Κλεοπάτρας ὡς νέας Ἰσιδος (σελ. υοβ').

ΤΛΕΙΣ Η.

ΤΑ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΚΟΠΕΝΤΑ
ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

α) *Κλεοπάτρα καὶ Μ. Ἀντώνιος*
ἐπὶ τῇ κατακτῆσει τῆς Ἀρμενίας.

(Ἀριθ. 1906-1908, Πίν. LXIII, 31).

Ὡς δεικνύει ἡ ἐπιγραφή ANTONI ARMENIA DEVICTA καὶ ἡ ὡς σύμβολον παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀντωνίου τεθεισα Ἀρμενικὴ τιάρα¹, τὰ νομίσματα ταῦτα ἐκόπησαν ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 35/34 π. Χ. καθυποτάξει τῆς Ἀρμενίας ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου. Τότε δὲ μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν αὐτοῦ εἴσοδον εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸν πανηγυρισμὸν τῆς νίκης ὁ Ἀντώνιος ἐκέλευσε καλεῖσθαι τὴν μὲν Κλεοπάτραν βασιλίδα βασιλέων, τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτῆς ἀνηγόρευσε βασιεῖς (σελ. υξ'), εἰς ὃ ἀναφέρεται καὶ ἡ τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων ἐπιγραφή CLEOPATRAE REGINAE REGVM FILIORVM REGVM. Τὰ πολλὰ δὲ λάθη, ἅτινα εὐρίσκομεν ἐν ταῖς λατινικαῖς ἐπιγραφαῖς ταύταις, ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς ὑπὸ Ἑλλήνων σφραγιδολύφων χαράξεως αὐτῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

β) *Μ. Ἀντώνιος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ*
Μ. Ἀντώνιος (Ἀντύλλος).

(*M. Antonius M. f. M. n.*)

(35-32 π. Χ.)

Ἀριθμ. 1909-1910.²

Ἔστι καὶ τὰ σπανιώτατα ταῦτα χρυσᾶ νομί-

1. Ἴδε καὶ τὰ σύγχρονα τούτοις δηνάρια τοῦ Ἀντωνίου, ἐφ' ὧν ἡ Ἀρμενικὴ τιάρα κατέχει θέσιν κυρίου τύπου (Babelon Monn. de la République Rom. I, p. 195).

2. Τὰς εἰκόνας ἴδε παρὰ Cohen καὶ Babelon ἔ. ἀ. καὶ ἐν τῷ Συμπληρώματι τοῦ παρόντος ἔργου.

σματα ἐκόπησαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὑποδεικνύεται ὑπὸ τῆς ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς αὐτῶν ἀναμύξεως ἑλληνικῶν στοιχείων καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ἀντώνιος καὶ ἡ Κλεοπάτρα παρασκευάζοντες τὴν τελευταίαν αὐτῶν ἄμυναν κατὰ τοῦ Ὀκταβιανοῦ «τοὺς υἱεῖς, Κλεοπάτρα μὲν Καισαρίωνα, Ἀντώνιος δὲ Ἀντύλλον², ὃν ἐκ τῆς Φουλουτίας γεννηθέντα οἱ εἶχεν, ἐς ἐφήβους ἐσέγραψαν, ἵν' οἱ τε Αἰγύπτιοι, ὡς καὶ ἀνδρός τινος ἤδη βασιλεύοντός σφω, προθυμηθῶσι, καὶ οἱ ἄλλοι προστάτας ἐκείνους, ἂν γέ τι δεινὸν σφισι συμβῆ, ἔχοντες καρτερήσωσι»³. Ὁ ταῦτα γράφων Δίων Κάσσιος καὶ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρουσι τὰ γεγονότα ταῦτα, «ἐφ' οἷς ἡμέρας πολλὰς συμπόσια καὶ κῶμοι καὶ θαλῖαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατεῖχον», εἰς τὰς μετὰ τὴν ἦταν τοῦ Ἀκτίου παρασκευᾶς τοῦ Ἀντωνίου ἐν ἔτει 30 π. Χ. Στοιχειώδης ὁμως λογικὴ ἐνδεικνύει ὡς πιθανώτερον, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας πρὶν ἢ συμβῆ τὸ δεινὸν τῆς ἐν Ἀκτίῳ ἦττης, καὶ δὴ πρὶν ἢ οὗτοι ἐκστρατεύοντες πρὸς τὸν περὶ τὸν ὄλον ἀγῶνα ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔνθ' ἀφήκαν ὡς ἀντιπροσώπους τοὺς υἱοὺς αὐτῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ἀμφίβολον τέλος τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ὑπ' ἀρ. 1909 χρυσοῦ⁵ δυνατόν, νομίζω, νὰ ἀναγνωσθῆ Μ(arci) F(ilius), E(rhebus), ὡς τῶν χρυσῶν τούτων νομισμάτων κοπέντων ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τῆς ἐγγραφῆς τοῦ Ἀντύλλου εἰς τοὺς ἐφήβους.

2. Οὕτως ἐκάλουν οἱ Ἕλληνες ὑποκοριστικῶς κατὰ τὸ λατινικὸν *Antonillus*, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντωνίου Μ. Ἀντόνιον, Πλούταρχ. Ἀντώνιος 71, 81. — Δίων Κάσσιος 48, 54-51, 6, 15 κτλ.

3. Δίων Κάσσιος 51, 6.

4. Ἀντώνιος 71: «ἐγγράφων μὲν εἰς ἐφήβους τὸν Κλεοπάτρας παῖδα καὶ Κάισαρος τὸ δὲ ἀπόρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον Ἀντύλλῳ τῷ ἐκ Φουλβίας περιτιθεῖς».

5. Babelon, ἔ. ἀ. I p. 193: «On a longtemps discuté la question de savoir ce que signifiaient les lettres M. F. F. qui figurent sur la première médaille, à la suite de son nom, et l'on a parfois voulu lire M. E. E. au lieu de M. F. F. [*Atti dell'Accad. Rom. d'archéol. t. IV p. 287; Caredoni, Ragguaglio p. 12; Rev. Num. 1857, p. 191*], ce qui n'offrirait aucun sens. La lecture *Marci filius, filius*, se présente pourtant tout naturellement à l'esprit... La lecture que nous avons adoptée ne saurait donc faire l'objet d'un doute».

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Α.

ΣΑΤΡΑΠΕΙΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α'

	ΕΤΗ π. χ.	Α Ι Γ Υ Π Τ Ο Σ	ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ	ΚΥΠΡΟΣ	ΑΣΙΑ ΦΟΙΝΙΚΗ	Μ. ΑΣΙΑ	ΕΛΛΑΣ	
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ	ΣΑΤΡΑΠΕΙΑ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ	332						
		331						
		330						
		329						
		328						
		327	2στ. Στ. 1 1 15 Χ, Χ, Ρ, Ρ Χ	(ΝΑΥΚΡΑΤΙΣ) (ἀρ. 1-7) (ἀριθ. 8)				
		326						
		325						
		324						
		ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Γ'	ΣΑΤΡΑΠΕΙΑ Α. ΣΩΤΗΡΟΣ	323				
322								
321	*Εξάγων Στατήρ 4 Χ, Χ, Ρ							
320	(ἀριθ. 9-12)							
319								
318								
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Δ'	ΣΑΤΡΑΠΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α'	317	2στατ. Στατήρ 8 Χ, Χ, Χ					
		316	ΡΥ					
		315	ΡΑ	Στ. Στ. Χ, Χ½ (ἀρ. 59-60)				
		314	Π (ἀρ. 18-24)	και αυτόνομα εγχώρια (=Müller I p. 46-47) ἀρ. 167-168		Συμμαχία Πτολεμαίου και Σελεύκου		
		313	ΑΥ		Νομίσματα Νικοκρέοντος στρατηγού (σελ. 93')	2στ. 16 12 Χ, Χ, Χ (ἀρ. 97-100)		
		312	ΟΡ					
Μ Ε Σ Ο Β Α Σ Ι Λ Ε Ι Α	Ετη Πτολεμ. Α' Σωτήρος	311	Στατ. 20 10 α) Χ, Ρ½ όβ., Χ, Χ (ἀρ. 25-28) β) Ρ, Χ (ἀρ. 29-31) γ) Ρ [ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ] (ἀρ. 32)		ΝΙΚΟΚΛΕΟΥΣ ΡΑΦΙΟΝ (σελ. 95 και ο')			
		1	310 ΔΙ		Συμμαχία Πτολεμαίων και Αγαθοκλέους. Στ. Χ [ΑΓΑΘΟ- ΚΛΕΟΥΣ] (σ. 95)	ΕΥΑ... βασιλέως Σό λων(;) (σελ. οβ')		
		2	309 ⌘			ΜΕΝ(ελάου) στρατηγ. (ἀρ. 73)	Ετη Α	
		3	308 ⌘	Στ. 4 1 20 10 Χ, Ρ, Ρ, Ρ½, Χ, Χ	⊙ΕΥ	ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ σατράπου (ἀρ. 78-82)	Δ	ΚΩΣ (Ρ και Χ, σελ. πα'-πς')
		4	307 Μ	(ἀριθ. 33-58)	⊙		II III	ΣΙΚΥΩΝ Ρ (ἀρ. 95)
		5	306 ΕΥ		ΕΥΦΡΙ		I η III III	ΡΟΔΟΣ (Χ ἀρ. 91-92 σελ. πθ')
		6	305 Φ		⊙Ρ	ή ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ (ἀρ. 61-72) και Ρ αυτόνομα = Müller ε' α ἀρ. 172-174	Φοινικική νομισματοκοπία Σι- δώνος Πτολεμαίος και Αγά- θου. Ίδε την εν σ. 9ηθ' σύνοψιν	ΕΥΒΟΙΑ (Χ σελ. 4')

B.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α' ΣΩΤΗΡΟΣ

"Ετη ΠΤΟΛ. ΣΩΤΗΡ.	"Ετη π. Χ.	"Ετη τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Α' Σωτ.	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ	ΚΥΠΡΟΣ	ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ	ΦΟΙΝΙΚΗ		ΕΛΛΑΣ
							"Ετη Πτολ. Σωτ.		
7	304	1							
8	303	2		Στ. 2 ⊗, ρ (Τάξις Γ, 1ον, ἀρ. 304-313.)			⊙		
9	302	3					⊙	III III III	
10	301	4					⊙		
11	300	5					⊙		
12	299	6					⊙		
13	298	7					⊙		
14	297	8					⊙	III Λ	
15	296	9					⊙		
16	295	10	5 Τριώβ. 8 4 ⊗ ⊗ ρ ρ 32 28 20 16 14 11 ⊗ ⊗ ⊗ ⊗ ⊗ ⊗				⊙		
17	294	11	"Ιδε την ἐν σελ. ρια'-ριβ' σύνοψιν τῆς τάξεως Β, σειρῶν Α, Β καὶ Γ.	Στ. 4 22 18 ⊗ ρ ⊗ ⊗	Μάγας στρατηγός		⊙		
18	293	12		Στ. 2 22-14 ⊗ ρ ⊗	(Τάξις Γ, 2ον, ἀρ. 314-337.)		⊙		
19	292	13					⊙	=	
20	291	14					⊙		
21	290	15					⊙		
22	289	16					⊙		
23	288	17					⊙	III =	
24	287	18					⊙	I III =	
25	286	19					⊙	II III =	
26	285	20					⊙	III III =	

Φοινικὰ νομισματοκοπία Σιδώνος, Πτολεμαῖδος καὶ Ἀράδου. Ἴδε τὴν ἐν σελ. ρπθ' σύνοψιν.

Ἐξήγησις τῶν σημείων τῶν συνοπτικῶν πινάκων.

⊗=Χρυσὸν νόμισμα. Στατ. Στατ.
 ρ=Ἀργυροῦν νόμισμα. ρ=δεκάδραχμον, ρ=πεντάδραχμον, ρ=τετραδραχμον, ρ=διδραχμον κτλ.
 ⊗=Χαλκοῦν νόμισμα. Οἱ ἄνω τοῦ ⊗ ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὸ μέγεθος τοῦ νομίσματος

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ' ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

Ετη Πτολεμαίου	Ετη Χ	Ετη Πτολ. Δ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ		ΚΥΠΡΟΣ	ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΦΟΙΝΙΚΗ		ΣΥΡΙΑ		ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΙΑ ΣΩΣΙΒΙΟΥ				ΚΡΗΤΗΣ	ΙΟΥΔΑΙΑΣ	ΛΥΚΙΑΣ	ΦΟΙΝΙΚΗΣ
			Ετη	Ετη		Δαμασκός (Δίων σφραγ)	Σελεύκεια Ορόντου	Τύρος	Σίδων	Πτολεμαίαι	Κρήτη	Αρσινόεια ή Λύκος	Λαλαίδη				
90/1221/0	1	A	4 Ρ	2 Ρ													
91	220	B	4 Ρ														
92	219	Γ	4 Ρ														
93	218	Δ	4 Ρ														
94	217	E	4 Ρ	2 Ρ													
95	216	I	4 Ρ														
96	215	H	4 Ρ														
97	214	Θ	4 Ρ														
98	213	I	4 Ρ														
99	212	K	4 Ρ														
100	211	Λ η Α	4 Ρ	2 Ρ													
101	210	12	4 Ρ	2 Ρ													
102	209	13	4 Ρ	2 Ρ													
103	208	14	4 Ρ	2 Ρ													
104	207	15	4 Ρ	2 Ρ													
105	206	16	4 Ρ	2 Ρ													
106	205	17	4 Ρ	2 Ρ													
107/8204/318		18	4 Ρ	2 Ρ													

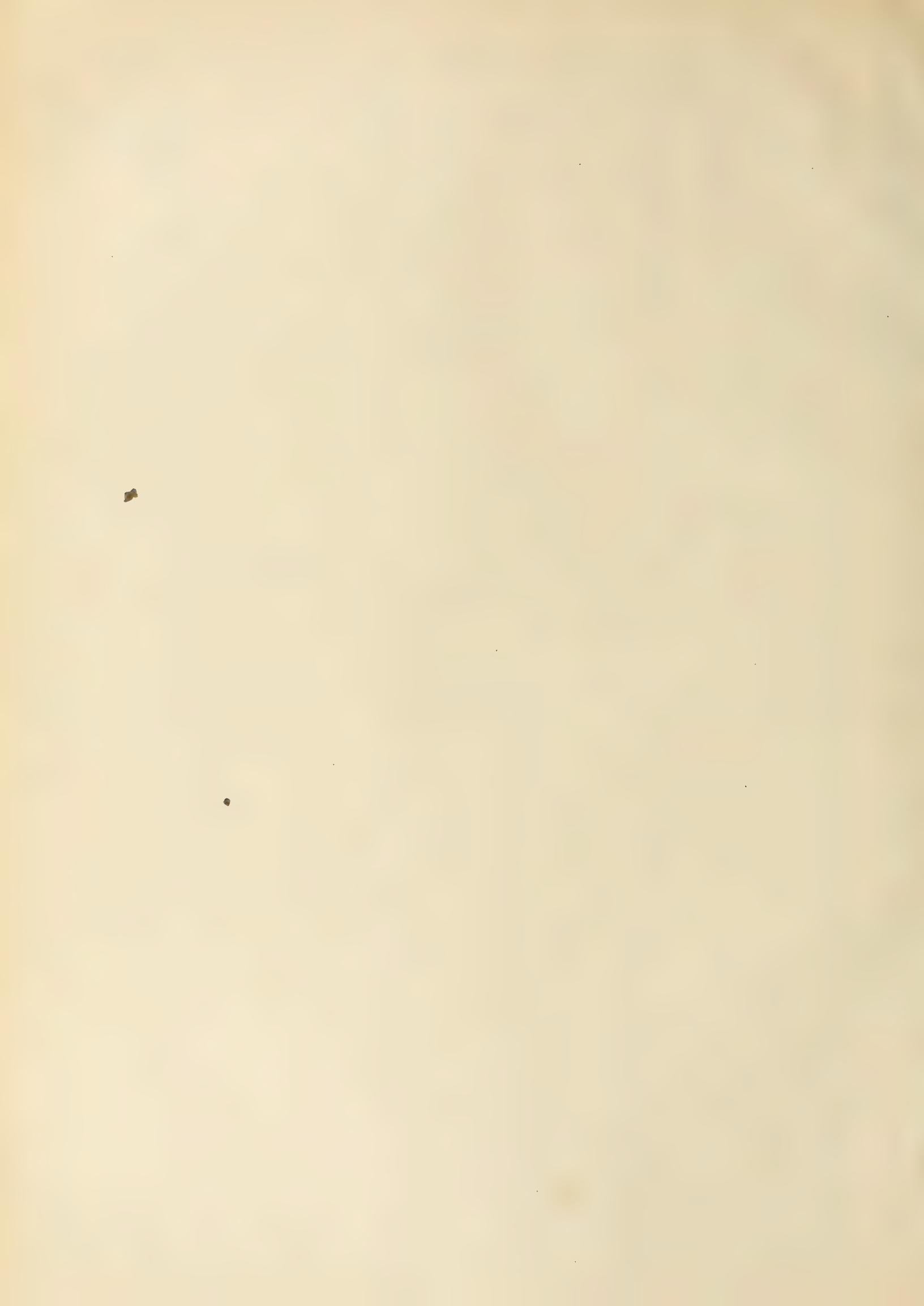
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β' ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ.

Έτη Πτολεμαίου Σωτήρος	Έτη π. Χ	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΚΥΡΗΝΑΙΚΗ	ΚΥΠΡΟΣ	ΑΣΙΑ ΕΝ ΓΕΝΕΙ	ΤΥΡΟΣ	ΣΙΑΩΝ	ΠΤΟΛΕΜΑΙΣ	ΙΟΠΗ	ΓΑΖΑ	ΒΗΡΥΤΟΣ	ΔΡΑΜΟΣ	ΜΑΡΑΘΟΣ	ΠΑΛΛΙΣΤΙΝΗ ΚΥΚΛΑΔΕΣ	ΠΑΜΦΥΛΙΑ ΙΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ
26	285/4	1		ΤΑΞΙΣ ΙΑ (ἀρ. 871-879) Α Α Α											
27	284	2													
28	283	3													
29	282	4													
30	281	5													
31	280	6													
32	279	7	ΤΑΞΙΣ Α Α Α Α Α Α Α Α Α												
33	278	8	Ιδε την εν σελ. ρηγ. ρηδ. σούνην.												
34	277	9		ΤΑΞΙΣ ΙΑ (ἀρ. 860-864) Α Α Α Α											
35	276	10		Επανάστασις Μαγα											
36	275	11													
37	274	12													
38	273	13													
39	272	14													
40	271	15													
41	270	16	Α												
42	269	17	Β												
43	268	18	Γ												
44	267	19	Δ												
45	266	20	Ε												
46	265	21	Ι												
47	264	22	Η												
48	263	23	Θ												
49	262	24	Ι												
50	261	25	Κ												
51	260	26	Λ												
52	259	27	Μ												
53	258	28	Ν												
54	257	29	Ξ												
55	256	30	Ο												
56	255	31	Π												
57	254	32	Ρ												
58	253	33	Σ												
59	252	34	Τ												
60	251	35	Υ												
61	250	36	Φ												
62	249	37	Χ												
63	248	38	Ψ												
64	247	39	Ω												

* Ἐπιτομή Παρ. 1, σελ. 800-802.
 Ρ * Ἐπιτομή Παρ. 1, σελ. 800-802.

Κ Ρ
 ΚΑ Ρ
 ΚΒ Ρ

* Ἐπιτομή Παρ. 1, σελ. 800-802.
 Βι. σελ. 800-802.
 Ρ * Ἐπιτομή Παρ. 1, σελ. 800-802.
 και ἄλλα ἐπιτομή, σελ. 800-802.

Ζ.
ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Σ' ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ

	Έτη Πτολ. Α'	Έτη π.Χ.	Έτη Πτολ. Σ'	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	ΚΥΠΡΟΣ				ΚΟΙΛΗ ΣΥΡΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ	Έτη Πτολ. Η'	
					Λ	ΠΑΦΟΣ	ΣΑΛΑΜΙΣ	ΚΙΤΙΟΝ			
ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Α'	131	180/9	1		Α						
	132	179	2		Β		4 Ρ				
	133	178	3		Γ						
	134	177	4	8 30 25 22 18 16 Χ Χ Χ Χ Χ Χ (ἀρ. 1374-1379)	Δ				Πάφου χαλκᾶ 30 22 17 Χ Χ Χ (1380-1382) 30 27 25 22 17 Χ Χ Χ Χ Χ (ἀρ. 1383-1387)		
	135	176	5		Ε						
	136	175	6		Ζ	4 Ρ		4 Ρ			
	137	174	7		Η	4 Ρ					
ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΕΥΛΑΙΟΥ	138	173	8	4 45 30 25 22 18 Ρ Χ Χ Χ Χ Χ Χ (ἀρ. 1394-1402).	Θ						
	139	172	9	45 38 30 21 15 Χ Χ Χ Χ Χ Χ	Ι						
	140	171	10	(ἀρ. 1403-1408)							
ΑΝΤΙΟΧΟΣ Γ'	141	170	11	44 34 26 22 18 Χ Χ Χ Χ Χ Χ (1415-1419)	ΙΑ						
	142	169	12	26 Χ (ἀρ. 1422)	ΙΒ		4 Ρ 1420-1421			1	
ΣΥΜΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜ. Σ' ΚΑΙ Η' ΚΑΙ ΚΛΕΟΠ Β'	143	168	13	18 22 20 Χ (ἐπάργυρα), ΜΟΛ. ΜΟΛ. (1427) (1429-1430)	ΙΓ		8 Χ			2	
	144	167	14		ΙΔ			8 Χ		3	
	145	166	15	36-40, 29-34, 28-25, 19-22, 16-18, 15 Χ Χ Χ Χ Χ Χ Χ Χ (ἀρ. 1423-1428)	ΙΕ					4	
	146	165	16		ΙΖ					5	
	147	164	17		ΙΙ					6	
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Σ' ΜΟΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ	148	163	18	8 Κ Χ (Δεκαετηρίς γάμου Κλεοπάτρας Β') (ἀριθ. 1498)	ΙΗ					7	
	149	162	19		ΙΘ	4 Ρ				8	
	150	161	20		Κ	4 Ρ				9	
	151	160	21		ΚΑ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		10	
	152	159	22		ΚΒ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		11	
	153	158	23	31 Χ ("Ιππαλος ἐπιστράτηγος ἐν Αἰγύπτῳ") (ἀριθ. 1497)	ΚΓ	4 Ρ		4 Ρ		12	
	154	157	24		ΚΔ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		13	
	155	156	25		ΚΕ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ	Κύπρου Διονυσιακὰ νομίσματα	14	
	156	155	26		ΚΖ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		15	
	157	154	27	4 2 35 28 26 24 20 17 Ρ Ρ Χ Χ Χ Χ Χ Χ Χ Χ (ἀριθ. 1489-1496)	ΚΙ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ	2 Ρ (ἀρ. 1798-1804, σελ. 1πγ')	16
	158	153	28		ΚΗ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		17	
	159	152	29		ΚΘ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		18	
	160	151	30		Λ	8 Χ 4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		19	
	161	150	31		ΛΑ	8 Χ 4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		20	
	162	149	32		ΛΒ	4 Ρ		4 Ρ		21	
	163	148	33		ΛΓ	8 Χ 4 Ρ	8 Χ 4 Ρ	4 Ρ	Λ ΛΓ 4 Ρ (1486)	22	
	164	147	34		ΛΔ	4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ		23	
	165	146	35		ΛΕ	8 Χ 4 Ρ	4 Ρ	4 Ρ	20 Χ (1487-1488)	24	
	166	145/4	36		ΛΖ	4 Ρ	8 Χ 4 Ρ	4 Ρ		25	

Η.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Η', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β'.

Έτη Προλεμ. Α	X	Έτη Πτολ. Η	ΑΙΓΥΠΤΟΣ	Κ Υ Π Ρ Ο Σ Ν Η Σ Ο Σ					ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ		
				L	ΠΑΦΟΣ	ΣΑΛΑΜΙΣ	ΚΙΤΙΟΝ	Χαλκά		Άργυρά Διονυσιακά και χαλκά των στρατηγών της νήσου	
167	144	26		ΚC					24		
168	143	27		ΚZ	Ρ				24		
169	142	28		ΚΗ	Ρ		Ϟ		24		
170	141	29		ΚΘ					24		
171	140	30		Λ							
172	139	31		ΛΑ	Ρ						
173	138	32		ΛΒ	Ρ				24		
174	137	33		ΛΓ	Ρ	2			24		
175	136	34		ΛΔ					24		
176	135	35		ΛΕ					24		
177	134	36	Κ	ΛC	Ρ				24		
178	133	37		ΛI	Ρ						
179	132	38		ΛΗ	Ρ						
180	131	39		ΛΘ	Ρ						
181	130	40		Μ	Ρ						
182	129	41		ΜΑ					24		
183	128	42		ΜΒ							
184	127	43		ΜΓ	Ρ						
185	126	44		ΜΔ	Ρ						
186	125	45		ΜΕ	Ρ						
187	124	46		ΜC							
188	123	47		ΜI	Ρ						
189	122	48		ΜΗ	Ρ						
190	121	49		ΜΘ	Ρ						
191	120	50		Ν	Ρ						
192	119	51		ΝΑ	Ρ						
193	118	52		ΝΒ	Ρ						
194	117	53		ΝΓ	Ρ						
195	116/5	54		ΝΔ	Ρ						

8
Ϟ (Δεκαετηρίς γάμου Κλεοπάτρας Γ') (1499-1500)

2 1
Ρ Ρ :σελ. υς'-υς')

(Μετά συμβόλων)
34 30 20 15
X X X X
(αρ. 1634-1639)

Πτολεμαίος Νέος Φιλοπάτωρ, στρατηγός.
16 12 28 25 23 20 15 10
X X X X X X X X
(αρ. 1640-1647)

23|30 15|18
X X
(1657-1658)

Κρόκος στρατηγός.
34
K X (αρ. 1648-1650)

Θεόδωρος στρατηγός.
20 15
ΘΕ X X (αρ. 1651-1652)

I.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΓ' ΑΥΛΗΤΟΥ.

Ἔτη Πτολεμ. Α'	Ἔτη π. Χ.	Ἔτη Πτολεμ. ΙΑ'	Α Ι Γ Υ Π Τ Ο Σ					Κ Υ Π Ρ Ο Σ	
			Λ	Χ	Ρ	Ρ	Χαλκᾶ ἀνευ χρονολογ.	ὑπὸ Πτολεμαίων τὸν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως	
231	80	1	Α		Ρ ¹			1	"Ανευ νομισμάτων"
232	79	2	Β		Ρ ¹			2	
233	78	3	Γ		Ρ ¹			3	
234	77	4	Δ		Ρ ¹			4	
235	76	5	Ε	Ἀξιώσεις τῶν υἱῶν τῆς Κλεοπάτρας Σελήνης.				5	
236	75	6	Ε					6	
237	74	7	Ι		Ρ ¹			7	
238	73	8	Η		Ρ ¹			8	
239	72	9	Θ		Ρ ¹			9	
240	71	10	Ι	Χ ^κ (Κ)	Ρ ¹			10	
241	70	11	ΙΑ		Ρ ¹		1815 * (1845)	11	
242	69	12	ΙΒ		Ρ ¹			12	
243	68	13	ΙΓ		Ρ ¹			13	
244	67	14	ΙΔ		Ρ ¹			14	
245	66	15	ΙΕ		Ρ ¹			15	
246	65	16	ΙC		Ρ ¹			16	
247	64	17	ΙΙ		Ρ ¹			17	
248	63	18	ΙΗ		Ρ ¹			18	
249	62	19	ΙΘ		Ρ ¹			19	
250	61	20	Κ		Ρ ¹			20	
251	60	21	ΚΑ					21	
252	59	22	ΚΒ		Ρ ¹			22	
253	58	23	ΚΓ	ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑ					
254	57	24	ΚΔ	Κλεοπάτρας Βερενίκης Β', Σελεύκου τοῦ Κυβισάκτου καὶ Ἀρχελαίου.					
255	56	25	ΚΕ						
256	55	26	ΚC						
257	54	27	ΚΙ						
258	53	28	ΚΗ		Ρ ¹	Ρ ¹			
259	52	29	ΚΘ		Ρ ¹				
260	51	30	Λ		Ρ ¹				

ΙΑ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Ζ' ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΙΔ', ΙΕ' ΚΑΙ ΙΣ'

	"Ετη πρό Χριστού	"Ετη Κλεοπάτρας Ζ'	"Ετη Πτολεμαίου ΙΔ'	"Ετη Πτολεμαίου ΙΕ'	"Ετη Πτολεμαίου ΙΓ'	ΑΙΓΥΠΤΟΣ				ΚΥΠΡΟΣ	ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΗ	ΠΑΤΡΑΙ ΑΧΑΪΑΣ	ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ΣΥΡΙΑΣ	ΔΑΜΑΣΚΟΣ		ΒΗΡΥΤΟΣ		ΤΡΙΠΟΛΙΣ		ΑΣΚΑΛΩΝ	
						Λ	Χ	Αργυρά	Χ					Χ	Χ	Χ	Χ	"Ετη Πτολ. Α'	Χ	"Ετη Κλεοπάτρας	Χ
260	51	1	1			Α	Ρ													ΛΔ	Ρ
261	50	2	2			Β	Ρ													ΛΕ	
262	49	3	3			Γ	Ρ													ΛΣ	
263	48	4	4			Δ	Ρ													ΛΖ	
264	47	5		1		Ε	Ρ													ΛΗ	
265	46	6		2		Σ	Ρ	Ρ	27 22	27 22										ΛΘ	
266	45	7		3		Ζ	Ρ			25										Μ	
267	44	8			1	Η	Ρ			27 25										ΜΑ	Ρ
268	43	9			2	Θ	Ρ													ΜΒ	
269	42	10			3	Ι	Ρ													ΜΓ	
270	41	11			4	ΙΑ	Ρ			27										ΜΔ	
271	40	12			5	ΙΒ	Ρ			22										ΜΕ	
272	39	13			6	ΙΓ	Ρ													ΜΣ	
273	38	14			7	ΙΔ	Ρ													ΜΖ	
274	37	15			8	ΙΕ	Ρ													ΜΗ	
275	36	16	1		9	ΙΣ	Ρ							ΕΟΣ		ΙΣ+Α		ΙΣ		ΜΘ	
276	35	17	2		10	ΙΖ	Ρ							ΟΣ	Α	ΙΖ+Β		ΙΖ		Ν	Ρ
277	34	18	3		11	ΙΗ	Ρ	Ρ						ΟΣ	Α	ΙΗ+Γ		ΙΗ		ΝΑ	
278	33	19	4		12	ΙΘ	Ρ	Ρ	27					ΟΣ		ΙΘ+Δ		ΙΘ		ΝΒ	Ρ
279	32	20	5		13	Κ	Ρ			22				ΟΣ		Κ+Ε		Κ		ΝΓ	
280	31	21	6		14	ΚΑ	Ρ							ΟΣ	Α	ΚΑ+Σ	23	ΚΑ		ΝΔ	
281	30	22	7		15	ΚΒ	Ρ							ΟΣ		ΚΒ+Ζ		ΚΒ	22	ΝΕ	Ρ
282	29	23	8		16	ΚΓ	Ρ							ΟΣ		ΚΓ+Η		ΚΓ	22	ΝΣ	

ΕΠΑΝΟΡΘΩΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ

- Σελίς ε' γραμμὴ 18, μετὰ τὸ *Ed Bunbury* πρόσθετες *Smith, Diction. of Gr. and Rom. Archaeol. III, p. 599.*
- » λξ' » 42, ἀντὶ *Marathos, ib. p.* γράφε *Marathos ib vol. IV. p.*
- » ξ' » 28, μετὰ τὰς λέξεις διάστημα τοῦτο πρόσθετες ἢ μᾶλλον, ἕνεκα τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΕΞΑΝ-ΔΡΟΥ, ἀπὸ τοῦ 317 μέχρι τοῦ 313.
- » ξα' σημείωσις 1, ἀντὶ 768 γράφε 168.
- » οβ' γραμμὴ 21, ἀντὶ 331 » 321.
- » πε' σημείωσις 2, πρόσθετες Πβλ. τὴν πρὸς ταῦτα ἐναντίαν, ἀλλὰ κατ' ἐμὲ ἀπίθανον ἐπόθεον τοῦ *J. J. Six* περὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Μανσώλου ὡς Ἑρακλέους ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Κῶ: *Röm. Mittheil. 1899 Bd. XIV, S. 81-83.*
- » ρξβ' Τάξις Δ γραμμὴ 7, πρόσθετες καὶ ΚΑ (ῥασιών) κατὰ νέον δεκάδραχμον: *Sotheby, Cat. of Wm. Rome (1904) p. 18 n° 177 pl. II.*
- » ροα' σημείωσις 2, πρόσθετες Πλβ. *J. Beloch Die Schlacht bei Kos (Beiträge). z. alt. Gesch. I, 1902 p. 289-291.*
- » ρογ' γραμμὴ 19, μετὰ τὸ π πρόσθετες ἢ (Ⓜ).
- » ροζ' σύνοψις ἐν ἀρχῇ ἄνω τῶν » » τῆς Τύρου τεθῆτω Ⓜ (ρόπαλον).
- » ρνς' γραμμὴ 19, ἀντὶ τῆς νήσου γράφε τῆς πλουσίας εἰς χαλκὸν νήσου.
- » σπθ' » 32, ἀντὶ Ἀνδροσθένης γράφε Ἀνδρόμαχος.
- » στδ' » 13, ἀντὶ 1058 γράφε 1053.
- » τιβ' » 31, ἀντὶ ΡΓ καὶ ΡΖ γράφε ΡΑ—ΡΖ.
- » τιθ' » 27, ἀντὶ 204—292 γράφε 204—202.
- » τοη' » 18, μετὰ τὸν Φιλομήτορα πρόσθετες κόψαντα ταῦτα κατὰ τὰ ἔτη 163-145 π. Χ., ὅτε μόνος ἐβασίλευεν ἐν Αἰγύπτῳ.
- » τπβ' » 17, μετὰ τὰ ἦτις νῦν εἶναι πρόσθετες μετὰ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ κοπέντων (ἀρ. 1489-1496).
- » υς' » 23, ἀντὶ Ἀρσινόης Γ' γράφε Κλεοπάτρας Γ'.
- » υκα' » 3, ἀντὶ Ἀλέξανδρον Β' γράφε Ἀλεξάνδρου Α'.
- » υμς' » 9, ἀντὶ (σελ. ...) γράφε (σελ. υμβ').
- » υπέ' » 11, ἀντὶ 27,30 γράφε 27-30.
- » υ'δ' προτελευταία γραμμὴ, ἀντὶ Ⓜ = πεντάδραχμον γράφε Ⓜ = πεντάδραχμον.

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚῃ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ Τ ΜΕΝ ΤΩΝ Κ. Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ, Ι. ΔΕΛ-
ΔΙΟΥ (δ. φ.), † Δ. ΘΕΡΕΙΑΝΟΥ (δ. φ.), Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), † ΣΤΕΦ. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ
(καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ (καθ. τῆς φιλ.), ΣΠΥΡ. Π. ΔΑΜΠΡΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Μ.
ΔΑΠΠΑ (δ. φ.), Θ. ΔΙΒΑΔΑ (δ. φ.), Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), † Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ (καθ.
ἐν τῷ Πανεπ.), Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΔΟΥ (καθ. γυμν.), Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), Α.
ΠΡΟΒΕΔΔΕΓΓΙΟΥ (δ. φ.), † Ε. ΡΟΙΔΟΥ (ἐφ. Ἐθν. Βιβλιοθ.), Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΔΟΥ (καθ. ἐν τῷ
Πανεπ.), Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ (διενθ. Νομισμ. Μουσ.), Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ (ἐφ. τ. ἀρχ.), ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ (καθ. ἐν τῷ
Πανεπ.), † Τ. Ι. ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ, Δ. ΦΙΛΙΔΟΥ (δ. φ.), Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ ἄλλων λογίων.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1904

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ

ΤΟΥ

ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1904

ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΠΑΡΑ ΤΩΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙ

7 ΟΔΟΣ ΜΑΡΙΑΣ - ΦΕΙΔΙΟΥ 7

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

ΑΡΧΗ ΚΛΕΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΝΑΥΚΡΑΤΙΤΟΥ

330—323 π. Χ.

Α΄ ΑΙΓΥΠΤΟΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

α) Χαρακτηριστικά, κεραννός και τὸ μονογράφημα Η.

1. — Χρυσοῦν διστάτηρον.

Κεφαλή Ἀθηνᾶς μετὰ τριλόφου κράνου, πρὸς δ., ἔχουσα τὸ κράνος ὄφει κεκοσμημένον, φέρουσα δὲ περιδέλαιον καὶ ἱμάτιον ὑπὸ τὸν τράχηλον κεραννός.

α) 17,20. — Ἀθῆναι, Δ. 1^{BBB}.

ΑΛΕΞΑΝΔΡ—ΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Νίκη ἵσταμένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ στέφανον, τῇ δ' ἀριστερᾷ φέρουσα μέγα ἕκρον τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ παρὰ τοὺς πόδας τῆς θεᾶς τὸ χαρακτηριστικὸν μονογράφημα.

I, 1.

2. — Χρυσοῦς στατήρ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ ἱματίου.

α) 8,50. — Λονδίνον, = Müller, Numis. d'Alexandre le Grand. ἄρ. 8.
β-γ) — Βιέννη 40441 — Μόναχον = Müller ἔ. ἄ.

Ὅμοίως ἀλλ' ἡ ἐπιγραφή ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω, τὸ δὲ μονογράφημα ἄρ. ἐν τῷ πεδίῳ.

I, 2.

3. — Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλή Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 16,99. — Βερολίνον (μετὰ δοκιμαστικῆς ἐντομῆς ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως) = Müller ἔ. ἄ. ἄρ. 9.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς γυμνὸς τὰ ἄνω τῆς ὀσφύος, καθήμενος ἐπὶ θῶκου πρὸς ἄρ., ἔχων θρῆνυν ὑπὸ τοὺς πόδας, φέρων ἐν τῇ προτεταμένη δεξ. αἰτόν, τὴν δ' ἄρ. στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου. Ὑπὸ τὸν θῶκον ὁ κεραννός, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ αὐτὸ μονογράφημα τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

I, 3.

4 — Ἀργυρᾷ δραχμῇ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 4,22. — Βερολίνον, P. Osten. = Müller, ἔ. ἄ. ἄρ. 11.
β) 4,12. — " " "

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

I, 4.

β) Χαρακτηριστικά, Δ και κεφαλὴ κριοῦ φέρουσα τὰ αἰγυπτιακὰ σύμβολα τοῦ θεοῦ Ἄμμωνος Χνούφιως.

5. — Χρυσοῦς στατήρ.

Κεφαλὴ Ἀθηναῖς φέρουσα τρίλοφον κράνος, περιδέριον καὶ ἐνώτια, πρὸς δ.

- α) 8,57. — Ἀθῆναι Δ. 1^ο.
β) 8,56. — " Ε. Σ. 1538
γ) 8,52. — " Δ. 1^οο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Νίκη ἵσταμένη πρὸς ἄρ. ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη δεξ. στέφανον καὶ ἐν τῇ ἄρ. ἴκριον τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἡ κεφαλὴ τοῦ κριοκεφάλου θεοῦ Ἄμμωνος Χνούφιως καὶ παρὰ τοὺς πόδας τῆς θεᾶς τὸ χαρακτηριστικὸν μονογράφημα.

- δ) 8,50. — Κοπεγχάγη = Müller ἔ. ἄ. ἄρ. 1516 (σελ. 319).
ε) 8,58. — Βερολῖνον = Friedlaender-Sallet, Das K. Münzkabinet, ἐκδ. 1873 ἄρ. 345 καὶ ἐκδ. 1877 ἄρ. 507.

I, 5.
I, 6.

6. — Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγενείου ἐν λεοντῇ πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 17,21. — Ἀθῆναι Δ. 1^ο.
β) 16,95. — Βερολῖνον, P. Osten (μετὰ τριῶν ἐντομῶν).
γ) 16,50. — Κατάλογος Στρογγανῶφ, ἄρ. 3 καὶ 4.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς γυμνὸς τ' ἄνω τῆς ὀσφύος καθήμενος ἐπὶ θώκου, πρὸς ἄρ. ἔχων θρηῖνον ὑπὸ τοὺς πόδας, φέρων ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ ἀετόν, τὴν δ' ἄρ. στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου. Ὑπὸ τὸν θῶκον τὸ μονογράφημα, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἄρ. ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἄμμωνος Χνούφιως, πρὸς δ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- δ) — Λονδῖνον = Müller ἔ. ἄ. ἄρ. 1517 (σελ. 319).

I, 7.

γ) Χαρακτηριστικά, Κ και κεφαλὴ θεᾶς φέρουσα αἰγυπτιακὰ περᾶ.

7. — Ἀργυρᾶ δραχμή.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἐπιγραφὴ καὶ τύπος ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὑπὸ μὲν τὸν θῶκον τὸ μονογράφημα, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ ἄρ. κεφαλὴ θεᾶς πεπλοφόρος, κεκοσμημένη διὰ δύο πετρῶν καθέτων, μετὰ σκήπτρου δὲ ἐπ' ὤμου, πρὸς ἄρ.

- α) — Λονδῖνον. Bank collection = Müller ἔ. ἄ. ἄρ. 1518 (σελ. 319).

Β'. ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΝΑΥΚΡΑΤΕΩΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

8. — Α 15. — Κεφαλὴ ἀγένειος πρὸς δ. μετὰ βραχείας κυματιζούσης κόμης ὑποκάτω αὐτῆς, ΑΛΕ.

Κεφαλὴ Ἀφροδίτης (;) πρὸς δ. φέρουσα ἐνώτιον καὶ περιδέριον ὑποκάτω ΝΑΥ.

- α) — Λονδῖνον = Num. Chron. 1886, σελ. 10-11, Πίν. I, 9 — Head. Hist. num. σελ. 748 καὶ (μετάφρ.) Σβορώνου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων τόμ. Β'. σελ. 464.

ΣΑΤΡΑΠΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΤΟΥ Α'.

323 — 305 π. Χ.

Α'. ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Γ' ΑΡΙΔΑΙΟΥ

(323 — 318 π. Χ.).

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

α) *Δοκίμιον χρυσῶν στατήρων πρὸς χρῆσιν τῶν ἰθαγενῶν.*

9. — Χρυσοῦς στατήρ.

Ἑλληνικὴ ἀντιγραφή τῆς ἱερογλυφικῆς λέξεως (noubou - noufi = ὁ χρυσὸς δόκιμος), ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἑλληνικὴ ἀντιγραφή τῆς σαιτιδοπτολεμαϊκῆς ἱερογλυφικῆς ἐπιγραφῆς (noubou - noufi = ὁ χρυσὸς δόκιμος), ἐν κύκλῳ σφαιρ.

α) 8,55. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. = Ἴδὲ Maspero, Hill, Dattari, Chassinat, Σβορῶνος κλπ. ἐν Journal Inter. Archéol. Num., Tom. IV, p. 153-168, καὶ 192. Tom. V, p. 25 31, 160 κέξ.

I, 8.

β) *Νομίσματα φέροντα ὡς χαρακτηριστικὰ ΔΙ καὶ κεραννόν.*

1ον *Μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.*

10. — Χρυσοῦς στατήρ.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς πρὸς δεξ. μετὰ τριλόφου κρόνου, λίαν κακότεχνος.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ δεξ., ΒΑΣΙΛ—ΕΩΣ ἄρ. Νίκη ἱσταμένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ στέφανον καὶ ἐν τῇ ἄρ. ἵκριον τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΔΙ ἄνω κεραννοῦ ὀριζοντίως τεθειμένου.

α) 8,55. — Ἀθῆναι, Δ. 1^Η.

I, 9.

2ον *Μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ μόνον.*

11. — Χρυσοῦς στατήρ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μᾶλλον εὐτεχνον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Νίκη ὡς ἢ τοῦ προηγουμένου νομίσματος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κεραννὸς καθέτως καὶ ἄρ. παρὰ τοὺς πόδας τῆς Νίκης ΔΙ.

α) 8,50. — Βιέννη, 10425.

β) 8,44. — Βερολίνον, P. Osten.

γ) . — Παρίσιοι, Λειψία κτλ. = Müller, ἔ. ἄ. ἄρ. 6 (σελ. 124).

I, 10.

12. — Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς γυμνὸς τὰ ἄνω τῆς ὀσφύος, καθήμενος ἐπὶ θώκου, πρὸς ἄρ. ἔχων θρῆνυν ὑπὸ τοὺς πόδας, φέρων ἐν τῇ δεξιᾷ ἀετόν, τὴν δ' ἄρ. στηρίζων ἐπὶ σκήπτρον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κεραννός, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΔΙ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιρ.

α) 17,21. — Ἀθῆναι, Δ. 1^Δ.

β) 17,10. — » , Δ. 1^Δ). = Κατάλογος Στρογγανώφ ἄρ. 5 (μετὰ ὑστεροσήμενου μυίας ἢ μελίσης καὶ πολλῶν ἐντομῶν).

γ) 17,85. — Κατάλογος Στρογγανώφ, ἄρ. 6.

δ) 16,79. — Χάγη.

ε) 16,80. — Βερολίνον, P. Osten.

ς) . — Βερολίνον, 28798.

ζ) . — Παρίσιοι κτλ. = Müller ἔ. ἄ. ἄρ. 7.

I, 11.

B. ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ Δ΄.
(317—311 π. Χ.)

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

α) Χρυσᾶ φέροντα ὡς χαρακτηριστικὸν σύμβολον τὸν ἀετὸν τοῦ Πτολεμαίου.

13. — Χρυσοῦν διστάτηρον.

Κεφαλὴ Ἀθηνᾶς μετὰ τριλόφου κράνουσ ὄφει
κεκοσμημένου, καὶ περιδεραίου, πρὸς δ.ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Νίκη ἰστα-
μένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη
δεξ. στέφανον, καὶ ἐν τῇ ἄρ. βραχὺ ἴκριον
τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ., παρὰ τοὺς πό-
δας τῆς θεᾶς, ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύ-
γων ἰστάμενος πρὸς δ.α) 47,15. — Ἀθῆναι. Δ. 1^{BB}.

II, 1

14. — Χρυσοῦς στατήρ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 8,53. — Ἀθῆναι, Δ. 1^{CC} = Müller ἔ. ἀ. ἀρ. 122 (Ἄφρτις).

II, 2.

15. — Χρυσοῦς στατήρ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἀετὸς πρὸς
ἀριστεράν.

α) 8,50. — Βιέννη, 10426.

II, 3.

β) Σύγχρονα χρυσᾶ καὶ χαλκᾶ φέροντα πλὴν τοῦ ἀετοῦ ῥόπαλον ὡς σύμβολον (τῆς νήσου Κῶ;)

16. — Χρυσοῦς στατήρ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ φέρων ἐν τῷ
πεδίῳ πλὴν τοῦ πρὸς ἄρ. ἀετοῦ καὶ ῥό-
παλον.

α) 8,45. — Lübbecke.

II, 4.

17. — Α 8-10. — Κεφαλὴ κερασφόρος νεαροῦ Ἀλεξάν-
δρου, μετὰ διαδήματος, πρὸς δ.Α/Ε ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπτα-
μένων πτερῶν ἰστάμενος πρὸς ἄρ. Ἐν
τῷ πεδίῳ ἄρ. ῥόπαλον.α) 4,20. — Ἀθῆναι Δ. 9^E.

β) 1,15. — » Δ. = FCD. 49.

γ) 0,62. — Ἀθῆναι, Δ. 9^K.

δ) 4,12. — Ὁσαβρούκη.

ε) 0,90. — »

ς) 0,97. — Λονδίνον, = BMC. 5,38—39.

ζ) . — Βερολῖνον, Guthrie 1876.

η) . — Κοπεγχάγη, δύο κομμάτια.

θ) . — Daltari, δύο κομμάτια.

II, 8.

γ) Ἄργυρᾶ τετράδραγμα νέου ἐμπροσθίου τύπου.

1ον Μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ.

18. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δ.,
κερασφόρος καὶ τετανωμένη, φέρουσα δορὰν
ἐλέφαντος καὶ περὶ τὸν τράχηλον αἰγίδα Διός.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἐν τῷ ἐξέργῳ, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς γυμνὸς τὰ ἄνω
τῆς ὀσφύος, καθήμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ θώ-
κου, ἔχων θρηῖνυν ὑπὸ τοὺς πόδας, κρα-
τῶν ἐν τῇ προτεταμένη δεξ. ἄετόν, τὴν
δ' ἄρ. στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου. Ἐν τῷ πε-
δίῳ ἄρ. κεραυνός, ὑπὸ δὲ τὸν θρόνον ΡΥ.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 17,15. — Ἀθῆναι, Δ. 3^F.

β) 17,15. — Βρυξέλλαι, Baron Hirsch.

γ) . — Rollin et Feuardent.

δ) . — Ἐν τῷ ἐμπροσθίῳ

I, 12.

19. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον ὑπόχαλκον (ἄρχαϊον κίβδηλον).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ ὀνόματος
ἄρχοντος καὶ ἔχον τὸ ὄνομα ΒΑΣΙΛΕΩΣ
βαρβάρως παρεφθαρμένον εἰς ΕΛΕΝΕΩΣ.

α) 12,28 (ὑπόχαλκον). — Ἀθῆναι Δ. 2^{FF}.

2ον Ὅμοια, ἀλλὰ μετὰ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ μόνον, φέροντα δὲ πλὴν τοῦ κεραυνοῦ
διάφορα μονογραφήματα ὑπὸ τὸν θῶκον.

20. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον. — Ὑπὸ τὸν θῶκον ΡΥ.

α) 17,19. — Ἀθῆναι, Δ. 3^A.

β) 17,20. — Consul Weber.

γ) 15,08* — Ἀθῆναι, Δ. 3^{AA}.

δ) 17,15. — Löbbecke. Μετ' ἐντομῶν.

ε) 17,19. — Λονδίνον = BMC. 2,5.

ς) 16,52. — Dattari.

ζ) . — Rollin et Feuardent.

I, 13.

21. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον. — Ὑπὸ τὸν θῶκον ΡΑ.

α) 17,11. — Ἀθῆναι, Δ. 3^D.

β) 16,29. — Λονδίνον, νέα προσκτίματα.

I, 14.

22. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον. — Ὑπὸ τὸν θῶκον ΗΗ.

α) 17,12. — Ἀθῆναι, Δ. 2^A.

β) 16,91. — » Δ. = FCD. 3. Ὑστερόσημον μι-
κρὸν ἐν ᾧ βιάτραχος.

γ) 17,13. — Löbbecke.

δ) 17,10. — Βερολίνον, 118/1876.

ε) 15,70. — » Imboof.

ς) 17,12. — Dattari.

ζ) 17,12. — Λονδίνον, = BMC. 2,2.

η) 17,08. — » = » 2,3.

θ) 17,11. — Ward, = Hill, Catal. p. 142, 880 pl. XXI.
(Ἐκ τῆς συλλογῆς Montagu 12 Dec.
1894 N° 396) μετὰ γραμμάτων ἐγχα-
ράκτων ΑΛ (graffito).

ι) 16,85. — Imboof - Blumer.

ια) 17,00. — Ἀλεξάνδρεια.

ιβ) 15,50*. — »

ιγ) 15,00*. — »

I, 15.

23. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον. — Ὑπὸ τὸν θῶκον ΑΥ.

α) 16,93. — Λονδίνον, = BMC. 2, 4,

I, 16.

24. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον. — Ὑπὸ τὸν θῶκον ΟΡ.

α) 17,20. — Ἀθῆναι, Δ. 3^C.

β) 17,17. — Λονδίνον, = BMC. 1,1. pl. I, 1. (Ἐκ τῆς συλλογῆς Huber, ἀνακαλυφθὲν ἐν Αἰγύπτῳ μετ' ἄργυρῶν
νομισμάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, Φιλίππου Γ', Ἀλεξάνδρου Δ' καὶ Πτολεμαίου Α', πάντων
ἄριστα διατηρουμένων, ἰδὲ Huber ἐν Wiener Num. Monatsheften 1867 p. 17, Taf. I, 1. — Borell,
Num. Chron. III, 145. — Müller ἔ. ἀ., pag. 29. — Waddington, Rev. Num. 1865. 15 pl. II, 3.
— Head. Hist. num. p. 711, fig. 376 καὶ μετάφρ. Σβορόνου. Πίναξ Α', 5.

γ) . — Rollin et Feuardent (δίπαστον).

δ) . — Ἀλεξάνδρεια.

I, 17

Γ'. ΤΑ ΚΟΠΗΝΤΑ ΑΜΑ Τῶ ΘΑΝΑΤῶ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ Δ'.
(311 π. Χ.)

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

α) Ἀνεπίγραφα.

25. — Χρυσοῦς στατήρ.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος
καὶ τετανωμένη, φέρουσα δορὰν ἐλέφαντος
καὶ περὶ τὸν τράχηλον αἰγίδα. Τὸ ὄλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 8,54. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD, 10, pl. I.

β) 8,59. — Παρίσιοι, 2 (εὔρημα Σαΐδας) = Waddington, Rev. Num. 1865 p. 14 pl. II, 2. — Babelon. Rev. Num. 1883 p. 137.

ΣΗΜ. Τοῦ νομίσματος τούτου ὑπάρχουσι θαυμάσια νεώτερα κίβδηλα ἀντίγραφα.

Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Προῶρα πλοίου πολεμικοῦ,
μετ' ἐμβόλου, πρὸς δ., κοσμουμένη ὑπὸ
ὄφθαλμοῦ καὶ τὰ κάτω ὑπὸ κυματίου δη-
λοῦντος τὴν θάλασσαν.

I, 22.

I, 23.

26. — Ἀργυροῦν ἡμιωβόλιον.

Ὅμοία κεφαλή, πρὸς δ.

α) — Παρίσιοι, 413bis.

Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτε-
ρύγων ἰστάμενος πρὸς δ.

I, 24.

27. — Χαλκῆ δραχμή.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α΄, σατραπόυ, μετὰ στρο-
φίου πρὸς δ.

α) 4,00. — Παρίσιοι.

Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Προῶρα πλοίου πολεμικοῦ,
ὁμοία τῇ ἐπὶ τοῦ προηγούμενου χρυσοῦ
στατήρος (ἀριθ. 25), πρὸς δ.

I, 25.

28. — ~~Α~~ 10. — Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασ-
φόρος καὶ τετανωμένη μετὰ κόμης μα-
κραῖς, πρὸς δ.

α) 0,85. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 48.

β) 0,85. — " " = " 49.

γ) 1,18. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6537^{BB}.

δ) — Dattari, δύο κομμάτια.

II, 35.

Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμέ-
νων πτερύγων πρὸς δ.

β) Ἐνεπίγραφα.

Χαρακτηριστικά, ἐν Δ καὶ σύμβολον αἰετοῦ ἐπὶ κεραινοῦ.

29. — Ἀργυρᾶ τετραδραχμα ἀπτικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δ.
κερασφόρος καὶ τετανωμένη, φέρουσα δο-
ρὰν ἐλέφαντος καὶ αἰγίδα. Ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς γυ-
μνὸς τὰ ἄνω τῆς ὀσφύος, καθήμενος ἐπὶ θώ-
κου, ἔχων τοὺς πόδας ἐπὶ θρήνους, φέρων
ἐπὶ τῆς προτεταμένης δεξιᾶς αἰτὸν πρὸς
δ. καὶ στηρίζων τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ σκή-
πτρου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. αἰετὸς μετὰ κλει-
στῶν πτερύγων ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ
πρὸς ἀρ. Ὑπὸ τὸν δίφρον Δ. Τὸ ὄλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 17,06. — Ἀθῆναι, Δ. 2^A. Ἐπὶ τῆς παρεῖας τῆς κεφαλῆς ἐγκοπή μικρά.

β) 16,82. — " Δ. = FCD. 2, pl. I. Ἐξ ἄλλης σφραγίδος.

γ) 14,242* — Λονδίνον (Rev. Greville J. Chester) = MBC. pag. XVII, note, pl. XXXII, 2.

δ) 15,37* — Dattari. Μετὰ μεγάλης ἐντομῆς.

ε) — Μόναχον = Müller, Num. d'Alexandre p. 29, 53.

ς) — Rollin et Feuarent.

II, 5.

II, 6.

30. — Ἄργυρᾶ δραχμὴ φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΑΛΕΞΑΙΔΡΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηναῖ
Πρόμαχος πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Δ,
δεξιὰ δὲ ἀετὸς ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ
πρὸς δεξ.

α) 3,57. — Löbbecke.

II, 7.

31. — Α 10. — Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου πρὸς δεξ. κερασ-
φόρος καὶ τετανωμένη, ἀπομιμουμένη δὲ
τὴν μορφήν Πτολεμαίου τοῦ Α΄.

ΑΛΕ ἄρ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύ-
γων πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Δ.

α) 0,72. — Ἀθῆναι, Δ. 9F.

β) 1,10. — " Ε. Σ. 6537^B

γ) 1,00. — " 9^B.

δ) 0,95. — Ὁσναβρούκη.

ε) — Κοπεγχάγη.

ς) — Dattari.

II, 9

Δ. ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

(311—305 π. Χ.)

α) Τὰ κοπέντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, φέροντα δὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ-ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

32. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον ἄπτικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δεξ.,
κερασφόρος καὶ τετανωμένη, ἐν δορᾷ ἑλέ-
φαντος καὶ αἰγίδι, περιβαλλομένη δὲ ὑπὸ κύ-
κλου σφαιριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΝ ἄριστερὰ ἐκ τῶν κάτω,
ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἀθηναῖ
Πρόμαχος πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΔΙ,
δεξιὰ δὲ παρὰ τοὺς πόδας τῆς θεᾶς ἀετὸς
ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς δ Τὸ ὄλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 17,25. — Βερολίνον, 99/1884=Zeitsch. für Num. XIII, 63. — Von Sallet, Münzen und Medaillen S. 30, fig. —
Hill, Handbook p. 181.

β) 17,10. — Παρίσιοι, 13. L. 265.

γ) 16,72. — Ἀθῆναι Δ. 11^B. Ὑποθέσημον Α ἢ R ἐπὶ πτυχῆς τῆς δορᾶς, παρὰ τὴν παρεϊάν τοῦ Ἀλεξάνδρου

δ) 16,32. — Βρυξέλλαι, Baron Hirsch.

ε) 15,90*. — Ἀλεξάνδρεια.

ς) 16,97. — Cat. of a late collector, 1900 n° 460, pl. IX.

ζ) — Sir Weber.

II, 10.

II, 11.

β) Σειρὰ μετὰ διαφόρων ὀνομάτων ἀρχόντων.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

A. Χρυσοῖ στατήρες ἄπτικοί, τύπων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου.

Κεφαλὴ Ἀθηναῖ πρὸς δ. μετὰ τριλόφου περι-
κεφαλαίας, ὄφει κεκοσμημένης, καὶ περιδε-
ραίου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Νίκη ἰστα-
μένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη
δεξιᾷ στέφανον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ βραχὺ
ἴκριον τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀρ-
κτικὰ ὀνόματος γράμματα ἢ μονογράφημα.
(Παράδειγμα, Πίν. II, 6).

Β. Ἀργυρᾶ τετράδραγμα ἄττικά.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δ., κερασφόρος καὶ τετανωμένη, φέρουσα δορὰν ἐλέφαντος καὶ αἰγίδα, ἐφ' ἧς ἐνίοτε μικροσκοπικὸν Δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ (τὸ Ξ ἐνίοτε Ξ) ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηνᾶ Πρόμαχος πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δ. καὶ παρ' αὐτὸν τὸ ὄνομα ἄρχοντος εἰς ἀρκτικά γράμματα ἢ μονογράφημα. (Παραδείγματα, Πίν. II, 12-13, 17-20, 22-23 καὶ 26).

Γ. Ἀργυραῖ ῥοδιακαὶ δραχμαί.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγματα, Πίν. II, 14, 21, 24, 27 καὶ 28).

Δ. Ἀργυρᾶ ῥοδιακὰ ἡμίδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παράδ. II, 15).

Ε. Α 18/20. — Χαλκαῖ δραχμαί.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος καὶ τετανωμένη, πρὸς δ.

ΑΛΕΞΑΝΔ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν ἱστάμενος πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἐν ἡ δύο μονογραφήματα. (Παραδείγματα, Πίν. II, 25, 29-30).

ΣΤ. Α 8/11. — Χαλκᾶ τριώβολα, κλπ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΑΛΕ ἢ ΑϞ, ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Τύπος ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγμ. II, 31-35).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον Τὰ φέροντα τὰ γράμματα ΔΙ.

33. — Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

α) 17,11. — Ἀθῆναι, Δ. 5E. Ἐγκοπαὶ Ο, V.

β) 16,44. — " Ε. Σ. ἀγορὰ 316/1511. Μετ' ΑΛΕΞΑΝΑΒΟΛΑ ἐκ παραδρομῆς τοῦ σφραγιδογλύφου.

γ) 17,10. — Χάγη, Six

δ) 15,61. — Cat. of the coll. of a late collector 1900 n° 461.

δ) 17,10. — Λονδίνον, = BMC. 2,7. Μετὰ Ξ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

ε) 16,99. — " " 2,8. " " " "

ι) — Rollin et Feuarent.

ς) 17,12. — " " 2,9. " Ξ " "

ια) 16,30. — Ἀλεξάνδρεια.

ζ) 17,00. — Dattari.

ιβ) 15,70. — "

η) 14,59. — Βερολίνον. P. Osten 1875.

II, 12.

II, 13.

34. — Ἀργυρᾶ δραχμή.

α) 3,71. — Γόθα.

β) — "

γ) 3,68. — Ἀθῆναι Δ. 8^{ΑΑ}.

δ) 3,54. — " Δ. = FCD. n° 8 (ὡς μετὰ ΛΙ).

ε) 3,59. — Βερολίνον, P. Osten.

ς) 3,51. — " "

ζ) 3,51. — Βερολίνον, Imhoof.

η) 3,38. — Λονδίνον, = BMC. 3, 5.

θ) 3,40. — Χάγη.

ι) — Παρίσιοι 40.

ια) 3,74. — Γλασκώβη.

ιβ) 3,50. — Ἀλεξάνδρεια.

ιγ) 3,43. — Pembroke, p. 2, Tab. 54.

II, 14.

35. — Ἀργυροῦν ἡμίδραχμον.

α) 1,71. — Ἀθῆναι Δ. 8^{ΑΑΑ}.

β) 1,63. — " Δ. 8^Α.

γ) 1,74. — Βερολίνον, P. Osten.

δ) 1,88. — Τουρίνον, = Fabretti, Mus. di Torino, n° 5703. — Imhoof, Mon. Grecques, p. 455, 2. pl. J, 10.

ε) 1,80. — Ἀλεξάνδρεια,

ς) 1,36. — Ὄσαβρούκη.

ζ) 1,21*. — "

η) 1,21*. — Dattari (δύο ἀντίτυπα).

θ) — Pembroke, p. 2, Tab. 54.

II, 15.

2ον Τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα Ⓢ.

36. — Χρυσοῦς στατήρ.

α) 8,58. — Ἀθῆναι, Δ. 209D.

β) 8,58. — Catal. de la coll. du comte de D[eu] Chastel] Paris 1889 pl. II, 54. — Catal. Montagu 779 pl. X. = Num. Chron. 1892 p. 26 pl. II, 9.

γ) . — Γόθα. = Müller, Num. d'Alex. n° 1640.

II, 16.

37. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

α) 17,07. — Λονδῖνον = BMC. 2,10, ὑστερόσημον σκαραβαῖος.

β) 16,55. — Πετρούπολις.

γ) . — Dattari.

δ) 16,00. — Ἀλεξάνδρεια.

II, 17.

3ον Τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα Ⓢ.

* 38. — Χρυσοῦς στατήρ τύπων Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἔχων τὸ μονογράφημα καὶ δεξ. Η.

α) . — Εὐρύμα Κύπρου = Num. Chron. 1871 p. 230 pl. VIII, 20.

39. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

α) 16,70. — Ἀλεξάνδρεια.

β) 16,65. — Βιέννη 10613.

II, 18.

II, 19.

4ον Τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα Ⓢ.

40. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

α) 17,06. — Dattari.

5ον Τὰ φέροντα ΕΥ.

41. — Χρυσοῦς στατήρ.

α) 8,50. — Λονδῖνον = Müller, N. d'Al. 1575. — Mionnet, St. 72.

42. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον (μετὰ Δ ἐπὶ τῆς δοραῆς τοῦ ἐλέφαντος).

α) 17,02. — Rollin et Feuarent.

β) 17,10. — Μόναχον. *Εντομαὶ καὶ ἐγγραφαί.*

γ) 16,45. — Βιέννη, 10614.

δ) 16,90. — Hirsch (ἐν Μονάχῳ).

ε) 16,25. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 6.

ς) 16,32. — Βερολῖνον, Imhoof. Ὑστερόσημον ἐν ᾧ κάπρος.

ζ) 12,98 (ὑπόχαλκον). — Βερολῖνον, P. Osten.

η) . — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.

θ) 16,25. — Dattari. 2) Δ ἐπὶ τῆς δοραῆς. Ὑστερόσημα δύο.

ι) 17,13. — Λονδῖνον, = BMC. 2,11.

ια) 17,15. — » » 12. Ὑστερόσημον ἀστήρ.

ιβ) 16,40. — Ἀλεξάνδρεια.

ιγ) 16,51. — Τουρίνον = Fabretti n° 5702.

II, 20.

43. — Ἄργυρᾶ δραχμή.

α) 3,70. — Βερολῖνον, Imhoof.

β) 3,55. — Βερολῖνον, Fox.

γ) 3,60. — Παρίσιοι, 41. = Bombois, Rev. Num. 1865, p. 15.

δ) 3,38. — Λονδῖνον, = BMC. 3,16.

ε) 3,20. — Ἀλεξάνδρεια.

ς) 2,40*. — »

II, 21.

6ον Τὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ ΕΥ καὶ τὸ μονογράφημα Ⓢ.

44. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον, ἀρ. τὸ μονογράφημα, δεξ. ΕΥ. (Μετὰ τοῦ Δ ἐπὶ τῆς δοραῆς τοῦ ἐλέφαντος).

α) 16,58. — Ἀθῆναι, Δ. 5^H.

β) 17,20. — Στρογγανῶφ, 28 = (Rollin et Feuarent).

γ) 17,14. — Λονδῖνον, = BMC. 2, 6. pl. I, 2.

δ) 17,10. — » (νέα προσκλήματα).

ε) 16,00. — Ἀλεξάνδρεια.

II, 22.

II, 23.

45. — Ἀργυρᾶ δραχμῆ. — Ἀριστερὰ τὸ αὐτὸ μονογράφημα Δ, δεξ. ΕΥ.

α) 3,54. — Ἀθῆναι Δ = FCD, 9.

β) 3,77. — Philipsen.

γ) 3,70. — Ὀσσαβρούκη.

δ) 2,92* — »

ε) 3,48. — Λονδῖνον. = BMC. 2, 13.

ς) 3,15* — Λονδῖνον. = BMC. 14.

ζ) 3,58. — Βερολῖνον. Prokesh.

η) — Βερολῖνον. Fox.

θ) — Dattari, δύο ἀντίτυπα.

ι) 3,60. — Ἀλεξάνδρεια.

ια) 3,50. — »

ιβ) 3,40. — »

II, 24

46. — Α 18. — Ἀριστερὰ ΕΥ, δεξ. τὸ αὐτὸ μονογράφημα Δ.

α) 4,50. — Ἀθῆναι Δ. 9κ.

β) 3,85. — » » »

γ) 3,73. — Λονδῖνον = BMC. p. 3. pl. I, 4.

δ) 4,50—3,50. — Ἀλεξάνδρεια (τέσσαρα).

II, 25

47. — Α 18, (βαρβαρότεχνον). — Ἀριστερὰ ΕΥ, δεξ. Ϛ.

α) 4,70. — Χάγη.

β) 3,73. — Λονδῖνον. = BMC. 3, 18.

7ον. Τὰ φέροντα ΕΥ καὶ Φ.

48. — Ἀργυροῦν τετράδραχμον. — Ἀριστερὰ Φ, δεξ. ΕΥ.

α) 17,30. — Ἀλεξάνδρεια.

II, 26

8ον. Τὰ φέροντα ἐν διάφορον γράμμα ἢ μονογράφημα.

49. — Ἀργυρᾶ δραχμῆ. — Δεξιὰ, Λ Ω.

α) 3,60. — Βερολῖνον, Fox.

β) 3,55. — » P. Osten.

γ) 3,50. — Κοπεγχάγη.

II, 27.

50. — Α 11. — Ἀριστερά, Φ.

α) 1,04. — Βερολῖνον, P. Osten.

β) 0,90. — Λονδῖνον. = BMC. 6, 53.

γ) 1,00. — Ἀθῆναι, Δ. 9^ι.

51. — Α 20. — Ἀριστερά, Α.

α) 4,05. — Βερολῖνον, 133/1871.

II, 29.

52. — Α 11. — Ἀριστερά, Ϙ.

α) 1,25. — Βερολῖνον, 28783.

β) 0,83. — Βερολῖνον, Imhoof.

β) 1,20. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6537^β.

53. — Α 11. — Ἀριστερά, Ϟ ἢ ϟ.

α) 1,12. — Ἀθῆναι, Δ. 9^σ.

β) 0,95. — » » 9^δ.

γ) 0,90. — Λονδῖνον. = BMC. 5, 37.

δ) 1,12. — Löbbecke.

ε 0,74. — Ὀσσαβρούκη.

ς^ι — Dattari (δύο).

II, 32.

II, 33.

54. — Α 11. — Ἀριστερά, Ϟ.

α) 0,90. — Λονδῖνον. = BMC. 6, 52.

II, 31.

9ον. Τὰ φέροντα ἐν σύμβολον.

55. — Ἄργυρᾶ δραχμή.— Ἀριστερά, σταφυλή.

α) 3,44. — Löbbecke.

II, 28.

56. — ⌘ 11.— Ἀριστερά, ἀστήρ.

α) 0,85. — Ἀθῆναι Δ. 9^B.

β) 0,80. — " Δ. 9^Γ.

γ) 0,79. — " Δ. 9^Δ.

δ) 1,00. — Ὀσσαβρούκη.

ε) 0,90. — Λονδῖνον, = BMC. 5,40 pl. I, 7.

II, 34.

10ον. Τὰ οὐδὲν σύμβολον ἢ γράμμα φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ.

57. — ⌘ 19.

α) 4,00. — Ὀσσαβρούκη.

II, 30.

58. — ⌘ 8.

α) 0,50. — Ὀσσαβρούκη.

β) 0,90. — Ἀθῆναι 9^Γ.

γ) . — Dattari.

δ) 0,65. — Ὀσσαβρούκη.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗΣ

α) Πρώτη ὑποταγή τῆς Κυρήνης διὰ τοῦ Ὀφέλλου ἐπὶ τῆς σατραπείας τοῦ Πτολεμαίου

(323—313 π. X.)

59. — Χρυσοῦς ἀττικὸς στατήρ.

Κεφαλή Ἀθηνᾶς πρὸς δ. μετὰ τριλόφου κρᾶ-
νους κοσμουμένου ὑπὸ ὄφρα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Νίκη ἰστα-
μένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη
δεξ. στέφανον, ἐν δὲ τῇ ἄρ. ἴκριον τρο-
παίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Ε' καὶ ὁ πτο-
λεμαϊκὸς ἀετὸς ἰστάμενος μετὰ κλειστῶν
περυγῶν πρὸς ἄρ., δεξιὰ δὲ σίλφιον.

α) 8,60. — Βερολῖνον. P. Osten

III, 4.

60. — Χρυσοῦν ἡμιστάτηρον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. σίλφιον.

α) 4,30. — Παρίσιοι, = Babelon, Rev. Num. 1885 p. 400 pl. XV, 8.

β) Δεύτερα ὑποταγή Κυρήνης διὰ τοῦ Μάγα ἐπὶ τῆς σατραπείας τοῦ Πτολεμαίου.

(308—304 π. X.)

1ον. Χρυσᾶ ἀττικῆς ὀλκῆς.

61. — Χρυσοῦς ἀττικὸς στατήρ.

ΚΥΡΑΝΑΙΟΝ ἄνω κεφαλῆς Ἀθηνᾶς πρὸς δ.,
ἐχούσης τὸ κράνος ὄφει κεκοσμημένον.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Νίκη ἰστα-
μένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη
δεξ. στέφανον, ἐν δὲ τῇ ἄρ. βραχὺ ἴκριον
τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ., ἄνω τοῦ στε-
φάνου, ΘΕΥ ἐκ τῶν ἄνω, κάτω δὲ σίλφιον.

α) 8,48. — Ἀθῆναι, Δ. 10^B.

III, 2.

62. — Χρυσοῦς ἀττικὸς στατήρ.

Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς Ἀθηνᾶς, ἄνευ ἐπιγραφῆς. ΚΥΡΑΝΑΙΟ[N] δεξ. ΠΤΟΛΕΜΑΙ[Ω] ἄρ. ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ αὐτὸς τύπος τῆς Νίκης. Κάτω δὲ ἄρ. γράμματα ἀσαφῆ (ΕΥ);

α) 8,55. — Παρίσιοι (ἐκ τῆς συλλογῆς Thomas) = Longprérier, Rev. Num. 1844 p. 325 fig. et 1853 pl. XIX, 7 = Pinder, Beiträge I, pl. VIII, 5 = Müller, Num. de l'ancienne Afrique I, 53, 221 fig. = F. Lenormant, Lagides p. 98 pl. IV, 7.

β) — Λονδίνον. = BMC. p. XX, pl. XXXI, 1. Μετὰ [ΚΥ]ΡΑΝΑΙΟ[N]—ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ: Num. Chron 1894 pl. VIII, 5.

III, 3.

62^a. — Χρυσοῦν ἀττικὸν ἡμιστάτηρον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. [Κ]ΥΡΑΝΑΙΟΝ δεξ. [Π]ΤΟΛΕ[ΜΑΙΟΥ] ἄρ. ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ αὐτὸς τύπος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΕΥ.

α) 4,25. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ (Γόθα).

III, 4.

63. — Χρυσοῦν ἀττικὸν ἡμιστάτηρον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ αὐτὸς τύπος. Κάτω ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν ποδῶν τῆς Νίκης, ΕΥ—ΦΡΙ.

α) 4,30. — J. Six = Cat. Whitall n° 918 = Cat. Dupré 1867, n° 345 = Müller, ἔ. ἀ. Suppl. p. 24, 359^A. pl. I.

64. — Χρυσοῦν ἡμιστάτηρον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΕΥ—Φ καὶ ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τροχός.

α) 4,20. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 11, pl. I.

III, 5.

2ον Χαλκᾶ φέροντα ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ μόνον.

65. — Α 17. — Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής. πρὸς ἀριστερά.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. σίλφιον, οὗ ἄνω ΙΠ.

α) 3,12. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6357^{GG}.

III, 6.

66. — Α 17. — Κεφαλὴ Ἀπόλλωνος δαφνοστεφής, πρὸς δ. Ὅμοίως (ΙΠ).

α) 4,34. — Λονδίνον, = BMC. 11, 96 ὡς μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.

III, 7.

67. — Α 17. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων περυγῶν πρὸς δ., ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ΙΠ οὗ κάτωθι σίλφιον.

α) — Βερολίνον, 210.

III, 8.

68. — Α 17. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΠΙ ἄνω Ρ ὅπερ ἄνω τοῦ σίλφιου.

α) — Λονδίνον, = BMC. 11,95 (ὡς μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ).

69. — Α 15. — Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, κερραφόρος καὶ τετανωμένη πρὸς δ. Ὅμοίως μετὰ ΠΙ.

α) 2,20. — Παρίσιοι, (Coll. de Bourville) = Rev. Num. 1851, 96, n° 24 « Tête de Ptolémée Soter » = Müller ἔ. ἀ. I, 138, 363 fig. κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου κερραφόρος κακῆς διατηρήσεως.

β) — Βιέννη 12.042.

70. — Α 18. — Κεφαλή Πτολεμαίου Σωτήρος τετανω-
μένη πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἄετός μετ'
ἀναπεπταμένων περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ
κεραυνοῦ πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ΚΕ
ἄνω τοῦ ΙΚΡ, πρὸς δὲ σίλγιον καὶ πά-
γουρος.

α) 3,84. — Ἀθῆναι, Δ. 10^{ΑΑ}.

β) 4,00. — Μόναχον, 55 = Num. Zeitsch. 1869 S. 7, 10. Taf. I, 4.

γ) 4,20. — Στρογγανῶφ, 40.

3,90-4,00. {
— Κοπεγχάγη.
— Serrure.
— Βιέννη.
— Παρίσιοι.
— Βερολίνον, 28819. } = Müller, ἔ. ἀ. I, 137, 362 fig.

III, 10.

III, 11.

71. — Α 17. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ Π ἄνω τοῦ ΙΚΓ.

α) 3,40. — J. Six.

β) 3,70. — Μόναχον.

γ) Βιέννη 26254.

III, 9.

72. — Α 8. — Κεφαλή Ἀλεξάνδρου κερασφόρος καὶ τε-
ταινωμένη πρὸς δ.

ΠΤΟ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἄετός μετ' ἀναπεπτα-
μένων περυγῶν πρὸς ἄρ.

α) 0,65. — Ἀθῆναι, Δ. 11^Β.

β) 0,53. — " " "

γ) — Dattari.

III, 12.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΥΠΡΟΥ.

Α΄. Ἐπὶ Νικοκρέοντος στρατηγοῦ Πτολεμαίου.

(312—310 π. Χ.)

(Ἴδὲ Εἰσαγωγὴν).

Β΄. Ἐπὶ Μενελάου, ἀδελφοῦ τοῦ Πτολεμαίου καὶ στρατηγοῦ διοικητοῦ τῆς Κύπρου

(310—307 π. Χ.)

73. — Χρυσοῦν.

Κεφαλή Ἀφροδίτης πυργοστεφής, πρὸς ἄρ.
μετὰ περιδεραιίου καὶ ἐνωτίων. Ὅπισθεν αὐ-
τῆς ΜΕΝ(ελάου).

Κεφαλή Ἀφροδίτης, πρὸς ἄρ. μετὰ διαδήμα-
τος πυργοστεφοῦς, περιδεραιίου καὶ ἐνω-
τίων. Ὅπισθεν ἡ Κυπριακὴ συλλαβὴ
βα[σιλέως].

α) 2,70. — Παρίσιοι, συλλ. Luynes — Luynes, Num. Cypriote p. 26, pl. V, 7. — Mionnet, VI, p. 559, 43. — Ch.
Rois Grecs, p. 75, pl. 32, 7. — Borell, Notice, p. 58, pl. n. 11. — Zeitsch. f. Num. t. V, 8. —
Six, Rev. Num. 1883, p. 300.

I, 28.

Γ΄. Τὰ φέροντα τὸ ὄνομα τοῦ Πτολεμαίου

(310—305 π. Χ.)

74. — Α 20/23. — Κεφαλή Ἀφροδίτης πρὸς δ. μετὰ
ἐνωτίων καὶ στεφάνης (πόλου) κοσμουμένης
ὑπὸ ἀνθεμίων καὶ ἀστέρων, ἔχουσα τὴν κό-
μην πρὸς τὰ κάτω καταπίπτουσαν.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἄετός μετὰ
κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυ-
νοῦ πρὸς ἄρ.

α) 9,15. — Ἀθῆναι, Δ. 11^Β.

β) 7,74. — " Π. 592.

γ) 7,80. — " Δ. 11^Α.

δ) 8,18. — Λονδίνον. = BMC. 7, 56 (pl. I, 9) καὶ 57.

ε) 8,00. — Μιλάνον.

ς) — Παρίσιοι, (Waddington) = Babelon, Inven-
taire Wadd. n° 4835 pl. XIII, 19.

ζ) — Λονδίνον, (νέα προσκλήματα).

η) — Βιέννη, 12038.

θ) — Μόναχον, 12.

ι) — Cat. Walcher de Moltheim 1895, p. 215
n° 2646 (ὡς μετὰ ΠΤΟΛΕΜΑ).

ια) — Dattari.

ιβ) — Ἀλεξάνδρεια

VI, 21.

VI, 22.

75. — **Α** 22. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἀστήρ. VI, 23.
- α) 7,33. — Consul Weber.
β) 9,20. — Παρίσιοι = Pellerin, Rec. III, pl. 87, 26.
γ) 8,70. — Rollin et Feuardent.
δ) 7,55. — Βιέννη, 12039 = Eckhell, Syll. p. 84, t. VIII, 14. — Mus. Caes. I, 264, 35-36.
ε) . — Thorwaldsen = Müller, Cat. 471.
ς) . — Lang, Num. Chron. N. S. XI, 1871, p. 231 (I have found several good specimens in Cyprus).
- *76. — **Α** 21. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ~~Η~~.
α) 9,60. — J. Six. = Rev. Num. 1883 p. 366, n° 45.
- *77. — **Α** 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀστήρ καὶ Η.
α) . — Ἐκ τῆς συλλογῆς W. H. Scott = Num. Chron. XIV, (1851) p. 413 (Ptolemaeus Epiri).
78. — **Α** 21. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. στέφανος. VI, 24
- α) 9,22. — Löbbecke.
β) 10,70. — Παρίσιοι, = Pellerin, Recueil III, p. 13, pl. 87, 2. — Ch. Lenormant, Trésor, Rois Grecs, pl. XXII, 17. — Mionnet II, p. 67, 44. — Six, Rev. Num. 1883, 366, 43.
γ) 8,00. — Six = Six, ἔ. ἀ. n° 44.
δ) 7,64. — Löbbecke.
ε) . — Κοπεγχάγη.
ς) 9,20. — Ἀλεξάνδρεια.
ζ) 6,80. — "
79. — **Α** 17. — Ὅμοια κεφαλὴ, ἀλλ' ἀντὶ πόλου φέρουσα στεφάνην, περὶ δὲ τὸν τράχηλον περιδέλαιον. | ΠΤΟΛΕ ἀρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀετὸς μετ' ἀνοικτῶν πτερῶν, ἰστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. VI, 26.
- α) 4,27. — Λονδίνον = BMC. p. 7, 61.
80. — **Α** 17. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. στέφανος. VI, 25.
- α) 4,20. — Μιλᾶνον.
β) 4,80. — Βιέννη, 12041.
γ) 4,27. — Λονδίνον, = BMC. p. 7, 59, pl. I, 10 (Salamis). — Six, Rev. Num. 1883. p. 367, 48.
δ) 4,10. — Κοπεγχάγη.
ε) 3,53. — Παρίσιοι, = Mionnet (Ptolémée roi d'Épire n° 38, Supl. IX, p. 23, 128. — Duchalais, Rev. Num 1848 p. 261, t. XIII, 6. — Pellerin Remeil III, pl. 87, 25 καὶ Eckhel, Ptolémaïs de Cyrénaïque).
81. — **Α** 17. — Ὅμοίως, ἀλλὰ μεθ' ἀπλῆς ταινίας. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
α) 3,04. — Λονδίνον, = BMC. 7, 60.
β) 3,60. — Βιέννη, 12040.
82. — **Α** 11. — Κεφαλὴ Ἀφροδίτης πρὸς δ., μετὰ πόλου κλπ. ὡς ἐπὶ τῶν πρώτων. | Ἐπιγρ. δυσανάγνωστος. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. VI, 27.
- α) 0,90. — Λονδίνον, = BMC. 7, 58. — Six, Rev. Num. 1883 p. 366, 48.
β) . — Γλασκώβη.

Δ'. Νικοκλῆς καὶ Πτολεμαῖος.

('Ιδὲ εἰσαγωγὴν).

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΝΗΣΟΥ ΚΩ

(Ἀπὸ τοῦ 308 π. Χ.)

83. — **Ρ** 22. — Κεφαλή *Ἡρακλέους* πωγωνοφόρος πρὸς δεξ. ἐν λεοντῇ. | Ἀνεπίγραφον(;) Κεφαλή ἰδανικὴ πεπλοφόρος *Βερενίκης Α΄*, συζύγου Πτολεμαίου τοῦ Α΄.
α) 15,03. — Sir H. Weber, = Num. Chron. 1892, p. 205, n° 36, pl. XVI, 16 BMC. Caria, pl. XLX, 5.
84. — **Ρ** 19. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὕψισθεν τῆς κεφαλῆς ΦΙΑ ἐκ τῶν ἄνω.
α) 6,74. — Λονδίνον = BMC. Caria, p. 195, 20, pl. XXX, 11.
β) 6,02. — " " " " 21.
85. — **Ρ** 19. — Ὅμοίως. | Ὅμοίως, ἀλλὰ κάτω μὲν ΚΩΙΟΝ, δεξιὰ δὲ ΦΙ.
α) 6,50. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. | XVIII, 23.
β) 6,29. — Λονδίνον, = BMC. Caria, 195, 19.
86. — **Ρ** 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμ. ἀλλὰ μετὰ ΑΠ ἀντὶ ΦΙ.
α) 6,28. — Λονδίνον, = BMC. Caria, p. 195, 18, pl. XXX, 10.
87. — **Ρ** 19. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΒΙΤΩΝ.
α) 6,60. — Λονδίνον, = BMC. Caria, p. 196, 22.
β) 6,89. — Ward, = Hill Catal. n° 703, pl. XVII.
88. — **Ρ** 19. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἡ κεφαλή πρὸς δ.
α) 6,71. — Λονδίνον, = BMC. Caria, p. 196, 22.
β) 6,38. — " " " " 24, pl. XXX, 12.
89. — **Α** 12-15. — Κεφαλή πεπλοφόρος *Βερενίκης Α΄* πρὸς δ. | ΚΩΙΟΝ. Πάγουρος, ἐνίοτε μετὰ ῥοπάλου ὡς συμβόλου, καὶ ἐν ὄνομα ἐγχωρίου ἄρχοντος (π. χ. ΑΝΑΞΑΝΔ., ΔΑΜΩΝ, ΔΙΑΓΟΡΑΣ, ΕΚΑΤΟΔΩΡ., ΗΡΑΓ., ΟΡΘΑΓΟ., ΠΑΥΞΑΝ., ΠΟΛΥΧΑ., ΦΙΛΙΣΚΟΞ κτλ.).
α) . — Λονδίνον κτλ. = BMC. Caria, p. 196-197, n° 27-41 κτλ. κτλ.
β) 1,05-1,82. — Ἀθῆναι. | XVIII, 24.
90. — **Α** 13. — Ὅμοίως ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. | Ὅμοίως, μετὰ ῥοπάλου κάτω τοῦ παγούρου.
α) 1,50. — Ἀθῆναι. | XVIII, 25.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΝΗΣΟΥ ΡΟΔΟΥ

(305 π. Χ.)

91. — **Α** 16. — Κεφαλή *Βερενίκης Α΄* μετὰ στεφάνης καὶ καλύπτρας πρὸς δ. | *Πρωῶρα* πλοίου πολεμικοῦ πρὸς δ., ἥς ἄνω Ρο καὶ ἄνθος (βαλαύστιον ἢ λωτός).
α) 3,05. — Ἀθῆναι Ε. Σ. ἀβεβαίων ἀφ. 12. | I, 26.
β) . — Λονδίνον, = BMC. Caria, p. 251, 228, pl. XXXIX, 18.
γ) . — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ.
92. — **Α** 13-16. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ρ—ο Βαλαύστιον, οὗ ἀριστερὰ ΤΕ.
α) . — Λονδίνον, = BMC. Caria, p. 251, 226-227, pl. XXXIX, 17.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΑ ΝΗΣΟΥ ΕΥΒΟΙΑΣ

(Ἴδὲ εἰσαγωγήν).

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

(309 — 307 π. Χ.)

93. — Ἄργυροῦν ἄττικὸν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, πρὸς δ. κερ-
 ασφόρος καὶ τειαινιωμένη, φέρουσα δορὰν
 ἐλέφαντος καὶ περὶ τὸν τράχηλον αἰγίδα. Ἐν
 κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ζεὺς γυ-
 μνὸς τὰ ἄνω τῆς ὀσφύος, καθήμενος ἐπὶ
 θώκου πρὸς ἄρ., ἔχων τοὺς πόδας ἐπὶ
 θρήνου, κρατῶν ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ
 αἰτὸν καὶ στηρίζων τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ σκή-
 πτου. Ὑπὸ τὸν δίφρον $\mathbb{R}$, ἐν δὲ τῷ πε-
 δίῳ ἄρ. Πήγασος ἱπτάμενος πρὸς δ.

α) 16,90. — Παρίσιοι; = Cadalvène, Recueil p. 260. — Consinery, Voyage en Macédoine I, pl. IV, 2. — Ch.
 Lenormant, Num. des rois grecs pl. XVIII, 1. — Müller, Num. d'Alexandre p. 29. — Pinder, Bei-
 träge zur älteren Münzkunde Bd. I, pl. VIII, 2. — Waddington, Revue Num. 1865 p. 15.

I, 18.

94. — Ἄργυροῦν ἄττικὸν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους ἀγένειος ἐν λεοντῇ πρὸς δ.,
 ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ἽΟμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) . — Πετρούπολις, Müller, ἔ. ἄ. p. 196, n° 604.

I, 19.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΣΙΚΥΩΝΟΣ

(306 — 307 π. Χ.)

95. — Ἄργυροῦν ἄττικὸν τετράδραχμον.

ἽΟμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ἐπιγραφή καὶ τύπος ὁμοίως τῷ προηγου-
 μένῳ, ἀλλ' ὑπὸ μὲν τὸν δίφρον ΕΥ, ἐν δὲ
 τῷ πεδίῳ ἄρ. Ἀθηνᾶ Πρόμαχος βαδίζουσα
 πρὸς ἄρ.

α) 17,08. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ.
 β) . — Λονδίνον. = Borell. Num. Chron. XVI, p. 21-34. — Müller ἔ. ἄ. p. 218 n° 878 (Σικυών).
 γ-δ) . — Μόναχον καὶ Γόθα, Müller ἔ. ἄ.

I, 20.

I, 21.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΑΒΕΒΑΙΟΝ

(311 — 305 π. Χ.)

96. — Ἄργυροῦν ῥοδιακὸν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, πρὸς δ., κερ-
 ασφόρος καὶ τειαινιωμένη, φέρουσα δορὰν
 ἐλέφαντος καὶ περὶ τὸν τράχηλον αἰγίδα. Ἐν
 κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηνᾶ
 Πρόμαχος πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ μὲν
 ὁ πτολεμαϊκὸς αἰτὸς, ἱστάμενος μετὰ κλει-
 στῶν πτερούγων ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δ., ἀρι-
 στερὰ δὲ κηρύκειον ὀρθόν. Τὸ ὄλον ἐν κύ-
 κλῳ σφαιριδίων.

α) 15,65. — Ἀθῆναι, Δ. 11^Α
 β) 15,71. — Λονδίνον, Cat. Hoffmann n° 824, pl. IV. — Wroth, Num. Chron. XX (1900) p. 26 pl. I, 15.
 γ) 15,43. — Prof. Dawidson (ἐν Κανταβριγία).
 δ) . — Παρίσιοι.

VI, 19.

VI, 20.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΣΥΜΜΑΧΙΚΑ ΤΩΝ ΣΑΤΡΑΠΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΕΥΚΟΥ

(Περὶ τὸ 316—312 π. Χ.)

97. — Χρυσοῦν διστάτηρον.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος πρὸς δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Νίκη ἰσταμένη πρὸς ἄρ., ἔχουσα ἐν τῇ δεξιᾷ στέφανον καὶ ἐν τῇ ἄρ. ἵκριον τροπαίου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κεφαλή κερασφόρος ἵππου (*Βουκέφαλος*) καὶ ὑπ' αὐτὴν ΔΙ παρὰ τοὺς πόδας τῆς θεᾶς.

α) 16,63. — Löbbecke } Imhoof, Num. Zeit. 1895 S. II Taf II. 1.

β) 16,60. — Λονδίνον }

γ) 16,00. — Βερολίνον, = Zeit. f. Num XII. 1884 S. 3 Taf. VII 8.

δ) 16,08. — Παρίσιοι, = Babelon, Rev. Num. 1883 p. 132—139 pl. IV fig. καὶ Rois de Syrie pl. V, fig. 2. — Six, Mazaios p. 37 et 38.

I, 29.

I, 30.

98. — Α 16. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετ' ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ὁμοία κεφαλή κερασφόρος ἵππου πρὸς ἄρ. καὶ ΔΙ (;

α) 4,05. — Βερολίνον, P. Osten.

β) . — Συλλογὴ Τιμονί ἐν Βιέννῃ. = Müller, Numism. d'Alexandre p. 32.

γ) . — Λονδίνον.

I, 32.

I, 31.

99. — Α 16. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως μετ' ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μόνον ἡ ἄγκυρα τῶν Σελευκιδῶν.

α) 4,93. — Βερολίνον, P. Osten. = Pinder ξ. ἀ. n° 224, σημ. 1.

β) 4,13. — " "

γ) — " Fox.

δ) 3,90. — Κοπεγχάγη.

ε) 4,15. — Rollin et Feuarent.

ς) — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois pl. VI,3. — Cousinery, Voyage en Macéd. I. pl. IV,2. — Mionnet VI,29,235. — Waddington, Rev. Num. 1865 p. 15, 3 — Müller, Num. d'Alex. p. 32. — Babelon, Rois de Syrie pl. V.

ζ) — Λονδίνον. = Poole, Num. Chron. 1861 vignette. (ἰδιαίτερον ἄρθρον).

η) — Ἀθῆναι, Δ. 9^ε.

I, 34.

I, 33.

100. — Α 12. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ ἐκ τῶν ἄνω ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τύπου καὶ τῶν συμβόλων (;). Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν κεφαλή *Βουκεφάλου*, δεξ. δὲ ἄγκυρα τῶν Σελευκιδῶν.

α) 2,40. — Κοπεγχάγη.

I, 35.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

(305—285 π. Χ.)

Τ Α Ξ Ι Σ Α .

Σ Ε Ι Ρ Α Α .

Ξ Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Χρυσῶν στατήρες φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄνω ἄρματος συρομένου ὑπὸ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἄνω ἄρματος συρομένου ὑπὸ τεσσάρων ἐλεφάντων πρὸς ἄρ., οὗ ἐπιβαίνει ἰστάμενος καὶ ἡνιοχῶν Ἀλέξανδρος ὁ Μέγας γυμνός, φέρων μόνον αἰγίδα. Ἐν τῇ δεξιᾷ κρατεῖ κεραυνόν, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ σκῆπτρον καὶ τὰ ἡνία. Ἐν τῷ ἔξ-έργῳ ὑπὸ τὸ ἄρμα ἐν σύμβολον, ἢ ἐν, δύο ἢ τρία μονογραφήματα ἀρχόντων. (Παραδείγματα, Πίν. IV, 1-2, 3-7, 18-32 καὶ V, 1-4).

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος καὶ τετανωμένη ἐν δορᾷ ἐλέφαντος πρὸς δεξ. Ἐνίοτε ἐπὶ τῆς δορᾶς μικροσκοπικὸν Δ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἀριστερὰ ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηνᾶ Πρόμαχος πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς δ., πρὸς δὲ ἔν, δύο ἢ καὶ τρία μονογραφήματα ἀρχόντων. (Παραδείγματα, Πίν. IV, 8-12, 23-31, V, 10-15 καὶ 5-9).

Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος τετανωμένη καὶ μετὰ μακρᾶς κόμης, πρὸς δεξ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερὰ ἐκ τῶν κάτω. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερανοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἐν σύμβολον ἢ μονογράφημα ἀρχοντος. (Παράδειγμα, Πίν. V, 24).

Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν (Β).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγματα, Πίν. IV, 13-17 καὶ V, 26).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. Τὰ φέροντα ἐν μόνον σύμβολον, ἤτοι τὸ σίλφιον τῆς Κυρηναϊκῆς.

101. — **Ⲭ** στατήρ. Σίλφιον,
ἐν τῷ ἔξέρογῳ α) 7,05.—Παρίσιοι.=Cat. van Damme, n° 83 Pinkerton. Essay on medals, vol. 2 p. 240).—Eckhel, D. N. V. IV. p. 6. — Mionnet VI, 2, 15. — Ch. Lenormant, Num. des rois gr. pl. 81, 8. p. 161. — Rev. Num, 1844, 327 καὶ 1853 pl. XIX, 6.—F. Lenormant, Lagides pl. IV, 6.—Müller, Num. de Panc. Afrique I, 140, 365. IV, 4.
β) 7,09.—Consul Weber. IV, 2.

2ον. Τὰ φέροντα ἐν μόνον μονογράφημα.

102. — **Ⲭ** στατήρ. |Ⲡⲡ
ἐν τῷ ἔξέρογῳ α) 7,10.—Γόθα.=Liebe, Gotha num. p. 9.—Gessner, Ptol. Tab. I, 8. — Huber, Num. Aeg. S. 245, 1 (Num. Zeitsch. 1869. 15). — Müller, Num. Afr. Suppl. 24, 365^A. IV, 3.
β) 7,10.—Hirsch (ἐν Μονάχῳ).
γ) 7,13.—Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
δ) 7,13.—Rollin et Feuarent.
ε) 7,30.—Ἐν τῷ ἐμπορίῳ (ἐν Λονδίῳ τὸ 1900).
ς) 7,16.—Sir Weber.
ζ) 7,15.—Λονδίνον, νέα προσκλήματα.
η) 7,12.—Cat. of a late collector n° 462 pl. IX.
θ) 7,00.—Cat. Erba (1900) n° 264 pl. I, 11.
ι) , .—Sambon. Cat. de vente. Paris, Mars, 1902, n° 645 pl. VII, 16.
ια) , .—Zeitsch. für Num. Bd. VII pl. IV. (εἶρημα Καλαβρίας).
103. — **Ⲭ** στατήρ. |Ⲡ
ἐν τῷ ἔξέρογῳ α) 7,15.—Βερολίνον. 224, 1879=Beiträge zur Münzkunde I pl. VIII, 10=Zeitsch. f. Num. VII, pl. IV, 1. — Huber, Num. Aegypt. S. 246. IV, 7.
β) 7,00. — Παρίσιοι.=Eckhel, D. N. V. t. IV, 6. = Mionnet VI, 2, 14. — Longpérier, Rev. Num. 1844, 32.
γ) , .—Rollin et Feuarent.
104. — **Ⲡ** τετράδραχμον. » δεξιά.
(μετὰ τοῦ Δ) α) 15,10.—Ἀλεξάνδρεια. IV, 8.
105. — **Ⲭ** στατήρ. Ⲡ
ἐν τῷ ἔξέρογῳ α) , .—Βιέννη (ς).
106. — **Ⲡ** τετράδραχμον. |Ⲡ δεξιά.
α) 14,37.—Dattari.
107. — **Ⲡ** τετράδραχμον. |Ⲡ δεξιά.
(μετὰ τοῦ Δ) α) 15,70.—Rollin et Feuarent. IV, 10.
β) 15,64.—Λονδίνον.=BMC. 6,49. Ἐμπροσθεν, ἐγκοπή.
γ) 15,30.— » » 6,50.
δ) 15,62 — » = Montagu Catal. 1897, n° 418 pl. IV.
ε) 15,52.—Dattari.
ς) 15,47.— » Ἐμπροσθεν, δύο ὑστερόσημα.
ζ) 15,80.—Ἀλεξάνδρεια.
η) 15,50.— » Τὸ μονογράφημα κατὰ τι διάφορον.
θ) 15,50.—
ι) 15,25.—
ια) 14,93.—
ιβ) 14,68.—
ιγ) 14,50.—
ιδ) 14,18.—
ιε) 13,43.—
ις) 15,68.—Sir Weber Ἐμπροσθεν, ὑστερόσημον **Α**.
ιϛ) 15,60.—Rollin of Feuarent. Ὑστερόσ. Κ τὸ μονογρ. κατὰ τι διάφ.).
ιη) , .—Παρίσιοι, 8^a M. 2160
ιθ) , .— » M. 2161 τὸ μονογράφημα κατὰ τι διάφορον). IV, 11.
κ) , .—Μόναχον. 4.
κα) , .— » 5.
κβ) , .—Hirsch, ἐν Μονάχῳ.

108. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΓΗ δεξιά	α) 15,50. — Παρίσιοι, 8α. M. 2164. β) 15,97. — Λονδίνον. Νέα προσκλήματα. Ἐμπροσθεν, ἐγκοπαὶ Υ καὶ C, ὑστερόσημον ἀνθέμιον. γ) 15,72. — » = BMC. 6, 51. δ) 15,80. — Ἀλεξάνδρεια. ε) 15,70. — Στρογγανώφ, 30. ς) 15,61. — Sir Weber. ζ) 15,50. — Dattari. η) 15,25. — θ) 14,93. — } Ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ ἐμπορίῳ. ι) 12,87. — } ια) , . — V ^e Stam. Vinga. = Dutilh: Διεθν. Ἐφημ. 1898, σελ. 155 (δίταιστον οὗ ἔνεκα ἀρ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ καὶ δεξ. ΑΛΕ). ιβ) . . — Ἔτερα ἕξ κομμάτια, Dutilh ἔ. ἀ. σελ. 154.	IV, 9.
109. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΗΗ δεξιά	α) , . — Dattari.	
110. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	Ϝ δεξιά	α) 15,45. — Ἀθῆναι, Δ. 5 ^A . β) 14,39* — » Δ. 5 ^c . γ) 15,60. — Imhoof-Blumer. δ) 15,63. — Cat. Montagu n ^o 720. ε) 15,50. — Στρογγανώφ, 29. ς) 15,50. — Dattari. ζ) 13,43. — Dattari. Ἐμπροσθεν, δύο ὑστερόσημα. η) 15,43. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Μετὰ πέντε μικρῶν ὑστερόσημων. θ) 14,21. — » ι) 15,55. — Πετρούπολις. ια) , . — Βρυξέλλαι, B. Hirsch. ιβ) 13,37 (ἐπόχαλκον). — Dattari.	IV, 12.
111. — Ϟ στατήρ. ἐν τῷ ἕξέροφ	Χ ἐν τῷ ἕξέροφ	α) 7,10. — Dattari. β) 7,11. — Imhoof — Monnaies Grecques p. 455, 3, pl. J. 11.	IV, 5. IV, 6.

3ον. Χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ φέροντα δύο μονογραφήματα, πρὸς δὲ χαλκᾶ φέροντα ἐν μόνον, ἀλλ' ὅμοιον μονογράφημα.

112. — Ϟ στατήρ.	†	Χ ἕξεργον	α) 7,10. — Six. β) , . — Rollin et Feuarent.	
113. — Ρ τετράδραχμον.	»	» δεξιά	α) 15,45. — Dattari.	IV, 31.
114. — Α 22 χιλιστῶν.	»	» ἀριστ.	α) 6,40. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ.	
115. — Α 18 χιλιστῶν.	»	»	α) 4,90. — Ἀθῆναι, Δ. 42 ^A . β) 5,10. — Ὁσναβρούκη. γ) 4,00. — Παρίσιοι, 491 = Mionnet VI, 16, 140. δ) 3,30. — Leyden. ε) 4,45. — Τουρῖνον, MA = Fabretti n ^o 5744. ς) , . — Βερολῖνον, 19187. ζ) , . — Γλασκώβη.	IV, 13.
116. — Ϟ στατήρ.	Χ	ΔΡ ἕξεργον	α) 7,11. — Ἀθῆναι, Δ. 209 ^c . β) 7,08. — Λονδίνον. = BMC. 11, 94 pl. II, 11. γ) , . — Zeitsch. f. Num. VII. pl. IV, (εὔρημα Καλαβρίας).	IV, 20.
117. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	»	» δεξιά	α) 15,11. — Ἀθῆναι, Δ. 7 ^A . β) 15,62. — Löbbecke. γ) 15,22. — Λονδίνον. = BMC. 5, 44. δ) 15,30. — Dattari. ε) 15,00. — } Αἴγυπτος, ἐν τῷ ἐμπορίῳ. ς) 14,68. — }	IV, 24.

118.— Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	Δρ	☉ δεξ.	α) 15,71. — Λονδίνον. = BMC. 5, 42. β) 15,26. — " = " 43. γ) 15,51. — Rollin et Feuarent. δ) 15,70. — Στρογγανώφ 31.	IV, 27.
119.— Α 18.	»	ἀρ.	α) 4,70. — Τουρίνον, MA, = Lavy I, 314, 3232 = Fabretti n° 5713. β) 5,12. — Winterthur. γ) 4,58. — Λονδίνον. = BMC. 8, 70. δ) . . . — Παρίσιοι, 716.	IV, 15.
120.— Ρ τετράδραχμον. Δ;	»	☿ δεξ.	α) 15,15. — Rollin et Feuarent = Στρογγανώφ 32. β) 14,28. — Dattari. γ) 15,20. — Ἀλεξάνδρεια. δ) 14,37. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Αἰγύπτῳ.	IV, 26.
121.— Χ στατήρ.	Η	Α ξξεργ.	α) 7,12. — Βερολίνον, 223/1879 (εὔρημα Καλαβρίας) = Z. f. N. VII pl. IV.	IV, 18.
122.— Χ στατήρ.	Α	Π ξξεργ.	α) 7,12. — Λονδίνον. — BMC. 11, 93 pl. II, 10. β) 7,12. — Sir Weber.	IV, 19.
123.— Ρ τετράδραχμον. Δ;	»	Α δεξ.	α) 13,75. — Dattari. Ἐμπροσθεν, ἐγκοπή.	
124.— Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	»	Υ δεξ.	α) 15,61. — Λονδίνον. = BMC. 5, 43. β) 14,40. — Ἀθήναι, Δ. 7 ^B .	IV, 29.
125.— Ρ τετράδραχμον.	ΗΚ	» δεξ.	α) 15,53. — Ἀθήναι, Δ. 7 ^C . Ἐγκοπή. β) 13,40* — Πετρούπολις. γ) 15,90. — Ἀλεξάνδρεια.	IV, 28. IV, 30.
126.— Χ στατήρ.	ΗΓ	☿ ξξεργ.	α) , . — Rollin et Feuarent. β) 7,19. — Πετρούπολις. γ) 7,11. — Imhoof-Blumer. δ) , . — Εὔρημα Καλαβρίας, = Z. f. N. VI pl. IV.	IV, 22.
127.— Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	»	» δεξ.	α) 15,31. — Ἀθήναι, Δ. 7 ^D . Ἐμπροσθεν, ἐγκοπή Χ. β) 14,45* — " Δ = FCD. 7. γ) 15,10. — Στρογγανώφ, 38. δ) 14,18. — Dattari. ε) 14,00 — Ἀλεξάνδρεια ς) — Λονδίνον. Νέα προσκλήματα.	IV, 23.
128.— Χ στατήρ.	»	Ε ξξεργ.	α) 7,06. — Hamburger. β) , . — Rollin et Feuarent.	
129.— Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	» δεξ.	» ἀρ.	α) 15,65. — Λονδίνον. Νέα προσκλήματα. β) 15,45. — Dattari. Ἐγκοπή Ψ.	V, 14.
130.— Α 18 χιλιοστῶν.	» ἀρ.	α)	, . — Κοπεγχάγη.	IV, 17 δπ.
131.— Χ στατήρ.	Α	Ε ξξεργ.	α) , . — Εὔρημα Καλαβρίας = Z. f. N. VII pl. IV.	
132.— Ρ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	» δεξ.	» ἀρ.	α) 15,15. — Rollin et Feuarent. β) 14,10. — Στρογγανώφ, 34.	V, 13.

133.— Ϟ στατήρ.	Δ	ΤΙ ἔξερϞγ.	α) 7 00. — Ἀθῆναι, Δ. 209b. β) 7,08. — Imhoof. — Monnaies Grecques p. 455, 4. γ) 7,05. — Consul Weber. δ) 7,10. — Hoffmann. ε) 7,09. — Γλασκώβη. ς) , . — Rollin et Feuarent. ζ) , . — Εὔρημα Καλαβρίας = Z. f. N. VII pl. IV.	IV, 21.
134.— Ρ τετράδραχμον.	»	» δεξ.	α) 15,68. — Berlin. Imhoof. — Monnaies Grecques p. 455, 4. β) 14,00. — Ἀλεξάνδρεια.	IV, 25.
135.— Α 18 χιλιστῶν.	»	» ἄρ.	α) 5 00. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 48 pl. I (ὡς μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ ἄνευ τοῦ ΤΙ). β) 4,58. — Λονδίνον. = BMC. 8, 73. γ) , . — Dattari.	IV, 14.
136.— Α 18 χιλιστῶν.		Ϟ ἄρ.	α) 3,40. — Μόναχον. β) , . — Χάλλη.	IV, 16.
137.— Ρ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	ΔΙ —	ϞΗ	α) 15,70. — Παρίσιοι, 8F. M. 2149. β) , . — Sattler. γ) , . — Neustäter.	V, 15.
138.— Α 18.	»		α) 4,50. — Στρογγανόφ	
139.— Ρ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	ϞΗ —	Ϟ	α) 15,58. — Rollin et Feuarent. β) 15,56. — " " " <i>Ἐγκοπαί</i> . γ) 15,70. — Βρυξέλλαι. Du Chastel. δ) 15,68. — Ἀθῆναι, Δ. 7 ^α . *Ἐμπροσθεν, ἐγκοπή II ε) 13,87* — " Δ. 7 ^α . ς) 15,70. — Pembrock. pl. 93, 1. ζ) 15,52. — Imhoof Blumer. η) 15,60. — Πετρούπολις. <i>Ἐγκοπή +</i> θ) 15,56. — Lübbecke. <i>Ἐγγραφαι</i> . ι) 15,67. — Λονδίνον = BMC. 6, 46 pl. I, 8. ια, 15,68. — " " 47. Δύο ὑστερόσημα, ἀστήρ καὶ . . . ιβ) 15,05. — " " 48. ιγ) 15,53. — " (νέα προσκλήματα). Τρία ὑστερόσημα: ὄφις, σκορπίος καὶ Α. ιδ) 15,57. — " Δύο ὑστερόσημα, κρᾶνος καὶ περιστερά; ιε) , . — Βρυξέλλαι. B. Hirsch. ις) , . — " " <i>Ἐγγραφαι</i> , βουκράμιον. ιζ) 15,42. — Sir Weber. ιη) 14,88. — Παρίσιοι, 8, K. 4836. ιθ) , . — " 8 ^b , M. 2144. κ) 15,55. — Dattari (δύο κομμάτια). κα) 14,80. — Ἀλεξάνδρεια. κβ) 14,30. — Στρογγανόφ. κγ) 15,74. — Cat. Montagu n° 781 pl. X. (Rollin). κδ) 14,90. — Ward (= Carfrae Sale Cat. n° 343) = Hill, Catal. p. 143, 381 pl. XXII. κε) 15,56. — *Ἐμ. 2 ὑστ. λβ) 14,25. — *Ἐμ. 2 ὑστ.) κς) 15,50. — " 2 " λγ) 14,25. — " 2 " κζ) 15,35. — " 1 " λδ) 14,05. — κη) 15,00. — " ἔγγραφ. λε) 13,87. — κθ) 14,68. — λς) 13,87. — " 3 " λ) 14,50. — λζ) 13,43. — λα) 14,37. — λη) , . — 16 κομμάτια. εὔρημα Αἰγύπτου: Dutilh, Διεθν. Ἐφ. I, 154. λθ) , . — Χάγη. μ) 11,20 (ὑπόγαλκον). — Dattari.	V, 16. V, 17.
140.— Ρ τετράδραχμον.	Ⓜ —	ϞΗ	α) 14,87* — Dattari.	
141.— Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	» —	ΔΙ	α) 15,52. — Ἀθῆναι, Δ. 7 ^α .	

Ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ ἐμπο-
ρίῳ ἐξετασθέντα ὑπὸ τοῦ
κ. Dattari.

- 142.—**Ρ** τετράδραχμον. — ΔΙ V, 10.
 (άνευ του Δ) V, 11
- α) 15,69. — Sir Weber.
 β) 15,50. — Ἀθήναι, Α. Κληροδότημα.
 γ) 15,62. — » Α. 7^b. Δίπαιστον.
 δ) 15,65. — Rollin et Feuardent. Ἐργραγαί.
 ε) 15,77. — Consul Weber.
 ς) 15,10. — Μιλᾶνον, 3116 (μετὰ τοῦ Ἰστεροσίμου d'Este).
 ζ) 15,56. — Λονδίνον. = BMC. 4, 24.
 η) 15,58. — » νέα προσκλήματα).
 θ) 15,65. — δύο Ἰστεροσί. νγ) 15,00. —
 ι) 15,37. — τρία. » ιδ) 14,37. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Αἰγύπτῳ ἔξε-
 ια) 15,31. — ἔργραγαί. ιε) 14,18. — τασθέντα παρὰ τοῦ κ. Dattari
 ιβ) 15,12. —
 ις) 15,20 — Χάγη (Six).
 ιζ) 15,60 — Παρίσιοι.
 ιη) 14,70. — Στρογγανώφ, 36.
 ιθ) 15,62. — Dattari
 κ) 15,80. — Ἀλεξάνδρεια. Δύο Ἰστεροσίμα.
 κα) 16,00. — »
 κβ) , . — Hirsch (ἐν Μονάχῳ).
 κγ) , . — Κοπεγχάγη.

- 143.—**Ρ** τετράδραχμον. ΔΙ — V, 12.
 (άνευ Δ)
- α) 15,67. — Λονδίνον (νέα προσκλήματα).
 β) 13,50* — Dattari.
 γ) 15,62 — Sir Weber. Ἐμπροσθεν, ἔγκοπή Χ.
 δ) 15,25. — Ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Δύο Ἰστεροσίμα.
 ε) , . — Ward, Pyramides p. 11.
 ς) , . — Mahaffy, Emp. of the Ptolemies, p. 18, fig.

4ον. Τὰ φέροντα τρία μονογραφήματα, ὧν τὸ τρίτον ἐν τῷ ἔξερῳ.

- 144.—**Ρ** τετράδραχμον.   α) 13,45 (ἐπόχαικον). — Γλασκώβη.
 (άνευ του Δ) ἄρ. δεξ. ἔξερογον
- 145.—**Ρ** τετράδραχμον. » ΔΙ V, 8.
 (άνευ του Δ) ἄρ. δεξ. ἔξ.
- α) 15,67. — Λονδίνον. = Head, Guide, pl. IV, 21, = BMC. 4, 22 pl. I, 6.
 = Num. Chron, 1894 pl. VIII, 4 = Head, Hist. Num.
 p. 712 fig. 377 = μετὰφ. Σβορώνου, Πίν. ΛΑ' 4.
 β) 14,87. — Λονδίνον. = BMC. 4, 23.
 γ) 15,56. — Λονδίνον. Νέα προσκλήματα.
 δ) 15,60. — Κοπεγχάγη. V, 9.
 ε) 15,62. — Dattari. Ἰστεροσίμου ἀστήρ.
 ς) 15,69. — Sir Weber.
 ζ) 15,62. — » »
 η) , . — 7 κομμάτια. Εἶρημα Αἰγύπτου: Dutilh, Διεθν. Ἐφημ.
 I, p. 154.
- 146.—**Ρ** τετράδραχμον.   α) 15,55. — Λονδίνον (νέα προσκλήματα). Ἐγκοπή Λ. V, 7.
 (μετὰ του Δ) ἄρ. δεξ. δεξ.
 β) 15,65. — Λονδίνον. = BMC. 3, 20.
 γ) 15,55. — » » 3, 21 pl. I, 5.
 δ) 15,65. — » » 3, 19. 3 Ἰστεροσίμα. ἀετὸς πρὸς ἄρ. σα-
 ραβαῖος; καὶ ;
 ε) 15,68. — Ἀθήναι Δ. 6^b. Δίπαιστον.
 ς) 15,49. — » Δ. 6^c. Ἐγκοπή V.
 ζ) 15,55. — » Δ. 6^a. Δίπαιστον. Ἐγκοπή Γ καὶ Ἰστεροσί. Ρ καὶ λύρα.
 η) 14,86. — » Δ.; Δίπαιστον. Ἐγκοπή Ν.
 θ) 13,85* — » Δ. 7^h.
 ι) 13,65. — » Δ^{cc}. (Τὸ τρίτον μονογράφημα δὲν φαίνεται).
 ια) 15,53. — Βερολίνον, Imhoof.
 ιβ) 15,16. — » P. Osten.
 ιγ) 15,63. — Löbbecke.
 ιδ) 14,80. — Χάγη.
 ιε) 14,30. — Στρογγανώφ, 37.
 ις) 15,66. — Γλασκώβη.
 ιζ) 15,25. — Dattari.

Τ Α Ξ Ι Σ Α .

Σ Ε Ι Ρ Α Β .

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ Κ Ρ Α Ν Ο Σ

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Ἄργυρᾳ τετράδραγμα φοινικικοῦ σταθμητικοῦ κανόνος.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος καὶ μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ. ἐν λεοντῇ ἐφ' ἧς τὸ μικροσκοπικὸν Δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀθηνᾶ Πρόμαχος πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ὡς χαρακτηριστικὰ σύμβολα ἀετὸς ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δ. καὶ κρᾶνος πρὸς δ. Πρὸς δὲ 1^{ον}) ἐν μονογράφημα (Παραδείγματα, Πίν. VI, 1-10)· 2^{ον}) ἐν μονογράφημα καὶ ἐν σύμβολον (Παράδειγμα, Πίν. VI, 11) ἢ 3^{ον}) δύο μονογραφήματα (Παραδείγματα, Πίν. VI, 12-15).

Χαλκᾷ μεγέθους 18 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος καὶ τετανωμένη, μετὰ μακροῦς κόμης, πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ. ἐκ τῶν κάτω. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ κρᾶνος καὶ ἕτερον σύμβολον ἢ μονογράφημα. (Παραδείγματα, Πίν. VI, 16-17).

Χαλκᾷ μεγέθους 17 χιλιοστῶν (Β).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ. (Παράδειγμα, Πίν. VI, 18).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. Τὰ φέροντα ἐν μόνον μονογράφημα.

162. — **Ρ** τετράδραχμον.
(μετὰ τοῦ Δ)

Χ καὶ κρᾶνος
δεξιὰ τῆς Ἀθηνᾶς

- α) 15,66. — Λονδίνον. = BMC. 4, 33.
β) 15,70. — Παρίσιοι, 8^ν. M. 2117.
γ) 15,58. — Λονδίνον (νέα προσκλήματα). Ὑστερόσημα, ἀμφορεὺς οἴνου, ἄνθος λωτοῦ καὶ Χ.
δ) 15,64. — Λονδίνον (νέα προσκλήματα). Ὑστερόσ. τετραγ. ἐν ᾧ ἀνθέμιον.
ε) 15,16. — Lübbecke.
ς) 13,60* — Ἀθῆναι, Δ 5F.
ζ) 14,98. — Consul Weber. Ὑστερόσημον Α.
η) 14,50. — Κοπεγχάγη.
θ) 14,00. — Στρογγανόφ, 24=Rollin et Feuarent. Ὑστερόσ. ἄνθος λωτοῦ.
ι) 15,50. —
ια) 14,20. — Ἀλεξάνδρεια.
ιβ) 14,00. —
ιγ) 13,50. — Dattari. Ὑστερόσημα, σκορπίος καὶ ῥόδον;
ιδ) 14,66. — » Ὑστερόσημον, παραλληλόγραμμον ἐν ᾧ κεραυνός.
ιε) 14,50. — » Ὑστερόσημα, πτηνὸν καὶ κόκκος αἴτου ἢ ὀφθαλμός;

VI, 2.

- ις) 15,87. — Dattari. Ὑστερόσημα Λ καὶ Ο ;
 ιζ) 15,81. — » » θεὸς ἐπὶ θρόνου πρὸς ἄρ.
 ιη) 15,50. — » » Δ, C X, ἄνθος λωτοῦ. καὶ μέλισσα.
 ιθ) 15,74. — Sir Weber.
 κ) — Waddington, Rev. Num 1865 pl. II, 4.
 κα) — Cat. Prinz Alexander von Hessen n° 352.
 κβ) — Εὔρημα Αἰγύπτου, 38 κομμάτια : Dutilh ἐν Διεθν. Ἐφ. I, 154.
 κγ) 15,69. — λη) 14,45. —
 κδ) 15,61. — λθ) 14,45. —
 κε) 15,50. — μ) 14,45. —
 κς) 15,43. — μα) 14,43. —
 κζ) 15,37. — ὕστερ. 1. μβ) 14,37. —
 κη) 15,31. — μγ) 14,31. —
 κθ) 15,18. — μδ) 14,25. —
 λ) 15,12. — με) 14,12. — ὕστερ. 1. } Ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ ἐμπο-
 λα) 14,93. — μς) 14,00. — } ρίῳ ἐξετασθέντα ὑπὸ τοῦ
 λβ) 14,93. — μζ) 13,93. — } z. Dattari.
 λγ) 14,87. — μη) 13,68. —
 λδ) 14,68. — μθ) 13,66. —
 λε) 14,68. — ν) 12,56* —
 λς) 14,62. — να) 11,68* —
 λζ) 14,50. — νβ) 11,45* —
 νγ) 13,57 (ὑπόχαλκον). — Λονδῖνον. = BMC. 4, 34.
 νδ) 11,60 (ὑπόχαλκον). — Ἀλεξάνδρεια.
 νε) (ὑπόχαλκον). — Βερολῖνον, 18551.

163. — Α 18 χιλιοστῶν. Χ
 ἄνω τοῦ κράνου

- α) 3,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 42. VI, 18.
 β) 4,58. — Λονδῖνον. = BMB 8, 69.
 γ) — Βιέννη, 23498.
 δ) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου. = Cat. p. 23.
 ε) — Dattari, δύο κέρματα.
 ς) — Ἀλεξάνδρεια.

164. — Ρ τετράδραχμον. Κ
 (μετὰ τοῦ Δ) δεξιὰ τῆς Ἀθηνᾶς

- α) 15,70. — Χάγη. = Dompierre, Gr. Munteu pl. X, 142. VI, 3.
 β) 15,70. — Löbbecke.
 γ) 15,70. — Βιέννη, 10615.
 δ) 15,70. — Rollin et Feuardent. Ἐγκοπή σχηματίζουσα τι ὡς γράμμα
 ἰ ἀριστερὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πεδίῳ.
 ε) 15,60. — Στρογγανώφ, 26. = Rollin et Feuardent.
 ς) 15,57. — Βερολῖνον, Imhoof.
 ζ) 15,72. — Λονδῖνον (νέα προσκλήματα). Ἐγκοπή σχηματίζουσα τι
 ὡς ἰ ἀριστερὰ τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ πεδίῳ.
 η) 15,63. — Λονδῖνον (νέα προσκλήματα). Ἐγκοπή, μέγα Κ.
 θ) 14,41. — » = BMC. 4, 32.
 ι) 14,19. —; Ἐν τῷ ἐμπορίῳ.
 ια) 13,76* — Ἀθῆναι, Δ. 5^ο.
 ιβ) — Παρίσιοι, 8^ο. M. 2158. Ὑστερόσημον Π;
 ιγ) 15,10. — Dattari.
 ιδ) 16,07. — Sir Weber.
 ιε) — Εὔρημα Αἰγύπτου, 40 κομμάτια : Dutilh, Διεθν. Ἐφ. I, 154.
 ις) 15,50. — Ἀλεξάνδρεια
 ιζ) 15,14. — κε) 14,50 —
 ιη) 15,43. — κς) 14,43. —
 ιθ) 15,28. — ὕστερ. 1. κζ) 14,31. —
 κ) 15,25. — κη) 14,18. — } Ἐν Καίρῳ ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐξε-
 κα) 15,12. — κθ) 14,00. — } τασθέντα ὑπὸ τοῦ z. Dattari
 κβ) 15,00. — ὕστερ. 1. λ) 13,93. —
 κγ) 15,00. — λα) 13,06. —
 κδ) 14,68. — λβ) 12,75. —
 λγ) 10,50 (ὑπόχαλκον). — } Ἀλεξάνδρεια.
 λδ) 10,50 » }

165. — **Ρ** τετράδραχμον. **Ξ** (ἐνίοτε **Σ**) α) 15,52. — Λονδίνον (νέα προσκτήματα). VI, 4.
 (μετὰ τοῦ **Δ**) καὶ **κράνος** β) 15,54. — Μιλᾶνον, 3115.
 δεξιὰ τῆς Ἀθηνᾶς γ) 15,38. — Βερολῖνον, Imhoof.
 δ) 15,12. — Ἀθῆναι, Δ. 5^B.
 ε) 14,80. — Χάγη.
 ς) 14,50. — Rollin et Feuarent = Στρογγανόφ, 25.
 ζ) 15,20. — Ἀλεξάνδρεια.
 η) 15,50. — Dattari. Ἐγκοπαὶ X καὶ C.
 θ) 15,64. — Sir Weber.
 ι) — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
 ια) — Παρίσιοι, 8^P. M. 2159. Ὑστερόσημον.
166. — **Ρ** τετράδραχμον. **Μ** καὶ **κράνος** α) 15,65. — Ἀθῆναι, Δ. 4^E. VI, 5.
 (μετὰ τοῦ **Δ**) δεξιὰ τῆς Ἀθηνᾶς β) 15,52. — Rollin et Feuarent. Ὑστερόσημον, μονογράφημά τι.
 γ) — » — δύο ἕτερα.
 δ) 15,55. — Λονδίνον (νέα προσκτήματα). Ἐγκοπή τριγωνική. VI, 6.
 ε) 15,48. — » — Ὑστερόσημον, ἀλέκτωρ.
 ς) 15,50. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Αἰγύπτῳ. Δύο ὕστερόσημα.
 ζ) 15,50. — Dattari.
167. — **Α** 18 χιλιοστῶν. **Μ** α) 3,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 40.
 ἀρ. ἄνω τοῦ **κράνου** β) 3,65. — Παρίσιοι.
 γ) — Rollin et Feuarent.
168. — **Ρ** τετράδραχμον. **Φ** καὶ **κράνος** α) 15,70. — Χάγη. = Dompierre, Gr. Munten pl. X, 143. VI, 7.
 (μετὰ τοῦ **Δ**) δεξιὰ τῆς Ἀθηνᾶς β) 15,64. — Consul Weber.
 γ) 15,63. — Philipsen.
 δ) 15,68. — Ἀθῆναι, Δ. 63^A.
 ε) 15,61. — » Δ. 5^A. Ἐγκοπή C.
 ς) 15,47. — » Δ. = FCD. 5.
 ζ) 15,60. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανόφ, 21.
 η) 15,55. — Πετρούπολις.
 θ) 15,75. — Λονδίνον, = BMC. 4, 27. Ὑστερόσημον, ἀστήρ.
 ι) 15,75. — » — 28. Ἐγγραφὴ φοινικική;
 ια) 15,58. — Βερολῖνον, Imhoof. Ἐγκοπαί.
 ιβ) — » Fox.
 ιγ) — » Rauch.
 ιδ) 15,50. — Dattari.
 ιε) 15,40. — Hirsch (ἐν Μονάχῳ). Ἐγκοπή.
 ις) 15,61. — Sir Weber.
 ιζ) 15,40. — Cat. Bombois n° 2020.
 ιη) 14,99. — Ward. = Hill, Catal. p. 143 n° 882 pl. XXII.
 ιθ) 15,80. — Ἀλεξάνδρεια.
 κ) 15,50. — »
 κα) 14,00. — »
 κβ) 15,62. — ὕστερ. 1.
 κγ) 15,56. — » 2.
 κδ) 15,05. — » 2. { Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Αἰγύπτῳ
 κε) 14,68. — » 2. { ἔξετασθέντα ὑπὸ τοῦ κ. Dattari.
 κς) 13,50* —
 κζ) — Παρίσιοι, 8^H. M. 2151. Δίπαιστον. Ἐγκοπή λ.
 κη) — » 8^I » 2152.
 κθ) — » 8^I » 1253.
 λ) — Βρυξέλλαι, B. Hirsch. Ὑστερόσημον,;
 λα) — » Ἐγκοπή.
 λβ) — Εὔρημα Αἰγύπτου. 17 κομμάτια : Dutilh, Διεθν. Ἐφ. I, 154.
 λγ) 13,30. ἑπόχαλκον. — Παρίσιοι 6, 39.

169. — Ρ τετραδραχμον. (μετά τοῦ Δ)	ΔΙ καὶ κράνος	α) 15,00. — Dattari. β) 15,66. — Philippsen. γ) 15,60. — Μόναχον. (<i>Εγκοπή</i>). = Huber. Num. Aeg. S. 234. 3. δ) 15,40. — Löbbecke. ε) 12,30* — Ἀθῆναι, Δ. 5 ^ο . ς) 13,71* — Λονδίνον. = BMC. 4, 26 ζ) 14,40. — Rollin et Feuarent = Στρογγανόφ. 22. η) 14,50. — Dattari θ) 13,43. — " " ι) 15,06. — " ιε) 14,50. — " ια) 15,00. — " ις) 14,46. — " ιβ) 14,00. — " ιζ) 14,18. — " ιγ) 14,93. — " ιη) 11,68* — " ιδ) 14,68. — " ιθ) 15,09. — Sir Weber. κ) 15,50. — Ἀλεξάνδρεια. κα) 14,40. — " " κβ) — Εὔρημα Αἰγύπτου. 22 κομμάτια: Dutilh, Διεθν. Ἐφ. I, 154. κγ) — Παρίσιοι, 8 ^ο . M. 2146. κδ) — Cat. d'Ennery p. 17. 132.	VI, 8.
---	---------------	--	--------

}

Ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ ἐμπο-
ρίῳ ἐξετασθέντα ὑπὸ τοῦ κ.
Dattari

170. — Ρ τετραδραχμον. (μετά τοῦ Δ)	ΗΡ καὶ κράνος δεξ. τῆς Ἀθηνᾶς	α) 15,17. — Ἀθῆναι, Δ. 4 ^α . Ὑστερόσημον, τροχός. β) 15,44. — Λονδίνον. = BMC. 4, 30. Ὑστερόσημον Υ, ἄνθος (βα- λαύστιον;) καὶ ἐγκοπή. γ) 15,61. — Λονδίνον. = BMC. 4, 29. δ) 15,61. — Ἀθῆναι, Π. Σ. 6537 ^α . ε) 15,17. — Ἀθῆναι, 4 ^α . Ὑστερόσημον, τροχός ς) 14,64. — " Δ. = FCD. 4. ζ) 15,52. — Βερολίον, Beger. Thes. Brandenb. p. 241. = Gessner. Reg. Maced. IV, 14. — Pinder, Antik. Münz. p. 85, n ^ο 418 καὶ 1877 n ^ο 509. = Sallet, Münz. und Medail. p. 31 fig. — Sallet und Friedländer, Das König. Münzk. 1873 n ^ο 317 η) 15,70. — Γόθα. θ) 15,60. — Χάγη, Six. ι) 15,40. — Παρίσιοι, 7. ια) 15,50. — Dattari. ιβ) — Παρίσιοι. 8 ^ο . M. 2155. Ὑστερόσημον Ω καὶ ; ιγ) 15,33. — Λονδίνον νέα προσκτήματα. Ὑστερόσημον πτηνόν. ιδ) 13,40* — Στρογγανόφ. 19 = Rollin et Feuarent. ιε) 15,50. — Dattari. Ὑστερόσημα, Ζεὺς καθήμενος καὶ ἄνθος. ις) 15,00. — Ἀλεξάνδρεια. ιζ) 15,50. — " κβ) 14,75. — " ιη) 15,50. — " κγ) 14,50. — " ιθ) 15,43. — Ὑστερ. 4. κδ) 14,06. — " κ) 14,75. — Ὑστερ. 1. κε) 13,68. — " κα) 15,24. — " κς) 12,62. — " κζ) — I. Sambon (ἐν Μιλάνῳ). κη) — 16 κομμάτια: Εὔρημα Αἰγύπτου = Dutilh, Δ. Ἐφ. I, 154. κθ) — Frélib, Annales, Tab I, 1. λ) — Cat. Subbi-Pacha, p. 47 n ^ο 289. λ) 11,95 (ἐπόχαλκον). — Ἀθῆναι, 1892/93, ΙΔ'. 18. λα) 12,88 " " " Ε. Σ. 6537 ^α . λβ) 11,11 " " — Λονδίνον. = BMC. 4, 31. λγ) 14,00 " " — Dattari (ὠραιότατον).	VI, 9. VI, 10.
---	----------------------------------	---	-------------------

}

Ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τῷ
ἐμπορίῳ ἐξετασθέντα
ὑπὸ τοῦ κ. Dattari.

171. — Α 17 χιλιοστῶν.	ΚΛ ἄρ. ἄνω κράνους.	α) 3,65. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 47 ὡς μετὰ ΧΑΡ. β) 3,00. — " Δ. = FCD. 41 ὡς μετὰ ΡΡ. γ) 3,56. — Βερολίον, P. Osten. δ) — " 10207. ε) 3,32. — Löbbecke. ς) 4,50. — Χάγη. ζ) 4,54 — Λονδίνον. = BMC. 8, 67-68. η) 3,00. — Τουρίνον. ΜΑ. = Fabretti n ^ο 5749. θ) — Dattari.	
-------------------------------	------------------------	--	--

2ον. Τὰ φέροντα μόνον ἐν σύμβολον.

172. — Ⲱ 18 χιλιοστῶν.	Ἀκροστόλιον ἄρ. ἄνω τοῦ κράνουσ.	α) — Κοπεγχάγη β) 5,75. — Ἀθῆναι Δ = FCD. 38 (ὡς ἄνευ τοῦ κράνουσ). γ) 5,20. — " Ε Σ. 6537 ^δ . δ) 5,20. — " " 6537 ^ε . ε) 4,90. — " Δ. = FCD. 39. ς) 4,70. — " Ε. Σ. 6537 ^ε . ζ) 4,10. — " Δ. 39 ^α . η) 5,30. — Βιέννη, 23499. θ) — " 23497. ι) 5,30 — Consul Weber. ια) 5,28. — Ὁσαβρούκη. ιβ) 5,27. — " ιγ) 5,27. — Τουρίνον. M A. = Fabretti n° 5752. ιδ) 5,17. — " " " 5753. ιε) 4,22. — " " " 5754. ισ) 3,92. — " " " 5755. ιζ) 5,60. — Στρογγανώφ, 180. ιη) 4,25. — Βρουσβίτση. ιθ) 4,58. — Λονδίνον. = BMC. 8,62 pl. II, 1, 63-64. κ) 4,93. — Βερολίνον, P. Osten. κα) 3,92 — " Imhoof. κβ) — " 28798. κγ) — " v. Rauch. κδ) — Huber, Num. Aeg. S. 164, Taf. IV. 3. κε) — Γλασκόβη (δύο κέρματα). κς) — Dattari (τέσσαρα κέρματα). κζ) — Sestini, Mus. Hedern. III, Cont. p. 4, 6. (C. M. H. n° 6426).	VI, 16. VI, 17.
-------------------------------	-------------------------------------	---	--------------------

*173. — **Ⲱ** 18 χιλιοστῶν. Σταφνλή (;) α) 4,70. — Στρογγανώφ 184.

3ον. Τὰ φέροντα ἐν σύμβολον καὶ ἐν μονογράφημα.

174. — Ⲡ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	Ἀσὶϛ Κράνος	— Ⲡ Κράνος	α) 15,65. — Ἀθῆναι. Δ, 4 ^{AA} . β) 15,64. — Βερολίνον, Imhoof. Ἐγκοπαί. γ) 15,40. — Hoffmann. δ) 15,28. — Löbbecke. Ἐν τῷ ἐξέργῳ ἐγκοπή Α. ε) 14,00. — Στρογγανώφ, 20. ς) 13,17. — Ὁσαβρούκη. ζ) 14,48. — Dattari. η) 14,00. — Ἀλεξάνδρεια. Εὔρημα Αἰγύπτου: Dutilh, Διεθν. Ἐφημ. ξ. ἀ. θ) — Παρίσιοι. 8κ. M 2151. ι) — (ὑπόχαλκον). Dattari.	VI, 11.
*175. — Ⲡ τετράδραχμον.	»	— Ⲡ Κράνος	α) — Coltzius, Graeciae numismata, Tab. XXXVI, 1.	
176. Ⲡ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	Ἀσπίς; (ἢ ⊙;)	— ΔΙ Κράνος	α) 15,75. — Βερολίνον, 436/1899 β) 15,68. — Παρίσιοι, 5. γ) 14,48. — Dattari. δ) 14,30. — Ἀλεξάνδρεια. ε) 12,50 (ὑπόχαλκον). — Dattari	VI, 13.

4ον. Τὰ φέροντα δύο μονογράφηματα.

177. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	☉	— ΔΙ Κράνος	α) 15,70. — Rollin et Feuardent = Στρογγανός, 23. β) 15,61. — Λονδίνον (νέα προσκλήματα). γ) 14,90. — Πετρούπολις. δ) 14,00. — Ἀλεξάνδρεια. ε) 15,87. — Dattari. ς) 15,25. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Αἰγύπτῳ ἐξετασθέντα ζ) 15,00. — ὑπὸ Dattari. η) 12,12. — θ) — Παρίσιοι. 8 ⁶ M. 2147 (δίπαιστον). ι) — " 8 ⁸ M. 2148.	VI, 12
178. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)		— ΔΙ Κράνος	α) 16,00. — Ἀλεξάνδρεια. β) 15,49. — Dattari. Τριὰ ὑστερόσημα Α. Α καὶ Τ.	VI, 14.
179. — Ρ τετράδραχμον.	Δ	— Ω (μονογράφημα ἐπίτηδες σβε- σθὲν ἐν αὐτῇ τῇ μήτρῃ) Κράνος	α) 15,68. — Λονδίνον. = BMC. 4,25. β) 15,72. — Πετρούπολις. γ) 12,47. — Rollin et Feuardent. δ) 14,80. — Στρογγανός, 27. ε) 15,62. — Dattari. Ὑστερόσημον καὶ ἐγκοπαί. ς) 15,50. — Ἀλεξάνδρεια.	VI, 15.
180. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	∇	— ; Κράνος	α) — Παρίσιοι, 8 ⁸	VI, 1.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΣΕΙΡΑ Α.

ΜΕΘ' ΕΝΟΣ ΟΝΟΜΑΤΟΣ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΕΝ ΤΩ ΠΕΔΙΩ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΕΤΟΥ

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Χρυσᾶ πεντάδραγμα.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δ. φέρουσα βασιλικὴν ταινίαν περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ αἰγίδα περὶ τὸν τράχηλον. Ὅπισθεν τοῦ ὀπίσθεν αὐτοῦ, μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κόμης, μικροσκοπικὸν Δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἐν γράμμα ἢ μονογράφημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. (Παραδείγματα, Πίν. VII, 1-7).

Χρυσᾶ τριώβολα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ Δ παρελείφθη ἔνεκα τῆς σμικρότητος τοῦ νομίσματος.

Ὅμοίως, ἀλλ' ὁ αἰετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. (Παραδείγματα, VII, 8-13).

Ἄργυρᾶ οκτάδραγμα.

Ὅμοίως, μετὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ὁ αἰετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων. (Παραδείγματα, VII, 14-17).

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως, μετὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγματα, VII, 18-27).

Χαλκᾶ μεγέθους 32 χιλιοστῶν (Α).

Ὅμοίως, ἄνευ ὅμως τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ὁ αἰετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων. (Παράδειγμα, VIII, 1).

Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλή Λιδος δαφνοστεφῆς πρὸς δεξ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγματα, VIII, 2-5).

Χαλκᾶ μεγέθους 20/22 χιλιοστῶν (Γ).

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δεξ., κερασφόρος καὶ τετανωμένη, ἐν δορᾷ ἑλέφαντος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγματα, VIII, 6-13).

Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν (Δ).

Κεφαλή ὁμοία, ἀλλ' ἄνευ τῆς δορᾶς καὶ μετὰ μακρᾶς κόμης.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παράδ., VIII, 14).

Χαλκᾶ μεγέθους 14 χιλιοστῶν (Ε).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παράδ., VIII, 15-16).

Χαλκᾶ μεγέθους 11 χιλιοστῶν (Ζ).

Κεφαλή Πτολεμαίου Α' Σωτήρος, μετὰ βασιλικοῦ διαδήματος, δεξ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. (Παραδείγματα, VIII, 17-18).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

181. — ☒ πεντάδραχμον.	A	α) 17,75. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 99. β) 17,80. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 1, 1. γ) 17,80. — Cat. Seyffert, n° 1223.	VII, 1.
182. — ☒ τριώβολον.	A	α) 1,74. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 16. β) 1,80. — Παρίσιοι. = Mionnet IV, 2, 7. γ) 1,77. — Ὄσναβρούκη. δ) 1,75. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 7. ε) 1,75. — Löbbecke. ς) 1,75. — Στρογγανώφ, 41. ζ) 1,74. — Λονδίνον. = BMC. 23, 80 η) 1,77. — " " 81. θ) 1,72. — Γλασκώβη. ι) — Βερολίνον, 28798. ια) — Dattari. ιβ) — Mus. Lavy I, 313, 3210. Ὡς μετὰ διαφόρου μονογραφ.: ΑΠΟ ιγ) — Cat. van Damme n° 84. ιδ) — Cat. Billoin n° 938. ιε) — Cat. Courtin n° 415.	VII, 8.
183. — Ⓜ τετράδραχμον.	A	α) 15,08. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 103. β) 13,82. — Λονδίνον. = BMC. 23, 82. γ) 14,20. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανώφ, 67.	VII, 18.
184. — Ⓜ Β (κεφ. Διός).	A	α) 15,05. — Παρίσιοι, 598. = Mionnet VI, 37, 202.	
185. — Ⓜ τετράδραχμον.	Δ	α) 15,04. — Λονδίνον. = BMC. 17, 30. β) 14,70. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανώφ, 68. γ) 12,67* — Ἀθήναι. = FCD. 37. δ) — Dattari.	
186. — Ⓜ Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δοραῖ).	Δ	α) 9,35. — Πάριμα. β) 8,50. — " Δ. 394 ^A . γ) 8,70. — Παρίσιοι, 693. = Mionnet S ^t IX, 17, 89. (Ptol. IX). δ) 9,40. — Τουρῖνον, M. A. = Fabretti n° 5851. ε) — Dattari.	
187. — Ⓜ τετράδραχμον.	Δ	α) — Ἀλεξάνδρεια. β) 15,00. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανώφ, 70.	VII, 27 ὄπ.
188. — Ⓜ Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δοραῖ).	ΔI	α) 8,45. — Ἀθήναι, A. E. β) 7,15. — " Δ. 394 ^B . γ) — Dattari.	VIII, 11 ὄπ.
189. — Ⓜ Δ (κεφ. Ἀλεξ. κερασφ.).	ΔI	α) 4,50. — Στρογγανώφ, 185.	
190. — Ⓜ τετράδραχμον.	Δ	α) 14,92. — Λονδίνον. = BMC. 23, 85. β) 14,90. — Βερολίνον. P. Osten. γ) 14,80. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανώφ, 69. δ) 14,86. — Löbbecke.	VII, 19.
191. — ☒ πεντάδραχμον.	I	α) 17,56. — Montagu, Catal. n° 783 pl. X. β) — Cat. Prinz Alexander von Hessen n° 354.	
192. — Ⓜ Α (κεφ. Πτολ. Σωτ.).	IP	α) 21,05* — Λονδίνον. = BMC. 12, 98.	
193. — Ⓜ Β (κεφ. Διός).	IP	α) 14,80. — Rollin et Feuarent. β) 16,47. — Λονδίνον. = BMC. 12, 97.	VIII, 2.

194. — Ϟ τριώβολον.	Λ	α) 1,75. — Όσαβρούκη. β) 1,75. — Χάγη. γ) 1,76. — Leake, Num. Hell. 58. δ) — Dattari. ε) — Cat. Gréau n° 2813. ς) — Cat. van Damme n° 85.	
195. — Ρ τετράδραχμον.	Λ	α) — Dattari.	
196. — Α Γ (κεφ. Άλεξ. εν δόραϊ).	Λ	α) 9,30. — Άθηναι, Δ. = FCD. 393 (και μετά Δ). β) — Dattari.	VIII, 6.
<hr/>			
197. — Ϟ τριώβολον.	Μ	α) 1,76. — Άθηναι, Δ = FCD. 17. β) 1,75. — " " 20. γ) 1,72. — " " 18. δ) 1,78 — Γλασκώβη. ε) 1 69. — Λονδίνον. = BMC. 20,53 pl. III, 5. ς) 1,76. — " " 54. ζ) 1,80. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2,11. η) 1,76. — Löbbecke. θ) 1,75. — Πετρούπολις. ι) 1,75. — " ια) 1,76. — Στρογγανόφ, 44. ιβ) 1,74. — Φλωρεντία. ιγ) 1,75 — Χάγη = Cat. d'Ennery, p. 7. ιδ) 1,70. — " = Cat. van Damme n° 86. ιε) 1,75. — Όσαβρούκη. ισ) 1,74. — Sir Weber. ις) 1,77. — Βερολίνον, Imhoof. ιη) — " v. Gansauge. ιθ) — Βιέννη, 23441. κ) — " 23442. κα) — Μόναχον. κβ) — Κοπεγχάγη. κγ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1720. κδ) — Cat. Billoin n° 937.	VII, 13.
198. — Ρ δεκάδραχμον.	»	α) 27,18. — Άθηναι, Δ. 102 ^Α . *Υστερόσημον Χ, έγκοπαι και έγγραφαί. β) 28,02. — Λονδίνον (νέα προσκτήματα). *Υστερόσημον τροχός. *Έγκοπαι Ο και C και έγγραφαί.	VII, 17.
199. — Ρ τετράδραχμον.	»	α) 13,94. — Λονδίνον = BMC. 20,55. *Υστερόσημόν τι άσαφές.	
<hr/>			
200. — Ϟ τριώβολον.	Υ	α) 1,77. — Άθηναι, Δ. 17 ^Α . β) 1,80. — Πάρμα (μετά κρίκου προς άνάρτησιν). γ) 1,80. — Παρίσιοι. δ) 1,77. — Όσαβρούκη. ε) 1,75. — " ς) 1,67. — " ζ) 1,74. — Στρογγανόφ, 44. *Υστερόσημα Λ, . . . και φύλλον κισσοῦ; η) 1,77. — Λονδίνον. = BMC. 19,48. θ) 1,75. — Cat. Ashburnham n° 230 pl. V. ι) 1,77. — Τουρίνον, M. A. = Mus. Lavy I, 313, 3211 — M. Fabretti n° 5708. ια) 1,78. — Cat. Seyfler n° 1221. ιβ) — Βερολίνον, P. Osten. *Υστερόσημον και έγκοπή. ιγ) — " 28798. ιδ) — Merzbacher. ιε) — Dattari (δύο κέρματα). ισ) — Sestini, Hederv. n° 1. ις) — Cat. Paravey n° 226. ιη) — Cat. van Damme n° 88-09. ιθ) — Cat. Simpson n° 961. κ) — Cat. Tyszkiewicz n° 34 pl. 1.	VII, 12.

201. — Α τετράδραχμον.	Μ	α) 14,87. — Βερολίνον, 21516. β) 14,18. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 109. γ) 14,50. — Στρογγανώφ. δ) 14,20. — Rollin et Feuardent. ε) 14,89. — Λονδίνον. = BMC. 19,50. ς) — Ὁσαβρούκη.	VII, 26.
202. — Α Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δορᾷ).	»	α) 7,50. — Στρογγανώφ, 48.	
203. — Α τετράδραχμον.	Μ	α) 14,95. — Παρίσιοι, 100. = Luynes, Choix pl. XVII, 10. = F. Lenormant, Lagides, p. 50. β) 14,87. — Βρυξέλλαι, Baron Hirsch. γ) 14,85. — Στρογγανώφ, 7? = Rollin et Feuardent. Ἐγκοπή Δ και Ο. δ) 14,82. — Ὁσαβρούκη. ε) 14,70. — Λονδίνον. = BMC. 19,49. Ὑστερόσημον Δ; ς) — Dattari.	
204. — Α πεντάδραχμον. (ἐνίοτε ἄνευ τοῦ Δ)	Α (ἐνίοτε Α)	α) 17,83. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 100 ^{bis} . β) 17,19. — » Δ = FCD. 100 (μετὰ τοῦ δευτέρου σχήματος μονογραφήματος). γ) 17,85. — Βερολίνον, v. Gansauge. δ) 17,87. — Cat. Ivanoff n° 690. ε) — Cat. Morchio - Mayer N° 32, p. 4. n° 40.	VII, 5.
205. — Α τετράδραχμον (ἐνίοτε ἄνευ τοῦ Δ)	»	α) 14,29. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 33. Ἐγγραφαί, μονογράφημα και Ο. β) 14,17. — » Δ. = FCD. 108. Ἐγκοπαί ἔμπροσθ. τέσσαρα Α και ὀπισθεν ἕξ. γ) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. 108 ^{AA} . Ὑστερόσημα Χ, ἀστὴρ, ἄνθος, +, και πλείσται ἐγκοπαί. δ) 14,03. — » Δ. 104 ^A . Ὑστερόσημον Α και πλείσται ἐγκοπαί. ε) 14,23. — Λονδίνον. = BMC. 17, 33. ς) 13,49* — » 33 (τὸ Ω τῆς ἐπιγραφῆς ἀνεστραμμένον). ζ) 14,20. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 1, 35. Ὑστερόσημον Ε και ἐγκοπή. η) 14,20. — Rollin Feuardent, = Στρογγανώφ, 84. θ) — » δύο ἕτερα μετ' ἐγκοπῶν και ὕστερος. ι) — Βρυξέλλαι. Ὑστερόσημα Α και Χ και ἐγκοπαί. ια) — Sattler. Πλείστα κέρματα μετὰ παμπόλλων ἐγκοπῶν και ὕστεροσήμων Α, Γ κτλ ιβ) — Dattari. ιγ) — Hoffman, Numismate n° 3037. ιδ) — Cat. Hamburger 1890 n° 1082.	XI, 18.
206. — Α Γ (κεφ. Διός).	Α	α) 16,45. — Βερολίνον, P. Osten. β) 17,65. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 79. γ) 15,00. — Μόναχον. δ) 15,20. — Ὁσαβρούκη, ε) 14,02. — » ς) 14,80. — Χάγη. ζ) 13,55* — Leyden. η) 19,05. — Τουρῖνον, M. A. = Fabretti n° 5969. θ) 18,35. — » » 5970. ι) — Παρίσιοι, 503. ια) — Κοπεγχάγη. ιβ) — Βιέννη 23480. ιγ) — » 23483. ιδ) — » 23484. ιε) — Γόθα. ισ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1764. ιζ) — Dattari (δύο κέρματα).	VIII, 4.

Σημ. — Τῶν ἀριθμῶν 204-206 τὰ φέροντα τὸ δεύτερον ἀπλούστερον μονογράφημα κομμάτια, μὴ φέροντα δὲ τὸ μικροσκοπικόν Δ, πιθανὸν νὰ ἐκόπησαν ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Β'.

207. — Ϟ πεντάδραχμον.	$\overline{\text{A}}$	α) 17,78. — 'Αθήναι, Δ. 100 ^c . 'Υστερόσημον μέλισσα; β) 17,80. — Χάγη. = Catalogue d'Ennery p. 7, 64. — Cat. van Damme n° 81 — Dompierre, Gr. Munten pl. X, 144.	VII, 6.
208. — Ϟ πεντάδραχμον.	$\overline{\text{A}}$	α) 17,71. — 'Αθήναι, Δ. 100 ^b . β) 17,79. — Βερολίνον, P. Osten. γ) 17,78. — Cat. Jackson n° 147. δ) — Dattari.	VII, 7.
209. — Ρ ὀκτάδραχμον.	»	α) 28,32. — Βερολίνον, 460/1891. = Dressel: Zeit. f. Num. XXI, p. 233. Taf. VI, 8. = Sallet, Münzen und Medaillen, 31 fig. β) 28,29. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 102. γ) 28,05. — Παρίσιοι, 80. — Cab. Dupré, = F. Lenormant, Lagides pl. VII, 3. Πρὸ τῆς κεφαλῆς ὑστερόσημον $\overline{\text{S}}$.	VII, 14. VII, 15.
210. — Ϟ πεντάδραχμον.	$\overline{\text{A}}$	α) 17,80. — Παρίσιοι, Rollin 1840. β) — Dattari. 'Υστερόσημον ἄνθος καὶ ἐγγραφή.	
211. — Ρ τετράδραχμον.	»	α) 13,85. — Στρογγανῶφ, 78.	
212. — Α Α (κεφ. Πτολ. Σωτ.).	$\overline{\text{A}}$ (ἢ $\overline{\text{I}}$)	α) 20,95. — Γόθα.	VIII, 1
213. — Α Β (κεφ. Διός).	$\overline{\text{A}}$	α) 18,40. — 'Αθήναι, Δ. Κληροδότημα.	VIII, 3.
214. — Ρ τετράδραχμον.	Σ	α) 14,95. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 132 (ὡς μετὰ Σ). β) 14,80. — Leyden. γ) 14,67. — 'Οσαβρούκη. δ) 14,78. — Λονδίνον. = Head, Guide pl. IV, 22. = BMC. 16, 23 pl. III, 1. = Head, Hist. num. p. 712 fig. 378, καὶ μετὰ φρ. Σβορώνου Πίν. ΔΑ', 5. ε) — Dattari.	VII, 25.
215. — Α Γ (κεφ. 'Αλεξ. ἐν δορᾷ).	» (ἢ Σ ;))	α) — Βερολίνον. β) 9,35. — Löbbecke. γ) — Sestini, Mus. Hederv. III, contin. p. 4, 5,	VIII, 7.
216. — Α Γ (κεφ. Πτολ. Α').	Σ καὶ δελφίς	α) 1,55. — 'Αθήναι, Δ. 346 ^b .	VIII, 17.
217. — Α Γ (κεφ. Πτολ. Α').	μόνον δελφίς	α) — Λονδίνον. = BMC. 39, 31. pl. VI, 12.	VIII, 18.
218. — Ρ τετράδραχμον.	$\overline{\text{A}}$	α) 14,25. — 'Αθήναι, Δ. 110 ^A . (Μεγάλου πετάλου). 'Εγκοπή χ . β) 14,87. — " Δ. = FCD, 110. (Συνήθους πετάλου). γ) 14,51. — Λονδίνον. = BMC. 21, 62. δ) 14,84. — 'Οσαβρούκη. 'Εγκοπή. ε) 14,82. — Löbbecke. ς) 14,58. — Βερολίνον, P. Osten. ζ) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 5, 46. η) — Dattari. Μεγάλου πετάλου καὶ πάνυ ὠραῖον.	VII, 23.
*219. — Α Β (κεφ. Διός).	»	α) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 9, 20.	

220. — Α Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δορᾷ).	Ϝ	α) 8,20. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 394. β) 8,15. — » Δ. ἄχρηστα. γ) 7,95. — » Ε. Σ. 6540. δ) 9,99. — Στρογγανώφ, 49 (ὡς φέρον π). ε) 9,62. — Ὁσναβρούκη ς) 8,94. — Lübbecke. ζ) 6,04* — » η) 8,10. — Λονδῖνον. = BMC. 21, 66 pl. III, 6. θ) 8,10. — » » 67 » 7. ι) 7,50. — Βιέννη, 23647. ια) 5,20* — Μιλᾶνον, 7707. ιβ) — Βερολῖνον. ιγ) — » Rauch. ιδ) — » ιε) — Γλασκώβη (δύο κέρματα). ις) — Γόθα. ιζ) — Κοπεγχάγη. ιη) — Παρίσιοι, 433. = Mionnet VI, 29, 230. ιθ) — Ἀκαδημ. Ἀμστελοδάμου. κ) — Dattari. κα) — Ἀλεξάνδρεια.	VIII, 8.
*221. — Α 17 Δ (κ. Ἀλεξ. κερασφ.).	»	α) — ; — Mionnet St. IX, 10, 59.	
222. — Ϟ πεντάδραχμον.	ϝ	α) 17,74. — Ἀθῆναι, Δ. 102 ^Α .	VII, 3.
223. — Ϟ τριώβολον.	»	α) 1,75. — Βιέννη, 23443. β) 1,78. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2, 10. γ) 1,73. — » (Luynes) 28. δ) 1,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 49. ε) 1,76. — Λονδῖνον. = BMC. 21, 68. ς) 1,75. — » » 69. ζ) 1,58 — Γλασκώβη. η) 1,75. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 7. θ) 1,68. — Montagu, Cat. 1897 n° 423. ι) 1,73. — Philipsen. ια) 1,70. — Leyden. ιβ) 1,70. — Φλωρεντία. ιγ) 1,76. — Ὁσναβρούκη. ιδ) 1,75. — » ιε) 1,69. — » ις) 1,77. — Pembrock P. I pl. III, 1 et P. 2, T. 53, 1 καὶ Cat. n° 1276. ιζ) 1,60. — Leake, Num. Hell. 58. ιη) — Βερολῖνον, Rauch. ιθ) — Rollin et Feuarent. κ) — Cat. van Damme n° 90.	VII, 10.
224. — Ρ τετράδραχμον.	»	α) 14,83. — Ἀθῆναι, Δ. 17 ^Α . Ὑστερόσημον Ο. β) 14,28. — Ὁσναβρούκη γ) — Dattari.	VII, 21.
225. — Α Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δορᾷ).	»	α) 8,15. — Ἀθῆναι, Δ. Ἐφθαρμένον.	
226. — Α Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δορᾷ).	ΤΙ	α) 9 00. — Ἀθῆναι, Δ. 384 ^Α . β) 9,00. — Τουρῖνον, MR. 26628. γ) 8,51. — Ὁσναβρούκη. δ) — Mowat (ἐν Παρισίοις). ε) — Cat. Petré = Mionnet St IX, 17, 91 ς) — Dattari.	VIII, 9

227. — Ϟ πεντάδραχμον.	Φ	α) 17,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 98	VII, 2.
228. — Ϟ τριώβολον.	Φ	α) 1,78. — Βερολίνον, Fox. β) 1,77. — Löbbecke. γ) 1,75. — Πετρούπολις. δ) 1,75. — Leyden. ε) 1,81. — Consul Weber. ς) 1,78. — Λονδίνον. = BMC. 22,77. ζ) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2,8. η) — Νεάπολις, MN. 9433. θ) — Dattari. ι) — Serrure, Cat. 20 Janvier 1896, n° 155.	VII, 9.
229. — Ρ τετράδραχμον.	Φ	α) 13,80. — Στρογγανώφ, 145.	
230. — Α Β (κεφ. Διός).	Φ	α) — Μιλᾶνον, 9.	VIII, 5.
<hr/>			
231. — Ρ τετράδραχμον.	Ϟ	α) 15,05. — Rollin et Feuarent (ἀκμαίου κόμματος). β) 13,89. — Λονδίνον. = BMC. 14,8. γ) — Dattari (δύο).	VII, 20.
<hr/>			
232. — Ϟ τριώβολον.	Ϟ	α) 1,71. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 21. β) 1,76. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2,9. Ὡς μετὰ Χ. γ) 1,75. — (διάτρητον) Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2,13. δ) 1,78. — " " ε) 1,75. — Πετρούπολις. ς) 1,75. — " " ζ) 1,75. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 7. η) 1,75. — " = Cat. van Damme n° 91-92. θ) 1,75. — Γόθα. ι) 1,77. — Ὁσαβρούκη. ια) 1,77. — " ὡς μετὰ Χ. ιβ) 1,75. — Γόθα. ιγ) 1,80. — Τουρῖνον, MR. 26555. ιδ) 1,65. — " MA. = Fabretti n° 5707. ιε) 1,74. — Φλωρεντία, 2. ις) 1,70. — Μιλᾶνον. ιζ) 1,71. — Στρογγανώφ, 45. ιη) 1,75. — Βερολίνον, Fox. ιθ) 1,76. — " v. Knob. = Grässe, Handbuch, Taf. 1.3. = Pinder, Ant. Münz. n° 421. κ) — Κοπεγχάγη. κα) — de Witte Cat. G(reppo) p. 220, 1543. κβ) — Serrure, Cat. 11 Janvier 1896 n° 156.	VII, 11.
233. — Ρ ὀκτάδραχμον.	»	α) 28,25. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 101. Ἐγκοπὴ C καὶ ἐγγραφαί. β) 28,15. — Löbbecke. Μετὰ πολλῶν ἐγκοπῶν.	VII, 16.
234. — Ρ τετράδραχμον.	»	α) 14,95. — Ἀθήναι, Δ. 132 ^b . (Μεγάλου πετάλου). β) 13,91* — " Δ = FCD. 131. (Συνήθους πετάλου). γ) 14,42. — Ὁσαβρούκη. δ) 14,50. — Rollin et Feuarent = Στρογγανώφ, 83. ε) 14,83. — Cat. Ashburnham, n° 231. ς) — " δύο ἕτερα. ζ) — Βιέννη, 23453. η) — Βερολίνον, B. Ὑστερόσημα, Α, Χ καὶ ἐγκοπαί. = Beger Thes: Brand. I, 261 = Gessner, Ptol. Tab. I.3. θ) — Dattari.	VII, 22.
235. — Α Γ (κεφ. Ἀλεξ. ἐν δορῶ).	»	α) 7,70. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 390. β) 9,00. — Μιλᾶνον. γ) 9,00. — Τουρῖνον, MR. 26628. δ) 7,50. — Consul Weber. ε) 7,37. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5854. ς) — Dattari (δύο).	VIII, 10 ὄπ. VIII, 12 ὄπ.

236. — Ρ τετράδραχμον.	Ϟ	α) 14,50. — 'Αθήναι, Δ. 131 ^Α . Μεγάλου πετάλου β) 14,97. — J. Six. γ) 14,37. — " δ) 14,20. — Rollin et Feuardent = Στρογγανώφ, 73. ε) 12,70* — 'Αλεξάνδρεια. ς) — Dattari.	VII, 24.
237. — Α Γ (κεφ. 'Αλεξ. ἐν δοραῖ).	Η	α) 9,62. — 'Οσσαβρούκη β) 9,54. — 'Αθήναι, Δ = FCD. 385. γ) 8,70. — Κοπεγχάγη. δ) 8,10. — Λονδίνον. = BMC. 19,46. ε) 7,90. — Μιλάνον, 7704. ς) 7,69. — Τουρῖνον, ΜΑ = Fabretti n° 5855. ζ) — Γόθα. η) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 28, 221 (Ptol. IX). θ) — " 696. ι) — " 416 (Luynes). ια) — Βιέννη, 23639. ιβ) — Γλασκώβη. ιγ) — Dattari.	VIII, 13.
238. — Α 18 Δ (κ. 'Αλεξ. κερασφ.).	»	α) 3,60. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 46. β) 4,58. — Λονδίνον. = BMC. 8,71. γ) 3,04. — " " 8,72. δ) 3,03. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Mus. Lavy I, 314, 3233 = Fabretti n° 5746. ε) — Dattari.	VIII, 14.
239. — Α 15 Ε (κ. 'Αλεξ. κερασφ.).	»	α) 2,90. — 'Αθήναι, Ε.Σ. 6537 ^ς . β) 3,00. — " Δ. γ) 2,45. — " Τσιβουράκης. δ) 2,35. — " Δ. = FCD. 45. (ὡς μετὰ ΜΡ). ε) 2,50. — Στρογγανώφ, 187. ς) 2,81. — 'Οσσαβρούκη. ζ) 2,40. — " η) 1,90* — " θ) 1,55* — Leyden. ι) 2,89. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5747. ια) 2,87. — " " " 5748. ιβ) 2,90. — Βερολῖνον, Imhoof. ιγ) 2,63. — " " ιδ) — " 439/1871. ιε) — Παρίσιοι, 493. ις) — " 497. = Mionnet VI, 16, 141 (Ptol. III). ιζ) — Dattari.	VIII, 15. VIII, 16.

Τ Α Ξ Ι Σ Β

Σ Ε Ι Ρ Α Β.

ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΑ ΠΑΝΟΜΟΙΑ ΤΟΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΣΕΙΡΑΣ

ΑΛΛΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΔΥΟ ΑΡΚΤΙΚΑ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΤΟΥ ΑΕΤΟΥ ΩΝ ΤΟ ΑΝΩ ΣΤΑΘΕΡΟΝ.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ.

1ον. Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν μονογράφημα Δ.

240. — Ρ τετράδραχμον. Μετὰ τοῦ Δ	ΔΡ	Α	α) 15,00. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 133. β) 14,77. — Λονδίνον. = BMC. 23,83. Ἐγκοπαὶ καὶ ὑστερόσημον ✕; γ) 14,50. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανῶφ, 82. δ) — Ἀλεξάνδρεια. ε) — A. Tauber ἐν Βιέννῃ. = Huber, Num. Aeg. S. 103. Taf. I, 3.	VIII, 20.
241. — Ρ τετράδραχμον. Δ	»	Δ	α) 13,23* — Λονδίνον. = BMC. 17,31. β) — Dattari.	VIII, 22.
242. — Ρ τετράδραχμον. Δ	»	Λ	α) — Dattari.	
243. — Ρ τετράδραχμον. Δ	»	Μ	α) 14,21. — Ὄσαβρούκη. β) 14,82. — Λονδίνον. = BMC. 20,56.	VIII, 21.
244. — Ρ τετράδραχμον. Δ	»	Π	α) 14,90. — Rollin et Feuarent. β) 14,88. — Βερολίνον, P. Osten. γ) 14,70. — Λονδίνον. = BMC. 21, 71. δ) — Dattari.	VIII, 19.

2ον. Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν μονογράφημα Ϝ.

245. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Ϝ	Ϝ	α) 14,06. — Ἀθῆναι, Δ. 31 ^{AA} . Ὑστερόσημον με σίδην; Ἐγκοπαὶ Χ, καὶ ἔγγραφὴ μεγάλη, ἀλλὰ δυσανάγνωστος. β) 13,95. — » Δ. 31 ^A . Ὑστερόσημον με ἄνθος ἢ σίδην. Ἐγ- κοπαὶ + καὶ Ο. Μεγάλῃ ἔγγραφῃ. γ) 13,68. — Παρίσιοι, 117. = Mionnet St. IX, 1, 1. δ) — Rollin et Feuarent (δύο κέρματα).	VIII, 25.
246. — Ρ τετράδραχμον. Δ	»	ΙΑΡ	α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 128 ^A . β) 13,98. — » Δ. 128 ^{AA} . Ὑστερόσημον στέφανος, ἔγγραφαὶ καὶ ἐγκοπαὶ Π, C, κτλ. γ) 13,95. — Μόναχον. Μέγα ὑστερόσημον τοῦ Βυζαντίου ἐν Ϝ ϜϜ = Huber, Num. Aeg. S. 234, 4. δ) 13,68. — Γόθα. ε) — Sattler (δύο κέρματα). ς) — Dattari.	VIII, 26.

3ον. Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν γράμμα Ρ.

247. — Ρ τετράδραχμον. Μετὰ τοῦ Δ	Ρ	Α	<p>α) 14,30. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 111. β) 13,60. — " Ε. Σ. 6543. Ὑστεροσῆμα κράνος καὶ Δ. Ἐγκοπαὶ Χ, Λ, C. Ἐγγραφαί. γ) 14,25. — Βρυξέλλαι, B. Hirsch. δ) 14,18. — Löbbecke. ε) 14,24. — Βερολῖνον, P. Osten. ς) 14,09. — Philipsen. ζ) 14,00. — Στρογγανώφ, 74. η) 13,85. — Leyden. θ) 13,71. — Ὁσαβρούκη. ι) 13,11. — " (ὡς μὲ FP). ια) 13,70. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 5, 37. ιβ) 14,22. — Λονδῖνον. = BMC. 28, 84. ιγ) 13,63. — Γλασκώβη. ιδ) — Sattler, 3 κομ. μετὰ διαφορῶν ὑστεροσῆμων καὶ ἐγκοπῶν. ιε) — Rollin et Feuarent, 41 κομμάτια μετὰ πλείστων μικρῶν ὑστεροσῆμων καὶ ἐγκοπῶν. (Ϡ, Χ, +; γε-λώνη, ἄνθος κτλ.). ις) — Dattari. ιζ) — Sestini, Hederv. n° 2 (C. M. H. n° 6379). ιη) — Hoffmann, Numismate, 3038. ιθ) — Cat. Hamburger n° 1080.</p>	IX, 1.
248. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Ρ	Α	<p>α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 113. Ὑστεροσῆμον τροχός; β) 14,14. — Βερολῖνον, P. Osten. γ) 13,98. — Λονδῖνον. = BMC. 16, 28. δ) — Μόναχον. ε) — Κοπεγχάγη. ς) — Rollin et Feuarent, 14 κομμάτια. Ἐν φέρει ὑστεροσῆμον Α. ζ) — Dattari.</p>	IX, 2.
249. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Ρ	Ι	<p>α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 124 (ὡς μετὰ Ρ καὶ Ξ). β) 14,21. — Löbbecke. Ἐγκοπή Α. γ) 14,20. — Παρίσιοι, 106. δ) 13,70. — Στρογγανώφ, 75. ε) 13,77. — Leake, Num. Hell., 58. ς) — Βιέννη, 23457. ζ) — Βρυξέλλαι. Ἐγκοπαί. η) — Sattler. Πλείσται φοινικικαὶ ἐγκοπαί. θ) — Rollin et Feuarent, 6 κομμάτια. ι) — Dattari.</p>	IX, 5.
250. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Ρ	Ε	<p>α) 14,16. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 114. Ἐγκοπή C καὶ ἐγγραφαί. β) 14,21. — Löbbecke. Ἐγκοπαί. γ) — Rollin et Feuarent, 3 κομμάτια μεθ' ὑστεροσῆμον + καὶ ἐγκοπῶν. δ) 11,50 (ὑπόχαλκον). — Τουρῖνον, MR. 26748.</p>	IX, 4.
251. — Ρ τετράδραχμον Δ	Ρ	Ρ	<p>α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 115. β) 14,19. — Βερολῖνον, P. Osten. γ) 13,15. — Λονδῖνον. = BMC. 19,47.</p>	IX, 6.

252. — Ρ τετράδραχμον. P Μ
Μετά του Δ
- α) 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 117. Ἐγκοπή και ἔγγραφαί. IX, 8.
β) 14,20. — " Δ. " 116.
γ) 13,43. — " Δ. 117^Α. Ὑστερόσημον Σ και Ω, Ε ἢ Β. Ἐγκοπαὶ δύο τροχοί, ἔγγραφὴ πεντάγραμμα.
δ) 13,80. — " Ε Σ. 65448. Ὑστερόσημον Α δίσ. και σκαρβαῖος. Ἐγκοπαί.
ε) 13,58. — " Ε Σ 6551. Ἐγκοπαὶ πλεῖστα Τ, Ι, C, O, ὕστερόσημον Χ και ἔγγραφαί.
ς) 14,22. — Ὁσαβρούκη.
ζ) 14,05. — Leyden.
η) 13,20. — Χάγη. Ἐγκοπαὶ και ὕστερόσημα ἑπτὰ: Χ, Γ, +, κηρύκειον κτλ.
θ) 13,92. — Löbbecke. Ἐγκοπαί.
ι) 14,07. — Βερολῖνον, P. Osten.
ια) 13,54. — " Imhoof. Ὑστερόσημα Χ, Α και γλαυξ.
ιβ) — " 28783.
ιγ) 14,81. — Λονδῖνον. = BMC. 20,57.
ιδ) — Μόναχον, 3.
ιε) — Βιέννη, 23459. Ἐγκοπή Χ κλπ
ις) — " 23460. Ἐγκοπαί.
ιζ) — Κοπεγχάγη. Ὑστερόσημα και ἔγκοπαὶ ἢ ἔγγραφαί.
ιη) — Cat. Montagu 1897 n° 424.
ιθ) — Sattler, 4 κέρματα μεθ' ὕστεροσήμων και ἔγκοπῶν πάντα.
κ) — Rollin et Feuarent, 40 κέρματα μετὰ διαφόρων ὕστεροσήμων και ἔγκοπῶν.
κα) — Dattari.
κβ) — Cat. Greau n° 2824.
κγ) — Cat. Hamburger 1890 n° 1181.
253. — Ρ τετράδραχμον. P Μ
Δ
- α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 118. Ἐγγραφή μακρά. IX, 7.
β) 14,20. — Löbbecke. IX, 9.
γ) 14,19. — Ward. = Hill, Cat. p. 143 n° 885, pl. XXII.
δ) 14,00. — Ἀθῆναι, Δ. 119^Α. Ὑστερόσημα ῥόδον και σίλφιον, πλεῖστα ἔγκοπαὶ C, Σ, V, Λ, • και μακρὰ ἔγγραφὴ.
ε) 14,23. — Ὁσαβρούκη.
ς) 13,50. — Παρίσιοι, 101. = Mionnet S¹ IX, 1, 2.
ζ) 14,00. — " 12.
η) 14,08. — Λονδῖνον. = BMC. 19, 51.
θ) 14,18. — Βερολῖνον, P. Osten.
ι) 13,79. — " "
ια) — " 28783.
ιβ) — Rollin et Feuarent, 9 κομμάτια.
ιγ) — Dattari.
ιδ) — Sattler. Μετὰ πολλῶν ἔγκοπῶν
254. — Ρ τετράδραχμον. P Μ
Δ
- α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. 35^Α. Ὑστερόσημα, Β, Ο, Χ και σταφυλή- ἔγκοπή C και ἔγγραφαί. IX, 10.
β) 13,60. — " Δ. = FCD. 35.
γ) 12,23* — " Εὔρημα Σοφικοῦ.
δ) 14,20. — Χάγη. = Dompierre, Gr. Munten pl. X, 145.
ε) 14,25. — Λονδῖνον. = BMC. 15, 15.
ς) 12,79. — Γλασκώβη.
ζ) 13,77. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 5, 42.
η) 13,47. — Βερολῖνον, P. Osten. Ἐγκοπαὶ και ὕστερόσημα Δ, S, X.
θ) 13,45. — Στρογγανώφ, 81. Μέγα ὕστερόσημον Βυζαντίου Θράκης [ΞΕV].
ι) — Βολωνία
ια) — Rollin et Feuarent, 2 κομμάτια.
ιβ) — Dattari.
ιγ) 12,00 (ὑπόχαλκον). — Löbbecke.

255. — Ρ τετράδραχμον.
Μετά τοῦ Δ

P Δ

- α) 14,27. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 119, ἔνθα τὸ μονογράφημα ὡς Π. IX, 11
β) 14,18. — " Δ = " 122. Ἐγκοπαὶ Α, C.
γ) 14,08. — " E Σ. 6550. Ἐγκοπαὶ Y, I κτλ.
δ) 13,80. — " Δ. 122^ο. Πλεῖσται ἐγκοπαί, μικρὰ ὑστερόσ. A. B. K.
καὶ μέγα ὑστερόσημον Βυζαντίου Θράκης ὡς τὸ ἀνω-
τέρω ἐν ἀριθ. 254 θ. = Zeitsch. f. Num. IV, 341. XXVII, 24.
ε) 13,88* — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 182 (ὡς ἄνευ τοῦ Ρ). Ἐγκοπαὶ X,
C, O, μικρὸν ὑστερόσημον Π καὶ μέγα ὑστερόσημον
Βυζαντίου Θράκης ἐν Ϝ |^{AE}. XXVII, 21.
ς) 14,31. — Βερολίνον, Imhoof.
ζ) 14,25. — " Fox, = Friedländer-Sallet, Das Königl.
Münzk. 1877 n° 514.
η) 14,28. — Βερολίνον, P. Osten.
θ) 13,68. — " " Μέγα ὑστερόσημον Παρίου Μυ-
σίας, ἐν Ϝ κεφαλῇ Μεδοῦσης κατ' ἐνόπιον. XXVII, 18.
ι) — Βερολίνον, 7069. Μέγα ὑστερόσημον Βυζαντίου Θράκης
ὡς τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. δ. (Ἀθῆναι).
ια) — Βερολίνον, 28783.
ιβ) — " von Gansauge.
ιγ) — " 277/1872. Πρὸ τῆς κεφαλῆς ἐγγραφὴ ΔΙΟΝΥΣ.
ιδ) 14,10. — Παρίσιοι, 104. = Mionnet VI, 5, 40.
ιε) 14,28. — Löbbecke. Ἐγκοπή O.
ισ) 14,25. — Consul Weber.
ις) 14,22. — I. Six.
ιη) 14,22. — Λονδῖνον. = BMC. 20, 59.
ιθ) 14,20. — Χάγη Ἐγκοπαί.
κι) 13,78. — Γλασκώβη
κα) 14,00. — Βρυξέλλαι.
κβ) 13,75. — Cat. Seyffert n° 1222.
κγ) 14,27. — Sir Weber.
κδ) 14,22. — Pembrock, P. 2. T. 56. καὶ Catal. n° 1283.
κε) 12,75* — Τουρῖνον. M. A. = Fabretti n° 5742.
κς) — Cat. Billoin n° 942.
κζ) — Κοπεγχάγη.
κη) — Βιέννη, 23462, (διάτρητον).
κθ) — Μόναχον, 4. Ἐγκοπαί.
λ) — Μόναχον, 11. Ὑστερόσημα καὶ ἐγκοπαί.
λα) — Βολωνία.
λβ) — Νεάπολις, Santagello 11634.
λγ) — " MN. 9440. Ἐγγραφὴ.
λδ) — Sattler, 5 κομμάτια ὅλα μετ' ἐγκοπῶν καὶ ἐγγραφῶν,
ἐν δὲ μετὰ μεγάλου ὑστεροσήμου ἐν Ϝ |^A.
λε) — Dattari.
λς) — Rollin et Feuardent, 215 κομμάτια (!), ὧν πολλὰ μετ' ἐγκο-
πῶν, ἔνια δὲ καὶ μετὰ μικρῶν ὑστεροσήμων (σίλφιον κτλ.).
λζ) — Cat. Marchio-Mayer n° 32, p. 4, n° 44.
λη) — Hoffmann, Numismate n° 3036.
λθ) 13,25. (ὑπόγαλκον). — Ἀθῆναι E. Σ. 6551^ο.

256. — Ρ τετράδραχμον.
Δ

P Δ

- α) 14,11. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 120. IX, 12.
β) 14,28. — Löbbecke.
γ) 14,12. — Λονδῖνον. = BMC. 15, 16.
δ) 14,00. — Παρίσιοι, 103. = Mionnet VI, 5, 39.
ε) 13,85. — Στρογγανώφ, 76.
ς) 13,65. — Βρυξέλλαι. Baron Hirsch.
ζ) 12,38. — Ὄσαβρούκη.
η) 14,24. — Βερολίνον, P. Osten.
θ) 14,11. — " " (βαρβάρου τεχνοτροπίας).
ι) — " 28783. Ἐγγραφὴ.
ια) — Tauber ἐν Βιέννη. = Huber, Num. Aeg. S. 103. Taf. I, 2.
ιβ) — Dattari.
ιγ) — Sattler, 6 κομμάτια.
ιδ) — Rollin et Feuardent, 45 κομμάτια μετὰ πλείστων μι-
κρῶν ὑστεροσήμων Ρ, A. X. ἀστήρ, παλάμη κτλ.
καὶ ἐγγραφῶν.

257. — Ρ τετράδραχμον. Μετά τοῦ Δ	P	Ⓐ	α) 14,02. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 112. Ὑστερόσημον λύρα καὶ ἐγκοπαὶ Χ καὶ Υ. β) 13,62. — Ἀθῆναι, Δ. 112 ^α . Ἐγκοπαὶ Χ, Ο, Β καὶ ἐγγραφαί. γ) 13,61. — » Ε Σ. 6544. Ἐγκοπαὶ Λ, Ρ ∷ ∷, C, C, O, •. δ) 13,74. — Λονδῖνον. = BMC. 17, 35. ε) 13,97. — Γλασκώβη. ς) 14,60. — Χάγη. Ἐγκοπαί ζ) 14,20. — Παρίσιοι, 112. η) — Βιέννη, 23461 (διάτρητον). θ) — Schottenstift. ι) — Sattler. Ἐγκοπαί. ια) — Dattari, 2 κομμάτια. ιβ) — Rollin et Feuarent, 2 κομμάτια.	IX, 3.
258. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	Ⓜ	α) 13,50. — Τουρῖνον, MR. 26561.	
259. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	Ⓝ	α) 14,28. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 121. Ἐγκοπή O. β) 14,28. — » » 1221 ^Α . Ἐγγραφαί γ) 14,25. — Βερολῖνον, P. Osten. Ἐγκοπή, ἀστήρ. δ) 14,23. — » Imhoof. ε) 13,59. — » P. Osten. Ὑστερόσημα Χ καὶ; ς) 14,22. — Löbbecke. ζ) 14,10. — Leyden. η) 14,17. — Λονδῖνον. = BMC. 22,72. — F. Lenormant, Lagides pl. III, 1. θ) 14,19. — Λονδῖνον. = BMC. 73, ὄπ. Ἐγκοπή Α. ι) 14,14. — Γλασκώβη ια) 13,15. — Ὄσαβρούκη. ιβ) 13,60. — Στρογγανόφ, 79. ιγ) 13,42. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5712. ιδ) — Sattler, 3 κομμάτια μετὰ πλείστων ἐγκοπῶν. ιε) — Rollin et Feuarent, 15 κομμάτια μετ' ὕστεροσήμων (Α, Χ, κράνος κτλ.) καὶ ἐγκοπῶν. ις) — Κοπεγχάγη. Ἐγγραφαί. ιζ) — Dattari.	IX, 13.
260. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	Ξ	α) 14,21. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 125. Ἐγκοπή Υ. β) 13,39* — Λονδῖνον. = BMC. 22, 74. γ) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 5, 41. δ) — Rollin et Feuarent, (διάτρητον).	IX, 15.
261. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	Ⓔ	α) 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. 123 ^Α . Ἐγγραφή Μ. β) 13,97. — » Δ. 123 ^Α . Μετὰ πολλῶν σμικρῶν ὕστεροσήμων, ἐγκοπῶν Δ, Γ, Ο, Ξ καὶ δοκιμαστικῆς ἐγγραφῆς. γ) 14,28 — Löbbecke. Ἐγγραφή. δ) — Rollin et Feuarent. 2 κομμάτια μετ' ἐγγραφῶν.	IX, 14.
262. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	ΞΕ	α) 13,94. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 123. — Ἐντομή 1, ἐγγραφή Μ.	
263. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	Φ	α) 14,23. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 126. Ἐγκοπαὶ O καὶ C. β) 14,10. — Löbbecke. Ἐγγραφαί καὶ ἐγκοπαί. γ) 14,00. — Ὄσαβρούκη. δ) 14,15. — J. Six. ε) 14,10. — Leyden. ς) 13,81. — Βρουνσβίκη. ζ) 13,95. — Seyffert n° 1222, η) 14,18. — Βερολῖνον, P. Osten. θ) — » 28783. ι) — Φλωρεντία. ια) — Mowat (ἐν Παρισίσις). Ἐγκοπαὶ πλείστα καὶ ὕστεροσημα Μ, Γ, Ψ, O. ιβ) — Rollin et Feuarent, 21 κομμάτια, τινὰ μετ' ἐγκοπῶν. ιγ) — Dattari.	IX, 17.

264. — Ρ τετράδραχμον. Μετά τοῦ Δ	P	⋈	α) 14,50. — Merzbacher. β) 13,60. — Στρογγανόφ, 80.	
265. — Ρ τετράδραχμον. Δ	P	⋈	α) 13,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 127. β) 14,82. — Βερολίνον, Imhoof. γ) 13,46. — " P. Osten. Ὑστεροσίμων + καὶ ἐγκοπαί. δ) 13,21. — " " " ε) — " 28783. Ἐγγραφή. ς) 11,20. — Löbbecke. Ἐγγραφαὶ καὶ ἐγκοπαί. ζ) 14,20 — " " η) 14,05. — Γόθα Μετὰ πλήθους ἐγκοπῶν καὶ ὑστεροσίμων. θ) 13,47. — Ὁσναβρούκη. ι) 13,50. — Τουρίνον, M. R 26560. ια) 14,22. — Λονδίνον. = BMC. 14, 9. ιβ) 13,80. — Γλασκώβη ιγ) — Παρίσιοι. = Mionnet, VI, 5, 38. ιδ) — Κοπεγχάγη, 117. ιε) — Dattari. ισ) — Rollin et Feuarent, 44 κομμάτια, ὧν τινὰ μετ' ἐγκο- πῶν καὶ ὑστεροσίμων Η, Χ, Ψ. ις) — Cat. n° 32. Morchio-Mayer p. 25 n° 44. ιη) — Hoffmann, Numismate, n° 3035.	IX, 16.

4ον. Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν γράμμα Φ.

266. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Φ	Λ	α) 14,90. — Löbbecke. (Μεγάλου πετάλου). Ἐγγραφή δοκιματική. β) 14,90. — Rollin et Feuarent. Ἐγκοπαί. γ) 14,85. — Λονδίνον. = BMC. 19, 52. δ) — Dattari.	VIII, 23.
267. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Φ	⊠	α) 14,95. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 129. β) 14,33. — Λονδίνον. = BMC. 15, 19. γ) 14,21. — " " 20.	VIII, 24.
268. — Ρ τετράδραχμον. Δ	Φ	⋈	α) 14,96. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 130. β) 14,38 — Löbbecke. γ) 14,05. — Παρίσιοι, 89. = Mionnet VI, 5, 43. δ) 14,71. — Λονδίνον. = BMC. 14, 11. ε) — Sattler, 3 κέρματα μετὰ πλείστων ἐγκοπῶν καὶ ὑστε- ροσίμων Χ καὶ Ψ. ς) — Rollin et Feuarent (δύο κομμάτια). η) — Dattari.	

5ον. Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν μονογράφημα Χ.

ΣΗΜ. Ἐνταῦθα ἴσως ἀνήκει τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 236 καταχωρισθὲν ἀργυροῦν τετράδραχμον, τὸ ἔχον ἠνωμένα, ἴσως ἐξ ἀβλεισίας, τὰ δύο μονογραφήματα Χ καὶ Η εἰς ἓν Η.

Τ Α Ξ Ι Σ Β,

Σ Ε Ι Ρ Α Γ.

ΧΑΛΚΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΣΕΙΡΩΝ Α—Β.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χαλκᾶ μεγέθους 27/29 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Διὸς πρὸς δεξ., δαφνοστεφής, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Α (Παραδείγματα, Πίναξ X, 1-10) ἢ Δ (Παραδείγματα, X, 11-22) καὶ ὑπ' αὐτὰ ἐν διάφορον γράμμα ἢ μονογράφημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν γράμμα Α.

269. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Α	α)	— Dattari.	
270. — Α 28 χιλιοστῶν.	A (;)	Α	α)	* — Ἀθῆναι, Α. Ε.	
271. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Ε	α)	16,15. — Ἀθῆναι. Τσιβουράκης	
			β)	12,70* — Δ = FCD. 73.	X, 6 ὄπ.
			γ)	17,95. — Rollin et Feuarent.	
			δ)	17,45. — Στρογγανῶφ, 52, ὡς μετὰ Ε.	
			ε)	16,62. — Ὄσαβρούκη.	
			ς)	16,60. — Consul Weber.	
			ξ)	16,07. — Λονδῖνον. = BMC. 18, 41.	
			η)	15,60. — Πάριμα.	
			θ)	13,50. — Leyden.	
			ι)	— Παρίσιοι, 502, = Mionnet VI, 37, 306.	
			ια)	— Βερολῖνον, Fox.	
			ιβ)	— Βιέννη 23477.	
			ιγ)	— Γλασκόβη.	
			ιδ)	— Dattari.	
272. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Ε	α)	— Rollin et Feuarent.	X, 1.
			β)	16,07. — Λονδῖνον. = BMC. 18, 43.	
			γ)	13,79* — Ὄσαβρούκη.	
			δ)	15,15. — Τουρίνον, M. Α. = Fabretti.	
273. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	ΕΡ	α)	— Dattari.	
274. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Η	α)	15,40. — Rollin et Feuarent.	X, 2.
275. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Ι	α)	17,55. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 71.	X, 3.
			β)	18,40. — Μιλᾶνον, 7756.	
			γ)	17,15. — Ὄσαβρούκη.	
			δ)	16,00. — Στρογγανῶφ, 51, = Rollin et Feuarent.	
			ε)	14,80. — Πάριμα.	
			ς)	14,00. — Ὄσαβρούκη.	
			ξ)	12,11* — Philipsen.	
			η)	— Γόθα.	
			θ)	— Παρίσιοι, 501.	
			ι)	— Κοπεγχάγη.	
			ια)	— Oxford, Βοδληϊανὴ Βιβλιοθήκη.	

276. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Κ	α) 16,20. — Στρογγανόφ, 58. β) — Πβλ. Mionnet VI, 37, 307 (ὡς μετ' ἢ Κ).	
277. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Ν	α) 15,75. — Όσναβρούκη.	X, 7 ὄπ.
278. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Ξ	α) 17,30. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 75. β) 17,00. — Στρογγανόφ, 57. = Rollin et Feuardent. γ) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 15, 21. δ) 15,73. — Philipsen. ε) — Μόναχον, 168. ς) — Dattari.	
279. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Α	α) 16,00. — Winterthur. β) — Παρίσιοι, 546.	
280. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	ΑΙ	α) 16,36. — Όσναβρούκη. β) 15,85. — Leyden.	X, 4.
*281. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Π; (=ΠΡ)	α) 18,00. — Στρογγανόφ, 55.	
*282. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	ΠΙ	α) 15,50. — Στρογγανόφ, 54.	
283. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	ΑΙΙ	α) 15,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 77. β) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 20, 60. γ) — Παρίσιοι. = Mionnet IV, 37, 304. δ) — Ἀλεξάνδρεια.	X, 9 ὄπ.
284. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Π	α) 17,45. — Rollin et Feuardent, = Στρογγανόφ, 53.	
285. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	ΠΡ	α) 16,20. — Rollin et Feuardent, = Στρογγανόφ, 58. β) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 20, 61 pl. III, 4. γ) 13,90* — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 74. δ) — Γλασκώβη.	
286. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Ξ	α) 14,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 64. β) 15,75. — » Δ. = » 78 (ὡς μετὰ Α ΞΙ). γ) 16,50. — Χάγη. Ἔμπ. ὑστερόσημον μέγα, ἐν ᾧ ἀετὸς μετ' ἀνα- πεπταμένων πτερῶν. (Λέβεδος Ἰωνίας;). δ) 15,59. — Όσναβρούκη. Ὅμοιον μέγα ὑστερόσημον. ε) 16,61. — Τουρῖνον, M. A. = Fabretti n° 5964. ς) — Μοδένα. ζ) — Κοπεγχάγη. η) — Rollin et Feuardent (τρία κομμάτια). θ) — Dattari.	X, 8 ὄπ. X, 22 ἔμπ.
287. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Φ	α) 15,10. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 72. β) 14,20. — » Δ. = » 80 (ὡς ἄνευ τοῦ Α'). γ) 16,50. — Μιλᾶνον, 7758. δ) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 22, 79. ε) 13,92. — Όσναβρούκη. ς) 16,09. — Τουρῖνον, M. A. = Fabretti n° 5965. ζ) — Rollin et Feuardent (τρία κομμάτια). η) — Dattari.	X, 5.
288. — Α 28 χιλιοστῶν.	A	Χ	α) 14,15. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 76. β) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 14, 12. γ) — Μόναχον, 162. δ) — Rollin et Feuardent. ε) — Γλασκώβη.	X, 10 ὄπ.

2ον Τὰ φέροντα τὸ σταθερὸν μονογράφημα Δ.

289. — Α 28 χιλιοστῶν.	Δ	Α	α) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 17, 29 pl. III, 3. β) — Dattari.	X, 11.
290. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Δ	α) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 17, 32. β) — Μόναχον, 161. (Δ ἢ Α;)	
291. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	ΔΙ	α) — Dattari.	
292. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	ΕΠ	α) 17,10. — Βερολῖνον, Imhoof. β) — " " γ) — " " δ) 19,00. — Χάγη. ε) 17,65. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 66. ς) 15,80. — " Δ = FCD. 65. ζ) 17,55. — Πετρούπολις. η) 16,36. — Μιλᾶνον. 7757. θ) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 18,42. ι) 15,80. — Στρογγανώφ, 66, = Rollin et Feuarent. ια) — Βολωνία, 66. ιβ) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου. ιγ) — Mowat. ιδ) — Rollin et Feuarent (6 κομμάτια). ιε) — Dattari (δύο κομμάτια). ις) — Bianconius, Cat. Num. vet. p. 82 (μὲ ἈΡ ἀντὶ ἈΠ).	X, 12.
293. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	ΗΡ	α) 15,20. — Ὅσαβρούκη. β) 13,02. — " " γ) 16,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 70. δ) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 19,45. ε) 15,25. — Στρογγανώφ, 59. = Rollin et Feuarent. ς) — Κοπεγχάγη ζ) — Dattari. η) — Longpérier, Cab. Magnoncour, p. 94,714.	X, 13.
294. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Κ	α) 14,40. — Rollin et Feuarent.	X, 14.
295. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Ν	α) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 20,58. β) — Παρίσιοι, 504. = Mionnet VI, 37, 308. γ) — Dattari.	
296. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Π	α) — Βιέννη. 23485.	X, 21.
*297. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Π = (ἦ ἦ)	α) 17,00. — Στρογγανώφ, 62.	
298. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Ρ	α) 18,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 68. β) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 15,22. γ) 16,14. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 5967. δ) 16,74. — Βερολῖνον. v. Gansauge. ε) 17,82. — Ὅσαβρούκη. ς) 16,32. — " " ζ) 17,50. — Στρογγανώφ, 61, = Rollin et Feuarent. η) 14,13. — Löbbecke. θ) — Γλασκώβη. ι) — Dattari (δύο κομμάτια).	X, 15.

299. — Α 28 χιλιοστῶν.	Α	Π	α) 14,50. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 67. β) 16,07. — Λονδίνον = BMC. 21,64. γ) » — » 65. δ) 16,47. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 5968. ε) 15,25. — Στρογγανώφ, 63 = Rollin et Feuarent. ς) — Κοπεγχάγη. ζ) — Γόθα. η) — Dattari.	X, 17.
300. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Ξ	α) — Κοπεγχάγη. β) 16,87. — Consul Weber. γ) 16,08. — Philipsen. δ) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 22,75. ε) 15 42* — Löbbecke. ς) 14,80. — Στρογγανώφ, 64. ζ) 14 65 — Ὄσαβρούκη. η) — Βιέννη, 23476. θ) — Dattari.	X, 18.
301. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	ΤΙ	α) 17,80 — Μοδένα. β) 16 07 — Λονδίνον. = BMC. 22,76. γ) — Γλασκώβη. δ) — Dattari δύο ζέρματα). ε) — Κοπεγχάγη. ς) — Rollin et Feuarent. ζ) — Παρίσιοι, 499. = Mionnet VI, 11, 304 ὡς μετὰ Α ἀντὶ τοῦ πρώτου μονογραφήματος.	X, 19.
302. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Φ	α) 18,65. — Ἀθήναι, Ε Σ. 6604α. (Τὸ φ λίαν ἀμυδρόν). β) 14,45. — » Δ. = FCD. 69. γ) 16,50. — Στρογγανώφ, 65. δ) 14,85. — Ὄσαβρούκη. ε) — Παρίσιοι, 505. = Mionnet VI, 38, 309. ς) — Dattari.	X, 20.
303. — Α 28 χιλιοστῶν.	»	Χ	α) 16,05. — Ἀθήναι, Δ. 70 ^Α . β) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 14,13. γ) 15,60. — Στρογγανώφ. δ) 12,52* — Löbbecke. ε) — Βερολίνον, v. Rauch.	X, 16.

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΤΗ ΚΥΡΗΝΑΙΚΗ

(304—285 π. Χ.)

1ον. Τὰ φέροντα σύμβολα καὶ μονογραφήματα διαφόρων ἀρχόντων.

304. — **Χ** 12. — Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δεξ. μετὰ διαδήματος καὶ περὶ τὸν τράχηλον αἰγίδος.
- α) 2,85. — Ἀθήναι. Δ. 81^Α.
β) 2,87. — Βερολίνον, 8363. = Pinder, Beiträge I, p. 215. Taf. VIII, 6. = Müller, Num. de l'anc. Afrique I, 137, 360. = Friedlaender-Sallet, Das Königl. Münzkabinet 1870 n° 348 καὶ 1877 n° 150.
γ) 2,86. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 3, 16, — Num. des rois grecs pl. 81, 9 p. 161. = Müller, ἔ. ἀ. n° 359.
δ) 2,81. — Λονδίνον. = BMC. 11, 92, pl. II, 9.
ε) 2,81. — Imhoof-Blumer. = Müller, Suppl. 24, 360.
- ΞΩΞΙΞΑΒ ἀρ., ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. Νίκη ἰσταμένη ἀρ. ἔχουσα στέφανον ἐν τῇ δεξ. καὶ ἵκριον τροπαίου ἐν τῇ ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. πάγουρος καὶ δεξ. Ι.
- III, 13.
III, 14.
305. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.
- α) 6,10. — Χάγη. Six.
β) 6,45. — Βιέννη, 26253. = Eckhel, Cat. Vindob. I, 2841. — Müller, ἔ. ἀ. I, 137, 361bis. — Huber, Num. Aeg. S. 162.
- ΒΑΣΙΛΕΩΞ ἀρ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. λαμπάς, δεξιὰ σίλριον.
- III, 15.
306. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.
- α) 6,44. — Βερολίνον. P. Osten
β) 6,60. — Γόθα.
- ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀρ., ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξ. Ὅμοιος, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἀχροστόλιον, δεξιὰ πάγουρος.
- γ) 6,76. — Γλασκόβη
- II, 16.
(β) III, 17.
307. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.
- α) 6,68. — Λονδίνον. = BMC. 39, 24.
- ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀρ., ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξ. Ὅμοιος ἄετός. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Ϟ.
- III, 18.
308. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ
- α) 6,55. — Παρίσιοι.
- Ὅμοιος, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ Ϟ.
- III, 20.
309. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.
- α) 7,42. — Löbbecke.
- Ὅμοιος (ἢ ἐπιγραφὴ ἐξίτηλος), ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Α.
- III, 19.
310. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.
- α) 6,80. — Παρίσιοι.
- Ὅμοιος, ἀλλὰ μετὰ Α.
- III, 21.
311. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.
- α) 6,50. — Imhoof-Blumer, Monnaies Grecques 456, 5.
- [ΞΩΞ]ΛΙΞΑΒ ἀρ., ΠΤΟΛΕΜΑ[ΙΟΥ] δεξιὰ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Μ, δεξιὰ δὲ Ϟ (λαμπάς;)
- III, 22.

312. — Ρ 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,64. — Βερολίνον.

ΞΩΞΛΙΞΑ[ϩ]—ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Ὅμοίως ὁ
ἀετός, ἀλλὰ μόνον δεξιὰ ἐν τῷ πεδίῳ ἢ
αὐτῇ λαμπάς.

β) 6,52. — Λονδίνον. = BMC. 39, 23. (α) III, 23.

313. — Ρ 20 — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,12 (δίπαστον).— Βερολίνον, Ρ. Osten.

[Ξ]ΩΞΛΙΞΑΒ—ΠΤ[ΟΛΕΜΑΙΟΥ]. Ὅμοίως ὁ
ἀετός, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Α'.

2ον. Τὰ φέροντα τὸ μονογράφημα ρ ή ή ρ τοῦ κυβερνήτου τῆς Κυρηναϊκῆς Μάγα.

α) Μετὰ τύπων Βερενίκης Α', μητρὸς τοῦ Μάγα.

314. — Ϟ 19. — Κεφαλὴ Βερενίκης Α' νεαρά, μετὰ
διαδήματος καὶ ἱματίου πρὸς δ.

α) 8,54. — Ἐκμαγεῖον παρὰ J. Six, ληφθὲν παρὰ Παύλου Λάμπρου.

ΒΑΣΙΛΙΞΞΗΞ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω | Ἐν τῷ μέσῳ
ΒΕΡΕΝΙΚΗΞ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω |
τῆς ἐπιγραφῆς *πηδάλιον*, οὗ κάτω τὸ μονο-
γράφημα τοῦ Μάγα. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. *κέ-
ρας*. Τὸ ὄλον ἐν στεφάνῳ δάφνης ἢ μύρτου.

III, 40.

315. — Ϟ 19. — Ὅμοία κεφαλὴ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 8,55. — Πετρούπολις.

Ὅμοιον, ἀλλ' ἔχον δεξιὰ σύμβολον *τρίαιναν*
ἀντὶ κέρατος.

III, 41.

316. — Ρ 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,95. — Κοπεγχάγη.

ΒΑΣΙΛΙΞΞΗΞ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω | ὄν ἐν μέσῳ
ΒΕΡΕΝΙΚΗΞ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω |
ῥόπαλον, οὗ κάτω τὸ μονογράφημα τοῦ
Μάγα. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ *κέρας*. Τὸ
ὄλον ἐν στεφάνῳ ἐλαίας.

III, 45.

317. — Ρ 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,93. — Λονδίνον. = BMC. 60, 9, pl. XIII, 7. — Cat. P. Knight, p. 212, 4. — Müller, *ξ. ἀ. I*, 142, 378. =
Huber, Num. Aeg. 5, 223.

β) 6,30. — Παρίσιοι, N. III, H. 675.

γ) 7,42. — Cat. Montagu 1897, n° 430.

δ) 6,80. — Παρίσιοι, 348 (coll. Revil, Catal. p. 45
n° 423). — Müller I, 142, 379.

ε) . — Παρίσιοι 350, = Mionnet VI, 19, 160.

ς) 6,95. — Λονδίνον. = BMC. 60, 10.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Π, δεξιὰ δὲ
τρίαινα.

III, 43.

318. — Ρ 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 7,46. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 243, 46. (Num. Zeit. I. 1869, 13. pl. I, 3). — Müller *ξ. ἀ.*
Suppl. 25, 380^a.

β) 7,10. — Βιέννη, 23528. = Eckhel, DNV. IV p. 7. — Müller, *ξ. ἀ.* = Huber, Num. Aeg. S. 222, Taf. V, 4.

γ) 7,45. — Πετρούπολις.

δ) 7,42. — Παρίσιοι, 349. = Pellerin, Rois pl. V.9. — Mionnet VI, 19, 159. — Num. de Rois gr. p. 165, pl. 85,
12. — Müller *ξ. ἀ.* 380.

ε) 7,15. — Löbbecke.

ς) 6,15. — Sir Weber

ζ) 6,38 (*ἐπόχαλκον*). — Λονδίνον. = BMC. 60, 13. = Müller *ξ. ἀ. I*, 142, 380 ἀνευ τοῦ μονογραφήματος τοῦ
Μάγα καὶ τῆς τριαινῆς.

III, 44.

319. — Ρ 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,55. — Imhoof, Monnaies Grecques p. 456, 8. (Βερενίκη Β', γυνὴ Εὐεργέτου Γ').

β) 6,67. — Λονδίνον. = BMC. 60, 12.

| Ὅμοίως, ἀλλ' ἀριστερὰ μόνον *σίλφιον*.

320. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τοῖς προηγουμένοις, ἦτοι κεφαλή Βερενίκης Α' νεαρά μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου πρὸς δεξ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. **ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ** ὦν ἐν μέσῳ **ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ** ἑτάλοιο κτλ. ὁμοίως τοῖς προηγουμένοις, ἀλλ' ἄρ. μόνον τροχός.
- α) 6,71. — Λονδίνον. = BMC. 60, 11.
321. — **Α** 19. — Ὅμοια κεφαλή, ἀλλὰ πρεσβυτική. | Ὅμοιος, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.
- α) . — Λονδίνον. = BMC. 60, 14, pl. XIII, 8. III, 42.
- β) 6,30. — Παρίσιοι. = Belley, Mém. de l'Acad. XXXVI, p. 18, fig. 3. = Pellerin, Rois pl. V, 10. — Mionnet VI, 9, 88 et Supp. IX, pl. II, 4. — Visconti, Iconogr. gr. III, pl. 52, 8. — Num. des rois gr. pl. 84, 2. — Eckhel, D. N. V. p. 7. — Müller, ἔ. ἀ. n° 381.
- γ) 6,59. — Βρουσβίκη δ) 6,34. — Βρουσβίκη. ε) . — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.
- ς) 5,65. — Βιέννη, 23502. = Huber, Num. Aeg. S. 227. Taf. 4, 5.
- β) Μετὰ τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, θεοῦ πατρὸς τοῦ Μάγα.**
322. — **Ρ** 20. — Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ. **ΒΑΣΙΛΕ** ἄρ., **ΠΤΟΛΕΜ** δεξ. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Χ, δεξ. δὲ τὸ μονογράφημα τοῦ Μάγα.
- α) 6,02. — Ἀθήναι, Δ. 203B. β) 6,46. — Λονδίνον, = BMC. 39, 25. (α) III, 24.
323. — **Ρ** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ μόνον δεξιὰ τὸ μονογράφημα τοῦ Μάγα, οὐ ἄνω ΠΡ.
- α) 6,35. — Ἀθήναι, Δ. 203A. III, 25.
324. — **Α** 22. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. **ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ** ἄνω, **ΒΑΣΙΛΕΩΣ** κάτω. **Κεραυνὸς** πτερωτός, οὐ ἄνω τὸ μονογ. τοῦ Μάγα.
- α) 7,95. — Βιέννη 26241 (= Huber, Num. Aeg. S. 170) καὶ δύο ἕτερα, ἄρ. 26237 (5,85) καὶ 23503. III, 26.
- β) — Βερολίνον (τέσσαρα διάφορα κομμάτια ἐκ τῶν συλλογῶν v. Rauch, Gansauge κτλ.). III, 27.
- γ) 8,80. — Ὁσναβρούζη. ια) 8,50-6,70. — Πβλ. Muller I. 141, 371 fig. (ἑπτὰ).
- δ) 8,90. — Rollin et Feuarent. ιβ) 7,70-4,80. — » » 372 (πέντε).
- ε) 8,40. — Γόθα καὶ ἕτερον ὀκτῆς 6,62'. ιγ) — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois pl. V, 12. Mionnet VI, 8, 81-82.
- ς) 8,70. — Löbbecke. ιδ) — Κοπεγχάγη, δύο κομμάτια.
- ζ) 8,00. — Τουρῖνον, MR. 26565. ιε) — Φλωρεντία, 22 καὶ 23.
- η) 7,00. — " " 26566. ις) — Νεάπολις, MN. 9442.
- θ) 7,70. — Μόναχον ιζ) — Γλασκώβη, τρία.
- ι) 7,12. — Λονδίνον (6 κομμάτια) = BMC. 38, 4 (pl. VI, 6) — 38,9. ιη) — Dattari, δύο).
325. — **Α** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ (.)
- α) 6,11. — Βρουσβίκη (ἐφθαρμένον).
326. — **Α** 18. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος, ἀλλ' ἄνω τοῦ κεραινοῦ Π, κάτω δὲ αὐτοῦ τὸ μονογράφημα τοῦ Μάγα.
- α) 4,54. — Löbbecke. III, 28.
327. — **Α** 20. — Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ. **ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ** ἄρ. **ΒΑΣΙΛΕΩΣ** δεξ. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραινοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ μονογράφημα τοῦ Μάγα διαφοροτρόπως γεγραμμένον.
- α) 7,44. — Βρουσβίκη. III, 29.
- β) 9,50. — Βιέννη, 23501 (παχέος πετάλου) = Huber, Num. Aeg. S. 169 (ὡς μετὰ Π).
- γ) 7,34. — Löbbecke. η) 8,10. — Müller, ἔ. ἀ. I, 140, 368.
- δ) 7,00. — " " θ) — Παρίσιοι, = Pellerin, Rois pl. V, 41. Mionnet, VI, 8, 83.
- ε) 7,90. — Ὁσναβρούζη. ι) — Mus. Lavy I, 313, 3215.
- ς) 7,02. — Λονδίνον. = BMC. 39, 26.
- ζ) 6,20. — Βιέννη, 26238 = Huber, Num. Aeg. S. 169.
328. — **Α** 17. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος, ἀλλ' ἢ ἐπιγρ. μόνον **ΠΤΟΛΕΜ-ΒΑΣΙΛΕ**.
- α) 4,80. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6545. γ) — Λονδίνον. = BMC. 29, 27.
- β) — Λονδίνον. = BMC. 29, 28 pl. VI, II. δ) — Βιέννη, 23501.

- 329.— **Α** 17.— Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. $\begin{matrix} \text{Μ} \\ \text{ΑΣ} \end{matrix} = [\text{ΜΑΓΑΣ} (;)]$
- α) 7,50. — Τουρίνον. MR. 26563. III, 30
- 330.— **Α** 17.— Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος, ἀλλ' ἀρ. $\begin{matrix} \text{Μ} \\ \text{ΣΑ} \end{matrix}$
- α) — Λονδίνον. = BMC. 39,29. III, 31.
β) — " " 39,30.
- 331.— **Α** 18.— Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ὅμοιος, ἀλλὰ μετὰ **CA** ἀντὶ **ΣΑ** κάτω τοῦ μονογραφήματος τοῦ Μάγα.
- α) — Γλασκώβη, (δύο κέρματα). III, 32.
- 332.— **Α** 15.— Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου (;), κερασφόρος καὶ τετανωμένη, πρὸς δ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—[ΒΑΣΙΛΕΩΣ]. Ὅμοιος ἀετός. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. τὸ μονογρ. τοῦ Μάγα.
- α) 2,65* — Κοπεγχάγη.
- 333.— **Α** 18.— Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ ταινίας καὶ αἰγίδος πρὸς ἀρ. ΠΤΟΛΕΜ-ΒΑΣΙΛΕ. Προτομή Πηγάσον πρὸς ἀρ. Κάτω αὐτοῦ τὸ μονογράφημα τοῦ Μάγα καὶ πάγουρος. Ἐνια ἄνευ παγούρου.
- α) 3,35. — Ἀθήναι, E. Σ. 714277
β) 3,05. — Κοπεγχάγη.
γ) 3,95. — Γόθα
δ) 4,42. — Παρίσιοι.
ε) 4,25. — Μιλᾶνον, 8849
ς) 3,84. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5714.
ζ) — Παρίσιοι, F. 9095.
- η) — Βιέννη, 23474.
θ) — Dattari.
ι) — Leake, Num. Hell. Kings, 58.
ια) — Mus. Sanclem. Catal. I, p. Tab. V, 16.
- ἐκ διαφόρων σφραγίδων ὡς καὶ τὰ ἐπόμενα
III, 33.
III, 34.
III, 35.
- 334.— **Α** 16.— Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. **ΞΛΙΞ—ΑΘ—ΞΛΟΤΗ**. Προτομή Πηγάσον πρὸς δεξ., οὗ κάτω τὸ ἄνω μονογράφημα τοῦ Μάγα.
- α) 4,25. — Ἀθήναι, Δ. 3030. III, 36.
- 335.— **Α** 16.— Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. **ΒΑ—ΞΙ—ΤΟΛΕ**. Ὅμοιος. Ἐνίστε καὶ μετὰ συμβόλου παγούρου.
- α) — Γλασκώβη, (δύο κέρματα)
β) 4,80. — Μιλᾶνον, 8849.
γ) 3,80. — Τουρίνον, MR. 26864.
- δ) 3,45. — Λονδίνον. = BMC. 37, 1, pl. VI, 5. (α) III, 37.
ε) — Pellerin, Rois, pl. V.
ς) — Βερολίνον
- 336.— **Α** 14.— Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Ἐπιγραφή ἕξιτιλος. Ἴππος καλπάζων πρὸς ἀρ. Ἄνω αὐτοῦ τὸ μονογράμ. τοῦ Μάγα.
- α) — Λονδίνον. = BMC. 30, 16. III, 38.
- 337.— **Α** 24/17.— Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ. ΠΤΟΛ ἄνω ΒΑΣΙΛΑ κάτω. Προφῶρα πλοίου πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. τὸ μονογράφημα τοῦ Μάγα.
- α) 5,05. — Λονδίνον. = BMC. 37,3 (ἐπικεκομμένον ἐπὶ νομίσματος τῶν Εὐεσπεριδῶν. Πβλ. Müller ἔ. ἀ. I, 89 n° 335-338). III, 39.
β) 7,44. — Βρουνοβίκη.
γ) 4,80. — Παρίσιοι = Pellerin, Rois, pl. 5, 14. — Mionnet, VI, 9, 86-87. — Num. des rois gr. pl. 82 4-5
δ) 3,85. — " " } p. 161-162. — Müller, ἔ. ἀ. I, 141, 376.
ε) 3,60. — Cat. Seyfert n° 1226.
ς) — Πβλ. Sestini, Deserez. n. v. p. 572 (Mionnet, S. IX pl. 187, 52).
ζ) — Βερολίνον, Rauch (μετὰ ΒΑΣΙΛΕ κάτω) Ἐπικεκομμένον ἐπὶ ἑτέρου νομίσματος τῆς Κρηναϊκῆς

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β', ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

(285—246 π. Χ.)

Τ Α Ξ Ι Σ Α.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Β', ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΣ

καὶ ἀρχὰς μετὰ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, περὶ τὰ 285—283 π. Χ.,
καὶ κατοπιν μόνος μέχρι περίπου τοῦ 272 π. Χ.

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Χρυσᾶ πεντάδραγμα.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δ., φέρουσα διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ αἰγίδα περὶ τὸν τράχηλον. Ὅπισθεν τοῦ ὠτός ἐνίοτε τὸ μικροσκοπικὸν Δ, ἀλλ' ἀμυδρόν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀρ., ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερά, ἐν (α), δύο (β) ἢ τρία (γ) ἀρκτικά ὀνομάτων μονογραφήματα ἢ γράμματα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα τοῦ α) πίναξ VII, 5, τοῦ β) πίν. IX, 18 καὶ XI, 1, τοῦ γ) πίν. XI, 4]

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα τοῦ α) πίν. XI, 14-15, 18, τοῦ β) πίν. IX, 19, 22-24, XI, 2, 6, 8, 11, 25, τοῦ γ) πίν. XI, 5, 12].

Ἄργυραὶ δραχμαί.

Ὅμοίως τοῖς προηγουμένοις.

Ὅμοίως τοῖς προηγουμένοις, ἀλλ' ὁ ἄετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν.

[Παραδείγματα τοῦ β) πίν. IX, 20-21 καὶ XII, 15].

Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλή Διὸς δαφνοστεφῆς πρὸς δ. ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, δηλαδὴ μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν.

[Παράδειγμα τοῦ α) πίναξ XI, 26].

Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου πρὸς δ. κερασφόρος καὶ τειταινωμένη ἐν δορᾷ ἐλέφαντος. Κύκλος σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα τοῦ β) πίν. XI, 3, 9, τοῦ γ) πίν. XI, 13].

Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν (Γ).

Κεφαλή Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης καὶ καλύπτρας πρὸς δ. Κύκλος σφαιριδίων.

Ὅμοίως τοῖς προηγουμένοις.

[Παραδείγματα τοῦ α) πίν. XI, 24, τοῦ β) πίν. XI, 22-23].

Χαλκᾶ μεγέθους 11 χιλιοστῶν (Δ).

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος μετὰ μακρᾶς κόμης, πρὸς δ.

Ὅμοίως τοῖς προηγουμένοις.

[Παραδείγματα τοῦ α) πίν. XI, 10, 16-17].

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. Μεθ' ἑνὸς μονογραφήματος.

338. — Ϟ πεντάδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	⊕	Ἴδὲ ἀριθμὸν 204	} Ἴτιοι τὰ κέροντα τὸ ἀπλούστερον μονογράφημα, ἀτεχνότερα καὶ ἄνευ τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ, ὅπερ ἀπαντᾷ μόνον ἐπὶ τῶν εὐτέχνων χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν τῶν κέρωντων τὸ σαφέστερον μονογράφημα ⊕	XI, 18.
339. — Ϟ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	»	Ἴδὲ ἀριθμὸν 205		
340. — ⊕ Α, 28 χιλιοστῶν.	»	Ἴδὲ ἀριθμὸν 206		
<hr/>				
341. — ⊕ Α, 28 χιλιοστῶν.	ΔΙ	α) 19,35. — Rollin et Feuardent. β) 17,70. — Βιέννη, 23187. γ) 12,26* — Οσναβρούκη. δ) , . — Dattari.		XI, 26.
<hr/>				
342. — Ϟ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	⊕	α) 14,15. — Ἀθῆναι, εὐρημα Μυκηθῶν ἀρ. 3785. Ἐγκοπαὶ ο, ο, σ, Ω, +, καὶ ἔγγραφαί.		
343. — Ϟ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	Ϟ	α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. 35Δ. Ὑστερόσημον ἄνθος, εγκοπαὶ χ, ο, ο καὶ ἔγγραφή.		XI, 14.
<hr/>				
344. — Ϟ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	⊕	α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. 37 ^β . Ὑστερόσημα χ, +, ἀμφορεύς οἴνου, ἔγγραφαὶ καὶ ἐγκοπαὶ χ, σ, κτλ. β) 13,97. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 36, ἔνθα τὸ μονογράφημα ὡς PE. γ) 13,91. — » Δ. 37 ^α . Ὑστερόσημα Α, ἄνθος καὶ πολλαὶ ἐγκοπαὶ καὶ ἔγγραφαί. δ) 14,14. — Λονδῖνον. = BMC. 10, 84 pl. II, 4. ε) 10,32* — Ὀσναβρούκη.		XI, 15.
345. — ⊕ Δ, 11 χιλιοστῶν.	»	α) , . — Λονδῖνον. = BMC. 10, 85-87 pl. II, 5 β) 1,20. — Βιέννη, 23753. γ) 1,00. — Χάγη.		XI, 16. XI, 17.
<hr/>				
346. — ⊕ Γ, 16 χιλιοστῶν. (μετὰ ὀπῆς)	⊕	α) , . — Λονδῖνον. = BMC. 61, 20 pl. XIII, 10. β) 4,00. — Παρίσιοι, 686. = Mionnet St IX, 23, 130.		XI, 24.
347. — ⊕ Δ, 11 χιλιοστῶν.	»	α) 1,00. — Consul Weber.		XI, 10.

2ον. Μετὰ δύο μονογραφήματων, ὧν τὸ πρῶτον σταθερὸν καὶ ἄνω τοῦ δευτέρου.

348. — Ϟ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	⊕ ἄνω τοῦ ⊕	α) 11,10. — Ἀθῆναι, Δ. 104 ^β . Ὑστερόσημα, ἐν οἷς πεντάγραμμα δίς, καὶ ο. Ἐγκοπαὶ λ, σ, χ, ζ.		
<hr/>				
349. — Ϟ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	⊕	α) 11,12. — Ἀθῆναι, Δ. 23 ^α . β) 13,58. — » Δ. 23 ^β . γ) 14,13. — Λονδῖνον. = BMC. 27, 28.		IX, 22.

350. — Ρ τετράδραχμον. (άνευ τοῦ Δ)			α) 14,08. — Ἀθήναι, Δ. 102 ^ο . Ὑστερόσημα Ο καὶ πεντάγραμμα, πρὸς δὲ πολλὰ ἐγκοπαὶ καὶ ἐγγραγαί. β) , . — Dattari. (δύο κέρματα).	IX, 23.
351. — Α Γ , 16 χιλιοστῶν. (άνευ ὀπῆς ἐν τῷ κέντρῳ)	ΔΙ		α) 4,35. — Βερολίνον, 28780. β) 3,00. — Κοπεγχάγη. γ) , . — Mionnet, VI, 14, 130-131.	XI, 22.
352. — Α Γ , 16 χιλιοστῶν (μετὰ ὀπῆς ἐν τῷ κέντρῳ)	»	»	α) 4,00. — Παρίσιοι. — Mionnet, Suppl. IX, 23, 130.	XI, 23.
353. — Ρ τετράδραχμον. (άνευ τοῦ Δ)	ΕΥ ἄνω τοῦ Α ἀριστερὰ ἐν τῷ πεδίῳ		α) 14,40. — Ἀθήναι, Π. 642. Ὑστερόσημον Ο, ἐγκοπή C καὶ ἐγγραγαί. β) 14,05. — Ἀθήναι, Δ. 37 ^Α . Ἐγκοπαὶ C, C. γ) 14,10. — Στρογγανῶφ, 146. δ) , . — Dattari.	XI, 7.
354. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΕΥ		α) 13,29 — Ἀθήναι, Δ. 135 ^Α . Ὑστερόσημον τετράγωνον, ἐν ᾧ κῶνος. Ἐγκοπαὶ X, C, Λ. β) 13,87. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 135. Ὑστερόσημα Δ καὶ ἐγκοπή C. γ) 13,74. — Ὄσαβρούκη. δ) 13,90. — Στρογγανῶφ, 147. = Rollin et Feuudent. ε) , . — Schottenstift. ς) , . — Dattari. ζ) , . — Sattler. η) , . — Sestini, Mus. Hederv. n ^ο 6.	XI 6.
355. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΕΥ	ΚΛ	α) 14,30. — Ἀθήναι, Δ. 37 ^Β . Ἐγκοπαὶ C, Λ, C. Ὑστερόσημον τροχός. β) 14,03. — Ὄσαβρούκη. γ) 13,99. — Λονδίνον = BMC. 13, 1. δ) , . — Sattler Ἐγκοπή. ε) , . — Dattari.	
356. — Α Β , 22 χιλιοστῶν.	ΕΥ	ΚΛ	α) 7,05. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 387. β) 8,10. — Ὄσαβρούκη. γ) , . — Παρίσιοι, 430. = Mionnet VI, 29, 227. δ) , . — Βιέννη, 23641.	XI, 3.
357. — Χ πεντάδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΕΥ	ΚΛ	α) 17,80. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2, 5.	XI, 1.
358. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΕΥ	»	α) 14,25 — Ἀθήναι, Δ. 37 ^ο . β) 14,20. — Löbbecke. γ) 14,11. — Ὄσαβρούκη. δ) 13,88. — Λονδίνον = BMC. 13, 3. ε) 13,45. — " " 4. Ὑστερόσημον, ἀμοφρεῦς; ς) 14,06. — Βερολίνον. P. Osten. Ὑστερόσημον, μέλισσα. ζ) 13,90. — " " " η) , * — " 12001. θ) , . — Βιέννη, 23464. ι) , . — Schottenstift. ια) , . — Dattari. ιβ) , . — Sattler. Τρία κομμάτια μετ' ἐγκοπῶν καὶ ἐν μετὰ ὕστεροσημον μεγάλου Α καὶ ἀσπίδος κυκλικῆς.	XI, 2.
*359. — Ρ τετράδραχμον.	ΕΥ	Μ	α) , . — F. Lenormant, Lagides p. 95 figure (ὡς μετὰ Α)	
*360. — Α Β , 22 χιλιοστῶν.	ΕΥ	Μ	α) , . — ; Mionnet VI, 29, 238.	
361. — Ρ τετράδραχμον.	ΕΥ		α) 14,20. — Γλασκώβη.	

367. — Ϟ πεντάδραχμον. (μετά τοῦ Δ)	ΣΤ	άνω τοῦ $\overline{\Delta}$	α) (μετά κρίκου προσθέτου). — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois pl. V. 4. — Mionnet, VI, 2, 6.	
368. — Ρ τετράδραχμον. (μετά τοῦ Δ)	ΣΤ	»	α) 14,23. — Ἀθήναι, Δ. 128 ^b . β) 14,24. — " Δ. = FCD, 31. γ) 14,19. — " Δ. 128 ^c . Ἐγκοπή Α και ἔγγραφαί. δ) 14,20. — Löbbecke. ε) 14,00. — Παρίσιοι, 110. = Mionnet, VI, 4, 32. ς) 14,02. — Ὄσναβρούκη. Ἐγκοπή. ζ) 13,92 — " Ὑστερόσημον η) 14,02. — Λονδίνον, = BMC. 15, 17. θ) 13,60. — Γλασκώβη. ι) — Μόδενα Ὑστερόσημα Α, ΚΙ και ἔγγραφαί. ια) — Κοπεγχάγη. Πλείσται ἔγγραφαί. ιβ) — Sattler. ιγ) — Rollin et Feuardenet, 2 κομμάτια μετ' ἔντομων. ιδ) — Dattari.	VIII, 27.
369. — Ρ τετράδραχμον. (μετά τοῦ Δ)	ΣΤ	Ϟ	α) 13,73. — Λονδίνον. = BMC. 14, 10. Ἐγκοπή και ἔγγραφαί	VIII, 28.
370. — Ϟ πεντάδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	Φ	Α	α) 17,95. (μετά κρίκου προσθέτου). — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 15. β) 17,80. — Βερολίνον, P. Osten. γ) 17,79. — Λονδίνον. = BMC. 10, 89 pl. II, 6. — Mahaffy, Empire of the Ptolemes p. 59, fig. Ὑστερόσημον Δ. δ) 17,75. — Sir Weber.	IX, 18.
371. — Ρ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	Φ	Α	α) 14,12. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 128. β) 14,13. — Ὄσναβρούκη. γ) 14,00. — Παρίσιοι, 88. = Mionnet VI, 4, 27. δ) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 10, 90 pl. II, 7. ε) — Φλωρεντία 10. ς) — Schottenstift. ζ) — Sattler. η) — Dattari.	IX, 19
372. — Ρ δραχμή.	Φ	Α	α) 3,13. — Βερολίνον P. Osten. β) 3,33. — Κοπεγχάγη. γ) 3,28. — Βερολίνον, Imhoof, Monn., Grecques p. 456, 6.	IX, 20. IX, 21.
373. — Ρ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	Ϟ	ΔΙ	α) 14,29. — Λονδίνον. Νέα προσκλήματα. β) 13,85. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 34. Ὑστερόσημον ἄνθος ῥοιᾶς, και ἔντομαι X, O, Δ, κτλ. γ) 13,55. — Ἀθήναι, Δ. 34 ^Λ . Ὑστερόσημα στάχυς, κάλυξ, Α και πολλαί ἔντομαι και ἔγγραφαί. δ) 13,95. — Γλασκώβη. Ὑστερόσημον μέγα Βυζαντίου Θράκης ἐν $\overline{\Delta}$ και ἔγγραφαί. ε) 13,12. — Ὄσναβρούκη. ς) 14,22. — Sir Weber. ζ) — Rollin et Feuardenet. Πλείσται ἔγγραφαί. η) — Sattler. Δύο κομμάτια μετὰ πλείστων ἔγγραφων και Ὑστεροσήμων Φ, Ρ, κτλ. θ) — Dattari. ι) — F. Lenormant, Lagides pl. III, 8, p. 103.	XI, 25. XXVII, 19.

3ον. Μετά τριῶν μονογραφημάτων.

374. — Ϟ πεντάδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΕΥ	Κ $\mathcal{L}$	A	α) 17,83. — Ἀθήναι, Δ. 100 ^υ .	XI. 4.
375. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΕΥ	»	A	α) 14,15. — Ἀθήναι, Δ. 37 ^υ . Μέγα ὑστερόσημον, ἐν ᾧ ἀσπίς κυκλική. β) 13,92. — " 1890,91 ΓΔ'. 28. Ἐγκοπαὶ Ο καὶ Λ. γ) 14,24. — Βιέννη. = Huber, Mus. Aeg. S. 160. Taf. IV, 5. δ) 13,87. — Βερολίνον. ε) 12,75. — Ὄσαβρούκη. Ἐγκοπή. ς) — Φλωρεντία, 5.	XI. 5.
376. — Ρ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	ΕΥ	ΚΛ	A	α) 14,14. — Ἀθήναι Δ. 37 ^{υυυ} . Ἐγκοπαὶ Γ, C καὶ ἀστήρ β) 13,49. — " Δ. 37 ^{υυυ} . γ) 13,56. — Λονδίνον. = BMC. 13, 2. δ) — Dattari.	
377. — Α Β, 22 χιλιοστῶν.	ΕΥ	ΚΙ	Χ	α) 8,80. — Βερολίνον, Imhoof. β) — Dattari.	
378. — Ρ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΣΤ	ΚΙ	»	α) 14,15. — Ἀθήναι, Δ. 31 ^υ . Ὑστερόσημα ἰχθύς, ἀσπίς, ἄνθος καὶ ἐγκοπή. β) 13,44. — Ἀθήναι, Δ. 31 ^{υυ} . γ) 13,89. — Λονδίνον. = BMC. 16, 24. δ) 13,72. — Παρίσιοι, 121, = Mionnet VI, 4, 34. ε) 13,06. — Βερολίνον, P. Osten. ς) — Μόναχον. ζ) — Thorwaldsen. η) — Dattari. θ) — Cat. Subhi-Pasha p. 46, 25.	XI, 12.
379. — Α Β, 22 χιλιοστῶν.	ΣΤ	ΚΙ	»	α) 8,55. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6541. Ἐντομή. β) 8,50. — Βιέννη, 23640. γ) ; — Λονδίνον. = BMC. 16, 26. δ) -- Μόδενα. ε) — Γόθα. ς) — Βερολίνον.	XI, 13.

4ον. Τὰ φέροντα ἐν σύμβολον καὶ ἐν μονογράφημα.

(Ταῦτα διαφέρουσι τῶν προηγουμένων κατὰ τὸ ὅτι ὁ αἰτὸς ἐπὶ τῶν μεγάλων χαλκῶν νομισμάτων (Α) ἔχει τὰς πτέρυγας οὐχὶ ἀνεπτυγμένας, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν τετραδράχμων συνεπτυγμένας).

380. — Ϟ πεντάδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	Στάχυς ἄνω τοῦ $\hat{\alpha}$	α) 17,82	— Ἀθήναι, Δ. 100 ^υ .	XI, 19.
381. — Α 31/28 χιλ. (Α).	ΔΙ ἄνω στάχυος	α) 13,48. (διάτρητον).—	Ἀθήναι, Δ. 215c. Μεγάλου ἀλλὰ λεπτοῦ πετάλου. β) 14,20. — Löbbecke. Μέγα ἔγκοilon ὑστερόσημον Ψ (τρίαίνα, Βηρυτοῦ;). Τὸ αὐτὸ ὑστερόσημον ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων Πτολεμαίου τοῦ Β'. κοπέντων κατὰ τὰ ἔτη 285/4, 282, 278 καὶ 276 π. Χ. Ἴδὲ κατωτέρω. γ) 13,38. — Ὄσαβρούκη. δ) — Παρίσιοι, 506. — Mionnet, VI, 38, 310. ε) — Dattari ς) — Γόθα.	XI, 20.

382. — Α Β, 22 χιλιοστῶν. ΔΙ ἄνω σάχνος α) 7,86. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 388. XI, 21.
 β) 7,65. — » Δ. 388^B.
 γ) 6,45* — » Δ. 388^A.
 δ) 7,70. — Κοπεγχάγη.
 ε) 7,18. — Γόθα (δύο κέρματα).
 ς) 7,17. — Ὁσναβρούκη.
 ζ) 6,80. — Λονδῖνον. = BMC. 52, 24
 η) — Βερολίνον, Fox.

383. — Α Γ, 16 χιλιοστῶν. ΔΙ ἄνω ἀστέρος α) 4,00. — Παρίσιοι, 684 (K. 1826. N. 843). = Mionnet VI, XI, 31.
 14, 130.
 β) 3,00. — Κοπεγχάγη.

5ον. Σύγχρονα ἀλλὰ ιδιόρρυθμα, μεγεθῶν καὶ ὀγκῶν διαφόρων τῶν προηγουμένων, φέροντα δὲ ἐν σύμβολον καὶ δύο μονογραφήματα.

384. — Α 24 (Α). κεφ. Διός. ΔΙ, ἀστήρ, Π α) 9,22 (ἐπάργυρον). — Ἀθῆναι, Δ. 323^{BB}. XI, 27.
 (μετὰ ὀπῆς ἐν τῷ κέντρῳ) (ἐπάλληλα)
385. — Α 20 (Α). κεφ. Διός. » » » α) 6,68. — Ἀθῆναι, Δ. 489^A. XI, 28.
 (ἄνευ ὀπῆς) β) 7,70. — Παρίσιοι, 631 (εὐρεθὲν ἐν Μακεδονίᾳ). Ἐμπ. ὑστερόσημον ἢ ἄγκυρα τῶν Σελευκιδῶν.
386. — Α 17 (Γ). κ. Ἀρσινόης. » » » α) 4,40. — Κοπεγχάγη. XI, 29.
 (ἄνευ ὀπῆς) β) 3,59. — Γλασκώβη. Ἐμπ. ὑστερόσημον, ἐν ᾧ Πανίσκος βαδίζων πρὸς δ. XI, 30.
 γ) 3,70. — Rollin et Feuardent.
 δ) — Λονδῖνον. = BMC. 61, 49.

6ον. Ἄνευ συμβόλου ἢ μονογραφήματος.

387. — Α Γ, 16 χιλιοστῶν.
 Κεφαλὴ ὁμοία Ἀρσινόης Β', πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Πεδίον ἔγκοιλον.

- α) 3,30. — Imhoof-Blumer.

XI, 34.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΜΕΤ' ΕΠΙΓΡΑΦΗΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΞ ΚΑΙ ΑΝΕΓ' ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ

(285—272 π. Χ.)

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

'Αργυρᾶ τετράδραχμα τύπων και ἐπιγραφῆς Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δ., μετὰ διαδήματος καί, περὶ τὸν τράχηλον, αἰγίδος. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. (Ἄνευ τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΞΩΤΗΡΟΞ δεξ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερωνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ δύο ἢ τρία ἢ τέσσαρα ἄρκτικά ὀνομάτων μονογραφήματα ἢ γράμματα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίν. XVIII, 1-20.]

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. Τὰ φέροντα δύο ὀνόματα.

388. — Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	ΑΞ	α) 13,22. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 171. β) 14,30. — Παρίσιοι, 53 (N. III. H. 453). Ὅπ. Ἐγκοπή = F. Lepoint, Lagides pl. III, 2. γ) 13,89. — Βερολίνον, P. Osten. δ) 13,81. — Ὁσναβρούκη. ε) 12,93* — " " ς) 13,30. — Χάγη. ζ) 14,19 — Λονδίνον = BMC. 50, 34. η) — Κοπεγχάγη. θ) — Rollin et Feuarent. ι) — Dattari.	XVIII, 4.
389. — Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	ΞΕ	α) 14,12. — Ἀθῆναι Δ. 233E. β) 14,20. — " ἐξ ἀγορᾶς, 337/1533. μετ' ἐγκοπῶν τριῶν Ο καὶ ἐγγραφῆς. γ) 14,24. — Λονδίνον. = BMC. 50, 36 (τὸ ΞΕ κεκαραγμένον ἐπὶ τοῦ ΣΩ τοῦ ἐπομένου νομίσματος, ἄρ. 390). δ) 14,25. — Λονδίνον. = BMC. 50, 37 ε) 14,16. — Παρίσιοι, 54. ς) 14,20. — Στρογγανόφ, 115. ζ) 13,24. — Βερολίνον, P. Osten. η) — Dattari. δύο κέρματα.	XVIII, 1. XVIII, 2.
390. — Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	ΞΩ	α) 13,77. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 170. Ὅπ. Ἐγκοπή C. β) 14,05. — Χάγη, Six. Μέγα ἑατροόσημον Βυζαντίου Θράκης. ἐν ᾧ Π ἤτοι ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 365, η. γ) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 50, 34 δ) 12,98. — Ὁσναβρούκη. ε) 14,20. — Στρογγανόφ, 114. ς) 14,21. — Βερολίνον, P. Osten. Ὅπ. Ἐγκοπή. ζ) — " B. = Beger. Thes. Brandenb. I. 361 = Mionnet St. IX, 3, 18. η) — Dattari.	XVIII, 3.

2ον. Τὰ φέροντα τρία ὀνόματα.

91.— Ρ τετράδραχμον.	ΑΡ	Ⲡ	ΦΙ	α) 14,18. — Ἀθῆναι, Δ, 223 ^ο . ἀριστερὰ ἐπάλληλα β) — Dattari.	XVIII, 13.
392.— Ρ τετράδραχμον.	Α	ΞΙ	Β	α) 14,33 — Λονδίνον. = BMC. 52, 56.	XVIII, 17.
393.— Ρ τετράδραχμον.	ΑΙ	ΞΙ	ΦΙ	α) — Ἀλεξάνδρεια.	XVIII, 19.
394.— Ρ τετράδραχμον.	Ϡ	ΞΙ	ΞΤΡ	α) 14,32. — Λονδίνον. = BMC. 64, 21 pl. XIV, 8. β) 13,25. — " " 22.	XVIII, 20.
395.— Ρ τετράδραχμον.	ΚΛ	Ⲡ	Α	α) 14,11. — Ἀθῆναι ἐξ ἀγορᾶς 339/1535 (ἀκμαίου κόμματος). β) 14,12. — " Δ. 233 ^ο . γ) 13,82. — Λονδίνον. = BMC. 51, 44. δ) — Dattari.	XVIII, 11.
396.— Ρ τετράδραχμον.	ΚΛ	⋄	Ⲡ	α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. 233 ^ο . β) 14,10. — Στρογγανῶφ, ἀρ. 116. γ) — Dattari.	XVIII, 12.
397.— Ρ τετράδραχμον.	ΚΛ	ΙΩ	ΦΙ	α) 14,23. — Ἀθῆναι, Δ. 181 ^Α .	XVIII, 14.
398.— Ρ τετράδραχμον.	ΚΛ	Ϡ	ΦΙ	α) 14,33. — Λονδίνον. = BMC. 51, 46 pl. X, 4.	XVIII, 15.
399.— Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	Α	ΑΣ	α) 14,49. — Λονδίνον. = BMC. 49, 31. Ἐγκοπή Ο. β) 13,90. — Μόναχον. γ) — Dattari.	XVIII, 8. XVIII, 9.
400.— Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	⋄	Δ	α, 13,23. — Βερολίον. P. Osten. β) 13,74. — Λονδίνον. = BMC. 50, 42. γ) 14,28. — Γλασκόβη δ) — Dattari.	
401.— Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	⋄	Ⲡ	α) 13,89. — Ὁσναβρούκη. *Ὁπισθεν ἐγγραφή Κ. β) 14,20. — Ἀθῆναι Δ. 171 ^β . γ) 14,02. — " Δ. 169 ^{ter} . δ) 43,07. — " Δ. = FCD. 172. { Ἐκ τριῶν διαφορῶν. σφραγίδων. ε) 14,30. — Παρίσιοι. ς) 14,06. — Λονδίνον. = BMC. 50, 38, pl. X, 3. ζ) 13,87. — " " 39. η) 13,60. — Consul Weber. θ) 13,55. — Γόθα = Liebe. Gotha Num. p. 122.—Gesner, Ptol. Tab. 1, 5 — Mionnet St. IX. 3, 17. — Huber, Num. Aeg. S. 248, 4. ι) 12,68* — Löbbecke. ια) 13,84. — Βερολίον, P. Osten. ιβ, — " Fox. Τὸ τρίτον μονογράφημα διαφέρει τι. ιγ) — Frœlich, Notit. Taf. XI, 5. ιδ) — Dattari.	XVIII, 6.

402.— Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	Λ	⊕	α) 13,82. — Ἀθήναι, Δ. 171 ^Α . β) 13,47. — » Δ. = FCD 169 γ) 14,25. — Λονδίνον. = BMC. 50, 43. δ) 14,05. — Παρίσιοι (δάτρητον). = Mionnet, VI, 6, 57. ει) 14,24. — Βερολίνον, P. Osten. ς) 13,89. — Ὄσαβρούκη. ζ) 13,80. — Χάγη. Μέγα ἑσπερόσημον Βυζαντίου Θεράκης, ἐν ϕ̄ $\overline{\text{IV}}$. η) 13,76. — Leake, Num. Hell. Suppl. p. 7. θ) — Παρίσιοι, coll. Waddington n° 7446. ι) — Ἀλεξάνδρεια. ια) — Imhoof-Blumer, Porträtköpfe, Taf. VIII, 1. ιβ) — Dattari.	XVIII, 5.
------------------------------	----	---	---	---	-----------

403.— Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	ΞΩ	ΞΕ	α) 14,30. — Λονδίνον. = BMC. 50, 35. β) 14,12. — Παρίσιοι, N. III, H. 455. γ) — Dattari.	XVIII, 10.
------------------------------	----	----	----	--	------------

404.— Ρ τετράδραχμον.	⊘	ΚΛ	⊕	α) 13,80. — Λονδίνον. = BMC. 51, 45. β) — Dattari.	XVIII, 16.
------------------------------	---	----	---	---	------------

3ον. Τὰ φέροντα τέσσαρα ὀνόματα.

405.— Ρ 4δραχμον.	ΠΤ	Δ	⊕	⊘	α) 13,85. — Λονδίνον. = BMC. 50, 40. β) — Cab. Rollin. = Mionnet Suppl. IX, 3, 11.	XVIII, 17.
		ἀριστερά ἐπάλληλα		μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.		

406.— Ρ 4δραχμον.	ΠΤ	»	»	⊘	α) 14,25. — Λονδίνον. = BMC. 50, 41.	
--------------------------	----	---	---	---	--------------------------------------	--

407.— Ρ 4δραχμον.	ΦΙ	⊕	καὶ	⊘	⊘	α) 14,28. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 181.	XVIII, 18.
	ἀρ.	δεξιὰ ἄνω.		δεξὸς	κάτω.		

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΤΗΣ Β'.

(271/270 — 246 π. Χ.)

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

Κεφαλή Ἀρσινόης τῆς Β', μετὰ καλύπτρας, στεφάνης καὶ σκήπτρου, πρὸς δ. Μέρος τῆς κόμης σχηματίζει κέρασ περατούμενον κάτω τοῦ ὠτός. Ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς γράμμα ἀλφαβήτου χρονολογικόν. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἄρ., ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξ. Λίκερας τειταινωμένον πλήρες καρπῶν (σταφυλῶν, μηκώνων, βαλάνων φοίνικος, κλπ.). Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίν. XV, 1-17].

Ἀργυρᾶ δεκάδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα, Πίν. XV, 18-20 καὶ XVI, 1-11].

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Ἀρσινόης Β'.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἄρ., ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Χ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίν. XVI, 12-16].

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος πρὸς δ. μετὰ διαδήματος περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ αἰγίδος περὶ τὸν τράχηλον. Ὅπισθεν αὐτῆς χρονολογικόν γράμμα ἀλφαβήτου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΞΩΤΗΡΟΣ δεξ. Ἄετός ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ αὐτὸ γράμμα Χ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίν. XVI, 17-19].

Χαλκᾶ μεγέθους 48 χιλιοστῶν = Α.

Κεφαλή Ἀμμωνος πρὸς δ. κερασφόρος καὶ τειταινωμένη, μετ' ἄνθους ἄνω τοῦ μετώπου. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἄρ. καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χρονολογικόν γράμμα ἀλφαβήτου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίν. XVII, 1-4].

Χαλκᾶ μεγέθους 42 χιλιοστῶν = Β.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Δύο ἄετοι μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενοι πρὸς ἄρ. ἐπὶ δύο κεραυνῶν. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ πρὸς ἄρ. χρονολογικὸν γράμμα ἀλφαβήτου, ἅπαξ δὲ (ἐν ἔτει Θ) μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ δευτέρου ἄετοῦ ἐν μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 5-7].

Χαλκᾶ μεγέθους 36 χιλιοστῶν = Γ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χρονολογικὸν γράμμα ἀλφαβήτου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 8-10].

Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν = Δ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χρονολογικὸν γράμμα ἀλφαβήτου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 11-13].

Χαλκᾶ μεγέθους 24 χιλιοστῶν = Ε.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου κερασφόρος, φέρουσα δορὰν ἐλέφαντος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χρονολογικὸν γράμμα ἀλφαβήτου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 14-15].

Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν = Σ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 16-17].

Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν = Ζ.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος πρὸς δ. ὡς ἢ ἐπὶ τῶν τεσσάρων πρώτων χαλκῶν. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 18-19].

Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν = Η.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα, Πίναξ XVII, 20-21].

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω χαλκᾶ (Α-Η) φέρουσιν ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πετάλου ὀπίγν.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος πρώτον (271/270 π. Χ.)

α) Ἄνευ γράμματος χρονολογικοῦ.

408. — ☒ δεκάδραχμον.

α) 27,74. — Ἀθῆναι, Δ. 187 ^D . = Διεθν. Ἐφημ. τόμ. Β'. Πίν. ΙΑ'. 12.	δ) — Dattari.	
β) 27,74. — Λονδῖνον. = BMC. 43, 12.	ε) — Cat. n° 32 de Morchio-Mayer p. 4, 56. (α) XV, 6.	
γ) 27,74. — Philipsen.	ς) — Cat. Billoin n°9 43.	
	ζ) — Cat. de A***, n° 255.	

409. — ☒ δεκάδραχμον.

α) 34,15. — Λονδῖνον. = BMC. 44, 33.	γ) 30,05. — Ὁσναβρούκη.	(α) XV, 18.
β) 32,50. — Στρογγανόφ, 174.		

410. — ☒ τετράδραχμον τύπου Ἀρσινόης Β'.

β) 13,96. — Λονδῖνον. = BMC. 43, 7, pl. VIII, 3. — Num. Chron. 1873, p. 323. (Μετά τοῦ Χ μεταξύ τῶν ποδῶν αὐτοῦ. Ἴσως ὅμως νά ὑπῆρχε καί γράμμα χρονολογικόν ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρσινόης).		XVI, 13.
γ) — Dattari.		

411. — ☒ τετράδραχμον τύπων Πτολεμαίου Α'.

α) 14,09. — Λονδῖνον. = BMC. 51, 47 pl. X. 5.	β) 13,31* — Λονδῖνον. = BMC. 51, 48.

412. — ☒ Α, 48 χιλιοστῶν.

α) 93,62. — Λονδῖνον. = BMC. 37, 159-163 pl. VI, 4.	ζ) 91,40. — Κοπεγχάγη.	(α) XVII, 1
β) 99,00. — Νεάπολις, Santagello, 11659.	η) 91,13. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5927.	
γ) 97,60. — Ὁσναβρούκη.	θ) 80,25. — " " 5928.	
δ) 97,60. — Βερολῖνον.	ι) 82,00. — Leyden.	
ε) 93,54. — " , Imhoof.	ια) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1753.	
ς) 92,35. — Ἀθῆναι, Δ. 477 ^A .	ιβ) — Μόναχον, 26.	

413. — ☒ Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 72,32. — Ὁσναβρούκη.	γ) 59,00. — Leyden.
β) 67,10. — Χάγη.	

414. — ☒ Γ, 36 χιλιοστῶν.

α) 49,90. — Κοπεγχάγη.	β) — Γλασκώβη.	(α) XVII, 8.

415. — ☒ Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 23,32. — Ὁσναβρούκη.	β) 22,80. — Κοπεγχάγη.

416. — ☒ C, 20 χιλιοστῶν.

α) 8,32. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5849.	ς) 7,45. — Leyden.
β) 7,90. — Ὁσναβρούκη.	ζ) 7,10. — "
γ) 7,15. — "	η) 7,26. — Βρουνοβίκη.
δ) 7,04. — "	θ) — Βολωνία.
ε) 7,67. — "	ι) — Παρίσιοι, 699-701 (τρία).

417. — ☒ Z, 18 χιλιοστῶν.

α) 4,50. — Leyden.	β) 4,44. — Βρουνοβίκη.

418. — ☒ H, 16 χιλιοστῶν.

α) 3,82. — Ὁσναβρούκη.	δ) 3,50. — Leyden.
β) 3,57. — "	ε) 4,10. — Μόναχον.
γ) 3,18. — Βουξέλλαι.	ς) — Παρίσιοι. = Wadd. Inv. 7448, 369 ^z .

β) Μετὰ χρονολογικοῦ γράμματος.

Ἔτος Α (1) = 270 π. Χ.

419. — Ϟ δεκάδραχμον.

- α) 27,75. — Ἀθῆναι, Δ. 183^Α. = Διεθν. Ἐφημ. τόμ. Β'. Πίν. Θ', 1. (α) XV, 7.
 β) — Meinaerts, Description, n° 8. Πιθανὸν ὅμως νὰ πρόκειται περὶ τοῦ ἐπὶ Ἀρσινόης Γ' κοπέντος ὁμοιοτύπου νομίσματος).

420. — Ϟ δεκάδραχμον.

- α) 34,25. — Ἀθῆναι, Δ. 188^{ΑΑ}. Τὸ Α ἀμυδρόν. δ) — Ἀλεξάνδρεια.
 β) 34,40. — Παρίσιοι, 322, Lyones. ε) — Dattari.
 γ) 35,44. — Cat. Montagu n° 790.

421. — Ϟ τετράδραχμον τύπου Ἀρσινόης Β'.

- α) 13,58. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 193. Ἄνευ τοῦ Χ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ. β) — Rollin et Feuarent. (α) XVI, 12.

422. — Ϟ Β, 42 χιλιοστῶν.

- α) 77,90. — Ἀθῆναι, Α. Ε. ε) 69,50. — Μιλᾶνον, 7690.
 β) 71,00. — » Δ. = FCD. 359. Τὸ Α ὡς Δ. ζ) 67,49. — Ὄσαβρούκη
 γ) 72,95. — » Τσιβουράκης. Τὸ Α ὡς Λ. ζ) — Dattari.
 δ) 74,05. — Χάγη. η) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 7, 2 (C.M.H. n° 6420).

423. — Ϟ Δ, 30 χιλιοστῶν.

- α) 23,83. — Λονδίνον. = BMC. 28, 43. γ) 20,85* — Ἀθῆναι, Α. Ε.
 β) 20,90. — Ἀθῆναι, Δ. ἐφθαρμένα

424. — Ϟ Ε, 24 χιλιοστῶν.

- α) 11,55. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 379. — Διεθν. Ἐφημ. ζ) — Βερολῖνον.
 τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 7. ζ) — Γόθα.
 β) 11,25. — Ἀθῆναι, Α. Ε. η) — Μόναχον, 82.
 γ) 14,79. — Ὄσαβρούκη. θ) — » 82^α.
 δ) — Παρίσιοι. = Mionnet St, IX, 17, 85. ι) — Sestini, Mus. Hederv. III, p. 7, 4 (C.M.H. 6399).
 ε) — Μόδενα.

425. — Ϟ Ζ, 20 χιλιοστῶν.

- α) — Dattari.

426. — Ϟ Ζ, 18 χιλιοστῶν.

- α) 5,80. — Ὄσαβρούκη. ζ) 5,50. — Στρογγανώφ.
 β) 5,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 486 ἔνθα ὡς μετὰ Λ. ζ) — Rollin et Feuarent.
 γ) 5,55. — » Ε. Σ, 6608^β. η) — Βερολῖνον, (δύο).
 δ) 4,25. — » Δ. 484^Α. θ) — Dattari.
 ε) 5,56. — Löbbecke.

427. — Ϟ Η, 16 χιλιοστῶν.

- α) — Λονδίνον. = BMC 66, 46 (Ptol. IV).

Ἔτος Β (2) = 269 π. Χ.

428. — Ϟ δεκάδραχμον.

- α) 34,73. — Cat. Bowen n° 575. β) — Ἀλεξάνδρεια. γ) — Dattari.

429. — Ϟ τετράδραχμον τύπου Ἀρσινόης.

- α) 13,05. — Ἀθῆναι, Δ. 192^Β. ε) 12,85* — Ὄσαβρούκη. (ζ) XVI, 14
 β) 12,58* — » 193^Α. ζ) 13,34. — Cat. Montagu, 1897, n° 428, pl. IV.
 γ) 14,20. — Löbbecke (ἴσως ἄνευ τοῦ Χ). ζ) — Dattari.
 δ) 13,32. — Consul Weber.

Ἔτος Β (2) = 269 π. Χ. [Συνέχεια].

430. — Ρ τετράδραχμον τύπων Πτολεμαίου Α'.

α) 14,15. — Ἀθήναι, ἐξ ἀγορᾶς 338'1534.
β) 14,24. — Βερολίνον, P. Osten.

γ) 14,30. — Στρογγανώφ.
δ) — Dattari.

(α) XVI, 17.

431. — Α Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 75,50 — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Τὸ Β ὅμως εἶναι ἀμφίβολον.

Ἔτος Γ (3) = 268 π. Χ.

432. — Ρ δεκάδραχμον.

α) 34,49. — Λονδίνον. = BMC. 43, 13.
β) 35,56. — Sir Weber.
γ) — Ἀλεξάνδρεια.

δ) — Dattari.
ε) — Cat. n° 32 Morchio-Mayer p. 4, n° 55.

(α) XV, 19.

433. — Ρ τετράδραχμον τύπων Πτολεμαίου Α'.

α) 14,27. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 211.
β) 13,48. — Löbbecke.

γ) 13,54. — Γλασκώβη, (τὸ ἔτος ἀφανές). Μέγα ἑσπεροσίμιον Βυζαντίου, ἐν τῷ ΝΨ. (α) XVI, 18.
(γ) XXVII, 20.

Ἔτος Δ (4) = 267 π. Χ.

434. — Χ δεκάδραχμον.

α) 27,63. — Γλασκώβη = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Β', 5.

XV, 8.

435. — Ρ τετράδραχμον τύπου Ἀρσινόης Β'.

α) 13,92. — Ἀθήναι, Δ. 1920. Ἑσπεροσίμιον ἐν τῷ Α.
β) 13,65. — Βερολίνον, Imhoof.

γ) 14,10. — Hoffmann.
δ) 14,06. — Cat. Montagu, n° 791.

(α) XVI, 15.

436. — Ρ τετράδραχμον τύπων Πτολεμαίου Α'.

α) 14,18. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 212.
β) 13,65. — Κοπεγχάγη. Ἐγκοπαί Ο, C, I καὶ •
γ) 13,24. — Ὁσναβρούκη (Strube ἀρ 2 ἄνευ τοῦ Δ).
δ) — Thordwaldsen. = Müller, Cat. 1724.

ε) — Dattari.
ς) — Cat. of a late collector, London 1900
n° 464 (ἄνευ Δ).

(α) XVI, 19.

437. — Α Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 75,00. — Merzbacher. Τὸ ἔτος Δ ἢ Λ.
β) 72,00. — Ὁσναβρούκη.
γ) 70,11. — Λονδίνον. = BMC. 51, 50 pl. X. 6.
δ) 69,10. — Ἀθήναι.
ε) 67,35. — » E. Σ. 6568.
ς) 65,80. — Löbbecke.

ζ) 66,00. — Στρογγανώφ, 321.
η) 62,30. — Χάγη.
θ) — Παρίσιοι 740.
ι) — » = Mionnet VI, 30, 237.
ια) — Rollin et Feuudent.
ιβ) — Dattari.

(α) XVII, 7.
(ὄπισθεν)

438. — Α Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 24,48. — Κοπεγχάγη.
β) 23,25. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 502 pl. 9. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Γ, 3.
γ) 22,91. — Philipsen.
δ) 20,92. — Λονδίνον. = BMC. p. 51 n° 51-53 pl. X. 7.

ει) — Βρυξέλλαι.
ς) — Rollin et Feuudent.
ξ) — Στρογγανώφ, 169.
η) — Dattari (τρία κομμάτια).

(β) XVII, 11.

439. — **Α** Ε, 24 χιλιοστῶν.

α) 11,40. — Μιλάνον, 7701.	ις) — Βιέννη, 23631.	(ζ) XVII, 14.
β) 10,89. — Löbbecke.	ιζ) — " 23638.	
γ) 10,79. — " "	ιη) — " 23646.	
δ) 10,70. — Χάγη.	ιθ) — Βερολίνον.	
ε) 10,88. — Λονδίνον. = BMC. p. 57 n ^ο 111-114 pl, XI, 7.	κ) — Γόθα, (δύο).	
ς) 11,80. — Leyden.	κα) — Μόναχον, 82, 84 (δύο).	
ζ) 10,45. — Ἀθήναι, Δ. ἐφθαρμένα.	κβ) — Γλασζώβη	
η) 9,20. — Ἀθήναι, Δ. ἐφθαρμένα.	κγ) — Consul Weber.	
θ) 9,55. — Πάριμα.	κδ) — Παρίσιοι, 683 ^ο .	
ι) 11,18. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n ^ο 5846.	κε) — " 692 ^ο .	
ια) 10,93. — " " 5847.	κς) — " 695 ^ο .	
ιβ) 9,48. — " " 5848.	κζ) — " 708 ^ο .	
ιγ) — Sestini, Mus. Hederv. III. Cont.p. 7,1. (C.M.H. 6399).	κη) — " 419. = Mionnet, VI, 29, 223.	
ιδ) — Leyden.	κθ) — " 420.	
ιε) — Βολωνία.	λ) — " 421.	
	λα) — " 422.	
	λβ) — " 423.	

440. — **Α** Γ, 20 χιλιοστῶν.

α) 7,9δ. — Löbbecke.	ς) 5,92. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 380. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 10.	(ς) XVII, 16.
β) 7,70. — Παρίσιοι, 702 ^ο .	ζ) 7,09. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n ^ο 5850.	
γ) 6,75. — Βερολίνον, Imhoof.	η) — Παρίσιοι. = Mionnet, St. IX, 17.90.	
δ) 6,56. — Όσναβρούκη.	θ) — Μόναχον, 8.	
ε) 6,40. — Leyden.		

441. — **Α** Ζ, 18 χιλιοστῶν.

α) 5,40. — Μιλάνον, 7746.	ε) 5,00. — Στρογγανώφ, 205. = Rollin et Feuardent.
β) 5,76. — Philippsen.	ς) — Παρίσιοι, 617 καὶ 629.
γ) 5,25. — Ἀθήναι, Α. Ε.	ζ) — Dattari.
δ) — Μόναχον.	

442. — **Α** Η, 16 χιλιοστῶν.

α) 3,24. — Λονδίνον. = BMC. p. 57, 122.	δ) 3,20. — Στρογγανώφ, 378.	(γ) XVII, 20.
β) 3,40. — Όσναβρούκη.	ε) 2,00. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 487 ἔνθα ὡς μετὰ Ω.	
γ) 3,15. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 485. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Γ'. Πίναξ Γ'. 12.	ς) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 29, 375.	
	ζ) — Dattari.	

Ἔτος Ε (5) = 266 π. Χ.

443. — **Α** δακάδραχμον.

α) 27,79. — Ἀθήναι, Δ. 184 ^Α . = Διεθν. Ἐφ. Τόμ. Β'. Πίναξ Θ', 2.	β) 27,80. — Consul Weber.	(α) XV, 9.
--	---------------------------	------------

444. — **Α** δεκάδραχμον.

α) 35,08. — Ἀθήναι, Δ. 192 quat.	δ) — Βρυξέλλαι. Baron Hirsch.	(α) XV, 20.
β) 37,82. — Λονδίνον. = BMC. 43, 14.	ε) — Φλωρεντία.	
γ) — Γόθα.		

445. — **Α** τετράδραχμον τύπου Ἀρσινόης Β'.

α) 13,57. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 194, pl. III.	γ) — Dattari.
β) 14,21. — Βερολίνον, 380/1883.	

Ἔτος Ε (5) = 266 π. Χ. [Συνέχεια].

446. — Α Α, 48 χιλιοστῶν.

α) 105,00. — Στρογγανόφ, 251.	ις) 88,50. — Cat. Seyffert n° 1225.	(ϑ) XVII 2.
β) 103,20. — Γόθα.	ιζ) 87,10. — Μιλάνον.	
γ) 99,00. — Νεάπολις. Cat. Santagello 11659.	ιη) 82,50. — Χάγη.	
δ) 97,55. — Βερολίνον.	ιθ) 82,00. — Leyden.	
ε) 97,60. — Ὄσαβρούκη.	κ) 80,40. — Γόθα.	
ς) 96,58. — Philipsen.	κα) 79,95. — Ὄσαβρούκη.	
ζ) 96,07. — Ὄσαβρούκη.	κβ) 76,00. — Γόθα.	
η) 90,04. — " "	κγ) 74,00* — Ἀθήναι, Δ.	
θ) 95,01. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 475, pl. IX.	κδ) — Παρίσιοι, 736. = Rev. Num. 1895 pl. X, 9.	
ι) 92,00. — " " E. Σ. 6588 ⁵ .	κε) — Παρίσιοι, 758 = Mionnet VI, 42, 369	
ια) 94,00. — Στρογγανόφ, 252.	κς) — Dattari (δύο).	
ιβ) 93,64. — Λονδίνον. = BMC. 37, 158.	κζ) — Huber, Catal. n° 1026 et Num. Aeg. S. 192.	
ιγ) 93,00. — Πάριμα.		
ιδ) 89,80. — Κοπεγχάγη.		
ιε) 88,00. — Sattler.		

447. — Α Β, 42 χιλιοστῶν.

- α) — Sestini, Mus. Hederv, III, Cont. p. 7,3.

448. — Α Γ, 36 χιλιοστῶν.

α) 46,60. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 482.	γ) 42,17. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5932.	(β) XVII, 10.
β) 45,60. — Γόθα.		(ὄπισθεν)

449. — Α Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 22,25. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 503.	η) 22,37. — Ὄσαβρούκη.	(ε) XVII, 12.
β) 20,75. — " " = " 509 pl. IX. Μετά Ξ.	θ) 21,00. — Στρογγανόφ, 170. = Rollin et Feuarent.	
γ) 19,30. — " " Λ. Ε. (μετά Ξ).	ι) 27,40. — Leyden (μετά Ξ).	
δ) 22,70. — Βιέννη, 23488.	ια) 17,10. — Βερολίνον.	
ε) 23,00. — Löbbecke (μετά Ξ).	ιβ) — Dattari (μετά Ξ).	
ς) 16,75* — " (μετά Ε).	ιγ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 9, 18 μετά Ξ).	
ζ) 22,24. — Βρουσβίκη.		

450. — Α Ε, 24 χιλιοστῶν.

α) 12,05. — Βερολίνον, Imhoof.	η) 10,60. — Πάριμα.	(γ) XVII, 15.
β) 11,97. — Löbbecke.	θ) 9,85. — Ὄσαβρούκη.	
γ) 11,95. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 483. = Δ. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ, 8.	ι) 8,99. — Χάγη.	
δ) 11,90. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6556 ^B .	ια) — Παρίσιοι, 424. = Mionnet VI, 29, 224.	
ε) 11,45. — " Ε. Σ. 6538.	ιβ) — Consul Weber.	
ς) 11,40. — " Δ. 281 ^A .	ιγ) — Γλασκώβη.	
ζ) 10,65. — Μόναχον.	ιδ) — Dattari.	

451. — Α Ζ, 20 χιλιοστῶν.

α) 7,86. — Μιλάνον, 7705.	η) 5,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 381. — Διεθ. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 41.	(η) XVII, 17.
β) 7,08. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5852.	θ) 5,65. — Χάγη.	
γ) 6,77. — " " " 5853.	ι) 5,40. — Löbbecke.	
δ) 6,90. — Λονδίνον. = BMC. 57, 115 - 117.	ια) 5,00. — Στρογγανόφ, 206.	
ε) 6,55. — Πάριμα.	ιβ) — Νεάπολις, Santagello, 11696.	
ς) 6,33. — Βρουσβίκη.	ιγ) — Dattari.	
ζ) 6,26. — Ὄσαβρούκη.		

452. — Α Ζ, 18 χιλιοστῶν.

α) 5,15. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 483. = Διεθ. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 12.	γ) 5,37. — Ὄσαβρούκη.	(α) XVII, 18.
β) 4,68. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5940.	δ) 5,13. — " "	
	ε) — Dattari.	

453. — **Α** Η, 16 χιλιοστῶν.

α) 3,50. — Στρογγανόφ. 279.	ε) 2,55. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 184 Τό Ε στή- (ς) XVII, 21. ματος Ε.
β) 3,40. — Βρουσβίκη.	ζ) 2,55. — Βιέννη. 23743.
γ) 2,18. — " "	η) — Βερολίνον. 28783.
δ) 3,55. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5941.	θ) — Dattari.
ε) 3,31. — " " 5942.	

Ἔτος Ι (6) = 265 π. Χ.

454. — **Χ** ὀκτάδραχμόν.

α) 27,67. — Γλασκώβη = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Β'. 6.	(α) XV, 10.

455. — **Ρ** δεκάδραχμόν.

α) 35,43. — Ἀθήναι, Δ. 192 ^α .	(α) XVI, 4.

456. — **Ρ** τετράδραχμόν τύπου Ἀρσινόης Β'.

α) 13,50. — Sir Weber.	γ. — Dattari.	(α) XVI, 16.
β) 14,20. — Ἀθήναι, Δ. 194 ^α .		

457. — **Α** Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 71,00. — Γόθα	β) 67,80. — Ἀθήναι, Δ. κληροδότημα. (Τὸ γράμμα φαίνεται ὡς Ϟ ἢ ϙ).
γ) — Νεάπολις, Mus. Santagello 11660.	

458. — **Α** Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 18,70. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 508. Τὸ γράμμα ὡς ἐν ἀρ. 457 β).	β. — Rollin et Feuarent.
	γ) — Dattari.

Ἔτος Η (7) = 264 π. Χ.

459. — **Χ** ὀκτάδραχμόν.

α) 27,76. — Βερολίνον, v. Rauch, = Friedlaender-Sallet, Das K. Münzk. (1873) 353 καὶ 1877 n° 515.	γ) 27,62. — Γλασκώβη.	(β) XV, 11.
β) 27,77. — Ἀθήναι, Δ. 184 ^β . = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β' Πίναξ Θ'. 3.	δ) — Cab. de M. Rollin. = Mionnet, Suppl. IX, 9, 53.	
	ε) — Meynaerts, Description p. 17, 109.	

Ἔτος Θ (8) = 263 π. Χ.

460. — **Χ** ὀκτάδραχμόν.

α) 27,75. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 184, = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίναξ Θ'. 4.	ι) 27,60. — Πάριμα.	(α) XV, 12.
β) 27,80. — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois, pag. 41. Mionnet VI, 14, 124. — Ch. Lenormant, Glyptique pl. 85, 5.	ια) 27,66. — Ὄσαβρούκη.	
γ) 27,79. — Λονδῖνον. = BMC. 43, 9. — Knight, Numi veteres p. 208. — Leake, Num. Hell. Kings. p. 60.	ιβ) 27,78. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Mus. Lavy I, 314. 3230. = Fabretti n° 5737.	
δ) 27,78. — Γλασκώβη.	ιγ) 27,60. — Cat. Erba n° 266, pl. I, 12.	
ε) 27,78. — Βερολίνον, 4364. = Grässe, Handbuch Taf. I, 5. — Pinder, Ant. Münz. n° 425.	ιδ) — Βουξέλλαι, B. Hirsch.	
ς) 27,70. — Παρίσιοι.	ιε) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. n° 1735.	
ζ) 27,75. — Πετρούπολις.	ις) — Imhoof, Porträtköpfe. Taf. VIII, 3.	
η) 27,70. — " "	ιζ) — Dattari.	
θ) 27,79. — Κοπεγχάγη.	ιη) — Cat. Tyskiewiez n° 36, pl. I.	
	ιθ) — Cat. of a late collector, London 1900 n° 468 pl. X.	
	κ) — Cat. Dupré n° 347.	
	κα) — Cat. Bombois, n° 2031.	
	κβ) — Cat. Tavernost, p. 7, 62.	
	κγ) — Meynaerts, Description p. 17, 110.	

Ἔτος ○ (9) = 263 π. X. [Συνέχεια].

461. — **Ρ** δεκάδραχμον.
 α) 35,50. — Ἀθήναι, Δ. 415^Α κληροδότημα. γ) — Dattari. (α) XVI, 2.
 β) 32,25. — Στρογγανόφ, 175.
462. — **Α** A, 48 χιλιοστῶν.
 α) 95,00. — Βερολίνον, Fox. β) 93,62. — Λονδίνον. = BMC. 37, 157. (α) XVII, 3.
463. — **Β** B, 42 χιλιοστῶν.
 α) 77,00. — Μόναχον. ζ) 70,00. — Στρογγανόφ, 322. (β) XVII, 5.
 β) 71,00. — Ἀθήναι, Δ. 360^Β. = Διεθν. Ἐφημ. η) — Κοπεγχάγη.
 Τόμ. Γ'. Πίναξ. Γ'. 4. θ) — Παρίσιοι, 732.
 γ) 68,95. — Ἀθήναι, Α. Ε. ι) — Rollin et Feuudent (4 κομμάτια).
 δ) 71,74. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5865. ια) — Sestini, Mus. Hed. III, Cont. p. 7, 1
 (C. M. H. 6401).
 ε) 70,11. — Λονδίνον. = BMC. p. 49, 29-30 pl. X, 2.
 ς) 68,82. — Ὄσαβρούκη. ιβ) — Dattari.
464. — **Β** B 42 χιλιοστῶν. Μετὰ **ΜΕ** μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἐτέρου ἀετοῦ.
 α) 73,09. — Λονδίνον. = BMC. 34, 124. ε) 66,00. — Στρογγανόφ. (α) XVII, 6.
 β) 70,30. — Ἀθήναι, Δ. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ' ς) — Κοπεγχάγη.
 Πίναξ Γ', 2 (ὄπισθεν). ζ) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 30, 238.
 γ) 69,90. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 358^Α. η) — Cat. Gréau, n° 2900.
 δ) 57,80*. — " Ε. Σ. 6568^α. θ) — Dattari.
465. — **Δ** Δ 30 χιλιοστῶν.
 α) 20,70. — Ὄσαβρούκη. γ) 20,50. — Βιέννη, 23489. (α) XVII, 13.
 β) 19,75. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 504 (ἔνθα ὡς μετὰ ○). δ) 19,00. — Μόναχον, 251.
 -- Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 6. ε) — Γλασκώβη (ἴσως ○ καὶ ὄχι ○).
466. — **Δ** Δ 30 χιλιοστῶν. Μετὰ **ΜΕ** μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ καὶ ○ ὄπισθεν αὐτοῦ.
 α) — Dattari.
467. — **Ε** E 24 χιλιοστῶν.
 α) 13,00. — Ὄσαβρούκη. η) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 29, 225.
 β) 12,80. — Löbbecke. θ) — Βερολίνον, Rauch.
 γ) 12,00. — Βιέννη, 23643. ι) — Merzbacher.
 δ) 11,25. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 383. Διεθ. Ἐφημ. ια) — Βολωνία, (μετὰ ○ ἢ Δ ἀντι ○ ;).
 Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 9. (ὄπισθεν). ιβ) — Dattari.
 ε) 10,45. — Βρουμβίκη. ιγ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p.
 ς) 10,00. — Στρογγανόφ, 167 (ὡς μετὰ ○ ἀντι ○). 7.3 (C.M.H. 6399)
 ζ) 9,91. — Γλασκώβη (μετὰ ○ ἢ ○).
468. — **Ζ** Z 20 χιλιοστῶν.
 α) 6,95. — Ὄσαβρούκη. β) 6,40. — Βερολίνον, 10215.
469. — **Ζ** Z 18 χιλιοστῶν.
 α) 5,13. — Ὄσαβρούκη. γ) — Βρυξέλλαι.
 β) 4,20. — Στρογγανόφ, 280. δ) — Dattari, (δύο).
470. — **Η** H 16 χιλιοστῶν.
 α) 2,42. — Löbbecke. β) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου, (ἴσως μετὰ ○).

Ἔτος I (9) = 262 π. X.

471. — **Θ** δεκάδραχμον.
 α) 27,70. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 185, pl. III. — Διεθν. δ) — Cab Rollin. = Mionnet, St. IX, 9, 54. (α) XV, 13.
 Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίναξ Θ', 5. ε) — Dattari.
 β) 27,76. — Παρίσιοι. ς) — Meynaerts, Description p. 17, 111 καὶ 112.
 γ) 27,70. — "

472. — **Α** Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 70,11. — Λονδίνον. = BMC. 48, 24.

β) 69,40 — Χατζηγηγοράκης (εὐρεθὲν ἐν Κρήτῃ).

473. — **Α** Γ, 20 χιλιοστῶν.

α) 5,55. — Βιέννη, 23743.

β) 5,40. — Consul Weber.

474. — **Α** Ζ, 18 χιλιοστῶν.

α. — Dattari.

Ἔτος Κ (10) = 261 π. Χ.

475. — **Α** δακάδραχμον.

α) 27,78. — Ἀθήναι, Δ = FCD. 202 Δ. Ἐφ. Β' Πίν. Θ', 6. θ) 27,62. — Πάρις.

(α) XV, 14.

β) 27,77. — » Δ. 452^a. » » » 7. ι) 28,00. — Τουρίνον. MR. n° 26611.

γ) 27,74. — » Δ. 452^b. » » » 8. ια) 27,70 — Löbbecke.

δ) 27,75. — » Ε. Σ. 6553. » Γ' » Β', 7. ιβ) 27,70. — J. Six.

ε) 27,80. — Λονδίνον. = BMC. 43, 10 pl. VIII, 4. ιγ) 27,70. — Hirsch (ἐν Μονάχῳ).

ς) 27,80. — Γλασκώβη ιδ) — Dattari.

ζ) 27,79. — Βερολίνον, 28754.

ιε) — Πίβλ. Meynaerts, Descrip. p. 18 n° 113.

η) 27,71. — Μιλάνον, 7660.

Ἔτος Λ (11) = 260 π. Χ.

476. — **Α** δακάδραχμον.

α) 27,80. — Ἀθήναι, Δ. 187^A. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίναξ Θ'. 10.

ε) — Cab. Allier de Hauteroche. = Mionnet, Suppl. IX, 40, 56 (ἴσως Ἀρσινόης τῆς Γ').

β) 27,78. — Βερολίνον, Fox.

γ) 27,71. — Λονδίνον. = BMC. 43, 41.

ς) — Πίβλ. Meynaerts, Description p. 18, 115-116.

δ) 27,78. — Τουρίνον, MA. = Fabretti 5739.

477. — **Α** δεκάδραχμον.

α) 35,70. — Ἀθήναι, Δ = FCD. 192, ἔνθα ὡς μετὰ ΛΛ?

δ) — Rollin et Feuarent. (α) XVI, 3.

β) 35,51. — » Ἐξ ἀγορᾶς 333/1529.

ε) — Dattari.

γ) 35,42. — Λονδίνον. = BMC. 43, 45.

478. — **Α** Α, 48 χιλιοστῶν.

α) 402,00. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 244, 17.

β) 82,70* — Κοπεγχάγη.

(α) XVII, 4.

γ) — Ἀλεξάνδρεια.

479. — **Α** Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 71,06. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5866.

ς) — Μόναχον, 215.

β) 69,50. — Ἀθήναι, Α. Ε.

η) — Βολωνία, 46.

γ) 68,20. — » Δ; [611]

θ) — Mus. Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1756.

δ) 64,95. — » Ε. Σ. 6568^a.

ι) — Παρίσιοι, 738. = Mionnet VI, 39, 236.

ε) 63,30. — » Α. Ε.

ια) — Rollin et Feuarent (τρία).

ς) — Γλασκώβη.

480. — **Α** Γ, 36 χιλιοστῶν.

α) 45,65. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5929.

481. — **Α** Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 21,00. — Στρογγανώφ, 171.

β) 20,15. — Rollin et Feuarent.

482. — **Α** Ε, 24 χιλιοστῶν.

α) 43,85. — Ἀθήναι, Τσιβουράκης.

δ) 40,06. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5836.

β) 42,49. — Ὄσναβρούκη.

ε) — Μόδενα.

γ) 40,80. — Löbbecke.

"Ετος Λ (11) = 260 π. Χ. [Συνέχεια]

483. — **Λ** C, 20 χιλιοστῶν.

α) 6,85. — Βρουσβίκη.

γ) 4,75* — Βιέννη, 23746.

β) 5,80. — Ἀθῆναι, Τσιβουράκης.

484. — **Λ** Z, 18 χιλιοστῶν.

α) 5,20. — Κοπεγχάγη.

γ) — Rollin et Feuardent.

β) 5,10. — Ὁσναβρούκη

485. — **Λ** H, 16 χιλιοστῶν.

α) 3,40. — Ἀθῆναι, Τσιβουράκης.

γ) 2,50. — Leyden.

β) 2,50. — Χάγη.

"Ετος Μ (12) = 259 π. Χ.

486. — **Χ** ὀκτάδραχμον.α) 27,80. — Ἀθῆναι, Δ, 187^B. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίναξ Θ', 11.

(α) XV, 16.

487. — **Ρ** δεκάδραχμον.α) 34,18. — Ἀθῆναι, Δ, 187^B. (Τὸ Μ ἀμφίβολον).

"Ετος Ν (13) = 258 π. Χ.

488. — **Ρ** δεκάδραχμον.α) 35,29. — Ἀθῆναι, Δ, 192ter

β) 35,50. — Ἀθῆναι, Δ κληροδοτήμα.

(α) XVI, 4.

"Ετος Ξ (14) = 257 π. Χ.

489. — **Χ** ὀκτάδραχμον.α) 27,81. — Ἀθῆναι, 187^C. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'.

γ) 27,73. — Γλασκώβη.

(α) XV, 17.

Πίναξ Θ', 12.

δ) 27,79. — Cat. Bain, pl. I, 19.

β) 27,75. — Βρυξέλλαι, Du Chastel.

ε) — Coll. Montagu n°786.

490. — **Ρ** δεκάδραχμον.

α) 33,82* — Λονδῖνον. = BMC. 44, 16.

γ) — Cat. of a well know collector, Londres (α) XVI, 5.

β) — Ἀλεξάνδρεια.

1894 n° 402.

491. — **Λ** Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) — Dattari

"Ετος Ο (15) = 256 π. Χ.

492. — **Ρ** δεκάδραχμον.α) 33,14. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 334/1530 (393^A).(α) XVI, 6.
(ἐμπροσθεν)493-4. — **Λ** E καὶ H. Ἴδὲ τοὺς ἀριθμοὺς 467 καὶ 470 τοῦ ἔτους Ο, ὧν κέρματά τινα ἴσως φέρουσιν Ο καὶ οὐχὶ Ο.

"Ετος Π (16) = 255 π. Χ.

495. — **Ρ** δεκάδραχμον.

α) 35,32. — Ward.=Hill, Cat. p. 144, 888 pl. XXII (Montagu Cat. 13 Dec. 1894, n° 404).

β) — Dattari.

Ἔτος Ρ (17) = 254 π. Χ.

496. — Ρ δεκάδραχμον.

α) 35,17. — Ἀθήναι, Δ. 19 ² ϕ.	δ) — Κοπεγχάγη.	(α) XVI, 7.
β) 35,52. — Βρυξέλλαι, Du Chastel.	ε) — Ἀλεξάνδρεια.	
γ) 33,76. — Λονδίνον. = BMC. 44, 17.		

497. — Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 73,60. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 360.	ε) 73,25. — Philipsen.
β) 73,50. — " Δ. Κληροδότημα	ς) 68,15. — Βερολίνον.
γ) 68,60 — " Ε. Σ. 6568 ^H .	ζ) — Νεάπολις. = Fiorelli, Mus. Santagello
δ) 54,50* — " Δ. Κληροδότημα.	n° 11661.

498. — Δ, 30 χιλιοστῶν.

- α) — Dattari.

*499. — Ε, 24 χιλιοστῶν.

- α) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 7, 2 (C.M.H. n° 6399).

500. — Ζ, 20 χιλιοστῶν.

α) 6,13. — Βιέννη, 23744.	γ) 5,64. — Löbbecke.
β) 6,08. — Philipsen.	

501. — Ζ, 18 χιλιοστῶν.

- α) 5,15. — Ἀθήναι, Δ. 486^A. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ'. 13. (α) XVII, 19.

Ἔτος Ξ (18) = 253 π. Χ.

502. — Ρ δεκάδραχμον.

- α. — Dattari.

Ἔτος Τ (19) = 252 π. Χ.

503. — Ρ δεκάδραχμον.

α) 35,02. — Ἀθήναι, Δ. 19 ² B.	δ) — Rollin et Feuardent.	(α) XVI, 8.
β) 35,65. — Löbbecke.	ε) — " "	
γ) 34,28. — Consul Weber		

504. — Β, 42 χιλιοστῶν. (Τῶν πλείστων τὸ Τ φαίνεται ὡς Ψ).

α) 74,02. — Ὁσαβρούκη.	ξ) 65,55. — Ἀθήναι, Δ. ἄχρηστα ἴσως μετὰ Ψ.
β) 69,52. — "	η) — Παρίσιοι, 730.
γ) 73,09. — Λονδίνον. = BMC. p.32, 103-103 pl. V,7.	θ) — Βολωνία.
δ) 68,50. — Στρογγανῶφ, 319.	ι) — Rollin et Feuardent (τρία).
ε) 66,75. — Βερολίνον, Friedlaender.	ια) — Γλασκώβη.
ς) 68,70. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 358 pl. VII,	ιβ) — Dattari.

505. — Γ, 36 χιλιοστῶν. (Τῶν πλείστων τὸ Τ φαίνεται ὡς Ψ).

α) 45,00. — Στρογγανῶφ, 276.	ε) 41,29. — Ὁσαβρούκη.
β) 44,90. — Λονδίνον. = BMC. p. 32, 104, pl. V, 8.	ς) 41,63. — "
γ) 48,25. — Rollin et Feuardent.	ζ) — Παρίσιοι, 599. = Mionnet VI,43,373.
δ) 42,65. — Ὁσαβρούκη.	

"Ετος Τ (19) = 252 π. Χ. [Συνέχεια]

506. — Α Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 25,05. — Όσναβρούκη.	ε) — Βολονία.
β) 21,50. — Λονδίνον. = BMC. 32, 106-107 pl. V, 9.	ς) — Άκαδημία Άμστελοδάμου.
γ) 21,00. — Στρογγανός, 172.	ξ) — Dattari.
δ) 18,40* — Όσναβρούκη.	

507. — Α Ε, 24 χιλιοστῶν.

α) 12,25. — Άθήναι, Δ. = FCD. 384 pl. VII.	β) 11,85 — Άθήναι, Ε. Σ. 6537 ^α .

"Ετος Υ (20) = 251 π. Χ.

508. — Ρ δεκάδραχμον.

α) 35,39. — Άθήναι, Δ. 192 ^F .	γ) — Rollin et Feuardent.	(α) XVI, 10.
β) 34,60. — Λονδίνον. = BMC. 44,18.		(ξμπροσθεν)

509. — Α Γ, 36 χιλιοστῶν.

α) 49,90. — Βερολίνον, Fok.	δ) 42,70. — Άθήναι, Δ. ἄχρηστα = Διεθν. Έφ	
β) 44,80. — Όσναβρούκη.	Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 4. ὄπισθεν	(α) XVII, 9.
γ) 44,90. — Λονδίνον. = BMC. p. 32, 104-105.		

510. — Α Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 20,70. — Άθήναι, Δ. = FCD. 507.	β) — Dattari.

511. — Α Ε, 24 χιλιοστῶν.

α) — Παρίσιοι, 418.

"Ετος Φ (21) = 250 π. Χ.

512. — Ρ δεκάδραχμον.

α) 35,50. — Άθήναι, Δ. 192 ^{EE} .		XVI, 9.

"Ετος Χ (22) = 249 π. Χ.

513. — Ρ δεκάδραχμον.

α) — Άλεξάνδρεια.

514. — Α Β, 42 χιλιοστῶν.

α) 70,11. — Λονδίνον. = BMC. p. 51, 49.	δ) — Βερολίνον, 12081.
β) 66,00. — Κοπεγχάγη.	ε) — Dattari.
γ) 66,95. — Rollin et Feuardent.	

515. — Α Γ, 36 χιλιοστῶν.

α) 44,30. — Άθήναι, Δ. = FCD. 481 (ἔνθα ὡς μετὰ ✠ ἀντι Χ). = Δ. Έφημ. Τόμ. Γ'. Πίναξ Γ', 3.

516. — Α Δ, 30 χιλιοστῶν.

α) 22,35. — Rollin et Feuardent.

"Ετος Ψ (23) = 248 π. Χ.

517. — Ρ δεκάδραχμον.

α) 34,63. — Λονδίνον. = BMC. 44, 19.	γ) 34,32. — Όσναβρούκη.	(α) XVI, 11.
β) 35,40. — Παρίσιοι, (de Luynes) 325. = Catal. Dupré p. 50, 321.	δ) — Άλεξάνδρεια.	(ξμπροσθεν)
	ε) — Dattari.	

"Ετος Ω (24) = 247/6 π. Χ.

*518. — Ρ δεκάδραχμον.

α) — V ^o Raymond Serrure, Catal. de vente de 6 et 7 Décembre 1899. Antiquités etc p. 26 n ^o 351.

*519. — Α Ε, 24 χιλιοστῶν.

α) — Cat. W. de Wellenheim, I, n ^o 7249.

Τ Α Ξ Ι Σ Δ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΑ ΚΥΠΡΟΥ.

*Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τύπων Ἀρσινόης Β', κοπέντα ἀμέσως μετὰ τὸ 271
καὶ πρὸ τοῦ 246 π. Χ.*

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης τῆς Β', μετὰ στεφάνης, πέ-
πλου καὶ σκήπτρου, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων, ὡς
ἐπὶ τῶν χρυσῶν καὶ ἀργυρῶν νομισμάτων
τῆς προηγούμενης τάξεως.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἄρ., ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξ. Δίκερας
πλήρες καρπῶν καὶ τεταινωμένον. Κάτω
αὐτοῦ τὸ ἀρχικὸν γράμμα τοῦ ὀνόματος τῆς
κοψάσης τὸ νόμισμα Κυπριακῆς πόλεως.
Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, Πίναξ XV, 1-5]

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. ΠΑΦΟΣ

Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ καὶ κάτω τοῦ δικέρατος τὸ γράμμα Π.

- 520.—✠ ὀκτάδραχμον. α) 27,79. — Ἀθῆναι, Δ. 196^Α. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίν. Η'. 2 (ἐν μεγεθύνσει) καὶ Πίν. Γ'. 1 (εἰς τὸ πραγματικὸν μέγεθος). XV, 1.
β) 37,83. — Βερολίνον, Ρ. Osten Ἐξ ἄλλης μεταγενεστέρως καὶ ἥσον καλλιτεχνικῆς σφραγίδος. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Β'. 1. XV, 2.

2ον. ΣΑΛΑΜΙΣ

Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ καὶ κάτω τοῦ δικέρατος, ΞΑ.

- 521.—✠ ὀκτάδραχμον. α) 27,86. — Ἀθῆναι, Δ. 194^Α. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίν. Γ'. 5. XV, 3.

3ον. ΚΙΤΙΟΝ

Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ καὶ κάτω τοῦ δικέρατος, ΚΙ.

- 522.—✠ ὀκτάδραχμον. α) — Χάγη. = Cat. van Damme n^ο 106. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Β'. 2. = Dompierre Gr. Munten pl. XIII, 180. XV, 4.

4ον. ΚΙΤΙΟΝ ἢ ΚΕΡΥΝΕΙΑ ἢ ΑΛΛΗ ΤΙΣ ΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (?)

Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ καὶ κάτω τοῦ δικέρατος Κ, οὗ ἄνω κεραννός.

- 523.—✠ ὀκτάδραχμον. α) 27,78. — Λονδίνον. = BMC. 48,8. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Β'. 3. XV, 5.
β) 27,72. — Μιλᾶνον, 7661.
γ) — Froelich, Not. elem. Tab. XI, 7 p. 159. = Mionnet Suppl. IX, 9, 51. = Huber, Num. Aeg. S. 119.
δ) — Cat. Rollin. = Mionnet, Suppl. IX, 10, 55 «derrière la tête d'Arsinosé Ξ». = Huber Num. Aeg. S. 119.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ἐάν ἡ περιγραφὴ τοῦ τελευταίου κέρματος (δ) εἶναι ἀκριβής, ἦτοι ἂν πράγματι ὑπάρχῃ Ξ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρσινόης, περὶ οὗ λίαν ἀμφιβάλλω, τότε τὸ νόμισμα ἐκόπη ἐν ἔτει 257 π. Χ. Ἡ τέχνη συμφωνεῖ. Πβλ. Πίν. XV, 17.

Τ Α Ξ Ι Σ Ε.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΑΣΠΙΣ

"Ανευ χρονολογιῶν.

(Περὶ τὰ 285—270 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ πεντάδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δεξ., μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος. Ὅπισθεν τοῦ ὠτός ἐνίοτε τὸ μικροσκοπικὸν Δ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀμυδρόν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄρ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὄπισθεν τοῦ ἄετοῦ, ἀσπίς ἐφ' ἧς κεραυνὸς ὡς ἐπίσημον, ἔμπροσθεν δὲ δύο ἢ τρία ἐπάλληλα ἀρκτικά ὀνομάτων, ὧν τὸ πρῶτον ἢ τὰ δύο πρῶτα σταθερά. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παράδειγμα, Πίναξ XII, 8].

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. Ἐνίοτε ὅμως ἀντὶ τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ φέρουσι σμικρὸν Η.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[Παράδειγματα, Πίναξ XII, 1-7, 9-14 καὶ 15].

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Iον. Τὰ φέροντα δύο μονογραφήματα.

524. — Ρ τετράδραχμον. (ἀνευ τοῦ Δ)	Π ἄνω τοῦ Α	α) 14,05. — Λονδῖνον. = BMC. 36, 156, pl. VI, 3. β) 13,01. — Ὁσαβρούκη γ) — Dattari.	XII, 5.
525. — Ρ τετράδραχμον. (Δ ὄπισθεν τοῦ ὠτός)	» ΙΑ	α) 14,30. — Rollin et Feuardent. β) 14,20. — Στρογγανώφ, 140. γ) 13,41* — Λονδῖνον. = BMC. 36, 155.	XII, 1.
526. — Ρ τετράδραχμον. Δ;	» Β	α) — Τουρῖνον MR. 26557.	
527. — Ρ τετράδραχμον. (ἀνευ τοῦ Δ)	» Δ	α) 13,46* — Λονδῖνον. = BMC. 36, 152.	
528. — Ρ τετράδραχμον. (Δ ὄπισθεν τοῦ ὠτός· πολλάκις ἔλλείπει)	» ΚΑ	α) 14,20. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 324/1520. β) 13,60. — » Ε. Σ. 6544 ^ε . γ) 14,00. — Τουρῖνον, MR. 26556. δ) 13,51. — Λονδῖνον. = BMC. 36, 153. ε) 13,96. — » » 154. ς) 13,92. — Κοπεγχάγη. ζ) 13,85. — Ὁσαβρούκη. η) 13,51. — Βερολῖνον. θ) — Sattler. ι) — Dattari. ια) 14,06 (ὑπόχαλκον). — Ἀθῆναι, Δ. 96 ^Α .	XII, 2.

529. — Ρ τετράδραχμον. (Δ ὀπισθεν τοῦ ὠτός)	Π ἄνω τοῦ Π	αι 14,08. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς, 323/1519. β) 14,19. — Γόθα, = Huber, Num. Aeg. S. 252, 6. γ) 14,23. — Löbbecke δ) 14,30. — Παρίσιοι, 99. ε) 14,19. — J. Six. ς) 14,12. — Γλασκώβη. ζ) 14,19. — Λονδίνον = BMC. 23, 88, pl. III, 8. η) 12,84. — Ὄσαβρούκη. θ) — Sestini, Mus. Hedern. n° 3 (C. M. H. n° 6369). ι) — Dattari.	XII, 3.
ΣΗΜ. Τὰ πλεῖστα φέρουσι δοκιμαστικὰς ἐγκοπὰς С, О, V, Λ , κτλ. καὶ ἐνίστε γράμμα (X ἢ I) ἐν ὑστεροσήμερ.			
530. — Ρ τετράδραχμον. (Δ ὀπισθεν τοῦ ὠτός)	»	⊖ αι 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. 97 ^E . Ὑστεροσήμερον X καὶ ἐγκοπή. β) 14,06. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 97, ἐνθα ὡς μετὰ ΔΡ. γ) 14,00. — Χάγη. Μέγα ὑστεροσήμερον Βυζαντίου Θεράκης, ἐν ᾧ Π δ) 13,81. — Παρίσιοι, 96. = Mionnet, Suppl. IX, 2, 3. ε) 11,28. — Λονδίνον. = BMC. 28, 87. ς) — Rollin et Feuarent. ζ) — Dattari. η) (ὑπόχαλκον. — Βερολίνον, v. Rauch.	XII, 4.
531. — Ρ τετράδραχμον. (Η ὀπισθεν τοῦ ὠτός)	ΠΤ	⊖ αι 14,16. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 317/1513. Ὑγκοπαὶ καὶ ὑστεροσήμερον. β) 13,96. — Λονδίνον. = BMC. 36, 151. γ) 14,12. — Βερολίνον, P. Osten. δ) — Dattari.	XII, 6.
532. — Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	⊖ αι 13,25. — Ὄσαβρούκη β) — Rollin et Feuarent. γ) — Dattari.	
533. — Ρ τετράδραχμον. Δ;	ΠΤ	⊖ αι 13,11. — Βερολίνον, P. Osten. β) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 36, 150. γ) 13,82. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 96.	XII, 7.
534. — Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	⊖ αι 14,20. — Βερολίνον, Imhoof. β) 13,99* — Λονδίνον. = BMC. 23, 86.	
535. — Ρ τετράδραχμον.	ΠΤ	⊖ αι 13,15* — Λονδίνον. = BMC. 40, 91, pl. II, 8.	

2ον. Τὰ φέροντα τρία ὀνόματα. (Τὰ πλεῖστα μετ' ἐγκοπῶν.)

536. — Ρ τετράδραχμον. (Δ ὀπισθεν τοῦ ὠτός)	ΠΝ ΚΛ	ΠΤ	αι 14,10. — Παρίσιοι, 98. β) — Dattari.		
ἐπάλληλα					
537. — Χ πεντάδραχμον. (Δ ὀπισθεν τοῦ ὠτός)	ΞΤ	»	ΠΤ	αι 17,81. — Παρίσιοι. = Mionnet, IV, 2, 3.	XII, 8.
538. — Ρ τετράδραχμον. (Δ ὀπισθεν τοῦ ὠτός)	ΞΤ	»	ΠΤ	αι 14,10. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 318/1514. Ὑστεροσήμερον εὐμέγε- θες Η καὶ ἐγκοπή ΟΛ. β) 13,80 — Ἀθῆναι, Δ. 97 ^{bis} γ) 14,22. — Λονδίνον. = BMC. 23, 89. δ) — Βιέννη, 23486. ε) — Φλωρεντία. ς) — Dattari.	XII, 9.

539. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. ἐπάλληλα	ΠΤ	$\mathcal{R}$	$\mathcal{R}$	α) 13,24. — Όσαβρούκη. Μετά μικρῶν ὑστεροσήμων καὶ ἐγκοπῆς V. β) — Dattari.	
540. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. (ἄνευ Δ;)	ΠΤ	»	$\mathcal{R}$	α) 14,12. — Βερολῖνον.	XII, 13.
541. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	ΠΤ	»	$\mathcal{R}$	α) 14,12. — Ἀθῆναι. Δ. 97 ^B . β) 13,35. — Παρίσιοι, 97. = Mionnet VI, 4, 31. γ) — Frælich, Not. elem. Tab. XI, 5. δ) — Dattari. ε) 12,70 (κάλλιστα διατηρούμενον, ἴσως ἐπόχαλκον). — Χάγη.	XII, 11.
542. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΠΤ	»	$\mathcal{M}$	α) 14,14. — Ἀθῆναι. ἐξ ἀγορᾶς 320/1516 (216%). β) 12,68. — " Δ. 97 ^C . Ἐγγραφή Σ , ἐγκοπή Λ . γ) 13,51. — Όσαβρούκη. δ) 13,94. — Βερολῖνον. ε) 13,76. — Λονδῖνον. = BMC. 36, 148. ς) — Dattari.	XII, 12.
543. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. (τὸ Δ φαίνεται ἐνίστε ὡς Λ ἢ $\mathcal{P}$)	ΠΤ	»	$\mathcal{M}$	α) 14,18. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 319/1515. Ἐγκοπή $\mathcal{C}$, ὑστερόσ. Α. β) 13,93. — " Δ. 97 ^C . Πολλὰ ἐγγραφαί. Ἐγκοπαί $\mathcal{C}$, ::. * Ὑστερόσημον $\mathcal{X}$. γ) 13,37. — " Δ. 97 ^{ter} . δ) 14,20. — Στρογγανόφ, 139. = Rollin et Feuardent. ε) 13,00. — Χάγη. Six. ς) 14,09. — Λονδῖνον. = BMC. 36, 149.	XII, 10.
544. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	ΠΤ	»	$\mathcal{A}$	α) 13,24. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 105. Ἐγκοπή $\mathcal{X}$. β) 14,10. — Στρογγανόφ, 137 = Rollin et Feuardent. γ) 14,08. — Löbbecke. δ) 14,07. — Βερολῖνον, P. Osten. ε) 13,65. — Όσαβρούκη. ς) 13,30 — Χάγη. ς) 14,12. — Λονδῖνον. = BMC 36, 146. η) 13,95. — " " 147 pl. IV, 2. θ) 14,20. — Sir Weber. ι) — Dattari.	XII, 14.
545. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	ΠΤ	$\mathcal{R}$	$\mathcal{A}$	α) 14,18. — Ἀθῆναι, Δ, 97 ^A . β) 14,10. — Πετρούπολις. γ) 14,10. — Rollin et Feuardent. δ) 14,09. — Στρογγανόφ, 138.	XII, 16.
546. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	ΠΤ	ΙΠ	$\mathcal{R}$	α) — Ἀλεξάνδρεια.	

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ Ξ ΜΟΝΟΝ Ἡ ΑΝΩ ΑΣΠΙΔΟΣ.

Σ Ε Ι Ρ Α Α.

Ἄνευ χρονολογιῶν.

Χαρακτηριστικόν, τὸ μονογράφημα Ξ μόνον.

(Ἀρχαὶ τῆς βασιλείας, ἧτοι περὶ τὸ 285—284 π.Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

547. — Χρυσᾶ πεντάδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 17,85. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 12.
- β) 17,85. — Ὁσναβρούκη.
- γ) 17,88. — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois pl. V, 1.
- δ) 17,80. — » (Luynes) 16.
- ε) 17,80. — Βρυξέλλαι, Du Chastel.
- ς) 17,75. — Κοπεγχάγη.
- ζ) 17,85. — Λονδίνον. = BMC. 24, 1.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Ξ.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- η) 17,86. — Leake, Num. Hell. Kings 58. (α) XIV, 1.
- θ) 17,82. — Sir Weber.
- ι) — Cat. Ashburnham, n° 229 pl. V, (Coll. Northwick).
- ια) — Cat. Dupré n° 344.
- ιβ) — Cat. A. n° 251.

548. — Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 14,18. — Ἀθῆναι, Δ. 30^Α. Ἐγγραφαί.
- β) 13,69. — » Δ. = FCD. 30. Ἐγγραφαί.
- γ) * — » Ἐῶρημα Σοφικοῦ. = Διεθν. Ἐφημ Τόμ. Β'. 29⁴, 7.
- δ) 14,02. — Λονδίνον. = BMC. 24, 2 pl. IV, 1.
- ε) 14,30. — Βερολίνον, Imhoof.
- ς(13,79. — » P. Osten. Ἐγγραφαί.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ς) 13,92 — Βερολίνον, P. Osten. (α) XIV, 2.
- η) 13,06. — Ὁσναβρούκη.
- θ) 12,15. — Στρογγανώφ, 131. = Rollin et Feuarent.
- ι) — Ἀλεξάνδρεια.
- ια) — Schottenstift.
- ιβ) — Sattler. Ἐγγραφαί.
- ιγ) — Dattari.

549. — Χαλκᾶ 35 χιλιοστῶν (Α).

Ἡ αὐτὴ κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δεξιά, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 20,25. — Ἀθῆναι, Δ. 182^Α.

Ὅμοίως, ἀλλ' ὁ ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων τῶν πτερύγων. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- β) 15,45* — Rollin et Feuarent, = Στρογγανώφ, 153. (α) XIV, 3.

550. — Χαλκᾶ 28 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφής, πρὸς δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 24. 3.
- β) 16,00. — Winterthur.
- γ) 16,36. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5956.
- δ) 13,49. — » » 5963.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ε) 14,00* — Μόδενα. (α) XIV, 4.
- ς) — Rollin et Feuarent.
- ζ) — Γλασκώβη.
- η) — Dattari.

ΣΕΙΡΑ Β.

Ἐνευ χρονολογιῶν.

Χαρακτηριστικά, $\asymp$ ἄνω ἀσπίδος.

(285—266 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ πεντάδραχμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΥΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\asymp$
ἄνω ἀσπίδος ὠσειδοῦς, ἐφ' ἧς, ὡς ἐπίσημον,
κεραυνός. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ
(1^{ον}) μονογράφημα ἄρχοντος, ἢ (2^{ον}) χρο-
νομετρικὸν γράμμα ἀλφαβήτου. Τὸ ὅλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παραδείγματα, πίναξ XIII, 1-7].

Ἄργυρᾶ τετράδραχμα.

Ἐομοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ἐομοίως, τῷ προηγουμένῳ.

[Παραδείγματα, πίναξ XIII, 8-14].

Ἄργυραὶ δραχμαί.

Ἐομοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ἐομοίως, ἀλλ' ὁ ἀετός μετ' ἀναπεπταμένων
τῶν πτερυγῶν.

[Παραδείγματα, πίναξ XIII, 15-17].

Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφής, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

Ἐομοίως, μετ' ἀναπεπταμένων τῶν πτερυγῶν.

[Παραδείγματα, πίναξ XIII, 18-24].

Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, πρὸς δεξ.,
ἐν δορᾷ ἐλέφαντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

Ἐομοίως τοῖς δυσὶ προηγουμένοις.

[Παραδείγματα, πίναξ XIII, 25-26].

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1ον. Ἄνευ χρονολογιῶν καὶ μετὰ μονογραφήματων ἀρχόντων μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ ἢ ὄπισθεν αὐτοῦ.

α) Μετὰ τοῦ μονογραφήματος Φ

551. — Ξ πεντάδραγμα φέροντα τὸ μονογράφημα ὄπισθεν τοῦ ἀετοῦ.

α) 17,81. — Ἀθῆναι, Δ. 100^{AA}. β) — Cat. Tavernost p. 6,56. Τὸ μονογρ. ὡς Φ. (α) XIV, 5.

552. — Ρ τετράδραγμα φέροντα τὸ μονογράφημα ὁμοίως ὄπισθεν τοῦ ἀετοῦ.

α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD 29. Ἐγκοπαὶ καὶ ὕστεροσήμων. ζ) 14,03. — Λονδῖνον. = BMC. 46, 3. pl. IX, 2. (α) XIV, 6.
β) 13,42. — Ἀθῆναι, Δ. 29^z. η) 14,20. — Λονδῖνον. = » 46, 4.
γ) 14,22. — Löbbecke. θ) — Schottenstilt.
δ) 14,20. — Παρίσιοι, 93. = Mionnet IV, 4, 28, = ια) — Sestini, Mus. Hederv. III. Contin. p. 3, 5. (C. M. H. n. 6368).
ε) 13,83. — Ὄσαβρούκη. Ἐγκοπαί. ιβ) — Dattari.
ς) 14,10. — Στρογγανῶφ, 135. ιγ) — » Ὑστεροσήμων, γλαυξ.

553. — Ξ μεγέθους Α, φέροντα τὸ μονογράφημα μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ. (Τὸ μονογράφημα τοῦτο φαίνεται ἐνίοτε ὡς Α ἢ Φ).

α) 15,20. — Ἀθῆναι, Α. Ε. ια) — Γλασκώβη. Φέρον Φ ἀντὶ τοῦ μονογρ. (α) XIV, 7.
β) 11,80* — » Δ. = FCD 51. ιβ) — Ἀλεξάνδρεια. » Φ » » »
γ) 13,86. — Λονδῖνον. = BMC. 46, 5-6, pl. IX, 3. ιγ) — Κοπεγχάγη.
δ) 15,26. — Βρουσβίκη. ιδ) — Παρίσιοι, 523.
ε) 16,15. — Löbbecke. ιε) — » 525.
ς) 15,14 — » ις) — Στρογγανῶφ, 160.
ζ) 15,10. — Ὄσαβρούκη. ιζ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 3, 7 (C. M. H. n. 6370), μετὰ μεγάλης τριαίνης ὕστεροσήμων (Βηρυτοῦ).
η) 14,34. — » ιη) — Dattari.
θ) — Μόναχον (δύο κομμάτια).
ι) — Γόθα.

554. — Ξ ὅμοια (Α), ἀλλὰ φέροντα καὶ ΣΙ ὑπὸ τὴν ἀσπίδα.

α) 15,05. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 61 (ἐνθα ὡς μετὰ Ρ). γ) — Λονδῖνον. (γ) XIV, 9.
β) 15,94. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5962. δ) — Βερολίνον.

β) Μετὰ τοῦ μονογραφήματος Η.

555. — Ρ τετράδραγμα φέροντα τὸ μονογράφημα ὄπισθεν τοῦ ἀετοῦ. (Τὰ πλεῖστα φέρουσιν ἐγκοπᾶς).

α) 14,15. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 28. Ἐγκοπαὶ Χ, Ι καὶ Δ. Ἐγγραφαί. ια) 13,20. — Consul Weber. (α) XIV, 8.
β) 13,68. — » Δ. 28^A. Ἐγκοπή. ιβ) 13,90. — Ὄσαβρούκη.
γ) 14,20. — Παρίσιοι, 94. ιγ) 13,93. — Λονδῖνον. = BMC. 46, 3 pl. IX, 2.
δ) 14,21. — » 95. ιδ) 14,22. — » » 46, 4.
ε) 14,70. — Χάγη. ιε) 14,21. — Sir Weber.
ς) 14,20. — Löbbecke. ις) 14,06. — »
ζ) 14,00. — Στρογγανῶφ, 133. ιζ) — Βερολίνον, 10198.
η) 13,15. — » 134. ιη) — » Fox.
θ) 13,90. — Βερολίνον, P. Osten. ιθ) — Rollin et Feuarent (πέντε κομμάτια).
ι) 13,51. — Rollin et Feuarent. κ) — Dattari, τρία κομμάτια, μεθ' ὕστεροσήμων.

γ) Μετὰ τοῦ μονογραφήματος Α.

556. — Α μεγέθους Α, ἔχοντα τὸ μονογράφημα μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

α) 14,15. — Ὁσναβρούκη.
β) 11,90. —

γ) — Dattari.

557. — Α ὅμοια (Α), ἀλλὰ φέροντα καὶ χ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. 58^α.

β) — Dattari.

2ον. Μετ' ἀλφαβητικῶν χρονολογιῶν τῶν ἐτῶν τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Β',
τεθειμένων μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

(285—265 π. X.)

Ἔτος Α (1) = 285/4 π. X.

558. — Ϟ πεντάδραχμον.

α) 17,86. — Βιέννη. = Huber, Num. Aeg. S. 131. Taf. IV, 8.

β) 17,85. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 13. Ἐγκοπή • καὶ κλάδος;

γ) 17,80. — Μόναχον.

δ) 17,80. — Παρίσιοι. = A. Blanchet, Les monnaies Grecques pl. X, 5.

(α) XIII, 1.

ε) 17,75. — Bunbury.

ς) — Ἀλεξάνδρεια.

559. — Ϟ τετράδραχμον.

α) 14,40. — Ἀθῆναι, Δ. 27^{AAA}. Ἐγκοπή Ϟ, ἐγγραφαὶ καὶ ὑστερόσημον, ἐν ᾧ τροχός.

β) 13,91. — Λονδίνον = BMC. p. 25 καὶ 62, 1 pl. XIV, 1. Ὑστερόσημον ΣΑ.

γ) 14,27. — Λονδίνον. = BMC. p. καὶ 62, 2. Ὑστερόσημον κ. Ὁπ. ἐγγραφή ἀποκ'.

(α) XIII, 8.

δ) — Dattari.

ε) — Γόθα.

560. — Α μεγέθους Α.

α) 14,02. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5956.

β) 16,39. — " " 5955.

γ) 15,60. — Winterthur.

δ) 15,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 50.

ε) — Στρογγανῶφ, 158.

ς) — Φλωρεντία.

ζ) — Rollin et Feuarent.

η) — Γλασκώβη.

θ) — Dattari.

561. — Α μεγέθους Α, ἔχοντα καὶ χ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 15,45. — Ὁσναβρούκη.

β) 13,86. — Λονδίνον. = BMC. 46, 7-9.

γ) 12,81. — Ὁσναβρούκη.

δ) 11,89* —

ε) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.

ς) — Παρίσιοι. Μετὰ τοῦ μεγάλου ἐγκεκομμένου ὑστερόσημου ϞϞ.

ζ) — Στρογγανῶφ, 161.

η) — Dattari.

562. — Α μεγέθους Β, ἔχοντα τὸ αὐτὸ μονογράφημα (ΧΑΡ) κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 7,65. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 389.

β) 8,13. — Ὁσναβρούκη.

γ) 7,05. — Winterthur.

δ) — Γλασκώβη.

(α) XIII, 25.

(δ) XIII, 26.

Ἔτος Δ (4) = 282 π. X.

563. — Α μεγέθους Α.

α) 17,80. — Χάγη.

564. — Α μεγέθους Α, φέροντα καὶ ϛΙ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 25, 14.

β) — Dattari.

γ) — Sambon (ἐν Μιλάνῳ). Ὁπισθεν, μέγα ὑστερόσημον ϞϞ ἐγκεκομμένον (τριάννα Βηρτουῦ);.

565. — Α μεγέθους Β.

α) — Παρίσιοι. = Mionnet, Suppl. IX, 17, 90.

Ἔτος Ε (5) = 281 π. Χ.

566. — Ϟ πεντάδραχμον.

α) 17,90. — Πετρούπολις.	ε) 17,89. — Βερολίνον. = Friedländer-Sallet, Das (α) XIII, 2.
β) 17,82. — Ὁσναβρούκη.	Königl. Münzk. 1873, 350 καὶ 1877 p.
γ) 17,85. — Λονδίνον. = BMC. 24, 4.	512. = Imhoof-Blumer. Tier und Pflanz-
δ) 17,50. — Στρογγανώφ, 130.	typen, Taf. V, 8.
	ς) — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.

567. — Ϟ τετράδραχμον.

α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. 27 ^{ΑΑΑΑ} . Ἐγκοπή καὶ ἐγγραφή	δ) 13,89 — Λονδίνον. = BMC. 25, 7.	(α) XIII, 9.
β) 14,00. — » Δ. 27 ^Α . Πολλὰ ἐγκοπὰ καὶ	ε) 13,12* — Λονδίνον. = BMC. 25, 9.	
μικρὰ ὑστερόσημα.	ς) — Κοπεγχάγη.	
γ) 13,99. — Λονδίνον. = BMC. 25, 8. Ὑστερόση-	ζ) — Rollin et Feuarent.	
μον, ἐν ᾧ τροχός.	η) — Dattari.	

568. — Ϟ μεγέθους Α.

α) 16,12. — Löbbecke.	δ) — Στρογγανώφ.	(γ) XIII, 18.
β) 15,50. — Μιλάνον, 7761.	ε) — Dattari.	
γ) 13,18* — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 53.		

Ἔτος Θ (8) = 278 π. Χ.

569. — Ϟ τετράδραχμον.

α) 12,15* — Στρογγανώφ, 132.	β) — Rollin et Feuarent.	(β) XIII, 10.

570. — Ϟ δραχμή.

α) 3,38. — Βερολίνον.		(α) XIII, 16.

571. — Ϟ μεγέθους Α.

α) 15,30. — Ὁσναβρούκη.	γ) — Dattari.
β) 15,60. — Ἀθῆναι, Α. Ε.	

572. — Ϟ ὁμοίου μεγέθους Α, ἀλλὰ φέροντα καὶ Ϟ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 20,40* (ἀσυνήθως παχέος πετάλου). — Ἀθῆναι,	ε) 12,45* — Rollin et Feuarent.
= Ε. Σ. 6604 ^α . Ὑστερόσημον μέγα	ς) — Λονδίνον, νέα προσκλήματα). Ὑστερόσημον
ἐγκεκομμένον Ϟ.	μεγάλη ἐγκεκομμένη τρίαίνα ὡς ἐπὶ τοῦ α.
β) 18,40. — Χάγη.	ζ) — Παρίσιοι, 545.
γ) 16,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 60.	η) — Schottenstift.
δ) 14,77. — Philipsen.	θ) — Rollin et Feuarent (δύο κομμάτια).

Ἔτος Ι (9) = 277 π. Χ.

573. — Ϟ πεντάδραχμον.

α) 17,85. — Löbbecke.	β) 17,80. — Πετρούπολις.	(α) XIII, 3.

574. — Ϟ τετράδραχμον.

α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 27 ^{ΑΑΑΑΑ} . Ἐγκοπὰ, ἐγγρα-	γ) — Ἀλεξάνδρεια.	(α) XIII, 11.
φαὶ καὶ ὑστερόσημον ἐν ᾧ κεφαλὴ ἵππου.	δ) — Βρυξέλλαι. Ἐμπ. Α ἐν ὑστεροσίμῳ.	
β) — Παρίσιοι. = Mionnet IV, 4, 30.	ε) — Dattari.	

575. — Ϟ δραχμή.

α) 3,40. — Löbbecke.	β) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ (εὔρεθὲν ἐν Κύπρῳ).

"Ετος Ι (9) = 277 π. Χ. [Συνέχεια].

576. — Α μεγέθους Α.

α) 17,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 55.	ιβ) — Παρίσιοι, 522.	(α) XIII, 19.
β) 15,40. — " Δ. ἡμιεφθαρμένα	ιγ) — Βιέννη, 23481.	
γ) 16,50. — Τουρίνον, MR. n° 26735.	ιδ) — " 23482.	
δ) 17,48. — " ΜΑ. = Fabretti n° 5958.	ιε) — Βερολίνον.	
ε) 15,69. — Philipsen.	ις) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1762.	
ς) 14,75. — Χάγη.	ιζ) — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 155.	
ζ) 14,20. — Βρουσβίκη	ιη) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 3, 9. (C. M. H. n° 6372).	
η) 13,82. — Ὄσαβρούκη.	ιθ) — Dattari.	
θ) 16,95. — Λονδίνον. = BMC. 25, 15-16, pl. IV, 3.		
ι) — Παρίσιοι, 515. = Mionnet VI, 38, 315.		
ια) — " 516.		

"Ετος Κ (10) = 276 π. Χ.

577. — Α μεγέθους Α, φέροντα καὶ ⚡ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 14,08. — Κοπεγχάγη.	γ) — Dattari.
β) 13,86. — Λονδίνον. = BMC. 46, 10.	

"Ετος Λ (11) = 275 π. Χ.

578. — Α πεντάδραχμον.

α) 17,79. — Παρίσιοι.	β) — Dattari.	(α) XIII, 4.
-----------------------	---------------	--------------

579. — Α τετράδραχμον.

α) 13,30. — Ἀθήναι, Δ. 27 ^{AA} . Ὑστερόσημα Α καὶ Δ. Ἐγκοπὴ ∪ καὶ Δ. — Ἡ χρονολογία ἀμφίβολος, ἴσως Λ.	β) 12,32. — Leyden.
	γ) — Ἀλεξάνδρεια

580. — Α μεγέθους Α.

α) 18,35. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 66045.	γ) — Φλωρεντία.	(β) XIII, 20.
β) 12,30. — " Δ. = FCD. 54.	δ) — Rollin et Feuarent.	

581. — Α μεγέθους Α, φέροντα καὶ ⚡ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 15,75. — Ἀθήναι, Α Ε.	ι) — Παρίσιοι, 514. = Mionnet VI, 38, 316.	(α) XIII, 21.
β) 15,74. — " Δ. = FCD. 59.	ια) — Βολωνία, 64, 520-521.	
γ) 14,65. — " Δ. " 58 (ὡς μετὰ Α ἀντὶ Λ).	ιβ) — Μόδενα	
δ) 14,85. — Philipsen.	ιγ) — Μόναχον (δύο).	
ε) 16,00. — Τουρίνον, MR. 26750.	ιδ) — Βιέννη, 22479.	
ς) 12,65. — " ΜΑ. = Fabretti n° 5961.	ιε) — Γόθα.	
ζ) 13,85. — Leyden.	ις) — Βρυξέλλαι (δύο).	
η) 14,07. — Βερολίνον. Μέγα ἐγκοπιμέν ὑστερόσ. Π.	ιζ) — Rollin et Feuarent (τρία).	
θ) 12,80. — Löbbecke.	ιη) — Dattari.	

582. — Α μεγέθους Β, φέροντα τὸ αὐτὸ μονογράφημα (ΧΑΡ) κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 8,75. — Παρίσιοι, 434, = Mionnet, VI, 29, 231, ἔνθα ὡς μετὰ Α ἀντὶ Λ.

"Ετος Ο (15) = 271 π. Χ.

583. — Α πεντάδραχμον.

α) 17,80. — Ἀθήναι, Δ. 13 ^A .	β) 17,79. — Consul Weber.	(α) XIII, 6.
--	---------------------------	--------------

584. — Α τετράδραχμον.

α) 14,07. — Ἀθήναι, Δ. 27 ^B . Ἐγκοπαὶ Υ, Λ, Ω, :-:, καὶ λύρα.	δ) * — Ἀθήναι, εὔρημα Σοφικοῦ. = Διεθνῆς Ἐφημ. Τόμ. Β'. σελ. 294.	(α) XIII, 12.
β) 14,22. — " Δ. 27 ^{BB} . Ὑστερόσημα Α καὶ ἀσπίς. Ἐγγραφαί.	ε) 13,97. — Λονδίνον. = BMC. 25, 10. Ὑστερόσημον, τροχός.	
γ) 13,93. — " Δ. 27 ^{BBB} . Ὑστερόσημον μέγα ἐν ᾧ ἀσπίς. Ἐγκοπαί, πλεῖστα C.	ς) 13,15. — Rollin et Feuarent.	
	ζ) — Dattari.	

585. — **Ρ** δραχμή.

α) 3,88. — Cab. Lagoy. = Mionnet Suppl. IX. 28.	γ)	— Χάλλη (διάτρητον).	(β) XIII, 15.
β) 2,87. — Όσσαβρούκη.	δ)	— Έν τῷ έμπορίῳ. (Εύρεθέν έν Κύπρῳ).	

586. — **Α** μεγέθους Α.

α) 16,90. — Αθήναι, Δ. = FCD. 52.	ς)	— Nervagna.	(α) XIII, 22.
β) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 25, 17-18.	ζ)	— Rollin et Feuarent (δύο). = Στρογγανώφ, 156.	
γ) 15,30. — Χάγη.	η)	— Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 3, 9 (C. M. H. n° 6373).	
δ) — Παρίσιοι, 518. = Mionnet VI. 38, 314.	θ)	— Dattari.	
ε) — Νεάπολις, Santagello. = Fiorelli, Cat. 41692.			

587. — **Α** όμοίου μεγέθους Α, αλλά φέροντα και **Χ** κάτω τής άσπίδος.

- α) 13,65* — Αθήναι, Α. Ε.

Έτος Π (16) = 270 π. Χ.

588. — **Ρ** τετράδραχμον.

- α) 14,00. — Rollin et Feuarent.

589. — **Α** μεγέθους Α, φέροντα και τὸ μονογράφημα **ΧΑΡ** κάτω τής άσπίδος.

α) 14,25. — Αθήναι, Ε. Σ. 6546.	ε) 12,80* — Μιλάνον 7732.
β) 14,11. — Όσσαβρούκη.	ς) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1763.
γ) 12,60. — Χάγη.	ζ) — Μόδενα.
δ) 11,08. — Philipsen.	

ΣΗΜ. Τῶν χαλκῶν τούτων διακριτέα μετά προσοχῆς τὰ φέροντα μεταξύ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ αντί Π τὸ μονογράφημα **Α** (άρ. 556-557).

Έτος Ρ (17) = 269 π. Χ.

590. — **Χ** πεντάδραχμον.

α) 17,83. — Βερολίνον, J. F. 4825. = Grässe, Handbuch. Taf. I, 2.	γ) 17,86. — Βιέννη.	(α) XIII, 5.
β) 17,88. — Παρίσιοι.	δ) 17,81. — Λονδίνον. = BMC. 24, 5.	
	ε) — Πετρούπολις.	

591. — **Ρ** τετράδραχμον.

α) 14,11. — Αθήναι, Δ. = FCD. 27. Έγγραφαί.	ε) 13,44. — Λονδίνον = BMC. 25, 11.	(α) XIII, 13.
β) 13,98. — » Ε. Σ. 6542. Έγγραφαί.	ς) — Όσσαβρούκη. Έστερόσημον μικρόν άσαφές (χελώνη;) και έγκοιται C, C.	
γ) 13,70* — Λονδίνον. = BMC. 25, 12. Έστερόσημον Δ.	ζ) — Rollin et Feuarent.	
δ) — Μόναχον = Huber, Num. Aeg. S. 235, 5. Έγκοπή Χ.	η) — Hoffmann, Numi-mate n° 3039.	
	θ) — Dattari.	

592. — **Ρ** δραχμή.

- α) 3,30. — Γόθα. = Num. Zeitsch. 1869 p. 17, 2. (Huber, Num. Aeg. S. 247, 2).

593. — **Α** μεγέθους Α.

α) 16,80. — Αθήναι, Δ = FCD. 56.	ς)	— Βολωνία, 65.	(α) XIII, 23.
β) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 25, 49.	ζ)	— Φλωρεντία, 7.	
γ) — Παρίσιοι, Luynes, 517.	η)	— Rollin et Feuarent.	
δ) — Βερολίνον.	θ)	— Dattari.	
ε) — Μόναχον.			

Ἔτος Τ (19) = 267 π. Χ.

594. — Α μεγέθους Α, φέροντα καὶ τὸ μονογράφημα $\overline{\text{ΧΑΡ}}$ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 13,88. — Βερολίνον, 11011.

β) 11,73* — Ὁσναβρούκη.

ΣΗΜ. Ἐνταῦθα ἀνήκουσιν ἴσως ἓνια κομμάτια τῶν σημειωθέντων ὡς φερόντων Α κάτω τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ (ἀρ. 553). Δηλαδή δυνατὸν αἱ δύο ἄνω κεραῖαι νὰ ἦσαν πτερὰ τοῦ ἀετοῦ, τὸ δὲ γράμμα νὰ ἦτο Τ καὶ οὐχὶ μονογράφημα.

Ἔτος Υ (20) = 266 π. Χ.

595. — Ϟ πεντάδραχμον.

α) 17,85. — Λονδίνον. = BMC. 24, 6 pl. 1V, 2.

β) — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.

(α) XIII, 7.

596. — Ϟ τετράδραχμον.

α) 14,18. — Ἀθήναι, Δ. 27^ο. Ἐγκοπή C. Ἐγγραφαί.

γ) 14,10. — Λονδίνον. = BMC. 25, 13.

(α) XIII, 14.

β) 13,85. — » Δ. 27^ο. Πλειῖσται ἐγκοπαὶ C καὶ ἔγγραφαί.

δ) — Dattari.

597. — Ϟ δραχμή.

α) 3,31. — Βιέννη 23468. = Huber, Num. Aeg. S. 142, Taf. IV, 2.

(α) XIII, 17.

598. — Α μεγέθους Α.

α) 14,15. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 57.

δ) 15,20. — Löbbecke.

(α) XIII, 24.

β) 13,30* — » Δ. ἡμιεφθαρμένα.

ε) — Στρογγανόφ, 159.

γ) — Παρίσιοι. 524. = Mionnet VI, 38,314, ἔνθα ὡς μετὰ Ο ἀντὶ Υ.

ς) — Dattari.

Ἔτος Φ ; (21) = 265 π. Χ.

Ἴδὲ ἀριθ. 551, β καὶ 553, ια-ιβ.

3ον. Ὅμοια, ἀλλ' ἄνευ χρονολογικοῦ γράμματος.

(Ταῦτα δυνατὸν νὰ ἐκόπησαν ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας, ἢ καὶ κατοπιν. Ἐν τῇ δευτέρῃ περιπτώσει ἡ χρονολογία δυνατὸν νὰ ἐλησμονήθη ἐξ ἀμελείας ἢ παραδρομῆς τοῦ σφραγιδογλύφου).

599. — Ϟ πεντάδραχμον.

α) 17,80. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 2, 2.

600. — Α μεγέθους Α.

α) 14,40. — Χάγη.

(α) XIV, 11.

601. — Α μεγέθους Β.

α) 9,07. — Τουρίνον MA. = Fabretti n° 5856.

δ) — Φλωρεντία.

(α) XIV, 13.

β) — Παρίσιοι.

ε) — Χάγη.

(β) XIV, 12.

γ) — Ὁσναβρούκη.

ς) — Νεάπολις, MN 9461.

602. — Α μεγέθους Β, φέροντα καὶ τὸ μονογράφημα $\overline{\text{ΧΑΡ}}$ κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 6,90. — Rollin et Feuarent.

γ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 3, (α) XIV, 10.

β) 7,64. — Λονδίνον. = BMC. 47, 11.

11 (C. M. H. n° 6374).

(β) XIV, 14.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Χαρακτηριστικὸν σύμβολον ἀσπίς.

(Ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀρσινόης τῆς Β' μέχρι τέλους τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Β')

(271—246 π. Χ.)

1ον. Τὰ ἄνευ ἐτῶν ἢ μονογραφημάτων.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

603. — Χρυσᾶ δακτάδραγμα.

ΑΔΕΛΦΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Β' καὶ Ἀρσινόης Β' πρὸς δεξ., φερόντων διαδήματα καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Ὁπισθεν αὐτῶν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἀσπίς φέρουσα κεραυνὸν ὡς ἐπίσημον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 204.
 β) 27,75. — „ Δ. 204A.
 γ) 27,72. — Λονδίνον. = BMC. 40, 2, pl. VII, 2. — Leake Num. Hell. 59. — Head, Guide, pl. 40, 28. Hist. num. p. 713, fig. 379 (μετάφρ. Σβορώνου, Πίν. ΔΑ', 6).
 δ) 27,84. — Βερολίνον, Imhoof.
 ε) 27,76. — „ Fox. = Friedlaender - Sallet, Das Königl. Münzk. 1873, 355, καὶ 1877 n° 519.
 ς) 27,65. — Βερολίνον. = Beger III. 30. = Gessner, Ptol. Tab. I, 19. = Pinder, Ant. Münz. n° 423.
 ζ) 27,78. — Βιέννη. = Huber, Num. Leg. S. 92. Taf. 3. 1.
 η) 27,76. — Μόναχον. = Huber, ἔ. ἀ. 243, 15.
 θ) 27,80. — Πετρούπολις
 ι) 27,60. — „
 ια) 27,75. — Παρίσιοι, 294 (Luynes).
 ιβ) 27,70. — „ = Visconti, Icon. Grecq. Tom. III, p. 4, 5. pl. LIV. = Kolb, Traité II, 40, 2. = Mionnet VI, 17, 144.
 ιγ) 27,70. — Χάγη. = Dompierre, Gr. Muntten pl. XIII. 177.
 ιδ) 27,65. — Χάγη. = Dompierre, ἔ. ἀ. n° 176.
 ιε) 27,70. — Γόθα.
 ις) 27,75. — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
 ιζ) 27,85. — Βρυξέλλαι, Du Chastel.
 ιη) 27,75. — Κοπεγχάγη.

ΘΕΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, καὶ Βερενίκης Α', πρὸς δεξ., φερόντων διαδήματα καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιθ) 27,74. — Τουρῖνον MA. = Fabretti n° 5740. (α) XIV, 15.
 κ) 27,79. — Cat. Montagu 1896. 784 pl. X καὶ (β) XIV, 16. 1897, 425 pl. IV. = Cat. of a late collector, London 1900, n° 466. (γ) XIV, 17.
 κα) 27,86. — Cat. Ashburham n° 232.
 κβ) 27,50. — Ward. = Hill, Catal. p. 143, 886 pl. XXII (Montagu, Cat. 13 Dec. 1894 (400).
 κγ) 27,70. — Cat. Bombois n° 2036.
 κδ) — Consul Weber.
 κε) — Dattari.
 κς) — Α. Βούρος, ἐν Ἀθήναις.
 κζ) — Γ. Παλακάκης, ἐν Ἀθήναις.
 κη) — Rollin et Feuillant (πέντε κομμάτια).
 κθ) — Froehlich, Notit. Tab. XI, 7.
 λ) — Sestini, Mus. Hederv. III, p. 4, 1.
 λα) — Sprenheim, Dissert. p. 406, 423.
 λβ) — Hoffmann, Numismate 3050.
 λγ) — Cat. Whittall n° 1565.
 λδ) — Cat. Tomasini n° 187.
 λε) — Cat. Hamburger 1890, n° 1088.
 λς) — Cat. van Dame n° 97 et 97.
 λζ) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ (ἐν Ἀθήναις).
 λη) — Cat. Tavernost p. 7, 6.
 λθ) — Cat. Sabbi-Pascha, p. 47, 287.
 μ) — Cat. Hoffmann n° 830 pl. IV.
 μα) — Pembrock p. I, pl. III, 2. et p. 2. Tub. 55. = Catal. n° 1277.

ΣΗΜ. Τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων κομμάτια τινα, ὧν ἐγὼ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξετάσω τὰ πρωτότυπα, ἐκμαγεῖα ἢ εἰκόνας, δυνατόν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὰς ὁμοιοτύπους μεταγενεστέρως σειρὰς τὰς κοπέισας ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Γ' καὶ ἔξης. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι πλὴν τῶν πασιγνώστων Βεκεριανῶν κιβδήλων ἀντιγράφων (Pinder, Numism. Beckerienne p. 37 n° 132, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι μεταγενεστεραὶ ἀντιγραφαὶ κιβδηλοποιῶν, δυνάμεναι ν' ἀπατήσωσι καὶ πεπειραμένους συλλογεῖς νομισμάτων.

604. — Χρυσᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ΑΔΕΛΦΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Β' καὶ Ἀρσινόης Β', πρὸς δεξ., φερόντων διαδήματα καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Ὅπισθεν αὐτῶν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἀσπίς φέρουσα κεραυνὸν ὡς ἐπίσημον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 13,90. — Ἀθῆναι, Δ.=FCD. 206.
 β) 13,80. — Χάγη.
 γ) 13,90. — Πετρούπολις.
 δ) 13,80. — »
 ε) 13,80. — »
 ς) 13,79. — Χάγη. = Dompierre, Gr. Munten, pl. XIII, 175.
 ζ) 13,88. — Λονδίνον. = BMC. 40, 4.
 η) 13,83. — » » 40, 5.
 θ) 13,91. — Γλασκώβη.
 ι) 13,88. — Παρίσιοι, Luynes, 299.
 ια) 13,80. — » 296. = Mionnet VI, 17, 148.
 ιβ) 13,81. — » » » 147.
 ιγ) 13,85. — Βιέννη, 23515.
 ιδ) 13,81. — » 23516.
 ιε) 13,90. — Βερολίνον, 4190. = Pinder, Ant. Münz. n° 424. — Friedlaender u. Sallet, Das Königl. Münzk., n° 1873, 356 καὶ 1877, 520.
 ις) 13,80. — Γόθα
 ιζ) 13,75. — Πάριμα.
 ιη) 13,95. — Ὁσναβρούκη.
 ιθ) 13,74. — Κοπεγχάγη.
 κ) 13,80. — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
 κα) 13,70. — Βονοβία.
 κβ) 13,86. — Cat. Montagu n° 785.
 κγ) 13,85. — » 1897, 426. = Cat. of a late collector, London 1900 n° 467.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ΘΕΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, καὶ Βερενίκης Α', πρὸς δ., φερόντων διαδήματα καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κδ) 13,65. — Consul Weber. (α) XIV, 18.
 κε) 13,93. — Cat. Ashburham n° 233. (β) XIV, 19.
 κς) 13,87. — Pembroke P. 2. Tab. 55. = Cat. n° 1278. (γ) XIV, 20.
 (δ) XIV, 21.
 κζ) 13,81. — Sir Weber.
 κη) 13,85. — Τουρίνον. M. A. = Fabretti n° 5741, Lavy I, 314, 3234.
 κθ) 13,86. — Cat. Seyffert n° 1227.
 λ) — Ἀλεξάνδρεια.
 λα) — Spanheim, Dissert p. 404.
 λβ) — Πβλ. Meynaerls, Description p. 18, 119.
 λγ) — [Sambon], Gemmes et médailles antiques, Cat. de vente. Paris, Mars 1902, n° 646 pl. VII, 14.
 λδ) — Hoffmann. Le Numismate, n° 3051.
 λε) — Cat. Tyszkiewicz, n° 35 pl. I.
 λς) — Sestini, Mus. Hed. III, Conlin. p. 4, 2, (C. M. H. n° 6376).
 λζ) — Seguin, Selecta numismata p. 54-57. Πβλ. Goltzius, Num. Gr., Δήλος.
 λη) — Cat. Hamburger 1890 n° 1087.
 λθ) — Cat. van Damme n° 44, 96 καὶ 98.
 μ) — Cat. Tavernost p. 7, 61.
 μα) — Cat. Billoin n° 995.
 μβ) — Cat. Erba, n° 265 pl. I. 13.
 μγ) — Πλεῖστα ἄλλα ἐν τῷ ἐμπορίῳ

605. — Χρυσᾶ δίδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,95. — Βιέννη, 23517.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

(α) XIV, 22.

606. — Χρυσᾶ δίδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ

- α) 3,45. — Παρίσιοι, 300 (Seguin). = Mionnet VI, 17, 149

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

(α) XIV, 23.

607. — Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δ., μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 13,72. — Λονδίνον. = BMC 44. 85. = F. Lenormant, Lagides, pl. VI. 6.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀσπίς, ἐφ' ἧς κεραυνὸς ὡς ἐπίσημον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- β) 13,10. — Ὁσναβρούκη. (α) XV, 24.
 γ) — Dattari.

608. — Ἀργυρᾶ δίδραγμα.

ΘΕΩΝ κτλ. ὡς ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων.

- α) — Φλωρεντία.

ΑΔΕΛΦΩΝ κτλ. ὡς ἐπὶ τῶν τριῶν πρώτων.

(α) XIV, 25.

609. — Ἀργυρᾶ τριώβολα.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἐπιγραφῶν.

α) 1,89. — Γλασκώβη.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ἐπιγραφῶν.

β) 1,53* — Λονδίνον. = BMC. 41, 11.

(α) XIV, 26.

610. — Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφής, πρὸς δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 18,00. — Κοπεγχάγη.
- β) 18,05. — Μόδενα (τρία διάφορα).
- γ) 18,00. — Μιλᾶνον, 7760
- δ) 17,70. — » 7731.
- ε) 16,50. — » 7732.
- ς) 15,30. — » 7762.
- ζ) 17,65. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 62.
- η) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 26, 20-23, pl. IV, 4.
- θ) 16,80. — Sambon (ἐν Μιλάνῳ).
- ι) 17,35. — Philipsen.
- ια) 18,26. — Löbbecke.
- ιβ) 17,68. — »
- ιγ) 22,00* (παχέος πετάλου). — Imhoof-Biumer.
- ιδ) 18,20. — Βερολῖνον
- ιε) 16,94. — » P. Osten.
- ισ) 16,88. — Τουρίνον MA. = Fabretti n° 5947.
- ις) 16,77. — » » 5948.
- ιη) 16,85. — » » 5949.
- ιθ) 16,66. — » » 5950.
- κ) — Βολωνία.
- κα) — Βάριον, δύο κομμάτια.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀσπίς, ἐφ' ἧς κεραινοὺς ὡς ἐπίσημον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κβ) — Νεάπολις, Santagello, δέκα ὀκτὼ κομμάτια. = Fiorelli Cat. n° 11673-11691. (α) XII, 17.
- κγ) — Νεάπολις, M. N. = Fiorelli, Cat. 9461 καὶ 9492-9499, (ένδεκα κομμάτια).
- κδ) — Πάρμα, δύο.
- κε) — Nervegna.
- κς) — Βερολῖνον.
- κζ) — » P. Osten.
- κη) — » Friedländer.
- κθ) — » δύο ἕτερα.
- λ) — Γόθα.
- λα) — Κοπεγχάγη.
- λβ) — Βιέννη, 23478.
- λγ) — » 23485.
- λδ) — » 23486.
- λε) — Consul Weber.
- λς) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1752.
- λς) — Βρυξέλλαι. = Cat. Du Chastel, 1889 n° 109.
- λη) — Μόναχον, 3-5, 7 καὶ 7* (ὀκτὼ κομμάτια).
- λθ) — Merzbacher.
- μ) — Στρογγανῶφ, 154.

611. — Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν λεοντῇ, πρὸς δ.

α) 6,02* — Μιλᾶνον, 7711.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἄρ. ἐπὶ κεραινοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ὁμοία ἀσπίς.

2ον. Ὅμοια, ἀλλὰ φέροντα παρὰ τὴν ἀσπίδα μονογράφημά τι.

612. — Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν (Α).

Ὅμοίως τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀριθ. 610.

- α) 17,70. — Ἀθῆναι, Δ. 63^Α.
- β) 16,88. — Löbbecke.
- γ) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 26, 24-25 pl. IV, 5.
- δ) 15,06. — Cat. Seyffert n° 1224, c.

Ὅμοίως τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀριθ. 610, ἀλλὰ φέρον ὑπὸ τὴν ἀσπίδα τὸ μονογράφημα Νκ.

- ε) — Παρίσιοι 514. = Mionnet, VI, 38, 311. (α) XII, 24.
- ς) — Νεάπολις, Santagello. Cat. 11693.
- ζ) — » M. N. = Fiorilli, Cat. 9450.
- η) — Rollin et Feuadent.

3ον. Μετ' ἀλφαβητικῶν χρονολογιῶν κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀρσινόης τῆς Β' χρονομετρικὸν σύστημα (271—246 π. X.).

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

ΑΔΕΛΦΩΝ ἄνω συνεζευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Β' καὶ Ἀρσινόης Β', πρὸς δ., φερόντων διαδήματα περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἀσπίς ὠσειδῆς, ἐφ' ἧς ὡς ἐπίσημον κεραυνός. Ἄνω τῆς ἀσπίδος χρονολογικὸν γράμμα. Πρὸ δὲ τῶν προτομῶν δίκερας. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παράδειγμα, Πίναξ XIV, 27].

ΘΕΩΝ ἄνω συνεζευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, καὶ Βερενίκης Α' πρὸς δ., φερόντων διαδήματα περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἱμάτια περὶ τὸν λαιμὸν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χρυσᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. Ἐνίοτε ἡ χρονολογία εἶναι τεθειμένη οὐχὶ ἄνω τῆς ἀσπίδος ἀλλὰ πρὸ τῶν προτομῶν.

[Παράδειγματα, Πίν. XIV, 28-31].

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλὴ Διὸς δαφνοστεφῆς πρὸς δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

[Παράδειγματα, Πίν. XII, 18-24].

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀσπίς ὁμοία καὶ παρ' αὐτὴν ἡ ὄπισθεν τοῦ ἀετοῦ χρονολογικὸν γράμμα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξιὰ.

[Παράδειγμα, Πίν. XII, 25].

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ τῆς χρονολογίας ἄνω τῆς ἀσπίδος.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Α (1) = 271/270 π. X.

613. — ✕ δεκάδραχμον. Ἡ χρονολογία ἄνω τῆς ἀσπίδος.

α) 27,79 — Γλασκώβη.

XIV, 27.

614. — ✕ τετράδραχμον. Ἡ χρονολογία ἄνω τῆς ἀσπίδος.

α) 13,92. — Ἀθῆναι, Δ. 208^α.

β) 13,95 — Λονδίνον. = BMC. 40,1, pl. VII,1.

γ) 13,85. — Χάγη. = Cat. Van Damme, n° 110. (α) XIV, 28.

δ) — Ἀλεξάνδρεια.

615. — ⚡ μεγέθους Α. Ἡ χρονολογία ὄπισθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

α) 16,55. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 63.

β) 19,60. — Leyden.

γ) 18,40. — Πάρισμα.

δ) 17,50. — Μιλάνον, 7760.

ε) 17,20. — Lübecke.

ς) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 26,27 pl. IV, 6 = Hill, Handbook, pl. VII, 8.

ζ) — Μοδένα

(α) XII, 18.

η) — Νεάπολις, Mus. Naz. = Fiorelli, Cat. 2451-2452.

θ) — Μοναχον.

ι) — Rollin et Feuardent.

ια) — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5952.

616. — ⚡ ὁμοίως, ἀλλ' ἡ χρονολογία κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 26, 23.

Ἔτος Δ (4) = 267 π. Χ.

617. — Α μεγέθους Α. Ἡ χρονολογία ὀπισθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

α) 16,00. — Rollin et Feuardent

XII, 19.

Ἔτος Κ (10) = 261 π. Χ.

618. — Χ τετράδραχμον. Ἡ χρονολογία πρὸ τῶν προτομῶν.

α) 13,87. — Ἀθῆναι, Δ FCD. 207.

ε) 13,80. — Παρίσιοι, 295. = Mionnet VI, 17, 117. (α) XIV, 29.

β) 13,91. — Βερολίνον, Fox.

ς) 13,90. — Λονδίνον. = BMC. 40, 3 pl. VII. 3. (γ) XIV, 30.

γ) 13,90. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 243, 15. ζ) — Νεάπολις, Santagelo, Catal. n° 11654.

δ) 13,85. — Χάγη. = Cat. van Damme n° 109.

η) — Μεγναerts, Description p. 18, 118.

Ἔτος Ν (13) = 258 π. Χ.

619. — Α μεγέθους Α. Ἡ χρονολογία ὀπισθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

α) 17,00. — Μιλᾶνον.

ε) — Rollin et Feuardent.

(α) XII, 21.

β) 15,20. — Τουρίνον, MA. — Fabretti n° 5951.

ς) — Βάριον.

γ) — Φλωρεντία.

ζ) — Βολωνία.

δ) — Νεάπολις, M.N. = Fiorelli, Cat. 2491-2492.

620. — Α δμοίως Α, ἀλλ' ἡ χρονολογία ὑπὸ τὴν ἀσπίδα.

α) 17,95. — Βερολίνον.

γ) — Φλωρεντία.

(α) XII, 23

β) — Κοπεγχάγη.

δ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 3, 6.

Ἔτος Π (16) = 255 π. Χ.

621. — Χ τετράδραχμον.

α) 13,83. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 208

XIV, 31.

Ἔτος Ξ (18) = 253 π. Χ.

622. — Α μεγέθους Α. Ἡ χρονολογία ὀπισθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

α) — Βερολίνον, 185.

XII, 20.

ΣΗΜ. Ἴσως ἐνταῦθα ἀνήκει καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ 216 (Πίν. VIII, 17) μικρὸν νόμισμα (ὀλκή 1,55), τὸ φέρον ἐν τῷ πεδίῳ ξ καὶ δελφίνα.

Ἔτος Φ (21) = 250 π. Χ.

623. — Α μεγέθους Α. Ἡ χρονολογία ὀπισθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

α) 19,40. — Βερολίνον, 28751.

ε) — Παρίσιοι, 515.

β) 17,35. — Rollin et Feuardent.

ς) — » Luynes, 512.

γ) 17,30. — Consul Weber.

ζ) — Βουξέλλαι, B. Hirsch.

δ) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 26, 31.

η) — Νεάπολις, M.N. = Fiorelli, Cat. n° 9490.

624. — Α δμοίως Α, ἀλλ' ἡ χρονολογία κάτω τῆς ἀσπίδος.

α) 16,45. — Λονδίνον. = BMC. 26, 26.

γ) — Γλασκώβη.

β) — Φλωρεντία.

Ἔτος Χ (22) = 249 π. Χ.

625. — Α μεγέθους Β. Ἡ χρονολογία ἄνω τῆς ἀσπίδος.

α) 8,05. — Κοπεγχάγη.

XII, 25.

Τ Α Ξ Ι Σ Η.

ΠΟΛΕΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ

Α. ΤΥΡΟΣ

Χαρακτηριστικά ῥόπαλον, ἢ τὸ μονογράφημα ᾤ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως καὶ ῥόπαλον.

ΣΕΙΡΑ Α.

Μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ (285—262 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ πεντάδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξ. Ἐνίοτε ὄπισθεν τοῦ ὠτὸς μικροσκοπικὸν Δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. (α) ῥόπαλον, ἢ (β) ῥόπαλον ἄνω ὀνόματος ἄρχοντος, ἢ (γ) ῥόπαλον κάτω χρονολογικοῦ γράμματος, ἢ (δ) τὸ μονογράφημα τῆς Τύρου ᾤ ἄνω ῥοπάλου, ἢ (ε) ᾤ καὶ ῥόπαλον ἄρ. καὶ χρονολογία δεξ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, κερασφόρος καὶ τετανωμένη πρὸς δ., μετὰ κόμης μακρᾶς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἄετὸς μετ' ἀνεπτυγμένων πτερύγων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Τὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μόνον ῥόπαλον (περὶ τὸ 285/4 π. Χ.).

626. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	ῥόπαλον	α) 14,21. — Ἀθῆναι, Δ. 23 ^Α . Ὑστερόσημον Χ.	XIX, 1.
(ἄνευ Δ)		β) 14,09. — » Δ. 23 ^Β . Ἐγκοπή.	
		γ) — Sattler.	
		δ) — Dattari.	

β) Τὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ῥόπαλον καὶ κάτω αὐτοῦ τὰ ἀρκτικά ἐνὸς ὀνόματος ἀρχοντος (περὶ τὰ 284—280 π. Χ.).

627. — $\mathcal{A}$ 17 χιλιοστῶν.	ῥόπαλον καὶ Α	α) 4,05. — Βερολίνον, 438/1871.	XIX, 5.
		β) — Παρίσιοι, 492.	
628. — $\mathcal{A}$ 17 χιλιοστῶν.	» » Δ	α) 4,14. — Löbbecke.	
629. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	» » Ϝ	α) — Sattler.	
(Δ;)			

630. — Α	17 χιλιοστῶν.	Ῥόπαλον καὶ Ϟ	α) 4,00. — Μόναχον. β) 3,55. — Ἀθήναι, Δ. 49 ^Α . γ) 3,25. — " Δ. = FCD 44. δ) 4,16. — Ὄσαβρούκη. ε) 3,80. — Χάγη. ς) — Βερολίνον, Gansauge. ζ) — Dattari. η) — Μόδενα	XIX, 4.
631. — Ϟ	πεντάδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	» Χ	α) 17,68. — Λονδίνον. = BMC. 16. 27 pl. III, 2.	XIX, 2
632. — Ρ	τετράδραχμον. (μετὰ τοῦ Δ)	» »	α) 14,18. — Ἀθήναι, Δ. 190 ^Α . Ὑστερόσημον Δ καὶ ἐγκοπαί Ο. Ο. Ο. Ο. β) — J. Six. γ) — Dattari.	XIX, 3.
633. — Α	17 χιλιοστῶν.	» »	α) — Μόναχον. β) — Γλασκῶβη	

γ) Τὰ φέροντα ἀρ. ῥόπαλον καὶ ἀνω αὐτοῦ χρονολογικὸν γράμμα χρονομετρίας Πτολεμαίου Β', παλαιοῦ συστήματος (280—268 π. X.).

Ἔτος Ι (6) = 280 π. X.

634. — Ρ	τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	Ῥόπαλον καὶ Ι	α) 13,77. — Ἀθήναι, Δ. 23 ^Β . Ἐγκοπαί. β) 14,10. — Στρογγανόφ, 126. = Rollin et Feuarent. Ἐγκοπαί γ) — Βερολίνον, v. Knobelsdorf. δ) — Sattler. ε) — Dattari.	XIX, 6.
635. — Α	17 χιλιοστῶν.	» Ι	α) — Ὁξφόρδη. Βοδληϊανὴ Βιβλιοθήκη.	XIX, 7.

Ἔτος Η (7) = 279 π. X.

636. — Ϟ	πεντάδραχμον (ἄνευ τοῦ Δ)	» Η	α) 17,80. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 14. β) 17,72. (Διάτηρον). — Ἀθήναι, Δ. 14 ^α . Ἐγγραφαί. γ) 17,76. — Λονδίνον. = BMC. 9, 74, pl. II 2 (Cos?). δ) 17,85. — Βερολίνον, P. Osten ε) 17,80. — Χάγη. = Cat. van Dame n ^ο 80. ς) 17,77. — Consul Weber. ζ) 17,68. — Cat. Montagu. 1897, n ^ο 422 pl. IV = Cat. of the coll. of a late collector. London 1900 n ^ο 462. η) — Meynaerts, Description p. 17, 107. θ) — Cat. Du Chastel, 1889 n ^ο 107.	XIX, 8
637. — Ρ	τετράδραχμον. (ἄνευ τοῦ Δ)	» Η	α) 14,17. — Ἀθήναι, Δ. 22 ^Α . Ἐγκοπαί. β) 13,97. — " Δ. = FCD. 22. Ἐγκοπαί ϸ, ϸ, Ψ καὶ ἐγγραφαί. δ) 13,93. — Λονδίνον. = BMC. 9, 75 pl. II, 3. ε) 13,62. — " " 76. ς) 13,83. — " " 77. ζ) 14,10. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανόφ. 127 η) 13,96. — Βερολίνον. θ) 14,10. — Χάγη. ι) 13,20. — Ὄσαβρούκη. ια) 14,25. — Sir Weber. ιβ) — Βιέννη, 23454. ιγ) — Sattler. ιδ) — Lagoy. = Mionnet, St. IX, 2 ^ο 5. ιε) — Dattari. ις) 11,40. (Ἐπόχαλκον). — Μιλᾶνον, 7639, (βαρβαρότεχνον). ιζ) (Ἐπόχαλκον καὶ διάτηρον). — Ἀθήναι, Δ. = F. C. 23. Ἐγκοπή καὶ μέγα ἕστερόσημον Βυζαντίου. ἐν Ϙ Ϟ.	XIX, 9.
638. — Α	17 χιλιοστῶν.	» Η	α) 3,66. — Λονδίνον. = BMC. 9, 80. β) 3,66. — " " 81. γ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 4,7 C.M.H. n ^ο 6425).	

Ἔτος Ο (15) = 271 π. Χ.

639. — X τετράδραχμον. *Ῥόπαλον καὶ* Ο α) 17,72. — Ἀθήναι, Δ. 14^β. XIX, 10.
(ἀνευ τοῦ Δ) β) 17,80. — Löbbecke.
640. — P τετράδραχμον. Ο α) 14,20. — Ἀθήναι, Δ. 108^Α. Ἵστερόσημον ἰχθύς καὶ ἐγγραφαί. XIX, 11.
(ἀνευ τοῦ Δ) β) 13,98. — Γλασκώβη. 7. Μέγα Ἵστερόσημον Βυζαντίου, ἐν ᾧ P^{V} .
γ) 13,93. — Λονδίνον = BMC. 78.
δ) 13,42. — " = " 79. Ἵστερόσημον Ι ἢ Η.
ε) 14,18. — Τουρίνον. = Fabretti 5706.
ς) — Sattler (δύο).
ζ) — Dattari. Ἐγκοπαί.

Ἔτος Π (16) = 270 π. Χ.

641. — A 17 χιλιοστῶν. Π α) 4,60. — Ἀθήναι. = FCD. 43. XIX, 12.
β) 3,66. — Λονδίνον. = BMC. 9, 82-83.
γ) 3 80. — Βιέννη, 23500 = Huber, Num. Aeg. S. 202.
δ) 3,90. — Χάγη.
ε) 4,20. — Μόναχον, 66.
ς) — " 242.
ζ) — Γλασκώβη (δύο).
η) — Παρίσιοι, 495. = Mionnet 142.
θ) — " 496. = " 143.
ι) — Βερολίνον, Fox.
ια) — Κοπεγχάγη.
ιβ) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1734.
ιγ) — Sestini. Mus. Hederv. III, Contin. p. 4, 8 (C. M. H. n° 6424).
ιδ) — Cat. Gréau, 1867 N° 2911, 2912.
ιε) — Dattari.

Ἔτος Σ (18) = 268 π. Χ.

642. — A 17 χιλιοστῶν. Σ (I;) α) 3,91. — Ὀσαβρούκη.
β) — Dattari.

δ) Τὰ φέροντα ἀρ. X ἀνω ῥοπαίου, ἀνευ δὲ χρονολογιῶν (περὶ τὰ 267 π. Χ).

643. — X πεντάδραχμον. $\frac{\text{X}}{\theta}$ α) 17,75. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 94, pl. I, 94. XIX, 13
(ἀνευ τοῦ Δ) β) 17,78. — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois, pl. V. 2. = Mionnet VI, 7, 61.
γ) 17,74. — Βερολίνον, 4179. = Pinder, Antik. Münz. n° 420. Friedländer und von Sallet, Das König. Münzk. 1873, 351 καὶ 1877, 513 — Grässe, Handbuch, Taf. I, 4.
δ) 17,75. — Τουρίνον, MR = Fabretti, n° 5704.
ε) — Φλωρεντία.
644. — P τετράδραχμον. α) 13,57. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 95. XIX, 14.
β) — " εὔρημα Σοφικοῦ (τρία κομμάτια). Ἵστερόσημον Α.
γ) 14,01. — Λονδίνον. = BMC. 27, 37 pl. IV, 8.
δ) 14,25. — Βερολίνον, P. Osten. Ἐγκοπαί.
ε) 13,80. — " "
ς) 14,00. — Μόναχον. = Huber. Num. Aeg. S. 234, 3. Ἐγκοπαί.
ζ) 14,10. — Leyden. ιε) — Μόδενα.
η) 14,00. — Στρογγανός, ἀρ. 152. ις) — Πάρενα.
θ) 14,10. — Χάγη. Ἐγκοπαί. ιζ) — Φλωρεντία.
ι) 13,81. — Ὀσαβρούκη ιη) — Βιέννη, 23577.
ια) 13,59. — " ιθ) — Κοπεγχάγη.
ιβ) 13,30. — " κ) — Sestini, Hederv. n° 7.
ιγ) 13,64. — Μιλάνον, 7638. Ἐγκοπαί. κα) — Dattari.
ιδ) 13,62. — Παρίσιοι, 122.

ε) Τὰ φέροντα ἀρ. μὲν Ψ ἄνω ῥοπάλου, δεξιὰ δὲ χρονολογίαν Πτολεμαίου Β',
νέου ἀριθμητικοῦ συστήματος.

(266 – 262 π. Χ.)

Ἔτος Κ (20) = 266 π. Χ.

645. — Ρ τετράδραχμον.   Ψ — Κ   α) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. p. 28, 44 pl. IV, 10.   XIX, 15.
(ἄνευ τοῦ Δ)   0   β) 13,96. — Βερολίνον, P. Osten.

Ἔτος ΚΑ (21) = 265 π. Χ.

646. — Ρ τετράδραχμον.   » — Κ   α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. 136^Α.   XIX, 16.
(ἄνευ τοῦ Δ)   »   β) 14,07. —   »   Δ. = FCD. 215.
                                                                                 γ) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 28, 45.
                                                                                 δ) 13,72. —   »   46.
                                                                                 ε)   — Thorwaldsen = Müller Catal. 1723.

Ἔτος ΚΒ (22) = 264 π. Χ.

647. — Ρ τετράδραχμον.   » — Κ   α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 137.   XIX, 17.
(ἄνευ τοῦ Δ)   »   β) 14,20. —   »   Δ. 136^Β.
                                                                                 γ) 14,13. — Λονδίνον. = BMC. 28, 47.
                                                                                 δ) 14,16. —   »   48.
                                                                                 ε) 13,62. — Γλασκώβη
                                                                                 ς) 14,30. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 85.
                                                                                 ζ)   —   »   Μετ' ἐγκοπῶν.
                                                                                 η)   — Κοπεγγάγη.
                                                                                 θ)   — Ἀλεξάνδρεια.
                                                                                 ι)   — Dattari.

Ἔτος ΚΓ (23) = 263 π. Χ.

648. — Ρ τετράδραχμον.   » — Κ   α) 14,07. — Ἀθῆναι, Δ. 137^Α.   XIX, 18.
(ἄνευ τοῦ Δ)   »   β) 14,20. — Rollin et Feuarent, = Στρογγανώφ, 86. Ἐγκοπαί.
                                                                                 γ) 14,11. — Λονδίνον. = BMC. 28, 49.

Ἔτος ΚΔ (24) = 262 π. Χ.

649. — Ρ τετράδραχμον.   » — Κ   α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 136. (ὡς μετὰ Κ ἀντὶ ΚΔ).   XIX, 19:
(ἄνευ τοῦ Δ)   »   β) 14,15. —   »   Δ.   »   138.
                                                                                 γ) 13,81. —   »   Δ. διαφόρου τεχνοτροπίας. = FCD. 215.
                                                                                 δ) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 28, 50.
                                                                                 ε) 13,85. —   »   51.
                                                                                 ς) 13,91. —   »   52.
                                                                                 ζ) 14,18. — Βερολίνον, P. Osten.
                                                                                 η) 14,13. — Ὄσαβρούκη.
                                                                                 θ) 14,00. — Leyden.
                                                                                 ι) 14,15. — Χάγη.
                                                                                 ια) 13,92. — Παρίσιοι.
                                                                                 ιβ)   — Rollin et Feuarent (ξξ νομμάτια).

Σ Ε Ι Ρ Α Β

Χρυσᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΑΡΞΙΝΟΗΞ—ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ
καὶ ἀργυρᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΣ

(261—247 π. Χ.)

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιᾶ. Δίκερας τετανωμένον πλήρες καρπῶν ὑπ' αὐτό, τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως Ψ, χρονολογία, καὶ ἀρκτικὸν γράμμα ἑνὸς ὀνόματος ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιᾶ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν Ψ ἄνω ροπάλου, δεξ. δὲ χρονολογία μόνον ἢ καὶ δύο ἀρκτικά ἀρχόντων, ὧν τὸ μὲν ὑπὸ τὴν χρονολογίαν, τὸ δὲ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΚΕ (25) = 261 π. Χ

650. — Ρ τετράδραχμον.	Ψ	—	Κ	α) 13,85. — Ἀθῆναι, Δ. 138 ^Α . Ὑστερόσημον Ο.	XIX, 20.
	Ψ			β) 14,17. — » Δ. = FCD. 154 (ὡς μετὰ Κ ἀντὶ ΚΕ). Ἐγκοπαὶ Χ, Ο. Ἐγγραφαί.	
				γ) 14,32. — Λονδίνον. = BMC. 31, 78 pl. V, 5.	
				δ) 13,68. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 7, 64.	
				ε) 13,86. — Βερολίνον, P. Osten.	
				ς) 12,69. — » »	
				ζ) 14,18. — Ὁσναβρούκη	
				η) 14,32. — J. Six.	
				θ) 14,10. — Ca ^t . Bombois n° 3028 (ὡς φέρον Κ ἀντὶ ΚΕ).	
				ι) — Rollin et Feuarent (δύο).	
				ια) — Dattari.	

Ἔτος ΚΙ (27) = 259 π. Χ.

651. — Ρ τετράδραχμον	»	—	Κ	α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ, 138 ^ε .	XIX, 21.
				β) 14,00. — Λονδίνον. = BMC. 31, 79.	
				γ) 14,00. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 90.	
				δ) — Dattari.	

Ἔτος ΚΗ (28) = 258 π. Χ.

652. — Ρ τετράδραχμον.	»	—	Κ	α) Ἄνευ ὀνόματος ἄρχοντος.	
				α) 14,18. — Παρίσιοι. = F. Lenormant, Lagides pl. IV, 4.	

β) Τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μεθ' ἐνὸς ὀνόματος ἄρχοντος ὀπισθεν τοῦ ἀετοῦ.

653. — Ρ 4δραχμον. $\begin{matrix} \Psi \\ \text{I} \end{matrix}$ — Κ ΙΞ α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 138^β. XIX, 22.
β) — Dattari.

γ) Τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μεθ' ἐνὸς ὀνόματος ὀπισθεν τοῦ ἀετοῦ καὶ ἐτέρου μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

654 — Ρ 4δραχμον. » — » ΕΙ — Α α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 140^α.
β) 14,11. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 13,43. — " " "
δ) 14,21. — Λονδίνον. = BMC. 31,80.
ε) — Rollin et Feuardent. = Στρογγανῶφ.
655. — Ρ 4δραχμον. » — » ΑΒ — Κ; α) — Νεάπολις, MN. = Fabretti, Cat. 9441.

Ἔτος Κ⊙ (29) = 257 π. Χ.

656. — Ρ 4δραχμον. » — Κ⊙ ΕΙ — Α α) 14,20. — Βερολίνον, Fox. = F. Lenormant, Lagides p. 67
pl. III, 4. XIX, 23.
β) 14,10. — Στρογγανῶφ, 91, ἔνθα ⊙| ἀντὶ ΕΙ.
γ) — Cab. Rollin. = Mionnet St. IX, 5,30.
δ) — Dattari.

Ἔτος Λ (30) = 256 π. Χ.

657. — Ρ 4δραχμον. » — Λ ΑΒ — Α α) 13,85. — Rollin et Feuardent. XIX, 24.
β) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 142. Ἐγκοπαὶ C, C.
γ) 13,62. — Λονδίνον. = BMC. 31,81.
δ) 13,27. — Ὄσαβρούκη.
ε) 13,58. — Βερολίνον, P. Osten.
ς) — " 28921.
ζ) — Sestini, Mus. Hederv. III, n° 10. = Mionnet St. IX, 5,13.
η) — Dattari (δύο).

658. — Ρ 4δραχμον. » — Λ » — ⊙ α) 14,85. — Ἀθῆναι, Δ. 146^β. XIX, 25.
β) 13,58. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 14,00. — Βιέννη, 23467.
δ) 14,26. — Löbbecke.
ε) 14,00. — Παρίσιοι. = Pellerin, Rois pl. V, 5. = Mionnet, VI, 7,63.
ς) 13,80. — Ὄσαβρούκη.
ζ) 13,81. — Λονδίνον. = BMC. 31, 83.
η) 12,95. — Γλασκώβη.
θ) 13,80. — Cat. Seyfert αρ. 1230.
ι) — Cab. Rollin. = Mionnet St. IX, 6, 32.

659. — Ρ 4δραχμον. » — Λ » — Η α) 14,11. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 143.
β) 13,70. — Μόναχον. = Huber Num. Aeg. S. 236, 7.
γ) 13,82. — Löbbecke. (Δίπαιστον).
δ) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 31,82.
ε) 12,62. — Βερολίνον, P. Osten.
ς) — Sattler.
ζ) — Dattari.

660. — Ρ 4δραχμον. » — Λ » — Μ α) 14,07. — Ἀθῆναι, Δ = FCD., 144.
β) 13,95. — Παρίσιοι.
γ) 14,09. — Βερολίνον, P. Osten.
δ) 13,45. — " " "
ε) 14,07. — Λονδίνον. = BMC. 31,84.
ς) 14,10. — Rollin et Feuardent. = Στρογγανῶφ, 92.
ζ) — " δύο ἔτερα.
η) — Dattari.

Ἔτος Λ (30) = 256 π. Χ. [Συνέχεια].

661. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. $\text{Ϝ} - \Lambda$ $\mathcal{B} - \textcircled{\text{N}}$ α) 13,48. — Ὁσναβρούκη. Ἐγκοπαί
 β) 14,11. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 145.
 γ) 13,71. — Λονδίνον. = BMC. 31,85.
 δ) — Dattari.

Ἔτος ΛΑ (31) = 255 π. Χ.

662. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΑ $\mathcal{M} - \text{»}$ α) 13,47. — Ἀθῆναι, Δ. 145^A.
 β) 14,03. — Βερολίον, P. Osten. Τὸ ἔτος ΑΛ, οὐχὶ ΛΑ.

Ἔτος ΛΒ (32) = 254 π. Χ.

663. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » -- ΛΒ » — Δ α) 14,03. — Ἀθῆναι, Δ. 148^B.
 ἢ Α;
664. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΒ » — $\textcircled{\text{O}}$ α) 14,12. — Βερολίον, Imhoof.
 β) 14,06. — Λονδίνον. = BMC. 31,86.
 γ) — Rollin et Feuarent.
665. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΒ » — H α) 13,92. — Rollin et Feuarent. Ἐγκοπαί Λ. Ὑστερόσημον Τ.
666. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΒ » — P α) 14,30. — Λονδίνον. = BMC. 31,87.
667. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΒ » — » α) 13,95. — Ἀθῆναι, Δ. 148^{BB}.
 ἢ $\overline{\text{EP}}$;
668. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΒ » — N α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 146.
 β) 13,88. — Παρίσιοι, 67.
 γ) 13,85. — Λονδίνον. = BMC. 31,88 (δίπαιστον).
 δ) — Dattari.
669. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » -- ΛΒ » — $\textcircled{\text{N}}$ α) 14,16. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 147.
 β) 13,89. — Βερολίον, P. Osten.
 γ) 14,11. — Λονδίνον. = BMC. 31,89.
 δ) 13,21. — Ὁσναβρούκη.
 ε) — Νεάπολις, Santagello. = Fiorelli, Cat. 41637.
 ς) — Rollin et Feuarent (δύο).
670. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΒ » — X α) 14,20. — Βερολίον, P. Osten.
 β) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 31,90.
 γ) 14,05. — Τουρίνον. = Fabretti n° 5705.
 δ) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (33) = 253 π. Χ.

671. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΓ » — I α) 14,06. — Ἀθῆναι, Δ. 149^A
672. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΓ » — ΔΙ α) — Dattari.
673. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » -- ΛΓ » — Η α) 13,89. — Ὁσναβρούκη.
674. — $\mathcal{P}$ 4δραχμον. » — ΛΓ » — P α) — Dattari.

675. — ϙ 4δραχμον. ϙ — ΛΓ Μ — ○ α) 14,10. — Γόθα = Huber. Num. Aeg. S. 254,11.
 β) 13,92. — Παρίσιοι.
 γ) 14,12. — Βερολίνον. P. Osten.
 δ) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 31,91.
 ε) * — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 149.
 ς) — Μόναχον.
 ζ) — 'Αλεξάνδρεια.
 η) — Rollin et Feuarent (δύο).
676. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΓ » — Μ α) — Dattari.
677. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΓ » — ⊕ α) 14,15. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ. 101. XIX, 28.
 β) 13,87. — Παρίσιοι.
 γ) 14,04. — Λονδίνον. = BMC. 31,92.
 δ) — Dattari (δύο).
678. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΓ » — ⚡ α) 13,85. — Rollin et Feuarent. XX, 1.
679. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΓ οὐδὲν α) — Cab. Lagoy. = Mionnet S¹ IX, 6,33. 'Ισως ὑπόχαλκον.
 β) — Dattari.
 γ) 13,83. (Υπόχαλκον). — 'Αθήναι, Δ. 149^B.

Ἔτος ΛΔ (34) = 252 π. X.

680. — ϙ 8δραχμον. ϙ — ΛΔ ○ α) 27,86. — Βερολίνον. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Β', 8. XIX, 26.
 β) 27,53. — Coll. Salzmann. = Coll. Huber. = Cat. n° 994: Num. Aeg. S. 115. = Coll. Babington: Num. Chron. V, (1865) p. 189.
681. — ϙ 4δραχμον. ϙ — ΛΔ Μ — ○ α) 14,18. — 'Αθήναι, ἐξ ἀγορᾶς 326/1522. XX, 2.
 β) 13,55. — » Δ. 150^A. (Μετά τοῦ ○ ὡς ○).
 γ) 14,00. — Παρίσιοι.
 δ) 13,88. — Λονδίνον. = BMC. 31,94.
 ε) 13,54. — » = » 95.
 ς) — Dattari.
682. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΔ » — ΔΙ α) 13,91. — 'Οσαβρούκη. Ἐγκοπαί.
 β) 14,06. — Λονδίνον. = BMC. 31,93.
 γ) — Sattler.
683. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΔ » — Μ α) 14,04. — Löbbecke. Ἐγκοπαί.
 β) 14,17. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 150. Ἐγκοπαί.
 γ) 13,37. — 'Οσαβρούκη, (ἐνθα ὡς μετὰ ΛΓ ἀντὶ ΛΔ).
 δ) 14,02. — Λονδίνον. = BMC. 32,96.
 ε) 13,93. — » = » 97, κοπὲν ἐπὶ μήτρας νομίσματος τῆς Ἰόπτης τοῦ ἔτους ΛΓ φέροντος ⚡ καὶ ○ (ιδὲ κατωτέρω ἀριθ. 804).
 ς) — Dattari.
684. — ϙ 4δραχμον. » — ΛΔ » — ⊕ α) 14,05. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 151.
 β) 13,69. — Λονδίνον. = BMC. 32,98.

Ἔτος ΛΕ (35) = 251 π. X.

685. — ϙ 8δραχμον. ϙ — ΛΕ ○ α) 17,68. — 'Αθήναι, Δ. 197^A. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Β'. Πίν. ΙΑ'. 3. XX, 3.

"Ετος ΛΕ (35) = 251 π. Χ. [Συνέχεια]

686. — **Ρ** 4δραχμον. Ψ — ΛΕ Δ — $\odot$ α) 14,00. — 'Αθήναι. Δ. 151^Α. XX, 4.
β) 13,88. — Βερολίον, P. Osten.
γ) — Dattari.
687. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΕ » — ΔΙ α) 13,17. ('Υπόχαλκον). — Λονδίνον = BMC. 32,99.
688. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΕ » — HP α) 14,22. — 'Αθήναι, ἐξ ἀγορᾶς 327'1523. XX, 5.
689. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΕ MA - οὐδὲν α) 14,15. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 105.
β) — Cab. Lagoy. = Mionnet, Suppl. IX, 6,34.

"Ετος ΛΓ (36) = 250 π. Χ.

690. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΓ Α — ΔΙ α) — Dattari.
691. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΓ Α — $\odot$ α) 14,20. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 152. XX, 6.
β) 14,14. — Οξφόρδη, Βοδληϊανή Βιβλιοθήκη.
γ) — 'Αλεξάνδρεια.
δ) — Rollin et Feuarent.
ε) — Dattari.
692. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΓ Α — N α) 13,35. — 'Αθήναι, Δ. 152^Α.
β) 12,75. — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.
γ) — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 108, ὡς ἀνευ τοῦ μονογραφήματος.
693. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΓ Α — N α) 14,20. — Löbbecke.
β) 14,10. — Παρίσιοι.
γ) 14,24. — Λονδίνον. = BMC. 32,100.

"Ετος ΛΙ (37) = 249 π. Χ.

694. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΙ Α — » α) 14,03. — Βερολίον, P. Osten.
β) 13,74. — 'Οσαβρούκη.
695. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΙ Ε — » α) 14,21. — Λονδίνον. = BMC. 32,101. XX, 8.
β) — Dattari.

"Ετος ΛΗ (38) = 248 π. Χ.

696. — **Χ** 8δραχμον. Ψ ΛΗ $\odot$ α) 27 69. — 'Αθήναι, Δ. 197^α. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. Πίναξ ΙΑ'. 4. XX, 7.
697. — **Ρ** 4δραχμον. Ψ — ΛΗ Β — $\odot$ α) 13,42. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 148. Ἴσως N ἀντὶ $\odot$.
β) 13,90. — Μιλάνον, 7637.
γ) 13,76. — Γλασκώβη.
δ) — Mus. Sanclem. Catal. I, p. 2. Tab. I, 1. = Mionnet St IX, 6 35.
ε) — Dattari.
698. — **Ρ** 4δραχμον. » — ΛΗ Β — N α) 14,32. — Γόθα. = Huber, Num. Aeg. S. 254,12 (ὡς μετὰ $\odot$ ἀντὶ ON). XX, 9.

"Ετος ΛΘ (39) = 247 π. Χ.

699. — **Χ** 8δραχμον Ψ ΛΘ $\odot$ α) — Χατζηγεωργιάκης ἐν Ρεθύμνη Κρήτης. (Εὑρεθὲν ἐν Κρήτῃ).
700. — **Ρ** 4δραχμον. Ψ — ΛΘ Β — $\odot$ α) 14,05. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 153. XX, 10.
β) — Rollin et Feuarent.

Σ Ε Ι Ρ Α Γ.

Τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Σωτήρος, άνευ χρονολογιών, μετά τής έπιγραφής ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ - ΣΩΤΗΡΟΣ, τοῦ μονογραφήματος Ψ ὀπισθεν τοῦ ἀετοῦ, ένίοτε δέ και έτέρου ἀρκτικοῦ ὀνόματος. Κοπέντα περι τὸ 24/25 έτος τής βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Β'. (262/261 π. Χ)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

701.—*Ἄργυροῦν τετράδραχμον.*

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετά διαδήματος και αἰγίδος, πρὸς δ. Τὸ ὄλον έν κύκλω σφαιριδίων.

α) 14,18. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 139.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΣΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετός μετά κλειστῶν πτερύγων, ιστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μὲν Ψ ἄνω ῥοπάλου, δεξιά δέ έν τῷ πεδίῳ τὸ μονογράφημα Ψ πλαγίως τεθειμένον. Τὸ ὄλον έν κύκλω σφαιριδίων.

β) — Dattari. (α) XX, 11.

702.—*Ἄργυροῦν τετράδραχμον.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,93. — Ἀθήναι, Δ. 215^{LL}.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλά τὸ μονογράφημα ὀρθῶς τεθειμένον.

β) 14,10. — Λονδίνον. = BMC. 53,63 pl. XI, 3. (α) XX, 12.

703.—*Ἄργυροῦν τετράδραχμον.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 14,15. — Βερολίνον, Fox.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλά μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ γράμμα Δ

β) — Dattari. (α) XX, 13.

704.—*Ἄργυροῦν τετράδραχμον.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 14,00. — Μόναχον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλά φέρον τὸ Δ (ἢ Λ;) κάτω τοῦ μονογραφήματος.

β) — Dattari,

Σ Ε Ι Ρ Α Δ.

Ἄνευ χρονολογιῶν.

Χαλκᾶ Τύρου. Χαρακτηριστικόν, ῥόπαλον.

(271—246 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

705.—*Χαλκᾶ μεγέθους 43 χιλιοστῶν (Α).*

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξιά. Τὸ ὄλον έν κύκλω σφαιριδίων.

α) 73,30. — Κοπεγχάγη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετός (πβλ. τήν τεχνοτροπίαν αὐτοῦ πρὸς τήν τῶν προηγουμένων τετραδράχμων) μετά κλειστῶν πτερύγων, ιστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ῥόπαλον. Τὸ ὄλον έν κύκλω σφαιριδίων.

XX, 14.

706.—*Χαλκᾶ μεγέθους 33/35 χιλιοστῶν (Β).*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 34,60. — Γόθα.

β) 34,50. — Χάγη.

γ) 34,00. — Παρίσιοι, 589.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

δ) 32,05. — Ὁσαβρούκη.

(α) XX, 15.

ε) — Βολωνία.

ς) — Νεάπολις, Santagello. = Fiorelli Cat. 11671.

707.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν (Γ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι κεφαλὴ Ἀμμω-
ρος, ἡ συνήθης, πρὸς δ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

- α) 23,02. — Βιέννη, 23739.
β) 23,05. — Χάγη.
γ) 21,85. — Γόθα.
δ) 21,60. — Consul Weber.
ε) 21,05. — Ἀθήναι, Π. Σ. 6604γ.
ς) 19,00. — Ὁσναβρούκη.

708 — Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν (Δ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 13,10. — Γόθα.
β) 12,30. — Βερολῖνον, Imhoof.
γ) 11,90. — Χάγη.
δ) 11,60. — Μιλάνον, 7736.
ε) 11,35. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 514.
ς) 10,25. — Ἀθήναι, Δ. 511ter.
ζ) 11,20. — Lübbecke.
η) 10,90. — Βερολῖνον, P. Osten.
θ) 10,88. — Λονδῖνον. = BMC. 53, 68-69.
ι) 10,50. — Μιλάνον, 7737.
ια) 10,20. — Ὁσναβρούκη.
ιβ) 10,08. — Lübbecke.

709.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν (Ε).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,45. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 515.
β) 5,80. — » Δ.Ε.
γ) 5,65. — » Δ.Ε.
δ) 5,30. — » Δ. 511^A. pl. X.
ε) 6,12. — Ὁσναβρούκη.
ς) 6,03. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 6010.
ζ) 5,73. — » » 6011.
η) 5,93. — Λονδῖνον. = BMC. 55, 70-71.
θ) 5,90. — Χάγη.
ι) 5,20. — Lübbecke.
ια) 5,10. — Leyden.
ιβ) 4,80. — Μιλάνον, 7738.

710.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν (Σ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 4,20. — Κοπεγχάγη.
β) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.
γ) — Νεάπολις, MN. 9485.

711.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν (Ζ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,30. — Μόναχον.
β) 2,70. — Consul Weber.
γ) 2,68. — Ὁσναβρούκη.
δ) 2,66. — »
ε) 2,85. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 516.
ς) 2,60. — » ; — Ἐπιχειρομένην
ἐπὶ ἐτέρου παρομοίου ἔχοντος Α με-
ταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ
ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἀετὸς μετὰ
κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραι-
νοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ῥόπαλον.

- ζ) 20,94. — Λονδῖνον. = BMC. p. 53,67 pl. XI, 4. (α) XX, 16.
η) — Παρίσιοι, 606. = Mionnet VI, 42, 356 (ε) XX, 17.
θ) — Winterthur.
ι) — Βρυξέλλαι.
ια) — Βολωνία, 61.
ιβ) — Dattari.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ιγ) 11,84. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 6008. (ε) XX, 18.
ιδ) 10,94. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 6009.
ιε) 9,85. — Χάγη.
ις) — Παρίσιοι, 607. = Mionnet VI, 42, 357.
ιζ) — » 608. » » 358.
ιη) — Μόναχον, 183, 184, 188 (τρία).
ιθ) — Βιέννη, 23740.
ιι) — Βερολῖνον, Dannenberg.
ικα) — Γόθα
ικβ) — Κοπεγχάγη.
ικγ) — Μόδενα.
ικδ) — Dattari.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ιγ) — Παρίσιοι, 541. = Mionnet VI, 42, 358. (α) XX, 19.
ιδ) — » 609.
ιε) — » 612.
ις) — Μόδενα
ιζ) — Μόναχον 192, 194-197 πέντε κομμάτια.
ιη) — Βιέννη, 23741.
ιθ) — Βερολῖνον, 17033.
ιι) — » 17263.
ικα) — »
ικβ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1751.
ικγ) — Κοπεγχάγη.
ικδ) — Νεάπολις, MN. 9480.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- δ) — Βολωνία, 69. (α) XX, 20.
ε) — » 70.
ς) — Dattari.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ζ) 2,59. — Λονδῖνον. = BMC. 53, 72, (β) XX, 21.
η) 2,52. — » = » 73 pl. IX, 5.
θ) 2,28. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 6012.
ι) — Παρίσιοι, 610. = Mionnet VI, 42, 359.
ια) — Βερολῖνον, P. Osten.
ιβ) — Βρυξέλλαι.
ιγ) — Dattari.

- 714.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ α) 14,07. — Βερολίνον, Fox.
(μετὰ Δ ὀπισθεν β) 12,92* — Cat. Bombois, 2027.
τοῦ ὠτός). γ) — Dattari.
- 715.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ α) 14,10. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6544^α. Ἐγκοπαὶ Χ, C. XXI. 4.
(μετὰ Κ ὀπισθεν β) 13,62. — " Δ. 31^Ε. Ἐγκοπαὶ Λ, C, II. XXI. 3.
τοῦ ὠτός). γ) — Μόδενα.

β) Τὰ φέροντα ἀρ. ἐν τῷ πεδίῳ ΣΙ (ἄπαξ δὲ Σ), οὗ κάτω ἀρκτικά ὀνόματος ἐνὸς ἀρχοντος.

(284 — 280 ἢ 262 π. Χ.).

- 716.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ οὗ κάτω Χ α) 14,21. — Ἀθῆναι Δ. 106^α. XXI, 7.
(φέρον Δ ὀπισθεν β) 14,21. — " Δ 106^β. Ὑστερόσημα τρία Α καὶ ἐγκο-
τοῦ ὠτός). γ) 14,00. — Βερολίνον παὶ C, 4, C.
δ) — Sattler.
ε) — Ἀλεξάνδρεια Ἐγκοπή C.
ς) — Dattari.
- 717.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ (N) α) 14,00. — Ὁσναβρούκη. XXI, 6.
(ἄνευ Δ) β) 14,55. — Γόθα. = Huber, Num. Aeg. S. 253,9.
γ) 13,47. — Βερολίνον, P. Osten.
δ) 13,73. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 107.
ε) 13,51. — Λονδίνον. = BMC. 27, 34.
ς) — Dattari.
- 718.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ » α) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 27,35, ὡς μετὰ (N) I
(ἄνευ Δ) (ἐπὶ προγενεστέ- β) 14,15. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 143. Ἐγκοπαί.
ρου ΣΙ προελθόν-
τος ἐκ διπλοῦ
κόμματος).
- 719.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ Μ(;) α) — Dattari.
(ἄνευ Δ)
- 720.—**Ρ** τετράδραχμον. Σ Μ α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 24. XXI, 5.
(ἄνευ Δ) β) 14,15. — " Ἐξ ἀγορᾶς 321/1517 Ὑστερόσημα Γ καὶ Α.
Ἐγκοπαὶ C, II.
γ) 14,12. — " Ἐξ ἀγορᾶς 322/1518. Λίπαιστον, ἐξ οὗ
τὸ Μ ἐγένετο $\frac{M}{M}$
δ) 14,20. — Στρογγανόφ, 144.
ε) 14,18. — Βερολίνον, P. Osten. Ὑστερόσημον τετράγωνον, ἐν ᾧ Α.
ς) 13,84. — Λονδίνον. = BMC. 27,33.
ζ) * — " Εὔρημα Σοφικοῦ. Ἐγκοπαὶ C, C. = Διεθν.
Ἐφημ. Τόμ Β', σελ. 294,6.
- 721.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ - I α) 24,21. — Λονδίνον = BMC. 27,36.
ἀρ. δεξ.

ΣΕΙΡΑ Β.

Χρυσᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΑΡΞΙΝΟΗΣ—ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ
καὶ ἀργυρᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΣ
φέροντα χρονολογίας Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου (261—246 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξιὰ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ. Δίκερας τειαινιωμένον πλήρες καρπῶν. Κάτω αὐτοῦ, ἀριστερὰ μὲν ἢ χρονολογία, δεξιὰ δὲ ΣΙ, οὗ κάτω ἀρκτικά ὀνόματος ἑνὸς ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξιὰ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ μὲν ΣΙ, οὗ κάτω τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος ἑνὸς ἄρχοντος, δεξιὰ δὲ ἢ χρονολογία μόνη ἢ (ἀπὸ τοῦ ἔτους ΛΙ) ἔχουσα κάτω αὐτῆς τὰ ἀρκτικά ἑτέρου ὀνόματος ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΚΕ (25) = 261 π. Χ.

722. — Ρ τετράδραχμον.	ΣΙ καὶ ^ς ΑΚ	— $\begin{matrix} \text{K} \\ \text{K} \end{matrix}$	α) 14,02. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 328/1524. Ἐπιγραφή Ν. β) 14,26. — Λονδίνον. = BMC. 53. γ) 14,06. — » » 54. δ) — Dattari.	XXI, 8.
723. — Ρ τετράδραχμον.	ΣΙ	ΔΙ — »	α) 14,22. — Λονδίνον. = BMC. 29, 56. β) 13,74. — Μιλᾶνον, 7626 (ὡς Κ ἀντὶ ΚΕ). γ) 12,77. — Τουρίνον ΜΑ. = Fabretti, 5713. Ἐνθα ὡς μετὰ Κ (ἀντὶ Ι<) καὶ Π. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀντὶ Π. ΣΩΤΗΡΟΣ. δ) — Rollin et Feuarent. ε) — Dattari.	XXI, 9.
724. — Ρ τετράδραχμον.	ΣΙ	Ⓝ — »	α) 13,66. — Λονδίνον. = BMC. 29, 56. β) — Rollin et Feuarent (δύο). Ἐπιγραφαί	
725. — Ρ τετράδραχμον.	ΣΙ	Ⓜ — »	α) — Dattari.	

Ἔτος ΚΓ (26) = 260 π. Χ.

726. — Ρ τετράδραχμον.	ΣΙ	ΔΙ — ΚΓ	α) — Ἀλεξάνδρεια.	
-------------------------------	----	---------	-------------------	--

Ἔτος ΚΙ (27) = 259 π. Χ.

727. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ καὶ Α/ — Κ α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. 156^Α. XXI, 10.
β) 13,86. — Λονδίνον. = BMC. 29,57, pl. V, 4.
γ) 14,17. — Rollin et Feuarent = Στρογγανώφ. Ἐγκοπή Τ.
728. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΚΙ α) 14,07. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 339/1525. Τρίπαιστον, οὗ ἕνεκα τὸ ΔΙ ἐγένετο ΔΔΔΙ.
β) 13,87. — Βερολῖνον, Fox.

Ἔτος ΚΗ (28) = 258 π. Χ.

729. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — Κ α) 13,92. — Βερολῖνον, Fox. XXI, 11.

Ἔτος ΚΘ (29) = 257 π. Χ.

730. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΚΘ α) 14,23. — Βερολῖνον, P. Osten. XXI, 12.
β) 14,20. — Παρίσιοι.
γ) 13,49. — Ὁσναβρούκη.
δ) 13,80. — Λονδίνον. = BMC. 29, 58.
ε) 13,95. — Γλασκώβη.
ς) — Dattari.
731. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ Α — ΚΘ α) 14,08. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 157. Ἐγκοπαί. XXI, 13.
β) 13,57. — » Δ, 157^Α.
γ) 14,20. — Βερολῖνον. = Pinder Ant. Münz. n° 422. = Grässe, Handbuch, Taf. I, 8. = Friedlaender-Sallet, D.K. Münzkabinet (1873) n° 349 καὶ (1877) n° 511. = Sestini, Lettere, Tom. VIII, p. 130. = Mionnet St IX, 3, 13.
δ) 13,83. — Λονδίνον = BMC. 29, 59 pl. V, 2.
ε) 13,95. — » » 29, 60.
ς) 13,02. — Ὁσναβρούκη.
ζ) — Dattari.

Ἔτος Λ (30) = 256 π. Χ.

732. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ » — Λ α) 13,58. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 158 (μεγάλου πετάλου καὶ διαφόρου τεχνοτροπίας). XXI, 14.
β) 12,85* — Ἀθῆναι, Δ. 155^Α. (συνήθους τεχνοτροπίας)
γ) 14,08. — Παρίσιοι.
δ) 13,93. — Λονδίνον. = BMC. 29, 62.
ε) 13,90. — Στρογγανώφ, 94.
ς) 14,16. — Sir Weber
ζ) — Rollin et Feuarent (τρία).
η) — Hoffmann, Numismate n° 3040.
θ) — Dattari.
733. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — Λ α) 14,00. — Πετρούπολις. XXI, 15.
β) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 158^Α.
γ) 14,10. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 43.
δ) 13,93. — Βερολῖνον, P. Osten.
ε) 13,88. — Löbbecke. Ἐγκοπαί.
ς) 13,61. — Ὁσναβρούκη.
ζ) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 29, 61.
η) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 6, 49,
θ) — Κοπεγχάγη.
ι) — Rollin et Feuarent.
ια) — Dattari.

Ἔτος ΛΑ (31) = 255 π. Χ.

734. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ καὶ Α̅ — ΛΑ α) 13,90. — Ἀθῆναι, Δ. 162^Α.
β) 13,14. — Ὄσαβρούκη. Τεταγμένον ὡς μετὰ ΛΔ ἀντὶ ΛΑ.
γ) 13,90. — Löbbecke.
δ) 14,10. — Λονδίνον. = BMC. 30, 66.
ε) 13,44. — " " 65.
ς) — Dattari.
735. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ » — ΑΛ α) 10,04. — Λονδίνον. = BMC. 30, 67 pl. V, 3.
(sic)
736. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΑΛ α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. 159^Α. Ἐγκοπή. C. XXI, 16.
(sic) β) (Βερολίνον?). — Sestini, Lett. num. t. VIII, p. 131.
737. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΑ α) 13,78. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 159.
β) 14,18. — " ἐξ ἀγορᾶς, 330/1526, Λίκαιστον. Ἐγκοπή.
γ) 13,67. — Λονδίνον. = BMC. 30, 63.
δ) 14,08. — " " 64.
ε) 14,19. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 6, 51. Ὑστερόσημον Α̅Ρ.
ς) 13,77. — Ὄσαβρούκη.
ζ) 12,47. — Βερολίνον, P. Osten.
η) — Βερολίνον.
θ) — Rollin et Feuarent (τρία).
ι) — Dattari.

Ἔτος ΛΒ (32) = 254 π. Χ.

738. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΒ α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. 160^Α. Ἐγκοπαὶ +, Ο.
β) 13,68. — Ὄσαβρούκη.
γ) — Rollin et Feuarent.
739. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ Α̅ — ΛΒ α) 14,18. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 160. XXI, 17.
β) 14,20. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 6, 53. Ἐγκοπή χ.
γ) 13,74. — Ὄσαβρούκη Ὑστερόσημον τριγωνικόν, ἐν ᾧ Α
δ) 14,14. — Λονδίνον. = BMC. 30, 68 pl. V, 4.
ε) 13,82. — " " 69.
ς) 14,02. — Γλασκώβη.
ζ) — Φλωρεντία.
η) — Rollin et Feuarent.
θ) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (33) = 253 π. Χ.

740. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ » — ΛΓ α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 161 Ἐγγραφαί.
β) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 30, 71.
γ) 14,39. — " " 72.
δ) 14,00. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 97.
ε) — " " ἕτερα δύο).
ς) — Βιέννη, 23470.
ζ) — Sattler. Ἐγκοπαί.
η) — Dattari.
θ) — Caronni, Lezioni, Tav. VI, 17.
741. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΓ α) 14,07. — Βερολίνον. Ἐγκοπαί. XXI, 18.
β) 13,80. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 98.
γ) 13,95. — " "
δ) 13,76. — Λονδίνον. = BMC. 30, 70.
742. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΓ α) 12,54. — Ὄσαβρούκη. Μετὰ μεγάλῃς ἐντομῆς.
Ο;

Ἔτος ΛΔ (34) = 252 π. Χ.

743. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ καὶ Η — ΛΔ α) 14,06. — Λονδίνον. = BMC. 30, 74. Ἐγγραφαί. XXI, 19.
744. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΔ α) 14,00. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 104.
β) 13,70. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 14,00. — Παρίσιοι, 127. Μέγα ἰσπερόσημον Βυζαντίου Θράκης, ἐν ᾧ $\overline{\text{IV}}$.
δ) 14 19. — Τουρίνον. = Fabretti n° 5710.
ε) * — Ἀθῆναι Δ. 161^Α. (τὸ ΔΙ ἀβέβαιον).
ς) — A. Tauber ἐν Βιέννῃ = Huber, Num. Aeg. S. 403 Taf. I, 4.
ζ) — Dattari.
η) — Mongensternii, Recensio, p. 9.
θ) (Ἐπόχαλκον). — Λονδίνον = BMC. 30, 73.

Ἔτος ΛΕ (35) = 251 π. Χ.

745. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΕ α) — Ἀλεξάνδρεια? XXI, 21
746. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ Η — ΛΕ α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 162. XXI, 20.
β) 14,23. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 13,55. — Ὄσαβρούκη.
δ) — Rollin et Feuarent.
ε) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (36) = 250 π. Χ.

747. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΣΙ ΛΓ α) 27,60. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 240, 13 Taf. VI, 1. (Num. Zeitsch. 1869 p. 40, 13 Taf. VI, 1). — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Γ', Πίν. Β' 40 XXI, 22.
748. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ — ΛΓ α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 163. XXI, 23.
β) 13,78. — Βερολίνον, P. Osten.
749. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΓ α) 14,08. — Βερολίνον, P. Osten.
β) 14,12. — Λονδίνον = BMC. 30, 75.
γ) — Βρυξέλλαι. Baron Hirsch.
δ) — Rollin et Feuarent.
ε) — Dattari.

Ἔτος ΛΙ (37) = 249 π. Χ.

750. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΣΙ ΔΙ ΛΙ α) 27,60. — Παρίσιοι = Mionnet VI, 14, 122. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Γ', Πίν. Β' 41. XXI, 3.
751. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΙ α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. 163^Α. XXI, 4.
β) 14,02. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 14,25. — Λονδίνον = BMC. 30 76.
δ) 13,63. — Ὄσαβρούκη.
ε) — Rollin et Feuarent, τρία κομμάτια.
ς) — Dattari.
752. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΣΙ ΛΙ Η α) 27,83. — Ἀθῆναι, Δ. 194^Β. Δίπαιστον. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Β', Πίν. ΙΑ'. 6. XXI, 1.
β) 27,75. — Πετρούπολις.
753. — **Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ ΛΙ καὶ » α) 14,06. — Ἀθῆναι, Δ. 163^Β. XXI, 2.

Ἔτος ΛΗ (38) = 248 π. Χ.

- 754.—**Ϟ** ὀκτάδραχμον. ΣΙ ΛΗ α) — Χάγη. Cat. van Damme n° 102. = Huber Num. Aeg. S. 117. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Β', 12. XXII, 5.
- 755.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ -- ΛΗ α) 14,14. — Ἀθήναι, Δ. 1639. XXII, 6.
β) 14,00. — Χάγη.
γ) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 30, 77 pl. V, 5.
δ) 14,10. — Rollin et Feuillet. = Στρογγανός, 113
ε) — Lagoy. = Mionnet Suppl. IX, 27.
ς) — Dattari.

Ἔτος ΛΘ (39) = 247 6 π. Χ.

- 756.—**Ρ** τετράδραχμον. ΣΙ ΔΙ — ΛΘ α) 14,08. — Ἀθήναι, Δ. 1639. XXII, 7.

ΣΕΙΡΑ Γ.

*Τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Σωτήρος μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΣ
καὶ τοῦ μονογραφήματος*

Ἄνευ χρονολογιῶν. (Περὶ τὰ 262/261 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

757.—*Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.*

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

- α) 14,13. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 155.
β) 15,06. — Παρίσιον, 79. N. III, E. 459.
γ) — Dattari.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμε-
νος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ
πρὸ αὐτοῦ **ΙΞ**, ὀπισθεν δὲ τὸ μονογρά-
φημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

(α) XXII, 8.

ΣΕΙΡΑ Δ.

Χαλκᾶ Σιδῶνος (;). Χαρακτηριστικόν, δίκερας τειαινιωμένον.

Ἄνευ χρονολογιῶν. (Περὶ τὰ 271/246 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

758.—(α) *Χαλκᾶ μεγέθους 45 χιλιοστίων.*

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξιὰ, ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 70,45. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 363.
β) 65,10 — » Α.Ε.
γ) 70,80. — Χάγη.
δ) 62,00. — Βερολίον.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Δύο ἄετοι μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστά-
μενοι ἐπὶ δύο κεραυνῶν, πρὸς ἀρ. Ὁ δεύ-
τερος τῶν ἄετῶν φέρει ἐπ' ὤμου *δίκερας*
τειαινιωμένον πλήρες καρπῶν. Τὸ ὅλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

(α) XXII, 9.

γ) XXII, 11.
δ) XXII, 10.

759.—(β) Χαλκᾶ μεγέθους 40 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι κεφαλὴ Ἀμ-
μωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξ. ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

- α) 44,25. — Παρίσιοι, 721. = Mionnet VI, 43, 372
β) 46,00. — Βερολίνον.
γ) 46,00. — Πάριμα
δ) — Βερολίνον.
ε) — Μιλᾶνον.

760.—(γ) Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Διός, δαφνοστεφής, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

- α) 21,50. — Μόναχον, 173.
β) 22,30. — » 174.
γ) — Βιέννη.

761.—(δ) Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 10,65. — Μόναχον, 175.
β) 9,55. — Βερολίνον, 182 (μετὰ ὀπῆς)
γ) 9,20. — » 183.
δ) — Τουρῖνον, Β. 20 (μετὰ ὀπῆς).
ε) 9,00. — Τουρῖνον, 26730 (μικροτέρας διαμέτρου; 21 χιλ.). Μετὰ ὀπῆς.
ς) 9,41. — Rollin et Feuardent (ἄνευ ὀπῆς).
ζ) 8,55. — Παρίσιοι, 536 (ἄνευ ὀπῆς).
η) — » 603 (ἄνευ ὀπῆς).
θ) — Χάγη (ἄνευ ὀπῆς).
ι) — Βρυξέλλαι (ἄνευ ὀπῆς)

762.—(ε) Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 4,80. — Ἀθήναι, Δ. 517^Α.
β) 3,85. — Μόναχον

ΣΗΜ. Πάντα τὰ κομμάτια τῆς σειρᾶς ταύτης, πλὴν τινων τῶν μεγέθους δ καὶ ε, φέρουσιν ὀπὴν ἐν τῷ κέντρῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστά-
μενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
δίκερας τετανωμένον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφ.

XXII, 12.
XXII, 13 (ἔμπρ.).
XXII, 13 (ὀπισθ.).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ., ἔχων δ' ἐπ' ὤμου
δίκερας τετανωμένον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

XXII, 14.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστά-
μενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πε-
δίῳ ἄρ. δίκερας τετανωμένον. Τὸ ὅλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

XXII, 15.
XXII, 16.

XXII, 17.
X, 23.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ., φέρων δ' ἐπ' ὤμου
δίκερας τετανωμένον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

X, 25.
XXII, 18.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ Γ'.

(ἄνευ ὀπῆς ἐν τῷ κέντρῳ).

763.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ δορυᾶ
ἐλέφαντος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 11,40 — Ἀθήναι, Ε. Σ 653^{1/2}.
β) 10,45. — Βιέννη.
γ) — Dattari.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστά-
μενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πε-
δίῳ ἄρ. δίκερας.

X, 24.

Γ. ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ

Χαρακτηριστικόν, τὸ τῆς πόλεως μονογράφημα Ⓜ , ἢ Ⓜ , ἢ Ⓜ .

ΣΕΙΡΑ Α.

Μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Ἄνευ χρονολογιῶν, φέροντα ἄρ. ἐν ὄνομα ἄνω τοῦ μονογραφήματος τῆς πόλεως.

(Περὶ τὰ 284—262 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

764.—Ἄργυρᾶ τετράδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 26.
 β) 14,53. — " Δ. = " 25. μέγα πέταλον.
 γ) 13,91. — Λονδῖνον = BMC. 28,40.
 δ) 13,99. — " " 41.
 ε) 13,93* — " " 42.
 ς) 13,79. — Βερολίνον, P. Osten.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
 Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως Ⓜ , οἷ ἄνω Ⓜ .

- ζ) 13,92. — Ὁσναβρούκη. (α) XXV, 1.
 η) 14,00. — Στρογγανώφ, 150.
 θ) — Κοπεγχάγη.
 ι) — Rollin et Feuardent, τρία κομμάτια.
 ια) — Dattari.

ΣΕΙΡΑ Β.

Χρυσᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ—ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ
 καὶ ἀργυρᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΣ

Μετὰ χρονολογιῶν Πτολεμαίου Β'. (261—246 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἄριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ.
 Δίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν, οὗ κάτω, ἄρ. μὲν χρονολογία, δεξιὰ δὲ τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως, ἄνω τῶν ἀρκτικῶν ὀνόματος ἑνὸς ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ.
 Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄρ. μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως καὶ ἐν ἢ δύο ἀρκτικά ὀνομάτων ἀρχόντων, δεξιὰ δὲ χρονολογία, ἧς κάτω ἀρκτικὸν ἑνὸς ὀνόματος ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΚΕ (25) = 261 π. Χ.

765. — Ρ 4δραχμον. Ⓜ — Κ α) 13,94. — Ἀθῆναι, Δ. 173^Α.
 β) 13,91. — Λονδῖνον. = BMC. 33, 108. = F. Lenormant, Lagides p. 50 pl. V, 4.
 γ) 13,84. — Λονδῖνον. = BMC. 33, 109.
 δ) 14 00. — Στρογγανόφ, 89. = Rollin et Feuarent.
 ε) — Leake, Num. Hell. Kings 58.

Ἔτος ΚΗ (28) = 258 π. Χ.

766. — Ρ 4δραχμον. » Ⓜ — Η Α α) 13,58. — Λονδῖνον. = BMC. 33, 100. = F. Lenormant, Lagides, pl, V, 2. Ἔτεροσημον Χ. Ἐργοπαί C, C, C, T. XXV, 5.
 767. — Ρ 4δραχμον. » Μ Θ — » α) — Dattari.

Ἔτος ΚΘ (29) = 257 π. Χ.

768. — Ρ 4δραχμον. Θ Μ Ⓜ — ΚΘ α) 13,30. — Ἀθῆναι, Δ 172^Α. XXV, 6.
 769. — Ρ 4δραχμον. Μξ » — ΚΘ α) 13,00. — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Λ (30) = 256 π. Χ.

770. — Ρ 4δραχμον. π ΜΕ — Λ Θ α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD, 173. Ἐργοπαί 2, 1. XXV, 7.
 β) 14,26. — Βερολίνον, Imhoof.
 γ) 14,26 — Παρίσιοι, 72.
 δ) 14,09. — Ὁσναβρούκη.
 ε) 13,64. — "
 ς) 13,95. — Λονδῖνον. = BMC. 33, 111.
 ζ) — Κοπεγχάγη. Ἐργοπαί.
 η) — Rollin et Feuarent, πέντε διάφορα. Ἐργοπαί.
 θ) — Dattari.

Ἔτος ΛΑ (31) = 255 π. Χ.

771. — Ρ 4δραχμον. π » — ΛΑ Α α) 13,97. — Γλασκώβη. XXV, 8.
 β) 13,45. — Λονδῖνον, νέον πρόσκτημα. Ἐργοπαί C, C.
 772. — Ρ 4δραχμον. π — ΛΑ Ι Θ α) 14,24. — Βερολίνον. XXV, 9.
 β) 13,99. — Λονδῖνον. = BMC. 33, 113.
 γ) 12,83* — " " 114.
 773. — Ρ 4δραχμον. π » — ΛΑ Θ α) 14,10. — Στρογγανόφ, 95.
 β) 14,10. — Λονδῖνον. = BMC. 33, 112.
 γ) — Dattari.
 δ) — Merzbacher.
 774. — Ρ 4δραχμον. π » — ΑΛ Θ α) 14,08. — Ἀθῆναι Δ. = FCD, 174. Ἐργοπαί. XXV, 10.
 β) 14,07. — " Ἐξ ἀγοράς 332/1528.
 γ) 14,00. — Χάγη, Six.
 δ) 13,70. — Παρίσιοι, 75. = Pellerin, Rois, pl. V, 5. = Mionnet VI, 6, 50.

Ἔτος ΛΓ (36) = 250 π. Χ.

- 782.—Ρ 4δραχμον. π ΜΞ — ΛΓ ⊙ α) 14,18. — Rollin et Feuadent. XXV, 16.
 β) 13,80. — » » = Στρογγανώφ, 109.
 γ) 13,90. — Χάγη.
 δ) 13,96. — Παρίσιοι, 73. = Pellerin, Rois pl. V, 8. — Mionnet VI, 6, 56.
 ε) 13,91. — Λονδῖνον. = BMC. 34, 122.
 ς) — Μόναχον, 13. = Huber, Num. Aeg. S. 236, 8.

Ἔτος ΛΔ (37) = 249 π. Χ.

- 783.—Ρ 4δραχμον. π » — ΛΔ ⊙ α) 14,15. — Γόθα. = Huber, Num. Aeg. S. 252, 8.
 β) 14,06. — Λονδῖνον. = BMC. 34, 123,
 γ) — Λαγοῦ. = Mionnet S^t. IX, 3. 20.
 δ) — Dattari.
 ε) 12,35. (ὑπόχαλκον;) — Ἀθῆναι, Δ. 180^B. XXV, 17.

Ἔτος ΛΕ (38) = 248 π. Χ.

- 784.—Ρ 4δραχμον. π » — ΛΕ ⊙ α) — Mus. Pembrok P. II, Tab. LVI, N° 220. = Mionnet S^t IX, 4, 4.
 β) — Dattari.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Χρυσᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΑΡΞΙΝΟΗΣ—ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ καὶ ἀργυρᾶ μετὰ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΞΩΤΗΡΟΣ
 φέροντα τὸ μονογράφημα ☩ ἢ ἀρκτικά ἐτέρου ὀνόματος.

Ἄνευ χρονολογιῶν. Περὶ τὸ 262/261 π. Χ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρον, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν. Κάτω αὐτοῦ, ἀρ. μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως, δεξιά δὲ ἀρκτικά ἐνὸς ἢ δύο ὀνομάτων ἀρχόντων.

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως, δεξιά δὲ ἀρκτικά ἐνὸς ἢ δύο ὀνομάτων ἀρχόντων. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

785. — Ϟ ὀκτάδραχμον.	Ⓜ	—		α) 27,62. — Ἀθῆναι. = FCD. 101. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Β', σελ. 210, 29. Πίν Γ', 12.	XXV, 2.
786. — Ϟ τετράδραχμον.	»	—		α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. 215 ^{LLL} . β) 14,16. — Λονδίνον. = BMC. 53, 74. γ) 13,65. — Γλασκώβη Τὸ μονογράφημα κατὰ τι διάφορον δ) — Ἀλεξάνδρεια. ε) — Dattari.	XXV, 3.
787. — Ϟ τετράδραχμον.	»	—		α) — Ἐκμαγεῖον Sion, ληφθὲν παρὰ τοῦ κ. Dutilh.	XXV, 4.

ΣΕΙΡΑ Δ.

Χαλκᾶ Πτολεμαῖδος. Χαρακτηριστικά, τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως Ⓜ, ἢ τρίπους.

Ἄνευ χρονολογιῶν. Περὶ τὰ 271—246 π. Χ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

788. — *Χαλκᾶ μεγέθους 42 χιλιοσιῶν (Α).*

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 70,00* — Βολωνία.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενοι πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνῶν. Ὁ δευτερος φέρει ἐπ' ὄμου *δίκερας* τειαινιωμένον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

β) 66,60* — Νεάπολις. Santagello, 11662. (α) XXV, 18.

789. — *Χαλκᾶ μεγέθους 37 χιλιοσιῶν (Β).*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 45,30. — Παρίσιοι, 720. = Mionnet VI, 10, 335.
β) — Schottenstift ἐν Βιέννῃ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ τοῦ ἀετοῦ *δίκερας* τειαινιωμένον καὶ κάτω αὐτοῦ τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως.

XXV, 19.

790. — *Χαλκᾶ μεγέθους 31 χιλιοσιῶν (Γ).*

Κεφαλή Διὸς δαφνοστεφής, πρὸς δ.

α) 31,30* — Ἀθῆναι, Α. Ε.
β) 29,50 (*διάτρητον*). — Παρίσιοι, 528. = Mionnet VI, 38, 317.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ., φέρων δ' ἐπ' ὄμου *δίκερας* τειαινιωμένον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως.

γ) 19,87. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 6032. (δ) XXV, 20.
δ) 12,98. λεπτοῦ πετάλου). — Ὁσναβρούκι

791. — Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν (Δ).

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 10,00. — Consul Weber.

β) 10,50. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 520.

γ) 10,20. — Sattler.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΥΣ δεξιᾶ.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ τοῦ ἀετοῦ τρίπους. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

δ) 10,88. — Λονδῖνον. = BMC. 54, 75-76. Ὑστερόσημον Α.

(α) XXV, 21.

792. — Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν (Ε).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,20. — Λονδῖνον. = BMC. 65, 29.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ τρίποδος ἄρ., ἀλλὰ καὶ ἦ ὄπισθεν τοῦ ἀετοῦ.

XXV, 22.

793. — Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν (Ζ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 3,39. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 521.

β) 3,05. — Βιέννη. 23749.

γ) 3,69. — Ὁσαβρουάκη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ τρίποδος, ἀλλ' ἄνευ τοῦ μονογραφήματος τῆς πόλεως, δηλαδὴ ὡς τὰ τοῦ μεγέθους Δ.

δ) — Βερολῖνον, Friedlaender.

(α) XXV, 23.

ε) — Mowat (ἐν Παρισίοις): Ὑστερόσημον Α.

Δ. ΙΟΠΗ

Χαρακτηριστικόν, τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως Π, ἢ ΠΙ, ἢ ΙΠ.

ΣΕΙΡΑ Α.

Χρυσᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΑΡΞΙΝΟΗΞ — ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ
καὶ ἀργυρᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ — ΞΩΤΗΡΟΣ.

Μετὰ χρονολογιῶν Πτολεμαίου Β'. (261—264 π. Χ)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, πέπλου καὶ σκήπτρου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ. Λίκερας τειταινωμένον πλήρες καρπῶν, οὐ κάτω ἀριστερὰ μὲν μονογράφημα ἄρχοντος, δεξιὰ δὲ τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως καὶ χρονολογία ὑπ' αὐτό. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξιὰ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ (α) ἄρ. μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως, δεξ. δὲ ἡ χρονολογία, ἢ (β) ἄρ. μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως καὶ ἐπ' αὐτὸ ὄνομα ἄρχοντος, δεξ. δὲ ἡ χρονολογία καὶ ὑπ' αὐτὸ ἀρκτικὸν ἐτέρου ὀνόματος. Ἐνίοτε τὸ ἐν τῶν ὀνομάτων εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΚΓ (23) = 263 π. Χ.

794. — Ⲭ 8δραχμον. ⲡ — ΠΙ ΚΓ α) 27,65. — Παρίσιον. = Διεθν. Εφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Δ'. 8 XXIII. 1.

Ἔτος ΚΕ (25) = 261 π. Χ.

795. — ⲡ 4δραχμον. ⲨΙ — Κ α) 14,25. — Ἀθήναι, ἐξ ἀγορᾶς 331,1527. XXIII. 2.
β) 13,88. — Λονδίνον. = BMC. 34. 125. = F. Lenormant p. 70 pl. VI, 5.
γ) — Dattari.

Ἔτος ΚΙ (27) = 259 π. Χ.

796. — ⲡ 4δραχμον. ΙΠΙ — Κ α) 14,02. — Λονδίνον. = BMC. 34, 126. XXIII. 3.
β) 13,74. — " " 127.

Ἔτος ΚΘ (29) = 257 π. Χ.

797. — Ϝ 4δραχμον. ΙϞ Ϝ — ΚΘ ⊙ α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. 164^ο. XXIII, 4.

Ἔτος Λ (30) = 256 π. Χ.

798. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϝ — Λ ⊙ α) 14,00. — Πετρούπολις. Ἐγκοπή Δ.
β) 13,53. — Βερολίνον, P. Osten. Ἐγκοπή καὶ μικρὸν ὑστερόσημον.
γ) 13,50. — Λονδίνον. = BMC. 35, 142. Ὑστερόσημον Χ. Ἐγκοπή Λ.
δ) 14,25. — Leake, Num. Hell. Kings, 58. XXIII, 5.

Ἔτος ΛΑ (31) = 255 π. Χ.

799. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ — ΛΑ ⊙ — Α α) 14,03. — Ἀθῆναι, Δ. 164^β. XXIII, 6.
β) — Φλωρεντία.
γ) — Rollin et Feuarent.
δ) — Dattari.

800. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ — ΑΛ ⊙ — Α α) — Ἀλεξάνδρεια.

801. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ — ΛΑ ⊙ — οὐδέν. α) 13,99 — Λονδίνον. = BMC. 34, 128.
β) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΛΒ (32) = 254 π. Χ.

802. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ — ΛΒ ⊙ — Α α) 13,98. — Ἀθῆναι, Δ. 165^α. XXIII, 7.
β) — Rollin et Feuarent.
γ) — Dattari.

803. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ — ΛΒ ⊙ — οὐδέν. α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 165.
β) 13,99. — Λονδίνον. = BMC. 34, 129. Ἐγκοπαί.

Ἔτος ΛΓ (33) = 253 π. Χ.

804. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϟ — ΛΓ ⊙ α) 14,14. — Βερολίνον. XXIII, 8.
β) 13,80. — Λονδίνον. = BMC 34, 130. Ἐγκοπαί.
γ) 13,74. — Γλασκώβη.
δ) — Dattari.

805. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϟ — ΛΓ ⊙ α) 13,75. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 100. XXIII, 9.

806. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϝ — ΛΓ ⊙ α) — Dattari.

Ἔτος ΛΔ (34) = 252 π. Χ.

807. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϟ — ΛΔ ⊙ α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. 165^β. Ἀριστερὰ τοῦ ⊙ ἐν Ι.
β) 14,18. — Βερολίνον.
γ) 14,20 — Χάγη, Six.
δ) 13,78. — Λονδίνον. = BMC. 34, 131.
ε) 14,00. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανώφ, 182. XXIII, 10.

Ἔτος ΛΕ (35) = 251 π. Χ.

808. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϟ — ΛΕ ⊙ α) 13,12. — Βερολίνον, P. Osten.

809. — Ϝ 4δραχμον. Ϟ Ϝ — ΛΕ ⊙ α) 14,03. — Βερολίνον, P. Osten.
β) — Dattari.

810. — Ρ 4δραχμον. ΙΠ Μ — ΛΕ ⊙ α) 14,14. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 166. XXIII, 11.
 β) 14,10. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 107.
 γ) 14,07. — Βερολίνον, P. Osten.
 δ) 14,14. — Λονδίνον = BMC. 35, 132.
 ε) 13,54. — " " " 133.
 ς) 13,78. — Παρίσιοι, 76. = Pellerin, Rois pl. V, 7.— Mionnet
 VI, 6, 55, ὡς μετὰ ¹ἀντι⊙.— F. Lenormant, La-
 gides. pl. III, 2.
 ζ) — Βιέννη, 23472.
 η) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (36) = 250 π. Χ.

811. — Ρ 4δραχμον. » » — ΛΓ ⊙ α) 14,23. — Ἀθῆναι Δ 168^β. XXIII, 14.
 β) — Ἀλεξάνδρεια.
 γ) — Νεάπολις, MN. = Fiorelli. n° 9434.
 812. — Ρ 4δραχμον. » Α — ΛΓ ⊙ α) 14,15. — Λονδίνον = BMC. 35, 143. XXIII, 13.
 813. — Ρ 4δραχμον. » — ΛΓ ⊙ α) 14,21. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 168. XXIII, 12.
 β) — " Εὔρημα Σοφικοῦ. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'.
 σελ. 294, 11.
 γ) 14,05 — Τουρῖνον, M. A. = Fabretti n° 5711.

Ἔτος ΛΔ (37) = 249 π. Χ.

814. — Ρ 4δραχμον. » » — ΛΔ ⊙ α) 13,98. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 167 (ὡς μετὰ ΛΓ). XXIII, 15.
 β) 14,00. — Στρογγανόφ, 111. = Rollin et Feuarent.
 γ) 13,55. — Βερολίνον, P. Osten.
 δ) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 35, 144,
 ε) — Dattari.
 815. — Ρ 4δραχμον. » Μ — ΛΔ ⊙ α) 14,25. — Rollin et Feuarent. XXIII, 16.
 β) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 35, 134 (ὡς μετὰ ΛΖ).
 γ) — Βερολίνον. = Huber, Num. Aeg. S. 258, 4.

Ἔτος ΛΕ (38) = 248 π. Χ.

816. — Ρ 4δραχμον. » Α — ΛΕ ⊙ α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. 168^β. XXIII, 17.
 β) 14,20. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 112.
 γ) — Μόδενα

Ἔτος ΛϚ (39) = 347/6 π. Χ.

817. — Ρ 4δραχμον. » » — ΛϚ ⊙ α) 13,87. — Βερολίνον. P. Osten = P. Osten, Inedita p. 33. XXIII, 18.
 β) 13,73. — " " ([Λ]⊙).

ΣΕΙΡΑ Β.

Χαλκᾶ Ίόπης. Χαρακτηριστικὸν σύμβολον, ἄρπη Περσέως.

Ἄνευ χρονολογιῶν (271—246 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

818.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἄμμωνος, ἡ συνήθης, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 5,40. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 519.
 β) 5,25. — » Α. Ε.
 γ) 4,90. — » 1898/9, ΙΑ', 3.
 γι) 6,40. — Μιλάνον, 7748.
 δ) 5,50. — Λονδίνον. = BMC, 54, 77 pl. XI, 6.
 ε) 5,45. — Philipsen.
 ς) 5,20. — Στρογγανῶφ, 249.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
 Ἄετός μετὰ κλειστῶν περῶνων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἄρπη Περσέως.

- ζ) 5,29. — Ὅσναβρούκη. (α) XXIII, 19.
 η) 5,00. — Τουρῖνον, MR. n° 26739.
 θ) 4,55. — Löbbecke.
 ι) — Κοπεγχάγη.
 ια) — Βερολίνον, Fox.
 ιβ) — Lagoy. = Mionnet, St IX, 22, 116.
 ιγ) — Γλασκώβη.

819.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 518.
 β) 2,25. — » Ε. Σ. 6608^α.
 γ) 3,60. — Ὅσναβρούκη.
 δ) 3,59. — Λονδίνον. = BMC. 54, 78-79.
 ε) 3,00. — Τουρῖνον, MR. n° 26741.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ς) 2,95. — Μόναχον. (α) XXIII, 20.
 ζ) 2,40. — Στρογγανῶφ, 250.
 η) 2,32. — Βερολίνον.
 θ) — » v. Rauch.
 ι) — Γλασκώβη.

820.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,60. — Leyden.
 β) 1,59. — »
 γ) 1,65. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ε. ΓΑΖΑ

Χαρακτηριστικόν, τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως Α̅ ἢ Δ̅.

ΣΕΙΡΑ Α.

Χρυσᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΑΡΣΙΝΟΗΣ — ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ

καὶ ἀργυρᾶ μετ' ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ — ΞΟΤΗΡΟΣ

Μετὰ χρονολογιῶν Πτολεμαίου Β' (263—267 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ οκτάδραγμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ. Δίκερας τετανωμένον πλήρες καρπῶν ὑπ' αὐτό, ἀριστερὰ μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως, δεξιὰ δὲ χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Β'. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Αργυρᾶ τετράδραγμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΟΤΗΡΟΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως καὶ ὑπ' αὐτὸ ἀρκτικὸν ἑνὸς ὀνόματος, δεξιὰ δὲ χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Β' καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀρκτικὸν ἑτέρου ὀνόματος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΚΓ (23) = 263 π. Χ.

821. — ρ 4δραχμον. Α̅ — ΚΓ Α̅ α) — Ἐκμαγεῖον παρὰ J. Six, προελεύσεως Rollin et Feuardent. XXIV, 2.
β) — Dattari, (δύο κομμάτια).

Ἔτος ΚΕ (25) = 261 π. Χ.

822. -- ρ 4δραχμον. Δ̅ — Κ̅ α) 14,00. — Παρίσιοι, 48. = Mionnet VI, 6, 58. XXIV, 1.
β) 13,90. — Λονδίνον. = BMC. 35, 135. Ὑστερόσημον Ι ἢ Η. XXIV, 3.

Ἔτος ΚΘ (29) = 257 π. Χ.

823. — ρ 8δραχμον. Α̅ — ΚΘ α) 27,64. — Ἀθῆναι, Δ. 197^b. = Διεθν. Ἐφ. Τόμ. Β'. Πίν. Ι. 11. XXIV, 4.

824. — ρ 4δραχμον. » Α̅ — ΚΘ α) 13,88. — Λονδίνον. = BMC. 35, 136.

825. — ρ 4δραχμον. » Δ̅ — ΚΘ ρ α) 14,15. — Παρίσιοι, 50. (Rollin 1842). XXIV, 5.
β) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Λ (30) = 256 π. Χ.

- 826.—Ρ 4δραχμον. Α' ⌘ — Λ Ϝ α) 14,00. — Μόναχον. XXIV, 7.
β) — Παρίσιοι (τὸ ΓΑ ἐξίτηλον).
- 827.—Ρ 4δραχμον. Ϝ Α' — Λ ⌘ α) 14,01. — Κοπεγχάγη XXIV, 6.
β) 14,18. — Όσαβρούζη.
γ) 12,61. — " "
δ) 44,10. — Παρίσιοι, Rollin 1842.
ε) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΛΑ (31) = 255 π. Χ.

- 828.—Ρ 4δραχμον. » » — ΛΑ » α) 14,00. — Ἀθῆναι, Δ. 164^Α. XXIV, 8.
β) 13,90. — Lübbecke.
γ) 13,77. — Λονδῖνον. = BMC. 35, 137 (μετὰ ΛΛ ἀντὶ ΛΑ).
δ) — Dattari

Ἔτος ΛΒ (32) = 254 π. Χ.

- 829.—Ρ 4δραχμον. » » — ΛΒ » α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. 164^{ΑΑ}. XXIV, 9.
β) 13,56. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 13,44. — Όσαβρούζη.
δ) 14,05. — Λονδῖνον, = BMC. 35, 138.
ε) 14,13. — Γλασκώβη
ς) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (33) = 253 π. Χ.

- 830.—Ρ 4δραχμον. » » — ΛΓ » α, 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. 164^{ΒΒ}. XXIV, 10.
β) 13,85. — Όσαβρούζη.
γ) 13,76. — Βερολίνον, P. Osten.
δ) 13,79. — Παρίσιοι, 52. = Pellerin, Rois pl. V, 6.—Mionnet
IV, 6, 54.
ε) 14,08. — Λονδῖνον. = BMC. 35, 139.
ς) 13,93 — " " 140.
- 831.—Ρ 4δραχμον. ΑΥ — ΛΓ » α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. 164^Ε. XXIV, 11.
β) 14,10. — Χάγη, Six.

Ἔτος ΛΔ (36) = 250 π. Χ.

- 832.—Ρ 4δραχμον. » Α' — ΛΕ ; α) 13,80 — Στρογγανόφ. 110, (ἴσως τὸ ἐπόμενον, ἀριθ. 833).

Ἔτος ΛΙ (37) = 249 π. Χ.

- 833.—Ρ 4δραχμον. » » — ΛΙ Ι α) 13,92. — Ἀθῆναι, Δ. 164^Ε. XXIV, 12.
β) 14,09. — J. Six.
γ) 13,51. — Βερολίνον, P. Osten.
δ) 14,14. — Λονδῖνον. = BMC. 35, 141.
ε) * — Ἀθῆναι, εὔρημα Σοφικοῦ = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'.
σελ. 294, 10.
ς) * — Μόναχον, 13^Ε.

ΣΕΙΡΑ Β.

Χαλκᾶ Γάζης(;)· Χαρακτηριστικά, δίκερας και ῥόπαλον.

Ἐνευ χρονολογιῶν (271—246 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

834.—*Χαλκᾶ μεγέθους 42 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Ἐμμωνος, ἡ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 60,32* — Γλασκόβη

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραυνῶν, πρὸς ἄρ. Ὁ δεύτερος ἀετὸς φέρει δίκερας ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ῥόπαλον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXIV, 13.

835.—*Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 41,14 — Γλασκόβη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δίκερας ἄνω ῥοπάλον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXIV, 14.

836.—*Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Διὸς δαφνοστεφῆς πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 10,20. — Löbbecke.
β) 8,90. — Leyden.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

γ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. n° 1765. (α) XXIV, 15.
δ) — Βολωνία.

837.—*Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) — Μιλάνον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

XXIV, 16.

838.—*Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) — Βερολίνον.
β) — Βολωνία.
γ) 2,60. — Ἀθῆναι (= ὁ ἀριθμὸς 711^c μετὰ τῆς ἐπικοπῆς).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ., φέρων δ' ἐπ' ὤμου δίκερας. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ῥόπαλον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXIV, 17.

Γ. ΒΗΡΥΤΟΣ

Χαλκᾶ. Χαρακτηριστικὸν σύμβολον, τρίαινα.

(271—246 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

839. — Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν κύκλω σφαιριδίων.

- α) 2,75. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6608^φ.
 β) 2,55. — " Τσιβουράκης.
 γ) 2,15. — " Δ. = FCD. 517.
 δ) 3,50. — Winterthur.
 ε) 2,95. — Löbbecke.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
 Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. τρίαινα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλω σφαιριδίων.

- ς) 2,75. — Βιέννη, 1314^φ. (α) XXIII, 24.
 ζ) 2,45. — Ὁσναβρούκη.
 η) 2,30. — Dr J. Rouvier.
 θ) — Βερολίον, 28746.

840. — Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,70. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 517.
 β) 1,87. — Λονδίον, = BMC. 54, 80-82 pl. XI, 7.
 γ) 1,70. — " " " "

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- δ) 1,50. — Μόναχον. (α) XXIII, 25.
 ε) 1,15. — Στρογγανόφ, 248.
 ς) — Βερολίον, 10113.

Ζ. ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΠΟΛΕΩΣ

ΤΗΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ ἢ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ

Χαλκᾶ. Χαρακτηριστικὸν σύμβολον, ἄνθος ῥοιᾶς ἢ λωτοῦ.

(271—246 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

841. — Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δ., ἐν κύκλω σφαιριδίων.

- α) 14,75. — Ἀθῆναι, Δ. 271^{bb}.
 β) 17,10. — Παρίσιοι, Waddington. = Babelon, Invent. Wadd. n° 369^a.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
 Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἄνθος ῥοιᾶς ἢ λωτοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλω σφαιριδίων.

- γ) 15,20. — Μόδενα. (α) XXIV, 18.
 δ) 12,58. — Löbbecke.
 ε) — Παρίσιοι, 562.

842. — Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,20. — Μιλάνον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

843. — Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,16. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 498.
 β) 5,00. — Μιλάνον, 7747.
 γ) 4,32. — Ὁσναβρούκη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- δ) 3,72. — Löbbecke. (α) XXIV, 19.
 ε) 3,47. — "
 ς) — Βιέννη.

Τ Α Ξ Ι Σ Θ.

ΜΑΡΑΘΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

ἐπὶ Πτολεμαίου Β'.

(280—272 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος 33^{ον} ἀπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτηῆρος = 280-279 π. Χ. (= Ἔτος 6^{ον} Πτολεμαίου Β').

844. — Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης καὶ κολύπτρας πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Γ ρ Ψ (= Μάραθος) δεξιὰ. Ἀσκληπιὸς ἱστάμενος πρὸς δ., στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὴν ἀρ. μασχάλην ῥάβδου αὐτοῦ περὶ ἣν ἐλίσσεται ὄφεις, ἀναπαύων δὲ τὴν δεξιάν ὀπισθεν ἐπὶ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ. Ἀριστερὰ ἐν τῷ πεδίῳ ἡ φοινικικὴ χρονολογία III — Ν ς ↓ (ἔτος 33^{ον}).

α) 8.00. — Dr. J. Rouvier. = Rouvier, Διεθν. Ἐφημ. 1901, σελ. 134, 783 pl. Ζ', 3.

β) 7,90. — Dr. P. Schroeder ἐν Βηρυτῷ = Rouvier, ἔ. ἀ.

γ) 6,50. — " " " " " "

δ) — Berlin. = Imhoof-Blumer, Num. Zeitsch. XXXIII (1901) p. 9.

XI, 32

Ἔτος 34^{ον} = 279/78 π. Χ. (= ἔτος 7^{ον} Πτολεμαίου Β').

845. — Ἀργυρᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΜΑΡΑΘΗΝΩΝ δεξιὰ ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ ἦρως Μάραθος (;) ἱστάμενος πρὸς ἀρ. μετὰ χλαμύδος. Ἐν τῇ δεξιᾷ φέρει ἀκροστόλιον, τὸν δ' ἀγκῶνα τῆς ἀριστερᾶς στηρίζει ἐπὶ κιονίσκου. Ἐν τῷ πεδίῳ IIII — Ν ς ↓ (ἔτος 34^{ον}).

α) 2,33. — Λονδίνον. = Waux, Num. Chron. 1858 (XX) 85,2 — Poole, BMC. (Ptolemies pl. XXXI, 2 — Head, Hist. Numorum p. 670 (= μετάφρ. Σβορώνου Τόμ Β', σελ. 391). — Babelon: Rev. Num. VI (1888) p. 507, 5 pl. XXIII, 3 (= τοῦ αὐτοῦ Mélanges numism. I, p. 96) — Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 785.

XI, 33.

Ἔτος 35^{ον} = 278/77 π. Χ. (= ἔτος 8^{ον} Πτολεμαίου Β').

846. — Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ χαλκῷ (ἀρ. 844).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ χαλκῷ (ἀρ. 844), ἀλλὰ μετὰ IIII — Ν ς ↓ (= ἔτος 35^{ον}).α) 5,90. — Dr. J. Rouvier. = Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. n^ο 784. Πίν. Ζ, 4, ὀπισθεν.Ἔτος 40^{ον} = 273/72 π. Χ. (= ἔτος 13^{ον} Πτολεμαίου Β').

847. — Χαλκᾶ μεγέθους 24 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 845. Δεξιὰ ς ρ Ψ (Μάραθος), ἀριστερὰ ἡ χρονολογία Ν Ν ς ↓ (ἔτος 40^{ον}) καὶ τὸ γράμμα Θ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.α) 8,05. — Babelon. Perses Achéménides p. 208 n^ο 1441 pl. XXVIII, fig. 3. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 787.

Τ Α Ξ Ι Σ Ι.

ΑΒΕΒΑΙΟΥ ΧΩΡΑΣ (ΚΥΠΡΟΥ;)

Μετά χρονολογιῶν κατὰ τὴν ἀπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, χρονομετρίαν.

(269 - 261 π. Χ.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἄργυρᾶ τετράδραχμα.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ λεοντῆς (ὄχι αἰγίδος ὡς συνήθως) πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ χρονολογία κατὰ τὴν ἀπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, χρονομετρίαν. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΜΒ (42) = 269 π. Χ. = 17^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου.

848. — **Ρ** τετράδραχμον. ΜΒ α) 14.13. (διάτρητον). — Παρίσιοι. XXVI, 4.

Ἔτος ΜΗ (48) = 263 π. Χ. = 23^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου.

849. — **Ρ** τετράδραχμον. ΜΗ α) 13,77. (διάτρητον). — Λονδίνον. = BMC. 401, 1, pl. XXV, 1. XXVI, 5.
β) 13,50. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανόφ, 128.
γ) 13,20. — Ἀλεξάνδρεια.
δ) — Dattari.
ε) — Ἐκμαγεῖον παρὰ J. Six (ἴσως τὸ γ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀλεξάνδρειας).

850. — **Ρ** τετράδραχμον. Μ-Η α) 13,90. — Dattari. XXVI, 6.

Ἔτος ΜΘ (49) = 262 π. Χ. = 24^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου.

851. — **Ρ** τετράδραχμον. ΜΘ α) 14,15. — Löbbecke. XXVI, 7.
β) — Ἀλεξάνδρεια. XXVI, 8.

Ἔτος Ν (50) = 261 π. Χ. = 25^{ον} ἔτος τοῦ Φιλαδέλφου.

852. — **Ρ** τετράδραχμον, Ν α) 14,15. — Βερολῖνον. XXVI, 10.
β) 12,03. (ὑπόγαλκον) — Ἀθῆναι, 1891/1892, Κ7', 673. XXVI, 9.
γ) 11,68. » — Λονδίνον. = BMC 401,2 pl. XXV,2.

Ἄμοια καὶ τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας τετράδραχμα, ἀλλ' ἄνευ χρονολογιῶν.

853. — **Ρ** τετράδραχμον. α) 14,20. — Παρίσιοι, 37. XXVI, 1.
β) 14,00; — Ἀλεξάνδρεια. XXVI, 2.
γ) 14,03. — Ἀθῆναι Δ, 233^{AA}. XXVI, 3.
δ) 13,90. — Χάγη.

Τ Α Ξ Ι Σ Ι Α .

ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ

Ἐπὶ Πτολεμαίου Β'.

Α'. Ἀρχαὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Β', καὶ δὴ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Μάγα.

(Περὶ τὰ 285—283 π. Χ.)

(*Ἄνευ ὀπῆς ἐν τῷ κέντρῳ).

854.—Χαλκᾶ μεγέθους 26 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιροιδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά.

Κεφαλὴ Λιβύης πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτω μὲν σίλφιον, ἀριστερὰ δὲ κέρας πλήρες καρπῶν.

α) 16,40. — Παρίσιοι, n° 246	} = Mionnet VI, 7, 65 et 8, 80. = Müller, Num. de l'ancienne Afrique I	XXXIV, 1.
β) — — — — —		p. 140, 366-367 fig.
γ) 10,88. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5728.		ε) — Κοπεγχάγη.
δ) * — Βιέννη, 26252 (;).		ς) — Dattari.

855.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ σιλφίου, τὸ δὲ κέρας ἢ δίκερας πρὸ τῆς κεφαλῆς.

α) 8,35. — Βρυξέλλαι.	ς) 8,78. — Löbbecke,	(α) XXXIV, 3.
β) 7,87. — Λονδίνον. = BMC. 39,17.	ζ) 8,12. — — — — —	(β) — — — — — 4.
γ) 7,87. — — — — —	η) 7,28. — — — — —	(γ) — — — — — 5.
δ) 6,80. — Μόναχον.	θ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1796.	(δ) — — — — — 6.
ε) 8,00. — — — — —	ι) — — — — —	1727.

856.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) — Παρίσιοι, 262.		XXXIV, 7.

857.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 2,75. — Consul Weber.	γ) 2,01. — Löbbecke	(α) XXXIV, 8.
β) 2,20. — Μιλᾶνον, 7555.	δ) — Παρίσιοι, 278.	(β) — — — — — 9.

858.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς, Ε.

α) 6,55. — Βιέννη, 26239. = Huber, Num. Aeg. S. 168.		XXXIV, 10.
β) 6,87. — Ἀθῆναι, Δ. 91 ^Α .	δ) — Βερολίνον, Hermann.	
γ) 6,16. — Ὁσναβρούκη.	ε) — Χατζηγεροράκης ἐν Κρήτη.	

859.—Χαλκᾶ μεγέθους 19 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ κάτω τῆς κεφαλῆς ΠΤ (;).

α) 9,40 (παχέος πετάλου). — Rollin et Feuardent.		XXXIV, 11.

Β'. Ἐπανάστασις Μάγα.

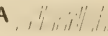

(Περὶ τὰ 283—271 π. Χ.)

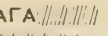
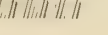
α) Τὰ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ μετεσχηματισμένην μεταγενεστέρως (retouchée) εἰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ ἢ ἀπλῶς εἰς ΒΑΣΙΛΕΩΣ μόνον.

("Ἄνευ ὀπίης ἐν τῷ κέντρῳ).

860.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ ἢ ἀπλῶς ΒΑΣΙΛΕΩΣ . Κεφαλὴ Λιβύης πρὸς δ. Ἐν τῷ πεδίῳ κάτω μὲν σίλφιον, ἀριστερὰ δὲ κέρασ πλήρες καρπῶν.

- α) 7,40 — Παρίσιου. = Bellef, Mém. de l'Acad. XXXVI p. 18 pl. fig. 2. — Pellerin, Rois, pl. VI, p. 53. — Eckhel, D.N.V, IV, p. 124. — Mionnet, VI p. 567, 127. — Num. des rois gr. pl. XC, 1 p. 171. = Müller, Num. de l'anc. Afrique I p. 148, 382 fig. — Green, Atlas pl. XVII. XXXIV, 12.
- β) 7,20. — Γόθα " 13.
- γ) 7,12. — Λονδίνου — BMC. 38, 11, ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ } = Cat. P. Knight p. 209^b n° 5 et p. 215 " 14.
- δ) 5,23. — " " 38, 12 " } n° 2. = Müller ἔ. ἀ. " 15.
- ε) — Coll. Fontana } = Müller ἔ. ἀ. σημ. 1.
- ς) — Cat. Bentik }

861.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑ .

α) — Γλασκώβη.

XXXIV, 16

β) Τὰ ἐπικοπέντα κατὰ τὴν ἐπανάστασιν διὰ σφραγίδων νομισμάτων Κυρηναϊκῶν.

("Ἄνευ ὀπίης ἐν τῷ κέντρῳ)

862.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ τετανωμένη Διὸς Ἄμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοιον τῷ ἀνωτέρῳ ὑπ' ἀρ. 855, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῦ ἐπεκόπησαν οἱ τύποι τοῦ Κυρηναϊκοῦ νομίσματος τοῦ φέροντος ΚΟΙ—ΝΟΝ καὶ σίλφιον (οἶον τὸ παρὰ Müller, I, 38, 104 fig.).

- α) 8,70. — Löbbecke XXXIV, 17.
- β) 6,76. — Γόθα " 18.
- γ) — Χάλλη " 19.
- δ) — Παρίσιου. = Pellerin, Rois, pl. VI, 6. = Mionnet VI. 555,5.
- ε) — Κοπεγχάγη. = Damersan, Cab. Allier p. 122.
- ς) — Γλασκώβη. = Cat. Hunter p. 123 n° 42, Tab. 23, 24. — Rev. Num. 1850 pl. XVI, 6 p. 1851, 88.
- ζ) — Cat. de Bentick I p. 40. Suppl. II p. 2.
- η) — Sestini, Mus. Hederv. III di cont. p. 72, 3. — Mionnet VI, 555, 4.
- θ) — Müller, Num. de l'anc. Afrique I p. 38, 106-7.

863.—Χαλκᾶ μεγέθους 26-22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ ἐπικοπὲν Κυρηναϊκὸν νόμισμα φέρει περὶ τὸ σίλφιον τὴν ἐπιγραφὴν Κ—Ο
Ο—Ν
Ι—Ν

(οἶον τὸ παρὰ Müller I, 38, 108 fig.).

- α) 10,90. — Γόθα. δ) 9,05. — Μόδενα. β) XXXIV, 20.
- β) 13,90. — " ε) 8,00. — "
- γ) 6,20. — Μιλάνου.

864.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 5,80. — Löbbecke.

XXXIV, 21.

Γ'. Τὰ κοπέντα μετὰ θάνατον τῆς Ἀρσινόης Β'.

(Μετ' ὁπίης ἐν τῷ κέντρῳ).

(271—246 π. Χ.)

865.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματός καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 7,43. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 91 Pl. I.
 β) 7,77. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5729.
 γ) 8,20. — Μιλᾶνον
 δ) 6,48. — Βερολίνον, Ρ. Osten.
 ε) — J. Six.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά.
 Κεφαλή Λιβύης πρὸς δ., ὑπ' αὐτὴν σίλφιον,
 πρὸ αὐτῆς δὲ κέρασ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
 σφαιριδίων.

XXXIV, 22.
 » 23.

866.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,34. — Ἀθῆναι, Δ
 β) 7,42. — » Ε.Σ. 6517.
 γ) 6,84. — » » 6548.
 δ) 6,01. — » » 6549_α.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ σιλφίου, ἔχον δὲ πρὸ τῆς κεφαλῆς δίκερας ἀντὶ ἀπλοῦ κέρατος.

XXXIV. 24.

- ε) — Τουρίνον.
 ζ) — Βρυξέλλαι.

867.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,56. — Λονδίνον. = BMC. 38,20.
 β) 1,25. — » » 38,19.
 γ) 1,36. — » » 38,15.
 δ) 1,76. — Ἀθῆναι, Ε.Σ. 6549_γ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ε) 2,00. — Μιλᾶνον. (α) XXXIV, 25.
 ζ) 2,00. — » (β) » 26.
 η) — Consul Weber. (γ) » 27.

868.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 0,98. — Λονδίνον. = BMC. 38,16 pl. VI,9.
 β) 0,96. — » » 38,21.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- γ) 1,12. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 90. (α) XXXIV, 28.
 δ) — Löbbecke. (β) » 29.

869.—Χαλκᾶ μεγέθους 10 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 0,87. — Λονδίνον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- β) — Thorwaldsen. (α) XXXIV, 30.

Ὅμοια σειρά, ἀλλὰ κατὰ τι μεταγενεστέρα.

(Μετ' ὁπίης ἐν τῷ κέντρῳ).

870.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,95. — Ἀθῆναι. Α.Ε.
 β) 8,40. — Μιλᾶνον, μετὰ τοῦ ὑστεροσήμερον d'Este.
 γ) 8,00. — »

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ δικέρας πρὸ τῆς κεφαλῆς.

- δ) 8,20. — Πάριμα. (α) XXXIV, 31.
 ε) 8,10. — » (β) » 32.
 ζ) — Τουρίνον, MR.

871.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, ἦτοι κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 7,50. — Löbbecke.
- β) 7,70. — Γόθα.
- γ) 7,55. — Ἀθῆναι. Δ.= FCD. 85.
- δ) 7,62. — » Ε.Σ. 6549.
- ε) 6,95. — » 6549β.
- ς) 6,85. — » Α. Ε.
- ζ) 6,05. — » »
- η) 6,96. — » Δ. 85.
- θ) 8,00. — Πάρισι.
- ι) 7,90. — Μόναχον.
- ια) 7,70. — »
- ιβ) 7,40. — Ὁσναβρούκη.
- ιγ) 7,30. — »
- ιδ) 9,20. — Consul Weber.
- ιε) 7,80. — Χάγη.
- ισ) 6,80. — »

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, ἦτοι ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά. Κεφαλὴ Λιβύης πρὸς δεξ., πρὸ αὐτῆς δὲ κέρας. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιζ) 7,50. — Τουρίνον. = MR. 26568. (α) XXXIV, 33.
- ιη) 8,96. — Βρουσβίκη. (β) » 34.
- ιθ) 7,65. — »
- κ) 6,76. — »
- κα) 6,75. — Μόδενα.
- κβ) 8,30. — Μιλάνον.
- κγ) 5,75. — Βερολίνον, Imhoof.
- κδ) — Παρίσιοι.
- κε) — Κοπεγχάγη.
- κς) — Βολωνία, δύο.
- κζ) — Consul Weber.
- κη) — Sambon ἐν Μιλάνῳ.
- κθ) — Μόναχον, 13 κομμάτια.
- λ) — Βιέννη, 23508-9 καὶ 26240.
- λα) — Παρίσιοι, 248, 249, 267, 268, 302 καὶ 303. = Mionnet, VI, 8 n° 75.

872.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ.

- α) 3,80. — Βιέννη, 26248.
- β) 3,00. — Βολωνία
- γ) 2,57. — Ὁσναβρούκη.
- δ) 2,60. — Μιλάνον.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ κέρας ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς.

- ε) 3,35. — Ἀθῆναι, Δ.= FCD. 86. (α) XXXIV, 35.
- ς) 3,47. — » Δ. (β) XXXIV, 36.
- ζ) 3,98. — » Α. Ε. (γ) XXXIV, 37.
- η) — Παρίσιοι, 275.

873.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ.

- α) 2,35. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
- β) 3,32. — » Δ.= FCD. 88.
- γ) 2,00. — » Δ. » 82.
- δ) 4,12. — Λονδίνον. = BMC. 36,14.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ κέρας πρὸ τῆς κεφαλῆς.

- ε) 1,95. — Βερολίνον. (δ) XXXIV, 38.
- ς) 1,15. — Πάρισι.
- ζ) 1,25. — »

874.—Χαλκᾶ μεγέθους 10 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ.

- α) — Löbbecke, 11.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ.

XXXIV, 39.

Τ Α Ξ Ι Σ Ι Β

ΤΑ ΚΟΠΗΝΤΑ ΕΝ ΜΙΚΡῃ ΑΣΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ.

Α'. ΑΡΣΙΝΟΗ ΕΦΕΣΟΣ ΙΩΝΙΑΣ.

α) Ἐπὶ Ἀρσινόης Β', ὡς συζύγου τοῦ Λυσιμάχου.

(288—280 ἢ 282 π. Χ.)

875.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', νεαρᾶς, μετὰ καλύπτρας,
πρὸς δεξιὰ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΛΟΞΩΝ ἄνω τόξου καὶ γαργέρας, ὑφ' ἣν
ΑΡΞΙ καὶ σύμβολον μέλισσα. Ἐν τῷ πεδίῳ
ἄνω ΠΡ πλαγίως τεθειμένον. Τὸ ὄλον ἐν
πεδίῳ ἐγκοίλῳ.

α) 5,80 — Löbbecke.

β) 5,00. — Imhoof-Blumer, Griech. Münzen, S. 114 (638), 276.

XXVI, 11.

876.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΓΟΝΕΥΞ.

α) 5,32. — Λονδίνον. = BMC. Ionia p. 55, 71 pl. X, 5. — Head, Num. Chron. 1880, 128 pl. III, 5.

XXVI, 12.

877.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 2,70. — Μόναχον, Cousinery. = Sestini, Lettere di contin. IX, 112, 4, Tab. II, 13. Classes generales 1821 p. 174. — Mionnet, Suppl. IX 191, 82. — Duchalais, Rev. Num. 1848 p. 248 pl. XIII, 2. — Müller, Numism. de l'anc. Afrique I, 127. — Imhoof-Blumer, Zeitsch. f. Num. III, S. 323, 3, Taf. VIII, 52. — Head, Num. Chron. 1880 p. 128 pl. VII, 6.

878.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 21 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ [ΗΓ]ΗΞΑΝΔΡΟΞ.

α) 4,93. — Χάγη. = Imhoof-Blumer, Zeitsch. f. Num. III, S. 322, 1 Taf. VIII, 21. — Head, Num. Chron. 1880, 128.

879.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΘΕΟΦΙΛΟΞ.

α) 5,59. — Βερολίνον, Fox. = Imhoof-Blumer, Z. f. Num. 3. ä. 2. — Head, Num. 1880, 128 pl. VII, 7.

XXVI, 11.

880.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΞΕΝΟΚΛΗΞ.

α) 2,67. — Sir Weber. = Imhoof-Blumer, Kleinasiat. Münzen I S. 50, 14.

881.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 12 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ὀνόματος ἄρχοντος.

α) 1,13. — Βερολίνον. — P. Osten, Inedita. 1854, S. 52. — Imhoof-Blumer, Z. f. Num. 3. ä. 4. — Head, Num. Chron. 1880, 128.

882.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΑΡ—ΞΙ ἐν τῷ πεδίῳ ἐκατέρωθεν τῆς κεφα-
λῆς ἐλάφου, γονατίζουσης πρὸς ἀριστερά-
καὶ στρεφομένης, ἣς ἄνω σύμβολον ἀστρά-
γαλος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. [Α]ΠΟΛΛΩ...

α) 4,10. — Imhoof-Blumer, Z. f. Num. 3. ä. 6. = Head, Num. Chron. 1880, 128.

883.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι κεφαλὴ Ἀρσινόης μετὰ καλύπτρας, πρὸς δεξιὰ, ἐν κύκλω σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ΑΡ—ΞΙ ἐν τῷ πεδίῳ, ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς ἐλάφου γονατιζούσης πρὸς ἄρ. καὶ στρεφομένης, ἧς ἄνω σύμβολον ἀστράγαλος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΑΡΙΞΤΑΓΟΡΑΣ.

- α) — Παρίσιοι. = Pellerin, Recueil III, 11 pl. 87, 19 — Neumann, Num. vet. ined. t. II, 153. — Mionnet, VI, 572, 162. — Eckhel, DNV. IV, 127. — Sestini, Lettere t. IX p. 111. — Duchalais, Rev. Num. 1848, 245 pl. XIII, 1. — Müller, Num. de l'anc. Afrique I, 127, 35.
 β) 4, 46. — Λονδίνον. = BMC. Ionia p. 72 pl. X, 6. — Borell, Num. Chron. 171 pl. n° 1. — Imhoof, Z. f. N. ἔ. ἄ. 5 (ΑΡΙΣΤΑΙΟΥ). — Head, Num. Chron. 1880, 182 pl. VII, 8.
 γ) 4, 11. — " " " p. 73.
 δ) — J. Six.
 ε) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. = Imhoof, Kleinasiatische Münzen I, 50, 15.
 ς) — Παρίσιοι, Waddington. = Babelon, Inventaire de la coll. Wald. n° 1048 (..ΣΤΑΙΟΥΣ) καὶ 1649.

XXVI, 13.

XXVI, 15.

884.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΚΡΑΤΕΡΟΣ.

- α) 4, 80. — Βερολίνον, B. Osten. = Imhoof, Z. f. N. ἔ. ἄ. — Head, Num. Chron. 1880 p. 128, note 1.
 β) — Sir Weber. = Imhoof, Kleinasiat. Münz. S. 50, 16.

885.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ [Τ]ΙΜΑΓΟΡΑΣ.

- α) — Α. Σοῦτσος, ἐν Ἀθήναις. = Imhoof, Z. f. N. p. 324, 6a. — Head, Num. Chron. 1880 p. 128.

886.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ ὀνόματος ἄρχοντος.

- α) — Lawson, Num. Chron. 1882 p. 350.

887.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΑΡ—ΞΙ ἐν τῷ πεδίῳ, ΠΑΛΛΑΙΞΙ δεξιὰ. Προτομὴ ἐλάφου γονατιζούσης πρὸς δ. καὶ στρεφούσης τὴν κεφαλὴν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀστράγαλος.

- α) 1, 91. — Imhoof-Blumer, Kleinasiat. Münzen, S. 51, 1c.
 β) — Λονδίνον. = BMC. Ionia, 56, 74. — Num. Chron. II, pl. 2. — Imhoof, Z. f. N. ἔ. ἄ. 324, 9 (ΑΛΛΑΙ.). — Head, Num. Chron. 1880 p. 128 (ΜΕΛΛΑΙ?).

888.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ [Μ]ΕΛΛΑΙΝΕ[ΥΞ].

- α) 1, 25. — Imhoof-Blumer. Z. f. N. ἔ. ἄ. n° 8. — Head, Num. Chron. 1880 p. 128.

889.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μετὰ ΦΙΛΟΦΡΩΝ.

- α) — Πανεπιστήμιον ἐν Aberdeen. = Head, Num. Chron. 1880 p. 128 pl. VII, 9.

β) Ἐπὶ Ἀρσινόης Β' ὡς συζύγου Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου.

(Περὶ τὰ 280—271 π. X.)

890.—Ἀργυραῖ δραχμαὶ 17 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ καλύπτρας πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς, Α. (Ἰσως σημαῖνον τὸ 11ον ἔτος τοῦ Πτολεμαίου Β', δηλαδή τὸ 275 π. X.).

ΑΡΞΙ δεξ. ἔκ τῶν ἄνω. Δίκερας πλήρης καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Φ, οὗ κάτω Ϟ.

- α) 3, 80. — Löbbecke.
 β) 3, 68. — Χάγη = Cat. d'Ennery p. 20, 147. = Sestini, Lettere num. cont. IX, 112, 2. — Mionnet, St. IX, 3, 57. — " 191, 80. — Duchalais, Rev. Num. 1848 p. 252. — Müller, Num. de l'anc. Afrique I, 127, 25. — Imhoof-Blumer, Zeits. f. Num. p. 324, 40. Taf. VIII, 23-24.

XXVI, 16.

891.—Ἄργυρῶν τριώβολον μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 1,82. — Βιβλιοθήκη Φραγκοφούρης, = Imhoof-Blumer, *ŕ. d. S.* 325, 12.

892.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἄρ. ἐν τῷ πεδίῳ Δ

α) 3,15. — Κοπεγχάγη.

γ) Μετὰ τὸν θάνατον Ἄρσινόης Β', ἐπὶ Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου.

(271—276 π. X.)

Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα τύπων Ἄρσινόης Β'.

893.—Κεφαλὴ Ἄρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ.
Δίκερας τειταινωμένον πλήρες καρπῶν, ὅπ' αὐτὸ δὲ φαρέτρα (σύμβολον τῆς Ἐφέσου).
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 28,80. — Παρίσιον. = Mionnet VI, 13, 121. — Διεθν. Εφημ. Τόμ. Γ' Πίν. Β', 4.

XXVI, 17.

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, μετὰ χρονολογιῶν τῆς ἀπὸ τῆς βασιλείας αὐτοῦ χρονομετρίας (266-264 π. X.).

Ἔτος Κ (20) = 266 π. X.

894.—Κεφαλὴ Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Κ καὶ δεξ. Κ (=20). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,70. — J. Six.

XXVI, 18.

Ἔτος ΚΑ (21) = 265 π. X.

895.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀριστερὰ μὲν Α, δεξιὰ δὲ Κ (=ΚΑ, 21).

α) 14,07. — Λονδίνον. = BMC. 47, 12 pl. IX. 4.
β) 11,07* — Ἀθῆναι Δ. 215^Δ.

XXVI, 19.

Ἔτος ΚΒ (22) = 264 π. X.

896.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀριστερὰ μὲν Κ, δεξιὰ δὲ Κ (=ΚΒ, 22).

α) 13,80. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 93. = F. Lenormant. Rev. Num. 1862 p. 331-333 μετ' ἀνακριβοῦς εἰκόνας

XXVI, 20.

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων καὶ ἐπιγραφῆς Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, σύγχρονα τοῖς προηγουμένοις, κοπέντα πιθανῶς ἐν Ἐφέσῳ.

897.—Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερὰ, ΣΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κέρας τειταινωμένον, πρὸς ἀριστερὰ μὲν Φ, δεξ. δὲ Θ (=ΚΗ; 28 = 258 π. X.).

α) 12,60* — Χάγη, Six.

β) 12,92. — Ἀθῆναι, Δ. 210^Β.

α) XXVI, 21.

898.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ μονογραφήματος ἢ χρονολογίας.

α) 12,94* — Βερολίνον, P. Osten.

β) — Dattari.

α) XXVI, 22.

Β'. ΕΦΕΣΟΣ.

Ἐπὶ Πτολεμαίου Β', ἢ καὶ Γ'.

Χρυσᾶ δικάδραγμα τύπων Βερενίκης.

899.—Κεφαλὴ Βερενίκης, μετὰ διαδήματος, καλύπτρας καὶ περιδεραίου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιὰ.
Κέρας τετανωμένον πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μέλισσα πλαγίως τεθειμένη. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,69. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 222, Pl. IV. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Α', Πίν. Ε', 1.

XXVI, 23.

β) 27,76. (διάτρητον). — Λονδίνον. = BMC. 59, 1 pl. XIII, 3. = Leake, Num. Hell. p. 60. — Huber, Num. Aeg. S. 215, Taf. V, 7. — Head, Hist. num. p. 714, fig. 381. = μετάφρ. Σβορώνου, Πίν. Η' 7.

γ) 27,67. — J. Six (Hoffmann, Subi-Pascha).

δ) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ (ἐν Λιγύπτῳ).

ε) — Cab. de M*** à Londres. = Mionnet, Suppl. IX, 41,62.

900.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἡ μέλισσα καθέτως τεθειμένη.

α) 27,76. — Löbbecke. = Imhoof, Porträtköpfe, Taf. VIII, 6.

XXVI, 24.

β) 27,67. — Hoffmann.

Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α' Σωτήρος.

901.—Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΣΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἀρ., ὀπισθεν αὐτοῦ μέλισσα. Ἐν τῷ πεδίῳ Ε—Φ καὶ ἀρ. Ϝ.α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. 210^α.

XXVI, 25.

902.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μόνον ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μέλισσα καὶ δεξιὰ Ϝ.

α) 12,60. — Ἀθῆναι, Δ. 211^δ.β) * (τεθραυσμένον). — Ἀθῆναι, Δ. 211^β.

903.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἀρ. μόνον μέλισσα καὶ δεξ. Ϝ.

α) 14,07. — Ἀθῆναι, Δ. 211^α.

904.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἔχον μόνον Ε—Φ.

13,10. — Βερολίνον, 396 1874.

905.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, (ἀκριβῶς ὡς ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑπ' ἀρ. 900).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ὁ αὐτὸς τύπος αἰετοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κέρας τετανωμένον πλήρες καρπῶν.α) 13,98. — Ἀθῆναι, Δ. 210^{ββ}.

XXVI, 26.

β) 13,22. — » Δ. 210^α.γ) 12,95. — » Δ. 210^{αα}.

δ) 11,10. — Μόδενα

Γ'. ΠΟΛΕΙΣ ΑΒΕΒΑΙΟΙ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ἢ ΘΡΑΚΗΣ

Ἐπὶ Πτολεμαίων Β' καὶ Γ'.

² Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Β' ἢ Γ'.

906.—² Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, ἢ συνήθης, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,12. — Λονδῖνον = BMC. 36,145. pl. VI,1.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Α.
Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXVII, 1.

907.—² Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ πάνυ γεροντικὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δ., μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,38. — Ἀθῆναι, Δ. 233^c.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\text{\textcircled{A}}$.

XXVII, 2.

908.—² Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, μετὰ ταινίας καὶ αἰγίδος (;) πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,93. — Λονδῖνο ν. = BMC. 47,13 pl. IX.5. = F. Lenormant, Lagides p. 61 pl. V,4.
β) 12,64. — Βερολίνον, P. Osten (τὸ μονογράφημα ἐξίτηλον).

Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\text{\textcircled{B}}$.

XXVII, 3.

909.—² Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Β' ἢ Γ', μετὰ ταινίας καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,63. — Ἀθῆναι, Δ. 214^A.
β) — Rollin et Feuarent.

Ὅμοίως, ἄνευ γράμματος ἢ μονογραφήματος ἐν τῷ πεδίῳ.

XXVII, 5.
» 4.

910.—² Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Γ' (;) Εὐεργέτου, φέρουσα μόνον διάδημα, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,94. (διάτρητον). — Γλασκώβη = BMC. pl. XXXII,5.

[ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ] ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. Ὅπισθεν αὐτοῦ $\text{\textcircled{A}}$ καὶ $\text{\textcircled{N}}$. Τὸ ὅλον ἐν μέσῳ σφαιριδίων.

XXVII, 16.

911.—² Ἀργυροῦν τετράδραχμον.

Παρομοία κεφαλὴ, πρὸς δεξ.

α) (τεθραυσμένον). — Ἀθῆναι, Δ. 215^a.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν τοῦ ἄετος ἕτερος μικρὸς ἄετος (;), ἰστάμενος πρὸς ἄρ., δεξιὰ δὲ $\text{\textcircled{A}}$ καὶ $\text{\textcircled{A}}$;

XXVII, 17.

Δ'. ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ ΛΕΒΕΔΟΣ ΙΩΝΙΑΣ

α) Ἀργυρᾶ βασιλικὰ τετραδράχμα τύπων Πτολεμαίου Β' καὶ Γ'.

912.—Κεφαλὴ Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος ἢ λεοντῆς, πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, [ΒΑΣΙΛΕΩΞ] δεξιά. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερανοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν σταφυλὴ μετὰ κλαδίσκου καὶ φύλλου, δεξιά δὲ Ξ.

α) 14,00. — Ἀθῆναι, Δ. 93^Α = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Ε'. Πίν. Δ', 4.

XXVII, 8.

913.—Κεφαλὴ παρομοία τῇ προηγουμένῃ, πρὸς δεξ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ, ἄρ. μὲν Η, δεξιά δὲ σταφυλή.

α) 12,00* — Ἀθῆναι, Δ. 94^Β.

XXVII, 9.

914.—Κεφαλὴ Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος ἢ λεοντῆς, πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν Ν ἄνω ῥοπάλου ὀρθοῦ, δεξιά δὲ σταφυλή.

α) — Dattari = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Ε'. Πίν. IV, 2.

XXVII, 10.

915.—Ὅμοία κεφαλὴ, μετὰ λεοντῆς, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν Ξ ἄνω κέρατος, δεξιά δὲ σταφυλή.

α) 11,90* — Ἀθῆναι, Δ. 215^Β. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Ε'. Πίν. IV, 3.

XXVII, 7.

916.—Κεφαλὴ ἐντελῶς ὁμοία τῇ τοῦ προηγουμένου τετραδράχμου, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως, ἀλλ' οὐδὲν σύμβολον ἢ μονογράφημα ἐν τῷ πεδίῳ.

α) 14,04. — Λονδῖνον. = BMC. 47, 14 pl. IX, 6 — F. Lenormant, Lagides p. 21 pl. VI, 2. — Mahaffy, The Empire of the Ptolemies p. 378 fig. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Ε', 60. Πίν. IV, 4.

XXVII, 6.

β) — Rollin et Feuardenet.

γ) — Dattari.

917.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, (πιθανῶς ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄριστερὰ ἐν τῷ πεδίῳ Ξ (i).

α) — Dattari.

β) Χαλκᾶ αὐτόνομα τύπων Πτολεμαϊκῶν.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν, τύπων Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου (=Α).

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος ἢ λεοντῆς, πρὸς δ.

ΠΤΟ ἄριστερὰ ἐκ τῶν ἄνω. Ἀθηνᾶ ἰσταμένη πρὸς δεξ., ἔχουσα ἐν τῇ ἀνεγνηγεμένη δεξ. βραχὺ ἀκόντιον ἕτοιμον πρὸς βολήν, ἐν δὲ τῇ προτεταμένη ἄρ. ἡλακάτην (i) καὶ παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς ἀσπίδα. Ὅπισθεν αὐτῆς, ἐκ τῶν ἄνω, ὄνομα ἄρχοντος.

Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν, τύπων Ἀρσινόης Β' Φιλαδέλφου. (= Β).

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ καλύπτρας καὶ στεφάνης, πρὸς δ.

ΠΤο ἀριστερὰ ἐκ τῶν ἄνω. Τριπτόλεμος γυμνὸς τὰ ἄνω τῆς ὀσφύος, καθήμενος ἐπὶ θώκου πρὸς ἀρ., ἔχων στάχυς ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ, τὴν δ' ἀριστερὰν σιγηρῶν ἐπὶ σκήπτρου. Ὅπισθεν αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἄνω, ὄνομα ἄρχοντος.

Χαλκᾶ μεγέθους 14 χιλιοστῶν, τύπων Ἀρσινόης Β' Φιλαδέλφου. (= Γ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

918.—	Α	μεγέθους	Α.	ΑΡΙΣΤΑΓΟΡ	α)	3,40. — Παρίσιοι. = Coll. Waddington, Inventaire, n° 1710. — Dieudonné, Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Ε'. σελ. 47.	
					β)	— Βερολίνον. = Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 8.	
919.—	Α	μεγέθους	Β.	ΑΡΙΣΤΑΓΟΡ	α)	4,20. — Παρίσιοι = Pellerin, Recueil, III, p. 48 pl. 87, 24. — Eckhel, D. N. Vet., IV, p. 429. — Mionnet VI, 574, 476. — Sestini, Lettere di cont. VII, p. 8; IX, p. 413 et Classes gen. 1821 p. 174. — Duchalais, Rev. Num. 1848 p. 256 pl. XIII, 5. — Muret, Mélanges de Num. II p. 158. — Imhoof-Blumer, Griech. Münzen, S. 466 (690), 471. — Dieudonné, Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. Πίν. IV, 40.	
					β)	(διάτρητον). — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 5743 ^δ .	
920.—	Α	μεγέθους	Α.	ΔΙΗΚΛΟ	α)	— Βερολίνον. = Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 5.	
921.—	Α	μεγέθους	Β.	ΔΙΗΚΛΟ	α)	4,44. — Βερολίνον, Imhoof. = Imhoof, Griech. Münzen p. 466 (690), 472.	
					β)	3,88. — P. Osten, Inedita 1854 καὶ C. R. de la soc. franç. de num. VI, 1875 p. 245, 38.	
					γ)	— Μόναχον, Cousinery. = Mionnet, III, 140, 588. — Friedlaender, Zeits. f. Num. VI, 241. — Imhoof-Blumer, ἔ. ἀ. — Dieudonné, ἔ. ἀ. 48 ^β .	
922.—	Α	μεγέθους	Γ.	ΔΙΟΝΥΣ	α)	2,00. — Παρίσιοι. = Coll. Waddington, Invent. n° 1713. — Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 42.	
923.—	Α	μεγέθους	Α.	ΕΚΑΤΩΝΥΜ	α)	4,30. — Παρίσιοι. = Muret, Mélanges II, 1877 p. 459. — Imhoof-Blumer, Griech. Münzen p. 165 (689) n° 468. — Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 7.	
					β)	— Κοπεγχάγη. = Dieudonné, ἔ. ἀ. XVIII, 21.	
924.—	Α	μεγέθους	Β.	ΕΚΑΤΩΝΥΜ	α)	3,67. — Βερολίνον, Imhoof. = Imhoof-Blumer, Gr. Münz. p. 690, 470 pl. X, 19. — Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 11.	
					β)	— Κοπεγχάγη.	XVIII, 22.
					γ)	— Ἰωαννίδης ἐν Ἀμοργῷ (εὐρεθὲν ἐν Ἀμοργῷ).	
925.—	Α	μεγέθους	Α.	ΚΩΡΑΒΟΣ	α)	4,90. — Παρίσιοι. = Coll. Waddington, Invent. 1711. — Dieudonné, ἔ. ἀ. p. 47.	
					β)	4,05. — Παρίσιοι. = Coll. Waddington, Invent. 1712. — Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 9.	
					γ)	— Sauley, Monn. des tétrarques de la Chalcidène (Wiener Num. Monatshefte 1870) p. 30, 8 fig. — Imhoof-Blumer, ἔ. ἀ. n° 469. — Dieudonné, ἔ. ἀ.	
926.—	Α	μεγέθους	Γ.	ΜΕΝΙΠΡΟ	α)	1,60. — Βερολίνον, Imhoof. = Imhoof-Blumer, ἔ. ἀ. n° 473. Taf. X, 20. — Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 43.	
927.—	Α	μεγέθους	Α.	ΡΥΘΕΟΣ	α)	— Ἀθῆναι (ἐκ Σμύρνης), Ε. Σ. = Dieudonné, ἔ. ἀ. Πίν. IV, 6.	

Ε'. ΑΒΔΗΡΑ ΘΡΑΚΗΣ

α) Βασιλικὰ ἀργυρὰ τετράδραγμα.

928.—Κεφαλή Πτολεμαίου Β', Φιλαδέλφου, μετὰ διαδή-
ματος καὶ λεοντῆς περὶ τὸν τράχηλον, πρὸς δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἄρ.
μὲν P , δεξιὰ δὲ προτομὴ γρουπὸς πρὸς ἄρ.

α) — Dattari.

XXVII. 15.

β) Χαλκᾶ αὐτόνομα τύπων Πτολεμαϊκῶν.

929.— A 20.—Κεφαλή Πτολεμαίου Β', πρεσβύτου, μετὰ
διαδήματος ὑπὸ πτερῶν κοσμουμένου, πρὸς
δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΒΔΗ ἄνω, ΡΙΤΩΝ κάτω. Γρὺν καθήμενος
πρὸς ἄρ. ἐπὶ γραμμῆς σχηματιζούσης ἕξερ-
γον. Ἐν τῷ πεδίῳ, πρὸ τοῦ γρουπὸς, ἀστήρ.

α) 6,34 — Βερολίνον, 877/1876.—Sallet, Beschreibung der ant. Münzen, Bd. I p. 116 n° 134.—Σβορῶ-
νος, Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Ε', 65 fig. 7.

β) 5,68. — » Imhoof.—Monnaies grecques p. 40, 11.

γ) 5,37. — » 302/1871.—Sallet, ἔ. ἀ. n° 134.

δ) 4,75. — » Imhoof.—Imhoof-Blumer, Monnaies grecques p. 40 n° 12 καὶ Choix pl. I, 2 (ὡς
ἄνευ ἀστέρος).

ε) 4,38. — » 1346/1878.—Sallet, ἔ. ἀ. n° 133.

ς) 4,33. — » 878/1876 » » » 132. Ἐμπ. ὑπερδόσημον, ἐν ᾧ βάλανος ἢ σταφυλή.

ζ) 4,16. — » 28633/7 » » » 131. » » » » »

η) — Λονδίνον.—BMC. Thrace p. 75 n° 91.

θ) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ = Σβορῶνος, ἔ. ἀ. fig. 8

ι) — Ἐτερον ἐν τῷ ἐμπορίῳ ἐν Ἀθήναις.

Γ'. ΑΙΝΟΣ ΘΡΑΚΗΣ

Τετράδραγμα βασιλικὰ τύπων Πτολεμαίου Β' ἢ Γ'.

930.—Κεφαλή Πτολεμαίου Β' ἢ Γ', πρὸς δ., μετὰ δια-
δήματος καὶ αἰγίδος ἢ λεοντῆς (·).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
ὡς σύμβολον ὁ τύπος τῶν νομισμάτων τῆς
Αἴνου, ἦτοι εἶδωλον Ἐρμοῦ ἐπὶ θρόνου.

α) 13,72. — Μόδενα

XXVII. 11.

931.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Τὰ λοιπὰ ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ
τὸ εἶδωλον ἄνευ τοῦ θρόνου.

α) 14,10. — Πετρούπολις.

XXVII. 13.

932.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄρ. μὲν τὸ
αὐτὸ εἶδωλον, δεξιὰ δὲ P .

α) 13,32. — Λονδίνον.—BMC. 55, 86, pl. XI, 9.

XXVII. 12.

933.—Παρομοία κεφαλή μετ' αἰγίδος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄρ. τὸ εἶδω-
λον καὶ κάτω αὐτοῦ P .

α) 11,21. — Λονδίνον, νέα προσκλήματα (Whittal).

β) 11,12. — Löbbecke.

XXVII. 14.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

(247/6—221/20 π.Χ.)

Τ Α Ξ Ι Σ Α.

ΤΥΠΟΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β' ΚΑΙ ΑΡΣΙΝΟΗΣ Β'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ δεκάδραχμα.

ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Β' καὶ Ἀρσινόης Β', πρὸς δεξ., φερόντων διαδήματα καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Ὅπισθεν αὐτῶν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἀσπίς, φέρουσα κεραυνόν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Προτομαὶ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, καὶ Βερενίκης Α', πρὸς δεξιὰ, φέρουσαι διαδήματα καὶ περὶ τὸν λαιμὸν ἱμάτια. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χρυσᾶ ἡμίδραχμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης καὶ καλύπτρας πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ. Δίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ δεκάδραχμα.

Κεφαλὴ Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δ. Ὅπισθεν αὐτῆς ἀλφαβητικὴ χρονολογία κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτῆς χρονομετρίαν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ (:) χρονολογίας.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Τὰ ἄνευ χρονολογιῶν.

934. — ☒ δεκάδραχμον.	α) 27,71. — Ἀθήναι, Δ. 877Α. Κληροδότημα. β) 27,80. — Χάγη. = Cat. van Damme, n° 93. = Dompierre, Gr. Munten pl.XIII, 178. γ) — Vaillant, Hist. Reg. Aeg. p. 52, 2 (ap. Maunier, Alepensem. Parisiis), = Gessner, Ptol., Tab. I n° 18 (P. de la Chaise). δ) — Fröblich, Notitia, Tab. XI, 6.	XXVIII, 1. XXVIII, 2.
935. — ☒ ἡμίδραχμον.	α) 1,52. — Παρίσιοι. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ'. Πίν. Δ', 6. β) 1,53. — Βερολίνον. " " " " " " 7.	XXXII, 8. XXXII, 10.
936. — ☒ τετράδραχμον.	α) 12,44* — Ἀθήναι. ἐξ ἀγορᾶς 336/1532.	

β) Δεκάδραχμα, τὰ φέροντα χρονολογίας κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀρσινόης Β' χρονομετρίαν.

(247/6 - 221, 20 π. X.)

Ἔτος ΑΑ (25) = 247/6 π. X.

937. — Ρ δεκάδραχμον.	ΑΑ	α) 34,78. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 188.	XXVIII, 3.
		β) 34,35. — Consul Weber.	(ἔμπροσθεν)
		γ) 37,75. — Cat. Seyffert n° 1229.	
		δ) — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.	
		ε) — Cat. Hoffmann, n° 831 pl. IV.	
		ς) — Cat. Hamburger 1890 n° 1099 Tafel.	

Ἔτος ΒΒ (26) = 245 π. X.

938. — Ρ δεκάδραχμον.	ΒΒ	α) 35,57. — Ἀθῆναι, Δ. 188 ^β	XXVIII, 4.
		β) 35,10. — " Δ Κληροδότημα.	(ἔμπροσθεν)
		γ) 33,60. — " Δ "	
		δ) 34,95. — Βερολῖνον Fox. = Friedlaender-Sallet, Das K. Münzk. 1877 n° 518.	
		ε) 35,39. — Λονδῖνον. = BMC. 44,20.	
		ς) 34,80. — Ὁσναβρούκη.	
		ζ) 33,88. — Löbbecke.	
		η) — Κοπεγχάγη.	
		θ) — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.	
		ι) — Spink and Son, Numism. Circular 1900 p. 4361 n° 67355.	
		ια) — Νυρεμβέργη. = Num. Zeitsch. 1869 p. 21 (= Huber, Num. Aeg. S. 242).	

Ἔτος ΔΔ (28) = 243 π. X.

939. — Ρ δεκάδραχμον.	ΔΔ	α) 35,57. — Ἀθῆναι, Δ. 188 ^γ .	XXVIII, 5.
		β) 34,73. — Cat. Ivannof n° 696.	
		γ) — Βιέννη, 12788.	

Ἔτος ΕΕ (29) = 242 π. X.

940. — Ρ δεκάδραχμον.	ΕΕ	α) 35,61. — Ἀθῆναι, Δ. 188 ^α .	XXVIII, 6.
		β) 35,62. — " Δ. Κληροδότημα	
		γ) 35,42. — " Δ. "	οἱ ὀπισθότυποι ἐκ διαφόρων σφραγίδων.
		δ) 32,70. — " Δ. "	
		ε) 31,09*. — " Δ. "	
		ς) 35,02. — Ὁσναβρούκη.	
		ζ) 35,51. — Cat. Montagu 1897 n° 427 pl. IV.	
		η) 34,93. — Λονδῖνον. = BMC. 44,21. = Leacke, Num. Hell. 60.	XXVIII, 23.
		θ) 34,42. — Παρίσιοι, 323. = Mionnet VI, 14, 128	(ὀπισθεν)
		ι) 32,95* — Löbbecke. Μετ' ἐγγραφῆς ρΔΜ—ΔΞΡΖ·Ι(ι)	
		ια) — Ἀλεξάνδρεια	
		ιβ) — Dattari.	

Ἔτος ΙΙ (30) = 241 π. X.

941. — Ρ δεκάδραχμον	ΙΙ	α) 34,20* — Ἀθῆναι, Δ. Κληροδότημα.
		β) — Ἀλεξάνδρεια.
		γ) — Dattari.

Ἔτος ΗΗ (31) = 240 π. Χ.

942. — Ρ δεκάδραχμον.	ΗΗ	α) 34,39. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 189. Pl. III. β) 35,47. — Lübbecke. γ) 34,95. — Βερολῖνον, 991/1872. δ) 33,30. — Λονδῖνον = BMC. 44,22. ε) 29,60. — Παρίσιοι 324. = Mionnet VI, 14, 129. ς) — Dattari. ζ) — Cat. Dupré n° 348	XXVIII, 7. (ἔμπροσθεν)
-----------------------	----	--	---------------------------

Ἔτος ΘΘ (32) = 239 π. Χ.

943. — Ρ δεκάδραχμον	ΘΘ	α) 35,10. — Λονδῖνον. = BMC. 44, 23 pl. VIII, 5. β) — Rollin et Feuarent. γ) — Dattari. δ) — Ὀσναβρούζη. = Num. Zeit. 1869 p. 13. ε) — Cat. Balmano n° 309. ς) — Cat. n° 32 Morchio-Mayer p. 4, 53.	XXVIII, 8. (ἔμπροσθεν)
----------------------	----	--	---------------------------

Ἔτος ΙΙ (33) = 238 π. Χ.

944. — Ρ δεκάδραχμον.	ΙΙ	α) 33,59* — Λονδῖνον. = BMC. 44, 24 β) — Ἀλεξάνδρεια. γ) — Spink and Son, Numism. Circular 1900 p. 434 n° 67354. δ) — Dattari.	XXVIII, 9. (ἔμπροσθεν)
-----------------------	----	--	---------------------------

Ἔτος ΚΚ (34) = 237 π. Χ.

945. — Ρ δεκάδραχμον.	ΚΚ	α) 34,99. — Λονδῖνον. = BMC. 44, 25	XXVIII, 10.
-----------------------	----	-------------------------------------	-------------

Ἔτος ΛΛ (35) = 236 π. Χ.

946. — Ρ δεκάδραχμον.	ΛΛ	α) 35,47. — Ἀθῆναι Δ. 192 ^D . β) 35,61. — » Δ. Κληροδότημα. γ) 33,93. — » δ) 35,65. — Imhoof-Blumer. ε) — Dattari.	XXVIII, 12. (ἔμπροσθεν)
-----------------------	----	---	----------------------------

Ἔτος ΜΜ (36) = 235 π. Χ.

947. — Ρ δεκάδραχμον.	ΜΜ	α) 35,46. — Ἀθῆναι, Δ. 189 ^A . β) 35,50 — Χάγη. Six. γ) 35,40. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 241, 14 Taf. VI, 2 (= Num. Zeit. 1869 p. 41, 14. Taf. I, 2). δ) 34,25. — Ὀσναβρούζη. ε) 34,07. — Philipsen. ς) 35,43. — Λονδῖνον. = BMC. 44, 26. ζ) 34,80. — Ward. = Hill, Cat. p. 144 n° 889. η) — Dattari.	XXVIII, 12. (ἔμπροσθεν) XXVIII, 12. (ἔπισθεν)
-----------------------	----	---	--

Ἔτος ΝΝ (37) = 234 π. Χ.

948. — Ρ δεκάδραχμον.	ΝΝ	α) 34,17. — Λονδῖνον. = BMC. 44, 27. β) — Dattari. γ) — Cat. 32 Morchio-Mayer p. 4 n° 54.	XXVIII, 13. (ἔμπροσθεν)
-----------------------	----	---	----------------------------

Ἔτος ΞΞ (38) = 233 π. Χ.

949. — Ρ τετράδραχμον.	ΞΞ	α) 35,23. — Ἀθῆναι, Δ. 192 ^M . β) 35,05. — Λονδῖνον. = BMC. 44, 28. γ) — Dattari.	XXVIII, 14. (ἔμπροσθεν)
------------------------	----	--	----------------------------

		Ἔτος ΟΟ (39) = 232 π. Χ.	
950. — Ρ δεκάδραχμον.	ΟΟ	α) 34,76. — Ἀθῆναι Δ. 192η. β) 35,35. — Winterthur. γ) 34,75. — Λονδίνον. = BMC. 44,29.	XXVIII, 15.
		Ἔτος ΠΓ (40) = 231 π. Χ.	
951. — Ρ δεκάδραχμον.	ΠΓ	α) 35,35. — Ἀθῆναι Δ. 192ι.	
		Ἔτος ΡΡ (41) = 230 π. Χ.	
952. — Ρ δεκάδραχμον.	ΡΡ	α) 35,63. — Ἀθῆναι Δ. 192κ. β) 35,01. — Λονδίνον. = BMC. 44,30. γ) — Cat. of a well know collector, Londres 1894 n° 405.	XXVIII, 16. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΞΞ (42) = 229 π. Χ.	
953. — Ρ δεκάδραχμον.	ΞΞ	α) 34,50. — Λονδίνον. = BMC. 44,31.	XXVIII, 17. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΤΤ (43) = 228 π. Χ.	
954. — Ρ δεκάδραχμον.	ΤΤ	α) 35,58. — Ἀθῆναι Δ. 192λ. β) 34,91. — Λονδίνον. = BMC. 44,32. γ) — Ἀλεξάνδρεια	XXVIII, 18. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΥΥ (44) = 227 π. Χ.	
955. — Ρ δεκάδραχμον.	ΥΥ	α) 35,50. — Löbbecke	XXVIII, 19. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΦΦ (45)^α = 226 π. Χ.	
956. — Ρ δεκάδραχμον.	ΦΦ	α) 35,56. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 192 ^{bis} . β) — Ἀλεξάνδρεια.	XXVIII, 20. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΧΧ (46) = 225 π. Χ.	
957. — Ρ δεκάδραχμον.	ΧΧ	α) 34,12. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 190	
		Ἔτος ΨΨ (47) = 224 π. Χ.	
958. — Ρ δεκάδραχμον	ΨΨ	α) 35,63. — Ἀθῆναι, ἐξ ἀγορᾶς 335/1531. β) 35,60. — Löbbecke. γ) 35,51. Cat. of a late collector, London 1900 n° 471 pl. IX.	XXVIII, 21. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΩΩ (48) = 223 π. Χ.	
959. — Ρ δεκάδραχμον.	ΩΩ	α) 35,49. — Λονδίνον, νέα προσκλήματα (Bunbury II, 691). β) 35,25. — Ἀθῆναι Δ = FCD. 191. γ) 35,00. — Löbbecke δ) — Dattari. ε) — Rollin et Feuarent. ς) — Morcio Mayer, Catal. di monete antiche, Serie III n° 24 1900 p. 4, n° 47, et n° 32 p. 4, 51. ζ) — Hess, Münzen und Medaillen, 1901 p. 25 n° 735.	XXVIII, 22.
		Ἔτος ΑΑΑ (49) = 222 π. Χ.	
960. — Ρ δεκάδραχμον.	Α	α) 34,70. — Ἀθῆναι Δ. 191 ^α	XXVIII, 24. (ἔμπροσθεν)
		Ἔτος ΒΒΒ (50) = 221 π. Χ.	
961. — Ρ δεκάδραχμον.	Β	α) 35,45. — Ἀθῆναι Δ. 192 ^α . β) 35,56. — Sir Weber. γ) 35,60. — Löbbecke. δ) 35,50. — Βερολίνον, Imhoof. ε) 35,48. — Cat. Bunbury n° 2035 pl. VI. ς) — Rollin et Feuarent.	XXVIII, 25. XXVIII, 26.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΤΑ ΒΕΡΕΝΙΚΕΙΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΑΤΤΙΚΗΣ ΟΛΚΗΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Σ Ε Ι Ρ Α Α.

Χαρακτηριστικόν, τὸ μονογράφημα ✱.

962.—Χρυσοῦν ἀττικὸν πεντάδραχμον.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ καλύπτρας, διαδήματος καὶ περιδεραιού, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 21,42. — Consul Weber.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιά. Κέρας τετανωμένον πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κέρατος, δύο ἀστέρες ἐξ ἀκτίων, ὧν κάτω τὸ μονογράφημα ✱. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιρ.

XXIX, 17.

963.—Ἄργυροῦν ἀττικὸν πεντάδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 20,20. — Παρίσιοι, Luynes 3509.

β) 20,17. — Λονδίνον. = BMC. 60,8.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ μονογραφήματος, ἀλλ' ἀντὶ ἀστέρων οἱ δύο πῖλοι τῶν Διοσκοῦρων.

γ) * — Rollin et Feuudent.

(α) XXIX, 18.

ΣΗΜ. Παρομοίου πεντάδραχμον δύο κίβδηλα μολύβδινα, ἀλλὰ προφανῶς ἐπὶ ἀγνώστου ἡμῖν γνησίου ἀργυροῦ νόμισματος χυθέντα, εὐρισκόμενα δὲ νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν [α')=Δ. καὶ β')=Ε. Σ. 1891/2, Θ' 47, εὐρεθὲν ἐν Πισιδίᾳ], φέρουσι κάτω τῶν πέλων τῶν Διοσκοῦρων, ἀριστερὰ μὲν Ι, δεξιά δὲ τὸ αὐτὸ μονογράφημα ΧΡ. Ἴδὲ τὴν Εἰσαγωγήν.

964.—Χαλκῆ μεγέθους 43 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, κερασφόρος καὶ τετανωμένη πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 74,40. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6590.

β) 71,95. — " " 6594^α.

γ) 70,93. — " Δ.=FCD. 449, pl IX.

δ) 67,20. — " Ε. Σ. 6591.

ε) 66,45. — " " 6592.

ς) 62,70. — " Δ = FCD. 450.

ζ) 59,50. — " Ε. Σ. 6594.

η) 72,80. — Ὁσσαβρούκη.

θ) 71,17. — " "

ι) 69,10. — " "

ια) 65,30. — " "

ιβ) 70,50. — Μιλᾶνον 7770. = Ambrosoli, Monete Greche p. 259 fig. 117.

ιγ) 68,80. — " 7773.

ιδ) 67,50. — " 7772.

ιε) 67,20. — " 7771.

ις) 65,60. — " 7765.

ιζ) 70,97. — Τουρῖνον, ΜΑ.=Fabretti n° 5991.

ιη) 70,77. — " " 5992.

ιθ) 68,70. — " " 5993.

κ) 68,07. — " " 5994.

κα) 59,05. — " " 5995.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ., κέρας πλήρες καρπῶν καὶ τετανωμένον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδ.

κβ) 76,20. — Παρίσιοι, Luynes (α) XXIX, 19.

κγ) — " 749. = Mionnet VI, 41, 345.

κδ) — " 750-752 " 346.

κε) 70,00. — Βερολίνον, Imhoof.

κς) 67,50. — " P. Osten.

κζ) — " Von Rauch.

κη) — " Fox. = Pinder, Ant. Münzen n° 428.

κθ) 70,11. — Λονδίνον. = BMC. 55, 87-88.

λ) 69,43. — Philipsen.

λα) 67,90. — Βρυξέλλαι.

λβ) 64,75. — Löbbecke.

λγ) 69,50. — Στρογγανάφ, 208.

λδ) 62,00. — Leyden.

λε) 62,00. — Πάριμα.

λς) 71,85. — Βιέννη = Huber, N. Aeg. S. 182, Taf. V, 3.

λζ) — Γόθα, ἔξ κομμάτια.

λη-θ) — Consul Weber καὶ Κοπεγχάγη.

μ — Μόναχον (τρία), 138, 141, 142.

μα) — Νεάπολις, MN. 9475.

μβ-ε) — Βολωνία. Γλασκώβη. Dattari. Ἀλεξάνδρεια.

μς) — Werlhof, Handbuch S. 42.

965.—Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι κεφαλὴ Ἀμ-
μωνος, κερασφόρος καὶ τετανωμένη, πρὸς
δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 36,40 — Βρουνσβίκη.
β) 37,15. — Ἀθήναι, Ε Σ 6602β.
γ) 36,05. — " " 6602α.
δ) 36,00. — " " 6602.
ε) 34,23. — " Α. Ε.
ς) 32,60. — " Δ. = FCD. 451.
ζ) 31,60. — " Ε. Σ. 6602γ.
η) 28,35. — " " 6602δ.
θ) 34,34. — Λονδίνον. = BMC. 55, 89-91.
ι) 35,90. — Lδ'ibecke.
ια) 35,30. — "
ιβ) 34,00. — "
ιγ) 35,40. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5996.
ιδ) 35,00. — Μιλάνον, 7778.
ιε) 34,60. — " 7775.
ισ) 33,50. — " 7776.
ιζ) 32,50. — " 7779.
ιη) 30,50. — " 7777.
ιθ) 36,80. — Πάριμα.
κ) 35,30. — "
κα) 35,35. — Ward. = Hill. Cat. p. 144 n° 892 fig.
κβ) 36,40. — Βρουνσβίκη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ΠΤΟΛΕ-
ΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ. Ἄετος
μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ
κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.,
κέρας πλήρες καρπῶν καὶ τετανωμένον.
Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ αὐτὸ
μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιρι-
δίων.

- κγ) 38,85. — Χάγη. (α) XXIX, 20.
κδ) 37,60. — "
κε) 34,10. — "
κς) 35,25. — Ὁσναβρούκη
κζ) 33,10. — " Ὑστερόσημον ἐν ᾧ κέρας.
κη) — Βιέννη, 23730.
κθ) — " 23731.
λ) — Βερολῖνον.
λα) — " Dannenberg.
λβ) — " Rauch.
λγ) — " Knobelsdorf.
λδ) — Παρίσιοι, 577. = Mionnet VI, 41, 347.
λε) — Μόδενα.
λς) — Κοπεγχάγη.
λζ) — Rembroek P. 2. T. 59.
λη) — Γόθα.
λθ) — Consul Weber.
μ) — Βρυξέλλαι.
μα) — "
μβ) — Μόναχον. 148, 149, 151.
μγ) — Γλασκώβη.
μδ) — Dattari.

966.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 23,30. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 452.
β) 22,65* — " Ε. Σ. 6604α.
γ) 23,50 — Sattler.
δ) 23,00. — Τουρῖνον, ΜΑ. 26747.
ε) 23,00. — Στρογγανώφ.
ς) 23,00. — Philipsen.
ζ) 24,30. — Χάγη.
η) 22,60. — Πάριμα.
θ) 22,10. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5975.
ι) 21,40. — Leyden.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ια) 20,92. — Λονδίνον. = BMC. 52, 92. (α) XXIX, 21.
ιβ) 18,22* — Ὁσναβρούκη.
ιγ) — Παρίσιοι, 532. = Mionnet VI, 41, 318.
ιδ) — " 544.
ιε) — " 600.
ισ) — " 601.
ιζ) — Μόναχον, 187, 180.
ιη) — Ve Serrure.
ιθ) — Dattari.

967.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 9,25. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 453.
β) 13,07. — Ὁσναβρούκη.
γ) 9,62. — "
δ) 11,66. — Λονδίνον. = BMC. 55, 93.
ε) 10,75. — Χάγη.
ς) 10,50. — Consul Weber.
ζ) 10,46. — Löbbecke.
η) 10,10. — Μόναχον, 189.
θ) 8,70. — Στρογγανώφ.
ι) 11,43. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5998.
ια) 11,16. — " " 5999.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ιβ) 10,33. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 6000. (α) XXIX, 22.
ιγ) 8,76. — " " 6001.
ιδ) — Γλασκώβη.
ιε) — Παρίσιοι, 602. = Mionnet VI, 44, 349.
ισ) — Βιέννη, 23492.
ιζ) — " 34473.
ιη) — Κοπεγχάγη.
ιθ) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.
κ) — Νεάπολις MN. 9479.
κα) — Dattari.

968.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 5,90. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6608^ς.
- β) 5,30. — » Δ = FCD. 493.
- γ) 4,80. — » Ε Σ. 6608^α.
- δ) 5,82. — Ὁσαβρούκη.
- ε) 4,70. — »
- ς) 5,77. — Βρουσβίκη.
- ζ) 5,40. — »
- η) 5,30. — Leyden.

Ὅμοίως, ἀλλ' ὁ ἀετὸς ἔχων τεταινωμένον τὸ κέρασ ἐπ' ὤμου καὶ οὐχὶ πρὸ αὐτοῦ.

- θ) 5,10. — Löbbecke. (α) XXIX, 23.
- ι) 5,18. — Λονδῖνον. = BMC. 55, 95.
- ια) — » νέα προσκτίματα.
- ιβ) — Consul Weber.
- ιγ) — Κοπεγχάγη.
- ιδ) — Παρίσιοι, 613.
- ιε) — Γλασκώβη.
- ις) — Dattari.

969.—Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξιὰ. Κύκλος σφαιριδίων.

- α) 4,90. — Ἀθῆναι, Δ. 381^β.
- β) 4,60. — » Δ.
- γ) 4,20. — » Ε Σ. 6556^Γ.
- δ) 3,85. — » Δ.
- ε) 3,83. — » Δ. = FCD. 391.
- ς) 5,20. — Βερολῖνον, Imhof.
- ζ) 4,00. — » 3930.
- η) 4,90. — Πάρμα.
- θ) 4,30. — Μιλᾶνον, 7741.
- ι) 4,21. — Λονδῖνον. = BMC. 56, 96-97.
- ια) 4,07. — Ὁσαβρούκη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερῶγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κέρασ πλήρες καρπῶν καὶ τεταινωμένον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιβ) 3,38. — Ὁσαβρούκη. (α) XXIX, 24.
- ιγ) 3,70. — Leyden.
- ιδ) 3,61. — Philipsen.
- ιε) 3,60. — Löbbecke.
- ις) 3,20. — Στρογγανῶφ, 213.
- ιζ) — Παρίσιοι, 650.
- ιη) — Μόναχον, 148.
- ιθ) — Βιέννη, 23636.
- κ) — Consul Weber.
- κα) — Γλασκώβη.
- κβ) — Dattari.

970.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, ὡς ἐπὶ τῶν προηγουμένων, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 2,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 454.
- β) 2,70. — » Δ. » 467.
- γ) 2,62. — » Ε Σ. 6608^ς.
- δ) 2,55. — » Α. Ε. δύο.
- ε) 2,35. — » Ε Σ. 6608^ι.
- ς) 3,15. — Βιέννη, 23733.
- ζ) 2,80. — » 23496.
- η) 2,80. — Löbbecke.
- θ) 2,15. — »

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ι) 2,70. — Βρουσβίκη. (α) XXIX, 25.
- ια) 2,23. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 6002.
- ιβ) 2,50. — Στρογγανῶφ, 212.
- ιγ) 2,39. — Philipsen.
- ιδ) 1,97. — Ὁσαβρούκη (καλῆς διατηρήσεως).
- ιε) — Κοπεγχάγη.
- ις) — »
- ιζ) — Παρίσιοι, 615.

971.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος πρὸς δεξιὰ. Κύκλος σφαιριδίων.

- α) 1,54. — Ὁσαβρούκη.
- β) 1,20. — »
- γ) 1,50. — Παρίσιοι, 648. = Mionnet VI, 43, 383.
- δ) 1,50. — Βερολῖνον, 28746.
- ε) 1,35. — Löbbecke.
- ς) 1,50. — Λονδῖνον. = BMC. 56, 98.
- ζ) 1,00. — Κοπεγχάγη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- η) 1,12. — Ἀθῆναι, Δ. 390^Α. (α) XXIX, 26
- θ) 0,87. — » Δ. = FCD. 392.
- ι) 0,90. — Στρογγανῶφ, 214.
- ια) 1,40. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 5863.
- ιβ) 1,77. — » » » 6003.
- ιγ) 1,74. — » » » 6004.

ΣΕΙΡΑ Β.

Χαρακτηριστικόν, τὸ γράμμα Ε.

972.—Χρυσᾶ ἀττικά δεκάδραγμα.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ καλύπτρας, δια-
δήματος καὶ περιδεραίου, πρὸς δεξ., ἐν κύ-
κλῳ σφαιριδίων.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΞ ἄριστερά, ΒΑΞΙΛΙΞΞΗΞ δεξιᾶ.
Κέρας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν καὶ
ἐν μέσῳ δύο ἀστέρων. Ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὸ
τὸ κέρας Ε. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 42,74. — Consul Weber.
β) 42,83. — Παρίσιοι, 342bis — L. 3425 = Babelon, Mélanges II p. 2
γ) 42,73. — Ἀθήναι, Δ. 223^A. = Σβορώνος, Διεθν. Ἐφημ. I, 226, 13. Πίναξ Η'. 7.
δ) 42,81. — " Δ. Κληροδότημα " " 14 " 8.
ε) 42,76. — " " " " 15 " 9.
ς) 42,74. — " " " " 16 " 10.
ζ) 42,72. — " " " " 17 " 11.
η) 42,76. — Cat. of the coll. of a late collector. London 1900 p. 62 n° 473 pl. X. (Ἴσως τὸ αὐτὸ μετὰ τοῦ α).

XXIX, 1.

973.—Χρυσᾶ ἀττικά πεντάδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 21,40. — Ἀθήναι, Δ. 223^B. = Σβορώνου, Διεθν. Ἐφημ. I, 227, 18. Πίν. Η'. 12.
β) 21,50. — Rollin et Feuarent.
γ) 21,35. — Cat. London of a late collector p. 62, 474, pl. X.
δ) — Cat. Dupré n° 351 «trouvée à Suez». = Huber, Num. Aeg. S. 217.

XXIX, 2.

XXIX, 3

974.—Χαλκᾶ μεγέθους 39,41 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, δεξ., τειαινιωμένη, ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιᾶ.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων καὶ κέρα-
τος τειαινιωμένου ἐπ' ὤμου, ἰσάμενος ἐπὶ
κερανοῦ πρὸς ἄρ. καὶ στρέφων τὴν κεφα-
λὴν πρὸς δεξ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Ε.

- α) 47,00. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 1891/92 ΛΕ'. 4.
β) 50,60. — " Α. Ε.
γ) 48,85. — " Τσιβουράκης
δ) 47,80. — " Ε. Σ. 6656^α.
ε) 46,85. — " Π. 653.
ς) 45,40. — " Α. Ε.
ζ) 45,22. — " Δ. = FCD. 469.
η) 45,15. — " Α. Ε.
θ) 44,95. — " Ε. Σ. 6594^ξ.
ι) 43,85. — " " 1891/2 ΛΕ'. 2.
ια) 43,40. — " Δ. 469^α,
ιβ) 43,25. — " Ε. Σ. 6598^ξ.
ιγ) 43,05. — " Ε. Σ. 1891/2 ΛΕ'. 3.
ιδ) 42,70. — " Ε. Σ. 6598.
ιε) 42,40. — " Ε. Σ. 6599.
ισ) 41,50. — " Ε. Σ. 6597.
ις) 41,50. — " Α. Ε.
ιη) 40,75. — " Ε. Σ. 6600^α.
ιθ) 37,65. — " Α. Ε.
κ) 36,28. — " Δ. Κληροδότημα.
κα) 35,70. — " Α. Ε.
κβ) 52,42. — Philipson.
κγ) 47,32. — "
κδ) 43,75. — "
κε) 48,90. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 6020.
κς) 48,60. — " " 6021.
κζ) 47,69. — " " 6022.
κη) 47,98. — " " 6026.
κθ) 52,65. — Löbbecke.
- λ) 46,05. — Löbbecke.
λα) 43,40. — "
λβ) 40,60. — "
λγ) 44,80. — "
λδ) 55,21. — Ὁσναβρούκη.
λε) 50,20. — "
λς) 48,71. — "
λζ) 48,05. — "
λη) 45,27. — "
λθ) 43,76. — "
μ) 50,55. — Leyden.
μα) 41,10. — "
μβ) 49,70. — Χάγη.
μγ) 48,30. — "
μδ) 47,00. — "
με) 46,70. — "
μς) 42,80. — "
μζ) 42,60. — "
μη) 42,50. — Consul Weber.
μθ) 49,00. — Στρογγανώφ, 267.
ν) 48,00. — " 266.
να) 45,00. — " 268.
νβ) 43,00. — " 253.
νγ) 39,00. — " 265.
νδ) 47,23. — Βερολῖνον, P. Osten.
νε) 47,15. — "
νς) 46,00. — " Imhoof.
νζ) 43,93. — " Fox.
νη) 41,40. — " P. Osten.

(α) XXIX, 12.

- νθ) — Βερολίνον. Ἔτερα ἕξ κομμάτια.
 ξ) 46,50. — Μιλᾶνον, 7783.
 ξα) 43,20. — »
 ξβ) 46,07. — Λονδίνον. = BMB. 63, 36-38.
 ξγ) 45,37. — Βρουναβίκη.
 ξδ) 45,00. — Sattler.
 ξε) 43,00. — Sattler.
 ξς) — Παρίσιοι, 574, 583, 591, 722-724, 726.
 = Mionnet VI, 42, 362-364.
 ξζ) — Μόναχον, 5, 134-137, 160.
 ξη) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1754.

- ξθ) — Κοπεγχάγη (δύο).
 ο) — Νερνεργα (τρία).
 οα) — Μόδενα (έννέα).
 οβ) — Τουρίνον. MR. 26757.
 ογ) — Βολωνία, δύο.
 οδ) — Νεάπολις. MN. 9481.
 οε) — » Santagello 11663-11665.
 ος) — Ve Serrure.
 οζ) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.
 οη) — Γλασκώβη.
 οθ) — Dattari.

975. — Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Διός, δαρνοστεφής, πρὸς δ., ἐν κύκλω σφαιριδίων.

- α) 16,45. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 500. pl. X.
 β) 15,90. — » E. Σ. 6604^β.
 γ) 15,40. — » E. Σ. 6604^α.
 δ) 14,85* — » Τσιβουράκης
 ε) 14,35. — » E. Σ. 6604^α.
 ς) 14,35. — » E. Σ. 6604^β.
 ζ) 16,45. — Βερολίνον, Imhoof.
 η) 13,90. — »
 θ) 14,00. — Βερολίνον, Fox.
 ι) 15,30. — Χάγη.
 ια) 14,30. — »
 ιβ) 14,10. — Löbbecke.
 ιγ) 13,60. — »
 ιδ) 13,40. — Leyden.
 ιε) 13,73. — Philipsen.
 ις) 15,44. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5943.
 ιζ) 13,90. — Μιλᾶνον, 7781.

976. — Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξ.

- α) 12,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 395.
 β) 12,30. — » Δ. » 332.
 γ) 10,60. — » E. Σ. 6556^α.
 δ) 12,24. — Ὄσναβρούκη.
 ε) 10,30. — »
 ς) 9,80. — Χάγη.
 ζ) 10,80. — Löbbecke.
 η) 10,90. — Μιλᾶνον, 7712.
 θ) 11,75. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5857.
 ι) 11,29. — » » 5858.
 ια) 10,93. — » » 5895.
 ιβ) 10,52. — » » 5860.
 ιγ) 8,70. — » » 5861.
 ιδ) 7,79. — » » 5862.

977. — Χαλκᾶ μεγέθους 25/22 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Μιλᾶνον.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.

Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κέρας τειαινιωμένον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν Ε.

- ιη) 15,82. — Ὄσναβρούκη. (α) XXIX, 13.
 ιθ) 14,97. — »
 κ) 14,26. — »
 κα) 13,87 — Λονδίνον. = BMC. p. 47, 15-16 pl. IX, 7.
 κβ) 11,00. — Παρίσιοι, 705.
 κγ) 10,30. — » 704.
 κδ) 8,10. — » 719 F,
 κε) — » 703. = Mionnet St. IX, 18, 93.
 κς) — » 605. » 23, 124.
 529-531.
 κζ) — Μόναχον, 157, 159.
 κη) — Βιέννη, 23491.
 κθ) — Μόδενα.
 λ) — Γόθα.
 λα) — Rembrock P. 2. Tab. 59.
 λβ) — Dattari.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων κέρας τειαινιωμένον ἐπ' ὤμου, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. καὶ στρέφων τὴν κεφαλήν πρὸς δ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Ε.

- ιε) 10,80. — Πάρμα. (α) XXIX, 14.
 ις) 11,10. — »
 ιζ) 10,08. — Λονδίνον. = BMC. 66, 41-42.
 ιη) — Παρίσιοι. 437. = Mionnet, VI, 29, 233.
 ιθ) — Βιέννη, 23644, 2645, 2642.
 κ) — Βερολίνον, 17036, Rauch, Dannenberg.
 κα) — Γόθα.
 κβ) — Μόναχον, 77-81 (πέντε).
 κγ) — Κοπεγχάγη.
 κδ) — Consul Weber.
 κε) — Νεάπολις. MN. 9482.
 κς) — Βολωνία, 38.
 κζ) — Dattari (δύο).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.

Ἄετος μετ' ἀνοιχτῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν Ε.

- β) — Βολωνία.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Τὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος XXIX ὑπ' ἀριθ. 15 [= α) 7,26. — Βρουναβίκη] καὶ 16

[= ζ] 3,00. Ἀθῆναι] εἰκονισθέντα δύο νομίσματα, μετὰ τὰ φέροντα τὸ Ε, δὲν ἀνήκουσιν ἐνταῦθα, ἀλλ' εἶναι ὅμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 416 καὶ 417 περιγραφέντα νομίσματα Πτολεμαίου Β', τοῦ Φιλαδέλφου.

Προσθετέα δ' αὐτόθι εἰς μὲν τὸν ἀριθμὸν 416 τὰ ἐξῆς:

ια) 7,54. — Ἀθῆναι.	ιδ) 6,08. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 398.
ιβ) 6,95. — " Α. Ε.	ιε) 6,66. — Löbbecke.
ιγ) 6,20. — " Α. Ε.	ισ) — Μόναχον.

Εἰς δὲ τὸν ἀριθμὸν 417 τὸ ἐξῆς:

- β) 4,08. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 481 (γ).

Καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν 418 τὰ ἐξῆς:

ζ) 4,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 490.	ια) 3,52. — Ἀθῆναι, Α. Ε.	(α) XXIX, 16.
η) 3,98. — " Ε.Σ. 6608 ^ε .	ιβ) 3,00. — " Δ. 486 ^α .	
θ) 3,30. — " " 6608 ^ς .	ιγ) 4,10. — " Μόναχον.	
ι) 3,67. — " " 6608 ^α .		

ΣΕΙΡΑ Γ.

Ὅμοια τοῖς προηγουμένοις μετὰ ὁμοίων ἀστέρων, ἀλλ' ἄνευ γράμματος ἢ μονογραφήματος.

978.—Χρυσοῦν ἀττικὸν πεντάδραχμον.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ καλύπτρας, διαδήματος καὶ περιδεραιίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΞΕΞΗΣ δεξιά.
Κέρας τετανωμένον πλήρες καρπῶν, ἐν μέσῳ δύο ἀστέρων ἐξ ἀκτίνων. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 21,40. — Παρίσιοι, 289 (Rollin 1844). — Lenormant p. 149.	(α) XXIX, 4.
β) 21,30. — " Luynes, 344. = Imhoof-Btumer, Porträtköpfe Taf. VIII, 7.	(β) XXIX, 5.
γ) 21,40. — Rollin et Feuarent.	
δ) 21,45. — Βρυξέλλαι, Du Chastel. = Cat. Du Chastel n° 111 pl. III.	
ε) 21,35. — Cat. Montagu n° 793 pl. X.	
ς) 21,33. — Ὁσναβρούκη. = Mommsen, Histoire de la monnaie romaine p. 412. = Babelon, Rev. Num. 1883, p. 135, note 2.	
ζ) — Cat. Dupré n° 350.	
η) — " " 352. — Huber, Num. Aeg. S. 219.	

979.—Χρυσαὶ δύο καὶ ἡμίσεια ἀττικά δραχμαί.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 10,76. — Ἀθῆναι, Δ. 223^ο. = Διεθν. Ἐφημ. I, 227, 19. Πίναξ Η'. 13.
β) 10,69. — Consul Weber.
γ) 10,75. — Παρίσιοι, (Luynes) 3224.
δ) 10,70. — Βερολίνον. = Fox, Engravings p. 31, 165 pl. VIII.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ε) 10,70. — Rollin et Feuarent. (α) XXIX, 6.
ς) 10,64. — Λονδίνον. = BMC. 59, 3. pl. XIV, 4. (β) XXIX, 7.
ζ) 10,65. — Cat. Montagu p. 794, pl. X.
η) 10,65. — " of a late collector, London 1900 p. 62, 475 pl. X.

980.—Χρυσὴ ἀττικὴ δραχμή.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ,

- α) 4,28. — Ἀθῆναι, Δ. 224^α. = Διεθν. Ἐφημ. I, 227, 20, Πίν. Η'. 14. (α) XXIX, 8.
β) 4,30. — Ὁσναβρούκη.
γ) 4,28. — Βερολίνον, Fox.
δ) 4,27. — Ὁσναβρούκη.
ε) 4,26. — Παρίσιοι. = Mionnet, VI, 18, 153.
ς) 4,27. — Cat. of a late collector. London 1900, p. 62, 476, pl. X.
ζ) 4,30. — Huber, Num. Aeg. S. 220.
η) — Cat. A. Hess 1880, p. 6 n° 158.

981.—Χρυσοῦν ἀττικὸν ἡμίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.		Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.	
α)	2,13. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 224 pl. IV. — Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. Πίν. Η'. 15		(α) XXIX, 9.
β)	2,15. — Βερολίνον. Imhoof.		
γ)	2,13. — " 28798.	η)	2,10. — Löbbecke.
δ)	2,15. — Λονδίνον = BMC. 59, 4, pl. XIV, 5. Leake, Num. Hell. p. 60.	θ)	2,14. — Βρουσβίκη.
ε)	2,12. — Consul Weber.	ι)	2,10. — Παρίσιου. = Mionnet, VI, 18, 154. — Blanchet, Monnaies grecques pl. XI,5.
ς)	2,10. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5756.	ια)	— Sir Weber.
ζ)	2,12. — Pembrock, Pars I, pl. III, 4. p. II, Tab. 60. = Cat. n° 1281.	ιβ)	— Βρυξέλλαι, B. Hirsch.

982.—Χρυσοῦν τέταρτον δραχμῆς.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.		Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.	
α)	1,07. — Ἀθῆναι, Δ. 226 ^A (Billoin). = Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. 23.		(α) XXIX, 10
β)	1,03. — " Δ. 224 ^a " " " 22 Πίν. Η'. 16.		(ς) XXIX, 11.
γ)	1,06. — Βερολίνον.	η)	1,15. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 8,73.
δ)	1,07. — Λονδίνον. = BMC. 60, 5.	θ)	1,10. — " " van Damme n° 114-116.
ε)	1,06. — " " 6.	ι)	1,08. — Γλασκώβη
ς)	1,05. — Παρίσιου. = Mionnet IV, 18, 155. = Cat. Witthall n° 1566.	ια)	1,06. — "
ζ)	1,05. — Πετρούπολις.	ιβ)	— Dattari.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ Γ'.

Διαφόρου τεχνοτροπίας καὶ ὀλκῆς.

983.—Χρυσοῦν φοινικικὸν ἡμίδραχμον.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ στεφάνης καὶ κα- λύπτρας, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.		ΒΑΣΙΛΙΞΞΗΞ ἀριστερά, ΒΕΡΕΝΙΚΗΞ δεξιὰ. Κέρας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
α)	1,55. — Ἀθῆναι, Δ. 92 ^A . = Διεθν. Ἐφημ. Α', 220,9. Πίν. Η', 3.	XXXV, 15.
β)	1,52* — " Δ. 92 ^B = " " " 8 " Η', 2.	" 16.
γ)	1,55 (διάτρητον) — Λονδίνον. = BMC. 60,15.	
δ)	1,81 (διάτρητον). Γλασκώβη	

984.—Χρυσοῦν φοινικικὸν ἡμίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.		ΒΕΡΕΝΙΚΗΞ ἀριστ., ΒΑΣΙΛΙΞΗΞ (sic.) δεξ., Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ κάτω τοῦ κέρατος, Η.
α)	1,51. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 92 (ἀνακριβῶς περιγραφέν). — Διεθν. Ἐφημ. Α', 220,10 Πίν. Η', 4.	XXXV, 14.
β)	— « Cab. de M. le marquis de Lagoy, à Aix ». = Mionnet St IX, 11,63.	

985.—Ἀργυροῦς ὀβολός.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.		ΓΤΟΛ ἀριστερά, ΒΑΣΙ δεξιὰ. Ἄεττό μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἄρ.
α)	0,87. — J. Six,	XXXI, 21.
β)	0,76. — Ἀθῆναι, Δ. 226 ^A . = Διεθν. Ἐφημ. Α', 224,10.	

Σ Ε Ι Ρ Α Δ.

Ἄνευ γραμμάτων ἢ μονογραφημάτων, μετὰ πύλων Διοσκούρων ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν.

986.—Χρυσοῦν ἀττικὸν δεκάδραχμον, μεγέθους 33 χιλιοστῶν.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ διαδήματος καὶ καλύπτρας, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιά.
Κέρασ τετανωμένον πλήρες καρπῶν, τῆς ταινίας ἠρέμα κρεμαμένης. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 43,00. — Συλλογὴ «d'un collectionneur étranger». = Babelon, Mélanges numismatiques, IIème série p. 4, fig.

987.—Χρυσοῦν ἀττικὸν ἡμίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 2,27. — Löbbecke.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

XXXV, 13.

988.—Ἀργυροῦν ἀττικὸν δωδεκάδραχμον (ς), μεγέθους 42 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιά.
Κέρασ τετανωμένον, τῆς ταινίας κυματιζούσης ζωηρῶς, πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κέρατος, οἱ πύλοι τῶν Διοσκούρων. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 46,68** (= 51,80). — Ἀθῆναι, Δ. 224^c. = Babelon, Mélanges ε. ἀ.—Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Α', 227, Πίν. Θ', 1. XXXV, 2.

989.—Ἀργυροῦν ἀττικὸν πεντάδραχμον, μεγέθους 32 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' αἱ ταινίαι ἠρέμα κρεμάμεναι.

α) 19,92. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 225 pl. IV. — Διεθν. Ἐφημ. ε. ἀ. 25. Πίν. Θ', 2.

β) 21,42. — Λονδῖνον = BMC. 60,7 pl. XIII, 6.

γ) 20,05. — Παρίσιοι, L. 3508.

δ) 19,88. — Βερολίνον, Fox.

ε) — Coll. J. Greau n° 2834 pl. VII, 88 (= Annuaire de Numism. Tom. III p. 72,88). = Huber, Num. Aeg. S. 225. Taf. V, 6.

ς) — Cat. Dupré n° 353 (εὐρεθὲν ἐν Σουέξ).

XXXV, 3.

990.—Ἀργυρᾶ δύο καὶ ἡμίσεια ἀττικά δραχμαί, μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 10,00. — Παρίσιοι, L. 3510.

β) 10,17. — Cat. of a late collector, London 1900 p. 63,477 pl. X.

γ) — Λονδῖνον (νέα προσκτήματα).

δ) — Rollin et Feuarent.

XXXV, 4.

ΣΕΙΡΑ Ε.

Χαρακτηριστικόν, τὸ μονογράφημα Ξ ἢ ΞΕ ἢ Ξ .

991. — Ἀργυραῖ ἀττικάι δύο καὶ ἡμίσεια δραχμαί.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ καλύπτρας, διαδήματος καὶ περιδεραίου, πρὸς δεξ.

α) 9,55. — Schottenstill.

992. — Χαλκᾶ μεγέθους 43/45 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, τεινιωμένη, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 78,95. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6689^α.
 β) 77,25. — " " 6689.
 γ) 70,90. — " " 6593.
 δ) 69,45. — " Δ. = FCD. 465.
 ε) 69,20. — " Δ. = " 464. Ὑστερόσημ. X .
 ς) 66,55. — " " " 461.
 ζ) 65,65. — " Δ. 461^β.
 η) 65,55. — " Ε. Σ. 1893/4 ΔΒ'. 16.
 θ) 65,30. — " Δ. Κληροδότημα.
 ι) 65,00. — " Α. Ε.
 ια) 72,95. — Ὁσσαβρούκη.
 ιβ) 70,65. — "
 ιγ) 68,00. — "
 ιδ) 71,35. — Löbbecke.
 ιε) 66,30. — "
 ις) 63,30. — "
 ιζ) 66,29. — Λονδίνον = BMC. 74,69-71. pl. XVIII,6.
 ιη) 72,50. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5988.

993. — Χαλκᾶ μεγέθους 36 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Βερολίνον.
 β) 38,00. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 462.
 γ) 31,65. — " Δ. " 466.
 δ) 31,30* — " Ε. Σ. 6603^{αδ}.
 ε) 41,15. — Ὁσσαβρούκη.
 ς) 37,15. — "
 ζ) 36,80. — "
 η) 38,10. — Χάγη.
 θ) 34,20. — Consul Weber.

994. — Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 23,95. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 492.
 β) 21,25. — " Δ. " 494.
 γ) 22,85. — " Δ. 494^β. Ὑστερόσημον, κέρασ.
 δ) 18,45* — " Δ. Ἡμιεφθαμένα "
 ε) 20,46. — Λονδίνον. = BMC. 75, 78, 80-81. Ὑστερόσημον, κέρασ.
 ς) — Λονδίνον. = BMC. 75, 77 καὶ 79 ἄνευ ὑστερόσημον.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιᾶ.

Κέρασ τεινιωμένον πλήρες καρπῶν, ἐν μέσῳ δύο πύλων Διοσκούρων. Κάτω τοῦ κέρατος τὸ μονογράφημα Ξ . Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXXV, 5.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.

Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κέρασ τεινιωμένον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ΞΕ ἢ Ξ ἢ Ξ .

- ιδ) 71,35. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5989, (α) XXXV, 6.
 κ) 68,00. — " " 5990. (β) " 7.
 κα) 70,69. — Βερολίνον, P. Osten. (γ) " 8.
 κβ) 70,26. — " "
 κγ) 68,10. — " Imhoof (καὶ ἕτερα δύο).
 κδ) 66,15. — Βρυξέλλαι.
 κε) 64,70. — Χάγη.
 κς) 63,00. — Leyden.
 κζ) 61,60. — Στρογγανῶφ, 223.
 κη) 65,70. — Πάριμα.
 κθ) 64,20. — "
 λ) 68,00. — Μόναχον, 143.
 λα) — Παρίσιοι, 728, 731, 746, 747. = Mionnet VI, 41, 242-243 καὶ 239.
 λβ) — Γόθα (δύο).
 λγ) — Consul Weber.
 λδ) — Κοπεγχάγη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ι) 35,39. — Philipsen. (α) XXXV, 9.
 ια) 31,48. — Λονδίνον = BMC. 74, 72.
 ιβ) 32,73. — Βερολίνον, P. Osten.
 ιγ) — " Rauch.
 ιδ) — Παρίσιοι, 576. = Mionnet VI, 41, 344.
 ιε) — Βρυξέλλαι.
 ις) — Μόδενα.
 ιζ) — Nervegna.

Ὅμοίως, ἀλλὰ τὸ κέρασ, καὶ δὴ δίκερας, ἐπ' ὤμου τοῦ ἀετοῦ

- ζ) 25,15. — Leyden. (α) XXXV, 10.
 η) 22,25. — Πάριμα.
 θ) 19,70. — Μόναχον, 155. Ὑστερόσημον Ψ .
 ι) 19,40. — Βρονσβίκη.
 ια) 21,52. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 6030.
 ιβ) 20,15. — " " 6031.
 ιγ) — Κοπεγχάγη.
 ιδ) — Nervegna.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΤΥΠΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ.

(Ολκαὶ φοινικικαί).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

995.—Χρυσὴ δραχμὴ φοινικικῆς ὀλκῆς.

Προτομή Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 3 08. — Βουξέλλαι, B. Hirsch. = Imhoof-Blumer, Porträtköpfe, Taf. VIII, 2 (Ptol. II).

ΒΑΣΙΛΕΩΞ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά.
Κέρας τειταινωμένον πλήρες καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXX, 1.

996.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 12,98* — Ἀθῆναι. Εὔρημα Σοφικοῦ. = Διεθν. Ἐφημ. Β', 295, 15.
β) — Βερολίνον. (Ἐξ ἄλλων σφραγίδων).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἀρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXX, 2.
» 3.

997.—Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν.

Ἡ αὐτὴ προτομή, ἀλλὰ μετὰ στεφάνου δάφνης καὶ μετ' αἰγίδος, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 18,25. — Παρίσιοι, L. 454.
β) 16,65. — Löbbecke.
γ) 19,00; — Τουρῖνον, MR, 26650.
δ) 15,63. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 216.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κέρας τειταινωμένον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ε) 15,55. — Παρίσιοι, 362. = Visconti, Iconogr. gr. (α) XXX, 5.
Tom. III, p. 257. — Mionnet VI, 31, 252. (β) » 4.
ς) 14,30. — Στρογγανῶφ, 195.

998.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 10,40* — Rollin et Feuardent.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ κέρας δεξ. ὀπισθεν τοῦ ἀετοῦ.

XXX, 6.

999.—Χαλκᾶ μεγέθους 23 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 8,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 217.
β) 8,90. — » E. Σ. 6554.
γ) 6,25* — » A. E.
δ) 8,55. — Λονδῖνον. = BMC. p. 56, 99-100.
ε) 10,55. — Βερολίνον, B.
ς) 8,80. — » Pr. Osten.
ζ) 7,99. — Löbbecke.
η) 8,05. — Χάγη.
θ) 10,35. — Στρογγανῶφ, 226.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ κέρας πάλιν ἀριστερὰ ἐν τῷ πεδίῳ.

ι) — Βιέννη, 23664-65. (α) XXX, 7.
ια) — Μόδενα.
ιβ) — Πάριμα.
ιγ) — Μόναχον.
ιδ) — Κοπεγχάγη.
ιε) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. nos 1742-1743.
ις) — Παρίσιοι, 333-335. = Mionnet, VI, 31, 253.

1000.— Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ, ἴτοι προτομή Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, μετὰ στεφάνου, δάφνης καὶ αἰγίδος. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 5,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 220.
- β) 5,75. — " Δ. " 219.
- γ) 6,80. — " Ε. Σ. 1900/1, ΚΖ'. 17.
- δ) 6,05. — " " 1892/93, Α'. 382 ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀλυμπίας.
- ε) 5,65. — " Α. Ε.
- ς) 5,60. — " "
- ζ) 5,50. — " "
- η) 5,35. — " Ε. Σ. 6595.
- θ) 5,30. — " " 6555.
- ι) 5,25. — " " 1892/3 Α'. 381 ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ὀλυμπίας.
- ια) 5,05. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 1894/5, Ε', 195.
- ιβ) — " Δ. 217^α.
- ιγ) — " Α. Ε. δεκατέσσαρα ὅμοια.
- ιδ) — " Τσιβουράκης τρία ὅμοια.
- ιε) 5,40. — Μιλᾶνον, 7714.
- ισ) 5,10. — " 7716.
- ιζ) 4,80. — " 7714.
- ιη) 5,75. — Löbbecke.
- ιθ) 5,50. — "
- κ) 5,70. — Ὄσναβρούκη.
- κα) 5,54. — "
- κβ) 6,14. — Βρουνσβίκη.
- κγ) 5,70. — "
- κδ) 4,85. — Leyden.
- κε) 4,50. — Στρογγανῶφ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ὅπισθεν τοῦ ἀετοῦ κέρασ τετανωμένον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κς) 5,80. — Χάγη (α) XXX, 8.
- κζ) 5,86. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5891.
- κη) 5,70. — " " 5892.
- κθ) 5,42. — " " 5893.
- λ) 4,85. — Λονδίνον. = BMC. 56, 101, pl. XII, 2.
- λα) 5,58. — Βερολίνον, Imhoof.
- λβ) — " (ἐπτάἔτερα). = Beger, Thes. Brandenb. I 262 fig.
- λγ) — Γόθα (τέσσαρα).
- λδ) — Βιέννη, 23666-68.
- λε) — Μόναχον, 2.
- λς) — Παρίσιοι, 336-342. = Mionnet VI, 254/5.
- λζ) — Βολονία (τρία), 39-41.
- λη) — Μόδενα, 8.
- λθ) — Πάρμα, 2.
- μ) — Κοπεγγάγη.
- μα) — Thorwaldsen = Müller. Cat. n° 1744.
- μβ) — Consul Weber.
- μγ) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.
- μδ) — Γλασκώβη (δύο).
- με) — Hoffmann, Numismate n° 3052.
- μς) — Pembroke, Pars 2. Tab. 58. = Cat. n° 1296.
- μζ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 8, 1. (Ptol. XI).
- μη) — Huber, Num. Aeg. S. 204. Taf. V. 4.
- μθ) — Muselius, Num. Antiq. I, pl. III, 7.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΤΥΠΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1001.—*Ἄργυρᾶ τετράδραγμα.*

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 210.
 β) 14,20 — Βερολίνον, Imhoof.
 γ) 14,27. — » 28811.
 δ) 14,18. — » Fol.
 ε) 13,55* — Ἀθῆναι. Ἐῶρημα Σοφικοῦ, 13.
 ς) 13,00* — » » 14.
 ζ) 14,20. — Παρίσιοι, 38.
 η) 14,19. — Λονδῖνον. = BMC. 54, 83.
 θ) 14,04. — » » 65, 28.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ.
 Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κέρας τεινιωμένον ἢ μή. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ι) 14,19. — Rembroek P. 2. T. 56. = Cat. n° 1282. (α) XXX, 9.
 ια) 12,95 — Ἀθῆναι Δ. 2. (β) » 10.
 ιβ) 12,95. — Löbbecke. (γ) » 11.
 ιγ) 12,86. — Ὄσναβρούκη, (διάτρητον).
 ιδ) 11,10* — Μόδενα.
 ιε) — Νεάπολις
 ις) — Γλασκώβη.
 ιζ) — Ἀλεξάνδρεια.
 ιη) — Dattari.

1002.—*Χαλκᾶ μεγέθους 43 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 73 30. — Ἀθῆναι, Δ. 454^B.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

XXX, 12.

1003.—*Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 33,15. — Ὄσναβρούκη.
 β) 38,50. — Τουρίνον, MR. 26746.
 γ) 38,00. — » » 26745.
 δ) 36,40. — Βρουνσβίκη.
 ε) 33,50. — Στρογγανῶφ, 209.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ς) 33,59. — Philipsen. (α) XXX, 13.
 ζ) 32,50. — Κοπεγχάγη.
 η) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου.
 θ) — Νεάπολις, Santagello, Cat. n° 11672.
 ι) — Βολωνία, 51.

1004.—*Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 23,30. — Ἀθῆναι, Δ. 454^C. Ἐγγραφή Δ

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

XXX, 14.

Τ Α Ξ Ι Σ Ε.

ΧΑΛΚΑ ΤΥΠΩΝ ΕΙΔΩΛΟΥ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ, ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

1005.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἐμμωνος, ἡ συνήθης, πρὸς δεξιὰ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 17,60. — Μόναχον.
 β) 17,18. — Ἀθῆναι, Δ.
 γ) 16,27. — » Δ. = FCD. 523.
 δ) 19,36. — Ὁσναβρούκη.
 ε) 18,10. — Χάγη.
 ς) 17,75. — Sambon (ἐν Μιλάνῳ).
 ζ) 17,65. — Γόθα.
 η) 17,50. — Τουρῖνον, MR. 27764.
 θ) 17,53. — Βερολῖνον, P. Oster.
 ι) — » 368/1873.
 ια) — Βιέννη, 23555.
 ιβ) — Γλασκώβη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

Εἶδωλον Ἀφροδίτης, ἐπὶ βάσεως, ἰσταμένης κατ' ἐνώπιον, φερούσης διπλοῦν χιτῶνα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὑψηλὸν πόλον, ἐχούσης τὴν μὲν δεξ. ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰ κάτω τεταμένη ἀρ. ἄνθος ῥοιᾶς (;) ἢ λωτοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιγ) — Παρίσιοι, 632-633. = Mionnet VI, (α) XXX, 15.
 43, 376. (β) XXX, 16.
 ιδ) — Dattari. Ὑστερόσημον στρογγύλον μὲ κέρασ.
 ιε) — Κοπεγχάγη.
 ις) — Dattari.
 ιζ) — Hoffmann, Numis. n° 3958 (Demeter).
 ιη) — Sestini, Mus. Hed. III, Cont. p. 9, 25.
 Πβλ. περὶ τοῦ τύπου. Huber, Num. Aeg. S. 198. «Hellenisierter Standbild der Isis».

1006.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 11,60. — Μιλάνον, 7749.
 β) 14,33. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 524.
 γ) 10,65* — » Ε Σ. 6610.
 δ) 13,32. — Βερολῖνον, P. Osten.
 ε) 11,65. — » Imhoof.
 ς) — » Fox.
 ζ) 11,35 — Χάγη.
 η) 10,88. — Λονδῖνον. — BMC. p. 52, 59.
 pl. XI, 4.
 θ) 10,80. — Στρογγανῶφ, 354). «Ἀφροδίτη Ἀστάτη Κύπρου».
 ι) 10,38. — Ὁσναβρούκη.
 ια) 9,91* — Γλασκώβη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ιβ) — Παρίσιοι, 634, 637. = Mionnet VI, (α) XXX, 17.
 43, 377. (β) XXX, 18.
 ιγ) — Παρίσιοι. = Babelon, Invent. Waddington n° 4836 pl. XIII, 20, (εὐρεθὲν ἐν Κύπρῳ).
 ιδ) — Βιέννη, 23556.
 ιε) — Κοπεγχάγη.
 ις) — Φλωρεντία.
 ιζ) — Dattari.
 ιη) — Leake, Suppl. p. 8.
 ιθ) — Sestini, Mus. Hederv. III, cont. p. 9, 26. (C. M. H. n° 6441).

1007.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,85. — Ἀθῆναι.
 β) 6,50. — Ὁσναβρούκη.
 γ) 5,27. — »
 δ) 6,48. — Λονδῖνον. = BMC. 52, 60.
 ε) 5,70. — Βερολῖνον, Imhoof.
 ς) 5,50. — Μιλάνον, 7750.
 ζ) 4,90. — Leyden.
 η) — Παρίσιοι. = Babelon, Invent. Waddington n° 4837, (εὐρεθὲν ἐν Κύπρῳ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- θ) — Παρίσιοι, 636. = Mionnet VI, 43, 378. (α) XXX, 19.
 ι) — Βιέννη, 23557-58. (β) XXX, 20.
 ια) — Βερολῖνον, 435/1380.
 ιβ) — »
 ιγ) — Κοπεγχάγη.
 ιδ) — Dattari.
 ιε) — Sattler.
 ις) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 9, 27, (C. M. H. 6442).

1008.—Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι: Κεφαλὴ Ἄμ-
μωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξιὰ, ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

- α) 3,23. — Ἀθῆναι. Ε Σ. 6612_α.
β) 2,98. — » » 6612.
γ) 2,70. — » Δ = FCD. 536.
δ) 2,15. — » Ε Σ 6611.
ε) 3,50. — Τουρῖνον, ΜΑ. 26760.
ς) 3,00. — Μόναχον.
ζ) 2,80. — »
η) 3,40. — Βερολῖνον, P. Osten..
θ) 2,30. — » Imhoof.
ι) — » τρία ἄλλα.
ια) 2,85. — Γόθα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι: ΠΤΟΛΕ-
ΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιὰ. Εἴ-
δωλον Ἀφροδίτης, ἐπὶ βάσεως, ἰσταμένης
κατ' ἐνώπιον, φερούσης διπλοῦν χιτῶνα
καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ὑψηλὸν πόλον, ἐχούσης
τὴν μὲν δεξ. ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐν δὲ τῇ
πρὸς τὰ κάτω τεταμένη ἀρ. ἀνθος ἑοικῶς (;)
ἢ λατοῦ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιβ) 2,91. — Λονδῖνον. — BMC. 52,62. (α) XXX, 21.
ιγ) 2,59. — » » 61 pl. XI, 2.
ιδ) 2,90. — Στρογγανῶφ, 355.
ιε) 2,45. — Ὅσναβρούκη.
ις) 2,52. — »
ιζ) — Γλασκώβη (δύο).
ιη) — Βιέννη, 22559/60.
ιθ) — Κοπεγχάγη.
κ) — Τρία ἕτερα εὐρεθέντα ἐν Κύπρῳ.
κα) — Daltari.
κβ) — Ἀλεξάνδρεια

1009.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,64. — Ἀθῆναι, Δ 526^Α.
β) 1,45. — » Δ. 256^Α.
γ) 1,98. — Βερολῖνον, P. Osten.
δ) 1,90. — » v. Rauch.
ε) 1,55. — Löbbecke.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ς) 1,49. — Ὅσναβρούκη. (α) XXX, 22.
ζ) 1,49. — »
η) — Νεάπολις. Μ. Ν. 9486.
θ) — Δύο ἕτερα εὐρεθέντα ἐν Κύπρῳ.

*1010.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Πήγασος, ἰστάμενος, πρὸς δεξιὰ.

- α) — Huber, Catal. n° 4026. καὶ Num. Aeg. S. 200: «Schöne, in der beste Zeit fallende Erzmünze».

Ὅμοίως τοῖς προηγουμένοις.

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΦΟΙΝΙΚῆ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝῆ

(247/6 — 241 π. Χ.).

Α. ΤΥΡΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ φοινικικῆς ὀγκῆς ὀκτάδραχμα, τύπων Ἀρσινόης Β'.

Κεφαλή Ἀρσινόης Β', Φιλαδέλφου, μετὰ καλύπτρας, στεφάνης καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν. Κάτωθεν αὐτοῦ ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερὰ μὲν χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, δεξιά δὲ τὸ μονογράφημα τῆς Τύρου Ψ , οὗ κάτωθεν ἀρκτικά ὄνοματος ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ φοινικικῆς ὀγκῆς τετράδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ μονογράφημα τῆς Τύρου Ψ ἄνω ῥοπάλου, δεξιά δὲ χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, ἧς κάτωθεν ἀρκτικὸν ὄνοματος ἄρχοντος. Μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετος ἀρκτικὸν ἐτέρου ὄνοματος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Α = 247 6 π. Χ.

1011.— Ψ 8δραχμον. Ψ A $\odot$ α) 27,77. — Λονδίνον = BMU. 42, 3. XXXI, 1.

Ἔτος Β = 245 π. Χ.

1012.— Ψ 8δραχμον. » Β $\odot$ α) 27,880. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 198. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ Γ', Πίν ΙΑ', 2. = Hennin, Atlas pl, 66, 6, XXXI, 2.

1013.— Ψ 4δραχμον. Ψ — Β Ι — $\odot$ α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 140. XXXI, 3.
β) — Ἀλεξάνδρεια.

1014.— Ψ 4δραχμον. » — Β Ι — οὐδέν. α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 210^ε. XXXI, 4.
β) (ὑπόγαλκον). — Cab. Lagoy. = Mionnet St. IX., 5, 29.

ΣΗΜ. Ὁ χαρακτήρ τῆς κεφαλῆς τοῦ Σωτήρος εἶναι λίαν διάφορος τῶν λοιπῶν. Προφανῶς πρόκειται περὶ ἀρχαίου κιβδήλου νομίσματος.

Ἔτος Γ = 244 π. Χ.

1015. — **Ρ** 4δραχμον. Ψ — Γ | — Π α) 13,84. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 141. XXXI, 5.
1016. — **Ρ** 4δραχμον. » — Γ | — $\odot$ α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. 210^F.
β) 14,04. — Λονδῖνον. = BMC., 48, 22.
γ) — Rollin et Feuarent.
1017. — **Ρ** 4δραχμον. » — Γ | — Λ α) 14,03. — Βερολίνον, P. Osten.

Ἔτος Δ = 243 π. Χ.

1018. — **Χ** 8δραχμον. Ψ Δ $\odot$ α) 26,67. — Λονδῖνον. = BMC. 42, 4, pl. VIII, 2. (Cat. Thomas, n° 2712). — Num. Chron. V (1865) p. 189. — Ward, Pyramids, p. 69 fig. XXXI, 6.
1019. — **Ρ** 4δραχμον. Ψ — Δ | — $\odot$ α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. 210^H. XXXI, 7.
β) 14,02. — Ὀσαβρούνη.
γ) 13,58. — Βερολίνον, P. Osten.
δ) — Dattari.

Ἔτος Ε = 242 π. Χ.

1020. — **Ρ** 4δραχμον. » — Ε | — Η α) 14,09. — Ἀθῆναι, Δ. 210^K. XXXI, 9.
1021. — **Ρ** 4δραχμον. » — Ε | — $\mathfrak{M}$ α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. 210^L. XXXI, 8.
1022. — **Ρ** 4δραχμον. » — Ε | — Λ
 $\odot$ α) 12,25* (τετρασμένον). — Λονδῖνον. = BMC. 48, 23.
1023. — **Ρ** 4δραχμον « — Ε Α — Η α) — Dattari.

B. ΣΙΔΩΝ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ φοινικικῆς ὀκτᾶδραχμα, τύπου Ἀρσινόης Β'.

Κεφαλή Ἀρσινόης Β', μετὰ καλύπτρας, στεφάνης καὶ σκήπτρου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τεινιωμένον, πλήρες καρπῶν. Κάτωθεν αὐτοῦ, ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερὰ μὲν χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, δεξιά δὲ τὰ ἀρκτικά ΣΙ τοῦ ὀνόματος τῆς Σιδῶνος καὶ ὑπ' αὐτὰ μονογράφημα ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἄργυρᾶ φοινικικῆς ὀκτᾶδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ τὰ ἀρκτικά ΣΙ τοῦ ὀνόματος τῆς Σιδῶνος, ὧν κάτωθεν ἀρκτικά ὀνόματος ἄρχοντος, δεξιά δὲ χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, ἧς κάτωθεν ἀρκτικά ὀνόματος ἐτέρου ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Α = 247/6 π. Χ.

1024. — **Ρ** 4δραχμον. ΣΙ ΔΙ — Α ω 14,14. — Ἀθῆναι. Δ. 213^Α. XXXII, 1.

Ἔτος Β = 245 π. Χ.

1025. — **Ρ** 4δραχμον. ΣΙ ΝΙ — Β $\overline{\text{NI}}$ α) 13,76. — Ἀθῆναι. Δ. 213^Β. XXXII, 2.
β) 13,93. — " Ε. Σ. 1898/99, ΚΗ', 3, (εὐρεθὲν ἐν Κρήτῃ).
γ) 14,17 — Παρίσιοι, 62, (Lynnes).
δ) 14,00. — Τουρίνον. MR. 26580.
ε) 14,10. — Στρογγανόφ, 114. = Rollin et Feuadent.
ς) 14,08. — Cab. Lagoy. = Mionnet S^t. IX 3, 12. (ὡς μετὰ Ν ἀντι ΝΙ).
ζ) — Βιέννη, 23456. = Huber, Num. Aeg. S. 253, 10. Taf. I, 5.
η) — Sattler.
θ) — Rollin et Feuadent, (τρία).

Ἔτος Γ = 244 π. Χ.

1026. — **Ρ** 4δραχμον. ΣΙ Ι — Γ » α) 14,15. — Γόθα. = Huber, Num. Aeg. S. 253, 10.
β) 14,08. — Ἀθῆναι. Δ. 214^{ΑΑ}.
γ) 13,94. — Βερολίνον, P. Osten.
1027. — **Ρ** 4δραχμον. ΣΙ ΙΗ — Γ » α) 14,13. — Ἀθῆναι. Δ. 214^Β. XXXII, 3.
β) 14,08. — " Δ. 214^Β.
γ) 14,10. — Γόθα
δ) 14,10. — Χάγη.
ε) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 48, 18.
ς) 14,17. — " " 19.
ζ) — Rollin et Feuadent, (δύο).

Ἔτος Δ = 243 π. Χ.

- 1028.—**Ϟ** 8δραχμον. ΣΙ Δ **κ** α) 26,84. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 199. = Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀν. 211, 34. Πίν. Ι, 7. XXXII, 4.
β) 27,60. — Βοδληϊανὴ Βιβλιοθήκη ἐν Ὁξωνίᾳ. = Wiese, Cat. p. 1-3. pl. Ι, 5.
- 1029.—**Ρ** 4δραχμον. ΣΙ ΙΗ — Δ » α) 13,65. — Λονδῖνον. = BMC. 48, 20. XXXII, 5.
β) 13,70. — Βερολίνον, P. Osten.

Ἔτος Ε = 242 π. Χ.

- 1030.—**Ϟ** 8δραχμον. ΣΙ Ε » α) 27 61. — Λονδῖνον. = BMC. 42, 2. XXXII, 6.
- 1031.—**Ρ** 4δραχμον. ΣΙ ΙΗ — Ε » α) 13,63. — Ἀθῆναι, Δ. 414⁶. XXXII, 7.
β) 14,10. — Στρογγανῶφ, 125 (κακῶς περιγραφέν).

Ἔτος ϸ (6) = 241 π. Χ.

- 1032.—**Ϟ** 8δραχμον. ΣΙ ϸ » α) 27,68. — Ἀθῆναι, Δ. 199^Α. = Διεθν. Ἐφ. ἔ. ἀ. Πίν. ΙΑ'. 5. XXXII, 9.
β) 27,75 — Γλασκώβη (ἢ ὀπισθία ὄψις ἐξ ἄλλης σφραγίδος).
- 1033.—**Ρ** 4δραχμον. ΣΙ ΙΗ — ϸ » α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 214. XXXII, 11.
β) 13,99. — Μόδενα, = BMC. 48, 21.
γ) 13,50. — Τουρίνον, MR. 26559,

ΣΗΜ. Κατὰ τεχνοτροπίαν φαίνονται ἀνήκοντα ἴσως ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πίνακος XXXII, ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 10 ἀπεικονισθέντα δύο μικρὰ χρυσᾶ νομίσματα, ἅτινα, ὡς ὄντα ἄνευ χρονολογιῶν καὶ ἐθνικοῦ, περιεγράψαμεν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 935.

Γ. ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ φοινικικῆς ὀγκῆς ὀκτάδραγμα, τύπων Ἀρσινώης Β'.

Κεφαλή Ἀρσινώης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρον, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειναιωμένον, πλήρες καρπῶν. Κάτωθεν αὐτοῦ, ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερὰ μὲν χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, δεξιά δὲ τὸ μονογράφημα Π τῆς Πτολεμαΐδος, οὗ κάτωθεν ἀρκτικὸν ὄνοματος ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ φοινικικῆς ὀγκῆς τετράδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος. πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ μὲν τὸ μονογράφημα Π τῆς Πτολεμαΐδος, οὗ κάτωθεν μονογράφημα ἄρχοντος, δεξιά δὲ χρονολογία Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, ἧς κάτωθεν ἀρκτικὸν γράμμα ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Β = 245 π. Χ.

1034.—	✠	8δραχμον.	Π		B	A	α) 27,74. — Λονδῖνον = BMC 42, 5.	XXXII, 12.	
1035.—	Ρ	4δραχμον.	Π	Μ	—	B	A	α) 14,10 — Ἀθῆναι, Δ. 214 ^H . β) — " Εὔρημα Σοφικοῦ. = Διεθν. Ἐφ. Β', 295, 12. γ) 14,07. — Λονδῖνον = BMC. 49, 25, pl. X, 1. δ) 13,36. — " " 26, (τὸ ΜΕ ὡς ΛΕ). ε) 14,22. — Löbbecke " " ς) 13,05. — Μόδενα " " ζ) — Dattari. η) — Πβλ. Cab. Lagoy. = Mionnet St. IX, 3, 15 (κακὴ περιγραφή).	XXXII, 13.

Ἔτος Γ = 244 π. Χ.

1036.—	Ρ	4δραχμον.	Π	»	—	Γ	A	α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. 214 ^I .	XXXII, 14.
--------	---	-----------	---	---	---	---	---	---	------------

Ἔτος Δ = 243 π. Χ.

1037.—	Ρ	4δραχμον.	Π	Μ	—	Δ	A	α) 13,78. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 179. β) 13,80. — Χάγη. Μετὰ Ε ὀπισθεν τοῦ ἔτους τοῦ Σωτήρος; γ) — Dattari.	XXXII, 15.
--------	---	-----------	---	---	---	---	---	---	------------

Ἔτος Ε = 242 π. Χ.

1038.—	Ρ	4δραχμον.	Π	Μ	—	E	⊙	α) 12,52* — Ἀθῆναι, Δ. 214 ^K .	XXXII, 16.
--------	---	-----------	---	---	---	---	---	---	------------

Δ. ΙΟΠΗ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ φοινικικῆς ὀλκῆς δεκάδραγμα, τύπων Ἀρσινόης Β'.

Κεφαλή Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν. Κάτωθεν αὐτοῦ, ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερὰ μὲν χρονολογία τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, δεξιά δὲ τὸ μονογράφημα ΙΓΓ τῆς Ἰόπης, οὗ κάτωθεν ἀρκτικὸν ὄνοματος ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἄργυρᾶ φοινικικῆς ὀλκῆς τετράδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερὰ μὲν τὸ αὐτὸ μονογράφημα τῆς Ἰόπης, οὗ κάτωθεν μονογράφημα ἄρχοντος, δεξιά δὲ χρονολογία Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, ἧς κάτωθεν ἀρκτικὸν γράμμα ὄνοματος ἑτέρου ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Β = 245 π. Χ.

1039.—**Ρ** 4δραχμον. ΙϚ **Α** — **Β** ⊙ α) 14,01. — Ἀθῆναι, Δ. 214^E. XXXII, 20.
β) — Βερολίνον, 11685.
γ) — Dattari.

Ἔτος Γ = 244 π. Χ.

1040.—**Χ** 8δραχμον. Ιϛ **Γ** ⊙ α) 27,58. — Λονδίνον. = BMC. 42, 6. XXXII, 21.

1041.—**Ρ** 4δραχμον. » **Η** — **Γ** ⊙ α) 13,38. — Ἀθῆναι, Δ. 214^{DD}. XXXII, 22.
β) 14,10. — Βερολίνον, P. Osten.

Ἔτος Δ = 243 π. Χ.

1042.—**Ρ** 4δραχμον. » ⊙ — **Δ** **Ι** α) 13,92. — Ἀθῆναι, Δ. 214^F. XXXII, 23.

Ἔτος Ε = 242 π. Χ.

1043.—**Ρ** 4δραχμον. Ιοϛ **Η** — **Ε** ⊙ α) 13,98. — Λονδίνον. = BMC. 49, 25. XXXII, 24.

Ἔτος Ϛ (6) = 241 π. Χ.

1044.—**Ρ** 4δραχμον. Ιδϛ **Α** — **Ϛ** ⊙ α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. 214^G. XXXII, 25.
β) — Dattari.

Ε. Γ Α Ζ Α

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἀργυρᾶ φοινικικῆς ὀγκῆς τετράδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἱστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ, πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ, ἀριστερὰ μὲν τὸ μονογράφημα Β τῆς Γάζης, οὗ κάτωθεν μονογράφημα ἄρχοντος, δεξιὰ δὲ χρονολογία Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, ἧς κάτωθεν ἀρκτικὸν γράμμα ὀνόματος ἑτέρου ἄρχοντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Β = 245 π. Χ.

1045. — Α 4δραχμον. Β Δ — Β Ι

α) 14,07. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 164.
β) 13,39. — Βερολῖνον, P. Osten.
γ) 13,86. — Λονδῖνον. = BMC. 49, 28.

XXXII, 26.

ΤΑΞΙΣ Η.

ΧΑΛΚΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΦΟΙΝΙΚῃ

ΣΕΙΡΑ Α.

ΤΥΡΟΣ (ι)

Χαρακτηριστικόν, ῥόπαλον ὡς κύριος τύπος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1046. — **Α** 28. — Κεφαλή Ἰμμωνος, ἢ συνήθης, τεινιωμένη, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. | ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
ῥόπαλον τεινιωμένον.
α) 11,30. — Βιέννη, 23747. = Eckhel, Num. vet. anecd. p. 294, pl. XV, 57. XXXI, 10.
1047. — **Α** 22. — ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστ., ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξ. | ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά.
Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, πρὸς δεξιά. | Κέρας τεινιωμένον ἀριστερὰ αὐτοῦ μέγα ῥόπαλον καὶ δεξιά ἀετός, ἰστάμενος πρὸς ἀριστερά.
α) 6,95. — Βερολίνον, Fox, (ἡ ἐπιγραφή τῆς Βερενίκης μεταγενεστέρως μετεσχηματισμένη (*retouchée*) εἰς ΣΗΛΗΝΗΣ — ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ, προφανῶς ὑπὸ τῆς αὐτῆς κιβδήλου χειρός, ὅφ' ἧς καὶ ἡ ἐπιγραφή ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΑΓΑ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 860-861 νομισμάτων). = Pembroke P. 2. Tab. 63. XXXI, 14.
β) 7,48. — Γλασκώβη.
γ) 5,50* — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 230. pl. IV, — Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. 4. Πίν. Θ'. 4.
δ) — Λονδῖνον. = BMC. 61, 16, pl. XIII, 6.
ε) — Cat. Gréau n° 2842. = Huber, Num. Aeg. S. 228.
ς) — Cat. Huber, n° 1001. καὶ Huber, Num. Aeg. S. 228.
1048. — **Α** 21. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἀετὸς ἐν ὑστεροσήμεῳ.
α) 8,20. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 225. — Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. 218, 5. Πίν. Θ'. 7. XXXI, 15.
β) 7,02. — Imhoof.
β) 7,05. — Rollin et Feuarent. Μετὰ δευτέρου ὑστεροσήμεῳ, ἐν ᾧ κέρας.
γ) 7,00. — Τουρῖνον, MR. 26577.
δ) 6,65* — Βιέννη, 23590.
1049. — **Α** 21. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ οἰου-
δήποτε ἀετοῦ.
α) 4,50* — Τουρῖνον, MR. 26577. XXXI, 16.
β) 6,20. — Παρίσιοι, 409. = Mionnet, VI, 31, 220.
1050. — **Α** 12. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
α) 1,31. — Βερολίνον, Imhoof. XXXI, 20.

ΣΗΜ. Τῶν ἀνωτέρω νομισμάτων μόνον τὸ πρῶτον ἔχει τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ πετάλου ὀπήν.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Γ Α Ζ Α Ἡ Ι Ο Π Η (;)

Χαρακτηριστικόν, ἀετὸς ὡς κύριος τύπος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1055. — **Α** 22. — **ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ** ἀριστ., **ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ** δεξ. | **ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ** ἀριστερά, **ΒΑΣΙΛΕΩΣ** δεξιά.
 Προτομή *Βερενίκης Β'*, μετὰ διαδήματος | Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ιστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κερανοῦ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
- α) 7,50. — Παρίσιοι, 351, Ἡ ἐπιγραφή μετεσχηματισμένη (retouchée) εἰς **ΣΗΛΗΝΗΣ—ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ**. = Mionnet St. IX, 16, 84. — Visconti Iconogr. g. III, 249 pl. LIX, 17. — Eckhel D. N. V et IV. 20. — Mionnet VI, 28, 218-220. — Vaillant, Seleucidarum imperium p. 232-233: **ΣΗΛΗΝΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ** καὶ τοῦ αὐτοῦ Hist. Ptol. p. 126. — Gessner, Tab. II, 16. XXXI, 22.
- β) 7,60. — Ἀθῆναι, Δ. FCD. 228. — Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ.
- γ) 6,37. — Βερολίνον, 120, 1871. = von Sallet, Num. Zeit. III, p. 91 (fig.) — 96.
- δ) — Λονδῖνον, = BMC. 61, 17. » 23.
- ε) — » » 18.
- ς) — » » νέα προσκλήματα
- ζ) — Παρίσιοι, 406. = Wiczay, Mus. Hederv. n° 6375: **ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΣΗΛΗΝΗΣ**. — Sestini, Hederv. III, Cont. 4, 2. — Mionnet St. IX, 12, 65. = Huber ἐν Wiener Num. Mon. Hefte. IV. 245, 5.
- η) — Duane, Coins of the Seleucidae p. 123, Cleopatra Selene pl. XX, 13 (..... **ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ**).
- θ) — Froelich, Annales, Tab. XIII, 2 (**ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΣΗΛΗΝΗΣ**).
- ι) — Pembrock, P. 2 Tab. 57. = Catal. n° 1296: «toled» μετὰ **ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΣΗΛΗΝΗΣ**.
1056. — **Α** 17. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ **ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ** ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω. | **ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ** — Ὑ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω, **ΒΑΣΙΛΕΩΣ** δεξ. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ιστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. **ΕΥ**.
- α) 4,60. — Rollin et Feuarent.
- β) 4,45. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 227. — Διεθ. Ἐφ. ἔ. ἀ.
- γ) 4,47. — Rollin et Feuarent.
- δ) 4,50. — Τουρῖνον, MR. 26579.
- ε) 3,70. — Μόναχον.
- ς) 3,48. — Löbbecke.
- ζ) 4,53. — Γλασκώβη.
- η) 4,12. — Βερολίνον, 10201.
- θ) — Βιέννη, 23591.
- ι) — Λονδῖνον. = BMC. 61, 20. (α) XXXI, 24.
- ια) — Παρίσιοι, 407-408. = Mionnet VI, 28, 219. (η) » 25.
- ιβ) — Rollin, Catalogue, Tom. III n° 8375, ἡ ἔμπ. ἐπιγραφή «retouchée». (γ) » 26.
- ιγ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 6,1 (ὡς μετὰ [**ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ**] **ΣΗΛΗΝΗΣ** ἀμυδροῖς γράμμασιν).
1057. — **Α** 13. — **ΒΕΡΕΝ** ἀριστερά, **ΒΑΣΙΛ** δεξιά. Ἡ αὐτὴ προτομή πρὸς δεξ. | **ΠΤΟΛ** ἀριστερά, **ΒΑΣΙΛ** δεξιά. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ιστάμενος πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. **ΕΥ**.
- α) 2,50. — Παρίσιοι, N. III, H 452. (α) XXXI, 27.
- β) 1,40. — Ἀθῆναι, Δ. 230^B. = Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. (β) » 28.
- γ) — Λονδῖνον. = BMC. 61, 21.

ΣΕΙΡΑ Δ.

ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ

Χαρακτηριστικόν, τὸ μονογράφημα τῆς πόλεως.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

- 1058.—**Α** 35.—Κεφαλή ἸΑμμωνος, μετὰ ταινίας πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
- α) 33,63 — Βερολίνον, Imhoof.
- ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερῶν, φέρων κέρασ τετανωμένον ἐπ' ὤμου, ἰστάμενος πρὸς ἀρ., ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μέγα ῥόπαλον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ, ΠΠ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
- β) 38,97 — Βιέννη = Huber, Num. Aeg. S. 193. (α) XXXII, 17.
- 1059.—**Α** 35.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
- α) 33,04. — Λονδίνον. = BMC. 73, 59.
- Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ Π μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ.
- β) 31,50* — Ἀθῆναι, Δ. 516A. (α) XXXII, 18.
- 1060.—**Α** 18.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
- α) 6,10. — Ὁσναβρούκη
- Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ ΠΠ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ.
- β) 4,45. — Παρίσιοι, 542. (α) XXXII, 19.

ΣΕΙΡΑ Ε.

ΒΗΡΥΤΟΣ

Χαρακτηριστικόν, τρίαίνα ὡς σύμβολον.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

- 1061.—**Χρυσὸν ὀκτάδραχμον.**
Προτομή Ἀρσινόης Β', ὡς Βερενίκης Β', πρὸς δεξ., μετὰ στεφάνης, διαδήματος καὶ καλύπτρας, ἀλλ' ἄνευ σκήπτρου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
- α) 27,73. — Ἀθῆναι, Δ. 183B. = Διεθν. Ἐφημ. Β', 211, 37, Πίν. ΙΑ', 8.
β) 27,72 (ξανθοῦ χρυσοῦ). = Ἀθῆναι Π. Σ. 6552 (Ζωσιμαδῶν δῶρον). — Διεθν. Ἐφ. Β', 211, 38, Πίν. Η', 1. XXXIII, 22.
- 1062.—**Χρυσὸν ὀκτάδραχμον πανόμοιον τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τῆς τριαίνης.**
- α) 27,73. — Ἀθῆναι, Δ. 183BB.
β) 27,78. — Λονδίνον. = Head, Guide pl. V, 29. — BMC. 42, 1 pl. VIII, 1.
γ) 27,80. — Γόθα. XXXIII, 21.
- 1063.—**Χαλκοῦν μεγέθους 18 χιλιοστῶν.**
Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
- α) 5,23. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 397.
β) 5,73. — " Δ. 397.
- ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ καὶ στρεφόμενος, φέρων δὲ δίκερας τετανωμένον ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. τρίαίνα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.
- γ) 5,90. — Leyden. (α) XXXVII, 25.
δ) 5,45. — Ὁσναβρούκη. (δ) XXIII, 23.

Τ Α Ξ Ι Σ Θ.

ΜΑΡΑΘΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

Νομίσματα αὐτόνομα μετὰ χρονολογιῶν τῆς ἀπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, χρονομετρίας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος 73 ἀπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος = 239 π. Χ. = Ἔτος 8ον Εὐεργέτου.

- 1064.—**Ρ** 15.—Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ διαδήματος καὶ καλύπτρας, πρὸς δεξιά, ἐν κύκλω σφαιριδίων. | ΜΑΡΑΘΗΝΩΝ δεξιὰ ἐκ τῶν ἄνω. Ὁ ἦρωσ Μάραθος, ἱστάμενος πρὸς ἄρ., μετὰ χλαμύδος. Ἐν τῇ δεξ. φέρει ἀκροστόλιον, τὸν δὲ ἀγκῶνα τῆς ἀρ. στηρίζει ἐπὶ κιονίσκου. Ἐν τῷ πεδίῳ III—*ΝΝΝ* *ρ* ν (ἔτος 73) καὶ τὸ γράμμα Γ.
- α) 4,95. — Παρίσιοι, (Luynes). = Babelon, Perses Achéménides p. 209 n° 1445 pl. XXVIII, fig. 5. — Rev. Num. 1888 pl. XXIII, 5. — Rouvier, Διεθν. Ἐφημ. Δ', σελ. 134, ἀρ. 786. XXXI, 29.
- 1065.—**Α** 15.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Πρῶρα πλοίου πρὸς ἀριστερά, ἐφ' ἧς κλάδος φοίνικος. Ἄνω *ϕ ϕ ρ* ἐν δὲ τῷ ἔξέρῳ III—*ΝΝΝ* *ρ* ν (ἔτος 73).
- α) 4,32. — Συλλογή Rouvier. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 797.
β) — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 209, 1443 (ἔτος 61). = Rouvier ἔ. ἀ. σελ. 136, ἀρ. 797.
- 1066.—**Α** 14/15.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *ρ ϕ ϕ*.
α) — Ἀθῆναι. XXXI, 33.
β) 3,97. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. ἔ. ἀ. n° 1446-1447. — Rev. Num. ἔ. ἀ. pl. XXIII, 6.
γ) 3,45. — » = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 798.
- 1067.—**Α** 16.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *ϕ Ν ρ*.
α) 3,40 — Παρίσιοι = Babelon, Achém. 1444 (ἔτος 63). — Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 799. XXXI, 31.
β) — Συλλογή Rouvier = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 799.
- 1068.—**Α** 15.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *ϕ Ψ Θ*.
α) 3,96. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 209, n° 1448. — Rouvier ἔ. ἀ. n° 800.
β) — Λονδίνον. XXXI, 30.
- 1069.—**Α** 16 — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *Λ ρ ρ Θ*.
α) — Συλλογή Rouvier. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 804 pl. Z', 7, (μετὰ ὑστεροσήμευ). XXXI, 32.
β) — Dr P. Schröder. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 802.
- 1070.—**Α** 15.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *ρ ϑ ρ ρ*.
α) — Συλλογή Rouvier. = Rouvier, ἔ. ἀ. n° 803.
- 1071.—**Α** 16/14 — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *ρ ϑ ρ ρ*.
α) — Συλλογή Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 804, Πίν. Z', 8.
- 1072.—**Α** 16.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ *ρ ϑ ρ ρ*.
α) — Dr P. Schröder. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 805.
β) — Συλλογή Rouvier. = » » »

"Ετος 80 = 232 π. Χ. = "Ετος 15^{ον} Εὐεργέτου.

1073. — **Α** 20. — Προτομή Πτολεμαίου Γ' ὡς Ἐρμού, δαφνοστεφής καὶ μετὰ κηρυκείου ἐπ' ὤμου. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἐπιγραφή: Ὁ ἦρωας Μάραθος ἰστάμενος πρὸς ἄρ., ἔχων ἐν τῇ δεξ. ἀκροστόλιον, τὴν δ' ἄρ. ἐν τῷ ἱματίῳ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. Γ ρ Υ (Μάραθος), ἄρ. δὲ ἡ χρονολογία Ν Ν Ν Ν Η ν (ἔτος 80). Ἐν τῷ πεδίῳ τὰ γράμματα Ψ καὶ Υ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. 806.

β) — Λονδίνον Μετ' ἀσαφοῦς χρονολογίας

XXXI, 34.

XXXI, 35.

"Ετος 84 = 228 π. Χ. = "Ετος 19^{ον} Εὐεργέτου.

1074. — **Α** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Χρονολογία IIII Ν Ν Ν Ν Η ν (ἔτος 84). Γράμματα Ν καὶ ρ.

α) 7,00. — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 807

"Ετος 85 = 227 π. Χ. = "Ετος 20^{ον} Εὐεργέτου.

1075. — **Α** 21. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Χρονολογία IIII Ν Ν Ν Ν Η ν (ἔτος 85). Γράμματα Λ καὶ α.

α) 7,10. — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 808.

1076. — **Α** 19. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος, ἀλλὰ γράμματα Η καὶ (?).

α) 6,65. — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. 809.

1077. — **Α** 22. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ

Ὅμοιος, ἀλλὰ γράμματα Υ καὶ ν.

α) 8,16 — Παρίσιοι, Luynes. = Babelon, Rev. N. 1888 pl. XXIII, 7. Τοῦ αὐτοῦ Ach. p. 210, 1449 pl. XXVIII, 6.

β) — " Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 810.

"Ετος 86 = 226 π. Χ. = "Ετος 21^{ον} Εὐεργέτου.

1078. — **Α** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Χρονολογία IIII Ν Ν Ν Ν Η ν (ἔτος 86). Γράμματα Η καὶ ρ.

α) 7,30. Παρίσιοι = Babelon, Achém. p. 210, 1450. — Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 811.

β) 6,50. — " " " " 1451. — " " "

1079. — **Α** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Γράμματα ρ καὶ α.

α) 6,98. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. ἔ. ἀ. 1452. — Rev. Num. 1888 pl. XXIII, 8. — Rouvier, ἔ. ἀ. 812.

1080. — **Α** 25/21. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Γράμματα Ψ καὶ Υ.

α) 5,83. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. 1453-1454 pl. XXVIII, 7. — Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 813.

β) 6,30. — " " " " " " " "

1081. — **Α** 22. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Γράμματα Ν καὶ ρ.

α) — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 814.

"Ετος 87 = 225 π. Χ. = "Ετος 22^{ον} Εὐεργέτου.

1082. — **Α** 21. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Χρονολογία IIII Ν Ν Ν Ν Η ν (ἔτος 87) καὶ τὰ γράμματα Λ καὶ ρ.

α) 6,30. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 210, 1455. = Rouvier, n° 815.

1083. — **Α** 21. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Γράμματα ρ καὶ α.

α) 6,56. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. n° 1457. = Rouvier, ἔ. ἀ. 816.

1084. — **Α** 21. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Γράμματα Η καὶ ρ.

α) 6,56. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. n° 1457. = Rouvier, ἔ. ἀ. 817.

1085. — **Α** 20. — Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιος. Γράμματα Ν καὶ ρ.

α) 6,65. — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 818, Πίν. Η. 9.

XXXI, 36.

"Ετος 89 = 223 π. Χ. = "Ετος 24^{ον} Εὐεργέτου.

1086. — Α 23. — Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ καλύ- | 'Ο ἥρωας Μάραθος ἰστάμενος πρὸς ἀριστερά,
πτρας, πρὸς δεξιὰ. | ἔχων ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ ἀκροστό-
 | λιον, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐν τῷ ἱματίῳ. Δεξιὰ
 | † ρ ψ (Μάραθος), ἀρ. III III III ΝΝΝΝ ρ ν
 | (ἔτος 89), καὶ γράμματα ~~ψ~~ — ν.

α) 11,60. — Dr. P. Schroeder. = Rouvier, ἔ. ἀ. 788.

"Ετος 90 = 222 π. Χ. = "Ετος 25^{ον} Εὐεργέτου.

1087. — Α 21. — Προτομή Πτολεμαίου Γ' (ὡς Ἐρμού) | Ὅμοίως. Χρονολογία — ΝΝΝΝ ρ ν (ἔτος
πρὸς δεξ., ὡς ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω (ἀριθ. 1073 κ.ξξ.) | 90) καὶ τὰ γράμματα ψ καὶ (?).
α) 7,00. — Παρίσιοι. = Babelon, ἔ. ἀ. p. 211 n° 1459. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 819.

"Ετος 91 = 221 π. Χ. = "Ετος 26^{ον} Εὐεργέτου.

1088. — Α 21. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως. Χρονολογία I — ΝΝΝΝ ρ ν (ἔτος
 | 91) καὶ τὰ γράμματα ψ καὶ ν.
α) — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier, ἔ. ἀ. ἀρ. 820.

Τ Α Ξ Ι Σ Ι

ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΑ ΜΕΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ ΤΗΣ ΑΠΟ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α' ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἄργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α, Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΣΩΤΗΡΟΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄριστερὰ τοῦ ἅετοῦ, ἢ κάτωθεν τοῦ κεραυνοῦ, ἢ χρονολογία. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Ο (70) = 241 π. Χ.

1089. — **Ρ** τετράδραχμον. Ο α) 14,20. — Παρίσιοι XXXIII, 4.
ἄριστερά.

Ἔτος ΟΑ (71) = 240 π. Χ.

1090. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΑ α) 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 233bis μετὰ ΣΩΤΗΡΟΣ. XXXIII, 2.
ἄριστερά. β) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. 191, 3 »
γ) 13,95. — Βερολῖνον.

Ἔτος ΟΒ (72) = 239 π. Χ.

1091. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΒ α) 12,17 (Χυτόν). — Ἀθῆναι, Δ. 233ter. XXXIII, 3.
ἄριστερά. β) 14,10. — Βερολῖνον, Imhoof.
γ) 14,17. — » P. Osten.
δ) 14,15. — Παρίσιοι, 40.
ε) 14,22. — Λονδίνον. = BMC. 101,4 pl. XXV, 3.
ς) 13,68. — Λονδίνον. = BMC. 101,5.
ζ) 14,19. — » » 6.
η) — Κοπεγχάγη.
θ) — Cat. T., n° 169.

Ἔτος ΟΓ (73) = 238 π. Χ.

1092. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΓ α) 14,07. — Βερολῖνον, P. Osten. XXXIII, 4.
ἄριστερά. β) — Συλλ. Ruppel ἐν Frankfurt à M. = Num. Zeit. 1870, 406, 1. (= Huber, Num. Leg. S. 307).

Ἔτος ΟΔ (74) = 237 π. Χ.

1093. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΔ α) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. 101,7. XXXIII, 5.
ἄριστερά.

Ἔτος ΟΕ (75) = 236 π. Χ.

1094. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΕ α) 14,27. — Βερολῖνον, P. Osten. = Num. Zeit. 1870 p. 400,1 XXXIII, 6.
ἄριστερά. (ὡς μεὶ ΟΣ ἤτοι 76).

Ἔτος ΟΖ (77) = 234 π. Χ.

1095. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΖ
ἀριστερά. α) 14,18. — Ἀθήναι. Ε. Σ. 6556^β. XXXIII, 7.
β) 14,22. — Βερολίνον, Dannenberg.
γ) 14,18. — Παρίσιοι, Ε. 479.
δ) 14,37. — Λονδίνον. = BMC. 101,8, pl. XXV, 4.
ε) — Στρογγανώφ, 128. = Rollin et Feuarent.
ς) — Κοπεγχάγη.
1096. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΖ (ἐνίοτε ΟΙ)
ὑπὸ τὸν κεραννόν. α) 14,27. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 234. XXXIII, 8.
β) 14,10. — Παρίσιοι, 42, Ε. 480.
γ) 14,06. — Λονδίνον. = BMC. 101,9.
δ) 13,20. — Στρογγανώφ, 129. = Rollin et Feuarent.
ε) — Cat. Gréau n° 2815.
ς) 11,92 (Ἵπόχαλκον). — Βερολίνον.

Ἔτος ΟΗ (78) = 233 π. Χ.

1097. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΗ
ὑπὸ τὸν κεραννόν. α) 14,19. — Ἀθήναι, Δ. 234^α. XXXIII, 9.
- *1098. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΗ
ἀριστερά. α) 14,24. — Cat. Bombois, n° 2043.
β) 12,10. — Dattari.
γ) — Cat. Billoin, n° 953.

Ἔτος ΟΘ (79) = 232 π. Χ.

1099. — **Ρ** τετράδραχμον. ΟΘ
ὑπὸ τὸν κεραννόν. α) 14,30. — Χάγη. = Huber, Num. Aeg. S. 324, 1. XXXIII, 10.
β) 14,30. — Löbbecke.
γ) 14,30. — Παρίσιοι, Ε. 481.
δ) 13,78. — Βερολίνον. P. Osten.
ε) — Κοπεγχάγη.

Ἔτος Π (80) = 231 π. Χ.

1100. — **Ρ** τετράδραχμον. Π
ὑπὸ τὸν κεραννόν. α) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 101,10. — Huber, Num. Aeg. S. 324, 2. XXXIII, 12.
1101. — **Ρ** τετράδραχμον. Π
μεταξὺ τῶν ποδῶν
τοῦ ἀετοῦ. α) — Ἀλεξάνδρεια. XXXIII, 11.
β) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 65, 27.

Ἔτος ΠΑ (81) = 230 π. Χ.

1102. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΑ
ὑπὸ τὸν κεραννόν. α) 14,31. — Ἀθήναι Δ. 247^α. XXXIII, 13.
β) 14,45. — Παρίσιοι, Ε. 484.
γ) 14,25. — Λονδίνον. = BMC. 101,11. — Huber, Num. Aeg. S. 324, 3.
δ) — Rollin et Feuarent.
ε) — Spink and Son's, Numism. Circular, 1900 p. 4364 n° 67359.
ς) — Senire, Catal. du 11 Janvier 1896 n° 157.

Ἔτος ΠΒ (82) = 229 π. Χ.

1103. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΒ
ὑπὸ τὸν κεραννόν. α) 14,32. — Ἀθήναι Δ. 247^β. XXXII, 14.
β) 14,50. — J. Six.
γ) 14,42. — Παρίσιοι, 44, Ε. 482.
δ) 14,40. — Hirsch (ἐν Μονάχῳ).
ε) 11,39. — Βερολίνον, P. Osten. = Huber, N. Aeg. S. 325, 4.
ς) 14,23. — " "
ζ) 14,30. — Löbbecke.
η) 13,95. — Πετρούπολις.
θ) 14,56. — Λονδίνον. = BMC. 101,12 pl. XXV, 5.
ι) — Ἀλεξάνδρεια.
ια) — Κοπεγχάγη.
ιβ) — Spink and Son's, Numism. Circular, 1900, 4364 n° 67360.
ιγ) — Frankfurt à M. (Συλλογή Ruppel) ὡς μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ.
= Huber, Num. Zeit. 1870 p. 405 (Num. Aeg. S. 325, 5)

Ἔτος ΠΓ (83) = 228 π. Χ.

1104. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΓ ἀριστερά. α) 14,42. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 248. XXXII, 16.
β) 14,36. — " Ε. Σ. 6561.
γ) 14,40. — Βερολίνον, P. Osten. = Huber, Num. Aeg. S. 325,6.
δ) 13,37. — " Imhoof.
ε) — Cat. Gréau n° 2816.
1105. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΓ (;) ὑπὸ τὸν κεραινόν. (ἴσως ΠΕ ἢ ΠΖ) α) 14,33. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 234bis ἢ χρονολογία ΠΓ. XXII, 15.
β) 14,41. — Βερολίνον P. Osten ΠΓ.
γ) 14,25. — Λονδίνον. = BMC. 101,13 pl. XXV, 6. Μετὰ ΠΓ.

Ἔτος ΠΔ (84) = 227 π. Χ.

1106. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΔ ἀριστερά. α) 14,33. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 249. XXXII, 17
β) 14,34. — " Δ, 234bis (ὡς μετὰ Π μόνον. ἀλλὰ φέρων ΠΔ ἢ ΠΑ;).
γ) 14,49. — Παρίσιοι, 45.
δ) 14,51. — Βερολίνον, P. Osten.
ε) 14,48. — " "
ς) 14,35. — " "
ζ) 14,32. — " "
η) 14,40. — Löbbecke.
θ) 14,10. — Στρογγανώφ, 197.
ι) 14,34. — Λονδίνον. = BMC. 102,14.
ια) 14,32. — " " 15.
ιβ) — Μόδενα
ιγ) — Κοπεγχάγη.
ιδ) — Ve Serrure.
ιε) — Rollin et Feuarent, δύο
ις) — Frankfurt à M. (συλλογή Ruppel). = Num. Zeit. 1870 p. 405, 7 (Num. Aeg. S. 325). Ὡς μετὰ ΒΑΣΙΛΕΩΣ;
ιζ) — Frankfurt à M. (συλλογή Ruppel). = N. Z. ε. ἀ ὡς μετὰ ΞΩΤΗΡΟΣ).

Ἔτος ΠΕ (85) = 226 π. Χ.

1107. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΕ ἀριστερά. α) 13,8'. — Μόδενα.
ΣΗΜ. Πβλ. καὶ τὰ ὑπο τὸ ἔτος ΠΓ τεταγμένα.

Ἔτος ΠΖ (86) = 225 π. Χ.

1108. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΖ ἀριστερά. α) 14,45. — Ἀθῆναι Δ. 247^c. XXXII, 18.
β) — Rollin et Feuarent.

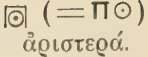
Ἔτος ΠΖ (87) = 224 π. Χ.

1109. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΖ (= ΠΖ) ἀριστερά. α) 13,97. — Ἀθῆναι Δ. 233^c. XXXII, 19.
β) 13,27. — " 233^{cc}.
γ) 13,86. — Λονδίνον, (νέα προσκτίματα).

Ἔτος ΠΗ (88) = 223 π. Χ.

1110. — **Ρ** τετράδραχμον. ΠΗ ἀριστερά. α) — Dattari. XXXII, 20.
β) 13,76 — Ἀθῆναι Δ. 249^a.
γ) 13,72. — Ὄσναβρούζη.
δ) 13,20. — Στρογγανώφ, 498. = Rollin et Feuarent.
ε) 13,12. — Παρίσιοι. = Mionnet, VI, 6, 59. = Vaillant, H. R. A. p. 25 n° 2. — Gessner Tab. Ptol. I, 7).
ς) 13,69. — Λονδίνον. = BMC. 102,16 pl. XXV, 7. — F. Lenormant. Lagides p. 36.
ζ) — Κοπεγχάγη.

Ἔτος Π⊙ (89) = 222 π. Χ.

1111. — **Ρ** τετράδραχμον. (= Π⊙)
ἀριστερά.
- α) 13,97. — Ἀθῆναι, Δ. 249^B. XXXII, 21.
β) 13,42. — " Δ. 249^{BB}.
γ) 11,98* — Λονδῖνον. = BMC. 102, 17.
δ) 13,44. — Τουρῖνον Μ.Α. = Mus. Lavy I, p. 313 n° 3212. — Fa-
bretti n° 5709.

Ἔτος ρ (90) = 221 π. Χ.

1112. — **Ρ** τετράδραχμον. ρ
ἀριστερά.
- α) 13,30. — Γοοκορ, ἐν Χάγη XXXII, 22.
β) 13,71. — Λονδῖνον, = BMC. 102. 18 pl. XXV, 8.
γ) 13,25. — Ὀσναβρούζη. XXXVIII, 6.
δ) 13,00. — Cat. Seyffert, n° 1250.
ε) 12,19. — Φλωρεντία.
ς) 9,55 (χυτόν). — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 250.
ζ) — Νεάπολις. MN. 9436.
η) — Dattari. XXXII, 23.
θ) — Rollin et Feuardent.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ', ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

(221/20—204/3 π.Χ.)

ΤΑΞΙΣ Α.

ΒΕΡΕΝΙΚΕΙΑ ΦΟΙΝΙΚΙΚΗΣ ΟΛΚΗΣ, ΗΓΩΙ ΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ Β'
ΜΗΤΡΟΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΤΟΥ Δ'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Ἄνευ συμβόλων ἢ ὀνομάτων.

1113.—Χρυσᾶ δεκάδραχμα.

Προτομή Βερενίκης Β', μετὰ διαδήματος, κα-
λύπτρας καὶ περιδεραιίου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΞΕΗΣ δεξιά.
Κέρας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν. Τὸ
ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α)	27,85. — Βιέννη.	XXXV, 4.
β)	27,81. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 223. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Α', Πίν. Η', 5.	» 12.
γ)	27,62. — Γλασκόβη	» 17.
δ)	27,82. — Βρυξέλλαι. B. Hirsch.	
ε)	27,80. — Παρίσιοι L. 344.	
ς)	26,85. — » 343. — Mionnet, VI, 18, 151.	
ζ)	27,67. — Βερολίνον, 993/1873. — Sallet-Friedländer, Das König. Münzk. 1873 n° 357 καὶ 1877 n° 521.	
η)	27,75. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 8,72. — Dompierre, Gr. Munten pl. XIII, 182.	
θ)	27,81. — Rollin et Feuarent.	
ι)	27,73. — Cat. Montagu 1897 n° 429.	
ια)	27,79. — Cat. Ashburnham n° 236 pl. V.	
ιβ)	27,76. — Cat. Jackson n° 150.	
ιγ)	27,85. — Συλλογὴ Huber = Huber, Num. Arg. S. 215.	
ιδ)	— Cat. van Damme n° 113.	
ιε)	— Πβλ. Liebe. Gotha Num. p. 128 fig	

1114.—Ἀργυρᾶ δεκάδραχμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α)	35,54. — Ἀθῆναι, Δ. 224 ^b . = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Α', Πίν. Θ', 3 = Babelon, Mélanges II p. 3.	XXXV, 18.
β)	35,53. — Βερολίνον 180/1877. = Friedländer-Sallet, Das König. Münzk. 1877 p. 522.	» 20.
γ)	34,30. — Παρίσιοι, 290 ^{bis} L. 584.	(ὀπισθεν)
δ)	31,98 (κατωμένον). — Λονδίνον. = BMC. 59,2 pl. XIII,3.	
ε)	— Dattari.	

1115.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α)	14,12. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 226. — Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. Πίν. Θ', 4.	XXXV, 19.
β)	14,28. — Βερολίνον, 176/1873.	
γ)	14,17. — » Imhoof, Monn. Grecques 456,7 pl. J, 12.	
δ)	13,35. — Löbbecke.	

β) Μετὰ τοῦ μονογραφήματος Δ.

1116.—Χρυσοῦν δεκάδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πε-
δίῳ ἀρ. τὸ μονογράφημα.

α)	27,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 221. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Α', Πίν. Η', 6.	XXXV, 11.

γ) Μετὰ τοῦ μονογραφήματος Ξ ἢ ΞΕ ἢ Ξ.

Ἐνταῦθα ἴσως ἀνήκουσί τινα, τὰ μᾶλλον κακότεχνα, τῶν ἀνωτέρω ἐπ' ἀριθ. 991-994 περι-
γραφέντων χαλκῶν νομισμάτων.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΕΥΕΡΓΕΤΕΙΑ ΦΟΙΝΙΚΙΚΗΣ ΟΑΚΗΣ ΗΤΟΙ ΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΚΥΡΙΩΣ ΤΥΠΟΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ', ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ,
ΠΑΤΡΟΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΤΟΥ Δ'

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Τὰ φέροντα ὡς χαρακτηριστικὸν τὰ γράμματα ΔΙ.

1117.—Χρυσᾶ δικάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Γ', Ευεργέτου.

Προτομή Πτολεμαίου Γ', Ευεργέτου, μετὰ δια-
δήματος ἀκτινοστεφοῦς περὶ τὴν κεφαλὴν,
αἰγίδος Διὸς περὶ τὸ στήθος καὶ τοὺς ὤμους,
καὶ τριαίνης ἐπ' ὤμου, ἧς κέντρον ἀποτελεῖ
τὸ βασιλικὸν σκῆπτρον. Κύκλος σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Κέρας τειαινιωμένον πλήρες καρπῶν, μετὰ
λαβῆς ἀκτινοστεφοῦς. Ἐν τῷ πεδίῳ, κάτω-
θεν καὶ δεξιὰ τοῦ κέρατος, ΔΙ. Τὸ ὅλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,74. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 208bis. (α) XXXVI, 6.
β) 27,84. — Βερολίνον, P. Osten. = Friedlaender und von Sallet, D. Königl. Münzkab. 1877 n° 529. (β) » 7.
γ) 27,83. — » Imhoof. = Imhoof-Blumer, Porträtköpfe Taf. VIII, 4.
δ) 27,83. — Λονδίνον. = BMC. 56,103 pl. XII, 4. — Mabaffy, The Emp. of the Ptolemies p. 225. fig.
ε) 27,80. — » 104 = Head, Guide pl. 40,30 καὶ Hist. Num. p. 714 fig. 380 (= μετάφρ.
Σβορόνου, Πίν. Δ'. 6). — Leake, Num. Hell. Kings p. 60.
ς) 27,80. — Βιέννη. = Mus. Theur. p. 1207. — Huber, Num. Aeg. S. 130, Taf. IV, 1. — Mionnet
S^t. IX, 16, 82.
ζ) 27,75. — Παρίσιοι, 329. = Vaillant, H. R. A. p. 145 (ex. M. D. Colberti). — Gessner, Ptol. Tab. II,
21. — Trésor pl. 84,8. — Visconti, Iconogr. gr. et rom. III, p. 247 — Mionnet VI, 27, 221.
καὶ Suppl. IX, pl. V, 3.
η) 27,70. — Παρίσιοι, 300, Luynes
θ) 27,75. — Χάγη = Dompierre, Gr. Munten pl.
XIII, 181.
ι) 28,00. — Τουρίνον. MR. 26637.
ια) 27,75. — » MA = Fabretti n° 5828.
ιβ) 27,80. — Πάριμα.
ιγ) 27,81. — Ὄσαβροούκη
ιδ) 27,79. — Βουξέλλα, B. L. de Hirsch.
ιε) 27,70. — » Du Chastel.
ισ) 27,70. — Μιλάνον, 7662.
ιζ) 27,75. — Κοπεγχάγη
ιθ) 27,75. — Πετρούπολις
κ) 27,65. — Lößbecke.
κα) 27,40. — Consul Weber.
κβ) 27,65. — J. Six.
κγ) 27,70. — Hirsch (ἐν Μονάχῳ).
κδ) 27,50. — Ward. = Hill, Cat. n° 890 pl. XXII
(cat. Montagu 13 Decem. 1894 n°
107 pl. XXI).
κε) 27,85. — Cat. Thomas, 2859. — Cat. Northwick
n° 1519. — Cat. Ashburnham n° 235.
κς) 27,73. — Cat. Montagu n° 792 pl. X, (ex coll.
Smith) — Cat. Bain pl. I, 20.
κζ) 27,70. — Cat. Bombois n° 2037.
κη) — De Witte, Cat. Greppo, 220, 1546.
κθ) — Cat. 32 Morchio-Mayer n° 47.
λ) — » of a late coll. 1900, n° 427 pl. X.
λα) — » Tyskiewicz n° 38, pl. I.
λβ) — » Ivannof n° 692.
λγ) — » Du Chastel, n° 110 pl. III.
λδ) — » Courtin n° 420.
λε) — » Billoin n° 946
λς) — » Dupré n° 349.
λζ) — » de A*** n° 256.
λη) — » Tomasini n° 188.
λθ) — » Tavernost, 7,64.
μ) — Cabinet de M. Legargue à Douai. =
Mionnet S^t IX, 16, 82.
μα) — Dattari.

1118.—Χρυσᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Γ', Ευεργέτου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 13,89. — Λονδίνον. = BMC. 56,105 pl. XII, 5.
β) 13,91. — Γλασκώβη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ΔΙ.

- γ) 14,77. — Catal. Jakson n° 152.

XXXVI, 8.

1119.—Χρυσᾶ δραχμαὶ τύπων Πτολεμαίου Γ', Ευεργέτου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,10. — Παρίσιοι, 331. = Mionnet, VI, 27,213 καὶ Suppl. IX, pl. V, 2.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ΔΙ.

XXXVI, 9.

1120.—Χρυσᾶ δικάδραχμα τύπων Ἀρσινόης Β'.

Προτομή Ἀρσινόης Β', ὡς Ἀρσινόης Γ', μετὰ στεφάνης, διαδήματος, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,74. — Γλασκώβη. = Σβορώνου, Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ', Πίν. Δ', 9.
β) 27,70. — Παρίσιου = Mionnet, VI, 13, 118.

ΑΡΣΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά.
Δίκερας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν.
Ἐπ' αὐτὸ ΔΙ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXXVI, 12.

1121.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων καὶ ἐπιγραφῆς Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ ταινίας καὶ διαδήματος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,10. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 213.
β) 14,07. — Λονδίνον. = BMC. 65, 26.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ὄρ., ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΔΙ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXXVI, 11.

1122.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφή ΠΤΟΛΕΜΑΟΥ δεξ., ΒΑΣΙΛΕΩΞ ἄρ. Τὸ ΔΙ μεγαλύτερον.

α) 13,82. — Παρίσιου. 113. = F. Lenormant, Lagides p. 71 pl. IV, 3.
β) 11,88* — Ἀθῆναι, Δ.

XXXVI, 10.

1123.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα νέων τύπων.

Προτομαὶ συνεξευγμέναι πρὸς δεξ., Δίος Σεράπιδος, μετὰ διαδήματος καὶ ἄνθους λωτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ Ἰσίδος φερούσης ἐπὶ τοῦ μετώπου κέρατα πέριξ σφαίρας. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 257bis. Pl. V.
β) 13,70. — ΜόδENA. = Eckhel, Num. vet. anecd. p. 294. Tab. XV, 16. — Mionnet S^t IX, 21, 115.
γ) 14,25. — Cat. Ashburnham n° 239 pl. VI (Rollin).
δ) 11,92. — Ward. = Hill, Cat. n° 896 pl. XXII (Coll. of a late collector. 1900 n° 479).
ε) — Ἀλεξάνδρεια.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ, στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ. καὶ φέρων κέρας τειαινιωμένον ἐπ' ὤμου. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ΔΙ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXXVI, 13.

1124.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 257.
β) 12,70* — » Δ » 257ter.
γ) 13,10. — Βερολίνον, v. Knobelsdorf.
δ) 13,87. — Consul Weber.
ε) 13,76. — Γόθα.
ς) 13,70. — Μόναχον. = Num. Zeit. 1870 p. 422, Taf. VII, 4.
ζ) 13,15. — Löbbecke.
η) 13,85. — Λονδίνον = BMC. 79,7, pl. XVIII, 8.
θ) 13,72. — » » 78,8.
ι) 14,06. — Sir Weber.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ΔΙ, ἀλλ' ὁ ἄετος φέρει δίκερας.

α) 13,95. — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
ιβ) 14,19. — Cat. J. Hirsch, 1901 p. 7 n° 171² pl. I. = Cat. of a late collector, London, 1900 n° 479.
ιγ) — Dattari.
ιδ) — Κοπεγχάγη.
ιε) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1747.
ις) — Catal. Chambré n° 156. πβλ. Cat. Thomas 1841, n° 2698.
ιζ) — Imhoof, Porträtköpfe VIII, 12.
ιη) — Cat. Billoin n° 954.

1125.—*Χαλκᾶ μεγέθους 44 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἡ συνήθης, μετὰ ταινίας
πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 71,35. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
β) 69,65. — " Δ. = FCD. 455.
γ) 68,20. — " Ε. Σ. 6589z.
δ) 67,80. — " 1891/92, I'. 149.
ε) 66,05. — " 6589z.
ς) 54,00* — " Α. Ε.
ζ) 72,48. — Philipsen.
η) 72,35. — Ὁσναβρούκη.
θ) 71,25. — "
ι) 71,47. — "
ια) 67,55. — "
ιβ) 72,00. — Μιλάνον 7767.
ιγ) 68,00. — " 7768.
ιδ) 64,40. — " 7769.
ιε) 65,50. — " 7766.
ις) 64,04. — " 7774.
ιζ) 72,70. — Τουρίνον. ΜΑ. — Fabretti 5981.
ιη) 65,65. — " " 5982.
ιθ) 73,70. — Κοπεγχάγη.

1126.—*Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ (44 χιλιοστῶν).*

- α) 72,70. — Leyden.
β) 71,36. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 67,20. — "
δ) 68,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 458.
ε) 66,75. — " Δ. " 459.
ς) 69,00. — Löbbecke.
ζ) 68,00. — Μόναχον.
η) 67,70. — "
θ) 68,50. — Χάγη.

1127.—*Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 34,45. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
β) 35,45. — " Ε. Σ. 6603^β.
γ) 35,10. — " Δ. = FCD. 456.
δ) 34,65. — " Ε. Σ. 6603γ.
ε) 34,20. — " Α. Ε.
ς) 34,12. — " Δ. = FCD. 417.
ζ) 32,10. — " Δ. Κληροδότημα.
η) 34,47. — " Ε. Σ. 6601.
θ) 34,48. — Ὁσναβρούκη.
ι) 33,45. — "
ια) 33,65. — Löbbecke.

1128.—*Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ (35 χιλιοστῶν).*

- α) 38,70. — Löbbecke.
β) 37,25. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 460.
γ) 34,00. — " Ε. Σ. 6603^α.
δ) 35,75. — Ὁσναβρούκη.
ε) 36,07. — "
ς) 33,27. — "
ζ) 35,20. — Μιλάνον, 7764.
η) 35,86. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5987.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.

Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
κέρας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν. Με-
ταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ ΔΙ. Τὸ ὄλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κ) 70,11. — Λονδίνον = BMC. 56, 106. 57, 107
pl. XII, 6. (α) XXXVI, 17
κα) 71,01. — Βερολίνον, P. Osten.
κβ) — " Fox.
κγ) 68,65. — Leyden.
κδ) 69,80. — Löbbecke.
κε) 67,30. — "
κς) 76,50. — Στρογγανόφ, 215.
κζ) — Παρίσιοι. 735 = Mionnet VI, 40, n° 369,
340, 341 (τρία).
κη) — Μόναχον (τρία). 139, 140, 145.
κθ) — Γόθα τέσσαρα.
λ) — Consul Weber.
λα) — Thorwaldsen — Müller, Cat. 1748.
λβ) — Βρυξέλλαι.
λγ) — Νεάπολις, MN. 9476.
λδ) — Hoffmann, Numismate 3053.
λε) — Rembroek, P. 2. Tab. 59.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ ΔΙ ὡς ΛΙ
ἢ Μ ἔνεκεν ἀμελοῦς κοπῆς.

- ι) 67,80. — Ὁσναβρούκη
ια) 65,40. — Στρογγανόφ. 220.
ιβ) 64,00. — Μόναχον
ιγ) 59,30. — "
ιδ) — Γόθα
ιε) — Κοπεγχάγη
ις) — Παρίσιοι, 734, 573, 575, 578 καὶ
734. = Mionnet VI, 40, 336-337.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ ΔΙ.

- ιβ) 36,56. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5983. α XXXVI, 18.
ιγ) 34,94. — " " 5984.
ιδ) 32,57. — " " 5985.
ιε) 31,89. — " " 5986.
ις) 34,51. — Βερολίνον.
ιζ) 34,20. — "
ιη) 34,34. — Λονδίνον. = BMC. 57, 109-110.
ιθ) — Παρίσιοι, 755. = Mionnet VI, 40, 33.
κι) — Βιέννη. 33729.
κα-κγ) — Μόδενα. Μόναχον. Κοπεγχάγη.
κδ-κς) — Βρυξέλλαι. Consul Weber. Ἀλεξάνδρεια.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ ΔΙ ὡς ΛΙ
ἔνεκεν ἀμελοῦς κοπῆς.

- θ) 35,54. — Βερολίνον, P. Osten.
ι) 33,68. — " "
ια) 33,50. — Leyden.
ιβ) 32,04. — Philipsen.
ιγ) — Παρίσιοι, 733, 744, 718. = Mionnet, VI,
40, 338-339.
ιδ) — Γόθα.

β) Ὅμοια, ἀλλὰ μετὰ ῥοπαλου ἀντὶ κέρατος.

1129.—Χαλκᾶ μεγέθους 44/41 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 71,60. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 510 (ὡς μετὰ [Α]).
- β) 60,05* — " Δ. = " 512.
- γ) 73,60. — Consul Weber.
- δ) 72,85. — Γόθα.
- ε) 70,50. — Löbbecke.
- ς) 70,11. — Λονδῖνον. = BMC. 53, 64.
- ξ) 69,70. — Βερολίνον.
- η) 69,50. — Χάγη.
- θ) 69,00. — Sattler.

• Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ ΔΙ ἢ ΛΙ, ἀλλ' ἀριστερὰ ἐν τῷ πεδίῳ ὑπάρχει ῥόπαλον ἀντὶ τοῦ κέρατος.

- ι) 68,82. — Ὁσναβρούκη.
- ια) 67,70. — Philipsen.
- ιβ) 67,10. — Χάγη. (μετὰ ΛΙ). Ὑποκόμμων. σταυρούλη.
- ιγ) 65,00. — "
- ιδ) 65,00. — Sattler.
- ιε) 64,15* — Τουρῖνον, ΜΑ. — Fabretti, 6005.
- ισ) — Παρίσιοι, 753, 754, 756. — Mionnet VI, 41, 352-253 (ὡς μετὰ ΑΙ).

1130.—Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Βιέννη, 23737.
- β) 37,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. (μετὰ τοῦ ΑΙ).
- γ) 34,10. — " Δ. 511bis | " ΔΙ).
- δ) 41,00. — Χάγη.
- ε) 35,40. — "
- ς) 33,90. — "
- ξ) 35,30. — Leyden.
- η) 35,10. — Ὁσναβρούκη.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ ΔΙ.

- θ) 35,00. — Γόθα.
- ι) 35,00. — Sattler.
- ια) 34,34. — Λονδῖνον. = BMC. 53, 65.
- ιβ) 34,20. — Μόναχον, 153.
- ιγ) 32,34. — Βερολίνον, P. Osten.
- ιδ) — Παρίσιοι, 586-588. = Mionnet VI, 43, 354.
- ιε) 28,85* — Βιέννη, 23737. Μετὰ ῥοπαλου περιέρχον σχήματος.

XXXVI, 19.

γ) Τὰ φέροντα ἀντὶ τοῦ ΔΙ διάφορα ἄλλα γράμματα, ἢ καὶ ἄνευ γραμμάτων.

Ἴον Χρυσᾶ.

α) Ἄνευ γράμματος.

1131.—Χρυσᾶ δεκάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου.

Προτομή Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου, πρὸς δεξ., μετὰ διαδήματος ἀκτινοστεφοῦς περὶ τὴν κεφαλὴν, αἰγίδος περὶ τὸ στῆθος καὶ τοὺς ὄμους, καὶ τριαίνης ἐπ' ὤμου, ἧς τὸ κέντρον ἀποτελεῖται ὑπὸ σκήπτρου. Κύκλος σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΥΣ δεξιὰ.

Κέρας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν, μετὰ λαβῆς ἀκτινοστεφοῦς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,70. — Βερολίνον. = Grasse, Hand., Taf. I, 6. — Friedlaender-Sallet, K. Münzk. 1873, 359 καὶ 1877, 528. XXXVI, 4.

β) Μεθ' ἑνὸς γράμματος.

1132.—Χρυσᾶ δεκάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ Β κάτωθεν τοῦ κέρατος.

α) 27,80. — Λονδῖνον. = BMC. 56, 402 pl. XII, 3.

β) 27,78. — Sir Weber.

(α) XXXVI, 5.

γ) Μετὰ δύο μονογραφήματων.

1133.—Χρυσᾶ δεκάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Γ' ἢ Δ' (;)

Προτομή Πτολεμαίου Γ' ἢ Δ' (;), μετὰ διαδήματος ἀκτινοστεφοῦς περὶ τὴν κεφαλὴν, αἰγίδος περὶ τὸ στῆθος καὶ τοὺς ὄμους καὶ τριαίνης ἐπ' ὤμου, ἧς τὸ κέντρον ἀποτελεῖται ὑπὸ σκήπτρου. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΥΣ δεξιὰ.

Κέρας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν, μετὰ λαβῆς ἀκτινοστεφοῦς. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Ι δεξ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,74. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 209. pl. III.

β) — Cat. Gréau n° 2840.

(α) XXXVI, 4.

γ) 27,77. — Pembrock p. I, Tab. III, 5, et p. 2. Tab. 55. = Catal. n° 1280.

1134.—Χρυσᾶ δεκάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Γ' ἢ Δ' (;)

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ [Α] — Α/.

α) 27,79. — Ἀθῆναι, Δ. Κληροδότημα

XXXVI, 2.

2ον Ἀργυρᾶ.

Μετὰ δύο μονογραφημάτων.

1135.—Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,88. — Ἀθήναι, Δ. 215^β.ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ μὲν $\overline{\text{xx}}$, δεξιὰ δὲ $\overline{\text{xi}}$.

β) * — Rollin et Fournier.

(α XXXVI, 3.

1136.—Ἀργυρᾶ τετράδραγμα νέων τύπων.

Προτομαὶ συνεξευγμέναι πρὸς δεξ., Διὸς Σεράπιδος, δαφνοστεφοῦς, τειναιωμένου καὶ φέροντος ἄνθος λωτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ Ἰσιδος φερούσης ἐπὶ κεφαλῆς δίσκον ἐν μέσῳ δύο κεράτων. Πέριξ κύκλος σφαιριδίων.

α) 12,80. — Χάγη = Cat. d'Ennery p. 19, 141. = Mionnet S^t IX, 21, 113. — Imhoof-Blumer, Zeit. f. Num. III, 351 Taf. IX, 15.β) 14,01. — Βερολίνον, Fox. = Mus. Pembroke P. II, Tab. LVI, n° 217 καὶ Cat. de vente, n° 1290.

γ) * — Dattari.

δ) — Πβλ. Poole ἐν Num. Chron. 1866 p. 4.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ καὶ στρεφόμενος πρὸς δεξ., φέρων δὲ δίκρανος τειναιωμένον ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΜΟ, δεξ. ΑΡ κάτωθεν γλαυκὸς ἰσταμένης πρὸς ἄρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXXVI. 44.

» 15.

3ον Χαλκᾶ.

Ἄνευ γραμμάτων

1137.—Χαλκᾶ νέων τύπων μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

Προτομαὶ συνεξευγμέναι πρὸς δεξ., Απόλλωνος δαφνοστεφοῦς καὶ Ἀρτέμιδος, φερόντων φαρέτραν καὶ τόξον ἐπ' ὤμου.

α) 15,40. — Κοπεγχάγη.

β) 18,02. — Imhoof-Blumer.

γ) 16,05. — Βερολίνον, Fox.

δ) 15,15. — Βιέννη, 512.

ε) 20,46; — Λονδίνον. — BMC 79,13. = Hagm Thes. Brit. II, p. 27 pl. IV, 1. = Gessner Tab. II, 29.

ς) 14,90. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 206 καὶ 237, 41.

ζ) 16,92. — Ἀθήναι, Δ. = 257^α.ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιὰ.
Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ.η) 16,00. — Παρίσιοι. = Mionnet S^t IX, 4, 22. Παρβ.

VI, 12, 115-117.

(α) XXXVI, 20.

θ) 14,55. — Παρίσιοι = Mionnet, S^t IX, 4, 22. Παρβ.

VI, 12, 115-117.

(β) » 21.

ι) 15,48. — Γλασκώβη.

(γ) » 22.

ια) 16,07. — Γλασκώβη.

(δ) » 23.

ιβ) 16,00. — Τουρίνον, MA. — Mus. Lavy I, 314, 3229. = Fabretti n° 5736.

ιγ) — Sestini, Mus. Hederv. III, p. 2, 1.

1138.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Προτομή Ἀπόλλωνος, μετὰ φαρέτρας καὶ τόξου ἐπ' ὤμου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) — Φλωρεντία.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιὰ.
Προτομή Ἀρτέμιδος, μετὰ φαρέτρας καὶ τόξου ἐπ' ὤμου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XXXVI, 24.

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΤΥΠΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ', ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ, ΚΟΙΝΗΤΕΣ ΕΝ ΤΗ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσά δεκάδραχμα (Α).

Προτομή Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος, μετά διαδήματος καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ τοῦ αἰετοῦ μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χαλκᾶ μεγέθους 38/40 χιλιοστῶν (Β).

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ., καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν (Γ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ., καὶ φέρων ἐπ' ὤμου δίκερας. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν (Δ).

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά. Κεφαλὴ Λιβύης πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κλάδος σιλφίου, δεξιά δὲ δίκερας. Κάτωθεν τῆς κεφαλῆς τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1139. — ✕ δεκάδραχμον

☉
(πρὸ τοῦ αἰετοῦ)

- α) 27,77. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 231.
β) 27,80. — Χάγη. = Cat. van Damme n° 111. — Dompierre, Gr. Muntten pl. XIII, 183.
γ) 27,80. — Παρίσιοι, L. 355.
δ) 27,75. — » — Mionnet, VI. 19, 163. — Sestini Lettere, tom. VII p. 77. — Huber, Num. Aeg. S. 269. Taf. VI, 6.
ε) 27,88. — Λονδίνον. = BMC. 65, 34. pl. XV, 2. — Head, Guide, pl. 40, 32 καὶ Hist. Num. p. 715 fig. 382 (= μεταφρ. Σβορώνου, Πίν. Δ' 8).
ς) 27,75. — Λονδίνον. = BMC. 65, 33 pl. XV, 1. — Num. Chron. 1873 p. 325 pl. XIII, 2 (Wigan). — Imhoof-Blumer, Porträtköpfe, Taf. VIII, 9.
ζ) — Cat. Tschon d'Aunecy n° 1007.
η) — » Thomas, 2857.

XXXVII, 1.

1140. — Α Δ. μεγέθους 40 χιλ. $\Phi\Upsilon$ α) 52,95. — Ἀθήναι, Α. Ε. Ὑστερόσημον κέρασ ἐν τετραγώνῳ. XXXVII, 2.
β) 48,35. — Ἀθήναι, Π. 651.
γ) 47,05. — " Α. Ε. Ὑστερόσημον κέρασ ἐν τετραγώνῳ.
δ) 46,50. — " " " " "
ε) 43,00* — " Δ "Αχρηστα." " "
ς) 42,45* — " Α. Ε. " " "
ζ) 52,50. — Μόναχον, 132.
η) 48,00. — Ὄσναβρούκη.
θ) 33,79* — Philipsen.
ι) — Βερολῖνον, v. Knobelsdorf.
ια) — " Daunenbergr.
ιβ) — Νεάπολις. Cat. Santagello 11667.
1141. — Α Δ. μεγέθους 25 χιλ. α) 15,60. — Χάγη. XXXVII, 3.
β) — " Six
γ) 16,60. — Παρίσιοι
δ) 15,66. — "
ε) — Λονδῖνον.
1142. — Α Β. μεγέθους 27 χιλ. IX α) 42,00* — Ἀθήναι, Δ "Αχρηστα. XXXVII, 4.
β) 49,08 — Philipsen.
γ) 44,60. — Ὄσναβρούκη Ὑστερόσημον, κέρασ ἐν τετραγώνῳ.
δ) 40,20. — Στρογγανώφ. 261.
ε) 40,80. — Μιλᾶνον, 7789.
1143. — Α Δ. μεγέθους 25 χιλ. α) 17,78. — Ἀθήναι, Δ = FCD. 81. XXXVII, 5.
β) 11,53. — " Δ. = " 82.
γ) 15,55. — Λονδῖνον = BMC. 76, 94.
δ) 13,28. — Ὄσναβρούκη.
ε) — Παρίσιοι, 253. XXXVII, 6.
ς) — Βιέννη, 23511 = Huber, Num. Acq. S. 168.
ζ) — " 26242.
1144. — Α Β. μεγέθους 40 χιλ. II α) 18,68. — Βιέννη, 23727. Ὑστερόσημον, κέρασ ἐν τετραγώνῳ.
(ἴσως ἀμελὲς κόμμα Εὐρεθὲν ἐν Στυρία τῆς Αὐστρίας!)
τοῦ προηγουμένου β) 15,80. — Leyden.
μονογραφήματος). γ) 43,35. — "
δ) 40,20. — Στρογγανώφ. 261. "
ε) 38,00. — " 260.
1145. — Α Β. μεγέθους 40 χιλ. X α) 47,10. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 479. XXXVII, 7.
β) 42,15. — " Δ. " 477. Ὑστερόσημον, κέρασ ἐν τετρ.
γ) 47,50. — Μιλᾶνον, 7785.
δ) 49,50. — Στρογγανώφ. 259.
ε) 46,70. — Βερολῖνον, Rauch.
ς) 42,42. — "
ζ) — Παρίσιοι, 598.
η) — Βάριον.
1146. — Α Γ. μεγέθους 30 χιλ. α) 19,30. — Ἀθήναι, Τσιβουράκης. XXXVII, 8.
1147. — Α Δ. μεγέθους 25 χιλ. α) 16,45. — Πάρμα XXXVII, 9.
β) — Γόθα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ Γ'.

Ἐνταῦθα κατὰ τεχνοτροπίαν καὶ ὀλίγη ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται, καὶ τὰ ἐξῆς:

α) Χαλκᾶ ἄνευ γραμμάτων.

1154.—**Α** 22/20.—Κεφαλὴ ἰσίδος ἢ Λιβύης, μετὰ ταινίας πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 9,47. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 260.
β) 8,25. — » Α. Ε.
γ) 7,80. — » Δ. 259^{ΑΑ}.

1155.—**Α** 18.—Προτομὴ Πτολεμαίου Γ', μετὰ κράνουσ, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 4,82. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 536. pl. X.
β) 4,37. — » Ε. Σ. 6617.
γ) 3,98. — » Δ. = FCD. 537.
δ) 4,10. — Βερολίνον, Imhoof.
ε) 6,45. — Rollin et Feuardent.
ς) 4,75. — Ὁσναβρούκη.

1156.—**Α** 15.—[Κεφαλὴ Πτολεμαίου Δ' (ι), μετὰ κράνουσ, πρὸς δεξ.]

- α) 2,25. — Βερολίνον, Imhoof.
β) 2,00. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6613^ε
γ) 1,97. — » Δ. = FCD. 528.
δ) 1,79. — Λονδῖνον. = BMC. 69, 12-14.
ε) 2,31. — Ὁσναβρούκη.
ς) 2,30. — »
ζ) 3,50. — Τουρῖνον, M. R. 26738.
η) 2,30. — Χάγη.

1157.—**Α** 13.—Ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 4,61. — Ὁσναβρούκη.
β) 4,28. — Ἀθῆναι, Δ. 536^Α Βαρβαρότεχνον.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων κέρας τεινιωμένον ἐπ' ὤμου, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερανοῦ καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ. Κύκλος σφαιριδίων.

- δ) 7,32. — Ἀθῆναι Δ. 259^Α. (α) XXXVII, 17.
ε) 8,29. — Λονδῖνον. = BMC. 79, 9-12 pl. XVIII, 9.(β) » 18.
ς) — Βερολίνον. (ς) » 19.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων κέρας τεινιωμένον ἐπ' ὤμου, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Κύκλος σφαιριδίων.

- ζ) 4,70. — Ὁσναβρούκη. (α) XXXVII, 20.
η) 4,05. — Leyden. (ε) » 21.
θ) 3,24. — Λονδῖνον. = BMC. p. 69, 41.
ι) 3,50. — Στρογγανῶφ,
ια) — Παρίσιοι 685 καὶ 710.
ιβ) — Βερολίνον, τέσσαρα ἄλλα.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. κέρας. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- θ) 2,09. — Μόναχον, 23. (β) XXXVII, 22.
ι) 2,00. — » 24
ια) 2,08. — Löbbecke.
ιβ) 3,70. — Στρογγανῶφ, 300.
ιγ) 2,20. — » 301.
ιδ) — Παρίσιοι, 301. N III, H. 669.
ιε) — » 711.
ις-ιζ) — Ἀλεξάνδρεια. — Dattari.

Ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- γ) — Ἀλεξάνδρεια. (α) XXXVII, 23.
δ) — Λονδῖνον. = BMC. 69, 15.

β) Χαλκᾶ μετὰ σιλφίου ὡς συμβόλου τῆς Κυρηναϊκῆς.

(Ταῦτα ἀνήκουσιν ἴσως εἰς τινὰ τῶν ἐπομένων βασιλείων.)

1158.—**Α** 22.—Κεφαλὴ Ἀμμωνος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 7,40. — Γόθα.
β) 9,70. — Μόναχον, 186
γ) 7,70. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
δ) 6,75. — » Δ. = FCD. 357.
ε) 6,60. — » Δ. = » 356. pl. VII.
ς) 6,50. — » Ε. Σ. 6573_ε.
ζ) 8,45. — Βιέννη.
η) 7,70. — Βρουσβίτζη.
θ) 7,05. — Ὁσναβρούκη
ι) 6,42. — Ὁσναβρούκη

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

Δύο ἄετοι ἐπὶ κερανοῦ, ἰστάμενοι, πρὸς ἄρ. μετὰ κλειστῶν πτερύγων. Ἐν τῷ πεδίῳ σιλφίον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ια) 7,32. — Λονδῖνον. = BMC. 107, 39-41. (α) XXXVII, 16.
ιβ) 5,70. — Μιλάνον, 7799.
ιγ) 5,40. — Μόναχον, 228.
ιδ) — Βερολίνον, Dannenbergl.
ιε) — » 434/1880
ις) — Παρίσιοι, 450-452. = Mionnet, VI, 31, 250, ἔνθα ὡς μετὰ ἐπιδορατίδος.
ιζ) — » 538. Ἐφορῆν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ.
ιη) — Παρίσιοι, 718.
ιθ) — Dattari.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΤΥΠΟΙ ΑΡΣΙΝΟΗΣ Γ'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΣΕΙΡΑ Α.

1159.—Χρυσᾶ δικάδραχμα.

Προτομή Ἀρσινόης Γ', μετὰ στεφάνης, ἐνωτίων καὶ περιδεραίου, πρὸς δεξ., φέρουσα ἐπὶ τοῦ ἄριστ. αὐτῆς ὄμου σκήπτρον, οὗ ἡ λωτοστεφῆς κορυφή προβάλλει ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀρσινόης. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ ἄριστερά, ΑΡΣΙΝΟΗΣ δεξιᾶ. Κέρας τεινιωμένον, πλήρες καρπῶν, οὗ ἄνω ἀστήρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,72. — Löbbecke. = Zeit. f. Num XVII, 25 Taf. II, 49.	XXXIX, 1.
β) 27,70. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 8, 71. — Dompierre, Gr. Munten pl. XIII, 484.	» 2.
γ) 27,71. — Βρυξέλλαι, Hirsch.	» 3.
δ) 27,75. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 241. pl. V. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Γ', Πίν. ΙΕ', 5.	
ε) 27,70. — Παρίσιοι, 357. = Mionnet VI, 20, 466.	
ς) 27,78. — Βερολίνον, 173/1873. = Friedlaender-Sallet, Das K. Munzk. 1877, 524.	
ζ) 27,72. — Λονδίνον. = BMC. 67, 1. pl. XV, 6. — Head, Guide pl. 40. 33. καὶ Hist. num. p. 715, fig. 383, (μετάφρ. Σβορώνου, Πίν. Δ', 9).	
η) 27,13. — Λονδίνον. = BMC. 67, 2. — Mahaffy, Emp. of the Ptolemies p. 327 fig. — Leake Num. Hell. p. 61.	
θ) 27,79. — Γλασκώβη.	ια) — Cat. van Dame n° 112.
ι) 27,87. — »	ιβ) — » Tavernost, p. 7, 63 pl. I.

Χαλκᾶ κοπέντα ἐν Κύπρῳ.

(Συνήθης τόπος τῆς προελεύσεως αὐτῶν ἢ Κύπρος).

1160.—Α 14/10.—Προτομή Ἀρσινόης Γ', μετὰ στεφάνης καὶ περιδεραίου, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ. Δίκερας τεινιωμένον πλήρες καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 2,60. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6557.	ιγ) 2,05. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5831. (Mus. Lavy n° 3257).	α) XXXIX, 4.
β) 2,15. — » Δ. = FCD. 399, pl. VIII. } παχέος		
γ) 2,15. — » Ε Σ. 6557 ^a } πετάλου.	ιδ) 1,98. — Löbbecke.	β) » 5.
δ) 1,96. — » » 1899/1900 ΚΓ', 3.	ιε) — Cat. Huber, n° 1003; Num. Aeg. S. 304.	δ) » 7.
ε) 1,82. — Ὁσαβρούκη.	ισ) — Λονδίνον. = BMC. 67, 3-4 pl. XV, 7	ε) » 6.
ς) 1,85. — Βερολίνον, Imhoof.	ις) — Ἀλεξάνδρεια	
ζ) 1,79. — » Osten.	ιη) — Dattari.	
η) 1,50. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6559 ^A .	ιθ) — Βερολίνον, 11727, 11728, 10304.	
θ) 1,50. — » » 6558.	κ) — » 2878, v. Rauch.	
ι) 1,40. — » Δ 299 ^{bis} . } λεπτοῦ πετάλου.	κα) — Πλεῖστα ἄλλα εἰς χεῖρας Κυπρίων ἐμπόρων.	
ια) 1,17. — » Ε Σ 6559 ^a .		
ιβ) 1,15. — » » 6559.		

1161.—Α 12/10.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ κεφαλή καὶ οὐχὶ προτομή.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ τύπος κέρας ἀπλοῦν, τεινιωμένον.

α) 1,60. — Rollin et Fcuardent.	δ) 1,42. — Βερολίνον, P. Osten.	(α) XXXIX, 8.
β) 1,53. — Βερολίνον, 10305.	ε) 1,47. — Ὁσαβρούκη.	(β) » 9.
γ) 1,45. — » 17674,	ς) — Λονδίνον = BMC. 67, 5.	(ε) » 10.

1162.—Α 10.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕ δεξιᾶ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἄρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 1,50. — Ὁσαβρούκη.	δ) — Χάλλη.	(α) XXXIX, 11.
β) 1,45. — Löbbecke.	ε) — Dattari.	ιγ) » 12.
γ) 1,00. — Ἀθῆναι.		

ΣΕΙΡΑ Β.

α) Ἐνευ ἔτους, κοπέντα ἐπὶ τῷ γάμῳ Ἀρσινόης Γ' (212 π. Χ.).

1163. — Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα.

Προτομή Ἀρσινόης Γ', ὡς Ἀρσινόης Β', μετὰ
στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ.,
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά.
Δίκερας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν. Τὸ
ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,74. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 183. pl. III. — Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β', 207, 13, Πίν. ΙΑ', 9.

XXXIX, 13.

β) Ἔτος Α (1) ἀπὸ τοῦ γάμου Ἀρσινόης Γ' = 211 π. Χ.;

1164. — Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα.

Πανομοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ Α
ὄπισθεν τῆς προτομῆς.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 27,77. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 187, ὡς μετὰ Α. —
Διεθν. Ἐφ. ἔ. ἀ. 207, 14, Πίν. ΙΑ', 10.

ε) 27,60. — Μόναχον, 12.

(α) XXXIX, 14.

β) 27,83. — Βερολίνον, Fox.

ς) 27,60. — Παρίσιοι, 5. = Mionnet, VI, 14, 123.

γ) 27,80. — Βιέννη

ζ) — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.

δ) 27,76. — Γλασκώβη.

η) — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 7. 68.

θ) — Φλωρεντία.

γ) Ἔτος Α (11) τοῦ Φιλοπάτορος = 211 π. Χ.

1165. — Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα.

Πανομοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ Α ὄπι-
σθεν τῆς προτομῆς.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 27,71. — Γλασκώβη.

ε) 27,72. — Παρίσιοι = Mionnet VI, 14, 125. (α) XXXIX, 15.

β) 27,75. — Consul Weber.

ς) 27,44. — Ἀθῆναι, Δ. 183^Α. = Διεθνῆς Ἐφημ.

γ) 27,73. — Λονδίνον. = BMC. 45, 35 pl. VIII, 7.

207, 15, Πίν. ΙΑ', 11.

δ) 27,70. — Χάγη. = Dompierre, Gr. Munten pl.
XIII, 176. — Cat. d'Ennery p. 8, 70.

ζ) — Cat. van Damme n° 103.

1166. — Χαλκᾶ μεγέθους 42/40 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἡ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων ἐπ'
ὄμου κέρας τετανωμένον, ἰστάμενος πρὸς
ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν
δεξ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Α. Τὸ ὄλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 47,15. — Ἀθῆναι, Α. Ε.

θ) 42,00. — Στρογγανόφ, 271.

(α) XXXIX, 16.

β) 48,30. — " Ε. Σ. 1891/2, ΔΕ'. 6.

ι) 52,75. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 6023.

γ) 47,80. — " " 6596.

ια) 48,00. — " " 6024.

δ) 46,30. — " Α. Ε.

ιβ) 46,78 — " " 6025.

ε) 45,90. — " "

ιγ) — Παρίσιοι, 584 καὶ 727.

ς) 43,35. — " Δ. = FCD. 470, pl. X.

ιδ) — Κοπεγχάγη

ζ) 46,07. — Λονδίνον. = BMC. 66, 36. pl. XV, 3.

ιε) — Dattari, 100.

η) 43,80. — Στρογγανόφ, 269.

ις) — Οσαβρούκη.

1167.—*Χαλκᾶ μεγέθους 37 χιλιοστῶν (B).*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 30,70. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 491.
- β) 26,45. — " Ε. Σ. 6603_α.
- γ) 26,35* — " Δ. Ἀχρηστα
- δ) 26,10* — " Δ. 491^α.
- ε) 25,10* — " Δ. Ἀχρηστα.
- ς) 31,50. — Στρογγανώφ, 274.
- ζ) 27,50. — " 272.
- η) 26,30. — " 270.
- θ) 31,48. — Λονδῖνον. = BMC. 66, 43 pl. XV, 5.
- ι) 28,85. — Leyden.
- ια) 27,48. — Βρουσβίκη

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.

Ἄετὸς μετ' ἀνοικτῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ., φέρων ἐπ' ὤμου κέρας τετανωμένον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ Λ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιβ) 28,35. — Löbbecke. (α) XXXIX, 17.
- ιγ) 27,95. — Ὄσναβρούζη.
- ιδ) 23,45. — "
- ιε) 27,30. — Πάριμα.
- ις) 26,40. — Γόθα.
- ιζ) 24,20. — Βερολῖνον, Osten.
- ιη) 22,80 — " Imhoof.
- ιθ) — Μόναχον.
- κ) — Κοπεγχάγη.
- κα) — Dattari.

1168.—*Χαλκᾶ μεγέθους 32 χιλιοστῶν (Γ).*

Κεφαλὴ Διός, δαφνοστεφής, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 22,40. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 471.
- β) 21,30. — " Ε. Σ. 6603_ε.
- γ) 23,40. — Μιλᾶνον, 68
- δ) 21,30. — Λονδῖνον. = BMC. 66, 39.
- ε) — Μόναχον, 167, 171, 165, τρία

Ὦς τὸ πρῶτον (Α) τῆς σειρᾶς τῶν χαλκῶν (ἀριθ. 1166), μετὰ τοῦ αὐτοῦ Λ.

- ς) — Μόδενα. (α) XXXIX, 18.
- ζ) — Βιέννη, 23490.
- η) — Βολωνία, 56.
- θ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat 1750.
- ι) — Leyden.

1169.—*Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν (Δ).*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 14,30. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 501.
- β) 13,75. — " Δ. 454^α.
- γ) 15,60. — Μόναχον, 158.
- δ) 15,00. — " 163.
- ε) 15,02. — Ὄσναβρούζη.
- ς) 14,47. — "

Ὦς τὸ Β τῆς σειρᾶς (ἀριθ. 1167), τὸ κέρας ὅμως οὐχὶ ἐπ' ὤμου τοῦ ἀετοῦ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ Λ μετὰ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

- ζ) 14,30. — Βερολῖνον, Imhoof. (α) XXXIX, 19.
- η) 15,45. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5944.
- θ) 13,61. — " " 5945.
- ι) — Γόθα, δύο.
- ια) — Κοπεγχάγη
- ιβ) — Dattari.

1170.—*Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν (Ε).*

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, πρὸς δεξ., ἐν δορᾷ ἐλέφαντος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 9,90. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 396.
- β) 8,30. — " Ε. Σ. 6556_γ.
- γ) 7,90* — " Α. Ε.
- δ) 11,80. — Βερολῖνον, Imhoof.
- ε) 11,75. — Leyden.
- ς) 11,60 — Löbbecke.
- ζ) 11,08. — Παρίσιοι, 706-707. = Mionnet, S^t. IX, 18, 94-95.

Ὦς τὸ Α καὶ Γ τῆς σειρᾶς (ἀρ. 1166, 1168) μετὰ τοῦ Λ.

- η) 11,00. — Παρίσιοι, 705. Τὸ Λ φαίνεται ὡς Γ ἔνεκεν ἀμελοῦς κοπῆς. (α) XXXIX, 20.
- θ) 11,15. — Βρουσβίκη. (η) " 22.
- ι) 10,50. — Μιλᾶνον, 7713.
- ια) 10,00. — Χάγη
- ιβ) 9,00. — Πάριμα
- ιγ) — Consul Weber

1171.—*Χαλκᾶ μεγέθους 21 χιλιοστῶν (Ζ).*

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, πρὸς δεξιᾶ.

- α) 5,85. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 473.
- β) — " " " 472.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ Λ.

- γ) 5,00. — Στρογγανώφ. (α) XXXIX, 21.
- δ) 3,97* — Ὄσναβρούζη.

δ) Τῆς αὐτῆς σειρᾶς, ἀλλ' ἄνευ ἐτῶν, κοπέντα πιθανῶς ἐν ἔτει 212 π. Χ.

1172.—Χαλκᾶ μεγέθους 40 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, ἢ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων (ἦτοι ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 1165).

- α) 50,30. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 468.
β) 44,75* — Τσιβουράκης.
γ) 50,40. — Κοπεγχάγη.
δ) 45,65. — Löbbecke.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων ἐπ' ὤμου κέρασ τετανωμένον, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ, καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων (πρβ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 1166).

- ε) 43,60. — Löbbecke. (α) XXXIX, 25.
ς) 44,78. — Βερολίνον.
ξ) 43,40. — » Imhoof.
η) — » Raueb.

1173.—Χαλκᾶ μεγέθους 21 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἀετός φέρων δίκερας.

- α) 5,65. — Ὁσναβρούκη, ἀλλὰ μετὰ δικέρατος ἐπ' ὤμου.
β) 6,40. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 474. Ὡς μετὰ Μ μεταξύ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ

XXXIX, 24.

1174.—Χ 22 χιλ.—Προτομή Ἀρσινόης Γ' (;), πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ., ἐπὶ κεραυνοῦ καὶ στρεφόμενος πρὸς δεξ., φέρων δὲ κέρασ ἐπ' ὤμου (ὡς τὰ Α, Γ, Ε καὶ Ζ τῆς σειρᾶς).

- α) — Ἀθῆναι

XXXIX, 23.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Νομίσματα ἐκ πορσελλάνης.

1175.—Πορσ. 25.—Κεφαλή Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] δεξ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων κέρασ τετανωμένον ἐπ' ὤμου, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. καὶ στρεφόμενος. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Δ (= Λ;).

- α) 2,72. — Παρίσιοι, (εὑρεθὲν ἐν Karnak «dans les ruines de la ville, au nord du grand temple». — Blanchet, Rev. Num. 1891, p. 233 fig.).

1176.—Πορσ. 19.—Κεφαλή Ἀμμωνος (;) πρὸς δεξ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ.
Ἄετος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ.

- α) 1,85. — Παρίσιοι. «provenant de Haute Égypte». = Rev. Num. 3. 1.

Τ Α Ξ Ι Σ Ε.

ΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΩΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΩ ΑΡΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ΣΩΣΙΒΙΟΥ

ΣΕΙΡΑ Α.

ΠΟΛΕΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

α) ΤΥΡΟΣ.

1177.—'Αργυρᾶ τετράδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος.

Προτομή Πτολεμαίου Δ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. $\frac{\Omega}{\Sigma}$ καὶ δεξ. Ψ . Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.α) 13,82 (διάτρητον καὶ ὡς ἐκ τόπου ἔχον κατεστραμμένον τὸ $\frac{\Omega}{\Sigma}$). — Βερολίνον, Ρ Osten.

XLIII, 1.

1178.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. $\frac{\Psi}{\Sigma}$, δεξιὰ $\frac{\Omega}{\Sigma}$, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ Σ . Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,26. — Λονδίνον. = BMC. 64, 24. pl. XIV, 10. — Knight, Numi veteres, p. 209. — Leake, Num. Hell. p. 61. — Mahafy, Emp. of Ptol. p. 288 fig. — F. Lenormant, Lagides p. 81 pl. VI, 8.

XLIII, 2.

1179.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ καθ' ὅλα, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ Φ .

α) 13,72. — Παρίσιον. = Pellerin, Rois p. V, 15. — Mionnet VI, 20, 165.

XLIII, 3.

1180.—'Αργυρᾶ τετράδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δεξ., μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, Σ ΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερά $\frac{\Psi}{\Sigma}$, δεξιὰ δὲ $\frac{\Omega}{\Sigma}$. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,25. — Λονδίνον. = BMC. 64, 25. = F. Lenormant, Lagides p. 81 pl. VI, 7.

XLIII, 4.

β) 13,90. — Βερολίνον, Imhoof.

δ) 13,20. — Μόδενα

γ) 14,20. — Leake, Num. Hell. 58.

1181.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἔχον ἐπιγραφὴν ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ — ΒΑΣΙΛΕΩΣ, ἐν δὲ τῷ πεδίῳ δεξ. $\frac{\Sigma}{\Omega}$ καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ Φ .

α) 12,85* — Ἀθήναι. Δ 236α.

XLIII, 5.

1182.—Χαλκᾶ μεγέθους 31 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ δεξ. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, φέρων κλάδον φοίνικος ἐπ' ὄμω, ἰστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. $\frac{\Psi}{\Sigma}$ (:) καὶ δεξ. ΤΥΡ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) — Νεάπολις, MN 9454.

XXXVII, 24.

*1183.—**Α** .—Κεφαλή Διός, μετὰ ταινίας, πρὸς δεξ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, πρὸς
ἄρ., ἐπὶ κεραυνοῦ.

α) — Vaillant, H. P. A. p. 69 (ex thesauro regio). = Gessner, Ptol. Tab. I, 24.

β) ΣΙΔΩΝ.

1184.—**Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Γ', Εὐεργέτου.**

Προτομή ἀκτινοστεφῆς Πτολεμαίου Γ', πρὸς
δεξ., μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος. Ἐπ' ὤμου
τρίαινα, ἧς τὸ κέντρον ἀποτελεῖ σκῆπτρον.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,75. — Πετρούπολις.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Κέρας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν, ἔχον
λαβὴν ἀκτινοστεφῆ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\frac{\Omega}{\Sigma}$.
δεξιὰ δὲ ΣΙ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

β) 27,75. — Γλασκώβη.

(α) XLIII, 9.

1185.—**Ἀργυρᾶ τετράδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος.**

Προτομή Πτολεμαίου Δ', μετὰ διαδήματος καὶ
ἱματίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,02. — Λονδῖνον. = BMC, 61, 23 pl. XIV, 9.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
ΣΩ, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ αἰτοῦ ΣΙ.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XLIII, 10.

1186.—**Ἀργυρᾶ τετράδραγμα, τύπων νέων, Σεράπιδος καὶ Ἰσιδος.**

Προτομαὶ συνεζευγμέναι, πρὸς δεξ., Σεράπιδος
καὶ Ἰσιδος, ὡς συνήθως, ἐν κύκλῳ σφαιρι-
δίων.

α) 13,93. — Ἀθήναι, Δ. 257^A.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
πρὸς δεξ., φέρων δὲ δίκερας τετανωμένον
ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\frac{\Omega}{\Sigma}$, μεταξὺ δὲ
τῶν ποδῶν ΣΙ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

β) 13,55. — Παρίσιοι, 487. = Mionnet VI, 37, 301. (α) XLIII, 11

γ) ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ.

1187.—**Χρυσᾶ ὀκτάδραγμα, τύπων Πτολεμαίου Δ'.**

Προτομή Πτολεμαίου Δ', πρὸς δεξ., μετὰ δια-
δήματος καὶ ἱματίου, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 37,80. — Γλασκώβη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστά-
μενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξιὰ. Ἐν τῷ πε-
δίῳ δεξιὰ $\frac{\Sigma\Omega}{\Pi\Gamma}$. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδ.

XLIII, 12.

δ) ΑΣΚΑΛΩΝ ΙΟΥΔΑΙΑΣ.

(ἄνευ τοῦ ΣΩ).

1188.—**Ἀργυροῦν τετράδραγμα, τύπων νέων, Σεράπιδος καὶ Ἰσιδος.**

Προτομαὶ συνεζευγμέναι Διός, Σεράπιδος καὶ
Ἰσιδος, πρὸς δεξ., ὡς ἀνωτέρω.

α) 14,05 — Ἀθήναι, Δ. 257^B

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ., καὶ στηρίζων τὴν
κεφαλὴν πρὸς δεξ., ἔχων δ' ἐπ' ὤμου κέ-
ρας τετανωμένον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΑΣ
καὶ δεξ. ΛΔ (ἔτος 4^{ον} = 218 π. X.).

XXXVI, 6.

Σ Ε Ι Ρ Α Β.

ΚΥΠΡΟΣ (3)

(Μετά χρονολογιῶν).

Ἔτος Γ (3) = 219 π. Χ.

1189.—Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Δ'. (Ἄνευ τῶν ΣΩ).

Προτομή Πτολεμαίου Δ', μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξ.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ, πρὸς δεξιά. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. Γ . Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,70. — Παρίσιου. = Mionnet VI, 20, 164 καὶ St IX, pl. III, 6. — Sestini, Lettere Tom, VII, p. 77. XLIII, 15.
β) 27,70. — Löbbecke.
γ) 28,17. — Γλασκώβη.

1190.—Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, πρὸς δεξ. Ὅπισθεν αὐτῆς K , ἢ K . Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ, πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Ω , δεξιά δὲ Γ . Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 13,90* — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 237.
β) 20,10. — Ὁσναβρούκη (εὐρέος πετάλου 30 χιλμ.).
γ) 16,79. — Ὁσναβρούκη.
δ) 17,92. — »
ε) 17,04. — »
ς) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 62, 5-6 pl. XIV, 3. (α) XLIII, 16.
ζ) 16,07. — » 62, 4.
η) 16,50. — Κοπεγχάγη.
θ) — Dattari.
ι) — Ἀλεξάνδρεια.

1191.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἡρακλέους, πωγωνοφόρος καὶ ἐν λεοντῇ, πρὸς δεξ., ὄπισθεν αὐτῆς τὸ αὐτὸ μονογράφημα ἢ K . Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,35. — Μόναχον.
β) 10,67. (παχέος πετάλου). — Ἀθῆναι, Δ. FCD. 240.
γ) 6,35. (λεπτοῦ πετάλου). — » Δ. » 239.
δ) 8,29. — Λονδίνον. = BMC. 63, 10-13 pl. XIV, 4.
ε) 8,28. — Löbbecke.
ς) 8,20. — Βιέννη, 23535.
ζ) 9,00. — Ὁσναβρούκη.
η) 8,00. — »
θ) 7,95. — »
ι) 7,06 — Ὁσναβρούκη. (α) XLIII, 17.
ια) 6,32. — »
ιβ) 5,71. — »
ιγ) 8,90. — Χάγη.
ιδ) 6,60. — Imhoof-Blumer.
ιε) 10,20. — Στρογγανόφ, 232.
ις) 8,30. — » 231.
ιζ) — Κοπεγχάγη.
ιη) — Cat. Gréau n° 2918.

Ἔτος Δ (4) = 218 π. Χ.

1192.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος. (Ἄνευ τῶν ΣΩ).

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ, πρὸς ἀριστερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. $\Lambda\Delta$. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 13,60. — Μόναχον, 14. = Huber, Num. Aeg. S. 239, 12 (ὡς μετὰ $\Lambda\Delta$). XLIII, 18.

1193.—Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἧς ὀπισθεν K ἢ K
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 17,60. — Consul Weber.
β) 17,25. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 238.
γ) 19,60. — Ὁσναβρούκη.
δ) 17,67. — »
ε) 16,04. — »
ς) 17,90. — »
ζ) 17,23. — »
η) 16,80. — »
θ) 15,37. — »
ι) 18,00. — Στρογγανῶφ, 234 ὡς μετὰ $\frac{\Omega}{\Sigma}$.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ
ἀρ. $\frac{\Omega}{\Sigma}$, δεξιᾶ δὲ L Δ.

- ια) 17,50. — Στρογγανῶφ, 233. (α) XLIII, 19.
ιβ) 15,10. — » 235 «avec une contre-
marque ressemblant à un acrostolium devant l'aigle».
ιγ) 15,90. — Κοπεγχάγη.
ιδ) 15,60. — Löbbecke.
ιε) 16,07. — Λονδίνον. = BMC. 62, 7-9.
ις) — Παρίσιον, 551. = Mionnet, St. IX, 16, 83.
ιζ) — Dattari.
ιη) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin.
p. 6. 2.

1194.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀθηνᾶς, μετὰ κράνους, πρὸς δεξ.

- α) 7,38. — Βερολῖνον.
β) 5,60. — Ὁσναβρούκη.
γ) 5,11. — Λονδίνον. = BMC. 63, 14-15 pl. XVI, 5.

Ὅμοίως τῷ ἀνωτέρῳ.

- δ) 5,40. — Γόθα. (α) XLIII, 20.
ε) 4,85. — Στρογγανῶφ, 236.
ς) — Ἀλεξάνδρεια.

1195.— K 12.—Κεφαλή Ἀθηνᾶς, πρὸς δεξ.

- α) 1,92. — Ἀθῆναι, Δ, 538^Δ.
β) 1,94. — » Ε. Σ

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω, ΒΑΣΙΛΕΩΣ
δεξ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτε-
ρύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξ.
καὶ στρεφόμενος ἀρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

XLIII, 21.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΦΑΣΗΛΙΣ ΛΥΚΙΑΣ.

1196.— P 23.—Προῦρα, πρὸς δεξ., ἧς ἄνω δύο προ-
τομαὶ συνεχόμεναι, Πτολεμαίου Δ' καὶ
Ἀρσινόης Γ' (;), ὧν ἡ μὲν φαίνεται ἔχουσα
διάδημα ἢ στέφανον ἀκτίνων, ἡ δὲ στεφάνην.

ΝΙΚΑΝΩΡ }
ΦΑΣΗ } ἄνω πρόμνης, πρὸς ἀρ.

- α) 9,84. — Μόναχον. = Imhoof-Blumer, Choix des monnaies Grecques Pl. IV, 153. — Zeit. f. Num. III,
328. — Monnaies Grecques p. 327, 12. — Hill, BMC. Lycia p. LXVII.

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ.

ΜΑΡΑΘΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

Νομίσματα αυτόνομα μετὰ χρονολογιῶν τῆς ἀπὸ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, χρονομετρίας.

Ἔτος 95 ἀπὸ Πτολεμαίου Α' = 217/6 π. Χ. = ἔτος 5^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1197. — **Α** 23. — Προτομή Ἀρσινόης Γ', μετὰ διαδήματός καὶ καλύπτρας, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὁ ἥρωας Μάραθος, ἰστάμενος πρὸς ἄρ., ἔχων ἀκροστόλιον ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δὲ ἄρ. ἀγκῶνα στηρίζων ἐπὶ κιονίσκου. Δεξιὰ **Η** **Θ** **Υ** (Μάραθος). Ἀριστερὰ ἡ χρονολογία **Π** **Ι** **Ι** — **Ν** **Ν** **Ν** **Ν** **Η** **Υ** (ἔτος 95) καὶ ἐν τῷ πεδίῳ τὰ γράμματα **Υ** καὶ **Α**. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 10,40. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 211. n° 1462 pl. XXVIII, 10. — Rouvier, Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Δ', σελ. 135, ἀριθ. 789.
β) — Emile Michel ἐν Ἀλεξανδρέττῃ. = Rouvier ἔ. ἀ.

Ἔτος 96 = 216 π. Χ. = ἔτος 6^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1198. — **Α** 22. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως. Χρονολογία **Π** **Ι** **Ι** — **Ν** **Ν** **Ν** **Ν** **Η** **Υ** (ἔτος 96) καὶ τὰ γράμματα **Ρ** **Υ** — ;

- α) 8,05. — Συλλογὴ Rouvier.
β) — Ἀμερικ. Πανεπιστήμιον Βηρυτοῦ. } = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 790.

Ἔτος 100 = 212 π. Χ. = ἔτος 10^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1199. — **Α** 24/20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως. Χρονολογία **Η** **Θ** **Υ** **Η** **Υ** (ἔτος 100).
Γράμματα **Υ** καὶ **Υ**.

- α) 12,60. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 211, 1464.
β) 10,00. — » » » 1463. = Pellerin, Recueil pl. LXXX, fig. 60. } Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 791.
γ) 8,65. — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀριθ. 791 pl. Z. 5.

Ἔτος 104 = 208 π. Χ. = ἔτος 14^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1200. — **Α** 24. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως. Χρονολογία **Π** **Ι** **Ι** **Η** **Θ** **Υ** **Η** **Υ** (ἔτος 104).
Γράμματα **Χ** **Η** — **Α**

- α) 9,70. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 212, n° 1468 (ὡς τοῦ ἔτους 103). = Rev. Num. 1888 pl. XXIII, 12. }
= Rouvier ἔ. ἀ. ἀριθ. 792 (« date peut-être incomplète »).

Ἔτος 105 = 207 π. Χ. = ἔτος 15^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1201. — **Α** 24. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως. Χρονολογία **Π** **Ι** **Ι** **Η** **Θ** **Υ** **Η** **Υ** (ἔτος 105).
Γράμματα **Ρ** **Ζ** — **Α**

- α) — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀριθ. 793 Πίν. Ζ', 6.
β) 9,32. — Παρίσιοι, » » » » »
γ) 9,12. — Παρίσιοι. = Babelon ἔ. ἀ. ἀρ. 1469 καὶ 1471 pl. XXVIII, 13. = Rouvier ἔ. ἀ.
δ) 8,90. — » » » » 1470.
ε) — Emile Michel ἐν Ἀλεξανδρέττῃ. = Rouvier ἔ. ἀ.

Ἔτος 106 = 206 π. Χ. = ἔτος 16^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1202. — **Α** 22. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι προτομὴ Ἀρσινόης Γ', μετὰ διαδήματος καὶ καλύπτρας πρὸς δεξιᾶ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ὁ ἦρως Μάραθος, ἰστάμενος πρὸς ἄρ., ἔχων ἀκροστόλιον ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δὲ ἄρ. ἀγκῶνα στηρίζων ἐπὶ κιονίσκου. Δεξιὰ **Η** **Θ** (Μάραθος). Ἀριστερὰ ἡ χρονολογία III III **Η** / **Η** **Ν** (ἔτος 106). Γράμματα $\frac{\text{Ζ}}{\text{Ζ}}$ — α

α) — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀρ. 794.

β) 10,58. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém., n° 1472. = Pellerin, Recueil pl. LXXX, 61.

Ἔτος 107 = 205 π. Χ. = ἔτος 17^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1203. — **Α** 24. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως. Χρονολογία I III III **Η** / **Η** **Ν** (ἔτος 107).

Γράμματα $\frac{\text{Χ}}{\text{Ζ}}$ — α

α) 12,07. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. p. 213, 1473.

β) 7,60. — Συλλογὴ Rouvier. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀριθ. 795.

XXXIX, 27.

Ἔτος 108 = 204 π. Χ. = ἔτος 18^{ον} τοῦ Φιλοπάτορος.

1204. — **Α** 23. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως. Χρονολογία II III III **Η** / **Η** **Ν** (ἔτος 108).

Γράμματα $\frac{\text{Ζ}}{\text{Ζ}}$ — α

α) 10,65. — Παρίσιοι. = Babelon, Achém. n° 1474. — Rev. Num. 1888 pl. XXIII, 13. = Pellerin, Recueil pl. LXXX, 62. = Rouvier ἔ. ἀ. ἀριθ. 796.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ' ΚΑΙ Ε'.

ΤΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΡΟΝΟΜΕΤΡΙΑΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Α', ΣΩΤΗΡΟΣ

(221—194 π. Χ.)

Α'. ΕΠΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ', ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ

(221—204 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἄργυρᾶ τετράδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος (Α).

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιᾶ. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ ἔχοντος δύο ἢ τέσσαρα πτερά. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. χρονολογία. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἄργυρᾶ δίδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος (Β).

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ. Τύπος ὅμοιος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ ἢ χρονολογία. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ς (90) = 221 π. Χ.

1205.—**Α** τετράδραχμον. ς ἄριστερά. Ἴδε τὰ ὑπ' ἄρ. 1112 τετράδραχμα Πτολεμαίου τοῦ Γ'. XXXVIII, 6. (τὸ ἐν Ὀσσαβρούζη).

1206.—**Α** δίδραχμον. ς ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ. α) 6,84 — Λονδῖνον. = BMC. 102, 19.

Ἔτος ςΑ (91) = 220 π. Χ.

1207.—**Α** τετράδραχμον. ς ἄριστερά. α) 13,50. — Dattari. XXXVIII, 7.
β) — Ἀλεξάνδρεια.
γ) — Νεάπολις, Μ. Ν. 9137.

Ἔτος ςΒ (92) = 219 π. Χ.

1208.—**Α** τετράδραχμον. ς ἄριστερά. α) 13,50. — Dattari. XXXVIII, 9.
β) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ςΑ (101) = 210 π. Χ.

1209.—**Α** δίδραχμον. ςΑ ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ. α) 6,65. — Ἀθῆναι, Δ. 225bis. (ὡς μετὰ Β). XXXVIII, 8.
β) 6,72. — Βιέννη, 23451.
γ) 6,70. — Rollin et Feuardent, δύο.
δ) 7,01. — Α. Tauber, ἐν Βιέννῃ. = Num. Zeit. 1870 p. 106. 12 Taf. VII, 3.

Ἔτος ΡΒ (102) = 209 π. Χ.

1210.—Ρ δίδραχμον.	ΡΒ	α) 6,50. — Ἀθῆναι, Δ. 255 ^Α .	XXXVIII, 10.
	ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.	β) 6,88. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 20 pl. XXV, 9.	
		γ) — Κοπεγχάγη.	
		δ) — Rollin et Feuardent.	

Ἔτος ΡΓ (103) = 208 π. Χ.

1211.—Ρ δίδραχμον.	ΡΓ	α) — Cat. Heimbürge n° 240.	
	ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.		

Ἔτος ΡΕ (105) = 206 π. Χ.

1212.—Ρ δίδραχμον.	ΡΕ	α) 6,85. — Ἀθῆναι Δ. 254 ^Α .	XXXVIII, 11.
	ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.	β) 6,66. — " Δ. 254 ^Β .	
		γ) 7,00. — Παρίσιοι, 84. = Mionnet VI, 3, 23.	
		δ) 7,00. — Löbbecke.	
		ε) 6,70. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 21.	
		ς) 5,63. — Γλασκώβη.	
		ζ) 6,90. — Χάγη.	
		η) 6,70. — Στρογγανώφ, 237.	
		θ) — Rouvier, (εὔρημα Λιβάνου).	

Ἔτος ΡΣ (106) = 205 π. Χ.

1213.—Ρ δίδραχμον.	ΡΣ	α) 6,97. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 254.	XXXVIII, 12.
	ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.	β) 7,00. — Γαεσορ, ἐν Χάγη.	" 13.
		γ) 6,73. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 22.	
		δ) 6,28. — Γλασκώβη. Μετὰ ΡΕ ἢ ΡΣ.	
		ε) — Rouvier, (εὔρημα Λιβάνου).	

Ἔτος ΡΖ (107) = 204 π. Χ.

1214.—Ρ δίδραχμον.	ΡΖ	α) 6,80 — Ἀθῆναι, Δ. 255 ^Α .	XXXVIII, 14.
	ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.	β) 6,97. — " Δ. = FCD, 279, ὡς μετὰ ΚΖ.	
		γ) 6,80. — " " 255.	
		δ) 6,97. — Βερολῖνον.	
		ε) 6,50. — Στρογγανώφ, 238 ὡς μετὰ ΡΙ.	
		ς) — Rollin et Feuardent, ἑπτὰ κομμάτια διάφορα.	
		ζ) — Rouvier, (εὔρημα Λιβάνου).	

Β'. ΕΠΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ε', ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

(204—194 π. Χ.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἄργυρᾶ δίδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἢ ὑπὸ τοῦ κεραυνοῦ ἡ χρονολογία. Ἐνίοτε ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ ἢ μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Ε ἢ Ε. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΖΡ (107) = 204 π. Χ.

1215.—Ρ δίδραχμον.	ΖΡ (sic)	α) 6,90. — Rollin et Feuardent.	XXXVIII, 15.
	ὑπὸ τὸν κεραυνόν.		

Ἔτος ΡΘ (109) = 202 π. Χ.

1216.—Ρ δίδραχμον. ἐν τῷ πεδίῳ. ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.	Ρ—Θ Ε	α)	6,98. — Ἀθῆναι, Δ. 250 ^Α . Τὸ γράμμα τοῦ κεραυνοῦ ἀποκεχρυσμένον.	XVXVIII, 16.
		β)	6,91. — Λονδῖνον, = BMC. 102, 24. Ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ οὐδέν.	
		γ)	7,06. — " " 25. " " ΕΙ(ς)	
		δ)	7,05. — Παρίσιοι, 107. = Mionnet VI. 3, 23 " Ε.	
		ε)	6,90. — Μόδενα. " Ε.	
		ς)	6,85. — Rollin et Feuarent. " Ξ.	
		ζ)	6,80. — Μιλᾶνον, 7624. " οὐδέν.	
		η)	7,05. — Βερολίνον, Imhoof.	
		θ)	7,08. — Lübbecke.	
		ι)	7,01. — Philipser.	
		ια)	6,90. — Γλασζώβη.	
		ιβ)	— Sir Weber.	
		ιγ)	— Dattari.	
		ιδ)	— Mus. Saucementi Cat. I, p. 6. Tab. I, 3.	
ιε)	— Hoffmann, Numismate n° 3059			
ις)	— Rouvier, πολλά κομμάτια (εὔρημα Λιβάνου).			

Ἔτος ΡΙ (110) = 201 π. Χ.

1217.—Ρ δίδραχμον. ἐν τῷ πεδίῳ. ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ.	Ρ—Ι Ε	α)	6,94. — Ἀθῆναι, Δ. 282 ^Α .	XXXVIII, 17.
		β)	6,96. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 26 (ὡς μετὰ ΕΙ ἐπὶ τοῦ κεραυνοῦ).	
		γ)	7,11. — Imhoof - Blumer.	
		δ)	6,84. — Βερολίνον, P. Osten.	
		ε)	— Ἀλεξάνδρεια.	
		ς)	— Neumünzer.	

Ἔτος ΡΙΑ (111) = 200 π. Χ.

Ἄ κεραυνὸς περωτός, τοῦ ἄνω περοῦ σχηματίζοντος σαφῶς ἐν Ε, ἐνίοτε αὐτοτελὲς μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς πολλὰ τῶν ἐπομένων ἐτῶν.

1218.—Ρ δίδραχμον. ἐν τῷ πεδίῳ.	Ρ—ΙΑ Ε	α)	6,71. — Ἀθῆναι, Α. Ε Ὁ κεραυνὸς ἄνευ περῶν.	XXXVIII, 18.
		β)	6,99. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 27. Ὁ κεραυνὸς περωτός.	
		γ)	6,85. — Βερολίνον, 21442. Ὁ κεραυνὸς ἄνευ περῶν.	

Ἔτος ΡΙΒ (112) = 199 π. Χ.

1219.—Ρ δίδραχμον. ἐν τῷ πεδίῳ.	Ρ—ΙΒ Ε	α)	7,07. — Ἀθῆναι, Δ. 255 ^Β .	XXXVIII, 19.
		β)	6,99. — Λονδῖνον = BMC. 102, 28.	
		γ)	7,05. — Βερολίνον, Imhoof.	
		δ)	6,98. — Παρίσιοι, 133.	
		ε)	7,00. — Cat. Bombois n° 2046.	
		ς)	— Cat. Simpson n° 941.	

1220.—Ρ δίδραχμον. ἐν τῷ πεδίῳ.	Β—ΙΡ (sic) Ε	α)	7,04. — Ἀθῆναι, Δ. 282 ^{ΑΑ} .	XXXVIII, 20.
		β)	7,00. — Βερολίνον, Imhoof.	
		γ)	6,81. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 29.	
		δ)	7,01. — Κοπεγχάγη.	
		ε)	— Rollin et Feuarent.	

Ἔτος ΡΙΓ (113) = 198 π. Χ.

1221.—Ρ δίδραχμον. ἐν τῷ πεδίῳ.	Ρ—ΙΓ Ε	α)	6,88. — Λονδῖνον. = BMC. 102, 30.	XXXVIII, 21.
		β)	6,80. — Πετρούπολις.	
		γ)	6,59. — Ὁσαβρούκη.	
		δ)	— V ^e Serrure.	

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ε', ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ

(203/4—180 π. Χ.)

ΤΑΞΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΣ

ΣΕΙΡΑ Α.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1230.—'Αργυρᾶ ὀκτάδραχμα.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἄστρο μετὰ ἑξ ἀκτίνων. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 28,75. — Βερολίνον, 277-1892. = Dressel, Zeit. für Numism. XXI, S. 234. Taf. VI, 9.
β) 28,47. — Löbbecke.

XL, 1.
» 3.

1231.—'Αργυρᾶ τετράδραχμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἀστέρος.

α) 11,29. — Löbbecke.
β) 14,22. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 14,22. — Ἀθήναι, Δ.=FCD. 284.
δ) 12,58 (ὑπόχαλκον). — Ἀθήναι, Δ.=FCD. 283.
ε) 11,90* » Π. 649.
ς) — Γλασκώβη.
ζ) 11,08. — Βερολίνον, Imhoof.

η) 12,70 (διάτρητον). — Βερολίνον, 8996. (α) XL, 2.
θ) 14,19. — Λονδίνον = BMC. 100, 9 pl. XXIV, 7 (β) » 4.
ι) 13,96. — Λονδίνον. = BMC. 100, 10. (γ) » 5.
ια) — Dattari 5 κομμάτια. (ς) » 6.
ιβ) — Rollin et Feuadent.
ιγ) — Ἀλεξάνδρεια.

1232.—'Αργυρᾶ μεγέθους 9 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἰσίδος, στάχυσιν ἑστεμμένη πρὸς ἀριστερά.

Ἄνευ ἐπιγραφῆς. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἱστάμενος πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. σύμβολόν τι (στάχυς;).

α) 0,35. — Dr. Weber.
β) 0,88. — Κοπεγχάγη.
γ) 0,49. — Λονδίνον, (νέα προσκτήματα).
δ) 0,50. — Στρογγανάφ, 282.
ε) 0,40. — Μόναχον.

ς) 0,47. — Ἀθήναι, Δ. 10_α. (α) XL, 7.
ξ) 0,38. — " " (β) » 8.
η) 0,36. — " " (γ) » 9.
θ) — Dattari.

1233.—Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν (Α).

Κεφαλή Ἰσίδος (ὁμοία τῇ προηγουμένῃ), στάχυσιν ἑστεμμένη, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἱστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 31,65. — Ἀθήναι, Δ. Ἄχρηστα.
β) 31,35. — " Ε. Σ. 6561^δ.
γ) 29,90. — " Α. Ε.
δ) 28,80. — " Ε. Σ. 6561^γ.
ε) 25,50. — " Δ. Κληροδ. ἄρ. 13.
ς) 34,00. — Βιέννη, 23616.
ζ) 31,35. — " 23613.
η) 32,50. — Μιλάνον, 7666.
θ) 28,80. — " 7665.
ι) 30,31. — Λονδίνον = BCM. 93. 67-68 pl. XXII, 5.
ια) 33,37. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5761.
ιβ) 32,92. — " " 5762.

ιγ) 31,71. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5763. (α) XL, 10.
ιδ) 30,80. — " " 5764.
ιε) 30,50. — Στρογγανάφ, 286.
ις) 30,91. — Βερολίνον, P. Osten.
ιζ) 30,20. — " Imhoof.
ιη) — " 10220.
ιθ) 30,95. — Ὄσαβρούκη.
κι) 22,70* — "
κα) 27,80. — Χάγη.
κβ) — Παρίσιοι, 660-665.
κγ) — Βολωνία, 15.
κδ) — Cat. Du Chastel 1889 n° 112.

1234.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν (B).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι κεφαλὴ Ἰσιδος, στάχυσιν ἐστεμμένη, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 22,35 (παχέος πετάλου).—Ἀθῆναι E. Σ. 6563Γ
 β) 20,55. — Ἀθῆναι, A. E.
 γ) 18,95. — " "
 δ) 18,30. — " E. Σ. 6563A.
 ε) 18,00. — " Δ = FCD. 266.
 ς) 17,85. — " E, Σ. 6563A.
 ζ) 17,68. — Λονδίνον = BMC. 93, 69 καὶ 94. 70-71.
 η) 17,68. — " " 94, 73.
 θ) 20,90. — Ὄσναβρούκη.
 ι) 17,82. — "
 ια) 17,42. — "
 ιβ) 18,62. — "
 ιγ) 20,20. — Χάγη.
 ιδ) 18,30. — "
 ιε) 16,75. — "
 ις) 23,55. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5765.
 ιζ) 19,52. — " " " 5766.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιη) 19,15. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5767. (α) XL, 11.
 ιθ) 24,15. — Βρουνσβίκη.
 κ) 17,21. — "
 κα) 19,50. — Στρογγανώφ, 287.
 κβ) 19,70. — Consul Weber.
 κγ) 19,20. — Βερολίνον, Imhoof.
 κδ) 17,34. — " P. Osten.
 κε) 17,00. — "
 κς) — " 5 ἔτερα ἐκ τῶν συλλογῶν, Rauch, Fox, ac. 28770 κτλ.
 κζ) — Γόθα, (πέντε ὄμοια).
 κη) — Thorwaldsen. = Cat. Müller, 1766.
 κθ) — " " 1767.
 λ-λβ) — Φλωρεντία, — Μόδενα, — Πάριμα.
 λγ) — Παρίσιοι, 666-669.
 λδ) — " 658. = Mionnet, 389.

1235.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν (Γ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 16,65. — Ἀθῆναι, A. E.
 β) 14,75. — " "
 γ) 16,58. — Λονδίνον. = BMC. 94,72. pl. XXII, 9.
 δ) 16,60. — Leyden.
 ε) 16,03. — Ὄσναβρούκη.
 ς) 15,20. — Στρογγανώφ, 288.
 ζ) 14,00. — " 289
 η) 14,35. — Βερολίνον, an. c.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- θ) 14,50. — Πάριμα. (α) XL, 12.
 ι) 16,33. — Βρουνσβίκη.
 ια) 16,20. — Μιλάνον, 7669.
 ιβ) — Μόδενα.
 ιγ) — Φλωρεντία.
 ιδ) — Βιέννη 23619.
 ιε) — " 23623.
 ις) — Γόθα.

1236.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν (Δ).

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἢ Ἀλεξανδρείας, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 10,45. — Ἀθῆναι. Δ. = FCD. 328
 β) 8,90. — " Τσιβουράκης.
 γ) 8,80. — " Δ. = FCD. 329.
 δ) 8,80. — " A. E.
 ε) 8,45. — " E Σ. 6568ς.
 ς) 8,45. — " A. E.
 ζ) 8,40. — " E. Σ. 6568ς.
 η) 7,50. — " " 6539.
 θ) 11,56. — Μιλάνον.
 ι) 10,10. — Consul Weber.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- ια) 9,30. — Leyden. (α) XL, 13.
 ιβ) 9,55. — Λονδίνον. = BMC. 98, 127.
 ιγ) 9,78. — " " 128 pl. XXIII, 10
 ιδ) 9,72. — Ὄσναβρούκη.
 ιε) 8,30. — "
 ις) 8,29. — "
 ιζ) 7,22. — "
 ιη) — Βιέννη, 23649.
 ιθ) — Γόθα.

1237.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν (Ε).

Κεφαλὴ Ἰσιδος, ἀκριβῶς ὡς ἡ ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς σειρᾶς (Α-Γ), ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 6,70. — Ἀθῆναι, Δ. (769).
 β) 5,55* — " E. Σ. 6563z.
 γ) 6,40. — Leyden.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- δ) 7,65.) (α) XL, 14.
 ε) 6,73.) Τουρίνον, MA. = Fabretti a°
 ς) 6,20.) 1784-5788.
 ζ) 5,55.)

1238.—*Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν (Ζ).*

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

- α) 4,65. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
- β) 4,65. — " "
- γ) 4,55. — " Ε Σ 6563^Η.
- δ) 4,50. — " Δ. 260_Α.
- ε) 4,45. — " Δ 261^Α.
- ς) 3,85. — " Ε. Σ. 6563_ε.
- ζ) 4,82. — Ὁσναβρούκη.
- η) 4,10. — "
- θ) 4,02. — "
- ι) 4,30. — Löbbecke.
- ια) 3,97. — "
- ιβ) 3,76. — "
- ιγ) 4,70.
- ιδ) 4,55.
- ιε) 4,40.
- ισ) 4,37. — Τουρῖνον, MA = Fabretti n° 5797-5803.
- ις) 4,18.
- ιη) 3,96.
- ιθ) 3,88.
- κ) 4,05. — Πάριμα

Ὅμοια ἐπιγραφή. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτε-
ρύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ.,
καὶ στρεφόμενος πρὸς δεξ., φέρων δὲ κέ-
ρας τετανωμένον ἐπ' ὤμου. Τὸ ὅλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κα) 4,00. — Leyden. (α) XL, 15.
- κβ) 3,80. — "
- κγ) 4,50. — Χάγη.
- κδ) 4,51. — Βρουνοβίκη.
- κε) 4,39. — "
- κς) 3,80. — "
- κζ) 3,90. — Consul Weber.
- κη) 3,85. — "
- κθ) 4,00. — Μιλᾶνον, 7673.
- λ) 3,70. — " 7672.
- λα) 3,20. — " 7674.
- λβ) 3,60. — Βερολῖνον, Imhoof.
- λγ) — Βιέννη, 23626.
- λδ) — " 23627.
- λε) — Γόθα (τριὰ).
- λς) — Thorwaldsen, Cat. Müller 1769.
- λς) — Βολωνία, 19.
- λη) — Φλωρεντία, 5.
- λθ) — Παρίσιοι, 678, 680.
- μ) — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.

1239.—*Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν (Ζ).*

Κεφαλὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἢ Ἀλεξαν-
δρείας, πρὸς δεξ. ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, (ὡς ἡ τοῦ
ἀνωτέρω ἀριθ. 1236), ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 3,65. — Ἀθῆναι, Δ. 331^Α.
- β) 3,05. — " Δ. 329_Α.
- γ) 2,85. — " Δ. = FCD. 330

Ὅμοια ἐπιγραφή. Ἄετος ἀναπεπταμένος πρὸς
ἄρ., ὡς ἐπὶ τῶν πρώτων τῆς σειρᾶς.

- δ) 2,80. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 330bis. (α) XL, 16.
- ε) 2,81. — Ὁσναβρούκη
- ς) — Βερολῖνον. (ς) XL, 17.

1240.—*Χαλκᾶ μεγέθους 14 χιλιοστῶν (Η).*

Κεφαλὴ Ἴσιδος, στάχυσιν ἐστεμμένη, πρὸς δεξ.,
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 1,85. — Βιέννη, 23628.
- β) 1,55* — " 23629.

Ὅμοια ἐπιγραφή. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτε-
ρύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ.,
στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ. καὶ φέ-
ρων κέρας τετανωμένον ἐπ' ὤμου.

- γ) 2,10. — Leyden. (α) XL, 18.
- δ) 1,95. — Τουρῖνον MA. = Fabretti n° 5789

ΣΕΙΡΑ Β.

Χρυσᾶ δεκάδραγμα Κλεοπάτρας Α', ὡς Ἀρσινόης Α', κοπέντα ἐπὶ τῇ δεκαετηρίδι τοῦ γάμου αὐτῆς μετὰ Πτολεμαίου τοῦ Ε'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Ἄνευ ἔτους (:)

1241.—Χρυσοῦν δεκάδραγμα.

Κεφαλὴ Κλεοπάτρας Α', ὡς Ἀρσινόης Β, ἥτοι φέρουσα στέφανον, καλύπτραν καὶ σκῆπτρον, πρὸς δεξ. Ἄνευ κύκλου σφαιριδίων.

α) 26,63. Παρίσιοι 16. = Mionnet, VI, 14, 127.

ΑΡΞΙΝΟΗΞ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

LX, 19.

ΣΗΜ. Προφανῶς τὸ νόμισμα τοῦτο εἶχε πρότερον ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τῆς βασιλίσσης τὸ γράμμα Κ, ὡς πάντα τὰ ἐπόμενα, ἀφαιρεθὲν ἴσως ὑπὸ νεωτέρου παραχαράκτου, ἵνα σχηματισθῇ νέα ποικιλία, σπανιωτέρα τῶν ἐπομένων. Τοῦτο ἐξάγω ἐκ τῆς πρωτοφανοῦς ἐλλείψεως τοῦ περὶ τὴν κεφαλὴν κύκλου τῶν σφαιριδίων, ἀποτριβέντος ἀναγκάως ὅτε ἀφηρέθη καὶ τὸ γράμμα, ἐξ οὗ ἐπήγασε καὶ ἡ μεγάλη διαφορὰ τῆς ὀκλῆς τοῦ κομματίου τούτου ἀπὸ τῆς τῶν ἐπομένων.

β) Μετὰ τοῦ ἔτους Κ ἥτοι δεκάτον, σημαίνοντος τὴν δεκαετηρίδα ἀπὸ τοῦ γάμου τῆς Κλεοπάτρας Α' μετὰ Πτολεμαίου τοῦ Ε' (= 183 π. Χ.).

1242.—Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ Κ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 27,85. — Παρίσιοι, 10. = Mionnet, VI, 14, 126.

β) 27,70. — Νεάπολις, MN. 9453.

γ) 27,58. — Λονδίνον. = BMC. 45, 36 pl. VIII, 8 (Ptol. VIII, or X).

δ) 27,69. — Ἀθῆναι, Δ. 201^Α.

ε) 27,75. — Πετροῦπολις.

ς) 27,85. — Seltmann.

ζ) — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.

η) — Consul Weber.

θ) — Βρυξέλλαι, Hirsch.

ι) — J. Evans.

ια) — Cat. Prinz Alexander von Hessen n° 357, Tafel.

XL, 20.

» 21.

» 22.

» 23.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Χαλκᾶ ἀγνώστου νομισματοκοπείου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1243. — **Α** 18. — Κριὸς ἰστάμενος πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀστήρ ἕξ ἀκτίνων (*). Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Dutilh, Διεθ. Ἐφημ. I, (1898) p. 437-440, (Monnaie d'Oasis d'Ammon). XL, 24.
- α) 3,95. — Ἀθῆναι Δ. 538c.
 β) — Ἀλεξάνδρεια (εὔρεθὲν εἰς Siwa τῆς Ὀάσεως τοῦ Ἀμμωνος). }
 γ) 4,30. — Κοπεγχάγη. = Müller, Num. de l'anc. Afrique I, 141, 377 fig. et p. 145 [Cyrenaïque]. XL, 25.
 δ) 3,50. — Παρίσιοι (διάτρητον). } Mionnet VI, p. 567, 130 (Ptolémée Apion). — Num. des rois gr.
 ε) 3,53. — " " } pl. 90. 3. p. 171.
 ς) 3,63. — Ὁσαβρούκη.
 ζ) — Dattari.
 η) — Coll. Thomsen. = Müller ἔ. ἀ.
 θ) — Haym, Thes. brit. II, p. 24 pl. 10. = Gessner, Tab. II, 15. = Eckhel, DNV. IV, p. 126. (Ptolémée Apion).
1244. — **Α** 15. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά. Κεραυνός. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. XL, 26.
- α) 2,12 — Ὁσαβρούκη.
 β) — Dattari.
1245. — **Α** 15. — Κεφαλὴ Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. [ΠΤΟΛ]ΕΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΒΑΣΙ[ΛΕΩΞ] δεξιά. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ (;), πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ., ὄπισθεν τοῦ ἀετοῦ ἀστήρ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. XL, 27.
- α) 1,98. — Löbbecke.
 β) — Λονδίνον.
 γ) — Rollin et Feuarent, ἀνευ ἀστέρος.
1246. — **Α** 10. — Κεραυνός, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. Ἐπιγραφὴ ἀφανής. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων καὶ κέρατος ἐπ' ὄμου, ἰστάμενος πρὸς ἀριστερά. XL, 28.
- α) 1,30. — Βερολίνον, 10306.
 β) — Ἐν τῷ ἔμπορίῳ.

ΤΑΞΙΣ Β.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΤΟ ΜΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ Ⲡ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1247.—*Χρυσᾶ δεκάδραχμα.*

ΑΔΕΛΦΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Β', τοῦ Φιλαδέλφου, καὶ Ἀρσινόης Β'. Ἐπὶ τοῦ διαδήματος τοῦ Φιλαδέλφου, κεραυνός. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄριστ. τὸ μονογράφημα Ⲡ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,64. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 205, pl. II.

β) 27,70. — Λονδῖνον = BMC. 40,8 pl. VII, 5. — Ward, Pyramids p. 41. fig. (Ptol. I). — Mabaffy, Emp. of Ptolem. p. 192 fig. — Knight, Numi veteres p. 208. — Gardner, Types pl. XIV, 30 (ἔμπρ.).

γ) — Παρίσιοι. = Mionnet, VI, 17, 146. — Rev. Num. 1862 p. 331. vignette (ἐσφαλμένον) (F. Lenormant) καὶ Rev. Num. 1893 p. 27 vignette (Mowat).

δ) 27,14. — Cat. Jackson n° 149.

ε) — » Dupré n° 346.

ΘΕΩΝ ἄνω τῶν συνεξευγμένων προτομῶν Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, καὶ Βερενίκης Α', πρὸς δεξ. Ὅπισθεν αὐτῶν ἐν τῷ πεδίῳ, ἐπιδορατὶς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ζ) — Cat. Gréau n° 2839.

η) — » de A*** n° 254 (Aradus).

XLI, 1.

1248.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἐπὶ τοῦ διαδήματος κεραυνοῦ.

α) 27,81. — Γλασκώβη.

β) 27,79. — Λονδῖνον. = BMC. 40,9 pl. VII, 6.

γ) 27,80. — Βρυξέλλαι, (B. Hirsch).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

δ) 27,55. — Lübbecke.

ε) — Cat. Tochon d'Anneezy n° 1003.

(α) XLI, 2.

(β) » 3.

1249.—*Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς.*

Προτομή παιδική Πτολεμαίου Ε', μετὰ βασιλικοῦ διαδήματος, ἐφ' οὗ στέφανος ἐλαίας, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ δεξιὰ. Κεραυνός περρωτός, καθέτως τεθειμένος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ κεραυνοῦ, ἄνω μὲν δύο ἀστέρες ὀκτῶ ἀκτίνων, κάτω δὲ τὸ ἄνω μονογράφημα (MAP) καὶ ἐπιδορατὶς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,07. — Βερολίνον, Prokesch. = Huber, Num. Zeit. 1870 p. 396 Taf. VI, 1 Aradus. = Friedländer-Sallet, D. K. Münzk. 1877, 526 (εὐρεθὲν παρὰ τὴν Βηρυτόν). — BMC. p. LV, pl. XXXII, 7. = Head. Hist. num. p. 716 = μεταφρ. Σβορώνου τόμ. Β'. σελ. 461.

β) 13,41. — Rollin et Feuarent.

γ) 14,20. — Παρίσιοι, 365. E. 640.

(α) XLI, 4.

(β) » 5.

1250.—*Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.*

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΞΩΤΗΡΟΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ αὐτὸ μονογράφημα (MAPK), δεξιὰ δὲ ἐπιδορατὶς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,45. — Βιέννη, 23469. = Mus. Theop. p. 4203. = Mionnet St. IX, 2, 10. = Huber, Num. Aeg. S. 160.

β) 14,25. — Παρίσιοι, 78, (Luyne). = Cat. Dupré.

γ) 13,93. — » 77, N. III, H. 458. — Lenormant, Lagides p. 85 pl. III, 5.

δ) 14,08. — Λονδῖνον. = BMC. 73,53 pl. XVII, 3.

ε) 13,90. — Lübbecke.

ε) 13,04* — » » 54.

ζ) 13,77. — Βερολίνον, P. Osten.

(α) XLI, 7.

(β) » 8.

1251.—Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἄμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 37,65. — Μόναχον.
 β) 36,20. — Παρίσιοι, 590. = Mionnet VI, 42,360.
 γ) 33,05. — Βρυξέλλαι.
 δ) 32,65. — Λονδίνον. = BMC. 73,56-58 pl. XVII, 4.
 ε) 30,50. — Leyden.
 ς) 31,00. — Βρουνσβίκη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
 Ἄετις, μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερανοῦ καὶ φέρων κέρας τεταινωμένον ἐπ' ὤμου. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ Ζ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μέγα ῥόπαλον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ζ) 29,80. — Γόθα. (α) XLI, 9.
 η) 28,86. — Ὁσναβρούκη.
 θ) 35,09. — Τουρῖνον ΜΑ. = Fabretti, n° 6006.
 ι) — Γλασκώβη.
 ια) — Μόδενα
 ιβ) — Μόναχον.

1252.—Χαλκᾶ μεγέθους 18/16 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 4,05 — Βρυξέλλαι.
 β) 7,80. — Ὁσναβρούκη (παχυτάτου πετάλου).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- γ) 4,45. — Κοπεγχάγη (παχέος πετάλου). (α) XLI, 10.
 δ) 4,41. — Βρουνσβίκη

1253.—Χαλκᾶ μεγέθους 14 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,10. — Χάγη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- β) 2,30. — Κοπεγχάγη. (β) XLI, 11.

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΤΑ ΑΚΤΙΝΟΣΤΕΦΗ (ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗΣ;).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Ἄνευ μονογραφήματος.

1254.—Χρυσᾶ δικάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς.

Προτομή παιδική ἀκτινοστεφής Πτολεμαίου Ε',
Ἐπιφανοῦς, φέροντος διάδημα καὶ ἐπ' ὤμου
δόρυ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Κέρας τετανωμένον πλήρες καρπῶν, ἔχον
λαβὴν ἀκτινοστεφῆ, τεθειμένον δ' ἐν μέσῳ
δύο ἀστέρων ἕξ ὀκτὼ ἀκτίνων. Τὸ ὄλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,78. — Λονδῖνον = BMC. 72,51. pl. XVII, 2. = Imhoof-Blumer, Porträtköpfe. Taf. VIII, 11.

XLI, 15.

1255.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήμα-
τος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ, ἐν μέσῳ δύο ἀστέ-
ρων. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 12,92* — Dattari.

1256.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ χρυσῷ νομίσματι
(ἀρ. 1254).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω, [ΒΑΣΙΛΕΩΞ]
δεξ. Ἡρακλῆς (;) ἢ Ζεὺς (;) γυμνὸς ἰστά-
μενος πρὸς δεξ., ἔχων ἐν τῇ πρὸς τὰ κάτω
δεξιᾷ ῥόπαλον ἢ κεραυτὸν καὶ ἐν τῇ προ-
τεταμένη ἀρ. δυσδιάκριτόν τι (μῆλα τῶν
Ἐσπερίδων ἢ ἄετόν;).

α) 3,90. — Κοπεγχάγη. (Εὐρεθὲν ἐν Ἀθήναις).

XLI, 16.

β) Μετὰ τοῦ μονογραφήματος [ξ].

1257.—Χρυσᾶ δικάδραχμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή παιδική ἀκτινοστεφής, Πτολεμαίου
τοῦ Ε', φέροντος διάδημα καὶ ἐπ' ὤμου δόρυ.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Κέρας τετανωμένον πλήρες καρπῶν, ἔχον
λαβὴν ἀκτινοστεφῆ, ὑπ' αὐτὸ δὲ τὸ μο-
νογράφημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,77. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6560. (Ἐκ τῆς μεγάλης δωρεᾶς τῶν Ζωσιμαδῶν).

XLI, 17.

β) 27,73. — Παρίσιοι, 359. = Mionnet VI, 21,162.

» 18.

γ) 27,80. — Πετρούπολις.

δ) 27,72. — Λονδῖνον. = BMC. 27,50 pl. XVII, 1. = Leake, Num. Hell. p. 61.

ε) 27,79. — Γλασκώβη.

ς) 27,68. — Βερολῖνον, Fox, (Whittall Sale 1858. Lot 845). = Friedlaender-Sallet, Das König. Münz. 1877 n° 527. — Pinder, Ant. Münz. n° 427.

1258.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου τοῦ Ε'.

Ὅμοια προτομή, ἀλλ' ἄνευ ἀκτίνων καὶ δό-
ρατος.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ.
τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

α) 14,25. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 245, ἔνθα τὸ μο-
νογράφημα ὡς [Α] = Γάζα.

δ) 13,95. — Löbbecke.

XLI, 19.

β) 14,27. — Βερολῖνον, 999/1872.

ε) — Rollin et Feuermann.

γ) 14,12. — J. Six.

ς) — Cat. Whittall n° 1567.

1259. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, πρὸς δεξιὰ, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,41. — Λονδίνον. = BMC. 73,55.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ τὸ μονογράφημα ἐν τῷ πρὸς δεξ. πεδίῳ.

XLI, 20.

γ) Μετὰ διαφορῶν μονογραφημάτων.

1) Μετὰ Π

1260. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή παιδική Πτολεμαίου Ε', πρὸς δεξ., φέρουσα διάδημα ὑπὸ στάχους κοσμοῦμενον, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 73,60.
β) 14,45. — Rollin et Feuardent.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΥΣ δεξιὰ. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. τὸ μονογράφημα Π.

γ) — Ve Serrure (Ψυχὴ ὑποχάλκου νομίσματος). α) XLI, 21.

1261. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,95. — Λονδίνον. = BMC. 73,61.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

XLI, 22.

2) Μετὰ ΔΩ ἢ ΔΙΩΡ (ι)

1262. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀρ. 1257, ἀλλ' ἄνευ στάχους.

α) — Λονδίνον. Νέα προσκτήματα.

β) 13,93. — Βερολίνον, Ρ. Osten μετὰ ΔΩ = Huber, Num. Aeg. S. 321,12.

γ) 14,07. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 247, ὡς μετὰ ΔΙΩΝ. δ) — Cat. de A*** n° 257, (ΔΙΩΝ).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ΔΩ ἢ ΔΩΡ ἢ ΔΙΩΡ;

XLI, 23.

3) Μετὰ Μ ἢ Μ

1263. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ στάχους.

α) 14,11. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 246 ὡς μετὰ Φ;

β) 14,20. — Μόναχον, 41. = Num. Zeitsch. 1870 p. 398. Taf. VI, 2. (Huber, Num. Aeg. S. 318,2).

γ) 14,26. — Bunbury.

δ) 14,19. — Ἐμπόριον ἐν Λονδίῳ τῷ 1900.

ε) 14,19. — Coll. Montagu n° 797. (Rollin).

ς) 12,90. (διάτρητον). — Βιέννη. 23663.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Μ ἢ Μ.

XLI, 24.

ζ) — Ἐκμαγεῖον παρὰ Imhoof-Blumer.

η) — Cat. of a late collector. London 1900 n° 478 pl. X.

4) Μετὰ ΜΕ

1264. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ στάχους.

α) 13,20. — Ἀθῆναι, Δ. 246^B.

β) 14,00. — Παρίσιοι, 364. = Mionnet, VI, 22, 172. — Vaillant, Hist. Ptol. p. 165. — Gessner, Tab. II, 23. — Mionnet St. IX, 13,70 ὡς μετὰ ΝΡ.

γ) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 74,67.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ΜΕ.

XLI, 25.

δ) — Cat. Dupré n° 354. = Cat. Paravey n° 227.

*1265. — Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξιὰ.

α) — Cab. de M. Beaucausin, à Amiens. = Mionnet VI, 6,60. = F. Lenormant, Lagides p. 35.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

1266.—*Χαλκᾶ μεγέθους 26 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά.
Κεφαλή Λιβύης πρὸς δεξ. Πρὸ αὐτῆς κέρας, ὅπισθεν δὲ σίλφιον, ἐνίοτε ὡς ῥόπαλον φαινόμενον, καὶ ὑπ' αὐτὴν τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 12,05. — Ἀθήναι, 84^Α.

γ) 15,55. — Λονδίνον. = BMC. 76,92. — Haym, Thes. Britan. Tom. II, p. 23. = Gessner, Ptol. Tab. I, 2.

δ) 15,55. — " " 93, ἀντὶ μονογραφήματος, ΜΕ.

ε) — Παρίσιοι, 256.

ς) — " 257.

β) 12,18. — Löbbecke.

(α) XLI, 26.

ζ) — Βολωνία.

η) — Muselius, Num. Antiq. I, pl. III, 5.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἐνταῦθα κατὰ τεχνοτροπίαν ἀνήκουσιν ἴσως καὶ τὰ ἐξῆς, φέροντα ῥόπαλον ὡς χαρακτηριστικόν.

1267.—*Ἄργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.*

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων. (Πρβ. τὰς κεφαλὰς τοῦ πίνακος XLI, 7 καὶ 26).

α) 13,75 — Ἀθήναι, Δ. 215^α.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ῥόπαλον.

β) — 13,96. — Βερολίνον, P. Osten. (α) XLI, 27.

1268.—*Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἧς ὅπισθεν ἐν τῷ πεδίῳ ῥόπαλον. Ἐνίοτε τὸ ῥόπαλον κεῖται ἐπ' ὤμου, ἢ δὲ κεφαλή τοῦ Πτολεμαίου δμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ Ἡρακλέους. Πέριξ, κύκλος σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀριστερά, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ δεξιά.
Κεφαλή Λιβύης πρὸς δεξ. Πρὸ αὐτῆς δίκερας.

α) 7,20. — Βερολίνον, Fox.

β) 6,87. — " P. Osten.

γ) 7,65. — Βιέννη, 132165.

δ) 7,50. — " 23510.

ε) 7,45. — " 23,244.

ς) 6,95. — Βιέννη, 26243.

(α) XLI, 29.

ξ) 8,16. — Λονδίνον. = BMC. 97,95.

(β) XLI, 28.

η) 6,15. — Γλασκώβη (δύο).

θ) — Παρίσιοι, 286-288.

Τ Α Ξ Ι Σ Δ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟΝ ΝΙ.

ΣΕΙΡΑ Α.

Ἄνευ ὀνόματος τοῦ νομισματοκοπέου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Ἄνευ ἔτους (204/3 π. Χ.).

1269.—Χρυσᾶ δεκάδραγμα τύπων Ἀρσινόης Γ'.

Προτομή Ἀρσινόης Γ', μετὰ στεφάνης, ἐνωτίων, περιδεραίου καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ., φέρουσα πλαγίως ἐπ' ὤμου σκῆπτρον. Κύκλος σφαιριδίων.

ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΞ ἀριστερά, ΑΡΞΙΝΟΗΣ δεξιὰ. Κέρας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν, οὐ ἄνω ἀστήρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ΝΙ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 27,70. — Παρίσιοι, 358. = Mionnet VI, 20,167. — Sestini, Lettere, Tom. VII, p. 77.

XLII, 1.

1270.—Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος.

Προτομή Πτολεμαίου Δ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ΝΙ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 43,81. — Βερολίνον, Fox.—Cat. Dupré 355, pl. II, 8. — (Annuaire de la Soc. Num. vol. 3—Num. Zeit. 1869 S. 209 Taf. I, 7. 218, 4.—Friedlaender-Sallet, Das Königl. Münz. 1877, 523.—Huber, Num. Aeg. S. 268, Taf. VI, 7 avers.

β) — Cat. Thomas 2946. = Cat. Northwick 1533. = Cat. Ahsburnham 237 pl. V.

XLII, 2.

1271.—Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή παιδική Πτολεμαίου Ε', πρὸς δεξ., μετὰ διαδήματος, ἐφ' οὗ στάχυς. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 14,27. — Ἀθήναι, 244^Α.

β) 43,50. — Consul Weber.

γ) — Cat. Billoin n° 952.

δ) — Cat. Ivannof n° 699.

ε) — » Jackson n° 160.

(α) XLII, 3.

β) Μετὰ ἔτων.

Ἄετος Α (1) = 204 π. Χ.

1272.—Χρυσᾶ δεκάδραγμα τύπων Ἀρσινόης Γ'.

Προτομή Ἀρσινόης Γ', ὡς ὁ ἀνωτέρω ἀρ. 1269.

ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΞ ἀριστερά, ΑΡΞΙΝΟΗΣ δεξιὰ. Δίκερας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν, οὐ ἄνω ἀστήρ δεκτῶ ἀκτίνων. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ΝΙ, κάτω δὲ Α.

α) 27,75. — Βιέννη, = Mus. Theupoli p. 1204. — Mionnet St. IX, 43,68. — Huber, Num. Aeg. S. 131 καὶ 301. Taf. III, 5.

XLII, 4.

1273.—Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος.

Προτομή Πτολεμαίου Δ', ὡς ὁ ἀνωτέρω ἀρ. 1270.

Ἐπιγραφή, τύπος καὶ ΝΙ, ὡς ὁ ἀνωτέρω ἀρ. 1267. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Α. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,09 — Νεάπολις, MN. 9455.

XLII, 5.

1274.—'Αργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', πρὸς δεξ. ὡς ὁ ἄνω-
τέρω ἀριθ. 1271, μετὰ στάχους ἐπὶ τοῦ δια-
δήματος.

- α) 13,18. — Τουρίνον, MR. 26612.
β) 11,25. — " MA = Fabretti n° 5758. —
Lavy I, 315, 3225.
γ) 14,28. — Λονδίνον, = BMC. 73,63.
δ) 14,40. — Βερολίνον, Imhoof.
ε) 14,20. — " Εθν.
ς) 14,20. — Κοπεγχάγη.
ζ) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. 242^B.
η) 11,30 ('Υπόχαλκον). — Μόναχον, 28.
θ) — Schotlenstift.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΥΣ δεξιά.

Αετός μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν πο-
δῶν αὐτοῦ ΝΙ Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Α.

- ι) — Spink and Son, Numism Circular
1900 p. 4365 n° 67369. (α) XLII, 6.
ια) — Revil, Catalogue d'objets d'art. p. 45,
424. (Παρίσιοι;).
ιβ) — Knight, Num. veteres p. 209. (Λονδίνον).
ιγ) — Pembrock P. 2. 58. = Cat. n° 1287. =
Coll. Leake, Num. Hell. p. 61.
ιδ) — Cat. Jackson n° 162.
ιε) — Cat. of a well know collector. Lon-
dres 1894, n° 408.

'Ετος Β (2) = 203 π. Χ.

1275.—Χρυσᾶ δεκάδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', μετὰ διαδήματος, ἐφ'
οὔ στάχους, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,60. — Γλασκώβη.

ᾠς ἄνωτέρω, μετὰ ΝΙ καὶ Β.

XLII, 7.

1276.—'Αργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Δ'.

Προτομή Πτολεμαίου Δ', ὡς ὁ ἄνωτέρω ἀρ. 1273.

- α) 14,20. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 268. Taf. II, 5. (= Num. Zeit. 1869. Taf. I, 5).
β) 14,04. — Βρυξέλλαι, (Hirsch).

ᾠς ἄνωτέρω, μετὰ ΝΙ καὶ Β.

γ) 13,50. — Κοπεγχάγη.

XLII, 8.

1277.—'Αργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', μετὰ στάχους ἐπὶ τοῦ
διαδήματος, ὡς ὁ ἄνωτέρω ἀρ. 1275.

- α) 14,03. — Παρίσιοι, 361. = Mionnet VI, 21,171.
β) 14,24. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. ('Εκμαγεῖον παρὰ Imhoof-Blumer).
γ) 13,54* — Λονδίνον. = BMC. 74, σί.
δ) — Merzbacher.

ᾠς ἄνωτέρω, μετὰ ΝΙ καὶ Β.

ε) — Dattari.

XLII, 9.

'Ετος Δ (4) = 201 π. Χ.

1278.—Χρυσοῦν δεκάδραγμα τύπου Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', ὡς ὁ ἄνωτέρω ἀρ. 1275.

- α) 27,70. — Βερολίνον, 558/1872.

ᾠς ἄνωτέρω, μετὰ ΝΙ καὶ Δ.

β) 27,63. — Cat. Jackson n° 151.

(α) XLII, 10.

1279.—'Αργυροῦν τετράδραγμα τύπου Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ στάχους
ἐπὶ τοῦ διαδήματος.

- α) 14,14. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 242 ὡς μετὰ ΜΙ ἀντὶ ΝΙ.

ᾠς ἄνωτέρω, μετὰ ΝΙ καὶ Δ.

β) — Cat. Jackson n° 161.

α) XLII, 11.

'Ετος Η (7) = 198 π. Χ.

1280.—'Αργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', μετὰ διαδήματος, ἐφ'
οὔ στάχους, ὡς ἄνωτέρω.

- α) 14,20. — Χάγη. = Cat. d'Ennery p. 21, 156.
β) 14,32. — Λονδίνον. = BMC. 74,65 (ἄνευ στάχους;).
γ) — Hoffmann, Numismate n° 3063.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ ΝΙ καὶ Η.

XLII, 12.

» 13.

Ἔτος Θ (8) = 197 π. Χ.

1281.—Χρυσᾶ διτάδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', ὡς ἀνωτέρω, (μετὰ Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, μετὰ ΝΙ καὶ Θ.
στάχυος ἐπὶ τοῦ διαδήματος).

- α) 27,79. — Λονδῖνον. = BMC. 74,62 pl. VIII, 5. — Knight, Num. veteres p. 209. — Head, Guide pl. 40, 34. — Hist. num. p. 716, fig. 384 — Μεταφρ. Σβορόνου Πίν. Δ'. 10. — Leake, Num. Hell. p. 61 XLII, 14.
β) 27,75. — Παρίσιοι, 360. = Mionnet VI, 21,169. — Sestini, Lettere, Tom. VIII, p. 132, Tab. VI, 7.
γ) 27,72. — Βρυξέλλαι, (R. Hirsch). δ) 27,79. — Γλασκόβη.

1282.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον τύπου Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ (μετὰ στάχυος ἢ ἄνευ | Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, μετὰ ΝΙ καὶ Θ.
τοιούτου).

- α) 14,20. — Μόναζον. = Num. Zeit. 1870, Taf. VI, 3. (Huber, Num. Aeg. S. 318,3). XLII, 15.
β) 13,94. — Παρίσιοι, 362. = Mionnet VI, 20,170.
γ) 12,80* — Βολωνία. ε) — Pembrock, P. 2, Tab. 109. = Catal. n° 1288 (μετὰ ζοίζου).
δ) — Cat. Tochon d'Anney n° 1098.

Ἔτος Ι (9) = 196 π. Χ.

1283.—Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, μετὰ στάχυος. | Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, μετὰ ΝΙ καὶ Ι.

- α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. 244^α. XLII, 16.
β) 14,25. — " Δ. 244^{αα}, (τὸ Ι ἀμφίβολον). γ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Μ (12) = 195 π. Χ.

1284.—Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε'.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ (μετὰ στάχυος). | Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, μετὰ ΝΙ καὶ Μ.

- α) 14,19. — Ἀθῆναι, Δ. 243. γ) 13,95. — Philipsen. (α) XLII, 17.
β) 14,29 — Τουρίνον. ΜΑ. = Fabretti n° 5753 (τὸ Μ δ) — Catal. Serrure 1896 (11 Janvier 655/R. 187).
δυσδιάκριτον).

ΣΕΙΡΑ Β.

Μετ' ἀρκετικῶν τῶν νομισματοκοπειῶν.

ΠΟΛΕΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΡΙΑΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Α) ΒΗΡΥΤΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

1285.—Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', μετὰ διαδήματος, ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιά.
ἐφ' οὗ στάχυς, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιρι- Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος
δίων. ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ^α,
μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετος, ΝΙ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. 246^α. XLII, 18.
β) 14,19. — Λονδῖνον. = BMC. 72,42 — Millingen, Recueil 81 pl. IV, 19.
γ) 14,10. — Μιλάνον, 7664.
δ) — Mus. Sanelem. Catal. I, p. 9, Tab. I, 4.
ε) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 5, 1, Tab. XXXIV, 10.

1286.—Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῶ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἀριστερὰ μὲν ΒΙ, δεξιά δὲ τρίαίνα, καὶ με-
ταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετος ΝΙ.

- α) 14,05. — Παρίσιοι, 303. = Sestini, Lettere, Tom. VIII, p. 132, Tab. VI, 8. — Mionnet VI, 22, 173. — Huber, Num. Aeg. S. 321,8, (= Num. Zeit. 1870, p. 401,8), XLII, 19.

Β) ΒΟΤΡΥΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

1287.—Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', Φιλομήτορος, μετὰ
διαδήματος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιρι-
δίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΒΟ,
δεξιά δὲ Μξ (;) ἄνω Ο ἢ μικροῦ στεφάνου.
Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετοῦ, ; Τὸ ὅλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) — I. Σόλων, ἐν Ἀθήναις.

Γ) ΒΥΒΛΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

1288.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. Β και δεξιά Ἰσιακὸν κόσμημα. (Σφαῖρα
ἐν μέσῳ δύο κεράτων). Μεταξὺ τῶν ποδῶν
τοῦ ἄετοῦ δυσδιάκριτόν τι.

α) 44,90. — Ward. = Hill, Catal. p. 145, n° 894 pl. XXII. Ἐμπροσθεν.

β) 44,38. — Spink and Son, Numism. Circular, 1900 p. 4365 n° 63370.

Δ) ΔΑΜΑΣΚΟΣ (;) ΣΥΡΙΑΣ

1289.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. Δ, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετοῦ ΝΙ.

α) 43,77. — Ἀθήναι, Δ. 242^Α.

β) 44,20. — Löbbecke.

(α) XLII, 22.

Ε) ΜΕ . . . . .

1290.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ στάχυος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. ΜΕ, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετοῦ ΝΙ.

α) 43,74. — Ἀθήναι, Δ. 244^{ΑΑΑ}.

ς) ΙΟΠΗ ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

Ἔτος Ε (5) = 200 π. Χ.

1291.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἄνευ στάχυος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. ΙΠ (= ΠΤΟ ἢ ΙΟΠ) και δεξ. ΛΕ. Τὸ
ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 44,06. — Λονδίνον. = BMC. 68,1 pl. XVI, 4. — Num. Zeit. 1870 p. 400,7. — Huber, Num. Aeg. S. 320,7). XLIV, 5.

Ζ) ΣΙΔΩΝ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

α) Μετὰ τοῦ ΝΙ.

1292.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ στάχυος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. Ξ, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἄετοῦ ΝΙ.

α) 43,71. — Ἀθήναι, Δ. 243^Α.

β) 44,26. — Βερολίνον. = Huber, Num. Aeg. S. 320,5. (= Num. Zeit. 1870,400. 5. Taf. VI, 4).

XLII, 21.

β) Ἄνευ τοῦ ΝΙ.

1293.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ Ξ ἄρ.,
ἀλλ' ἄνευ τοῦ ΝΙ.

α) 44,22. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 244.

γ) 44,21. — Ὄσσαβρούκη.

(β) XLIII, 6.

β) 44,33. — Λονδίνον. = BMC. 74,68.

δ) 44,15. — Παρίσιοι, L. 367.

ε) 44,20. — Imhoof-Blumer.

ς) 44,25. — Βερολίνον, Fox. = Whittal-Sale n° 845. — Pinder, Ant. Münz. n° 426. — Friedlaender-Salet. K. Münzcab. 1873, 358 και 1877, 525.

ζ) — Beger, Thes. Brandenb. I, p. 263. — Gessner, Tab. II, 6. — Sestini, Lettere, Tom. VIII, p. 131.

η) — Grässe, Hanbuch, Taf. I, 7. — Mionnet St. IX, 43,69.

1294.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 14,15. — Leyden.
β) 14,26. — Βερολίνον, P. Osten.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ΝΙ
καὶ φέρον μόνον μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ
ἀετοῦ τὰ ἀρκτικά ΣΙ.

γ) 13,07. — Παρίσιοι, 366. Ν. III, Π. 451. (α) XLIII, 8.
δ) — Χάγη

1295.—Ἄργυρᾶ τετράδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ.

α) 14,14. — Παρίσιοι, 90

Ἐπιγραφή καὶ τύπος ὅμοιος τῷ προηγου-
μένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ΗΡ δεξ. δὲ ΔΗ
Π Σ
Κ

XLIII, 7.

Η) ΤΡΙΠΟΛΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

1296.—Ἄργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς.

Προτομή Πτολεμαίου Ε', Φιλομήτορος, πρὸς
δεξ., ὡς ἐπὶ τῶν προτελευταίων.

α) 14,17. — Ἀθῆναι. Δ. 244. Ε
β) 14,16. — Λονδίνον, = BMC. 72,52. — Huber, Num. Aeg. S. 320,6. (= Num. Zeit. 1870 p. 400,6).
γ) — Rollin et Feuardent.

Ὅμοίως τοῖς προτελευταίοις, ἀλλ' ἐν τῷ πε-
δίῳ ἀρ. καὶ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ
ἀετοῦ ΝΙ.

XLII, 20.

Θ) ΤΥΡΟΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ

1297.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,90. — Ἀθῆναι. Δ. 244^α.
β) — Συλλ. Huber. = Cat. Huber n° 1004. = Συλλ. Addigton. = Huber, Num. Aeg. S. 319,4. =
Num. Zeit. 1870 p. 399,4. Taf. VI, 5).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἀρ. μὲν Π, δεξιὰ δὲ ΝΙ καὶ μεταξὺ τῶν
ποδῶν τοῦ ἀετοῦ ΔΙ.

XLII, 23.

*1298.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,10. — Στρογγανάφ, 275.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀρ. Ψ, με-
ταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ ΝΙ.

Ι) Α . . . . .

1299.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 10,95* (ἀπόχαλκον μετὰ πλείστον μεγάλων ἐγκοπῶν). — Ἀθῆναι. Δ. 242^α.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἀριστ. μὲν οὐδέν, δεξ. δὲ Α. Μεταξὺ τῶν
ποδῶν ΝΙ.

ΙΑ) ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΙΝΟΣ ΠΟΛΕΩΣ

1300.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ στάχνος.

α) 14,29. — Βερολίνον, P. Osten.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ ἀρκτικῶν
τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως ἢ τοῦ ΝΙ.

β) — Knight. Num. veteres p. 209. (α) XLIII, 13.

1301.—Ἄργυροῦν ἡμίδραχμον.

Παρομοία προτομή, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

α) 1,60. — Ἀθῆναι, Ε. Σ.

Ἀνεπίγραφον. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύ-
γων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ.,
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XLIII, 14
καὶ XLI, 6 (τὸ αὐτό)

ΤΑΞΙΣ Ε.

ΚΥΠΡΟΣ

ΣΕΙΡΑ Α.

Ἄνευ χρονολογιῶν, φέροντα δὲ ΠΟ, ἀρκτικὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Πολυκράτους
κυβερνήτου τῆς Κύπρου.

1302. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον τύπου Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

α) 14,20. — Ἀθῆναι, Δ. Κληροδότημα.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιὰ.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀριστ. Ἐν τῷ πεδίῳ
ἀρ. $\begin{matrix} \odot \text{E} \\ \text{ON} \end{matrix}$ καὶ δεξ. ΠΟ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

XLIV, 1.

1303. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον ὁμοίου τύπου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,20. — Μόναχον. = Huber, Num. Aeg. S. 236,9.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀριστερὰ
μὲν $\begin{matrix} \odot \text{E} \\ \text{AP} \end{matrix}$, δεξιὰ δὲ ΠΟ.

β) 14,13. — Βουξέλλαι. (Hirsch).

(α) XLIV, 2.

1304. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον ὁμοίου τύπου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 14,17. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6554 (τὸ AP ὡς ΛΙ).

β) 13,75* — Παρίσιοι, 137 (μετὰ AP). = Mionnet VI,
16. 137.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀριστερὰ
μὲν $\begin{matrix} \text{ΠΥΡ} \\ \text{AP} \end{matrix}$, δεξιὰ δὲ ΠΟ.

γ) 13,96. — Βερολίνον, P. Osten (μετὰ ΔΡ).

δ) * — Dattari.

(β) XLIV, 3.

1305. — Ἄργυροῦν τετράδραχμον ὁμοίου τύπου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 14,22. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 251.

β) 14,17. — „ Δ. 251bis.

γ) 13,60. — Rollin et Feuardent. = Στρογγανῶφ
ἀρ. 199.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀριστερὰ
μὲν $\begin{matrix} \text{ΠΟ} \\ \text{AP} \end{matrix}$, δεξιὰ δὲ ΑΠ.

δ) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 68,2.

ε) 14,24. — Sir Weber.

ς) — Cat. Gréau n° 2823.

(α) XLIV, 4.

ΣΕΙΡΑ Β.

(Μετά χρονολογιῶν Πτολεμαίου Ε', 'Επιφανούς).

ΠΟΛΕΙΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τύπων 'Αρσινόης Β'.

Προτομή 'Αρσινόης τῆς Β', μετὰ καλύπτρας, στεφάνης καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ χρονολογία ἀπὸ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Ε', καὶ ἀρκτικά γράμματα τῆς κοψάσης τὸ νόμισμα Κυπριακῆς πόλεως. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

'Αργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ χρονολογία ἀπὸ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Ε', καὶ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τῆς κοψάσης τὸ νόμισμα Κυπριακῆς πόλεως. Ἐνίοτε ἐν τῷ πεδίῳ ἀπαντῶσι καὶ σύμβολα διάφορα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἄμμωνος, ἥ συνήθης, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρων ἐπ' ὤμου κέρας, ἱστάμενος δ' ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ σύμβολα. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τῆς κοψάσης τὸ νόμισμα Κυπριακῆς πόλεως, ἐν δὲ τῷ ἐξέργῳ χρονολογία ἀπὸ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Ε'. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑ ΛΟΓΟΣ

Α'. ΠΑΦΟΣ

'Ετος Β (2) = 203 π. Χ.

1306. — ☉ ὀκτάδραχμον.	Π — LB	α)	— Φλωρεντία. = Eckhel, Num. vet. p. 290. = Mionnet St. IX, 9,49.	XLIV, 6.
1307. — Ⓜ τετράδραχμον.	Π — LB	α)	14,22. — Λονδίνον = BMC. 68,3.	
1308. — Ⓜ τετράδραχμον.	LB — Π	α)	13,83. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 299.	XLIV, 8.
		β)	12,35. — Dattari.	
1309. — Ⓜ τετράδραχμον.	Π LB	α)	14,15. — Βιέννη, 23444. = Cimet. Caes. Vindob. Tab. VIII, 14. — Huber, Num. Aeg. S. 60 und 102. Taf. 2,2.	XLIV, 7.

Ἔτος Ε (5) = 200 π. Χ.

1310. — Ρ τετράδραχμον. LE — Π α) 14,24. — Ἀθῆναι. Δ. 251^Α. XLIV, 9.
 β) 13,31. — » Δ. 251^Β.
 γ) 14,18. — Βερολῖνον, P. Osten.
 δ) 14,22. — Lübbecke.
 ε) 14,20. — Χάγη, J. Six.
 ς) 14,19. — Βρυξέλλαι. B. Hirsch.
 ζ) 14,21. — Λονδῖνον. = BMB. 68,5.

1311. — Ρ τετράδραχμον. LE — ΠΑ α) 14,15. — Βερολῖνον 70/1886. XLIV, 10.
 β) 13,98. — Κοπεγχάγη.

Ἔτος Ζ (7) = 198 π. Χ.

1312. — Ρ τετράδραχμον. LZ — Π α) 14,25. — Lübbecke.
 β) 14,24. — Λονδῖνον. = BMC. 68,6.
 γ) 13,00* — Ἀθῆναι. Δ. = FCD. 253
 δ) 12,26* — » Δ. 139^Β.

1313. — Ρ τετράδραχμον. LI — Π α) 14,29. — Βερολῖνον, P. Osten.

Ἔτος Η (8) = 197 π. Χ.

1314. — Ρ τετράδραχμον. LH — Π α) 14,00. — Rollin et Feuardent. = Στρογγανώφ. 140. XLIV, 11.

Ἔτος Θ (9) = 196 π. Χ.

1315. — Ϟ ὀκτάδραχμον. Π — ΛΘ α) 27,75. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 200. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β'. XLIV, 12.
 208, 21 Πίν. Γ. 2.

Ἔτος Ι (10) = 195 π. Χ.

1316. — Ϟ ὀκτάδραχμον. Π — LI α) 27,73. — Βερολῖνον. XLIV, 13.

1317. — Ρ τετράδραχμον. LI — Π α) 14,01 (διάτρητον). — Ἀθῆναι, Δ. 287^{ΑΑ}. XLIV, 14.
 β) 14,08. — Ἀθῆναι, Δ. 253^Α.

Ἔτος ΙΑ (11) = 194 π. Χ.

1318. — Ρ τετράδραχμον. LIA — Π* α) 14,10. — Παρίσιοι, 177. = Mionnet, VI, 34, 270. — F. Lenormant, Lagides p. 40 pl. II, 5. XLIV, 15.

Ἔτος ΙΓ (13) = 192 π. Χ.

1319. — Ϟ ὀκτάδραχμον. Π — LIΓ α) 27,72. — Ἀθῆναι Δ 194^{ΒΒ}. = Διεθν. Ἐφημ. Τόμ. Β', 208, 20, Πίν. Ι, 3. XLIV, 16.

Ἔτος ΙΕ (15) = 190 π. Χ.

1320. — Ϟ 28 χιλιοστῶν. [⊖] — [⊖] α) 17,98. — Rollin et Feuardent. XLIV, 17.
 Μεταξὺ τῶν Ἐντῶ ἐξέργωφ
 ποδῶν
 τοῦ ἀετοῦ
 Π ΙΕ

Ἔτος ΙϞ (16) = 189 π. Χ.

1321. — Ϟ ὀκτάδραχμον. Π — LIΕ α) 27,75. — Πετρούπολις. XLIV, 18.

Ἔτος ΙΘ (19) = 186 π. Χ.

1322. — Ρ τετράδραχμον. LIΘ — ΠΑ α) 13,48. — Παρίσιοι, 180. XLIV, 19.

Β'. ΣΑΛΑΜΙΣ

"Ανευ έτους = 204'3 π. Χ.

1323. —	✠	οκτάδραχμον.	ΣΑ	α) 27,12. — 'Αθήναι. Δ. 194 ^c . = Διεθν. Έφημ. Τόμ. Β'. 209, 24. Πίν. I, 6.	XLV, 1.
"Έτος Β (2) = 203 π. Χ.					
1324. —	✠	τετράδραχμον.	LB — ΣΑ	α) 14,20. — Βερολίνον, 28343. β) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 69,16.	XLV, 2.
"Έτος Δ (4) = 201 π. Χ.					
1325. —	✠	τετράδραχμον.	Γλαυξ — ΛΔ ίσταμ. άρ. ΣΑ	α) 13,56. — Λονδίνον = BMC. 62,3 pl. XIV, 2.—Burgon, Cat. Thomas p. 410 n° 2937. — F. Lenormant, p. 12 pl. VI, 4.	XLV, 3.
1326. —	✠	τετράδραχμον.	LD — ΣΑ	α) 14,26. — Βερολίνον, P. Osten. β) 14,20. — Παρίσιοι, 128. E. 485. γ) 14,20. — Λονδίνον. = BMC. 69,17. δ) — Cat. Simson n° 940.	XLV, 4.
"Έτος Ε (5) = 200 π. Χ.					
1327. —	»	τετράδραχμον.	LE — ΣΑ	α) 14,22. — Βερολίνον, P. Osten. β) 14,25. — Consul Weber. γ) 14,25. — Παρίσιοι, 129. δ) 14,20. — Rollin et Feuarent. ε) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 69,18. ς) 14,21. — " = " 49.	XLV, 5. " 6.
"Έτος Ϛ (6) = 199 π. Χ.					
1328. —	✠	οκτάδραχμον.	LC — ΣΑ	α) 27,63. — Γλασκώβη. β) — Φλωρεντία. = Eckhel, Num. vet. anecd. p. 290 pl. XV, 14. = Mionnet St. IX, 9,50.	XLV, 7.
1329. —	✠	τετράδραχμον.	LC — ΣΑ	α) 14,08. — Βερολίνον, P. Osten. β) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 70,20 pl. XVI, 4. γ) 14,15. — Όσναβρούκη. δ) 14,10. (δίπαιστον), — Χάγη, J. Six. ε) 13,54. — Löbbecke. ς) — Κοπεγχάγη.	XLV, 8.
1330. —	✠	τετράδραχμον.	Όμοιον, άλλ' άνευ του ΣΑ	α) 14,22. — Βερολίνον, Imhoof. β) 14,16. — 'Αθήναι, Δ. Κληροδότημα. γ) 13,23. — Μόδενα.	
"Έτος Ζ (7) = 198 π. Χ.					
1331. —	✠	τετράδραχμον.	LI — ΣΑ	α) 13,81. — 'Αθήναι, Δ. = FCD. 252. pl. V. β) 13,55. — Παρίσιοι, 130. = Mionnet VI, 15,133. — Vaillant p. 51. = Gessner Tab. I, 22 (άνευ του ΣΑ). = F. Lenormant, Lagides p. 83 pl. III, 7. γ) 13,09. — Βερολίνον, P. Osten.	LXV, 9.
1332. —	»	τετράδραχμον.	LZ — ΣΑ	α) 14,02. — 'Αθήναι. Δ. 252 ^A .	
1333. —	✠	τετράδραχμον.	LI — ΣΑ	α) 14,10. — Λονδίνον. = BMC. 70,21, pl. XVI, 5. β) — Cat. de A*** n° 252.	
"Έτος Η (8) = 197 π. Χ.					
1334. —	✠	τετράδραχμον.	LH — ΣΑ	α) 13,55* — Λονδίνον. = BMC. 70,22.	XLV, 10.
1335. —	»	τετράδραχμον.	LHΣΑ	α) 14,03. — 'Αθήναι, Δ. 252 ^B .	XLV, 11.

				Ἔτος Θ (9) = 196 π. Χ.	
1336.— Ρ τετράδραχμον.	 LΘ	—	ΣΑ	α) 13,80. — Χάγη.	XLV, 12.
				Ἔτος Ι (10) = 195 π. Χ.	
1337.— Ρ τετράδραχμον.	» LI	—	ΣΑ	α) 13,75. — Χάγη.	XLV, 13.
				Ἔτος ΙΑ (11) = 194 π. Χ.	
1338.— Ρ τετράδραχμον.	» LIA	—	ΣΑ	α) 14,00. — Λονδίνον = BMC. 70,23 pl. XVI, 6 β) — Dattari. γ) — Ιωάννης Σόλων, ἐν Ἀθήναις.	XLV, 14.
				Ἔτος ΙΕ (15) = 190 π. Χ.	
1339.— Ρ τετράδραχμον.	LIE ΣΑ			α) 14,20. — Λονδίνον. = BMC. 70,24.	XLV, 15.
				Ἔτος ΙΙ (17) = 188 π. Χ.	
1340.— Ρ τετράδραχμον.	LII ΣΑ	—		α) 12,90* — Λονδίνον. = BMC. 70,25.	XLV, 16.
				Ἔτος ΙΘ (19) = 186 π. Χ.	
1341.— Χ ὀκτάδραχμον.	LIC	—	ΣΑ	α) 27,70. — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ. (Ἐκμαγεῖον κατεστραμμένον ἀποσταλέν μοι πρὸ δεκαετίας ὑπὸ τῶν κ.κ. Rollin et Feuermann).	XLV, 17.
1342.— Ρ τετράδραχμον.	LIC	—	ΣΑ	α) 13,82. — Λονδίνον. = BMC. 70,26 pl. XVI, 7.	XLV, 18.
				Ἔτος Κ (20) = 185 π. Χ.	
1343.— Ρ τετράδραχμον.	LK ΣΑ	—		α) 14,18. — Ἀθῆναι, Δ. 287 ^α . β) 14,19. — Βερολίνον, P. Osten. γ) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 70,27 pl. XVI, 8.	XLV, 19.
1344.— Ρ τετράδραχμον.	LK	—	ΣΑ	α) 13,40. — Leyden. β) — Βιέννη, 23445. γ) — Dattari.	
				Ἔτος ΚΑ (21) = 184 π. Χ.	
1345.— Ρ τετράδραχμον.	 LKA ΣΑ	—		α) 13,05. — Κοπεγχάγη.	XLV, 20.
				Ἔτος ΚΓ (23) = 182 π. Χ.	
1346.— Ρ τετράδραχμον.	» LKΓ ΣΑ	»	»	α) 14,30. — Παρίσιοι, 131, E. 487.	XLV, 21
1347.— Ρ τετράδραχμον.	LKΓ	—	ΣΑ	α) 14,14. — Βερολίνον, P. Osten.	XLV, 22.
				Ἔτος ΚΔ (24) = 181 π. Χ.	
1348.— Ρ τετράδραχμον.	 LKΔ	—	 ΣΑ 	α) 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. 253 ^β .	XLV, 23.

Γ'. ΚΙΤΙΟΝ

Ἔτος Β (2) = 203 π. Χ.

1349. — **Ρ** τετράδραχμον. **LB** — **ΚΙ** α) 14,18. — Βερολῖνον, P. Osten. XLVI, 1.
β) 14,20. — Löbbecke.
γ) 14,14. — Λονδῖνον. = BMC. 71,38.

Ἔτος Γ (3) = 202 π. Χ.

1350. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΓ** — **ΚΙ** α) 13,75. — Μόδενα, (τὸ ἐκμαγεῖον βεβλαμμένον). XLVI, 2.
β) 14,14. — Παρίσιοι, 138, E. 488.

Ἔτος Ε (5) = 200 π. Χ.

1351. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΕ** — **ΚΙ** α) 14,15. — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
β) 14,08. — Λονδῖνον. = BMC. 71,39.
γ) 14,14. — " " 40.
δ) — Βιέννη, 135695. XLVI, 3.
ε) — Χάλλη.

1352. — **Ρ** τετράδραχμον. **Ɱ** — **ΛΕ** α) 13,63. — Παρίσιοι 139. XLVI, 4.
(δόπαλον) **ΚΙ**

Ἔτος Ϛ (6) = 199 π. Χ.

1353. — **Ρ** τετράδραχμον. **Γλαῦξ** — **ΛϚ** α) 13,31. (διάτροητον). — Βερολῖνον, P. Osten. XLVI, 5.
πρὸς ἄρ. **ΚΙ**

1354. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛϚ** — **ΚΙ** α) 14,25. — Ἀθῆναι, Δ. 251^α. XLVI, 6.
β) 14,30. — Λονδῖνον. = BMC. 71,41.
γ) 14,22. — " " 42.

Ἔτος Ϛ (7) = 198 π. Χ.

1355. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛϚ** — **ΚΙ** α) — J. Six. XLVI, 7.
β) 14,28. — Ἀθῆναι, Δ. 252^α.
γ) 14,23. — " Δ. 285^α.
δ) 14,30. — Παρίσιοι, 139bis Luynes.
ε) 14,26. — Löbbecke.
ς) 14,23. — Βρυξέλλαι, B. Hirsch.
ζ) 14,28. — Λονδῖνον. = BMC. 71,43.
η) 14,32. — Sir Weber.
θ) 14,23. — Cat. Bombois n° 2039, ὡς μετὰ ΛΞ (60)!
ι) 14 05. — " " " 2040, " "
ια) — Βερολῖνον.

1356. — **Ρ** τετράδραχμον. **Ɱ** — **ΛϚ** α) 14,21. — A. Tauber, ἐν Βιέννη. = Huber, Num. Zeit. 1870
Ɱ **ΚΙ** p. 410. Taf. VII, 2. (Num. Aeg. S. 330).

1357. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΖ** (α) 14,00. — Ἀθῆναι, Δ. XLVI, 13.
ΚΙ

Ἔτος Ϟ (9) = 196 π. Χ.

1358. — **Ρ** τετράδραχμον. **Ɱ** — **ΚΙ** α) 13,94. — Ἀθῆναι, Δ. 253^{αα} XLVI, 8.
ΛϞ β) — Rollin et Feuardent.

Ἔτος Ϛ (10) = 195 π. Χ.

1359. — **Ρ** τετράδραχμον. **Ɱ** — **ΚΙ** α) 13,92. — Ἀθῆναι, Δ. 253^{αα}. XLVI, 9.
ΛΙ β) 13,21. — " Δ. 287^α.
γ) 13,96. — Löbbecke.

Ἔτος ΙΒ (12) = 193 π. Χ.

1360. — **Ρ** τετράδραχμον. **»** — **ΚΙ** α) — Ἀλεξάνδρεια. XLVI, 10.
ΛΙΒ β) 13,50. — Παρίσιοι, 140. = Mionnet, VI, 34, 271.

Ἔτος ΙϚ (16) = 189 π. Χ.

1361. — Ϝ τετράδραχμον. ΚΙ — ΛΙϚ α) 26,98 (διάτρητον). — Λονδῖνον. = BMC. 44,34 pl. VIII, 6. Knight, Num. veteres p. 212. XLVI, 11.

1362. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΙϚ — ΚΙ α) 14,20. — Ἀθῆναι. Δ. 287^Α. XLVI, 12.

Ἔτος Ιϛ (19) = 186 π. Χ.

1363. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΙϛ — ΚΙ α) 13,32. — Βρυξέλλαι. 28 XLVI, 14.

1364. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΙϛ — Ϝ α) 14,20. — Μόδενα, (ἐκμαγεῖον βεβλαμμένον). XLVI, 15.
ΚΙ Ϝ β) 13,55. — Ὄσαβρούκη, (διάτρητον).
γ) — Dattari.

Ἔτος Κ (20) = 185 π. Χ.

1365. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚ — ΚΙ α) 14,10. — Παρίσιοι. 141. = Mionnet, VI, 3, 24. XLVI, 16.

Ϝ (ἀκροστόλιον)

1366. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚ — ΚΙ α) — Γόθα. 13. XLVI, 17.

Ϝ
(ῥόπαλον
τεταινωμένον,

β) — Βιέννη. = Cimet. Caes. Vindob. Tab. VIII, 15. — Sestini, M. Hed. III, Contin. p. 3,2 (C.M.H. n° 6378).

γ) — Λονδῖνον.

Ἔτος ΚΑ (21) = 184 π. Χ.

1367. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΚΙ α) — Βιέννη. = Cimet. Caes. Vindob. Tab. VIII, 16. — Eekhel. C. M. C. Vindob. I, p. 264,2. = Mionnet S^t. IX, 46. — Huber, Num. Aeg. S. 100, Taf. 2,1. XLVI, 18.

» Μεταξὺ τῶν
ποδῶν
τοῦ ἀετοῦ ἐπιδορατῆς:

β) — Mionnet, VI, 4, 25.

γ) — Γόθα.

1368. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΚΙ α) — Philipsen. XLVI, 19.

(ῥόπαλον
ἄνευ ταινιῶν).

1369. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΚΙ α) — Χάγη XLVI, 20.

Ϝ
(ἀκροστόλιον).

β) 13,71. — Ἀθῆναι Δ. 287^Α.

Ἔτος ΚΓ (23) = 182 π. Χ.

1370. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΓ — ΚΙ α) 14,20. — Παρίσιοι. 143. = Mionnet, VI, 4, 25. XLVI, 21.

β) 14,30. — Χάγη, J. Six.

Ἔτος ΚΔ (24) = 181 π. Χ.

1371. — Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΔ — ΚΙ α) 13,87. — Παρίσιοι, 142. = Mionnet, VI, 12, 106. XLVI, 22.

Δ'. ΑΜΑΘΟΥΣ

Ἔτος Α (1) = 204/3 π. Χ.

1372. — Ϟ τετράδραχμον. Ϝ — Ϝ α) 12,72* — Λονδῖνον. = BMC. 71,37. XLIV, 20.

ΛΑ

Ἔτος Β (2) = 203 π. Χ.

1373. — Ϟ τετράδραχμον. Θύρσος — Α α) 13,92. — Ὄσαβρούκη. XLIV, 21.

ΛΒ Μ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.—ΧΑΛΚΑ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗΣ (;)

XLVI, 23-25.

Ἐνταῦθα φαίνονται ἀσφαλῶς ἀνήκοντα κατὰ τεχνοτροπίαν χαλκᾶ τινε νομίσματα οἷα τὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 854-874 τάξεως. Τούτων ἀπεικονίζομεν ἐνταῦθα τρία τοιαῦτα (Πίναξ XLVI, ἀρ. 23-25) πρὸς παραβολὴν τῆς τεχνοτροπίας αὐτῶν πρὸς τὴν τῶν τετραδράχμων τῶν φερόντων τὰ ἔτη Πτολεμαίου τοῦ Ε'. Εἶναι δὲ ταῦτα τῶν αὐτῶν ὀλκῶν καὶ λίαν κοινά. (ἀρ. 23 καὶ 24 ἐν Βερολίφ, ἀρ. 25 ἐν συλλογῇ Löbbecke.)

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ', ΦΙΛΟΜΗΤΟΡΟΣ
(181/180—145 π. Χ.)

Τ Α Ξ Ι Σ Α.

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ
181/180 — 174 π. Χ.

Σ Ε Ι Ρ Α Α.

Χαρακτηριστικόν, Κ δηλωτικὸν τοῦ ὀνόματος τῆς Κλεοπάτρας.

1374.—Χρυσῆ δακτύλα τύπων Ἀρσινόης Β'.

Κεφαλή ὠρίμου ἡλικίας Κλεοπάτρας Α' ὡς Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ., Ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς Κ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 28,05. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 186. pl. III. = Διεθν
β) 27,70. — Löbbecke.
γ) 27,72. — Ὁσναβρούκη.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειναιωμένον, πλήρες καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- Εφημ. τόμ. Β'. 207, 16. Πίν. II', 8. (ἐν μεγεθύνσει). XLVII, 1.
» 2.
» 3.

1375.—Χαλκῆ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 20,60. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6604 g.
β) 19,60. — » Δ. = FCD. 489, ὡς μετὰ Χ
καὶ Κ (ὑστερόσ. κέρας).
γ) 16,80* — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 488.
δ) 22,67. — Λονδίνον. = BMC. 97, 117-120.
ε) 24,10. — Ὁσναβρούκη. (ὑστερόσημον κέρας
ς) 17,90. — » (ὁ ἀστήρ ὁμοιάζει πρὸς τριάναν).
ζ) 24,00. — Στρογγανῶφ.
η) 19,76. — Philipsen.
θ) 19 15. — Leyden.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἀστήρ ἔχων ἕξ ἀκτίνες (*). Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ αἰετοῦ Κ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ι) — Βιέννη. (α) XLVII, 4.
ια) — Κοπεγχάγη
ιβ) — Dattari. ὑστερόσημον κέρας.
"Ομοια, ἀλλ' ἐκ παραδρομῆς (i) ἄνευ τοῦ Κ.
ιγ) 28,80. — Ἀθῆναι, Α. Ε. ὑστερόσημον κέρας.
ιδ) 21,55. — »
ιε) — Γόθα
ισ) — Dattari
ιζ) — Hirsch ἐν Μονάχῳ (μετὰ Κ; ἐν κύκλῳ γραμμῆς).

1376.—Χαλκῆ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἡρακλέους πωγωνοφόρου, ἐν λεοντῇ, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 12,60. — Ἀθῆναι Ε Σ. 6561a.
β) 10,95. — » Δ. = FCD. 534.
γ) 10,60. — » Δ. Κληροδότημα
δ) 10,20. — »
ε) 10,01. — » Ε Σ 4900/1 ΙΑ'. 3.
ς) 9,55* — » Δ. = FCD. 535.
ζ) 8,55* — » Ε Σ. 6561e.
η) 12,70. — Μιλάνον, 7754.
θ) 9,80. — » 7755.
ι) 11,28. — Löbbecke.
ια) 11,26. — »
ιβ) 12,50. — Τουρῖνον, MR. 26727.
ιγ) 10,15. — Ὁσναβρούκη.
ιδ) 11,01. — Λονδίνον. = BMC. 72, 44 pl. XVI,
10 καὶ 47.
ιε) 12,44. — Βερολίνον, Imhoof.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ., φέρων δὲ κηρύκειον μέγα ἐπ' ὤμου. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ Κ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ις) 9,82. — Βερολίνον, P. Osten.
ιζ) 9,20 — Στρογγανῶφ, 245 (ιζ) XLVII, 5.
ιη) — Κοπεγχάγη.
ιθ) — Παρίσιοι, 656. = Mionnet VI, 44, 387 pl. LXXVIII, 6.
κ) — Παρίσιοι, 657. = Mionnet VI, 44, 388.
κα) — Πάμμα
κβ) — Νεάπολις, MN. 9483.
κγ) — Βολωνία, 68.
κδ) — Γλασκώβη.
κε) — Βιέννη, 23493-4.
κς) — Μοναχον, 246.
κζ) — Dattari.
κη) — Ἀλεξάνδρεια.
κθ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 10, 29.

1377.—*Χαλκά μεγέθους 22 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 6,80. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
 β) 6,75. — » Δ. 360.
 γ) 7,42. — Philippsen.
 δ) 7,32. — Λονδίνον. = BMC. 105,5 pl. XXVI, 3.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραννοῦ, πρὸς ἄρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ δευτέρου ἀετοῦ τὸ Κ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ε) 7,25. — Βιέννη. 23610. (α) XLVII, 6.
 ς) 7,72. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5867.
 ζ) — Παρίσιοι. 446. = Mionnet, VI, 30, 247.
 η) — Κοπεγχάγη.

1378.—*Χαλκά μεγέθους 18 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Διὸς ταινιοστεφῆς (ἢ Νείλου;), πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 5,00. — Ἀθῆναι. Δ. 494A.
 β) 3,37* — » Δ. = FCD. 480 ὡς μετὰ ΓΕ.
 γ) 5,18. — Λονδίνον. = BMC. 75,82, pl. XVIII, 3.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραννοῦ πρὸς ἄρ. καὶ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς δεξ.. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ Κ.

- γ) 5,65. — Rollin et Feuarent. (α) XLVII, 7.
 δ) — Κοπεγχάγη.
 ε) — Dattari.

1379.—*Χαλκά μεγέθους 16 χιλιοστῶν.*

Προτομή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ κράνους καὶ γλαμύδος, πρὸς δεξ.

- α) 2,92. — Ὁσναβρούκη.
 β) 2,77. — »
 γ) 3,33. — Ἀθῆναι, Δ. 538B.
 δ) 2,98. — Λονδίνον. = BMC. 72,48.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραννοῦ, πρὸς ἄρ., φέρων δ' ἐπ' ὤμου μέγα σκῆπτρον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τὸ Κ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ε) 1,90. — Leyden. (α) XLVII, 8.
 ς) 3,65. — Στρογγανῶφ n° 302.
 ζ) — Γλασκώβη.

ΣΕΙΡΑ Β.

ΚΥΠΡΟΣ

α) Ἄνευ χρονολογιῶν.

Τὰ φέροντα τὸ ὄνομα τῆς Κλεοπάτρας ὀλόγραφον καὶ τὸ μονογράφημα τῆς Πάφου Δ.

1380.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΛΙΞΕΗΣ ἄριστερά, ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ δεξιά.
Κεφαλή Ἄμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 26,45 — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6569^α.
β) 26,00. — " " 6569^β.
γ) 24,05. — " Δ = FCD. 350.
δ) 24,00. — " Α. Ε.
ε) 23,55. — " Δ. = FCD. 349.
ς) 25,60. — Μιλᾶνον, 7694.
ζ) 24,20. — Löbbecke.
η) 24,50. — Ὄσναβρούκη.
θ) 21,70. — "
ι) 21,50. — Consul Weber.
ια) 25,70. — Τουρῖνον, Μ. Α. = Fabretti, n° 5822.
ιβ) 24,38. — " " " 5823.
ιγ) 21,30. — " " " 5824.
ιδ) 23,97. — Λονδῖνον. = BMC. 106,20 pl. XXVI, 7-23.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Δύο ἄετοι μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραυνῶν πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δίκερας. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ δευτέρου ἄετοῦ Δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιε) 24,40. — Στρογγανῶφ, 374. (α) XLVII, 9.
ισ) 21,20. — " 373.
ις) 21,20. — Χάγη.
ιη) 23,99. — Βερολίνον, P. Osten.
ιθ) 22,15. — " Imhoof.
κ) — " 9116.
κα) — " Fox.
κβ) — Παρίσιοι, 396. = Mionnet VI, 26,241.
— Pellerin, Rois pl. VI, 1.
κγ) — Ἀλεξάνδρεια, 15 κομμάτια.
κδ) — Μόναχον, 74 καὶ 76.
κε) — Πάρμα.
κς) — Νεάπολις, MN. 9459.
κζ) — Γόθα, (τρία κομμάτια).
κη) — Dattari.

1381.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΛΙΞΕΗΣ ἄριστερά, ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ δεξιά.
Κεφαλή Ἀλεξανδρείας, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 8,00. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 324, pl. VI.
β) 6,10* — " Δ. Κληροδότημα, 28.
γ) 8,20. — Χάγη, J. Six.
δ) 7,73. — Ὄσναβρούκη
ε) 7,50. — "
ς) 7,19. — Λονδῖνον. = BMC. 96,94-97, pl. XXIII, 3.
ζ) 6,50. — Στρογγανῶφ, 333.
η) 7,62. — Τουρῖνον, ΜΑ = Fabretti, n° 5825.
θ) 7,27. — " ΜΑ. " 5826.
ιη) — Seguin, Selecta numismata p. 68-72. — Vaillant p. 121,1. — Gessner Tab. II, 14.
ιθ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 6, 1,2 et 4 (C. M. II, n° 6406 καὶ 7091).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ αὐτοῦ Δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ι) 6,00. — Βερολίνον, Imhoof. (α) XLVII, 13.
ια) — " 503/1875.
ιβ) — " anc. coll.
ιγ) — Παρίσιοι, 389. = Pellerin, Rois pl. VI, 2. — Mionnet VI, 26,207-208.
ιδ) — Παρίσιοι, 390-392.
ιε) — Μόναχον, 72.
ισ) — Κοπεγχάγη, δύο.
ις) — Dattari.

1382.—Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΛΙΞΕΗΣ ἄριστερά, ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ δεξιά.
Κεφαλή Ἴσιδος, στάχυσιν ἔστεμμένη, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 4,55. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 258.
β) 3,90. — " Δ. " 259bis.
γ) 3,40. — " Α. Ε.
δ) 4,34. — Λονδῖνον. = BMC. 781 pl. XXVIII, 7.
— Mahaffy, Emp. of Ptol. p. 405 fig.
ε) 3,86. — Löbbecke.
ς) 3,61. — Ὄσναβρούκη.
ζ) 3,60. — "
η) 3,22. — "
θ) 2,50* — Στρογγανῶφ, 294.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ. καὶ στρεφόμενος πρὸς δεξ., φέρων δὲ κέρας ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Δ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ι) 4,75. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5759. (α) XLXII, 15.
ια) 3,96. — " " " 5760.
ιβ) 3,37. — " " " 5827.
ιγ) — Μόναχον, 62.
ιδ) — Βερολίνον, 28207.
ιε) — " 17035.
ις) — " Fox.
ις) — Γόθα.
ιη) — Παρίσιοι, 412 N. III, H, 667.
ιθ) — Dattari.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Σειρά σύγχρονος τῆ προηγουμένη μετὰ τοῦ αὐτοῦ $\square$, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ὀνόματος τῆς Κλεοπάτρας.

1383.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἄμμωνος, πρὸς δεξ. (ὡς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1380 τῆς προηγουμένης σειρᾶς), ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 20,65. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6569ε.
β) 23,90. — Στρογγανῶφ. 375.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραιῶν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δίκερας. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ δευτέρου ἀετοῦ $\square$. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- γ) 23,20. — Στρογγανῶφ, 376.

XLVII, 10.

1384.—Χαλκᾶ μεγέθους 28/27 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἴσιδος, στάχουσιν ἔστεμμένη, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 19,35. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
β) 18,70. — » Ε. Σ. 6563^{στ}.
γ) 18,60. — » » 6562.
δ) 18,40. — » » 6563^β.
ε) 18,20. — » Α. Ε.
ς) 17,15. — » Δ. Ἡμεφθαρμένα.
ζ) 16,90. — » Α. Ε.
η) 16,80. — » Ε. Σ. 6563^ε.
θ) 15,90. — » Α. Ε.
ι) 15,30. — » Δ. = FCD. 261.
ια) 15,20. — » Α. Ε.
ιβ) 14,95. — » Δ. = FCD. 268.
ιγ) 14,95. — » Ε. Σ. 6563^α.
ιδ) 14,45. — » Α. Ε.
ιε) 14,20. — » Α. Ε. Κληροδότημα 14.
ισ) — » Α. Ε. 9 διάφορα κακῆς διατηρ.
ιζ) 17,40. — Ὄσαβρούκη
ιη) 15,30. — »
ιθ) 14,77. — »
κ) 13,29. — »
κα) 16,10. — Βρουσβίκη
κβ) 16,18. — »
κγ) 16,88 - 13,00. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti, n° 5769-5783, 14 κομμάτια.
κδ) 18,00. — Consul Weber.
κε) 17,75. — Βερολίνον, anc. col.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\square$. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κς) 14,92. — Βερολίνον, Imhoof. (α) XLVII, 11
κζ) 15,65. — » Imhoof.
κη) 14,16. — »
κθ) — » 14 ὁμοια.
λ) 16,65. — Löbbecke.
λα) 16,52. — »
λβ) 15,05. — »
λγ) 16,25. — Χάγη.
λδ) 13,40. — »
λε) 15,30. — Στρογγανῶφ, 292.
λς) 16,58. — Λονδῖνον. = BMC. 89,6-11 pl. XXI, 3.
λζ) 15,20. — Μιλᾶνον.
λη) 13,75. — Leyden.
λθ) — Μόναχον, πέντε κομμάτια.
μ) — Γόθα, δύο.
μα) — Βρυξέλλαι, τρία.
μβ) — Παρίσιοι, 670, (F. 3318), 671 καὶ 673.
μγ) — Βολωνία.
μδ) — Φλωρεντία.
με) — Thorwaldsen. = Cat. Müller, 1767.
μς) — Κοπεγχάγη δύο.
μζ) — Βιέννη, 23618.
μη) — » 23620-22.
μθ) — Πάρμα, τρία.
ν) — Σαμπον, ἐν Μιλάνῳ.

1385.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἡρακλέους πωγωνοφόρος, ἐν λεοντῆ, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 10,20. — Ἀθῆναι, Δ. Κληροδότημα 25.
β) 9,95. — » Α. Ε.
γ) 9,55. — » Δ. Κληροδότημα 26.
δ) 9,15. — » Α. Ε.
ε) 8,75. — »
ς) 8,45. — » Δ. = FCD. 533.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. $\square$. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ζ) 9,90. — Χάγη. (α) XLVII, 12.
η) 10,05. — Ὄσαβρούκη.
θ) 8,45. — »
ι) 8,86. — Χάγη.
ια) — Λονδῖνον. = BMC. 68,7 pl. XVI, 3.
ιβ) — Παρίσιοι, 653.

1386. — *Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Ἀλεξανδρείας, ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 7,05. — Ἀθῆναι. Δ. Ἀχρηστα
- β) 6,90 — » Δ. 326^Α.
- γ) 8,95. — Βρουσβίκη.
- δ) 8,50. — Στρογγανώφ, 297.
- ε) 6,87. — Ὁσναβρούκη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ς) 6,97. — Λονδίνον. = BMC. 96,97. (β) XLVII, 14.
- ζ) — » » 89,12.
- η) — Παρίσιοι. = Mionnet, VI, 26, 209-210.
- θ) — Μόναχον.

1387. — *Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή Ἰσίδος, στάχυσιν ἐστεμμένη, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 4,34. — Λονδίνον. = BMC. 78, 2-4.
- β) 4,85. — Μόναχον

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ., καὶ στρεφόμενος πρὸς δεξ., φέρων δὲ κέρας ἐπ' ὤμον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ☉. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- γ) — Μόναχον, ἕτερον δύο.
- δ) — Παρίσιοι, 413. N. III, H. 668.

β) Μετὰ χρονολογιῶν.

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ χρονολογιῶν Πτολεμαίου C', κοπέντα ἐν Κύπρῳ ἐπὶ τῆς ἐπιτροπείας τῆς Κλεοπάτρας Α'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἡ χρονολογία καὶ δεξ. ΠΑ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδ.

Α'. ΠΑΦΟΣ

Ἔτος C (6) = 175 π. X.

*1388. — *Ρ* τετράδραχμον. LC — ΠΑ α) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος I (7) = 174 π. X.

1389. — *Ρ* τετράδραχμον. LZ — ΠΑ α) 13,03. — Ἀθῆναι, Δ. 256^Α. XLIX, 1.
β) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 80,14 pl. XIX, 1.
γ) 14,19. — » » 15.
δ) — Συλλ. Com. de Vaux. = Vaillant p. 85, 2. = Gesner, Tab. I, 28.

1390. — *Ρ* τετράδραχμον. LI — ΠΑ α) 13,90. — Παρίσιοι, 176. = Mionnet VI, 11,100. XLIX, 2.
β) 14,25. — Sir Weber.
γ) 14,08. — Βερολίνον. P. Osten.
δ) * (διάτρητον). — Βερολίνον, 11783.

1391. — *Ρ* τετράδραχμον. LS — ΠΑ α) 11,95 (ὑπόχαλκον). — Rollin et Feuarent. XLIX, 3.

Β'. ΣΑΛΑΜΙΣ

Ἔτος B (2) = 179 π. X.

1392. — *Ρ* τετράδραχμον. LB — ΣΑ α) 11,39 (διάτρητον). — Πάριμα. L, 1.
κέρας

Ἔτος C (6) = 175 π. X.

1393. — *Ρ* τετράδραχμον. LC — ΣΑ α) 13,42. — Γόθα. = Liebe, Gotha numar. p. 162 fig. L, 2.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ ΕΥΛΑΙΟΥ

(173—171 π. X.)

Σ Ε Ι Ρ Α Α

Δηλωτικά Ε και ΕΥΛ (= Εύλαιος).

ΑΙΓΥΠΤΟΣ

α) Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου τοῦ Σωτήρος.

1394.—Ἀργυρᾶ τετράδραχμα.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 12,90* — Ὁσναβρούκη.
β) 13,98. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 286.
γ) — Ἀλεξάνδρεια.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. Ε.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XLVII, 16.
» 17.

δ) — Dattari

β) Χαλκᾶ φέροντα τὸ ὄνομα ΕΥΛ

*1395.—Χαλκᾶ μεγέθους 45 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 84,00, — Στρογγανῶφ, ἀρ. 303. (Ἴδὲ τὴν κάτωθι σημείωσιν).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ ΕΥΛ. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

1396.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 25,10. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 271.
β) 23,85. — » Δ. » 270, pl. V.
γ) 24,30. — Πάρμα.
δ) 22,56. — Ὁσναβρούκη.
ε) 22,10. — Χάγη.
ς) 21,45. — Löbbecke.
ζ) 20,50. — Στρογγανῶφ, 306.
η) 22,92. — Λονδίνον. = BMC. 80, 16-17 pl. XIX, 2.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΞ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ., καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου μέγα σκῆπτρον. Μεταξὺ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ΕΥΛ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἄνθος λωτοῦ ἢ ῥοιᾶς. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- θ) — Παρίσιοι, L. 567. (α) XLVII, 21.
ι) — » = Mionnet VI, 40, 331.
ια) — Βερολῖνον, Fox.
ιβ) — Γόθα.
ιγ) — Κοπεγχάγη
ιδ) — Βολωνία, 55.
ιε) — Rembrock, P. 2. Tab. 59.

ΣΗΜ. Χάριν πλείονος ἀκριβείας παραθέτω ἐνταῦθα αὐτολεξεῖ ἐκ τοῦ χειρογράφου καταλόγου τῆς συλλογῆς Στρογγανῶφ τὴν περιγραφὴν τοῦ μοναδικοῦ τούτου νομίσματος, ὅπερ δὲν κατώρθωσα νὰ ἴδω ἐγὼ αὐτός, ἀγνοῶ δὲ καὶ τί ἀπέγεινε.

Pag. 33. N° 303. — Tête d'Ammon.

Rs. ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΩΞ. Aigle au repos sur un foudre, à gauche; devant, la fleur du lotus; entre les jambes de l'aigle, ΕΥΛ (Eulaeus). — P. 84,00. Pièce unique.

1397.—*Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Παρίσιοι, = Mionnet VI, 39, 323-325
 β) 15,45. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 497, ἔνθα ὡς ἄνευ
 τοῦ ΕΥΛ.
 γ) 14,98. — Τουρῆνον, MA. = Fabretti n° 6043.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ ΕΥΛ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ σκήπτρου. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- δ) — Dattari.
 ε) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. 9,21 (C. M. II. 6395).

XLVII, 22.

1398.—Τὸ αὐτὸ μετὰ ὑστεροσίμου ἀγκύρας τῶν Σελευκιδῶν.

- α) 15,00. — Βιέννη.
 β) 17,36. — Λονδῖνον. = BMC. 20-21.
 γ) — Παρίσιοι, 554. = Mionnet VI, 39,325.

- δ) — Κοπεγχάγη.
 ε) — Βρυξέλλαι.

1399.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Παρίσιοι, 555. = Mionnet St. IX, 22,119 (ἄνευ λωτοῦ).
 β) — " 547, "
 γ) 12,82. — Ὁσαβρούκη.
 δ) 12,20. — Στρογγανόφ, 304.
 ε) 12,04. — Μιλᾶνον, 7675.
 ς) 9,90. — " 7677.
 ζ) 11,50. — Löbbecke.
 η) 11,80. — Χάγη.
 θ) 11,30. — Leyden.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ ΕΥΛ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ὑστεροσίμου.

- ι) — Μόναχον, 185, 187.
 ια) — Βιέννη, 23736.
 ιβ) — Βερολῖνον, 2929.
 ιγ) — " Rauch.
 ιδ) — " v. Knob.
 ιε) — Γόθα.
 ις) — Ἀλεξάνδρεια.
 ιζ) — Dattari.

XLVII, 23.

1400.—Τὸ αὐτὸ μετὰ ὑστεροσίμου ἀγκύρας τῶν Σελευκιδῶν.

- α) 11,33. — Λονδῖνον. = BMC. 81,22.
 β) — Παρίσιοι, 558.

- γ) — Παρίσιοι, 547. = Mionnet VI, 39,325.
 δ) — Πλεῖστα ἄλλα ἐν τῷ ἐμπορίῳ.

1401.—*Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προτελευταίῳ.

- α) 10,65. — Μόναχον.
 β) 10,35. — Ἀθῆναι, Δ. 371^A.

Ὅμοίως τῷ προτελευταίῳ, μετὰ ΕΥΛ καὶ ἄνευ λωτοῦ.

- γ) — Γόθα (μετὰ τῆς ὑστεροσίμου ἀγκύρας τῶν Σελευκιδῶν). (α) XLVII, 24.

1402.—*Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,20. — Μιλᾶνον, 7678.
 β) — Βιέννη, 23564.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ (ΕΥΛ κτλ.).

- γ) — Παρίσιοι, L. 556.

XLVII, 25.

ΣΕΙΡΑ Β.

α) Χαλκᾶ σύγχρονα τῶν τῆς προηγουμένης σειρᾶς, μετὰ τοῦ ἄνθους τοῦ λωτοῦ,
ἀλλ' ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ Εὐλαίου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1403.—Χαλκᾶ μεγέθους 45 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἐμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιᾶ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν περὺγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
ἄνθος λωτοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

XLVII, 18.

α) 91,60. — Ἀθῆναι. Δ. 451α.

β) 86,85. — » Δ. = FCD. 495 (ἐνθα ἐσφαλμένος ὡς μετὰ sceptre sur l'aile).

γ) 91,55. — Λονδίνον. = BMC. 87,71 pl. XX, 8. Μεταξὺ τῶν ποδῶν, ξ;

δ) 86,82. — » » 85,59 » 3.

ε) — Παρίσιοι, 733, 737 καὶ 739. = Mionnet VI, 39, 320-322.

1404.—Χαλκᾶ μεγέθους 38 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 45,10. — Γόθα.

β) 43,60. — »

γ) 48,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 496.

δ) 47,00. — Μόδενα.

ε) 43,70. — Μιλᾶνον, 7763.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ς) 49,50. — Löbbecke.

(α) XLVII, 19

ξ) 42,50. — Λονδίνον. = BMC. 87,72.

η) 46,17. — Ὁσσαβρούκη.

θ) — Βολωνία.

1405.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 38,80. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 272.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ σκήπτρου ἐπὶ
τοῦ ἄρ. ὄμου.

1406.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 20,60. — Ἀθῆναι. Ε. Σ. 6568^β.

β) 21,10. — » Δ. 272^α.

γ) 20,84. — Βερολίνον, P. Osten.

δ) — Λονδίνον. = BMC. 82,25.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ε) — Παρίσιοι, 564. = Mionnet VI, 40, 330. (α) XLVII 20.

ς) — » 566 καὶ 572.

ξ) — Βολωνία.

1407.—Χαλκᾶ μεγέθους 21 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,80. (λεπτοῦ πετάλου). — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6608^γ.

β) 5,10. — Στρογγανῶφ, 305.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἄετος ἄνευ
σκήπτρου.

γ) 4,40* — Γόθα.

(α) XLVIII, 17.

Πβλ. XXIV, 18.

1408.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 2,45. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 521bis.

β) 2,05. — » Δ. = FCD. 499.

γ) 2,05. — » Ε. Σ. 6609.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

δ) 2,20. — Βερολίνον, 10573.

(α) XLVIII, 18.

ε) 1,50. — Στρογγανῶφ.

Πβλ. καὶ XXIV, 19.

ς) — Dattari.

β) Σύγχρονα (;) τοῖς προηγουμένοις,
μετὰ διαφόρων γραμμάτων μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

1) Μετὰ ΛΙ (ἐκ παρανοήσεως τοῦ ΔΙ;)

*1409.—Χαλκᾶ μεγέθους 45 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραννοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ.
ἄνθος λωτοῦ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀε-
τοῦ ΛΙ.

α) 90,00. — Κατάλ. Στρογγανόφ, 307.

*1410.—Χαλκᾶ μεγέθους 38 (;) χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, προστιθεμένου ἀρ.
ἐν τῷ πεδίῳ ἀγάλματος τῆς τετραγώ-
νου ἐργασίας (« devant, une statue en
terme »).

α) 65,00. — Κατ. Στρογγανόφ, 309.

1411.—Χαλκᾶ μεγέθους 38 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραννοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἄν-
θος λωτοῦ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ ΛΙ.

α) 45,30. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6600ε.

β) 42,50. — Λονδίνον = BMC. 87,74.

XLVIII, 16.

2) Μετὰ ξ ἢ ΞΕ μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ.

1412.—Χαλκᾶ μεγέθους 45 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραννοῦ, πρὸς ἀρ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν
αὐτοῦ ξ (;). Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἄνθος λω-
τοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 91,55. — Λονδίνον. = BMC. 87,71 pl. XX, 8.

1413.—Χαλκᾶ μεγέθους 38 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 48,35. — Leyden.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

β) 42,50. — Λονδίνον. = BMC. 87,73.

1414.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν
ποδῶν τοῦ ἀετοῦ ΞΕ, τὸ δὲ ἄνθος τοῦ
λωτοῦ μετὰ μακροῦ ποδός.

α) 45,45. — Βερολῖνον, Rauch.

XLVIII, 15.

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΚΑΤΑΚΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΥΠΟ ΑΝΤΙΟΧΟΥ Δ', ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΥΡΙΑΣ

(170 π. X.)

α) Ἡ ἐν Αἰγύπτῳ κοπεῖσα σειρὰ τοῦ Ἀντιόχου.

1415.—Χαλκᾶ μεγέθους 44 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Διὸς Σεράπιδος, δαφνοστεφής, πρὸς δεξ., μετὰ τοῦ συμβόλου τοῦ Ὀσίριδος. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ } δεξιὰ ἐκ
ΑΝΤΙΟΧΟΥ } τῶν ἄνω, καὶ ΘΕΟΥ
ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ } ἀρ.
ἐκ τῶν ἄνω. Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξιὰ.

α) 73,95 — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 274 pl. XI.

β) 74,40. — Βερολίνον, 17610.

(α) XLVIII, 1.

γ) 73,00. — Παρίσιοι, 580. = Babelon, Rois de Syrie, p. 75. 580 pl. XIII, 14.

δ) 57,15* — Χάγη.

ε) * — Κοπεγχάγη.

ς) — Cat. Billoin n° 958.

ζ) — Duane, Coins of the Seleucidae p. 66 pl. VIII, 14 (Froelich Annales Tab. VII, 13).

1416.—Χαλκᾶ μεγέθους 34 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 39,30. — Ἀθῆναι, Δ. Κληροδότημα 16.

β) 36,45. — » Δ. = FCD. 275.

γ) 35,95. — » Δ. Κληροδότημα 15.

δ) 33,70. — » Δ. 274A.

ε) 40,70. — Χάγη.

ς) 39,00. — »

ζ) 38,60. — »

η) 39,69. — »

θ) 39,60. — Μιλάνον, 5961.

ι) 35,50. — » 5963.

ια) 39,50. — Ὁσναβρούκη.

ιβ) 38,38. — Löbbecke.

ιγ) 34,60. — »

ιδ) 34,45. — Consul Weber.

ιε) 40,94. — Τουρῖνον, MA, = Fabretti, 4650.

ισ) 36,68. — » » 4651.

ις) 32,97. — » » 4652.

ιη) 35,00. — Στρογγανώφ, 310

ιθ) 37,20. — Βιέννη, 20443.

κ) 36,30. — » 20442.

κα) 31,90. — » 20444. = Theupoli, 3622.

κβ) 30,10. — Βιέννη, 20445.

(α) XLVIII, 2.

κγ) 53,50 παχυτάτ. πετάλου. — Παρίσιοι.

κδ) 39,20. — Παρίσιοι

κε) 38,20. — »

κς) 36,00. — »

κζ) 37,50. — »

κη) 34,00. — » (Luynes)

κθ) 33,50. — »

λ) 37,50. — »

λα) 38,80. — Λονδίνον. = BMC. Seleucides p. 38,42 pl. XII, 11.

λβ) 36,31. — » » p. 38,43.

λγ) 29,60. — » » p. 38,44.

λδ) 39,76. — Βερολίνον.

λε) — » τέσσαρα ἄλλα.

λς) — Μόναχον

λζ) — Γόθα. = Liebe, Gotha Num. p. 111.

— Gessner, Reg. Syriae, Tab. II, 18.

λη) — Κοπεγχάγη, δύο.

λθ) — Dattari.

Babelon, Rois
de Syrie p. 75
n° 581-588 pl.
XIII, 15.

1417.—Χαλκᾶ μεγέθους 26/27 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἰσίδος, στάχυσι καὶ τῷ ἰδιάζοντι αὐτῇ κοσμήματι ἔστεμμένη. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 20,90 (παχ. πετάλ.). — Βιέννη, 20446.

β) 17,10 (λεπτ. »). — » 20447.

γ) 18,50 (παχ. »). — Ἀθῆναι, Δ. FCD. 276, pl. VI.

δ) 16,85 (λεπτ. »). — » Δ. 276A.

ε) 22,00. — Παρίσιοι, Luynes

ς) 20,70. — »

ζ) 20,00. — »

η) 18,55. — »

θ) 18,00. — »

ι) 17,60. — »

ια) 16,00. — »

ιβ) 15,30. — »

ιγ) 14,90. — »

Babelon ἔ. ἄ. n°
589-597 pl. XIII, 16.

ιδ) 18,40. — Χάγη

(α) XLVIII, 3.

ιε) 17,90. — »

ισ) 17,40. — »

ις) 18,50. — Consul Weber.

ιη) 19,21. — Τουρῖνον MA. = Fabretti 4653.

ιθ) 16,66. — » » 4654.

κ) 17,92. — » » 4655.

κα) 16,82. — » » 4656.

κβ) 17,10. — Μιλάνον, 5963.

κγ) 16,50. — » 5965.

κδ) 16,50* — » 5966.

κε) 12,20 (λεπτόν). 5964.

κς) 18,90. — Löbbecke.

- κζ) 18,40. — Löbbecke. λγ) 17,51. — Βερολίνον, P. Osten.
 κη) 18,36. — " λδ) — " ἑπτὰ ἄλλα. — Beger Th.
 κθ) 17,31* — " Brand. T. III, p. 46. = Gessner l. c.
 λ) 17,62. — Λονδίνον. = BMC. Seleucid p. 38,45. II, 16.
 λα) 16,78. — " p. 38,46 pl. XII, 12. λε) — Κοπεγχάγη.
 λβ) 14,19. — " p. 38,47. λς) — Γόθα.
 λξ) — Haym I, 46. = Gessner, l. c. Tab. II, 46. — Mus. Abdiani. = Gessner, l. c. Tab. VIII, 11.
 λη) — Duane, Seleucidae p. 66 pl. VIII, 14. (Froelich, Annales, Tab. VI, 14 et VII, 14.)

1418. — Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀντιόχου Γ', μετὰ διαδήματος ἀκτινο-
 στεφοῦς, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 8,50. — Ἀθήναι, Δ. = FCD, 277, pl. VI.

XLVIII, 4.

β) 10,00. — Βιέννη, 20450. = Theupoli 2620, παχέος πετάλου καὶ ἀρίστης διατηρήσεως.

γ) 5,45. — " 20459

δ) 9,30. — Μιλάνον, 5971.

ε) 9,50. — Χάγη.

ς) 9,30. — "

ζ) 9,45. — Löbbecke.

η) 8,30. — "

θ) — Κοπεγχάγη.

ι) — Βερολίνον v. Knobelsdorf.

ια) — " Fox.

ιβ) 10,30. — Παρίσιοι } Babelon ἔ. ἀ. n° 598-600
 ιγ) 10,00. — " } pl. XIII, 7.
 ιδ) 7,05. — "

ιε) 7,90. — Λονδίνον. = BMC. Seleucid Kings. 38,48.

ις) 6,41. — " 49 pl. XII, 13.

ιξ) 8,97. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti 4657.

ιη) 8,10. — " " 4658.

ιθ) — Duane, Seleucidae p. 66 pl. VIII, 6.

1419. — Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ Δ., ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω.
 ΑΝΤΙΟΧΟΥ δ., . . .

Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος
 ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ., φέρων δὲ σκῆπτρον
 ἐπ' ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ ἢ ἐν τῷ
 ἔξέροφ, μονογράφημά τι.

α) 5,85. — Ἀθήναι, Δ. 277^A.

β) 6,20. — Μιλάνον, 5973.

γ) 6,00. — " 5972.

δ) 5,85. — Βιέννη, 20451.

ε) 5,60. — Χάγη.

ς) 5,40. — "

ζ) 5,40. — "

η) 5,95. — "

θ) 5,90. — Χάγη.

(α) XLVIII, 5.

ι) 6,61. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 4659.

ια) 6,56. — " " 4660.

ιβ) 6,90. — Sambon, ἐν Μιλάνῳ.

ιγ) 4,90. — Στρογγανόφ, 311.

ιδ) — Κοπεγχάγη.

ιε) — Ὄσαβρούκη.

ις) — Βερολίνον, ἕξ κομμάτια.

β) Ἡ ἐν Κύπρῳ κοπεῖσα σειρὰ τοῦ Ἀντιόχου.

ΣΑΛΑΜΙΣ

Συριακοὶ τύποι.

1420. — Ἀργυροῦν τετράδραχμον ἀκτινόν.

Κεφαλὴ Ἀντιόχου Δ', μετὰ διαδήματος πρὸς δ.,
 ἐν κύκλῳ ἕξ ὄρμου Συριακοῦ.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. ἐκ τῶν ἄνω καὶ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
 ἀρ. ἐκ τῶν ἄνω. Ἀπόλλων γυμνὸς καθή-
 μενος ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ, πρὸς ἄρ., ἔχων
 ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ βέλος, τὴν δ' ἄρ.
 στηρίζων ἐπὶ τοῦ τόξου. Ἐν τῷ πεδίῳ
 ἀρ. Α καὶ γλαῦξ ἰσταμένη πρὸς ἄρ., δε-
 ξιά δὲ ΣΑ.

α) 16,97. — Λονδίνον. = BMC. Seleucid Kings p. III, 4° καὶ Ptolemies p. 81.

XLVIII, 6.

1421. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
 ἀρ. ΣΑ καὶ ῥόπαλον, δεξιὰ δὲ Ϟ.

α) 16,90. — Παρίσιοι. = Babelon, Rois de Syrie p. 67,518.

Τ Α Ξ Ι Σ Δ.

ΑΝΤΙΟΧΟΣ Δ' ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ C', ΣΥΜΒΑΣΙΑΙΣ ΕΝ ΜΕΜΦΙΔΙ

(170—169 π. X.).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1422.—*Χαλκᾶ μεγέθους 26 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή ἸΑμμωνος, πρὸς δεξιά.

[Α]ΝΤΙΟΧΟ[Υ] ἀριστερά, [ΒΑΞΙΛΕΩΞ] δεξιά.

Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραιῶν, πρὸς ἀρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) — Dattari.

XLVIII, 7.

Τ Α Ξ Ι Σ Ε.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ C' ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Ζ', ΣΥΜΒΑΣΙΑΙΣ

(Ἀπὸ τοῦ 169 π. X.).

Ἐποχὴ ἀταξίας ἐνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Ἀντιόχου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

1423.—*Χαλκᾶ μεγέθους 36/40 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή ἸΑμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιά.

Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραιῶν, πρὸς ἀρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 46,50. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
 β) 43,45. — » Δ. = FCD. 362.
 γ) 43,40. — » Α. Ε.
 δ) 41,45. — » Δ. = FCD. 361.
 ε) 36,45* — » Α. Ε.
 ς) 42,50. — Leyden.
 ζ) 41,40. — »
 η) 36,50. — »
 θ) 37,59. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5864.

- ι) 40,50. — Rollin et Feuarent. (γ) XLVIII, 8.
 ια) 39,80. — Ὁσσαβρούκη.
 ιβ) 38,32. — »
 ιγ) 35,64. — Λονδίνον. = BMC. 107, 36-37 pl. XXVI, 9.
 ιδ) 32,10. — Lübbecke.
 ιε) — Παρίσιοι, 439. = Mionnet, VI,30,240.
 ις) — » L. 582.

1424.—*Χαλκᾶ μεγέθους 29/34 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. δίκερας. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 30,50. — Ἀθῆναι, Α. Ε.	ιδ) 25,15. — Ἀθῆναι, Α. Ε.	κζ) 23,50. — Ἀθῆναι, Δ. ἡμεροθ. (α) XLVIII, 9.
β) 29,05. — » Δ. = FCD. 351.	ιε) 25,40. — » Δ. ἡμεροθ.	κη) 23,35. — » Ε. Σ. 6569γ. (β) » 10.
γ) 29,85. — » Δ. ἡμεροθ.	ις) 24,90. — » Α. Ε.	κθ) 22,85. — » » 6569δ. (γ) » 11.
δ) 29,05. — » Δ.	ιζ) 24,55. — » »	λ) 22,65. — » Α. Ε.
ε) 29,70. — » Α. Ε.	ιη) 24,55. — » »	λα) 22,60. — » »
ς) 28,25. — » »	ιθ) 24,30. — » »	λβ) 22,55. — » Δ. ἡμεροθ.
ζ) 28,20. — » »	κ) 24,20. — » »	λγ) 22,50. — » Α. Ε.
η) 27,45. — » Δ. ἡμεροθ.	κα) 24,45. — » »	λδ) 22,45. — » »
θ) 27,30. — » Α. Ε.	κβ) 24,10. — » »	λε) 22,45. — » »
ι) 26,60. — » Δ. ἡμεροθ.	κγ) 24,00. — » »	λς) 22,35. — » Δ. 351α.
ια) 26,35. — » Δ.	κδ) 23,85. — » »	λζ) 22,30. — » Α. Ε.
ιβ) 25,95. — » Τσιβουράκης.	κε) 23,70. — » Α. Ε.	λη) 22,30. — » »
ιγ) 25,55. — » 1891/2 ΛΕ', 7.	κς) 23,50. — » »	λθ) 22,20. — » Δ. Κληροδ.

μ) 22,20. — Ἀθῆναι, Α.Ε.	ο) 22,85. — Leyden.	ρ) 24,07. — Τουρῖν. MA Fab. 5876
μα) 22,15. — " "	οα) 21,65. — " "	ρα) 23,10 — " " 5877
μβ) 22,10. — " "	οβ) 21,15. — " "	ρβ) 21,83. — " " 5878
μγ) 21,95. — " Ε.Σ. 6570.	ογ) 35,60. — " "	ργ) 23,48 - 33 00. — Λονδῖνον. =
μδ) 21,85. — " Α.Ε.	οδ) 32,22. — Ὅσαβρούκη.	BMC. 106, 24,30
με) 21,85. — " Δ. ἡμεφθαρ.	οε) 23,00. — " "	pl. XXVI, 8.
μς) 21,65. — " Α.Ε.	ος) 22,25. — " "	ρδ) — Γόθα, 9 κομμάτια.
μζ) 21,60. — " "	ος) 22,20. — " "	ρε) — Βρυξέλλαι, 2 κομμ.
μη) 21,15. — " Δ. = FCD. 354.	οη) 21,80. — " "	ρς) — Consul Weber, 3»
μθ) 20,75. — " Α.Ε.	οθ) 21,40. — " "	ρς) — Κοπεγχάγη, 2»
ν) 20,60. — " "	π) 21,15. — " "	ρη) — Thorwaldsen. = Müll-
να) 20,25. — " "	πα) 20 95. — " "	ler, Cat. n° 4757.
νβ) 20,00. — " "	πβ) 19,40. — " "	ρθ) — Πάμμα, 3 κομμάτια.
νγ) 19,95. — " Ε.Σ. 6569ς.	πγ) 31,40. — Χάγη.	ρι) — Μόδενα, 15 »
νδ) 18,90. — " Α.Ε.	πδ) 30,30. — " "	ρια) — Νεάπολις, MN. 9462-66.
νε) 18,75. — " Δ. ἡμεφθ.	πε) 29,05. — " "	ριβ) — Sambon, 4 κομμ.
νς) 18,70. — " Α.Ε.*	πς) 26,70 — " "	ριγ) — Ἀλεξάνδρεια, 15 κομ.
νς) 31,30. — Βερολῖνον, P.Osten.	πς) 26,60. — " "	ριδ) — Παρίσιοι, 442 Mion-
νη) 28,13. — " Imhoof.	πη) 24,60. — " "	net VI,30,244.
νθ) 25,30. — " v. Knobelsdorf.	πθ) 21,20. — " "	ριε) — " 443.
ξ) 23,62. — " P. Osten,	ζ) 24,81. — Μιλᾶνον, 7696.	ρις) — " 579.
ξα) 22,50. — " v. Knobelsdorf.	ζα) 22,20. — " 7697.	ρις) — " 580.
ξβ) 22,00. — " Imhoof.	ζβ) 20,91. — Βρουσβίκη.	ριη) — " 627.
ξγ) 20,67. — " P.Osten.	ζγ) 28,20. — Löbbecke.	ριθ) — " 628.
ξδ) — " ἔτερα ὀκτώ.	ζδ) 23,70. — " "	ρκ) — Βολωνία, 3 κομμάτ.
ξε) 19,15. — " P.Osten.	ζε) 28,45. — Τουρῖν. MA. Fab. 5871	ρκα) — Βιέννη, 23598-23604.
ξς) 28,10. — Leyden.	ζς) 26,78. — " " 5872	ρκβ) — " 131080.
ξς) 28,20. — " "	ζς) 25,48. — " " 5873	ρκγ) — Μόναχον, 218, 219,
ξη) 27,75. — " "	ζη) 24,60. — " " 5874	221 - 226.
ξθ) 22,85. — " "	ζη) 24,53. — " " 5875	

* Πρὸς δὲ 97 ἔτερα κομμάτια ἐν τοῖς ἀχρήστοις τῆς συλλογῆς I. Δημητρίου.

1425.— *Χαλκᾶ μεγέθους 23/25 χιλιοστῶν.*

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 15,95. — Ἀθῆναι. Δ. ἄχρηστα.
β) 14,95. — " Δ. ἐφθαρμένα

| Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- γ) 15,80. — Consul Weber. (α) XLVIII, 12.
δ) 10,29. — Βρουσβίκη.

1426.— *Χαλκᾶ μεγέθους 19/22 χιλιοστῶν.*

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,78. — Βερολῖνον, P.Osten.
β) 8,57. — " P. Osten.
γ) 6,75. — " Imhoof.
δ) — " 4 ἄλλα
ε) 9,20. — Ἀθῆναι, Α Ε
ς) 9,20. — " Τσιβουράκης
ζ) 8,65. — " Α.Ε.
η) 8,60. — " "
θ) 8,55. — " Δ. = FCD. 353
ι) 8,25. — " Τσιβουράκης
ια) 7,65. — " Ε Σ. 6572.
ιβ) 7,40. — " Δ. ἡμεφθαρ.
ιγ) 7,20. — " Ε.Σ. 6573ς.
ιδ) 7,10. — " 6571.
ιε) — " Α. Ε. 6 ἄλλα.
ις) — " Δ. 4 ἄλλα.
ις) 8,48. — Λονδῖνον. = BMC.
106, 31-35.
ιη) 8,90. — Μιλᾶνον, 7698.
ιθ) 7,30. — " 7699.

| Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- κ) 6,60. — Μιλᾶνον, 7702.
κα) 8,70. — Löbbecke.
κβ) 8,62. — " "
κγ) 8,36. — " "
κδ) 9,22. — Τουρ. MA. = Fab. n° 5879
κε) 8,93. — " " 5880
κς) 8,27. — " " 5881
κς) 8,02. — " " 5882
κη) 7,82. — " " 5883
κθ) 7,80. — " " 5884
λ) 7,17. — " " 5885
λα) 9,50. — Ὅσαβρούκη.
λβ) 8,55. — " "
λγ) 7,85. — " "
λδ) 7,65. — " "
λε) 7,51. — " "
λς) 8,10. — Χάγη
λς) 7,70. — " "
λη) 6,50. — " "
- λθ) 8,75. — Leyden. (α) XLVIII, 14.
μ) 7,15. — " "
μα) — Πάμμα, 2 κομμάτια.
μβ) — Μόναχον, 12 " "
μγ) — Γόθα, 7
μδ) — Κοπεγχάγη.
με) — Thorwaldsen. = Müll.
Cat. 5758.
μς) — Consul Weber.
μς) — Βρυξέλλαι.
μη) — Παρίσιοι, 447. = Mion-
net, VI, 30, 248.
μθ) — " 448.
ν) — " 449.
να) — " 552 K. 1826.
νβ) — " 629.
νγ) — " 630.
νδ) — Νεάπολις, MN 9467-68.
νε) — Βολωνία, 3, 35-37.

1427.—Χαλκᾶ μεγέθους 16/18 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι κεφαλή Ἐμμωνος πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 7,06. — Βερολίνον, Imhoof (ἐπάργυρον καὶ ὡς ἐκ τούτου ὡς δίδραχμον ἀργυροῦν de bas alois νομισθὲν παρὰ τοῦ Imhoof-Blumer ἐν Monnaies Grecques, 457,11).
 β) 6,80. (ἐπάργυρον). — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 35bis ὡς ἐκ rotin.
 γ) 6,50. — » Ε. Σ. 6573_ε
 δ) 4,53. — Λονδίνον. = BMC. 107,38.
 ε) 5,66. — » » 108, 57-58 pl. XXVI, 12.
 ς) 7,80. — Βρούνσβικη.
 ζ) 7,00. — Löbbecke.
 η) 7,08. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5886.
 θ) 6,87. — » » 5887.
 ι) 6,47. — » » 5888.
 ια) 5,70. — » » 5868.
 ιβ) 5,70. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5868.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστ., ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραυνῶν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δίκερας. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἐνθα τὸ κέρασ τοῦ πεδίου περιεγράφη ὡς κλάδος δένδρου (apple-branch), ἐπομένως ἐθεωρήθη ὅτι τὸ νόμισμα ἐκόπη ἐν τῇ Βερενίκῃ τῆς Κυρηναϊκῆς.
 ιγ) 7,50. — Μιλᾶνον, 7706.
 ιδ) 4,00* — » 7703.
 ιε) 6,50. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6573.
 ις) 5,30. — Βιέννη, 23699.
 ιζ) — Βάριον.
 ιη) — Βιέννη, 23506.

1428.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 2,82. — Ἀθήναι. = FCD. 352.
 β) 2,90. — Βερολίνον, Imhoof.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ

- γ) 3,40. — Ὄσαβρούκη
 δ) 4,00. — Κοπεγχάγη.

Μολύβδινα τῆς αὐτῆς ἐποχῆς, ἐκ τῶν αὐτῶν σφραγίδων ἐξ ὧν καὶ τὰ χαλκᾶ.

(Πολιορκία Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Ἀντίοχον Δ').

1429.—Μολύβδινα μεγέθους 23 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἐμμωνος, ἄρ.

- α) 8,15. — Rollin et Feuardent.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
 Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ.

- β) 7,65. — Rollin et Feuardent.

1430.—Μολύβδινα μεγέθους 18/20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,55. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6573^δ.
 β) 5,14. — » Δ. 438^Α.
 γ) 5,05. — » Δ. 353^Α.
 δ) 3,55. — » Δ. ἄχρηστα.
 ε) 4,60. — Leyden.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
 Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραυνῶν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δίκερας. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ς) 6,72. — Ὄσαβρούκη. (α) XLVIII, 13.
 ζ) 3,90. — »
 η) — Ἀλεξάνδρεια.
 θ) — Dattari, τρία κομμάτια.

ΤΑΞΙΣ Ζ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Γ', ΜΟΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

(168—145 π. Χ.)

Νομίσματα φέροντα χρονολογίας τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Γ'.

ΚΥΠΡΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ δεκάδραγμα τύπων Ἀρσινόης Β'.

Προτομή Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρον, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Ἰκέρας τειταινωμένον πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ χρονολογία Πτολεμαίου Γ' καὶ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τῆς Κυπριακῆς πόλεως ἔνθα ἐκόπη τὸ νόμισμα, ὧν πλησίον ἐνίοτε σύμβολον. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. χρονολογία Πτολεμαίου Γ', καὶ δεξ. τὰ ἀρχικὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τῆς Κυπριακῆς πόλεως ἔνθα ἐκόπη τὸ νόμισμα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Α'. ΠΑΦΟΣ (τὰ γράμματα ΠΑ, ΠΑ ἢ ΠΛ)

Ἔτος ΙΘ (19) = 162 π. Χ.

1431.— Ρ τετράδραχμον. ΛΙΘ — ΠΑ	α) 14,49. — Ἀθῆναι, Δ. 277 ^Α .	XLIX, 4.
	β) 14,13. — Λονδῖνον. = BMC. 83,31 pl. XIX, 5.	
	γ) 14,14. — " " 32.	
	δ) 13,48. — Παρίσιοι, 180. = Mionnet VI, 11,101.	
	ε) 13,05. — " 179.	
	ς) — Μόναχον, 4.	
	ξ) — Βιέννη, 23534.	XLIX, 5.
	η) 10,49 (ἐπόχαλκον). — Λονδῖνον. = BMC. 83,33.	
	θ) 11,95 (ἐπόχαλκον). — Βερολῖνον, Friedlaender.	

Ἔτος Κ (20) = 161 π. Χ.

1432.— Ρ τετράδραχμον. ΛΚ — ΠΑ	α) 14,08. — Λονδῖνον. = BMC. 83,34.	XLIX, 6.
	β) 14,20. — Παρίσιοι, 181. = Mionnet VI, 11,102.	
	γ) — Ἀλεξάνδρεια.	

Ἔτος ΚΑ (21) 160 π. Χ.

1433.— Ρ τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΠΑ	α) 12,80. — Λονδῖνον. = BMC. 83,35.	XLIX, 7.
	β) 13,10. — Παρίσιοι, 182. = Mionnet VI, 11,103 (διάτρητον).	
	γ) 13,50. — Μόδενα.	
	δ) 13,92. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5731.	
	ε) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ς) (ἐπόχαλκον). — Βιέννη, 23507.	

Ἔτος ΚΒ (22) = 159 π. Χ.

1434. — **Ρ** τετράδραχμον. LKB — ΠΑ α) 14,12. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 278. XLIX, 8.
 β) 14,00. — Βερολίνον, Fox.
 γ) 12,58. — Παρίσιοι, 183. = Mionnet VI, 12, 104.
 δ) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 83,36.
 ε) — Dattari.

Ἔτος ΚΓ (23) = 158 π. Χ.

1435. — **Ρ** τετράδραχμον. LKG — ΠΑ α) 14,00. — Rollin et Feuarent. XLIX, 9.
 β) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 83, 37 pl. XIX, 6.
 γ) 13,71. — Ὄσαβρούζη.
 δ) 13,48. — Παρίσιοι, 184. = Mionnet VI, 12, 105.

Ἔτος ΚΔ (24) = 157 π. Χ.

1436. — **Ρ** τετράδραχμον. LKD — ΠΑ α) 13,27. — Γλασκώβη, (διάτρητον). XLIX 10.
 β) 13,76. — Βερολίνον, P. Osten.
 γ) 13,50. — Μόδενα.

Ἔτος ΚΕ (25) = 156 π. Χ.

1437. — **Ρ** τετράδραχμον. LKE — ΠΑ α) 14,29. — Ἀθῆναι, Δ. 278^Α. XLIX, 11.
 β) 12,92. — » Δ. 287^Β.
 γ) 14,05. — Βερολίνον, P. Osten.
 δ) 14,20. — Löbbecke.
 ε) 14,30. — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.
 ς) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 93,55, pl. XXII, 1.
 ζ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΚΣ (26) = 155 π. Χ.

1438. — **Ρ** τετράδραχμον. LKC — ΠΑ α) 13,28. — Ἀθῆναι, Δ. 287^{CC}. XLIX, 12.
 β) 14,15. — Παρίσιοι, 186. = Mionnet VI, 12, 107. = F. Lenormant, Lagides, pl. II, 6.
 γ) 13,65. — Βερολίνον, 11636.
 δ) — Ἀλεξάνδρεια

Ἔτος ΚΖ (27) = 154 π. Χ.

1439. — **Ρ** τετράδραχμον. LKI — ΠΑ α) 14,20. — Löbbecke. XLIX, 13.
 β) 13,64. — Ὄσαβρούζη.
 γ) 14,20. — Βρυξέλλαι, Du Chastel.
 δ) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 89,2.
 ε) 14,15. — Βερολίνον, P. Osten.
 ς) 14,45. — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.
 ζ) — Dattari.

Ἔτος ΚΗ (28) = 153 π. Χ.

1440. — **Ρ** τετράδραχμον. LKH — ΠΑ α) 14,40. — Hirsch, ἐν Μονάχῳ. XLIX, 14.
 β) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 84,38.
 γ) 14,20. — » » 93,56.

Ἔτος ΚΘ (29) = 152 π. Χ.

1441. — **Ρ** τετράδραχμον. LKΘ — ΠΑ α) 14,10. — Βιέννη, 5^α. XLIX, 15.
 β) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 84,39.
 γ) 14,47. — » » 93,57 pl. XXII, 2.

Ἔτος Λ (30) = 151 π. Χ.

1442. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΛΛ — ΠΑ α) 27,70. — Ὅσναβρούκη
Περιστερά. L, 16.
1443. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛ — ΠΑ α) 13,80 — Ἀθήναι, Δ. 293^Α.
β) 11,28. — Βερολίνον, P. Osten.
γ) 11,06. — Λονδίνον, = BMC. 93,58. L, 17.

Ἔτος ΛΑ (31) = 150 π. Χ.

1444. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΛΛΑ — ΠΑ α) 27,70. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 197. = Διεθ. Ἐφημ. τόμ. Β'.
Περιστερά. 208,22. Πίν. I. 4. L, 18.
β) — Cat. Gréau n° 2837. = Huber, Num. Aeg. S. 118.
γ) — Cat. Tomasini n° 186.
1445. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΑ — ΠΑ α) 14,20. — Ἀθήναι Δ. 294^Α.
β) 14,21. — " Δ. = FCD. 282. L, 19.
γ) 14,20. — " Ε Σ. 6564.
δ) 13,77. — Ὅσναβρούκη
ε) 14,18. — Löbbecke.
ς) 13,95. — Leyden
ζ) 14,25. — Βερολίνον, P. Osten.
η) 14,22. — " "
θ) 14,19. — Λονδίνον, BMC. 84,41. pl. XIX, 7.
ι) 14,20. — " " 40.
ια) 14,17. — " " 89,4.
ιβ) 13,78. — " " 5.
ιγ) — Κοπεγχάγη.
ιδ) — Βιέννη, 23700.
ιε) — Rollin et Feuarent.

Ἔτος ΛΒ (32) = 149 π. Χ.

1446. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΠΑ α) 14,15. — Leyden. L, 20.
β) 13,10. — Ἀθήναι Δ. 280^Α.
γ) 14,20. — Βερολίνον, Dannenberg.
δ) 14,02. — Ὅσναβρούκη.
ε) 14,00. — Παρίσιοι, 187. N. III, 11.476.
ς) 13,54. — Λονδίνον. = BMC. 84,42.
ζ) 13,52. — " " 93,59. pl. XXII, 3.
η) 14,02. — Ὅσναβρούκη.
θ) — Rollin et Feuarent.
ι) — Ἀλεξάνδρεια.
ια) — Χάγη.

Ἔτος ΛΓ (33) = 148 π. Χ.

1447. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΛΛΓ — ΠΑ α) 27,90. — Παρίσιοι, 2. = Visconti, Iconogr. Gr. III, 215. —
Περιστερά. Mionnet, VI, 13,119. — Lenormant, Lagides p. 11.
pl. IX, 1. — Huber, Num. Aeg. S. 118. L, 21.
1448. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΠΑ α) — Κοπεγχάγη. L, 22.
β) 14,20. — Βερολίνον, Imhoof.
γ) 13,75. — Ἀθήναι, Δ. 280^Β.
δ) 14,07. — Παρίσιοι, 188, N. III, H 477.
ε) 13,19. — Ὅσναβρούκη.
ς) 14,30. — Λονδίνον = BMC. 84,43.
ζ) 14,19. — " " 93,60.
η) — Ἀλεξάνδρεια.
θ) — Βουξέλλα, B. Hirsch.

Ἔτος ΛΕ (35) = 146 π. X.

1449. — X ὀκτάδραχμον. ΛΛΕ — ΠΑ α) 26,17. — Βερολίνον. XLIX, 23.
Περιστερά.

1450. — P τετράδραχμον. ΛΛΕ — ΠΑ α) 14,07. — Παρίσιοι, 189. = Visconti, Iconographie Grecque
T. III, p. 209. — Mionnet VI, 42,112. XLIX, 24.
β) 14,24. — Λονδίνον. = BMC. 93,61.
γ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΛΓ (36) = 145 π. X.

1451. — P τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΠΑ α) 13,29. — Ὄσαβρούκη
β) 13,59. — Ἀθήναι, Δ. 304^A.
γ) — Rollin et Feuudent.

B'. ΣΑΛΑΜΙΣ

Ἔτος ΙΓ (13) = 168 π. X.

1452. — X ὀκτάδραχμον. ΛΙΓ — ΣΑ α) 27,73. — Γλασκόβη L, 3.

Ἔτος Κ (20) = 161 π. X.

1453. — P τετράδραχμον. ΛΚ — ΣΑ α) — Βιέννη, 23445 L, 4.

Ἔτος ΚΑ (21) = 160 π. X.

1454. — P τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΣΑ α) 13,85. — Λονδίνον. = BMC. 84,44. L, 5.
β) — Νεάπολις. Santagello, 11650.

Ἔτος ΚΒ (22) = 159 π. X.

1455. — P τετράδραχμον. ΛΚΒ — ΣΑ α) 13,98. — Λονδίνον. = BMC. 84,45. L, 6.
β) 14,21. — Ὄσαβρούκη.

Ἔτος ΚΔ (24) = 157 π. X.

1456. — P τετράδραχμον. ΛΚΔ — ΣΑ α) 14,10. — Leyden.

Ἔτος ΚΕ (25) = 156 π. X.

1457. — P τετράδραχμον. ΛΚΕ — ΣΑ α) — Βιέννη, 23448. L, 7.
β) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 90,13 pl. XXI, 4.

Ἔτος ΚΣ (26) = 155 π. X.

1458. — P τετράδραχμον. ΛΚΣ — ΣΑ α) 13,99. — Βερολίνον, P. Osten. L, 8.
β) 13,50. — Ὄσαβρούκη.
γ) 12,10. — Παρίσιοι, 163, P. VIII, N. III, 467.

Ἔτος ΚΙ (27) = 154 π. X.

1459. — P τετράδραχμον. ΛΚΙ — ΣΑ α) 14,20. — Βερολίνον, 28762. L, 9.
β) 13,54. — » P. Osten.
γ) 12,87. — Ὄσαβρούκη.
δ) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. 90,14.

Ἔτος LKH (28) = 153 π. X.

1460. — **Ρ** τετράδραχμον. LKH — ΣΑ α) 14,20. — Παρίσιοι, 164, N. III, H, 468.
 β) 13,90. — Χάγη, J. Six.
 γ) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. 90,15.
 δ) 13,40. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5733.

Ἔτος LKΘ (29) = 152 π. X.

1461. — **Ρ** τετράδραχμον. LKΘ — ΣΑ α) 13,30* — Λονδίνον. = BMC. 90,16.
 β) 13,05. — Παρίσιοι. 165, N. III, H. 469.

Ἔτος Λ (30) = 151 π. X.

1462. — **Ρ** τετράδραχμον. Λ — ΣΑ α) 14,08. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 293.
 β) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 90,17.
 γ) 14,18. — Löbbecke.
 δ) 13,07. — Ὀσαβρούζη.
 ε) 13,00. — Παρίσιοι. 116, N. III, H. 470.
 ς) — Βιέννη, 23699.

Ἔτος ΛΑ (31) = 150 π. X.

1463. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΑ — ΣΑ α) 14,13. — Βερολίνον, P. Osten.
 β) 14,05. — " " "
 γ) 14,17. — Löbbecke.
 δ) — Βιέννη, 23697.
 ε) — Rollin et Feuarent.
 ς) — " "

Ἔτος ΛΓ (33) = 148 π. X.

1464. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΛΛΓ — ΣΑ α) 27,56. — Ἀθήναι, Δ. Κληρ = Διεθ. Ἐφημ τόμ. Β'. 209,25.
 Πίν. I, 8. L, 10.
 β) 27,20. — Πετρούπολις.
 γ) 27,00. — Στρογγανόφ, 173.

1465. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΣΑ α) 14,10. — Leyden. L, 11.
 β) 14,16. — Löbbecke.
 γ) 14,19. — Βερολίνον, P. Osten.
 δ) 14,14. — Ὀσαβρούζη.
 ε) 14,07. — Παρίσιοι, 162. = Mionnet VI, 12,111.
 ς) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΛΔ (34) = 147 π. X.

1466. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΔ — ΣΑ α) 14,17. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 306.
 β) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 84,50.
 γ) 14,18. — Βερολίνον Fov.
 δ) 13,43. — Παρίσιοι. 167 N. III, 471.

Ἔτος ΛΕ (35) = 146 π. X.

1467. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΕ — ΣΑ α) — Κοπεγχάγη

Ἔτος ΛΓ (36) = 145 π. X.

1468. — **Χ** ὀκτάδραχμον. ΛΛΓ (ἢ ΛΕ) — ΣΑ α) 27,75. — Πετρούπολις. L, 12.
 1469. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΣΑ α) 13,10 — Rollin et Feuarent.
 β) 14,21. — Βερολίνον, P. Osten.

Γ'. KITION

Ἔτος ΙΔ (14) = 167 π. Χ.

- 1470.—Ϟ δακτύλιον. ΛΙΔ — ΚΙ α) 27,78. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 195, pl. XI.— Διεθ. Ἐφημ. τόμ. Β'. 209,26. Πίν. Ι, 9. L, 13.

Ἔτος ΚΑ (21) = 160 π. Χ.

- 1471.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΚΙ α) 13,10. — Χάγη.

Ἔτος ΚΒ (22) = 159 π. Χ.

- 1472.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΒ — ΚΙ α) 13,20. — Χάγη L, 14.

Ἔτος ΚΓ (23) = 158 π. Χ.

- 1473.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΓ — ΚΙ α) — Νεάπολις, ΜΝ. 9452. L, 15.
β) 14,30. — Βιέννη. 26/65. » 16.
γ) 14,07. — Βερολίνον, Fox.
δ) 14,04. — » P. Osten, (διάτρητον).
ε) — Χάγη.

Ἔτος ΚΕ (25) = 156 π. Χ.

- 1474.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΕ — ΚΙ α) 13,83 — Ἀθήναι, Δ 278^{AA}. L, 17.

Ἔτος ΚΙ (27) = 154 π. Χ.

- 1475.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΙ — ΚΙ α) 14,15. — Ὁσσαβρούκη.
β) — Rollin et Feuarent.

Ἔτος ΚΗ (28) = 153 π. Χ.

- 1476.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΗ — ΚΙ α) 13,14. — Τουρίνον. L, 18.
β) 14,13. — Βερολίνον. » 19.
γ) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 85,51.
δ) 14,19. — » » 91,32.

Ἔτος ΚΘ (29) = 152 π. Χ.

- 1477.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΚΘ — ΚΙ α) 14,18. — Παρίσιοι, 145. = Mionnet, VI, 12,109. L, 20.
β) 13,98. — Λονδίνον. = BMC. 85,52 pl. XX, 1.
γ) 14,12. — » » 91,33.
δ) 14,14. — Βερολίνον, P. Osten.

Ἔτος Λ (30) = 151 π. Χ.

- 1478.—Ϟ τετράδραχμον. ΛΑ — ΚΙ α) 14,22. — Βερολίνον, Imhoof. L, 21.
β) 14,07. — » P. Osten.
γ) 12,92* — Λονδίνον. = BMC. 91,34.
δ) 11,14. — » » 91,35.
ε) — Rollin et Feuarent.

Ἔτος ΛΑ (31) = 150 π. X.

1479. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΑ — ΚΙ
- α) 14,10. — Βιέννη, 23698. L, 22.
  - β) 14,20. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 294.
  - γ) 14,11. — Λονδίνον. = BMC. 85,53.
  - δ) 13,93. — " " 91,36.
  - ε) 14,09. — " " 91,37.
  - ς) 14,42. — Βερολῖνον, Imhoof.
  - ζ) 14 14. — " P. Osten.
  - η) 14,00. — " "
  - θ) 13,88. — Löbbecke.
  - ι) 14,12. — Παρίσιοι, 148. = Mionnet VI, 12,110.
  - ια) 14,12. — Ὄσναβρούκη.
  - ιβ) — J. Six.
  - ιγ) — V^c Serrure.

Ἔτος ΛΒ (32) = 149 π. X.

1480. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΚΙ
- α) 14,08. — Ὄσναβρούκη. L, 23.
  - β) 11,08. — Λονδίνον = BMC. 91,38 pl. XXI, 7. (Ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, ἐξ ἧς καὶ τὰ τῆς Σαλαμί- νος ΛΑΛ).
  - γ) 14,20. — Βερολῖνον.
1481. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΚΙ
- α) 14,20. — Βερολῖνον, Imhoof.
  - β) 14,00. — " 23783.
  - γ) 13 95. — Leyden.
  - δ) — Rollin et Feuarent.
  - ε) — J. Six.

Ἔτος ΛΓ (33) = 148 π. X.

1482. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ
- α) 14,15. — Βερολῖνον, Dannenberg. L, 24.
  - β) 14,00. — Λονδίνον. = BMC. 92,44. (Ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος ἐξ ἧς καὶ τὸ ΛΛΑ—ΚΙ).
1483. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ
- α) 14,15. — Βιέννη, 23695.
  - β) 13,75. — Ὄσναβρούκη.
  - γ) 14,10. — Παρίσιοι, 150, N. III, H. 463.
  - δ) 13,80. — Χάγη. Six.
  - ε) 14,08. — Λονδίνον, 92,45.
  - ς) 14,08. — " 92,43.

Ἔτος ΛΕ (35) = 146 π. X.

1484. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΕ — ΚΙ
- α) 13,84. — Βερολῖνον. L, 27.
  - β) 14,20. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 307. L, 25.
  - γ) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. 92,47.
  - δ) 13,71. — " " 48. (Ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος ἐξ ἧς καὶ τὸ ΛΛΑ—ΚΙ).
  - ε) 13,92. — Ὄσναβρούκη.

Ἔτος ΛC (36) = 145 π. X.

1485. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛC — ΚΙ
- α) — Βερολῖνον, 151. L, 26.
  - β) 14,10. — Παρίσιοι, 115. = Mionnet VI, 12,113.

ΤΑΞΙΣ Ζ.

ΣΥΡΙΑ

ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ

Ἔτος ΛΓ (33) = 148 π. X.

1486. — **P** 28. — Κεφαλή Πτολεμαίου C', Φιλομήτορος, μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΘΕΟΥ δεξιά.
Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ., καὶ φέρων ἐπὶ τοῦ ἄρ ὄμου μέγαν σιάχυν. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ΠΠ. Μεταξὺ τῶν ποδῶν καὶ τῆς οὐρᾶς τοῦ αἰετοῦ ΓΛΓ — Α (= Α(ἰγύπτου) ΛΛΓ;). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 14, 11. — Παρίσι, 368. = Mionnet VI, 22, 174 ὡς μετὰ 1Δ7 — Α (= an 14), Suppl. IX, Pl. V, 1. — XLVIII, 19. F. Vaillant, *Historia Ptolemaeorum* p. 103 (an 14). — Gessner, *Tab. II, 3.* (ΟΤΠοναίων 1Δ Τυκάβαντος!). — Liebe, *Gotha num.* p. 122 (1Δ7, anno XIV). — Pardin, *Opera sel.* p. 578. — Sestini, *Lettere VII*, p. 77 (1Δ. ΠΑ.). — Sestini, *Classes Générales II* ed. p. 166 (an Δ1). — Ch. Lenormant, *Tresor de num. et de glypt.* pl. LXXXVI, 6, pag. 166. — Froelich, *Annales*, *Tab. IX, 36.* — Visconti, *Iconographie grecque*, tom. III. (ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξιν τῆς χρονολογίας 14). — S. Poole, *Num. Chron.* 1865 p. 330. Pl. XIII, 12. — S. Poole, *BMC. Ptolemies*, pag. LXV-LXVI, pl. XXXII, 8 (ὡς μετὰ 1Δ7 — Α). — Imhoof-Blumer, *Zeit. für. Num.* III, 1876 p. 352. — Leake, *Num. Hell. Kings* p. 61 (1Δ). — Head, *Hist. Num.* p. 716. — Green, *Atlas* pl. IX. — F. Lenormant, *Essai sur le classement des monn. des Lagides* p. 75 et p. 87-89 note I. «Δ1 et ΑΠ retournées ΠΑ1Δ (sic), noms de deux agoranomes». — S. Sharpe, *Egyptian Antiquities in the British Mus.* London 1862 p. 193 fig. 90. — E. Babelon, *Les rois de Syrie* p. CXXIX. (Ἐξ ἀβλεψίας, προφανῶς, γράφει ὅτι τὸ νόμισμα φέρει τὴν χρονολογίαν ΛΞΡ (161), ἀλλ' ὁ F. Lenormant, παρ' οὗ ἔλαβον τὴν χρονολογίαν ταύτην, ὁμιλεῖ περὶ ἐτέρου νομίσματος τῆς Συρίας καὶ οὐχὶ τοῦ παρόντος. Ἴδὲ καὶ σελ. CXXXIX.
- β) 12, 68. — Χάγη. = Coll. d'Ennery, *Catal.* p. 20 n° 152 (1Δ. Γ. Α ΠΠΟ en monogramme). — *Cat. van Damme n° 294.* — Imhoof-Blumer *z. f. Num.* p. 84 pl. IX, 16. XLVIII, 20.

1487. — **A** 20. — Κεφαλή Πτολεμαίου C', Φιλομήτορος, μετὰ διαδήματος πρὸς δεξ. (ὡς τὸ ἀνωτέρω).

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. δελφίν ἢ κέρας; Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 7, 20. — Βερολίνον, 10222.

1488. — **A** 20. — Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ὑστεροσήμου τετραγώνου, ἐν ᾧ **Ξ**.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 5, 94. — Βερολίνον, 698/1876.

β) 5, 00. — " 28783.

γ) 4, 00. — Γόθα.

δ) 4, 80. — Πάριμα.

ε) — Λονδίνον. = BMC. p. 86, 70 pl. XX, 7.

XLVIII, 23.

" 21.

" 22.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Η' ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β'.

(169—116 π. Χ.).

Τ Α Ξ Ι Σ Α

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Γ', ΦΙΛΟΜΗΤΩΡ ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Η', ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ Β'.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

α) Ἄνευ ἐτῶν καὶ συμβόλων. (Τινὰ τούτων ἴσως ἐκόπησαν ὑπὸ Πτολεμαίου Γ'.)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1489.—Ἄργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α)	14,12.	— Παρίσιοι, 81. = Mionnet VI, 3,18.
β)	—	» 82 » 19.
γ)	—	» 83 » 20.
δ)	13,71.	— Ὄσναβρούζη.
ε)	13,27.	— »
ς)	12,70.	— Hirsch, ἐν Μονάχῳ.
ζ)	13,15.	— Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6568 ^ε .
η)	13,13.	— Λονδῖνον. = BMC. 100,3 pl. XXIV, 5.
θ)	13,54.	— » = » 1 » 4.
ι)	14,15.	— » = » 2.
ια)	13,49.	— » = » 4.
ιβ)	14,10.	— » = » 6 » 6.
ιγ)	14,06.	— » = » 7.
ιδ)	13,52.	— » = » 8.
ιε)	14,24.	— Βρυξέλλαι. Du Chastel.
ις)	14,00.	— Κοπεγχάγη.
ιζ)	13,90.	— Sambon, ἐν Μιλάνῳ.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν περὺγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἀρ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ιη)	13,88.	— J. Six.	(α) LI, 1'
ιθ)	13,85.	— Γόθα, (διάσητον).	(δ) » 2.
ιζ)	13,80.	— Χάγη.	(ς) » 4.
κα)	13,20*	— »	(ξ) » 3.
κβ)	—	— Βιέννη, 23449.	(ια) » 5.
κγ)	—	» 23450.	
κδ)	—	» 10 ^α .	
κε)	—	— Βερολίνον.	
κς)	—	— Μιλάνον.	
κζ)	—	— Βολωνία.	
κη)	—	— Πάριμα.	
κθ)	—	— Τουρῖνον, MR. 26563.	
λ)	—	— Merzbacher.	
λα)	—	— Φλωρεντία.	
λβ)	—	— Ἀλεξάνδρεια.	
λγ)	—	— Rollin et Feuarent, 30 ὅμοια.	
λδ)	—	— V ^e Serrure, 4 ὅμοια.	

1490.—Ἄργυρᾶ δίδραγμα τῶν αὐτῶν τύπων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α)	7,72.	— Philipsen.
β)	7,00.	— Παρίσιοι, 86. = Mionnet VI, 3,21.
γ)	7,01.	— Γλασκώβη.
δ)	6,68.	— Βερολίνον.
ε)	6,62.	— Λονδῖνον. = BMC. 100,5.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ς)	6,75.	— Consul Weber.	(α) LI, 6'
ζ)	6,95.	— Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 85, (διάσητον).	(β) » 7.
η)	—	— Rollin et Feuarent, δύο.	(γ) » 8.
θ)	—	— Dattari.	(δ) » 9.
ι)	—	— Ὄσναβρούζη.	

1491.—Χαλκᾶ μεγέθους 35 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἰσίδος, στήθυσιν ἐστεμμένη, πρὸς δεξ.

α)	31,83.	— Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 264.
β)	30,25.	— » Δ. » 263.
γ)	29,07.	— » Δ. » 265.
δ)	27,92.	— » Δ. » 262.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἀρ.

ε)	28,65.	— Ἀθῆναι, Δ. 285. ^Α Μετὰ κέρατος ἐν ὀστεροσσίμῳ τετραγώνῳ.	(α) LI, 10.
ς)	21,70*	— » Δ. 307 ^Α .	
ζ)	24,90.	— Κοπεγχάγη.	

1492.—Χαλκᾶ μεγέθους 28-30 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἡρακλέους πωγωνοφόρος, ἐν λεοντῇ,
πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 23,82. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 527.
β) 48,78* — " Δ. 533^Α.
γ) 47,28* — " Δ. = FCD. 532.
δ) 46,60. — " Δ. = FCD. 528.
ε) 46,00. — " " 529.
ς) 25,61. — Ὄσσαβρούκη.
ζ) 48,23. — "
η) 20,50. — Μιλάνον, 7753.

1493.—Χαλκᾶ μεγέθους 25/29 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀλεξανδρείας ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς
δεξιὰ.

- α) — Ὄσσαβρούκη.
β) 48,77. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 325.
γ) 47,90. — " " " 326.
δ) 46,65. — " " " 376.
ε) 44,45. — " Ε. Σ. 6537^ς.
ς) 43,72. — " " 6568^ε.
ζ) 43,35. — " Δ. = FCD. 327.
η) 19,60. — Löbbecke.

1494.—Χαλκᾶ μεγέθους 25/24 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἡρακλέους πωγωνοφόρος, ἐν λεοντῇ,
πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 43,20. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6615.
β) 40,77. — " Δ. = FCD. 530 pl. X.
γ) 9,80. — " Ε. Σ. 6614.
δ) 9,70. — " Α. Ε.
ε) 43,60. — Χάγη.
ς) 43,30. — "
ζ) 40,75. — "
η) 43,25. — Leyden.

1495.—Χαλκᾶ μεγέθους 20/22 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀλεξανδρείας ἐν δορᾷ ἐλέφαντος, πρὸς
δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) — Βιέννη, 23648 καὶ 23649.
β) 10,50. — Μιλάνον, 7689.

ΣΗΜ. Τὰ τῶν ἀριθμῶν τούτων, ἢ τινὰ ἐξ αὐτῶν, ἀνήκουσιν ἴσως εἰς ἀρχαιότεραν βασιλείαν.

1496.—Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἡρακλέους πωγωνοφόρος ἐν λεοντῇ,
πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 3,70. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 531.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος
ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἄρ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

- θ) 13,65. (λεπτοῦ πετάλου, 31 χιλμ.). — Rollin et
Feuardent. (α) LI, 11.
ι) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1770.
ια) — Νεάπολις, MN. 9507.
ιβ) — Βερολίον, 28414.
ιγ) — " 40571.
ιδ) — Λονδίνον. = BMC. 69,8.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἱστά-
μενός πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερανοῦ.

- θ) — Μόναχον, τρία. (α) LI, 13.
ι) — Βιέννη, 23632.
ια) — " 23634.
ιβ) — " 23635.
ιγ) — Κοπεγχάγη.
ιδ) — Χάγη.
ιε) — Φλωρεντία

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος
ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

- θ) 43,30. — Leyden. (α) LI, 14.
ι) 41,91. — Ὄσσαβρούκη.
ια) 41,60. — "
ιβ) 45,54. — Βρουνσβίκη.
ιγ) 9,68. — "
ιδ) 41,00. — Λονδίνον. = BMC. 69, 9-10.
ιε) — Μόναχον, τρία, 239,247,248.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἱστά-
μενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἄρ. Τὸ ὅλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

- γ) 5,45. — Löbbecke. (α) LI, 15.
δ) 6,90. — Λονδίνον. = BMC. 57, 118-120.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἱστάμενος
πρὸς ἄρ. ἐπὶ κερανοῦ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

β) Σύγχρονα χαλκᾶ, ἀλλὰ φέροντα ἐν τῷ πεδίῳ τὰ γράμματα ΙΠ.

1497.—Χαλκᾶ μεγέθους 31 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἰρακλέους πωγωνοφόρος ἐν λεοντῇ, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΙΠ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 20,42. — Ἀθήναι, Δ 53^{2bis}.

LI, 12.
(ὄπισθεν).

γ) Χρυσᾶ δεκαετηρίδων.

Δεκαετηρὶς Κλεοπάτρας Β', συζύγου Πτολεμαίου Γ', Φιλομήτορος;

(172—163 π. Χ.).

Ἔτος Κ (10) = 163 π. Χ.

1498.—Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

Προτομή Κλεοπάτρας Β' (;) ὡς Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου πρὸς δεξ. Ὅπισθεν αὐτῆς Κ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιὰ. Δίκερας τειαινιωμένος, πλήρης καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,70. — Οσναβρούζη.
- β) 27,75. — Τουρίνον.
- γ) 27,84. — Βρυξέλλαι.
- δ) 27,70. — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.
- ε) 27,72. — Sambon, ἐν Μιλάνῳ.

LI, 17.
» 18.
» 19.

Δεκαετηρὶς Κλεοπάτρας Γ', συζύγου Πτολεμαίου Η', Εὐεργέτου Β';

(143—134 π. Χ.).

Ἔτος Κ (10) = 134 π. Χ.

1499.—Χρυσᾶ δεκάδραγμα.

Προτομή Κλεοπάτρας Γ' (;) ὡς Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου πρὸς δεξ. Ὅπισθεν αὐτῆς Κ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιὰ. Δίκερας τειαινιωμένος, πλήρης καρπῶν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,40. — Rollin et Feuadent. — Διεθ. Ἐφημ. τόμ. Γ'. Πίν. Ε', 5.
- β) 27,76. — Βερολίνον.
- γ) 27,75. — Πετρούπολις.
- δ) 27,80. — Παρίσιοι
- ε) 27,79. — Sir Weber.
- ς) — Hirsch, ἐν Μονάχῳ.
- η) — Μερτζανώφ, ἐν Ἀθήναις.

LI, 20.
» 21.
» 24.

1500.—Χρυσᾶ τετράδραγμα.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 13,95. — Consul Weber.
- β) 13,93. — Ἀθήναι. Δ. = FCD, 203 pl. II. = Διεθ. Ἐφημ. τόμ. Β'. σελ. 207, 17. Πίν. ΙΑ'. 12.
- γ) 13,87. — Βερολίνον. = Friedlaender Sallet, D. Königl. Münzk. 1873 n° 354.
- δ) 13,97. — Γλασκώβη.
- ε) 13,87. — Παρίσιοι.
- ς) 13,81. — Λονδίνον. = BMC. 45,40 pl. VIII, 10.
- ξ) 13,82 (διάτρονον). — Γόθα.
- η) 13,85. — Βρυξέλλαι, Hirsch.
- θ) 13,80. — Cat. Montagu n° 288.
- ι) — Catal. of a late collector, London 1900 n° 470 pt. X.

LI, 22.
» 23.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ Η', ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ Β', ΜΟΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ

(146/145—116 π. Χ.)

Νομίσματα φέροντα χρονολογίας τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Η'.

ΚΥΠΡΟΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χρυσᾶ ὀκτάδραχμα τύπων Ἀρσινόης τῆς Β'.

Προτομή Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Λίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. χρονολογία Πτολεμαίου Η', καὶ δεξιά τὰ ἀρκτικά γράμματα τοῦ ὀνόματος τῆς Κυπριακῆς πόλεως, ἔνθα ἐκόπη τὸ νόμισμα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. καὶ φέρων ἐνίοτε ἐπ' ὄμων σκήπτρον ἀπλοῦν ἢ τειταινωμένον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ μὲν χρονολογία Πτολεμαίου Η', δεξιά δὲ τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τῆς Κυπριακῆς πόλεως, ἔνθα ἐκόπη τὸ νόμισμα. Ἐνίοτε παρὰ τὴν χρονολογίαν καὶ τὸ ἐθνικὸν ἀπαντῶσι διάφορα σύμβολα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ δίδραχμα τύπων Πτολεμαίου Η', Εὐεργέτου Β'.

Προτομή Πτολεμαίου Η', Εὐεργέτου Β', μετὰ ἀκτινοστεφοῦς διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν καὶ σκήπτρου ἐπ' ὄμων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστερὰ μὲν χρονολογία Πτολεμαίου Η', δεξιά δὲ τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τῆς Κυπριακῆς πόλεως, ἔνθα ἐκόπη τὸ νόμισμα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Χαλκᾶ (ιδὲ τάξιν Γ').

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Α'. ΠΑΦΟΣ

Ἔτος ΚΖ (27) = 144 143 π. Χ.

- 1501.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΖ** — **ΠΑ** α) — Βερολίνον, 11567, (καὶ τοῦτο ἴσως ἀνήκει εἰς τὴν
σειρὰν τοῦ Πτολ. Γ'. ἴδε ἀριθ. 1438). **LII, 1.**
β) — Βουξέλλαι.
- 1502.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΙ** — **ΠΑ** α) — Παρίσιοι, 185.=Mionnet, VI, 12, 107. **LII, 2.**
β) — Βερολίνον.
γ) — Λονδίνον.

Ἔτος ΚΗ (28) = 142 π. Χ.

- 1503.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΗ** — **ΠΑ** α) 14,27. — Βερολίνον, 28811. **LII, 3.**
β) 14,30. — Χάγη. **» 4.**
γ) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 89,3 pl. XXI, 1.

Ἔτος ΛΑ (31) = 139 π. Χ.

- 1504.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΑ** — **ΠΑ** α) 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 296. **LII, 5.**

Ἔτος ΛΒ (32) = 138 π. Χ.

- 1505.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΒ** — **ΠΑ** α) 14,05. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 303. **LII, 6.**
β) 13,85. — Ὀσσαβρούζη.

Ἔτος ΛΓ (33) = 137 π. Χ.

- 1506.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΓ** — **ΠΑ** α) 14,03. — Βερολίνον, P. Osten. **LII, 9.**
β) 14,22. — Löbbecke.
- 1507.—**Ρ** δίδραχμον. **ΛΛΓ** — **ΠΑ** α) 6,00. — Rollin et Feuarent. **LII, 7.**
(ὁ ἀετὸς μετὰ σκήπτρου ἐπ' ὄμου). β) 6,02* — " " **» 8.**

Ἔτος ΛΔ (36) = 134 π. Χ.

- 1508.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΔ** — **ΠΑ** α) 14,16. — Consul Weber. **LII, 10.**
β) 14,06. — Λονδίνον.= BMC. 92,62.
γ) — Rollin et Feuarent.
- 1509.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΔ** — **ΚΑΙ** α) 14,20. — Löbbecke.=Reichardt, Num. Chron. N. S. VII, 189
Α **ΠΑ** —Huber, Num. Aeg. S. 61. Taf. III, 2.=BMC.
Introd. LXVII, pl. XXXII, 9. **LII, 11.**
β) 12,80. — Ἀλεξάνδρεια.
γ) — Dattari.
δ) 12,65 (ὑπόχαλκον). — Ἀθῆναι, Δ. 307^Α. **LII, 12.**

Ἔτος ΛΖ (37) = 133 π. Χ.

- 1510.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΙ** — **ΠΑ** α) 14,14. — Λονδίνον. = BMC. 93,63.
- 1511.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΖ** — **[ΠΑ]** α) 13 21* — Βερολίνον. **LV, 20.**
⊕

Ἔτος ΛΗ (38) = 132 π. Χ.

- 1512.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΗ** — **ΠΑ** α) 13,81. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 309. **LII, 13.**
β) 14,33. — Λονδίνον. = BMC. 93,64.
γ) 15,16 — " = " " 65.
δ) 11*89. — Παρίσιοι, 191 N. III, H. 478.

Ἔτος ΛΘ (39) = 131 π. Χ.

1513. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΘ — ΠΑ
- α) 14,42. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 310. LII, 14.
  - β) 14,38. — Λονδίνον. = BMC. 93,66 pl. XXII, 4.
  - γ) 13,00. — Παρίσιοι, 190. = Mionnet, VI, 12,114.
  - δ) 13,00. — Μόδενα
  - ε) 12,38* — Ὀσναβρούκη.
  - ς) — Ἀλεξάνδρεια

Ἔτος Μ (40) = 130 π. Χ.

1514. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜ — ΠΑ
- α) 13,20. — Leyden.
  - β) 13,00. — Στρογγανόφ, 353.
  - γ) — Τουρῖνον, MR. 26702.
  - δ) — Dattari.

Ἔτος ΜΓ (43) = 127 π. Χ.

1515. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΓ — ΠΑ
- α) 14,23. — Ἀθῆναι, Δ. 311^{AAA}. LII, 15.
  - β) 14,75. — Βερολίνον, P. Osten.
  - γ) 14,12. — Λονδίνον = BMC. 95,89, pl. XXIII, 4.
  - δ) 14,15. — Cat. Bombois n° 203.
  - ε) — Rollin et Feuadent. *Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ*.
  - ς) — Ἀλεξάνδρεια

Ἔτος ΜΔ (44) = 126 π. Χ.

1516. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΔ — ΠΑ
- α) 14,50. — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΜΕ (45) = 125 π. Χ.

1517. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΕ — ΠΑ
- α) — Τουρῖνον, MR. 26586.

Ἔτος ΜΖ (47) = 123 π. Χ.

1518. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΖ — ΠΑ
- α) 13,85. — Consul Weber. *Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ*. LII, 16.
  - β) 14,06. — Βερολίνον. = P. Osten.
  - γ) 13,35. — Ἀθῆναι, Δ. 311^F.
  - δ) — Dattari.

Ἔτος ΜΗ (48) = 122 π. Χ.

1519. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΗ — ΠΑ
- α) 13,85. — Ἀθῆναι, Δ. 313^{GH}. *Εἰκονιστικὴ κεφαλὴ*. LII, 17.
  - β) 13,66. (*διάτροχον*). — Παρίσιοι, 192. = Mionnet VI, 10,92.
  - γ) — Τουρῖνον, MR. 26591.

Ἔτος ΜΘ (49) = 121 π. Χ.

1520. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΘ — ΠΑ
- α) 14,80. — Ὀσναβρούκη.
  - β) 14,43. — Βερολίνον, P. Osten. LII, 19.
  - γ) 14,18. — " Fox.
  - δ) 14,22. — Παρίσιοι, 193, N. III, H. 479.
  - ε) 14,19. — Λονδίνον. = BMC. 98,121.
  - ς) 14,10. — " " " 122.
  - ζ) 12,37. — Rollin et Feuadent (*Στρογγανόφ ἀριθ. 358*).
  - η) — Ἀλεξάνδρεια
  - θ) — Dattari, δύο

1521. — **Ρ** τετράδραχμον. **LM** ⊙ — **ΠΑ** α) 14,15. — Βερολίνον, P. Osten, *Εικομιστική κεφαλή*. LII, 18.
 β) 13,20. — Όσαβρούζη " " "
 γ) 13,47* — Λονδίνον. = BMC. 95,90.
 δ) 14,20. — Άλεξάνδρεια
 ε) — Cat. Huber n° 996.
 ς) — Dattari.

1522. — **Ρ** τετράδραχμον. **LM** ⊙ — **ΠΑ** α) 14,00. — Άλεξάνδρεια.
 ☉

Έτος Ν (50) = 120 π. Χ.

1523. — **Ρ** τετράδραχμον. **LN** — **ΠΑ** α) — Dattari.
 κέρως.

1524. — **Ρ** τετράδραχμον. **LN** — **ΠΑ** α) 13,56. — Άθήναι, Δ = FCD. 312. LII, 20.
 β) 14,37. — Βερολίνον, P. Osten
 γ) 14,05. — " Ganzauge. *Εικομιστική κεφαλή*.
 δ) 13,67. — " P. Osten.
 ε) 13,00. — Όσαβρούζη " "
 ς) 12,42* — Παρίσιοι, 194 N. III, H. 480.
 ζ) 13,67 — Oxford. Βοδληϊανή Βιβλιοθήκη.
 η) — Rollin et Feuarent.
 θ) — Άλεξάνδρεια.
 ι) — Haym, Tom. II, p. 25. — Gessner, Tab. I, 10.
 ια) — Cat. Billoin n° 961.
 ιβ) — " Grignon de Montigny n° 262.
 ιγ) — Dattari, δύο

1525. — **Ρ** τετράδραχμον. **LN** — **ΠΑ** α) 12,90. — Χάγη, Six. *Εικομιστική κεφαλή*. LII, 21.
 * * β) — Άλεξάνδρεια.
 γ) — Dattari, δύο.

1526. — **Ρ** τετράδραχμον. **LN** — **ΠΑ** α) 14,57. — Λονδίνον = BMC. 96,96 pl. XXIII,4. *Είξον. κεφαλή*. LII, 22.
 * * β) — Cat. Jackson n° 159.
 Α γ) — " Cat. Huber n° 996. — Huber, Num. Aeg. S. 143 (εύρεθὲν ἐν Καίρῳ).

Έτος ΝΑ (51) = 119 π. Χ.

1527. — **Ρ** τετράδραχμον. **LNA** — **ΠΑ** α) 13,83. — Λονδίνον = BMC. 95,91 (Paphos). *Είξον. κεφαλή*. LII, 23.
 β) 13,36. — " " 95,123 (Alexandria) *σινήθ. κεφ.* " 24.
 γ) — Τουρίνον, MR. 26699.
 δ) — Άλεξάνδρεια.
 ε) — Dattari.

Έτος ΝΒ (52) = 118 π. Χ.

1528. — **Ρ** τετράδραχμον. **LNB** — **ΠΑ** α) 13,55. — Άθήναι, Δ 313^ν. LII, 25.
 β) 13,43. — Παρίσιοι, 95. = Mionnet VI, 41,96.
 γ) 13,36. — Λονδίνον. — BMC. 98,124, Alexandria.
 δ) — Τουρίνον, MR. 26700.
 ε) — Άλεξάνδρεια.
 ς) — Dattari.
 ζ) — Βερολίνον (μετά [LN]B—ΠΑ).

Ἔτος ΝΓ (53) = 117 π. Χ.

1529. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΓ** — **ΠΑ** α) 14,18. — Γλασιώβη. *Εἰκονιστικὴ κεφαλή.* LII, 26.
 β) 14,10. — Παρίσιοι, 196. = Mionnet VI, 11,98.
 γ) 13,65. (*διάτρητον*). — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 314.
 δ) 13,61. — Ὄσαβρούκη.
 ε) 13,86. — Λονδίνον. = BMC. 98,125.
 ς) 13,60. — Στρογγανόφ, 363.
 ζ) 12,65* — Leyden.
 η) 12,65. — Rollin et Feuudent.
 θ) — Τουρῖνον MR. 26587.
 ι) — Ἀλεξάνδρεια.
 ια) — Dattari.
1530. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΓ** — **ΠΑ** α) 13,67. — Ὄσαβρούκη
 β) 14,30. — Ἀλεξάνδρεια
 γ) — Dattari.

Ἔτος ΝΔ (54) = 116 π. Χ.

1531. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΔ** — **ΠΑ** α) 13,70. — Πάριμα. *Εἰκονιστικὴ κεφαλή.* LII, 27.
 β) 13,95. — Leyden.
 γ) 13,63. — Ὄσαβρούκη.
 δ) 13,62. — "
 ε) 12,42* — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 316,
 ς) 13,78. — Λονδίνον. = BMC. 95,93.
 ζ) 13,91. — " " 98,126.
 η) — Τουρῖνον, MR. 26588.
 θ) — " " 26589.
 ι) — Ἀλεξάνδρεια.
 ια) — Dattari.
1532. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΔ** — **ΠΑ** α) 13,52. — Ὄσαβρούκη. *Εἰκονιστικὴ κεφαλή.* LII, 28.
 β) 14,10. — Παρίσιοι, 197. = Mionnet VII, 11,99.
 γ) 13,21* — Λονδίνον. = BMC. 95,92.

ΣΗΜ. Τὸ ὡς μετὰ τοῦ ἔτους ΝΕ (56) εἰκονισθὲν καὶ περιγραφὲν τετράδραχμον ὑπὸ τοῦ Pellerin, Additions (Pleuron du titre et p. 79-94), εἶναι ἐσφαλμένη περιγραφὴ ἀντὶ ΝΓ (53). Πβλ. Huber, Num. Aeg. S. 141.

Β'. ΣΑΛΑΜΙΣ

Ἔτος ΚΓ (26) = 145/144 π. Χ.

1533. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΓ** — **ΣΑ** α) 11,05. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 288. LIII, 1.

Ἔτος ΚΖ (27) = 143 π. Χ.

1534. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΖ** — **ΣΑ** α) 13,47. — Rollin et Feuudent. LIII, 2.
 β) — Leyden.
 γ) — Dattari.

Ἔτος ΚΗ (28) = 142 π. Χ.

1535. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΗ** — **ΣΑ** α) 13,06. — Ἀθήναι, Δ. 289^Α. LIII, 5.
 β) 14,00 — Leyden.

Ἔτος ΚΘ (29) = 141 π. Χ.

1536. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΘ** — **ΣΑ** α) 11,02. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 291. LIII, 3.
 β) — Rollin et Feuudent.
 γ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Λ (30) = 140 π. Χ.

1537. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛ — ΣΑ
 α) — Βερολίνον. LIII, 6.
 β) — Αλεξάνδρεια.
 γ) — Rollin et Feuardent.

Ἔτος ΛΑ (31) = 139 π. Χ.

1538. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΑ — ΣΑ
 α) 14,08. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 297. LIII, 7.
 β) 14,19. — Λονδῖνον. = BMC. 90,18.
 γ) 14,20. — » 90,19 pl. XXI, 5. Τὸ ἔμπ. ἐκ τῆς
 αὐτῆς σφραγίδος, ἐξ ἧς καὶ τὸ τοῦ ΛΒ .
 δ) 14,10. — Leyden.
 ε) — Αλεξάνδρεια.
 ς) — Βερολίνον.

1539. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΑ — ΣΑ
 α) 14,17. — Βερολίνον. P. Osten.
 (ῥόπαλον).

Ἔτος ΛΒ (32) = 138 π. Χ.

1540. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΣΑ
 α) 13,73* — Λονδῖνον. = BMC. 70,21, ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος
 ἐξ ἧς τὸ ΛΒ .
1541. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΣΑ
 α) — Βιέννη, 23701
 β) 14,14. — Ὄσναβρούκη. } ἐκ τριῶν διαφόρων σφραγίδων. » 8.
 γ) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 300. } » 9.
 δ) 14,14. — Λονδῖνον. = BMC. 84,46, pl. XIX, 8. } » 10.
 ε) 13,91. — » » » 47.
 ς) 14,12. — » » » 48.
 ζ) 14,20. — Βερολίνον, 28783.
 η) 14,24. — » P. Osten.
 θ) 14,04. — Ὄσναβρούκη.
 ι) 13,35. — Leyden.
 ια) — Βιέννη, 23702.
 ιβ) — Rollin et Feuardent, δύο.
 ιγ) — Dattari.

1542. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΣΑ
 α) 12,37* — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 301. LIII, 11.
 β) 14,08. — Λονδῖνον. = BMC. 90,20. Ἔμπ. ἐκ τῆς αὐτῆς σφρα-
 γίδος, ἐξ ἧς καὶ τὸ ΛΑΛ-ΞΑ.
 γ) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (33) = 137 π. Χ.

1543. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΣΑ
 α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 304. LIII, 12.
1544. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΣΑ
 α) 13,05. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 305. LIII, 13.
 β) 14,15. — Λονδῖνον. = BMC. 90,22.
 γ) 14,05. — Βερολίνον, P. Osten.
 δ) — Βιέννη, 23586.
 ε) — Dattari.

Ἔτος ΛΔ (34) = 136 π. Χ.

1545. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΔ — ΣΑ
 α) — Βιέννη, 23707. LIII, 14.
 β) 14,19. — Λονδῖνον. = BMC. 90,24. Τὸ ἔμπροσθεν ἐκ τῆς αὐ-
 τῆς σφραγίδος, ἐξ ἧς καὶ τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1544.
1546. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΔ — ΣΑ
 α) 13,95. — Ὄσναβρούκη. LIII, 15.
 β) 14,18. — Löbbecke.
 γ) 13,85. — Βερολίνον, 28783.
 δ) 13,65. — Λονδῖνον. = BMC. 84,49.
 ε) — Dattari.

Ἔτος ΛΕ (35) = 135 π. Χ.

1547. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΕ — ΣΑ
 α) 14,18. — Βερολίνον, P. Osten. LIII, 16.
 β) 14,15. — Λονδῖνον = BMC. 90,25.
 γ) 14,05. — Leyden.

<i>Τὰ μετὰ σκήπτρον</i>		<i>Ἔτος ΛΓ (36) = 134 π. Χ.</i>		
1548.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΛΓ—ΣΑ	ὁ ἀετὸς ἐφ' ὅμου σκήπτρον τεταϊνωμένον.	α) — Βιέννη, 23505. β) 13,70 — Λονδίνον. = BMC. 91,26. γ) 14,06. — Γλασκώβη. δ) — Τουρίνον, MR. 26724. ε) — Hoffmann, Numismate n° 3072 (LAE).	LIII, 18.
1549.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΛΓ—ΣΑ	ὁ ἀετὸς μετὰ ἀπλοῦ σκήπτρον.	α) 14,15. — Βερολίνον, Imhoof. β) 14,17. — P. Osten. γ) — Rollin et Feuardent. δ) — Dattari.	LIII, 17.
		<i>Ἔτος ΛΖ (37) = 133 π. Χ.</i>		
1550.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΛΖ—ΣΑ	»	α) 14,19. — Λονδίνον = BMC. 91,27. β) — Τουρίνον, MR. 26596. γ) — Cat. Huber, n° 987.	
		<i>Ἔτος ΛΗ (38) = 132 π. Χ.</i>		
1551.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΛΗ—ΣΑ	»	α) 14,24 — Λονδίνον. = BMC. 91,28.	LIII, 19.
		<i>Ἔτος ΛΘ (39) = 131 π. Χ.</i>		
1552.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΛΘ—ΣΑ	»	α) 13,75. — Leyden. β) 13,90. — Τουρίνον, 26725. γ) 13,38. — Ἀθήναι, Δ = FCD. 311. δ) — Rollin et Feuardent. ε) — Cat. Huber, n° 989. ς) — Χάγη	LIII, 20. » 21.
		<i>Ἔτος Μ (40) = 130 π. Χ.</i>		
1553.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΜ—ΣΑ	»	α) 12,73. — Οσσαβρούζη. β) 15,00. — Ἀλεξάνδρεια	LIII, 22.
1554.— <i>Ρ</i> τετράδραχμ.	ΛΜΑ—ΣΑ	»	α) 12,55* — Rollin et Feuardent. β) 13,99. — Βερολίνον, P. Osten. γ) 14,12. — Λονδίνον = BMC. 91,30. δ) — Τουρίνον, MR. 26705. ε) — Cat. Huber, n° 990.	LIII, 23.
		<i>Ἄνευ σκήπτρου πάλιν</i>		
1555.— <i>Ρ</i> τετράδραχμον.	ΛΜΒ—ΣΑ	»	α) 14,13. — Οσσαβρούζη.	LIII, 24.
		<i>Ἔτος ΜΓ (43) = 127 π. Χ.</i>		
1556.— <i>Ρ</i> τετράδραχμον.	ΛΜΓ—ΣΑ	»	α) 13,60. — Μόδενα <i>Εἰκονοστική κεφαλή</i> . β) 14,21. — Βερολίνον. γ) — Τουρίνον, MR. 26707.	LIII, 25.
		<i>Ἔτος ΜΔ (44) = 126 π. Χ.</i>		
1557.— <i>Ρ</i> τετράδραχμον.	ΛΜΔ—ΣΑ	»	α) 13,38. — Ἀθήναι, Δ. 316 ^Α , <i>Εἰκονοστική κεφαλή</i> . β) 13,12. — " Δ. 311 ^Β . " γ) 14,15. — Βερολίνον, P. Osten. δ) 13,85. — Λονδίνον = BMC. 96,100. — Leake, Suppl. p. 8. ε) 14,01. — " " " 101 pl. XXIII, 5. ς) 14,04. — " " " 102. ζ) 13,79. — Βερολίνον, Imhoof. η) 13,56. — Παρίσιοι, 156. = Mionnet, VI, 10,91 et Suppl. IX, 7,36. θ) — Rollin et Feuardent. ι) — Ἀλεξάνδρεια. ια) — Cat. Gréau n° 2821. ιβ) — " Jackson n° 158. ιγ) — Dattari.	LIII, 26.

Ἔτος ΜΕ (45) = 125 π. Χ.

1558. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LME — ΣΑ	α) 13,30. — Ἀθήναι, Δ. 311 ^Α .	LIII, 27.
	β) 13,68. — Ὄσαβρούζη	
	γ) 12,55. — Rollin et Feuardent. = Στρογγανός, 356.	
	δ) — J. Six.	
	ε) — Ἀλεξάνδρεια	

Ἔτος ΜΖ (47) = 123 π. Χ.

1559. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LMZ — ΣΑ	α) 11,88. — Ἀθήναι, Δ. 311 ^Β .	LIII, 28.
	β) 13,90. — Παρίσιοι 169, Ν. III, II. 472.	
	γ) 13,02. — Βερολίνον. P. Osten.	
	δ) — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5735.	

Ἔτος ΜΗ (48) = 122 π. Χ.

1560. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LMH — ΣΑ	α) 12,98. — Ἀθήναι, Δ. 311 ^Γ .	LIII, 29.
	β) 13,46. — Ὄσαβρούζη.	
	γ) 13,37. — "	
	δ) 13,32* — Λονδῖνον. = BMC. 96,103.	
	ε) 14,70* — Παρίσιοι, 170 Ν. III, II. 473.	
	ς) 12,60. — Rollin et Feuardent. = Στρογγανός, 357.	
	ζ) — Ἀλεξάνδρεια.	
	η) — "	
	θ) — Dattari.	

Ἔτος ΜΘ (49) = 121 π. Χ.

1561. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LMΘ — ΣΑ	α) — Τουρῖνον, MR. 26717.	
	β) — Cat. Huber n° 990. = Num. Aeg. S. 144.	
1562. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LMΘ — ΣΑ	α) 13,44. — Ἀθήναι, Δ. 311 ^Δ .	LIII, 30.
	β) 14,14. — Βερολίνον P. Osten.	
	γ) 13,85. — Lübbecke.	
	δ) 11,80* — Λονδῖνον. = BMC. 96,104.	
	ε) — Rollin et Feuardent. <i>Εἰκονιστικὴ κεφαλή</i> .	
	ς) — Τουρῖνον, MR. 26698.	
	ζ) — Dattari.	
1563. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LMΘ — ΣΑ	α) — Dattari.	

Ἔτος Ν (50) = 120 π. Χ.

1564. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LN — ΣΑ	α) 13,66. — Ἀθήναι, Δ. 312 ^Α . <i>Εἰκονιστικὴ κεφαλή</i>	LIV, 1.
	β) — Τουρῖνον, MR. 26722.	
	γ) — Ἀλεξάνδρεια	
1565. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LN — ΣΑ	α) 13,95. — Rollin et Feuardent.	LIV, 2.
	β) 13,05* — Ἀθήναι, Δ. = 345 ^{bis} .	
	γ) — Ἀλεξάνδρεια	

Ἔτος ΝΑ (51) = 119 π. Χ.

1566. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. LNA — ΣΑ	α) 13,80. — Ἀθήναι, Δ. 312 ^Β .	LIV, 3.
	β) 13,30. — Ὄσαβρούζη	
	γ) 12,85. — Τουρῖνον, MR. 26721.	
	δ) 12,80. — Πάριμα.	
	ε) 12,62. — Βερολίνον. P. Osten.	
	ς) 12,71* — Λονδῖνον. = BMC 96,105.	
	ζ) — Rollin et Feuardent, <i>τέσσαρα</i> .	
	η) — Ἀλεξάνδρεια.	
	θ) — Dattari, δύο.	

Ἔτος ΝΒ (52) = 118 π. Χ.

1567.— Ρ τετράδραχμον. LNB — ΣΑ	α) 12,60. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 313.	LIV, 4.
ἐνίοτε ὁ κεραιῶνός μετὰ τρίτου περοῦ.	β) 13,43. — , Δ. 313 ^α .	
	γ) 13,40. — Παρίσιοι, 171. = Mionnet VI, 11,97.	
	δ) 13,93. — Λονδίνον. = BMC. 97,106.	
	ε) 13,00. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανῶφ, 359.	
	ς) — " " (ἕτερα πέντε).	
	ζ) — Ἀλεξάνδρεια,	
	η) — Dattari.	

Ἔτος ΝΓ (53) = 117 π. Χ.

1568.— Ρ τετράδραχμον. LNF — ΣΑ	α) 13,67. — Ἀθῆναι, Δ. 314 ^α .	LIV, 5.
	β) 13,37. — Βερολῖνον, P. Osten.	
	γ) 13,30. — Λονδίνον. = BMC. 97,108.	
	δ) 12,75. — Στρογγανῶφ, 362.	
	ε) 12,60. — Rollin et Feuarent.	
	ς) — Cat. Jackson n° 158.	
	ζ) — " Huber n° 998.	
	η) — Dattari.	

1569.— Ρ τετράδραχμον. LNF — ΣΑ	α) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 97,107 pl. XXIII, 6.	LIV, 6.
*		

Ἔτος ΝΔ (54) = 116 π. Χ.

*1570.— Ρ τετράδραχμον. LND — ΣΑ	α) — Ἀλεξάνδρεια.	
1571.— Ρ τετράδραχμον. LND — ΣΑ	α) 13,87. — Ἀθῆναι, Δ. 316 ^β .	LIV, 7.
*	β) — Dattari.	
1572.— Ρ τετράδραχμον. LND — ΚΙ	α) — Τουρῖνον, MR. 22686.	LIV, 8.
ψ	β) 13,50. — Ἀλεξάνδρεια.	

Γ'. KITION

Ἔτος ΚΓ (26) = 145/144 π. Χ.

1573.— Ρ τετράδραχμον. LKC — ΚΙ	α) 12,34* — Rollin et Feuarent.	LIV, 4.
	β) 14,14. — Λονδίνον. = BMC. 91,31 pl. XXI, 6.	
	γ) — Ἀλεξάνδρεια.	

Ἔτος ΚΖ (27) = 143 π. Χ.

1574.— Ρ τετράδραχμον. LKI — ΚΙ	α) 14,22. — Ἀθῆναι, Δ. 288 ^α .	LIV, 2.
1575.— Ρ τετράδραχμον. LKZ — ΚΙ	α) — Ἀλεξάνδρεια.	LIV, 3.

Ἔτος ΚΗ (28) = 142 π. Χ.

1576.— Χ ὀκτάδραχμον. LKH — ΚΙ	α) 27,65. — Βερολῖνον.	LIV, 4.
	β) 26,57* — Ἀθῆναι, Δ. FCD.196. = Διεθ. Ἐφημ. Τόμ. Β', 209. Πίν. I, 10.	
	γ) — Cat. Tomasini n° 185.	
	δ) — Ἀλεξάνδρεια.	
1577.— Ρ τετράδραχμον. LKH — ΚΙ	α) 14,18. — Ἀθῆναι. = FCD. 289.	LIV, 5.
	β) 14,05. — Leyden.	
	γ) 13,20. — Παρίσιοι, 144, N. III, H. 460.	
	δ) 14,30. — Ἀλεξάνδρεια	

Ἔτος ΚΘ (29) = 141 π. Χ.

1578.— Ρ τετράδραχμον. LKΘ — ΚΙ	α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 290.	LIV, 6.
--	------------------------------------	---------

Ἔτος Λ (30) = 140 π. Χ.

1579. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛ — ΚΙ α) 14,26. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD 292. LV, 7.
 β) 14,15. — Leyden.
 γ) 13,70. — Παρίσιοι, 146 N. III, H. 461.

Ἔτος ΛΑ (31) = 139 π. Χ.

1580. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΑ — ΚΙ α) 14,00. — Βερολίνον. LV, 8.
 β) 14,05. — Leyden.
 γ) — Τουρῖνον, MR. 26584.
 1581. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΑ — ΚΙ α) 14,18 — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 295 (ὡς μετὰ ΛΔ) LV, 9.
 * β) — Τουρῖνον, MR. 2659?
 γ) — Dattari.

Ἔτος ΛΒ (32) = 138 π. Χ.

1582. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΚΙ α) 14,19. — Λονδῖνον. = BMC. 92,41 (ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος, LV, 10.
 ἐξ ἧς καὶ τὸ ΛΛΒ—ΞΑ).
 1583. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΚΙ α) 14,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 298.
 § β) 14,19. — Λονδῖνον, 94,39 pl. XXI, 8!
 γ) 14,33. — » 91,40.
 δ) 14,20. — Leyden
 ε) 13,95. — »
 ς) 14,15. — Sambon, ἐν Μιλάνῳ.
 ζ) 14,10. — Ὁσναβρούκη.
 η) 13,44. — »
 θ) 13,38. — Παρίσιοι, 199, N. III, H. 462,
 ι) — Κοπεγχάγη.
 ια) — Τουρῖνον, MR. 26580.
 ιβ) — Dattari.
 Πβλ. καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1481 καταλογοισθέντα.
 1584. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΒ — ΚΙ α) 13,38. — Ἀθῆναι, Δ. 298^α.
 ☞ β) 14,20. — Βερολίνον, Imhoof.
 γ) — » 28783.
 δ) 14,05. — » P. Osten.
 ε) 14,21. — Λονδῖνον. = BMC. 92,42, pl. XXI, 9.
 ς) — Dattari, δύο.
 Πβλ. καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1480 καταλογοισθέντα.

Ἔτος ΛΓ (33) = 137 π. Χ.

1585. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ α) 14,17. — Ἀθῆναι, Δ. (Μετὰ ΑΓ ἀντὶ ΛΓ). = FCD. 302. LV, 11.
 β) 14,20. — Leyden.
 γ) — Dattari.
 1586. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ α) 14 11. — Λονδῖνον. = BMC. 85,56. LV, 12.
 Στάχυς.
 1587. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ α) 14,13. — Ὁσναβρούκη. LV, 13.
 ☞ β) 14,28. — Βερολίνον, P. Osten.
 γ) 14,20. — Leyden.
 δ) 13,65. — »
 ε) 13,05. — »
 ς) 14,18. — J. Six.
 ζ) 13,85. — Ἀθῆναι, E. Σ. 6565^α.
 η) 14,15. — Λονδῖνον = BMC. 85,54 pl. XX, 2,
 θ) 14,17. — » » 55.
 ι) 14,17. — Sir Weber.
 ια) — Κοπεγχάγη.
 ιβ) — Ἀλεξάνδρεια.
 ιγ) — Hoffmann, Numismate n° 3065.
 ιδ) — Dattari.

- 1588.—**Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ α-ς) Ἴδὲ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1482, Πίν. L, 24, καταλογισθέντα.
 †
 (Θύρσος τετανωμένος)
 Ἔτος ΛΔ (34) = 136 π. X.
- 1589.—**Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΔ — ΚΙ α) — Τουρῖνον, 26592. LV, 14.
 *
- 1590.—**Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΔ — ΚΙ α) 14,16. — Ὅσναβρούκη.
 β) 14,17. — Λονδῖνον. = BMC. 92,46.
- 1591.—**Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΔ — ΚΙ α) 14,09. — Ὅσναβρούκη LV, 15.
 β) 14,20. — Λονδῖνον. = BMC. 85,57.
 §
- Ἔτος ΛΕ (35) = 135 π. X.
- 1592.—**Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΕ — ΚΙ α) 14,18. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6565.
 β) 14,00. — Leyden.
 γ) 14,30. — Ἀλεξάνδρεια LV, 16.
- Ἔτος ΛΓ (36) = 134 π. X.
- 1593.—**Ρ** τετράδραχμον. ΛΛΓ — ΚΙ α) 14,20 — Leyden.
 β) 14,15. — Λονδῖνον. = BMC. 92,49. Ἐκ τῆς αὐτῆς σφραγίδος
 ἐξ ἧς καὶ τὸ ΛΛΑ.
 Πβλ. καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ 1485.
- Μετὰ σκήπτρου.**
- 1594.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΛΓ — ΚΙ Μετὰ σκή- α) 14,15. — Rollin et Feuarent. LV, 17.
 πτρον ἐπ' ὀμου β) 13,63. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 308. » 18.
 τοῦ ἀετοῦ. γ) 13,50. — » Δ. 308^Α.
 δ) 15,00. — Ἀλεξάνδρεια.
- Ἔτος ΛΖ (37) = 133 π. X.
- 1595.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΛΖ — ΚΙ » α) 14,25. — Λονδῖνον. = BMC. 92,50, LV, 19.
 β) — Dattari.
- 1596.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΛΖ — ΚΙ » α) 14,60. — Ἀλεξάνδρεια.
- Ἔτος ΛΗ (38) = 132 π. X.
- 1597.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΛΗ — ΚΙ » α) 13,88 (διάτρητον). — Ἀθῆναι Δ. 309^Α. LV, 21
 β) 14,25 — Βερολῖνον, 28983.
 γ) 14,21. — Λονδῖνον. = BMC. 92,51 pl. XXI, 10.
- Ἔτος ΛΘ (39) = 131 π. X.
- 1598.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΛΘ — ΚΙ » α) 12,45* — Ἀθῆναι Δ. 310^Α. LV, 22.
 β) 14,40. — Ἀλεξάνδρεια. Ὁραίας διατηρήσεως.
 γ) 15,50. — » » »
- Ἔτος Μ (40) = 130 π. X.
- 1599.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΜ — ΚΙ » α) 13,64. — Λονδῖνον. = BMC 92,52 pl. XXI, 11. LV, 23.
- 1600.—**Ρ** τετράδραχμ. ΛΜ — ΚΙ » α) 13,86. — Ἀθῆναι, Δ 311^Α. LV, 24.
 β) 14,07. — Βερολῖνον, P. Osten.
 γ) — Τουρῖνον, MR. 26583.

Ἔτος ΜΑ (41) = 129 π. Χ.

1601. — **Ρ** τετράδραχμ. **ΛΜΑ** — **ΚΙ** Μετά σκή- α) 14,16. — Βερολίνον, P. Osten. **LV**, 25.
 πρου ἐπ' ὄμου β) 13,68. — Ὄσαβρούκη.
 τοῦ ἀετοῦ. γ) 12,85. — Παρίσιοι, 153. = Mionnet VI, 40,89.
 δ) 13,44* — Λονδίνον. = BMC. 92,53.
 ε) — Τουρίνον, MR. 26284.
 ς) — Ἀλεξάνδρεια.

Πάλιν ἄνευ τοῦ σκήπτρου.

Ἔτος ΜΒ (42) = 128 π. Χ.

1602. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΜΒ** — **ΚΙ** α) 14,17. — Ὄσαβρούζη. **LV**, 27.
 β) 13,88. — Ἀθήναι Δ. 311^{AA}.
 γ) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 92,51.
 δ) 14,25. — Βερολίνον, P. Osten.
 ε) 13,28. — Löbbecke
 ς) — Rollin et Feuarent.
 ζ) — Ἀλεξάνδρεια
 η) — Dattari.

Ἔτος ΜΓ (43) = 127 π. Χ.

1603. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΜΓ** — **ΚΙ** α) 12,67 — Βερολίνον, P. Osten. **LV**, 28.
 β) 13,50. — Παρίσιοι = Mionnet VI, 10,90.
 γ) 13,54* — Λονδίνον. = 97,110.
 δ) 12,74. — Ὄσαβρούκη.
 ε) — Τουρίνον, MR. 26672.
 ς) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΜΔ (44) = 126 π. Χ.

1604. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΜΔ** — **ΚΙ** α) 14,10. — Βερολίνον, P. Osten. *Εἰκονιστικὴ κεφαλή.* **LV**, 29.
 β) 13,26. — Ἀθήναι Δ. = FCD. 315 (ὡς μετὰ ΝΔ). » » 26.
 γ) 12,60. — » Δ. 311^B.
 δ) 14,32. — Λονδίνον. = BMC. 97,111.
 ε) 13,95* — » » » 112.
 ς) 12,15. — Παρίσιοι, 155.
 ζ) 11,50 — Χάγη.
 η) — Τουρίνον, MR. 26614.
 θ) — Rollin et Feuarent. *Εἰκονιστικὴ κεφαλή.*
 ι) — Ἀλεξάνδρεια.
 ια) — Cat. Huber, n° 990.

Ἔτος ΜΕ (45) = 125 π. Χ.

1605. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΜΕ** — **ΚΙ** α) 13,27. — Rollin et Feuarent. **LV**, 30.
 β) 14,08. — Βερολίνον, P. Osten.
 γ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΜΣ (46) = 124 π. Χ.

1606. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΜΣ** — **ΚΙ** α) 13,65. — Eckhel, Cat. Mus. Caes Vindob. I, p 261,1. Tab. **VIII**, 19. = Mionnet, Suppl. IX, 7,37.
 β) 14,30. — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΜΖ (47) = 123 π. Χ.

1607. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΜΖ** — **ΚΙ** α) 13,50 — Ἀθήναι. Δ. 311^E. **LVI**, 1.
 Μεταξὺ τῶν ποδῶν β) 14,14. — Βερολίνον, P. Osten.
 τοῦ ἀετοῦ ✱. γ) — Τουρίνον, MR. 26679.
 δ) — Rollin et Feuarent.
 ε) — Dattari.

Ἔτος ΜΗ (48) = 122 π. Χ.

1608. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΗ — ΚΙ α) 12,82. — Ἀθῆναι Ε. Σ. 6566 LVI, 2.
 β) 14,21. — Βερολίνον, P. Osten.
 γ) 13,59. — Ὀσσαβρούκη
 δ) 14,19. — Λονδίνον = BMC. 97,113.
 ε) 14,00. — Παρίσιοι = Pellerin, Additions p. 83 figure, ὡς
 μετὰ Δ ἀντὶ ΚΙ (πβλ. F. Lenormant, Lagides p. 3).
 ς) — Τουρίνον, MR. 26581.
 ζ) — Ἀλεξάνδρεια.
 η) — Dattari.

Ἔτος ΜΘ (49) = 121 π. Χ.

1609. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΘ — ΚΙ α) 14,30. — Ἀλεξάνδρεια.
 1610. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΜΘ — ΚΙ α) 14,17. — Βερολίνον, P. Osten. LVI, 3.
 β) 13,95. — Ὀσσαβρούκη, (τὸ ΚΙ ἐχαράχθη ἐπὶ τοῦ ΣΑ).
 γ) 13,30. — Παρίσιοι, 157. = Visconti, Iconogr. gr. 2e éd. Tom.
 III, pl. 207, pl. LIII, 1. = Mionnet, VI, 11,91.
 δ) 13,25. — Rollin et Feuarent.
 ε) 14,26. — Λονδίνον. = BMC. 97,114.
 ς) — Γόθα.
 ζ) — Vaillant, H. R. Aeg. p. 38. = Gessner Tab. I, 41.

Ἔτος Ν (50) = 120 π. Χ.

1611. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΝ — ΚΙ α) — Τουρίνον, MR. 26673.
 β) — Ἀλεξάνδρεια.
 γ) — Dattari.
 1612. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΝ — ΚΙ α) 14,21. — Βερολίνον, P. Osten. LVI, 4.
 β) 14,19. — » »
 γ) 13,28. — Παρίσιοι, 158. = Mionnet VI, 11,95.
 δ) 13,97. — Γλασκώβη.
 ε) — Ἀλεξάνδρεια.
 1613. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΝ — ΚΙ α) 13,82. — A. Tauber, ἐν Βιέννη. = Huber, Catal. n° 997.
 * * Nunn. Aeg. S. 143 u. 145, Taf. III, 3 (εὐρεθὲν
 Α * ἐν Καίρω).

Ἔτος ΝΑ (51) = 119 π. Χ.

1614. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΝΑ — ΚΙ α) 13,12. — Ἀθῆναι Δ. 312^B. LVI, 5.
 β) 13,18. — Ὀσσαβρούκη.
 γ) 12,46. — Παρίσιοι, 159 N III, H. 466.
 δ) — Ἀλεξάνδρεια
 ε) — Dattari

Ἔτος ΝΒ (52) = 118 π. Χ.

1615. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΝΒ — ΚΙ α) 13,41. — Ἀθῆναι, Δ. 312^D. LVI, 6.
 β) 13 01. — Βερολίνον, P. Osten.
 γ) — Τουρίνον, MR. 36670.
 δ) — Sestini, Mus. Hederv. III. Cont. 3, N. 1. CMN. n^o
 6365. = Mionnet S^t. IX, 7,38.
 ε) — Catal. Heber n° 997.
 ς) — Dattari.

Ἔτος ΝΓ (53) = 117 π. Χ.

1616. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΓ** — **ΚΙ** α) 13,45. — Ὁσναβρούζη.
β) 11,64. — Ἀθήναι, Δ. 313^ο.
γ) — Rollin et Feuarent.
1617. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΓ** — **ΚΙ** α) 13,30. — Πετρούπολις. LVI, 7.
β) 12,75. — Στρογγανώφ, 361.
γ) — Τουρῖνον, MR. 26680.
δ) — Ἀλεξάνδρεια.
ε) — Cat. Huber n° 997. = Num. Aeg. S. 143.
ς) — Dattari.
1618. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΓ** — **ΚΙ** α) 13,05. — Ἀθήναι, Δ. 313^ο.
* β) 13,74. — Λονδῖνον. = BMC. 97,115, pl. XXIII, 7.
γ) — Ἀλεξάνδρεια
δ) — Dattari.

Ἔτος ΝΔ (54) = 116 π. Χ.

1619. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΔ** — **ΚΙ** α) 13,90. — Rollin et Feuarent. LVI, 9.
β) 13,76. — Λονδῖνον. = BMC. 97,116.
γ) 13,95. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5734.
δ) 14,19. — Schachmann, Description p. 9 fig. = Mionnet **ς**^t,
IX, 7,39,
ε) — Γόθα.
1620. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΝΔ** — **ΚΙ** α) 14,00. — Ὁσναβρούζη. LVI, 11.
β) — Dattari.
‡
(ρόπαλον)

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΧΑΛΚΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩ

Μετὰ χρονολογιῶν Πτολεμαίου Η', Εὐεργέτου Β'.

(Ἀνευ ὀπίης ἐν τῷ κέντρῳ).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Χαλκᾶ μεγέθους 23/25 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ ᾠμῶνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
 Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν περυγῶν, ἰστάμενος πρὸς ἀρ. ἐπὶ κερανοῦ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ἡ χρονολογία καὶ ὑπ' αὐτὴν ἄνθος λωτοῦ Ψ.
 Ἐνίοτε δὲ δεξιὰ σύμβολόν τι. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΚΓ (26) = 144 π. Χ.

1621.—Α 25 χιλιοστῶν. LΚΓ α) 10,00. — Ὄσαβρούκη (τὸ ἄνθος ἐξίτηλον). LIV, 20.
 β) 10,39. — Λονδίνον. = BMC. 85,60.

Ἔτος ΚΖ (27) = 143 π. Χ.

1622.—Α 24 χιλιοστῶν. LΚΖ α) 10,45. — Βερολῖνον, Fox. LIV, 22.
 β) 8,84. — " P. Osten.
 γ) 9,80. — Στρογγανῶφ, 324.
 δ) 8,80. — Ὄσαβρούκη.
 ε) 7,02. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 280.
 ς) 8,33. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 6016.
 ζ) 6,87* — Βερολῖνον.
 η) 10,39. — Λονδίνον = BMC. 86,65 pl. XX, 4.
 θ) — " " 66.
 ι) — Παρίσιοι, 540, 560 καὶ 561, τρία = Mionnet VI, 39,327.
 ια) — Eckhel, Cat. Mus. Caes. Vind. I, p. 262,2. = Mionnet St. IX, 14. 7.

Ἔτος ΚΗ (28) = 142 π. Χ.

1623.—Α 24 χιλιοστῶν. LΚΗ α) 7,95. — Ὄσαβρούκη. LIV, 23.
 β) 8,80. — Βιέννη = Eckhel, ε. ἀ — Mionnet St. IX, 14. 72.
 1624.—Α 26 χιλιοστῶν. LΚΗ — ☉ α) 10,88. — Γλασκόβη. LIV, 24.
 β) — Κοπεγχάγη.
 1625.—Α 24 χιλιοστῶν. LΚΗ — ✱ α) 9,27 — Βερολῖνον. LIV, 25.

Ἔτος ΚΘ (29) = 141 π. Χ.

1626.—Α 23 χιλιοστῶν. LΚΘ α) 10,43. — Λονδίνον. = BMC. 85,58 (ὡς μετὰ LΚΗ καὶ ἀστέρως ἀντὶ ἄνθος λωτοῦ). LIV, 21.

Ἔτος Λ (30) = 140 π. Χ.

1627. — Α 23, 25 χιλιοστῶν. ΛΛ

- α) 7,00. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6605.
 β) — Παρίσιου 559. = Mionnet Suppl. IX, 22, 120 (ἀνευ τῆς χρονολογίας).
 γ) — Mus. Sanclem. Num. sel. I, p. Tab. V, 87. = Mionnet, St. IX, 14, 73.

Ἔτος ΛΓ (33) = 137 π. Χ.

1628. — Α 24 χιλιοστῶν. ΛΛΓ

- α) 8,45. — Ἀθῆναι, Δ. 281Α. LIV, 26.
 β) 10,00. — Löbbecke.
 γ) 9,50. — Τουρίνον, MR. 26737.
 δ) 8,95. — Ὄσαβρούκη
 ε) 10,39. — Λονδῖνον. = BMC. 86, 63-64.
 ζ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 5, 3 (C.M.H. n° 6392).

Ἔτος ΛΔ (34) = 136 π. Χ.

1629. — Α 24 χιλιοστῶν. ΛΛΔ

- α) — Κοπεγχάγη. LIV, 27.
 β) 11,35. — Χάγη
 γ) 10,74. — Ὄσαβρούκη
 δ) 10,39. — Λονδῖνον. = BMC. 86, 65-66 pl. XX, 5.
 ε) 8,37. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 281.
 ζ) 8,11. — » 1901/2, I, εὔρεθὲν ἐν Κύπρῳ.
 η) — Ἀλεξάνδρεια.
 θ) — Βιέννη, 23554.
 ι) — Cat. Gréau n° 2873.
 ια) — Pellerin. Rois pl. V, 15.
 ιβ) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 5, 4 (C.M.H. n° 6392).

Ἔτος ΛΕ (35) = 135 π. Χ.

1630. — Α 24/26 χιλιοστῶν ΛΛΕ

- α) 8,38. — Ὄσαβρούκη. LIV, 28.
 β) 9,50. — Τουρίνον, MR. 26733.
 γ) — Κοπεγχάγη. » 29.

Ἔτος ΛΣ (36) = 134 π. Χ.

1631. — Α 25 χιλιοστῶν. ΛΛΣ

- α) 10,39. — Λονδῖνον. = BMC. 86, 97. LIV, 30.

Ἔτος ΜΑ (41) = 129 π. Χ.

1632. — Α 25 χιλιοστῶν. ΛΜΑ

- α) 7,95. — Βιέννη, 23553. = Mus. Theup. p. 1204. — Mionnet St. IX, 7, 40. LIV, 31.
 β) 7,95. — Κοπεγχάγη.
 γ) 7,00. — Τουρίνον, MR. 26732.
 δ) — Μόναχον, 209.

Τ Α Ξ Ι Σ Δ.

Σ Ε Ι Ρ Α Α.

ΧΑΛΚΑ ΑΙΓΥΠΤΟΥ (;

138—137 π. Χ. (;

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1634.—Χαλκᾶ μεγέθους 38 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἐμμωνος, πρὸς δεξιὰ.

α) 42,50* — Παρίσιοι, 595.

1635.—Χαλκᾶ μεγέθους 32/28 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 22,50. — Παρίσιοι, 594.

β) 22,92. — Λονδίνον. = BMC. 82,24.

γ) 22,92. — Λονδίνον. = BMC. 82,23.

δ) 23,07. — Ὁσναβρούκη.

ε) 17,40 — Winterthur.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιὰ.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος

ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.

κράνος Ψ . Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

β) — Βολωνία 52.

(α) LIV, 17.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ

ς) 21,70. — Παρίσιοι, 550. = Mionnet, Suppl. IX, 22,118.

(α) LIV, 18.

ζ) — Λονδίνον Νέα προσκτήματα (β) LIV, 19.

η) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. 5, 6 (C. M. H. n° 6412).

Σ Ε Ι Ρ Α Β.

ΧΑΛΚΑ ΑΙΓΥΠΤΟΥ (;

134—129 π. Χ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1636.—Χαλκᾶ μεγέθους 38 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἐμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) — Βερολίνον, v. Rauch.

β) — Βερολίνον, 10212.

γ) — Λονδίνον. = BMC. 82, 26-27 pl. XIX,

δ) 38,80. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 272. Τοῦτο εἶναι τὸ ἤδη καὶ ὑπ' ἀριθ. 1405 περιγραφέν.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΞΙΛΕΩΞ δεξιὰ.

Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος

ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ., φέρων δὲ ἐπὶ τοῦ ἄρ.

ὤμου μέγα σκήπτρον. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἄν-

θος λωτοῦ Ψ . Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ε) 35,00. — Τουρίνον, MR. 26758.

(α) LIV, 9.

ς) 32,85. — Χάγη.

ζ) — Παρίσιοι, 565. = Mionnet, VI, 39,329.

η) — " 568 = " " 332.

θ) — Μόδενα.

1637.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) — Γόθα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, (τὸ ἄνθος ὁμοιάζει πρὸς στάχυν ἢ κόγχην θαλασσίαν).

1638.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 8,20. — Μιλάνον.

Τοῦτο εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. 842 περιγραφέν. Ἴδε καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1407 Πίν. XLVIII 17

Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ τοῦ σκήπτρου.

LIV, 15.

1639.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 3,64 (ἦ2,20) — Βερολίνον, 10212 ἢ 10573.

β) — Dattari.

Πβλ. καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 843 Πίν. XXIV, 19, ὡς καὶ τὰ ὑπ' ἀριθ. 1408, Πίν. XLVIII, 18.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

LIV, 14.

» 16.

ΤΑΞΙΣ Ε.

ΧΑΛΚΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΟ ΕΠΙΘΕΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ

ΣΕΙΡΑ Α.

Χαρακτηριστικὸν Φ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1640.—**Α** 46.—Κεφαλή ἸΑμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 84,75. — Λονδίνον. = BMC. 98,132 pl. XXIV, 4.
β) — " " " " 133.
γ) 72,10. — Μόναχον, 238 (δίαιστον).
δ) 67,20* — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 341, pl. VI
ε) 44,75** — " Δ. 323A.
ς) 66,50. — Βερολίνον, 21381.
ζ) 59,90* — Χάγη.

ΕΥ—ΕΡΓΕΤΟ (ἢ ΟΥ) ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ. Δίκερας τετανωμένον, πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Φ.

- η) 65,10. — Χάγη. Ἐπικεκομμένον ἐπὶ νομίσματος (δ) LVI, 12. παχέος πετάλου.
θ) 63,00. — Μιλάνον, 7790.
ι) 62,80. — " 7688.
ια) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 5. n° 1. C. M. H. n° 6385. = Mionnet St. IX, 45,75

1641.—**Α** 45/42.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 68,20 (παχέος πετάλου). — Παρίσιοι, 742.
β) — Rollin et Feuarent.
γ) 47,25. — Ὁσαβρούκη. Μετὰ Ε—ΥΡ.
δ) 46,80. — Μόναχον.
ε) 39,50* — Μιλάνον, 7679.
ς) 36,00. — " 7680. Μετὰ Ε—ΥΡ.
ζ) 36,20. — Κοπεγχάγη.
η) 34,80. — Μόναχον, 212.
θ) 35,90. — Löbbecke.

ΕΥ—ΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ αὐτοῦ Φ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ι) 35,76. — Λονδίνον. = BMC. 94,78. (α) LVI, 13.
ια) 39,50. — Τουρῖνον, MR. 26603. (β) " 14.
ιβ) 30,10. — Χάγη.
ιγ) — Παρίσιοι, 759. = Mionnet VI, 25,195.
ιδ) — " " 196.
ιε) — Longperier, Cab. Magnoncour, 92, n° 700.
ις) — Delgado, Catal. Lorichs n° 1984.
ιζ) — Cat. Steglitz n° 377.

1642.—**Α** 28.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Βερολίνον, v. Rauch.
β) 14,05. — Ἀθήναι Ε Σ. 714^{2δ}.
γ) 11,60. — " Δ. = FCD. 319.
δ) 14,40. — Λονδίνον. = BMC. 94,80.
ε) 9,26. — " " 81.
ς) 13,80. — Γόθα. = Liebe, Gotha num. p. 124 fig.
ζ) 11,75. — " " " " "
η) 10,40. — Βιέννη, 23568.
θ) 9,27. — Βερολίνον, 11091.
ι) 8,90. — Χάγη.
ια) 8,45. — Ὁσαβρούκη.
ιβ) 10,90. — Πάρμα.
ιγ) 7,80. — Löbbecke.
ιδ) 12,44. — Cat. Seyffert, n° 1245.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ.

Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Φ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ιε) 11,41. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5819. (α) LVI, 18.
ις) — Longperier, Cab. Magnoncour p. 92, 700-701.
ιζ) — Μόναχον, 32.
ιη) — " 38.
ιθ) — " 171².
κ) — Βιέννη, 23567.
κα) — Κοπεγχάγη.
κβ) — Βολωνία.
κγ) — Dattari.
κδ) — Cat. Gréau n° 2847.
κε) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 5,3 (C. M. H. n° 6587).

1643.—**Α** 25.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι κεφαλή Ἀμμωνος δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 13,00. — Ἀθῆναι, Α Ε.
β) 10,00 — » Δ. 553^Α.
γ) 12,90. — Βερολίνον, Knobelsdorf.
δ) 11,70. — Μιλᾶνον, 7682.
ε) 10,80 — Ὁσαβρούκη.
ς) 9,65. — Πάμμα.

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. Φ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ξ) 7,90. — Λονδῖνον = BMC. 94,79. (α) LVI, 20.
η) — Παρίσιοι, 388. = Mionnet VI, 24,197.
θ) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου = Catal. p. 23.
ι) — Μόναχον, 213 μετὰ [ΕΥ]—ΕΡΓΕΤΟΥ) κτλ.
ια) — Sestini. Mus. Hederv. III, Cont. p. 5,4 (C. M. H. n° 6588).

1644.—**Α** 23.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,50. — Μόναχον.
β) 12,40. — Παρίσιοι, 376. = Mionnet VI, 25,201.

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. καὶ στρεφόμενος πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Φ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- γ) 8,70 — Παρίσιοι, 376. = Mionnet VI, 25,202 (α) LVI, 21.
δ) 10,88. — Λονδῖνον = BMC. 80,1 pl XXII, 7

1645.—**Α** 20.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 8,20. — Κοπεγχάγη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἄετὸς δὲν στρέφεται. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἐπίσης τὸ Φ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

LVI, 22.

1646.—**Α** 15.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 2,10. — Ἀθῆναι, Δ 323^Α.

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ [ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛ]. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ Φ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

LVI, 23.

1647.—**Α** 10.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,50. — Μιλᾶνον, 7745.
γ) — Χάγη

ΕΥΕΡΓΕ—ΠΤΟΛΕ (;) Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Φ.

- β) 1,50. — Löbbecke.

ΣΕΙΡΑ Β.

Χαρακτηριστικὸν Κ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1648.—**Α** 34.—Κεφαλὴ ἸΑμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 23,17. — Βερολίνον, Imhoof
 β) 23,57. — Λονδίνον. = BMC. 95,87. — Knight, Numi veteres p. 210.
 γ) 22,65. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 317, pl. VI.
 δ) 25,95. — Πάρμα.
 ι) — Τουλούζα. = Roumeguère, Descript. des méd. du mus. de Toulouse p. 69 n° 67.
 ια) — Frælich, Annales Tab. V, 14.
 ιγ) — Sestini, Mus. Hedern. III, Contin. p. 5,2

Ε-ΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

Ἄετὸς μετ' ἀναπεπταμένων πτερούγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. Κ.

- ε) — Βερολίνον, Fox. (α) LVI, 15.
 ς) — " ἀρχ. συλλ.
 ζ) — Βιέννη, 23522.
 η) — " 23524.
 θ) — Cat. Gréau, n° 2845.
 ιβ) — Muselius, Num. Antiq. I, pl. III, 8. (C. M. H. n° 6386).

1649.—**Α** 34.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 20,20. — Sambon, ἐν Μιλάνῳ.
 β) 23,57. — Λονδίνον. = BMC. 95,86 pl. XXII, 9.
 γ) 23,00. — Löbbecke.
 δ) 21,60. — "
 ε) 22,20* — Ἀθήναι, Ε. Σ. 71426.
 ς) 18,90. — " " 71427.
 ζ) 18,20* — " Τσιβουράκης.
 η) 21,50. — Χάγη.
 θ) 20,76. — Βρουσβίκη
 ι) 20,10. — Πάρμα.
 ια) 19,45. — Γόθα.
 ιβ) 18,05. — "

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ κτλ.

- ιγ) 19,00. — Μόδενα. (α) LVI, 16.
 ιδ) 19,50. — Τουρῖνον MR. 26602. ὄπισθ.
 ιε) 18,50. — " " 26599.
 ις) 16,50. — " " 26600.
 ιζ) — Βιέννη, 23521.
 ιη) — " 23523.
 ιθ) — " 23565.
 κ) — Παρίσιοι, 374.
 κα) — " 377. = Mionnet VI, 25,203.
 κβ) — " 379.
 κγ) — Κοπεγχάγη.
 κδ) — Βολωνία, 22.

1650.—**Α** .—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Duane, Seleucidae p. 36 pl. IV, 1.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ ἄετὸς πρὸς ἄριστερά.

ΣΕΙΡΑ Γ.

Χαρακτηριστικὸν ΘΕ (ἐνίοτε ὡς ΟΕ, οΕ ἢ Ε).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1651.— № 20.— Κεφαλή Ἰμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 4,76. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 320.
 β) 4,40. — " Δ. 323^{1A}.
 γ) 3,50. — " Δ. = FCD. 321.
 δ) 5,89. — Λονδίνον. = BMC. 95,82 pl. XXII, 8.
 ε) 5,82. — " " 83.
 ς) 5,50. — Πάρις, τρία.
 ζ) 5,00. — Μιλάνον, 7683.
 η) 4,20. — " 7684.
 θ) 3,70. — " 7685.
 ι) 3,60. — " 7686.
 ια) 6,00. — Χάγη.
 ιβ) 5,00. — "
 ιγ) 4,40. — "
 ιδ) 3,75. — "
 ιε) 3,10. — "
 ις) 3,30. — "
 ιζ) 3,10. — "
 ιη) 4,40. — Βερολίνον, Imhoof.
 ιθ) 5,20. — Consul Weber.
 ιι) 3,89. — Βρουσβίκη

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

Ἄετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΘΕ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κα) 3,80. — Γόθα. (α) LVI, 24.
 κβ) 3,37. — "
 κγ) 2,30. — "
 κδ) — Κοπεγχάγη.
 κε) — Βολωνία, 20.
 κς) — Χατζηγεηγοράκης, ἐν Ριθύμνη.
 κζ) — Μόναχον, τέσσαρα
 κη) — Βερολίνον, Fox.
 κθ) — Κοπεγχάγη.
 λ) — Παρίσιοι, 206. = Mionnet IV, 26, 204.
 λα) — " 209 " 205.
 λβ) — Frælich, Annales Tab. V, 15
 λγ) — Mus. Sanelem. Cat. I, p, 7, Tab. V, 81.
 λδ) — Leake, Suppl. 8.
 λε) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 5, 2. (C. M. H. 6386).
 λς) — Vaillant, p, 50. = Gessner, Tab. I, 21.
 λζ) — Delgado, Cat. Lorichs n° 1984.
 λη) — Longperier, Cab. Magnoncour p 92.
 λθ) — Cat. Bombois n° 2052.

1652.— № 15.— Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 2,22. — Löbbecke.
 β) 2,60. — Ὁσσαβρούκη.
 γ) 2,90. — Χάγη.

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛ. Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ ΘΕ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- δ) — Cat. Gréau n° 2848. (α) LVI, 25.
 ε) 2,84 — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5820.
 ς) 2,64. — " " " 5821.

ΣΕΙΡΑ Δ.

Ἄνευ γραμμάτων ἐν τῷ πεδίῳ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1653.— Α 34/32.—Κεφαλή Ἄμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 14,95. — Ἀθήναι, Δ. = FCD 318.
- β) 19,86. — Βρουσβίκη.
- γ) 19,45. — Πάρμα.
- δ) 19,50. — Χάγη.
- ε) 19,10. — "
- ς) 18,58. — Βερολίνον, P. Osten.
- ζ) 16,50. — Τουρίνον, MR. 26601.
- η) 16,10. — Μιλάνον, 7681.

ΕΥΕΡΓΕΤΟ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.

Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς δεξ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- θ) 16,19. — Ὄναβρούκη Μετὰ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ. (α) LVI, 17.
- ι) 15,80. — Γόθα " "
- ια) — Βερολίνον, 20784.
- ιβ) — Μόναχον, 37, 42 καὶ 43, τρία.
- ιγ) — Παρίσιοι, 373. = Mionnet VI, 25,200.
- ιδ) — Longperier, Cab Magnoneour p. 92, 699.
- ιε) — Dattari.

1654.— Α 25.— Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 11,80. — Μόναχον.
- β) 10,00. — Παρίσιοι, 373. = Mionnet VI, 25,199.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ.

Ἄετος μετ' ἀναπεπταμένων πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ.

LVI, 19.

1655.— Α 15.— Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 2,25. — Löbbecke.
- β) 2,00. — Ἀθήναι, E. Σ. 6608^α.
- γ) 2,30. — " Δ. 319^α.
- δ) 2,35. — " A. E.
- ε) 1,95* — " Δ. FCD. 322.
- ς) 1,40* — " Δ. " 323.
- ζ) 2,40. — Μιλάνον, 7744.
- η) 2,15. — Βερολίνον, Imhoof.
- θ) 2,00. — " P. Osten.
- ι) 1,94. — Λονδίνον. = BMC. 95,84.
- ια) 2,05. — Παρίσιοι, 387. = Mionnet VI, 26,206.

ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛ (ἐνίοτε μετὰ ΠΤΟ ἢ ΠΤ). Ὅμοίως τῷ ἀνωτέρῳ.

- ιβ) 2,50. — Χάγη. (α) LVI, 26.
- ιγ) 2,15. — Παρίσιοι, 712. (β) " 27.
- ιδ) 2,00. — " 624.
- ιε) 2,05. — Mowat.
- ις) 2,50. — Τουρίνον, MR. 26743.
- ιζ) 2,30. — Πετρούπολις.
- ιη) — Μόναχον, τρία.
- ιθ) — Βιέννη, 23525.
- κι) — Κοπεγχάγη.
- κα) — Dattari.

1656.— Α 10.— Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Λονδίνον, νέα προσκλήματα.
- β) 1,16. — Λονδίνον. = BMC. 95,85.

ΕΥΕΡΓΕ—ΠΤΟΛΕ. Ὅμοίως τῷ ἀνωτέρῳ.

LVI, 28

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ.

ΧΑΛΚΑ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

1657.—Χαλκᾶ μεγέθους 25/30 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 13,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 83.
β) 15,50. — Μιλάνον, 7641.
γ) 10,10. — Βερολίνον, Imboof.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ — ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ περίξ. Κεφαλή Λιβύης πρὸς δεξ., ἣς ὀπισθεν κλάδος σιλφίου (ἐνίοτε ὡς ῥόπαλον φαινόμενος). Κάτω δὲ ΘΕ Ξ(·). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- δ) 9,45. — Βερολίνον, Fox. (α) LVIII, 4.
ε) — Παρίσιοι, 258. = Mionnet VI, 7,70.
ς) — Dattari.

1658.—Χαλκᾶ μεγέθους 15/18 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,57. — Βερολίνον, v. Knob. καὶ v. Gansauge.
β) 4,75. — Ἀθῆναι, Δ. 83^A.
γ) 3,17. — Philipsen.
δ) 3,14. — Ὁσναβρούκη.
ε) 2,85. — Γόθα.
ς) 3,49. — Λονδίνον. = BMJ. 77,100. Ὡς μετὰ ΕΥ = Εὐεσπερίδων Κυρηναϊκῆς.
ζ) — Βολωνία,.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ πρὸ τῆς κεφαλῆς κέρας, κάτω δὲ ΕΞ (ἢ ΕΚ, ἢ ΕΚ, ἢ ΕΞ).

- η) — Βιέννη, 26245. (α) LVIII, 5.
θ) — Βιέννη, 26246.
ι) — Παρίσιοι, 281.
ια) — " 282.
ιβ) — " 283.
ιγ) — Νεάπολις, Santagello 11649.
ιδ) — Dattari.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ι΄, ΣΩΤΗΡΟΣ Β΄.

(116 115—80 π. Χ.).

Τ Α Ξ Ι Σ Α.

ΑΡΓΥΡΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΦΟΥ

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν πτερῶν, ἱστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
χρονολογία ἐκ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Ι΄,
Σωτήρος Β΄, δεξιὰ δὲ ΠΑ. Τὸ ὄλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων.

Ἀργυρᾶ δίδραχμα ὁμοίων τύπων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ἀργυραῖ δραχμαὶ ὁμοίων τύπων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ἀργυρᾶ ἡμίδραχμα ὁμοίων τύπων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Α (1) = 116/115 π. Χ.

1659.—	Ρ	τετράδραχμον.	L A	—	Π Α	α) 13,75. — Λονδίνον. = BMC. 105,7 pl. XXVI, 4. β) 13,96. — " " " 8. γ) 13,89. — Γλασκώβη δ) 13,92. — Ὁσναβρούκη.	LVII, 4.
--------	----------	---------------	-----	---	-----	--	----------

Ἔτος Β (2) = 115 π. Χ.

1660.—	Ρ	τετράδραχμον.	L B	—	Π Α	α) 13,89. — Βερολίνον, P. Osten. β) 14,30. — Λονδίνον. = BMC. 105,9 γ) 13,75. — " " " 10. δ) 13,00. — Ὁσναβρούκη. ε) 13,21. — " ς) 11,80. — Παρίσιοι, 220. = Mionnet VI, 35,276. ζ) 11,80. — Leyden. η) — Κοπεγχάγη. θ) — Rollin et Feuarent. ι) — Dattari.	
--------	----------	---------------	-----	---	-----	--	--

1661.—	Ρ	δραχμή.	L B	—	Π Α	α) 3,32. — Ἀθῆναι Δ = FCD. 334. pl. VI. β) 3,49. — Λονδίνον. = BMC. 105,11, pl. XXVI, 5.	LVII, 2.
--------	----------	---------	-----	---	-----	---	----------

1662.—	Ρ	ἡμίδραχμον.	L B	—	Π Α	α) 1,85. — Λονδίνον. = BMC. 105,12 pl. XXVI, 6.	LVII, 3.
--------	----------	-------------	-----	---	-----	---	----------

Ἔτος Γ (3) = 114 π. Χ.

1663.—	Ρ	τετράδραχμον.	L Γ	—	Π Α	α) 14,10. — Παρίσιοι, 175, N. III H. 474 β) 14,34. — Βερολίνον, P. Osten. γ) 14,18. — Λονδίνον. = BMC. 105,13 δ) 13,16. — Ὁσναβρούκη. ε) 10,10* — Μιλάνον, 7629. ς) — Rollin et Feuarent.	LVII, 4.
--------	----------	---------------	-----	---	-----	--	----------

1664.—	Ρ	δίδραχμον.	L Γ	—	Π Α	α) 5,88* (ὑπόχαλκον). — Ἀθῆναι Δ = FCD. 335	LVII, 5.
--------	----------	------------	-----	---	-----	---	----------

Ἔτος Δ (4) = 113 π. Χ.

1665. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	LΔ	—	ΠΑ	α) 13,72. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 336.	LVII, 6.
				β) 14,00. — Leyden.	
				γ) 13,89. — Ὀσσαβρούκη.	
				δ) 13,82. — Παρίσιοι, 221. = Mionnet VI, 35,277.	
				ε) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 105,14.	
				ς) 13,30* — " " 15.	
				ζ) 12,80. — Πάρμα.	
				η) 12,71 — Βερολίνον, P. Osten.	
				θ) — " ἀρχ. συλλ.	
				ι) — Rollin et Feuarent. 5 κομμάτια.	
				ια) — Dattari.	

Ἔτος Ε (5) = 112 π. Χ.

1666 — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	LE	—	ΠΑ	α) 13,97. — Ἀθήναι, Δ. 336 ^A .	LVII, 7.
				β) 14,00. — Leyden.	
				γ) 14,30. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.	
				δ) 13,79. — " P. Osten.	
				ε) 12,50* — " "	
				ς) 14,38. — Λονδίνον. = BMC. 105-16.	
				ζ) — Βιέννη, 23518.	
				η) — Ἀλεξάνδρεια	
				θ) — Rollin et Feuarent, 5 κομμάτια	
				ι) — Dattari.	

Ἔτος Ϛ (6) = 111 π. Χ.

1667. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	LϚ	—	ΠΑ	α) — Ἀλεξάνδρεια	LVII, 8.
				β) 14,15. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 337.	
				γ) 13,71. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.	
				δ) 13,64. — Ὀσσαβρούκη.	
				ε) 12,80. — Χάγη.	
				ς) 14,36. — Λονδίνον. = BMC. 105,17.	
				ζ) 12,83 (ὑπόγαλκον). — " 18.	
				η) — Μόναχον, δύο, ἀρ. 17-18.	
				θ) — Βιέννη, 23533	
				ι) — Rollin et Feuarent.	
				ια) — Neumünzer.	
				ιβ) — Dattari.	

Ἔτος Ι (7) = 110 π. Χ.

1668. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	LΙ	—	ΠΑ	α) 13,22. — Ἀθήναι, 251 ^A .	LVII, 9.
				β) 13,15. — " Δ. = FCD. 338.	
				γ) 13,39. — Λονδίνον. = BMC. 105,19.	
				δ) 12,63. — Βερολίνον, P. Osten.	
				ε) (ὑπόγαλκον). — Fox.	
				ς) — Βιέννη, 23519.	
				ζ) — Μόδενα	
				η) — Τουρῖνον, MR. 26593.	
				θ) — Ἀλεξάνδρεια.	
				ι) — Rollin et Feuarent.	
				ια) — Dattari.	LVII, 10.

Ἔτος Η (8) = 109 π. Χ.

1669. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	LΗ	—	ΠΑ	α) 13,60. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 339, pl. VI.
				β) 14,13. — Βερολίνον, P. Osten.
				γ) 13,99. — " "
				δ) 13,57. — " "
				ε) 13,00. — " "

- ς) 14,05. — Leyden.
 ζ) 13,15. — »
 η) 13,98. — Löbbecke.
 θ) 13,20. — Χάγη
 ι) 13,99. — Λονδίνον. = BMC. 108,59 pl. XXVII, 4.
 ια) 13,73. — » » 60.
 ιβ) — 'Αλεξάνδρεια.
 ιγ) — Ch. Dupriez.
 ιδ) — Rollin et Feuarent, 2 κομμάτια.
 ιε) — Dattari.

"Ετος Θ (9) = 108 π. X.

1670. — **Ρ** τετράδραχμον. **Λθ** — **ΠΑ** α) 13,35. — 'Αθήναι, Δ = FCD. 340. LVII, 11.
 β) 14,10. — 'Οσαβρούκη.
 γ) 14,10. — Παρίσιοι, 228. = Mionnet VI, 36,286.
 δ) 14,25. — Λονδίνον = BMC. 108,62 pl. XXVII, 2.
 ε) 14,35. — » » 64.
 ς) 14,17. — Βερολίνον, P. Osten.
 ζ) — » άρχ. συλλ.
 η) — » »
 θ) — Κοπεγχάγη.
 ι) — Rollin et Feuarent, 4 κομμάτια.
 ια) — Dattari.

"Ετος Ι (10) = 107 π. X.

1671. — **Ρ** τετράδραχμον. **Λι** — **ΠΑ** α) 14,15. — 'Αθήναι, Δ. 340^Α. LVII, 12.
 β) 14,52. — Βερολίνον, P. Osten.
 γ) 13,95. — » »
 δ) 13,90. — » Fox.
 ε) 14,15. — 'Οσαβρούκη.
 ς) 13,15. — Χάγη.
 ζ) 13,98. — Λονδίνον. = BMC. 108.64.
 η) 14,19. — » » 63
 θ) — Νεάπολις, MN. 9439.
 ι) — Κοπεγχάγη.
 ια) — Rollin et Feuarent, 10 κομμάτια.

"Ετος ΙΒ (12) = 105 π. X.

1672. — **Ρ** τετράδραχμον. **Λιβ** — **ΠΑ** α) 14,05. — 'Αθήναι, Δ. 365^Γ. LVII, 14.

"Ετος ΙΓ (13) = 104 π. X.

1673. — **Ρ** τετράδραχμον. **Λιγ** — **ΠΑ** α) — Βερολίνον, άρχ. συλλ.

"Ετος ΙΔ (14) = 103 π. X.

1674. — **Ρ** τετράδραχμον. **Λιδ** — **ΠΑ** α) 13,87. — 'Αθήναι, Δ. = FCG 366. LVII, 17.
 β) 13,30. — » Δ. » 412.
 γ) 13,34. — » Π. 650.
 δ) 14,17. — Λονδίνον. = BMC. 113,29.
 ε) 13,70. — Βερολίνον.
 ς) 13,90. — 'Οσαβρούκη.
 ζ) — Μόδενα.
 η) — Κοπεγχάγη.
 θ) — 'Αλεξάνδρεια.
 ι) — Rollin et Feuarent.
 ια) — Dattari.

Ἔτος ΙΕ (15) = 102 π. Χ.

1675. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙΕ — ΠΑ	α) 14,02. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 367.	LVII, 18.
	β) 13,80. — Παρίσιοι, 284.	
	γ) 13,61. — Λονδίνον. = BMC. 113,30.	
	δ) 12,55. — Rollin et Feuardent.	
	ε) — Dattari.	

Ἔτος ΙϞ (16) = 101 π. Χ.

1676. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙϞ — ΠΑ	α) 13,35. — Löbbecke.	LVII, 20.
	β) 14,12. — Βερολίνον, 28762.	
	γ) 13,85. — Leyden.	
	δ) 14,38. — Λονδίνον. = BMC. 113,31.	
	ε) — Παρίσιοι, 235. = Mionnet VI, 36,296.	
	ς) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ζ) — Rollin et Feuardent, δύο.	

Ἔτος ΙΖ (17) = 100 π. Χ.

1677. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙΖ — ΠΑ	α) 14,24. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 369.	LVII, 22.
	β) 13,41. — " Δ. " 368.	
	γ) 13,80. — Μιλᾶνον, 7635.	
	δ) 13,40. — Χάγη.	
	ε) 13,36. — Παρίσιοι, 238.	
	ς) 13,21. — Ὁσναβρούκη	
	ζ) 14,36. — Λονδίνον. = BMC. 113,22 pl. XXVIII, 3.	
	η) — Βιέννη, 23581.	
	θ) — Dattari.	

Ἔτος ΙΗ (18) = 99 π. Χ.

1678. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙΗ — ΠΑ	α) 14,07. — Βερολίνον, Fox.	LVII, 23.
	β) 13,61. — " P. Osten.	
	γ) 14,35. — Πάργα	
	δ) 13,67. — Rollin et Feuardent.	
	ε) 13,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 370.	
	ς) 13,66. — " Δ. 370 ^A .	
	ζ) 13,59. — Ὁσναβρούκη.	
	η) 13,25. — Χάγη.	
	θ) 12,80. — Leyden.	
	ι) 14,25. — Λονδίνον = BMC. 113,33.	
	ια) 13,90. — " = " 34.	
	ιβ) — J. Six.	
	ιγ) — Dattari.	

Ἔτος ΙΘ (19) = 98 π. Χ.

1679. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙΘ — ΠΑ	α) 14,10. — Βερολίνον, P. Osten.	LVII, 24.
	β) 14,33. — " "	
	γ) 13,17. — " "	
	δ) — " δύο ἕτερα ἐκ τῆς ἀρχ. συλλ.	
	ε) 14,27. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 371.	
	ς) 13,87. — " Δ. 398 ^A .	
	ζ) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 113,35.	
	η) 13,89. — " " 36.	
	θ) 13,91. — " " 37.	
	ι) 14,21. — " " 38.	
	ια) 14,32. — Παρίσιοι, 241.	
	ιβ) 13,98. — Ὁσναβρούκη	
	ιγ) 12,52. — "	
	ιδ) 13,80. — Χάγη.	
	ιε) 13,85. — Löbbecke.	
	ις) — Κοπεγχάγη.	
	ιζ) — Μόναχον.	
	ιη) — Dattari.	

Ἔτος Κ (20) = 97 π. Χ.

1680. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. ΛΚ — ΠΑ	α) 14,40. — Ἀθήναι Δ. = FCD. 372.	LVII, 25.
	β) 13,42. — " Ε Σ 6574.	
	γ) 13,93. — Λονδίνον = BMC. 113,39.	
	δ) 14,34. — " " 40.	
	ε) 14,18. — Βερολίνον. P. Osten.	
	ς) 13,50. — " Imhoof.	
	ζ) 14,15. — Leyden.	
	η) 14,15. — Παρίσιοι, 242.	
	θ) 13,60. — Οσαβρούκη	
	ι) 14,10. — Πετρούπολις	
	ια) 12,98. — Löbbecke.	
	ιβ) — Κοπεγχάγη.	
	ιγ) — Ἀλεξάνδρεια	
	ιδ) — Dattari.	

Ἔτος ΚΑ (21) = 96 π. Χ.

1681. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. ΛΚΑ — ΠΑ	α) 14,45. — Ἀθήναι Δ. = FCD. 373.	LVII, 26.
	β) 14,14. — Λονδίνον = BMC. 113,41.	
	γ) 14,32. — " " 42 pl. XXVIII, 4.	
	δ) 14,67. — " " 43 " 5.	
	ε) 13,28 (ὑπόγαλκον). " 44.	
	ς) 14,74. — " " 45.	
	ζ) 14,30. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5730.	
	η) 14,25. — Βερολίνον, P. Osten.	
	θ) 14,17. — " "	
	ι) 12,87. — " 28674/63.	
	ια) 14,28. — Löbbecke.	
	ιβ) 14,32. — Οσαβρούκη	
	ιγ) 13,12. — " "	
	ιδ) 12,68. — " "	
	ιε) 13,70. — Χάγη.	
	ις) — Κοπεγχάγη.	
	ιζ) — Rollin et Feuarent.	
	ιη) — Dattari.	

Ἔτος ΚΒ (22) = 95 π. Χ.

1682. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. ΛΚΒ — ΠΑ	α) 14,23. — Ἀθήναι Δ = FCD. 374.	LVII, 27.
	β) 14,35. — Leyden.	
	γ) 14,25. — Βερολίνον P. Osten.	
	δ) 13,96. — " "	
	ε) 13,90. — Χάγη.	
	ς) 13,60. — Löbbecke.	
	ζ) 14,09. — Λονδίνον. = BMC. 113,46.	
	η) 14,46. — " " 47.	
	θ) — Ἀλεξάνδρεια	
	ι) — Rollin et Feuarent.	
	ια) — Dattari.	

1683. — $\mathcal{P}$ δραχμή. ΛΚΒ — ΠΑ	α) 2,75. — Löbbecke.	LVII, 28.
	β) 1,87. — Οσαβρούκη.	

Ἔτος ΚΓ (23) = 94 π. Χ.

1684. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον. ΛΚΓ — ΠΑ	α) 12,93. — Rollin et Feuarent.	LVII, 29.
	β) 13,07. — Λονδίνον. = BMC. 113,48.	
	γ) 12,55. — Βερολίνον, Imhoof.	
	δ) — " ἀρχ. συλλ.	
	ε) — Κοπεγχάγη.	
	ς) — Rollin et Feuarent.	

Ἔτος ΚΔ (24) = 93 π. Χ.

- 1685.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΔ** — ΠΑ α) 13,97. — Ἀθῆναι. Δ. = FCD. 375. LVII, 30.
 β) 13,37. — " Δ. 398^c.
 γ) 14,17. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.
 δ) 14,00. — Leyden.
 ε) 13,30. — Löbbecke.
 ς) 13,29. — Ὄσναβρούκη.
 ζ) 12,90. — Χάγη.
 η) — Rollin et Feuarent.
 θ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΚΕ (25) = 92 π. Χ.

- 1686.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΕ** — ΠΑ α — Dattari.

Ἔτος ΚΘ (29) = 88 π. Χ.

- 1687.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΚΘ** — ΠΑ α) 13,83. — Ἀθῆναι. Δ. 398^d. LVII, 31.
 β) 14,22. — Λονδῖνον. = BMC. 114,70 pl. XXVIII, 8.
 γ) 13,60. — Ὄσναβρούκη.
 δ) 13,29. — "
 ε) * — Βολωνία.
 ς) — Dattari.

Ἔτος ΛΓ (36) = 81 π. Χ.

- 1688.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΛΓ** — ΠΑ α) 14,02. — Ἀθῆναι. Δ. 398^e. LVIII, 1.

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΑΡΓΥΡΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΕΤΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ι', ΣΩΤΗΡΟΣ Β',
ΚΑΙ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩ.

(99—89 π. Χ.)

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
χρονολογία Πτολεμαίου Ι', Σωτήρος Β',
δεξ. δὲ τὰ ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος τῶν Κυ-
πριακῶν πόλεων. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

Α'. ΠΑΦΟΣ

Ἔτος ΙΗ (18) = 99 π. Χ.

1689.— Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΗ	—	ΠΑ	α) 13,71. — Ἀθῆναι Ε. Σ. 6573.	LIX, 22.
				β) 13,74. — Λονδῖνον. = BMC. 109,65, pl. XXVIII, 3.	» 23.
				γ) 12,48. — Ἀθῆναι Δ. 287 ^{AA} .	
				δ) — Φλωρεντία.	

Ἔτος ΙΘ (19) = 98 π. Χ.

1690.— Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΘ	—	ΠΑ	α) — Λονδῖνον (;) = BMC. pl. XXXII, 10.	LXI, 24.
				β) 13,85. — Παρίσιοι. 178. = Mionnet VI, 16,135.	
				γ) 13,58. — Ὄσσαβρούκη.	
				δ) 13,40. — Ἀθῆναι Δ. 287 ^{AAA} .	
				ε) 12,59. — » Δ. 287 ^B .	

Β'. ΣΑΛΑΜΙΣ

Ἔτος ΚΑ (21) = 96 π. Χ.

1691.— Ρ τετράδραχμον.	ΛΚΑ	—	ΣΑ	α) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ (εὔρεθὲν ἐν Κύπρῳ).	LX, 28.
				β) 13,56. — Λονδῖνον. = BMC. 109,66.	
				γ) 12,82. — Παρίσιοι, 160. = Mionnet, Suppl. IX, 21,110.	
				δ) 12,60. — » 161.	
				ε) — Νεάπολις, 11650.	

Ἔτος ΚΖ (27) = 90 π. Χ.

1692.— Ρ τετράδραχμον.	ΛΚΖ	—	ΣΑ	α) 13,52. — Ἀθῆναι, Δ. 283 ^{BB} .	LX, 29.
1693.— Ρ τετράδραχμον.	ΛΚΖ	—	ΑΣ	α) 13,25. — Μόναχον.	LX, 30.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΧΑΛΚΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ἢ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ἢ ΚΑΙ ΑΝΕΥ ΤΟΙΟΥΤΩΝ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Α'. Τὰ μετὰ συμβόλων.

1694.—*Χαλκᾶ μεγέθους 35/40 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή ἸΑμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 29,03. — Ἀθῆναι, Ε Σ 6569.
β) 28,00. — Τουρίνον. ΜR. 26641.
γ) 26,40. — Ὁσναβρούζη.
δ) 26,12 — "

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.
Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραυνῶν, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κεραυνός. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ε) 31,87. — Βερολίνον, 10,223. α) LVIII, 11.
ς) 29,20. — Παρίσιοι, 398 L.
ζ) — Παρίσιοι, 441. = Mionnet VI, 30,242.
η) — Λονδίνον. = BMC. 114,68 pl. XXVIII, 6.

1695.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 33,00. — Τουρίνον, ΜR. 26640.
β) — Λονδίνον = BMC. 114,69 pl. XXVIII, 7.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ὡς σύμβολον ἀετὸς ἰστάμενος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν ἐπὶ κεραυνοῦ (:) πρὸς ἀρ.

- LVIII, 12.
" 13.

1696.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 20,30* — Rollin et Feuillant.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ☉ πῖλος ναυτικός.

LVIII, 15.

1697.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 19,35. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 355.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἀρ. ἐν τῷ πεδίῳ κέρασ τετανωμένον.

LVIII, 14.

1698.—*Χαλκᾶ μεγέθους 21 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,50. — Παρίσιοι, 453. = Mionnet VI, 31,251.
β) 6,15. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6573γ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ κέρασ ἀπλοῦν.

LVIII, 21.

1699.—*Χαλκᾶ μεγέθους 32 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 17,70. — Γόθα.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. γλαῦξ.

LVIII, 20.
ἄπισθεν.

1700.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Μοναστήριον τῶν Μεχταριστῶν ἐν Βιέννῃ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μέλισσα ἢ μυῖα.

LVIII, 17.

1701.—*Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι κεφαλή ἸΑμ-
μωνος, δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 18,60. — Χάγη.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἤτοι ΠΤΟΛΕ-
ΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Δύο
ἀετοὶ ἰστάμενοι μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν ἐπὶ
κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. στέ-
φανος Ϟ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

LVIII, 18.

1702.—*Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.*

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,60. — Τουρῖνον, MR. 26645.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

LVIII, 19.

1703.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 7,65. — Rollin et Feuardent.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. ἀκροστόλιον Ϛ.

LVIII, 22.

Ἐνταῦθα ἴσως ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐξῆς δύο, ἅτινα περιεγράφησαν εἰς προηγουμένης σειρᾶς.

1704.—**Α** 22.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α-θ) Ἴδὲ ἀνωτέρω ἀριθ. 1158 τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. σίλφιον.

XXXVII, 16.

1705.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α-β) Ἴδὲ ἀνωτέρω ἀριθ. 1639 τῆς βασιλείας Πτολεμαίου Η', Εὐεργέτου Β'.

Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφή. Εἰς ἀετὸς ἰστάμενος ἐπὶ κε-
ραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄνθος λωτοῦ.

LIV, 14 καὶ 16.

Β. Τὰ μετὰ γραμμάτων χρονολογικῶν (;) ἐν τῷ πεδίῳ.

1706.—*Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.*

Κεφαλή ἸΑμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

α) 7,51. — Λονδῖνον. = BMC, 120,1 pl. XXX, 1.
β) 8,60. — Βερολῖνον, 133/1880.
γ) — Χάλλη

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Εἰς ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστά-
μενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πε-
δίῳ ἄρ. *
Δ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

δ) — Ἐν τῷ ἐμπορίῳ, εὐρεθὲν ἐν Κύπρῳ. (α) LVIII, 23.
ε) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 5,2.

1707.—**Α** 30.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,96. — Ὁσαμβρούκη.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστά-
μενοι ἐπὶ κεραυνῶν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πε-
δίῳ ἄρ. *
Η. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

LVIII, 24.

1708.—**Α** 30.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 12,13* — Ἀθῆναι, Τσιβουράκης.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. Κ.

β) 13,30* — Βιέννη, 23603.

(α) LVIII, 25.

1709.—**Α** 30.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α' 21,00. — Μόναχον, 220.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἄρ. Λ.

LVIII, 26.

- 1710.—**Α** 30.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἀρ. Μ. |
α) 13,00. — Παρίσιοι, 444. = Mionnet VI, 30,245. | β) — Cat. Gréau n° 2905. (α) LVIII, 27.
- 1711.—**Α** 22.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Εἷς ἀετός, ὡς ἐπὶ τοῦ πρώτου τῆς σειρᾶς
ταύτης (ἀρ. 1706)· ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
ἀρ. *
†. |
α) 8,02. — Ἀθῆναι. Δ. 400E. | γ) 8,37. — Löbbecke. (α) LVIII, 28.
β) 7,25. — » Ε. Σ. 74425.

Γ'. Τὰ ἀνευ συμβόλων ἢ γραμμάτων.

- 1712.—**Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.**
Κεφαλή Ἐμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων. | ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστά-
μενοι ἐπὶ κεραιῶν, πρὸς ἀρ. Τὸ ὅλον ἐν
κύκλῳ σφαιριδίων. |
α) 15,82* — Βερολῖνον, ἀρχ. συλλ. | γ) — Γόθα. (α) LVIII, 16.
β) 13,05* — » Fox.
- 1713.—**Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.**
Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
α) 6,90. — Κοπεγχάγη. | γ) — Βερολῖνον. (α) LVIII, 29.
β) 6,51. — Ὁσναβρούκη.
- 1714.—**Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.**
Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μεθ' ἑνὸς
μόνον ἀετοῦ. |
α) — Dattari. | LVIII, 30.
- 1715.—**Χαλκᾶ μεγέθους 14 χιλιοστῶν.**
Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
α) — Rollin et Feuarent. | LVIII, 31.
- 1716.—**Χαλκᾶ μεγέθους 10/12 χιλιοστῶν.**
Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ. | Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.
α) — Βερολῖνον. | LVIII, 32.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΧΑΛΚΑ ΜΕΤ' ΕΠΙΓΡΑΦΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ Ἡ ΘΕ[ΟΥ] ΣΩ[ΤΗΡΟΣ]
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1717.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 2,08. — Ἀθῆναι, Δ.=FCD. 346^{quat.}
β) 2,05. — Γόθα.
γ) 1,55. — Ὁσναβρούκη

ΣΩΤΗΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΤΟΛ. Ἀετὸς μετ' ἀναπεπταμένων περυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- δ) — Βολωνία. (α) LVIII, 2.
ε) — Longprérier, Cab. Magnoncour p. 98, 703.
ς) — Dattari.

1718.—Χαλκᾶ μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 5,40. — Κοπεγχάγη, τρία κομμάτια.
β) 5,32. — Ἀθῆναι, Δ. 342bis.
γ) 5,30. — » Δ. = FCD. 343.
δ) 5,05. — » Δ. » 345.
ε) 5,03. — » » » 344.
ς) 4,25. — » » » 342.
ζ) 4,07. — » Ε. Σ. 6573η.
η) 4,72-4,53. — Λονδίνον. = BMC. 107,42-47 pl. XXVI, 10.
θ) 6,90. — Μιλᾶνον, 7691.
ι) 5,60. — » 7692.
ια) 3,55* — » 7693.
ιβ) 4,56. — Löbbecke.
ιγ) 4,38. — »
ιδ) 4,58. — Philipsen.
ιε) 4,33. — »
ισ) 4,63. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5829.
ις) 4,33. — » » 5830.
ιη) 5,40. — Χάγη.
ιθ) 4,53. — »
κ) 4,30. — »
κα) 3,30. — »

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ $\Sigma - \Omega$ (τὸ Σ ἐνίοτε ὡς Ξ). Δίκερας τεταινιωμένον πλήρες καρπῶν, οὗ ἄνωθεν δύο ἀστέρες. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- κβ) 6,37. — Βρουνοβίχη. (α) LVIII, 7.
κγ) 4,50. — Βερολίνον, Imhoof. (β) LVIII, 8.
κδ) — » Rauch.
κε) — » Fox.
κς) — Βολωνία.
κς) — Πάριμα.
κη) — Μόδενα, δύο.
κθ) — Thorwaldsen, = Müller, Cat. 1739.
λ) — Γόθα.
λα) — Βιέννη, 23588.
λβ) — Μόναχον, 67-70, τέσσαρα.
λγ) — Παρίσιοι, 399. = Mionnet VI, 27, 214.
λδ) — » 401. = » » 215.
λε) — » 400, 402, 403, 404 καὶ 622. — Pellerin, Lettres III, vignette (Antiochus I, Soter de Syrie). — Le Blond, Observations p. 7. pl. I, 2.
λς) — Sestini, Mus. Hedern. III, Contin. p. 6, 1 (C. M. H. 6396).
λς) — Hoffmann, Numismate n° 3078.
λη) — Dattari.

1719.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 4,72. — Λονδίνον. = BMC. 107,48.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μόνον μετὰ Σ—Ω.

- β) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 27, 216.

1720.—Χαλκᾶ μεγέθους 13 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΠΤΟ—ΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ πέριξ ἐκ τῶν κάτω. Ἐν δὲ τῷ πεδίῳ $\Xi - \Omega$ (τὸ Σ ἐνίοτε ὡς Γ ἢ Ξ ἢ Γ). Ἰσιακὸν κόσμημα. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 1,95. — Ἀθῆναι, Δ. 346ter.
β) 1,40* — Μόναχον,
γ) 1,95. — Consul Weber

- δ) 1,80. — Πάριμα. (α) LVIII, 6.
ε) — Νεάπολις, MN. 9488.
ς) — Παρίσιοι, 405, L.

1721.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 2,55. — Löbbecke.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ
μόνον Σ—Ω.

β) — Consul Weber.

1722.—Α 15/13.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 3,35. — Πάρμα (μὲς ΓΩ).

β) 2,35. — » (μὲς ΣΩ).

γ) 2,55. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 1894/95 Β'. 31 (εὐρεθὲν
ἐν Δήλῳ).

δ) 2,52. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6573.

ε) 2,46. — Λονδῖνον. = BMC. 107, 49-50 pl. XXVI,
11 et p. 108, 51-52 (ΣΩ ἢ ΓΩ).

ς) 2,42. — Ὁσσαβρούκη.

Ὅμοίως, μετὰ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ
(ἐνίοτε ΠΤΟΛ—ΒΑΣΙΑ), ἀλλὰ μόνον
μετὰ ΣΩ (ἢ ΓΩ ἢ ΙΩ), τεθειμένου κάτω
ἰσιακοῦ κοσμήματος. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ
σφαιριδίων.

ξ) 2,20. — Ὁσσαβρούκη.

(α) LVIII, 9.

η) 2,40. — Χάγη (ΙΩ).

θ) 2,52. — Βρουνοβίκη.

ι) 2,11. — »

ια) — Βιέννη, 23630 (ΙΩ).

ιβ) — Μόναχον, 71 (ΣΩ), 250 καὶ 252 (ΙΩ).

ιγ) — Ἀλεξάνδρεια.

ιδ) — Νεάπολις, MN. 9489 (ΙΩ).

1723.—Α 15/13.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τῶν ΣΩ.

Ἐνταῦθα ἴσως ἀνήκωσι τινὰ τῶν νομισμάτων τῶν κατωτέρω ὑπ' ἀρ. 1845 περιγραφέντων ὡς ἀνηκόντων τῇ
ἐπομένη βασιλείᾳ Πτολεμαίου ΙΓ', Αὐλητοῦ.

Τ Α Ξ Ι Σ Ε.

ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΕΠΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Γ'.

Ἐγχώριός τις βασιλεὺς ἐπαναστάτης (;

(86—84 π. Χ.)

1724.—Χαλκᾶ μεγέθους 15 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

Μ—Ο—Ι—ΡΑ. Ἴσιακὸν κόσμημα.

α) 2,00. — Τουρίνον, 26761.

LXI, 30.

β) 2,15. — Βερολίνον, Imhoof. = Monnaies grecques p. 457, 12, pl. S. 14, (ὁ κ. Imhoof-Blumer φρονεῖ
ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ὄνομα ἄρχοντος Κυρηναίου).

LXI, 31.

γ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1556, pl. II, ὡς μετὰ ΠΙΤΑ.

δ) — Παρίσιοι, = Pellerin, Peuples II, 75, 5, (ἐνθα ἡ ἐπιγραφὴ ἀνεγνώσθη ΟΜ ΑΩ = Σαμόσατα).
— Mionnet V, 117.3.

ε) — Catal. de la coll. L. W. de Moltheim (1895) p. 384 n° 3309 (Moira Aegypti).

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ.

ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΚΟΠΕΙΟΝ ΚΥΡΗΝΑΪΚΗΣ

1725.—Χαλκᾶ μεγέθους 15/18 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) — Λονδίνον, νέα προσκλήματα.
 β) 5,00. — Consul Weber.
 γ) 4,00. — Μιλᾶνον, 7653.
 δ) 4,09. — » 7651.
 ε) 3,30. — Löbbecke.

ΒΑΣΙΛΕΩΣ — ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ περίξ. Κεφαλή Λιβύης πρὸς δεξιά. Πρὸ αὐτῆς κέρας, κάτω δὲ Ϛ τοῦ I ἔχοντος ἐνίοτε σχῆμα Σ.

- ς) 3,20. — Βερολῖνον, Imhoof. (α) LVIII, 10.
 ζ) — Παρίσιοι, 279 καὶ 280.
 η) — Γλασκώβη.
 θ) — Dattari.

Τ Α Ξ Ι Σ Η.

ΧΡΥΣΑ ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΔΟΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΣΕΛΗΝΗΣ (;

(116—106 π. Χ.)

Ἔτος Κ (20) = 106 π. Χ.

1726.—Χρυσοῦν δεκάδραχμον, τύπων Ἀρσινόης Β', Φιλαδέλφου.

Κεφαλή Κλεοπάτρας Σελήνης (;) ὡς Ἀρσινόης Β', Φιλαδέλφου, μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξιά. Ὅπισθεν αὐτῆς, Κ.

- α) 27,50. — Χάγη.
 β) 27,65. — Φλωρεντία.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιά. Δίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν.

LVIII, 3.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Γ' ΜΕΤΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α'.

(107/6—101 π. X.).

Τ Α Ξ Ι Σ Α.

ΑΡΓΥΡΑ ΜΕΤΑ ΔΙΠΛΩΝ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΩΝ
ΗΤΟΙ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Γ', ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α'.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἀργυρᾶ τετράδραγμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος
ἐπὶ κεραινοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ.
διπλῆ χρονολογία, δεξιὰ δὲ ΠΑ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος ΙΑ (11) καὶ Η (8) = 106 π. X.

1727.— <i>Ἀ</i> τετράδραχμον.	ΛΙΑ Η	— ΠΑ	α) 13,80. — Ἀθῆναι, Δ. 363 ^Α . β) 13,67. — Ὄσαβρούκη. γ) 13,52. — Βερολίνον, P. Osten. δ) 13 30. — Στρογγανῶφ, 398. = Rollin et Feuarent. ε) 14,45. — Λονδίνον. = BMC. 112, 18 pl. XXVIII, 1. ς) 14 31. — " " 19. ζ) — Τουρῖνον, MR. 26695. η) — Rollin et Feuarent, δύο. θ) — Dattari.	LVII, 13.
-------------------------------	----------	------	--	-----------

Ἔτος ΙΒ (12) καὶ Θ (9) = 105 π. X.

1728.— <i>Ἀ</i> τετράδραχμον.	ΛΙΒ Θ	— ΠΑ	α) 13,84. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6574 ^α . β) — " Δ. = FCD. 364. γ) 14,16. — Βερολίνον, P. Osten. δ) 14,11. — " " ε) 14,09. — " " ς) 13,75. — " " ζ) 14,80. — Löbbecke. η) 13,80. — " θ) 13,55. — Χάγη. ι) 13,60 — Στρογγανῶφ, 399. ια) 13,82. — Λονδίνον. = BMC. 112, 20. ιβ) 14,52. — " " 21. ιγ) 14,17. — " " 22. ιδ) 14,08. — " " 23 ιε) 13,50. — Leyden. ις) 13,15. — " ιζ) 13,40. — Μόναχον. ιη) 12,99. — Ὄσαβρούκη. ιθ) 13,74. — Rembroek P. 5, T. 57. = Cat. n ^o 1292 κ) 14,10. — Παρίσιοι, 231. = Mionnet VI, 36, 290. κα) — " " 291. κβ) — " " 292. κγ) — Βερολίνον, Dannenberg. κδ) — " Fox. κε) — Τουρῖνον, MR. 26696. κς) — Νεάπολις, Santagello 11652. κζ) — Rollin et Feuarent, 39 κομμάτια. κη-λα) — Κοπεγχάγη. — Ἀλεξάνδρεια. — Βρυξέλλαι. — Dattari.	LVII, 15.
-------------------------------	----------	------	---	-----------

Ἔτος ΙΓ (13) καὶ Ι (10) = 104 π. Χ.

1729. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	ΛΙΓ Ι	— ΠΑ	α) 14,05. — Ἀθῆναι Δ = FCD. 365. β) 14,18. — Παρίσιοι Ν. III, Η 484. γ) 13,85. — Leyden. δ) 13,81. — Löbbecke. ε) 13,50. — Στρογγανόφ 400. ς) 13,25. — Χάγη. ζ) 13,20. — Οσναβρούκη. η) 13,78. — Λονδίνον. = BMC. 112,24, pl. XXVIII, 2. θ) 14,12. — Λονδίνον. = BMC. 112,25. ι) 13,67. — " " 26. ια) 13,97. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti, 5904. ιβ) — Ἀλεξάνδρεια. ιγ) — Κοπεγχάγη. ιδ) — Rollin et Feuarent, 13 κομμάτια ιε) — Cat. Billoin n° 964. ισ) — Dattari.	LVII, 16.
-------------------------------------	----------	------	---	-----------

Ἔτος ΙΕ (15) καὶ ΙΒ (12) = 102 π. Χ.

1730. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	ΛΙΕ ΙΒ	— ΠΑ	α) 15,58. — Ἀθῆναι, Δ. 365 ^A . β) 13,40. — Στρογγανόφ, 401.	LVII, 19.
-------------------------------------	-----------	------	---	-----------

Ἔτος ΙC (16) καὶ ΙΓ (13) = 101 π. Χ.

1731. — $\mathcal{P}$ τετράδραχμον.	ΛΙC ΙΓ	— ΠΑ	α) 13,15. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 365 ^{bis} . β) 14,20. — Παρίσιοι 236. = Mionnet VI, 36, 295. γ) 13,80. — Στρογγανόφ. δ) 13,79. — Οσναβρούκη. ε) 13,70. — Βερολῖνον, Imhoof. ς) 14,28. — Λονδίνον. = BMC. 112,27. ζ) 14,02. — Λονδίνον. = BMC. 112,28. η) — Βιέννη, 23580. θ) — Ἀλεξάνδρεια. ι) — Cat. Heimbürge n° 239. ια) — Dattari.	LVII, 21.
-------------------------------------	-----------	------	---	-----------

Τ Α Ξ Ι Σ Β.

ΧΑΛΚΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Γ', ΚΑΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ', ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Α'.

(107/6—101 π.Χ)

Α'. Κλεοπάτρας Γ'.

1732.—Χαλκᾶ μεγέθους 12 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 1,20. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6574^δ.
 β) 1,07. — » Δ = FCD. 400.
 γ) 0,90* — » Ε. Σ. 6574^ε.
 δ) 1,15. — Ὁσναβρούκη.
 ε) 1,19. — »
 ς) 0,97. — Βερολίνον. 17914.
 ζ) 1,00. — Στρογγανῶφ.

Κ—Λ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ πρὸς ἄρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- η) 0,80. — Στρογγανῶφ. (α) LIX, 30.
 θ) 0,95. — Πετρούπολις
 ι) — Βιέννη, 23751.
 ια) — Παρίσιοι, 638.
 ιβ) — Rollin et Feuarent.
 ιγ) — Cat. Gréau n° 2886.
 ιδ) — Dattari.

Β. Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'.

1733.—Χαλκᾶ μεγέθους 12 χιλιοστῶν.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,39. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6574^ε.
 β) 1,26. — » » 6574^ε.
 γ) 1,21. — » Δ = FCD. 401.
 δ) 1,20. — » » »
 ε) 1,15. — » » »
 ς) 1,15. — » Ε. Σ. 6574^ε.
 ζ) 1,50. — Μιλᾶνον, (Βάρκη Κυθηναϊκῆς) 8844.
 η) 1,32. — Ὁσναβρούκη.
 θ) 1,20. — »
 ι) 1,10. — »
 ια) 1,28. — Löbbecke.
 ιβ) 1,25. — Λονδίνον. = BMC. 114,1 (pl. XXVIII,9)
 — 4. (= Πτολεμαῖος Ἄπιων. βασιλ. Κυρήνης; 114-96 π. Χ.).

Β—Α. Ἄετος ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

- ιγ) 1,10. — Βερολίνον, Imhoof, δύο. (α) LIX, 29.
 ιδ) 0,90. — Πάριμα.
 ιε) — Μόναχον, 206.
 ις) — Βιέννη, 13141.
 ιζ) — Κοπεγγάγη. = Ramus, Catal. I, p. 127
 n° 42 (Ἀλέξ. ὁ Μέγας). — Müller, Num.
 d'Alex. p. 32 (Ptol. Soter).
 ιη) — Thorwaldsen. — Müller Catal. 1774.
 ιθ) — Cat. Gréau n° 2885.
 ιχ) — Mionnet, Suppl. III, 222, 402. — M. Müller, Num. Afriq. p. 23-26. — Huber, Num. Aeg. S. 171.
 κα) — Dattari, δύο.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΑ΄, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Β΄.
ΕΝ ΚΥΠΡΩ
(114—88 π. Χ.)

Τ Α Ξ Ι Σ Α.

ΑΡΓΥΡΑ ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΑ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος, μετὰ διαδή-
ματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαι-
ριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, φέρων
ἐνίοτε ἐπ' ὤμου σκῆπτρον ἢ κλάδον φοίνικος,
ἰστάμενος δὲ πρὸς ἄρ. ἐπὶ κεραυνοῦ. Ἐν τῷ
πεδίῳ ἄρ. ἡ χρονολογία, δεξιά δὲ τὰ ἀρκτικά
ΠΑ ἢ ΣΑ ἢ ΚΙ τῶν Κυπριακῶν πόλεων Πά-
φου, Σαλαμῖνος ἢ Κιτίου. Ἐν δὲ τῷ πε-
δίῳ συνήθως σύμβολα διάφορα. Τὸ ὄλον
ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ

Α΄. ΠΑΦΟΣ

Ἔτος Α (1) = 114 π. Χ.

- 1734.—**Α** τετράδραχμον. ΛΑ—ΠΑ α) — Γλασκώβη. LIX, 1.
β) — Χάγη. J. Six.
1735.—**Α** τετράδραχμον. ΛΑ—ΠΑ Μετὰ σκῆ- α) 14,16. — Λονδίνον. = BMC. 110,1, pl. XXVII, 5. LIX, 2.
πτρου
ἐπ' ὤμου τοῦ
ἄετος

Ἔτος Β (2) = 113 π. Χ.

- 1736.—**Α** τετράδραχμον. ΛΒ—ΠΑ α) 13,50. — Γόθα LIX, 3.
1737.—**Α** τετράδραχμον. ΛΒ—ΠΑ α) 14,20. — Ἀλεξάνδρεια. LIX, 4.
β) 12,90. — Rollin et Feuarent.
γ) — Τουρῖνον, MR. 26682.
δ) — Dattari.
1738.—**Α** τετράδραχμον. ΛΒ—ΠΑ α) 14,05. — Βιέννη, 23571. LIX, 5.
β) 12,36. — Löbbecke.
*

Ἔτος Γ (3) = 112 π. Χ.

- 1739.—**Α** τετράδραχμον. ΛΓ—ΠΑ α) — Τουρῖνον, 26703. LIX, 6.
1740.—**Α** τετράδραχμον. ΛΓ—ΠΑ α) — Τουρῖνον, 26683 LIX, 8.
β) 14,14. — Ὁσαβρούκη.
Κέρας
1741.—**Α** τετράδραχμον. ΛΓ—ΠΑ α) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 104,2.
1742.—**Α** τετράδραχμον. ΛΓ—ΠΑ α) 14,15. — Λονδίνον. = BMC. 104,2. LIX, 9.
1743.—**Α** τετράδραχμον. ΛΓ—ΠΑ » α) 13,12. — Ἀθῆναι, Δ. 346^B LIX, 7.
1744.—**Α** τετράδραχμον. ΛΓ—ΠΑ » α) 14,30 — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Δ (4) = 111 π. Χ.

1745. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΔ—ΠΑ** Μετὰ σκή- α) 14,20. — Βιέννη, 1^α LIX, 11.
 πτρον β) 14,15. — » 23562.
 ἐπ' ὄμου τοῦ γ) 12,83. — Λονδίνον. = BMC. 110,2.
 ἀετοῦ. δ) — Τουρῖνον, MR. 26723.
 ε) — Dattari.
1746. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΔ—ΠΑ** α) — Τουρῖνον, 26590. LIX, 10.
 (στέφανος) β) 14,10. — Χάγη
 γ) 13,67. — Βερολίνον, Fox.
 δ) 13,45. — Ἀθῆναι, Δ = FCD. 347.
 ε) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1731.
 ς) — Κοπεγχάγη.

Ἔτος Ε (5) = 110 π. Χ.

1747. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΕ—ΠΑ** α) — Τουρῖνον, MR. 26582. LIX, 12.
 β) 14,05. — Βιέννη. 23564.
 γ) 14,00. — Παρίσιοι, L. 175bis.
 δ) 14,28. — Γλασκώβη.
 ε) 14,28. — »
 ς) 13,73. — Rollin et Feuarent.
 ζ) — Cat. Gréau n° 2825.
 η) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Ϛ (6) = 109 π. Χ.

1748. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛϚ—ΠΑ** α) 13,50. — Rollin et Feuarent. LIX, 13.
 *

Ἔτος Ι (7) = 108 π. Χ.

1749. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΖ—ΠΑ** α) — Τουρῖνον MR. 26689. LIX, 14.
 β) 14,01. — Λονδίνον. = BMC. 110,3. » 15.

Ἔτος Η (8) = 107 π. Χ.

1750. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΗ—ΠΑ** α) 12,05. — Λονδίνον. = BMC. 110,7. LIX, 16.
 *
1751. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΗ—ΠΑ** α) 14,12. — Γλασκώβη. LIX, 17.
 *
1752. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΗ—ΠΑ** α) 14,10. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 348, pl. VII. LIX, 18.
 β) 13,96. — Λονδίνον. = BMC. 110,5.
 γ) 13,76. — Λονδίνον. = BMC. 110,4. = F. Lenormant, Lagides p. 12, pl. VI, 3.
 δ) — Τουρῖνον, MR. 26690.
 ε) — Rollin et Feuarent.
1753. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΗ—ΠΑ** Μετὰ κλά- α) 13,58. — Löbbecke. LIX, 19.
 δου φοίνικος β) 13,43. — Βερολίνον, P. Osten.
 ἐπ' ὄμου γ) 13,88. — Λονδίνον. = BMC. 110,6, pl. XXVII, 6.
 τοῦ ἀετοῦ. δ) — Τουρῖνον, MR. 22691.
 ε) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος Θ (9) = 106 π. Χ.

1754. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΘ** — ΠΑ Μετά κλά-
δου φοίνικος
ἐπ' ὀμοῦ
τοῦ ἀετοῦ. α) 12,83. — Γόθα. LIX, 20.
β) 14,40. — Παρίσιοι, L. 204^{ab}.
γ) 13,94. — Λονδῖνον. = BMC. 110,8.
δ) 10,04. — Leake, Num. Hell. 59.
ε) 12,46. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5806.
ς) — » MR 26613.
ζ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1726.

1755. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΘ** — ΠΑ α) 13,62. — Λονδῖνον. = BMC. 110,9, pl. XXVII, 7.

1756. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΘ** — ΠΑ α — Τουρῖνον, MR. 26693. LIX, 21.
Α

Ἔτος Ι (10) = 105 π. Χ.

1757. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΙ** — ΠΑ α) — Ἀλεξάνδρεια.

B'. KITION

Ἔτος Α (1) = 114 π. Χ.

1758. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΑ** — ΚΙ α) 13,80. — Ὁσαβρούκη. LX, 1.
β) — Dattari.

Ἔτος Β (2) = 113 π. Χ.

1759. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΒ** — ΚΙ α) 13,80. — Βιέννη, 23536. LX, 2.
β) 14,00. — Τουρῖνον, MR. 26665.
γ) 13,70. — Ὁσαβρούκη.
δ) 12,83* — Ἀθῆναι, Δ. 346^A.
ε) 13,88. — Λονδῖνον. = BMC. 104,3, pl. XXVI, 2.
ς) — Dattari.

1760. — **Ρ** τετράδραχμον. *
ΛΒ — ΚΙ α) 14,24. — Μιλᾶνον, 7663.
β) 14,00. — Τουρῖνον.

Ἔτος Γ (3) = 112 π. Χ.

1761. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΓ** — ΚΙ α) — Βιέννη, 23532. LX, 3.
β) 14,17. — Λονδῖνον. = BMC. 104,4.
γ) — Τουρῖνον, MR. 26666.
δ) — Dattari.

1762. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΓ** — ΚΙ α) — Τουρῖνον, MR. 26669. LX, 4.
Ⲕ

1763. — **Ρ** τετράδραχμον. *
ΛΓ — ΚΙ α) 14,25. — Rollin et Feuarent. LX, 5.
β) — Γλασκώβη.
Ⲕ γ) — Goscoup, ἐν Χάγη.

1764. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΓ** — ΚΙ α) — Τουρῖνον, MR. 26667.
*

Ἔτος Δ (4) = 111 π. Χ.

1765. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΔ** — ΚΙ α) 14,26. — Τουρῖνον, MR. 26663. LX, 8.
Ⲕ β) 14,21. — Γλασκώβη.

1766. — **Ρ** τετράδραχμον. **ΛΔ** — ΚΙ α) 14,26. — Λονδῖνον. = BMC. 111,12. LX, 6.
β) — Τουρῖνον, MR. 26668,
Ⲕ γ) — » » 26671.

1767. — **Ρ** τετράδραχμον. *
ΛΔ — ΚΙ α) 14,20. — Βιέννη, 23539. LX, 7.
β) 14,21. — Γλασκώβη.
Ⲕ

Ἔτος Ε (5) = 110 π. Χ.

- 1768.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΕ — ΚΙ**
 ⚡
 (κηρύκειον) α) 14,00. — Μιλᾶνον, 7659. LX, 9.
 β) 14,29. — Λονδῖνον. = BMC. 111,13, pl. XXVII, 10.
 γ) — Τουρῖνον, 26605.
 δ) — Mus. Sanclem. Cat. I, p. 3.
- 1769.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΕ — ΚΙ**
 ῥόπαλον. α) — Mionnet VI, 15,132.

Ἔτος Ϛ (6) = 109 π. Χ.

- 1770.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛϚ — ΚΙ** α) 13,15. — Λονδῖνον = BMC. 111,14. LX, 10.
- 1771.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛϚ — ΚΙ**
 ⚡ α) — Τουρῖνον, MR. 26672.

Ἔτος Ζ (7) = 108 π. Χ.

- 1772.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΖ — ΚΙ**
 ⚡
 (ἀκροστόλιον) α) 13,70. — J. Six. LX, 11.
 β) 13,70. — Βερολίνον, 614/1877.
 γ) 14,16. — Λονδῖνον. = BMC. 111,15, pl. XXVII, 11. — Fr. Lenormant, Lagides pl. VI, 4.
 δ) — Τουρῖνον, MR. 26674.

Ἔτος Ϟ (9) = 106 π. Χ.

- 1773.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛϞ — ΚΙ** α) 12,70. — Λονδῖνον. = BMC. 111,16. LX, 12.

Γ'. ΣΑΛΑΜΙΣ

Ἔτος Α (1) = 114 π. Χ.

- 1774.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΑ — ΣΑ**
 Ψ α) 13,42. — Βερολίνον, Fox. LX, 19.
 β) 14,10. — Löbbecke.
 γ) 12,50. — Παρίσιοι, 172. = Mionnet VI, 35,275.
 δ) 13,42. — Pembrock P. 2. T. 57. = Catal. n° 1292.
 ε) — Vaillant, p. 84. (Mus. c. de Vaux).—Gessner, Tab. I, 26.
 ς) — Muselius, Num. Antiq. I, pl. III, 10.

Ἔτος Β (2) = 113 π. Χ.

- 1775.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΒ — ΣΑ**
 ⚡
 (παραζώνιον) α) 13,90. — Βιέννη, 23537. = Num. Zeit. 1870, p. 410, Taf. VII, 1. (Huber, Num. Aeg. S. 330). LX, 20.
 β) — Τουρῖνον, MR. 26704.

- 1776.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΒ — ΣΑ** Μετά σκή- α) — Τουρῖνον, MR. 26712.
 πτρον
 ἐπ' ὄμων τοῦ
 αἰτοῦ

Ἔτος Γ (3) = 112 π. Χ.

- 1777.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΓ — ΣΑ** α) — Τουρῖνον, MR. 26719. LX, 21.
 ⚡ *

Ἔτος Δ (4) = 111 π. Χ.

- 1778.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΔ — ΣΑ** α) — Τουρῖνον, MR. 26710.
- 1779.—**Ρ** τετράδραχμον. **ΛΔ — ΣΑ**
 Κράνος. α) — Τουρῖνον, MR. 26711. LX, 22.
 β) — " " 26595.
 γ) 13,95. — Βιέννη, 23691.
 δ) 14,20. — Γλασκώβη.

Ἔτος Ε (5) = 110 π. Χ.

1780.—Ρ τετράδραχμον. ΛΕ—ΣΑ
 †
 (ρόπαλον)

- α) 14,15. — Βιέννη, 23540.
 β) 13,90. — Παρίσιου, 173. = Vaillant, p. 85. — Gessner, Tab. I, 27. — Mionnet VI, 35,280. — Fr. Lenormant, Lagides, pl. II, 1.
 γ) 14,12. — Λονδίνου. = BMC. 111,10 pl. XXVII, 8.
 δ) 13,49. — Ὁσαβρούκη.
 ε) — Τουρῖνον, MR. 26714.
 ς) — » » 26597.

LX, 23.

Ἔτος Ϛ (6) = 109 π. Χ.

1781.—Ρ τετράδραχμον. ΛϚ—ΣΑ
 †
 (κηρύκειον)

- α) 13,69. — Λονδίνου, νέα προσκτήματα.
 β) 13,60. — Βιέννη, 23538. = Numism. Cim. Caes. Vindob. Tab. VIII, 17

LX, 24.

Ἔτος Ι (7) = 108 π. Χ.

1782.—Ρ τετράδραχμον. ΛΙ—ΣΑ

- α) 13,90. — Χάγη, J. Six.
 β) 14,10. — Παρίσιου, 174. = Mionnet VI, 35,282.
 γ) 14,35. — Λονδίνου. = BMC. 111,11, pl. XXVII, 9.

LX, 25.

Ἔτος Ϟ (9) = 106 π. Χ.

1783.—Ρ τετράδραχμον. ΛϞ—ΣΑ

- α) 14,00. — Παρίσιου, Luynes, 174bis.

LX, 26.

Ἔτος Ι (10) = 105 π. Χ.

1784.—Ρ τετράδραχμον. ΛΙ—ΣΑ

- α) 12,92. — Ὁσαβρούκη.

LX, 27.

ΤΑΞΙΣ Β.

ΔΙΔΡΑΧΜΑ, ΔΡΑΧΜΑΙ ΚΑΙ ΗΜΙΔΡΑΧΜΑ ΑΡΓΥΡΟΥ, ΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 194 (;) — 88 π. Χ.

(Νομισματοκοπέιον Κύπρου).

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

α) Τύποι Πτολεμαίου Ε', Ἐπιφανοῦς.

1785. — Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Προτομή παιδική κισσοστεφής Πτολεμαίου τοῦ Ε', πρὸς δεξ., μετὰ ἱματίου καὶ διαδήματος, φέρουσα ἐπ' ὤμου κεραννόν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετός μετ' ἀναπεπταμένων πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 6,60. — Παρίσιοι, 659. Cab. Millingen. = Mionnet, St. IX, 18, 96, ἔνθα ὁ ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ βασιλέως κεραννὸς περιγράφεται ἐσφαλμένως ὡς «lance à triple fer».

XLI, 12.

1786. — Ἀργυρᾶ δραχμή.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὁ κεραννὸς τετανωμένος ὡς θύρσος.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 3,29. — Ἀθῆναι, Δ. 233^A.

β) 3,26. — Ἀθῆναι, Δ. 233^A.

(α) XLI, 13.

1787. — Ἀργυροῦν ἡμίδραχμον.

Προτομή τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, ἐπίσης παιδική, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κισσοστεφής, φέρουσα δὲ τὸ διάδημα καὶ ἐπ' ὤμου κεραννόν ὡς θύρσον τετανωμένον. Ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 1,57. — Ἀθῆναι, Δ. 247^{AA}.

XLI, 14.

1788. — Ἀργυροῦν ἡμίδραχμον.

Ἐνταῦθα ἴσως τακτέον καὶ τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 1301 περιγραφέν.

XLI, 6, καὶ XLIII, 14.

1789. — Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Προτομή παιδική κισσοστεφής Πτολεμαίου τοῦ Ε', πρὸς δεξ., μετὰ ἱματίου καὶ διαδήματος, φέρουσα ἐπ' ὤμου θύρσον.

Ὅμοίως τοῖς προτελευταίοις.

α) 6,48. — Βερολίνον, 10203.

XLI, 30.

β) Τύποι Πτολεμαίου Δ', Φιλοπάτορος.

1790. — Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Προτομή κισσοστεφής Πτολεμαίου τοῦ Δ', πρὸς δεξ., μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, φέρουσα ἐπ' ὤμου θύρσον, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,48. — Παρίσιοι, 458. = Mionnet VI, 32, 256 καὶ St. IX, pl. V, 4.

γ) 6,05. — Μόδενα.

(α) XLIII, 22.

δ) 6,31. — Παρίσιοι, 457.

(β) XLIII, 23.

β) 6,97. — Löbbecke.

ε) — Rollin et Feuardent.

1791. — Ἀργυρᾶ δραχμή.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ θύρσου.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 3,28. — Ἀθῆναι, Δ. 232^A.

XLIII, 24.

1792. — Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, μετὰ τοῦ θύρσου, διαφόρου δέ πως ἐκφράσεως καὶ τεχνοτροπίας.

- α) 6,70. — Löbbecke.
β) — Λονδίνον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- XLIII, 27.
XLIII, 28.

γ) Τύποι Πτολεμαίου Δ' ἢ Ε'.

1793. — Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Προτομή κισσοστεφῆς Πτολεμαίου Ε' ἢ Δ', πρὸς δεξ., μετὰ ἱματίου καὶ διαδήματος, φέρουσα ἐπ' ὄμου θύρσον.

- α) 6,35. — Löbbecke, ἴσως ἄνευ θύρσου.
β) 7,08. — J. Six.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- γ) 6,72. — J. Six.
δ) 6,50. — Ὁσναβρούκη.

- (α) XLIV, 22.
(β) XLV, 26.

1794. — Ἄργυρᾶ δραχμή.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,25. — Βερολῖνον, 10204.
β) 3,31. — " Fox.
γ) 3,25. — " P. Osten.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- δ) 3,18. — Βιέννη, 26670.
ε) 3,40. — Κοπεγχάγη.
ς) — Τουρίνον.

- (α) XLIV, 24.
(β) " 25.

1795. — Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,81. — Λονδίνον. = BMC. 99,134, pl. XXIV, 2.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀκροστόλιον: ⚡.

XLIV, 23.

1796. — Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 6,02. — Λονδίνον. = BMC. 99,136.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ πῖλος ναυτικός: ⚓.

XLV, 24.

1797. — Ἄργυρᾶ δραχμή.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,51. — Ὁσναβρούκη

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ κάλαρος (;) ⚔.

XLV, 25.

δ) Τύποι Πτολεμαίου Γ'.

1798. — Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Προτομή κισσοστεφῆς, νεανική, Πτολεμαίου Γ', πρὸς δεξ., μετὰ ἱματίου καὶ διαδήματος, φέρουσα ἐπ' ὄμου θύρσον τετανωμένον, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 6,95. — Πάριμα.
β) 6,42. — Consul Weber.
γ) 6,53. — Λονδίνον. = BMC. 63,18.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

- δ) 6,84. — Ὁσναβρούκη, 15.
ε) 6,50. — Βιέννη, 23669.
ς) — Φλωρεντία.

- (α) XLVIII, 24.
(β) " 25.
(γ) " 26.

1799. — Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ διαφόρου ἐκφράσεως καὶ τεχνοτροπίας.

- α) 6,98. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 232, pl. VI.
β) 6,70. — Βερολῖνον, P. Osten.
γ) 7,02. — " Fox.
δ) 6,99. — " "
ε) 6,61. — Γλασκώβη.
ς) 6,97. — Löbbecke.
ζ) 6,70. — "

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- η) 6,82. — Γόθα.
θ) 6,60. — Παρίσιοι, 459.
ι) 6,75. — " 463.
ια) 7,08. — J. Six, 74.
ιβ) 6,35. — Χάγη.
ιγ) — Νεάπολις, MN. 9469.
ιδ) — Τουρίνον.

- (α) XLIX, 27.
(β) " 28.
(γ) LIV, 13.

1800.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι προτομή κισσοστεφής, νεανική, Πτολεμαίου Γ', πρὸς δεξ., μετὰ ἱματίου καὶ διαδήματος, φέρουσα ἐπ' ὤμου θύρσον τειαινιωμένον, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 6,67. — Παρίσιοι, 476. = Mionnet St. IX, 49, 100.

β) 6,75. — Λονδίνον. = Pembroke P. 2. T. 58 et Catal. 1289. — BMC. 99, 125, pl. XXIV, 3.

γ) 6,30. — Χάγη.

δ) 6,65. — Cat. Bombois.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἦτοι ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξ. Ἄετός μετ' ἀναπεπταμένων περὺγων, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ πῖλος ναυτικός: ☉.

XLIX, 26.

LVI, 8.

(γ) XLIX, 25.

(δ) LIV, 12.

1801.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,52. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.

β) 6,70. — Καμπάνης, ἐν Αθήναις

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀστήρ: ✱.

LIV, 10.

XLIII, 25.

1802.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,80. — Τουρῖνον, MR. 26653.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ κρόνος.

β) 6,82. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5909. (α) LIV, 11.

1803.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἱλαρωτέρας ὄμως ἐκφράσεως.

α) 6,90. — Πετρούπολις. Πβλ. Πίν. LVI, 8, τὸ ἄνευ συμβόλου.

β) 6,67. — Philippsen.

γ) 6,30. — Χάγη.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

LVI, 10.

δ) 6,43. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5910.

1804.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

α) 6,99. — Λονδίνον. = BMC. 86,68, pl. XX, 8.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ κρόνος καὶ ἀστήρ: ☉ ✱.

β) 6,62. — Sir Weber.

(α) LX, 16.

ε) Τύποι Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'.

1805.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Προτομή παιδική κισσοστεφής Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α', πρὸς δεξ., μετὰ θύρσου καὶ νεβρίδος. Κύκλος σφαιριδίων.

α) 7,06. — Γλασκώβη.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ῥόπαλον. Κύκλος σφαιριδίων.

LX, 13.

1806.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ.

α) 7,06. — Βερολίνον, Imhoof. = Imhoof-Blümer, Monnaies grecques 459,9, pl. T. 13 (ἐμπροσθεν) καὶ ἐν Porträtköpfe p. 64,4, et p. 187, Taf. VIII, 5.

Ὅμοιος τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ πῖλοι Διοσκούρων: ☾ — ☽.

LX, 14.

1807.—Ἄργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοιος, ἀλλ' ἡ κεφαλή κατὰ τι νεανικωτέρα.

α) 6,60. — Μιλάνον, 7717.

β) 6,55. — Λονδίνον. = BMC. 86, 69.

Ὅμοιος, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

LX, 17.

XLIII, 26.

1808.—Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. κηρύκειον.

α) 6,89. — Ἀθῆναι, Δ, 232^A.

LX, 15.

β) — Cab. Durand. = Mionnet Suppl. IX, 19.99.

1809.—Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως, ἀλλ' ἡ κεφαλὴ ὁμοιάζουσα μᾶλλον πρὸς τὰς κεφαλὰς τῶν τετραδράχμων Πτολεμαίου ΙΑ', Ἀλεξάνδρου Α'.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

α) 7,00. — Παρίσιοι, 455, L.

LX, 18.

1810.—Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

α) 6,85. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 233.

1811.—Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως, ἀλλ' ἀρ. ἐν τῷ πεδίῳ στέφανος: ☉.

α) 6,85. — Λονδίνον. = BMC. 99,138.

LIX, 25.

1812.—Ἀργυροῦν δίδραχμον.

Ὅμοίως, ἀλλὰ μᾶλλον κακότεχνον.

| Ὅμοίως, ἀλλ' ἄνευ συμβόλου.

α) 6,75. — Rollin et Feuarent.

LIX, 26.

β) 6,93. — Λονδίνον. = BMC. 111,17, pl. XXVII,12.

γ) * — Κοπεγχάγη.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΧΑΛΚΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡῶ

114—88 π. Χ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1813.—Χαλκᾶ μεγέθους 25 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιροειδῶν.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ.

Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενος ἐπὶ κεραινοῦ πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μέγα ἀκροστόλιον.

α) 7,30. — Löbbecke.

ι) 7,51. — Λονδίνον. = VMC. 120,48-51, pl. XXX,2. (α) LIX, 27.

β) 9,78. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 437, pl. X.

ια) — Παρίσιοι, 537. = Mionnet, Suppl. IX, p.

γ) 9,05. — » Δ. » 438.

22,120. = Forrer, Rev. Belg. Num. 1900, p. 26,2.

δ) 8,20. — Γόθα.

ιβ) — Βερολῖνον, v. Rauch.

ε) 8,15. — Rollin et Feuarent. = Στρογγανῶφ, 457.

ιγ) — » Fox.

ς) 8,50. — Μιλάνον, 7720.

ζ) 6,00. — » 7721.

ιδ) 7,75. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 6019.

η) 7,68. — Philippsen.

ιε) — Mus. Sanclem. Cat. I, p. 11. Tab. V, 89.

θ) 6,22. — Βρουσβέκη.

ις) — Dattari.

1814.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

| Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. μέγα κέρας.

α) 7,40. — Βερολῖνον,

δ) 6,64. — Γλασκόβη.

(α) LIX, 28.

β) 9,20. — Löbbecke.

ε) — Παρίσιοι, 604.

γ) 6,25. — Βιέννη, 23732.

ς) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 5,7.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΓ', ΑΥΛΗΤΟΥ

(80 — 51 π. Χ.)

ΤΑΞΙΣ Α.

ΤΕΤΡΑΔΡΑΧΜΑ ΚΑΙ ΔΡΑΧΜΑΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

Ἀργυρᾶ τετράδραχμα τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, φέρον κλάδον δάφνης ἐπὶ τοῦ δεξ. ὤμου, ἱστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἰσιακὸν κόσμημα: ♄ καὶ ἄνωθεν αὐτοῦ τὸ ἔτος τῆς βασιλείας Πτολεμαίου ΙΓ'. (Τὸ L σχεδὸν πάντοτε ὡς 1). Δεξιά δὲ ΠΑ. Κύκλος σφαιριδίων.

Δραχμαὶ ἀργυραῖ τύπων Πτολεμαίου ΙΓ', Αὐλητοῦ.

Κεφαλή Πτολεμαίου ΙΓ', Αὐλητοῦ, πρὸς δεξ. ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΠΡΩΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

(80—58 π. Χ.)

Ἔτος Α (1) = 80 π. Χ.

1815.— Α τετράδραχμον.	L A — ΠΑ	α) 13,32. — Ἀθῆναι, Δ. 401. β) 12,21. — Παρίσιοι. 198. = Mionnet VI, 21,190. γ) — Βερολίνον. δ) — Vaillant, p. 115,1. = Gessner, Tab. II, 8.	
1816.— Α τετράδραχμον.	✱ L A — ΠΑ	α) 13,32. — Ἀθῆναι, Δ. 401 ^Α . β) 13,37. — Παρίσιοι 199. = Mionnet IV, 24,191. γ) 13,99. — Βερολίνον, P. Osten. δ) 13,30* — Λονδίνον, 115,1. ε) 12,60. — Στρογγανόφ, 412, (Rollin et Feuardent). ς-θ) — Ἀλεξάνδρεια. — Πάγμα — Μόναχον, 104. — Dattari.	LXI, 1.

Ἔτος Β (2) = 79 π. Χ.

1817.— Α τετράδραχμον.	L B — ΠΑ	α) 11,05. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 401 ^{bis} . β) 14,25. — " Ε. Σ. 6575. γ) 13,89. — Λονδίνον. = BMC. 115,2 pl. XXIX, 1. δ) 14,32. — " " 3. ε) 14,98. — Ὄσαβρούκη. ς) 10,23. — " ζ) 14,30. — Παρίσιοι 201. = Mionnet IV, 24,192. — Visconti, Iconogr. g. III, p. 239. η) 13,07. — Philipsen. θ) 11,87. — Löbbecke. ι) 11,00. — Στρογγανόφ, 413. ια) 12,52. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5804. ιβ) — Ἀλεξάνδρεια. ιγ) — Βερολίνον P. Osten. ιδ-ις) — Κοπεγχάγη. — Sattler. — Rollin et Feuardent.	LXI, 2.
-------------------------------	----------	---	---------

Ἔτος Γ (3) = 78 π. Χ.

1818. — ϙ τετράδραχμον.	ΛΓ — ΠΑ	α) 13,16. — Ἀθῆναι, Δ. 401 ^Α . β) 14,90. — Παρίσιοι. 202. γ) 13,79. — Βερολίνον δ) 13,47. — Ὄσαβρούκη. ε) 13,29. — " ς) 12,13. — " ζ) 14,00. — Στρογγανώφ 414. η) 11,40* — Λονδίνον. = BMC. 115,4. θ) — Βιέννη, 23549. ι) — Μόναχον, 240. ια) — Γόθα. ιβ) — Νεάπολις, Santagello 11655. ιγ) — Rollin et Feuarent. ιδ) — Dattari. ιε) (ὑπόχαλκον). — Μόναχον.	LXI, 3.
-------------------------	---------	---	---------

Ἔτος Δ (4) = 77 π. Χ.

1819. — ϙ τετράδραχμον.	ΛΔ — ΠΑ	α) 13,95. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6577. β) 15,08. — " Π. 645. γ) 13,84. — " Π. 643. δ) 13,18. — " Π. 644. ε) 13,13. — " Π. 647. ς) 13,07. — " Π. 646. ζ) 14,68. — Rollin et Feuarent. η) 14,50. — Ὄσαβρούκη. θ) 10,74. — " ι) 13,15. — " ια) 13,20. — Στρογγανώφ, 415. ιβ) 13,19. — Βερολίνον, P. Osten. ιγ) — " Knobelsdorf. ιδ) 13,72. — Λονδίνον. = BMC. 115,6. ιε) 9,74. — Τουρῖνον, M. A. = Fabretti n° 5805. ις) 12,97. — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 25, 193. ις) — Παρίσιοι, 222 ^α F. 7569. ιη) — " 222 ^β F. 7570. ιθ) — " 222 ^ς F. 7572. κ) — Dattari. κα) — Ἀλεξάνδρεια.	LXI, 4.
-------------------------	---------	---	---------

1820. — ϙ τετράδραχμον.	* ΛΔ — ΠΑ	α) 13,07. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 402. β) 12,94. — Λονδίνον. = BMC. 115,5. γ) 13,30. — Στρογγανώφ, 416, (= Rollin et Feuarent). δ) — Nervegna, ἐν Βρενδησίῳ. ε) — Sattler.
-------------------------	--------------	---

Ἔτος Ι (7) = 74 π. Χ.

1821. — ϙ τετράδραχμον.	ΛΙ — ΠΑ	α) 13,10. — Βερολίνον, P. Osten. — β) 13,86. — Löbbecke γ) 11,92* — Παρίσιοι, 226. = Mionnet, Suppl. IX, 20, 106. δ) — Dattari.	LXI, 5.
-------------------------	---------	--	---------

Ἔτος Η (8) = 73 π. Χ.

1822. — ϙ τετράδραχμον.	ΛΗ — ΠΑ	α) 13,70. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6578. β) 12,78. — " Δ. 402 ^{bis} γ) 13,84. — Βερολίνον, P. Osten. δ) 13,06* — Λονδίνον. = BMC. 115,7. ε) 11,60. — Στρογγανώφ, 417. ς) — Ἀλεξάνδρεια. ζ) — Dattari.	LIX, 6.
-------------------------	---------	---	---------

Ἔτος ☉ (9) = 72 π. Χ.

1823.—Ρ τετράδραχμον.	Λ☉ — ΠΑ	α) 12,90. — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6579.	LXI, 7.
		β) 14,02. — » Δ. 402Δ.	
		γ) 13,39* — Λονδίνον, = BMC. 115,8.	
		δ) 13,84. — » » 9, pl. XXIX, 2.	
		ε) 13,56. — Παρίσιοι, 204. = Mionnet VI, 23,175.	
		ς) 13,50. — Μιλάνον, 7631.	
		ζ) 13,40. — » 7632.	
		η) 13,20. — Ὄσαβρούκη.	
		θ) 13,50. — Στρογγανώφ, 418.	
		ι) 14,24. — Βερολίνον, P. Osten και v. Knobelsdorf.	
		ια) 13,84. — Τουρτίνον, MA. = Fabretti, 5807.	
		ιβ) 12,46. — » » » 5806.	
		ιγ) — Μόδενα.	
		ιδ) — Μόναχον, 107.	
		ιε) — Βιέννη, 23542.	
		ισ) — » 23543.	
		ις) — Κοπεγχάγη.	
		ιζ) — Γόθα, δύο.	
		ιθ) — Thorwaldsen. = Müller, Catal. 1737.	
		κ) — Βρυξέλλαι.	
		κα) — Ἀλεξάνδρεια.	
		κβ) — Rollin et Feuardent, 10 κομμάτια.	
		κγ) — Dattari.	

Ἔτος Ι (10) = 71 π. Χ.

1824.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙ — ΠΑ	α) 11,95. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 403.	LXI, 8.
		β) 11,76. — Λονδίνον. = BMC. 115,10.	
		γ) 13,02. — » » 11.	
		δ) 13,89. — Ὄσαβρούκη.	
		ε) 12,90. — Παρίσιοι, 205. = Vaillant p. 115,2. — Gessner, Tab. II, 9. — Mionnet VI, 23, 176 et 177.	
		ς) 11,00. — Στρογγανώφ, 419. — Rollin et Feuardent, 3 κομμάτια.	
		ζ) 13,83 — Βερολίνον, P. Osten.	
		η) — » v. Knob.	
		θ) — » Rauch.	
		ι) — Κοπεγχάγη.	
		ια) — Γόθα δύο.	
		ιβ) — Μόναχον, 139 και 140.	
		ιγ) — Βιέννη, 23544.	
		ιδ) — Μόδενα.	
		ιε) — Ἀλεξάνδρεια.	
		ισ) — Cat. Billoin n° 967.	
		ις) — Dattari.	

Ἔτος ΙΑ (11) = 70 π. Χ.

1825.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΑ — ΠΑ	α) 11,20. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 404.	LXI, 9.
		β) 12,52. — » Ε. Σ. 6580αα.	
		γ) 13,19. — Λονδίνον. = BMC. 115,12.	
		δ) 13,57. — Ὄσαβρούκη.	
		ε) 13,48. — Consul Weber.	
		ς) 11,88. — Παρίσιοι, 306.	
		ζ) 10,80. — Στρογγανώφ, 420.	
		η) 13,58. — Βερολίνον, P. Osten.	
		θ) — » Fox.	
		ι) — Βιέννη, 23545.	
		ια) — Μόναχον, 111.	
		ιβ) — Ἀλεξάνδρεια.	
		ιγ) — Rollin et Feuardent.	
		ιδ) — Pembrock T. 2. T. 57. = Catal. n° 1292.	
		ιε) — Dattari.	

Ἔτος ΙΒ (12) = 69 π. Χ.

1826. — Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΒ — ΠΑ	α) 13,52. — Ἀθήναι, Δ. 404 ^Α .	LXI, 10.
		β) 12,96. — » Δ. 404 ^Β .	
		γ) 12,18. — » Ε. Σ. 6576.	
		δ) 13,09. — Λονδίνον. = BMC. 115,13.	
		ε) 13,75. — Ὄσαβρούκη.	
		ς) 12,28. — »	
		ζ) 12,92. — Παρίσιοι, 207, = Mionnet VI, 23,178. — Visconti, Iconogr. gr. T. III, p. 235.	
		η) 13,10. — Winterthur.	
		θ) 10,05. — Πάριμα.	
		ι) 13,02. — Βερολίνον, P. Osten.	
		ια) — » v. Gansauge.	
		ιβ) — Μόναχον, 112.	
		ιγ) — Βιέννη, 23546.	
		ιδ) — Ἀλεξάνδρεια.	
		ιε) — Rollin et Feuarent, τρία κομμάτια.	
		ις) — Dattari.	

Ἔτος ΙΓ (13) = 68 π. Χ.

1827. — Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΓ — ΠΑ	α) 13,05. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 405.	XLI, 11.
		β) 9,63. — » Δ. Κληρ.	
		γ) 13,66. — Λονδίνον. = BMC. 115,14.	
		δ) 13,09. — » » 15.	
		ε) 13,49. — Βερολίνον, P. Osten.	
		ς) 13,23. — Löbbecke.	
		ζ) 13,52. — Ὄσαβρούκη.	
		η) 12,85. — »	
		θ) 12,50. — Στρογγανώφ, 422.	
		ι) 13,70. — Παρίσιοι, 208. = Mionnet VI, 23, 179—180.	
		ια) — Μόναχον, 113-114.	
		ιβ) — Βρυξέλλαι.	
		ιγ) — Ἀλεξάνδρεια	
		ιδ) — Rollin et Feuarent, πέντε κομμάτια.	
		ιε) — Dattari.	

Ἔτος ΙΔ (14) = 67 π. Χ.

1828. — Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΔ — ΠΑ	α) 13,28. — Ἀθήναι. Ε. Σ. 6580 ^α .	LXI, 12.
		β) 12,50. — » Δ. = FCD. 406.	
		γ) 14,11. — Ὄσαβρούκη.	
		δ) 14,59. — Παρίσιοι, 209. = Mionnet VI, 23,181-182.	
		ε) 14,00. — Μόναχον, 114.	
		ς) 13,92. — Löbbecke.	
		ζ) 12,79. — Λονδίνον. = BMC. 115,16.	
		η) 12,10. — Στρογγανώφ, 423.	
		θ) 11,33. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5808.	
		ι) 12,27. — Βερολίνον, P. Osten.	
		ια) — » ἀρχ. συλλ.	
		ιβ) — Βιέννη, 23547.	
		ιγ) — Ἀλεξάνδρεια.	
		ιδ) — Γόθα.	
		ιε) — Νεάπολις, Santagello 11656.	
		ις) — Rollin et Feuarent, 423.	
		ις) — Dattari.	

Ἔτος ΙΕ (15) = 66 π. Χ.

1829. — Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΕ — ΠΑ	α) 12,98. — Ἀθήναι, Δ. = FCD, 407.	LXI, 13.
		β) 13,49. — Λονδίνον. = BMC. 116,17.	
		γ) 14,10. — Παρίσιοι, 210. = Mionnet VI, 12,183.	
		δ) 13,38. — Βερολίνον, P. Osten.	

Ἔτος ΙΕ (15) = 66 π. Χ. (Συνέχεια).

- ε) 13,80. — Löbbecke.
 ς) 14,20. — Ὅσναβρούκη.
 ζ) 13,94. — " "
 η) 12,70. — Στρογγανώφ, 424.
 θ) 13,19. — Leake, Num. Hell. 59.
 ι) — Ἀλεξάνδρεια.
 ια) — Μόναχον, 116.
 ιβ) — Γόθα.
 ιγ) — Rollin et Feuarent, 7 κομμάτια.
 ιδ) — Dattari.

Ἔτος ΙϚ (16) = 65 π. Χ.

1830. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙϚ — ΠΑ LXI, 14.
- α) 13,13. — Ἀθῆναι Ε Σ. 6581^α.
 β) 12,68. — " " 6581^ε.
 γ) 11,97. — " " 6580^α.
 δ) 11,78. — " Δ. = FCD. 408.
 ε) 12,92. — Λονδῖνον. = BMC. 118,18.
 ς) 14,57. — Ὅσναβρούκη
 ζ) 13,05. — Παρίσιοι, 211. = F. Lenormant, Lagides pl. II, 4.
 η) 11,40. — Στρογγανώφ.
 θ) 11,73. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 5809.
 ι) 12,05. — " " " 5810.
 ια) 13,70. — Cat. Bombois n° 2058.
 ιβ) 13,18. — Βερολῖνον, P. Osten.
 ιγ) — " ἀρχ συλλ.
 ιδ) — Μόδενα.
 ιε) — Μόναχον, 117.
 ις) — Βιέννη, 23548.
 ιζ) — Γόθα.
 ιη) — Φλωρεντία.
 ιθ) — Ἀλεξάνδρεια.
 κ) — Rollin et Feuarent, 4 κομμάτια.
 κα) — Vaillant, p. 111. = Gessner, Tab. II, 4.
 κβ) — Dattari.

Ἔτος ΙΖ (17) = 64 π. Χ.

1831. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙΖ — ΠΑ LXI, 15.
- α) 13,50. — Ἀθῆναι, Δ. 408^α.
 β) 13,65. — " Ε Σ. 6582.
 γ) 12,87. — " " 6583^α.
 δ) 13,71. — Λονδῖνον. = BMC. 116,19.
 ε) 13,40. — Παρίσιοι. = Mionnet VI. 23,185-186.
 ς) 13,79. — Βερολῖνον, P. Osten.
 ζ) 13,74. — Ὅσναβρούκη.
 η) 11,57. — "
 θ) 13,05. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5811.
 ι) 10,90. — Στρογγανώφ, 426.
 ια) 10,97. — Rollin et Feuarent.
 ιβ) — Ἀλεξάνδρεια.
 ιγ) — Βιέννη, 23550.
 ιδ) — Πάρμα.
 ιε) — Κοπεγχάγη
 ις) — Dattari.

Ἔτος ΙΗ (18) = 63 π. Χ.

1832. — Ϝ τετράδραχμον. ΛΙΗ — ΠΑ LXI, 16.
- α) 13,75. — Ἀθῆναι, Ε Σ. 6583^ε.
 β) 12,32. — " Δ. = FCD. 409.
 γ) 13,85. — Λονδῖνον. = BMC. 116,20.
 δ) 13,44. — " " 21.
 ε) 13,85. — " " 22.

- ζ) 13,94 — Βερολίνον, P. Osten και P. Friedlaender.
 ζ) 13,90. — Παρίσιοι, 213. = Mionnet VI, 24,187.
 η) 13,80. — Όσναβρούκη.
 θ) 12,40. — Πάργα.
 ι) 12,40. — Στρογγανώφ, 427.
 ια) 12,37. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5812.
 ιβ) — Μόναχον, 118-120, τρία κομμάτια.
 ιγ) — Βιέννη, 23551.
 ιδ) — Κοπεγχάγη.
 ιε) — Άλεξάνδρεια.
 ις) — Rollin et Feuarent, 4 κομμάτια.
 ιζ) (επόχαλκον). — Γόθα.

Έτος ΙΘ (19) = 62 π. Χ.

1833. — Ρ τετράδραχμον. ΛΙΘ — ΠΑ
α)	13,58. — Άθήναι, Ε Σ. 6584.	LXI, 17.
β)	8,90. — " Δ. = FCD. 410.	
γ)	13,12. — Λονδίνον. = BMC. 116,23.	
δ)	12,79. — " " 24.	
ε)	14,19. — Όσναβρούκη	
ς)	13,97. — "	
ζ)	12,42. — "	
η)	13,20. — Παρίσιοι, 214. = Mionnet VI, 24,188.	
θ)	13,39. — Βερολίνον, P. Osten.	
ι)	10,70. — Löbbecke.	
ια)	14,50. — Πετρούπολις.	
ιβ)	13,70. — Rollin et Feuarent = Στρογγανώφ, 428.	
ιγ)	12,76. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5813.	
ιδ)	10,70. — " " " 5814.	
ιε)	— Κοπεγχάγη.	
ις)	— Άλεξάνδρεια.	
ιζ)	— Φλωρεντία.	
ιη)	— Νεάπολις, Santagello, 11653.	
ιθ)	— Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 5,1. (C.M.H. n. 6391).	

Έτος Κ (20) = 61 π. Χ.

1834. — Ρ τετράδραχμον. ΛΚ — ΠΑ
α)	13,75. — Άθήναι, Ε Σ. 6585.	LXI, 18.
β)	11,21. — " Δ. = FCD. 411.	
γ)	13,29. — Όσναβρούκη.	
δ)	13,22. — Βερολίνον, P. Osten.	
ε)	13,25. — Λονδίνον. = BMC. 116,25.	
ς)	13,20. — Στρογγανώφ.	
ζ)	12,26. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5815.	
η)	11,27. — " " " 5816.	
θ)	— Βερολίνον, 11248.	
ι)	— Παρίσιοι, 215, N. III. H. 481.	
ια)	— Άλεξάνδρεια	
ιβ)	— Μόναχον, 122.	
ιγ)	— Rollin et Feuarent, 6 κομμάτια.	
ιδ)	— Dattari.	

Έτος ΚΒ (22) = 59 π. Χ.

1835. — Ρ τετράδραχμον. ΛΚΒ — ΠΑ
α)	14,00. — Μόναχον, 124.	LXI, 19.
β)	13,67. — Λονδίνον. = BMC. 116,26.	
γ)	13,85. — Βερολίνον, P. Osten.	
δ)	14,07. — Όσναβρούκη.	
ε)	13,07. — Χάγη.	
ς)	10,70. — Άθήναι, Ε Σ. 1899/1900, MB, 1.	
ζ)	7,30. — Στρογγανώφ, 430.	
η)	6,85. — Rollin et Feuarent.	
ι)	— Dattari.	

ΔΕΥΤΕΡΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

55-51 π. Χ.

Ἔτος ΚΙ (27) = 54 π. Χ.

1836.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΚΙ — ΠΑ	α) 11,44 (<i>ἀρίστης διατηρήσεως</i>). — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 413.	LXI, 20.
		β) 14,15. — Consul Weber.	
		γ) 14,42. — Βερολῖνον, P. Osten.	
		δ) 14,00. — " Imhoof.	
		ε) — " 19815.	
		ς) 13 00. — Παρίσιοι, 216. = Mionnet VI, 24,194. = Visconti Iconogr. gr. ἔ. ἄ	
		ξ) 12,30. — Παρίσιοι, 217. N. III, 482.	
		η) 14,03. — Λονδῖνον, 116,27, pl. XXIX, 3. = Head, Hist. Num. p. 717 fig. 385 = μετάφρ. Σβορώνου, Πίν. Δ', 11.	
		θ) 14,02. — Λονδῖνον, 116,28.	
		ι) 13,78. — " 29.	
		ια) 14,19. — " 30.	
		ιβ) 11,84. — " 31.	
		ιγ) 12,37. — Ὁσαβρούκη.	
		ιδ) 9,50. — Στρογγανώφ. 431.	
		ιε) 13,88. — Löbbecke.	
		ις) — Ἀλεξάνδρεια.	
		ιζ) — Βιέννη, 139220.	
		ιη) — Κοπεγχάγη.	
		ιθ) — Rollin et Feuarent, 2 κομμάτια.	
		κ) — Dattari.	

Ἔτος ΚΗ (28) = 53 π. Χ.

1837.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΚΗ — ΠΑ	α) 11,30 (<i>ἀρίστης διατηρήσεως</i>). — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 414.	LXI, 21.
		β) 13,98. — Löbbecke.	
		γ) 13,90. — Ὁσαβρούκη.	
		δ) 13,90. — "	
		ε) 13,04. — Βερολῖνον, P. Osten.	
		ς) 13,76. — Λονδῖνον. = BMC, 116,32.	
		ζ) 14,22. — " " 33.	
		η) 11,30. — Hirsch, ἐν Μονάχφ.	
		θ) — J. Six.	
		ι) — Dattari.	
1838.—Ρ δραχμή.	ΛΚΗ — ΠΑ	α) 3,58. — Ὁσαβρούκη.	LXI, 22.
		β) 2,68. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 415, pl. VIII.	" 23.
		γ) 2,73* — Λονδῖνον. = BMC. 117,34.	
		δ) — Ἀλεξάνδρεια.	

Ἔτος ΚΘ (29) = 52 π. Χ.

1839.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΚΘ — ΠΑ	α) 14,37. — Ἀθῆναι, E. Σ. 6586.	
		β) 13,10. — " Δ. = FCD. 416.	LXI, 24.
		γ) 12,82. — " E. Σ. 6587.	
		δ) 14,42. — Λονδῖνον. = BMC. 117,35.	
		ε) 13,40. — " " 36.	
		ς) 12,05. — Ὁσαβρούκη.	
		ξ) 13,67. — Βερολῖνον, P. Osten.	
		η) 11,00. — Στρογγανώφ.	
		θ) 9,78 (<i>καλῆς διατηρήσεως</i>). — Löbbecke.	
		ι) 8,03 " " — Ὁσαβρούκη.	
		ια) — Παρίσιοι, 218.	
		ιβ) — Βρυξέλλαι.	
		ιγ) — Rollin et Feuarent, 6 κομμάτια.	
		ιδ) — Dattari.	

Ἔτος Λ (30) = 51 π. Χ.

1840.— Ρ τετράδραχμον. ΛΛ — ΠΑ	α) 14,09. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 417. β) 14,05. — » Δ. 417c. γ) 9,56. — Λονδῖνον. = BMC. 117,37. δ) 13,70. — Μιλᾶνον, 7658. ε) 13 53. — Rollin et Feuarent. ς) 13,00. — Στρογγανώφ, 433. ζ) 9,78. — Löbbecke, η) 7,97. — Ὅσναβρούκη. θ) 13,20. — Cat. Bombois n° 2058. ι) — Ἀλεξάνδρεια. ια) — Μόναχον, 19. ιβ) — Κοπεγχάγη. ιγ) — Rollin et Feuarent, 9. ιδ) — Dattari. ιε) — Pembroke, P. 2. Tab. 57.	LXI, 25.
--	---	----------

ΤΑΞΙΣ Β.

ΧΡΥΣΑ.

ΔΕΚΑΕΤΗΡΙΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Ε', ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΚΑΙ ΣΥΖΥΓΟΥ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΙΓ'.

(80—71 π. Χ.)

Κ (10) = 70 π. Χ.

1841.—**Χρυσοῦν δεκάδραχμον, τύπων Ἀρσινόης Β'.**

Κεφαλὴ *Κλεοπάτρας Ε'*, *Τρυφαίνης* (:) ὡς Ἀρσινόης Β', μετὰ στεφάνης, καλύπτρας καὶ σκήπτρου, πρὸς δεξ. Ὅπισθεν αὐτῆς Κ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΡΣΙΝΟΗΣ ἀριστερά, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ δεξιὰ.
Δίκερας τειαινιωμένον, πλήρες καρπῶν.
 Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 27,74. — Λονδῖνον. = BMC. 45,39, pl. VIII, 9.
 β) 27,75. — Πετρούπολις.
 γ)   — Φλωρεντία.

LXI, 26.

Τ Α Ξ Ι Σ Γ.

ΧΑΛΚΑ.

1842.—Χαλκᾶ μεγέθους 22/25 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἐμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 7,80. — Κοπεγχάγη.
 β) 6,17. — Ἀθήναι, Δ. 400^B.
 γ) 6,00. — » Δ. 400^A.
 δ) 5,47. — » Δ. 400^A.
 ε) 5,12. — » Ε. Σ. 6573^α.
 ς) 4,85. — » Ε. Σ. 6573.
 ζ) 4,65. — » Δ. 400^{BBB}.
 η) 7,51. — Λονδίνον. = BMC. 121 (pl. XXX, 4) - 2.
 θ) 6,44. — Philippsen.
 ι) 5,85. — »

1843.—Χαλκᾶ μεγέθους 23/26 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 7,10. — Παρίσιοι, 549.
 β) 7,40. — Ἀθήναι, Δ. 400^{BB}.
 γ) 5,85. — » Δ. 400^C.
 δ) 7,51. — Λονδίνον. = BMC. 121, 3.
 ε) 7,30. — Τουρῖνον, MR. = Fabretti n° 6017.

1844.—Χαλκᾶ μεγέθους 13/17 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 3,92 (παχέος πετάλου). — Ἀθήναι, Ε. Σ. 6573^γ.

1845.—Χαλκᾶ μεγέθους 12/15 χιλιοστῶν.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 1,95. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 346bis.
 β) 1,28. — » » 346.
 γ) 1,03. — » Ε. Σ. 6618.
 δ) 1,60. — Βερολῖνον, Imhoof.
 ε) 4,55. — Βερολῖνον, Fox.
 ς) 1,70. — Βερολῖνον, 7751.
 ζ) — Παρίσιοι, 639. = Mionnet VI, 43,380.
 η) — » 640. = Mionnet VI, 43,381.
 θ) — » 645,642 καὶ 643.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιά.
 Δύο ἀετοὶ μετὰ κλειστῶν πτερυγῶν, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραιῶν, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. Ἰσιακὸν κόσμημα πρὸς μονογρά-

φημα συνδεόμενον :

- ια) 5,50. — Τουρῖνον, MR. 26644. (α) LXI, 28.
 ιβ) 4,75. — Πάριμα. (β) LXI, 27.
 ιγ) 3,76. — Löbbecke.
 ιδ) 3,83. — »
 ιε) 4,27. — Ὄσναβρούκη.
 ις) 6,67. — Βερολῖνον, P. Osten. = P. Osten, Inedita Bd. V p. 295.
 ιζ) 5,42. — Βερολῖνον, P. Osten.
 ιη) — » 10301.
 ιθ) — » ἄρχ. συλλ.
 κ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ μονογράφηματος.

- ς) 6,00. — Τουρῖνον, MR. 26643. (α) LXI, 29.
 ζ) 6,23. — Löbbecke.
 η) 5,64. — Βερολῖνον.
 θ) — Γόθα (δύο).
 ι) — Dattari.

Ὅμοιως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ συμβόλου.

ΠΤ—ΟΛΕ—ΒΑΣΙΛ, ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΙ—ΒΑΣΙΛΕ, ἢ ΠΤ—ΛΕΜ—ΒΑ—ΣΙΑ, ἢ ΒΑΣΙ—ΠΤΟΛ, ἢ ΠΤΟΛΕΜ—ΒΑΣΙ, ἢ Π—ΤΟ—ΛΕ—ΙΣΑΒ, ἢ ΠΤΟΛΕΜ—ΒΑΣΙΛΕ, ἢ ΒΑΣΙΛΕ—ΠΤΟΛΕ, ἢ ΠΤΟΛ—ΒΑΣΙ. Ἰσιακὸν κόσμημα.

- ι) 1,30. — Μόναχον, 251. (δ) LXI, 32.
 ια) 1,50. — Τουρῖνον, MR. 26759. (ε) » 33.
 ιβ) 1,49. — Λονδίνον. = BMC. 108, 53-56. (ς) » 34.
 ιγ) 1,83. — Sambon, ἐν Μιλάνῳ. (ζ) » 35.
 ιδ) 1,50. — Πάριμα
 ιε) 1,67. — Κοπεγχάγη.
 ις) — Βάριον.
 ιζ) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1773.
 ιη) — Κοπεγχάγη.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Ζ', ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΙΔ', ΙΕ' ΚΑΙ ΙΖ'.

(51—29 π. Χ.)

ΤΑΞΙΣ Α

ΑΡΓΥΡΑ ΦΕΡΟΝΤΑ ΤΑ ΑΡΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΦΟΥ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

'Αργυρᾶ τετράδραχμα, τύπων Πτολεμαίου Α', Σωτήρος.

Κεφαλή Πτολεμαίου Α', Σωτήρος, μετὰ διαδήματος καὶ αἰγίδος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιὰ (ἢ ΒΑΣΙΛΕΩΣ). Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν ἔτος Κλεοπάτρας Ζ', δεξιὰ δὲ τοῦ ἀετοῦ τὰ γράμματα ΠΑ.

'Αργυραῖ δραχμαὶ τύπων Κλεοπάτρας Ζ'.

Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ἄριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιὰ. Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἄρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ☩ οὗ ἄνω μὲν ἔτος τῆς Κλεοπάτρας Ζ', δεξιὰ δὲ τοῦ ἀετοῦ, ΠΑ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

Ἔτος Α (1) = 51 π. Χ.

1847. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΑ — ΠΑ

- α) 14,35 — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 418.
β) 13,95. — Παρίσιοι. 219. = Mionnet, IV, 35, 273.
γ) 14,20. — Λονδίνον. = BMC. 118, 1, pl. XXIX, 4.
δ) 14,17. — J. Six.
ε) 13,94. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5817.
ς) — Dattari.
ζ) — Ἀλεξάνδρεια.

LXII, 1.

Ἔτος Β (2) = 50 π. Χ.

1848. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΒ — ΠΑ

- α) 14,02. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 419.
β) 14,16. — Ὁσαβρούκη
γ) 12,60. — "
δ) 13,91. — Λονδίνον = BMC. 118. 2.
ε) 14,19. — " " 3.
ς) 14,20. — " " 4.
ζ) 13,80-12,34. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5894-5895.
η) — Μόναχον, 101.
θ) — Βιέννη, 23572.
ι) — Ἀλεξάνδρεια.
ια) — Dattari.

LXII, 2.

Ἔτος Γ (3) = 49 π. Χ.

1849. — Ρ τετράδραχμον. ΛΓ — ΠΑ	α) 13,76. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 420.	LXII, 3.
	β) 14,42. — Βερολίνον.	
	γ) 14,00. — »	
	δ) 13,91. — Λονδῖνον. = BMC. 118,5.	
	ε) 14,14. — » » 6.	
	ς) 13,76. — » » 7.	
	ζ) 14,14. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5896.	
	η) 13,05. — Leyden.	
	θ) 13,90. — Ὄσαβρούκη.	
	ι) 12,13. — »	
	ια) — Dattari.	

Ἔτος Δ (4) = 48 π. Χ.

1850. — Ρ τετράδραχμον. ΛΔ — ΠΑ	α) 13,85. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 421.	LXII, 4.
	β) 14,35. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.	
	γ) 14,10. — » Imboof.	
	δ) 14,35. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5897.	
	ε) 14,30. — » » » 5898.	
	ς) 14,05. — Ὄσαβρούκη.	
	ζ) 14,00. — »	
	η) 13,71. — Löbbecke.	
	θ) 13,55. — Παρίσιοι, 222. = Mionnet St. IX, 20,101.	
	ι) 14,37. — Λονδῖνον. = BMC. 118,8.	
	ια) — Βιέννη, 23574.	
	ιβ) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ιγ) — Rollin et Feuarent.	
	ιδ) — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti, n° 5818.	
	ιε) — Dattari.	

Ἔτος Ε (5) = 47 π. Χ.

1851. — Ρ τετράδραχμον. ΛΕ — ΠΑ	α) 14,23. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 422.	LXII, 5.
	β) 14,56. — Βερολίνον, v. Rauch.	
	γ) 14,27. — » ἀρχ. συλλ.	
	δ) 14,22. — Λονδῖνον. = BMC. 118,9.	
	ε) 14,00. — Leyden.	
	ς) 14,00. — Παρίσιοι, 223. = Mionnet VI, 35,278.	
	ζ) — Dattari.	

Ἔτος Ϛ (6) = 46 π. Χ.

1852. — Ρ τετράδραχμον. ΛϚ — ΠΑ	α) 14,34. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 423.	LXII, 6
	β) 14,24. — Βερολίνον, P. Osten.	
	γ) 14,05. — » ἀρχ. συλλ.	
	δ) 13,91. — »	
	ε) 13,92. — Παρίσιοι, 224. = Mionnet VI, 35,281.	
	ς) 13,80. — Πάριμα.	
	ζ) 13,80. — Πετρούπολις.	
	η) 13,40. — Στρογγανώφ, 434.	
	θ) 12,51. — Λονδῖνον. = BMC. 118,10.	
	ι) 14,44. — Τουρῖνον, ΜΑ. = Fabretti, n° 5899.	
	ια) — Βιέννη, 23575.	
	ιβ) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ιγ) — Rollin et Feuarent, 4 κομμάτια.	

1853. — Ρ δραχμή.	ΛϚ — ΠΑ	α) 2,60. — Ἀθῆναι, Δ. 438 ^B .	LXII, 7.
		β) 3,03. — Βερολίνον, Fox, (= Pembrok P. 2, Tab. 58. = Catal. n° 1293). — Friedlaender-Sallet, Das Kön. Münzk. 1877 n° 531. — Sallet, Münzen und Medaillen, 5,32.	

- γ) 2,97. — Λονδίνον. = BMC. 122,1. pl. XXX, 5.
 δ) 2,80. — Παρίσιοι. 464. = Sabatier, Catal. de sa coll. p. 44, n° 316. — F. Lenormant. Lagides p. 41. — R. Num. Belge, 1900 p. 152 pl. I, 3.
 ε) — Cab. de M. Lhérie. = Mionnet St. IX, 19, 102.
 ς) — Vaillant p. 188. — Gessner, Tab. III, 14. — Mionnet VI, 32, 258.
 ζ) — Dattari.

Ἔτος Ζ (7) = 45 π. Χ.

1854. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΙ — ΠΑ

- α) 14,22. — Ἀθῆναι Δ. = FCD. 424. LXII, 8.
 β) 14,05. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ. » 10.
 γ) 14,04. — " " "
 δ) 14,00. — Consul Weber.
 ε) 14,00. — Λονδίνον = BMC. 118, 11.
 ς) 15,16. — " " 12 (ὕπὸ τὸ Λ ἔχει Ο, ἐξ ἀλ-
 λουώσεως τῆς σφραγίδος).
 ζ) 13,64. — Ὁσαβρούκη.
 η) 13,36. — Παρίσιοι. 225. = Mionnet, VI, 35, 283.
 θ) 13,20. — Löbbecke.
 ι) 12,80. — Στρογγανώφ, 435.
 ια) — Νεάπολις. Santagello 11651.
 ιβ) — Rollin et Feuarent (5 κομμάτια).

Ἔτος Η (8) = 44 π. Χ.

1855. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΗ — ΠΑ

- α) 13,86. — Ἀθῆναι. Δ. = FCD. 425. LXII, 9.
 β) 14,43. — Βερολίνον. ἀρχ. συλλ.
 γ) 14,39. — " " "
 δ) 14,29. — " " "
 ε) 14,16. — " Knobelsdorf.
 ς) 14,09. — " ἀρχ. συλλ.
 ζ) 14,08. — " Rauch.
 η) 14,32. — Παρίσιοι. 227. = Mionnet, VI, 35, 284.
 θ) 14,20. — Πετρούπολις.
 ι) 13,84. — Λονδίνον. = BMC. 118, 14, pl. XXIX, 5.
 ια) 13,80. — " " " 13.
 ιβ) 13,69. — Τουρίνον, MA. = Fabretti, n° 5900.
 ιγ) 13,56. — Ὁσαβρούκη.
 ιδ) 13,10. — " "
 ιε) — Βιέννη, 23576.
 ις) — Ἀλεξάνδρεια.
 ιζ) — Rollin et Feuarent, 4 κομμάτια.
 ιη) — Γόθα.
 ιθ) — Κοπεγχάγη.

Ἔτος Θ (9) = 43 π. Χ.

1856. — **Ρ** τετράδραχμον. ΛΘ — ΠΑ

- α) 14,25. — Πετρούπολις LXII, 11.
 β) 14,50. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
 γ) 13,75. — " Δ. = FCD. 426.
 δ) 14,15. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.
 ε) 14,12. — " " "
 ς) 14,12. — " " "
 ζ) 14,07. — " " "
 η) 14,23. — Ὁσαβρούκη.
 θ) 13,90. — Λονδίνον. = BMC. 118, 15.
 ι) 13,12. — " " " 16.
 ια) 13,30. — Löbbecke.
 ιβ) 12,82. — Τουρίνον, MA. — Fabretti, n° 5901.
 ιγ) — Μόναχον, 108.
 ιδ) — Βιέννη, 23584.
 ιε) — " 23692.
 ις) — Rollin et Feuarent.

Ἔτος Ι (10) = 42 π. Χ.

1857.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙ	—	ΠΑ	α) 14,07. — Ἀθῆναι. Δ. 365 ^Α .	LXII, 12.
				β) 14,32. — » Δ. = FCD. 427.	» 13.
				γ) 13,86. — » Ε. Σ. 6579 ^α .	
				δ) 14,16. — Λονδῖνον. = BMC. 118, 17.	
				ε) 13,68. — » » » 18.	
				ς) 13,84. — Βερολῖνον, ἀρχ. συλλ.	
				ζ) 14,21. — Consul Weber.	
				η) 13,30. — Παρίσιοι, 229. = Mionnet, VI, 36, 288.	
				θ) 13,30. — » 230. » » 289.	
				ι) 13,15. — Πετρούπολις.	
				ια) 13,94. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 5902.	
				ιβ) 12,25. — » » 5903.	
				ιγ) — Rollin et Feuarent.	
				ιδ) — Ἀλεξάνδρεια	
				ιε) — Dattari.	

Ἔτος ΙΑ (11) = 41 π. Χ.

1858.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΑ	—	ΠΑ	α) 14,25. — Λονδῖνον. = BMC. 119, 19.
				β) 12,50. — » » » 20.

Ἔτος ΙΒ (12) = 40 π. Χ.

1859.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΒ	—	ΠΑ	α) 14,46. — Λονδῖνον. = BMC. 119, 21.
				β) 12,70. — Πετρούπολις.
				γ) 10,82 (ὑπόχαλκον). — Ἀθῆναι, Α. Ε.
				δ) — Ἀλεξάνδρεια.

Ἔτος ΙΓ (13) = 39 π. Χ.

1860.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΓ	—	ΠΑ	α) 14,31. — Βερολῖνον. ἀρχ. συλλ.	LXII, 14.
				β) 13,18. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 428.	
				γ) 13,93. — » Δ. 365 ^β .	
				δ) 14,21. — Λονδῖνον. = BMC. 119, 22, pl. XXIX, 6.	
				ε) 14,40 — » » 23.	
				ς) 13,20. — Χάγη.	
				ζ) — Dattari.	

Ἔτος ΙΔ (14) = 38 π. Χ.

1861.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΔ	—	ΠΑ	α) 14,06. — Λονδῖνον. = BMC. 119, 24.	LXII, 15.
				β) 13,39. — » » 25.	
				γ) 13,57. — » » 26.	
				δ) 14,53. — » » 27.	
				ε) 14,33. — » » 28.	
				ς) 14,70. — Βερολῖνον, Knobelsdorf.	
				ζ) 14,50. — Πετρούπολις.	
				η) 13,98. — Παρίσιοι, 233.	
				θ) 13,72. — Rollin et Feuarent.	
				ι) 13,60. — Στρογγανώφ, 432.	
				ια) 12,10. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 429.	
				ιβ) 13,00. — Μιλᾶνον, 7739.	
				ιγ) — Βιέννη, 23578.	
				ιδ) — Rollin et Feuarent, 4 κομμάτια.	

Ἔτος ΙΕ (15) = 37 π. Χ.

1862.—Ρ τετράδραχμον.	ΛΙΕ	—	ΠΑ	α) 13,50. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 430.	LXII, 16.
				β) 12,34. — Λονδῖνον. = BMC. 119, 29.	
				γ) 14,46. — Βερολῖνον, ἀρχ. συλλ.	
				δ) 13,90. — » »	
				ε) 13,86. — » »	
				ς) 12,81. — » P. Osten.	

- ζ) 14,10 — Στρογγανώφ, 437.
 η) 13,23. — Löbbecke.
 θ) 12,58. — Όσαβρούκη.
 ι) 13,79. — Τουρίνον ΜΑ. = Fabretti n° 5905.
 ια) — Νεάπολις ΜΝ. 9456.
 ιβ) — Βιέννη, 135596.
 ιγ) — Κοπεγχάγη.
 ιδ) — Άλεξάνδρεια
 ιε) — Rollin et Feuarent, 5 κομμάτια

Ἔτος ΙϞ (16) = 36 π. Χ.

1863. — Ρ τετράδραχμον. ΙΙϞ — ΠΑ

- α) 13,40. — Ἀθήναι, Δ = FCD. 431.
 β) 13,47. — Λονδίνον. = BMC. 113, 30.
 γ) 11,84. — " " 31.
 δ) 14,45. — " " 32.
 ε) 14,47 — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.
 ς) 14,35. — " "
 ζ) 13,14. — " "
 η) 13,90. — Μιλάνον, 7634.
 θ) 14,21. — Όσαβρούκη.
 ι) 13,38 — "
 ια) 13,50. — Παρίσιοι, 237. = F. Lenormant, Lagides pl. II, 3.
 ιβ) 14,00. — Στρογγανώφ, 438.
 ιγ) — Κοπεγχάγη.
 ιδ) — Rollin et Feuarent, 5 κομμάτια.
 ιε) — Άλεξάνδρεια.

LXII, 17.

Ἔτος Ιϟ (17) = 35 π. Χ.

1864. — Ρ τετράδραχμον. ΙΙϟ — ΠΑ

- α) 13,38 — Ἀθήναι, Δ = FCD. 432.
 β) 13,12. — Λονδίνον. = BMC. 119, 33.
 γ) 12,47. — " " 34.
 δ) 14,04. — " " 35, pl. XXIX, 7.
 ε) 14,90. — Βερολίνον.
 ς) 14,45. — "
 ζ) 14,30. — "
 η) 14,25. — "
 θ) 14,45. — "
 ι) 13,80. — "
 ια) 13,53. — "
 ιβ) 13,52. — "
 ιγ) 14,02. — Löbbecke.
 ιδ) 13,30. — Στρογγανώφ, 439.
 ιε) 13,18. — Winterthur.
 ις) 12,90. — Παρίσιοι, 239.
 ιζ) 11,40. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5906.
 ιη) 13,70. — " " " 5907.
 ιθ) — Rollin et Feuarent, 15 κομμάτια.
 κ) — Κοπεγχάγη.
 κα) — Thorwaldsen = Müller, Catal. 1732.

LXII, 18.

Ἔτος ΙΗ (18) = 34 π. Χ.

1865. — Ρ τετράδραχμον. ΙΙΗ — ΠΑ

- α) 13,92. — Ἀθήναι, Δ = FCD. 433, pl. XI.
 β) 11,77. — Λονδίνον. = BMC. 119, 36.
 γ) 13,43. — " " 37.
 δ) 14,00. — Βερολίνον, ἀρχ. συλλ.
 ε) 12,67. — " Imhoof.
 ς) 13,70. — Χάγη.
 ζ) 13,35. — Παρίσιοι, 240. = Mionnet St. IX, 20, 407.
 η) 12,15. — Löbbecke.
 θ) 12,30 — Στρογγανώφ, 440.
 ι) 13,85. — Τουρίνον, ΜΑ. = Fabretti n° 5908.
 ια) — Βιέννη, 23694.
 ιβ) — Άλεξάνδρεια.
 ιγ) — Κοπεγχάγη.

LXII, 19.

Ἔτος ΙΘ (19) = 33 π. Χ.

1866. — Ρ τετράδραχμον. ΙΙΘ — ΠΑ	α) 14,14. — Ἀθῆναι, Δ. 433 ^Α .	LXII, 20
	β) 14,42. — » Δ. = FCD. 433 ^{bis} , ἔνθα ὡς μετὰ ΛΚ.	
	γ) 12,16. — Λονδῖνον. = BMC. 119, 38.	
	δ) 14,00. — Βερολῖνον, ἀρχ. συλλ.	
	ε) 14,85. — Leyden.	
	ς) 13,16. — Πετρούπολις	
	ζ) 13,50. — Στρογγανῶφ, 441.	
	η) — Βιέννη, 23582.	
	θ) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ι) — Νεάπολις, MN. 9457.	
	ια) — Thorwaldsen = Müller Catal. 1733.	
	ιβ) — Rollin et Feuarent, 7 κομμάτια.	

Ἔτος Κ (20) = 32 π. Χ.

1867. — Ρ τετράδραχμον. ΙΚ — ΠΑ	α) 14,10. — Πετρούπολις.	LXII, 21.
	β) 13,38. — Ἀθῆναι, Δ. 398 ^Α .	
	γ) 9,65* — » Ε. Σ. 6574 ^β .	
	δ) 10,30. — Λονδῖνον = BMC. 119, 39.	
	ε) 12,27. — » » 40.	
	ς) 14,10. — Πετρούπολις.	
	ζ) 14,00. — Στρογγανῶφ, 442.	
	η) 14,01. — Βρουνσβίγη. ιβ) — Βιέννη, 23694.	
	θ) 12,96. — Ὄσαβρούκη. ιγ) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ι) 9,78. — Löbbecke. ιδ) — Rollin et Feuarent, 5.	
	ια) 8,70 — Χάγη. ιε) — Dattari.	

Ἔτος ΚΑ (21) = 31 π. Χ.

1868. — Ρ τετράδραχμον. ΙΚΑ — ΠΑ	α) 13,35. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 434.	LXII, 22.
	β) 13,60. — Βερολῖνον, Imhoof.	» 23.
	γ) 13,21. — » P. Osten.	
	δ) — » Knobelsdorf.	
	ε) 12,22. — Λονδῖνον. = BMC. 120, 41.	
	ς) 10,11. — » » 42.	
	ζ) 13,10. — Στρογγανῶφ.	

Ἔτος ΚΒ (22) = 30 π. Χ.

1869. — Ρ τετράδραχμον. ΙΚΒ — ΠΑ	α) 13,07. — Ἀθῆναι, Δ. 436 ^Α (ΙΚΒ, ὄχι ΙΚΔ).	
	β) 13,50. — » Δ = FCD. 435.	
	γ) 10,75. — Λονδῖνον. = BMC. 120, 43, pl. XXIX, 8.	
	δ) 10,20. — » » 44.	
	ε) 13,96. — Βερολῖνον, P. Osten.	
	ς) 13,66. — » »	
	ζ) 13,60. — Στρογγανῶφ, 444.	
	η) 13,90. — Ὄσαβρούκη. ιβ) — Κοπεγχάγη.	
	θ) 13,62. — » ιγ) — Ἀλεξάνδρεια.	
	ι) 13,59. — » ιδ) — V ^o Serure.	
	ια) 12,54. — » ιε) — Rollin et Feuarent.	

Ἔτος ΚΓ (23) = 29 π. Χ.

1870. — Ρ τετράδραχμον. ΙΚΓ — ΠΑ	α) 8,55*. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 436.	LXVII, 25.
	β) 12,60. — » Ε Σ. 6574 ^γ .	
	γ) 11,27. — Λονδῖνον. = BMC. 120, 46.	
	δ) 8,05. — » » 45.	
	ε) 12,82. — Βερολῖνον, P. Osten.	
	ς) 12,47. — » »	
	ζ) 12,34. — Löbbecke.	
	η) 8,75. — Ὄσαβρούκη.	
	θ) 14,20. — Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n ^o 5732.	
	ι) — Dattari.	

ΤΑΞΙΣ Β

ΧΑΛΚΑ ΤΥΠΩΝ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ, ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1871.—Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

Προτομή Κλεοπάτρας, μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 16,00. — Πετρούπολις.
- β) 20,10. — Ὁσναβρούκη
- γ) — Βρυξέλλαι (Baron Hirsch).
- δ) 16,30. 16,12. — Löbbecke, δύο κομμάτια.
- ε) 20,10-15,80. — Βερολίνον, 10 κομμάτια = Regling, Zeit. f. Num. XXI, 5, 115. — Beger III, p. 33. — Gessner, Tab. II, 5.
- ς) 22,85. — Ἀθῆναι, Δ. ἡμεφθαρμένα.
- ζ) 19,10. — » Δ. = FCD. 440, pl. VIII.
- η) 19,10. — » Δ. Κληροδότημα.
- θ) 17,75. — » »
- ι) 17,63. — » Δ. ἡμεφθ.
- ια) 17,43. — » Δ. = FCD. 441.
- ιβ) 17,25. — » Ε. Σ. 6588^α.
- ιγ) 16,73. — » Δ. = FCD. 439.
- ιδ) 16,50. — » Ε. Σ. 6588.
- ιε) 15,15. — » » 6588^β.
- ισ) 13,07. — » Δ. Κληροδότημα
- ις) 18,30. 15,24. — Ὁσναβρούκη.
- ιθ) 19,77. — } Τουρῖνον, MA. = Fabretti, n° 5912-17.
- κα) 19,56. — }
- κβ) 17,37. — }
- κγ) 16,91. — }
- κδ) 15,89. — }

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιά.
Ἄετός μετὰ κλειστῶν περὺγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. δίκερας, δεξ. δὲ Π. Κύκλος σφαιριδίων.

- κδ) 23,00. — Philipsen. (α) LXVIII, 3.
- κε) 19,37. — Λονδίνον. = BMC. 113, 4-5, pl. XXX, 7. (β) » 4.
- κς) 18,00-14,60. — Μιλᾶνον, 7722-7724. (γ) » 5
- κζ) 18,30. — Στρογγανῶφ, 472, καὶ 489. (ἔμπροσθεν).
- κη) 16,60. — » 480. (δ) LXVIII, 6
- κθ) 15,30. — Πετρούπολις. (ἔμπροσθεν).
- λ) 20,07. 20,04. 14,69. — Βρουνοβίκη, τρία.
- λα) 20,20. 19,20. 15,20. — Χάγη, τρία.
- λβ) — Παρίσιοι, 464 (D 3453).
- λγ) — » 465. = Mionnet, VI, 33, 259. — Forrer, Revue Num. Belge, ἔ. ἀ. p. 158, 11 pl. I, 2.
- λδ) — Παρίσιοι, 968. = Mionnet VI, 32, 260.
- λε) — » 466-470. — F. Lenormant Lagides p. 10, pl. I, 5.
- λς) — Βιέννη. = Forrer ἔ. ἀ. 12 pl. II, 1.
- λςι) — Τουρῖνον, MR. 26623.
- λη) — Νεάπολις, MN. 7470-1.
- λθ-μα) — Βολωνία, 42-43 — Μόδενα, ἔξ — Πάρμα, τρία.
- μβ-μγ) — Φλωρεντία, δύο. — Κοπεγχάγη, δύο.
- μδ) — Pedrusi, Mus. Farnese I, 5. = Gessner, Tab. II, 25.
- με) — Sestini, Mus. Hed. III, Cont. 8, 1 (C. M. H. 6415).
- μς) — Thorwaldsen. = Müller, Cat. 1745-6.

1872.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 9,07. — Ἀθῆναι, Α. Ε.
- β) 8,45. — » Ε. Σ. 6588^γ.
- γ) 8,20. — » Δ. = FCD. 442, pl. VIII.
- δ) 8,22. — » Α. Ε.
- ε) 7,90. — » Δ.
- ς) 7,10. — » Α. Ε. 6588^δ.
- ζ) 10,20. — Ὁσναβρούκη
- η) 9,06. — Βερολίνον, P. Osten.
- θ) 9,78. — Λονδίνον. = BMC. 123, 6-11 pl. XXX, 8.
- ι) 10,10-7,80. — Βερολίνον, 8 κομμ. = Regling, ἔ. ἀ.
- ια) 10,40. —
- ιβ) 8,68. — } Τουρῖνον, MA. = Fabretti n° 5918-24.
- ιγ) 8,66. — }
- ιδ) 7,86. — }
- ιε) 7,61. — }
- ις) 7,40. — }
- ις) 6,98. — }

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. Μ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- η) 9,60. — Μιλᾶνον, 7725. (α) LXIII, 1.
- ιθ) 9,20. — » 7729. (ε) » 2.
- κ) 8,20. — » 7727 καὶ 7718. (ς) » 3.
- κα) 6,40. — » 7726.
- κβ) 9,94. 9,58. — Löbbecke, δύο.
- κγ) 9,20. 8,50. 7,40. — Πετρούπολις, τρία.
- κδ) 8,80. — Χάγη.
- κε) — Παρίσιοι, 471-474. = Mionnet VI, 33, 261, 262.
- κς-κη) — Μόναχον, πέντε. — Γόθα, τρία. — Consul Weber.
- κθ-λα) — Βιέννη, 23674-777. — Κοπεγχάγη. — Μόδενα.
- λβ-λδ) — Πάρμα — Ἀλεξάνδρεια. — Βολωνία, 44.
- λε) — Νεάπολις, Santagello 11650.
- λς) — Νεάπολις MN. 9472-74.
- λςι) — Haym II, 26, 2. = Gessner, Tab. II, 27.
- λη) — Sestini, Mus. Hederv. III, Cont. p. 8, 2 (C. M. N. n° 6416).

1873.—Α 22.—Ὅμοία κεφαλή, ἀλλὰ διαφόρου χαρακτῆρος.

- α) 6,05. — Βιέννη, 23678 (Theup. 2490).

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ Μ.

ΤΑΞΙΣ Γ.

ΧΑΛΚΑ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ Ζ', ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩ.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1874.—Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', ὡς Ἀφροδίτης, πρὸς δεξ. μετὰ στεφάνης καὶ σκήπτρου, ἔχουσα δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους τὸν νήπιον Πτολεμαῖον ΙΕ', Καισαρίωνα, εἰκονιζόμενον ὡς Ἔρωτα.

- α) — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 23, 264. = Rev. Belge Num. ἔ. ἄ. p. 162, 28 pl. I, 1. — F. Lenormant, Lagides Pl. I, 2.
β) 18,50. — Βιέννη, 23682.
γ) 17,70. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 399 pl. VIII, 50.
δ) 16,97. — Λονδίνον. = BMC. 122, 2-3 pl. XXX, 6.
ε) 15,70. — Löbbecke.
ς) 15,78. — Βερολῖνον, P. Osten.
ζ) 15,60. — » Imhoof.
η) — » Fox.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ἀριστ., ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ δεξιᾶ.
Δίκερας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. **Ξ**. Κύκλος σφαιριδίων.

- θ) 13,35. — Μόναχον. (α) LXII, 26.
ι) 12,00. — Τουρίνον, MR. 26660.
ια) — Βιέννη. = Forrer ἔ. ἄ. p. 162, 28 pl. II, 10.
ιβ) — Leake, Num. Hell. Suppl. p, 8.
ιγ) — Mus. Sanelem. Cat. I, p. 9, Tab. V, 88.
ιδ) — Morelli, Thes. Num. T. I, p. 203. — Gessner, Tab. III, 207.
ιε) — Cat. Billoin n° 966.
ις) — Dattari.

1875.—Χαλκᾶ μεγέθους 25/27 χιλιοστῶν.

Κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξιᾶ.

- α) 7,82. — Ἀθῆναι, Δ. 4009.
β) 7,45. — » E. Σ. 6587.
γ) 7,51. — Λονδίνον. = BMC. 120, 52 pl. XXX, 3-53.
δ) 11,50. — Τουρίνον, MR. 26728.
ε) 11,00. — » 26749. = Lavy I, 321, 334.
ς) 8,12. — Löbbecke.
ζ) 5,60*. — »
η) 9,10. — Παρίσιοι, 625.
θ) 7,60. — » 624.
ι) — » 476. = Mionnet VI, 40, 334. — F. Lenormant, Lagides p. 9 pl. I, 3.

ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ, πρὸς ἀρ., φέρων δὲ ἐπὶ τοῦ ἀρ. ὄμου κλάδον φοίνικος. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. **Ξ**. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- ια) — Παρίσιοι, 626 L. (α) LXII, 27.
ιβ) 6,45 — Ὁσναβρούκη.
ιγ) 5,37. — »
ιδ) 5,30. — Στρογγανῶφ, 446.
ιε) — Βερολῖνον, Fox.
ις) — » Rauch.
ις) — Pembrock P. 2. T. 57. = Cat. n° 1296.
ιη) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 10, 31.
ιθ) — Dattari.

1876.—Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) 12,00. — Παρίσιοι, 445 = Mionnet, VI, 30, 246.

Π]ΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ἀριστερά, ΒΑ[ΣΙΛΕΩΣ δεξιᾶ.
Δύο ἄετοι μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενοι ἐπὶ κεραυνῶν, πρὸς ἀρ. Ὁ δεύτερος τῶν ἄετῶν φέρει ἐπ' ὄμου κλάδον ἢ σκήπτρον ἢ κηρύκειον (;).

LXII, 28.

1877.—Χαλκᾶ μεγέθους 30 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

- α) — Schottenstift.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ κλάδου.

- β) 7,85. — Βερολῖνον, ἀρχ. συλλ. (α) LXII, 29.

ΤΑΞΙΣ Δ.

ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΤΗ ΑΣΙΑ.

α) ΑΣΚΑΛΩΝ ΙΟΥΔΑΙΑΣ.

Ἔτος ΛΔ (34) τῆς ἀπὸ τοῦ 84 π. Χ. Ἀσιατικῆς χρονομετρίας (;) = 51 π. Χ.

1878.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου ΙΔ' (;) πρὸς δεξ. μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΙΕΡΑΣ Α[ΣΥΛΟΥ]ἄρ., ΑΣΚΑ]ΛΩΝΙΤΩΝ δεξ.
Ἄετος μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος ἐπὶ κεραυνοῦ πρὸς ἄρ., φέρων δὲ κλάδον φοίνικος ἐπὶ τοῦ δεξ. ὤμου. Ἐν τῷ πεδίῳ πρὸ τοῦ ἀετοῦ περιστερὰ μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰσταμένη πρὸς ἀριστερά, ἄνω δὲ αὐτῆς Α, καὶ δεξ. ἐν τῷ πεδίῳ ΛΔΛ.
Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 12,88. — Ἀθῆναι, Δ. = Feuardent, Rev. Num. 1874/77, p. 192 fig.

LXIII, 9.

Ἔτος ΜΑ (41) = 44 π. Χ.

1879.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

Κεφαλὴ Πτολεμαίου ΙΕ' (;) μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ.

ΙΕΡΑΣ Α[ΣΥΛΟΥ]ἄρ. ΑΣΚΑ]ΛΩΝΙΤΩΝ δεξ.
Ὅμοιος ἀετός καὶ περιστερά, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἀριστ. μὲν ΛΜΑ, μεταξὺ δὲ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ μονογράφημα $\frac{\Lambda}{\Sigma}$.

α) 12,57. — Λονδῖνον. = Saulcy, Rev. Num. 1874/77 p. 126, 6 (figure). — Feuardent, Rev. Num. ἔ. ἄ. p. 192,3. — BMC. Ptolemies pl. XXXI, 4. — Head, Guide pl. 62,18.

LXIII, 11.

1880.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[ΙΕΡ Α]ΣΥ ΑΥΤΟ ΑΣΚΑΛΩ[ΝΟΣ]. Ὅμοιος ἀετός μετὰ κλειστῶν πτερύγων κτλ. καὶ ὁμοία περιστερά. Μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ ἀετοῦ τὸ αὐτὸ μονογράφημα. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξιὰ ΛΜ (= ΛΑΜ).

α) 13,50. — Παρίσιοι. = Saulcy, Rev. Num. 1874/77 p. 125/7 n° 5. — Feuardent, R. N. ἔ. ἄ. p. 192,2. — Babelon, Rois de Syrie p. CLX, et p. 182 n° 1403, pl. XXIV, 18 (Antiochus VIII Grypus). — Rev. Belge Num. 1900 p. 157.

Ἔτος Ν (50) = 35 π. Χ.

1881.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

ΙΕΡΑΣ ΑΣΥΛΟΥ ἄρ., ΑΣΚΑΛΩ[ΝΙΤΩΝ] δεξ.
Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ πρὸς ἄρ. ΗΡ καὶ δεξ. ΛΝ.

α) — Λονδῖνον. = BMC. pl. XXXI, 5. — Head, Histor. num. p. 679. — Rev. Num. 1874/77, p. 127, 8 figure, ὡς μετὰ ΛΝΕ ἢ ΛΝΣ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς εἰκόνας φαίνεται μόνον ΛΝ.

LXIII, 12.

1882.—Ἄργυροῦν τετράδραχμον (βαρβαρότεχνον).

Κεφαλὴ Μ. Ἀντωνίου (;) πρὸς δεξ.

[ΙΕΡΑΣ] ΑΣ[Υ]ΛΟ[Υ]. . . . . Ἄετος ὁμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. μὲν ΠΗ καὶ σύμβολόν τι (ῥόπαλον Τύρου;), δεξιὰ δὲ ΓΝ; (=ΛΝ).

α) 11,02 (διάτρητον). — Βερολίνον, P. Osten.

LXIII, 14.

1888.—Χαλκᾶ μεγέθους 19 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟ—ΠΑΤΡΑΣ. Ὅμοια προτομή, πρὸς δεξ.

ΕΤΟΥΣ ΚΑ ΤΟΥΝ ΚΑΙ Ε ΘΕΑΣ ΝΕΩ—ΤΕΡΑΣ.
Νίκη ἵπταμένη πρὸς δεξ., φέρουσα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κλάδον φοίνικος. Τὸ ὄλον ἐν στεφάνῳ δάφνης.

- α) 5,25. — Rouvier, (εὐρεθὲν ἐν Βηρυτῶ). = Rev. Num. 1898 p. 656 fig. — Διεθν. Ἐφημ. Γ', 265,438. LXIII. 20.
β) 4,25. — " " "
γ) 4,70. — Βερολίνον. 209/1884. — v. Sallet. Z. f. N. XIII, 75 (vignette); XIV, 379-380.
δ) — Muselius, Num. Antiq. I, pl. V, 3. = Gessner, Suppl. Tab. V, 37.
ε) — Πβλ. Pedrusi, Mus. Farnese, Tom. VI, 1,4. = Gessner Tab. II, 24.

1889.—Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

[ΘΕΑ]C ΝΕΩΤ—ΕΡΑΣ ΕΤΟΥC ΚΑ [ΤΟΥΝ ΚΑΙ Ε]
'Αθηνᾶ ἔνοπλος σπεύδουσα πρὸς ἄρ., προτάσσουσα δὲ τὴν ἄσπίδα καὶ τὸ δόρυ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 4,20 (δύο). — Rouvier. = Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἀ. n° 439.
β) — Sestini, Class. gén. édit. II, p. 148 καὶ Lettere Numism. Contin. V, p. 74. — Mionnet, Suppl. VIII, 321,408, ὡς μετὰ ΑΡΑΔΙΩΝ ΕΤΟΥC ΚΑ.... LXIII, 21.

γ) ΔΑΜΑΣΚΟΣ ΚΟΙΛΗΣ ΣΥΡΙΑΣ.

(36—32 π. X.)

1890.—Χαλκᾶ μεγέθους 24 χιλιοστῶν.

Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ.

ΔΑΜΑΣΚΗΝΩ|Ν δεξ. Τύχη πόλεως καθημένη ἐπὶ βράχου, ἔχουσα τὴν κεφαλὴν πυργοστεφῆ, ἐν τῇ προτεταμένη δεξ. φιάλην καὶ ἐν τῇ ἄρ. κέρας. Ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς ποταμὸς νηχόμενος (ὁ Χρυσορροῖας). Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. στάχυς καὶ ΕΟΣ (276 = 36 π. X.).

- α) 8,90. — Παρίσιοι. = Mionnet V, 285, 26 (ὡς μετὰ ΕΟΣ). — Mus. Theupoli p. 1208 (ΕΟΣ). — Sauley, Num. de la Terre-Sainte p. 31, 2. — Mus. Sanclem. I, 9 (ΕΟΣ). LXIII, 16.

1891.—Α 18.—Προτομή Πτολεμαίου ΙΣ', Καισαρίωνος (;), πρὸς ἄρ.

ΔΑΜΑΣ ἄρ. Κέρας τειταινωμένον, πλήρες καρπῶν, ἐπὶ κίστης ἢ καλάθου. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ΖΟΣ (277=35 π. X.).

- α) — Λονδίνον. = BMC. Syria p. 282, 1 pl. XXXIV, 3. — Sauley, Numism. de la Terre-Sainte p. 31. — Z. f. N. I, 389.

1892.—Α 24.—Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ.

Ὅμοίως τῷ ὑπ' ἀριθ. 1894, ἀλλ' ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ἀκροστόλιον (;) καὶ ΠΣ (280=32 π. X.).

- α) 8,30. — Παρίσιοι. = Mionnet V, 285, 24. — Sauley, ἔ. ἀ. n° 9.
β) 6,30. — " "
γ) 6,10 — J. Six.
δ) — Mus. Theupoli p. 1208.

1893.—Α 22.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ἄνευ τοῦ ἀκροστόλιου. Ἐν τῷ πεδίῳ ἄρ. ΛΠΣ.

- α) — Sauley, ἔ. ἀ. n° 3, pl. II, 4.
β) — Mionnet V, 285, 25.

δ) ΤΡΙΠΟΛΙΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ.

Κλεοπάτρα Ζ' μόνη.

1894.—Χαλκᾶ μεγέθους 16 χιλιοστῶν.

Προτομή Κλεοπάτρας Ζ' (;) μετὰ καλύπτρας καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ, ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΓΚ (ἔτος 23;) μεταξύ δύο πύλων τῶν Διοσκούρων. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 3,00. — Rouvier = Διεθν. Ἐφημ. τόμ. VI, σελ. 20, ἀρ. 1639, Πίν. II.

1895.—Α 22.—Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μεθ' ἱματίου πρὸς δεξ.

ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ ἄρ. Νίκη ἰσταμένη πρὸς δεξ. ἐπὶ πρῶρας, ἔχουσα ἐν τῇ προτεταμένη δεξιᾷ στέφανον καὶ ἐπὶ τοῦ ἄρ. ὤμου κλάδον φοίνικος. Ἐν τῷ πεδίῳ δεξ. ἡ χρονολογία ΛΒ[Κ] (ἔτος 22). Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 10,10. — Παρίσιοι. = Mionnet V, 397, 401. — Babelon, Perses Achémén. p. 276, n° 1896, pl. XXXV, 8. — Rouvier, Διεθν. Ἐφημ. ἔ. ἄ. ἄρ. 1640.

Κλεοπάτρα Ζ' μετὰ τοῦ Μ. Ἀντωνίου.

1896.—Α 22.—Κεφαλή Μάρκου Ἀντωνίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ δεξ. ἔκ τῶν κάτω. Κεφαλή Κλεοπάτρας (;) πρὸς δεξ. Ὅπισθεν αὐτῆς ΛΓΚ (ἔτος 23).

α) 11,40. — Παρίσιοι. = Mionnet V, 397, 402 καὶ Suppl. VIII, 287, 233. — Babelon, ἔ. ἄ. n° 1897. — Rouvier ἔ. ἄ.

β) — Πετρούπολις, (Coll. Reichel). = Boutkowski, Dict. numism. p. 188, n° 456.

γ) — Cat. Welzl de Wellenheim, Tom. I, p. 326 n° 6902.

ΤΑΞΙΣ Β.

ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ Τῆ ΚΥΡΗΝΑΪΚῆ.

α) Κλεοπάτρα καὶ Μ. Ἀντωνίου.

1897.—Ἀργυρᾶ μεγέθους 26 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ. Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μετὰ διαδήματος, περιδεραίου καὶ ἱματίου, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ. Κεφαλή Ἀντωνίου, πρὸς δεξιᾷ. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 14,75. — Χάγη = Dompierre, Gr. Munten pl. XIV, 185.

β) 15,61. — Βερολίνον, 419/1891.

γ) 15,40. — » Imhoof, Porträtköpfe Taf. VIII, 15 « in Syrien? geprägt ».

δ) 15,08. — » 177/1873 = Sallet, Münzen u. Medaillen p. 32 « wohl in Syrien geprägt ».

ε) 15,02. — » Fox = Pembrock P. 2, T. 58, et Catal. 1848 p. 275 n° 1294.

ς) 14,16. — » 21559 = Friedlaender u. Sallet, Das K. Münzkabinet (1873) n° 361 καὶ 1877 n° 532.

ζ) 14,77. — Ἀθήναι, Δ. = FCD. 445, pl. VIII.

η) 14,26. — Λονδίνον. = BMC. Syria, p. 158, 53 pl. XIX, 3.

θ) 14,74. — » » 54

ι) 14,92. — » » 55

ια) 14,36. — » » 56. — Head,

Guide pl. 61, 14.

ιβ) 15,06. — Ward. = Hill, Catal. p. 132, 806.

ιγ) 15,27. — Βρυξέλλαι (b. Hirsch).

ιδ) 15,00. — Consul Weber.

ιε-ις) 14,95. 14,40. — Πετρούπολις, δύο.

ιζ) 14,40. — Παρίσιοι, 479bis. = Visconti, Iconogr. grecque, Pl. LIV, fig. 22. — Kolb, Traité de Numism. Tom. II, p. 40, 3.

ιη) 13,37. — Παρίσιοι, 479. = Letronne, Rev. Num. 1843 p. 180 vignette. — Mionnet VI, 33, 266; St. IX, pl. V, 5.

ιθ) 15,03. — Cat. T*** n° 129.

κ) 14,02. — Βιέννη, 23684.

κα) 13,55. — » (ἐκτεθειμένον).

κβ) 14,70. — Γόθα.

κγ) 12,75. — Τουρίνον, MA. = Fabretti n° 5925.

κδ) 15,16. — Cat. Ashburnham, n° 240 pl. V.

κε) 15,27. — Leake, Num. Hell. p. 62.

κς) — Βρυξέλλαι.

κζ) — Chaix, Description p. 143 n° 982.

κη) — Revil, Catalogue d'objets d'art n° 445.

κθ) — Morelli, Fam. rom. num. Taf. II, fig. 4.

λ) — Knight, Numi veteres p. 212.

λα) — Millin, Gallerie Mythol. Tom. II, p. 121 n° 672 pl. 178, fig. 672.

λβ) — Humphreys, Manual, pl. VII, 8.

λγ) — Spink and Sohn, Circular, 1900 p. 4366 n° 67388.

λδ) — Cat. Campana 1846, p. 147, 1206.

λε) — » C. W. Loscombe, Londres 1855, p. 54 n° 552.

λς) — » Subhi-Pacha n° 1108.

λζ) — » Bowen n° 575.

λη) — » Gréau n° 2862.

λθ) — » Hoffmann 1865, n° 49.

μ) — » Tomasini n° 189. — Πβλ. Vailant p. 190. = Gessner Tab. III, 15.

μα) 12,05 (ἐπόχαλκον). — Παρίσιοι. = Mionnet VI, 33, 266 et Suppl. IX, pl. V, 5.

ΣΗΜ. Ὁ Butkowski, Dictionn. Numism. Tom. I, p. 194 ἀναφέρει, τὸ ὄλος δι' ἐμὲ ἀπίθανον πρᾶγμα, ὅτι εἶδε δύο ὅμοια νομίσματα φέροντα ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀντωνίου τὸ μὲν ΚΙ, τὸ δὲ ΧΟ.

LXIII, 22.

» 23.

1898.—Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 13,43. — Ἀθῆναι, Α. Ε.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλ' ὅπισθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀντωνίου, ὡς σύμβολον κεφαλῆ ἵππου πρὸς δεξιὰ.

LXIII, 24.

1899.—Χαλκᾶ μεγέθους 27 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΑ

ΘΕΑ ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

ΝΕ

α) 9,00. — Μόναχον.

β) 12,90. — Παρίσιοι, 483. = Ch. Lenormant, Trésor de glyptique, pl. 87.

γ) 10,00. — » 484. = Mionnet VI, 33, 268. — Müller Num. de l'Afrique. Suppl. p. 30 n° 428_a.

δ) 10,20. — » 484bis.

ε) 15,40. — Βερολίνον, 533/1875.

ς) 11,65. — Βιέννη, 23681 (Theur. 4114).

ζ) 10,80. — Στρογγανῶφ, 483.

η) 11,73. — Βουρσβίκη.

θ) 9,25. — Ἀθῆναι Δ = FCD. 447.

ι) 8,95. — Ὁσαβρούκη.

ια) — Ἀκαδημία Ἀμστελοδάμου. = Catal. p. 24.

ιβ) — Κοπεγχάγη.

ΑΝΤΩ

ΥΠΑ ἐν κύκλῳ παχείας γραμμῆς.

Γ

LXIII, 26.

ιγ) — Akerman. Cat. Horta p. 34, 478) figure. — Num. Chron. I, (1838) p. 198, vignette et p. 209.

ιδ) — Hayn, II, 171. — Gessner, Tab. III, 171.

ιε) — Spink and Sohn, Circular 1900, p. 4366 n° 67390.

ις) — Sestini, Mus. Hederv. III, Contin. p. 8, 4 (C. M. H. 6417).

1900.—Χαλκᾶ μεγέθους 20 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

α) 5,50. — Παρίσιοι, 485.

β) 4,00. — Τουρίνον, MR. 26661.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

γ) — Bodleian Library, Oxford.

β) P. Canidius Crassus, ὑπαρχος Μ. Ἀντωνίου.

1901.—Χαλκᾶ μεγέθους 32 χιλιοστῶν.

Α—Ι

Κεφαλὴ πυργοστεφῆς πόλεως (Πτολε-

Ε—Μ μαῖδος τῆς ἐν Κυρήνη;) πρὸς δεξ. Τὸ

Ο—Λ

ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Π—Τ

α) 14,30. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. Tom. II, 1, n° 538bis, pl. XXXVI.

β) 13,25. — Βιέννη, 22687. — [Eckhel Cat. M. Vind. p. 263; Numi vet. anecd. p. 292, pl. XV, 15; D N.V. VI, p. 33, 265. — Mionnet VI, 33 265. — Boutschowski 469bis. — FCD. ἔ. ἀ. fig. p. 1.

LXIII, 27.

» 28.

1902.—Χαλκᾶ μεγέθους 28 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ Λιβύης, πρὸς δεξιὰ.

α) 15,25 — Μόδενα.

ΚΡΑΣ ἄνωθεν κροκοδείλου, ἰσταμένου πρὸς δεξ. ἐπὶ γραμμῆς σχηματιζούσης ἔξεργον.

β) — Cat. 32 Morechio-Mayer n° 66. (α) LXIII, 29.

1903.—Χαλκᾶ μεγέθους 26 χιλιοστῶν.

Κροκοδείλος, ἰστάμενος πρὸς δεξ. ἐπὶ γραμμῆς σχηματιζούσης ἔξεργον. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 13,10. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 1891/92, Ε. 6, εὔρεθὲν ἐν Κρήτῃ.

β) 11,85. — Ἀθῆναι, Π. 1901/1902, Κ7, 85, εὔρεθὲν ἐν Κρήτῃ.

γ) 9,08. — Ἀθῆναι, Ε. Σ. 6588^a.

δ) 13,10. — Βιέννη, 23688.

ε) 12,25. — » 23689.

ς) 10,20. — » 23690.

ζ) — Chaix, Description p. 143, 981.

CRAS ἄνωθεν πρῶρας πλοίου ὑπὸ ἀστέρος κοσμουμένης. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

η) — Paris. = Babelon Monn. de la republ. (α) LXIII, 30. tom. I, p. 310 n° 2. — Πβλ. καὶ Haven Thes. Num. tom. I, p. 198, n° 489.

θ) — Cohen, Médailles consulaires p. 75 et pl. LI, 1 et 2.

ι) — Sestini, Mus. Hed. III, Cont. p. 8, 3 (C. M. H. 6456) ὡς μετὰ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ (lit. ev.) ἔμπροσθεν περὶ τὸν κροκοδείλον.

1904.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Κεφαλὴ δαφνοστεφῆς Λιβύης ἢ Ἀπόλλωνος, ἔχουσα τὴν κόμην εἰς πλοκάμους καταπίπτουσαν. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

α) 8,05. — Ἀθῆναι, Π. 1901/1902, Κ7, 86, εὔρεθὲν ἐν Κρήτῃ.

β) — Paris. = Babelon, ἔ. ἀ. p. 309, n° 1.

CR—A Πέλεκυς ῥωμαίου ῥαβδούχου μετὰ ἐνὸς δέματος ῥάβδων. Τὸ ὄλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

γ) — Liebe, Gotha numaria, p. 393.

Τ Α Ξ Ι Σ Ζ.

ΤΑ ΚΟΠΕΝΤΑ ΕΝ ΤΗ ΕΥΡΩΠῃ.

ΠΑΤΡΑΙ ΑΧΑΪΑΣ.

1905.—Χαλκᾶ μεγέθους 23 χιλιοστῶν.

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ. Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ.

- α) 5,70. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD p. 127 n° 443 fig.
 β) 6,50. — Τουρίνον MR. 26620.
 γ) — Λονδίνον. = BMC. Peloponnesus, p. 14-15, pl. V, 5.
 δ) — Ὁσναβρούκη.

ΑΓΙΑΣ ΛΥΣΩΝΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ. Ἴσριακὸν κόμμημα, ἀποτελούμενον ἐκ σφαιράς, κεράτων, πτερῶν καὶ σταχύων.

- ε) — Paris. = Mionnet VI, 605, 56. LXIII, 15.
 ζ) — H. Cohen, Catalogue de la coll. Gréau, p. 115 n° 1495.
 η) — Mus. Sanclem. Catal. I, 10.

Τ Α Ξ Ι Σ Η.

ΤΑ ΡΩΜΑΪΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ ΕΝ ΑΙΓΥΠΤῳ.

Κλεοπάτρα Ζ' καὶ Μ. Ἀντώνιος.

719-720 = 34-35 π. X.

1906.—Ἄργυροῦν δηνᾶριον μεγέθους 18 χιλιοστῶν.

CLEOPATRAE—REGINAE REGVM FILIORVM REGVM. Προτομή Κλεοπάτρας Ζ', μετὰ διαδήματος, πρὸς δεξ. Κάτω προῶρα πλοίου. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) 3,84. — Ἀθῆναι, Δ. = FCD. 446, pl. VIII.
 β) — Παρίσιοι. = Cohen, Méd. imper. I, 37, 1. fig. — Mionnet I, 195, 95.
 γ) — Βερολίνον. = Sallet, Münzen u. Medaillen p. 5, 67 etc. Πβλ. Forrer Rev. Belge Num. p. 164.
 δ) — Leake, Num. Hell. p. 63.
 ε) — Spink and Sohn, Num. Circular 1900 p. 4366 n° 67389.

ANTONI·ARMENIA·DEVICTA. Κεφαλή Μ. Ἀντωνίου, πρὸς δεξ. Ἐν τῷ πεδίῳ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς Ἀρμενικὴ τιάρα. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

LXIII, 31.

1907.—Ὅμοιον, μετὰ CLEOPAT μόνον.

- α) — Cohen καὶ Forrer ἔ. ἀ.

1908.—Ὅμοιον μετὰ διαφόρων σφαλμάτων, π. χ. SESINAE, ARMENTA κτλ.

- α) — Cohen ἔ. ἀ. Forrer ἔ. ἀ. = Barfeld, Nachträge und Berichtigungen zur Munzkunde der Röm. Republik. 1897 p. 40, 37.

Μ. Ἀντώνιος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντύλλος (ὁ ἐν ἔτει 34 π. X. λαβὼν τὴν toga virilis).

(34-32 π. X.)

1909.—Χρυσοῦς (aureus).

M. ANTONIVS M. F. ? E. Κεφαλή τοῦ Ἀντύλλου πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

- α) — Παρίσιοι. = Cohen, Méd. imper. I, 58, 1 fig.

ANTON. AVG. IMP. III COS. DES III. III V. R. P. C. Κεφαλή Μ. Ἀντωνίου, πρὸς δεξ. Τὸ ὅλον ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

1910.—Χρυσοῦς (aureus).

M. ANTONI[VS] M. F. M. N. AVG. IMP. TERT. Κεφαλή Μ. Ἀντωνίου, πρὸς δ.

- α) — Βερολίνον. = Cohen ἔ. ἀ. 2 fig. — von Sallet, Münzen u. Medaillen p. 5, 67.

COS. ITER. DESIGN. TERT. III. VIR. R. P. C. Κεφαλή Ἀντύλλου, πρὸς δ. Κύκλος σφαιριδ.

ΒΑΡΒΑΡΟΙ ΑΠΟΜΙΜΗΣΕΙΣ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

α) ΕΚ ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Β΄, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ.

1911.—*Ἀργυροῦν τετράδραχμον, τύπων Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος.*

Ἀντιγραφή τοῦ ὑπ' ἀριθ. 776 Πίν. XXV, 11, ἔτους ΛΒ, νομίσματος τῆς Πτολεμαίδος.

α)	— Βιέννη.		LXIV, 1.
β)	— Βερολῖνον.	} Ἴδὲ ἀριθ. 776. Ἔτερα βαρβαρότεχνα ἰδὲ ὑπ' ἀριθ. 777, 778 καὶ 781.	» 2.
γ)	— »		» 3.
δ)	— Μιλᾶνον (ἀδήλου ἔτους).		» 4.

1912.—*Ἀργυροῦν τετράδραχμον, τύπων Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος.*

Ἀντιγραφή τῶν ἐπὶ τοῦ Πίνακος XXVI, 1-10 νομισμάτων Πτολεμαίου Β΄, Φιλαδέλφου, ἀλλὰ μετὰ ΠΤΟΕΜΑΙΟΥ (sic) ΒΑΣΙΛΕΩΣ ἀντὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ—ΣΩΤΗΡΟΣ.

α) 13,55. — Βερολῖνον, Rauch. LXIV, 5.

1913.—*Ἀργυροῦν τετράδραχμον ὁμοίων τύπων.*

Βαρβαρότεχνος κεφαλὴ Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρος, πρὸς δεξ. Ἐπ' αὐτῆς βαρβαρότεχνος ἀπομίμησις τοῦ ὑστεροσήμου τοῦ Βυζαντίου.

...ΛΑΙΛΕΟΥ—ΑΑΣΙΛΕΩ (sic). Ἀετὸς μετὰ κλειστῶν πτερῶν ἰστάμενος ἐπὶ κερανοῦ, πρὸς ἀρ. Ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. ♀.

α) 10,82. — Βερολῖνον, von Knobelsdorf. XXVII, 30.

β) ΧΡΟΝΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Δ΄, ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ.

1914.—*Χαλκοῦν μεγέθους 14 χιλιοστῶν.*

Βαρβαρότεχνος ἀπομίμησις τῶν ἐπὶ τοῦ Πίνακος XXXVII, 20-23 νομισμάτων.

α) — Ἀθῆναι. LXIV, 28.

γ) ΧΡΟΝΟΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Η΄, ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ Β΄.

1915.—*Χαλκοῦν μεγέθους 25 χιλιοστῶν.*

Βαρβαρότεχνος ἀπομίμησις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1629 ἔτους ΛΛΔ (=136 π. Χ.) χαλκοῦ νομίσματος (=Πίναξ LIV, 27).

α) — Schottenstift. LXIV, 22.

δ) ΕΚ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 86-84 π. Χ. ΤΗΣ ΕΠΙ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ Ι΄, ΣΩΓΗΡΟΣ Β΄,
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΓΧΩΡΙΩΝ (;)

1916.—*Χαλκοῦν μεγέθους 33 χιλιοστῶν.*

Κεφαλὴ Ἰσίδος, πρὸς ἀρ.

Βάρβαρος ἀπομίμησις τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟ-
ΛΕΜΑΙΟΥ—ΒΑΣΙΛΕΩΣ καὶ ἀετὸς μετ'
ἀναπεπταμένων πτερῶν, πρὸς δεξ.

α) 34,75. — Rollin et Feuarent. LXIV, 6.
β) 23,50. — Στρογγανῶφ, 291.

1917.—Χαλκᾶ μεγέθους 33-15 χιλιοστῶν.

Βαρβαρότεχνος κεφαλή Ἀμμωνος, πρὸς δεξ., ἐν κύκλῳ σφαιριδίων.

Βαρβαροτεχνοτάτη ἀντιγραφή τῆς ἐπιγραφῆς ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ — ΒΑΣΙΛΕΥΣ καὶ δύο ἄετοὶ ἰστάμενοι ἐπὶ κεραννῶν, πρὸς ἄρ.

α)	— Dattari.	LXIV, 7.
β)	— Λονδῖνον, νέα προσκλήματα.	» 8.
γ)	— " "	» 9.
δ)	— " "	» 10.
ε)	— " "	» 11.
ς)	— " "	» 12.
ξ)	— Τουρῖνον.	» 13.
η)	7,95 (λίαν λεπτοῦ πετάλου). — Βερολῖνον, ἀρχ. συλλ.	» 14.
θ)	— Λονδῖνον, νέα προσκλήματα.	» 15.
ι)	— " "	» 16.
ια)	— Τουρῖνον.	» 23.
ιβ)	— Ὄσαβρούκη.	» 24.
ιγ)	— Τουρῖνον.	» 25.
ιδ)	— Κοπεγχάγη.	» 27.

1918.—Χαλκᾶ μεγέθους 22 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ μετὰ ἐνὸς μόνον ἄετοῦ, πρὸς ἄρ.

α)	— Sattler.	LXIV, 19.
β)	— Rollin et Feuarent.	» 20.
γ)	— " "	» 21.
δ)	— Sambon, ἐν Μιλάνῳ.	

1919.—Χαλκᾶ μεγέθους 17 χιλιοστῶν.

Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ.

R—A. Ἄετὸς μετὰ κλειστῶν πτερύγων, ἰστάμενος πρὸς ἄρ.

α)	— Löbbecke.	LXIV, 26.
----	-------------	-----------

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ.

ΕΠΑΝΟΡΘΩΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ

Α'

- Σελίς 11 ἀριθμὸς 59 α, μετὰ τὸ *P. Osten* πρόσθετες *Num. Zeitsch. I (1869) S. 34, 39.*
- » » » 61, ἀντὶ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ γράφε ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ.
- » 16 » 93 α, πρόσθετες *Friedlaender, Num. Zeitsch. III, S 76 Taf. VIII, 2.*
- » » » 95, ἀντὶ 306-307 γράφε 309-307.
- » 17 » 97 α, πρόσθετες *P. Gardner, The Types of Greek coins pl. XIV, 3. — Hcad-Σβορόνου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, τόμ. Β' σελ. 711.*
- » 31 » 178, ἀντὶ — ΔΙ γράφε Κ — ΔΙ.
- » 32 γραμμὴ 19, ἀντὶ ἄνευ ὁμῶς τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ γράφε μετὰ τοῦ μικροσκοπικοῦ Δ.
- » 35 ἀριθμὸς 206, ἀντὶ ΑΓ γράφε ΑΒ.
- » 56 » 350, ἀντὶ — Α γράφε Δ — Α.
- » 61 γραμμὴ 3, ἀντὶ 285-272 γράφε 283-272.
- » 65 » 6, ἀντὶ ὁμοίως τῶ προηγουμένῳ γράφε *Κεφαλή Λιδὸς δαφνοστεφῆς, πρὸς δ.*
- » 78 » 4, ἀντὶ 285-270 γράφε 271-261 π. X.
- » 95 ἀντὶ *χρονομετρίας Πτολεμαίου Β' (280-268)* γράφε *χρονομετρίας Τύρου (268-266).* Ἐπομένως δὲ ἀμέσως κατωτέρω ἀντὶ Ι(6)=280, Η(7)=279, Ο(15)=271 γράφε Ι(6)=268, Η(7)=267, Ο(8)=266 π. X.
- » 96 ἀριθμὸς 641, ἀντὶ Π γράφε Η;
- » 96 » 642, ἀντὶ Ξ(Ι;) γράφε Ι.
- » 108 » 727, ἀντὶ ΞΙ καὶ Α/ γράφε ΞΙ καὶ ΔΙ(;).
- » 124 » 832, ἀντὶ ΛΕ γράφε ΛΓ.
- » 133 » 879, ἀντὶ *πίναξ XXVI, 11* γράφε *πίναξ XXVI, 14.*
- » 135 » 893, ἀντὶ 271-276 γράφε 271-270.
- » 157 γραμμὴ 2, ἀντὶ ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ γράφε ΕΝ ΚΥΠΡΩΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟΝ.
- » 175-176 ἀριθ. 1104-1112, παντοῦ ἀντὶ *πίναξ XXXII, τεθήτω XXXIII.*
- » 179 ἀριθμ. 1122, ἀντὶ ΠΤΟΛΕΜΑΟΥ γράφε ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ.
- » 183 γραμμὴ 2, μετὰ τὸ ΕΝ Τῆ ΚΥΡΗΝΑΪΚῃ πρόσθετες (;).
- » 183 » 5, ἀντὶ ΒΑΣΙΛΕΩΣ γράφε ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ.
- » 184 ἀριθμ. 1145, ἀντὶ Ϝ γράφε Ϛ.
- » 193 » 1189, ἀντὶ ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ γράφε ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟΣ.
- » 209 » 1262, ἀντὶ ΔΙΩΡ γράφε ΔΙΩΝ.
- » 213 » 1285, μετὰ τὸ ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. πρόσθετες Ϟ.
- » 214 » 1287, στιχ. 2 ἀντὶ *Φιλομήτορος* γράφε *Ἐπιφανοῦς.*
- » 214 » 1291, ἀντὶ ΙΟΥΗ ἢ ΠΤΟΛΕΜΑΪΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ γράφε ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΚΥΠΡΟΥ (ἴδε ἀρ. 1302-1305) καὶ κατωτέρω ἀντὶ Ι(=ΠΤο ἢ ΙοΠ) γράφε (=Πο[ΛΥΚΡΑΤΗΣ]).
- » 215 » 1296, μετὰ τὸ ἐν τῷ πεδίῳ ἀρ. πρόσθετες Ϛ.
- » 218 » 1321, ἀντὶ ΛΙΕ γράφε ΛΙΓ.
- » 222 » 1366, ἀντὶ β) γράφε β) 13,00 ἀντὶ δὲ γ) — *Λονδίνου* γράφε γ) 13,74 *Λονδίνου=BMC, 109,67 pl. XXVII,4.*
- » 225 » 1382, ἀντὶ *πίναξ XLXII* γράφε *XLVII.*
- » 233 » 1418, ἀντὶ *Ἀντιόχου Γ'* γράφε *Ἀντιόχου Δ'.*
- » 237 γραμμὴ 3, ἀντὶ 168-145 γράφε 163-145.
- » 239 ἀριθμ. 1442-1448, ἀντὶ *πίναξ L* θὲς *XLIX.*
- » 244 ἀντὶ ΤΑΞΙΣ Ζ γράφε ΤΑΞΙΣ Η.
- » 244 » 1486 α, ἐν στιχ. 14 τῆς σημειώσεως ἀντὶ ΛΞΡ γράφε ΑΞΡ καὶ ἀντὶ ἔλαβεν γράφε ἔλαβεν.
- » 256 » 1572, ἀντὶ ΚΙ γράφε ΣΑ.
- » 268 γραμμὴ 2, ἀντὶ ἦ Ε γράφε ἦ ♥Ε.
- » 271 μετὰ τὸν ἀρ. 1664, πρόσθετες 1664^α Ϟ ἡμίδραχμον ΛΓ — ΓΑ α) *Ε. Γλυμενόπουλος, ἐν Ἀθήναις.*

- Σελίς 273-276 ἀρ. 1672-1686, ἀντὶ τῶν ἐτῶν τοῦ Πτολεμαίου Γ' Σωτήρος Β ὑπολόγισον τὰ ἔτη ὡς ὄντα τοῦ Πτολεμαίου ΙΑ' Ἀλεξάνδρου Α, ἦτοι ἀντὶ 1Β (12)=105 π. Χ. κτλ. γράφε Β (12)=102 π. Χ. κτλ. μέχρι τοῦ ΚΕ (25)=89 π. Χ. (ἀντὶ 92 π. Χ.), ἴδε σελ. υἱς' τῆς εἰσαγωγῆς.
- » 277 ἀριθμ. 1690, ἀντὶ πίναξ LXI γράφε LIX.
- » 282 » 1724, ἀντὶ 86-84 π. Χ. γράφε 88-86 π. Χ.
- » 287 γραμμὴ 3, ἀντὶ (114-88 π. Χ) γράφε (113 104 π. Χ.).
- » 294 ἀριθμ. 1801, ἀντὶ πίναξ XLIII γράφε XLVIII.
- » 311 » 1871 α καὶ δ, ἀντὶ πίναξ LXVIII γράφε LXIII.
- » 311 » 1872 ζ, ἀντὶ πίναξ LXIII,3 γράφε LXIII,7.
- » 311 » 1873, ἀντὶ πίναξ XLIII,4 γράφε LXIII,8.
- » 313 » 1881, ἀντὶ Ὅμοίως τῷ προηγουμένῳ γράφε Κεφαλὴ Πτολεμαίου ΙϚ' Καίσαριῶνος μετὰ διαδήματος καὶ ἱματίου πρὸς δ
- » 313 » 1882, μετὰ τὸ Κεφαλὴ Μ. Ἀντωνίου (;) πρόσθετες ἢ Ἰουλίῳ Καίσαρος
- » 317 » 1901 β, ἀντὶ DNV, VI p. 33,265 γράφε DNV. IV, 23.

B

ΝΕΑ ΠΡΟΣΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ

(Δωρεὰ Περικλέους Ζαρίφη)

Ὁ ἐν Μασσαλίᾳ φιλογενέστατος Ἕλληνας κ. Περικλῆς Ζαρίφης ἠγόρασε τῇ ἐκλογῇ μου παρὰ τῶν Rollin et Feuarent καὶ ἐδωρήσατο τῷ Ἐθνικῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ, πλὴν ἄλλων τινῶν Ἀλεξανδρειανῶν νομισμάτων, τὰ ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ἀριθμοὺς καὶ πίνακας τοῦ καταλόγου ἡμῶν περιγραφέντα καὶ ἀπεικονισθέντα ὡς ἀνήκοντα τοῖς Rollin et Feuarent σπουδαῖα καὶ ἐλλείποντα ἐκ τῆς μεγάλης συλλογῆς τοῦ Μουσείου τῶν Ἀθηνῶν Πτολεμαϊκὰ νομίσματα. Ἐπομένως ἀντὶ τοῦ ὀνόματος τῶν Rollin et Feuarent γράφε παρὰ τοὺς ἀριθμοὺς τούτους Ἀθῆναι ἐκ τῆς δωρεᾶς Π. Ζαρίφη.

Ἀριθμοὶ τοῦ καταλόγου	Πίνακες τοῦ καταλόγου	Ἀριθμοὶ τοῦ καταλόγου	Πίνακες τοῦ καταλόγου	Ἀριθμοὶ τοῦ καταλόγου	Πίνακες τοῦ καταλόγου	Ἀριθμοὶ τοῦ καταλόγου	Πίνακες τοῦ καταλόγου
42 α	II,20	341,α	XI,26	1155,ε	XXXVII,20	1568,ε	
75 γ		386,γ		1161,α	XXXIX, 8	1594,α	LV,17
99 ε	I,33	505,γ		1225,α	XXXVIII 24	1605,α	LV 30
		514,γ			--	1610,δ	
107,α	IV,10	516,α		1231,ιβ		1619,α	LVI, 9
107,αζ		525,α	XII, 1	1245,γ		1641,β	LVI,14
118,γ		550,ς		1260,β			
120,α	IV,26	569,β	XIII,10	1314,α	XLIV,11	1674,ι	
132,α	V 13	602,α	XIV,10	1320,α	XLIV,17	1684,α	LVII,29
142,δ		617,α	XII,19	1327,δ		1696,α	LVIII,15
161,β		623,β			--	1703,α	LVIII,22
177,α	VI,12	665,α		1378,γ			
179,γ		677,α	XIX,28	1391,α	XLIX, 3	1737,β	
		678,α	XX, 1	1423,ι		1747,ς	
190,γ		718,β		1429,α	LXIV,17	1748,α	LIX,13
193,α	VIII, 2	741,γ		1429,β	LXIV,18	1763,α	LX, 5
203,γ		761,ς	X,23	1435,α	XLIX, 9	1813,ε	
231,α	VII,20	782,α	XXV,16	1469,α			
244,α	VIII,19	805,α	XXIII, 9	1475,β		1835,ζ	
250,γ		815,α	XXIII,16		--		
272,α	X, 1	849,β		1492,θ		1916,α	LXIV, 6
274,α	X, 2	859,α	XXXIV,11	1507,β	LII, 8	1918,β	LXIV,20
284,α				1520,ζ		1918,γ	LXIV,21
294,α	X,14	998,α	XXX,6	1529,η			
244,δ		1048,ββ		1534,α	LIII, 2		
				1554,α	LIII,23		

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

	Σελίδες
Ἄρχὴ Κλεομένους τοῦ Ναυκρατίτου (330—323 π. Χ.)	1— 2
Σατραπεία Πτολεμαίου τοῦ Α΄ (323—318 π. Χ.)	3— 17
Βασιλεία Πτολεμαίου Α΄, Σωτήρης (305—285 π. Χ.)	18— 53
Βασιλεία Πτολεμαίου Β΄, Φιλαδέλφου (285—246 π. Χ.)	54—140
Βασιλεία Πτολεμαίου Γ΄, Εὐεργέτου (246—221/20 π. Χ.)	141—176
Βασιλεία Πτολεμαίου Δ΄, Φιλοπάτορος (221—204 π. Χ.)	177—200
Βασιλεία Πτολεμαίου Ε΄, Ἐπιφανοῦς (204—180 π. Χ.)	201— 222
Βασιλεία Πτολεμαίου ΣΤ΄, Φιλομήτορος (180—145 π. Χ.)	223—244
Βασιλεία Πτολεμαίου Η΄, Εὐεργέτου Β΄ (169—116 π. Χ.)	245—270
Βασιλεία Πτολεμαίου Ι΄, Σωτήρης Β΄ (116—80 π. Χ.)	271—283
Βασιλεία Κλεοπάτρας Γ΄, μετὰ Πτολεμαίου ΙΑ΄ Ἀλεξάνδρου Α΄ (107/6—101 π. Χ.)	284—286
Βασιλεία Πτολεμαίου ΙΑ΄, Ἀλεξάνδρου Β΄, ἐν Κύπρῳ (114—88 π. Χ.)	287— 295
Βασιλεία Πτολεμαίου ΙΓ΄, Αἰγίου (80—51 π. Χ.)	296—304
Βασιλεία Κλεοπάτρας Ζ΄ καὶ τοῦ Πτολεμαίου ΙΔ΄, ΙΕ΄ καὶ ΙΣ΄ (51—29 π. Χ.)	305— 318
Βάρβαροι ἀπομιμήσεις Πτολεμαϊκῶν νομισμάτων	319 - 320
Ἐπανορθώματα εἰς τὸ δεύτερον μέρος (δωρεὰ Περικλέους Ζαρίφη)	321—322
Περιεχόμενα	323
Σημειώσεις	324

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου ἔργου ὑπολείπεται πρὸς ἔκδοσιν τὸ *τέταρτον μέρος* περιέχον τὰ ἑξῆς κεφάλαια :

- A. ΜΕΤΡΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ.
- B. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ ΕΝΟΣ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ ΑΥΤΩΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.
- Γ. ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΘΕΤΟΙ ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ.
- Δ. SOMMAIRE FRANÇAIS DE TOUT L'OUVRAGE.
- E. ΣΥΛΛΑΒΟΙ ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.
- Ζ. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΝΥΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΤΙΜΩΝ ΕΝΟΣ ΕΚΑΣΤΟΥ ΠΤΟΛΕΜΑΪΚΟΥ ΝΟΜΙΣΜΑΤΟΣ.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ

Πρὸς ὅσον ἔνεστι ταχύτεραν ἔκδοσιν τοῦ ὑπολειπομένου συμπληρωματικοῦ τετάρτου μέρους, παρακαλῶ θερμῶς τοὺς φίλους συναδέλφους καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς ἀναγνώστας τοῦ παρόντος ἔργου, ὅπως εὐαρεστούμενοι σπεύσωσι νὰ μοι ἀποστείλωσιν ἐκμαγεῖα ἢ περιγραφὰς νομισμάτων γνωστῶν αὐτοῖς, μὴ περιεχομένων δὲ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ παρόντος ἔργου.

CJ
737
S25
t.1-2

Sborōnos, Iōannēs N
Ta nomismata tou kratous
tōn Ptolemaiōn

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
